UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Opvscvla Omnia Reveren. D. D. Thomae De Vio, Cardinalis Titvli Sancti Sixti, In Tres Distincta Tomos. Nunc denuò à multis expurgata erroribus prout ex aliorum collatione facile patebit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-72797

Visual Library

OPVSCVLA OMNIA

REVEREN. D.D. THOMAE DE VIO,

CARDINALIS TITVLI SANCTI SIXTI,

IN TRES DISTINCTA TOMOS.

Nunc denuò à multis expurgata erroribus prout ex aliorum collatione facile patebit.

VENETIIS, MDXCIII.

Apud Dominicum Nicolinum, & Socios.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

AD NICOLAVM A FLISCO EPISCOPVM CARDINALEM SABINENSEM.

THOMÆ DE VIO CAIETANI,

Tunc ordinis Prædicatorum Generalis Magistri,

Nunc Sancti Xysti Cardinalis, in comparationem authoritatis PAPAE, & Concilij.

PRÆFATIO.

AMETSI puto, Pater amplissime Flisce, eam comparationem quam nuper de Pontificis maximi Ecclesiæque totius authoritate scripsi, à multis hac tempestate, quemadmodum in diuersa studia scinduntur, ita dissimili ratione esse legendam, acceptandam, diiudicandam: omnibus tamen gtatum fore puto, vel minimarum rationum, quæ ad hanc rem inusitatam, consentaneam tamen, his temporibus afferuntur, fieri certiores. Aduersariis quidem & æmulis, vt impugnent: amicis, vt ea, quæ veritatis sunt, defendant: cæteris autem, vt præsto ad legendum habeant quid de tanta, his temporibus concursatione, maximaque & olim sæpe & in præsentia contentione, sit constituendum. Ego Prædicatorum ordinis (Romanæ ecclesiæ veritatisque studiosissimi) generalis Magister, hanc summæ authoritatis comparationem, in defensionem quidem veritatis, & sedis Apostolicæ, non vt hominibus placeam (quamquam si id quoque assecutus fuero, non aspernabor) sed vt Iesu Christi veritatisque seruus sim, libere scripsi, tibique in præsentiarum, & dedico quidem rectè, & perquam libenter inscribo, quòd ab illa sede, quam defendo, & quam Fliscorum ornatissima familia tua ornatissimis viris, Episcopis, Cardinalibus, & summis Pontificibus semper ornauit, ipse sis tandem summis honoribus exornatus. Quumque te optimum Prædicantium ordinis protectorem, & conciliandæ conseruandæque ecclesiasticæ vnitatis, & veritatis amplificandæ vehementer cupidum esse sciam, nil ambigo, quin ea, quæ pro veritate, & tanta authoritatis vnitate, atq; concordia ex eo ordine à me tibi inscripta dedicataq; sunt, grato sis, animo, & qua polles probitate & benignitate singulari susceperurus, atq; habiturus inter cætera sempiternæ voluntatis, & obseruantiæ erga te meæ testimonia. In æuum Vale.

INDEX
OMNIVM TRACTATVVM
QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR
In tres Tomos Digestorum.

Tomi Primi Tractatus.

1 De Comparatione authoritatis Papæ, & Concilij. folio 1
2 De Comparata authoritate Papæ, & Concilij apologiæ, pars prima, & secunda. fol.22
3 De Romani pontificis institutione, & authoritate. folio 32
4 De Attritione, & contritione. fol.46
5 De Confessione. fol.49
6 De Satisfactione pœnitentiali. fol.53
7 De Ministro sacramenti pœnitentiæ. fol.55
8 De Indulgentiarum thesauro. fol 55
9 De causa indulgentiarum. fol.58
10 De Suscipientibus indulgentias. fol.59
11 De Modo tradendi seu suscipiendi sacros ordines. folio 60
12 De Contractu matrimonij. fol.60
13 De Vsu matrimonii. fol.61
14 De Delectatione morosa. fol.62
15 De Indulgentiis. fol.63
16 De Indulgentiis quæstiones sex. fol 63
17 De communione quæstio vnica. fol.75
18 De Confessione quæstiones quinque. fol.76
19 De Excommunicatione quæstio vnica. fol.79
20 De iniunctis pœnitentiis quæstio. fol.81
21 De Sigillo confessionis quęstio. fol.81
22 De Pollutione ex auditione confessionis proueniẽte quæstio. fol.82
23 De Purgatorio quæstiones duæ. fol.83
24 De Pœnarum timore quæstiones duæ. fol.84
25 De Obligatione, & obseruatione præceptorum tam in religione, quam extra, quæstiones duæ. folio 84
26 De Sacri ordinis collatione quæstio. fol.86
27 De Dispensatione matrimonij cum Occidentali ecclesia quæstio. folio 87
28 De Matrimonio quæstio. fol.88
29 De Reddendo debito inter coniuges, altero eorũ existente adultero, quæstio. fol.89
30 De Vsu sacrarum scripturarum ab Ecclesia. fol.89
31 De 17. Responsionibus ad diuersos factis, præcipue ad quædam obiecta, quæ pro Martini Luther assertionibus facere videbantur. folio 90

Tomi Secundi Tractatus.

1 De Conceptione beatæ Virginis. fol.99
2 De Eucharistiæ sacramento, & erroribus in eo cõtingentibus. fol.102
3 De Celebratione Missæ. fol.106
4 De Valore orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo. fol.108
5 De Præcepto Eleemosynæ. fol.109
6 De Monte Pietatis. folio 112
7 De Cambijs. fol.118
8 De Vsura. fol.122
9 De Simonia. fol.126
10 De Vsu spiritualium rerum in peccato mortali. folio folio 129
11 De Voto. folio 130
12 De Solutione maleficii, opera malefici ad hoc parati. folio 132
13 De Spasmo Beatæ Viginis. 132

Tomi Tertij tractatus.

1 De sex orationibus Romæ habitis. fol.133
2 De Dei glorioſi infinitate intensiua. folio 141
3 De Potentia neutra, & natura potentiæ receptiuæ. folio 152
4 De Subiecto naturalis Philosophiæ. folio 153
5 De Nominum Analogia. folio 156
6 De Donceptu Entis. fol.162
7 De Solutionibus quorundam locorum sibijnuicẽ aduersantium in Commentariis Sancti Thomæ contentorum. folio 163
8 De Vinculo Obedientiæ. folio 163
9 De Missæ sacrificio, & ritu aduersus Lutheranos. folio 164
10 De Fide & operibus aduersus Lutheranos. fo.166
11 De communione sub vtraque specie, de Integritate confessionis de Valore satisfactionis, de Inuocatione sanctorum. fol.169
12 De Coniugio cum Relicta fratris. folio 171
13 De Eodem coniugio. fol.172
14 De Quibusdam Responsionib. ad quosdã articulos nomine Theologorum Parienſium edito.. f.174

TRACTATVS PRIMVS PRIMI TOMI

TOMAE DE VIO CAIETANI CARDINALIS SANCTI SIXTI,

De comparatione authoritatis Papæ, & Concilij, in Viginti octo capita diuisus.

SVMMARIA.

1 *Quòd Papa habeat supremã potestatẽ in ecclesia Dei.*
2 *Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papæ & Apostolorum.*
3 *Rationabilis sententia, quòd Petro subiecti erant cæteri Apostoli.*
4 *Solutio obiectionum contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.*
5 *Rationes tenentium quòd ecclesia uniuersalis, seu concilium uniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quòd Papa est illis subiectus.*
6 *Quis sit sensus, quo quæstio de comparatione concilij & Papa uertitur in dubium.*
7 *Quod Papa est supra potestatem, & ecclesiæ, & Concilij uniuersalis, ut distinguitur contra Papam.*
8 *Responsio ad obiectiones sumptas ex authoritate Concilij Constantiensis, & Basiliensis.*
9 *Solutio reliquarum obiectionum contra authoritatẽ Papæ supra concilium factarum.*
10 *De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui concilium esse supra Papam.*
11 *Quòd sæcluso Papa, non est in ecclesia Papatus suppletiue, & sicut in regulante usum illius.*
12 *Quod secluso Papa, non est in ecclesia potestas legislatiua.*
13 *Quod secluso Papa, non est in ecclesia potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad personam, nisi in casu.*
14 *Solutio rationum contra Papam ex eo quod ecclesia est totum, & authoritas illius maior in sex.*
15 *Opinio aliorum, quòd excluso Papa, in ecclesia est authoritas congregandi generale concilium.*
16 *Quomodo uerificatur, quod generale concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.*
17 *Initium comparationis potestatis ecclesiæ & Papæ in casu hæresis, & primo de modo, quo papa propter crimen hæresis subijcitur concilio, secundum unam opinionem.*
18 *De modo, quo Papa hæreticus subijcitur concilio secundum aliam opinionem.*
19 *Examen illius propositionis, papa hæreticus, est ipso facto priuatus Papatu.*
20 *Rationabilis sententia, quòd papa factus hæreticus subest potestati ministeriali ecclesiæ, & non authoritatiue super papam.*
21 *Discussio prædictæ potestatis ministerialis depositiuæ papæ hæretici.*
22 *Responsio ad rationes & authoritates illatas in capitulo decimoseptimo ad probandum quod papa hæreticus est ipso facto depositus iure diuino.*
23 *Quomodo cum papa in hæresim lapso, parato corrigi, agendum est.*
24 *Opinio quod papa propter incorrigibilitatem in quo cũque notorio crimine scandalizantem, ecclesiam subijcitur concilij potestati, ita quod potest ab eo deponi.*
25 *Discussio & determinatio ad quam legem spectet determinare casus, in quibus papa subest iudicio concilij.*
26 *Quod casus sint diuina lege statuti, ut possit Concilium papam deponere.*
27 *Responsio ad obiectiones factas in c. 24. ad probandum, quod papa ex alio crimine, quam hæresis, potest deponi ab ecclesia.*
28 *An in euentu aliquo, papa sine culpa sua subsit ecclesiæ, ita quod possit deponi.*

CAPVT I.

Quod Papa habeat supremam potestatem in ecclesia Dei.

INTENDENS resolute comparare potestatem Papæ potestati ecclesiæ & Concilii uniuersalis, primo potestas papæ suo loco ponenda est, deinde comparabitur specialiter Apostolorum authoritati, post ecclesiæ & Concilij uniuersalis absolute, & deinceps in casibus, primo hæresis, secundo incorrigibilitatis, & demum in euentibus, vt sic resolute habeatur & simpliciter, & secundum quid. Et intendo pro solis uiris doctis absque vlla passione rationabilia tantum dicere, sub iudicio tamen sacro sanctę Romanę ecclesię.

Et ne quis putet ponere me falcem in alienam messem, prẽmitto, quòd quia authoritas papę immediate est a Deo, & reuelata in sacra Scriptura, & authoritas ecclesię uniuersalis immediatè dicitur esse a Deo, ut Constantiense Concilium declarauit, ideo materia ista, primo & principaliter & theologorum, quorum est sacram Scripturam est diuina opera scrutari. Secundario autem, inquantum scilicet est in sacris canonibus declarata, ad Canonistas spectat. propter quod grauiter errant in hac re, Canonistis primo deferentes: Oportet ergo virum docilem utrosque theologos & Canonistas, in re hac perspicere, & in suo quemque loco honorando theologię primatum dare, ut potę quæ ex propriis potest hoc determinare. Canonicum autem ius non nisi ad theologicam recurrat authoritatem, scilicet sacræ scripturæ, quæ uera theologia est.

A primo igitur inchoando dicimus, quod certa est ista propositio, papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei. fundaturque super institutione Iesu Christi, Matt. 16. & Io. ult. Saluator siquidem noster, & rex regum & Dominus dominantium, quamuis potuisset Christianam Rempublicam in terris diuersis modis regẽdam disponere, voluit tamen & statuit, ut non populare, nõ diuitum, non potentum, non optimatum multorũ, aut paucorum esset regimen, sed vnius tantum, promittens soli petro, Matthæi decimo sexto, Tibi

dabo claues,&c.& eidem soli promissionem exhi bens,curam omnium ouium suarum committēs. Io.ult.Pasce oues meas.Comparatiua siquidem interrogatio,aqua sermo incepit dicens Simon Io. diligis me plus his; conuincit etiam proteruos, qđ Petro vt distincto ab Apostolis prę sentib. ad quos refertur comparatio, & non in persona eorum loquebaturdominus.Et hic textus sufficere deberet, quoniam tunc factus est Petrus pastor vniuersalis, dum dictum est in præsenti,Pasce oues meas,non has vel illas, sed indistincte, vt omnes comprehenderet,vt Gre.notat. Non desunt tamē glosse Chrysostomi dicentis ibidem,præteriens alios, Petro loquitur,prepositus loco mei esto , & caput fratrum tuorum,& Theophili dicentis quod commissionē ouium mundi Petro commendat,non alii.Et Leo papa in cap.ita dominus,dist.10.& in 6. de electione,cap. Fundamenta, dicit, Ita Dominus muneris sacramentumad omnium Apostolorum officium ptinere voluit, ut in beatissimo petro Apostolorū omnium summo principaliter collocaret,vt ab ipso a quasi quodam capite dona sua,velut in corpus omne diffunderet.Et merito,inquit diuus Tho. in 4.contra Gentiles c.26.sic Saluator noster instituit, quia regimen ecclesię est optime ordinatum,optimum autem regimen est vnius:quod ex fine regiminis apparet:est enim finis pax,quę in vnitate cōsistit,& constat quòd melius est causa vnitatis vn° quàm multi, qui non nisi vt in vnum venientes, eam causant:est ergo ecclesię regimen institutum, vt vnus solus præsit vniuersę Reipublicę. Et tu valde notabis assumptum,scilicet quod Iesus Christus instituit tale regimen, vt claudas ora opponentiū de regali regimine instituto a Senatu, seu populo libero:non enim ecclesia,aut populus Christianus , aut concilium aliquod uniuersale,sed Christus ipse,qui uiuit & regnat instituit tale regimen sic , ut Petrus non ecclesię,sed Iesu christi vicarius esset , vt ex concilio Lugdunensi in c.Vbi periculum . de electionibus,lib.6.patet, vbi papa dicitur Iesu Christi vicarius. Et in cap.Quamuis,distinctione 21. Pelagius papa dicit:Sancta Romana Ecclesia Catholica & Apostolica nullis synodis constitutis cęteris ecclesiis prælata est,sed euangelica voce Domini & saluatoris,primatum obtinuit. Afferuntur quoque in dicto capitulo contra Gentiles,multę ad hoc ppositum rationes, de primatu papæ & de necessitate eiusdem ultra Iesum Christum in cœlis,quas poteris ibi uidere . Firmatur autem asserta propositio authoritate Martini Quinti in concilio constantiensi,ubi diffinita est , ut patet, in bulla condēnatiōis Ioānis Vuicleff.In concilio quoque Oecumenico Florentino,sub Eugenio: Quarto (vbi vnio Grecorum & Armenorum cum Romana ecclesia facta est) habentur hęc verba,Diffinimus sanctam apostolicam sedem, & Romanum Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum,& ipsum Romanum pontificē successorem esse beati petri principis Apostolorum,& verum christi vicarium , totiusque ecclesię caput,& omnium christianorum patrem ac doctorem existere , & ipsi in beato petro pascendi , regendi & gubernandi uniuersalem ecclesiam , a Domino nostro Iesu christo plenam potestatem traditam esse .

Hæc ibi. Ex quibus patet propositionem dictam non solum esse veram , sed contrariam esse erroneam,ut etiam Sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum,capitulo sexagesimoquinto,& tribus sequentibus , tangit , & pertinet ad errores Ioannis Huss,damnatos in concilio Constantiensi, a Martino Quinto.

CAPVT II.

Opiniones aliorum de comparatione potestatis Primi Papæ & Apostolorum.

QVamuis autem papæ potestas Petro Apostolo primum collata,ostensa sit suprema, non desunt tamen, qui Apostolos reliquos parem potestatem accepisse a Christo arguant. Et vt veritas clarius elucescat , scito quòd in hac re duo dubia inuoluuntur, quę si separentur , perspicuam magis sortientur veritatem. Alterum dubium est de equalitate potestatis Petri & aliorum Apostolorū. Alterum,de modo habendi potestatem;an scilicet omnes immediate habuerint eam a Iesu Christo , an solus Petr° immediate a Christo,alii vero ab eodem mediante Petro.

Et quo ad utrumque dubium, duæ sunt opiniones extremæ . Prima est dicentium , quod omnes Apostoli parem potestatem a Iesu Christo immediate habuerunt. Et hi utrumque simul multipliciter probāt ex Sacra scriptura.Primo ex eo, quòd Matth.18. Saluator omnibus Apostolis replicauit soli petro dixerat in capit. decimosexto ait enim: Quecunque solueritis super terrā &c. Et uerbum illud Ioan.ult.dictum petro: pasce oues meas,omnibus Apostolis in sententia dictum est,quoniam pascere tripliciter fit,doctrina,vita, & correctione . Hęc autem omnia omnibus dicta sunt Apostolis. Primum, Matth. ultimo : Docete omnes gentes . Secundum,Matt.5.Vos estis lux mundi, sic luceat lex vestra coram hominibus &c.Tertium Ioan.vltimo,& quorum remiseritis peccata &c.Secundo ex 2.ca.ad Galat vbi Paulus dicit, quod Hierosolymis Petrus & alii Apostoli nil sibi contulerunt , nec doctrinæ,nec potestatis,ibidem bis habet Sāctus Thomas,sed dederunt ei dextras societatis,& quod in Antiochia restitit petro in faciem, quia reprehensibilis erat. Hæc enim, non sunt inter superiorem , & subditos , sed potius inter socios . In actibus Apostolorum,octauo capit.legimus,quod Apostoli miserunt petrum & Ioannem in Samariam.Constat autem,quod maior non est qui mittitur , mittente , iuxta illud : Non est seruus maior Domino suo , nec Apostolus maior eo , qui misit illum,Ioan.decimotertio . Et confirmatur hoc authoritate sanctorum Canonum . Primo Anacleti papæ,distinct. vigesimasecunda, capitu. In nouo. Cęteri Apostoli,inquit,cum beato petro pari consortio prædi ti, & honorem & potestatem acceperunt . Secundo Cypriani in capit.Loquitur Dominus, uigesimaquarta, quæstio. prima . Hoc cæteri Apostoli erant quod petrus fuit , pari consortio prędi ti & honoris & potestatis . Tertio, Hieronymus super epistolam ad Galatas.& habetur secunda quæstione septima. Canone Paulus .Paulus Petrum reprehendit, quod non auderet , nisi se non imparem sciret .

Altera extrema opinio est discordantium in vtroque , & dicentium , quòd nec parem potestatem , nec immediate a Iesu Christo omnes Apostoli acceperūt potestatem, sed solus petrus immediate a Domino Iesu Christo potestatem accepit , & omnes eis subiecti fuerunt, ab ipso potestatem habentes . Et de modo quidem habendi potestatem , scilicet quòd solus Petrus habuit eam a Domino Iesu immediate, probant in communi quidē ex textu Anacleti, dist. 21. in nono. Petro primo

Pontifi-

Pontificatus in ecclesia Christi datus est, in speciali autem quo ad potestatem ordinis, nō sacerdotalis (hanc.n.constat habuisse omnes immediate a Christo in cena dicente: Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis, quo ad actum celebrandi missas, & post resurrectionem, quo ad actum absoluendi in sacro pœnitentiæ, dicente. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittūtur eis, &c.) sed ēpalis, probāt ex cōsecratione Iacobi & Pauli, ac Barnabę. Iacobus.n. ordinatus fuit archiepiscopus Hierosolymitanus a Petro, & Iacobo, & Ioanne, vt dī in Cano. Porro. dist. 66. Et Paul⁹ & Barnabas ordinati ab alijs fuerūt. Dī.n. Actuum 13. Dixit spiritus sanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabam, &c. Et subiungitur, Imponentes eis manus, dimiserunt, glossa, in modum ordinādorum, & in ca. quòd die dominico, dist. 75. Quo ad potestatem vero iurisdictionis (cum nullibi clarius appareat, quam Matth. 18. vbi Apostolis dicit Dns Iesus: Quæcunque solueritis super terram, &c. probant ex hoc, quod Chrs soli Petro dixerat: Quodcunq; solueris, &c. Matt. 16. Ex ipso, inquiunt, ordine promissionum insinuat, ꝙ potestas ligandi & soluendi ordine quodam exhibēda erat, vt.s. per Petrum ad alios deriuaretur, vt S. Tho. in 4. contra Gentiles. ca. 76. & in 4. senten. distin. 24. q. vlt. dicit. Affertur quoque authoritas Leonis supra inducta ex Ca. ita dominus, distin. 19. clare dicentis, quòd Christus hoc disposuit, vt ab ipso Petro quasi a quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.

De æqualitate vero potestatis apostolorum quatuor inuenio expositiones, sustinētes cum hoc Petri authoritatē super oēs. Prima distinguir ptātem ordinis & iurisdictionis, & oēs dicit esse æquales in potestate ordinis, sicut oēs ēpi sunt æquales tali potesta. Petrus aūt super oēs dicitur potestate iurisdictionis. Secunda dicit ꝙ oēs apostoli fuerunt in potestate iurisdictionis pares, i. similes. Probatque in scriptura paritatē pro similitudine sumi, ex Leu. 8. Cauete ne vos similiter euomat, cum paria feceritis, gloss. i. simili. Tertia declarat (& est S. Tho. in 2. 2. q. 33. art. 4. ad fm) quòd fuerūt pares aliquo modo quantum ad fidei defensionem. Inquit.n. sic, coram omnibus Paulus Petrum non reprehēdisset, nisi aliquo modo par esset, quantum ad fidei defensionē. Quarta est eiusdem super epistolam ad Gala. 2. c. ꝙ Apostoli fuerunt æquales, quantum ad executionē authoritatis. Ait enim Apostolus, scilicet Paul⁹ fuit par Petro in executione authoritatis, non autem in authoritate regiminis.

CAPVT III.

Rationabilis sententia, quòd Petro subiecti erant cæteri Apostoli.

ALlatis duabus extremis opinionib⁹, media mihi via incedendum occurrit, & dicendum, quod Apostoli inter se possunt comparari dupliciter. Primo, inquantum Apostoli, & sic oēs fuerunt æquales. Alio modo inquantum oues Christi, ab eo hic corporali cōuersatione separatæ: & sic Petr⁹ solus est pastor, & reliqui Apostoli oues sub illi⁹ cura. Sed quia non sufficit dicere, sed oportet declarare, & probare sic esse, vt dicim⁹, declaro primo dignitatem, & ptātem apostolat⁹: Scribit in primis Luc. 9. c. ꝙ conuocatis Iesus duodecim Apostolis, dedit illis virtutē & potestatē super oīa dęmonia, & vt lāguores curarent, & misit illos prędicare regnū Dei, & sanare infirmos. Matt. quoq; vlt. legit, quòd eisdē dns dixit: Euntes in mundū vniuersum, docete oēs gentes, baptizantes & docentes seruare omnia, quę mandaui vobis. In prima quoque epistola Pauli ad Cor. 12. c. legitur, ꝙ Deus posuit in ecclesia primum Apostolos, vbi gl. interlinearis in verbo, primū, dicit dignitate & tēpore. Et in verbo, apostolos, dicit, oīum ordinatores & iudices. In decr. di. 68. c. Quorum vices, dī ex Aug. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filij nati sunt & constituti ēpi. Et in cōcilio Oecumenico Florentino sub Eugenio 4. inter documenta fidei de ministro cōfirmationis habentur hæc verba, hanc, s. confirmationem non nisi episcopus debet conferre: quia de solis Apostolis legitur (quorum vicem tenent episcopi) quod per manus impositionem spiritum sanctum dabant.

Diuus Tho. super præallatis uerbis ex prima epistola ad Cor. 12. c. dicit hæc verba, Maiores aūt ministri in ecclesia sunt Apostoli, ad quorum officiū tria pertinent. Quorum primum est authoritas gubernandi fidelem populum, quæ proprie pertinet ad officium apostolatus: secundo facultas docēdi: tertio potestas miracula faciendi ad confirmationem doctrinæ. Hæc ille. Et postquā subiūxit, quod tertium horū ordinat⁹ ad fm, & fm ad primū, subdit, Deus posuit primum apostolos, quorum regimini cōmisit ecclesiam: Et tripliciter probat. Primo per illud Luc. 22. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnū. Secūdo, ꝙ illud Apoc. 21. Murus ciuitatis hns fundamenta duodecim & in ipsis duodecim noīa duodecim Apostolorum. Tertio, per illud ad Ro. 8. Nos ipsi primitias Spirit⁹ habentes; maiori enim gradui maior datur gratia.

Ex istis oībus facile est videre, ꝙ apostoli, inquātum apostoli, habuerunt nō solum potestatem ordinis: sed iurisdictionis. Authoritas.n. gubernandi ecclesiā, quæ est apostolatui ꝓpria, sine iurisdictionis ptāte non est. Et si huic adiunxeris, ꝙ nō habuerunt apostolatum a Christo mediāte Petro; sed immediate ab ipso Iesu Christo, iuxta illud Ioan. 20. Sicut misit me pater, & ego mitto vos, & Matt. 10. & Mar. 3. & Luc. 6. patet, quod ipse fecit eos apostolos. Et ad Gal. 1. Paulus probat se apostolum: ga neque ab hominibus, neque ab homine tam mittēte, q̄ docēte est apostolus. Solues vtrumque dubiū, s. & de potestatis æqualitate, & de modo habendi, ꝙ scilicet apostoli quantum ad apostolatus authoritatem fuerunt æquales simpliciter, & quòd hanc potestatem habuerūt a Iesu Christo immediate, sicut & apostolatum. Dixi autem simpliciter: quia fm ꝙ nihil prohibet, vnum apostolum habere apostolatum digniorem altero, vt Paulus aliis, iuxta glo. interlinearem ad Gala. 1. in verbo. Qui suscitauit eum a mortuis, dicentem in persona Pauli. Et ita dignius me cōstituit per immortalem Christum, quā alios per mortalē, & gl. marginalē ex Aug. in li. Retractationū ex eadē radice. Propter ꝙ D. Th. ibidē dicit, Paulū ad dexteram, & Petrum ad sinistrā in bullis papalibus imprimi. Dignitas.n. ista ex parte status vocantis: quia. s. est immortalis, non facit vocatum apostolum maiorem simpliciter: sed quo ad hoc.

Si autem considerem⁹, ꝙ etiam ipsi apostoli oues erāt Christi, a quo statutum est, vt sit vnum ouile, & unus pastor, sic Petrus statim factus pastor cui dictum est, Pasce oues meas nō has vel illas, & reliqui inueniunt unius ouilis oues. In cuius signū Petrus statim factus pastor, curam Io. suscepit interrogans de eo. Hic autem quid, vt patet Ioan. vlti. Quomodo autē verificari possunt hęc duo simul, quod omnes apostoli fuerunt pares in authoritate

gubern andi ecclesiam,atq; a Iesu Christo eam immediate habuerunt,& quòd Petrus solus fuit institutus pastor uniuersalis ecclesiæ,& maior authoritate super alios apostolos,ita quod ab ipso capite in totum ecclesię corpus potestas deriuata est, difficile apparet prima fronte: sed si subtiliter cõtemplati fuerimus,videbimus de facto omnia vera simul fuisse.Sciendum est namque,q̃ sicut in natura dupliciter aliqua fiunt,s.naturaliter,vt cum hõ generat hoïem,& infirmus ex uirtute naturę sanatur,& supernaturaliter,sicut cum hõ creatus est a Deo,& infirmus miraculo sanatur, ita in ecclesia duplici quoq; mõ aliquid fit,s.ordinarie,ut cum seruato iuris ordine creat̃ episcop⁹, & de spāli gr̃a a principe, ut si statim aliqs crearet episcopus,vt de Amb.cõtingit. Vtroque autem mõ princeps noster Iesus Christus in primitiua ecclesia unus est,nam in institutione ecclesiastici regiminis ordinario iure perpetuo seruandi monarchicũ ,i.vnius principatum instituit:& posuit Petrum caput unum totius corporis ecclesiæ,a quo in omnes potestas iurisdictionis & ordinis ordinarie deriuaretur. Et hoc intendunt omnes sacri authores,cum dependentia omnium a Petro doctrinã tradũt.In erogãdo vero ex speciali gratia, sicut p̃uenit petrum in conferendo potestatẽ ordinis (dũ ipse Dñs per seipsum ēt alios apostolos fecit sacerdotes in ultima cœna,& cõfessores post resurrectionem & sacramentum confirmationis in die Pentecostes) ita p̃uenit eundẽ in dando authoritatem gubernandi,ordinãdi,iudicãdique ecclesiam,ut ex allatis patet authoritatib. Et quemadmodum nihil obstat maioritati ipsius Petri capitis , q̃ alii non habuerunt ab ipso potestatẽ ordinis (quia hoc non fuit ex defectu potestatis in Petro,aut in exemptione aliorum ab ipso,sed ex p̃uentione superioris,q̃ prius dedit in subditis petri ex gr̃a,q̃ ordinarie dãdum erat eisdem a Petro)ita ēt nihil officit excellentiæ potestatis iurisdictionis Petri super oēs quod ei⁹ subditis saluator superior omnib.dedit illã potestatem ex gratia,quam a petro per uiam ordinariam erant accepturi . Modus itaque uarius dãdi & accipiendi ptātẽ clarificat ueritatẽ.In petro.n.& a petro ĩchoat oīs ecclesię ptās, & deriuatur in totam ecclesiã uia ordinaria, & rursus aliqui petro subditi plures ptātes acceperunt a Christo immediate,quas a Petro accepturi erant , uia p̃uentionis gratuitę.;Et sic ecclesia una sub unico tantũ capite,Petro ĩ.& hēt apostolos omnes, immediate a Christo potestatem ordinis & iurisdictionis hẽntes ex gratia præueniente, & habet Petrum solum caput apostolorum cęterorũ,& omnium,a quo in apostolos aliquos,& in omnes ordinarie ptās ordinis,& iurisdictionis deriuãda est. Sũt ergo simul uera q̃ aduersari sibiinuicẽ uidebāt.

Et ut clarius eluceścant dicta , scito quinque esse differentias inter ptātem Petri & aliorum apostolorum. prima est in mõ dandi & accipiendi,qa Petro data est ordinarie,aliis aũt ex speciali gr̃a, ut explanatum est.Secunda est in officio(& sequitur ex prima) quòd Petrus factus est uicarius generalis Iesu Chr̃i , alii vero facti velut legati,seu delegati eius , iuxta illud pauli 2.ad Co.5.Legatiõe pro Chr̃o fungimur,& ad eph.ul.Legatiõe fungor in catena ista. Et hoc ipsũ apostoli nomẽ importat,a missione sũptum,q̃uis extenso uocabulo in præfatione dicant̃ vicarii . Tertia est in obiecto potestatis, q̃ aliorum potestas iurisdictionis nõ erat supra seinuicẽ,sed super alios:Petri uero potestas erat & super alios & super ipsos reliquos apostolos dicẽte sibi soli Chr̃o, pasce oues meas in quarũ numero sine dubio erãt Apost.Vbi Chrys.dicit in pson̄a Chr̃i ad petrum : Loco mei prepositus esto,& caput fratrum tuorũ. Quarta est in perpetuitate potestatis,qa aliorum potestas finienda erat cũ uita eorum , qm̃ data est eis personis propriis,pro solis personis propriis,& nõ pro eorum successorib. Petri uero potestas usq; ad cõsummationẽ sæculi perseuerat , quia data est sibi in persona propria non solum pro seipso, sed oĩb. successorib. suis, quod sancti doctores exprimunt sub aliis verbis.dicendo,q̃ data est petro in persona ecclesię.Et ex hac differentia orit̃,q̃ nullus est successor Io.aut Iacobi,nec etiam pauli apostoli in authoritate apostolatus uniuersalis gubernationis ecclesiæ,sicut apostoli gubernabant ubique,sed tm̃ in potestate ordinis & regiminis unius certæ ecclesiæ succedunt episcopi sed solius Petri successor est , & dr̃ papa,ut patet in allegatis superius.Quinta & ultima pro nunc est in ipsa essentia potestatis, qm̃ authoritas communiter apostolis data,ex ui apostolatus fuit velut potentia executiua,un̄ & a S.Th.uocat̃ authoritas gubernandi , gubernatio.n. executionẽ sonat.Authoritas uero data soli Petro, quum fact⁹ est papa dicente Christo,Pasce oues meas,est potentia p̃ceptiua,& ppea uocat̃ a S.Th. authoritas regiminis,p̃ q̃ dixit S.T.Paulus fuit par Petro ĩ executiõe,nõ ĩ authoritate regiminis,ad Gal.2.& ad Co. 12.ecclesię regimen quod sonat executionem non authoritatẽ regiminis,quòd sonat imperiũ, cõmissum dicit Apostolis . Vn̄ & in præfatione non appellant̃ uicarii absolute, sed uicarii operis, dicente ecclesia ad Deũ de apostо.Quos opis tui uicarios , quasi diceret uicarios,ad exequendum. Verum tm̃ quia unum pro alio qm̃que poni põt,si ēt inueniret paritas in authoritate regiminis, pie exponendum esset pro executiua potentia.dedit.n. Saluator omnib.apostolis cõiter ut exequi possent ĩ eis ad quos mittebant oĩa q̃ poterat exequi Petrus puta instituere ecclesias & Episcopos docere , excommunicare,&c. Petro aũt absolute dedit potestatẽ oĩum . Et si Paulus aliquo mõ,i. executiue erat par Petro quantum ad defensione fidei,ut ex Secunda secundæ dictum est.Et si non penetras differentiam hãc inter potestatem executiuam & præceptiuã , uide illam in exemplo.Episcopi habent officium prędicandi & fratres prędicatores hẽnt ēt officiũ prædicandi (cum ad hoc instituti sint) sed differenter , quia episcopi ex propria authoritate hoc faciunt , fratres uero prædicatores authoritate papæ delegãtis eis id officium hanc prędicationis exercendæ potestatem.Sic.n.proportionaliter de potestate gubernandi ecclesiam in Petro & aliis apostolis fuit. certus.n. ex propria sui pontificatus officii authoritate gubernabat,alii uero apostoli ex priuilegio dñi delegantis eis gubernationis officium. Nũc superest respondere obiectis in sequenti ca.

CAPVT IIII.

In quo soluuntur obiectiones contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.

VT autem ordinate satisfiat obiectis;primo , ad primo inductas obiectiones , & sic deinceps respondebitur.

Ad authoritatẽ ergo ex Mat.18.dr̃, quod in uerbis dictis petro soli Ca.16.& in uerbis dictis oĩb. c. 19.perspicienda sunt duo,s.ordo & ptās data.Ordo fuit,quod prius petro soli est dictum.Quodcunque solueris, deinde omnib. et ex hoc ordine insinuat dominus ordinarium progressum potestatis soluẽdi & ligandi , quod.s. a petro ad cęteros deriuanda

da est propter vnitatem capitis & corporis eccle-
siæ, vt ex authoritatibus Sancti Thomæ allatis tex.
4 contra Gent. & 4. Sen. apparet. Potestas data fuit,
vt dictum est, ad gubernatiuam ecclesiæ potestatē
pertinens, & æqualis modo dicto. Et ex hoc osten
dit dominus, quod ipse ex gratuita præuētione da
re voluit Apost. Ambo igitur simul considerata
ostendunt magis quod dicimus esse uerum.

Ad illud Ioannis ultimo, quamuis male probe-
tur, quod correctio iurisdictionalis sit commissa
omnibus per illud: Quorū remiseritis peccata, qm̄
hæc uerba ad correctionē fori pœnitentiæ spectāt,
quia tm̄ posset probari per illud Mat. 18. Quæcunq;
solueritis, ubi saluator loquitur de exteriori iurisdi
ctione, qua ecclesiam non audiens, sit ethnicus &
publicanus, respondetur quod in ueritate Saluator
illa uerba ēt quo ad sensum, Pasce oues meas, soli
Petro dixit, vt probatum est. Et si inuenitur aliqd
simile commissum apostolis (puta pastorale offi-
cium) vt ex eodem fundamento dicatur, quod nul
li commissę sunt oues Chri indistincte, vt compre
hendantur omnes, nisi Petro: aliis verò commissæ
sunt oues determinate, saltem hac determinatione
saliæ ab ipsis apostolis saltem Petro. Et propterea
alii possunt dici delegati pastores. iuxta illud præfa
tionis. Quos operis tui vicarios eisdem contulisti
esse pastores, quasi diceret, qđ gregi tuo cōtulisti
apostolos præesse pastores, vt vicarios operis tui,
idest, missos, vt vice tua ad executionē operis tui.
Petrus autem creatus est pastor ouium Chri abso
lute & Vniuersaliter, dicente Christo ipsi soli, Pa-
sce oues meas. Vnde (vt vnico verbo dicatur) plus
datum est per hæc verba Petro, quā per quæcunq;
alia simul congregata cęteris, quia authoritas regi
minis vniuersalis simpliciter hic clauditur, quam-
uis totum pastorale officium executiue concessū
sit omnibus Apostolis.

Ad authoritatem ex 2. Ca. ad Gal. iā patet, quod
nil doctrinæ, aut potestatis accepit Paulus a Petro,
non ex defectu potestatis in Petro, sed ex prenētio
ne gratuita, qua a domino Iesu habuit potestatem
& scientiam, vt ipsemet in 1. Ca. dixerat, Dextras au
tem societatis propter vnitatem fidei, quam doce
bant, non solum socii, sed fratres in vnitate fidei su
mus, iuxta illud Matth. 23. Omnes vos fratres estis.
Quomodo verò in faciem restitit, vt par, iam decla
ratum est, quod de paritate in executione officii de
sensiui fidei intelligitur.

Ad illud vero, quòd in Actibus Apostolorum
Petrus & Ioannes missi sunt, facile patet ex Theo-
logis in 1. Sen. di. 15. Responsio, quod non oportet
mittentem esse maiorem misso. Et nihilominus
in proposito missi dicuntur consilio vel amore,
non authoritate aliorum.

Ad authoritates Anacleti, Cipriani, & Hierony
mi iā patet quid dicēdū ex fundamento iā posito.
Vñ vir Docte, quia nō vagando, sed ex eadē radice
omnia soluūtur, testimoniū habes, quod doctrina
hęc vera est. Vero enim omnia cōsonant, & opor
tet ex quo quid est rei, oēs difficultates proprias sol
uere, vt Philosophus dicit. 4. Phys. Ex eadem quoq;
radice patet de positione aliorū, quam recitauimus
circa modum habendi potestatē a Chro immedia
te. Patet inquā de potestate ordinis, qp nihil refert,
an dñs Iesus pūenerit Petrum in faciēdo oēs apo
stolos episcopos (vt Gl. in Can. porro. di. 66. Sentire
videtur contra textum) an eos ordinādos Petro re
liquerit, vt pallegata sonant. Si enim Petro hoc di-
misit, ordinariū progressum potestatis ordinis in
A statuto cursu non prævenit, & si ipse ordinauit per
seipsum, gratuita prævētione, non revocatione sta-
tuti ordinis hoc fecit. De potestate vero iurisdictio
nis, iam dictum est, qp gratuita prævention̄e per se-
ipsum eam omnibus exequendam dedit, qui in or-
dine dandi, seu promittendi, ordinarium progres-
sum deriuationis illius ad alios per Petrum fore sta
tuit, vt allatæ authoritates docent. Ex his omnibus
clare liquet quod Petrus solus princeps caput & pā
stor est apostolorū, & quod ei subditi fuerunt apo
stoli, vt oues pastori, & qp ordinaria via ab ipso po-
testatem sortiti erant ordinis & iurisdictionis, licet
gratuita pūention̄e potestatē iurisdictionis, exe cu-
tiuā equalē a Dño immediate habuerint, potestatē
B aūt ordinis episcopalem immediate uel mediate,
oēs ēt a dño habuerunt æqualem. Etsi prædicta per
spicaciter intuitus fueris, videbis qp Petrus, licet apo
stolus & papa fuerit simpliciter maior cæteris. Li-
nus tm̄, Cletus, aut Clemens non sic se habebat ad
Ioannem apostolum & euangelistā, q viuebat, sed
aliquo mō ut par, & excedens, & excessus. Erant en.
pares in potestate executiua regiminis ecclesiæ pro
quanto Ioannes poterat ex apostolatu exequi quic
quid poterat papa. Erat papa excedēs in authorita-
te regiminis, sicut de Petri authoritate dictū est, qa
illius erat successor, & Iesu Christi vicarius ipse, nō
C Ioannes erat & excessus in dignitate apostolatus,
quia Ioannes erat apostolus, Linus aūt, aut Clemēs
non. Et quia apostolis non papæ condendi libros
sacræ scripturæ concessum est, dicente illi dño, qp
Spiritus sanctus doceret eos omnia, & oēm veritatē. Vñ Aug. de Consensu Euang. Lucas & Marcus
scripserunt illo tpe, quo ab ipsis in carne mansēt ib.
apostolis probari meruerunt, iō prævaluisset sentē
tia Io. sententiæ Clementis papæ in doctrina fidei
& morum, sicut mō prevalet euangelium Ioānis
sententię cuiuscūque papæ, & totius ecclesiæ. Nec
obstat illud Aug. Euangelio nō crederem, nisi me
authoritas ecclesię admoneret, qa ipse Ioannes, &
similiter qlibet apostolus ecclesia erat Iesu Christi
D authoritate, testāte hoc ipso Ioāne, qui de seipso lo
quens c. Vltimo dicit in pśona ecclesiæ, q̄ authori-
tate Chri gerebat. Et scimus, qa vetū est testimoniū
eius. Ex quo nāque constat apostolorū aliquē scri-
pssisse ad doctrinā ecclesię, ecclesię authoritatē hēt.

Ex his autem patet quod duarum extremarum
opinionum. s. dicentis, qp oēs apostoli eodē modo
sint instituiti a Christo uicarii sui, & dicentis, quòd
Christus immediate soli Petro dedit potestatē iu-
risdictionis, neutra uī vera, q̄ is ista, secūda sit non
reprobanda: sed exponenda. Media aūt uia sola ue-
ra est, q̄ declarauimus. s. qp solus Petrus habuit vica-
riatum Iesu Christi, & solus immediate potestatē
iurisdictionis ordinarie a Christo accepit, ita qp ab
E eo alii ordinario iure accepturi erant, & ei sunt sub
iecti: hoc enim modo verificatur secunda opinio.
Et cum hoc Iesus Christus dominus iuris, præue-
niendo delegauit cæteris parem in exequendo po
testatem (ut dictum est) & hoc ueritatis habet pri-
ma opinio: Sequere ergo medium.

CAPVT V.

*In quo ponuntur rationes tenentium quod ecclesia uniuersa-
lis, seu concilium uniuersale habet potestatem supra pa
pam simpliciter, ita quod papa est illi subditus.*

EXamina a comparatione potestatis papæ ad
Apostolos ratione sui apostolatus, compa-
rāda mō est papę potestas ecclesiæ uniuersā-
lis, seu concilii uniuersalis potestati, nunc qui-
dem absolute, post modum, vero in euentib. & casi

bus,ut promisimus.Et quoniam oppositaiuxta se posita magis elucescunt,asseram primo rones primarias,in quibus consistit uis,quib.probatur papã subesse ecclesię seu concilii uniuersalis iudicio. Et ne contingat sępius ecclesiam & concilium iungere,pro eodem sumantur, quoniam non nisi sicut repræsentans,& repræsentatum distinguntur.

Fundant igitur hi cõstitutionem dictam primo in actis concilii constantiensis sub Ioan. 23. Anno Dñi 1415.vbi in sessione 5 habita die 6.mẽsis Aprilis sic legitur. Hæc sancta synodus declarat, ꝙ ipsa in spiritusancto legitime congregata, concilium generale faciens & ecclesiam catholicam repræsentans,potestatem a Christo immediate hẽt,cui qlibet cuiuscumque status, vel dignitatis ẽt si papalis existat obedire tenetur, in his quę pertinent ad fidem,& extirpationem dicti schismatis, & reformationẽ dictę ecclesię in capite,& in mẽbris. Hæc ibi.Et subiungit aliud Decretũ in hæc verba.Itẽ declarat,qđ quicunq; cuiuscunq; cõditionis, status, dignitatis,ẽt si papalis,q mandatis,statutis, seu ordinationib⁹,aut preceptis hui⁹ sacræ Synodi, & cuiuscumque alterius concilii generalis legitime congregati super præmissis, seu ad ea pertinentibus facti vel faciendis, obedire contumaciter contempserit,nisi resipuerit condignæ pœnitentiæ subiiciat & debite puniatur, ẽt ad alia iuris subsidia si opus fuerit,recurrendo.Hęc ibi.Ex quib.hñr tria.primo ꝙ concilũ vniuersale hẽt authoritatẽ a Iesu Christo immediate:Secundo,quod papa tenetur ei obedire:Tertiò,quòd ipsa synodus hẽt potestatem coactiuam supra papam,dum punitioni eum subiicit.

Confirmaturque eadem sententia per concilũ Basiliense celebratum anno Domini 1431. sub Eugenio 4.vbi resumpta sunt hæc decreta in sessione secunda & 18.Deinde in condemnatione errorum Ioannis Wuicleff.in eodem concilio Constantien. sessione 8. & postmodum per Bullã Martini quinti,sacro approbante concilio firmata ibidem.Vbi inter alia sic damnat articulus iste.s.Nõ est de necessitate salutis credere Romanam ecclesiam esse supremam inter alias ecclesias:error si p Romanam ecclesiam intelligat vniuersalis ecclesia,aut concilium generale, aut pro quanto negare primatum summi Pontificis super alias ecclesias particulares. Hæc ibi.EX qua condemnatione habetur, ꝙ concilium vniuersale est suprema ecclesiarum, & cõsequenter est superior ecclesia Romana, q̃ est una ecclesiarum. ET confirmatur hãc esse intentionem patrum:quia faciunt differentiam inter primatum concilii & summi pontificis, quoniã de concilio dicunt simpliciter,quod est suprema inter alias ecclesias.De summo uero PONTIFICE dicunt,quod habet primatum respectu ecclesiarum particulariũ.

Fundant quoque hoc idem in EVangelio & doctorib. ex eo quòd claues regni cœlorum, officiũ pastorale & potestas ligandi atque soluendi, ecclesiæ data sunt dupliciter,s.authoritatiue & finaliter. ET ꝙ authoritatiue ecclesia ipsa hæc habeat, testat in primis Matt.18.c.ubi postquam Dominus dixerat;Dic ecclesię:& si ecclesiam non audierit,sit tibi sicut ethnicus & publicanus,statim subdit: Amen dico uobis,quęcunque ligaueritis super terrã, erũt ligata & in cœlo. Vbi manifeste ecclesię hãc contulit potestatem uniuersalem:ad hoc enim illa verba subdidit Dominus (ut Hieronymus ibidem dicit cum Hilario) ne priuata authoritate reputaretur non audiens ecclesiam ethnicus & publicanus,sed diuina authoritate ecclesiæ collata.

F Testatur deinde Aug. super Io.(ut habetur 24. q.1. Can.quodcunque.) ubi concluditur quod Petrus qñ claues accepit,ecclesiam sanctam significauit.ET rursus sermone 10.super Io. loquens de potestate ligandi & soluendi,dicit:Hoc Petrus cũ omnibus tanquam personam gerens ipsius unitatisac cepit.ET iterum in sermone Apostolorum PETRI & PAULI,PETRUS totius ecclesiæ gestabat personam:& propterea audire meruit, Tibi dabo claues regni cœlorum.Has enim claues non ipse ut homo un⁹, sed ut vnitas accepit ecclesiæ.ET in libro de Agone Christiano. Non sine cã inter Apostolos ecclesiæ catholicæ personam sustinet PETRUS.Huic.n. ecclesiæ claues dare sunt,cum PETRO datæ sunt. ET cũ ei
G dr̃,ad omnes dr̃, Amas me? Pasce oues meas.

ET confirmatur hoc ratione. Quia non minus iuris habet ecclesia clauib. ibi datis a Iesu Christo,q̃ in rebus:sed dominium rerum temporalium principaliter est in ecclesia,cum etiam PAPA non sit dominus,sed dispensator rerum ecclesiæ,ut S.Tho.dicit in 22.q.100.ar.1. ad septimum.ergo ecclesia principalius hẽt claues,q̃ PAPA.ET confirmatur hoc rursus.Quia,cum rectum sit iudex sui & obliqui,& ecclesia uniuersalis adeo sit recta, vt errare non possit (ut patet) PAPA autem errare possit etiam in fide (ut patet 40.d.ca.si papa) consequens est,quod
H ecclesia excellentius & prius habeat claues, quàm PAPA,immo quòd habeat etiam, vt iudex PAPÆ.

Quod autem finaliter ecclesiæ datæ sint claues, ut patet ex 2.ad Corinth.13.POTESTATEM mihi dominus dedit in ædificationem,& non destructionem ET S.Tho.in Tract.contra impugnantes religionẽ, expresse tenet quod potestas iurisdictionis prælatorum est propter bonum subditorum:& propterea nulla iniuria fit prelato inferiori, puta EPISCOPO, qñ eximitur ab eo Abbas propter bonũ ecclesię.EX quibus sequitur,quod PAPA est propter ecclesiam, & non econuerso,& consequenter claues PAPÆ datæ sunt propter ecclesiam finaliter.

I FUNDANT & tertio idem super principiis naturaliter per se notis.Omne,inquiunt,totum est maius sua parte:ecclesia uniuersalis est totũ,& PAPA pars: ergo ecclesia uniuersalis maior est,papa, PROCESSUS bonus.ET maior est principium per se notum. Minor est Apostoli ad Ro.12.Multi unum corpus sumus,singuli autem alterius membra & Hier.ad ꝓpositum in c.Legim⁹.di.95.Si authoritas quęritur, orbis maior est urbe.

FUNDANT demum hoc idem super hoc,quod ecclesia constituta est a Domino Iesu Christo iudex papæ in casu peccati;ut patet Matth.18.Si peccauerit in te frater tuus,&c. dic ecclesię, & si ecclesiam non audierit, si tibi sicut ethnicus & publicanus .
K EX qua authoritate, licet loquatur in casu peccati, quia incipit.Si peccauerit, & propterea nõ spectet ad presens Cap. in quo comparatur PAPA ecclesiæ non in casu,sed absolute,uolunt tamen elicere etiã quòd ecclesia sit absolute supra papam. Tum quia ordinarius iudex alicuius in puniendo est etiam ordinarius iudex illius absolute:tum quia iudex & lex non differunt nisi sicut animatum,& inanimatum,ut patet ETH.Ad eandem autem legis authoritatem, cuius est vnus actus legis scilicet punire, spectant tres reliqui,scilicet imperare,vetare,& ꝓmittere.Ad eiusdem ergo iudicis ordinarii authoritatem spectabunt omnes iudicis actus, ad quem spectat punire. ET si cum ecclesia sit iudex ordinarius papæ in puniendo, sequitur quod erit simpliciter iudex eiusdem in imperando,uetando

& per-

& permittendo, hi enim quatuor actus sunt legis, ut in 12.q.92.ar.2. habes a Diuo Thoma.

Et confirmatur hoc sacrorum authoritate Canonum. 25.n.q. prima constat statuta, dicit Zozimus Papa, Contra statuta Patrum concedere aliquid vel mutare, nec huius quidem secundis pōt authoritas. Et in ca.1. dr, Prima salus est rectæ fidei regulam custodire, & à cōstitutis Patrum nullatenus deuiare. Ex quibus habetur, & quod Papa non est supra potestatem concilij, & quod ad primam salutem spectant statuta Patrum, non papæ. Multa quoque in eadem causa & q. dicuntur ad hoc, quę breuitatis causa omittuntur.

CAPVT VI.

Quid sit sensus, quo quæstio de comparatione authoritatis Concilij & Papę uertitur in dubium,

A DEuidentiam huius comparationis prædeclarandi sunt termini, quid s. nomine ecclesiæ, seu cōcilij vniuersalis intelligitur ne in vanum tota disputatio sit. Ecclesia vniuersalis duo significare potest in proposito, aut totum corpus ecclesiasticum constans ex omnibus membris, comprehēso etiam capite, i. papa, aut totum residuum corpus ecclesiæ distinctum contra caput, idest papā, concilium quoque vniuersale, aut sumitur cum capite, idest, papa vel personaliter, vel authoritate eius authorizatum, aut sine papa utroq. modo. Et sic tres comparationes examinandæ sunt.

Prima est inter papam & ecclesiam seu conciliū sine capite, idest papa omnino. Secunda est inter papam & ecclesiam seu concilium cum capite personaliter. Tertia est inter papam & ecclesiā seu concilium authorizatum à papa.

Et quoniam omnes hę cōparationes supponūt papam esse caput ecclesię vniuersalis, & non solū singulorum membrorum, vt inimici veritati glossant hoc primo monstratur. Primo ex authoritate ipsius Constantiensis concilij ante & post electionem Martyni 5. vt patet in sessione 15. eiusdem. & in bulla Martini 5. vbi dānatur propositio illa Ioānis Huis, Petrus nec est, nec fuit caput ecclesiæ sanctę catholicæ. Et altera s. Non est scintilla apparentię, quod oportet esse vnum caput in spiritualibus regens ecclesiam, quod semper cum ipsa militante ecclesia conuersetur. Hic expressus damnatur, quod Petrus non fuit caput catholicæ ecclesie, catholicū enim idem est, quod uniuersale. Et similiter damnatur quod non oporteat esse præter Christum qui ī cęlis est unum caput qđ regat ecclesiā, conuersans cum ea, quod est papa, ut latius ostēdit diuus Th. hāc necessitatem in 4. Contra Gent. c.76. Hier. quoque in li. de Ortu & Obitu sanctorum in nouo testamento, Petrus, inquit, in Christi ecclesia firmamentum est, Cephas corporis Christi principatus & caput est. Si Petrus est caput corpori Christi, ergo totius ecclesiæ collectiue, iuxta illud Apo. ad Ro. 12. Multi vnum corpus sumus in Christo. Et 24.q.1. rogamus vos, Marcellus papa expresse dicit, quod Petrus est caput totius ecclesiæ. Et in cōcilio Lugd. Grego. 10. vt habetur in c. vbi periculum, de elect. li. 6. papam uicarium Iesu Christi successorem, rectorem vniuersalis ecclesiæ, & directorem gregis dñici vocat. Ritus quoque Ro. ecclesię hēt ut cum papa se subscribit ī aliqua vniuersalis negotij bulla, dicit sic: Ego N. catholicę ecclesię episcopus, ex quibus patet, quod cauillatio dicens, quod papa est caput mēbrorū ecclesię, & nō ipsi⁹ simul ecclesię, erronea est. Quo nāq. pacto debuit, aut potuit meli⁹ explicari à Sāctis, q̄ p nomina collectiua & oppositā qñque nomina uniuersitatis expresserunt ecclesiam gregem, Corpus Chri, explicando totam uniuersalē catholicā. Dicāt isti quo dēt dici, ut conuincantur saltem ex uerbis ipsius Cōstā iēsis & Basiliēsis cōcilii, ubi eisdē uerbis significat ecclesia collectiue: cū millies ibi replicet, Hęc sācta synod⁹ uniuersalē, seu catholicā ecclesiā repsētās.

De prima ergo comparatione (s. inter papam, & ecclesiam uniuersalē sine capite) aperte constat qd dicendum sit, s. quod papa sit super eam. Tum qa est corpus enormiter diminutum, quia est truncū absque principali membro, ac per hoc non est uniuersalis ecclesia, quę perfectū significat, tum quia Dei perfecta sunt opera, Deute. 32. ac per hoc non conuenit diuinæ prouidentiæ in tam imperfecto corpore supremam authoritatem locare, sed magis ipsum a capite dependere. Et si instetur, quod Apostolica sede uacante, inuenitur vniuersalis ecclesia, & tamen sine capite, quod est papa, respōdetur, quod inuenitur uniuersalis ecclesia, nisi imperfecta, ita qđ imperfectio ista est conditio diminuens ly Vniuersalis ecclesia, sicut corpus truncum diminuit à corpore integro, uniuersale. n. uniuersitatē claudit in se membrorum officialium, quorum p̄cipuum est caput: Vnde tunc ecclesia est acephala, & est absque eius suprema parte & potestate. Et qui hoc negat, in errorē Ioannis Huis negantis necessitatem capitis ecclesiæ in terris (damnatum, & a Sancto Thoma, & a Martino quinto cum concilio Constantiensi, ut dictum est) incidit. Et si de ecclesia uniuersali sic sumpta intelligatur, quod habet immediate potestatem à Christo, & quod ipsa representatur per uniuersale concilium, erratur error intollerabili, ut patet ex allatis authoritatibus, & inferius magis eluceſcet.

De secunda autem comparatione in altero extremo scilicet inter papam ex una parte, & ecclesiam coram idest etiam cum papa ex altera parte, dicit quod papa cum residuo ecclesię, non est maioris potestatis iurisdictionis spiritualis, quam ipse solus quia potestas sua continet in se omnium reliquorum potestates, ut earum causa uniuersalis. Nulla enim est potestas iurisdictionis in ecclesia, quæ nō sit in papa: vt patet inductiue. Quin etiam potestas electiua ipsius papę, in papæ potestate est. Quod patet cum ex acto Petri, qui elegit sibi successorem (ut 18.q.1. Can. si Petrus. Dicit Ioannes tertius) tum ex eo, quod papa ordinat actum electiuæ potestatis, determinando quando & qualiter debeat fieri electio, & quod plus est determinando subiectum illius potestatis, dum constituit quod ad duas partes Cardinalium ad minus spectat electio. Probatur & ex cap. Si papa. distinctio. 40. ubi dicitur, quod uniuersitas fidelium suam salutem post dominum ex papæ incolumitate animaduertit propensius pendere. Et distinctio. 19. Cant. Item dominus Leo papa dicit huius muneris sacramētum ita dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere uoluit, ut in beatissimo Petro omnium Apostolorum summo principaliter colloca ret, ut ab ipso quasi à quodam capite dona sua uoluit incorpus omne diffunderet. Vbi manifeste patet, à papa omne reliquum corpus ecclesiæ uelut à capite potestatem sortiri. Et sic sumendo ecclesiā uniuersalem, constat quod habet immediate authoritatem à Iesu Christo, nihil enim mediat inter ipsam, & Iesum Christum. Sed ex hoc non habetur, quod comparando membra aliqua, puta corpus sine capite, ad Christum, quod habeant

immediate potestatem ab ipso, sed sufficit, ꝙ totum habeat immediate a Iesu Christo: patres aũt inter se ordine quodã. & in caput primo, & p caput in corpus reliquum potestatem diffundit Saluator noster iuxta dicta & dicenda. Vnde patet, ꝙ tota ecclesia non habet potestatẽ supra Papam solum, nec econuerso, quia Papa cum ecclesia reliqua non facit maius in potestate, sed plures potestates.

De tertia autem cõparatione, q̃ est media, & est inter Papam & cõsilium authorizatũ a Papa, ex antedictis facile sumitur quid dicẽdum est. s. ꝙ nõ est maioris authoritatis, q̃ Papa a quo solo authorizari põt ut patet 17. di. per totum. & extra de elect. c. Significasti, ubi dr̃, quod omnia concilia p̃ Ro. ecclesiæ authoritatem, & facta sunt, & robur acceperũt. G

His tribus comparationibus secundum veritatẽ præmissis, quarta superadditur ꝛm opinionem, & est inter ecclesiam uniuersalem, & quãdam cõmunitatem, siue Papa prima pars eius, non caput totiꝰ authoritatis in ea velit in eã conuenire, siue nõ, ex una parte, & Papã ex altera parte. Et quia comparõ inter diuersa est, & eiusdẽ ad seipsum subiectio nõ est, sicut nec iustitia proprie loquendo, cum dicũt hi, ꝙ ecclesia uniuersalis est supra Papam, alterum duorum intendunt. aut. n. intendunt per ecclesiam uniuersalem congregationẽ fidelium, velut quãdã cõmunitatem, siue Papa pars prima illius velit interesse, siue nõ: aut intendunt ipsam fidelium congregationem authoritate capitis. s. summi Pontificis factam ita ꝙ ipsum congregari, solum depẽdeat a Papa in ecclesia uniuersali, in concilio uero duo dependeãt a Papa. s. cõgregari, & repræsentare uniuersalẽ ecclesiam ita ꝙ in his intendunt, ꝙ secluſa authoritate Papæ ex quo cõgregata est ecclesia, vel concilium, fit comparatio potestatis ecclesiæ uelcõcilii ex una parte, & Papę ex altera. Totus ergo futurus sermo de ecclesia, seu concilio, ut distinguitur contra Papã, erit de ecclesia & concilio, secluſa Papę authoritate post congregationẽ legitime factã. H

Et contra hos dicentes ecclesiam hẽre authoritatem supra Papam, ratio est, quia positio ista peruertit ordinem regiminis ecclesiæ: oportet nanque ꝛm istos regimen ecclesiæ esse democraticũ, seu popularе, in quo tota authoritas apud nullũ residet: sed in tota cõmunitate, sicut in c. accidit, ut S. Th. in 4. Sen. di. 19. q. 1. ar. 1. q. 3. ad tertium dicit. Et hoc ipsi uolunt, dũ ecclesiam uelut communitatem liberam potestatem supra Papam, quasi Regem habere dicunt, ut Senatus, populusque Romanus hẽbat sup Imperatorem. Et quia hoc ipsi nõ reputant inconueniens, quantum ad rem, licet uocabula horrere uideantur, iõ circa rem insistendo, monstrandum est, ꝙ nõ communitati ecclesiæ, sed uni soli in illa Christus plenitu dinẽ ptãtis Ecclesiasticæ dedit. I

CAPVT VII.

Quod Papæ sit super potestatem ecclesiæ uniuersalis, et concilii generalis, ut distinguitur contra Papam.

PRincipium huius ueritatis ex Dñi nostri Iesu Christi authoritate sumitur, vbi Io. ult. soli Petro, ut distincto ab aliis, dicit: Pasce oues meas, ut deductum in primo c. fuit in hoc instituẽs regimẽ ecclesiæ monarchicum. Et si ridiculosa illa respõsio deꝛ, ꝙ Christus dicit Petro: Pasce oues meas, nõ ecclesiam meam quasi fecerit eũ pastorẽ singularem ouiũ, non ipsius ecclesiæ significat totũ consurgẽs ex omnib. ouib. manifeste excluditur hoc ex eo ꝙ in oratione dr̃. Deus omnium fidelium pastor & rector famulum tuum. N. quem pastorem ecclesiæ tuę præesse uoluisti. Et in cõcilio Lugd. de elec. li. 6. K ubi periculum, Papa rector uniuersalis ecclesiæ, & gregis domini director dr̃, ubi patet qd respectu ecclesiæ, & gregis, quæ collectiones significãt, & non solum respectu particulariũ pastor & rector & director est Papa. Et quia hæc est ultima fuga harũ uulpecularũ, vincã Dñi demolientiũ, idcirco in oĩb. auferẽdis uigilãdũ est, ut de ipsa collatione, seu cõmunitate cõcludam⁹ nõ plãtã, sed subditã eẽ Papę.

Amplius, Ioan. 10. Saluator, ingt, alias oues hẽo &c. & subdit. Et fiet vnum ouile, & vnus pastor. Certum est ꝙ ouile non significat oues, sed unum cõtinens oues. Et ex glossa interlineari in principio illius capituli, ubi dicitur. Qui non intrat per ostium in ouile, exponente in ouile, i. in catholicam ecclesiam habere ꝙ p unum ouile intelligit̃ ecclesia una ex Iudæis & Gentilib. Ex hac authoritate arguitur sic, ecclesia ut una ex Iudęis & Gẽtilibus, est ouile, & Petrus cui dictũ est: Pasce oues meas, est pastor unus illius ouilis, ergo ecclesia ut una, non est sup Papam, sed sub eo, ut ouile sub pastore. Et cõfirmat̃ hoc. Quia ecclesia, seu concilium distinctum cõtra Papam, aut est oues aut ouile, aut pastor. Non oues, quia ex utrisque ouibus ouile unum constituendũ dicit dñs. Non pastor, quia cum Petrus sit unus pastor ecclesiæ, ut monstratum est, si ecclesia esset alius pastor essent duo pastores, contra dominum dicentem, Fiet unus pastor. Ergo ouile, & cum nõ sit ouile nullius pastoris, est ouile unum unius pastoris, qui est dominici gregis rector & director, Papa. s. Et confirmat̃, quòd de Papa specialiter loquat̃, quia uerbo futuri temporis utitur significante futurum fieri. Fiet, inquit, ouile vnum utrisque conuenientibus, & unus pastor. Et quoniam quòd est, nõ fit, nec fiet ipse dñs, qui de seipso præmisit pluries ibidem: ego sum pastor bonus, non est postmodũ factus pastor unꝰ, sed dum soli Petro postmodum dictum est pasce oues meas, non has, vel illas, impletum est, Fiet unus pastor, loco illius summi pastoris, q̃ solus est pastor bonus per essentiã ecclesię.

Amplius: Non minus Papa est eps catholicæ ecclesiæ: quam quilibet episcopus suę ecclesię: sed q̃libet episcopus est episcopus & singularum personarum, & totiꝰ collectionis earum in unam cõmunitatem. ergo & Papa est episcopus singulorum, & & uniuersorum Christianorum in unã catholicã ecclesiam collectorum. Et confirmatur hoc, Quia cum ecclesia sit nomen collectiuum, & significat collectionem fidelium (ut dr̃ de consecratione distinctione prima c. ecclesia) & episcopus dicatur episcopus ecclesiæ talis, oportet, ut primo sit episcopꝰ ipsius ecclesię, & secũdo singularum psonarũ, ac p hoc Papa, q̃ intitulat̃ episcopus ecclesiæ catholicę, & illorum, aut oĩum Christianorum, primo est episcopus ipsius ecclesię catholicę, & secundario mẽbrorum eius. Et uere sic est, ꝙa primo debet super intendere bono proprio ipsius unius ecclesiæ catholicæ, & deinde bonis propiis membrorũ oĩum.

Et si studiose quæratur quo pacto Papa potest dici episcopus, & caput ecclesiæ catholicæ, cũ ecclesia catholica includat ipsum Papam, patet rñsio dupliciter, primo, quod hic est distributio accõmoda: sicut cum dr̃. Cœlũ continet omnia corpora non quod contineat seipsum, sed quia continet omnia possibilia contineri, pariformiter. n. dr̃, quod Papa est caput, & episcopus ecclesiæ catholicæ, nõ quod sit caput, episcopus, rector &c. suipsius, sed quia est caput omnis possibilis hr̃e caput, rectorem, & episcopum. Scdo dr̃, quòd quia secundum Hilarium, sermo rei, & nõ res sermoni dẽt eẽ subiecta, ea ratione

tione Papa dicitur caput, & episcopus ecclesiæ catholicæ, quia in ecclesia catholica ipse capitis & episcopi locum tenet.

Amplius, Papa hēt supremam potestatem in ecclesia Dei, ergo Papa non subest ecclesiæ. Antecedens patet ex condēnatione iam dicta in concilio Constantiensi, per Martinum quintum, ubi de papa loquendo dr, habens supremam potestatem in ecclesia Dei. Consequentia probatur, quia supra supremam authoritatem in ecclesia Dei non pōt maior intelligi in eadem ecclesia Dei, ēt si fingēdi detur licētia. Immo ex hoc ēt sequitur, qđ tam ecclesia, quàm concilium Papę subditur, quia non sunt duæ supremę potestates ī ecclesia Dei, principatuū enim pluralitas mala, cū sit (ut patet 12. Metaphy.) a Iesu Christo summe bono, qui uult ecclesiā suā optime disponi, esse nō pōt. Et cōfirmatur hoc authoritate Innocētij tertii in cōcilio generali, extra, de pæn. & rē. can. cum ex eo. s. plenitudinem potestatis, de iure possumus supra ius dispēsare. Et extra de electione, ī c. significasti. Paschalis dicit: Aiūt in conciliis statutū non inueniri, quasi Romanę ecclesiæ legē concilia ulla præfixerint, cum oīa cōcilia per Romanæ ecclesię authoritatē, & facta sint, & robur acceperint. Quæ omnia pro plenitudine potestatis Papæ supra cōcilia, & consequenter vniuersalem ecclesiam allata sunt. Et confirmātur authoritate sancti Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem, ubi dicit hæc uerba: Sancti patres in conciliis congregati, nihil statuere pūt nisi authoritate Romani pontificis interueniente, sine qua etiam nec concilium congregari pōt. Hæc ille.

Amplius. Papa est proximus, & immediatus uicarius Christi, & Apostolorū: ergo nullam hēt in terris ptātem priorē se. Antecedens patet in sæpe dicta condēnatione articulorū a Martino 5. in concil. Cōstātiensi, vbi vnus ex reprobatis articulis est iste. Ecclesia Romana est synagoga Satanæ, nec Papa est proximus & immediatus vicarius Christi, & Apostolorum. Consequentia patet, quia proximo & immediato nihil est propinquiꝰ & immediatiꝰ. Et ex hoc patet primo, qꝑ erroneū est dicere, qđ ecclesia, vt distinguitē cōtra Papam habet immediate authoritatē a Chro supra Papā: sic. n. non Papa, sed ecclesia esset proxime & immediate Chri uicaria. Impossibile est. n. eē duo subordinata ambo æque proxima & immediata Christo, ut patet istos fingere. Et cōfirmatur authoritate S. Th. dicētis in trac. contra errores Græcorū c. 66. Christi uicarius suo primatu, & prouidentia uniuersalē ecclesiā tāquā fidelis minister Christo subiectam seruat, & oppositum sentire, dicit eē errorem. Postremò reuidetur quæso diffinitio facta in concilio Florentino, qđ ex Orientali, & Occidentali simul ecclesia conflatum est, ceteris Occidētalibus tm antefertur. Et ibi (ut in primo c. uerba adduximus) non solū dr, qꝑ Papa est oīum Christianorū pater, & doctor, sed qꝑ est ēt uniuersalis ecclesiæ pastor, gubernator, & rector, cum plena potestate a Domino Iesu Christo institutus in beato Petro. Dicant ipsi qūo potuerit clarius exprimi, qꝑ non solum oīum membrorū, sed ipsius vniuersalis ecclesiæ pastor, & rector, & gubernator est, quòd non mediāte ecclesia, sed in Petro, cuius est successor, plenā ptātem pascendi, regendi, gubernandi uniuersalē ecclesiam a Dño Iesu Christo accepit. Et videant si tm luminis eis concessum fuerit, quòd hæreticorū more Scripturas, & Sanctorum dicta oportet eos extorquere, ut eorū proteruus error defendatur. Forte nulla Scriptura tam clara in fide habetur, quam non possit extorta expositio ad suum trahere propositū, sed ueritas tunc inuenitur, cum planus Scripturæ sensus iuxta Sanctorum consensum quæritur.

CAPVT. VIII.

In quo respondetur obiectionibus sumptis ex authoritate concilij Constantiensis, & Basiliensis.

VT ordinate autē obiectis distincte satisfiat, inchoandum est a decretis concilii Cōstan. ad quæ duæ rnsiones dātur. Prima, negant illa esse authentica authoritate ueri concilii facta, qm facta sunt tpe schismatis, quo erant tres Papæ in ecclesia Dei, ab una sola obedientia. s. Ioā. 23. absente ēt illo suo Papa. Qđ constat ex eo, quòd illa ꝑmulgata sunt anno Domini 1415. die 6. Aprilis in sessione 5. & obedientia Gregorii 12. conjuncta est illi die 4. mensis Iulii eiusdem anni in sessione 14. & obedientia Benedicti 13. iungi cœpit anno Domini 1416. die 13. Octobris in sessiōe 22. Vnde dicere, quòd illa obedientia constitueret concilium generale, catholicam ecclesiam repræsentās, nihil aliud est quam renouare antiquum schisma, & damnare ut schismaticas duas obedientias. & quòd semper fuit, & est dubium facere certum.

Et si dicatur, quòd Martinus 5. approbauit illa decreta, & illam synodum, decreta quidem in sessione ultima, ubi legitur, quòd dixit, quòd oīa & singula determinata, concluſa, & decreta in materiis fidei per prę̄sens cōciliū, concilialiter tenere, & inuiolabiliter obseruare uolebant, & numquam contra ire quoquomodo, ipsaque sic concilialiter facta approbat, & ratificat, & non aliter, & nec alio mō. Hęc ille. Constat autē quòd concilium esse supra papā, vel papā supra illud, materia fidei est. ergo decreta illa in sessione 5. facta super superioritate cōcilii supra papam, sunt approbata. Synodum uero in bulla condemnationis articulorum Ioānis Vuicleff, sacro approbante concilio, ubi interrogatoria ponens dicit, Vtrum credat, quòd condemnationes Ioannis Vuicleff, Ioannis Huss, & Hieronymi de Praga facta de personis eorum, libris & documentis per sacrum generale Constantiense concilium, sint rite & iuste factæ, & a quolibet catholico pro talibus tenendę, & asserendæ? Hæc ibi. Et cū constet, quòd contra Ioannē Vuicleff in sessione 8. cōtra Ioannem Huss. in sessione 15. & contra Hieronymum de Praga in sessione 21. sn̄ia lata fuerit, consequens est, quòd tunc ante unionem obedientiarum omnium concilium generale fuerit, si Martinus in tali bulla uerum dicit.

Respondendum est, quod tractari aliquid in materia fidei contingit dupliciter, s. materialiter, & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, quando tractatur, ut credenda, uel damnāda a fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, quando tractatur res quidem pertinens ad fidem, sed ut credenda, uel non credenda, sed quacumq; alia ratione. extra formalem. n. infinita contingit esse. Et quia nisi sermo intelligatur formaliter, perit certitudo; iō verba Martini 5. in illa ultima sessiōe formaliter sunt intelligenda. In concilio siquidem illo fuerat in materia fidei tractatū, & decisum formaliter, ut patet in sessionibus allegatis cōtra illos tres supradictos, ut etiam in sessione 19. & fuerant multa alia tractata, sed non ut materia fidei, inter quæ sunt, illa sessionis 4. & 5. In cuius signum nulli fuerunt deputati ibi ad uidendum de fide, quin potius deputatio in materia fidei cœpit post hæc in sessione 6. ut patet ibi nulla etiā fit ibi mentio de

creden-

credendo, uel non credendo. Martinus autem 5. approbauit decreta in materia fidei formaliter tm, & non illa alia. Et hoc euidenter ē patet, quia illa uerba dixit, respondens requisitioni oratorum Regis Poloniæ exigentium, quod acta per concilium cōtra illos prænominatos hæreticos firma essent, ut patet in sessione ultima, & propterea bulla illa condemnationis subsecuta est. Ad instantiam uero de approbatione synodi dr, quod per illud & alia interrogatoria ibidem de concilio Constantiensi posita, totum a nobiliori parte Martinus nominauit, congregatio siquidem Constantien. quæ inchoauit in sola obedientia sub Ioan. 23. & iterum post in coniuncta obedientia sub Greg. 12. in cōiunctione obedientiæ Benedicti 13. cōsummata est & post Martinum electum auctorizata facto presidentiæ personalis in concilium uniuersale, ab hoc nobiliori, & certiori statu tota concilium uniuersale uocatur. & nuncupatiue in quolibet statu concilium uniuersale appellatur, nominibus utendo vt plures. Fundatur autem hæc declaratio super eo, quod non est rōni consentaneum, Martinum noluisse declarare alias obedientias fuisse extra ecclesiam, sed uerbo proferre honoris nominibus utendo, ut plures uruntur, absque ueritatis tamen offensa. Vnde in bulla bis oppositum declarauit. s. in articulo, papa hēt supremam ptātem in ecclesia Dei, & illo Petrus fuit caput ecclesiæ catholicæ. Et ut insinuaretur, quòd concilium ab ultima parte appellabat in præcedenti interrogatorio, præterito adiunxit præsens, dicens quod concilium approbauit, & approbat, cōdemnauit & cōdemnat, quasi præteritum nō sufficeret. Et ga iā ex isto priore interrogatorio habitum erat, quod concilium Constantiense in p̄senti sub Martino 5. cōdemnat illos tres, non oportuit in ultimo interrogatorio, p̄terito iungere p̄sens: iā. n. p̄teritum supponebat pro cōcilio, sub Martino, quia iam damnauerat. & sic eriā uerba saluantur uerbaliter. Hæc est prima responsio ad principale motiuum.

Secunda autem est, dato quòd decreta illa ualeāt, intelligenda sunt cum grano salis: quo aūt dicendū est ad singula? In primis, cum dr quod concilium ptātem a Christo immediate habet, pōt dupliciter intelligi, primo de concilio, ut distinguitur contra papam. Et sic est falsum, ut patet per inductas authoritas, extra de elect. c. Significasti; ubi dicitur quod robur habent omnia concilia a Ro. sedis authoritate, & di. 16. ita Dns ubi Leo dicit, quod a Petro quasi a quodam capite in corpus omne authoritas manat. & S. Th. in tractatu contra impugnātes religionem dicit, quod sancti patres in conciliis congregati nihil possunt statuere, sine Romani Pontificis authoritate interueniente, sine qua nec congregari concilium potest. Hæc ille. Et nota quod dicit, sancti patres, quia patribus nō sanctis, sed p̄sumptuosis nulla lex posita est, sed præsumptio eorum sibiipsis est lex. Sc̄do pōt intelligi de cōcilio incluso papa. Et in hoc sensu est uerum quod habet immediate authoritatem a Iesu Christo. Et quod sic interpretandum sit, ex duobus uerbis illius decreti colligitur. Primum est. Legitime congregatas: constat enim, quod legitima congregatio concilij generalis ad papā spectat, ut ex nunc illatis testibus patet, & dist. 17. per totum: fm est ecclesiam catholicam repr̄sentans, corpus nāque ecclesiasticum uniuersum (qđ ecclesia catholica. i. uniuersalis significat) non est ipsum uniuersum corpus ecclesiasticum si sine, capite sit uel inlelligatur. papam autem ex dictis constat caput esse totius ecclesiæ catholicæ, ac per hoc concilij ipsam repr̄sentatis & si mundi cordis oculo perspiciatur, apparebit quod concilium habet quod repr̄sentet uniuersalem ecclesiam a papa, qui habet plenissimam curam uniuersalis ecclesiæ. Quis. n. Cardinalibus Episcopis, Abbatibus & prælatis paucis (ut communiter accipere uidetur) contulit uota totius populi Christiani, nisi papa? oportet enim aut ipsos Christianos hoc fecisse, aut aliquem supplere potentem eorum uota. Et cum ipsos non transferre uota sua in eos, experientia testetur, quia potius si requirerentur Christiani, infiniti inuenirentur qui refutarent transferre uota in alios, & per seipsos interesse mallent, aut concilium non celebrandum ducerent. Relinquitur ergo quòd papa, qui solus est pater, pastor, doctor, rector, & gubernator omnium, & singulorum Christianorum cum plenitudine potestatis, uota totius ecclesiæ transfert in concilium, congregando & roborando, ut ei uidetur: propter quòd sine Papa patres sancti congregati nihil possunt, & dissolui potest concilium a papa, auferendo ab eis, quòd amplius uniuersalem ecclesiam non repræsentet authoritatiue. Nec est uerum si dicatur, q̄ ecclesia ratum hēt concilium, non reclamando. iō enim non reclamat, quia in uero cōcilio papa supplet, in falso autem, quia contra p̄sumptuosos præualere non sperant docti, ignorantes autem nescii silem. hoc autem non est approbari ab ecclesia: sed non molestari ab illa.

Deinde cum dr, quòd ipsi concilio, seu eius decretis eriā papa obedire tenetur, multis distinctionibus iuxta multos terminos opus est. Distinguendum est. n. de papa dubio, uel certo: sicut. n. quòd nescitur consecratum, pro non consecrato habet, & reconsecratur secundum sacros Canones (ut patet extra de presbytero non baptizato c. Veniens. & de cons. di. 1. c. Solennitates) sic qui nescitur legitime electus papa, tanquam non papa obedire tenetur, & hoc directe pertinet ad illa decreta ratione schismatis, q̄n erant tres papæ, & nullus indubitat' ex sua delectione. De papa, autem certo & indubitato distinguendum est, quia uel est sermo de his, quæ a concilio & decretis eis statuuntur de iure diuino, ut ea quę sunt fidei, uel naturalis iuris, ut ea, q̄ sunt uirtutum & uitiorum moralium, & sic Papa tenetur obedire, nec potest contra ea dispensare. Et sic interpretanda sunt decreta illa unde in trib. dicit debitum obedire. s. in his, quæ sunt fidei, reformationis, & amotionis schismatis: hæc. n. cum spectantibus ad ea, aut ad ius diuinum, aut ad ius naturale spectant. Vel est sermo de his, quę sunt pure iuris positiui, & sic distinguendum est de obedientia. s. quo ad iudicium diuinum, uel humanum, & dicē dum, quod licet princeps sit solut' legibus, nec cōcilia legem ullam coactiuam in iudicio humano prefixerint Ro. sedi, in iudicio tamen diuino tenere papa obedire, ut S. T. expresse hēt in prima scdæ, q. 96. ar. 5. ad 3. Et in c. cōfidimus. 25. q. 1. Gelasius papa dicit uniuersalis ecclesiæ constitutū nullum magis exequi sedem prę ceteris oportere, quā primā.

Demum cum subditur de punitione contumaciter contenentium, potest dupliciter intelligi. Primo indifferenter, ut quilibet etiam indubitatus papa in quocumque peccato contra ius diuinum, aut naturale cōtumax punitioni humanę subiiciatur. Vt hic sensus est contra sacros canones, ut patet in c. si Papa. dist. 79. c. electionem, & in c. aliorum 9. q. 3. Nec est acceptandum, quòd id quòd infinito tem-

temporis spatio a tot est patrib⁹ approbatū, vnico verbo destruere voluerunt conditores canonum. Secundò pōt intelligi discrete secundum proportionem materiæ,& personę,& sic cum prælati cōtra non sint puniendi exemplo Dei,qui non puniuit publice Aaron de idolatria,vt S.T.dicit in 4. Sen.di.46.q.2.art.2.q.2.ad quintum. & papa nō sit puniendus facto,sed uerbis reprehēdendus publice(& ex S.T.colligitur in 4.Sen.d.19.q.2.ar.2.ad secundum,& in Secunda secundę,q.32.ar.4. in casu quo publice in periculū ecclesię peccat,ut Petrus reprehensus fuit a Paulo ad Gal.2.) & in casu quo potest deponi,etiam facto depositionis puniri possit,consequens est q⁹ sic discrete & proportionaliter intelligantur verba illius decreti.

Ex quibus omnibus clare patet,quod nec ex illis decretis habetur superioritas concilij, aut ecclesię supra papam. Vnde non oportet aliter respōdere ad eandem ex cōcilio Basilien⁹i,in sessione 2.& 18.De quo tamē sciendum est,q⁹ licet ab Eug.4.fuerit approbatum quo ad inchoationem,& prosecutionem,& multa pro illo concilio in bullis suis dixerit,numquam tamen illius approbauit decreta, quin potius in concilio Florentino statim diffiniuit Ro.Pōt esse caput,pastorem doctorē, & rectorem uniuersalis ecclesiæ,ut superius attulimus.Refert quoque dominus Io.de Turre Cremata (qui fuit præsens utriq; concilio) in li.3.de Ecclesia, ca. 100.multos defectus,qui in concilio Basil. in conflatione illorum decretorum interuenerunt scilicet q⁹ quod nō fuerunt unanimiter conclusa, nec cum consensu Presidentium Legatorum domini papæ,qui talibus interesse recusarunt,nec expectatis oratoribus Angliæ, & Castellæ,quos in uia noluerant constitutos,nec auditi sunt uiri multi sapiētes,uidētes hæc esse contra doctrinam Sanctorū, sed ꝓmulgata sunt ad furorē hostiū Apo.sedis,cū multitudine populi nullius auctoritatis.Vñ ex neutro concilii admittuntur, ut ualida.

Nos tamen ex abudanti iustitia,illa glossauim⁹. Et si gloss. contra intentionem authorum dixerit aliquis ex aliis actis conciliorum hoc conuincens. respōdebo primo,quod ego hō sum,& uideo quę foris sunt, quo ad ipsa decretorum verba, Deus autem intuetur cor.Quo ad alia verò acta eorūdē conciliorum attestantium aliam fuisse authorū intentionem, dicam de Constantien. quod sicut errauit usurpans in una sola obedientia uniuersalem ecclesiam, ita errauit consequenter in procedentibus ex ea,quoniam tūc illa decreta fecit. De Basilien.verò notorium est quod errauit,cum contra unum verum & indubitatum Pontificem Eugenium 4.processit usque ad depositionem inclusiue,qui tamen cum successoribus suis verus papa est.Dicam secundò,quòd si honorem veritatis recurrant falsa,erronea,ac igni obnoxia sunt.

CAPVT IX.

In quo soluuntur reliquę obiectiones contra idem factę.

EXpeditis authoritatibus conciliorum Constātiensis,& Basilien⁹is,quæ nullius authoritatis censentur,soluendæ consequenter sunt obiectiones,quę ex uera ac certa authoritate procedūt iuxta ordinem,quo inductæ sunt.

Ad declarationem igitur Martini 5. in condemnatione articulorum.s.quòd error est non credere Ro ecclesiam esse supremā inter alias ecclesias, si per Ro.ecclesiam intelligitur ecclesia uniuersalis,uel concilium uniuersale,aut quanto negat primatum summi Pontificis super particulares ecclesias.Respondetur,quod quia comparatio est inter diuersa,& hęc tria.s.ecclesia uniuersalis, cōcilium uniuersale,& ecclesia Romana, singula sunt q̄dā corpora mystica,integra constantia ex ca.& membris reliquis,& in capite non solum conueniunt, sed identificatur (papa siquidem caput proprium uniuersalis ecclesię & concilii, & Ro.ecclesiæ est) in membris autem reliquis distinguuntur, uel sicut repræsetans,& repræsentatum, membra ecclesiæ & concilii,uel sicut pars & totum, sicut mēbra reliqua Ro.ecclesiæ partes sunt membrorum reliquorum,concilii & ecclesię uniuersalis,ut patet:ic circo cum fit comparatio inter ecclesiam,seu concilium uniuersale,& ecclesiam Rom.non fit comparatio secundum caput,sed secūdum reliqua utriusque membra,secundum quæ recte dicitur, q⁹ tam ecclesia,quā synodus uniuersalis est superior ecclesia Romana,ut ex illo articulo deducitur. unde admissio illius comparatiue nihil cōcludit contra papę authoritatem.

Posset nihilominus dici,qđ quia esse supremam inter ecclesias,conuenit ecclesiæ ratione capitis,& ecclesia Romana ratione capitis est de essentia cōcilii,& ecclesię uniuersalis,& nulla comparatio ēt cum dictione exclusiua excludit intrinseca, idcirco non est admittenda comparatio concilii ad ecclesiam Rom.quę ad hoc quod est esse supremam inter ecclesias,sicut nec quo ad caput, quia sicut idem est caput,ita eadem est superioritas, & negaretur illa illatio,ergo concilium est supremum inter alias ecclesias etiam Romana. Et ad probationem,quia Romana ecclesia est una ecclesiarū, respondetur quod plus requiritur ad comparationem istam:oportet enim quod sit una, & distincta capite proprio ab ecclesia quę est conciliū, quod hic non est.ex calce uerò illius articuli.s.quod primatus papæ est super ecclesias particulares, cum sit sermo affirmatiuus de primatu super particulares, & non negatiuus de primatu super uniuersalem ecclesiam,nihil habetur in oppositum, quod enim fuit expressum ibi,est expressum alibi, ut additum est.

Ad obiectionem sumptam ex Euangelio Matt. 18.Quęcunque solueritis,&c.dicitur quod ad literam,hęc tria tantum ad propositum habentur.Primum est,quod a Christo immediate Apostolis data est potestas ligandi & soluendi, quod superius concessimus conformiter ad c.in nouo.di.21.Secūdum est quod potestas data est uniuersalis,iuxta illa uerba,quęcunqne solueritis.Sed tamen non est adeo uniuersalis,ut uerba sonant,sed ly, Quęcunque,distribuit ꝓ subiectis,ita quod sensus est:Quę cūque uobis subiecta solueritis,aut ligaueritis,&c. alioquin oportet dicere,quod omnino occulta potuissent soluere, uel ligare,contra illud Apo. 1.ad Cor.4.Nolite ante tempus iudicare, donec ueniat Dominus,qui illuminabit abscondita,&c. Et quia Petrus non erat eis subiectus, sed ꝑlatus cum fact⁹ fuit pastor ecclesię,iō sub illa distributiua nō cōcludebatur papa,utpote non subiectus. Tertium autē est,quod ex illo contextu insinuatur, quod ecclesia quęlibet habitura esset potestatem ita ligādi, ut soluta & ligata ab ea,essent soluta & ligata in cęlo, & hoc in sibi subiectis. Vnde sicut ridiculū est ex hoc,quod ecclesia Bononien⁹is habet hanc authoritatem,inferre:ergo potest ligare,aut soluere non subiecta:ita ex hoc,quod ecclesia uniuersalis habet hanc authoritatem,non potest inferri nisi q⁹ potest in subiecta,quānis enim multo plura sint subiecta uni-

vniuersali ecclesiæ, quam Bononiēsi, nihilominus in hoc formali conueniunt, quod nulla ecclesia potest nisi in sibi subiecta. Ex hoc autem nō habetur, vt superius dictum est, quod habeat a Christo immediate ptātem, quia modus habēdi. s. immediate a Chro, ex speciali gratia ad psonas suas fuit. Quod autem alicui gratiose conceditur, non debet ab alijs trahi in exemplum: a Christo. n. habēt omnes ecclesiæ hanc potestatem, sed non immediate.

Ad authoritates Augustini dicentis, quòd Petr⁹ in persona ecclesiæ & vnitatis, & claues accepit, Dicēdum est, ꝙ per hæc omnia intelligēdū est hoc. s. quòd non soli personę Petri, sed officio suo perpetuo duraturo hęc collata sunt. Et quia officium Petri est officium capitis, ꝙ habet influere in corpus reliquum: ideo officio capitali data toti corpori, data dr̄, & sunt. Nō pōt siquidem expers corpus remanere, si caput officium suum facit. vnde & Leo Papa dist. 19. c. ita Dns, ipsi dño attribuit, ꝙ a Petro in corpus oē potestas deriuaretur. Quia vnitas officij cōicatiui toti ecclesiæ claues accepit in persona Petri: ideo dr̄, ꝙ Petrus personam ecclesiæ gerebat & ꝙ vnitas non vnus claues accepit, & ad oēs dicitur, Amas me? Pasce oues meas, & similia, & non ꝓpterea dicitur quasi cōitas popularis, aut senatoria ptātem acceperit. Hic. n. sensus contra Augustinum, & Iesum Christum est, vt ostensum est, & ipse Augustin⁹ qōne noui & veteris Testamenti aperit dicens. Saluator cum pro se & Petro dari iubet didragma, pro omnibus soluisse uidetur, quia sicut in Saluatore erāt omnes cauę magisterij, ita & post Saluatorem, in Petro omnes cōtinentur, ipsum. n. constituit caput eorum, vt esset pastor gregis dominici. In quibus verbis docet, quòd in officio capitali Petri omnes subintelliguntur.

Ad primam aūt rationem dr̄, ꝙ licet non minus iuris habeat ecclesia in potestate iurisdictionis, q̄ in bonis tpalibus, tñ non eodē: sed alio modo habet. Nam potestatem iurisdictionis obtinet, vt regimē monarchicum, dñium aūt temporaliū, vt cōitas. Et ratio diuersitatis est, quia potestas iurisdictionis est a Iesu Christo, qui tale statuit regimen: dñium aut̄ rerum est a donatoribus hominibus transferentib. dñium, quod ipsi habebant in cōitatem ecclesiæ, & non in vnū aliquem. Et hoc apparet in ecclesiis particularib. in quib. manifeste ecclesiæ in epo hñt ptātem iurisdictionis, non autem dominium rerum.

Ad aliam vero rōnem, ꝙ ecclesia non pōt errare, distinguendum est de errore personali in credēdo, & in sententialiter authoritatiue definiendo, & rursus de ecclesia vniuersali claudendo in se papā, & vt distinguitur contra eius authoritatem, & dicēdum est, ꝙ errore personali certum est, quòd papa, quia est vna singularis persona, magis pōt in fide errare, q̄ totum residuum ecclesiæ: sed hoc non spectat ad propositum. Errore autem iudiciali in fide est e conuerso, quia magis pōt errare cōitas ecclesiæ sine authoritate papæ, q̄ papa. Et ratio est: qa error papæ in diffinitiua sntia fidei est error totius ecclesię, & verę vniuersalis ecclesię capitis & mēbrorum, qa ad ipsum spectat determinare finaliter de fide quid tenendum, & quid repellendū, vt ab omnibus inconcussa fide teneat̄, vt S. Tho. in tract. contra errores Græcorum. c. 67. authoritate Cyrilli, & Maximi ostendit, & in 2.2.q.1.art.vlt. probat rōne. Impossibile est aūt vniuersalem ecclesiā errare in fide: ergo impossibile est papam in iudicio diffinitiuo authoritatiue errare in fide. Secus est in aliis, vt S. Th. in quol. 8. art. vlt. ostendit. Vnde argū militat ad oppositum: quia papa in huiusmodi iudicio est rectissimus pp assistentiam Spiritussancti, in iudicio fidei propter vniuersale bonum fidei, sicut ꝓmisit Ioan. 14. Spiritussanctus docebit vos oēm veritatem, & Petro dixit. Ego rogaui pro te, vt nō deficiat fides tua, & tu aliq̄n conuersus confirma fratres tuos, iuxta quod ēt 24.q.1. dicit Innocētius papa c. quoties. Quoties rō fidei ventilatur, nō nisi ad Petrum, i. sui noīs honorem, seu authoritatem habentem, recurrendum est. Et scito, ꝙ cum dr̄ de errore iudiciali, quòd sola vniuersalis ecclesia errare ī fide non pōt, non excluditur summus Pōtifex: sed includitur, qa authoritas determinandi de fide cōpetens vniuersali ecclesiæ, principaliter residet in Romano Pōtifice, vt S. Th. in 2.2.q.11.ar.3. ad tertiū dicit. Immo ipsa authoritas, quæ vniuersalis ecclesiæ dr̄, nō nisi illa papę est, vt ex inducta aut horitate ex q.1.2.2. (vbi finalis sntia de fide ad papam spectare probat̄) patet. Et propterea in allegato quolib. S. Tho. iudicio ecclesiæ, & papæ, vt synonimis vtit̄, aperiens expresse, quòd sntiæ papæ per assistentiam diuinæ prouidentiæ standū est. Et ppea oportet esse cautum, ne vocabulis aliter intellectis fallamur. Certi nanq; sumus, quòd nec papa nec ecclesia, aut synodus vniuersalis integra pōt in fide errare, iudicādo authoritatiue de fide. De ecclesia aūt, ac synodo acephala, nihil inuenio, quia nihil authoritatis sine capite in ea video, q̄ merita multa. Et nō aduertere ad hāc distinctionem de fide personali, vel in iudicio authoritatiue, est cā quare a multis ignorāter, & ī materia fidei ecclesia, immo doctores papæ pferantur: considerant. n. ipsū nō officiū cū assistētia diuina ad fidē in officio, etsi nō in persona.

Ad id vero, quod addit̄, quòd claues sunt ꝓpter ecclesiam finaliter, cōcedo ingenue, quòd papa, vt potestatem iurisdictionis habens est propter bonū fidei & pacis ecclesiæ, vt ex capite. 77. quarti, contra Gent. S. Thomæ apparet, & est ignobilior ipsa pace Christi, quæ exuperat omnem sensum. & hoc est, quia papa non est princeps, nisi vt minister, & vicarius naturalis principis, qui est summum bonum, ad quod ordinatur bonum commune totius communitatis, vt ex 12. Metaphy. habetur.

Ad rationē ex principio illo, Omne totū est maius sua parte, dicit cōcessio illo principio formaliter (. s. de toto, & parte vt sic) quòd licet papa quo ad personam, & meirta, sit pars ecclesiæ vniuersalis, secundum potestatem tamen iurisdictionis (de qua est sermo) non est pars ita, ꝙ potestas ecclesiæ vniuersalis non consurgit ex potestate iurisdictionis papæ, & aliorū, ut totum ex partibus, sed potestas papæ est tota potestas ecclesię uniuersalis, & aliæ potestates sunt participationes ipsius in partem solicitudinis datæ, iam enim dictum est, quod non plus potest papa & ecclesia, quam papa solus licet plures potestates sint potestates papæ & ecclesię, q̄ papę solius. Et si ex ratione capitis, quia est mēbrū & pars corporis, ītare velis, respice ad Iesum Christū, qui caput verum totius ecclesię, sic est, ut non solum quoad potestatem, sed nec quo ad nobilitatem, & sanctitatem sit pars ecclesię. Et uide quod in his mysticis loquutionib. non oportet ea, q̄ imperfectionis sunt (ut est esse partem) saluare in his quę sunt superioris ordinis, quales sunt Iesus Christus & eius uicarius generalis, q quo ad nobilitatē & sanctitatem & personam pars est ecclesię.

Ad illud uero Hieronymi, quod orbis maior est urbe, respondetur quod uerum est, quo ad multa, puta merita, uirtutes, scientiam, & in proposito secundum

cundum uigorem consuetudinis, non potestatis, i. consuetudo orbis prealet cōsuetudini urbis, sed potestas urbis est supra potestatem orbis. ET quod hęc sit intētio Hieronymi, ex contextu patet, quia de consuetudine ecclesiarum, qua diaconi sub presbyteris sedent, loquitur.

Ad rōnem formatam super mandato Domini, Dic ecclesię, qa aduersarij sanctorū glossas refugiūt (vt pro ecclesia prælatus, vt sic intelligatur cum facris doctorib⁹ eadem sententia) aliter dr, quod dominus in illo mandato affirmatino plura ordinate mandat. Primò actum charitatis, Corripe eum inter te, & ipsum. Secundò actus iudiciales, Adhibe duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum, & Dic ecclesię. Inter hos autem actus hęc est dria, quòd actus charitatis extendit se ad oē peccatum in proximum, & ad omnem fratrē, ut patet: actus verò iudiciales non extendunt se ad omne peccatū in proximū, nec ad oēm fratrē, & ꝙ nō ad ad oē peccatū in ꝓximū ex eo lucidissime patet, quòd sunt quædam peccata contra nos, quib. conuincendis non possunt adhiberi testes, vt patet de peccato coniugis tentantis facto cōiugem in lecto ad peccatum cōtra naturam, & de secretissimis seruonibus. In his. n. quia non possunt testes adhiberi, locum non hēt præceptum hoc affirmatium, Adhibe tecum duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum, nec illud, Dic ecclesię, quia intelligitur in peccatis subiectis adhibitioni testū. Quod etiam non ad omnem fratrem, ex eodē fundamēto habetur, quia. s. si est aliqui s frater, qui nō sit subiectus alicui in terris, de illo non intelligitur præceptum, Adhibe tecum, nec, Dic ecclesiæ, vanum enim hoc esset.

Ei quia papa est talis frater, ideo præceptum hoc non habet locum simpliciter contra papam. Dico autem simpliciter, vt præseruem me a casu, in quo potest deponi.

Et quod hęc sit vera expositio ad literam, probatur ratione, & authoritate. Ratione quidem, qa Saluator in hoc præcepto duo exprimit uniformiter, s. personam peccantem. Frater tuus, & peccatum. peccauerit in te (utrunque. n. absque exceptione aliqua indefinite ponit) & tamen oportet quo ad peccatū limitare ad peccatum capax adhibitionis testium, ergo quò ad fratrem limitare etiam oportet ad fratrem subiectum communicantem tecū in patre in terris. Et hoc potest accipi ex illo uerbo: Frater tuus, i. pure frater. i. qui ita sit tibi frater, ut non sit plus quam frater, cæteri nanque prælati tui non sunt simpliciter plus quā frater, sed quo ad aliquid papa uero simpliciter. Qua ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda est, & limitatio peccātis fratris. Authoritas est S. Th. in quarto Snīarū distinctione decimanona, q. 2. artic. 2. quæstiuncula tertia ad secundum, dicentis, quòd si prelatus non habet superiorem, recurrendum est ad Deum, qui eum emendet, uel de medio subtrahat. hoc enī pp solum papam oportet dici, quia cęteri prelati hēnt superiorem. Nec solus est S. Thomas, sed nunc infinitæ fere authoritates afferentur, ostendentes papam omnino non habere superiorem, ac per hoc non claudi sub appellatione fratris peccantis quo ad actus iudiciales.

Ex quo pātet, quam temere quidam dicāt, quod super hoc textu absque omni calumnia, plenitudo potestatis gladii spiritualis, & executio eius in ecclesia collegiata, ac per hoc in cōcilio uniuersali super quemlibet Christianum, qui est frater noster etiam si papa fuerit, fundatur: & quod super hoc fundatur potestas diffiniendi, determinādi, statuēdi, exercendi, constituedi leges, etiam supra personam papæ, & usum potestatis eius.

Hęc enim ex dictis & dicēdis patet esse erronea. & dicentes hæc, nesciunt discernere, quod præcepta, quę dantur de actibus iustitię iudicialis, intelligūtur tam in factis, quam in personis subiectis, & non aliis, & quod ista præcepta non probant subiectionem talis facti uel talis personę ad ecclesiam, sed de subiectis illi quæcunque & quicūque sint disponit. Ignorantiæ ergo est ex hoc textu subiectionem papę arguere. Et ut cōuincantur isti, practicet tex. iste sic: PRIMO, tex. non magis loquitur de ecclesia uniuersali quam particulari puta Mediolanēsi. Et hoc, quòd peccante in me fratre meo Mediolani, sufficit dicere ecclesię illi, & si illam nō audierit, erit sicut ethnicus, &c. indistincte ergo de ecclesia loquitur. Tunc ultra cum dicitur, Dic ecclesię, aut sumitur ecclesia cōmuniter pro collectione fidelium qūolibet, & hoc non, quia si non audiret totam collectionem Mediolanensium absque prelatis, non esset sicut ethnicus, & publicanus ut patet. Aut sumitur ecclesia pro collectione fidelium cū prælato, & si sic sumitur, ergo etiā ecclesia uniuersalis, cum sibi dicendum est, non sumitur pro acephala, sed cum capite, qui est papa. Ex hoc ipso ergo præcepto Domini intellecto proportionaliter de ecclesia uniuersali, papa comprehendi ostenditur non sub appellatione fratris peccantis, sed ecclesię iudicantis, quia ecclesię cum capite, & non, acephalę dicendum mandat peccatum fratris peccantis. Rursus papa non est deterioris cōditionis respectu ecclesię suę, quā quilibet eps respectu ecclesiæ suæ: sed episcopus peccans in fratrem suum non denunciatur ecclesię suæ acephalę, sed ecclesię, i. prelato superiori, & sufficienter impletur mādatum Domini, ergo papa non denuntiatur ecclesię Catholicæ, cuius est eps, acephalę, sed superiori, qui est Iesus, Christus, clamando ad Deum, qui est paratus cito facere uindictam clamantium ad se, multo magis, quam iudex terrestris, ut ipse testatur Lucę. 18.

Negandum est igitur, quod ecclesia uniuersalis sit iudex ordinarius papę in puniendo, & consequenter, ꝙ sit simpliciter & absolute illius iudex, & consequenter, quod quemcunque legis actum possit super eum: an autem in aliquo euentu, uel casu sit illius iudex, inferius examinabitur.

Repugnare quoque sacris Canonibus, quod ecclesia uniuersalis sit iudex papę in puniendo absolute, manifeste patet, quia sic de quolibet peccato papę in proximum posset denuntiari papa, iudicari, & puniri, si fraternam admonitionem non audisset, contra capitulum. Si papa, distinctione quadragesima, & capite. Multa, nona, quęstione tertia, s. patet, nemo, aliorum, facta cuncta, & contra omnes Canones pontificum, s. Bonifacii, Nicolai, Innocētii, Simachi, Anterii, & Gelasii. Et licet aliquod horum patiatur forte glossam, quod loquitur de particulari iudice, & non de uniuersali ecclesia, multa tamen capitula omne iudicium citra diuinum excludunt, ut capitulum pater, ubi sunt de sede Apostolica hęc uerba, cuius authoritate maius non est iudicium. Similiter capitula aliorum. ubi sunt hęc uerba, Aliorum causas hominum Deus uoluit p homines terminare, sed sedis istius præsulem suo sine quęstione reseruauit arbitrio. Vbi etiam papa excludit, prosequendo obiectiones in contrariū.

Est

Est & contra extrauagantem Bonifacii octaui, Vnã sanctam, ubi diffiniens inquit, Si deuiat terrena potestas iudicatura spiritualis: si deuiat spiritualis, iudicat minora superiori. si uero suprema, a solo Deo, & non ab homine potest iudicari. Hęc ille. Et est contra multos doctores in Theologia quidem (ut refert Dominus Ioannes de Turre Cremata in libro secundo de ecclesia, capite nonagesimoquarto,) Hugonem de Sancto Victore, Albertum Magnum, Sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, Sanctum Bonauenturam, Perrum de Tarantasio, Vlricum, Ricardum, Petrum de palude, Heruęũ, Augustinum de Ancona, Alexandrum de Alpidio. In iure autem Canonico, Hostiensem, Ioannẽ Andream, Guidonem, Archidiaconum. Innocentium, & Aluarum.

Ad ultimo allata ex sacris canonibus, ex eo, ꝙ papa non potest contra statuta patrum, responsionem habeo diui Thomę in Tractatu contra impugnantes religionem, ꝙ intelligitur quoad ea, quę sunt iuris diuini, uel naturæ. et hoc ẽt hr̃ in glossã illius & præcedentis capituli, Sunt quidam.

Ad capitulum, prima salus, eodem mõ dicendũ est: aduertendum quòd p atrum appellatione uenit principaliter papa, qui est pater patrum.

Quod autem Ioãnes Gerson affert contra summos pontifices illud Gratiani, distinctione quarta, Leges instituuntur cum promulgantur. firmantur autem cum moribus utentium comprobãtur, quasi examen supremum legum sit, unde firmantur, risu magis quam responsione dignum est. Relinquitur igitur certum, & indubie tenendũ, quòd papa est supra uniuersalem ecclesiam, non solum secundum singulas personas & ecclesias, sed secũdum ipsam ecclesiæ communitatem, solum Deũ superiorem habens.

CAPVT X.

De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui concilium esse supra Papam.

HActenus simpliciter est disputatum & cõclusum, quòd papa hẽt potestatem super uniuersali ecclesia, & concilio, vt caput, pastor, rector, & director illius. Deinceps noua quędam imaginatio Ioannis Gerson in Tract. de potesta. ecclesiast. & in trac. de auferibili. sponsi, seu papæ, tractanda confutandaque est, qm̃ periculosa est ualde, & sanctæ matri ecclesię plurimum nociua. et ut melius obseruare seab his oẽs possint, recitãda est sua imaginatio.

Ponit in primis potestatem ecclesiasticam uelut quoddã totũ integrale, distingui in suas partes integrales, papatũ, cardinalatum, patriarchatum, episcopatum, sacerdotium que, ecclesiamque integrari ex his, ita uult, vt sublato non papa, sed papatu, non sit ecclesia uniuersalis. Vultque proinde in ecclesia, & concilio uniuersali, siue papa sit, siue non, claudi authoritatem papalem, quã supremã potestatem ecclesiasticam, & plenitudinem potestatis ecclesiasticæ, formaliter ptãtiue, & originaliter reliquas continentem, & in solo Romano põtifice formaliter & subiectiue esse fatetur a Iesu Christo Petro datam. Fatetur quoque ecclesię regimen a Iesu Christo institutum Monarchicum, ita quod hoc non nisi a solo Deo mutabile est, & Monarchicũ esse papam.

Cum his quoque distinguit & bene, & potestatẽ ecclesiasticam tripliciter accipi, primo secundum se ipsam, ut papatum secundum se. Secundo ſm applicationem ad hanc, uel illam personam, vt quod papatus sit in Io. uel Mar. Tertio, secundum exequutionem, vt quòd papa faciat, uel non faciat hoc uel illud. Et apposita altera distinctione de multiplici modo essendi in aliquo, uult quòd licet quęlibet ecclesiastica ptãs sit formaliter, & subiectiue tm̃ in suppositis formaliter denominatis a illa (puta papalis in papa, cardinalitia ī cardinali, episcopalis in episcopo) nihilominus quælibet ecclesiastica ptãs est in ecclesia uniuersali, seu concilio uniuersali illam repræsentante tripliciter. Primo, sicut in fine, quia data est in ędificationem corporis Christi. Secundo, sicut in regulante applicationem ipsius ad personam. Tertio, sicut in regulante usum, seu exequutionem ptãtis in persona existentis. Et de primo, ac secundo mõ non esse dicit facultatem, de tertio autem similiter dicit, si consideretur, quòd ptãs papalis data est in ædificationem ecclesię. et pbat sic: papa est peccabilis, & hac ptãte in destructionem ecclesię abuti potest, similiter Sacrũ collegium cardinalium non est in gratia, uel fide confirmatum, ergo oportet, ut aliqua sit relicta inobliquabilis, & indeuiabilis regula ab optimo legislatore Christo, secundum quam possit abusus huiusmodi ptãtis reprimi, dirigi, atque moderari: Hęc autem est ecclesia, seu vniuersale cõcilium. ergo in ecclesia vniuersali est papatus, ut in regulatiuo exequutionis ipsius.

Et confirmatur, quia, cum medium virtutis nõ habeatur nisi prout sapiens iudicabit, & papa hẽat ptãtem in ędificationem, prout sapiens iudicabit, finalis resolutio huius iudicii fiet ad ecclesiã, seu cõcilium, vbi est sapientia indeuiabilis. Et hic inquit, fundãtur multa quod papa iudicari potest & deponi per cõcilium, quod cõcilio subiicitur quo ad usum suę potestatis, & sibi potest dici, Curita facis? & quod in concilio est etiam potestas papalis quarto modo scilicet suppletiue, quod scilicet supplendo facere potest quicquid potest papa, ut decreta, & acta concilii Constantiensis testantur.

Distinguitur præterea ptãs papę in eam, quæ sibi a Iesu Christo tributa est in Petro, tanquam suo uicario, & Monarchæ, tam ordinis, quam iurisdõnis in foro voluntario & inuito (& hanc uult esse supernaturalem) & in eam, quæ conuenit papæ ex iure naturæ & positiuo. Naturę quidẽ, quia dictamen naturalis iuris uult, ut supremus in aliqua politia, gaudeat multis priuilegiis & honorib. super alios. Positiuo uerò multiplici, & in proposito ipsius ecclesię, seu generalium conciliorũ, sicut cõitas perfecta suo capiti dare potest. Et hanc uult esse authoritatem interpretandi, dispensandique in statutis concilii generalis, prout occurrens necessitas uel euidens utilitas postulat. ubi pro tunc recursus ad generale concilium non patet. propter cuius distinctionis ignorantiam multam ortam putat ignorantiam in putantib. omnia posse papam ex authoritate sibi a Chro tradita. Concilium igitur esse supra papam, habereq. uim coactiuam super illũ, posseq; illi leges imponere circa usum ptãtis, suspẽdere ab exequutione, & deponere culpa, & sine culpa, ĩfert. Cõparare propterea, inquit, ecclesiam papæ, nihil aliud est quam comparare totum parti integrali, & quærere quid sit maius. cõstat. n. quòd ecclesię, seu concilii uniuersalis authoritas, maior est authoritate papæ in sex. primo in amplitudine, uel extensione, secundo, in infallibili directione, tertio, in morum reformatione in cap. & in mẽbr. 4. in coactiua ptãte, quinto, in causarum fidei difficilium ultimata decisi. 6. quia copiosior, complectitur enim saltem uirtualiter omnem potestatem, & omnę

omne politicum regimen,papale,imperiale,regale,aristocraticum,& timocraticum.

Confirmat dicta sua ex Apostolorum actibus plurib. quia.s.Iacobus non petrus diffiniuit in cõcilio,Act.15.& ibidem non petri nomine,sed cõitatis scribitur ad Antiochiã,Apostoli & seniores, &c.& miserunt petrum & Ioannem tanquã subditos ecclesię,Act.8.& Petrus cõpulsus est rõnẽ reddere de ingressu ad Centurionem,Act. 11. Fundat autem super allatis prius ex Mat.decimooctauo authoritatibus,Dic ecclesiæ,& Quęcumq; ligaueritis super terram,& concilio Constan.Et concludit,ꝙ luce clarius ex principiis Theologiæ concluſa est subiectio papę ad concilium.ET vsq; adeo proreditur,vt pestiferam, pernicioſissimamq; doctrinã appellet,ponentem papam supra concilium,aut saltem non imparem illi.

CAP. XI.

Quod secluso papa in ecclesia,non est papatus suppletiue, et sicut in regulante vsum ipsius.

PRincipium veritatis videndæ circa recitata a radice sumẽdo,declarabimus primo id super qđ tota hęc consurgit fabrica,falsum esse,s.ꝙ secluso papa,qũlibet in ęcclesia Dei sit papatus, sicut in regulatiuo ipsius,quantum ad vsum, & suppletiue.Deinde ostenditur falsum esse,quòd papa hẽat aliq̃ potestatem ab ecclesia,sed omnia põt ex papatus authoritate. ET deinceps sigillatim omnia examinando determinabuntur manifestata prius veritate,circa potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad psonas,an sit in ecclesia secluso papa. Sicn.mõ de ecclesia,vt distinguitur contra papã, loquimur,& sic volumus intelligi dũ de his sermo est.Si papatus igitur est sic in ecclesia cum ecclesia non hẽat ipsum ex seipsa(vt aduersarius fatetur]oportet ꝙ datus sit ei a Deo.Et cum huiusmodi donata a Deo nesciamus nisi per reuelationẽ in sacra scriptura,vel traditione Apostolorũ,vel in sanctis doctoribus,aut determinatione apostolica contẽtam aut per rationem ex principiis theologicis efficaciter probãtẽ, si in nullo horum reuelatio hęc inuenitur,sed oppositum,si theologica ratio non conuincit,sed potius abducit ad hoc, sentiendum est oppositum.ET quidẽ ꝙ in sacra scriptura dona tio ista nõ reperiat̃,ex antedictis patet:authoritates n.sumptæ ex Mathæi 18: nihil dant nisi supra subiecta ecclesiæ indefinite, ut prædeclaratum est.Vnde ex eis non potest huius,uel illius subiectio ꝓbari,sed haberi quam potestatem in subiecto habeat.

Ex gestis vero ab Apostolis nihil tale hẽtur, quia Act.8.licet petrus,& Ioannes sint missi, non tñ ut subiecti.spiritus.n.sanctus missus est a filio iuxta illud Io.16.Quẽ ergo mittã uobis,& tñ non est subiectus.Male theologus est,qui ex missum essẽ,iferit subditũ esse.Actuũ uero 11. discepatio eorum, qui erant ex circuncisione aduersus petrum, nullã superioritatem, sed ambiguam æmulationem legis Moysi pseferet.Et quod illa discceptatio non ab apostolis,sed cõuersis Iudęis,& præcipue Pharisęi, fuerit textus ille iunctus cum c.quintodecimo,vbi illi de hæresi pharisęorum dicebant, legalia imponenda ẽt Gentibus,insinuat.Et rursus reprehensio non factis,sed verbis,subditis qñq; licita est aduersus prelatos,ut de petro & paulo apparet ad Galatas secundo,& superius ex s.T. ostendimus. ET itẽ Greg.(ut habeatur 2.q.septima,Cap. petrus) hoc soluit,quod petr⁹ uoluit uti authoritate sua.Actuũ uero quintodecimo non fuit concilium uniuersale,nec Iacobus dedit sententiam,& ideo nihil facit ad propositũ. Quod non fuerit concilium uniuersale,patet ex hoc,quod nõ fuerũt ibi,nisi tres ex duodecim Apostolis,vt ad Galatas secundo hẽtur,s.petrus,Iac.& Ioan.Quod.n. narratur Actuũ 15.tunc fuit,qñ Paulus post anno 14.ascendisse Hierosolymam,ad Galatas secundo refert, vt glosia ordinaria dicit Act.15.Quòd Iacobus sententiam nõ dederit, sed iudicium suum dixerit post Petrum loquens,ex eo patet qđ subditur: Tunc placuit Apostolis & Senioribus cum omni ecclesia eligere, & mittere,&c. scribentes per manus ipsorum. cõclusio ergo,in qua stat proculdubio sententia diffinitiua,in communi facta est,non a petro,nec Iacobo Et scito quòd quia solutio qõnis petebatur non a petro,sed ab Apostolis,& præsbyteris presentibus Hieros.vt patet in eodem 15.c.iõ petrus simplici apostolatu non papali authoritate vsus,exhibuit se sicut unum ex alijs in tali conuentu,& cõi noie Apostolorum appellatione cõtentus fuit.ET bene:qa oia tempus hñt,necdum aũt erat tẽpus vtẽdi plenitudine ptãtis suæ,in statuto præcipue trãsitorio, quale fuit propositum a Iacobo,cum dicit.Ego iudico,i. hoc est iudiciũ meũ,&c. Aduenit postmo dũ tẽpus, quo papa manifestauit suę plenitudinẽ ptãtis,ut patet legẽti gesta patrũ,& ecclesię. quãuis & hic petrus primus inueniat̃ & in electione Mathię,& ĩ cõdẽnatione Ananiæ,& Saphirę,& Simonis,& ex traditione successiua apostolorũ papã potius,q̃ concilium primatum obtinere animis, vocibusq; Christianorũ inhibitũ est,vsque ad conciliũ Constãtiense, ad qđ vsq; tẽpus sancti doctores absque dubio hoc docuerunt. Nec cõcilium Constantiense,aut Basilienſe oppositũ determinare potuit, quia si Hieronymi solius authoritas innixa sacræ scripturę prẽualuit concilio (vt patet 36.q.2.c. tria,iuncto cap.placuit) quanto magis tanta lucida nubes testiũ inductorũ innixa sacrę scripturę aperte,vt mõstratum est, & mõstrabitur,prævalet congregationi Constantiensi,ante Martinum, & Basilienſi concilio ? Oĩa.n. concilia per Romanæ sedis authoritatẽ robur acceperunt,& facta sunt,vt c.Significasti,de elect.allatũ est. Quod aũt nec rõne ex theologicis principijs hoc habeatur: sed potius oppositũ manifestat̃, tota,n.rõ huius consistit in hoc ꝙ summus ꝓuisor. & legislator Dñs Iesus Christ⁹ non reliquit ecclesiã dilectissimam, sine sufficienti regula & inobliquabili in remedium occurrentiũ defectuum:sed papa est peccabilis, ecclesia vero errare nõ potest,ergo. Hæc.n.rõ ad hoc propositum non solũ nõ procedit ex principijs theologiæ, sed in hæresim adducit damnatã: pro fundamento.n. sumitur, ꝙ ecclesia non potest errare, & papa potest errare, aut loquũtur de errore personali in gratia gratum faciẽte,aut de errore iudiciali, diffinien do in quacunque re ecclesiæ,vel in fide. Si loquuntur de errore personali in gratia,in hęresim incidit̃ damnatã, ꝙ potestas ecclesiastica fundatur super charitate, & tñ hoc modo cõtra seipsum oportet, ꝙ intẽdat iste homo,quia expresse affert pro ratione, quia papa est peccabilis, & sacrũ collegiũ ei assistens non est cõfirmatũ in fide & gratia. EX hoc ergo ꝙ apud ipsum ecclesia est firmata ĩ fide & gratia & propterea inobliquabilis,oportet dicere,ꝙ a Deo habeat regulatiuã potestatẽ vsus omnis ecclesiasticę potestatis.Et hoc quid aliud est dicere,quã sequi hæresim illorum,qui,quoniam vbi sunt duo vel tres congregati in nomine domini, in medio eorum est dñs,ecclesiasticam potestatem in bonis christianis ponũt?Ampli⁹,Quis reuelauit hunc homini,

mini, ꝙ prelatorũ congregatio in concilio gñali, A fidei ſm diuinam ſapientiam in Scripturis reuelatam & ſibi aſſiſtentem, in directionem autem morum ſm prudentiam monaſticam & politicam, q̃ in principe eſt, ædificare eccleſiam dẽt. Et ad hæc multum adiuuatur excõcilio ſanctorum Patrum, & ppea cũ veneratione à ſummis Pontificib. ſuſcipiuntur, oſtendunt ſiquidem ſtatuta iter papę, quod ſequi ſecundum Deum debet, quamuis cogere ipſum nequeant, vt ex prima ſecundæ S. Th. allatum eſt. Rationes autem, quę concernũt depoſitionem papę, inferius ſoluentur.

B EX parte vero cauſæ formalis, qa papatus eſt ex formali ſua rõne ſuprema in eccleſia Dei poteſtas vſjex antedictis hẽtur, & iſtemet fatetur, ſuprema aũt poteſtate in eccleſia repugnant dari in eccleſia ſuperiorem, qui iã nõ eſſet ſuprema in eccleſia, ſed poteſtas in eccleſia, regulatiua papatus quo ad vsũ eſt ſuperior papatus, ergo in eccleſia Dei nõ eſt talis poteſtas, & conſequenter non eſt in illa papat⁹, ſicut in regulatiuo vſus illius. Prima propoſitio aſſumpta (vt dictum eſt) patet ex determinatione ẽt concilii Conſtantienſis, ſub Martino quinto, ſecũda aũt eſt nota ex terminis, tertia autẽ, & probatur & eſt ab eo confeſſa. Probatur quidem, quia cum par in parem nõ hẽat imperium, & propterea vn⁹ papa non põt ligare manus alterius, oportet ſi eccleſia põt ligare manus papę cõſtituendo leges coactiuas circa vſum papatus, & ſuſpendendo ab exequutione, ꝙ poteſtas eccleſię non ſit par papatui: ſed ſuperior papatu. cõfeſſa eſt autem ab hoc viro, quum loquens de diſpenſatione facta a papa dicit, Tenet & hæc diſpẽſatio ſi non cõtineat errorem apertum, aut niſi fuerit ſuperiori lege ꝓhibita, qđ dicit propter ſtatuta fieri poſſibilia circa papalis vſum poteſtatis per generale concilium. Hæc ille.

Si vero loquuntur de errore in iudicialiter diffiniendo de re qualibet, conſtat & ꝙ Papa & ꝙ concilium ſimul cum Papa errare poteſt, male iudicãdo de vno regno, quod iſte hẽt ius eius & non alter, aut ꝙ ille epiſcopus ſit ſimoniacus, vt patet in c. a nobis, de ſnĩa excõic. & in Quol. S. Th. vbi ſupra. Si aũt de iudicio fidei ſit ſermo, tunc comparat Papa, & cõciliũ ſm proprias naturas & vires, & ſic tã C papa, q̃ concilium põt errare, quia oĩs hõ mendax. Aut ſm aſſiſtentiam diuinæ prouidentiæ, & ſic falſum & erroneum eſt dicere, ꝙ papa poſſit errare, quia hoc eſſet dicere, quòd eccleſia tota põt errare in fide, quia ad ipſum pertinet determinare de fide vt habetur de baptiſmo & eius effectu, capitulo, maiores, & 24. q. 1. capitulis, a recta, memor ſum, & quoties. Et quicquid determinatum eſt ab ipſo de fide, omnes chriſti fideles ſeq oportet, vt patet ex hoc, ꝙ hęreticus cenſetur, qui damnatę ab Apoſtolica ſede concluſioni in fide, adhęret pertinaciter, & ex hoc quod qui aliter docet, & ſentit de fide, & ſacramentis eccleſię quam Rom. eccleſia, hæreticus eſt, vt patet ex S. Tho. in 2.2. q. 1. ar. vl. docente quòd ad ſummi Pont. auctoritatem pertinet finaliter de D terminare ea, quę ſunt fidei, vt ab omnibus inconcuſſa fide teneantur, & in q. 11. ar. 2. ad 3. quod contra Papæ authoritatem in materia fidei, nec Hiero. nec Augu. nec aliquis ſacrorum doctorũ ſuam ſententiam defendit. & ex c. ſi Papa. diſ. 40. vbi dicitur, quòd ex ipſo poſt dominiũ vniuerſorum ſalus dependet, & per hoc infallibile Papę iudicium, impletur illud Io. 14. quod ſpiritus ſanctus docturus eſt nos oĩa. Colligendo igitur rõnis ſolutionẽ, dicitur quòd ſemper altera præmiſſarum eſt erronea. Si. n. eſt ſermo de obliquitate a gratia, illa uniuerſalis eſt erronea, ſcilicet quod obliquum oportet regulari E in tertia a recto & eſt expreſſe damnata ẽt a cõcilio Conſtantienſi ſub Martino. Si autem eſt ſermo de obliquitate a iudicio fidei, illa propoſitio eſt erronea, ſ. quòd Papa poteſt errare. & reliquum eccleſię non confirmantur hæc authoritatib. ſupra allatis. Et hæc reſponſio eſt rõ ſumpta ex parte cãę materialis: ex hac. n. hẽtur, ꝙ non magis communitas, q̃ vna perſona in officio Vicariatus Chriſti poſita, q̃tum ad ea, quæ ſunt fidei, hẽt quòd ſit ſubiectum ſeu materia aſſiſtentiæ diuinę, cum non ſit differẽtia apud Deum in multis aut paucis, vno vel pluribus ſaluare; immo ex quo monarchicũ inſtitutum eſt regimẽ, in vno ſolo conſtituta eſt ptãs, ut S. Th. in 4. Sẽ. di. 19. q. 1. dicit. Ex quo patet quòd volutarie dicit, ꝙ Papa hẽt ptãtem in ædificationem, prout ſapiens. i. cõcilium determinabit: In his. n. quę ſunt

Et vt magis pateat horum fictio, aduertendũ eſt, quòd quẽadmodum in adunatione oĩum ſenſuũ exteriorum in vnum ſubiectum, non inueniretur aliquis vnus iudex ꝓter ſingulas ſenſuum poteſtates, niſi ſenſus ſuperior eis omnib. & cõis omnib. præiũgeret, & ppea oportet ponere ſenſum coẽm vt patet in Secundo de Aĩa, vnicum & cõem oĩum ſenſibilium iudicem altiorẽ omnibus, quo vno vnum ſubiectum hẽns plures sẽſuum poteſtates iudicat, ita poſito, ſed non conceſſo, quòd in eccleſia inuenirẽtur oẽs poteſtates eccleſiaſticæ, ſ. papatus, Cardinalat⁹, &c. ſi ex eis nõ reſultaret, aut quõlibet eis iungeretur una alia poteſtas, nihil poſſet niſi ꝙ ſm ſingulas poteſtates papatus, cardinalat⁹, epiſcopatus, &c. poſſet. Perinde. n. eſt, ut dr̃ in ſecũdo de Anima, duab. potentiis iudicare, ac ſi duo iudices eſſent. EX concurſu igitur omnium poteſtatũ in eccleſia vniuerſali ẽt cum papa, non plus poteſt apud ſapientes tota eccleſia cũ papa, quam poſſint ſingulę poteſtates, ac per hoc cum papatus nõ poſſit ligare manus papę, nec tota eccleſia hoc poteſt, niſi fingatur ſuperior quędã poteſtas papatu, qua eccleſię cõitas utens iudicet de ſingularum poteſtatum actibus, & ſi hoc fingitur, contradicitur ueritati, & ſibiipſi, qui eccleſiam ex papatu, cardinalatu, &c. componi vult.

Ex ea demum finali poobatur intentum quadrupliciter. Primò, quia incidit in Scyllam, cupiens uitare Charibd. Si. n. propter hũc finẽ, ut quilibet potens errare, habeat ſuperiorem in terris, oportet hanc in eccleſia ſupra papã poteſtatem ponere, qs corriget concilium ipſum potens errare? immo quod de facto errauit in decretis illis Conſtatienſi, & Baſilienſi, & in multis aliis errare poteſt.

Propter

propter quod a concilio ad papam conceditur appellatio, vt S.Th. in q. de Pot. Dei q.10.ar.4.13.dicit. ET de concilio Basilien., ꝙ quamuis legitime congregatum, errauerit notorie, conuincitur ex ipsius verbis in secunda sessione, s. Synodus Basilien. decernit, & declarat, ꝙ ipsa pro hęresium extirpatione ad morũ generalẽ reformatione ecclesiæ in capite & in mẽbris, nec non pace inter christianos ꝓcuranda, in Spiritu sancto legitimè congregata, per nullum ꝙuis authoritate ẽt si papali dignitate præfulgeat, dissolui, aut ad alium locum trãsferri, seu ad aliud tẽpus prorogari debuit, aut potuit, dẽt aut potest, dẽbit, aut poterit futurum, absque eiusdem Synodi Basilien. deliberatione & cõsensu. Hæc ibi. Vbi manifestissime apparet, ꝙ etiam his, quę sunt iuris positiui, qualia sunt tempus & locꝰ concilij, determinauerunt non habere potestatem summum pontificem, etiam antequam ipsa synodus congregata ibi tũc esset, quod tam erroneum est, vt argumentatione non egeat. ET hoc vnum iõ attuli, vt ostendatur, & quod concilium rite etiam congregatum authoritate Romani pontificis, ipso hẽnte, aut non consentiente decretis errare põt & errauit, & ut ex hoc uno manifeste falso in principio concilij illius decreto, omnium decretorum illius authoritas quanta sit cognoscatur. Inquit. n. Aug. ꝙ si vel minimum mendacium in sacra Scriptura admittitur, tota perit.

Secũdò, quia uerus finis potestatis ecclesiasticæ s. unitas fidei, charitatis, & pacis, qua una est ecclesia, & peruenitur ad patriã cælestem, melius cãtur per unum, quã per plures conueniẽtes in unũ.

Tertio, quia nimis derogat dignitati supernaturalis ordinis positio ista, quasi sicut Deus in naturalibus creauit hominem liberum, & reliquit eum in manu consilii sui, quo fit, ut communitas libera Regem constituat cum certis legibus tacitis, uel expressis, sic disposuerit Chr̃us in supernaturali regimine ecclesiæ dando communitati potestatẽ supra principem. Lõge quippe aliter est, nam supernaturalis regiminis firmitas nõ super humano cõcilio, sed super diuina assistentia supernaturali fundatur, ac per hoc ad infallibilitatẽ infallibiliter consequendam, ipsa supernaturalis regiminis resolutio respuit recursum ad potestatem cõmunitatis.

Quarto, quia cum gratia perficiat naturã ꝑ modum eius, & diuina Sapientia disponat omnia suauiter, oportet, ut Iesus Christus disponat regimen ecclesiæ suæ, ut uiuus, non ut defunctus, propter quod non ante mortem, sed post resurrectionẽ in æternum non moriturus, Petrum instituit nõ successorem, sed Vicarium suum. Commune est aũt omnib. principibus uiuentib. Vicarios instituẽtibus, ut potestatem Reipublicę super Vicarium nõ dent, sed sibi reseruent iudicandum. Dominus igitur Iesus Christus cõmunitati ecclesiæ non debit potestatem super suo Vicario, sed illi suam assistentiam non defuturam aperiens. Luc. 22. Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, ipsi confirmationẽ aliorum commisit subdens. Cõfirma fratres tuos. Et hæc ratio licet magis ex modo, quam fine regiminis sumatur, ostendit tamẽ, ꝙ ad consequẽdum ecclesiæ finem ex modo regiminis non conuenit in ecclesiam talem ponere potestatem. Quia ergo posita potestas ista in ecclesia supra papam, regimini ecclesię per uicarium, sub Iesu Christo uiuente non consonat, & supernaturali resolutioni ecclesiastici iudicii derogat, & ad uerum ecclesiæ finem inepta est, & intentum finem correctionis oĩum errare potentiũ non assequitur, cõni formali papatus repugnat, assistentiæ Christi ad papę iudicium in his, quæ sunt fidei, obstat, & nulla authoritate authentica, aut ratione efficaci asseritur, totq; sanctorum testimoniis aduersatur, concludẽdum est, quod frustra, ignoranter, temere, atque impie prædicatur, scribitur, & defenditur.

CAPVT XII.

Quod secluso papa, non sit in ecclesia potestas legislatiua.

QVoniam autem prẽter dictam potestatẽ duas alias in concilio locat, secluso papa. s. potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad psonas, & potestatem condendi, interpretandiq; authoritatiue, leges, de his aliquantisper dicendũ est. Authoritas ecclesię in condendis legibus cõuenit ecclesię secundum istum ex hoc, quod est cõitas ꝑfecta. Vnde si quęlibet cõitas libera, & perfecta põt cõcedere leges, & ipsius solius authoritate possunt mutari cõditæ ab ea leges, sic ĩ ecclesia ẽt oportet.

Sed vt breuiter error istius pateat, omisso, quod ecclesia absq; papa nõ est cõitas perfecta, quia sine capite, dicimus, quod quia ecclesia vniuersa distincta contra papam est cõitas subiecta a Iesu Christo papæ, vt patet ex authoritatibus inductis, testantib. ipsum esse pastorem, rectorẽ, epm, directoremque omnium Christianorum, & vniuersalis, seu catholicæ ecclesię, consequẽs est, quod ecclesia, & si possit ordinate per modum societatis cuiusdã, non tñ põt aliquid statuere, habens uim coactiuam, nõ solum circa actus papæ, sed nec circa quemcumque christianum, nisi rõne authoritatis prælatorum illius, si illi ad hoc concurrunt, & si fiat de facto, non valet, nisi authoritate Ro. pontificis implicite, uel explicite roboret. Vnde S. T. ut superius adductum est, inquit. sancti patres in conciliis congregati nihil possunt statuere, nisi interueniente authoritate Ro. Pontificis. Et, ut prædictum est, recte dixit, sancti patres, quia multi patres ex sua temeritate pñt statuere, ẽt ligando manus pontifici summo. Et cõ firmatur hoc ex distinctione legis posita a S. Th. in 1.2.q.90.ar.vlt. vbi ex prędeterminatis concluditur quod lex est rationis ordinatio ad bonum cõe ab eo, qui curam habet cõmunitatis, promulgata. Ex hoc. n. patet, quod lex ecclesiæ nihil aliud est, quam rõnis ordinatio ad ecclesiæ cõmune bonum a papa, qui curam habet communitatis ecclesiasticę, promulgata, ac per hoc communitas ecclesiæ, cui sui ipsius cura non est relicta Iesu Chr̃o, sed commissa papę, nõ potest leges authoritatiue facere. ET hoc cognoscentes sancti patres, a papa robur decretorum suorum recognouerunt, ut etiam exorto hoc errore post electum Martinum papam quintum, ipsa requisitio oratorum regis Poloniæ, qđ approbarentur decisa in materia fidei a Martino testatur ut patet in sessione vlt. Et Basilienses multum institerũt apud Eugeniũ quartũ, ut decreta Basil. cõcilii approbaret, & numquam obtinuerũt, vt dominus Ioannes de Turre cremata refert, & in gestis Basil. concilii apparet.

Amplius. Authoritas ecclesię determinatiua de his, q̃ sũt fidei, principaliter residet in sũmo Põ. & nõ solũ principialiter sed finaliter, ita ꝙ ad ipsũ spectat finalis de fide determinatio, nec spectat ad cõciliũ, sed cõcilii sẽtẽtia a papa cõfirmat, & a cõcilio, ad papã appellat̃, ut S. T. in allatis locis, & secunda secundæ, & q. de Potẽtia Dei, & cõtra errores Græcorũ docet. ergo a fortiori ad papã pricipaliter & finaliter spectat cętera statuere, & frustra a cõcilio appellare t̃, nisi iustitiã posset s̃ cõciliũ ministrare.

Amplius: Consuetudo ecclesiæ habet & habuit, F
vt papa in omnibus quæ non sunt de iure naturę aut diuino, possit non solum dispensare, sed mutare iura, nō ergo ipse a concilio in interpretando dependet, sed econuerso. Et ex hoc patet quòd capitulum frequens, in Concilio Constantiensi decretū, nisi apostolica authoritate firmatum sit, nō habet certam uim obligatiuam, quoniam in sessione 39. ante electum Martinum factum est.

CAPVT XIII.

Quod potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad personam, non est in ecclesia secluso Papa nisi in casu.

DE Authoritate autem applicatiua papatus & G
aliarum ecclesiasticarum potestatum ad hāc personam vel illam, sciendum est, quòd ptās ista regulariter & principaliter est in papa, & non nisi ī casu in concilio seu ecclesia. Et in papa quidem eē potestatem hanc quo ad applicationem potestatū inferiorum papatu, patet tum ex gestis Apostolorum, dum singulos eps per loca instituebant, tum ecclesię consuetudine, quæ quotidie hęc a papa faciente susċipit absque consċientię scrupulo, tum ex rōne officii sui: ad eundem namque spectat plena potestas supremi regiminis & assumptio aliorū in partem solicitudinis, vt patet Exo. 18. vbi Moyses dux populi ex consilio Iethro elegit & constituit principes populi, & millenos, & centuriones, & decanos. Quo ad applicationem vero papatus & ex H
gestis Beati Petri Apostoli, cum instituit Clementem papam, vt habetur 8. q. 3. Si Petrus, ex authoritate Ioannis tertii, qui sedit anno Domini 600. tpe Iustini Imperatoris, & ex continua obseruatione liquet. Papa namque instituit ad quos spectet electio & mutat & limitat sic actum electionis, ut oppositō sit irritus. In ecclesia autem, seu concilio nō esse hanc authoritatem, secluso papa, ex hoc patet, q̄ tota ecclesia non potest authoritatiue mutare legem factam a papa, q̄ electio non spectet ad Cardinales veros, & indubitatos quod electus a minus q̄ duab. parrib. Cardinalium, sit papa, sed bene econuerso, papa posset statuere, quod electus a minus, q̄ duabus partibus Cardinalium, sit papa, & quod electio spectaret ad tales, & tot prælatos, & nō ad hos I
qui vocantur Cardinales, quia eiusdem est destituere, cuius authoritatiue est constituere in his, q̄ sunt iuris positiui, quale est, quod electio spectet magis ad presbyteros & diaconos talium ecclesiarū Romę, qui vocantur Cardinales, q̄ ad Canonicos Lateranenses, & sancti Petri, magis ad episcopos Hostiensem, Sabinensem, Prædestinum, Tusculanensem, Albanensem, & Portuē. quam ad alios episcopos. Hoc. n. nec a diuino, nec a naturali iure esse cōstat. Si. n. potestas ipsa applicatiua esset in ecclesia, secluso papa, posset ecclesia mutare statuta papę, circa applicationem huiusmodi. Vnde f̄m veritatem K
cōcilium, secluso papa, quia nihil potest nisi quod per singulas potestates in eo contentas pōt, nec vnū quidem, & illum minimum potest constituere episcopum, si illi prelati, ad quos spectat illum constituere, defuerint. Papa autem potest & eligere, & cōstituere episcopos vbique terrarum sua sola authoritate, quę nō sua, sed illius est, qui graditur in multitudine fortitudinis suæ.

In casu autem permissionis, puta, quia papa nihil statuit in oppositum, & ambiguitatis, quia nescitur si aliquis est uerus Cardinalis, & similium euentuū mortuo, vel īcerto papa, ut tpe magni scismatis inchoati, sub Vrbano sexto contigisse uī, in ecclesia Dei esse potestatem applicatiuam papatus ad psonam, seruatis debitis requisitionib⁹, ne pplexa sit, asserendum est. Et tunc per uiam deuolutionis ad uniuersalem ecclesiā potestas hæc deuenire vī tamquam non existentibus electorib. determinatis a papa ad repræsentandum illā in hoc actu pro bono ipsius ecclesiæ. Iam enim ostensum est, quod ecclesiæ cura non sibiipsi, sed Petro a Christo commissa est, & propterea determinatio Petri, ad exercendum electionis actum nomine ecclesię pręualet tam determinationi, quam actui ipsius ecclesię, cuius nomine, sed non authoritate fit.

Quid autem de potestate positiua sentiendū sit, inferius tractabitur, Domino concedente. Hæc autem dicta sunt, vt pateat, conciliū secluso papa, nec regulatiuam uim papalis potestatis, nec legum condituam & interpretatiuam, nec applicatiuam omnis potestatis ecclesiasticæ ad personam potestatē authoritatiue habere, sed omnia a papa mendicare ipsum oportet.

Et p hęc ēt satis clarum restat, q̄ concilium non habet papalem potestatem suppletiue. Et si contra hæc afferantur gesta in concilio Constantiēsi, iam dictum est, quod propter incertitudinem papę, & electorum in his, quę electionis actus exigebat, admitti pōt congregatio illa post unionem trium obedientiarum. Veruntamen perfectū, ac indubitatum concilium absque uero, & indubitato papa, & uno eorum cōtradicente, esse non potuit, propter quod illius acta non nisi sub Martino 5. auth. sunt, sub quo nihil gestum est a concilio sicut prius.

CAPVT XIIII.

In quo soluuntur rationes contra papam, quòd ecclesiæ sit totum & authoritas, eius maior in sex.

QVod uero dicitur, quòd comparare ecclesiā papę, est comparare totum parti integrali, de potestatib. ecclesiasticis loquendo, q̄ de his est sermo, facillimum est soluere, immo sophisticū monstrare, nam sophisma est. Nam sicut unitas est pars numeri, & senarius numerus est maior tā unitate, quam dualitate, ita papatus, qui est unica ptās ecclesiastica, est pars totius numeri potestatis ecclesiasticæ. Et hoc mō ptās ecclesię est maior ptāte papę, sicut totū parte, & hoc est dicere, quia sunt plures ptātes, quam ptās papæ, q̄ gratis concedit. Sed ex hoc non sequitur, quod ptās ecclesię sit maior, idest plus possit, quā papa, in quo sensu disputatur. Vnde puerile est, quod ex distinctione ptātis ecclesiasticę in papatum, cardinalatum, episcopatū, &c. inferatur, q̄ quęrere, an ecclesia sit maior papa, est quærere an totum sit maius parte integrali.

Quod etiam, dī, quod ecclesię authoritas est maior authoritate papæ in sex, falsum & erroneū est: qm̄ si sumatur ecclesia, ut distincta contra papam, nullo modo est maior papa, nisi amplitudine seu extensione numeri, quia papa est vna ptās, illa multæ. Ex quo enim ostensū est q̄ papatus, excluso papa, non est in ecclesia nisi potentia ministeriaiiter electiua, quia. s. potest sede uacante papam eligere p Cardinales, uel per seipsam in casu, & papat⁹ est potestas suprema, ad quam spectat causas fidei determinare, & qui certus est, non eget amplius certificari, erroneum est dicere, quod vltima decisio fidei non ad papam, sed ad concilium spectat: & tanto magis erroneum, quanto de concilio dicitur distincto contra papam.

Et quoniam sola diuina assistentia causa est inobliquabilis directionis & iudicii in ecclesia, & hęc adest papę, & similiter papatus est potestas omniū

aliarum

aliarum potestatum, coactiuam uim habēs, & om nem potestatem virtualiter continens, consequēs est, quod authoritatiue ecclesia non sit maior papa, sed econtrario in ceteris quinque enumeratis cap. 10. Et sic patet quanta cecitate percussus fuerit iste Gerson, dicens, quod luce clarius ex principijs Theologię deducta erat conclusio ista, quam mō strauimus erroneā. Et rursus q̄ presumptuosus fuerit, appellando Doctrinam Sāctorum, ann. 140. approbatam, pestiferam & pernicioſissimam. Nec excusatur nisi affectata forte ignorātia ex declaratione concilij Constantiensis, in vna tantum obediētia sub Ioā. 23. Papa dubio, profugo etiam, & reclamante, vt dicitur.

CAPVT XV.

Opinio aliorum quod in ecclesia seclusso papa, est authoritas congregandi generale concilium.

ET quoniam inter singulares authoritates Ro. Pon. potestas congregandi generale conciliū computatur, & hanc aliqui putant alijs conuenire posse, idcirco in hac quoq; concilium papę comparandum specialiter est.

Est igitur nōnullorum opinio, ꝙ quamuis regulariter congregatio concilij spectet ad papam, vt i c. Significasti. de elect. & di. 17. per totum in decretis patet, in casu tñ aliquo congregari generale cōcilium potest, papa non consentiente, ac ēt inuito. Fundant hoc super illo principio, s. Regulæ generales patiuntur exceptiones, præsertim vbi casus particulares incidunt variabiles modis infinitis, ꝙ probatur ex ἐπιείκεια in 5. Eth. & gnome in 6. Eth. virtutibus positis ab Arist. ad has exceptiones. Ex his namque oportet dicere, ꝙ quandocumq; obseruatio legis dissiparet vnitatē, quæ est finis legis, & obesset Reipub. non esset in illo casu seruāda. Et ppea si papa requisitus nollet necessariū congregare cōciliū, non est seruāda pro tunc lex, ꝙ ad ipsum spectat congregare, sed ipso inuito congregari potest. Explanat autem dictus Ioannes Gerson tres in specie casus, in quibus cōgregatio generalis cōcilii fit legitime sine papa. Primus est dū desit esse, quod tripliciter accidere potest, s. vel per mortem naturalem, vel per mortem ciuilem, vt si cadat in perpetuam μανίαμ, aut si ad eum captiuatum non pateat accessus, vel per mortem canonicam, puta depositionē. Secundus est, dum sufficiēter requisit⁹ papa de conuocando concilium, renuit contumaciter in perniciem ecclesię, præsertim si tangat ipsum. Tertius est, si concilium postquam a papa est legitime cōgregatum, statuat certum tēpus & locum pro celebrando generali concilio, puta intra quinquennium, vel de decennio in decennium, ēt vbi papa renueret. De authoritate autem concilij sine papa, dicit quod fulcit̄ & vtitur authoritate, primo Iesu Chri indefectibilis capitis ecclesię. Secundo legum suarum tam diuinæ, quam naturalis, q̄ hāc licētiam vel necessitati, vel manifestæ charitati, vel religioſę pietati concedunt, pro quo facit authoritas Dñi Marci 11. excusantis discipulos a violatione Sabba. exemplo Dauid, propter necessitatem.

Sunt & alij duo casus positi a Felino in c. Super literis. columna decima, in titulo de rescri. & ab Ale. in 17. dis. Can. synodum. Primus est in casu, quo papa potest legitime deponi, quia ex quo cōcilio cōtra papam distincto inest potestas deponendi papam, oportet ꝙ possit seipsum dispersum congregare ut deponat, alioquin cum papa deponendus nollet congregare conciliū, non posset deponi. Secundus est, cū dubia est electio facta de papa, aliqn perplexa esset ecclesia, dū nesciret se hēre papam, & non posset obuiare. Et hoc modo cōsummata est congregatio concilii Constant. Ben. 13. nolente concilium authenticare, quantum sua intererat.

CAPVT XVI.

Quomodo uerificetur, quod concilium potest aut non potest fint papa congregari.

AD euidētiā propositæ ambiguitatis scire oportet, quod aliud est loqui de conuocatione, & congregatione personarū, ex quib. cōstitui pōt cōcilium, & aliud est loqui de conuocatione seu congregatione concilii. Primum. n. significat solūmodo congregationem ad simul esse quo ad locum, tempus, collationem mutuam, & huiusmodi: ſm autem significat cōgregationem ad authoritatiue disponendum de uniuersali ecclesia.

Et si de primo fiat quæstio, dicendum est, quod regulariter spectat ad papā, sicut ad quēlibet principem spectat conuocatio procerum regni sui, & si ipso inscio hmōi cōuocatio fit, suspicio generat cōiurationis. Hoc tñ non sic spectat ad papam, qn in multis casibus possit, & sine ipso & contra ipsū fieri. Et secundum hunc sensum uerificari pōt dictum aliquorum, ꝙ concilium potest congregari sine papa, & ꝙ papę potestas congregandi cōciliū introducta est de iure positiuo, ut in Can. ult. dist. decimę septimæ, Alexan. dixit, pro quanto ad modum iuris positiui exceptiones patitur, & uana est quæstio de potestate sic congregandi, quādo sunt undecunque congregati patres,

Sed si de secundo modo cōgregandi fiat q̄stio, distinguendum est, quod duplex est concilium authoritatiuum, quoddā perfectum simpliciter, qddam perfectū secundum præsentem statum ecclesiæ. Vocatur concilium perfectum simpliciter, qđ cōstat ex capite & membris. quod pōt simpliciter statuere & ordinare uniuersalem statum ecclesiæ. Vocatur concilium perfectum secundum præsentem statum, quod constat ex membris possibilib. inueniri, ecclesia in tali statu existēte, & potest quo ad aliquod tantum de uniuersali ecclesia se impedire. Et utrumque horum, licet habeat latitudinē, quia concilium perfectū simpliciter fit capite præsente, personaliter, & hoc est perfectum in sūmo, de quo non est dubiū ꝙ errare in his quæ sunt fidei, non pōt. Qn̄ aūt fit per legatos, cum adhuc supsit papa, ad quem finalis determinatio eorū quæ sunt fidei, & consequenter reliquarum cārum spectat, & a quo sententia concilii confirmatur, (ut patet ex dictis,) si erraret in aliquo (ut de concilio Basilienſi patet,) habet correctorem papam, sicut & illud habuit & habet. Cōcilium quoque perfectū ſm præsentem statum ecclesię pluribus modis cōtingit, quia & existente uno papa hæretico deponēdo, & existentibus pluribus pontificibus summis dubiis, quale fuit concilium Constantiēse, licet inquam latitudo sit in utroque quo ad congregationem, tñ sic se habent, quod concilium perfectum simpliciter solus papa potest cōgregare. Ita quod nec mortuo, nec hęretico, nec quomodolibet aliter se habēte papa, potest cōcilium perfectum simpliciter absq; papę cōsensu fieri, & si fiat, de facto nullius authoritatis est. Probatur hoc primo ex dictis, quia s. communitas ecclesię sine papa non hēt potestatem papalem, nisi in potentia electiua, ut ostensum est. Concilium aūt perfectū simpliciter, includit potestatem papalem in actu: ergo cōciliū hoc non est perfectum simpliciter. Secundò, quia si communiter ecclesię absque papa constituerēt

concilium perfectum simpliciter, cum ad tale cõci liũ spectes ordinare simpliciter vniuersalem eccle siam, & hoc sit propriũ vicariatus Iesu Chri, vt pa ter, sequitur quod cõitas ecclesię esset uicaria Chri: & sic Iesus Chrus haberet in terris duos vicarios suos, & papa nõ esset vicarius Iesu Chri immedia te, sed esset vicarius vicarii, puta concilii acephali in terris, qđ non solum est erroneum, sed fatuum.

Tertio. Quia cum solus papa ex cura vniuersalis ecclesię habeat potestatem determinandi de fide, ordinandi symbolum, & congregandi concilium (vt in q. prædicta S.T. ꝓbat ex rõne unitatis fidei) sicut cura vniuersalis ecclesię ex iure diuino cõue nit soli papę, ita hæc spectantia immediate ad ipsã curam vniuersalis ecclesiæ. Et confirmatur hæc rõ ex Doctrina eiusdem sancti Thomę 1.2.q.100.ar.8. Quia ſea quæ sunt de iure diuino determinata ab ipso Deo, nõ solum in communi ratione iustitiæ, sed etiam quantum ad determinationem ad singulares actus, non sunt dispensabilia a prælatis ecclesiæ, sed a solo Deo. Verbi grat ia, quia a Deo pro hibita est simplex fornicatio, qđ est coniungi non suæ, non potest fieri ab ecclesia, quod coniunctio cum hac non sua, sit quandoque licita, sed solus Deus hoc põt; sed Deus in solo Petro & sueceſsorib. posuit curam uniuersalis ecclesiæ, & non reliquit ipsi ecclesiæ curam suiipsius, & ad curam uni uersalis ecclesię spectat concilii congregatio & ce lebratio, vt patet ex eius officio principali. ergo so lus Deus põt in hoc dispensare. Nec habet locum in hoc ἐπιείκεια aut gnome, quoniam expresse in 5. 5. Ethicorum dr, quod est directio iustitiæ legalis, quã nos ius positiuum uocamus, quod quia ab ho mine est non potente præuidere, & prouidere sin gulis euẽtibus defectibile est in casu, & tũc gno me in intellectu practico, & ἐπιείκεια in uolũtate supplẽt non interpretando ambigua, sed manifesta spectã do: & eligendo, ut sanctus Thomas in Secunda 2. q.120.artic.primo ad tertium, aperit. Non est ergo regula hæc, ut morales, grammaticales, ciuiles, aut canonicæ, sed diuini iuris, a quo excipi nequit. Et sic intelligenda sunt quæ dicuntur in distinctione decimaseptima, & propterea dixit Sanctus Tho mas, quod sancti Patres nihil possunt in conciliis congregati statuere, nisi authoritate Romani pon tificis interueniente.

Concilium perfectum secũdum præsentem ec clesię statum põt congregari sine papa, & eo inui to si requisitus non uult ipse illud congregare, sed non hẽt potestatẽ ad ordinandã vniuersalẽ eccle siã, sed ad ꝓuidendũ illi casui tũc occurrenti'. Et li cet casus humani uariabiles sint ĩfinitis modis, pu ta, si contingeret mori oẽs electores papę: si contĩ geret tale quid (ꝙ electores non posent eligere si ne cõuocatione concilii, ad reprimendũ discernẽ dum, uel pacificandum, &c. omissis his & similib. duos tñ certos casus, & qui fuerunt quãdoque & possunt esse, affero, in quib. conciliũ tale cõgregã dum est: Primus est, si papa ꝓ hęresim est deponẽ dus, tũc.n. ex quo requisitus renuit, possunt Cardi nales, põt Imperator, possunt Prelati congregatio nẽ uniuersalẽ facere, in qua erit nõ uniuersalis cu ra ecclesię, sed tñ depositiua ptãs papę, & electio ad solos Cardinales (ad quos de iure spectat) perti nebit. Probabitur hoc, cum de depositione papę inferius agetur. Secundus est, quando papa unus uel plures incerta electione laborant, ut contigisse dr in magno schismate Vrbani sexti, & aliorũ. Tũc enim ne perplexa sit ecclesia, ista membra ecclesię quæ inueniuntur, potestatem habẽt iudicandi ve rum, si potest sciri, & si sciri nequit, prouidendi, quod electores in vnum eorũ vel aliũ conueniãt: & si certi electores nescirentur, cum electio ad ec clesiam deuoluta sit, ex ipso electorum defectu cõ cilium sic imperfectũ eliget, ut in concilio Constã tiensi factum videtur in electione Martini quinti. In alijs aũt recitatis casib. nulla necessitas apparet talis concilij, nam si non sanæ est mentis perpetuo & hoc constat, alius eligi à Cardinalibus põt, qm̃ mortuus est papa vita rõnali non solum in actu, vt dormiens, aut ebrius, aut phreneticus, sed in potẽ tia naturali. Constat autem quod papa eligitur in pastorem ecclesiæ secundum vitam rationalem, & ꝓpea non est trepidandum timore, vbi non est ti mor. Et si dubium esset de sanitate recuperanda, ex pectandum est, sicut in diuturnis ægritudinib. pos set quoq; ꝓp dubios euentus statuto Pontificis ob uiari huic casui, si statueretur, quod papa, insan' fa ctus, tanto tempore expectetur: & si post nullũ ve stigium sanitatis recuperandæ appareat, & a collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit, cẽsea tur mortu', & Apostolicam sedem vacare. Ex quo nãq; quilibet sub ista lege põtificatum acceptaret, & eam non reuocaret, tacito consensu renuntiare aut depositionem acceptare se profiteretur, adue niente tali casu: & sic si post electũ alium pontificẽ sanus fieret, papatum repetere non posset, a quo se mel rite cecidisset. Ex eo autem quod papa captus esset, & non pateret accessus ad eum, alter nõ esset creandus. Petrus namq; seruabat in carcere nullo patẽte accessũ, vt patet ex actib. Apostolorũ, & tñ nõ est electus alter, sed orõ facta sine intermissione ab ecclesia ad Deum pro eo, ipsũ liberauit. Nungd est abbreuiata manus Dñi, aut statuẽdus est termi nus Dño ĩtra quem debeat liberare papam, ut fecit Ozias cum illis de Bethulia, & reprehensi a Iudith sunt dicẽte, Posuistis uos tẽpus miserationis Dñi, & arbitriũ vestrũ diem constituistis ei, vt patet Iudi th septimo, & 8. Posset tũ in hoc & in ꝓcedẽti casu põtificio statuto prouideri. quod a Cardinalib. eli geret vnus, qui vices Pontificis in omnibus, & per oĩa illo fatuo, aut isto incarcerato durante obtine ret. Et tunc ille electus posset oĩa facere in vtroque foro, sicut modo potest summus Pœnitentiarius in foro cõscientię absoluere authoritate iuris, mor tuo pontifice vel fatuo, vel detento.

In casu autem, quo papa non hæreticus certus, & indubitatus, renuit requisitus congregare conci lium, & statutũ esset concilii generalis cum omni bus clausulis derogatorijs, vt Constantienses cæpe runt, & Basilienses apposuerunt, nescio ad quid cõ gregatio ista fieret, cũ nihil posset facere, quod, re nitens papa non posset irritare. Pro erronea ergo habenda est omnis opinio, dicens cõcilium perfe ctum, i. habens authoritatẽ dispon endi, & statuen di simpliciter de vniuersali ecclesia, posse absq. Ro. Pont. authoritate celebrari, seu cõgregari, quia de rogat singulari priuilegio potestatis papalis, cõces so sibi a Christo immediate, vt patet ex dictis.

Dicentibus autem, quod quia concilium Cõstã tiensi in Sessione 39. Et post Basilien. in sessione 11. Constituit ca. frequens, ideo etiam inuito Pontifi ce de decennio in decennium potest celebrari cõ cilium, etiã perfectum, propter authoritatẽ statuti, respõdendum est, quod sunt in magno errore; & ꝙ in veritate schismati operã dant tales, & tamquã schismatici puniri pñt, si sic exequerentur, qm̃ re belles sunt Romano Põtifici, qui est supra totum

ius

ius positiuum,& constat,quod determinatio temporis & loci concilii de iure est positiuo. Et si doctores alioquin inueniunt sentientes,quòd quia tēpus interpellat,& authoritas deuoluitur ad alios,& huiusmodi,aut sectatores illius erroris, quod concilium est supra papam, aut loquuntur stante statuto in robore,ita quod papa non tollat, aut interpretetur,aut dispensет,aut prohibeat.

Quȳ ad negationem vero cōsensus requisiti pape ad congregandum concilium,quia tantum pōderatur,sciendū est,ꝙ oportet hic discretione uti, nam si requiritur a uiris probis, quos præterita & perseuerans uitę,ac morum integritas commēdat, & subest cā concilii (puta hęresis vel schisma) dēt papa annuere, & numquam credo quod fuerit papa,qui negauerit, sic reb. se habentib. Si autem requiritur a viris,qui volunt alligare onera aliis & digito suo nolunt mouere ea,qui priscorum cōciliorum statuta non seruāt ambitiosis,insatiabilib. suarum passionum sectatoribus,& huiusmodi pro reformatione ecclesię,nonne responsio Christi conuenit? Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo,& tunc perspicies vt educas festucā de oculo fratris tui,præsertim quod melius pōt quam per cōcilium: oportet.n.primo seruare quę scripta sūt, & deinde alia scribere statuta. Sufficiēs quoque est cā negandi consensum concilio probabilis timor vsurpandæ authoritatis a concilio supra papam,vt Basilienses mox ostenderunt bis.s.cum primum inchoatum est concilium,sessione 11.Et cum iterum redintegratum fuit ab Eugenio, sesso. 18. Finis.n. concilii est pax,quæ per istā usurpationem perturbatur,ut experientia rerum magistra testatur.

Ex his igitur paret,ꝙ inter extraneas opiniones de congregatione & celebratione concilii absque papæ consensu,media via sola vera est,quam declarauimus,s.ꝙ concilium perfectum simpliciter,nūquam: perfectum vero concilium secundum præsentē ecclesiæ statū qñque sine papa,& contra ipsū congregari & celebrari pōt.Et secundū hanc distictionē potes diuersa,si vis, dicta dictorū saluare.

CAPVT XVII.

In quo incipiet comparatio potestatis ecclesiæ, & Papæ in casu hæresis. Et primo de modo quo papa propter crimen hęresis subijcitur concilio secundum unam opinionem.

POst collatā potestatē papæ cum authoritate ecclesiæ,& concilii generalis simpliciter & absolute,& manifestationem superioritatis papæ supra ecclesiam uniuersalē,& concilium vniuersale,consequenter comparanda est authoritas concilii ad papam in casib. Et primo in casu hæresis,deinde in casu incorrigibilitatis & aliis casib. & demū ī euētib.

Et quoniam innata est nobis uia ex certioribus nobis in minus certa,supponamus cum doctoribus, & cōi aī conceptione ex c. Si papa.d.40. ꝙ papa pp crimen hæresis pōt deponi a concilio generali, & inuestigemus modum depositionis,& potestatem depositiuā, ut sic nosse possimus an papa in aliquo casu sit subditus concilio,seu ecclesię uniuersali.

De modo quo papa pp crimē hæresis deponit, uaria est opinio. Quidam dicunt ꝙ hoc fit propter defectum subiecti. Subiectum namque papatus dicunt esse hominem fidelem, ac per hoc sicut deficiente vita corporali per mortem,definit subiectū papatus,ita deficiente fide in illo hoīe qui est papa per hæresim,definit subiectum papatus. Fundatur hæc opinio super hoc, ꝙ fides constituit uiatorem in hoc quod est esse membrum ecclesię Chri. Huic enim adiuncta alia propositione, s. quod negatio prioris inducit negationem posterioris in essentialiter ordinatis ordine cāę formalis, quæ patet inductiue:si.n.non est animal,non est hō,& si nō est color,non est albedo,& sic de aliis: subiungunt,sed esse mēbrū & esse caput,sunt sic essētialiter ordinata ꝙ esse membrum, est prius quam esse caput,ut patet,qa caput oportet esse mēbrū, sed nō econuerso: quod igitur non est membrum, non est caput. Et sic homo carens fide, qualis est hæreticus, non est membrum ecclesiæ,igitur non est caput eiusdem, ac per hoc cum papa nihil aliud sit,quàm caput ecclesiæ,eo ipso quo sit sine fide,sit non papa. Et hoc est,quod sub aliis verbis ab aliis dī, ꝙ cum papa fit hęreticus ipso facto iure diuino, quo fit distinctio fidelium ab infidelibus,est priuatus papatu. Et quā do per ecclesiam propterea deponitur, nō iudicat neque deponit papa,sed qui iā iudicatus est, quia non credit,secundum verbum Domini Io.3.) & q iam depositus est,dum propria uolūtate translatus est extra corpus ecclesiæ factus infidelis,declaratur iudicatus & depositus. primam autem propositionem radicem huius propositionis,quæ sola negari in hac rōne pōt, fundant super authoritatib. plurimis,quibusdam directe ex ratione fidei ecclesię, quibusdam ex consequentib.ad esse extra fidem,& ecclesiam id testantib. Ex rōne fidei quatuor afferū tur authoritates. Prima Saluatoris,Matth.17.Super hanc petram ædificabo ecclesiam,siue.n. per Petrā intelligatur Christus siue Petrus, siue cōfessio fidei in idem redit quo ad fidei rationem:ipsa.n.semper inuenitur fundare ecclesiam. Secunda est Abacuc 2.& Apos.ad Ro.1.Heb.10.Iustus ex fide uiuit. Sicut autem viuere viuentib. est esse in naturalibus,ita in ecclesia viuere est esse in ea, bene viuere autem est per charitatem. Tertia est Apostoli ad Heb.11.Fides est sperandarum substantia rerum. Substantia enim primum locum tenet: quarta ita est sancti Thomę in 3.Sen.d.13.q.2.ar.2.expresse dicentis,ꝙ hoīes infideles non pertinent ad unionem corporis ecclesiæ,secundum quod est unum simpliciter, & ideo respectu horum Christus non est caput nisi in potentia,secundum quod sunt unibiles corpori.

Ex ratione ecclesiæ affertur diffinitio ecclesiæ,s. quòd est collectio fidelium de Cons.d.1.c.Ecclesia. Ex consequentibus vero ad esse extra fidem, & ecclesiam multę afferri possunt authoritates,dicētes, ad statum extra fidem & ecclesiam consequi extra cōmunionem fidelium, sine clauibus,sine potestate,sine honore, sine officio pascendi oues fieri, & esse procul a communione fidelium hæreticos faciunt,in primis Dominus Nu.16.Recedite,inquit a tabernaculis impiorū Dathā.s.& Abiron,schismaticorum. Constat.n.omnes hæreticos esse schismaticos. Deinde Paulus Apo.ad Gal. 1. Si Angelus de cælo euangelizet vobis præter id, ꝙ euangelizauimus vobis. Anathema sit. Et secundæ ad Thess. 3: Rogamus vos fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinate,& non secundum doctrinam q̄ ac ceperunt. Et 2.ad Cor.6. Nolite iugū ducere cū infidelib. quę.n. participatio iustitiæ cū iniquitate, aut quæ societas lucis ad tenebras, quę autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli? Demum Ioannes euangelista 2.Io.2. Si quis venit ad uos,& hāc doctrinā non affert, nolite cū recipere in domū,nec Aue dixeritis. Amisionēcia uiū Amb.in psalo.(& hētur de pæn.d.1.c.uerbū) explicat. Dūspar ius,& soluendi esse uoluit & ligandi,

& subdit. Certum est q̄ eccleſiæ utrūq; licet, hæreſis vtrumque non habet: honoris vero & poteſtatis perditionem Cyprianus promulgat, ut hī 7.q.1.c. Nouatianus. Qui nec vnitatē Spiritus, nec communionem pacis obſeruat, & ſe ab eccleſiæ vinculo atque ſacerdotum collegio ſeparat, nec epiſcopi poteſtatem poteſt hr̄e nec honorem. ET 24.q.1.Can. di dicimus, dicit oēs oīno hereticos, & ſchiſmaticos nihil habere poteſtatis & iuris. Ad idē eſt Gelaſius ibi. in q.39.ar.3. volēs q̄ poteſtas ſpūalis iuriſdictionis non maneat in hereticis nec quo ad vſum, nec quo ad ſubſtantiam, ita quod ſi quid fecerint, nihil eſt actum. Officium paſcendi oues admit Aug. in ſermone de Paſto. tractās illud Can.1. Paſce hędos tuos, & dicens. Manenti petro dr̄. paſce oues meas, exeunti hęretico, paſce hędos tuos. Et hanc ſententiam repetit in epiſtola ad Vincentium. G

Ex his omnibus clare patet radicalis illa propoſitio, quod fides facit membrum eccleſię. Si. n. ſecluſo iure poſitiuo (ut loquimur) cum perditione fidei remanerent membra in locis ſuis, non eſſet eis ſubtracta communio, non honor, non poteſtas, nō officium, vt de ſe patet, immo ſubtractio ſola poteſtatis ſufficit ad propoſitum, quia papa ſola ptāte iuriſdictionis conſtituitur. Cōfirmaturque hęc poſitio, ex eo quod papa hęreticus eſt excōmunicatus, vt patet ex glo. in c. Agathius. 24.q. Dicente. Hic H eſt caſus, in quo papa papam ligare poteſt, in quo papa in Canonem latæ ſententię incidit. Nec huic obuiat illa regula, q̄ par parem ſoluere, vel ligare non pōt, quia ſi papa eſt hæreticus, eſt minor quolibet catholico, ut habetur 12.q.1.Can. audiuimus. Hoc idem Hugo. dicit in c. Inferior. d.21. ES eſt etiam accuſandus, adeo (ut gl. in c. Si papa d.40.) dicit q̄ papa nō pōt ſtatuere, quòd nō poſſit papa accuſari de hæreſi. eſt ēt iudicandus, ut in d.c. Si papa. hētur. Quę omnia arguunt hæreticum non eſſe papā, ſed minorem. ET ad hoc eſt S. Th. in 4.d.19.q.2.ar.2.q.3. ad 1. tractās illud ad Gal.2. qūo PAULUS reſtitit in faciem PETRO, dicit quòd non debent prælati a ſubditis coram multitudine corripi, niſi immineret pe- I riculum fidei: tunc. n. prælatus minor fieret, ſi in infidelitatē haberetur, & ſubditus fidelis maior. Conſtat. n. q̄ non de maioritate & minoritate charitatis loquit, qa hoc eſt commune omni pctō mortali, ſed ptātis, quia p̄latus præeſt ſubdito. ergo vt prius.

Ex his autem infertur quod in utroque mō quo certus papa viuens deſinit eſſe papa, eadē eſt cā deſitionis, ſ. propria uoluntas illius, qui eſt papa, nam renuntiando pro uoluntate abdicat a ſe, eſſe caput eccleſię, hæreſim autem amplectendo, propria uoluntate aufert a ſe eſſe membrum eccleſiæ, & conſequenter eſſe caput. Et ſic ex nullo certo modo definitionis papę viuentis habetur quod papa inuitus deponitur, propter quod remanere dicunt in- K concuſſum, quod papa manens papa, nō habet ſuperiorem in terris poteſtatem.

CAPVT XVIII.

De modo, quo Papa hęreticus ſubijcitur concilio ſecundum aliam opinionem.

QVamuis autem dicta poſitio illuſtrium ſit uirorum, & communis uideat̄ eſſe, non placet tñ oīb. contradicunt namque duob. ponētes duas propoſitiones. Prima eſt, quòd papa hęretic⁹ non eſt ipſo facto depoſitus, ſed deponēdus. Secunda eſt, quòd papa hæreticus manens papa, hēt ſuperiorem iudicem in terris, concilium uniuerſale. Primam propoſitionem licet multipliciter probent, quatuor tamen ſolum afferuntur, quia in his conſiſtit uis. primo ex facto Marcellini, & glo. d. 21. Can. Nunc aūt, q idolatra non fuit depoſitus, & fuit ſanctus. Et gl. affert Hug. dicentem; Qui paratus erat corrigi, non deponitur, vt 14.q.3. Dicit Apo. Secundo ex c. Audiuimus 24.q.1. ubi dr̄ de epiſcopo hęretico. Si autem in corde ſuo nouam hęreſim confinxit, ex qua talia prædicare cœpit, neminem dānare potuit. Añq̄ igit̄ p̄dicaret hęreſim dānare uoluit: & ſic nō erat depoſitus ipſo facto. Tertio qa alii p̄lati non ſunt ipſo facto priuati, ſed pſeuerant in prælationib. ſuis, redeuntes ad pœnitentiam, ergo nec papa, cum non ſit deterioris conditionis. Aſſumptum patet 1.q.7. Maximum. 2.q.cā cuiuſlibet. & c. Quotquot. Quarto, quia (ut patet extra de hęr. cum ex iniuncto) ad eundem ptinet inſtitutio & deſtitutio: ſed inſtitutio papę pertinet ad electores, ergo & deſtitutio: abſque ergo iudicio electorum nō deſtituitur papa.

Secundam autem propoſitionē, quòd papa hæreticus, manens papa, hēt iudicem in terris uniuerſalem eccleſiam, probāt quo ad primam partē ſic: papa hęreticus eſt accuſandus & iudicādus ſm oēs, ut hētur d.40. Si papa. & non eſt ipſo facto depoſitus, ut probatū eſt: ergo hēt iudicem, coram quo accuſetur, & a quo iudicetur. Quo ad ſecūdam ex eo quod eccleſia uniuerſalis, ſeu uniuerſale concilium eſt ſupra papā in hoc caſu, ut cōiter tenetur.

CAPVT XIX.

Examen illius propoſitionis; Papa hæreticus, eſt ipſo facto priuatus papatu.

PRæmiſſis duob. modis dicendi contrariis, quō papa hæreticus deſinit eē papa, examināda primo occurrit illa propoſitio, q̄ eſt fundamentū primi modi. An ſit vera. ET breuiter facile oñditur, qđ eſt falſa ſimpliciter, q̄uis forte tracta ad aliquē ſenſum, ſit uera. Moſtrat igit̄, quòd nec iure diuino nec humano papa hæreticus, eſt ipſo facto priuatus, tali rōne. Alii epiſcopi ſi ſint hæretici, non ſunt ipſo facto priuati iure diuino, aut humano, ergo nec papa. Sequela patet, quia papa non eſt deterioris conditionis, quam alii epiſcopi. Aſſumptum p̄batur ſic: epiſcopus diſcredēs contra fidē, ſolo actu interiori eſt uere proprie & pfecte hæreticus, & nō eſt priuatus poteſtate iuriſdictionis ipſo facto, ergo pfecte hęreticus eps nō eſt priuatus ipſo facto.

In hoc proceſſu ſunt duæ propoſitiones. Prima, q̄ ſolo actu interiori cōſtituat̄ pfecte hr̄tic⁹. Et hæc eſt manifeſta p ſe, quia hæreſis eſt pctm̄ mortale oppoſitū fidei, q̄ pfecte conſiſtit in ſolo actu interiori, cuius effectus eſt confeſſio exterior, iuxta illud ad Ro.10. Corde creditur ad iuſtitiā, ore aūt confeſſio fit ad ſalutem. Secunda aūt probat̄, quia ptās iuriſdictionis ineſt huic hoī, q eſt eps ex ſimplici cōmiſſione hoīs, ut S. Th. expreſſe dicit in ſecūda ſcđę, q. 39.ar.5. Ex hoc. n. deducitur intētum ſic: epiſcopus hæreticus ſolo actu interiori, nulli hoīs iudicio ſubditur, ex hoc eſt, quia ſolius Dei eſt iudicare de interiorib⁹, iuxta illud 1.Reg.16. Homo uidet quæ foris ſunt, Deus autem intuetur cor. Et 1.ad Cor.4. Apo. dicit. Nollite ante tēpus iudicare, donec ueniat Dñs qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. PROPTER quod talis hæreticus non eſt excommunicatus, non enim poteſt eccleſia excommunicare, quod non poteſt iudicare. ERGO multo minus eſt priuatus iuriſdictionis poteſtate, quę eſt ab hominis commiſſione. utrumque .n. eſt humani iudicii, committere .ſ. & auferre illam, & dixi, multo minus, quia plus exigit̄ ad incurrendam priuationem ipſo facto, q̄ ad incurrēdam

excommunicationem, quoniam incursus censurarum non requirit declarationem, sicut incursus priuationis apud Iuristas.

Ad hanc rationem non uideo responsionem: nisi dicatur quod potestas iurisdictionis nō est ab homine, quod est primo contra sanctum Thomam. Est secundo contra sententiam omnium doctorū catholicorum, sentientium, quod a Petro omnis iurisdictio in totum residuum ecclesiæ corpus manauit & manat iuxta illud Leonis papæ ca. ita Dñs. di. 19. Ita Dominus huius muneris sacramentū ad omnium Apostolorum officiū pertinere uoluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum omniū summo principaliter collocaret, ut ab ipso quasi a quodam capite dona sua uelut in corpus omne diffunderet. Ad hoc idem sunt tot authoritates & rōnes, quot sunt ad ostēdendam unitatem capitis & principis in ecclesia militante. propterea nolo immorari, sed pro constanti supponere. Et si dicatur, quòd non est par ratio de papa & aliis epīs in hoc casu, quia potestas iurisdictionis in aliis epīs est ab hoīe, in papa vero est a Deo immediate, & propterea merito accidit, vt epi quorum ptās est ab hoīe, nō sint ipso facto priuati, quia homo uidet quæ foris sunt & papa, cuius potestas est a solo Deo, sit in ipso facto priuatus, ga Deus intuetur cor. Hęc obiectio facile excludit, discernendo inter opus Dei, & opus hominis. Quod.n. in papatu sit ptās iurisdictionis, a Deo est immediate, iuxta illud Mat. 16. Quodcūligaueris super terram, &c. Quod autem papatus ipse hēns hanc potestatem, sit in hoc hoīe, ab hoīe est (sola petri persona excepta, quem Deus ipse papam fecit Io. ul. Pasce oues meas) nā ab hoīe eligit hic hō, ut in eo sit papatus. Et qūm cum deponitur papa, non aufertur potestas iurisdictionis a papatu, quod esset auferre opus Dei, qm̄ vt dr̄ ad Ro. 11. Sine pœnitentia sunt dona Dei, sed aufertur potestas iurisdictionis ab hoc hoīe, in quo non fuit posita a Deo immediate, sed mediante iudicio humano, ideo eadem ratio est de papa & aliis episcopis, quo ad perditionem potestatis iurisdictionis a Deo, seu iure diuino. In vtrisque enim a Deo cum sit mediāte iudicio humano, consequens est, quòd non auferatur a Deo immediate, sed mediante humano iudicio, ac per hoc non aufertur per id, ꝙ humano iudicio secundum se non subiacet, s. occultam in solo corde hæresim.

Si quis aūt hęsitaret de illa altera propositione, s. quòd de hæresi interiori, ecclesia non se pōt impedire: propterea, quia Doc. dicūt, ꝙ hęretici ēt occulti, sunt excommunicati, & quia in Cle. de hær. cap. Multorum, excō municantur inquisitores, qui odio vel amore omiserint ꝓcedere. Vbi de interiori amore & odio ecclesia iudicat. Facillime certior fieri potest, quòd hæretici vt sic de foro ecclesiastico subditi, quantumcumque occulti, sunt excommunicati, & non hęretici solo actu interiori. Vñ si quis incidit in hęresim interius, & solus secum loquendo verbo exteriori profert submississimè illā hæresim, est excommicatus, q̄uis sit omnino occultus, quia actꝰ exterioris loquutionis subiacet humano iudicio secundum se, q̄uis careat testib. In Cle. autem illa & similib. non iudicant actus interiores secundum se, in sua puritate manentes, sed ut sunt causę exteriorum commissionum, aut omissionū. ad idem namque genus pertinet commissio & omissio, sicut affirmatio & negatio, sermo autem noster est de heretico interiori puro. Et ex inaduertentia huius distinctionis, scilicet de occulto p se, & occulto per accidens multi in hac re errauerūt. Nec mirum, quia contingit in his, quæ sunt per accidens, etiam sapientes falli, vt Arist. dicit. Actus.n. interiores puri sunt in genere occultorum per se, quia ex propria natura habent quòd sint iudicio humāo ignoti. Actus autem exteriores sunt de genere occultorum per accidēs, quia ex propria natura subsunt cognitioni humanæ. Possunt namq; sēsibus percipi: sed ex hoc, quòd siūt sine teste, occulta sunt, propter quod numquam, vt dictum est, ab ecclesia actus interior purus, sed exteriori iunctus dicatur. Vnde, quia presens ratio cōuincit intellectum meum, ideo concludo, quod illa propositio, papa cum sit hereticus ipso facto est iure diuino, seu humano depositus, est falsa.

Cōfirmatur autem sic esse vt dicimus, etiam ex ipsis contrarium sentientibus, quoniam dicūt, q̄d papa quamuis hereticus, si est paratus corrigi, non deponitur, vt gl. in di. 21. Nunc autem, adducit Hugo. Si enim hæreticus est ipso facto depositus iure diuino a papatu, qūo iterum sit papa? immo qūo ex sola non depositione perseuerat papa, immo qūo non deponitur? Hęc enim contradicunt positione anteriori, s. quod sit ipso facto iure diuino depositus, vt paret. Nec sufficienter dr̄, quod nōdum ecclesia non deponit, reeligit, tum quia falsum est quod depositio sit reelectio, vt patet, tum quia electores, ad quos spectat, si peterentur, an velint ipsū reeligere, dicerent ꝙ non, aut ꝙ vellent meditari super hoc, sed non deponunt, quia ius videtur hēre, quòd si est paratus corrigi, non deponatur. Vnde nihil ei tribuunt non deponendo, sed sustinēt q̄d habet, & si nihil habet, ut positio illa dixit, nihil sustinent decepti. Et si quis hoc eorum dictum suscipiat vt verum, quod papa factus hereticus, paratus postmodum corigi, non deponitur, sequitur manifeste, ꝙ papa manifestus hæreticus non est ipso facto depositus, ga enim paratus corrigi nō deponitur, sequitur quòd non erat prius depositus.

CAPVT XX.

Rationabilis sententia, quod papa factus hæreticus, subest potestati ministeriali ecclesię, & non authoritati ęę super papam.

PRæmissa certitudine trium, s. quod papa ex hoc quòd factus est hęreticus, nō est ipso facto diuino, aut humano iure depositus, & quod papa manēs papa, nō hēt superiorem in terris, & q̄d papa si a fide deuiat, deponēdus est, vt in c. Si papa. 40. d is. Magna restat ambiguitas, qūo & a quo iudicabitur papa deponēdus, q̄d sit depositus, cū iudex in q̄tū iudex, sit superior eo, q iudicat. Vñ Apo. ad Rom. 14. Tu, inquit, qs̄es, qui iudicas alienū seruū dñio suo stat, aut cadit. & S. Th. in Secunda 2. q. 67. determinat quod iudex non pōt nisi subditū iudicare, & in Decre. d. 21. c. Inferior. idem dr̄. Si nāque a concilio uniuersali iudicandus, deponēdusque est, statim sequitur quod papa manēs papa, hēt cōcilium uniuersale supra se, saltē in casu hęresis. Si aūt nec cōciliū nec ecclesia est supra ipsū, statim sequitur quod papa deuius a fide, sit iudicādus & deponendus, & tñ a nullo est iudicādus & deponendus, q̄d est ridiculū. Quid ergo dicemus, vt euitemus utrūque extremū? nō est quo diuertendū sit, nisi ad medium, quod difficile attīgitur, in cuius attinctione consistit uirtus, ꝙ multas cōsueuit soluere q̄stiōes.

Dicamus igitur, quod hic sūt duæ uię extremæ, & ambæ falsę, altera est, q̄d papa factus hęreticꝰ est ipso facto diuino iure absq. humāo iudice depositꝰ: altera est, ꝙ papa manēs papa, hēt supra se ī terris

ſuperiorem poteſtatẽ,a qua poteſt deponi. Media autem eſt adhuc duplex,altera dicens,quod papa licet abſolute non habet ſuperiorem in terris eccleſiam, ipſe tñ in caſu hereſis habet ſuperiorẽ in in terris eccleſiam vniuerſalem. Altera dicẽs,q̃ papa nec ſimpliciter, nec in caſu habeat ſuperiorẽ in terris, ſed ſubeſt ptãti miniſteriali vniuerſalis eccleſiæ quo ad ſolam depoſitionem. Prima via fundatur in virtute coactiua,& iudicatiua eccleſiæ ſuper Petrum papam in caſu hæreſis. oportet enim ſubditũ eſſe,qui iudicatur,& cogi poſſe,& hæc eſt via cõis,quantũm vidi hactenus. Contra tamẽ hãc viam, eſt quia cum papa diuino iuræ ſit ſupra concilium,& eccleſiam,vt oſtenſum eſt, oportet ſi in aliquo caſu eſt illi ſubdit⁹, quòd ex diuino iure ſit facta exceptio iſta: nullum enim aliud inferius ius poteſt exceptionem hãc facere,vt patet. In diuino autem iure nõ exprimitur ſubiectio,ſed ſeparatio, cum caſus hereſis excipitur,vt patet in ſingulis textibus ſacræ ſcripturę inductis. Nu. enim. 16. dr. Recedite. Ad Galat. 1. Anathema,ideſt ſeparatum ſit. Secundę ad Theſſ. 3. Subtrahatis,vos. Secundæ ad Corint. 6. Nolite iugum ducere. Secundæ Ioan. 2. Nolite recipere,nec ei Aue dixeritis. Ad Ti. 3. Deuita. Et breuiter nullibi inuenio ſuperioritatem & inferioritatem in caſu hereſis ex diuino iure,ſed ſeparationem. conſtat autem quod ſeparare ſe poteſt eccleſia a papa ſola miniſteriali poteſtate,qua poteſt ipſum eligere. Non igitur ex hoc,quod diuino iure ſancitum eſt,vt habeatur hæreticus, vitetur,& procul ſit ab eccleſia,maiori poteſtate opus eſt,q̃ miniſteriali,ex quo ipſa ſufficit,& eam conſtat eſſe ī eccleſia. Et confirmatur hoc,quia non eſt iuri diuino tribuendum,quod nec expreſſum eſt in eo. nec ex expreſſis neceſſario ſequit. Poteſtas aũt ſupra papã in caſu hæreſis,proprie loquendo,non hẽtur in diuino iure,nec ex ipſo neceſſario ſeqtur,ergo. Probatur minor: q̃. n. non habeatur,puto patere legẽti. Dico aũt,puto,qm̃ imminens ſchiſma Opuſculũ hoc intra duos menſes fieri impulit ex improuiſo. Quod vero non ſequatur,patet ex eo,qđ quia non oportet multiplicare entia ſine neceſſitate, melius eſt vnum principium, quam plura facere,ex quo igit̃ poteſtas miniſterialis ſufficit,alia opus nõ eſt.

Erit ergo media & vera uia,q̃ papa factus hæreticus,non perſeuerans,habet in terris poteſtatẽ non ſuperiorem ſe,ſed miniſterialẽ ad ſui depoſitionẽ.

Ad cuius euidentiam altius ordiendo, tria præmittenda ſunt.

Primò,quod in papa inueniuntur tria,ſ. papat⁹, perſona,q̃ eſt papa,pura Petrus,& cõiunctio vtriuſque,ſ. papatus in Petro,ex qua coniunctione reſultat Petrus papa. Secundò,quod diſcernendò,& applicando proprias cãs ſuis proprijs effectibus,inuenimus,quod papatus eſt a Deo immediate,Petrus eſt a patre ſuo,&c. coniunctio autem papatus ī Petro poſt Petrum primum a Chriſto immediate inſtitutum,non eſt a Deo,ſed ab homine,vt patet,qa hoc fit per electionem hominum. Concurrit autẽ duplex conſenſus humanus ad cãndum hunc effectum,ſ. eligentium & electi. oportet. n. electores uoluntarie eligere,& perſonam electam acceptare electionem,alioquin nihil fit. Eſt ergo coniunctio papatus in Petro non a Deo immediate,ſed mediante miniſterio humano,tam ex parte electorũ, quã ex parte electi, nec ſe habet huiuſmodi miniſteriũ humanum in cauſando hanc coniunctionem, vt applicans actiuum paſſiuo,(vt applicans ignem ſtipulæ) vel applicãs virtutẽ paſſionis Chri ſubiecto, vt facit baptizans,& ſacramẽta miniſtrans,qm̃ nullum eſt hic applicatum actiuum,ſed ſola voluntas humana electorum & electi; nõ facile. n. eſſet ſingere aliquid actiuum. Ex hoc autem quod cõiunctio papatus cum Petro eſt effectus voluntatis humanę cum ipſa cõſtituat Petrum papam,ſequitur q̃ licet papa a ſolo Deo dependeat in eſſe & fieri, Petrus tñ papa dependet etiam ab homine in fieri. ſit. n. Petrus papa ab homine dum ab hominibus electꝰ ipſe homo acceptat,& ſic iungitur Petro papatus. Tertio,quod quia iam nihil tã naturale eſt,vt vnaqueq; res per quaſcumque cãs fit, per caſdem contrario mõ diſſoluatur(vt dr̃ in capitulo. Omnis. de regulis iuris.) idcirco Petrus papa qui ex conſenſu ſuo & electorum cãtus eſt,ex conſenſibus eiſdem: ſ. ſuo,& electorum ad contrarium diſſolui poteſt. Et hoc iam determinatum eſt facto Celeſtini,& decretalis Bonifacij 8. de Renun. cap. 1.

Ex his trib. præmiſſis habetur primo abſque oĩ heſitatione certum,q̃ Petrus papa, & in fieri & in corrumpi dependet a poteſtate humana, nõ ſuperiori nec æquali poteſtati papæ, ſed minore,quia nec ad faciendum de Petro,non papa Petrum papã nec ad faciendum de Petro papa Petrum nõ papã, exigitur alia facultas,quàm voluntatis humanę,ſ. electi,& electorum. Nec ſit curæ ī propoſito, utrũ bona,uel mala conſcientia ex bona uel mala intentione,uel cauſa moueantur: ſat eſt in propoſito q̃ facta tenent,ita quod in ueritate Petrus ſit,aut non ſit papa. Quod etiam iſta poteſtas ſit minor poteſtate papæ,abſque alia probatione ex eo liquet, quod mortuo papa nullo etiam preſuppoſito ſtatuto iuris poſitiui,iſta poteſtas eſt in eccleſia,& non ſe extendit ad ea, ad quę ſe extẽdit ſummi Pontificis authoritas. aliogn eſſẽt dr̃ię ſup̃mę poteſtates ī eccleſia,& Chr̃us nõ iſtituiſſet eccleſiaſticũ regimẽ monarchicum. Et cum par in parem nõ habeat imperium,non potuiſſent pontifices huic poteſtati executionis modũ imponere, per quos,quot,ſ. & qũo debeat electio celebrari,cum irritatione actus,ſi ſecus factum fuerit. Hæc. n. oſtendunt poteſtatẽ hãc, nec maiorem,nec parem,ſed inferiorem poteſtate papæ,ſuperioris namque uirtutis eſt diſponere de actu inferioris authoritatiue,ita quod ſi ſecus fiat, nihil ualeat,ut in propoſito inuenitur. Habetur ſecundo certo certius,quod aliud eſt poſſe ſupra cõiunctionem Petri & papatus conſtruẽdam ſeu deſtruendã,& aliud eſt poſſe ſupra papam: ex eo nãq; quod poteſtas minor papatu,ſ. ſimplex uolũtas electi & electorũ poteſt conſtruere & deſtruere hanc coniunctionem,& hmõi poteſtas,cum ſit minor papatu,non poteſt ſupra papam,manifeſte conuincitur,quod eſt aliud poſſe ſupra illa coniũctionẽ, & aliud eſt poſſe ſupra papam. Vnde poteſtas ſupra papam non inuenitur,niſi in Domino Ieſu Chro, poteſtas aũt ſupra cõiũctionẽ papat⁹,& petri,inueniť ī terris. Et merito,qa papat⁹ op⁹ Dei immediate eſt, coniũctio aũt papatus,& petri, op⁹ nr̃m eſt.

Nec mirerris tu, qui philoſophiam profiteris, quod inueniať poteſtas ſuper coniunctionem formę cum materia, quæ non eſt ſuper formam, quia coniunctio formæ cum materia formam conſequitur. Ceſſabit admiratio tua,ſi contemplatus fueris,quod coniunctio formæ, & materiæ utrinque attingi poteſt,ſcilicet ex parte materię, & ex parte formæ,& quod potens ſuper coniunctionem formę & materiæ ex parte utriuſque ſeu ex parte formę, poteſt etiam ſupra formam: ſed potens ſuper coniunctionem illam ex parte materię,

non

non oportet quòd possit super formam, vt patet in generatione hominis. Sol enim & homo generãt hominem, qui consistit in cõiunctione corporis & animæ intellectiuę, aut resultat ex illa coniunctione: & constat solem, & hominem non posse supra animam intellectiuã, quæ venit de foris, sed supra coniũctionem illam ex parte corporis, quę est materia. Sic eñ accidit in proposito, nõ papatus, & Petrus se habent ut materia & forma, & solus Dñs Iesus Christus potest super coniunctione eorum ex parte papatus, & consequenter vtriusque, & propterea solus põt limitare & ordinare potestatẽ papæ. Ecclesia aũt põt super coniunctionẽ eorum ex parte Petri solum, & propterea nihil potest super papam, sed super coniunctionem tm̃. Et quoniam amotio papæ siue per renuntiationem, siue per depositionem, siue per electionem non est corruptio papatus nec Petri, sed coniunctionis papatus, & Petri, idcirco diligẽtissime & cautissime oportet ꝓ regula habere añ mentis oculos cũ de amotione papæ tractatur, ꝙ non requiritur ptãs superior papa, sed superior coniunctione inter Petrũ & papatũ.

Quod vt clarius pateat, scito, ꝙ certum est ꝙ tribus modis potest Petrus papa uiuens amoueri a papatu, primo, per electionem a Domino Iesu Christo, secundo per renuntiationem spontaneam a seipso, tertio per depositionem inuitam propter incorrigibilem hæresim ab ecclesia. In omnibus aũt his modis non desinit papatus, nec Petrus, sed sola coniunctio vtriusque, differenter tm̃, qa in primo mõ, s. per electionem a Domino Iesu Christo coniunctio illa corrumpitur a potestate superiori, non solum respectu coniunctionis, sed respectu papatus: est enim authoritas Domini supra coniunctionem illam etiam ex parte formæ. Et quia vt dictum est, nulla alia potestas est supra papam, ac per hoc nulla alia potestas potest coniunctionem illam attingere ex parte formæ, consequens est, vt nulla alia potestas possit amouere papã, ut ptãs sup papa, sed hoc est proprium Saluatoris nostri. Et hoc mõ intelligendum est dictum Anacleti papæ dist. 79. Can electionem, dicentis electionem summorum Pontificum sibi Dñs reseruauit. Differentia namque inter papam, & alios Pontifices in hoc consistit, ꝙ alii pontifices possint eiici tamquam a potestate superiori ipsis potestatib. Pontificum, papa autem non, quia in ecclesia terrestri inuenitur potestas, supra potestatem iurisdictionalem Episcopi, non autem supra potestatem papę. Ex hoc. n. hẽtur, ꝙ illorum electionem Dñs concessit papæ, cõcedendo potestatẽ superiorem, papæ vero electionem sibi reseruauit, nulli concedendo potestatem superiorem papatu. Vnde si papa Ioannes Episcopum de plenitudine potestatis eiiceret, electus esset, nec hẽret amplius potestatẽ iurisdictionis. Nulla autem potestas in ecclesia relicta est a Dño, quæ possit hoc facere in Petrum papam. In secũdo aũt mõ (s. per renuntiationẽ) & tertio. s. per depositionem, coniunctio illa corrumpitur, non a potestate supra papatum, sed a potestate supra cõiunctionẽ solam, quia nec voluntas Petri, nec uoluntas ecclesię est supra papatum, & ex ipsis causatur coniunctio illa & corrumpitur, vt patet. Quia ergo certum est papam hæreticum incorrigibilẽ factum necesse ipso facto depositum, & esse deponendum ab ecclesia, & ecclesiam non habere potestatẽ supra papatum, & ecclesiam habere potestatem supra coniunctionem inter Petrum, & papatũ, vtpote opus suũ, oportet dicere, ꝙ cum Petrus papa factus hæreticus, incorrigibilis, deponitur ab ecclesia, iudicatur & deponitur a potestate superiori, non papatu, sed coniunctione inter papatum & Petrum.

CAPVT XXI.

Discussio prædictæ potestatis ministerialis depositiuæ papæ hæretici.

QVamuis autem ex certificatis habeantur in ecclesia respectu coniunctionis inter Petrũ, & papatum duo posse scilicet posse coniunctionẽ talem construere & destruere pari consensu, & posse coniunctionem eandem ipso hæretico incorrigibili, inuito destruere) non tm̃ liquet, ꝙ hæc duo posse sint vni⁹ & eiusdem potestatis. Quod tm̃ concluśum est in precedenti capite, per viam diuisionis propter identitatem obiecti, quia vtrumque est circa ipsam coniunctionem papatus & Petri.

Nec solum obscurũ est, sed falsum multipliciter apparet. Primo, ex ipsius ptãtis natura: nam, qm̃ vna causa totalis ex duab. partialib. constans, exigit ad aliquem effectum, neutra illarum partialium sine altera sufficit ad talem effectum, vt patet in vinculo matrimonij. Quia. n. ad vinculum matrimonij concurrunt duo, consensus, s. viri & mulieris, & cã totalis eius constat ex vtroque consensu, neuter sine altero sufficit ad causandum vinculum matrimonij in altero. In proposito aũt, ad coniunctionẽ Petri & papatus construendam, vel destruendam, concurrunt duo consensus, s. electorum ex vna, & Petri electi ex alia parte, tamquam causæ partiales, & uterque simul tamquam causa totalis. ergo consensus alter tm̃ non potest in talem effectum, s. dictam coniũctionem construendam vel dissoluendam. Et quia potestas depositiua papæ inuiti pp hæresim incorrigibiliter, includit alterum consensum tm̃, sequit̃ ꝙ & ipsa non est idem quod illa potẽtia totalis, & ꝙ si est pars eius, non potest deponere, ꝙ repugnat potentiæ depositiue. Male ergo dictũ est, quòd potentia depositiua papæ est illa potentia, q̃ euidenter est in ecclesia super coniunctione dicta. Et confirmatur hæc ratio, quia de quo magis vr̃ in esse & non ineſt, ergo nec de quo minus, magis vr̃, quòd sol⁹ consensus Petri papæ possit se facere non papam, q̃ solus consensus aliorum, qa potest renuntiare. sed hoc non potest Petrus solus, quia q̃tumcumque Petrus ipse renuntiet, semper est papa, donec renunciatio sua acceptet̃. sicut e contrario, quãtumcumque Petrus sit electus, nunquam est papa, quousque electioni de se consentiat. Hæc. n. ostendunt, quòd causa totalis tam constructiua, quã destructiua coniunctionis Petri & papatus, quę est in ecclesia minor papatu, non est ecclesię solius, ut Petri solius: sed vtriusque simul consensus, ac ꝓ hoc per hanc non potest inuitus papa deponi quacumque ex causa, quia implicat contradictionem.

Secundo apparet falsum ex modo eundi ĩ actũ talis potestatis, qm̃ papa hereticus, iudicandus est, iuxta c. sic papa. di. 40. & docto. potestas aũt ista minor papatu, non potest citare, compellere, & breuiter non hẽt uim coactiuam supra petrũ papã, repugnat ergo quòd sit potestas minor & ꝙ sit iudex, ex ipso modo, qa. s. vi coactiua procedere posse debet.

Tertio apparet falsum ex subiecto, etiam istius partialis consensus, quia cum consensus iste partialis ex parte ecclesiæ sit in electorib. papę, qui modo sunt soli Cardinales, ad quos spectat eligere, & renunciationem acceptare, vt patet ĩ facto Cælestini, sequeretur quod apud eosdem solos resideret ptãs depositiua petri papæ facti hæretici, cuius oppositũ communiter tenetur.

Sed

Sed horum solutio magis propositum cõfirmabit. Si namque cõsensus electi & electorum in hac causanda coniunctione concurrerent, vt consensus viri, & mulieris ad causandum vinculum matrimonij; ratio procederet, quoniam vterque consensus hẽt se ut partialis causa quasi efficiens vinculum matrimonij. In proposito autem isti duo consensus diuersimode concurrunt, nam cõsensus electorum se habet, vt causa faciens illam coniunctionem, consensus aũt electi se habet, vt reddens subiectum capax illius coniunctionis, non.n. est capax nisi Christianus voluntarius. Sicut n. esse fidelem non est causa illius coniunctionis factiua, ita nec esse voluntarium ad illam. Et hoc patet in acquisitione aliarum iurisdictionũ: cum.n. alicui imponitur aliqua prælatio, certum est, q̃ quousque ipse illam acceptet, non est prælatus, acceptatio tamen sua nõ facit in se prælationem: sed subiectum reddit capax prælationis, & sic actio imponentis sortitur effectũ in subiecto capaci faciens iurisdictionem, quæ propter dispositionem subiecti non poterat intentum facere in eo. Actus.n. actiuorum fiũt in patiente disposito, vt dr in 2. de Anima. Consensu igitur electi concurrente, vt reddente subiectum capax coniunctionis cum papatu, restat ut cõsensus eligentiũ sit faciens cõiunctionem illam. Ostensum est.n. q̃ nõ ẽ a Deo, immediatè, sed mediãte humano opere, qđ est electio in subiecto sufficiẽter dispositio. Et sic ex hoc relinquit, q̃ potestas faciens, vel quasi faciens hanc coniunctionẽ, est in electoribus, & non in electo, vt sic, nemo.n. sibi assumit honorẽ: sed q̃ vocatur a Deo, vt Aaron, vt dicitur ad Hebræos 5.

Ad confirmationem dicitur, q̃ si papa sola sua renuntiatione absque acceptatione ecclesiæ nõ potest a se abdicare papatũ, hoc magis confirmat propositum, quod eius consensus nõ fuit inter causas faciẽtes. Ratio autem quare acceptatio requiratur, est, quia nemõ potest renuntiare iuri alterius, quod habet in se: nullus.n. qui ex pacto tenetur alicui soluere centum, potest renuntiare huic vinculo absq; voluntate eius, cui tenetur, quamuis ab initio voluntarie se obligauerit. Papa autem acceptãdo papatũ, obligat sis ecclesie ad regimẽ ipsius: vnde iuri ecclesiæ, quod habet in Petrum papam, non potest ipse renuntiare, inuita ecclesia, cui tenetur. Et cõfirmatur, quia papatus non coniungitur sibi ratione sui, sed ratione ecclesiæ, dicente Domino in creatione Petri primi papæ, nõ aliud, quàm, pasce oues meas. Vnde non est verum, quòd magis videatur de consensu solo electi, q̃ possit dissoluere, quoniam non est causa efficiens, etiam partialis illius coniunctionis, sed dispositio tantum subiecti.

Ad secundum in quo pendet tota vis huius rei, dicitur quòd potestas ista minor papatu habet vim coactiuam, non super Petrum papã: sed super coniunctionem papatus & Petri, nõ simpliciter, sed in casu hæresis: ita quòd potestas ista relata ad papam, est ministerialis, relata ad coniunctionẽ Petri, & papatus in fieri, vel dissolui, subiecto existente disposito, est authoritatiua: ita quòd sentẽtia diffinitiua ex hac authoritate, procedens super cõiunctione talis materiæ Petri hæretici cum papatu, dissoluit authoritatiue coniũctionem illam. Sicut.n. electio ecclesiæ authoritatiue super coniunctionem non super papam coniungit Petrum dispositum, i. fidelem & voluntarium cum papatu, ita talis sententia dissoluit, agit.n. in materiam dispositã per hæresim. Exẽplum horum habemus in naturalibus, cum homo generatur, & corrumpitur ab agente non potente

E super animam hominis: sed super coniunctionem animæ & corporis ex parte materiæ. Et si quæratur, quomodo præcedentia per sententiam depositiuã fiant, cũ vsque ad illam Petrus duret superior: posset dici quòd quia nec Deus, nec natura deficit in necessariis, quòd eadem authoritas extendit se ad omnia præambula. Quorum nullum video oportere esse coactiuum Petri papæ: sed sufficit quòd sint intimatiua, reprehensiua & huiusmodi: iudicium.n. hoc non ex confessione sua extorta præceptis, censuris, aut tormento, sed ex euidenti facto vel verbo hæresis incorrigibiliter expectatur; quòd sine eius coactione fit. Si quis autem diceret, quòd non est inconueniens hanc minorẽ potestatem indirecte
G posse cogere Petrũ, an præambula necessaria ad sententiam, nõ uideo quare erraret, cum Petrus papa hereticus incorrigibilis, iam sit in corruptionis via, & Deꝰ, cuius perfecta sunt opera, potestatem depositiuam in casu hæresis absque necessariis præambulis non dederit ecclesiæ, quæ numquam deficit in necessariis. Et hoc dico, si aliqua præambula coactiua ex necessitate iudicij essent necessaria, quòd iuristis discutiendum relinquo. Bene tamẽ aduertant, quòd nõ loquor de necessariis ex occasionib. euentuum, & aliorum extraneorum a ratione iudicij.

Ad tertium dicitur, q̃ potestas ista depositiua
H non est in Cardinalibus: quia in eis non est potestas super coniunctione Petri & papatus, nisi limitate. s. tempore quo papatus vacat. In ecclesia autem uniuersali est potestas super coniunctione ista absque limitatione, si secluso iure positiuo loquimur: & ideo Cardinales non possunt deponere papam hæreticum: sed hoc spectat ad vniuersalem ecclesiam. posset tamen hęc potestas committi Dominis Cardinalibus a iure statuto pontificis, sicut commissa est eis potestas eligẽdi. s. per viam determinationis, quòd ipsi repræsentarent vniuersalem ecclesiam: sicut in eligendo, ita & in deponendo quando deponendus est. Manifestum autem exemplo fieri potest, quod dictũ est: si quis namque episcopus iturus in regionem longinquam instituat suum generalem vicarium cum plenissima authoritate, ordinans, quòd si institutus vicarius moriatur, aut publicus blaspha⁹ fiat: canonici possint illum amouere, & alium nominare in vicarium absque alia confirmatione, &c. constat, quòd canonici nullam authoritatem super vicarium haberent, neque simpliciter, neque in hoc casu: sed super amotione ei⁹ in illo casu, quòd est habere potestatem super coniunctione vicariat⁹ cũ persona in casu, &c. Eodẽ.n. modo est in proposito: nã pastor, & episcopus animarum nostrarum Dominus Iesus Christus abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum: &
K reuerti, & instituit Petrum Apostolũ suum generalem vicarium cum plenissima authoritate, ante ascensionẽ dicens ei: Pasce oues meas, & cum effectu exhibens promissam sibi prius potestatem amplissimam. Tibi dabo claues, & quodcumque ligueris, &c. Et ordinauit, vt si unquam aliquis Petri successor hereticus fiat, ecclesia cum possit amouere, & loco eius alium nominare 40. distin. c. si papa.

Ex hac igitur cõcessa potestate patet, quòd ecclesia nihil potest super papam absolute, nec in casu hæresis proprie loquendo, potest supra papam: sed super cõiunctionem papatus cum Petro, quam dissoluit amotio. Et sic clare liquet, quòd potestas ecclesię est super coniunctione papatus & Petri in fieri & in corrumpi, subiecto existente disposito ad fieri, per fidem & uoluntatem: ad corrumpi uero per

hęresim

hęresim vel volũtatem,& cum hoc potestas ista est minor papatu, & ideo non potest limitare eius potestatem. Et sic patet,ꝙ papa nullam ẽt in casu hęresis habet supra se potestatem,quod erat intentum.

CAPVT XXII.

In quo respondetur rationibus, & authoritatibus allatis Cap.17.ad probandum,quod Papa hęreticus,sit ipso facto depositus iure diuino.

QVamuis autem ex determinatis manifesta sit rationabilis sententia quod scilicet certus, & indubitatus Papa,nec simpliciter nec in casu hęresis est subditus, proprie loquẽdo concilio, aut ecclesię vniuersali, quia est adhuc papa: sed in casu hęresis cõnexio papatus cum persona ipsa subdita est determinationi ecclesiæ & concilij vniuersalis, ita quod potest deponi: oportet tamen satisfacere rationibus, & authoritatib⁹ tot illustrium virorum tenentium,papam ipso facto depositum,& propter ea subditum concilio.

Et quoniam vis principalis cõsistit in hoc,quod fides, saltem informis exigitur ad membrum Iesu Christi:ideo sciẽdum est,ꝙ baptismus, quo primũ regeneramur, & pertinemus ad Iesu Christi corp⁹ mysticum,quod est ecclesia,tres quantum ad propositum spectat, facit in anima nostra effectus: primo imprimit caracterẽ indelebilẽ, secũdo fidem, tertio charitatem.Et de tertio quidem effectu, scilicet charitate, manifestum est, ꝙ licet cõstituat mẽbrum viuum Christi, non tamẽ exigitur ad habendam iurisdictionis,vel ordinis potestatem: oppositum.n.spectat ad hęresim pauperum de Lugduno.

De secundo autem,(de quo tota est quęstio.) ꝙ non exigatur ad potestatem ordinis, etiam clarum est, quoniam hęretici consecrãt verũ corpus Christi,& faciunt veros sacerdotes, si seruata forma, & intentione ecclesiæ hoc faciant, & ex hoc ipso inchoat splẽdor veritatis,ꝙ.s. licet fides informis cõstituat membrum Christi ſm quid, vt dixit in tertia parte S.Tho.q.1.ar.8.ad 2.quia tamen latitudo datur in membris ſm quid,etiam sine fide informi, ex solo charactere sacramẽti fidei constituit membrum Christi secundum quid,remotius a Christo: hęreticus.n.nisi membrum secundum quid Christi esset,nec corpus Christi,nec ministros consecraret,nec sacramentum confirmationis daret.Hęc.n. a solis Christi membris non quibuscumque:sed in magno sacerdotij,s.vel episcopatus gradu constitutis facta tenent,&c. Altius quoque contemplando videbimus, & quòd tanta est vis characteris baptismalis,vt ẽt fides formata eius vices non suppleat,vt patet ex hoc, quod presbyter non baptizatus reordinatur, ut patet ex presbytero non baptizato. capite,Si quis presbyt. Et quòd ipse character constituit membrum Christi dicente Innocen.eodem titu.in c.Veniens.Non solum per sacramẽtum fidei: sed per fidem sacramenti efficitur quis proculdubio membrum Christi.Constat.n.quòd proprius, & inseparabilis effectus sacri fidei, (quod constat esse baptisma) est solus character vt patet, cũ aliquis hęreticus baptizatur ſm formam & intentionem ecclesię, nihil enim aliud recipit quàm caracterẽ. Et si altius adhuc mentis oculos eleuauerimus, intuebimur,ꝙ habens solum fidei characterem, est simul & fidelis,& infidelis membrum Christi & ecclesiæ,& extra membra Christi,& ecclesię, diuersis respectibus: & propterea a doctorib.diuersa & contraria de eo dicuntur. Habens namque solum characterem fidei, quantũ est ex parte sua,infidelis est, & extra membra Christi & ecclesiæ, quoniam volũtarie diſcredit,ex parte autem Iesu Christi,ꝙ characterem fidei semel datum indelebilem cõseruat, est fidelis inuitus, & est membrum Christi, & ecclesiæ velit nolit ipse, vtpote non valens abdicare, aut abijcere a se susceptum semel fidei caracterẽ. Propter qd' a D.T.in 2.2.q.10.art.3. ad 3.computat talis inter fideles cum dicitur,ꝙ pro adulterio grauius punitur fidelis, quàm infidelis propter sacramenta fidei,quibus est imbutus, quibus peccando cõtumeliam facit & in eiusdem q.ar. 5. numeratur inter infideles,dum ponit hęresim,speciem infidelitatis.Differt autem habens solum characterem ab habente etiam fidem informẽ quo ad officiũ membri Christi:quia habens characterem & fidem,susci pit influxum interiorem a Iesu Christo capite quo ad hunc actum vitalem, qui est credere, vt S.Th.dicit in 3.p.q.8.art.3.ad 2. Habens autem characterem solum non suscipit influxum alicuius actus vitalis interius: sed tantum quo ad exteriorem operationem, sicut brachio arido potest quis vti ad alios percutiendos,vel mouendo aliquid extra.Quia ergo character fidei est primum in cõpositione mẽbri Christi,quod patet ex hoc, quod ipse a solo baptismo cum sit solus,est inseparabilis ab eo, ac per hoc proprius effect⁹ baptismi quo efficitur primo membrum Christi & ecclesiæ,oportet quod sit vltimum in resolutione membri Christi & ecclesiæ, & consequenter quamdiu character manet,nõ desinit esse totaliter membrum Christi. Et quia numquam desinit character, ideo semper erit intra latitudinem membrorum Christi, etiam cum abscissum totaliter est per damnationem in inferno: & per hoc differt a pure infidelib⁹ damnatis & magis cruciabitur, iuxta sententiam Apostoli ad Heb.10. Et hæc ratio vltra tot allata testimonia, ex propria efficacia sufficit,quia secũdum veram theologiam diuinam & humanam,attributum alicui causæ, vt proprius effectus,intelligitur attribui ei secundum id quod illi causę propriũ est, vt patet in causis naturalibus,& ecclesiasticis inductiue: periret.n.aliter omnis certitudo moralis. Ex quo ergo attribuitur baptismo, vt proprius effect⁹, quod faciat membrũ Christi, oportet ꝙ intelligatur attributum ei secundum id quod huic sacramentali causæ, quæ est baptismus,est proprium,quo differt a cæteris:hoc autem est pro quanto est causatiuus characteris fidei, hoc.n.solus habet, hoc solum primo infallibiliter causat solis essentialibus requisitis ad sacramẽtum concurrentibus. Quia ergo Papa factus hęreticus licet amiserit fidem etiam informem,quia tamẽ retinet sacramentum fidei etiam inuitus, quo constituitur primo quis in hoc quod est esse membrum Christi, ideo rationes & authoritates quę fundantur super hoc, quòd fides saltem informis requiritur ad esse membrum Christi,nõ sunt efficaces ad inferendum ipsum non esse membrum Christi, ac per hoc ipso facto iure diuino depositum, quãuis defectu fidei informis optime inferat, ꝙ ipse quantum est ex se, est extra latitudinẽ membrorũ Christi, ac per hoc a membris Christi segregandus per depositionẽ ab officio capitis, & post per alias pęnas ab ecclesia puniendus, & demum curiæ sæculari tradendus.

Sigillatim ergo respondendo,authoritas in primis Domini Ioann.3. non est ad propositum,quia loquitur de iudicio æternæ damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus est, & ex parte Dei, quia nouit Dñs qui sunt eius, vt glossa ex Augusti no sumpta exponit. & ex hac parte meritorum,

quia

qa hēt in se causam eternæ damnationis, ut Chry. dicit & ex parte claræ condemnationis in ultimo iudicio absque examine. vt Gregorius explicat.

Ad illud vero super hanc petram, i. fidem, dr̄ q̄ sacramentum fidei, quod remanet in hæretico, nō est extra fidem, sed primus lapis fidei ædificandæ in quolibet: & propterea illo solo remanente lapide, super petram fidei remanet ecclesiastica potestas in via ad ruinam, quo ad illud suppositum.

Ad id aūt, q̄ iustus ex fide uiuit, si de fide informi admittatur, dicitur qđ sumitur viuere pro operatione vitali, & non pro esse, sicut sumitur eum dicitur, uiuere viuentibus est esse.

Ad diffinitionem fidei. Fides est substantia, ac p̄ hoc primum, dr̄, q̄ fides habet rationem primi sustentantis, inter virtutes pertinentes ad fideles, & iō dicitur substantia. Cum quo stat, q̄ ipsius fidei sacramentum prius sit ipso ordine generationis.

Ad Authoritatem allatam ex 3. Sent. S. Th. dr̄, q̄ doctrina S. T. ibidem est male intellecta, & est contra istos in proposito, nam ibidē appellatione infidelium non veniunt, nisi hi, qui numquam actu fuerunt de ecclesia, vt patet ex hoc quod dicit, i. respectu horum Christus non est caput nisi in potētia, f̄m s. quod sunt unibiles corpori. Constat namque, q̄ respectu baptizatorum hæreticorum Christus est caput, aliter quam in potētia, quia est actu caput eorum secundum sacramenta fidei, non ergo appellatione infidelium ibi ueniunt hęretici.

Appellatione quoq; fidelium peccatorū ibi ueniūt hęretici, qui per fidei sacramētum in vno numero obiecto, fidei unionem illam (quam unionē simpliciter author nominat,) retinent vtcūque ueliint nolīt. Et hoc insinuatur ex hoc quod dicit, q̄ velut membra arida p̄nt non in se, sed aliis sacramenta ministrando & docendo: & hæc .n. omnia per hęreticos non inquantum tales, sed inquantū aliquid ipsius capitis participant, Christus facit.

Ad diffinitionē ecclesiæ dicitur, quod quia hęreticus ex seipso est infidelis, iō simpliciter est infidelis & extra ecclesiam. Cum hoc tamē stat, quod secundum quid sit in ecclesia ad tēpus ut abiiciendus: sic enim manet papa hæreticus.

Authoritates omnes testamenti noui & ueteris prohibentes communionem cum hęreticis, non probant quod sit depositus ipso facto, sed deponēdus, ut non communicemus cū eo. sic.n. sufficienter satisfit pręcepto huiusmodi. Si.n. ipso facto uitandus præciperetur a Deo hęreticus, non dixisset Apo. ad Titum 3. c. Hęreticum hominem post primam, & secundam correctionem, deuita. Amissio clauium apud hęreticos intelligitur quatenus hæretici sunt, & quo ad licitum usum.

Honoris, & potestatis iurisdictionalis perditio ipso facto intelligitur quantum est ex eorum parte, & iuris dispositione in his, q̄ subsunt iuri humano, & sunt in ecclesię foro hæretici. sic enim interpretanda sunt Sancti Thomę, & aliorum in cōi loquētium dicta. Tales.n. soli sunt excommunicati, & consequēter priuati ipso facto, saltem per suspensionem ptātis iurisdictionis, si est crimen occultū & declarandi priuati. papa autē ex diuini, & humani iuris dispositione, & hæresis proprię exactione, est priuandus humano iudicio, a quo cōiūctus est papat⁹ huic pśone, ut dictū est. Officiū quoq; Pastorale ab hęreticis, inquantū hęretici sunt, Augu. admit ipso facto, q̄a īpossibile est, ut inḡtū hęretici officiū exerceat, pascat oues Chr̄i. possibile tn̄ est, ut ille, q̄ est hęretic⁹, in ipso sit hæreticus, & oues Chr̄i pascat, officium Petri non hæretici exercens. Sed quia periculosum hoc est valde, ideo abijciendus est ab officio pascendi oues Christi.

Illud demū, qđ ex glossa decreti affertur, q̄ papa cadēs in hęresim damnatam, incidit in excommunicationem, falsum est: nam omnis excommunicatio, quæ est ecclesiastica censura: (de hac enim loquimur) fit a iure positiuo, & ius positiuum nō habeat vim coactiuam in foro ecclesiastico supra papam, & excommunicatio coactionem importet in foro ecclesiastico, oportet dicere, q̄ papa in nullam incidere censuram potest. et vsque adeo docēt hoc doctores, vt dicat S. Th. in 4. sen. dist. 19. q 2. art. 3. ad tertium, q̄ papa non pōt committere alicui, quod excommunicet ipsum. et in eadēm sententia sunt Albertus Mag. & S. Bonauent. vt dns Ioan. de Tur. Cre. de istis refert. Vnde audiendi non sunt illi, qui omnia hęreticorum iura ad papam hæreticum extendunt: dum Papa.n. est. soli depositioni subijcitur: depositus autem subiicitur iuri sicut alij.

Ad probationem autē, s. q̄ si papa fiat hęreticus, est minor quolibet catholico sumptam ex Can. audiuimus. 24. q. 1. & S. Th. dicendum est, quod cum hoc non possit intelligi de maioritate, & minoritate meritorum seu charitatis, quia extra propositum esset, & prælatus nō solū per infidelitatem: sed quodcunq; mortale crimen fit minor, sic omni existente in charitate, nec de minore & maiore f̄m iurisdictionem de facto perditam, quia f̄m illud prælatus cadens in hęresim fit minor, f̄m quod quilibet catholicus est maior, cum ista sint correlatiua: sed quilibet catholic⁹ nō est maior f̄m iurisdictionem: non .n. ex hoc quod papa vel prælatus meus, sit hęreticus, ego vnus catholicus, qui nihil habeā iurisdictionis, iurisdictionē acquiro super eū, aut alios, oportet sane verba hęc intelligere & exponere tanto diligentius, quāto super his verbis S. Thomę magna fabrica erigitur, & dicitur quod papa est depositus ipso facto. dicendum est igitur aliter.

Ad cuius euidentiam scito primo, quod cū maior & minor sint correlatiua, consequens est, quod oportet proportionaliter minorem maiori referre, vt & in quo prælatus sit minor, subditus quilibet catholicus fiat maior.

Scito secundo, quod cum sermo sit intelligēdus secundum subiectam materiam, & ibidē sit sermo de correctione prælatorum a subditis, manifeste fit comparatio inter prelatum & subditum: non quo ad personas puras, sed considerato prelationis officio. Potest igitur tripliciter dictum hoc verificari, primo vt intelligatur de maiore & minore simpliciter, & est sensus, quod prelatus si labitur in infidelitatē fit minor simpliciter, & absolute, & quilibet subdit⁹ fidelis maior simpliciter & absolute. et hoc est verum, quia quilibet catholicus, absolute, & sine limitatione aliqua loquendo, est in ecclesia Dei maior infideli, cum quo tn̄ stat, quod prælatus donec deponatur aut declaretur, fit maior f̄m quid, s. f̄m potestatem iurisdictionis iam prope mortē. Secundo, & sequitur ex hoc iam dicto, pōt intelligi, quod etiam quo ad potestatē iurisdictionis prælatus infidelis est minor, & subditus fidelis maior, quantum est ex se, quia infidelis quātum est ex se, extra membra Christi est: ac per hoc quātum ex ipso pendet, inhabilis ad potestatem iurisdictionis spiritualis, fidelis autem quilibet ex ipsa spontanea fide dispositus, est habilis ad potestatem spūalis iurisdictionis in ecclesia Chr̄i. et sic prælat⁹ ob infidelitatē fit minor f̄m potestatem iurisdictionis, quantum est ex

se

se, & catholicus subditus maior. Tertio, & sequitur ex dicta expositione, q̃ potest intelligi de maiore, & minore in officio defendendi fidem: ex eo nanque quod prælatus a fide deuiat, & subditus permanet in fide, minor fit ille in officio executiue defendendi fidē: & subditus fidelis, econtra maior fit in officio fidei defendendæ. Et hoc totum simul iunctum satisfacit literæ Decreti S. Tho. & concordat cum dictis suis alibi. Accusandum denique esse & iudicādum Petrum papam hæreticum, nihil aliud cōcludit, nisi quod iudicem habet superiorem, nō papa ut isti putant: sed coniunctione papatus & Petri in casu hæresis: & conceditur concilium esse iudicem in tali casu. Et per hoc patet solutio allatorum etiam in c.18. pro quanto cōtra determinationem præsentem militant.

Vnum tantum superest declarandum, an. s. sola hęresis sufficit, an exigatur etiā incorrigibilitas seu perseuerantia obstinata in hæresi, ad hoc vt deponatur papa, quòd sequens cap. declarabit.

CAPVT XXIII.

Quomodo cum Papa in hæresim lapso parato corrigi, agendum sit.

AD absoluendam demum totam hanc difficultatem de potestate Concili, ad depositionem papæ in casu hæresis, scire conuenit quod duę sunt hic extremæ opiniones. Altera quod papa propter crimen hæresis, etiam confessum, nō pōt deponi. Fundatur hæc opinio primo super facto Marcellini, & respōsione Episcoporum, ut patet in vigesimasecunda distinctione, Cano. nunc aūt. & sūt uerba Nicolai papę. Cū. n. idolatrię crimē incurrisset papa, cōgregatū conciliū videns eū compunctū corde, dixit tu teipsū iudices, prima sedes non iudicabitur a quoquā, & sic non depositus martyr effectus est post modum. Secundo super glossa in dicto c. & in c. si papa, dist. 40. & multis doctoribus. Tertio super ratione, quia cum hęreticus nomen sit uitii, & papa hæreticus sit deponendus, tandiu deponendus venit quādiu hæreticus seu a fide deuius est: ac p̃ hoc si pœnitet eū sui delicti, nō est amplius hæreticus, aut a fide deuius, & consequenter non subiacet amplius pœnæ depositionis. Et firmatur hæc ratio super dictis Gratiani in Decretis 37. q. 1. de Matrimonio inter raptorem & raptam, ut patet in Can. nullus. Quarto, sup authoritate Apostoli ad Titum tertio, hæreticum hominem post unam & secundam correctionem deuita. Si. n. deuitatio non sequitur crimen hæresis, sed secūdam correctionem, a fortiori nec depositio.

Altera opinio est, quod, papa propter crimē hęresis potest deponi. Et hæc fundatur super hoc, qđ reus est & obnoxius pęnę criminis quicunque crimen illud admisit, etiam si non perseueret in illo, ut patet inductiue. Qui enim semel homicidium commisit, reus est pœnæ homicidii: & simile est de adulterio, simonia, furto, blasphemia, periurio, & sic de aliis: sed papa propter hæresis crimen pœnę depositionis reus est, ut communiter doctores ex c. si papa 40. dist. moti dicunt. Non ergo exigit perseuerantia in hæresi: sed sicut si pro adulterio deponendus foret, sufficeret ipsum adulteriū commisisse, ita quia pro deuiatione a fide deponendus dicitur, sufficit quod hæresim incurrit. Et cōfirmat quia alii prælati, puta Episcopi ex hoc solo, qđ damnatam incurrunt hęresim, in foro ecclesiæ sunt ipso facto excommunicati, & possunt declarari priuati, cōstito de crimine. Et cōfirmat iterū, qa si papa paratus corrigi non pōt deponi, cum centies in ueritate possit relabi & resurgere, sequeretur quod centies relapsus, paratus tamen corrigi, non posset deponi: quod est fatuum.

Licet autem hæ duæ opiniones contrariæ uideātur, ad medium tamen expositę discordes nō inueniunt. Vñ media, rōnabilisque sententia est, quod papa hæreticus post duas monitiones deponēdus est, ipso Paulo Apostolo hoc diffiniēte ad Titum Tertio. Hæreticum hominē post unam & secundā correctionē deuita. Et rationem quare nō amplius sustinendus est, assignās subdit, Sciēs, quia subuersus exponit, Perditus, & in uerbo, eiusmodi est. Vbi gl. interlinearis in uerbo, Subuersus exponit, Perditus, & in uerbo eiusmodi exponit, Incorrigibilis. Et est intētio literę, q̃ qa iudiciū humanū dat f̃m id, q̃ ut in pluribus inuenitur & f̃m cōem cursum, qui ab ea, quam uerā sponte professus est, fide declinat primo, & post unam correctionē, secundo, & post secundam correctionem, tertio abiiciendus tamq̃ incorrigibilis censetur, idcirco papa hæreticus post primam & secundam motionem delinquens in fide deuitandus est depositione.

Non enim possunt fideles euitare papam manentem, cūm ex eo post Dominum Iesum omnium salus dependeat, ut dī 40. di. si Papa. Quia ergo Apostolus hęreticum hominem post duas correctiones delinquentem in fide, non sustinēdum, sed deuitandum præcepit, consequens est primo, quod quantuncumque Papa hęreticus post duas correctiones relapsus, peratus sit corrigi, non solum pōt, sed dēt deponi. Et merito, ne in infinitum protrahatur humanum iudicium, sed limite aliquo terminetur. Rōnabilis autē terminus est statutus trinus error cum trina motione, prima, in professione fidei, & duabus post deuitationem subiunctis, ita qđ tertius error tres monitiones contempsit, sicut hæretici relapsi post professionem, excommunicationem & adiurationem, non amplius admittūtur ab ecclesia. Consequens secundo est, quod ante correctiones nō est deponendus papa hereticus, qui propter hæresim non est excommunitus, sed excommunicandus depositione. Et propterea in eo ad literam seruādum est præceptum Apostoli de publica correctione, q̃ in aliis inferiorib. propter adiunctam excommunicationem latæ sententiæ, quam tullit ecclesia cōtra hæreticos, non seruatur. Alii. n. quia excommunicati sunt post ab ecclesia statim euitantur. Papa aūt, quia excommunicatus non est sicut nec excommunicati erant hoīes hęretici tempore Pauli Apostoli; sed excommunicādi, post dua correctiones deuitandus est: Duplex. n. correctio a Paulo concessa non abstulit potestatem ab humano iure rigorosius procedēdi contra hęrticos subiectos humano iuri, sicut concedendo ius diuinū matrimonium cum sorore consobrina, nō ademit potestatem ecclesię inhibendi tale coniugium, sed ostendit quin secluso humano iure seruandū est, propter quod papa ut patebit, solo diuino iure iudicandus, deponendusq; uenit, qa illi soli subiectus est, ideo in eo solo apostolica regula seruanda remansit, cæteris pp hæresim ab ecclesia excommunicatis. Nec obstat dictis, si dicatur quod hęretici etiam tempore Pauli erant excommunicati ab ipso, ad Gala. primo. Cum enim sententia illa se extēdat ad superiores. s. Angelos de cælo, & constet qđ nullus superiorem sub quacunque conditione excommunicare potest, consequens est, quod non fuit excōmunicatio, sed denunciatio quod a Deo anathema fieret quicunque etiam Angelus de cælo,

lo, si contra Euãgelium Christi prędicaret. Et hoc est denunciare separatum esse a Deo, & dignũ excommunicatione ecclesię quo ad homines. Et confirmatur ex S. Th. ibidem dicente, ꝙ sentẽtia illa ab apostolo data est authoritate euangelicę doctrinæ promulgata, Ioan. 10. c. Sermo, quem fum locutus, ille iudicabit eum in nouissimo die. Constat nanque quod excommunicandos ab ecclesia non excommunicatos ab eadem, cõstituit sermo diuinus contradicens sibi.

Ad rationes igitur primæ opinionis, vnico verbo dicitur, ꝙ papa post secũdam correctionem deuius a fide, non admittitur vt paratus corrigi apud humanum iudicium: sed tanquam incorrigibilis hęreticus cẽsetur. Quanquam apud Deum semper possit corrigi, & forte in veritate sit correctus.

Ad rationes autem alterius opinionis dicitur, ꝙ vbi est speciale ius, nõ oportet ex communi procedere iure. In hac autem causa est specialẽ ius apostoli, & satis rationi consonum, & sty. o ecclesię in excommunicandis personis, præsertim in persona tã excellentis dignitatis. De aliis autem episcopis iam reddita est ratio dissimilitudinis, quia scilicet non sunt in illo statu, in quo erant tempore apostoli ꝓpter supueniẽtem ecclesiæ excommunicationẽ, qua hæretici sunt statim vitandi, & propterea possint declarari priuati, propter tamen dignitatẽ eorum, & fragilitatem humanã vnica correctio declarationem si præcederet, misericordia æquitatis esset. Faciunt ad prædicta, quæ scripsit D. Th. in 2.2. q. 11. artic. 3. & quarto de receptione hęreticorum ab ecclesia.

CAPVT XXIIII.

Opinio quod Papa propter incorrigibilitatem in quocumque notorio crimine scandalizante ecclesiam, subijciatur concilij potestati, ita quod possit ab eo deponi.

EXpedita relatione papę in casu hęresis ad concilium, oportet in aliis extra hæresim casibus decernere, si papa subest potestati depositiuæ concilij in alio casu, quam in casu hęresis. Et nunc quidem vere casus, qui peccata sunt, tractãdi sunt: postmodum de euẽtuum casibus sermo erit. Est igitur nonnullorum opinio, quod papa extra casum hęresis deponi a generali concilio põt. Probaturq; hoc ex septem capitib⁹. Primo, ex ratione criminis papa potest deponi pro hęresis crimine: ergo & ꝓ aliquo alio. Probatur sequela, tum primo, quia aut hoc est singulare in hęresi ratione grauitatis, & hoc non, quia odium Dei est grauius peccatum hęresi: vt patet in 2.2. S. Tho. q. 3. art. 2. Aut ratione damni ecclesię, & hoc non, quia plus nocet ecclesię Papa, omnia beneficia vendens, prauos extollens, bonos deprimens, tyrannidẽ exercens, vitiorum dux, blasphemiæ auaritię, &c. notorie plenus, quam si pertinaciter sentiens, quod Spiritussanctus non procedat a filio, recte alius viuat, & hanc hęresim solus teneat. Tum secundo, quia in sacra scriptura non inuenitur specifice expressum, quod papa possit deponi magis pro hęresi, quam alio crimine: relictũ est ergo interpretationi doctorum, & canonum. Et sicut Bonifacius papa & martyr expressit casũ hęresis dist. 40. si Papa, ita potest casus incorrigibilis notorij, & scandalizantis ecclesiam criminis, excipi, vt Glos. ibidem sentit. Tum tertio, quia qui potest in maius, potest in minus, vt dicitur, in c. ex parte, extra de Decimis: sed concilium potest iudicare Papam de maiori crimine, puta hęresis, ergo de minore, scilicet simonia notoria &c.

Secundo, ex parte abusus potestatis, constat nãque, quod gladius de manu furiosi potest, & debet auferri: inuasor & occisor corporũ detineri, & pertinax in proposito in custodiam poni, quantò magis seuiens in perditionem animarum papa gladio papalis potestatis abutens, illo priuãdus est, tanquã phrenetjcus & ebrius, suarum passionum commotione actus. Cogit enim alios malefacere suo exemplo, & apostolus testatur ad Gal. 2. dicens ad Petrũ: Cogit gentes iudaizare Gloss. conuersationis exemplo. Et confirmatur, quia si papa vellet mulierẽ opprimere, vel occidere, posset & repelli & percuti & occidi, cũ moderamine inculpatę tutelę: a fortiori si opprimit ecclesiam, si occidit animas, resistendũ primo, & si opus est, occidendus depositione est. Et confirmat hoc ex rõne finis potestatis acceptę, qa scilicet ad ędificationem est, & nõ in destructionẽ.

Tertio, ex parte obligationis ipsius papę: tenetur enim papa ad purgationem sui cum infamis est de crimine scandaloso, vt patet de Damaso accusato de adulterio, teste Hiero. de viris Illust. & de Sixto, Leone & Symmacho. 2. q. 7. Et probatur ratione, qa tenetur pascere oues suas, & constat quod scandalũ depascit oues. Purgationi autẽ subiectus si deficit, iudicandus est. igitur papa potest ab ecclesia de alio crimine, quam de hęresi iudicari. Et confirmat authoritate Greg. in c. si quis. 2. q. 7. dicentis. Si qs sup hoc nos redarguere voluerit vel extra authoritatẽ facere nos contenderit, veniat ad sedem apostolicam, vt ibi ante cõfessionem beati Petri mecum iuste disceptet, quatenus vnus ibi ex nobis suscipiat sententiam suam. Nec hoc, inquit, Gerson ex humilitate, sed ex debito Greg. fecit.

Quarto, ex parte ecclesię: quia sicut papa spõsus potest dare libellum repudij ecclesiæ suæ sponsę, renunciãdo papatui, ita econuerso, cum non debeãt quo ad impar, iure cẽseri, & potior adducitur ratio pro ipsa contra sponsum, vel quia prostituere eam quærit quantum in se est, vel tyrannide sęua lanian do eam, vel placitando, bona sua dissipando vel qa abuti conatur ea in perniciem filiorum. Et confirmatur hoc: quia ad communitatem totam spectat principis correctio, vel destitutio, apud Aristo. in 5. Politic. si inemendabilis perseueret. Et hęc potestas inauferibilis, vel inabdicabilis est a communitate libera, quanto magis hoc habebit ecclesia.

Quinto, ex parte diuinæ prouidentiæ. Cũ enim, Dei perfecta sint opera, & ecclesia op⁹ ipsius immediate sit (multo magis quam synagoga, cui tñ dicit. Quid vltra tibi debui facere, & nõ feci, Esa. 5.) oportet ecclesiæ regimini, & corpori perfecte, prouisum esse. Constat autem, quod perfectũ non est corpus, quod non potest putrida a se membra abijcere, vel sanare, sed cum totius damno euidenter emergente oportet sustinere. Et similiter non est perfecte dispositum regimen, quod non potest commune bonum necessarium conseruare, abijciẽdo, manifeste & notorie commune bonum vsurpantes, diripientes &c. Hæc. n. omnia papa notorie scandalizans, simonia, luxuria, blasphemijs tyrannide, promotione indignorum, &c. manifeste facit contra bonum charitatis commune ecclesię militantis, & triumphantis bonum.

Sexto, ex parte decretorum & gestorum concilij Constantien. & Basilien. In concilio nanque Constantien. depositus fuit Ioan. 2 quem ipsi tenebant, vt verum Papã, & Benedictus 13. de consensu suæ obedientię. In concilio quoque Basilien. depositus fuit Eug. 4. & creatus Felix, Stephanus, Christopho

rus,

rus, Benedictus: Greg.9.Ioan.12.Et confirmatur locus iste authoritate multorum doctorum sentientium idem quod Concilia ista: vt patet de gloss. in c.si Papa.dist.40.& sequacibus.

Septimò,ex parte naturę iudicij humani,s.ſm allegata & probata,vel præsumpta iudicātis.Quo fit, ratione præsumptę hęresis papa nō hęreticus propter contumaciam:iuxta c.cum contumacia,de hęr.li.6. Vel per mansionem in excōicatione per annum deficiente purgatione,iuxta c.excōicam⁹, extra de hęre. Vel dum timore mortis actus hæreticales exterius tantū fecit: vt de Marcellino dicitur vel simili timore verba hęreticalia absque intētione protulit:vel si per falsos testes conuincitur hęreticus relapsus, vel dum suam excusationem in causa fidei probare non potuit.Ex his & similibus creditū,Papā in casibus pluribus incorrigibilib⁹ subesse iudicio Cōcilii gñalis, sic vt possit ab ipso deponi.

CAPVT XXV.

Discussio et determinatio,ad quam legem spectet determinare casus,in quibus iudicio Concilij subest Papa.

DIctæ autem opinioni cōi sententia doctorum Theologorum, & Canonistarum antiquorū obuiat,tenens,ꝙ si sit catholicus papa non iudicatur a quocunque iudice in terris,iuxta c.si Papa,40. dist.c.oues. 2.q.7.

Et quoniam hincinde multum disputatur,oportet primò videre in quo consistit hęc difficultas, vnde.s.quęstionis veritas pendet:quo ignorato veritas huius latet,& quo cognito veritas liquet.Nisi enim hoc sciatur, continget quidem aliquem verum assequi, sed nescire se verum assecutum.

Sciendum est igitur, quòd tota difficultas pendet ex hoc.An iure diuino vel humano papa in casu criminis,quodcunque sit illud, deponendus sit in potestate ecclesiæ,seu Concilij. Si.n.lex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hanc,s.ꝙ in casu criminis hęresis possit ab ecclesia deponi,lex quoque diuina exigitur,statuens quod propter tale crimen,puta notorium, scandalizatus & pertinax deponi possit.Et si solum ius humanū sufficit ad statuendum, quod papa in casu hęresis est deponendus,solum quoque ius humanum sat est ad statuendū,quod papa propter notoriū crimen deponatur.

Dicētes,quod ius diuinum exigitur, fundant se super hoc, quod licet Petrus potestate ministeriali ecclesiæ sit iunctus papatui,factus iam papa diuina lege est supra ecclesiam & Cōcilium:ac per hoc nulla inferiori lege potest subijci,(nec simpliciter in casu) Concilio,aut ecclesiæ, sed sola diuina lege. Et quia lex diuina in solo casu hęresis subdidit illum potestati ecclesiæ ministeriali, vel vt aliis placet authoritatiuè: ideo in solo hoc casu iudicari deponique potest. Quod cūm casus hęresis inueniatur exceptus in lege diuina,patet ex multis inductis textib⁹ sacræ scripturę,expressè separationem ab hęretico quocunque iudicantibus.Quod autē solus sit exceptus,patet ex sententia Saluatoris,Matt.23.Super cathedram Moysi sederunt Scribę & Pharisęi.omnia ergo quæcunque dixerint facite, ſm autem opera eorū nolite facere.vbi Dominus apertè statuit subditos debere audire Prelatos malę vitę,& bonę doctrinæ. Constat autem quod doctrina ad fidem spectat: vita autem & opera ad malos mores aliorum criminum.secundum igitur sententiam Domini, audiendi sunt fideles prelati,quamuis mali. Confirmatur quoque eadem sentētia a Petro apostolo in prima Epistola 2.c. Obedite prępositis vestris, non tantum bonis & modestis,sed etiam discolis.

Dicentes autem quòd ius diuinum nō exigitur: sed Deus relinquit hoc in manu consilij humani sicut & multa alia,fundāt se super hoc,quod opus purè humanum,secundum se,nec bonū, nec malum moraliter,subiacet plenariè legi humanæ: coniunctio autem inter Petrum & papatum est opus purè humanum quandoq; bonum,quandoq; malū:ergo subiacet plenariè legi humanæ; ac ꝑ hoc lex humana disponere potest de illa coniunctione,qd qñ est bona,perseueret,qñ mala,dissoluat. Dixi, Opus purè humanum,ad differentiam operationū sacramentalium quæ non sunt pure humanę.In cōiunctione autem Petri cum papatu sola humana actio interuenit,coniungens electionis actu vtrunq; supponendo materiam formę:vt patet ex hoc,quod si cessat a papatu, vt Celestinus fecit) nihil diuini operis in se restat,sicut restat in episcopo renunciante, & in sacerdote degradato potestas ordinis a Deo data:sine pęnitentia nanque sunt dona Dei: vt dicitur ad Rom.11. Dixi secundum se nec bonum,nec malum moraliter,ad differentiam actuum secundum se bonorum,(vt credere,amareque &c.)& secundū se malorum: vt blasphemia Dei mēdacium,& similia: hęc.n.naturali diuinoque iure regulantur.Coniunctio autem Petri cum papatu quandoque bona est vt patet in tot sanctis Romanis pontificibus: & quādoque mala,vt patet in multis eisdem sceleratis quos vtinam nescire licuisset.Et confirmatur:qa potestas ministerialis existens in ecclesia ad coniunctionem Petri & papat⁹,regulatur humana lege, vt patet de actu electionis papę,qui irritus & null⁹ ab humana lege si non seruatur, redditur. Vnde sicut Bonifacius papa & martyr ꝓmulgauit quod in casu hęresis potest papa iudicari & deponi potest alia lege humana promulgari quod pro simonia in beneficio possit deponi,& sic de aliis maximis excessibus,obseruata consonantia legis humanę ad naturalem & diuinam.Et etiā sine noua lege(quia in defectu manifesto humanæ legis locū habent gnome & ἐπιεικεία.) posset papa ex notorio excessu scandaloso & incorrigibili deponi sicut pro hæresi.

Si quis autē diligentius perspiciat,videbit,quod diuina lege opus est statuente casus depositionis papę.nec vlla lege humana potest, aut potuit hoc fieri. Quod probatur ex ratione humanæ legis breuissime & clarissime sic,Omnis lex ecclesiastica potest tolli & mutari a papa: ergo nulla lege humana potest contra papam inuitum procedi. Antecedens constat ex eo ꝙ est Dominus iuris positiui. Consequentia est euidens, quia ex quo potest tollere legem & non vult subire ipsam,tollet eam: & sic nihil contra eum fiet.

Et licet hęc ratio sufficiat: quia Papa diuina authoritate hoc potest; & nulla deuolutione, interceptione, inchoatione, appellatione, suspensione,aut quouis alio termino potestas sua minuitur, aut impeditur in his quę sunt positiui iuris,attamē ex propriis rationibus potestatis ecclesiasticæ concurrentis ad propositum,idem ostenditur.Quadruplex namque potestas hic nominatur. Primò,potestas papalis, de qua cum par in parem non habeat imperium,non oportet solicitari. Secūdò, potestas ecclesię seu concilii vniuersalis, supra papā simpliciter & absolute.Et hæc nihil est,sed chimera: vnde nullum effectum in mille quingentis annis in ecclesia Dei habuit omnia enim, iura positiua subiecta sunt,& fuerunt semp papæ,velit nolit concilium testante hoc vniuersalis ecclesiæ ꝑ orbē diffusę obseruantia.Tertiò,potestas authoritatiua concilij supra

papam

papā in casu criminis, puta hæresis. Et hęc potestas licet minus rōnabiliter poni videatur. Verūtñ atte statur proposito: quia ponentes eam in solo casu, a diuina lege statuto dicunt eam posse exire in actū. Quartò, est potestas ministerialis ecclesiæ, quæ hēt pro obiecto coniunctionem personę cum papatu. Et hęc etiam attestatur proposito: quia cum ipsa nō se directè extendat supra coniunctionem Petri & Papatus in facto esse sed in fieri (quia nihil pōt supra cōiunctum. ſ. Petrum papam, vt pote superiorē iam nominatum, ac per hoc ministerialiter constitutum:) consequens est, q̄ ad ipsa nō spectat determinare dispositiones coniuncti, ſ. Petri papæ dispo nentes ad dissolutionem cōiunctionis: nam dispo sitiones tales aduenīūt coniuncto iā facto, ad quod non se extēdit potestas ista. Et propterea nisi diuino aut naturali iure dispositio Petri papæ ad dissolui tionem determinata sit, potestas ista non potest exi re in actum dissoluendi, vtpote non habens patiens dispositum, nec potens per seipsam, illud disponere determinando, quæ est dispositio subiiciens subie ctum, ſ. Petrum papam tali potestati. Et ex hac con clusione, ſ. q̄ lex diuina exigitur statuens casum de positionis papæ, patet q̄ ignoranter procedāt quot quot ex vi canonici iuris procedunt ad ostendēdū, quòd papa ex crimine notorio scandaloso, & īcor rigibili deponi pōt, vt glossa super canone, si papa, dist. 40. & super canone Agathius & 24. q. 1. nescíens quid dicat, errauit cum tota multitudine sequaciū. Oportet nanque ex iure diuino casus inuenire sub iectionis papę ad concilium, ex quo iure diuino ip se absolute est supra concilium, & vniuersam eccle siæ communitatem. Et hic iacet Lepus: non est hac illacque amplius uagandum. Vnde ipsamet glossa veritate inducta, dicit quòd papa nō potest statuere, quod nō possit iudicari de hęresi: hoc. n. iō verū est, quia diuino nō humano iure iudicium hoc ī casu hīſis statutum est: nam iuris humani papa est Dñs.

Ratio autem in oppositum allata nō concludit oppositum: quoniam opus humanum indifferens subiici humanę legi, potest intelligi dupliciter. pri mò quo ad modum fiendi; & sic est verū. Secūdò: quo ad ipsum fieri ſm suam substantiam. Et sic est falsa: vt patet de abscissione ligni vel ferri, præcidi si quidē potest bene & male moraliter, & lege huma na determinari potest, qñ bene & qñ male: sed non spectat ad humanam legem, si pōt vel non pōt p̄ci di: sed ad naturalem potentiam præcisoris, & dispo sitionē subiecti cędendi. Vnde in proposito huma nę legi subiicitur modus actionis, quo coniunctio Petri & papatus fit, aut dissoluitur: sed si ptās ista po test exire in actum ex altiori pēdet principio. Nam non potest exire in actum coniunctionis nisi uacā te sede: & tunc in subiectum dispositum, ſ. Christia num voluntarium. Depositionis verò nisi dispositio subiecto, aut per recessum a Christianitate, aut p recessum a voluntario, vt patet de papa hęretico vel renuntiante. Propter quod non potest lex humana statuere, quòd coniunctio papatus & Petri, quādo est mala propter alia crimina ab hæresi, dissoluatur: non potest, dico efficaciter statuere coactiue: quia papa criminosus posset illam legē tollere; cum par in parem non habeat imperium.

CAPVT XXVI.

Quot casus criminum sint diuina lege statuti, vt possit Concilium Papam deponere.

QVia igitur ad solam diuinam legē spectat determinare casus depositionis papæ, in ipsa, & ex ipsa scrutari oportet, quot sint casus depositionis papæ. Et vt probabitur, solus casus hęresis est a lege diuina, in quo papa potest deponi ab Ecclesia, siue authoritatiua, siue ministeriali potestate non curando in proposito.

Probatur hoc tripliciter, ſ. ratione ex principiis theologicis certis, & authoritate sacrorum doctorum, & diffinitione sacræ scripturæ. Rō est ista, Cōstat, quod secluso papa, in ecclesia est potestas electi ua papæ, seu applicatiua papat⁹ ad Petrum, quomo docunque vocetur, habet pro obiecto coniunctio nem personę, & papatus in fieri & in dissolui, ut pa tet de actu electionis, quo Petrus fit papa de actu de positionis, quo Petrus papa hæreticus incorrigibi lis deponitur. Constat etiam, quod ad hoc quod Petrus fiat papa efficaciter, ita quod sit, papa, & cō sequenter ad hoc quod potestas illa Ecclesię exer ceat actum constructiuum coniunctionis efficaci ter inter Petrum & papatum aliquæ dispositiones requiruntur in Petro de necessitate simpliciter, ali qua ad bene esse. Requisitæ de necessitate simplici ter sunt duę, simpliciter esse uoluntarium, & esse Christianum, numquam enim aliquis quantum cunque, est papa, nisi consentiat: & similiter non est papa, nisi sit membrum Christi. Secunda dispo sitio exigitur de iure diuino: & quia ordo gratiæ p̄ supponit ordinem naturę, prima dispositio exigi tur de iure naturæ Requisitę autem dispositiones ad bene esse, sunt boni mores, scientia ecclesiastica, charitas, experientia regiminis, & huiusmodi; si ne his enim Petrus si est electus acceptat, est papa, quamuis ineptus & malus. Cōstat etiam, quod qa facilius est destruere quam construere duabus si mul requisitis necessario conditionibus ad con structionem, quecūque etiam deficiat, solui potest coniunctio ista. Nanque si petrus non uult ampli⁹ esse papa, potest renuntiatione dissolui coniunctio ista: & dissoluitur dum acceptatur renuntiatio, ut patet de Celestino. Et rursus, si Petrus papa labitur in hęresim incorrigibiliter, potest deponi inuitus, ex quo desiit, quantum est ex se esse, membrum Christi: sicut in primo casu desit esse uoluntarius. Hęc omnia certa sunt, ex quibus necessario sequi tur, ut deficientibus Petro conditionibus, quæ nō sunt necessariæ simpliciter, sed ad bene esse, non ppea sit dispositus, ut possit dissolui coniunctio il la, ut possit attingi Petrus a ptāte depositiua. Nā di spositiones illæ, quę non requiruntur in subiecto ad hoc quod vniatur efficaciter formę: sed tam cū cis, quàm cum suis cōtrarijs vniri potest formæ, & constituere compositum, non sunt tales vt earum contrariæ pertineant ad dissolutionem compositi. Quod est dicere, quod si Petrus sceleratissim⁹ & cri minosissimus, scandalosus, & incorrigibilis, Chri stianus tamen & consentiens, sit & est papa, si eliga tur, oportet, quod huiusmodi crimina superueniē tia Petro iam papę, aut perseuerantia, etsi reddāt ip sum malum papam, & nō solum malum hominē, non tamen reddunt ipsum deponibilem. Ex quo enim ad bene esse papæ requiritur bonitas, & non ad esse papam, consequens est quod malitia ad malè esse papæ & non ad non esse papæ spectet: ac per hoc sicut non spectat bonitas ad esse, quod est effect⁹ depositionis Ex his patet ratio, & potest forma ri breuiter sic. Sola contraria conditionibus neces sario requisitis ad esse papæ reddunt papam depo nibilem: sed inter crimina infidelitas contrariatur conditionibus necessariò requisitis ad esse papę: er go sola infidelitas inter crimina reddit papam de ponibilē. prima propositio patet ex hoc, quod de-

positio

positio est non esse papæ,& vnumquodque in suo esse perseuerat, si contrarium non superuenit. Nũquam enim homo desineret esse,si non superueniret aliquod contrarium illi esse:& simile est in aliis. Secunda autem propositio probata est:quia cætera vitia contrariantur conditionibus requisitis ad bene esse papæ.Hanc rõnem vellem in statera poni:& non friuolas & apparentes,per accidentia vagantes.Hęc de primo.

Autoritates sanctorum sunt in primis Anacleti papę & martyris:& habetur 79.dist. canone,electionem.Si namque papa poſset propter crimina deponi,sicut alij episcopi,frustra dixisset, quod electionem summorum Põtificum sibi Dñus reseruauit. Deinde Bonifacij papę,& martyris,& hẽtur 40.di: ca.si papa.Nisi,inquit,a fide deuiauerit papa,redarguere eius culpas mortalium nullus præsumit.Vbi solum infidelitatis crimẽ subijci iudici a quo papa potest iudicari;quem constat esse vniuersalem ecclesiam,seu Concilium generale:ab eodem.n. excipit,quo negat redarguendum id fore.Sanctus quoque Eusebius papa,(& habetur secunda q. septima, in c.ones)dicit,Oues quę suo Pastori cõmisę sunt cum nec reprehẽdere nisi à fide exorbitauerit, nec vllatenus accusare possunt. Sanctus Anterius papa & martyr,(& habetur nona quęstione 3.in c.facta) inquit,Facta subditorum iudicãtur à nobis:nostra vero iudicantur a domino.Et quod loquatur de factis peccatorum,patet ex eo quod subdit,Deteriores sunt,qui vitam,moresq; bonorum corrũpunt, his qui substantiam aliorũ prædiaque diripiunt. Sanctus Beda(& habetur nona quæstione tertia,ca non.Episcopo)tractans de iudicio peccatorum,ait, sola.n. Romana ecclesia sua authoritate valet iudicare de omnibus:de ea verò nulli iudicare pmittitur.Sanctus Bernardus Innocentio secundo scribens,inquit,Quis faciet mihi iustitiam de vobis, si hẽrem iudicem,ad quem uos trahere possem,iam nunc ostenderem uobis,vt parturiens loquor qd mihi imminet.extat quidem tribunal Chri,sed absit vt ad illud appellem vos.Sanctus Th.in 4.sen.di. decimanona, q.secunda.ar.2.q.3.ad secundum,dicit.Quamuis Prelati sint corripiendi a subditis,nõ tamen est pena infligenda,sed recurrendum est ad superiorem denuntiãdo,vel si non habes superiorem ad Deum,vt eum emendet,aut de medio tollat.Et ibidem ad primum exceperat crimen infidelitatis,cum dicit,Prelatus minor fieret,si in infidelitatem laberetur,& subditus fidelis maior.

Et licet hæ authoritates deberent sufficere ad pmulgationem diuini iuris[quia tot sanctorũ sunt, & spiritusancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines,vt dr,secundæ Petri.1.c.] ad maiorem tamẽ firmitatem debiliũ Symmachus papa in c. aliorũ, 9.q.3.dicens,Aliorum hominum cãs Deus uoluit per homines terminare: sed sedis istius prẽsulem suo fine quæstiones reseruauit arbitrio. Et quod loquatur de causis peccatorum,patet ex eo quod subdit dicens,Voluit beati Petri Apostoli successores cælo tantum debere innocentiam & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam habere conscientiam. Et excludens obiectionem subdit,Nolite ęstimare eas animas inquisitionis non habere formidinem,quas Deus præ cęteris suo reseruauit examini,&c.Innocẽ.3. in sermone consecrationis papæ dicit,In tm̃ mihi fides est necessaria,vt cum de cętteris peccatis Deum iudicem habeam,propter solum peccatum quod in fide committitur,possem ab ecclesia iudicari.Bonifacius quoq; 8. in extrauagan-

A ti,vnam sanctam,dicit.Si deuiat suprema potestas, à solo Deo iudicatur,ut superius allegatum est. Albertus mag.Petrus de Pal.Herueus Vlricus Au. de Anch.& alij quos refert dom.Io.de Tur.Creme. in li.de ecclesia,hanc uiam secuti sunt quibus magis credendum est,quã canonistis multis,ad quos non spectat,nisi secundario de iuris diuini rebus tractare,sicut de vsura,sacramentis ecclesię,hæresibus,& huiusmodi.Hæc de secundo.

B Diuina scriptura solum casum hęresis aperte excipit,(ut supra allatum est,) hæreticos separandos ab ecclesia instituit,& sanę doctrinę Prelatos, malorum autem morum tolerandos cõstituit.Hoc.n. nihil aliud est,quam dicere,pro solo hęresis crimine deponendum instituimus quantum est ex diuina lege,prælatum;ac per hoc iuri humano reliquas depositionis causas diminimus,quo ad subditos iuri humano,de non subditis enim nullus statuit. Et de hęretici quidem separatione extant textus pauli Apostoli & Ioan.Euangelistę iam dicti. De tolerationeverò,imò obedientia & audientia malorum Prelatorum fidelium,extat sentẽtia Domini,Matth.23.Super cathedram Moysi,&c.& Petri Apostoli.Obedite Præpositis discolis,qui iam inducti sũt. Et nunc adiungitur sententia Domini,Luc.12.manifestans iudicium papæ mali in seipsum & in proximum,agẽdum per ipsum Dominum,dum respõdens Petro ait,Quis putas est fidelis dispensator & prudens,quem constituit Dominus super familiã suam,&c.Et subdit de eodem Quod si dixit seruus ille in corde suo.Moram facit Dominus meus venire,& cœperit percutere seruos & ancillas, & edere & bibere & inebriari, ueniet dominus serui illius in die qua non sperat,& hora quam nescit, & diuidit eum partemque illius cum infidelibus ponet. Vbi notandum est primo,quod ad literam loqtur de seruo constituto super familiam,i.ecclesiam,vt gl. interlinearis exponit.Quod patet ex officio,s. ut det illi ī tempore tritici mensuram,& ex prẽmio, Beatus ille seruus,quoniam super omnia bona sua constituet eum.In quo apparet differentia(ut gl.di

D cit)inter subditum & prelatum benefacientem, qa subdito promittitur quod præcinget se Dominus transiens ministrabit illi,prælato uero quod super omnia bona sua constituendus.Notandum est secundo,quod distinguit manifestè crimina tria, in seipsum,in proximum,& in Deum, ac per hoc cõprehendit omnia.In seipsum per gulam, & ebrietatem,scriptum est.n. Propter crapulam multi obierunt,qui abstinens est, adijciet uitam eccles.37.in proximum,per percussionem suæ curę commissorum vtriusque sexus.In Deum per infidelitatem.Et

E non describit dispensatorem criminosum in Deũ per infidelitatem,sed in seipsum & in proximum, & dicit seruum talem confidentem in mora Dñi iudicandum a Domino per mortem, qua diuidet a familia,& per damnationem æternam cum infidelibus.Hęc manifesta sunt in litera, & clare ostenditur quod diximus,scilicet quod quantum est ex lege diuina,prelati de criminib. cæteris a Dño iudicandi statuuntur:de infidelitate aũt ecclesiæ iudicio dimissi intelliguntur,ac per hoc si alii prelati nõ subessent iuri humano, quod superapposuit suis subditis alias cãs criminũ iudicandas,ab ecclesia non essent iudicãdi & deponendi nisi pro infidelitate,sicut papa, qui qa soli diuino iuri subest in casib. a diuino iure toleratis,nulli subijcit.Quia.n. sola negatio statuti casus iure diuino quo ad papã, soli diuino iuri subiectũ,sufficit ad cõstituẽdã legẽ

quod non potest iudicari aut deponi multo magis expressa toleratio casuum in iure diuino constituit ipsum tolerandum; alios autem tolerabiles, si a superueniente iure positiuo cui subiecti ex diuina lege sunt, permittantur. Vñ inter papam & alios, quo ad casum criminis iudicandi & puniendi ab Ecclesia tantum interest, quod in papa locus ab authoritate diuini iuris negatiue efficacissimus est: quia soli illi iuri subiect⁹ est. In aliis autem nec toleratio, nec negatio diuinę legis efficax est: quia quod superius ius non statuit, aut tolerat, inferius ius potest & statuere, & punire: ut manifeste patet in contrahendis matrimoniis, & administratione sacramentorum, in quibus multa permissa ex diuino iure prohibita sunt ab ecclesia in sibi subditis. Et si absque velamine aliquo obumbrante, sententia Domini perspiciatur, apparebit, quod propter Prelatum qui nullum habet supra se nisi Dominum (vtpote constitutum super reliqua familia Domini absentis.) promulgata est hęc sententia. Quod etiam ex eo habetur, quod constitutus super familiam absentis Domini neminem timere describitur, nisi Domini aduentum in cuius mora confisus tanquam nemi nem habens supra se peccare cepit. De prælatis nāque habentib. superiorem præsentē in hac vita nō consonat quod in sola mora Dñi confidant; qa habent statim superiorem iudicem quem timeant vltorem. Nonnihil quoque ad hoc confert, ꝙ Petro futuro papę hęc Dominus dicit.

Ex his authoritatibus perspicaciter intellectis habetur quod pro reliquis criminib. manifestis non est papa deponendus. Docens enim Dominus ſm opera malorum prælatorum nolite facere proculdubio de notis operibus loquebatur, de quibus dixit a fructibus eorum cognoscetis eos. Ne autem propter adiunctam scandali rationem deponendū putares, docuit Mat. 18. quod pes manus vel oculus, non tamen caput scandalizans amputaret: instruēs ad literam, quod si aliquod nobis opportunum (vt manus, pes vel oculus) scandalizās occurreret, præscindendum esset: secus autem de organo habente officium capitis sentiebat, nunquam dicens, Si caput tuū scandalizat te, abscinde illud & proiice abs te. Hanc authoritatem qui credit, Iesum Christum Dei virtutem & sapientiam omnia præuidentē, & cunctis prouidentem, non spernet, sed reuerenter considerabit, non casu nominasse Dñm manum, pedem & oculum membra summe necessaria, & tacuisse caput: sed ideo non esse mandatam præcisionem capitis scandalizantis, quia nec propter scandalum caput simpliciter præcidendū est. Dico aūt simpliciter, ad differentiam capitis in hac vel illa ecclesia. quia quantumcunque caput huius vel illius ecclesię præcidatur, semper restat caput ecclesię in terris, papa. s. Patet igitur, quod nullum extra infidelitatem crimen notorium ac scandalizans, depositionem papæ inducit. Hęc de tertio.

CAPVT XXVII.

In quo respondetur rationibus factis in ca. 24. ad probandum, quod Papa ex alio crimine quam hęresis potest deponi ab Ecclesia.

MAnifestata sufficienter veritate, quod scilicet, si papa est fidelis, nec iudicari, nec deponi potest ab ecclesia pro quocunque alio crimine quantumcunque notorio & scandaloso: superest allatis in oppositum satisfacere.

Ad primum ergo motiuum ex parte criminis neganda est sequela, quia nec maior, nec par ratio est de hęresi & aliis criminib. Et ratio iam tacta est, qa scilicet infidelitas spectat ad non esse, alia autem crimina ad male esse papæ. Cum ergo dr, aut hoc est ratione grauitatis, aut nocumenti, dico quod diuisio non est sufficiens: qa datur tertium, s. quod est rōne status. Infidelitas enim mutat statū hominis, quia facit quantum est ex parte hominis, de Christiano nō Christianum. Odium autem Dei licet sit grauius peccatum, ac per hoc faciat hominem peiorem, quàm infidelitas faciat, non tamen facit de Christiano non Christianum. Nec obstat, quod hęreticus restat Christianus inutus ex charactere: qa ꝙ non voluntarie habetur, non est ab hoīe inquantum hō, vt in principio 1.2. S. Th. dr. Propter quod fides informis saltē, & character non sunt duo cōstituentia distinctos status humanos ecclesiasticos, sed vnum & eundem statum Christianitatis constituunt complete, concurrente vtroque altero vt humano, s. fide, quæ non est, si non est voluntaria: & altero, vt hominis, s. charactere, qui & sine voluntate acquiritur, (vt patet in pueris,) & inuite conseruatur, vt patet in hęreticis. Propter quod sublata fide mutatur status Christianitatis, inquantum erat humanus: quod est mutari ipsum eo modo quo p̄ hominem mutari potest. Mutatio autem stat⁹ Christianitatis, extra Christianos hominē ponit ex propria natura, & propterea crimen hæresis non rōne maioris grauitatis, sed mutationis status deponendū cōstituit papam, alia autem crimina nō. Et licet hęc responsio sufficiat ēt ad alterum membrū de nocumēto, sciendum tñ est ꝙ aliud est loqui de nocumēto p̄ se annexo pc̄ō & aliud de nocumento annexo p̄ accidens, quia. s. est in isto hoīe sic disposito. Si. n. loquimur de nocumento per se, maius nocumentum est annexum hæresi ipsius papæ, quam cuicunque alteri crimini, qa hęresi quantum est ex se, adhęret doctrina hęretica, q̄ in capite quantū ex se est, induceret hæresim in ecclesiam vniuersalem quo maius nocumētū inferri nequit. Si verò loquimur in isto, qui non docet hęresim, & bene gubernat, & dispensat, hoc est per accidens: & ideo despiciendum. Ad aliam probationem, s. quod non innitur in scriptura sacra expressum, ꝙ magis sit pro hęresi papa deponendus, quàm pro alio crimine, iā patet rñsio, ꝙ nō inuenitur qđ magis pro hoc quàm pro alio, sed inuenitur in sacra scriptura, ꝙ pro sola hęresi est deuitandus & declinand⁹, vt patet ex textib. inductis. Vñ nō est verum ꝙ sit hoc relictum interpretationi dictorum, & canonum, nisi sicut explanantibus, qūo ēt articuli fidei sunt relicti doctorib. & canonib. sacris. sed sicut articulos fidei declarare nō mutare possunt doctores & canones, ita legem hanc diuinam declarare non mutare, addendo aut subtrahendo possunt. Ad tertiam probationem dicitur, ꝙ illa maxima, qui pōt in maius, pōt in minus si philosophice discutiēda est, inuenitur falsa, tam de actu quàm de obiecto, quàm de effectu. Intellectus. n. qui potest in actum maiorem, s. intelligere, nō potest in actum minorem, puta adorare. Similiter visus qui potest in obiectum maius, puta lucidum, nō potest ī obiectum minus, puta sonū. Virtus quoque generatiua hoīs potest in effectum maiorem. s. hominem (homo enim generat hominem) & tamē non potest in effectum minorē, puta Leonem. Si autem politicè discutienda est, Innoce. 3. in d. cap. ex parte, inducit sub alijs verbis scilicet cui concessum est maius, minus quoq. concessum esse uidetur. dicitur quod intelligenda est cœteris paribus, modo autem cætera non sūt paria, quia in crimine hæresis, quod est maius crimen sub-

subiectum mutauit Christianitatis statum. in aliis vero criminibus minoribus subiectum permanet in eodem Christianitatis statu. ET hęc est vera resp̃sio ex parte criminis maioris,& minoris. Ex parte autem maioris vel minoris effectus iudicij,negatur minor:quia maius esset iudicare papā in statu Christianitatis de adulterio quā iudicare ipsum a Christianitate ruente de hęresi:quia in primo attingitur superior status gradus,quam in secundo, vt patet.

Ad secundam rationem (ex parte actus,s. actus) dicitur quòd fallacia consistit in hoc,quòd est auferre gladiū,resistere,impedire,& huiusmodi,& aliud est facere ipsamet authoritatiue. Auferre nanque gladium de manu furiosi,resistere tyranno,impedire oppressorem,& huiusmodi,cuilibet licet,& debitum est vt act⁹ virtutis,sed facere ista authoritatiue, soli superiori licitum est. Vnde licet cuilibet liceat vim in se & in proximū vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelę:non tamen cuilibet licet punire eum qui vim infert. ET similiter quamuis quilibet licite possit papam inuasorem,se defendendo, occidere:nulli tamen licet papam propter homicidium punire pœna mortis. Vnde huiusmodi argumenta & similia non concludunt authoritatem iudicis ad puniēdum,sed cuiuslibet priuati debitum ad resistendum,impediendum,defendendumque: nisi quis adeo desipiat,ut dicat quemlibet esse iudicem cuiuslibet. Resistendū est ergo etiam in factē papę publice dilanianti ecclesiastica nisi pro pecunia,aut commutatione officii, & cum omni reuerentia & obedientia neganda est possessio talium beneficiorū his qui emerunt,& alleganda est causa simonię etiam cum papa commissa, & sine dubio principes seculi & clarius gladium de manu furiosi sic cum modestia tollerēt. Multę quoque sunt viæ, quib.absq. rebellione principes mundi & p̃lati ecclesiæ,si vellent vti,resistentiam,impedimentumq; abusus potestatis afferrent. Sed q̃n principes & prę-lati non curant nisi quasi somniando,cur conquerunt q̃ non p̃t deponi:cur opponunt,quod potestas data est in ędificationē,& non in destructionē. Abusui nāq; p̃atis, q̃ destruit,obuiā eant cōgruis remedijs, non obediendo, in malis non adulando,nō racēdo,arguēdo,aduocādo illustres ad increpandum exemplo Pauli,& præcepto eiusdem,Dicite Archippo,Vide ministrum quod accepisti ī Domino,vt illud impleas ad Col. vlt. &c.) & parū aut nihil abuteretur potestate.

In respōsione tamen ad quintum habebis vltimam satisfactionem huius argumenti.

Ad tertiā rōnē ex parte ipsi⁹ papæ, dr̃ q̃ ēt est falsa:nā aliud est purgatio ad remouēdū scandalū, & aliud est purgatio ipsa corā iudice. Ad primā tenet papa deiure diuino,ad secūdā nō,vñ Dam.nō corā gñali concilio,sed coram 40. EPISCOPIS se purgauit, vt patet 2.q.7.nos si competenter. Et Gregorius ipse testatur, quod ex humilitate exhibuit se ad iudicium,ut patet 2. q.7.ca.Petrus.ubi ipse Gregorius dicit.Petrus potestatem regendi acceperat: & tamen idem Apostolum primus querimoniæ cōtra eum a fidelibus factæ,cur ad Gentes intrasset,non ex potestate officii (qua posset dicere, Oues pastorem suum non accusent, nec reprehendant) sed ex authoritate diuinę uirtutis,qua Gentiles accceperant Spiritum sanctum, respondit. vbi apparet,quod ipse imitatus est Petrum Apostolum,non vtendo potestate sua,& quod potuisset illa vti.

Ad quartam ex parte ecclesiæ ut spōsæ, breuiter dicitur: primo, quod papa non potest inuitam ecclesiam deserere; quia non potest iuri ecclesiæ renunciare; Prelatus enim est propter ecclesiam, & non econuerso: vt super Epistolam ad Col. in fine diuus Tho. dicit.

Secundò, quod non est par ratio ex utraque parte:quia ecclesia est subdita papæ & non econuerso. Nec etiam in lege Moysi uxor poterat dare libellū repudij viro. Nec est periculum de ipsius dilaniatione:quia scriptum est, PORTÆ inferi non prevalebunt aduersus eam. Ex parte uero ecclesię ut communitatis liberæ, breuiter dicitur, quod licet sit libera libertate gratiæ, est subdita tamen secundum iurisdictionem papæ. Vnde ipsa ecclesia non abdicauit a se potestatē supra Prīcipem, sed Iesus Christus Dominus ecclesię non subiecit eam ipsius cōmunitati ecclesiæ, sed suo vicario; & ꝓpterea nihil pōt supra suū principem. Non sic est de aliis cōmunitatibus, de quibus affertur Aristot.

Ad quintam, (ex parte diuinæ prouidēti ę, & operationis immediatè, & perfecti operis:) dicitur, q̃d Deus perfecte ecclesiæ corpus fecit, disposuit, ac ordinauit: ita vt ordinatissimum optime extet, & nihil opportunum desit illi. Et cum dicitur, ERGO est relictum ecclesię remedium cōtra papam fidelem criminosum, &c. concedendum est. Sed cum infertur, ERGO ecclesia potest illum incorrigibilem deponere, mēbrum illud abscindere & hmōdi, respondetur, quod est sophisma consequētis a Superiori ad suū inferius affirmatiuè; a prouisione & remedio cōi ad hanc prouisionē, seu hoc remediū, ac si non esset alia prouisio & aliud remedium. Dicēdū est.n. quod Iesus Christus altioris ordinis remediū reliquit in ecclesia ad repellendum sui proprii uicarii incorrigibile scandalosum que regimen. Ad cuius euidentiā sciendum est, qd' sicut in naturalibus diuina sapiētia inferiora per media, & media per supremas causas secundas gubernat; ita in supernaturalibus, (inter quæ est ordo gratię fidei & ecclesiæ super illā fundatę,) inferiora per media, & media p̃ supremas cās secundas supernaturales gubernat. Rursus cū causę effectibus proportionatæ sint ut superioribus effectibus superiores causę rīdeāt, & inter causas secundas prouidentia humana ecclesię authoritate fulta inferioris ordinis causa sit, quā oratio, q̃ in supremo ordine scḋarū causarū locata est a Deo, (quod ex eo patet, quod tota creatura corporea & incorporea subiecta est illi) & prouisio super papā fidelē sit inter supremos effectus in ecclesia; consequens est, qd' sapientissime Deus disposuit remedium in ecclesia supra fidelē papā, nō prouidentiā humanā, cui subiecit reliquū ecclesiæ, sed orationē. Nec est minus efficax cā secūda oratio ecclesię pro se petens necessaria ad salutē perseuerantem, quā prouidentia humana; cum constet q̃ cuiuslibet particularis personæ oratio pia perseuerās, petēs necessaria ad salutē ꝓ se est cā efficacissima, & infallibilis; vt diffusè hēr in tertio contra Gent. a beato Toma. c. 95. & 96. Vñ si necessarium est ad salutē ecclesię, qd' papa talis auferatur, sine dubio oratio sic conditionata, auferret illum de medio. Et si non est necessarium, qd' auferatur, quid causamur bonū Dñm, qui negat quod uolum⁹, & tribuit qd' nollemus; Si est necessaria eius ablatio, non pōt nō auferri ab eo rogato, qui promisit, quod nihil deesset timentibus eum. Si non est necessaria diuino iudicio, & tamē iudicio humano utilis, & necessaria creditur, cur præponis te Deo uolens illū deponere; Tu quis es, qui iudicas alienū seruum; Dño suo

stat, aut cadit Iesu Christi vicarius. Non dico hoc ego, sed Dominus, qui Lu. 18. docet, quod Deꝰ multo magis quam homo faciet cito vindictam electorum suorum clamantium ad se. Cōstat enim ecclesiam electos claudere, & uindictam hanc, quia ipsi soli Domino reseruata est, ab ipso præ cæteris faciendam. Non dormiet neque dormit, custodiens Israel, qui nauiculæ fluctuanti quarta vigilia noctis ex oratione surgens subuenit: qui a Sennacherib exercitu Ezechiā liberauit, Assueri cor mutauit, Nabuchodonosor prædicatorem suum fecit: Anastasium secundo, oratione ecclesiæ pcussit. Leonē ēt papam (seu Liberium apud alios) Hilarii orationi subiecit: qui ēt omnia temporalia bona superadijcienda promisit: qui demum dedit nobis Filium, & omnia donauit cum illo. Sed heu impletū quasi est illud, Putasne filius hominis veniēs: inueniet fidem in terra: nam prouisio istius tam excelsę, & tā efficacis causę secundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquiunt, prouidentia nostra puniri papam, nō diuinę prouidentię soli, & orationib. relinqui. Quare hoc dicunt, nisi quia prouidentiā humanam pfe runt orationum efficaciæ: quare hoc dicant, nisi qa animalis hō non percipit quæ Dei sunt: quare hoc dicunt, nisi quia didicerunt cōfidere in hoīe, & nō in Domino, & ponere carnem brachium suum: Quo fit, vt si incorrigibilis existimetur quandoque papa in propriis vitiis manēte, subditi quotidie murmurent de malo regimine, nullum orationis remedium adhiberi procurantes, nisi forte, vt somnientes absque fide, & facto suo adimpleant Scripturas (quòd. s. propter peccata populi regnat hypocrita, officio sanctus, animo diabolus) & detur ac conseruetur Rex in furore Domini. Iram enim & clementiam Dei in manib. orationum nostrarum esse spiritussanctus in Psalmo testatur, Benedictus Deus, q non amouit orationem meam & misericordiam suam a me. gloss. Quia non est amota oratio: securus esto, quia non auferetur misericordia. Verum ita stolidi sumus, vt noluimus orare vt debemꝰ; & tamen velimus orationis fructum, nolimus seminare, & velimus metere. Aut Christiani non nominemur, aut Christi prouisionē amplectamur: & phreneticū, furiosum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorē, corruptoremq; Ecclesię (cū cōtingeret talē pesse) superabimus. Sed qui nosmet non superamus nostris orationibus (quia eas non vt decet agimus) qūo conqueri possumus, quod aliorū malorum vitā non superamus orationibꝰ, quę non solum tectum nō transeunt, sed nec orātiū capita, pria penetrant. Et quod peius est, olim conquerebatur Deus, Populus hic labiis me honorat, cor aūt eorum lōge est a me. Tempore reuelatę gratię, nec labiis honoratur: quoniā nihil dr minus intelligibiliter q̄ diuinum officium, nihil tā celeriter persolnitur, q̄ Missa. Tēpus diuini officii & Missę, onerosum est valde. loci aūt & negotia accōmoda secularia distincte dicunt & repetuntur, & absque tēporis mēsura delectant. Vñ cōcludit, ꝙ aut absciſſio papæ fidelis & incorrigibilis post humana remedia est in veritate necessaria ad salutem ecclesię: & oratio fit sine intermissione ab ecclesia: & sic habetur certa, & multo celsior, ac efficacior prouisio, quā si authoritas deponendi humanæ esset prouidentię delegata. Aut non est necessaria, vel non fit oratio vt dēt; & tunc nullus est querelæ locus, si in non necessariis abest prouisio exterminatiua: qñ nec humana prouidentia extra veram necessitatem dēret illa vti authoritate, si eam haberet, vel si nosipsi cōcesso remedio efficaci nolumus vti. Quamuis etiā non sit abbreuiata manus Domini, vt nō possit saluare citra omnimodam necessitatē: nec aggrauatę sint aures eius, ut non exaudiat citra necessitatē, sed iniquitates nostræ sunt, quę diuidunt inter nos & Deū nostrū, & multas malas actiones in rectoribus nostris procurant: vt Hie. in c. audaciter. 8. q. 1. & Gre. 7. q. 1. c. ex merito. dūt. et si contra hęc instetur. Quia oratio cōe est remedium omnib. occurrētib. malis, in hac aūt re proprium quęritur remediū, sicut in cęteris reb. ultra cōem cām propria assignāda est rndetur, ꝙ supremæ causę q̄is sint cāę cōes respectu inferiorum, sunt tñ propriæ respectu superiorum effectuum. & propterea oratio quia est inter supremas causas secundas supernaturales respectu inferiorum est causa cōis: respectu autem summorum effectuum (qualis est exterminatio papę fidelis, vtpote effectus reseruatus Deo) est causa propria & remedium proprium, vltra quod sunt multa alia humana ad minicula quæ scripsit Dominus Io. de Tur. Cre. in li. 2. de Ecclesia. c. 106. Cum his tñ omnib. memento, quòd pessimus papa fidelis toleratus a Deo, nō potest totum corpus ecclesiæ inficere, aut in perniciem ducere, & huiusmodi: vt argumenta autumant in similitudinib. corporū, & huiusmodi. Nam Deus non potest seipsum negare de quo scriptum est, Fidelis Deus, q non permittit vos tentari supra id quod potestis, sed faciet ēt cum tentatione prouentum.

Ad sextam, quantum ad gesta concilii Constantien. iam dictum est, quòd concilium perfectum secundum presentem statum Ecclesię potest deponere incertum papam: nullus. n. fuit illo tempore certus papa. quantum ad gesta concilii Basilien. rñdet vniuersalis ecclesia, quæ Eugenium a concilio depositum adorauit, & adorat vt papam, olim in persona sua, & post in successore Nicolao, quem ipse eodem anno creauerat cardinalē, & sic deinceps. Et hęc responsio facti testatur q̄tum deliret, qui papam concilio submittūt. Ad priscorum tēporum gesta dr, quòd licet multi legantur depositi pontifices summi, aut non erant indubitati Pōtifices sūmi, aut de facto non legitime depositi, sunt, vt in c. 103. secundi libri de ecclesia, dom. Io. de Tur. Cre. manifestat diffusè. Ad authoritatem glossę, & pluriū Canonistarū sequentium illam, dr quod glossa est contra textum, quia textus excipit solam hæresim, & ipsa leui rōne mota, extendit ad oē crimen notorium scandalizans incorrigibile: quia. s. contumacia est hęresis. Constat. n. quod lato vocabulo cōtumacia hęresis dr, sicut & simonia, nec æquiparanda est verę hęresi, quę mutat statum Christianitatis. Et quāuis glossa quia sobrie loquitur dicens Credo, &c. mereatur veniam, assertores tamen illius documēti super illā se fundātes, quia cōtra anti quam fidei doctrinam tā leuiter mouētur, nescio excusare. Canonistarū aūt authoritas in hac, (quia principaliter est theologica) parua est, nec maior rōne sup qua se fundant, non sic est de authoritate Sāctorū, q̄ spiritusancto inspirati loquuti creduntr. Rursus ſm ipsosmet Canonistas, in materia fidei magis stādum est antiquorū, q̄ modernorū authoritati, licet in his q̄ iuris sunt q̄to iuniores, tāto pspiciores. Cū igit hæc sit materia fidei (quia immediatū opꝰ Dei non rōne naturali, sed sola diuina reuelatione scibile, in quęstione est) consequens est vt sanctorum authoritas sacræ scripturę innixa oībus cōciliis & Theologorū vniuersitatib. ac Canonistis posteriorib. imo quasi modernis ponēda sit.

Ad

Ad ſeptimam ex parte iudicij humani dicitur, quòd conditiones iudicii humani ſunt duplices; quædã ex naturali iure, vel diuino determinatæ, q̃dam a iure poſitiuo. Inter quas hæc eſt dria; quia illæ quæ ſunt ex iure poſitiuo, nõ pñt in inuitum Papam exerceri, quia non ſubeſt poſitiuo iuri: illæ uerò, quę ſunt a naturali vel diuino iure, habent ẽt locum in papa. Ex iure autem diuino ſtatuta eſt forma iudicii humani circa hęreticum, vt poſt primã & ſecundam monitionem euitetur. ac per hoc (ut dictum eſt) põt contingere ut papa fidelis nũc, ſed bis relapſus deponi poſsit & debeat. Ex iure etiam naturæ eſt, ut hõ videat quę foris ſunt, ac per hoc pp actus manifeſte hęreticales & uerba manifeſte ſeriò hæretica cognita, &c. ſic facta & dicta ut humano iudicio corde cõſentiẽte facta ſint & dicta, iudicetur quis hæreticus. Ex ipſo quoq; diuino iure eſt, ut in ore duorum vel trium ſtet oẽ verbũ; vt patet Matt. 18. Et ex iure naturę vnicuique cõtra ſe creditur ſi eſt ſani capitis, &c. Vñ ex non ſuſpectis, &c. teſtibus cõuictus quis de dãnata & nota, &c. hęreſi, hæreticus iudicabitur. & ſimiliter ſi ſua ſponte ſe confitetur hęreticũ quãuis corã Deo mentiatur, iudicaditur hęreticus. Ex iure aũt poſitiuo contumax & perſeuerans per annum, ſiquis alius eſt eiuſmodi, preſumitur hæreticus. Vñ primi duo caſus non hñt locum in papa, qui non poteſt excommunicari, nec iuri poſitiuo ſubiicitur; ſed ſeruanda eſt lex ab Apoſtolo Paulo in ſacra Scriptura tradita. Similiter ſi timore mortis certo uel probabili ſcẽm humanum iudicium abſque interiori conſenſu geſta vel verba hęreticalia habuit, non deponitur papa. Vnde Petrus Apoſtolus, qui ſolo verbo negauit Chriſtum, quia fides eius non defecit, ſed charitas (teſte Ieſu Chriſto dicẽte, Ego rogaui pro te, ut nõ deficiat fides tua) conuerſus a peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatem, confirmatus inſtituit fratres ſuos, non deponendus. Et hoc imitati patres Marcellinum (qui etiam ſolo exteriori actu peccaſſe uidetur) deponendum non cenſuerunt diſt. 21. nunc aũt. Ex caſibus autem in quibus propter condõnes humani iudicii iure diuino uel naturali determinatas papa in corde fidelis, coram eccleſia; vero infidelis deponitur, non conſtituitur alius caſus quã caſus infidelitatis. Nam nihil refert eſſe & apparere ſufficienter q̃ ita ſit ſecundum humanum iudicium coram eccleſia, quę non uidet niſi quę foris ſunt; nec uerius iudicium ab eccleſia exigit Deus, qui naturam hominis iuſque diuinũ condidit. Vnde ex his nulla alia ſubiectio papæ ad concilium habetur, ſed illa ſola quę dicta eſt, ſcilicet in caſu hæreſis proprie ſumptæ. Et ſic, ſi ſit catholicus, papam non iudicat vllus.

CAP. XXVIII.

Sex caſuum ſolutio quod nullo euentu Papa abſque ſua culpa ſubeſt eccleſiæ ita quod deponi poſſit.

VT promiſſa perficiantur, ſupereſt diſcutere, an in aliquo euentu ſine culpa papæ, ſubſit papa eccleſię, ſeu concilio vniuerſo, ita quòd poſsit deponi. Inuenio ſiquidẽ notatos ſex caſus, in quibus eccleſia ſine culpa quidem papę, ſed non ſine cauſa deponere poteſt Papam.

Primus eſt cum corã vniuerſali eccleſia teſtibus comprobaretur, quod papa, qui diu detentus erat a ſaracenis, iam obijt, & Concilium determinat noui papæ electionem: & ſic fit, decernendo quod pro bono eccleſiæ etiam ſi viueret, iſte nouus ſit papa, poteſt enim ipſum captiuum ſine ſpe reditus deponere.

Secundus eſt, cum propter diſpoſitionẽ corporalem, (puta dementiam,) eſſet inutilis, & Concilij̃ per eum congregatum, dum ſanæ mentis eſſet, decerneret alterum papam creandum.

Tertius eſt, quando Cardinales oẽs ſtatim poſt canonicam electionem Petri in papam morerent̃; ita quòd non poſſent publicare electionem, tunc eccleſia cum non teneatur iſtum acceptare, aliũ eligeret. & ſic iſtũ deponet; quia duo ſimul eſse nõ pñt.

Quartus eſt, q̃n Cardinales etiam viuentes non poſsunt facere fidem de electione ſua canonica in vnum; vt videtur accidiſse in ſchiſmate magno ab Vrbano 6. uſque ad Marti. 5. tunc eccleſia deponit nolentes renuntiare; ut in cõcilio Cõſtan. factũ eſt.

Quintus eſt, q̃n propter cõmunem errorem, aut eſtimationem ſubditorum aut ipſorum malitiam generalem; p̃ſumitur quod nunquam præſtabunt obedientiã tali qui fuit rite electus in papã, alteri tñ nouiter eligẽdo parati ſunt obedire; vt ſi forte Græci uellẽt ad unitatẽ eccleſię redire, dũmodo tolleretur papa iam exiſtens, & nouus ritè canonicè crearetur. Et confertur hoc ex authoritate Iuriſtarũ dicẽtiũ religioſum profeſſum poſſe vxorẽ ducere pro ſalute magnæ gentis, aut conuerſione ad fidem.

Sextus eſt, quando papa verus iuramento vel voto ſeipſum ad ceſſionẽ obligãſſet, ſed differret adimplere in ſcandalum populorum putantiũ ex tali facto papę, quòd nec ipſi votis aut iuramentis propriis obligantur: vt Io. 23. contigiſſe videtur in principio Concilij Conſtantienſis.

Sed ex nullo euentu conciliũ poſſe deponere papam, quamuis ex hoc haberi poſſit, q̃ ſupra dictum eſt. ſ. quòd euentus locum habent in his, q̃ humani iutis determinationi ſubſunt, non in his, quę ſoli̊ diuini ſunt iuris, (qualis eſt authoritas immediate a Chriſto tradita, quæ ad depoſitionem fidelis Põtificis exigitur) examinando tamen ſingulos, idem apparebit inconcuſſum permanere.

In primo itaque euentu de papa captiuo, duo tãguntur. primum retrogrado ordine eſt, quòd nulla exiſtente ſpe reditus, & nullo patente acceſſu, poteſt per Concilium deponi. Quod primitiuę eccleſiæ geſtis nõ cõſonat: quia Petro ſeruato in carcere, & ſine humana ſpe reditus ac acceſſus ad eum (qa inter tot milites vinctus catenis, poſt tot cuſtodias erat) non depoſitio tractabatur, ſed oratio fiebat ſine intermiſsione ab eccleſia ad Deum pro eo: & ſic per eccleſię orationem liberatus eſt. ſecundum, quòd conſtito per teſtes de morte, licet non ita fuerit, poteſt eligi alter. Et hoc non aliter verum eſt, q̃ quòd conſtito per teſtes, q̃d maritus Marthæ mortuus eſt, licite ipſa Marthanubit alteri, filioſque generat, & tamen adueniente primo marito, q̃ reuera non erat mortuus, ad primum maritum, qui ſolus eſt vere maritus, redire eam oportet, alioquin adultera eſſet: ſic nanque eſſet in caſu hoc, redderetur quippe papæ viuo ſponſa ſua, etiam non venienti (quia vbique preſens eſt) & ex humano errore electus papa ceſſaret.

In ſecundo euentu de dementia perpetua, dr̃ q̃d papa nõ põt deponi: ſed ſi cõſtat de demẽtia perpetua, cum ſit mortuus vita rationali, ſcẽm quã hõ eſt ſubiectum papatus ſine Concilio generali poſſunt Cardinales procedere ad alterius electionem: vtpote ſede vacante in veritate non minus quam cum ſedes vacat per renuntiationem.

In tertio euentu de morte omnium Cardinaliũ dr̃ quod cũ eccleſia videat ſolum q̃ foris ſunt, ſi electio papę nõ cõſtat eccleſiæ ſufficienter, tunc nul-

lus est papa certus ecclesię, & propterea ecclesia non deponit Papam in foro suo, licet deponat papam in foro conscientię. Hoc autem non solū possę, sed dēre ecclesiam facere, ex eo patet, q̄ ille posset eam decipere dicendo se electum, & tamen non esset. Vnde euētus iste & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferunt nisi quòd papa incertus ecclesiæ potest deponi: quod gratis conceditur. Sed non est quæstio de hoc, sed de papa certo: paria. n. apud ecclesiam sunt non esse & non apparere.

In quinto euentu rebellionis cōis, dr̄ q̄ quia nō sunt facienda mala vt eueniant bona, nec periculis humanis subueniēdum est vsurpatione diuinæ authoritatis, nec debent mali ex iniquitate reportare commodum cū iniuria innocentis, non potest papa deponi. Si. n. boni faciant quod in se est, & orōni vacent sine intermissione, oēm solicitudinem suā in eum proiicientes, cui est cura de ecclesia, impossibile est vt desit diuinum adiutoriū: scriptum est enim. Timete Dominum omnes sancti eius, qm̄ nihil deest timentibus eum.

In sexto euentu dilatæ cessionis post votum & iuramētum breuiter dr̄, q̄ licet ipse teneatur ex voto & iurō cedere, Ecclesia tamen non pōt ipsum ad hoc cogere inuitum, quia potestatem coactiuā sup fidelem papam non habet. ET bene hic caue, qa non valet argumentum, papa tenetur ad hoc, ergo pōt ad illud per ecclesiā cogi. patet namque q̄ tenetur ad solicite vigilandum, ad non fornicandū & infinita alia, & tamen non pōt cogi ab ecclesia, vt in canone, si papa, dist. 40. patet. Quib. autem scandalū præbetur de suo periurio & voto facto, & aliis huiusmodi, præueniens Dominus dixit, Super cathedram Moysi sederunt Scribę & pharisęi, quæ dicūt facite, secundum vero opera eorum nolite facere.

Et sic patet quòd papa ordinaria potestate a Iesu Christo tanta donatus est cum ipsius est institutus vicarius, vt ei Apostoli, ecclesiæ singula membra & cōitas subiecta sit; ipse uero soli ipsi Iesu Christo subiectus viuat, sic vt in nullo euentu nullioque casu nisi hæresis proprie sumptæ iudicari aut deponi possit, nisi ab ipso domino Iesu Christo. Pro cuius fide, ecclesia & apostolica sede, hęc ipso donante, scripsi Ro. die xij. Octob. anno salutis 1511. ætatis verò meæ 43. Rogoque lectores omnes, vt soli veritati intēti, passiones, sectas, paternasque traditiones, casus, voluntarias glossas omnemque nebulam a mentis acie abiiciāt, & sic censores se exhibeant rectos. Ad Dei, & gloriosæ virginis Mariæ, & apostolorum Petri & Pauli laudem & honorem, Amen.

IN SEX CAPITA APOLOGIAE primæ de comparata authoritate Papæ, & Concilij.

SVMMARIA.

1 *Examen fundamenti iuris naturæ quo communitas ecclesiæ supra Papam in potestate exponitur.*
2 *Examen fundamēti iuris diuini, quo etiam communitas Ecclesiæ Papæ in potestate præfertur, & pro quo Ecclesia sumitur, cum dicitur, Dic Ecclesię.*
3 *Discussio quid significet Ecclesia, cum dicitur, Dic Ecclesię.*
4 *An Dominus immediatè dederit potestatem iurisdictionis Ecclesiæ, & quantam authoritatem eidem dederit.*
5 *Quomodo Ecclesia habeat potestatem iurisdictionis, quæ in verbis Domini continetur; an scilicet, ratione totalitatis, an ratione partis.*
6 *Quomodo intelligi possit quod Ecclesia ratione suæ totalitatis potest habere et habet quandoque potestatem alia quam iurisdictionis.*

TRACTATVS SECVNDI THOMAE de Vio Caietani Cardinalis, tit. S. Xysti, de Comparata authoritate Papæ & Concilij Apologiæ, Pars Prima ad Eundem, in Sex Capita diuisa.

Prologus in quo ratio, intentio, ordoque operis est.

CHARITAS Iesu Christi, sanctæque eius ecclesiæ, reuerendiss. in Christo pr̄, protector & domine cogit me virum piculosum eneruatorē ecclesiasticę potestatis, falsarium, adulatorē atque blasphemum, ad hæc quidē exēplum illius sequi, qui cum malediceret nō maledicebat: ad obiecta autē cōtra doctrinam in opusculo de comparatione authoritatis papę, & Concilij per me edito, tuęque reuerendissimę dominationi dicato contentam pro veritate respondere.

Et licet plura obiecta sint, quæa viris doctis, (q̄ quib. solis opus illud scripsisse me ibi sum contestatus) facile soluerentur, quia tamen sapientib. & minus sapientib. debitores sumus, qui parati esse debemus oī poscenti nos rōnem reddere de ea, quę in nobis est, fide: iō rńsiones iuxta obiectorum amplitudinem extendendę sunt. Visus est autem coque niēs ordo; si obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferant̄, atque soluantur, erunt siquidem hęc velut commentaria illius. Rogo igit̄ in primis omnes, vt meminerint sermonis formalis, & subiectę materiæ, meditenturque diutius, an tequam sententiam proferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenii, res tanta de qua agitur, in disputationem dialecticam, aut ēt sophisticā deducatur. ET qm̄ communia singuli, & radices ramis pręponi dēnt: ideo & latius secundum vires repetenda sunt rei huiusmodi fundamenta. Sciendū itaque est, quod cum iura positiua ab ecclesiastica sint condita potestate, & in q̄stionem versetur ipsius authoritatis ecclesiasticæ subiectum, non ex iure positiuo, sed naturali vel diuino, aut vtroque veritas pendet vt ex causa, a positiuo autem iure ut a teste. ET secundum luminis mihi concessi facultatē duo sola sunt fundamenta, alterum iuris naturalis, alterum iuris diuini: in quib. vniuersa moles doctrinæ extollentis communitatē ecclesię supra papam in potestate, sic quòd papa sit illi subditus, sustinet̄, q̄ si euulsa fuerint, ruent omnia. Primo igitur hęc tractanda sunt sex capitulis: deinde sigillatim singulis iuxta propositum ordinem respondendum.

CAPVT I.

In quo fundamentum iuris naturę examinatur.

EX naturali igitur iure stabilitur authoritas cōmunitatis ecclesiæ supra papam in hoc, quòd de iure naturę est, quòd cōitas perfecta, & libera est, ad quam spectat prouidere sibi de principe; & tueri se contra eum quando in destructionem vtitur potestate, & cogere, punire, ac amouere illum quando demeretur. Huic enim principio si adiungatur, quod ecclesia vniuersalis est cōmunitas perfecta & libera, & quòd ordo gratię institutus a Iesu Christo non tollit, sed perficit naturam; manifestę cōcluditur, q̄ ad ecclesiam uniuersalē spectat prouidere sibi de papa, & tueri se cōtra eū, & punire, ac etiam

etiam deponere illũ,& uniuersaliter esse supra illũ.

Hæc ratio quamuis in cap.27. soluta sit,ex eo q̃ Dominus Ecclesiam non reliquit in hoc liberam, altius tamen eadem tractando dicimus, quòd natura regiminis cũ sit multiplex ex ipso naturæ fonte(nam quoddam naturaliter in vno,qui est naturale caput cõicationis illius,residet:vt patet in regimine dom⁹:cuius authoritas,naturaliter in patrefamilias est,quoddam vero naturaliter in ipsa communitate multitudinis manet, vt patet in regimine ciuitatis,secluso omni superaddito dñio)ecclesiasticum regimen cum domesticum & ciuile cõplectatur(iuxta illud Apostoli ad Ephesios quarto, Estis ciues Sanctorũ & domestici Dei) ac per hoc altius quid sit,non ex diuinę potentię immensitate,nec ex diuinæ sapientię,iustitię aut bonitatis decentia(qm̃ nõ est impossibile apud Deum oẽ verbum,nec dedecere Deum potest quicquid vult) qualis naturę sit,sed ex ipsa natura facti contẽplãdum est.Sicut enim domesticum regimen & politicũ ex ipsis diffinimus,ita oportet ecclesiastici regiminis naturã ex seipso speculari. Et qm̃ naturalis propagatio regiminis sicut & aliarum rerũ, ortæ rei naturam ostẽdit,libet intueri quod ecclesia non a singularibus aut a communitate, sed à capite homogeneo Iesu Chr sto initium sumpsit originis, perfectionis, & potestatis propter quod ecclesię suę dixit Io.15.Non vos me elegistis,sed ego elegi vos.Natura igitur ecclesiastici regiminis ab ipsa sua natiuitate est:non vt in cõmunitate sit nec vt a communitate ad vnum, vel plures deriuetur (quemadmodum accidit in regimine ciuili humano)sed vt in uno certo principe suapte natura sit. Et eum princeps iste vnus atque idem dominus Iesus heri,hodie,& in sęcula viuat & regnet,secundũ naturalis iuris consequẽtiam oportet, ut ad ipsum principem nõ ad communitatem ecclesię spectet in sua absentia ordinare de vicario, non communitatis ecclesię) vtpote serua nata,principandi iure caret,) sed ipsius principis naturalis Dñi Cõitatis ecclesiæ. Et hoc ipsum Saluator noster per semetipsum exequi dignitatus est,dũ Petrum Apostolum solum instituit suum vicarium post resurrectionem,antequam cœlos ascenderet:vt patet Ioãnis vltimo.Relinquitur igitur quod sicut princeps ecclesię nõ a communitate ecclesię naturaliter authoritatem habet,ita illius vicarius non ab ecclesiæ communitate,sed a Iesu Christo authoritatem naturaliter habet.

Patet ergo primò, quòd ecclesiæ communitas secundum propriam naturam considerata, nõ est talis naturæ, vt ad ipsam spectet prouidere sibi de principe:ac per hoc nec ad ipsã spectat suapte natura punire,deponere,& alia huiusmodi contra principem suum:quia serua(vt dictum est)nata est.

Patet secundò,quòd ecclesię communitas secũdum propriam naturam sumpta,non est talis naturę,vt ad ipsam spectet instituere aut destituere vicarium sui principis,qui vocatur papa. Et si ecclesiæ communitas potestatem aliquam habet in disponendo de vicario principis,quęcũque sit illa, non habet illam ex sua natura,sed aliunde.

Ex his autem facile patet euulsum esse fundamẽtum iuris naturalis per potestatem ecclesiæ supra papam,quoniam falsum assumit dicendo ecclesiã esse communitatem liberam quo ad ius principãdi:licet sit sũme libera libertate gr̃æ,quin potius ex ipso naturę iure suppositа ecclesię natura, quam Deus illi statuit,oppositum sequi monstratum est.

A Vnde ordo gratię non tollit in ecclesia naturæ ordinem,qui ibi natus est esse.Non.n.in ecclesia nat⁹ est esse ordo talis,vt eius sit ius principatus,& a gratię ordine tollatur:sed in ecclesia ex sua natura natus est ordo talis vt ius prĩcipatus sit non in se,sed in domino suo naturali.Et hunc naturę ordinem in ecclesia,consequens est quod gratia non tollat, sed perficiat:& Iesu Chr̃i sapientia disponens omnia suauiter complectatur.

Facile quoque patet ex hac radice prouenire,q̃ omnia,quæ inducuntur conuenire alicui corpori mystico ad ius principatus spectantia,non spectãt ad cõitatem ecclesię ex sua natura. Dico autem ad B ius prĩcipatus spectãtia,propter ea quę ad priuatas personas spectant,vt vim vi repellere cum moderamine inculpatę tutelę, & auferre gladium de manu furiosi,& si quid eiusmodi est,hæc siquidem discernendo non fallemur.Signum autem infallibile seruitutis ecclesię cõmunitatis,quo ad ius principatus est,quod non potest sibiipsi regimen retinere,nec duobus aut tribus committere:hęc enim posse communitatem liberam,manifestũ est. Potest.n.& per seipsam regere,potest & triumuiratũ instituere, & alia huiusmodi,etiam supra Regem quem eligunt,quod ecclesiam non posse manifeste liquet:alioquin poset aut in pluribus simul locare potestatem iurisdictionis papæ, aut officium C aliquod supra papam quo ad iurisdictionem & regimen ecclesiæ instituere in vno vel pluribus suppositis,sic & a talibus nominandis,quod loco ipsi⁹ communitatis ecclesiam & papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum supra ecclesię naturam,non instituit ecclesiam supra Iesu christi vicarium,perscrutandum est,an aliunde ex iure ſ.diuino ecclesię communitas hoc habeat ius.

CAPVT II.

In quo fundamentum iuris diuini examinatur; et pro quo ecclesia sumitur,cum dicitur, Dic Ecclesiæ.

D ET Licet hoc a multis affirmetur, & in Constantiensi atque Basilienſi Concilijs diffinitum sit qđ ab ipso principe Iesu Christo ecclesię cõitas habet immediate potestatem supra papam ipsius principis uicarium,nullibi tamen in sacra scriptura,in qua ius diuinũ promulgat̃,hoc hẽri asseritur:nisi Mat.18.vbi Dñus ait,Si peccauerit in te frater tuus,&c.& subdit,Dic ecclesię:& si ecclesiã nõ audierit,sit tibi sicut ethnicus,& publicanus.amen dico uobis,quęcunq; solueritis super terrã, erunt soluta & in cœlo:& quęcumque ligaueritis super E terram, erunt ligata & in cœlo:In his.n.uerbis patet, quod ecclesię non alicui eius membro(ecclesia.n. non aliquod membrum,sed collectionem eorum significat)datum est ut audiat, excommunicet, liget,soluat omnem fratrem:& quęcũque super terram. Pluraliter quippe subiectum est, Quæcũque solueritis ad ostendendam ecclesię authoritatem

Ex hoc textu apparet primo, quod ecclesia habet immediate authoritatem a domino Iesu Christo. Per seipsum quippe hoc dixit ecclesiæ, non minus quam Petro cum dicit,Pasce oues meas: & Quicquid solueris super terram,&cæt. Apparet secundo, quod quum uicarius Principis huius sit frater cuiusque fidelis (iuxta illud Matthæi vigesimotertio. Omnes uos fratres estis) quod si peccauerit in me,potest denuntiari ecclesiæ, & procedit secundum subsequentia. Apparet tertio,quia eiusdem potestatis est esse ordinarium iudicem uicarii principis,& aliorum singulorũ mẽbrorum ecc.& ordinare de iilis.qđ ex hoc eodẽ textu ecc.

communitas instituta est simpliciter superior ad ordinandū de vicario Dñi & aliis ecclesiæ mēbris.

Hęc ratio quamuis in c. 9. illius libelli multiplici ter tractata ac soluta sit, altius tamen & latius (si fieri a me potest) repetenda est: quia hinc omnia pendent. Et quoniam principia cognoscimus ex terminis, examinem⁹ primo quomodo oporteret hic sumi ecclesiam, quū dicitur, Dic ecclesiæ: & si ecclesiam non audierit, &c. Oportet nanque sermonem hunc verificari de ecclesia, aut vniuersaliter, i. de oī ecclesia: aut singulariter de ecclesia vniuersali, seu de ecclesia simpliciter, aut de aliqua determinata ecclesia, aut de ecclesia indistincte non determinādo hanc vel illam. Cum enim sermo sit de ecclesia in actu audiendi & iudicandi, alius modus esse nō potest, quo de ecclesia hoc verificetur. Oportet eīn aut omnibus, aut alicui ecclesię, aut toti uniuersali ecclesię competere iudicium hoc a Domino traditum. et quidem quod non singulariter de sola uniuersali ecclesia sermo sit, ex hoc cōuincitur quod prędictū hoc Dñi de denuntiatione peccātis proximi in me, nō me obligat ad recurrēdū ad uniuersalem Ecclesiam. Nō. n. oportet ut peccante in me fratre meo, & post adhibitos testes incorrigibiliter pnitioso, dicam Cōcilio uniuersalis ecclesię, ut patet. Et tñ si sermo iste esset de sola vniuersali ecclesia, pceptū Dñi ad hoc obligaret: qa obligat ad dicendum ecclesiæ uniuersali iuxta hunc sensum. es set enim sensus, Si peccauerit in te frater tuus, &cę. dic ecclesię uniuersali.

Amplius, Si in hoc tex. data est potestas ecclesiæ vniuersali, cum non sit ei data maior intensiue potestas quam Petro, vtrique enim eadē potestas data est, dum vtrique dr, Quodcunque ligaueris vel solueris super terram, &c. qūo ecclesiæ cōmunitas maiorem sibi quàm Petro potestatem iurisdictionis vsurpat. Qūo rursus Christus æterna sapientia duas equales intensiue potestates in ecclesia absq; tertia supra ambas instituit, mutuo. n. se impedient: par in parē nō hēat imperiū. qūo pplexas reliqt oues, vel liberas vt aut obediāt cui uolūt, aut neutri, aut vtriq; prędicenti cōtraria simul. Non igitur est sermo prędentis textus de sola ecclesia vniuersali.

et per idem patet, quod non est sermo de ecclesia simpliciter, vt distinguitur contra ecclesiam talē (vt puta Mediolanensem Bononiensem, &c.) hoc enim nihil aliud est dicere, quàm quòd est sermo de ecclesia uniuersali, quod excluſum est. et quia non est maior rō de vna ecclesia quàm de alia: iō patet ꝙ non est sermo de aliqua ecclesia determinare, nec de omni collectiuè aut distributiue propter prædictam rōnem: quia non teneor denuntiare omnib. ecclesiis peccantem in me fratrem: sed sermo est de ecclesia indistincte seu indefinite. Ita ꝙ ecclesię datum est iudicium fratris peccantis, nō determinando hanc, vel illam. Et quoniā actiones sunt singularium, & actor sequitur forum rei, determinatur in qualibet ecclesia a fratre peccante, ad ecclesiā, s. fratris peccantis. Ita ꝙ sensus literalis illius textus est, Si peccauerit in te frater tuus, dic ecclesiæ illius: & si illam nō audierit, &c. Et ad hoc proculdubio obligat prędceptum absque vllo inconuenienti, & communi animi conceptione ac consuetudine ecclesię roboratur: disponit namque sic intellecta doctrina Dñi omnia suauiter. Nec fallaris male intelligendo ecclesiam peccantis fratris: qm̄ ecclesia illius est non solā sua propria, sed quęcunq; alia iurisdictionem habens super illam, ut patet.

CAPVT III.

Quid significet Ecclesia cum dicitur dic Ecclesię.

DE hoc rursus vocabulo ecclesię videndum est qd significet in hoc textu, quum dr, Dic ecclesiæ. Et ne in multitudine expositionum vagi æstimemur, admittatur, ecclesiā proprie sumi pro conuocatione, seu collectione fidelium. Aiunt aūt isti quod ecclesia hoc in loco significat communitatem fidelium non in seipsis, sed in prelatis eorum, siue papa intersit, siue non.

Sed quòd hic non sit sensus literalis, ex eo patet ꝙ in vna & eadem significatione oportet intellegere in hoc textu ecclesiæ nomen respectu cuiuscunque peccātis ecclesia sit. quum. n. vt ex dictis patet, indistincte dictum sit, Dic ecclesię peccantis fratris (quam ille tenet audire) & non magis de vniuersali quam particulari, aut ecōtra oportet uniuoce significare ecclesiā quū applicat ad vniuersalem, & quū applicat ad particularē, vt patet. Constat aūt ꝙ cū denūtiādus est frater ecclesię Mediolā. suę ecclesię, nō precipitur a Dño, quod dicat ecclesię illius. i. cōitati, siue episcopus intersit, siue non. Ergo cum præcipitur dicendū ecclesię indistincte, non intelligitur communitas, siue caput velit esse, siue non.

Vnde sciendum est, quod licet ex vi, vocabuli, Dic ecclesię, significet, Dic conuocationi, proculdubio fidelium, ex contextu tamen literę (qa subditur Amen dico vobis, quæcunque solueritis super terram, &c.) sumitur quod non de quacūque conuocatione fidelium, sed de authoritatiua intelligit: aliogn conuocatio fidelium Mediolā. sine eius prelato hēret a Domino potestatē iudicandi, &c. Perin de ergo est, Dic ecclesiæ, & dic authoritatiuæ conuocationi. Constat aūt inductiue in singulis ecclesiis ꝙ authoritatiua conuocatio non est, vbi prælatus illius conuocationis deest: igit nec authoritatiua conuocatio oīum fidelium est, vbioīum fideliū pastor & rector, qui est papa, deest oīno, s. tam per se quàm per alium. Et est sermo de authoritatiua conuocatione seu ecclesia simpliciter & absolute, & non ſm quid seu respectu huius, puta papę hīti ci deponēdi, vel electionis futuræ, &c. inquirimus siquidē nūc superioritatē simpliciter & absolute.

Explanatur aūt ampliusquod dicimus, s. ꝙ in nomine ecclesiæ in hoc textu clauditur illius ecclesię prælatus. Quia si non includit prælatus illius, oportet alterum duorum dicere, aut quod communitas fidelium in ecclesia aliqua particulari habeat et inuito episcopo a Domino iurisdictionis potestatē excommunicandi, &c. aut quòd non de communitate sit dictum. Dic ecclesiæ, & similiter ꝙ non est ei dictum: Quœcumque solueritis super terram &c. Sequela patet quia ecclesiæ data est authoritas, & si nomine ecclesiæ intelligit communitas, ipsa communitas velit nolit, episcopi authoritatē hēt: & si non hēt, relinquitur ꝙ ipsa non significatur ecclesiæ nomine, hoc in loco. Primum aūt horum affirmari non potest: ſm igitur est verum. In cuius signum, sacrorum doctorum ei consonat glossa, Dic ecclesiæ, i. Præla. vt capiti conuocationis Iuxta etenim sensū et ipse, qui est papa, dicere potest crimen alterius ecclesię, id est authoritatiuæ conuocationi: vt Nicolaus papa 11. q. 3. c. præcipue, Lothario regi comminando scribit. Nec obstat, quod ipsemet sit illius caput: quia hoc est per accidens, scilicet, quod denuntians, & prælatus conuocationis coincidant in vnam & eādem personam. Et si bene contextus euangelii notetur, ubi uult Dominus authoritatiuam conuocationem adhiberi

in

in qua ex pluralitate conuocatorum Cõcilij vigor, ex authoritate autem Prælati authoritas iudicij inueniretur. Propter quod etiam conuertit sermonẽ ab ecclesia ad prælatos: cum.n.prius de ecclesia dixisset, Dic ecclesiæ: & si illam non audierit, &c. non subdidit, Amen dico vobis, quicquid soluerit ecclesia super terram: sed subdidit, Amẽ dico vobis, quicquid solueritis, insinuans per hoc communi quidem conuocationis concilio correctionem tractandam: Prælatorum autem authoritate soluendũ ligandumque (iuxta conclusa) per ecclesiã esse. Pluraliter autem dixit Solueritis, vel propter pluralitatem conuocatorum ad tractandum, & concludendum, vel propter pluralitatem capitum in pluribus ecclesijs, de quibus indistincte dixerat, Dic ecclesię.

CAPVT IIII.

An Dominus per illa verba Matth. 18. dederit immediatè potestatem Ecclesiæ, & quantum ei dederit.

QVamuis autem ex ecclesię in hoc textu suppositione, & significatione manifestũ sit, quod ad ecclesiam vniuersalem non restringitur presens litera, sed quod indistincte de ecclesia est sermo: adhuc tamen obscurum remanet: & propterea declarandum, an Dominus immediatè dederit potestatem iurisdictionis ecclesiæ indistinctè, & quantã authoritatem eidẽ dederit. Est autem ratio obscuritatis in primo; quia si Dominus dedit immediate potestatem iurisdictionis ecclesiæ fratris peccantis in me, quum quælibet ecclesia sit talis, sequitur quòd quælibet ecclesia habeat immediate potestatem iurisdictionis a Domino, quod nõ bene sonat: si autem non dedit omni ecclesiæ fratris peccantis in me, quum non sit maior ratio de vna quam de reliqua, nulli dedit in hoc textu: quod non admittitur. Ratio autem obscuritatis in secundo est: quia æqualem potestatem continent verba dicta in hoc textu ecclesię, & verba dicta Petro, scilicet, Quęcũque ligaueritis super terrã, erũt ligata & in cęlo, & quęcunq; solueritis sup terrã erũt soluta & in cęlo. Non consonat autẽ æquales esse in ecclesia Dei potestates iurisdictionis non habentes in eadẽ aliq̃ tertiam supra se: principatuum.n. pluralitas mala est.

Principium autem huius claritatis sumendũ puto a destruct.one sensus opinati, vt vel sic veritas eluceſcat. Dicendũ est ergo primo, quod ipsum dominum dare immediate potestatem illam, Quęcunque solueritis, communitati vniuersalis ecclesię repugnat ordini inter papam & ecclesiã: quia, (vt dictum est,) ponit duas æquales intensiue potestates iurisdictionis in ecclesia, non habentes tertiam supra se in eadem ecclesia, a Domino immediate ordinatas, s. cõmunitatis ecclesiæ vniuersalis, & papæ. Patet sequela ex textu Matth. 16. & Matth. 18. vt dictum est) eadem verba vtrique dicta leguntur. Et licet hoc sit secundum se inconueniens: maius tamẽ ostenditur, si attendamus quomodo Christus ęterna sapientia, principatuum pluralitatem in ecclesia instituit, quomodo mutuo sese impedirẽt duę potestates, quõ pplexæ essent oues Christi, vt vel liberę contraria precipientibus, vt aut obedirent alteri ad libitũ, aut neutri, aut vtrique ad contraria: quod est impossibile. Et quod amplius est, si hęc etiã poneretur data immediatè potestas vniuersali ecclesiæ, vnde sibi potestatem supra papam habentem ęqualem communitas ecclesiæ vẽdicaret, cum par in parem nõ habeat imperium. Quum.n. potestas intensiue æqua sit qua ratione ecclesia supra papam, quia membrum eius iurisdictionem haberet, quia dictũ est, Si peccauerit, &c. Dic ecclesiæ: eadem ratione, quia ecclesia est ouile papæ, quia dictũ est: Fiet vnũ ouile, & vnus pastor, papa supra ecclesiæ communitatẽ iurisdictionẽ haberet, aut neuter sup alterũ.

Dicendum est secundo, ꝙ ipsum dare immediatè potestatem illam, Quæcũque solueritis, &c. communitati cuiuscunque ecclesiæ, repugnat consuetudini ecclesię, & est semper sermo de communitate ecclesię, vt aduersarij intelligunt, (s. siue prælatus adsit, siue non omnino. Patet hoc ex communi ecclesię cõsuetudine, quia talis communitas inuito suo episcopo, & papa nõ potest absoluere & ligare: quæ tamen posset si a Domino immediatè haberet potestatem communitatis cuiusque ecclesiæ.

Dicendum est tertio ꝙ ipsum dare immediate potestatem, Quæcũque solueritis super terrã, erũt, &c. in sua amplitudine, vt sonat cuicunque ecclesię authorizatæ proprio capite, nisi cuius proprium caput est papa, repugnat ecclesiarũ ordini essentiali, & earum professioni. Ordini quidem: quia si ex hoc loco summa authoritas cuicunque ecclesiæ authorizatę proprio capite (vt Dominus loquitur) indistinctè data asseritur a Dño immediatè oportet dicere duo, primò, ꝙ quælibet ecclesia immediatè habet authoritatem a Dño. Secũdò, ꝙ quælibet ecclesia habet æqualem intensiuè a Dño potestatem iurisdictionis: quamuis extensiuè vna excedat alterã, & vniuersalis ecclesia omnes. Et conuincitur sequela vtriusque; qa ecclesia indistinctè, immediatè & inęqualiter datum est, (vt patet in litera & ex dictis, & non magis vni quàm alteri, vt patet ibidem. Et ex hoc sequitur vlterius vtraque pars cõtradictionis, s. ꝙ vna ecclesia est superior simpliciter, & non est superior simpliciter altera. Nam ex eo quòd quælibet ecclesia habet a Domino in suos potestatem, sequitur quòd ecclesia vna, puta vniuersalis, est superior simpliciter qualibet ecclesia particulari (vtpote eius membro) ac per hoc potest disponere, & ordinare de illa, & ordinare aliquid de illius potestate, irritando si secus factum fuerit. Ex eo vero ꝙ quælibet ecclesia habet a Domino immediatè potestatẽ ęqualem intẽsiuè, sequitur quod ecclesia vniuersalis nõ potest aliqd subtrahere potestati iurisdictionis ecclesiæ particularis: potestas enim data alicui a principe, non potest ab inferiori auferri. Et consequenter sequitur, quod ecclesia vniuersalis non est simpliciter superior secundum potestatem iurisdictionis respectu ecclesię particularis, superioris enim potestatis iurisdictionis simpliciter est posse irritare inferioris actu, si hoc faciat. Reliqua conuenientia quæ sequuntur ex æqualitate intensiua potestatis iurisdictionis in qualibet ecclesia (vt puta quod subditus non tenetur magis vniuersali quàm particulari obedire, quod par in parem habet imperium, quod quicqd ab vna fit, a reliqua potest impediri, & reliqua) viris mediocriter doctis relinquo deducenda. Professioni autẽ ecclesiarum hoc repugnat: quia papa reseruante, vel prohibente, &c. ecclesię reliquæ potestatem iurisdictionis in reseruatis prohibitis, &c. se non habere confitentur: quod nõ uerè dicerẽt si illam potestatem a Domino immediatè accepissent. Et est sermo semper in huiusmodi de dare ordinario iure potestatem.

Ex quibus omnibus collige, quum hęc potestas tam ampla soli Petri ecclesiæ conueniat, & hęc uerba non soli Petri ecclesiæ dicta sint, quòd per hęc verba aut nulla ordinaria potestas iurisdictionis data est, aut non tã ampla vt est illa data Petro. Et verè sic est, verba siquidem Dñi manifestè continẽt ptãtem iurisdictionis in ecclesia (nec hoc vertendũ est

in

in dubium) sed non continent quod per ipsa data sit a Domino talis potestas, vt discurrendo per singula, & ratione manifestatur. Discurrendo quidē per singula: nam p illud verbum, Dic ecclesiæ, nulla datur potestas, sed præcipitur denuntiatio. perinde. n. est, Dic ecclesiæ, ac, Dic iudici: vbi patet non dari iurisdictionem, sed præcipi denuntiationem. Per illud vero, Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: quum perinde sit, ac si iudicem non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus, manifeste patet nullam dari potestatem, sed in casu pertinaciæ euitationem illius a Domino indici. Per illud demum, Amē dico vobis, quæcunque solueritis, &c. nullam etiam dari tunc potestatem ex eo patet, quòd nec Petro ex eisdem verbis. s. quicquid solueris, &c. vlla data est tunc potestas, sed post resurrectionem Domini, quum dictū ei est, Pasce oues meas. Rōne autem. Nam potestas iurisdictionis contenta in his Domini uerbis, aut est data tūc ecclesiæ, cui Dominus loquitur, aut nō est data tunc; inter hæc. n. cum cōtradictorie opponantur, non datur medium. Si non, hētur intētum. Si est data tunc ecclesiæ, ergo cuilibet collationi seu conuocationi fidelium cui ecclesiæ nomē uere cōuenit, data est a dño immediate potestas illa iurisdictionis: hoc autē spectat ad hæresim pauperum de Lugduno dicentium q vbi sunt fideles congregati in noīe Domini, ibi est ptās, eo qđ potestas sequitur sanctitatem personæ: solum. n. differt ab ea fm vnum & multa. Sequela autem patet, quia Dominꝰ indistincte de ecclesia loquens, ad quamcumq; ecclesiam peccantis fratris præceptum sententiamq: extendit. Constat autem collectionem, seu conuocationem fidelium sine prelato aliquo inter eos ecclesiæ nomen vere habere. Et confirmatur, q de talium collectione oporteat istos cōcedere ecclesiā ibi dici: quia quod est, nō fit, & habenti non datur quod habet. si ergo ecclesia per hæc fit habens potestatem, ipsa non hēt illam, ergo illa collectio in sermone est quę non habet authoritatem, sed hinc accipit. Et cū non sit maior rō de vna quam de alia, sequitur idem quod prius, s. quod q̄libet fidelium collectio Domino hinc habuerit authoritatem iurisdictiōis. Si dicat, q ecclesiæ nomine intelligitur hic collectio fidelium authorizata, tunc currit rō prius dicta de ordine essentiali ecclesiarum. Et obstat ipsum dare: quia habēti non datur: & quod est potestatem habens, non fit potestatem habens.

Quia Igitur ex prædictis patet, q authoritas iurisdictionis in verbis Domini continet: & non est per hæc verba data, dicēdum est, quòd per hæc uerba, Dñs vltra p̄ceptum de correctione fraterna, denuntiatione illiusque ordine, efficaciam ecclesiasticę potestatis iurisdictionis ad literam expressit per illa verba, Si ecclesiam non audierit, &c. &. quęcunque solueritis super terram, &c. ostendit. n. tantæ efficaciæ ecclesiæ eē sentētiam, vt indubie a nobis seruanda, & in cœlo rata sit. Et hoc solum per illa verba Dñs fecit: potestatē. n. ecclesiæ alias supponebat. Et potest admitti, q promisit illam per illa uerba, Quæcunque solueritis, sed ad vtrumque horum. s. quod potestas supposita est & ꝓmissa sat est, si q̄nque data est; & similiter quo ad modum, si mediate, vel immediate data est. Petro siquidem, ac per hoc eius ecclesię immediate potestatem dedit post resurrectionem dicens, Pasce oues meas, reliquis uero ecclesiis mediante Petro fm cursum ordinarium, quamuis dispensatiue mediantib. aliis Apostolis, quibus potest concedi hoc esse permissum.

F Est ergo sensus literalis verborum Domini, quod tanta esset futura ecclesię cuiusque authorizatę potestas in sibi subditis vt sic, vt sententia eius & coram hominibus & in cœlo esset valida. Et hic sensus est amplectendus: vtpote cui omnia consonāt, & series textus, & sensus verborū, vt authoritates Sanctorum, & consuetudo ecclesiæ, & euitatio omnium inconuenientium, quæ omnia propter iam dicta hic & in libello illo prosequenda omitto. Satis enim patere puto hęc, & q promissioni Domini sufficiat exhibitio quam mediante Petro ordinariè, & mediantibus aliis Apostolis per viam legationis omnibus ecclesijs fecit.

G

CAPVT V.

Quomodo Ecclesia habeat potestatem iurisdictionis quæ in verbis Domini continetur, an scilicet ratione suæ totalitatis, an ratione partis.

QVia autem constat ecclesiā, de qua Dominus loquitur, habere potestatem iurisdictionis quantumcunque per illa verba non sit ei data & varijs modis intelligi hoc potest, opportunū videtur discutere modū, quo potestas iurisdictionis est in Ecclesia.

Sciendum igitur est, q dupliciter potest intelligi ecclesiam ad literam cui peccatum fratris peccātis

H dicendum mandat Dñs habere potestatem iurisdictionis in foro exteriori, (de quo est sermo) iuxta duos modos, quibus de ecclesia, quæ quoddam totum significat, aliquid verificatur. Primò, ratione partis: secundo ratione ipsius totalitatis seu totius. Sicut de homine, qui etiam quoddam totū est, dicimus q videt, quod audit, &c. & verificatur ratione partis: quia videt per oculū, audit per aurē, &c. & rursus dicimus de eodem, q perfectissimum est animalium, quod est animal politicū, & huiusmodi: & verificatur ratione ipsius totius, vt patet. Et qdem q de ecclesia ratione partis, (puta capitis,) verificatur q habet potestatem iuritidictionis soluēdi & ligandi in foro exteriori, dubium non est, & sic

I solum, (vt probabitur amplius,) ad literam verificari potest sermo Euangelij, qđ ecclesia habeat potestatem. Quòd autem de ecclesia ratione ipsius totius hoc verificetur, multipliciter imaginari potest. Primò accipiendo ecclesiam quasi totum homogeneū, i. similis naturæ per totum prout ecclesia est collectio fidelium: omnes. n. fideles inquantum fideles, vnius sunt naturæ. Et sic esset sensus, quod ecclesia, i. collectio fidelium, habet potestatem iurisdictionis, &c. Et si in hoc sensu intelligatur, Dic ecclesiæ, sequitur q cum in fide non sit differentia sexus & status, quod ecclesia laicorum & fęminarum haberet iurisdictionem in foro exteriori. Et tenet

K sequela, tum quia omnes fideles sunt eiusdem naturæ: tum quia si cōtingat in aliqua ecclesia mori clericos omnes, remanet ibi verè ecclesia in hoc sensu, i. collectio fidelium: & consequenter secūdum istam phantasiam illa haberet potestatem excōmunicandi. Imo si bene consideretur sumendo ecclesiam, vt totum homogeneum: quoniam fides sola est eius natura, accidit illi toti, quod aliqua ei⁹ pars sit status clericalis: quia in illo toto vt sic potestas ponitur. Secundò ergo potest intelligi, sumēdo ecclesiam, vt totū heterogeneum, i. dissimilis naturæ, prout ecclesia constat ex omnib⁹ membris officialibus (puta episcopo, Sacerdote, Diacono, vel aliis quomodolibet assignādis membris) hoc. n. totum est quasi corpus constans ex oculis, manibus, &c. Et sic esset sensus, Dic ecclesiæ, i. conuocationi integræ membrorum ecclesiæ. Et si in hoc sensu intelligatur,

ligatur,quod ipsum totum ratione suæ totalitatis habet potestatem iurisdictionis,obstāt tria,primo quod æqualis intēsiue poneretur in qualibet ecclesia,quoniam una tātum potestas a Domino nominata est,& non magis de vna quam de alia ecclesia, vt patet in litera,& ex antedictis.Secundò, quòd esset maior intensiuè potestas totius ecclesiæ,quàm illa,Quodcunq; ligaueris,&c.Et tenet sequela, ꝙ potestas totius ecclesię ratione suę totalitatis ponitur superior,etiam respectu papatus.Falsitas autem consequentis patet etiam ex verbis Domini eadem verba replicantis,quę Petro dixerat,s. Quæcunque solueritis,&c.Tertiò,quod nō esset data a Christo immediate,Matth. 18.quod tamen est totum fundamentum istorū.Et tenet sequela:quia nunc non erat institutum sacramentum ordinis, quod constat esse institutum simul cū Eucharistiæ sacramento,Pridie quam Dominus pateretur.Nō igitur dedit Dominus tunc ecclesię,id est communitati Sacerdotum,Diaconorum & Episcoporum(qui integrant generale concilium) potestatem iurisdictionis:quia non erāt sacerdotes,nec Diaconi, nec Episcopi,nec clerici:non enti autem nil datur. Et si dicatur, quod Dominus tunc non dedit,sed promisit se daturum in illis verbis, Quæcunque ligaueritis,&c.habeo intentum,quod nullibi in sacra scriptura habetur,quod Dominus per semetipsum immediate ecclesię communitati potestatē iusdictionis dedit.Et si instetur: quia quod promisit seruauit:patet responsio, quod non promisit per semetipsum immediate se daturum (vt patet in litera) & ideo nō oportet,quod hoc obseruauerit: satis namque feciset promissioni suæ sicut in veritate de facto verificauit illa verba sua mediante Petro in universis ecclesiis.Quia igitur de ecclesię communitate quomodolibet sumatur,non verificantur ratione suæ totalitatis verba Domini Mat. 18.in quibus totum fit fundamentum ex authoritate scripturę, tota aduersariorum opinio stat in hoc, quod communitas ecclesię ratione suæ totalitatis habet potestatem immediate a Domino: consequens est ut verba Domini verificentur de eclcesia ratione partis (puta capitis)vt prædictum est.Et propterea cōmunis animi coinceptio fidelium est,Dic ecclesiæ, id est, Prælato ecclesiastico,ratione cuius ecclesia ipsam potestatem habet.

CAPVT VI.

Quomodo potest (condescendendo multorum sensui) intelligi quod Ecclesia ratione suæ totalitatis, habere potest & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.

OBseruandum Quoque est,ne fallamur, videntes qñque authoritatē iurisdictionis ecclesiasticæ ī ecclesia rōne suę totalitatis:& pp ea falsa iudicemus prędicta.Nō enim docuimus aut docemus non conuenire ecclesiæ potestatem quādoque ratione suę totalitatis,sed sic non esse datam ei a Domino Iesu Christo immediate per illa uerba Matth.18.Non nego enim quod episcopi orientales conuenientes possint simul quasi vnum corpus & vnam authoritatem ex suis conficere, sed etiam singulos subiiciendo illi: & sic illa potestas in toto illo corpore ratione suę totalitatis existens, statuet supra illas ecclesias,actusque iurisdictionis exercebit.Sed tamen nihil poterit illa potestas, nisi quod ex potestatibus singulis, & illarum subiectis consurgere potest,propter quod si esset aliquid reseruatum Romano pontifici, non posset potestas illa absoluere ab illo.

Et similiter omnes uniuersi orbis prælati, mortuo summo pontifice,vel sine illo,si conuenirent communicando in vnum corpus,& vnanimes in constituendo,constituerent in tota synodo illā potestatem unam super omnes ecclesias,his tamen exceptis,quę summi pontificis sunt propria.Simili quoque modo,quum papa,cum reliquis prelatis orbis Concilium celebrando simul cum eis constituit, absoluit, damat, &c.cōmunicando cum aliis,quasi unus ex eis facere uidetur. In his enim omnibus & similibus non est aliqua potestas immediate data a domino Iesu Christo ipsi cōmunitati primo: nec est aliqua extranea potestas a potestatib.partialibus,sed velut potestas totalis consurgens ex partialibus. Quemadmodum enim in naturalibus inuenitur differe forma a forma dupliciter,s.ut una forma separata ab alia, ut forma solis a formis mixtorum,& ut forma totius a forma partis, ut humanitas ab aīa hōis: ita potestas papę differt ab aliis primo mō; & potestas synodi differt ab his ex qbus accumulatur,secundo modo. Et ista potestas in tota synodo per uiam communionis seu accumulationis in communi a singulis partibus liberalius vel minus liberaliter,prout partib. & pręcipue principi uidetur,qui numquam totam suam authoritatem accumulare in communi intelligitur,sed quātum ad illa tractanda expedit.In cuius signum non intelligitur, se subiicere synodi potestati coactiue, quantūcunque statutis synodi consentiat, cōmunibus oībus ecclesię personis.Et ex hoc patet,quod si tota ecclesia secluso papa,aliquem præficeret curę ecclesię,ille esset subditus papę,nec posset a casu papali absoluere,quod non esset, si ecclesia haberet vniuersalem, & plenam potestatem immediate a Christo ratione suę totalitatis,secluso papa.Et similiter papa potest quantum est ex potestatis authoritate,tollere statuta Concilii generalis, etiam de cōsensu & authoritate sua facta, quod non esset sine clesia integra ratione suæ totalitatis haberet potestatem uniuersalem,& plenā a Domino Iesu Christo.Ex omnibus autem dictis cuulsām iam esse radicem ex iure diuino opinatam potestātis ecclesię supra papam,liquido apparet.

TRACTATVS SECVNDI

Apologiæ secunda pars in nouem & uiginti capita diuisa.

SVMMARIA.

1 *Responsio ad obiectionem contra illud,quod Dominus Ecclesiæ regimen sic ordinauit, vt Summum Pontificem instituerit,a quo via ordinaria in reliquum Ecclesiæ potestas deriuaret: & quod Apostolis alijs via præuentionis gratuitæ potestatem dedit.*

2 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod papa est caput vniuersalis Ecclesiæ et non solum singulorum membrorum.*

3 *Responsio ad obiectiones contra illud,quod Concilium authorizatum a papa non est maioris authoritatis, quam ipse papa.*

4 *Responsio ad obiectiones contra illud, Si communitas Ecclesia secluso papa haberet potestatem supra papam ecclesiæ regimen esset popular.*

5 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod papa est supra communitatem totius ecclesię ex illa authoritate, Pasce oues meas, & quod papa est pastor vniuersalis ecclesiæ, & non solum singularum ouium.*

6 Re-

6 *Responsio ad obiectiones contra illud ex illa authoritate, fiet vnum ouile & vnus pastor, quod papa est pastor illius ouilis, & econuerso.*

7 *Responsio ad obiectiones contra illud, Non minus papa est pastor ecclesiæ catholicæ, quam quilibet Episcopus ecclesiæ suæ, inferendo ex hoc superioritatem papæ ad ecclesiam.*

8 *Responsio ad obiectiones contra illud, papa habet supremam potestatem in ecclesia, ergo est super vniuersalem ecclesiam.*

9 *Responsio ad obiectiones contra illud, papa est proximus & immediatus vicarius Christi, ergo nullam habet in terris potestatem priorem se, &c.*

10 *Responsio ad obiectiones septem contra illud, papæ potestas est supra ecclesiam vniuersalem, & concilium generale, vt distinguitur contra Papam.*

11 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Constan. Concilium pro tempore, quo fecit decreta de potestate synodi, non erat verum Concilium vniuersalis ecclesiæ, & quod Basilien. Concilium errauit illud sequendo.*

12 *Responsio ad obiectiones contra glossam datam ad illa verba Augustini, Quando Petrus claues accepit, ecclesiam significauit, quod per hoc intelligitur claues officio capitis in Petro & successoribus datas esse.*

13 *Responsio ad nouem obiectiones contra illud, quod papa non potest errare errore iudiciali in fide, quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide.*

14 *Responsio ad obiectiones contra illam rationem, quare papa non potest errare in fide; qui scilicet esset error vniuersalis ecclesiæ, quia tenetur sequi diffinitionem papæ in fide.*

15 *Responsio ad obiectiones contra expositionem illius verbi Hiero. Si authoritas quæritur, orbis est maior vrbe.*

16 *Responsio ad obiectionem contra multas authoritates ex libro Decretorum quibus probatur papam non habere superiorem in terris.*

17 *Responsio ad septem obiectiones contra illud quod ecclesia Dei secluso papa non est data potestas papalis, aut superior papali in Euangelio Matt. & quod in ecclesia huiusmodi non est talis potestas.*

18 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Ex missum est se, non sequitur esse subditum.*

19 *Respondeo ad obiectiones contra illud, quod ex 36.q.2.c. placuit. iuncto c.tria, habetur, quod Hier. authoritas innixa sacræ scripturæ præualuit Concilio.*

20 *Responsio ad obiectionem contra hoc, quod ex authoritate decret. de elect. in c. significasti. dicitur quod Concilia a papa habent authoritatem.*

21 *Responsio ad obiectiones multas contra illud, quod concilium generale legitimè congregatum potest errare diffiniendo, papa absente vel non consentiente.*

22 *Responsio ad plures obiectiones cõtra illud, quod potestas applicatiua papatus ad personam, seu potestas electiua papæ, est regulariter & principaliter de papa, & non nisi in casu in Concilio.*

23 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod in ecclesia est potestas authoritatiua super coniunctionem Petri & papatus, non autem super Papam.*

24 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod papa posset committere potestatem depositiuam papæ hæretici collegio Cardinalium.*

26 *Responsio ad obiectiones contra rationem datam, quare pro infidelitate sola potest papa deponi: quia scilicet sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse papæ.*

26 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod ex sacra scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunibilitate papæ respectu ecclesiæ.*

27 *Responsio ad obiectiones contra hoc, quod in solo casu hæresis papa subijcitur ecclesiæ, ita quod possit deponi.*

F 28 *Responsio ab obiectiones contra illud quod propter scandalum non est præscindendum caput iuxta Domini sententiam. Matth. 18.*

29 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Deus optimè prouidit ecclesiæ, disponens quod orationis remedio contra malum papam vteretur, non autem depositionis potestate.*

IN NOVEM ET VIGINTI CAPITA Apologiæ secundæ de comparata authoritate Papæ & Concilij.

G ET sic cum utriusque iuris, naturalis & diuini fundamentum ademptum sit, ad singula obiecta descendendum est.

CAP. I.

DIxi In capite tertio illius libelli, Dominum ordinasse sic ecclesiæ regimen, ut Petrum summum pontificem instituerit, a quo uia ordinaria in reliquum ecclesiæ potestas deriuaret; & quod ipse Dominus via preuentionis gratuitæ Apostolis aliis potestatem dedit.

Obijcitur contra. In ecclesia fuit potestas electiua papæ antequam Petrus fuerit papa; ergo, cũ maiori apparentia diceretur, Christum cum fecit Petrum summum pont. preuenisse ecclesiam: & id ex H gratia Petro contulisse quod ecclesia potuisset ordinare ex Christi institutione, quam quod præuenerit Petrum, dando Apostolis potestatem. Antecedens probatur: quia potestas electiua est in ecclesia a Christo, Matth. 18. &c.

Respondeo, Quòd assumptum est falsum: nam, cum electio papæ sit uicarij principis electio, & ordinarie electio uicari uniuscuiusque principis uiui & præsentis spectet ad ipsum principem: cõsequẽs est, ut cum Dominus usque in diem ascensionis, ut princeps præsens fuerit in ecclesia, ad ipsum ordinarie spectabat tunc electio sui uicarij. Nec umquam inuenitur qd' in Mat. 18. c. nec alibi Dñs dederit ecclesiæ ius eligendi suũ uicariũ ipso p̃sente. Vñ Dñs I nõ p̃ueniendo, sed instituendo & ex equẽdo qđ p̃miserat Matth. 16. Tibi dabo claues regni cœlorũ, &c. & Io. 18. Fiet unum ouile, & vnus pastor, Petrũ papam & papatum simul instituit. Rursus, (ut per antedicta patet,) Matthæi 18. potestas electiua papæ non est data ecclesiæ. Quomodo autem & unde potestas electiua papæ sit in ecclesia, inferius in cap. 22. dicetur.

Et aduerte hic, quod preuentio, quam ego dixi, super ipsius ecclesiæ, & sanctorum determinatione fundatur. Qđ enim a Petro ordinarie potestas in reliquum ecclesiæ corpus deriuanda sit, Leo in K cap. ita dominus, distin. 19. manifestat. Quod etiam Domin⁹ ipsum ordinaria uia instituerit, ex hoc qđ non ipsum solum, sed in ipso omnes successores suos instituit, habetur: hoc n. statuentis, nõ præueniẽtis est: sicut per oppositũ, quia reliquos Apostolos in proprijs tantum personis, & non in successoribus suis legatos uniuersales fecit, ad præuentionem gratuitam spectat. Hęc enim ecclesia fatetur Petri soli⁹ successorem uniuersali potestate cognoscens. Et per hoc etiam patet non fuisse in ecclesia ante institutum Petrum papam, potestatem electiuam papę. Nam tantam potestatem habet nunc qꝫ tam tunc: quum papa non possit illam auferre, & Dominus qui instituẽdo dederat, eam statim non diminuerit præueniendo secundum illos in institutione Petri. Quẽadmodum igitur poterat tunc quemlibet alium Episcopum in papam eligere, ita

mortuo

mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat a principe, potest alium Episcopum, quam Romanum papam instituere. Et sic Rom. Pontifex recognoscere dēt se prælatum cęteris ab ecclesia, hoc illi concedente, non auferendo, saltem: cuius tamen oppositum docet Pelagius in cap. quamuis. dist. 21. Sancta Rom. ecclesia catholica & apostolica, nullius synodocis cōstitutis cęteris ecclesijs prælata est, sed euangelica voce Dñi & Saluatoris primatum obtinuit.

Amplius, si Dominus immediatè dedit hāc potestatem electiuā papæ vniuersali ecclesiæ, qua præsumptione clerus Romanus & populus eius, &c. vsurpauerunt sibi hanc potestatem electiuam papæ tanto tempore antequam institutum aut approbatum fuerit per generale Concilium de electoribus: qua cōscientia tot sancti viri electionem toti ecclesiæ Christo commissam irrequisitis aliis a paucissimis tractauerunt, fecerunt, acceptauerūt, exercuerunt? Sed de his latior erit sermo: hęc aūt dicta sunt ad ostēndendā falsitatē assumpti in hac obiectione.

CAPVT II.

DIxi in cap. 4. eiusdem, ꝙ prævaluisset sententia Ioan. &c. Sed obiectio contradictionis proprie. cap. 6. tractabitur.

DIxi in cap. 6. eiusdem, Papam esse caput ecclesię vniuersalis non solum singulorum membrorum vt inimici veritatis glossant.

Obijcitur contra hoc dupliciter. Primò, quia falsum est papam esse caput ecclesiæ vniuersalis collectiue sumptæ, Tum quoniam ecclesia nō est Petri, sed Christi: iuxta illud Matth. 16. super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, nō tuam. Tum quia papa est minister ecclesiæ, non Dominus: Ecclesia autem est cui ministratur, ac per hoc maior: iuxta dictum Saluatoris, Maior est qui recubuit, quàm qui ministrat. Tum quia omnes authoritates dicentes papam esse caput ecclesiæ, intelliguntur de ecclesia pro singulis ecclesijs particularibus, respectu quorum est caput ministeriale, & non pro tota ecclesia collectiuè.

Secundò, quia licet concedatur Petrum esse caput ministeriale etiam totius ecclesiæ vniuersalis: non tamen oportet omnem proprietatem capitis in eo saluari: & specialiter superioritatem in authoritate respectu totius residui. Et hoc præcipuè, quia tota ecclesia non dicitur corpus Petri, sed corpus Christi: vt patet ad Ro. 12. Et confirmatur hoc, quia Rex dicitur caput regni, non tamen propterea est regno congregato superior, sed qualibet eius parte.

Respondeo. Et ad primi quidem probationem primam ꝙ ecclesiam nō esse Petri, sed Christi, non arguit Petrum non esse caput eius: sed Petrum non esse caput illius ex se, sed loco Christi: vt patet. Ad secundam verò probationem, ꝙ Petrum esse ministrum ecclesiæ, vt cui ministrat, non est esse inferiorem potestate, sed exercitio: vnde ipse Dominus de seipso dicit, ꝙ venit ministrare, & papa vocat se seruum seruorum Dei, & sic est in veritate. Ecclesiam autem esse maiorē papa vt finis est maior eo quod est ad finem, verificatur ꝙ est esse melius: in his. n. quæ non mole magna sunt, idem est maius qđ melius ſm Augu. papatus siquidem est propter ecclesiam, & non econtrario. Vnde ex hoc, ꝙ papa non est Dominus, sed minister, & ecclesia maior bonitate & nobilitate, nihil habetur contra potestatē capitis contra quem tenditur. Ad glossam demum cōmunem, dicitur quòd licet multæ authoritates possent sic glossari, non omnes tamen sunt illius capaces: vt in libro ostensum est.

A Ad secundum autem dicitur, ꝙ ecclesiam non esse corpus Petri, sed Christi, verum est: quia Christus nō solum caput mysticum eius, sed mysticum suppositū ipsius est: vt patet ad Ephes. 1. vbi de Christo duo dicuntur quod est caput ecclesiæ, & ꝙ ecclesia est corpus eius. Et primæ ad Corin. 12. expresse dicitur, Sicut. n. vnum corpus est & multa membra habet, omnia autem membra corporis cū sint multa, vnum tamē corpus sunt: ita & Christus. Ex hoc autem, ꝙ ecclesia est corpus Christi & non Petri, non sequitur ꝙ Petrus non sit caput loco Christi, sed ꝙ Petrus non ille qui operatur per membra huius corporis, sed Christus, qui per Petrum & cæ-
B teros operatur. Et similiter nō sequitur, quod illud caput loco Christi non sit superius authoritate residuo corporis Christi, vt manifestè liquet. Ad confirmationem dicitur dupliciter. Primo ꝙ nullus dicit ꝙ ex esse qualitercunque caput alicuius multitudinis, sequatur potestas iurisdictionis super illa multitudine, cū multipliciter aliquid possit dici caput alterius metaphoricè. Papa autem est sic caput, qđ est pastor, episcopus, & rector totius ecclesiæ, & nō solum singularum, vt authoritatibus & ratione ibi probatum est. Dicitur secundò, quod sicut Rex est caput regni, ita superior eo, & propterea rex qui dependet a regno collectiuè, nō est caput illius: & ideo non est superior eo, sed singulis partibus. Rex autē
C qui etiam a regno collectiuè non dependet (vt est Rex regum) est caput etiam totius cōgregati, & superior eo. Vnde arguere ab esse caput in Rege dependente a regno, ad esse caput in papa, non est rectum: eo ꝙ papa non depēdet a regno ecclesię, nec vices ecclesiæ gerit sicut rex talis vices regna: sed solus Iesu Christi vicarius est.

CAPVT III.

DIxi in eodem cap. 6. ꝙ potestas electiua ipsius papæ, in papę potestate est. Sed quia in c. 22. latius tractatur, ibid. obiecta soluentur.

DIxi in eodem c. 6. quod non est maioris authoritatis Cōcilium authorizatum a papa, quàm ipse papa.

D Obijcitur contra. Primo ex glossa in c. legimus. 93. dist. Statuta Concilij generalis præiudicant statutis papæ, si contradicant.

Secundo, quia constitutio Calcedonensis Concilij prævaluit reclamationi Leonis de Constantinopolitana sede, vt patet in cap. antiqua. de priuilegiis. & 22. dist. renouantes.

Tertio, quia consuetudo generalis ecclesiæ pontificale statutum abrogat.

Respondeo. Et de glossa primo dico quod ipsamet non assertiuè dicit illam sententiam, sed argumentum ad illam dicit: vt patet etiam seipsa in ca. nemo. q. 9. ad quam se remittit.

E Secundò dicitur, ꝙ verificatur de statuto Concilij superueniētis statuto papæ: quoniam quemadmodum ipsemet papa ius condēdo priori contrarium, illud tollit (vt patet in c. licet, in sexto) ita etiā Concilij authorizati a papa constitutio papæ constitutionem priorem contrariam tollit.

De vigore autem Concilij circa sedem Constantinopolitanam, dicitur ꝙ non concludit superioritatem Concilij supra papam, sed tolerantiā papæ. Videmus. n. continuè prælatos cedere multitudini magnatum: quamuis si potestate vti vellent, compescere possent. Quamuis de reclamatione Leonis nihil in capitulis illis habeatur, imo ibi humilis est loquutio dicentium, Petimus, &c.

De vi autem consuetudinis vniuersalis dicitur, quòd

quòd si hoc concluderet ecclesiã supra papã: cõcluderet ẽt ecclesiã supra se ipsã ecclesiã: qm etiam statutum vniuersalis ecclesiæ, generalis consuetudo abrogat: vnde abrogatio istiusmodi non fit potestatiuè, sed executiuè ex parte ecclesiæ, & negatiuè ex parte principis: quia scilicet non cogit.

CAPVT IIII.

DIxi in eodem sexto cap. q, si ecclesia, hoc est communitas ecclesiæ, secluso papa, haberet potestatem supra papam, quòd ecclesiæ regimen esset democraticum, seu populare: in quo tota authoritas apud nullum residet, sed in tota communitate.

Obijcitur contra sequelam: quia non dicitur regimen regale, in quo fit vnicus toto residuo superior; quia tunc non esset in ciuilibus aliquod regimen regale: sed quia est vnicus, qui totius populi vices gerit quolibet particulari superior.

Respõdeo, quod sequela est optima formaliter intellectis terminis; quia, si in tota communitate sola est authoritas; ergo vt sic cõstituit regimen populare: quamuis inquantum aliquem vnum præficit, constituat aliam speciem regiminis. Rursus sequela est optima de supremo regimine ecclesiæ de quo est quæstio: quoniam, si in tota communitate & sola est vniuersalis ecclesiæ potestas, summum regimen, summumq; tribunal eiusdem, ad quod oĩa resoluenda sunt, esset populare (vt patet) quicquid esset de regimine medio per vnum. Vnde, si in regno aliquo populus est supra regẽ, manifestè sequitur, & q communitas populi, vt sic regimen est populare, & quod summum tribunal est populare: quamuis exerceat per aliam regiminis speciẽ (puta per regale) supra alios iurisdictionem suam communiter. Nihil igitur obstant obiecta dictis; quoniam cum regimine regali medio, stat supremũ populare, de quo est q̃stio, & formalis sermo.

CAPVT V.

DIxi in c. 7. probando q papa esset supra communitatẽ totius reliquæ ecclesiæ, ex illa authoritate, Pasce oues meas, &c. q papa est pastor vniuersalis ecclesiæ, & nõ solũ singulariũ ouiũ.

Obijcitur respondendo dupliciter. Primò per interemptionem negando. s. hoc. Secundò per limitationem, q papa est pastor totius ecclesiæ quãtum ad administrationem pabuli spiritualis verbi Dei & sacramentorum. Hæc enim non exercentur per communitatem, sicut actus iuridici.

Respõdeo, & negatio quidem irrationabilis inferius in 70. cap. ratione monstrabitur: nunc authoritate inducta ostenditur. Quum Dominus dicit, Pasce oues meas, illimitatè admittitur: ergo nõ est limitandum ad singulas & non omnes, vt negatio ista limitat: nam singulæ, & omnes suę oues sunt. Secunda autem responsio aut nihil dicit, aut seipsam interimit. Nam dupliciter potest intelligi concessum, quòd papa est pastor totius ecclesiæ quantũ ad administrandũ uerbum Dei & sacra, primò authoritatiue, secundò ministerialiter, respectu totius ecclesię. Si authoritatiue, ergo ipse verè superior tota ecclesiæ cõitate est; nam authoritatiue pascere verbo Dei & sacris, est actus superioris absolute respectu illi⁹, qui sic pascitur, vt patet inductiue: & sic respõsio interimit seipsam. Si aũt ministerialiter, ergo non hẽt papa ex se in pascẽdo plusquã in actib. iuridicis: põt siquidẽ, & act⁹ iuridicos oẽs, vt minister ecclesię cõitatis apud istos. & sic rñsio nihil dicit. Est ergo papa verè pastor authoritatiue vniuersalis ecclesiæ, & singularum personarũ eius in iudicio, & iustitia & verbo Dei, &c. vide illius q pascit omnes in innocentia cordis sui.

CAPVT VI.

DIxi in eodẽ septimo capitulo ex illa authoritate, Fiet vnum ouile & vnus pastor, quod papa est pastor illius ouilis, & non econuerso.

Obijcitur, quòd Christus dixit Petro, pasce oues meas, nõ tuas: & quod Christus dedit potestatem ouili supra pastorem.

Respõdeo, quòd Petrum esse pastorem ouium non suarum, sed Chri, concludit ipsum esse pastorem non ex se, neque loco ecclesiæ communitatis, vt obiicientes dicũt: quoniam oues nec sunt Petri, nec sunt cõmunitatis ecclesię, sed loco Iesu Chri, cuius solius sunt oues propriæ. Vnde ex hoc nihil aliud habetur nisi quod Petrus præest ouili nõ suo, sed Christi: non ex se, sed loco Christi. Quod autẽ additur, Christum dedisse authoritatẽ ouili supra pastorem, voluntarie dicitur, & ipsis verbis Domini dissonat & repugnat: Dissonat quidem, quia ouile illius pastoris ecclesiam cõstituit. regulare est autem vt pastor præsit ouili, & non econtra. Repugnat autem, vt ibidem deductum est, quia non fieret vnus pastor iuxta verbum Domini, sed duo: scilicet Petrus & ipsum ouile. Et, quia de Petro voce Domini cõstat dicentis, pasce oues meas, & quòd vnus tantum sit, eiusdem authoritate Domini patet, consequens est ut alter pastor fictus sit contra Domini sententiam.

CAPVT VII.

DIxi in eodem septimo cap. quod non minus papa Episcopus ecclesiæ Catholicæ, quam quilibet Episcopus suæ ecclesię, ex hac propositione inferendo superioritatem eius super ecclesiam catholicam, & non solum super singula membra, sicut est ĩ alijs Episcopis respectu suarum ecclesiarum.

Obijcitur contra similitudinem. Tum quia Episcopus particularis gerit vices vniuersalis ecclesię: quę est supra suam communitatem. Tum quia ecclesia particularis, cui præficitur Episcopus, habet superiorem in terris, q præficit illum Episcopum.

Respõdeo, & primò, quod ratio non fundatur super similitudine: sed super proprietate huius sententiæ, papa est Episcopus ecclesiæ catholicæ, quãuis declaretur ex simili, imo eadem ratione in aliis Episcopis, Amb. est Episcopus ecclesiæ Mediol. &c. Vnde, cum ex ista propositione formaliter intellecta, papa est Episcopus ecclesiæ catholicæ, sequitur ipsum eẽ Episcopum communitatis ecclesię, satis habetur intentum.

Obiecta autem afferunt dissimilitudinẽ, in non causa ut causa. nam in eo, quod est esse episcopum catholicę, uel talis ecclesię potest considerari quid importet esse episcopũ, & potest considerari a quo fiat episcopus. Et obiecta quidem procedunt considerando a quo fiat, uel fieri debeat episcopus: ratio autem procedit considerando quid est esse episcopum. Constat autem, quod ad iudicandum de naturis rerum, causa formalis, & quod quid est cõcludit efficaciter undecumq; fiant effectiue: siue enim homo fiat a Deo, ut Adam, siue ab alio homine, ut nos: unius naturæ sunius. Et similiter siue episcop⁹ fiat a papa, siue ab uniuersali ecclesia, siue habeat superiorem, siue non: unius naturę est, inquantũ episcopus: quamuis alterius naturę sit, inquãtum subditus. Vnde vt vnico verbo dicatur, ratio de episcopo, ut sic, loquitur: obiectiones autem de episcopo,

inquan-

inquantum subditus alteri & alterius & ab altero. A
Propter quod cum papa sit vere episcopus ecclesię
catholicę, sequitur, vt ibidem dixit, quòd est primo
episcopus ipsius ecclesiæ catholicæ, & secundario
singularium. Tamē quia non minus est ipse catho-
licæ ecclesiæ episcopus quam Ambr. Episcopus ec
clesiæ Mediol. esset. n. longe minus, si non esset epi
scopus totius, sed singulorum membrorum tm̄.
Tum quia actus proprius ēpi. qui est superintende-
re, primo fertur super bono ipsius catholicæ eccle-
siæ, & secundario super bono singulorum, vt patet
ex hoc, quod papa ad hoc tenet̄ sub peccato morta
li ex hoc quòd est papa: constat autē potestates per
actus proprios cognosci. Nec ad hoc video respon B
sionem; nisi diceretur, quòd papa habet hūc actū,
inquantum gerit vices vniuersalis ecclesię, cui pri-
mo cōuenit iste actus, & ex eius commissione con
uenit papæ. Sed hęc responsio potest dupliciter in-
telligi Primò, quòd papa habeat hūc actum depen
denter ab ecclesia; sicut Rex creatus a regno, & in
hoc sensu falsa est: quia sic papa esset vicarius eccle
siæ, & non immediate ipsius Iesu Christi: quod de-
monstratum est esse falsum, & amplius monstrabi-
tur. Secundò potest intelligi quòd papa habet hūc
actum ex suo officio, supplendo id, quod ecclesiæ
conueniret, si non esset subdita. Et in hoc sensu est C
vera responsio: sed nihil obstat rationi, vt patet.

CAPVT VIII.

DIxi in eodem 7. c. quòd papa habet suprēmā
potestatem in ecclesia Dei: & ex hoc deduxi
hoc ipsum esse supra vniuersalem ecclesiam.
Obijcitur glossando. primo, quòd potestas papę
dicitur suprema respectu potestatum particularium,
non aūt respectu potestatis cōitatis totius ecclesię.
Dicitur secundo, quòd ex hoc quòd ponitur su
prema potestas in papa, & suprema potestas ī eccle-
sia, nō sequitur, quod sint duæ supremæ potestates
in ecclesia Dei: quia potestas papę est propter ec-
clesiam: iuxta illud, posuit vos Deus regere eccle-
siam, vbi autem vnum propter alterum, ibi unum D
tantum, vt patet in Topicis.
Responde o, & glossa quidem allata repellitur ex
magna differentia inter secundum quid & simpli-
citer. De papa asseritur simpliciter, quòd habet su-
premam potestatem in ecclesia Dei, vt patet in tex.
allegato ibi; glossa autem ponit papam habere po-
testatem suprēmam secundum quid, quia in respe
ctu ad aliquas: & non ad omnes potestates in eccle
sia Dei. Repellitur quoque ex literali expositione
illius superlatiui suprēmā, pōt. n. exponi negatiue,
& positiue, i. non habens superiorem, & omni alia
superior, & utroque modo repugnat glossę illi.
Quod autem obijcitur sequelæ, nihil est: quoniā
si communitas ecclesię est tantę potestatis, quòd E
papa subest ei, oportet quòd obiectum propriū po
testatis ecclesiæ, & obiectum propriū potestatis pa-
pę; se habeat f̄m supra, & sub, proportionaliter, sicut
ipsę potestates. Et hoc etiam est manifestum ex eo,
quod cōmune bonum ecclesiæ totius est propriū
obiectum potestatis communitatis ecclesiæ; bonū
aut̄ singulorum est proprium obiectum potestā-
tis papæ consequenter loquendo, quia potestas sua
propria f̄m illos est primo respectu singulorum, &
respectu boni communis totius, papa non intro-
mittit se, nisi vt vtens potestate ecclesiæ, vt instru-
mentum illius; essent ergo verissimæ duę potesta-
tes suprēmæ, & subordinatę simul, qd̄ est ridiculū.
Ad id vero quod dicitur: Potestas papæ est pro-
pter ecclesiam, dicitur quod secundum veritatem
est verum, & nihil iuuat: sed f̄m hypothesim corū
non esset propter ecclesiam eodem modo forma-
liter sumptam propter quam esset potestas illa ec-
clesiæ, quia ista propter ecclesiam collectiue, illa ve
ro propter ecclesiam distributiue. Vnde cum regu
la ex vnitate obiecti non obstet, & potestas non sit
propter potestatem, sed sub potestate, non video
quomodo obstet regula Topica.

CAPVT IX.

DIxi in eodem 7. cap. quod papa est proximus
& immediatus vicari⁹ Christi: ergo nullam
habet in terris potestatem priorem se: & in-
de intuli, ecclesiam non habere immediate ordina
riam authoritatē a Christo, & papam non median
te ecclesia habere authoritatem, &c.
Obijcitur glossando, quod papa dicit̄ immedia-
tus vicarius Christi: quia potestas vicariatus sui est
immediate instituta a Christo & ecclesiæ collata,
& non propterea quòd habeat a Christo non me-
diante ecclesia, ita quòd papa est immediatus vica-
rius Christi, sicut apud Apostolum, Reges sunt mi
nistri Dei in vindictam malefactorum, qui tamen
mediante populo fiunt.
Respondeo, & glossa quidem repellitur ex diffe
rentia inter medium in instituendo principatum,
& medium in principando, differunt. n. hæc sicut
cœlum & terram. Et esse immediatum, vel media-
tum vicarium, non attēditur secundum institutio-
nē solam, sed secundum ipsum principaliter. De-
claro singula breuitatis causa in exemplis, Christus
instituit absque medio potestatem episcopalem &
sacerdotalem, instituit mediante ecclesia potestatē
ordinum minorum, & subdiaconatus secundum
aliquos in istis est medium in instituendo, in illis
non. Papa instituit legatum, qui committit uices
suas alteri, legatus principāt̄ sub papa absq; medio,
vicari⁹ autem legati cum medio in principando,
dependet enim principari huius a principatu lega-
ti, & non sola electio ipsius. Ex his autem liquet
quale medium negatur, quum absolute dicitur
aliquis immediatus vicarius alicuius principis:
quod scilicet negetur medium in principando, vt
patet inductiue. Vnde cum papa absolute, & absq;
limitatione aliqua asseratur proxim⁹, & immedia-
tus Christi vicarius, negatur medius principatus
inter Christum & papam inferior Christo & su-
perior papa, cuius vices gerit papa. Si. n. medius princi
patus talis est, vt isti concedunt ponentes ecclesię
totius communitatem esse talem, principatum, li-
cet papa poſset dici vicarius Christi: non tamē pōt
vere dici simpliciter & absolute immediatus vica-
rius Christi, sed immediate vicarius ecclesiæ, & me
diate ipsius Christi. Immediatio autē institutionis
potestatis papæ a Christo, non facit ipsum papam
Christi vicarium immediatum, nisi secūdum quid
scilicet secundū potestatis institutionem: sic enim
quilibet episcopus potest dici immediatus vicarius
Christi; quia cuiuslibet potestas immediatè est īsti
tuta a Christo. Constat autem quod aliud intendit
determinatio ecclesiæ & Sancti patres, cum asseri-
tur papam immediatum esse vicarium Christi. Vn
de ratio stat in suo robore.
Ad id verò quod additur de simili in Regibus,
dicitur, quod non dicuntur proximi & immedia-
te ministri Dei, sed vices multitudinis gerendo, Dei
ministri proculdubio sunt. Longe autem aliter est
de papa, qui non gerit vices multitudinis, sed Iesu
Christi. Et scito, quod inter Regem creatum a po
pulo, vt Saul (vt stando in naturali iure fit) & Re-
gem

gem datum a Deo vt Dauid, & papã factũ a Chri-
sto, vt Petrus, & papam electum ab ecclesia, vt reli-
qui, tanta est in præsentando populum differentia,
quòd Rex tã creatus a populo, quam datus a Deo,
populum & eius potestatem repræsentat: licet nan
que in fieri differant inter se, quia alter a populo,
alter a Deo præficitur in natura tamẽ officii, & po
testatis non distinguuntur. Nam quemadmodum
organum naturale (puta manus) fit a Deo miracu
lose, perinde est ac si esset a natura, ita organũ po-
liticum, puta Rex cũ est a Deo perinde est ac si eẽt
a populo, & ppea eius potestatẽ vtroque modo fa-
ct⁹ repræsentat & exercet: illiusque vices gerere dr,
& non Dei immediate. Papa autẽ siue a Chro im-
mediate, siue ministerio ecclesiæ mediante factus
eiusdem ẽt est naturæ & potestatis, & nõ repræsen-
tat ptãtem populi ecclesiastici, nec ipsum, sed Dñm
Iesum Christũ immediate, & illius solius vices ge-
rit immediate. Et ratio diuersitatis in Rege & Papa
est: qa potestas regia naturali iure est in populo pri
mo, & ex populo deriuatur ad Regem: potestas au
tem papalis supra naturã est, & diuino iure in per-
sona vnica, nõ in cõitate primo est: statuẽte Chro,
Ioan. 10. formam supremi ecclesiastici Regis in vni
ca persona, cũ dixit, Alias oues habeo, & illas opor
tet me adducere: & fiet vnũ ouile, & vn⁹ pastor: &
determinãte eodẽ talem formam ad personam Pe
tri in sua perpetua successione, Ioan. vlt. cum dixit
illi, Pasce oues meas. Vñ papa solius Chri vicarius
est, & non ecclesiæ. & ppea diffinitum est per eccle
siam, quod papa in Beato Petro officium suũ vni-
uersale suscepit vt patet ex allatis in libello, &c.

CAPVT X.

DIxi in eodem 7. cap. conclusionem hanc, Pa-
pæ potestas est supra ecclesiam vniuersalẽ,
& Cõciliũ gñale, vt distinguit contra papã.
Obijcitur. Primo authoritate Augustini in epi-
stola ad Glorierum Elentium. Felicem Grammati
cum, &c. quæ inter Epistolas est 162. ubi loquens
de depositione Cęciliani Carthag. episcopi, dicit,
ecce putem⁹ illos episcopos qui Romę iudicarũt,
non bonos iudices fuisse: restabat adhuc plenariũ
ecclesię vniuersale Cõcilium, vbi etiam cum ipsis
iudicibus cã posset agitari: vt si male iudicasse con
uicti essent, eorum sentẽtiæ soluerentur, &c. & in-
ter episcopos Romæ iudicantes, cõprehendit Mel
chiadem papam, ut patet ex epistola illa. Ex quibus
verbis manifeste sequitur, quod a papa & Cõcilio
simul particulari, potest appellari ad Concilium uni
uersale, & sententia eiusdem solui:

Secundò, authoritate octauę synodi, can. uigesi-
mo primo, cuius pars habẽt uigesimasecunda dist.
in ca. diffinimus, ubi dr, Vniuersalis synodus cum
conuenienti reuerentia, quamlibet quæstionẽ de
Ro. sed exortam audire tenetur, & in ea proficere:
non tamen audacter sententiam in Romanũ Pon
tificem dicere. Ex quo patet quod licet omnem
quæstionem de Romana sede diffinire habeat sy-
nodus: id tamen cum reuerẽtia propter illius emi
nentiam facere debet.

Tertiò, authoritate Damasi papæ, quę ponitur
inter epistolas Ambrosii, epistola septuagesimasecũ
da, vbi Damasus dicit respõdendo. Cum huiusmo
di fuerit Concilij Capuensis iudicium, ut finitimi
Bonoso atq; eius accusatorib. iudices tribuerint,
aduertimus q̃ nobis iudicãdi forma cõpetere nõ
posset. nã si ĩtegra esset hodie synodus, recte de his
quę vestrorum scriptorũ cõprehẽdit series, decer-
neremus. Vestrũ est ĩgiẽ, q̃ hoc recepistis iudicium
F sententiam ferre: vicem. n. synodi recepistis, quos
ad examinandum synodus elegit. Et infra, Vos. n.
vt scripsimus, totius synodi vice Dei decernitis: nos
quasi ex synodi authoritate iudicare nõ conuenit.
Ex quibus manifeste patet primo quòd papa dicit
se non posse de illa causa cognoscere, de qua posset
si synodus adhuc esset integra, ideſt, nihil cõmisis-
set. Secundo, q̃ papa confitetur non solum concili-
um esse in eo in iudicãdo supius sed ẽt deputatos
per conciliũ, in ea cã in qua deputati sunt.

Quartò, authoritate canonis in c. si duo. d. 79. vbi
dr, q̃ si duo contẽdũt de papatu, Cõciliũ est iudex:
G ergo hẽt superioritatẽ in vtrunque, nullus. n. est al-
terius iudex ordinarius, qn sit iurisdictione supior.
Quintò, rõne, papa & reliqui prælati quidquid
iudicant, &c. faciunt vt ministri ecclesię, non solũ
finaliter (ideſt, propter ecclesiam) sed effectiue au
thoritate ecclesię: ergo in ecclesia est primo autho
ritas. Antecedens probatur, quia agere dicuntur se-
cundum intentionem ecclesię. Sequela autem est
manifesta: & cõfirmatur, quia suffragia, quib. priuat
excommunicatus, & indulgentię non sunt prælato
rũ, sed ecclesiæ. Et cõfirmatur iterũ, quia sicut De⁹
H condens humanum genus, dedit potestatem regi-
minis ciuilis ad finem naturalem, nõ vni, sed com
munitati, &c. ita regenerans idem ad finem super-
naturalem, dedit potestatem spiritualis regiminis
ad illum finem communitati ecclesię, &c. Et sicut
qũque prouidit populo, dãdo principem, ut Moy-
sem: ita prouidit ecclesię, dando Petrum. Et confir-
matur tertio: quia aliter politia ecclesiastica non es
set ita bene ordinata sicut ciuilis, nam ista põt pro-
uidere sibi principe potestate abutẽte in destructio-
nem. Ecclesia autem non posset si non esset supior
papa. Et confirmat quartò, quia ipse papa esset mi-
serabilior cæteris, si a malo cõpesci nõ posset. Et cõ-
firmatur quintò: quia papa est ecclesię filius, ac per
hoc subditus. Antecedens patet ex Ambrosio in li
I bro de Symbolo, Non habebit ibi Deum patrẽ, qui
noluit habere Ecclesiã matrẽ. Sequela patet Prou.
10. Stultus despicit matrem suam.

Sextò, etiam ratione, Si papa habet potestatem
super totum residuum ecclesiæ collectiuè, ergo po
test aliquem actum iurisdictionis in illud totum ẽt
inuitum exercere: sed hoc est falsum: quia non põt
illud totum excommunicare aut interdicere: nec
ad aliquid ipso renitente obligare: ut patet per il-
lud August. Leges instituuntur cum promulgan-
tur: firmantur cum moribus vtentium cõprobantur. dist. 4. c. in istis.

Septimò: quia potestas ecclesiastica prius tẽpo-
re est in ecclesia. quam in aliquo summo Põtifice:
K quia illa fuit instituta & ecclesiæ collata Matt. 8. ista
autem Ioan. vlti. Petro data est. Et ideo si Christus
Petrum papam non instituisset, potuisset hoc eccle
sia facere: committẽdo ei suam potestatem: nec po
tuisset illam ab eo auferre nisi ex causa rationabili;
sicut populus potest respectu Regis.

Respondeo, Ex authoritate illa Augustini, non
sequitur Concilium esse supra papam, sed dupliciter argumẽtum ex illa deficit. primo: quia æquiuo-
cat de Concilio. nam quæstio nostra est de Concili
lio distincto contra papam, seu secluso papa, quod
est Concilium acephalum. Augustinus aũt loqui-
tur de vniuersali concilio cũ papa, vt patet ex hoc,
quòd ponit præsentiam iudicum, i. episcoporum,
qui iudicauerant. Cõstat autem q̃ non licet argue-
re a Concilio, ad Concilium acephalum. Secun-
dò deficit: qa ex hoc, q̃ restabat refugium Concilij

uni-

vniuersalis, infert superioritas: est enim hic sophisma consequentis. Potest.n.recursus iste haberi propter multas causas, s. exclusionē suspitionis, pleniorem discussionem, maiorem sapientiam, psonalem tractatum & qcqd eiusmodi est: vt patet ex cōtinua consuetudine appellantium ad eundem iudicē (puta papam) plenius informandum, & cām per alios tractaturum iudices, &c. ET hoc consonat literali sē sui Augustini. vbi propter p̄sentiam omnium prelatorum potuisset causa ita discuti, vt ēt iudices qui primo in partibus, & qui secundo: Romę iudicarunt, personaliter præsentes rōnes iudicii conferre potuissent. & uniuersali omnium iudicio decerni, & ēt dissolui prius male iudicatum. Ad nihil.n.horum exigitur maior authoritas intensiue, quàm papa: sed sua sufficit cum maiori discussione, sapientia, &c. vt quotidie videmus. Est ēt cū his omnib. in concilio uniuersali maior authoritas extensiue, & maior solennitas iudicii quæ omnia sententiā eius omni exceptione maiorem reddere uidentur.

Ad secundā ex authoritate octauę synodi, dr̄ q̄ male exponuntur verba synodi, dicēdo q̄ synodus negat modū iudicādi papam (scilicet audacter) & non iudicium ipsum. ET q̄ hæc expositio sit mala, probatur, quia ly Audacter, aut importat vitium audaciæ, aut importat authoritatem. Si primū, cum illud sit uitandum respectu cuiuscunque, & non solum respectu papæ, ridicula esset decisio synodi, q̄ ipsa non debet vitiose, vel ex passione iudicare papam, &c. si f̄m, hēretur cōtrarium expositionis allatę. Vnde literalis sensus est, quod dicere sententiā in Rom. pont. est audacię vitium; illa siquidē negatio præposita non modū solum, sed totum negat. Dicendo igitur, Non tū audacter dicere sententiā in Romanum pontificem, significat q̄ non nisi audacter dicere pōt sententiam in Rom. pont. Sicut cū dicimus, q̄ de manifestis licet nobis iudicare: de occultis autem occultis non licet nobis temere diffinire, non intēdimus negare modum diffiniēdi tm̄ (puta temere) sed intendimus determinare, quod ipsa diffinitio de occultis cordis est temeraria; Determinat ergo ly Audacter, natutā iudicii in papā: sicut ly Temere, in exēplo dato naturā iudicii in cor. Et propterea ex hac authoritate habēt oppositum eius quod arguentes intendunt. In cuius signum, sy nodus dicit sibi competere audientiam & progressum in quæstione de papa cum reuerentia, & de sententia subdidit illā negatiuam, q̄ non subiunxisset si etiam sententia cum reuerentia sibi competeret; ipsa quippe distinctio expositionis confutatæ defectum ostendit. Cum autem legeris hæc, memento q̄ sermones morales de his sunt, quę regulariter accidunt. In casu q̄ppe hęresis ptinacis in papa, synodi iudicium depositiuum papæ absq; audacia esset.

Ad tertiam ex authoritate Damasi, dr̄, quod neutrum deductorum ex illa authoritate sequitur. Nā in illis verbis non negat potentiam, sed formam iudicādi sibi cōpetere posse. Et huius negationis causam reddit, non impotentiam aut subiectionem suam, sed indecentiam; vt patet in illis verbis, hoc autem familiare est principibus. Quin ēt si dixisset se non posse iudicare, verum dixisset, & a consuetudine principum non recessisset; qui ea se negant posse facere, quæ indecenter facerent si exaudirent. Cōstat autem, quod indecens est determinationes cōcilii etiam prouincialis soluere: quanto magis concilii generalis, quorum decreta etiam papam in foro conscientiæ ligant, non minus quā propria? unde, & f̄m sacros canones ad Romanum pontificem p̄cipue spectat seruare statuta patrum. Et si notaueris eandem authoritatem, contra arguentes facit, pro quāto insinuat excellentiā suā tātam, q̄d eū quasi ex synodi authoritate iudicare nō cōuēit.

Ad quartum ex authoritate Canonis; dr̄ quod gratis concessum est, quod papa incertus subditur Concilio. Duobus enim contendentibus incertis, iudicat ecclesia: sed si alter esset certus & indubitatus, ecclesia non iudicaret, sed adiuuaret certū obediendo, condemnando antipapam, &c.

Ad quintum ex ratione, quia prelati sunt ministri ecclesię, dicitur quod prelati dicuntur ministri Christi & ecclesię. Christi quidem & effectiuè (qa ab illo hēnt suam potestatem effectiue) & suppositaliter, mystice tamen: quia omnes prelati sunt velut membra Christi iuxta illud Aug. super Io. Si p̄positi ecclesię pastores sunt, quo modo vn⁹ pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnius membra pastoris? ECCLESIÆ autem integrę (id est cum capite suo, quod Christus est) ministri etiā dupliciter dici possunt, s. effectiue ratione patris, s. cēpitis, a quo habēt prælati authoritatem & integraliter; quia sunt mēbra ecclesię reliquę a capite, non ut suppositi, sed ut corporis mystici partes integrales. ET hęc dicim⁹ loquēdo de prælatis ecclesię absolute, non de isto ordinato & instituto ab illo: sic enim esset quęstio de illo a io, & sic de alijs. Ex quib. patet, quòd prelati ecclesię propriè loquendo, non sunt ministri ecclesię effectiue, nisi rōne capitis, s. Christi: & consequenter non sunt ministri ecclesiæ ut dominæ, nisi ratione capitis: propter quod Paulus dicit, Si quid ero donaui, in persona Christi, & rursus, Sic nos existimet homo, ut ministros Christi. Ex hoc autem quod ministri ecclesiæ dicuntur agere f̄m intentionem ecclesię, non plus habetur quam dictum est: quia, s. agunt secundum intentionem ecclesię in capite, & in corpore ab ipso capite diffusā. Quanuis hoc possit etiam intelligi secundum intētionem ecclesiæ, id est secundum intentionem ecclesiastico officio debitam; hac.n.intentione conficiunt, & conferri dicuntur sacramenta, &c.

Ad primam cōfirmationem, quia suffragia sunt nō prelatorum, sed ecclesiæ dr̄, quod falsum est suffragia non esse prælatorum, ut dispensatorum; q̄uis sint ecclesię integrę vt proprietarię: sed hoc nihil aliud concludit, nisi prelatos ab ecclesia integra ratione capitis potestatem habere. Vnde omnia deficiunt ob equiuocationem ad propositum ab ecclesia integra ad ecclesiam, vt distinctam contra caput. Ad secundam confirmationem de similitudine conditionis, & regenerationis generis humani, dr̄ quod apertissime constat falsum assumi, & dissimiliter Deū instituisse. Nam in ordine ad finē naturalē potestatem cōitati indidit, & non uni: in ordine autem ad finem supernaturalem potestatem dedit uni, & nō cōitati, prefecit enim Iesum Christum, secundum quod homo est, in principem & caput omnis ecclesiæ, vt patet, & hoc nō preueniēdo sicut in ciuilibus, sed instituendo, ut patet. ET scito, quod argumentum deficit ex eo, quod non attendit ordinem primarium regenerationis humanæ, sicut attendit primarium ordinem conditioni humanę: sed declinat ad ordinem secundarium ecclesiæ, qui est in tempore absentię principis, qui abijt in regionem longinquam accipere sibi regnum & reuerti. q̄uę declinatio manifestè defectiua est: qa primariū in uno, primarium in altero reddēdū p̄portionaliter est. Hic aut secūdarius ordo ī ecclesia naturā si sequiē principalis, absq; oī cōtradictione

optimus uidetur. Sic autem potestas in uno principis uicario non in communitate locanda est, & locata ab ipso principe in Petro. Vnde patet, qđ non præuenit princeps Ecclesiam, sed suapte natura ordinem regiminis spiritualis prosecutus in Petro & eius successoribus uicarium suum locauit. Ad tertiam confirmationem iam patet, quod optime prouisum est politiæ spirituali in suo naturali principe, qui peccare non potest: in ordinatione autem vicarii illius optime quoque prouisum est, dum suauis dispositio seruata est. Supernaturale nanque regimen (quale est Papatus) suapte natura supernaturalem defensionem & remedium sibi vēdicat: quale Dñs Iesus Christus sibi authoritatiue reseruando electionem & ecclesiæ reliquæ ministerio orationum instituit. Hoc. n. suaue, & efficax est remedium, vt in loco suo inferius amplius mōstrabitur. Vnde falsum est Dñm Iesum Christum minus bene ordinasse politiam Ecclesiæ ēt sub suo vicario q̄ Politiam ciuilem in humanis, qm̄ vtrobique nō idem, sed proportionale remedium contra malum principem datum est. Ita quod ecclesia pōt se & cōtra illum tueri, & deponere votis & operib. ecclesiæ proportionatis, s. orationibus, ieiuniis, eleemosynis: hæc. n. efficaciores sunt cæteris causis secundis: quia superiores sunt reliquis, & propriæ uniuersali saluti ecclesiæ, sed non omnes capiunt uerbum istud. Ad quartam confirmationem, dicitur quod immediate susceptus sub cura Christi viuentis, & specialiter de ipso curā habētis, nō est miserabilior cunctis, nisi rōne seruitutis uniuersalis & periculi maximi, & huiusmodi, talis autem est papa, qui nō potest coactiua pœna puniri, sed tenetur ex amore, libere operari. Fœlicitatis. n. quædam inchoatio est non miseriæ, esse in statu in quo non sicut seruus sub lege, sed sicut liber in gratia constitutus homo adhuc mortalis est positus: vt in papatu contingit. Ad quintum dicitur, quòd papa inquantum singularis persona est filius ecclesiæ, quia regenerās, nutritus & instructus ab ecclesia sicut cęteri; inquātū aūt papa, est filius ecclesiæ integrę, hoc est cum suo capite, & pr̄ non filius reliquæ ecclesiæ. Sed in his & similib. aduerte tu, cui hęc & similia obiiciuntur, ne æquiuocatio de ecclesiæ uocabulo te fallat, ut ea quę dicūtur de ecclesia integra (siue cū capite siue cum uices capitis hēnt) ad ecclesiæ cōitatē secluso capite applicata suscipias: hæc enim te deciperent.

Ad sextum argumētum principale dicit cū Apostolo. Quod omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: & rursus. Omnia possum, sed non oīa ędificant. Conceditur igitur, quod papa pōt q̄tum ex potestatis suę authoritate est, actum iurisdictionis ēt in inuitam ecclesiam reliquam exercere, sed nō expediret, si non ædificaret. Nec valet argumētum. Non pōt illā excommunicare, ergo non pōt aliquē actum iurisdictionis in inuitam exercere, vt patet. Ad probationem aūt ex authoritate Aug. dicitur, quod potius probat oppositū. si. n. leges instituūtur cum promulgantur, papa promulgando legem in totam ecclesiam instituit absque ecclesiæ cōsensu. potest igitur ipse solus instituere legem in illam. Firmitas autem ex consensu vtētium, non ex parte authoritatis, sed exequutionis se tenet. Quod cōuincitur ex eo, q̄ statutū vniuersalis concilii integri ēt consensu vtentium firmatur, ita quod non ligat qm̄ est a dissensu vtentium infirmatum, & tm̄ nullus dubitat vniuersale concilium integram firmitatē authoritatis legib. sui dare. Prouenit aūt hæc legū infirmitas ex dissensu vtentium ēt ab ipsis legislatoribus negatiue, pro quanto tolerando dissimulans, & implicite reuocant quod fecerunt. Et merito: quia lex (ut dī di. 4. c. erit) debet esse patriæ, loco, temporique conueniens.

Ad septimum dī quod falsum assumitur: nam potestas ecclesiastica primo fuit in primo summo Pontifice domino Iesu Christo, qui Pontifex assistens futurorum bonorum æternam redemptionem inuenit. Falsum quoque monstratum est esse quod Dominus per illa uerba quę habentur Mat. 18. potestatem ecclesiasticam dederit ecclesiæ, quātuis promiserit ei sup̄ suos subditos: ut superius diffusè discussum est. Aequiuocatio demum incidit iam dicta ab ecclesia, ad ecclesiā secluso capitedecliando. Reliqua autem quæ arguendo afferuntur (s. quod ecclesia potuisset instituere Petrum papā) quam falsa sint, ex supradictis patet: quia si potuit ecclesia umquam instituere papatum in uno & eius successore, vt Christus fecit, posset quoque illū instituere in triūuiratu, vel aliquo huiusmodi: quia eiusdē est īstituere, & īstituta mutare, p̄ loco & tpe.

CAPVT XI.

Dixi in 8. c. quod Concilium constantiense, p̄ illo tēpore primo quo fecit illa decreta de potestate synodi, non erat verum Concilium vniuersalis ecclesiæ. Et quod Basilien. errauit illud sequendo.

Obijcitur dupliciter. Primò, quòd blasphemaui. Secundo, quia Conciliū constantiense sub obedientia Ioannis 23. erat verum Concilium uniuersale: quia succedebat concilium Pisano, in quo fuerat unio ecclesię, deposito utroque papa (s. Gre. 12. & Ben. 13.) & electus Alex. quintus, cui successit Io. 13. qui congregauit illud Constantiēse Cōciliū.

Respōdeo, et primo quo ad Cōstātiēse, cōciliū. Si ego blasphemo, quare Gre. 12. qui expresse recusauit in actu unionis ecclesię recognoscere concilium illud pro tunc, ut Concilium illud, nō blasphemus, sed uir pacis, & ecclesię amator habitus est? vt patet in gestis eiusdem Concilij. sessione 43. Quare obedientia Ben. 13. inter fœdera vnionis, & & in actu vnionis ecclesiæ recusationem talis pro tunc Concilij volens & faciens, nō blasphema, sed catholicæ unitatis studiosa est habita? ut patet ī sessione 20. & 22. Quare Sigismundus Imperator, qui p̄sedit illi Concilio, ut satisfieret recusationi illius Cōcilij, non blasphemus, sed defensor ecclesiæ hētur? Quare demum ipsummet tunc Constan. Cōcilium, cum negauit facto seipsum esse concilium non semel, sed bis (primò in acceptando præsidentiam Imperatoris, & authorizari se in concilium a Grego. 12. secundo in acceptando se conuocari ab obedientia Ben. 13. & conuocare illam) non blasphemauit? Et si potius scandalū permitti dēt a qualibet singulari persona, quā ueritas deseratur, qūo concilium vniuersale a spiritusancto rectum, potiꝰ veritatem deseruit seipsum facto negans, quā scandalum permittere uoluit iam natum? Ex his autē rectè consideratis patet, quod concilium illud nō reputauit seipsum certum & indubitatum concilio illo tempore, & propterea hmōi negationes admittebat dās operā ut unum certum & indubitatū concilium fieret cum indubitato capite, ut tandē fuit. In quo igitur ego erro, si dubia & incerta pro dubijs incertisq; habui? nihil. n. dixi aliud in snīa. Nā dubia & incerta pro uera authoritate refutari cōstat, ueritatisq; authoritatēeis tribuere nephas ē.

Ad secundam obiectionē de successione ad cōcilium pisanum, dicit, quod nec illud concilium constat

constat fuisse certum & indubitatū: ut cęteris omissis patet ex duobus. Primo, quia assertio ista revocaret antiquum schisma: quid etiam aliud est dicere, Concilium illud Pisanum cum Alex. 5. certum & indubitatum, quàm certè & indubiè damnare Gregorium 12. & Benedictum 13. cum suis obediētiis? Hoc autem est redire ad illud schisma. Secundò, quia ipsum Constan. Concilium sub obediētia Io. 23. licet crediderit se esse vniuersale Concilium succedēs Pisano, non tū hoc pro certo & indubitato tenere se cōtestatū est facto suo, vt patet ex dictis.

Accedit ad hæc, quod sine papa diffiniuit: & ꝓpterea si fuisset ēt tota reliqua ecclesia repræsentatiue potuisset errare, nec fuisset concilium generale perfectum simpliciter; vt patet in libello.

Quo ad Concilium verò Basilien. vniuersalis Ecclesię responsionem replico: quæ Eugenium adoraut, concilium Florentiæ vniuersale ex Orientali etiam ecclesia celebrauit in materia fidei, &c. Si ego blasphemaui, quis excusat ecclesiam a blasphemia?

CAPVT XII.

DIxi in c. 9. glossando verba Aug. Petrus quādo claues accepit, Ecclesiam significauit, & similia quæ in hoc sensu dicta sunt, quia officio capitis perpetuo, in Petro & successoribus data hæc sunt: & propterea in persona ecclesię dicitur Petrus suscepisse hæc.

Obiicitur, Quod nō sit iste sensus intētus ab Aug. quia sequeretur, claues datas esse ecclesiæ finaliter, & non formaliter: cuius oppositum vult ibi Augu.

Respondeo, quòd sequela non tenet: imo sequit̄ exillo sensu claues esse datas ecclesiæ formaliter, tum quia quod datur capiti formaliter, vere etiam datur corpori, cuius est illud caput formaliter: tum quia datum capiti & corpori formaliter, quamuis corpori mediāte capite, constat datum esse toti formaliter: sic autem est in proposito, vt patet. Sed argumentum præter hoc fallitur in æquiuoco de ecclesia: ab integra ecclesia in terris, capite, s. & corpore, [de qua loquitur Aug.] ad ecclesiam pro corpore tantum, vt quoddam vnum integrum, cuius papa sit vicarius, quod est fictitium. Firmatur autem sensus a me assignatus ex eo quod exposui Aug. ex ipsomet Aug. inquit enim in lib. de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos, ecclesiæ catholicę psonam sustinet Petrus: huic enim ecclesiæ claues datæ sunt cum Petro datæ sunt. & cum ei dr̄, ad omnes dicitur, Amas me, pasce oues meas. Hæc ille. Constat enim q̄ Petro ut distincto ab aliis, & ꝓse & successoribus datus est papatus, per illa verba, Pasce oues meas, Io. vlt. Et Au. idem iudicat de hoc actu, & de acceptione clauium. rōne igitur officii capitalis & perpetui in ecclesia diffusi Aug. dicebat quod personam ecclesiæ gerebat.

CAPVT XIII.

DIxi in eodem cap. 9. quod papa non pōt errare errore iudiciali in fide, quamuis possit errare personaliter, quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide: ut decret. primo. & Sanct. Thom. post dicit. & probat ratione & authoritate Cyrilli & Maximi.

Obiicitur, Primo, quia duo summi pōtifices determinauerunt contraria in his, quę fidem tangūt, ergo alter eorū errauit errore iudiciali in fide. Assūptum patet de Io. 22. & Nicolao 3. quorum vnus determinauit iudicialiter Christum & Apost. nihil habuisse in communi nec in particulari, alter oppositum: ut est uidere in eorum extrauagantibus.

Secundo. Quia Innocentius tertius, & Celestin' determinauerunt contraria super illa propositione, Vno coniugum ad hæresim transeunte alter q̄ remanet in fide, potest ad secunda vota transire: ut patet in c. quanto, de diuortiis & glossa ibidem.

Tertiò, Quia aliqui statuerunt contra Enāgeliū: vt Pelagius, qui constituit ut subdiaconi Siciliæ a suis vxoribus abstinerent, quas in minoribus duxerant, aut ab officio cessarent: quam cōstitutionem quia erat impia & contra Euangelium, retractauit beatus Gregori⁹ primus eius successōr: ut patet in di. 31. c. ante triennum. in textu & gl. sicut. n. potuit iudicialiter statuere cōtra Euāgeliū, ita & diffinire.

Quartò, quia sequeret̄ quòd summus Pontifex non posset fieri hæreticus circa propositiones nōdum determinatas, vt erat articul⁹ de processione Spiritus sancti a Filio. Et tenet cōsequentia: quia nō posset esse pertinax contra suipsius determinationem. Sequeretur etiam quod determinatio etiā solius summi Pontificis ligaret suum successōrem. Sequeretur etiam, quod papa verè hęreticus male iudicari posset; quia decideret obiecta contra eū esse intelligenda in aliquo sensu suę assertioni cōsono.

Quintò, arguitur ad hominem, Quia ergo cōtra dico mihimet in hoc eodem libello, nam in fine quarti capituli dictum est, quod sententia Ioannis Euangelistę prævaluisset sententiæ Clemētis papę in doctrina fidei, & nunc dr̄, quod papa non pōt errare in iudicio fidei. hæc. n. cōtradicunt, quia nō prævaluisset sententia Ioannis, sed tātum fuisset stā dū sentētiæ Clemēti papæ q̄tū sentētię Ioānis, imo & pl⁹: quia apud Clemētē fuisset vltima decisio fidei iuxta hic dicta apud Petrū, si adhuc supuixisset.

Sextò, Quia frustra fuissent cōgregata quatuor Concilia generalia principalia contra quatuor hęresiarchas, puta Nicænum, Constantinopolitanū, Ephesinum, & Calcedonen. Et tenet consequētia, quia sufficisset solius papæ decisio: imo apud aduersarium tantę est potestatis solus papa in diffiniēdo, sicut aggregatum ex ipso residuo.

Septimo ex Occham, Quia Innocentius tertius (ut habetur extra qui filij sint legitimi, in c. per venerabilem) dicit: Cum Deuteronomium secunda lex interpretetur, ex vi uocabuli cōprobatur, ut qđ ibi decernitur, in nouo testamēto debeat obseruari. Quę verba si vniuersaliter secundum literalē sensum intelligantur, hęresim sapiunt: quia cæremonialia ibid. in c. 13. & 14. non sunt seruanda. Si verò mystice intelligantur, nihil speciale de Deuteronomio dicunt: quia omnia mystice seruanda sunt: ut legitur dist. 6. cap. his itaque:

Octauò ex eodem, Quia nonnulli summi pōtifices inueniuntur diffiniuisse se temporalib. habere supremam potestatem, cęteri vero oppositum.

Nono, Quia nō est verisimile, quod homini potenti in ijs quæ sunt fidei errare, commiserit Deus vltimam fidei decisionem.

Respondeo, Et ad primum quidem dr̄ quod falsum assumitur, s. quod vnus papa, s. Nicolaus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi. Nam manifeste Nicolaus (vt patet in 6. de verborum significatione exijt qui seminat) dicit, Egit namque Christus & docuit perfectionis opera: egit etiam & infirma sicut interdum in fuga patet & loculis: sed vtrunque perfecte perfectus existens, ut perfectis & imperfectis se uiam salutis ostēderet. Hęc ille. Vbi manifeste patet, quod Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid: ualet enim sequela, Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid, ut imperfectis se uiam salutis ostenderet;

ergo asserit Christum habuisse aliquid. Ioannes ergo 22. qui determinauit hæreticum esse tenere qđ Christus & Apostoli nihil habuerunt in cõi, quia contradicit sacræ scripturæ, veritatẽ fidei determinauit, cuius contrariũ nõ determinauerat Nicolaº.

Ad secundum dr̃, qꝓ neuter illorum Pontificum diffinitiue determinauit. Nam de Celestino in c. qñ. de diuortiis, Innocentius dicit, Licet quidam prædecessor noster sensisse aliter videatur, & de seipso subiungit, respondendo oppositum, Non credimº quod in hoc casu is qui relinquitur, viuente altero possit ad secundas nuptias conuolare. Vbi verba ipsa (videlicet videtur aliter sensisse, & Non credimus ostendunt quod non diffiniendo in materia fidei loquuti sunt.

Ad tertiũ dicitur quod Pelagius, si statuit illud, nihil contra, sed supra Euangeliũ statuit. Quod manifeste patet ex hoc, quod statutum illud suos obseruatores aut in bono supererogationis locabat, si continerẽt: aut in nullo malo, si nõ continentes se suspendebant ab officio: ut qdã subdiaconus fecit.

Est autem hic aduertendum, quãtum crescat infamia per diuersa ora paulatim; nam sanctus Gregorius de hoc statuto loquens dicit, & quod diaconus authoritate tamen papæ hanc prohibitionem fecit, (vt patet. 27. q. 2. c. multorum) & quod sibi durum ac incompetens videtur, vt patet in ca. ante triennium. dist. 31. Glossa vero ibidem auget, dicẽs, quod Pelagius hoc fecit, & quod illa cõstitutio fuit iniqua, arguẽs autem amplius auget, dicens, quod Rom. Pontifex statuit contra Euangelium.

Ad quartum dicitur, Negando primã sequelã, s. quod papa non possit esse in nõ decisis hæreticus. Nam si ille, qui est papa, tenuisset pertinaciter, Spiritum sanctum non procedere a Filio, etiam si ab ecclesia sic determinaretur, fuisset hæreticus. per accidens autem est, quod ab ipso vel alio determinatio ecclesiæ fieret; standum est enim in formalib. & per se, & non declinandum ad ea, quæ sunt per accidẽs in quacunque scientia. Ex hoc patet responsio ad secundam sequelam. Nam determinatio vnius papę in materia fidei ligat p̃ se oẽs personas ecclesiæ, quarum sunt actus credendi, & sic persona propria & successoris ligatur ad tenendam determinationem semel factam de fide. Ad tertiam autem sequelam dicitur, quod cum id quod imputaretur papę pro hæresi, non esset decisum ad huc per ecclesiam, & ipse non teneret hoc pertinaciter; sed defenderet esse consonum sacrę Scripturæ & fidei ecclesiæ, non esset hæreticus formaliter, etiam si materialiter erraret in his quæ sunt fidei. et propterea non sequitur quod papa male posset iudicari de hæresi in casu quo iudicandus est. s. de hæresi formaliter; in his enim non habet locum interpretatio ad istum vel illum sensum.

Ad quintum dicitur, quod nulla est cõtradictio in dictis meis allatis. Nam bene simul stat tam Ioannem quàm Clementem non posse errare, & tamen alterum: possunt enim esse duo omnino recta subordinata: ut patet apud omnes de ecclesia vniuersali præsenti, & de sacra scriptura. Dicendo autem, qꝓ sententia Ioannis prevaluisset sententię Clementis papę: nihil aliud dixi, nisi quod Clementis sententia subordinata erat sententię Ioannis. Ad id uero, quod adiungitur, quod sequeretur oppositum huius, negatur sequela. Nam cum dicitur, quod ad papam spectat finalis determinatio de fide; intelligitur in ordine & gradu suo scilicet sub sacra scriptura, cuius author est spiritus sanctus. Et, quia Ioãnes Euangelista in doctrina fidei locum sacrę scripturę tenebat (sicut Euangelium suum hodie tenet) ideo non sequitur quod magis Clementis quàm Ioannis esset standũ sententię, sed econtrario; et ex hoc patet responsio ad simile allatum arguẽdo de Clemente & Petro, quod scilicet non est eadem de vtroque ratio; quia Petrus nõ rõne papatus, sed apostolatus, locum etiam sacrę scripturæ tenebat, sicut nunc tenent Epistolæ eius, & hunc sensum expresse aperui in libelli illius loco allegato dicens, pręua fuisset sententia Ioannis sententię Clementis papæ in doctrina fidei, sicut mõ prævalet Euangeliũ Ioãnis sententiæ cuiuscunque papæ & totius ecclesię.

Ad sextum negatur sequela: quod scilicet frustra fuissent Concilia illa principalia in materia fidei congregata. Concilia enim non propter potestatẽ intensiuam sed extensiuam, & propter discussionẽ & collationem cum multitudine vniuersali sapientum in fide, & propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores, cõgregantur in materia fidei. Probatio autem sequelę procedit, acsi propter habendam solam authoritatem intensiuam concilium cõgregandum esset, qꝓ falsum est. Nam licet papa solus tantæ intensiuæ sit authoritatis, quantæ ipse cum residuo, non tamẽ tantę extensiuę, non tamen tantę sapientię, non tñ tantę acceptationis indubitatę ab omnib. (vt patet de ipsis oppositum sentientibus) non tamen tantę solennitatis (quę animos humanos communiter multum afficit) nõ demũ tãtę bonitatis & gratię corã Deo: q̃ apud multitudinem hominum multũ valet ad persuadendum quod a spiritu sancto regitur, errare nõ potest. Oportet. n. ea quę totam ecclesiam tangũt in singulis sic fieri, vt acceptabilia fa cillime oĩb. sint, & ad hoc multum valent vniuersalia Cõcilia a probis pręcipue prelatis celebrata.

Ad septimum dicitur, quia duę sunt leges diuinę (scilicet vetus & noua) & noua est secunda ordine generationis, iõ vocabulum illud, scilicet secũda lex, nouę legi cõuenire ex vi vocabuli dicitur; & argumentum ex conueniẽtia vocabuli sumpsit Innocentius. ex hoc expressit, ne intelligeretur qꝓ absolute concluderet, sed quãtum est ex ui uocabuli. Et hoc diminuit argumẽtum, non auget (ut patet) quoniam in uoce vna latent multa. Vñ ex hac conuenientia quãdam persuasionem intendebat, qua mandata in Deuteronomio, non ad literam, sed proportionabiliter fm conueniẽtiam ad tẽpus gratię seruanda erãt, qñ, vbi, &c. expediret. Vñ ipse mandatum vnum iudiciale ex Deuteronomio assumens, & tractans, non ad litteram, sed iuxta conuenientiam ad sacerdotium Petri exposuit. Nec obstat quod omnia veteris testamenti hoc modo seruari possunt, conceditur enim quod nihil speciale de Deuteronomio intendebat, nisi persuasionem ex conuenientia nominis.

Ad octauum dicitur, quod quia potestas papę directe est respectu spiritualium ad supremum simpliciter finem humani generis: ideo suæ potestati duo conueniunt, primo quod nõ est directe respectu temporalium: secundò, quod est respectu temporalium in ordine ad spiritualia: hoc enim habet ex eo, quod ad supremum finẽ omnia ordinari debent, ẽt temporalia, ab eo proculdubio, cuius interest ad illum, finem omnes dirigere: vt est Christi uicarius, primum aũt ex natura suę potestatis consequit. ex his autem sequit, quod utrunq; vere potest determinare, ut papa, & quod hẽt supremam potestatem in temporalib. & quod non hẽt supremam po-

potestatem in temporalibus; quoniam vtrumque verum est ad sanum intellectū. Affirmatio nanque est vera in ordine ad spiritualia. negatio vero est vera directe, seu secundum seipsa temporalia. Vnde nihil ex vtraque decisione erroris accidit. Aduerte tamen, quod quia aliud est determinare de fide formaliter, & aliud de eo, quod est fidei materialiter, nam primum importat determinare quod credendum vel non credendum est: secundum autem determinare de quęstionibus, quę in rebus creditis accidunt, & constat, quod cum determinatur quæstio aliqua; secundo modo non determinari dr de fide, sed de tali vel tali materia: ideo, cum dr, ꝙ papa non potest errare in iudicio fidei, non accipio dictum esse nisi de iudicio fidei formaliter, qñ, s. determinatur quid credendum vel non credendum. Contra quod nulla harum obiectionum procedebat, nisi prima apparenter: ne tamen figere videar, sigillatim solutæ sunt omnes.

Ad nonum dr, quod non verisimile, sed verum, & humanę diuineque rōni & authoritati consentaneum est, vt homini potenti errare secundum seipsum, non autem ut directo a Spiritu sancto, Deus vltimam fidei decisionem sub sacra scriptura commiserit. Cum. n. non sit differentia apud Deum in vno & in multis saluare, & omnes in Concilio prę sentes secundum se & proprias uires cōsiderari, posſint errare, male determinando de fide: ob ignorātiam vel aliquem alium defectum, ac per hoc ad assistentiam spiritus sancti recurratur, magis attestat assistentiæ spiritus sancti & eius virtuti, salus fidei p vnum quam per totum Concilium: hoc enim humanę sapientiæ opus esse uidetur (propter omniū Patrum concursum) illud autem solius Dei opus est & apparet. Vnitas quoque fidei unitatē quoque iudicis cui præest toti Ecclesię exposcit: vt in secunda secundæ, q. 1. ar. vlt. diuus Tho. affert.

CAPVT XIIII.

DIxi in eodem 9. c. rationem, quare Papa non potest errare in iudicio fidei, quia hic error esset error vniuersalis ecclesiæ, quia tenetur sequi diffinitionem papæ in fide, afferens ad hoc authoritatem S. Thomæ, & post Decretalis in ca. maiores. & Iesu Christi, Ego rogaui pro te, Petre.

Obiicitur Negando, quòd ecclesia de necessitate tenetur credere sententiæ diffinitiuæ Papę in materia fidei: & dicendo, ꝙ sicut Papæ pręcipienti cōtra Euangelium, non est obediendum, ita nec sentētiæ erroneę in fide. De authoritate Sancti Thomæ non est cura.

Ad capitulū, maiores. dicitur dupliciter, primo, quòd non pro ultima & necessario credenda determinatione habēda, sed regulariter ad papam est recurrendum, quia regulariter non est ecclesia cōgregata. Secundo (& idem redit) quòd referendæ sunt summo pontifici causæ fidei, ut conuocet cōcilium: quia ad ipsum spectat congregare illud.

Ad verbum Domini, ego rogaui pro te, Petre, dr ꝙ non pro sola persona Petri, aut successorib. orauit Christus ne deficeret fides eius, sed pro uniuersali ecclesia per Petrum representata.

Respondeo, Negationem illam consuetudo ecclesiæ authoritatesque sanctorū cōfutant, & ignis experientia comprobaret, si quis nō teneret, quod sola Rom. Ecclesia determinaretur, hęreticum esse, ut patet, extra, de hæreticis ad abolendam in textu & glossa. Et hæc rñsio manifestat, ad quid fateantur ipsimet se declinare oportere, defendēdo subiectionem papę in reliquo corpori Ecclesię, vel cōcilii.

Quod autem additur, ꝙ sententię erroneę, sicut nec pręcepto diabolico adherendum esset, verissimum est: sed nihil obstat: quoniam ex his nihil aliud quàm conditionalis veritas habetur, s. si determinaret erroneè, si pręciperet contra euangelium, non audiretur. Hoc enim non solum de papa, sed de Angelis sanctis uerissimum est, iuxta illud, Si Angelus de cœlo euangelizet aliud, &c. anathema sit. Ex his. n. consequitur, quod antecedens, aut consequens possit esse verum, ut patet.

Quòd authoritas S. Tho. paruifiat, non nihil est, qm̄ ecclesia non paruifacit. Sed esto, quòd S. Tho. paruifiat, Cyril. & Max. ibidem allegati ēt paruifient. Hier. quoque dicens ad Damasum (vt habet 24. q. 1. canone, hęc est fides) si hęc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare uoluerit, se imperitum, vel maleuolū, vel etiam non catholicum, non me hęreticum cōprobabit. manifesteque in his verbis contestans, ꝙ ex approbata fidei confessione a papa aliquis obstans non catholicus sit, parui pendendus erit.

Ad expositionem vero dictam de c. maiores. dr quòd literę contradicit. Nam textus causam quare ad Petri sedem sit recurrendum, assignat ueritatē Petri in confitendo fidem & indefectibilitatē eius in eadem propter orationē Christi. Ex hac. n. causa manifeste sequitur, ꝙ iō ad papam referendas esse maiores causas dr, quia ipse constitutus est indefectibilis iudex in fide. Et quia eum, qui certus est, amplius certificari non oportet, sequitur quod sentētia papę in fide est finalis determinatio & necessario credēda, secundum illam Decretalē. & sic vtraque expositio ruit. Quod autem de oratione Christi pro Petro dr, pōt bene & male intelligi. Male qdem, si intelligatur quod Christus pro ecclesia, siue cum papa sine sine papa orasse se dixerit: qm̄ ex presse Christus dixit hęc uerba Petro, ut distincto ab aliis, ut patet ex contextu, inquit. n. Luc. 22. Simō ecce ratam expetiuit vos, vt cribraret sicut triticū: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi manifeste paret, qđ distinguit tentationis actū ab oratione quoad hoc, ꝙ cōiter expetiti erāt, & tm̄ ipse singulariter pro Petro rogauerat, dicens; Expetiuit vos, ego autem pro te rogaui. Apparet quoque idem ex eo, quòd Petro commisit ut cōfirmaret alios, tanquā diceret, Ego tui, tu aūt aliorū curā habeas. Bene autem si intelligatur Dominum orasse pro Petro & aliis, diuersimode tamen. Pro Petro quidem immediate, pro aliis autem mediante Petro: pro Petro in seipso Petro, pro aliis aūt in Petro ipsorū capite. Et in hoc sensu magis cōfirmat intentum nostrum; ut patet. Et ut vnico verbo dicā, si hæc authoritas de Petro & successoribus verificatur (vt dictum cap. maiores affert) satis hī intētum ꝙ Petri sedes non pōt errare in fide pp. Christi orationem. Et cum hoc non sit uerum de errore personali, sequitur ꝙ uerificatur de errore iudiciali.

CAPVT XV.

DIxi in codē 9. c. exponendo illud Hiero. Si authoritas q̄ritur, orbis maior est urbe. qđ verū est quo ad multa; puta merita, uirtutē, scientiam, & in proposito vigorem consuetudinis, &c.

Obijcitur, tu glossas de maioritate meritorum, & Hieron. non dicit, si merita quærantur, sed si authoritas quæritur: & sic de maioritate potestatis, nō meritorum loquitur.

Respōdeo, satis diminute glossa mea adducitur, nam, (ut patet in libello) ego dixi ꝙ dictum Hiero.

verum erat quò ad multa: puta, meritum, sciẽtiam, &c. & quod in proposito & ad literam Hier. loquitur de vigore cõsuetudinis; & obiectio in solis meritis se ponit. Propter quod etiam addo, quod merita authoritatem consuetudinis plurimum valent: quoniam consuetudo non virorum malorum, sed virorum sanctorum, maximæ est in ecclesia Dei authoritatis, & proponitur imitanda. Et propterea stando etiam in meritis Hie. textus optime intelligitur: vt quia orbis maior est vrbe in authoritate consuetudinis, propter maiora merita orbis quam vrbis, ideo consuetudo orbis, qua diaconi subesse, non præesse consueuerunt, imitanda est. Et sic dicẽdo, si authoritas q̃reretur ratione materiæ de qua erat sermo, s. de loco diaconorum, maioritatẽ meritorum non potestatis in cãm authoritatis afferebat. Facile tamen contendẽtibus in verbis dici põt quod orbis authoritæ maior est extensiue, nõ intensiue authoritate vrbis, & similiter potestas.

CAPVT XVI.

Dixi in eodem cap. 9. multas auhtoritates ex lib: decretorum, quod papa non habet superiorem in terris.

Obijcitur duabus glo. Prima est, quod intelligit hoc in criminibus non scandalosis ecclesiæ. Secunda est, quod intelligitur hoc regulariter: quia regulariter ad superiorem summi pontificis, Cõcilium, s. recursus haberi non potest.

Respondeo, quod prima glossa est voluntaria & falsa, Voluntaria quidem, quia ecclesię Canonum aut Sanctorum authoritate nõ roboratur: falsa autem, quia fit exceptio de solo crimine fidei: Cõstat enim quod ab vniuersali cum vna exceptione facta non nisi falso alia exceptio fit. Cum ergo solum in fidelitatis crimen exceptum ab vniuersali sit, restat vt alia crimina omnia inclusa sint. Secunda autem gl. manifeste falsa conuincitur ex eo, quod etiã de crimine hęresis papa diceretur non habere superiorem: quoniam regulariter Concilium non est cõgregatum. Tertia autem glossa quod authoritates istiæ sunt summorũ pont. qui utin plurib. fimbrias suas nimis extendentes, sibimet tribuerunt quod ecclesiæ est propriũ, quia non procedit de Theologiæ aut sacrorũ Canonũ, &c. authoritate: quam bene sonet, aduertat qui notat in quãta veneratione Decretales summorum pont. in ecclesia sunt. Et tanto plus, quanto multorum sanctorum pontificum authoritates refutandę sic essent, ut patet de Bonifacio, Antherio, Eusebio, & aliorum sanctorũ in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia & in iure illustribus ibi allatis.

CAPVT XVII.

Dixi in c. 11. quod ecclesię Dei, secluso papa, nõ est data potestas papalis, aut superior papali in Euangelio Matt. 18. & quod in ecclesia huiusmodi non est talis potestas.

Obiicitur, quod Dominus ibidem dixit, Si ecclesiam non audierit, &c. per hoc enim ecclesię iurisdictionem ostendit in effectu, s. in pœna excommunicationis, & subdidit in plurali numero, Quęcunque solueritis, &cæt. & per hoc enim ostendit, quod pluribus in ecclesia nomine contẽtis, dabat illam potestatem.

Affertur etiam ad hoc usus priuatæ ecclesiæ, qñ act. 15. diffinitũ ẽ ab ecclesia, Visũ est spiritui sãcto & nobis, nihil amplius oneris vobis imponere &c.

Affertur tertio authoritas Gregorii, quę ponitur in ca. sicut sancti. vbi Gregorius fatetur se quatuor Concilia illa, s. Nicęnum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Calcedonen. tenere sicut Euangeliũ: & subdit causam, quia dum vniuersali sunt constitutiua consensu, se & non illa destruit quisquis præsumit absoluere quos ligãt, aut ligare quos absoluũt. Ecce, quod non dicit, quod summi Põt. sed vniuersali cõsensus; nec quos Pont. ligat, sed quos illa ligãt.

Quartò, ad hoc est canon decreuit 80. dist. vbi dicitur, Decreuit sancta synodus & non dicit, decreuit summus pontifex.

Quintò, capitulum, nimis, de iureiurando: ubi authoritate sacri concilii, non propria summus Pontifex præcipit.

Sexto, Ecclesia potest clargiri indulgentias. ergo hẽt claues iurisdictionis. Probatur antecedens: gadantur indulgentiæ de thesauro ecclesiæ & non papæ. ergo a fortiori ecclesia potest dispensare.

Septimo, ecclesia põt condere canones latæ sentẽtiæ, depositionis excõicationis, ergo Añtecedẽs patet de cõcilio Carthag. in c. placuit. 8. q. 1. & hẽtur extra de clericis non residentibus, in c. ex gestis.

Respondeo, & vt his & similib. respondendi via detur, quatuor puncta præ oculis semper habenda in hac materia & huiusmodi authoritatib. assigno. Primum est, aliud est Ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam ratione partis [puta capitis sicut homo videt, audit, &c.] & aliud est ecclesiã seu synodum habere eandem rõne suæ totalitatis. Et propterea cauendum est, ne a primo in secundũ oratio declinet. Secundum est, Aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariã, & aliud est eã habere immediate a Domino Iesu Christo: & propterea cauendum est, ne a primo in 2m oratio declinet. Tertium est, Aliud est ecclesiam, seu synodum habere potestatem: & aliud est eandem habere potestatem talem, s. coactiuam respectu talis, s. vicarii principis sui: potentia enim actiua, cum dicatur non absolute, sed respectu passiuæ, (ut patet 5. & 9. Meta.) plenaria potestas plenissime est, quãdo respectu subiectorum omnia potest. Cauendũ est propterea, ne a primo in 2m oratio declinet. Quartum est, Aliud est ecclesiam, seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est ecclesiam seu synodum acephalam seu truncam habere eandem. Et propterea cauendum est, ne a primo in secundũ oratio declinet.

Ex his siquidem quatuor sapienter dispensatis, uniuersa quæstionis istius argumenta facile elucescent: sic, ut nullum forte obscurũ relinquatur. Ad singula tamen descendendo respondetur. Et ad verba dñi, Matt. 18. dr̃ (vt iam probatum est) quod Dominus non dat ibi ecclesiæ authoritatẽ, sed significat eam habituram potestatem, non explicãdo ibi quomodo habitura sit, & an secundum se totã primo, an ratione partis. hoc enim non negamus, sed docemus. Verba quoque illa in numero plurali nõ cõgunt ad authoritatem ecclesiæ rõne suæ totalitatis, imo absque determinatione ad hunc vel illum modum potestatis ecclesię, s. ratione totius, vel partis oportere intelligi, ex hoc cõuincitur, quod utroque mõ verificari possunt; ut patet ex dictis. cõstat enim euidenter quòd cõe duob. abstrahit ab vtroque. Potest igitur ille numer⁹ pluralis referri ad pluralitatem ecclesiarum futuram, & ad pluralitatem conuenientium ecclesia, ad conferendum, discutiẽdum, probandum, &c. & ad pluralitatem accumulantium suas authoritates in communi, propter q̃ ex illa litera nihil habetur obstans dictis.

Ad secundum ex primitiua ecclesia, dr̃, q̃ gratis cõceditur ecclesiam statuisse, sed an ptãte partium, (puta

(puta trium Apostolorum) an communitatis per accumulationem in communi, an aliquo alio mō (puta a Christo immediatè, vt isti falsò putāt) nihil ibi exprimitur. Et ppea ex ista authoritate, & cęteris subiunctis, & similibus, nec habetur ista affirmatiua, ſ. ecclesia, seu synodus habet immediate a Christo potestatem, nec habetur ista negatiua, Synodus non habet potestatem a Domino mediante papa. Et de affirmatiua quidem ex eo constat: quia, cum multipliciter posit uerificari synodum habere potestatem, (vt patet ex dictis) & ex his nihil aliud habeatur, nisi q̄ synodus hēt potestatem, oportet hoc sic cōiter intelligi, ut a singulis huiusmodi sensib⁹ determinate abstrahat. De negatiua autem ex eadē B radice constat: quia ſ. synodum habere po'estatem, non oportet quod intelligatur determinate ad illū modum, quo excludatur habere potestatem a Domino mediante papa, (ut contingit quando per accumulationem ecclesia hēt potestatē) quia omnes partiales potestates sunt a Petro, & cōicatio potestatis suæ cum aliis ab eodem est, qui solus a Dño, vtpote eius vicarius immediate ptātem hēt: & rōne eius solius synodus integra potest uere dici, q̄ habet immediate potestatem a Christo domino.

Ad authoritatem Gregorii dicitur, quòd causa reddita a Gregorio manifeste fauet intēto nostro; C qm̄ nō reddit pro causa authoritatem immediate datam a Christo, sed uniuersalem consensum; ac p hoc ēt ipsius summi Pontificis, qui caput est: & ꝓpterea seipsum negaret papa, illa negans; ut ibi dicitur. Ex hac quoque Gregorii ratione habetur quod diximus, quod authoritas synodi includit caput; alioquin non faceret uniuersali consensu quæ facit. ET innuitur quod ptātem hēt a suis partibus; ad quarum negationem deducitur negans illā. ET rursus ex hac authoritate nihil aliud hēt, nisi quod synodus habet potestatem diffiniēdi, &c. Et per hoc patet responsio ad quartum.

Ad quintum uero dicitur, quod cum synodus integra habeat potestatem uniuersalem, quocumq; D id modo contingat, & authoritas, quæ est ipsius papæ absolute, & ut propria sit ipsius synodi pro tūc, & cōicata, quemadmodum quilibet alius posset ve redicere authoritate sacri Concilii, statuto, &c. ita ipse papa, cum non sit deterioris conditionis aliis. Neque enim per hoc, q̄ affirmat se synodi authoritate facere, negat sua se authoritate facere; imo potius affirmat hoc, qa authoritas synodi de necessitate claudit in se authoritatē capitis. Neque rursus p hoc, qd̄ affirmat synodi authoritate se facere, affirmat se aliena authoritate facere; licet. n. synodus sit aliud a papa, sicut ecclesia EPISCOPI differt ab EPO, nō tñ oportet, quod potestas ecclesię sit aliud a potestate EPISCOPI, sed una & eadem pōt eē utriusque E diuersimode; EPISCOPI ut propria, ecclesiæ ut communicata. Et per hoc etiam patet, quod per hoc qd̄ affirmat se sacri Concilii authoritate facere non ꝓpterea affirmat se minorem in authoritate. Et quāuis hęc satisfaciant, ueruntamen condescendendo multorum sensui, scito qd̄ dupliciter papa pōt dici minor synodo secundū ptātem, ſ. extēsiue, & quasi intensiue secundum quid: extensiuè qnidem, quia synodus integratur ex tot potestatibus tantę multitudinis: intēsiuè uero secundum quid, hoc est secundum illam partem ptātis, quam communicat papa Concilio quasi pro portione sua. Papa. n. prę sens synodo non intelligitur (ut prædictum est) totam suam ptātem totaliter synodo communicare, sed tñ suę ptātis quantum ad decernendum, &c. A oportet, & sic ex eo potestatis papæ & reliquis potestatum aliorum fit vna potestas, quasi intensiue maior, quam id potestatis papalis solū esset. Et hæc maior potestas intelligitur esse in tota synodo tanquam in subiecto. Dixi autē quasi intensiue: quia potestas illa papalis, eo quod communicatur vt limitata sic, vt cum aliis potestatibus possit velut q̄dā singularis ptās accumulari: intelligitur & superari a tota, pro quanto tota potest uniuersale statutū concedere, diffinire, &c. quod illa vt sic non potest per seipsam solam. Sed quoniam tota potestas synodi non plus potest quam ex singulis huiusmodi potestatibus hēat: ideo non simpliciter, sed quasi intēsiue maiorem appellauit. Et ne putes me hanc opinionem papalem fingere, contemplare potestatem legatorum papę in synodo, quando per legatū papa synodum celebrat, & videbis clare, quod quia papa tunc non erigit legatum illum in papam, sed potestatē cōmittit quātam oportet pro synodo hēri, ex sola prę sentia papæ in synodo non habetur quod plus suę potestatis synodo impartiatur quā oporteat, q̄uis maior dignitas, & infallibilis assistētia spiritus sancti in synodo quoad ea quæ sunt fidei, præsentiam papę per seipsum consequantur. Vnde quamuis cogamur, possumus tamen dicere, quod papa tanq̄ minor extensiue & secundum qd intensiue synodo, authoritate sacri Concilii dī facere, quod tamē de plenitudine suæ potestatis posset, & facere & tollere. ET, quoniam uerba prædicta (ſ. facere authoritate synodi vel Concilij) in papa hēnt speciem minorationis, ideo a sacris Canonibus non sunt extensa; sed more similium locutionum sunt piæ interpretationi relicta, & quasi correcta, dum papa in Concilio dicit, Statuimus sacro approbante Concilio: approbare. n. cōe est potestati, sapientiæ, consensui: nec superioritatem, nec æqualitatē potestatis in approbantib. exigit: ut patet.

Ad sextum dicitur, quod licet ecclesia integra possit dare indulgentias, &c & eius sit thesaur⁹ meritorum. Vnde fiunt indulgentię; ut propter cuius utilitatem est, non tamen eius sunt vt dominæ: qm̄ ipsa est serua Domini Iesu, & quicqd acquirit seruus acquirit domino suo: & ipsi dictum est, Cum feceritis quęcunque mādauero vobis, dicit, Quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vnde nō magis ad ecclesiam, sed ad vicariū Domini spectat dispēsatio thesauri in utilitatē ecclesiæ, pro qua est.

Ad ultimum iam patet, quod gratis concedim⁹, synodum, quę vere synodus est, ſ. integram potestatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non est quęstio, sed modo habēdi, ut patet ex dictis. ET hęc sufficiant ad similia.

CAPVT XVIII.

DIxi in eodem 11. cap. quod ex hoc, quod Apostoli miserunt Petrum ad Ioannem & Samaritanos, non potest inferri eos subditos esse apostolis, quia ex Missum esse, non sequitur, subditum esse: ut patet de Spiritu sancto.

Obiicitur, Ista consequentia est optima, spiritus sanctus mittitur a Filio, ergo est ab eo, uel eo inferior, & sic oporter fateri, quod Petrus est ab ecclesia ex quo non est inferior.

Respondeo, Quod consequentia illa, quæ uocatur optima non est uere optima, cū nō sit bona gratia materiæ. quoniā Spiritus sanctus mittitur a seipso, (ut patet in primo senten. di. 16.) & tamen non est a seipso nec inferior seipso. ET similiter Filius mittitur a seipso, immo etiam filius mittitur a spiritu sancto, qui est a Filio, ut patet in eodem li. di. 15.

Et quia consequentia non est bona de forma: ideo non infert, Ergo Petrus est inferior ecclesia, vel est ab ecclesia.

CAPVT XIX.

DIxi in eodem c. 11. q. ex 36. q. 2. c. placuit. iuncta can. tria habetur, quod Hier. authoritas innixa sacræ scripturę prevaluit Concilio.

Objicitur, Quod Hieronymus, & dictum Cōcilii intelligendus pro diuersis temporibus: & q verba Gratiani ibidem inter paleas computanda sunt.

Respondeo, Quòd licet certum sit, q Hieronymus absolute & non secundum hoc vel illud Concilium futurum loquatur, & quod Concilium generale posset prohibere quod non est absolute, prohibitum, verba tamen Concilii non tanquam constituentia, sed declarantia ius, sumpta Hieronymi authoritati non præiudicant, & hoc intendit Gratianus, & non quod non posset statuere. Veruntamen quicquid de hoc sit, satis habeo intentū meū ibidem, dum ex illo loco habetur siue authoritate Gratiani, siue quacunque alia, q Hieronymi authoritas prævaluit Concilio: & ita hodie iuxta Hieronymi, nō iuxta Cōcilii authoritatē seruat ecclesia.

Quòd autem computentur verba Gratiani inter paleas ab arguentib. nihil obstat: quia oportet quod ab aliis & non ab ipsis solis inter paleas cōputētur.

CAPVT XX.

DIxi in eodem c. 11. ex authoritate Decretalis de electione in c. significasti, quod Concilia a papa authoritatem habent.

Obiicit, Dicendo, quod illud est intelligendum de Concilio q̄tum ad suum congregari, qa regulariter authoritate Ro. Pon. congregatur; sed ex quo congregatum est, siue authoritate Romani pontificis, siue alias, hēt immediate authoritatē a Chro.

Respondeo, Quod expositio ista repugnat textui. Nam ibi duo dicūtur habere Concilia a Ro. ecclesiæ authoritate, quod facta sunt, & quod robur acceperunt. & primum, vt patet, refertur ad ipsum congregari: secundum autem nisi superfluat, ad authoritatem congregati. Et cōuincitur hanc esse absque omni ambiguitate intentionem literæ illius; quia reddit rationem, quare conciliorum legibus Apostolica sedes non subest. Si. n. dependerent concilia tm̄ in congregari a papa, ex quo leges faciunt postquam cōgregata sunt, nihil valeret rō assignata ad intentum inferendum. Patet nanque manifeste quod ex hoc, quod concilia regulariter non cōgregantur nisi per papam, non sequitur, Ergo non præfigunt legem papę: quia stat, quod congregata præfigant legem, si cōgregata nō pendent ab ipso.

CAPVT XXI.

DIxi in eodem 11. c. quod cōcilium vniuersale legitime congregatum errare pōt diffinien do papa absente, aut non cōsentiēte; & quasi dixi quod potest errare eodem modo in his, quę sunt fidei.

Objicitur, Quia ad concilium generale spectat determinatio eorum, quę sunt fidei; & ipsi p̄mittitur. Quod docebit vos spiritussanctus omnē ueritatē.

In cuius signum Act. 15. ponitur spiritussanctus præsidens concilio Apostolorum, cum dr, Visum est spiritui sancto & nobis: & non dixerunt, Visum est Petro & nobis.

Hoc satis innuere videtur Augu. Euangelio non crederem, nisi me authoritas ecclesiæ admoneret.

Et in sexta synodo (ut patet dist. 16. c. placuit) dr Placuit huic sanctę synodo, vt amodo confirmata & rata sint canonum Apost. 83. capitula. Hoc quoquoque deduci potest ex illo, Ecce, ego vobiscum sum oīb. dieb. vsq; ad consummationē seculi, hoc enim successorib. Apostolorū dr. Concilium. n. generale representat cōciliū Apostolorū & Seniorū.

Hoc idē patet ex eo; quod quilibet fatetur se credere in vnam sanctam ecclesiam catholicā, ex hoc enim sequitur, quòd ad eam vltima decisio eorū, quę sunt fidei, spectat. Cū enim papa fatetur se credere in vnam sanctam ecclesiam, „non dicit se credere in semetipsum.

Præt. Ecclesia vniuersalis non potest errare in fide, & concilium gaudet eodem priuilegio, quo ecclesia repræsentata sicut eadem potestate. Imo cum ecclesia, vt dispersa nullum actū iurisdictionis exercere possit, nec aliquid sententialiter diffinire infallibilitas in diffiniendo ei competere debet, ut congregatæ in concilio.

Et si dicatur, quòd papa repræsentat ecclesiam sicut concilium, diceretur quòd papa repręsentat ecclesia remote, concilium aūt propinquissime; quia in eo est aliquis de qualibet ecclesia saltem sufficiēter vocatus: & priuilegium ecclesię transit in concilium immediate, eam repræsentans, non autem in summum Pontificem.

Respondeo, hęc obiecta dupliciter deficiunt: & primus defectus communis est omnibus, secundus autem quibusdam obiectionib. communis. Defectus omnium obiectionum est, quia a concilio declinant ad concilium, secluso papa. Ex cuius proprio priuilegio (Concilium quippe generale sine papæ consensu non diffinit) constat quòd non vniuersali consensu diffinitio illa facta est, cum papa sit premum in ecclesia Dei teneat locum, officium, & & regimen ēt vniuersale. Quod autem vniuersali consensu diffinitū non est, procul dubio a cōcilio vt ecclesiā vniuersalē repręsentat, diffinitū nō est. Dico igitur, quod propositio dicēs, quòd cōcilium generale non potest errare in iudicio fidei, est vera simpliciter & absolute de concilio iudicante in fide cum papa, & non est vera de cōcilio Acephalo. Et hęc responsio sufficit ad omnia obiecta quantū ad intentam conclusionem: sed quantū ad uim ipsarum obiectionum, in speciali dr. Et ad primā quidem, quod ad conciliū generale spectat vltima decisio fidei, dicitur quòd hoc verificatur de cōcilio rōne capitis, sicut de homine quòd videt rōne oculi. Et quod hoc sit verum; patet de concilio Arimenensi & ephesino secundo, quorum primum errauit in fide cum Arrio, secundum autem etiā in fide cum Eutychete.

Et quod amplius est notandum, istud fm fuit, ēt authoritate apostolica congregatum, & in neutro consensit erroneę diffinitioni Romanus pōtifex. Et de Ephesino quidem secūdo clare patet ex multis epistolis Leonis, & gestis Calcedonē. synodi. De Ariminen. vero patet ex Rufino in ecclesiast. historia, & in historia tripartita. li. 5. c. 39. Ex effectu igitur manifestū est, quòd verbum Dñi, Spiritus sanctus docebit vos omnem veritatem, non dictū est cōcilio dissentiēti papa, q̄uis legitime congregato. Hęc recte examinent omnes, q hac de re decertant, vt caueant, & a sensatis non recedat iudicium.

Ad secundum dr, quod ēt si concilium illud Apostolorum, &c. fuisset concilium generale, nihil aliud haberetur, nisi quod concilio integro cum Petro presente & primo Spiritussanctus præsideret: quod gratis conceditur. Sed quare ibi ī communi diffinitum sit, & quod non fuerit generale concilium illud, in libello illo diximus.

Ad

Ad tertium patet etiam, quòd Auguſt. dixit, Niſi authoritas me admoneret eccleſiæ, & non dixit eccleſiæ acephalæ.

Ad quartum fateor me nō videre quid probet, niſi contra afferentes, quia canones apoſtolorum quamuis a ſynodo confirmati euanuerunt; hoc. n. non facit ad celſitudinem poteſtatis ſynodi quam illi intendunt.

Ad quintum dicitur, ꝙ ad literā loquitur de eccleſia vniuerſali, quæ nunquam deficiet: hæc. n. eſt, quæ ſuccedit apoſtolis, & aliis quibus Dominus loquebatur. Ab eccleſia autem vel etiā Concilio eam repræſentante, ad Concilium acephalum, non valet argumentum. B

Ad ſextum dicitur, quod antecedēs aſſumptum ex articulo fidei de vna ſancta eccleſia poteſt dupliciter legi, ſ. cum præpoſitione, in (dicendo, Credo in vnam ſanctam eccleſiam catholicam) & ſine illa præpoſitione, ꝙ melius indicat D. Thomas, dicendo, Credo vnam ſanctam eccleſiam catholicam. Et ſiquidem dicatur, Credo in vnā, &c. ſumitur eccleſia pro eccleſia integra, corpore. ſ. & capite, qđ eſt Chriſtus dominus: ratione cuius in eccleſiam dicimur credere. Et tunc optimè valet cōſequentia: ergo ad huiuſmodi eccleſiam pertinet vltima deciſio fidei, & quod papa non dicit credere in ſemetipſum. Sumi quoque poteſt pro eccleſia in terris, vt iungitur Spiritui ſancto, ratione cuius dicimur credere in eccleſiam, vt D. Thomæ placet. Et ſic etiam patet quod optimè valet conſequentia, quod ad eccleſiam catholicam iunctam Spiritui ſancto, vt ſic ſpectat vltima deciſio fidei, & quod papa non dicitur propterea credere in ſeipſum, ſed in ſpiritū ſanctum, vt eſt eccleſiæ rector, ſed non valet vlterior conſequentia, ergo eccleſiæ acephalæ. Si autem legatur ſine præpoſitione, tunc dicitur vt ſupra, quod creditur vna ſancta eccleſia catholica eccleſia: ſed non valet, ergo eccleſia acephala. Et conceditur qđ ad vnam ſanctam eccleſiam catholicam ſpectat vltima deciſio fidei, ſicut & poteſtas iuriſdictionis, que conuenit ei ratione partis. Nec papa credendo eccleſiam dicitur credere ſeipſum, ſed dicitur credere officium ſuum & aliorum, in cuius ſignum a fide deuiaret, ſi non crederet officium ſuum. D

Ad ſeptimum dicitur primo, quod Concilium etiam integrum non admitto gaudere de neceſſitate priuilegio ꝑſonali eccleſiæ (quale eſt eſſe ſemper in eccleſia fidem formatam) qm̄ de eccleſia hac conſtat, de Concilio autem nullibi inneniſſe me fateor authentica authoritate firmatum, quamuis rationabile ſit de facto ita eſſe, quod. ſ. in aliqua perſona Concilij ſit fides formata. Dicitur ſecundo, qđ non poſſe errare in fide iudicialiter eſt priuilegium eccleſiæ ratione capitis, ad quod ſpectat iudicium. Et ideo non eſt priuilegium eccleſiæ acephalæ, nec E eccleſiæ, i. collectionis fidelium, ad quā nō ſpectat poteſtas iuriſdictionis, quam tñ eccleſiam pro collectione fidelium omnium tñ, cōcilium repreſentat, & cui promiſit Dñs quod ſm eſſet. Et ex hoc patet quantum deficit argumentum illud. nam procedit, ac ſi eccleſię ratione cōitatis conueniat priuilegium illud non poſſe errare iudicialiter: cum cōſtet ꝙ ſicut iuriſdictio cōuenit eccleſiæ ratione capitum, ita actus iuriſdictionis. Et quia actus iſte, ſ. iudicialiter diffinire de fide, concernit vniuerſalem eccleſiā, ideo conuenit eccleſiæ ratione capitis, cui commiſſa eſt cura uniuerſalis eccleſiæ: ſicut alij actus ratione aliorum capitum proportionaliter. Dicitur ergo tertio formaliter, quod Concilium A integrum gaudet eodem priuilegio officij nō perſonæ, quo gaudet eccleſia, & eodem modo, ſ. ratione partis, puta capitis: & ſimiliter gaudet eadem poteſtate, & eodem modo: ſed ex hoc magis habetur intentum. Et concedo gratis, quod infallibilitas in diffiniēdo de fide conuenit Cōcilio integro rōne capitis, & nō ab eccleſia: cui ēt hoc nō cōuenit niſi rōne capitis, ſed a Dño Ieſu, cui° caput vices gerit.

Quod autem dicitur de repræſentatione immediata & remota, duo importat, ſ. repreſentationem eccleſiæ per papam & Concilium, & modū repræſentādi. Et quo ad repreſentationem dicitur, quod inter papam & Cōcilium tanta eſt in hoc differentia, quod Cōcilium repreſentat vniuerſalem eccleſiam integram (hoc eſt corpus cum capite) proportionaliter: ſic quod caput Cōcilij repræſentat Chriſtum caput eccleſiæ, & corpus Cōcilij corpus eccleſiæ. Et hic eſt verus & indubitatus ſenſus, quo Cōcilium vniuerſalem eccleſiam repræſentare dī, & a Domino immediatè poteſtatē habere. Eccleſiam autem in terris poſitam Concilium integrum quo ad poteſtatem repreſentare dicitur, pro quāto omnis eccleſiæ poteſtas in eo inuenit̄ per ſeipſam, vel in ſua vicaria: quo ad vita vero, quia intelligitur in ipſum conſentire omnium perſonarū eccleſiæ vota, vt patet ex authoritate Gregorij ſupra inducta. Papa autem vniuerſalem eccleſiam integram, & in terris eccleſię poteſtatem & vota difformiter repreſentare inuenitur, nam caput Dñm, ſ. Ieſum Chriſtum participationem, papatum in ſeipſo formaliter, reliquæ eccleſiæ poteſtatem & vota eminenter repræſentat. De differentia autem obijciēdo tacta, totum oppoſitum eſt: quia dum ratione prelaturę Concilium eccleſiam repræſentare dicitur, & ſolus papa immediate a Chriſto prælatus eſt, reliquū autem eccleſiæ corpus a Dño mediāte Petro munus hoc habet, oportet dicere quod papa immediatius repreſentat eccleſiam, quàm Concilium; quia Papa, mediante ſolo Chriſto, Concilium autem mediante Chriſto & papa.

CAPVT XXII.

DIxi in c. 13. Quod poteſtas applicatiua Papatus ad perſonam regulariter, & principaliter eſt in papa, & non niſi in caſu in Concilio, ſeu eccleſia, & in c. 6. idem ſub alijs verbis, ſcilicet qđ poteſtas electiua papæ in papæ poteſtate eſt. ET attuli ad hoc vtrobique, duo argumenta. PRIMŪ ex facto PETRI 8. q. 1. cap. ſi PETRUS. Secundum ex eo quod papa determinat de actu electionis, ita quòd contrario modo factus ſit irritus.

Obijcitur contrà quatuor, ſ. contra hoc, quod talis poteſtas eſt in papa, & contra hoc, in caſu tantum eſt in eccleſia ſeu Concilio: & contra vtrunq; argumentum.

Primo ergo arguitur cōtra primum ex Occhā. Si poteſtas electiua papæ eſſet in poteſtate papæ, ſequeretur, quod papa poſſet relinquere eccleſiā abſque poteſtate electiua, quod eſt impoſſibile: ergo. ET tenet ſequela ponendo quod mortuis, vel priuatis electoribus papa non ordinaret electores. ET ſi dicatur, quod in tali caſu deuoluitur ad eccleſiam: contra, quia tunc ſequeretur quod eccleſia eſſet ſuperior papa, quod tu negas. ET tenet ſequela, qa nūquam poteſtas aliqua ex negligētia alicuius deuoluitur ad alterum, niſi ſit ſimpliciter & abſolute ſuperior; poteſtas. n. papalis non deuoluitur ad epiſcopum ex negligentia papæ non prouidentis alicui beneficio, ſed econuerſo. PRĘTEREA, ſi eccleſia in illo caſu habet poteſtatem electiuam, quæritur a quo

habet

habet immediatè: cum a seipso non habeat. Si dicatur a Christo, difficile erit reperire in sacris literis fundamētū, in quo possit stabiliri, quod in illo casu habeat, & non regulariter.

Secundo principaliter arguitur ex Armachano. Non est verisimile, ꝙ Dñs voluntati vnius hominis commisisset potestatem electiuam summi Pontificis: quia posset euenire, quòd vna progenies diceret, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei: dum quilibet in fine vitæ suum consanguineum subrogaret.

Tertio, quia sequeretur, ꝙ etiam potestas destitutiua papę in casu hęresis, quo deponi potest, esset in papa; & sic par in parē haberet imperium. Et rursus ꝙ papa posset constituere quòd papa hęreticus a duobus vel tribus deponi posset. Et tenet sequela: quia per easdem causas habent generari & destrui potestates istæ.

Quarto, si in papa esset potestas electiua papæ, vel ergo est in eo potestas illa sic, ꝙ per semetipsum potest successorem eligere vel solū, quia aliquibus potest illam potestatem communicare. Hoc secundum nihil habet apparētiæ. EX primo autem si concedatur, sequitur hoc inconueniens, quòd esset in potestate duorum facere ꝙ alternatis vicibus quilibet per annum in ordine suo esset summus Pontifex, more Annæ & Caiphæ. ET patet consequentia: quia vnus papa pro sua voluntate potest eligere alterum in papam, & in fine anni ille alter reeliget secundum, & sic deinceps.

Quinto, Christus non cōtulit papæ aliquam potestatem pernicioſam ecclesiæ: sed (vt habet glossa in cap. si Petrus) hoc est pernicioſum, quòd aliquis eligeret sibi successorem: ergo Christus non contulit illam potestatem.

Contra rationem ex facto PETRI allatam, dicitur primò, ꝙ PETRUS non instituit Clementem, sed instituendum ordinauit. Dicitur secundò, quod hoc fecit instinctu Spiritussancti: quo etiam præuidit mortem. Dicitur tertio, ꝙ papa in casu necessitatis, quo electores non possent cōgregari, & pro occurrenti periculo opus sit pastore, potest papa moriens instituere successorem.

Contra rationem autem, ex hoc ꝙ papa statuit circa actum electionis etiam electores determinando, &c. dicitur quòd papa non dedit potestatem electiuam Cardinalibus, sed ecclesia vniuersalis in sexta synodo in cin nomine Domini. vbi Nicolaus papa non propria authoritate, sed sanctorum patrū statuit. ET propterea vbi Cardinales potestate sibi tradita abuterētur manifestè, vniuersitas fidelium posset eos priuare potestate electiua papę, & alijs eam committere.

Respōdeo, & primò declaro sensum verborum meorū in libello illo: secundò quid in hac materia mihi vr̄: tertiò, satisfacere curabo obiectis.

Quò ad primum nunquam dixi, ꝙ papa potest sibi eligere successorem, nec quòd potestas electiua papę sit in papa formaliter, nec ꝙ potestas applicatiua papatus ad personam sit in papa formaliter: sed dixi quòd huiusmodi potestas est in papa regulariter, & principaliter. Constat namque apud viros doctos, quòd multa sunt in potestate superioris quæ nō sunt in illo & eius potestate formaliter; & quę etiam non potest per seipsum immediatè facere. Sunt enim in intelligentijs, (quas angelos dicimus) formæ inferiorū, & eorum potestates, non tamen formaliter, nec sic quod possint earū actus per seipsas exercere, sunt in corporum cœlestium potestate formę elementorum, & eorum potestates, non tamen formaliter, nec sic quod eorum opera possint per seipsa exercere. Stat igitur, quod huiusmodi electiua potestas sit in papa regulariter & principaliter; & non sit in eo formaliter nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actum exercere. Sumantur ergo verba mea in hoc sensu, quod potestas electiua est in potestate papæ virtualiter, seu eminenter, & hoc quo ad modum essendi, & quod est in potestate papæ regulariter, id est ordinario iure, ad differētiam ecclesię viduę: in qua est eiusmodi potestas in casu, & principaliter ad differentiam eiusdem ecclesiæ, in qua est secundario: pro quāto in casu potest non solum eligere, sed facere electores ordinare de modo electionis. Hęc de primo.

Quo ad secundum: quia eius est potentia, cuius est actus (vt dicitur in De Somno & vigilia) & electionis papæ actus simpliciter & absolute non est papę, ideo potestas electiua papæ non conuenit formaliter papæ. Probatur minor, Electio papæ est actus factiuus, quantum ex se est tunc papæ, ergo repugnat ei quod presupponat ꝙ tunc papę. Et tenet consequentia: quia quod fit, non est: si enim esset, iam non fieret. Tunc vltra, ergo electior papæ non est papa. & tenet sequela; quia electior præsupponiē ſm naturam electionis & est simul tempore cum electione. Tūc vltra, ergo actus electionis papę nō est papæ. & tenet sequela: quia electio papę est actus electoris papæ. Ex hoc igitur patet, quod potestas electiua papæ, cuius actus simpliciter & absolute est electio factiua ex natura sua tunc papæ, non est in potestate papę formaliter. Et confirmatur authoritate cosuetudinis ecclesiasticę, qua fit, vt electiones Pastorum non fiant nisi vacationis tempore, necnon diuinę sapientię suauiter omnia disponētis, quæ dixit, Sufficit diei malitia sua, crastinus. n. dies solicitus erit sibiipsi. In subiecto igitur opportuni temporis, quo ptās electiua eligere dēt, locata est formaliter, & non in papa, qui solum præueniē do solicitudinē crastini dici eligere posset, ut patet. Subiectum autem huiusmodi electiuę ptātis formaliter (iuxta Peripateticam & Apostolicā simul authoritatem, qua inuisibilia ex intuisibilib. cognoscenda a nobis sunt) ex ipsius electionis actus exercitatione inuestigādum est. Apparet autem absque omni ambiguitate, quod electio papę ad Romanā ecclesiam spectat, computando intra Romanam ecclesiam episcopos & Cardinales, qui velut suffraganei Romani Archiepiscopi introducti videntur. ET propterea cessante omni humano statuto certisque existentibus ecclesię Romanæ membris, in ea dē regulariter est potestas electiua papę nō minus q̄ in cæteris ecclesiis ptās electiua suorum episcoporum. EX eo enim quod Christus, Dominus Romanam ecclesiam eligit in Petri ecclesiam propriā dum ipsi ne ex Roma, si Antiochia papatum transferret, inhibuit (dicēs, Venio Romam iterum crucifigi) ecclesiæ Romanę potestatem electiuam papę non positiue, sed negatiue, hoc est oppositum nōn ordinando concessisse dicitur. In casu autem incertorum electorum, ecclesiæ uniuersali eādem potestatem eadem ratione (quia. s. est episcopus vniuersalis ecclesiæ) & eodem modo, s. negatiue dedisse intelligitur. EX statuto autem humano, apostolica authoritate contractum per viam determinationis positiue est subiectum potestatis electiuę ad Cardinales Romanæ ecclesiæ solos, papa enim ex eminentia ptātis curię ac regiminis vniuersalis, potest de electiua ptāte decernere, ipsamque sic dirigere

gere & ordinare, vt contrario modo faciendo, irrita sit in suo opere & subiecto: vt patet in gestis ipsorum Pontificum, & obseruatione ecclesiæ. Hæc de secundo.

Quò ad tertium, respondeo obiectis pro quãto militant aduersus hæc. dicitur ad primũ, quod impossibile est, ecclesiã relinqui absq; papa & potestate electiua papæ; quoniam decedente papa absque ullo decreto de hoc negatiue relinqt potestatẽ electiuam ecclesiæ Romanę: sicut Linus successor Petri immediatus electus creditur. Responsio quoq; data, quod per uiam deuolutionis potestas applicatiua papatus ad personam esset in ecclesia uniuersali in casu, pro quanto ex meo libello assumitur, non intelligitur de deuolutione propter negligentiam, contra quam obiicitur, sed communiter. & propterea non sic arctatur Deuolutionis uocabulum, quin siue deuolutionis siue successionis, siue suppletionis, siue cuiuscunque alterius modi in hac sententia viam includat. Vnde non super negligentia electorum, sed super defectu ordinariorũ electorũ fundaui: & in tali non in alio casu ibi dicta intelligo. Existẽtibus siquidẽ certis electorib⁹, q hodie sũt Cardinales, nõ succedit Romana ecclesia, neq; ecclesia vniuersalis: defunctis autẽ omnibus Cardinalibus Romana ecclesia, a qua Linus est elect⁹ ante humana iura nobis nota, immediate succedit. Quia tamen pars clauditur in toto, & in ecclesia uniuersali clauditur ecclesia Romana, si Concilium generale cum pace Romanæ ecclesiæ eligeret in tali casu papam, uerus papa esset ille qui electus sic esset. A quo autem ecclesia Romana, aut ecclesia uniuersalis haberet in casu potestatem electiuam papę, & non regulariter, facile patet. Nã constat, quod haberet a Christo, & eius uicario negatiue; quia, s. neuter ordinauit oppositũ, & Christus Dominus statuit Petrum in successoribus perpetuum. Stante siquidem hoc secũdo, cũ successio carnalis in nouo testamento concilio castitatis, maxime conuenienti perfectissimo statui (qualis papę est) dissonet, uoluntaria quoque quasi adoptio uel institutio successoris suaui ecclesiæ dispositioni aduersetur: via electionis perpetuandus reliquitur successor Petri, proculdubio ab ecclesia sua, quæ quia est Romana & uniuersalis, nisi ipse papa determinet, qui Romanam & vniuersalem ecclesiam repręsentent in eligendo, determinationi ipsius Petri & domini, quo facto, morte, s. Petri in Episcopatu Romano determinatum est, quod ecclesia Romana repręsentet ecclesiam uniuersalem in electiua potestate (ut patet si secludamus omne ius positiuum per intellectum: & aspiciamus ad ecclesię antiquę consuetudinem) standum est. Vnde non oportet solicitari de autore potestatis electiuæ in casu, & non regulariter in ecclesia.

Ad secundum dicitur, q̃ non est contra sensum declaratum. Argumentum tamen non est ostensiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura potestatis: sed ex abusu ex quo si liceret arguere, nescio quæ potestas vniuersalis recte cõmitti posset uni homini.

Ad tertium dicitur, quod quia quęlibet potestas ecclesię est inferior potestate papæ cui reliquæ subiacent potestates, nullum inconueniens video concedere, quod in papæ potestate eminenter continetur potestas etiã depositiua papę hæretici, & quod posset constituere, & quod a collegio Cardinalium posset deponi in casu quo deponendus est. Nec sequitur quod par in parem habeat imperium: quia non supra papam, sed supra coniunctionem papatus, cum persona, exercet imperium in statu in quo coniunctio illa est in corrumpi ex diuino iure.

Ad quartum dicitur, quod proprie loquendo, neutro modo est potestas electiua in papa: sed quia potest determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad inconueniens deductũ rñdere, quod tamen ex abusu potestatis sequeretur.

Ad quintum dicitur, quod non potestas, sed abusus potestatis si data eẽt a Christo, esset pernitiosus. Ad obiecta uero contra rationem ex facto Petri, dicitur, quod prima glossa uidetur contra textum dicentem tradente sibi Petro, & non dicit ordinante, quòd sibi traderetur: secunda uero glossa acceptari potest quamuis non sit authentica: præsertim quia mortem non instinctu Spiritussancti, sed Domini voce agnouit, dicentis, Venio Romam iterũ crucifigi. Tertia autem glossa si acceptatur, eminentię potestatis papæ fauet, ut patet: sed quomodo tũc fuerit talis necessitas, deberet aperiri. Videtur tamen mihi, quod uel iuxta secundam glo. instinctu Spiritussancti Petrus hoc fecerit, uel de eminentia potestatis (propter quod dissolutum a Spiritu sancto dicitur factum Petri, non semper erunt Petrus & Clemens) uel potius quàm tanquam incertum factum, authoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia ecclesia Linum & Cletum reputans summos pontifices, computatis annis, quibus quilibet eorum rexit Ecclesiam Romanã ante clementem, testari uidetur, quòd uerba illa Ioãnis papę tertii tanquam narratiua crediti facti accipiẽda sint, & non ut authorizantia factum quod narratur. propter quod authoritate illa utimur. Vt valeat quantum valere potest. Accedit ad hoc uersus in glosa ibidem de Clemente dicens.

Disputat hoc mundus quartus fuerit̃e secundus.

Ad obiecta demum cõtra rõnem ex hoc, quòd papa statuit de electoribus papæ, dicitur quòd manifeste cõstat ex illo can. in nomine Domini, q̃ p̃pria authoritate papa illud statuit in synodo, vt patet ex illis verbis, Venerabilis Põtifex decernens authoritate apostolica, inquit, Mirum est autem, q̃ arguentes nõ aduerterint grammaticam cõstructionem in sequentibus, (vbi dicitur, Quapropter instructi prædecessorum nostrorum, aliorumque sanctorum Patrum authoritate, decernimus, ut obeunte, &c.) & dixerint propter hæc verba, quòd papa nõ propria, sed sanctorum patrum authoritate statuit: cum ly authoritate, determinet ly Instructi, & nõ ly Decernimus, unde solidum stat, q̃ papa authoritate propria statutum illud fecit. Quamuis ẽt oĩa statuta de electione papæ, quæ summus põtifex ẽt in synodo fecit propria authoritate fecerit: & sancti patres in synodo congregati nihil possint sine authoritate Rom. pont. statuere. Hæc quoque ex authoritate papæ fieri comprobãtur, dũ statutum Gregorii decimi cum Concilio Ludunen. (quod habetur in sexto de elect. vbi periculum, disponens de electione papæ reuocatum per Adrianum, & Io. 29. ac deinde reassumptum p Celestinũ quintum & Bonifacium octauum) robur authoritatis habet, ut glo. in eodem c. dicit. Clementinam quoq; ne Romani, de electiõe papæ, a papa non a Concilio generali factum esse patet, in clementinis de electione. Multa quoque circa electionem papę in di. 70. patet a Gratiano referri. Et nouissime Iulius 2. qui uiuit & regnat, statutum nouum edidit de electione papę absque Cõcilio generali: Vñ negare hmõdi ptãtẽ in papa est negare sensũ:

CA-

CAPVT XXIII.

DIxi in c.20.21.& 22.quod in ecclesia Dei est potestas authoritatiua super coniunctionē Petri & papatus,non autem super papam.

Obiicitur contra tripliciter.Primo,quia contrariantur dictis in libello illo.Secundo,quia contrariantur hæc duo inter se.Tertio,quia falsum est, ꝙ potestas depositiua papę,quę in ecclesia, non sit authoritatiua supra papam.

Primum ostēditur sic,In c.6.& 13.dictum est,qđ potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad hāc vel illam personam est in solo papa, nunc dr,quod potestas authoritatiua super cōiunctionem est in ecclesia.ergo contradictio.

Secundum autem ostēditur exemplo,quo vtor retorquendo in me. Habere enim potestatem sup hominem,non est habere potestatem super aīam nec super corpus,sed super separationem aīmę a corpore,cum nihil aliud faciat occidens hominē. Quid ergo aliud est habere potestatem authoritatiuam super papam,quam posse papatum ab ipso authoritatiue separare.

Tertium autem (quod s.ecclesia authoritatiuè super papam ipsum deponit) probatur tripliciter. Primo,quia aliter papa hæreticus citatus non tenebitur comparere,nec erit contumax non comparens.iudicabunt ergo inauditum, aut non obligatum respondere.Secundo,Omnis actus punitiuus personæ ratione proprii peccati,est ab habente iurisdictionem super eum qui punitur. Tertio arguitur ad hominem,meipsum s.ecclesia potest excōmunicare papam hæreticum antequam deponat: ergo habet authoritatem iurisdictiōis super papā. patet sequela,& antecedens ex te est:quia quum tu dicas hanc consequentiam esse bonam,non est excommunicatus ipso facto,ergo non est depositus. & ista erit bona,Non potest excommunicare:ergo non potest deponere.& ista,potest deponere.ergo potest excommunicare.

Respondeo, & ad primum dicitur, quod nulla est in dictis meis cōtrarietas,quoniam superius de authoritate eminentiæ erat sermo,vbi ecclesię potestati comparabatur. Vnde dictum est ibi,quod papa est moderator & director potestatis ecclesiæ, & non econuerso,hoc enim ad eminētiam,& nō eminentiam potestatis spectat. Hic autem sermo est de authoritate efficaciæ, dum dicimus, quod potestas ecclesiæ authoritatiuæ potest super coniunctionem,&cæt.hoc enim nihil aliud sonat, nisi quod talis potestas tanquam superior coniunctione illa potest efficere illam, agens enim ut sic, præstat eo quod fit ut sic. Cum hoc namque patet bene stare, quod potestas applicatiua potestatis ecclesiasticę, secundum eminentiam est in solo papa.

Ad secūdum vero dr,quod hęc duo,s. potestas est sup coniunctionem , & non super papam; in nullo repugnant inter se,quia diuersa sunt.Et papa significat aliquid maius coniunctione, quoniam significat formam papatus, sicut dominus formā dominii.propter quod retorsio exempli de homine nihil ualet.nam non conuenit papę significatū æquiparare significatio hominis & simile de utroque ferre iudicium,quia homo significat formaliter cōpositum ex anima & corpore, papa vero significat formaliter purum papatum , quamuis in cōcreto, ut patet. Sed hoc totum petrus papa se habet ut ly homo , & conceditur,quod potestas illa potest super petrum papam ratione subiecti (vt in libello dicitur) non autem super papā,quia non potest ex parte formæ.Vnde patet nullā esse repugnātiam,& quod aliud est posse super papam,& aliud super Petrum papam,sicut aliud est posse super cō positum & aliud super formam.

Ad primum autem cōtra tertium hoc,s. quod potestas ecclesię non est supra papam,respōdetur, quod Petrus papa hęreticus tenetur ad omnia quę sunt necessaria id iudicium depositionis ipsius, ut in libello ca.21.expresse dictum est,unde mirandū videtur de obiectionibus . Dico igitur,quod petr⁹ papa hæreticus ratione subiecti sic dispositi,subditur potestati depositiuæ ecclesiæ,& in omnib. necessario preambulis & consequētibus.Nec ex hoc sequitur,quod potestas ecclesiæ sit supra papā, sed supra petrum papam,sic depositum in hoctātum. Et per hoc patet solutio primi & secundi. Ad tertiū vero dicitur,quod (ut patet in capit.19.libelli,unde impositum est mihi quod dicam illam consequētiam bonam) numquam ego dixi hoc, nunquam somniaui connexionem inter excommunicationem & depositionem, imo oppositum expresse sensi.Ego enim ex illa communi radice, id quod infligitur a iudicio humano , non incurritur ipso facto ex solo peccato interiori pure, intuli duo, scilicet negationem excommunicationis , & negationem priuationis , & dixi quod si ex hac radice sequitur non esse excommunicatum , multo magis sequitur non esse priuatum, quia ibi non requiritur declaratio apud Iuristas, sicut hic . Argumentum autem procedit contra ducentem illationem formalem a negatione excommunicationis ad negationem depositionis , & ideo non est ad propositum.

CAP. XXIIII.

DIxi in ca.21. quod papa posset committere potestatem depositiuam papæ hæretici collegio Cardinalium .

Obiicitur quod nō possum sic dicendo sustinere,quin par in a parem habeat imperium.

Respondeo,quod facillime patet ex hoc non sequi,parem in parem habere imperium: quia potestas depositiua non est supra papam, sed supra coniunctionem petri cum papatu : quæ coniunctio non est par papæ . Quare autē hūiusmodi potestas depositiua papæ,quanquam minor papatu, nō sit auferibilis ab ecclesia a papa,in promptu causa est, quia diuino iure illi conuenit contra papam hæreticum,vt patet ex dictis in libello.

CAPVT XXV.

DIxi in c.26. rationem,quare papa pro infidelitate sola potest deponi, quia sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse papæ.

Obiicitur dupliciter contra hanc rationem.

Primo.quia falsum est quod fides requiratur ad esse papæ,cum papa si fiat hęreticus,adhuc sit papa apud me:sufficit enim character baptismalis.

Secundo,quia hæc ratio æque fortiter probaret, quod pro hęresi deponi nō posset: quia hęresis nō opponitur ad esse papæ.

Respondeo , quod ratio mea non est intellecta ut est,studiosè namque non posui inter conditiones requisitas ad esse papæ fidem , sed christianitatem,ut excluderem hanc obiectionem.Nec assum psi,quod infidelitas sola inter uitia contrariatur fidei , sed Christianitati, seu conditioni requisitæ ad esse papæ,ut patet in libello. constat enim christianitatis statui) qui membrum Christi constituit solam infidelitatē inter uitia opponi, & quod Christianitas

stianitas requiritur necessario ad esse papæ. Et in libello eodem, ca.27. clarè manifestaui differentiam inter Christianitatem & fidem & quod Christianitas est status quidam Ecclesiasticus ex charactere & fide constitutus. Sed vt melius vis rationis perspiciatur, ex conclusione intẽta & directa oppositione infidelitatis, considerandum est, quod nõ est intenta, aut deducta conclusio ex illa ratione, ꝙ papa habet non esse propter infidelitatẽ, sed ꝙ est dispositus propinquissimè ad non esse. quod significat conclusio dicens, quod est deponendus. Et propterea non oportet, ꝙ infidelitas sic opponatur Christianitati, ꝙ auferat totaliter esse Christianum: si. n. hoc tolleret, non deponendum, sed depositum papam inferret, sed sat est, ꝙ opponatur Christianitati sic, ꝙ constituat Christianum hominem, quantũ est ex parte hominis in non esse Christianitatis. Per hoc siquidem non esse Christianitatis in Petro papa, constituitur Petrus papa in esse deponibili: quia per tale non esse est dispositus sic vt deponi possit, vt patet ex dictis in libello. Et manifestat̃ ex officio papæ, cum. n. papæ officium sit pascere doctrina & opere, cum habet fidem formatam velut sanꝰ viuit in papatu: cum autem habet fidem informẽ ob perditam charitatem; nõ pascit amplius exemplo, sed doctrina tantũ: ac per hoc velut æger in papatu est. Si demum etiam fidem omnino amiserit, iam nec doctrina pascere potens est, & quasi mortuus sicut in extremis vitæ constitutus, ad omne opus inualidus dispositus est, vt morte depositionis auferatur a vita papali. Vnde patet responsio ad primũ: quia non obstat rationi, ꝙ infidelitas stat cum esse papæ, vt patet ex dictis. Et potes eandem sentẽtiam vnico verbo dicere, ꝙ fides est necessaria ad esse papæ simpliciter, quamuis non sit necessaria ad esse papæ sic, scilicet quasi mortui: imo ex hoc quod cõstituit papam in esse papæ simpliciter, & eius oppositum cõstituit in esse papæ quasi mortui; manifestè sequitur, quod constituit papam in esse deponibili.

Et per hoc patet solutio secundi: hæresis. n. non stat cum esse Christianum simpliciter, nec cum esse papam simpliciter: quamuis non auferat totaliter vtriusque esse. Sed quia constituit nõ esse Christianum quantum est ex parte hominis, ideo cõstituit dispositum ad non esse papæ: quoniam esse papam simpliciter supponit esse Christianum simpliciter. Sed argumentum in hoc fallitur: quia accipit hanc rationem ac si inferret non esse papæ sic, quod esset depositus: cuius tamen contrarium patet in litera. Manet ergo ratio illa non inuenta adhuc minus habens, q̃uis in statera posita, vt desiderare me dixi.

CAPVT XXVI.

DIxi in eodem 26.cap. iuncto 25. quod ex sacra scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunibilitate papæ respectu ecclesiæ.

Obijcitur, quia in sacra scriptura inuenitur etiã, alias criminosum esse separãdum, vt patet 1. ad Corinth. 7. Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et Dominus Matth. 18. innuit hominem pro quolibet mortali, cui annexa est contumacia, esse excommunicandum. Et glossati fuerunt hi textus de subditis in terra, similiter glossabũtur textus allegati per te de hæretico. Et ad dicta Saluatoris & Petri conceditur, quod quandiu bene docent & remanent prælati, sunt audiendi.

Respondeo, quod quum sacra scriptura tota sit ab vno authore, (qui est spiritussanctus,) & velut vna integra doctrina legis diuinæ, non est glossis, sed textui attribuendum, quum ex coniunctione diuersorum locorum scripturæ, sensus vnus colligit: sic autem est in proposito. Quum. n. propter hæresim maximè & propter alia etiam crimina sint diuino iure vitiosi multi separandi ab ecclesia, & exceptio fiat de solis prælatis ab ipso diuino iure in criminibus aliis ab infidelitate: manifestè colligit absque nostris glossis, quod reliqui pro multis criminibus: prælatus autẽ pro sola infidelitate diuino iure separandus ordinatur. Scriptura igitur loquens de hæreticis, communis est prælatis & subditis: quia nulla fit exceptio in ea de prælato: loquens autẽ de alijs criminibus, prælatum simpliciter non comprehendit: quia excipit eum.

Ad responsionem verò datam exceptioni Domini & Petri (q̃ exceptus est prælatus Matt. 22. Super cathedram Moysi, & 1. Pet. 2. Obedite præpositis, dy scolis) dicitur ꝙ responsio illa, s. quamdiu bene docent & sunt prælati, potest bene & male intelligi. Bene quidem, si sit sensus, ꝙ quamdiu per se bene docẽt & sunt prælati. Et sic nihil obstat proposito, q̃n fides Christi est, qua fit doctrina, & quæ sustinet prælatum in esse simpliciter, ac per hoc quamdiu habent fidem, habẽt vnde per se rectè docẽat, & sint prælati, quantum est ex iure diuino, vt patet in libello. Male autem si sit sensus, quòd non dicitur prælatus tolerandus: sed si toleretur, audiẽdus: quoniam quum in maiori includatur minꝰ, & plus sit malos prælatos audire cum effectu, & obedire eisdem q̃ tolerare (vt patet) consequens est, quòd mandatũ Domini & Petri de obedientia prælati malę vitę & bonę doctrinę, claudat in se mandatum de tolerationę ab eisdem, quibus obedientiam indidit. Et sic authoritas iuris diuini allata efficax ad propositũ restat, supra firmam petram fundata.

CAPVT XXVII.

DIxi in eodem 26. ca. concluſiuè, quòd in solo casu hæresis papa subijcitur ecclesiæ, ita ꝙ possit deponi.

Obijcitur, primò, quia in epistola Clementis ad Iacobum ex ore Petri a postoli ordinat̃, quod Clemens papa deponatur propter negligentiã, ecclesia siquidem non spernit illã epistolam, quod sufficit.

Secundo, quia cum ecclesia in casu hæresis sit iudex papæ, & talem potestatem non habeat, nisi Matth. 18. & ibi non commemoretur magis peccatũ hæresis, quàm quodcunque aliud cum contumacia, sequitur quod non solum in casu hæresis ecclesia sit iudex papæ.

Tertio, quia si vicarius regis absentis tyrannicè regeret, communitas posset illum deponere: ergo ecclesia potest deponere vicarium Christi Domini, si tyrannicè regat.

Respondeo, quod in epistola illa eadem facilitate reijcitur, qua recipitur: imo maiori reijcitur, vt patet ex opposito decreto 40. dist. si papa, vbi manifeste pp negligẽtiam papa non iudicandus dr̃, q̃uis pernitiosam: unde non sufficit illius authoritas.

Authoritas autem Domini secundo loco allata, potestatẽ ecclesię supra subditos sibi ut sic manifestat. Et propterea cum papa ex aliis locis sacræ Scripturę non sit subditus ecclesiæ nisi in casu hæresis, consequens est, ut ea illa senrentia Domini non habeat ecclesia potestatem super eum, quia est papa, nisi in casu hæresis: quod. n. ibi non est expressum, sufficit alibi inueniri declaratum.

Ad tertium dicitur, quod similitudo illa deficit dupliciter. Primo, quia communitas libera habet pote-

potestatem deponendi principem, & regem, ſ. ſi tyrannicè regat, & ideo nō eſt mirum, ſi poteſt deponere etiam Vicarium illius: eccleſia autem ſerua eſt principis ſui Ieſu Chriſti. Secundò, quia Rex purus homo abſens ſupponitur, & ſolum per vicariū gubernare, Rex autem noſter ſic abſens eſt corpore, vt per ſeipſum audiat querelas contra Vicarium ſuum ab eccleſia & membris ſingulis, & propterea nō eſt ab eccleſia eius vicarius deponendus, ſed recurrendum eſt ad principem audientem, & optimum vt deponat.

CAPVT XXVIII.

DIxi in eodem 26.ca. quod propter ſcandalum non eſt præſcindendum caput iuxta Domini ſententiam Matth. 18.

Obijcitur, quòd licet non ſit auferendum caput totaliter ſic, quod nunquam ſit futurum aliquot caput: tamen auferendum eſt iſtud caput: ſine quo in corpore remanet vita, immo quod corpus inficit quantum eſt ſe.

Reſpondeo, quòd ex verbis Domini, negatiue tñ (vt in libello dictum eſt,) ſumitur quod nec totaliter, nec hoc caput præcipiendum eſt: quoniā expreſsè dicitur ſi manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomen ſiquidem adiunctum oſtendit, quod de membro hoc loquitur: & conſequēter de capite iſto negarum accipimus quod præſcindatur. Falſum quoque eſt, quod ſine iſto capite ſit vita, quum ipſum loco Domini ſaluificet eccleſiam, vt in c. ſi papa. diſtin. 40. dicitur. Nec inficit hoc caput, ſed rectè docet, quamuis abuſus poteſtatis capitalis in iſto inficiūt quantum eſt ex ſe eccleſiam: nō hoc caput, ſed abuſus illius in culpa eſt, & non eſt præſcindendum caput, ſed illius abuſui congruis remedijs obuiandum.

CAPVT XXIX.

DIxi in c. 27. quod Deus optimè prouidit eccleſiæ, diſponens, quod orationis remedio contra malum vteretur, non autem depoſitionis ptāte.

Obijcitur tripliciter. primò, quia minus bene inſtituta eſſet politia eccleſiaſtica, quàm ciuilis, & tenet ſequela, quia ciuilis poteſt principem tyrannicè regentem pertinaciter deponere, eccleſiaſtica autem non poſſet.

Secundo, quia Deus ademiſſet communitati eccleſiæ poteſtatem ſibi naturaliter conueniētem, & neceſſariam ad pacificam conuerſationem, qualis eſt poteſtas depoſituua principis in caſu tyrānidis, & tenet ſequela: quia talis poteſtas naturaliter conuenit communitati perfectę & liberę.

Tertio, quia quum Deus opportunius remedium, quàm orationem eccleſiæ potuerit inſtituere (ſcilicet poteſtatem depoſitiuā) dicere non aliud remedium quàm orationes reliquiſſe, eſt dicere politiam eccleſiaſticam non bene inſtitutam, & effectam ſeruam ſtrictiſſima ſeruitute.

Reſpondeo, quod Deus longe melius & eminentius inſtituit eccleſiaſticam rempublicam, quàm ciuilem; quoniam illā inſtituit cum proximo & homogeneo capite viuo in perpetuum ſine potentia errandi, præſente ſpiritualiter votis omnium, & ſingulorū vbique. hęc. n. eſt inſtitutio reipublicæ Chriſtianæ ſimpliciter. De inſtitutione autē ad tēpus. ſ. corporalis abſentiæ principis noſtri, dr etiā, quòd optima eſt, qñ conſonat primariæ inſtitutioni. & qñ Reſpub. Chriſtiana ſm ſuam primariam inſtitutionē ſerua eſt nata: & tota poteſtas eſt in ſuo principe naturali, ideo optimè cōſona inſtitutio ad tēpus eſt, vt non cōitati, ſed vicario principis poteſtas plena cōmittatur, (vt prędictum eſt,) & quod reſpublica quamdiu Vicarius principis ſub principe eſt ſimpliciter (quod fit per eſſe chriſtianum) ſimpliciter recognoſcat principem viuum, & recurrat ad eum audiētem & paratum exaudire: Et ſcito quod contingit homines in hac re falli quaſi a negatione modi ad negationem rei. Quum enim deponere papam contingat multis modis ſcilicet per prouidentiam humanam, & per orationem eccleſiæ perſeuerantem, & neutro modo opus ſit niſi in caſu veræ neceſſitatis, ex hoc quod eccleſiæ non eſt conceſsū qđ poſſit deponere per viā prouidētię humanę, nō ſequit eccleſiæ non eſſe cōceſſum, qđ poſſit deponere papam; qñ alia via, ſ. orationis perſeuerantis, infallibiliter poteſt, quæ. n. per amicos poſſumus, per nos aliqualiter poſſe teſtatur Philoſophus, quanto magis quę per patrem poſſumus?

Ad primum ergo negatur ſequela, & ad probationem dicitur, quod vtraque politia (ſcilicet tam ciuilis quàm eccleſiaſtica) poteſt deponere tyrānicè regētē ipſam, ſed diuerſimodè; quia ciuilis perfecta & libera poteſtatiue, & per prouidētiam humanam, eccleſiaſtica autē per poteſtatem ſui patris p orationis perſeuerantiam, quando vere oportet. Et hic modus quidem excellentior, & non potens errare, ſicut primus, & melior, & propterea non min' bene, ſed melius prouiſum eſt eccleſiaſticę reip. de modo abiiciendi a ſe malum miniſtrum q̄ ciuili.

Ad ſecundum negat ēt ſequela, quia cōitas Chriſtiana nata eſt ſerua, ac per hoc naturali iure ſibi nō competit poteſtas ſuper principem ſuum; & conſequenter nec ſuper principis vicarium niſi a principe ſibi concedatur. Vnde licet verum ſit, quod eccleſiaſtica communitas diſtincta cō tra principem non habeat ſuper principem & eius vicarium tyrannizantem authoritatiuam poteſtatem, non tamen adempta eſt ſibi a Chriſto, aut quocūque alio mō, ſed ex natura ſua; quia ſerua nata eſt, contraxit hāc negationem. Ad tertium autem dr, quod non fuiſſet opportunius remedium prouidentia humana, quam oratio eccleſię perſeuerans. Tum quia prouidentia humana falli poteſt (cogitationes ſiquidem mortalium timidæ & incertę prouidētię noſtræ) oratio aūt eccleſię pſeuerans falli non poteſt. Deponeremus forte, quando non oportet, non prævidētes futura, nec occulta ſcrutantes. Oratio autē eccleſię pſeuerans non deponet qñ non oportet, quia bonus dominus negat quod nolumus, vt tribuat qđ mallemus. Tum quia facilior, minus impedibilis, & efficacior cauſa eſt oratio eccleſię perſeuerans pro ſe in neceſsarijs ad ſalutem eccleſię, quam tota omnium hominum prouidentia: hæc. n. difficile conſonat, potentia impediri poteſt, & omnia ſubiecta non habet; deſcripta autem oratio facile conſonat, non potentia aliqua humana impediri, & omnia ſub Deo ſubiecta habet. Mirum eſt autem de ſubiunctis, ſ. quod dicere Deum ſolum orationis remedium reliquiſſe, &c. ſolum enim hoc remedium tanquam ſupremum, & efficax ſimpliciter relictum dicimus exiſtentibus multis alij remedijs per viam admonitionis, &c. Mirum autē dico, qa quum naturaliter ex eiſdem tueamur, ex quibus ſumus & conſeruamur, & Chriſtiana reſpub. ex oratione ſit adaucta, & in vno ciuili conſtituta dicēte Patre ad Chriſtum, poſtula à me & dabo tibi Gentes hærreditatem tuam & ex oratione conſeruetur (dicente Chriſto ad Petrum. Ego rogaui pro te, ut nō deficiat fides tua) naturali quoque ordine oratione defendenda eſt, contra tyrannice regentem,

Mirum

Mirum dico, nisi quis putet orationē ecclesię perseuerantem pro se in uera sui necessitate posse deficere, quod proprie infidelitatem esse, si infidelitas non est paruulo meo iudicio uidetur: diuinę siquidem prouidentię, quam in specie de ecclesia sua habet, derogare videtur. Si enim natura non deficit in necessariis, quomodo Deus qui dedit semetipsum ecclesię, deficiet illi ī necessariis, seruatis ex parte ecclesiæ seruandis, ut patet ex descriptis cōditionibus orationis? Mirum demum dico, quoniam si efficax hoc orationis ecclesiæ, &c. remedium indubiè creditur, cur insufficienter prouisum ecclesiæ dicitur de remedio opportuno? Et per hunc modū excludendi papam tyrānum ab ecclesia satisfit omnibus quæ obiiciuntur de corpore respectu membri contagiosi, & similibus. ad omnia siquidem sat est oratio perseuerans ecclesię. pro cuius zelo hanc respondendi curam suscepi: arbitratus quibusdam licet non omnibus friuolis obiectis respōdisse, vituperandum non esse hac vice. Rogo igitur lectores, vt æquos se prębeant interpretes aut censores: nihil.n.hic aut alibi mihi, sed rōni uel authoritati allatæ tribui volo; hoc etiam ubique & sp sub sacrosanctę Romanæ ecclesię correctione. Rome die 29. Nouembris 1512. Ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, Amen.

AD LEONEM DECIMVM PONT. MAX.

DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOSTOLI,

Libellus Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xisti.

ILLVSTREM sapientibus sententiam in vulgarem quoque lucem proferri exigunt, Pater beatissime, qui ea, quę a seipsis manifesta sunt, ab his quæ per alia nota fiunt, non discernentes, nodum (vt aiunt) in scirpo quærunt: & meridiana in luce cæcutientes, offendunt. Obnubilandi siquidem euangelicam claritatem tanta est licentia his, qui sua non sunt sorte contenti, vt Ecclesiæ vultus, licet sereniſſimus, nouitatum inuolucris perturbetur: quippe quorum studium est certa & lucida in quæstionem vertere, ac obscura aliis reddere. Ea propter Petri, successorumque eius Romanorum Pontificum principatus (tot ętates, tempore, atque æuitates tranquilla possessione obtentus, iuis euangelico Sole fulgens, impetitum argumentationibus inuoluentibus exercitatos parum in sacris literis tueri, tenebris exuere atque in medium proferre sic intendimus, vt veritas hęc omnibus luceat, & propriis splendoribus vniuersę creaturæ penetrata attingat. Habeat igitur catholica Ecclesia tibi credita, Pater benigniſſime, lucubratiunculam hanc prudioribus, ne obscuritatibus obruantur.

TRACTATVS TERTIVS THOMAE de vio Caietani Cardinalis S. Xist. De Romani Pontificis institutione, & authoritate in Quatuordecim capita diuisus.

SVMMARIA.

1 *Quid, quomodo, & quo ordine tractandum est.*
2 *Petri personæ & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissæ sunt claues.*
3 *Persona Petri in se, & non solum in persona ecclesiæ promissas esse claues.*
4 *Verba Christi, Tibi Petro dabo, non in persona omnium Apostolorum dicta esse.*
5 *Apostolis alijs non esse aliàs collatum quod Petro.*
6 *Solum Petrum accepisse claues, consonat ei, quod est, ecclesiam accepisse claues.*
7 *Promissum esse Petro totius ecclesię pontificatum in antedictis promissionibus.*
8 *Personæ Petri quamuis charitate qualificatæ, dictum esse, Pasce oues meas.*
9 *Soli Petro, ita quod non alijs Apostolis, dictum est, Pasce oues meas.*
10 *Petro soli uniuersam committi ecclesiam per hęc uerba Christi, Pasce oues meas.*
11 *Petro per hæc verba, pasce oues meas, commissum a Christo pontificatum totius ecclesiæ.*
12 *Petrum habere ex Christi institutione successorem in pontificatu ecclesiæ catholicæ.*
13 *Romanum Pontificem succedere Petro in Pontificatu totius ecclesię.*
14 *Authoritates sanctorum antiquorum & conciliorum, affirmantes Ro. Pontificis successoris Petri Pontificatum super totam ecclesiam a Christo institutum a Petro.*

CAPVT I.

Quid, quomodo, & quo ordine de Rom. Pontificis institutione tractandum est.

PRINCIPATVS Romani Pontificis super vniuersas Christi ecclesias, quamuis quęstionibus multis pulsatus fueris, nostro tamen proposito vnica inuestigatione absoluendus occurrit. Nō enim vertitur hic in dubium, an Romanus, Pontifex sit de facto caput ecclesię: nec an idē potestatem habeat a Deo eo modo quo iuxta Apostolum Rom. 13. Nō est potestas nisi a Deo, & quę a Deo sunt ordinata sunt; & sicut potestas regia in veteri testamēto erat a Deo: iuxta illud primi Reg. 8. Audi uocem eorum, & constitue super eos regem. eiusmodi enim omnia aduersariorum multi affirmant. sed vertitur in quęstionem, an a Christo institutus fuerit Rom. Pontifex super omnes ecclesias principatus in beato Petro; ita quòd instituerit Christus Petrum cum eius successoribus suum vicariū ad gubernandum oēs Christi ecclesias. Quo fit ut loca a rationibus & authoritatibus affirmantibus Petrum, seu Romanum Pōtificem fuisse, seu esse caput omnium ecclesiarum, a pśenti secreta sint intentione: & ea duntaxat afferēda sint ex quibus Christum Dominum contulisse huiusmodi principatum Petri soli habetur.

Quia verò ex sacris literis pēdet omnis quæstionis huius veritas, & duo sunt precipui textus, scilicet Matth. 16. & Io. vlt. expresse de hoc mysterio loquentes: ideo primo iuxta utrunque textum inuestigandū est an soli Petro verba Christi dicta sint.

Secun-

Secũdo, an per hæc ſoli Petro Pontificatus totius eccleſię a Chriſto commiſſus ſit. Tertio, an hic totius Eccleſiæ Pontificatus Petro a Deo cõmiſſus, ſit ab eodem Domino datus ſucceſſori Petri. Quarto an ſit a Chriſto hic Pontificatus datus Ro. Pontifici, vt Petri ſucceſſori. vt autem primi clara ſit ſolutio, Matthæi textus prius diſcutiendus ſic eſt: vt in primis tractetur opinio dicentium uerba Chriſti non Petro, ſed perſonę qualificatę, deinde dicẽtium non Petro, ſed Eccleſię: poſtea dicẽtium Petro & Apoſtolis aliis, demum negantium ſoli Petro, quia eccleſiæ, dicta eſſe. Multifariam ſiquidem obnubilare conati ſunt dominicam promiſſionẽ Matth. 16. relatam, Tibi dabo claues, &c. Quidam nanque adeo reſtrinxerunt uerba hæc, vt perſonã etiam Petri ab illis eximerent, & ad ſolum diuinũ donum in Petro directa intelligerent. Alii etiam reſtringentes & eximentes Petri perſonam ad ſolã eccleſiam in Petro ſignificatam Chriſti verba dirigunt. Multi autem extenderunt Domini promiſſionem ad alios Apoſtolos: ita quod Petro in perſonam omnium Apoſtolorum dicta accipiũt. Sed & nonnulli ſunt admittentes ſoli Petro hæc dicta: principatus tamen ſingularitatem collatam Petro negant: eo quod ſimilis poteſtas aliis Apoſtolis a Chriſto collata alibi legitur, puta Matthæi 18. Quęcunque alligaueritis ſuper terram; & alibi. Hæſitãt denique aliqui, quo pacto ſoli Petro claues datas quoque eccleſię eſſe claues oẽs affirmamus. Quocirca ordine quo numerata ſunt quinque hæc, ſigillatim tractanda ſunt. Præponendo vbique rõnes dubitãdi, ut oppoſita iuxta ſe magis eluceſcãt.

CAPVT II.

Petri perſonæ, & non dono reuelationis, aut beatitudinis promiſſę ſunt claues, &c.

NOn deſunt dogmatizantes põtificiã ptãtem homini nõ immediate collatam, ſed dono virtutis mediante: ita q̃ perditio virtutis dono, perire ſimul põtificiam poteſtatem neceſſe ſit, tanquam virtus glutinum quoddã ſit iungẽs hoĩ pontificatũ. Quo fit, vt horũ iudicio claues nõ Petri perſonę, ſed eius dono collatę ſint in aliquo ſingulari miniſtro, puta ſacerdote, ſeu iuſto quocũq;.

Argumentãtur autem hi ex huius Euangelij textu multipliciter.

Primo quia ante oĩa Dñs beatitudinem Petri affirmat, dicens, Beatus es proculdubio in ſpe ueræ fidei: non inchoaſſet. n. a Simonis beatitudine niſi ad ſubſequentẽ pontificatum ſpectaret hmõi beatitudo: nihil. n. impertinens dixiſſe Chriſtũ decet.

Secundo, ex eo quòd Dominus adiungit, Simõ Bariona, hoc eſt filius columbæ: vt Hiero. exponit. Quorſum enim Petrus accepturus pontificatum, filius colũbę prenominatur, niſi vel eius ſimplicitas columba ſignificata: iuxta illud, Eſto prudentes ſicut ſerpẽtes, & ſimplices ſicut columbę: vel Spiritusſanctus, qui columba deſignatur, eo q̃ in ſpecie apparuit in Chriſti baptiſmo; ad eccleſiaſticum principatum pertineret:

Tertio ex ratione ſubiuncta, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui in cælis eſt. Monſtrant enim hæc non a carne & ſanguine, ſed diuina reuelatione inſtruendum eſſe qui aliis præficitur in Chriſtiana fide erudiendis.

Quarto, ex eo quod Dominus addit, Tu es Petrus: & non dixit, Tu vocaris Petrus, vt gloſibi notat, ob fortitudinem fidei, & confeſſionis conſtantiam. Hęc. n. cum omnibus præcedentibus ad virtutum munera ſpectant, quę ut dictum eſt aut imperF tinenter prępoſita ſunt, aut ad principatum tunc ſubſequenter promiſſum opportuna media ſunt.

Vnde & quinto arguũt ex ſubiuncta prima promiſſione, Super hanc Petram ędificabo eccleſiam meã. quum. n. iſta ſit prima promiſsio Petro facta, quoniã, ut Cypria. Hiero. & Augu. exponunt per hãc Petram demonſtratur ipſe Petrus: inquit enim Hiero. ſuper Matth. ædificabo eccleſiam meam ſuper te: & Aug. in lib. retract. refert ſeipſum dixiſſe, q̃ in Apoſtolo Petro tãquam in petra ædificata eſt eccleſia: nec retractat hanc ſententiam. Cypr. quoque vbi ſupra dicit, Loquitur Dñs ad Petrum, Ego dico tibi: quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiã meam: ſuper vnũ ædificat eccleſiã, &c. G Quum inquã hæc ſit prima promiſſio facta Petro, & hęc promiſſio non immediatè, ſed mediante dono firmitatis, & ſoliditatis ad perſonam Petri pertineat vt ipſa Domini verba teſtãtur, dum non dicit, Super te, ſed ſuper hanc petram, hoc eſt, ſuper te petram ædificabo eccleſiam meam: conſequẽs eſt, vt ſubſequentes quoque promiſſiones intelligãtur factæ perſonæ Simonis, quatenus erat Petrus & filius columbæ, & beatus, &c. Et confirmatur: quia iſta promiſſio nõ ſolum eſt prima, ſed principalis: nam præcipuum donum Petro collatum eſt eſſe fundamentum eccleſię. Ex hoc autem quòd hęc promiſH ſio eſt prima, & principalis, conſequens eſt, vt aliæ promiſſiones conſequentes ſequantur naturã principalis: ac per hoc nulla promiſſio eſt facta perſonę humanæ, niſi mediãte dono virtutis, quod erat intentum manifeſtandum.

Non eſt difficile catholico doctori mõſtrare falſam eſſe relatam ſententiam, dubitãdo ad damnata incõuenientia. Nihil. n. aliud eſt huiuſmodi dogma, quàm hęreſis quorumcunque dicẽtium in malis miniſtris non inueniri eccleſiaſticam poteſtatẽ claueſque eccleſię in ſolis, & omnibus iuſtis haberi eccleſiamque ex ſolis iuſtis conſtare: quę omnia reprobata, & damnata eſſe conſtat. Verum, ne hæretici excuſentur ſe opprimi authoritate prelatorũ, & I non euangelij, ex ipſo euangelij textu catholicæ doctrinæ reddenda eſt ratio. Ad cuius euidentiam aduerte duas eſſe in hoc Domini ſermone ad Petrum partes: quarum prima ſm planum euangelij cõtextum, ac ſenſum ad confeſsionem, quam Petrus fecerat, pertinet. Nam nihil aliud continet, niſi reuelatæ confeſsionis actorem fructum ſeu prẽmium, & perſonam, ſeu perſonę conditionem, cui reuelatio facta eſt. Dicẽdo, Beatus es, fructum, ſeu prẽmiũ pronũtiat: dicendo Simõ Bariona, p̃ſonã ad literã, ſeu conditionem perſonę myſticę, puta ſimplicitatem, ſeu ſpiritualitatem aperit. & dicendo, Quia caro & ſanguis non reuelauit, ſed Pater meus, actorẽ K reuelationis monſtrat: tota ergo prima pars ſermonis ad reuelatam confeſsionem ſpectat, & nõ ad futurum principatũ. Quod vt plenius intelligas, vide ſingula. Meritò ex accepta reuelatione Simon beatus dicitur; quoniam, ſi ſecundum philoſophiam beatus in hac vita eſt, qui ad cognitionem ſupernarum ſubſtantiarum peruenit, & ſecundum euangelicam veritatem beatitudo viatorum in ſpe verę fidei conſiſtit (iuxta illud, Beati qui non viderunt & crediderunt) longè magis Simõ beatus fuit, quum ad cognoſcendum Trinitatis myſterium peruenit, non innixus reuelationi alijs factę (vt nobis contingit) ſed reuelationi ſibiipſi interius factæ. Ad hanc enim cognitionem Petrum peruenisſe teſtãtur verba Petri: teſtatus eſt Dominus, confeſſus eſt enim Petrus, Tu es Chriſtus filius Dei viui: confeſſus fue

rat

rat olim Nathanael, Tu es filius Dei: Ioan. 1. confessi fuerant qui erant in nauicula, Vere filius Dei es, Matt. 14. confessus fuerat, & Petrus in persona omnium, ET nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei, Ioannis sexto. Nunquam tamē Dominus beatitudinis prēmiū apposuit, nisi nūc, quia nunquam confessio facta fuerat quod esset filius Dei naturalis, qualem modo petrus explicauit, adiungendo illud adiectiuum, Viui. hoc enim dupliciter potest intelligi: primo, vt sit adiectiuum determinans suum substantiuum absolute: ut ita dictum sit Dei viui, tanquam dictum fuisset, Dei veri, aut Dei omnipotentis; & sic per accidens adiungeretur petri confessioni ad maiorem expressionem, B Veri Dei, ad differentiam deorum lapideorum, seu mortuorum: vt Saturni, Iouis, & reliquorum. Alio modo, vt determinet suum substātiuū, scilicet Dei in ordine ad filium, cuius enuntiatur pater, dum dicitur, Filius Dei viui: & sic per se & essentialiter apponitur confessioni petri, & constituit petri confessionem esse per se essentialiter, ac formaliter, veram, & altissimi sensus: significatur siquidem hinc plenissime, & formaliter modus quo Christus est filius Dei, scilicet quod est naturalis filius Dei. ET ne altitudo sensus sententiam claram obumbret, manifestatur quod dicimus ex differenti filiatione nostra & Christi: commune nanque est Christo & nobis, quod sumus filii Dei, (secundum quod de nobis scriptum est Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri) sed nos sumus filii Dei, quia vult, iuxta illud Iacobi primo, Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis; Christus autem est filius Dei, non quia vult, sed quia est. Ratio siquidē quare Deus nos genuit filios, est sua voluntas, qua elegit nos: rō autē quare Deus genuit Christum, est sua essentia qua genuit vnigenitum Deū, qua & ipse Deus est.

Hoc autem vocando ancillas ad theologicam arcem (quia viuere viuentibus est esse: vt dicitur secūdo de Anima) significatum est per Deum viuum: ex eo nanque, quod viuere viuentibus est esse, idē est, Filius Dei viui inquātum viuit, & Filius Dei, in D quantum est. Meminit tamen petrus non Dei esse, neque Dei naturę, sed Dei vite: quoniam quicunq; est filius, conuenit generate filium non ea ratione, qua est, nec ea ratione qua res naturalis est, sed ea ratione qua viuit. Quod si altius perspicere cupis, iunge hęc simul, scilicet Filius Dei viui: quum enim constat ex vna parte filium sonare genitum talem qualis eius parens est, & ex altera parte parentem significari Deum viuum, si cointellecta fuerit philosophica traditio, scilicet naturalissimum operū esse omnibus viuentibus facere tale quale ipsum est (ut habetur secundo de Anima) manifeste videbis quòd dicendo Filius Dei viui significatur naturalis filius Dei: ex eo enim, quòd filius Dei E ponitur genitus a Deo dicitur, ex eo autem quòd Filius Dei, inquantum est viuus, ponitur, quia naturalissimum opus viuenti quatenus uiuens, est, genitus significatur. Acutissime ergo & formalissime, Petri confessio Christum non adoptiuum Dei filium; sed naturalem Dei filium manifestat, dicendo Christum Filium Dei viui.

Et si altius adhuc intuiti fuerimus, percipiemus in hac responsione claudi non solū duas Trinitatis personas Filium. s. & Patrem, & rationē ac modum generationis, scilicet quòd ille naturalis pater & iste naturalis Filius (vt declaratum est) sed substantialitatem, coæternitatē ac coæqualitatē vtriusq;: nam ex eo q naturalis Filius est talis qualis est pr, A & Christus dicitur filius Dei viui, significatur quoque q ipse est Deus viuus, & quū non sint multi dij, consignificatur quod est vnus Deus cum Patre, ac per hoc consubstantialis, coæternus: & coæqualis. Nec spiritussancti persona omissa est, Christus. n. sonat vnctū spiritusancto, vt ipsemet Petrus declarauit Act. 10. Quo fit vt hac cōfessione Petr⁹ non minus diuinę Trinitatis ac generationis mysterium docuerit, quàm Ioannes dicendo, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, &c. imò licet Ioannes spiritualius, dum ad im materialem, intelligibilemq; gradum penetrauit, Petrus tñ personas nominibus proprijs Filij ac per hoc patris & generationem naturalem cum ratione generan di clarius significauit, dicens, Tu es Christus filius Dei viui: & ideo iure a Saluatore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tam altum huius confessionis sensum intendisse inuenies Origenem, Chrysosto. atque Hilar. hunc tam altum istius confessionis sensum testatur ecclesia quotidiana veneratione repetens prima dici hora Christe fili Dei viui, &c. Merito quoque ad eandem reuelationē spectat Bariona, dupliciter siquidem, vt Hier. dicit, potest intelligi, vel legendo, Bariona: ideſt, filius Ionæ (Bar. n. idem sonat quod filius) vel quod vitio scriptorum detracta sit media syllaba: quū deberet legi Bariioanna, ideſt filius Ioannis: Simon siquidē creditur a multis filius Ioannis: secundum tamen veritatem filius fuit Ionæ, vt patet Ioannis primo. Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas, licet vitio scriptorum Latinorum Latini codices sint corrupti. Est ergo primus sensus, mysticum tñ, Tu es filius Iona, ideſt columbę, secundus autem literalis, Tu es filius Iona seu Ioanna. Vterque autem sensus propositum fouet: nam si filius exponitur columbę, simplicitatem ac spiritualitatem personę ipsius Petri tanquā habilis ad reuelationem suscipiendam indicat: ad reuelationē nanque diuinam suscipiēdam simplicitas, & spiritualitas maxime preparant: Spiritus enim sanctus disciplinę effugiet fictum (vt dicitur Sap. 1.) & animalis homo nō percipit quę sunt Spiritus Dei, primę Corinth. 2. Si autem filius Iona, vel Ioanna intelligitur, ad confirmationem confessę veritatis valde spectat; quoniam pertinet ad hęc, quòd ideo Dominus naturalis patris ipsius non Petri, sed Simonis meminit, vt subiungendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus: ex hoc ipso quod patrem suum & naturalem Patrem Simonis è regione ponit, tanquam diceret, Beatus es Simō filius Ionę seu Ioannis: quia non pater tuus secundum carnem, & sanguinem reuelauit tibi: sed Pater meus, qui in cœlis est: ex hoc inquam ipso eruditus quisque intelligat patrem, qui in cœlis est, ita esse naturaliter patrem meum, sicut Ionas est naturaliter pater tuus. ET hoc iam notauit Chrysostom⁹ dicens, Vanum est dicere, Tu es filius Iona vel Ioāna, nisi offendat: quoniam ita naturaliter Christus est filius Dei, sicut Petrus filius Ionę: eiusdem substantię cum eo qui genuit. Oportuit autem Saluatorem nostrum commendare Petri confessionem manifestando illius actorem & prēmium, &c. vt petri confessio vera habeatur, si sic ipse verus ac naturalis filius Dei credatur ex Petri confessione, nō a carne & sanguine, sed a cęlesti pre deriuata; nisi. n. hoc manifestasset, cōfessionē petri vt humanū verbū acciperem⁹, nūc aūt a Deo prolatā fidem habemus. Ex quib. oīb⁹ clare patere pōt, q hucusq; nihil ad principatū Petri pertinēs dictū est. Tota igit prima pars dominici ad Petrum sermonis, circa illius

confessionem versatur,& ad probationem fidei de seipso Christo filio Dei viui pertinet, secunda autē ad Petro promittendū cōuertitur, vnde & inchoat a reddendo vices ipsi Simoni Petro, ET ego dico tibi: tanquam diceret (vt Hieronym. notauit) Tu mihi dixisti, Tu es Christ⁹ fili⁹ Dei viui, & ego dico tibi, Tu es Petrus, & super, &c. Vbi aduerte non solū diuersas, verum non vnius, sed diuersorum generū promissiones Petro factas esse: nam prima promissio constructionem respicit ecclesię, Aedificabo ecclesiam meam: secunda autem aurhoritatem, Dabo claues regni cœlorum, & quodcunque solueris, &c. illa ad ecclesiæ substantiam, ista ad officium respicit: tantumq; inter se differunt, quantum est inter substantiam & officium distantiæ. Et licet in prima promissione triplex inueniatur intellectus, exponendo per hanc petram vel Christum vel Petrū, vel confessionem Petri, vt Chrysostomus exponit, si tamen subtilius perspexerimus vnicus est sensus literalis: hoc est, quod per hanc petram demonstratur Petrus. Augustinus enim in libro primo retractationum cap. vigesimoprimo, lectoris iudicio relinquit quæ duarum sententiarum sit probabilior, Petrusne, an Christus demonstretur per hanc petram. Vnde hac libertate freti, ex ipso euangelij textu dicimus, per hanc petram Petrum demonstrarij, vt patet ex eo quòd Dominus dixit, super hanc petram ædificabo. Si enim seipsum demonstrasset, nō dixisset, Aedificabo, sed ędifico: quoniam tunc verè super seipsum ędificabat faciēdo de Simone Petrum: super petram autem non tunc sed post resurrectionem ædificare cœpit. & propterea dixit in futuro, ędificabo: ac si aperte diceret, Te quem nunc facio petrum, postea faciam fundamētum ecclesiæ meæ. Confirmaturque hic sensus, quia aliter impertinenter premisisset, Tu es petrus, quum tamē pro maxima re hoc petro dictum euāgelium insinuet: quum Dominus quasi reddens vices petro (vt prædictum est) dixerit, Tu es petrus: quid enim tā magnum sonaret esse petrum, aut quorsum, Tu es petrus, nisi subsequenter demonstraretur: Et super hanc petram ędificabo ecclesiam meam? Vnde Hieron. exponens hunc locum ait, Secundum autē metaphoram petræ, recte dicitur ei, ędificabo ecclesiā meam super te. EXpositio autem Chrysosto. de confessione petri, in idem redit: quoniam confessio fidei in idem redit cum soliditate seu firmitate fidei, quā denotat petrus: non enim differt ab ea nisi tanquam actus ab habitu. & rursus constat ꝙ ecclesia magis hēt pro fundamento fidem, quàm fidei confessionem. Vnde relinquitur ꝙ ad literam per hāc petram, demonstratur petrus. Exactius autem loquēdo, dic hanc petram, ideſt, in te petram, in te soliditatem fidei, in te Christum creditum, in te Christum cōfessum, vt complectaris omnes sanctorum expositiones: nam singulę verę quidem sunt: sed partem tātum veritatis explicarunt, fidem seu fidei confessionem, aut petrum, vel Christum exponentes. Quum autem vtrunque simul iungitur, ita ꝙ & petri personam & Christi seu fidem simul significari exponitur, integra veritas, integer sensus habetur literę dicentis non super petrā, sed super hāc petram. Indiuiduatur siquidē metaphorica petra, & fit hęc: quia est hoc demonstrato suppositō: sicut ꝙ licet aliud in petro existens indiuiduatur, & fit hoc, quia est in ipsa petri persona.

Hoc igitur integro sensu literali patefacto & admisso, & amplius aperiēdo, scito ex EUangelio omnes promissiones petro factas conuenire in hoc ꝙ omnes sunt factæ vnicę personæ ipsius Simonis, ꝙ dicitur petrus: cui dictum est, Tu es petrus. Manifestaturque sic esse primo de prima promissione, & deinde de secunda. In prima promissione tria respice. primo, Tu, secundo, es petrus, tertio, sup hanc petram. EX pronomine, Tu, demonstratur persona illa cui Christus loquebatur, persona, dico, nō qualitas aliqua: nam constat pronomen, Tu, demonstrare substantiam sine qualitate etiam apud grammaticos. Rursus ex pronomine, Tu, monstratur vnica persona, vt patet. EX coniunctione propterea huius quod est esse petrum ad ly, tu, cum dicit, Tu es petrus, significatur aperte affirmari a Domino iam vnicam personam esse petrum: & quia per hāc petram demonstrat illam eandem petram quā tūc pronomine demonstratiuo monstrabat, Tu es petrus. Significantissime siquidem ille articulus hāc exprimit eandem monstrari petram, de qua tunc erat sermo, quæ & per pronomē, Tu es petrus, mōstrabatur. & hoc tanto clarius, quanto nulla alia petra tunc monstrata, aut nominata inuenitur in EUā gelio. Esse igitur futurum Christi ecclesiæ fundamentū, iungitur huic petræ, quę quia iungitur personæ monstratę pronomine, Tu, oportet intelligere, quod esse Christi ecclesiæ fundamentum pmittitur vnicæ personę demonstratę per, Tu: cui tunc datum est quod esset petrus. ET vt hoc magis ac magis notares, inchoauit Dominus, & ergo dico tibi, non beatitudini tuę, non filio columbæ, non filio reuelationis: sed tibi. De secunda autem ꝓmissione clarissime patet: quia exprimitur pronomen demonstratiuum substantię, dicendo, Et tibi dabo claues. Oportet nanque hæc valde notare: quoniā hinc commenta hęreticorum schismaticorū specie tenus sancta: sed re venenosa confutantur: aiunt enim, Super petram, id est, fidei firmitatem ecclesiā fundatam. Verum dicunt, sed diminutum: quoniā Dominus dixit quidem, super petram: sed non hoc solum dixit, sed addidit articulum, hanc dicens, super hanc petram. quam proculdubio tunc mōstrabat, dicens, Tu es petrus: si enim super fidei solidū absolute ædificaturus esset, non dearticulasset soliditatem ad personam illam. Sed schismatici personalis fundamenti vnitatē a Christi ecclesia tollere, per hęc commenta nituntur: Dominus autem hos omnes pręueniens, sermonem ad Simonē petrum sub pronomine direxit, inchoans, ET ego tibi dico, & subdens, Tu es PEtrus: tu, non beatitudo tua, aut aliquid eiusmodi, tu, non vos, vt vnitas fundamenti, ecclesiæ, vnitas quoque personalis a Christo firmata intelligatur: dum dicitur, Tu es PEtrus: tu vnus es PEtrus futurus postea fundamentum: qñ sup hāc petram, ideſt te PEtrum ędificabo ecclesiam meā. Duplex autem aduertenda est inter has promissiones differentia prima est, quod esse fundamentum ecclesiæ non promittitur personæ petri absolute: sed quatenus est petrus seu petra: claues autē regni cœlorum promittuntur personæ petri absolute. Et habes hanc differentiam ex EUangelio: dum de primo dr̄. Et super hanc petram ędificabo ecclesiam meam, non dixit, Super te ędificabo ecclesiam meam: ꝓ hanc. n. petram demonstrauit totum qđ dixerat, Tu es Petrus: nam petram reddidit ad ly petrus, & articulum hanc reddidit ad pronomen, tu, tanquam si diceret, Tu es Petrus, & super te petrū ędificabo ecclesiam meam. De clauib. autem regni cœlorum non dr̄. ET tibi petro, neque huic petræ, sed simpliciter & absolute, Tibi dabo claues, monstrās per hoc, ꝙ dixit, tibi, ꝙ personę non qualitati

per

per petram significatæ puta fidei promittebat claues personæ: ergo qualificatæ promissum est fore Christi ecclesiæ fundamentum: personæ vero nudæ promissæ sunt claues regni cœlorū. Altera differētia est, quod in primi promissione Petro promittitur ecclesiam sustinendi officium, non se Petro, sed Christo actore, nam non dixit, Et super hāc petram ædificabis ecclesiam meam: sed dixit, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: tanquam si diceret, Tu sustinebis tanquam petra me ædificātē ecclesiam meam super te petra. In promissione verò clauium aperiendi officium, & claudendi nō sibi reseruauit Dominus, sed se daturum claues promisit; ut ille cui dantur agat apetiendo, vel claudendo regnum cœlorum. Hæ ex euangelii pleno sensu differentię constant. Ex quib. euidenter colligit differentia inter officium Petri quo ad potestatem vtendi clauib. & soluendi, arq; ligandi, & officium eiusdem ad sustinendam ecclesiam in fide: dum officium clauium nomini committitur: officium vero sustinēdi ecclesiam in fide ad Christum ut actorem, ad petram vt rationem sustinendi, ad hominē vero Petrum, ut fundamentum suppositumq; spectare dicitur. Oportet siquidem hæc diligentius cō templari, vt sciamus hinc rationem reddere poscentibus nos de ea, quę in nobis est fide: ex his enim facile est perspicere, qđ claues regni cœlorum nō sunt datæ sanctitati seu iustitiæ hominis, sed promissæ sunt homini futuro pastori ouium Christi. Si quis autem contra huiusmodi exactam expositionem verborum euangelii obiiciat, eo quod Petrus non fuit ex tunc re, & nomine petrus: quoniam non perseuerauit solidus, ac firmus in fide, ter siquidem postea Dñm negauit: ac per hoc verba Dñi sonantia in pfecti, Tu es Petrus, non sunt sic exacte intelligēda, aduertat sic obiiciens se falli confundendo firmitatem fidei & firmitatem charitatis: Petrus quidem ex tunc factus est firmus in fide, dicente Christo, Tu es Petrus: vt Hier. testatur, exponens. ET ego tibi dico, non sermone cassō &, nullum opus habētes, sed dico tibi quia meum dixisse, fecisse est, quia tu es petrus. Nec deficit negando Dñm in fide, quæ in corde est, quamuis defecerit in confessione fidei: horum n. distinctio a paulo Apostolo manifesta est ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore cōfessio fit ad salutem. Testatur siquidem Dñs petrum non defecisse in fide, Lu. 22. dicens, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, constat. n. Christum in oīb. exauditum fuisse pro sua reuerentia, ut dī Heb. 5. Defecisse autem ipsum in charitate, & periurio manifestat, & Dominus testatur subiungens. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos: auersus. n. fuit a charitate christi nō a fide perseuerauit: ergo semper Petrus.

His præmissis Ad obiectiones in oppositum dicendum est. ET circa tres primas non oportet insistere, quia iam declaratum est, quod impertinentes sunt. nam ad confessionem Petri spectant omnia, quæ in eis afferuntur. Ad alias vero obiectiones, ex illis verbis, Tu es petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, dī. qp hęc qdem spectāt ad pontificalem gradum, non secundum officiū clauium, sed secundum officium fundamenti. Et ex proposito Dominus dixit. Nō tu vocaberis Petrus, sed tu es petrus vt affirmaret, tu es petrus re & nomine, hoc est solidus, firmus, cōstās, &c. in fide tanquā petra. vt Leo, Gre. Beda que exponunt. Nec ex his aliud pōt inferri, nisi qp soli habenti fidem cōuenit esse fundamētū sustinendi ecclesiam in fide, quod gratis concedimus: nam ex hoc nō habetur, quod esse fundamentum mediante charitate, seu iustitia conueniat petro, sed mediante fide. Et rursus hinc non habetur, quod esse fundamentum promissū sit fidei simpliciter & absolute; ac per hoc promissum sit cuicūque in quo inuenitur fides: qm̄ Christus non dixit, & super petram, sed dearticulauit eā ad personam adiungens ly, hanc, dicendo, super hanc petram: proculdubio. n. petra tunc demōstrata per præmissa verba. Tu es petrus, repetitur, ut q mō est petrus futurum sit fundamentum. Quocirca clare patet, quòd sicut solus Simon demonstratus est dicendo, Tu es petrus, solus quoque repetitus est Domino. Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Nulla ergo promissio facta est dono virtutis absolute. sed sola prima inter eas, s. ędificatio ecclesię facta est dono fidei, nō in quocūque, sed in persona futuri pastoris ouium Chri.

Ad cōfirmationem autem inferentem simile est de iudicium de officio clauiū & officio fundamenti: respondetur, quod ex differentibus verbis Domini manifeste declaratum est nō esse simile de vtroque iudicium. ET licet accessorium sequatur naturā principalis cęteris paribus, vbi tm̄ (ut in proposito) maxima est in cęteris disparitas, non oportet secundarium assimilari principali. Manifestatur autem maxima disparitas in hoc, quod in officio fūdamenti hō se habet quasi totaliter passiue, dicente Christo, ego ędificabo super te petro. in officio aūt clauium non dixit, ego aperiam, aut claudam, sed absolute, Tibi dabo claues regni cœlorū. Nō est propterea mirum, si aliter promissum est fundamenti officium, & aliter officium clauium. illud mediāte firmitate fidei, istud homini absolute. Cōsentanea est autem hmōi differentia a Christo instituta humanę etiam rōni; nā vsus clauium siue rectus, siue abusus fuerit, non in vniuersalem redūdat ecclesiam, officium aūt sustinēdi fidē si aberraret, ecclesia vniuersalis rueret: de qua tm̄ Dñs dicit, & portę inferi non prealebunt aduersus eam. Promissæ sunt ergo claues regni cælorum nō dono virtutis (ut hęretici fingunt) sed personæ Simonis petri, futuri pastoris ouium & agnorum Chri.

CAP. III.

Personę petri in se, & non solum in persona ecclesiæ promissas esse claues.

NOn lōge a prioribus recedunt affirmātes claues regni cœlorum non petro, sed ecclesiæ a Christo promissas, dicente, Tibi dabo claues regni cælorum, tanquam dixerit, tibi, hoc est ecclesiæ significatæ per te. nō tibi, dabo claues regni cęlorū. Nam istis cum prioribus commune est, & eximere petrum ab hac Domini promissione, & nulli singulari homini datas esse claues, sed dono Dei promissas esse claues, solum in hoc differunt, quod priores dono Dei in quolibet iusto, aut saltem in quolibet sacerdote, isti dono Dei in ecclesia inuento claues datas asseuerant, eo quod petro non vt vni homini, sed vt personam gerebat ecclesiæ Christum dixisse contendunt, Tibi dabo claues regni cęlorum, nituntur que hoc multis argumentis astruere. Vnde primo arguunt, Christus exponit seipsum in euangelio, qui loquatur, & cui tradat claues dicens, Beatus es Simon Bariona, caro & sanguis non reuelauit: sed pater meus qui est in cœlis. Vbi aperte Petrus in hac persona non est petrus, non est caro, neque sanguis, non Simon Bariona, omnino petrus extra hominum ponitur, & iam non est ulla persona per se, sed re-

uelantis patris auditor cui dãtur claues. Nulli ergo priuato homini datæ sunt claues, sed soli Ecclesiæ, qa de nullo priuato homine certi sumus hẽat necne reuelationem petri. Ecclesia autẽ ipsa est de qua dubitare non licet: ipsa est ergo ille petrus auditor reuelationis, & acceptator clauium.

Secundò, ex cohærentibus. Christus.n. post gloriosam istam Petri commẽdationem, quum ei Petrus prohibuit ne moreretur, reprehẽdit petrum, Vade post me Satana: non.n. sapis ea quæ Dei sũt. Vt ex subsequuta post commendationẽ vituperõne clarum fiat illum superiorem petrũ, qui claues accepit, nõ fuisse petrum filium Bariona, sed ecclesiã filiam Dei: quæ verbo Dei genita: verbum Dei audit & confitetur perseueranter in finem: nõ aliquando non sapiens quæ Dei sunt, nec vnquam retrò abire iussa sicut petrus.

Tertiò, ex eo quòd Christus dixit, Super hãc petram ædificabo ecclesiam meam: hoc est, super fidem à petro totius ecclesiæ persona confessam: ac per hoc in qualibet ecclesia, vbi est fidei petra, illic & claues. Firmatur autem hoc, quia nec ipse petr⁹ petra fuit in eadem perseuerans confessione. qm̃ mox post acceptas claues errauit: & tamen nõ sunt ei claues rursus allatæ: quare non in sua, sed ecclesiæ persona eas accepit.

Quartò, quãdo papa eligitur, an secum affert claues vel non; si affert, ergo erat papa antequam eligeretur: si non affert, a quo accepit? nunquid ab Angelo de cælo? nonne ab ecclesiæ? Item, qm̃ papa moritur cui reliquit claues, nisi ecclesiæ a quã accepit? quid igitur potest dici cõtra hanc euidentissimam experientiam optimam euangelii interpretem, claues nec petro successori, sed soli ecclesiæ datas? a qua tanquam minister accepit vsurus eis sacerdos in qualibet ecclesia.

Quinto, formatur argumentum similis formæ argumento, quo paulus Ro. 4. & Gal. 4. vtitur dicẽs quod sicut Abrahę ex fide reputata est iustitia: ita & omnibus, qui credunt reputabitur ad iustitiam. quare etiam hic similiter. si petro habẽti reuelationem patris, & Christum confitenti claues dantur: ita necesse est domini similiter confitenti & reuelationem hẽnti, claues donatas esse: quod nulli nisi ecclesiæ conuenire põt: quum nullus singularis fidelis constanter, certo, ac perfecte habere possit hanc confessionem: ut ẽt de ipso petro patet.

Sextò, quia non solum (vt Au. primo li. de doct. Christ. ca. 17. testatur) has claues Christus dedit ecclesiæ suæ vt quęcunq; solueret in terra soluta essent & in cœlis: sed etiam, vt ipse testatur super Io. Petr⁹ Apostolus propter apostolatus sui primatum ecclesię gerebat figurata generalitate personam: in pso na ergo non sua, sed ecclesię claues accepit. Quod ex Aug. verbis ibidem amplius firmatur quum dicit, Quod enim ad ipsum Petrum proprie pertinet (nam vnus hõ erat gratia vnus Christianus) abundãtię gratia vnus, idemque primus Apostolus: sed quando ei dictum est, Tibi dabo claues regni cælorum, vniuersam significabat ecclesiam. Confirmaturq; eadem sententia ex verbis eiusdem Aug. psa. 108. sicut quędam dicuntur quę ad Apostolum Petrum ptinere videntur: neq; tñ hẽnt illustrẽ intellectum nisi quum referuntur ad ecclesiam, cuius ille agnoscitur in figura gessisse personam pp primatum, quem in discipulis habuit, sicut est, Tibi dabo claues regni cælorum, ita Iudas personã sustinet inimicorum Chri. Ex his.n. verbis apparet petrum non in sua, sed ecclesiæ figurata persona claues susceptisse, dum hic dr̃ nõ haberi illustrem intellectũ, nisi ad ecclesiam referatur, & ibi contra personales conditiones Petri aduersatiua coniunctione subditur: sed quando ei dictum est, Tibi dabo, ecclesiam significauit. Et confirmatur rursus authoritate euãgelistæ describentis interroganti Christo, quem dicũt homines esse filium hominis, nullum certum discipulum respondisse, opinionesque de eo erãt. interrogandi vero de se Apostolos, vnũ certum Petrum respondere, & constanter absoluere, ac pronuntiare fidei confessionem, vt veram Christi cognitionem in vnitate & firmitate consistere, non multorum opinionib. velut arũdinem agitari doceret. Tenet ergo Petrus ecclesiæ vnitatis figuram. Accedit ad hęc Cypriani authoritas habita 24. q. 1. loquitur Dominus: dicentis, Quamuis apostolorum omnibus post resurrectionem suam parẽ tribuat potestatem, tñ vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdẽ originem ab vno incipientem authoritate sua disposuit. hoc vtique erant cęteri Apostoli quod Petrus fuit, pari consortio prædita & honoris & potestatis: sed exordium ab vnitate proficiscitur, vt ecclesia Chri una monstraretur. Vnde non vnus, sed vnitas claues accepit, vt attestantur etiam capitula, omnibus. & quodcunque. 14. q. 1. ex Hiero. & Aug.

Ad euidentiam horum cõsiderandum est, vnũ dici a sanctis, s. Petrum significasse ecclesiam, quũ claues accepit. Duo aũt exponi seu deduci; primũ est, ecclesia accepit claues, quum petrus claues accepit: secundum est, quod persona petri non accepit claues. Vnde dupliciter contingit hic errare, uel negando primum, uel affirmãdo secundum. Et negare quidem petrum ecclesiam significasse, est cõtradicere expositioni sanctorum. Affirmare autẽ ecclesiam sic accepisse claues, quod persona petri non acceperit, error est plusquam hereticus, quoniam euangelica per hoc negatur historia, & historia in parabolam uertitur. Parum dixi, quoniã omnis etiam ueteris testamenti historia in parabolam verteretur. Declaro singula: si.n. petro nõ in persona propria sed solum mõ in persona significata per eum ecclesiæ promissæ sunt claues, quum dictum est ei, & tibi dabo claues, &c. parabolicus petrus inducitur, & nõ narratur historia, sed parabola, quum dicitur, Venit Iesus ī partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit Discipulos suos, cum reliquis quæ secuntur. Et eadem licentia qua hęc historia vertitur in parabolam, omnis alia historia nõ tolũ noui, sed etiã ueteris testamenti in parabolã uerti potest: scriptum est enim, Omnia in figurã contingebãt illis. Si enim quia Petrus figuram gerebat ecclesię, parabolicus ponitur, & non in propria pona circa claues, parabolã quoque necesse est fateri de Martha, & Maria, quæ figuram gerebant uitæ actiuę & contemplatiuę, parabolæ quoque erũt resuscitationes trium mortuorum à Christo, quia figuram gerebãt trium generum peccatorum spiritualiter resurgentium, quinimo, & mors Chri & resurrectio parabola erit, qa illa nos mortuos peccato, ista nos in nouitate uitæ significat, & breuiter uniuersa ruit rerum gestarum fides in sacra scriptura ex hac licentia. Vera autem & probata sententia est, dupliciter aliquid significari, uno modo p modum parabolæ (sicut filius prodigus significat peccatorẽ, & operarij conducti ad vineam, significant cultores Dei in Chri ecclesia, & sic de alijs) alio mõ per modum rei gestæ, ita quod res uerè gesta significat rem aliã, sicut trãsitus Heb. per mare rubrum significat transitum nostrum de uitijs ad uirtutẽ,

& ad-

& aduentus Magorum adorantium Christum, significat viatorum progressum ad cęlestem patriā. Inter hos autē significandi modos hæc est ad propositum disparitas, quòd in parabolica significatione nulla est cura de significantibus personis secundum seipsas, quoniam ad significandum tantū describuntur, quemadmodum apud Poetas fit in comedijs & tragædiis. quum autem res gesta significat, oportet primò omnem curā adhibere ad rē, quæ geritur, & ad personas secundum seipsas: quia sensus literalis in hoc cōsistit, ex quo solo secundū Dion. & Aug. efficax trahitur argumentum. Vnde oportet primò verificare in historijs res gestas & dictas de personis secūdum seipsas ad veritatē fidei, & deinde potest superaddi sensus spiritualis, quod res gesta significat aliam, quo persona historica figurat aliquid aliud: & hoc ad ædificationem Chri fidelium non ad comprobandum ea fidei, quæ in controuersiam veniunt. Quocirca oportet primò ad veritatem fidei saluandam sensum historicum tenere, & personam Petri nō vertere in personam parabolicam, quum de fidei agitur historia, & sensus literalis inuestigatur euangelicæ historiæ quādo venit Iesus in partes Cęsareę Philippi, & interrogauit primò ac secūdò, audiuit respōsiones primo discipulorum, deinde petri, respondit Petro, dixit, promisitq; claues regni cælorum. Et firmata veritate sensus literalis, ꝙ personæ Petri dictum ꝓmissumq; est, superaddere licet sensum mysticū, quod Petrus figurat ecclesiam, sicut apparet in similib⁹, puta in significatione viræ actiuę per Marthā (cui dictum est, Solicita es & turbaris erga plurima) & contemplatiuæ per Mariam, de qua dictum est, Optimam partem elegit, quę nō auferetur ab ea, & sic de alijs. Patet ergo petro in persona ecclesię, promissas esse claues, verum est sic ut personæ ipsius petri primo, & ad literam promisse sunt: quia illud uerificatur secundum sensum mysticum, hoc autē secundum sensum literalem.

Ad primum ergo in oppositum dicitur, clarum ex antedictis esse verba illa Domini (Beat⁹ es Simō Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit, sed pater meus) non ad Petri primatum, sed ad ipsius confessionem, & confessionis fructum spectare: & ꝓpea tanquam impertinentia longe sunt a proposito secundum literalem sensum. Has autem petri cōditiones trahere mystica interpretatione ad ecclesiā, quamuis sustineri possit, intolerabile tamen est, ut sensus mysticus excludat literalem, petrus excludat seipsum, auditor excludat eum, qui audit, & Simō Ioannis uertatur in parabolicam personam.

Ad secundum uero dicitur, falso interpretari fidem, cur post tantam commendationem petr⁹ reprehensus fuerit: nam secundū planum literæ sensum commendatur primo persona petri rōne diuini doni, deinde reprehenditr rōne proprii sens⁹, neutrum autem, secundum historiæ fidem spectat ad alium quam ad petrum, quoniam tam cōmendatio quam reprehensio personalis fuit. Secus aūt est secundum sensum mysticum, quo quilibet proprii sensus & affectus in petro reprehēditur, & gliber diuinę reuelationis sectator in petro cōmēdat.

Ad tertiū dicitur, per hanc petram demonstrari ad literam fidem in hoc, id est Petro, ut ex dictis patet. Et propterea non sequitur, quod cuilibet partiali ecclesię, ubi est fides, æqualiter datæ sint claues, sed sufficit cuilibet fideli ecclesiæ datas esse in totius ecclesiæ capite, quod est hæc petra, sup quā Christus ædificat ecclesiam suam. Et ad confirmationem dicitur, quod licet Petrus erraverit, non tamen desit esse petra: tum quia per illa uerba obijciuntur, Absit a te Domine, non erit tibi hoc, petrus, nec fidem nec charitatē perdidit unde & Dominus non dixit ei, Vade Satana, vt tentatori dixerat, sed modificauit dicens. Vade post me Satana. tā quam diceret, Sequi tu me debes, non ego affectū tuum. Tum quia, vt prędictum est, quum postea Christum negauit fidē non perdidit, sed petra fidei perseuerauit in corde. Et tamen, vt Theop. Luc. 22. notauit, Christus iterum ipsum in Apost. gradu restituit, dicens, Confirma fratres tuos.

Ad quartum dicitur, quòd quum papa eligitur, neque secum claues affert neque ab ecclesia illas accipit: sed a Christo, non noua traditione, sed antiqua illamet, qua tradidit Petro: ecclesia siquidem ministerio electionis personam deputat, quę petro succedat: Christus autē ipse in beato Petro & cuilibet successori claues tradidit, & propterea uana est quęstio, a quo accipit, aut cui relinquit moriens: verbum. n. Christi semper uiuum dat claues cuilibet succedenti, & non vnus alteri relinquit.

Ad quintum dicitur, argumentum esse similis formæ: sed dissimilis materię, & propterea non tenere. Iustitia siquidem & fides bona sunt animę, ad vtilitatem ipsius credentis & iusti. claues aūt potestatem significant, ad aliorum regimen ordinatam, & iō licet cuilibet credenti imitanti Abraham reputetur fides ad iustitiam, sicut Abrahę, non tū cuilibet credenti & confitenti Christum, imo nec cuilibet petro imitanti Petrum in fide dari oportet claues, id est, potestatem aperiendi & claudēdi alij: sicut nec cuilibet imitanti fidem Abrahę datur, ꝙ sit pater multarum gentium, quod in semine suo benedicantur omnes gentes, quę tamen Abrahā credenti data sunt. Quod autē additur, nulli ecclesię conuenire posse constāter, certo ac perseueranter habere Petri confessionem, si ad singulares psonas referē Paulus Apostolus ad Romanos octauo, confutat, dicens, Quis nos separabit a charitate Christi, tribulatio, an angustia, &c. & subdit, Certꝰ sum. n. &c. loquēs ad literam de electis. quòd si nō contra rē, sed contra notitiā nostram arguitur; qa nos nescimus quis perseuerabit, facilè satisfit, per hoc, ꝙ Deus suauiter disponens omnia, non exigit ab homine maiorem certificationē ea. quæ est fidei & humani moris, a fructibus, seorum cognoscendo homines.

Ad sextum dicitur verum esse & qđ ecclesiæ datæ sunt claues & quod Petrus personam ecclesiæ figurate gerebat, & ꝙ vnitas petri vnitatem ecclesiæ significauit. Sed in hoc falluntur argumēta, ꝙ ex his veritatibus in aliam veritatem insurgunt; hæ siquidem veritates non contrariantur huic alii veritati, quod petrus in persona accepit claues: sunt hæc. n. omnia simul vera. Et primum quidem & vltimum, ut sexto patebit c. ad veritatem sensus literalis spectāt; qm̄ ad literam petrus in propria persona sic accepit claues, ꝙ etiā ecclesia accepit eadem. Reliqua autem ad mystici sensus veritatem spectant; secundum spiritualem siquidem sensum, vnus Petrus unitatē ecclesię significat, & uniuersalem ecclesiam repræsentat. Vnde Cypria. Hiero. & Aug. dicta, quę obiiciendo allata sunt, verissima sunt, sed iuxta sensum mysticum. Sed non aduersantur sensui literali: quo (ut Euangelica testatur historia) ipse petrus in propria persona, cui reuelatio facta est, respōdit, clauiumque promissionem accepit. Ad clariorem tū notitiam habendam ver-

borum Aug. scito duplicem euãgelii sensum: hoc est, literalẽ (quo verificatur, Tibi, i. Petro, dabo claues regni cẽlorum) Et mysticum quo verificatur tibi, i. ecclesię significatę per te dabo claues regni cẽlorum esse ab Aug. comparatum non penes uerũ vel falsum, sed penes clarum vel minus clarum. ad sensum siquidem mysticum spectat, quod Petrus gerat in figura personam ecclesię: sicut ad sensum mysticum pertinet, quod Iudas gerat personam inimicorum Christi: ad literam autem ipse Iudas erat Christi inimicus, & ipse petrus est cui promissę sunt claues. Vnde Aug. quia sensus mysticus altior est, quam sensus literalis, in propositio (vt testantur tot questiones, quæ circa sensum literalem emergunt) & sensus mysticus est omnibus manifestus, vt etiam vulgares sciant claues esse ecclesiæ, comparauit sensum literalem (iuxta quem claues promissæ sunt personæ petri futuri pastoris totiꝰ ecclesię) ad sensum mysticum iuxta quem claues promissæ sunt petro in figura ecclesię; & dixit, quod mysticꝰ sensus est clarior: hoc enim sonant illa uerba. Non habent illustrem intellectum, nisi ad ecclesiam referantur, cuius ille gessit in figura personam. Negauit siquidem illustrem, & non negauit verum intellectum nisi ad ecclesiam referantur, constat. n. illustre ad claritatem pertinere. Et hoc intendere Augustinum patet ex contextu: uolens enim exponere psalmum illum, Deus laudem meã, partim de Iuda partim de populo Iudęorum inimico Christi, prę mittit: si aũt de tali genere malorũ, i. inimicorum Christi ingratorum Iudęorum, omnia mihi uidẽtur posse clarius aperiri, & statim subdit verba allata, vbi clare uidere quilibet potest non derogari veritati sensus literalis (quo personę petri sunt claues promissæ) ex hoc quòd sensus iste non est ita clarꝰ sicut mysticus: neque. n. solus est tex. iste talis, sed innumeros habet in sacra Scriptura cõsodales: quorum sensus illustris nõ nisi mysticus est. Allata quoque verba Aug. super Io. non negant petro secundum propriam personam dictum esse, Tibi dabo claues; sed affirmant, Petro in persona ecclesię figuratiue dictum esse, Tibi dabo claues. Ex hac autem uera affirmatione non sequi negationem illius alterius ueritatis satis patet. Ad vim autem, quę fit in coniunctione aduersatiua, respondetur quod coniunctio illa augmentatiua, est iuxta frequẽtatiuum loquendi vsum, quo dicimus aliquem virtute bonum uirum, sed officio bonum ciuem: & similia. Tanquam enumeratis Aug. quibusdam personalibus Petri conditionibus, auxerit conditionẽ petri, transeundo ad extensionem eius in vniuersam ecclesiam significatiue, cum qua significatiua conditione stat, quòd per proprietatem pastoralis officij idem petrus ad vniuersam se extendat ecclesiã: ꝙuis hoc non sit ibi ab Augustino explicatum, qui de petro & Ioanne mystice tractabat, vt ille actiuæ, iste contemplatiuę vitæ personam gerebat. Vnde quum infertur, quod non vnus, sed vnitas claues accepit, pro quanto affirmatur vnitatem claues accepisse, verum dr; sicut verum est ecclesiam accepisse claues. quatenus vero negatur vnum petrum accepisse claues, aut falsum dicitur, aut pie exponendum est. Nam si ideo negatur vnus, vt negetur petrus, falsum dicitur contra Euangelicam historiã: si autem ideo negatur unus, ut negetur solitudo personalis, hoc est, ut petrus non acceperit claues secum sepeliendas: sed vt in ipso ecclesia vsque ad finem seculi duraturas claues acceperit, verum dr: sic. n. non unus, i. pro se tantum: sed vnitas ecclesiæ in illo vno claues accepit. In nullo tamen citatorũ locorum habetur negatiue ista, Nõ vnus claues accepit. Et ex iis quæ diximus, soluẽdas similes obiectiones relinquimus: vt non sit opus omnia, quæ obiici pñt, afferre. Reliqua ex Cypria. allata de paritate Apostolorum, inferius loco suo patebunt.

CAPVT IIII.

Verba Christi, Tibi dabo claues, Petro non in persona omnium Apostolorum dicta esse.

EXclusis prioribus erroribus, tractanda est eorum opinio qui Petro intelligunt in persona omniũ Apostolorum dictum a Christo, Tibi dabo claues, &c. Afferunt autem ad hoc argumenta quatuor. primum ex interrogatione Dñi: nam nõ Petrum solũ, sed cõiter omnes interrogauit, Vos autem quem me esse dicitis?

Secũdum ex persona Petri, quia Petrus primus omnium erat Apostolorum, & personam oĩum induit, pro omnibus rñdendo. Vnde Chrys. dicit omnibus discipulis interrogatis, Petrus tanquã os Apostolorum & caput pro omnibus rñdet. Et cõfirmatur: quia nisi in persona oĩum petrus respondisset, fuisset expectanda aliorum rñsio: aut rei fuissent alii Apostoli omisse responsionis ad interrogationem Domini, Vos aũt quem me esse dicitis.

Tertium ex fructu: quia claues regni cœlorum datæ sunt omnibus Apostolis.

Quartum ex communibus, quia Christus dixit, Quod vni dico, omnibus dico.

Antequam autem ad hęc respondeatur, ex plano sensu text. Euang. mõstrandum est directa esse hęc Dñi verba ad petrum solum. patet siquidem hoc primo ex principio sermonis Dominici ad petrum, quum dixit, Beatus es Simõ Bariona. hoc. n. non potest referri verè ad omnes. Tum quia exprimitur proprium nomẽ Simonis: & explicatur cuius sit secundum carnem filius dicendo, Bariona, ideſt filius ſonæ. Tum quia falsum hoc fuisset de Iuda: qm̃ nõ credidit in Christum; ut testatur Io. 6. c. refert Dñm dixisse. Sed sunt quidam ex uobis, qui nõ credunt: & statim subdit rationem dicti, Sciebat enim ab initio Iesus qui essent credentes, & quis traditurus esset eum. Et rursus in calce eiusdem c. dicente petro pro 12. Apostolis: Et nos credimus & cognouimus, ga tu es Christus filius Dei: respondit ei Iesus, Nõne ego vos 12. elegi, & ex uobis vnus diabolus est? non potest ergo verificari quod ad oẽs Apostolos dictum sit, Beatus es: quũ vnus eorum non crederet, & diabolus esset. Secundò ex subiuncta ratione; quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed patet meus qui est in cęlis. Nam ex his Domini verbis constat, petro reuelationem factam esse a cęlesti patre, ita quod hoc negare esset contrarium fidei: sed non propterea hinc constat aliis Apostolis hmõi reuelationem esse factã: scriptura. n. hoc non tradit, & propterea eadem facilitate contemnitur, qua affirmatur. Cõstat igitur hic quòd ad petrum uerba diriguntur, & non constat, quòd ad alios extendantur. Tertio ex subiuncta affirmatione, Tu es petrus: monstrat enim & pronomen, tu, & nomen sibi prius impositum a Christo Io. 1. Tu vocaberis Cephas, qđ interpretat petrus, quod ad solum petrũ sermo dirigitur. nam si per pronomen demonstratiuũ ad sensum, adiunctis & nomine proprio a natiuitate, s. Simon, & nomine patris carnalis, & nomine quo solus cognominatus est a Christo a principio discipulatus, scilicet petrus & interiori dono reuelationis (quod non cõstat aliis fuisse cõcessum) non sufficiẽter signatum

gnatum est quod ad ipsum solum est sermo: quib⁹ A
quęso verbis describendum fuit ab Euangelista, qđ
ad solum petrum erat sermo? Et confirmatur: quia
eodem pronomine demõstratiuo ad sensum vsus
est Dominus subiungens, Et tibi dabo, &c. Et con
firmatur ex eo, quod non pluribus nec maioribus
circunstantiis describuntur & nominantur a nota
riis personæ hęredes, aut legatariæ, quã persona pe
tri in hoc textu descripta ac nominata est: ut patet
colligendo, Simonem filium Ionę petrum ex in
terna reuelatione commendarum. Ex verbis igit
& ex sensu verborum clara luce patet, soli petro di
ctum esse, Tibi dabo claues, &c.

Ad primam autẽ obiectionem in oppositum B
dicitur, ex hoc quod Dominus interrogauit oẽs,
non cogi reliquum sermonem dirigi ad oẽs; freq
uẽter enim diuertitur sermo a pluribus ad vnũ,
aut econuerso. Mater siquidem filiorum Zebedęi
petiit, vt sederent duo filij sui, vnus ad dexteram, &
alter ad sinistram: Dominus autem ad filios rñdẽ-
do, sermonem dirigit, potestis bibere calicem, quẽ
ego bibiturus sum? Et si diligenter perspectus fue-
rit euangelicus tex. ipsa conuersio sermonis atte-
statur, ꝙ non omnem sermonem ad omnes diri-
gebat: inquit. n. Matthęus quod primo & secundo
interrogauit discipulos cõiter, deinde ad petrũ ser C
monem vertit; & rursus ad discipulos sermonem
conuertit: nam subditur, Tunc pœcepit discipulis
suis, vt nemini dicerẽt quia ipse esset Iesus, &c. Si
enim totus iste sermo ad oẽs fuisset directus, non
narrasset Euangelista hmõdi variã conuersionem
sermonis. Nec officit, quod cõmunis petro & aliis
causa effecta Domini interrogatione sit, cum hac
enim communitate stat, quod appropriata sit pe-
tro, nam in maiori causa, communis, scilicet ten-
tationis, solius petri ratio habita est: ut ipse Domi-
nus testatur Lucę 22. dicens, Simon, ecce Sathanas
expetiuit vos, vt cribaret sicut triticum: ego aũt ro
gaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquãdo
conuersus confirma fratres tuos. Vbi patet omnes
expetitos a Satana: & tamen Dominum pro solo D
petro orasse: Oraui, inquit, pro te, non pro vobis:
imò alios petro commendauit.

Ad secundam obiectionem ex persona petri di
citur, ꝙ gerere personam communem, seu respon
dere pro omnibus Apostolis, põt intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia hẽt curam eorũ. Vel p
viam cõmissionis, puta quia Apostoli cõmiserunt
petro vt in persona omnium pro omnibus rñderet. Vel per viam ratificationis, vt quia rñsio data a
petro, grata fuit cõiter Apostolis, vtpote congrua
ac eximia. Et quidem quod petrus nõ gereret per-
sonam communem ex officio, ex eo patet qđ nõ-
dum erat constitutus pastor eorum: neque ꝓprie
erat caput eorũ, nisi sicut primus inter canonicos E
põt dici caput canonicorum. Similiter quod non
ex commissione Apostolorum responderet, non
solum ex eo patet quod hmõdi commissio volun
tariè affirmaretur (qm̃ ex Scriptura non habetur)
sed ex eo conuincitur, ꝙ Dominus expresse testat,
Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater
meus, Vbi excludit non solum omne humanũ cõ
silium, sed ẽt disciplinam, & ex sensibili auditu do
ctrinæ ipsius Christi, dum interiori spirituali reue
lationi Patris, qui in cælis est, petri notitiam, qua
Christum Filium Dei viui confessus est, attribuit.
Si enim ex consultatione, cum aliis Apostolis rñ-
sum dedisset, non sibi dictum fuisset, Quia caro &
sanguis non reuelauit tibi: quum inter eos esset con-
sanguinitas & carnalis propinquitas: & similiter
non fuisset recursum ad actorẽ omnino spiritualẽ
& designatum tam a remotis, scilicet in cœlis. Hęc
enim omnia manifeste testantur, petri confessio-
nem non ex Apostolorum cõmissione, sed ex in-
teriori ipsi petro facta reuelatione ꝓcessisse. Et cõ-
firmatur hoc ex contextu Euangelii; nam præposi
ta Dñi interrogatione prima discipulorum (quem
dicunt homines esse filium hominis?) quia rñsio
fuit communis, Euangelista dicit, at illi dixerunt:
in secunda vero interrogatione eorundem (Vos
autem quem me esse dicitis?) quia responsio pro-
pria fuit petro, Euãgelista dicit: Rñdens Simon pe-
trus dixit. Et confirmatur rursus ex Io. 6. c. Vbi dif-
ferẽtiam apertè notare posumus inter petrum in
persona omnium loquentem uel in persona pro-
pria: nam ibidem loquens petrus in persona om-
nium Christo Dño dicenti, Nunquid & vos vultis
abire? rñdit ei Simon petrus in persona omnium,
Dñe ad quem ibimus? verba vitæ ęternæ habes, &
nos credimus & cognouimus quia tu es Christus
filius Dei. Et subdit Euangelista, Responsit ei Ie-
sus. Nõne ego vos 12. elegi, & vnus ex vobis diabo-
lus est? Vbi cõferendo textum Ioannis textui Mat
thæi, apertè apparet, qđ tunc cũ apud Ioanẽ in pso
na omnium petrus respondit, loquutus est in nu-
mero plurali primæ personæ, dicens, ad quem ibi-
mus? & nos credimus & cognouimus: & simili-
ter Dñs respondit nõ petro, sed eis, hic vero apud
Matth. omnia sunt in numero singulari cum pro-
nominibus demõstratiuis solius petri, tã in rñsio-
ne petri, quam in replicatione Dñi, & promissio-
nibus ac assertionibus, Tibi, inquit, dabo, non uo-
bis: quodcunque ligaueris, non quodcunque liga-
ueritis: tu es petrus, non vos estis petrus vt patet in
litera. Hmõdi. n. differentia manifestat quod petr⁹
ex propriis intus a cælesti patre habitis solus respõ-
det, soluśque a Christo mõstratur. Nec putes ꝓpea
hanc eandem esse lectionem apud Matthæum &
Ioannem: quoniam ista Matthęi fuit postea, quæ
referuntur a Ioanne. Quod ex multis patet: illa. n.
Ioannis fuit post miraculum de quinque panibus,
& in Capharnaum: vt ibidẽ apparet: quod autem
refert Matthęus, fuit non solum post miraculum
de quinque panibus, sed ẽt post aliud miraculũ de
septem panibus: vt patet Mat. 16. & fuit in partibus
Cęsareæ Philippi. Dicendum est ergo, quòd rñsio
Petri tanquam grata & rata pro omnibus, dicitur
fuisse in persona omnium, sicut frequenter cõtin
git, quod collegis pluribus interrogatis, primo be-
ne respondente, ab omnibus, vt rata habetur respõ
sio & pro omnibus respondisse primum frequen
tissimo vsu dicimus. Et sic intelligenda sunt uerba
Chry. & gl. interli. & quoruncũque aliorum dicen
tium, quod Petrus respondet pro omnibus: erat. n.
omnium tãquam ratificatum ab omnibus. Vnde
Chry. Homel. 55. super Matt. subdit: Solus Petrus
rñdet: & confestim pręsiliuit, ac preueniẽs ait, Tu
es Christus, &c. Vbi vides non consilio aut cõmis
sione aliorum respondisse, sed præueniisse. Et Aug.
de verbis Apostoli sermone 31. ait, rñdit Petrus v-
nus pro omnibus, quia unitas in omnibus. Vbi vi
dere potes quare dicitur petrum respondisse pro
omnibus, non ex commissione omnium, non ex
officio, sed ex vnitate omnium: quia. s. omnes erãt
fratres, & quod primus eorum optime respo ndit,
omnibus placere fecit. Sicut inter fratres vnitos, ac
vnanimes quod ab uno bene dicitur, ab omnibus
ratum habetur, & vt ab omnibus dictum sumitur.

Et hinc patet responsio ad confirmationem subiunctam: ex eo enim, quòd Christus Petri responsionem approbauit & commendauit, petrumque beauit, ac illi tot promisit, vanum apparet expectationem ingerere, vt audiãtur alii: quis enim aliud dicturus esset quam qđ diuinitus reuelatum, & sic remuneratum uidet? Vnde nec remanserunt non respondentes alii. quia gratam eis esse Petri rñsionem suffecit. Insinuatur autem Petri respõsionem aliis Apostolis gratam fuisse non solum ex hoc qđ est rõni consentaneum iuxta humanum morem; sed ex subiunctis statim Euangelistæ verbis, Tunc præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Christus. Hoc siquidẽ præcepto mõstratur discipulos Petri concessionem tenuisse: ideo enim ne aliis dicant inhibentur.

Ad tertiam autem dicitur, quòd si intenditargumentum promissã per verba hęc omnib⁹ Apostolis claues, principium petit: hoc.n. est quod probandum erat. Si verò intendit, quod per alia uerba Dñs Apostolis aliis claues regni cælorum tradiderit, ad sequens spectat capitulum, vbi hoc tractabit.

Ad quartam obiectionem dicitur, cp authoritatem illam, Quod vni dico, nullibi inuenio in Euangelio. Veruntamen vbicunque inueniatur, dicitur quod ad literam intelligitur de dicere doctrinali: ut Marcus testatur in simili ca. 8. Quod uobis dico omnibus dico; vigilate. Potest nihilominus ad pteros dici, cp in hac authoritate nõ habetur, quòd vni do, omnibus do. aliud est.n. dicere, & aliud dare: præsens aũt sermo nõ dedicere, sed de dare est: inquit.n. Dominus, Tibi dabo claues regni cælorum: & propterea authoritas non est ad propositũ. Ex qbus omnibus patere potest, quod ex his Dñi verbis Matth. 18. solus Petrus promissionem accepit cluuium regni cælorum.

CAPVT V.

Apostolis alijs non esse alias collatum quod Petro.

QVamuis fateantur multi premissum textum Euangelii ad solum Petrum pertinere, affirmant tñ nonnulli totum hoc, qđ Petro promissum est, datũ esse a Christo alias reliqs Apostolis, idque verum esse multis affirmant argumentis ex sacra Scriptura. primo Matt. Apostolis communiter dr, Quæcunque ligaueris super terrã, erunt ligata & ī cælo. & q̃cunq; solueritis sup terrã erũt soluta & in cælo. Vbique apparet potestatem prius Petro promissam, ad omnes extensam esse.

Secundo, Ioan 20. Apostolis communiter exhibentur claues Petro promissæ dicendo. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

Tertio, Io. quoq; 20. Apostolis cõiter dicit Christus, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et similiter Mar. vlt. & Matt. vlt. oẽs cõiter misit ad docendum, pdicandũ, &c. Deinde manifestatur idẽ ex facto; nã Act. 8. petrus missus cũ Ioãne legit in Samariã ab Apostolis, qui erant Hierosolymis. Et Act. 15. in synodo de legatũ obseruatione pśente petro Iacobus dedit sñam, dum dixit, Ego iudico nõ ingetari eos, &c. Ad Gal. quoque 2. petrus & Iacobus & Ioannes qui videbãtur colũnæ eẽ, dextraş dederũt paulo & Barnabæ societatis. Ex quibus gestis æqualitas cõprobatur petri & aliorum Apostolorum.

Afferuntur demum mille authoritates Sanctorum sonãtes equalitatem petri & aliorum Apostolorum, vt est illa Cypria. & habetur 24. q. 1. loquitur Dominus. dicentis, cp parem ptãtem oĩbus Apostolis tribuit: & hoc vtiq; erant cæteri Apostolo. quod Petr⁹ fuit, pari cõsortio præditi & honoris & potestatis. Et illa Hier. contra Iouin. lib. 1. c. 14. At si tu dicis, Super Petrum fundatur ecclesia, licet idipsum in alio loco super omnes Apo. fiat, & claues regni cælorum cuncti accipiant, & ex æquo super eos ecclesię fortitudo solidetur. Et quęcunq; aliæ similes.

Ad euidentiam Horum, scito ex Euãgelico textu duo inueniri singulariter promissa Petro quib. Orig. addidit tertium. primum est, Super hanc petram ędificabo ecclesiam meam. hoc enim soli Petro promissum legimus. Secundum est, Tibi dabo claues regni cælorum, quod nulli alij inuenit̃ promissum. Tertium ab Orig. notandum est, quod Petro dr, Quodcũque ligaueris super terram, erit &c. in numero plurali: & similiter, Quodcunque solueritis super terram, &c. Apostolis autem communiter dr, quòd erunt ligata, aut soluta in cælo, in numero singulari. Et rationem subdit: quia non sunt tantæ perfectionis, sicut Petrus.

Inter quatuor ergo pmissiones Petro factas, prima ab alijs differentia clara est: nam constat aliud significari per fore ecclesię fundamẽtum (cp explicat. Super hanc petram ędificabo ecclesiam meã) & aliud per habiturum claues, & soluere & ligare. Sed differentia inter secundam (id est inter claues regni cælorum) & tertiam ac quartã (hoc est ligarẽ & soluere) non est vsquequaq; nota: apparet siquidem iuxta literæ superficiem per claues potestatẽ p ligare aurẽ & soluere explicatos esse actus potestatis: vt efficacia clauium declararetur, quo pacto sad cælorum regnum pertingerent. Huiusmodi.n. efficacia manifestatur dicendo, Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis, & quia pluraliter cælorum regnum præmiserat, ideo pluraliter dixit in cælis. Et iuxta hunc sensum promissio clauium a pmissione soluendi & ligandi differũt, sicut pmissio potestatis à promissione actuũ illius explicatiua. Sed hæc vera quidem, sed non totam cõtinent euangelij sententiam. Quod vt plenius intelligas, scito duplicis generis inueniri actus clauium, quidam.n. sunt actus, adequati ipsis clauibus: quidam verò minores ipsis. Illi sunt velut act⁹ totales, isti actus partiales. Adequati aũt clauib. act⁹ sunt, aperire, & claudere: partiales aũt sunt, ligare, & soluere. Declaro singula. Quòd aperire, & claudere sint actus adequantes claues, & voces sonant, & officium clausũ clarissime testatur, claues.n. solummodo ad aperiendum & claudendũ sunt. Nec desunt scripturarum testimonia tam ex veteri, quã ex nouo Testamento. Esa. enim 22. quum dictum esset. Et dabo clauem domus Dauid, subditur, & aperiet, claudet; & similiter Apo. 3. idem repetitur. Quòd verò soluere & ligare sint actus clauium doctores omnes testantur. quòd autem sint actus partiales, & non adæquati clauib⁹, ex hoc patet, quòd soluere & ligare se habent ad aperire, & claudere, vt partes ad totum. omnis.n. qui soluit aliquẽ, aperit illi regnum cælorum: sed non omnis qui aperit alicui regnum cælorũ, soluit illum: & similiter omnis qui ligat claudit, sed nõ omnis q claudit, ligat.

Et ne per multa diutius vagemus, sed solida rõ simul cum veritate pareat, soluere & ligare actus sũt iudiciales, siue in sacramento pœnitentiæ, siue in foro ecclesiastico: aperire & claudere actus sunt superiores, comprehendentes sub se & actus iudiciales, & actus non iudiciales: vtriusque enim claditur & aperitur regnum cælorum. Et quidem, quod cælorum regnum multi claudant alijs absq; vinculo iudiciali, testatur Dominus Lucæ 11. dicens,

Væ

Væ vobis legisperitis, qui tulistis clauem scientię, ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Quòd verò regnum cęlorum aperiant absque actu iudicij, magistra rerum experientia monstrat, dum pastoris prouidētia, gubernatione, ordinatione, doctrina, dispensatione, commutatione, &c. continuè aperitur ecclesię regnum cœlorū. Differt ergo promissio clauium (Tibi dabo claues regni cęlorum) a subiunctis duabus reliquis (Et quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris) secundum rem promissam, non solū sicut potestas ab actibus, sed sicut potestas ab actibus inadæquatis, seu minoribus & partialibus: ita quod quū promissæ sunt claues Petro, promissa est potestas aperiendi & claudēdi regnum cęlorum; quum aūt promissum est eidem: Et quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, explicata est clauiū efficacia in actibus minoribus, vt perciperemus quod si partialium actuum tanta est efficacia, multo magis adæquatorum actuum efficacia pertinget ad cœlos. Quocirca promittendo claues, promittitur totum: promittendo aūt actus soluendi & ligandi nō promittitur totum, sed promittitur actꝰ partialis. Et propterea ex hoc, ꝙ soli Petro promissę sunt claues regni cœlorū, fateri oportet soli Petro promissam esse potestatem aperiendi regni cœlorum: non quod solus aperire & claudere possit cœlorum regnum; nam vt prædictum est, quicunque soluit aliquem, aperit illi regnum cœlorum, sed quia solus potest quicquid pertinet ad aperiendum & claudēdum regnum cœlorum, nō istis vel illis, sed ecclesię ædificare super eum a Christo. Hunc sensum, hanc; differentiam ad literam verificari ex tribus vltra prędicta declaratur, primò ex interposita semper coniunctione copulatiua in textu euangelico: ait enim, Tu es Petrus & super hanc petram, &, tibi dabo claues, & quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, diuersitatem. n. promissarum rerū coniunctio copulatiua insinuat. Secundò, quia Dominus non dixit, & cuicunque aperueris, & cuicunque clauseris, sed dixit, quodcunq; solueris, & quodcunque ligaueris. Si. n. claues exponere voluisset per adęquatos proculdubio actus (qui sunt aperire & claudere) exponendę erant: sed vbi ad ligandum & soluēdum descendit, manifestauit se nō exponere claues, sed ad minores actus clauiū trāsire. Tertio, ex eo quòd nunquā Apostolis promisit, aut dedit claues regni cœlorum, vel illarum adęquatos actus scilicet aperire, & claudere regnū cœlorum: sed de partialibus actibus clauium locutus legitur cum Apostolis: & dicendo. Quęcunque alligaueritis super terram, &c. dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c. Et si instetur, quòd nec etiā Petro Dominus actus adæquatos clauiᵇ dedit, aut promisit: quia claues quidem illi promisit, sed nunquam promisit, quod aperiret & clauderet. Absit a diuina sapientia, vt silentio inuoluerit adæquatos clauium: quum enim explicauit cuius essent claues, vt aperiendi & claudendi, explanauit proculdubio actus adęquatos clauium, qui sunt aperire, & claudere. Constat autem ideo apposuisse, regni cœlorum, vt exponeretur, quod claues sunt regni cœlorum, vt aperiendi & claudendi. Eo ipso igitur, quod promisit soli Petro claues regni cœlorum, promisit soli Petro adęquatos actus clauium: seu, quod idem est claues secundum actus adęquatos clauibus, & post hanc promissionem descendit ad actus iudiciarios, Et quodcunque ligaueris, Et quodcunque solueris: vt prædictum est. Ex euangelico igitur textu duæ euidenter restant soli Petro promissiones; hoc est fore fundamentum ecclesiæ (super hanc petram ædificabo ecclesiam meam) & dandas ei claues regni cœlorum: Et tibi dabo claues regni cœlorum.

Nec carent hęc obiectionib. Nam contra primā promissionem opponitur, aut solum Christum esse fundamentum ecclesiæ (iuxta illud 1. ad. Cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere prēter illud quod positum est, quòd est Christus Iesus?) aut si multiplex fundamentum admittitur, non solus Petrus est Ecclesiæ fundamentum, sed etiā alii Apostoli; iuxta illud ad Eph. 2. Superędificati super fundamentum Apostolorum: & Apoca. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum.

Contra secundum verò opponitur primò, Si ꝑmissione clauiū promittitur tota potestas, cur post totum promittuntur partes, Quodcunque ligaueris, &c. Quodcunque solueris? fuisset. n. hæc promissa in toto. Secundò, Si soluere & ligare sunt partiales actus clauium, cur theologi in 18. & 19. & dist. 4. sen. de clauib. tractando, diffiniunt eas ꝑactus iudiciales, qui sunt ligare & soluere? diffinitio enim per proprios & adæquatos actus dari debet.

Tertio, Cur claues, apostolicę in ordinatione p̄sbyterorum dari affirmantur, si illis non conferunt nisi minores actus clauium? Quartò, Cur claues dicuntur claues ecclesiæ, & non dicūtur claues petri, si soli Petro primo datæ sunt?

Non est autē difficile his satisfacere. Et obiectis quidem contra primam promissionem Petro sanctam, ut foret fundamentum ecclesiæ, rndetur, ꝙ esse Ecclesiæ fundamentum simpliciter, i. totaliter proprium est Christo: esse autem fundamentum ecclesiæ fm aliquod tempus, vel fm aliquam rationē particularem, communicatum est aliis. Et sanctis quidem quibus reuelata est doctrina fidei pro ecclesia, communicatum est esse fundamentum sub rationibus Apostolorum & Prophetarum, Petro autem vltra prædictam rationem promissum est fore fundamentum secundum rationem pastoris totius ecclesię Christi: secundum quam rationem non conuenit aliis Apostolis esse fundamentū. Et propterea diuersimode dicitur fundamentum de hoc triplici modo: de Christo enim dr cum exclusione aliorum (Fundamentum aliud nemo potest ponere, &c.) de Apostolis vero & Prophetis dr cū additione fundamenti totalis, i. Christi. dum & ad Ephe. 2. adiungit, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. (vbi Aug. dicit, Ne Apostoli vel Prophetæ, in quib. fundata est ciuitas, se tenerent in se, in Christo totum innititur primo fundamento, quod fundamentum in summo est non imo, vt in corporali fabrica,) & apoc. 21. subiungitur. Et agni. i. Christi. De Petro verò adiungit ipse Christus, ædificabo ecclesiam meam, vt ostendatur ex Christo principaliter pendere ecclesiæ ædificium.

Ad quęsita verò circa promissas claues respondendo, dicitur iō post promissum totum ꝑ claues, promissas quoque esse partes per, Quodcunque ligaueris, &, quodcunque solueris, vt monstraretur diuersitas rerū promissarum. Si. n. sub unica ꝑmissione omnia comprehensa essent absque cōiūctionib. collatiuis aut solę claues promissę fuissent, adęquatas putasses, & exhaustas claues ꝑ hęc duo, Qdcunque ligaueris, &, quodcunque solueris. Nunc autem, quia tam aperte promissarum rerum diuersitas monstrata est, exprimēdo singula cū cōiūctionibus copulatiuis, clare intelligimus non totum,

quod

quod promissum est Petro, promitti aut exhiberi cuicunque alteri per hoc, quod promittitur aut datur, quodcunque alligaueris, & quodcunque solueris, &c. sed per hoc promitti aut dari tantum qđ tertio & quarto loco promissum est & Petro. Et inde videres manere primas promissiones apud Petrum solum.

Ad 4m verò q̃situ̅ respondet̄, iō claues a Theologis p̃ actus iudicis diffinitas, qa de clauibus ordinis tractabant: ut patet in tex. Mag. sent. tam in princ. di. 18. (vbi affertur Amb. dicens, Ius. n. hoc solis permissum est sacerdotibus) quàm in princ. di. 19. vbi dicitur, Dantur hæ claues per ministerium Episcopi in promotione sacerdotii; quū. n. sacerdotalem recipit ordinem simul, & has claues recipit. Et per hoc soluitur tertium quæsitum.

Ad quartum autem quod nō de re, sed de noīe est, & propterea extraneum quodammodo est, respondetur q̃ claues dicūtur & ecclesiæ & Petri: solus. n. Petrus clauiger dr̄ regni cœlorum. Et petri q̃dem sunt vt capitis utētis, vt per quem ad ecclesiā deriuantur: ecclesię autem sunt & ut finis (quia p̃pter ecclesiam Petrus habet claues) & vt vtentis in suis episcopis & sacerdotibus: ita tamen quòd secūdum earum totalitatem ecclesia utitur illis in suo capite, secundum autem partiales vsus vtitur in episcopis & aliis ministris. Remanet ergo solida sententia dicta.

Ad primum autem argumētorum in principio allatorum, dr̄ Dominum per illa verba, Quæcunq; alligaueritis super terram, &c. non adequasse p̃missiones quatuor factas Petro, sed solas duas vltimas, vt litera ipsa testatur. Et propterea non dixit Dominus, Dabo vobis, aut ecclesię claues regni cęlorum, quum tamen dixisset Petro coram eisdem, Tibi dabo claues regni cęlorum. Vnde ex hoc ipso, q̃ aliis Apostolis Dominus dixit. quæcunque alligaueritis &c. non facta mentione de clauib. manifeste habet̄ quòd non totum quod promiserat Petro repetiit in potestate aliorum, tanquam Petro totū, aliis vero partes commissurus.

Ad secundum verò dr̄, q̃ post resurrectionē dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c. datæ sunt quidem Apostolis claues, sed non in sua totalitate: quoniam datę sunt tantum claues ordinis, vt communiter Doct. dicūt, & bene. Vnde ad literam quū dr̄, Quorum remiseritis: cōstituitur iudex ecclesiasticus in sacramento p̃nitentiæ, quantū est ex parte ordinis: quum vero Matt. 18. dictum fuit eisdem, Quęcunque alligaueritis super terram, sermo erat de iudicio ecclesiastico in foro iudiciali. Vnde & communiter dicitur & bene, quod tunc sermo fuit de actibus clauium iurisdictionis: postea autem de actibus clauium ordinis. Et quoniam (ut declaratū est) neutrum iudicium etiam simul sumptum adęquat claues Petro promissas, sed soluere & ligare in vtroq; foro partiales sunt actus clauium Petro p̃missarum, iō per vtranque potestatem simul non adæquatur potestas Petro promissa. Vnde disputationibus vacantes, caueant a sophistis, opponentib. claues ordinis & claues iurisdictionis adæquare claues ecclesię. Venenum latet hic: quoniam, proprie & formaliter loquendo, claues Petro promissæ superiores sunt & clauibus ordinis, & clauib. iurisdictionis, & propterea Dns non per actus ordinis aut iurisdictionis eas exposuit, sed per regnum cœlorum proculdubio aperiendum vel claudendum. Ita quod perspicacius intuendo (vt prędictum est) Domini verba, Tibi dabo claues regni cœlorum, p illam particulam, regni cœlorum, exposuit claues per actum adęquatum scilicet aperire vel claudere: regnum enim cœlorum aperiendum vel claudendum, actum aperiendi vel claudendi secum fert: cō stat autem, quod aperire & claudere regnū cęlorū actus sunt longe superiores omnibus actibus iudicialibus, tam clauium iurisdictionis, quàm clauiū ordinis. Importune denique instantib. nouas nunc inferri ecclesię claues: hactenus enim non fuit auditæ nisi claues ordinis & claues iurisdictionis. Vnde nunc tertiæ claues in Christi ecclesia? Respondetur, me nō inuenisse, aut fingere nouas claues re, aut nomine; sed si æqua lance librare fas est, hęc cū obiectis inueniuntur obuicentes seipsos arguere. nam neq; claues ordinis, neque claues iurisdictiōis tradidit sacra scriptura, sed doctores explicarūt: claues autem regni cęlorum Christus Dominus ore proprio consecrauit. Ego de clauibus regni cælorū loquor, non nouitates introduco; ex ipsis Domini verbis iuxta sensum literalem perspicacium intellectum manifesto quæ dico. Oportet autem arguentes considerare subtilius Doctorum sensum, & vel ex hoc ipso quod Doctores distinguunt regni cęlorū claues in claues ordinis & claues iurisdictiōis, intelligere superiores esse claues regni cęlorū utriusque, & vtrasque significare partes clauium regni cęlorum, ac per hoc claues regni cęlorum significare totum maius & superius suis partibus, quum simpliciter, & absolute dicuntur, vt Petro p̃missę sūt: qm̄ vero ad partes applicantur, significare tam claues ordinis, q̃ claues iurisdictionis: vtreque. n. claues regni cęlorum appellantur. Vnde acuti lectoris officium erit discernere quando doctores de clauib. regni cęlorum absolute, & quando de clauibus regni cęlorum applicatis ad ordinem vel iurisdictionem loquuntur.

Ad tertium dicitur, quod ipsa Domini verba tstanē quod de apostolatus authoritate sermo est, quū dr̄ sicut misit me pater, & ego mitto vos: mittere enim & mitti ad apostolatum spectat; iuxta illud Ioan. 13. Nō est serus maior domino suo, neq; Apostolus maior est eo, qui misit illum: & propterea hinc non habetur nisi paritas apostolatus. Et similiter per alios textus, quib. missi sunt pariter ad docendum & prædicandum, &c. non habetur nisi paritas quo ad huiusmodi cōmissiones: Petro aūt supra hæc omnia promissum est quod foret ecclesiæ fundamentum, & quòd sibi darentur claues regni cælorum.

His autem quę ex gestis Apostolorum adducuntur, facillime satisfit. Docent siquidem cōcorditer Theologi in primo sententiarum non oportere missum minorem esse mittente, neque ēt esse ab illo: nam filius missus est a Spiritu sancto, quo non est minor, & a quo non est. Ad literam tamen dicitur, quòd Petrus erat tantæ humilitatis, vt inter Apostolos se gereret, vt vnus ex illis, & non volebat vti potestate quam habebat, & propterea tanq̃ vnus ex Apostolis ab eisdem cum Ioāne missus est. patet aūt manifeste hmōi Petri humilitas Act. 11. quum aduersus illum disceptabāt alii fideles ex circuncisione, quod & Gregorius, & hētur 2. q. 7. c. Petrus. notauit dicens, Petrus potestatem regni acceperat & tamen idem Apostolorum prim⁹ querimonię contra eum a fidelibus factæ, cur ad gentes intrasset, non ex potestate officii qua posset dicere, Oues pastorem suum non accusent, nec reprehendant, sed ex authoritate diuinę uirtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum respondit.

Et

Et per hęc posset similiter dici in synodo de observatione legalium, Petrum se habuisse vt vnū apostolum. Veruntamen si res gesta rectè notetur, non fuit Petrus consultatus, nec soli apostoli: sed apostoli & presbyteri in Hierusalem, & propterea conclusio nec a Petro, nec a Iacobo facta est, sed ab apostolis & senioribus cum omni ecclesia scribentibus tamen nomine apostolorum seniorū. Vnde falsum est, quod Iacobus sententiam protulerit: quoniam sententia conclusio est quam constat ab omnibus factam: sed dum Iacobus dixit, Ego iudico, perinde est ac si dixisset. Hoc est iudicium meum, Vnde nō introducitur Iacobus iudicans, sed respondens: sic enim legimus. Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus: imo Petrus pastoris personā in principio gessisse videtur, quoniā ipse primus surgens allegās diuinam gratiam reprehendit eos, qui libertatem a legalibus vertebant in dubium. Legimus enim sic, quū aūt conquisitio fieret, surgens Petrus dixit, &c. vbi monstratur Petri authoritas. Quòd dexteras demum societatis Petrus cum aliis dederit, hoc fecit quod quotidie pōtifex facit, omnes episcopos non solum, vt socios, sed vt fratres habens.

Ad authoritates denique doctorum sanctorum, sonantes equalitatem Petri & aliorum apostolorū, dī verificari de paritate eorū ꝓm apostolatum: fuerunt.n. equales oēs in authoritate apostolica. Et si instetur, sub potestate apostolica comprehēdi posse omnia, quæ Petrus poterat: in promptu respōsio est satisfactiua, quòd dato quòd vera esset huiusmodi comprehensio, ex ea tamen non sequeretur omnimodo æqualitas ad Petrum, essent enim eorum potestates æquales quo ad res, quas facere possent: sed non essent equales extēsiuè, neque quo ad modum. Apostoli siquidem potestatem a Christo acceperunt, vt Apostoli, hoc est, vt legati; Petro autem, supra apostolatum promissa est (vt infra manifestabitur) potestas vt ordinario pastori ecclesię. Et hinc patet tam superior gradꝰ, atque vnitas potestatis Petri quàm maior extensio; quoniam extēdebat se ad ipsos etiam apostolos, vtpote Christi oues. Non parui facias differentiam penes modum habēdi: magni siquidem lapsus periculum est si confundantur. Aliud quippe est habere claues apostolos, & aliud habere claues, vt caput & pastorem etiam ipsorum apostolorum; illud non derogat Petri singulari excellētiæ: hoc autem ipsum Petrum super omnes statuit, omnibusque prefecit apostolis ac toti ecclesię. Ad horum differentiam modorum spectat, quòd Dominus soli petro claues promittit, aliis autē non dat claues, sed ea quę sunt clauiū, legat aut tribuit; siue Matt. decimooctauo, siue Ioan. vigesimo, siue Matt. & Mar. vltimo, siue Luc. 22. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum. Et vt allatæ primum authoritates manifestentur, patet Cyprianta pares fateri apostolos, vt tamē super vnum petrum ędificari dicat ecclesiā (ex verbis Domini, Super hanc petram) & authoritate sua Dominum dispositisse dicat vnitatem, ecclesiasticā ab uno petro originem habere. Hiero. quoque uerba Christi apud Matth. Tu es petrus, &c. soli petro relinquēs, ad alium se trāsfert locum, vbi similia apostolis data narrantur, tria numerans. Primò fundari ecclesiā super apostolos omnes, hoc enim fieri promulgatum est ad Ephes. secundo. Superædificati super fundamentum apostolorum: secundum vero ꝙ scilicet cūcti apostoli claues regni cœlorum accipiāt, Matth. decimooctauo. Quęcunque alligaueritis, & Ioan. 20. Quorum remiseritis, habebitur: tertium autē & ex æquo super eos ecclesiæ fortitudo solidetur, & ex relatis textibus; scilicet Matt. & Mar. vlt. & Lu. 22. Io. 20. aut ēt ex aliis similib. textib. sumptum est. vnde patet ex iam dictis equalitatem Apostolorū quatenus Apostoli sunt, & in fundando ecclesiam & in clauibus iurisdictionis & ordinis & in robore doctrinæ, miraculorum & vitę, ecclesiæ fortitudinem solidantium (quam Hier. affirmat) nihil officere petri singulari authoritati, qua solius cunctæ præponitur ecclesię. Vnde & Hier. ibi subiūgit statim, propterea tamen vnus inter 12. eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio. Vbi manifeste vides ita ex æquo apostolatus pares dixisse Apostolos, vt tamen petrus electus & constitutus a Christo sit caput omnium: hoc siquidem est quod tuemur. Hoc ad differentiā modi habendi spectat, quoniam hinc habes omnes hęc habuisse vt Apostolos, prēter hunc autem modum, petrum singulariter habuisse vt caput omnium. Ex duabus autē his authoritatibus declaratis facile esse putamus reliquas recte interpretandas iuxta sensum prędictarum. Manifestatur autem hunc esse verum sensum doctrinæ sanctorum tripliciter. primo, ex eo quod pares dicunt Apostolos: non solum potestate, sed honore: quod nisi ad Apostolatum referatur, constat esse falsum; quum petrus primatū honoris manifeste habuerit secundum omnes: Secūdò ex textibus euangelicis, quos Sancti afferunt ad probandam huiusmodi equalitatem, afferunt enim istos quos nunc discussimus: ex quibus constat nō plus haberi, quam æqualitatem secūdum Apostolatum. Tertiò ex ratione, qua vtuntur: quia scilicet petrus in persona ecclesiæ vnus accepit claues, &c. vt vnitas ecclesię hinc ꝓbaret. Vbi propter schismaticos siste pedem, & scito dupliciter posse intelligi vnitatem ecclesiæ per petri vnitatem commendatā, primò, vt significata sit ecclesiæ vnitas in Christo capite vno, vnitateque articulorum fidei, sacramentorū ecclesię & spei ac charitatis, Secundo, vt significata sit ecclesiæ vnitas simpliciter & absolute vnitæ in capite vno Christi in terris vicario, petro, scilicet. Primum sēsum elignnt schismatici ex Sanctorum vera ac sancta doctrina, sępe vnitatem ecclesiæ per ea quę in primo numerantur, sensum explicante; vere quidem, sed nō totaliter, nisi sub vnitate capitis scilicet Christi intelligatur ipse Christus in se & in suo in terris vicario, ipse Christus vt caput, petrꝰ autem vt vicecaput. Quod propterea quandoque tacitum est, quia acceptato capite; intelligi consuetum est acceptari ipsum in se & in suo uicario, dum absens fuerit.

Secundus autem sensus, [in quo claudit primus adiuncta vnitate capitis in terra) catholicis omnib. communis est, comprobaturque quadrupliciter. Primo, quia ad designandam vnitatem ecclesię in suo capite cælesti, Iesu Christo, nō congruit vnitas petri, sed & sufficiebat & decentissime cōgruebat vnitas ipsius Christi, quā Dominus hic nō tacuit, sed expressit dicens, ego dico tibi, & rursus, Aedificabo ecclesiam, & iterum, Dabo claues: diuinam, autem sapientiam, quæ est Christus, disponentem omnia suauiter, cōuenientissimè per vnitatē petri, vnitatem ecclesię in capite terrestri loco Christi significare nullam habet difficultatem. Secundo, ex eo quod historiæ fides periclitaretur, nam quasi similis esset petrus in his paruulo, quem Mat. 24. ad uocās ad se Dūs statuit in medio discipulorum dicens, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus, &c. sicut enim paruulus ille assumptus est

ad

ad exemplum seu similitudinem humilitatis, ita Petrus nominatus esset ad exemplum seu similitudinem vnitatis: ac p hoc sicut ad fidem historię curæ non est, quis fuerit paruulus ille: ita nihil aut parũ curandum ecclesię esset, an fuerit Simon Petrus, cui dictũ est, Tibi dabo claues regni cęlorum, &c. quod tamẽ Doctorum omnium & totius ecclesiæ aures offendit. Sanctorum propterea sensus est, quòd secundum historiæ fidem res ita gesta est, quòd vni Simoni Petro claues sunt promissæ, vt res rẽ significaret, vt vn⁹ Petrus primò accepturus claues vnitatem significaret ecclesię. Tertiò, ex eo quòd oportet saluare non solum significationem, sed etiam deriuationem, hoc est non solum vt vnitas ecclesię significetur per vnitatem Petri, sed etiam vt vnitas ecclesię proficiscatur ab unitate Petri: ut Cypr. in authoritate allata dicit, Loquitur Dominus ad petrum, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & sup hanc petram ędificabo ecclesiam meam, super vnum ædificat ecclesiam. Et quãuis Apostolis omnib. post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, dicens, Sicut misit me pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum: tamen vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientẽ authoritate sua disposuit. Vbi manifeste vides ex hoc, quod Dominus authoritate sua disposuit originem vnitatis ecclesiæ ab vno incipientem: nõ solam significationem vnitatis ab vno, sed deriuationem vnitatis ab vno assertam. Nam ad significandam authoritatem non erit opus: sed ad hoc quod initium habeat ecclesiæ vnitas ab vno petro, authoritate Christi opus fuit: poterat enim si voluisset instituere vnitatem ecclesię a multitudine Apostolorum proficisci. Quartò, quia vnitas ecclesię catholicæ non solum opponitur hęresi, sed schismati. Si vero vnitas ecclesię attenderetur solum penes vnitatẽ cœlestis capitis, illiusque sacramẽtorũ, ac rei separatę, creditæ & amatę, vnitas ecclesiæ, non opponeretur schismati, nam cum hmõi vnitate stat schisma vt patet ex eo, q̃ schismatici habẽtur qui ab vnitate Apostolicę sedis separati sunt. Ex hoc igitur, q̃ vnitas ecclesię per petrum unum significatur, non excluditur, imo magis ex mõ per petrum significatur, quod petrus vnus claues accepit, vt ecclesiæ vnitatem non solum significaret, sed etiam inchoaret ac conseruaret. Et si perspectũ acutius fuerit, hoc quod est ecclesię unitatem accipere claues, verius perfectiusque & fit, & significatur accipiendo claues in suo vno capite petro, quam si non in petro, sed absolute ecclesia illas acciperet, quoniã vnitas capitis claues accipiens, vnitatem ecclesię non solũ significat, sed constituit, sicut & conseruat: quibus omnibus careret ecclesia si de vno non fuisset illi capite prouisum a Christo Domino. Et hinc habes vnde innumeras sanctorum authoritates rectè intelligere queas.

CAPVT VI.

Solum Petrum accepisse claues consonat ei, quod est Ecclesiam accepisse claues.

OCcurrit post prędmissa satisfaciendum his, qui quęrunt quonam pacto stãt hęc duo simul, Solus petrus accepit claues, & ecclesia accepit claues. Apparet enim, quod si solus petrus, ergo non ecclesia: & si ecclesia, ergo nõ solus petrus. Augeturque quæstio ex Augusti. verbis super Io. re citatis 24. quęstione prima, quodcunque. Quodcũque ligaueris super terram, erit ligatũ & in cœlis, si hoc Petro tantum dictum est, non hoc facit ecclesia: si autem & in Ecclesia fit, petrus, quando claues accepit, ecclesiam sanctam significauit.

Huic enim quæstioni satisfieri facile potest ab exercitatis in sacris literis: ac scientibus has duas veritates sic connexas, quòd secunda non solum consentit primæ, sed præsupponit & depẽdet a prima, secundum Sanctorum doctrinam. Considerãdum siquidem est ecclesiam catholicam dupliciter referri ad petrum, scilicet vt significatam, & vt inchoatam: Petrus enim & significauit ecclesiam vniuersalem, & inchoauit eandem, quemadmodum caput principium est corporis. Inter has autem duas relationes duplex ad propositum est differentia. Prima est, quòd significatio pertinet ad sensũ mysticum, quo petrus significat ecclesiam: inchoatio autem pertinet ad sensum literalem, quo institutus est petrus pastor totius ecclesię. Secunda est, quod penes significationem non attenditur depẽdentia rei a re, sed dependentia significationis a significante: penes inchoationem autem attenditur dependentia rei a re, hoc est corporis a capite. Vñ ecclesia dupliciter accepit claues in petro: nam & accepit eas ut significata in petro, & accepit eas, vt inchoata in petro; & secundum vtrunque accipiendi modum oportet præsupponere hanc priorem veritatem ad literam, solus petrus accepit claues. Ad significationem siquidem spectando, quum significatio ista non sit per modum parabolæ, sed per modum rei gestæ (quia non petrus parabolicus, seu parabolice accipiens claues: sed Petrus, secundum rem gestam significat vniuersalem ecclesiam) oportet fateri vnum solum petrum secundum historiam accepisse claues, vt ex re gesta significetur vnam solam ecclesiam catholicam habere claues: iuxta illud Ambrosii.

Certum est quod Ecclesię vtrunque ius, scilicet soluendi & ligandi licet, hæresis vtrunq; nõ habet. Si enim solus Petrus secundum historiã non accepisset claues, nequaquã per modum rei gestæ figurã gereret vnius ac solius ecclesiæ vniuersalis: Depẽdet ergo catholicæ ecclesiæ significatio figurata in Petro ex veritate rei gestæ, q̃ sol⁹ Petr⁹ acceperit claues, & contrariatur illi. Si ad inchoationẽ quoq; spectet, nulla est opus declaratione, quoniam manifestum valde est corpus dependere a capite, & q̃d conuenit capiti conuenire quoq; corpori in suo capite: & ideo solum Petrum accepisse claues est solam ecclesiam, cuius Petrus est caput, accepisse claues in suo capite. Quocirca solum Petrum accepisse claues, non excludit, sed infert vniuersalem ecclesiam illas accepisse, vt significatam & inchoatam in Petro. Esse autem hanc sanctorum doctrinam, perspicere potes ex Cypriani verbis in præcedenti capitulo declaratis vbi vtrunque modum, scilicet significationis per modum rei gestę, & originis ecclesię a Petro docuit: dũ dixit, Super vnum ædificat ecclesiam, & subdit, & vnitatis eiusdẽ originem ab vno incipiẽtem authoritate sua disposuit. Et rursus exordiũ ab vnitate proficiscitur, vt ecclesia Christi vna monstretur, vt prædeclaratum est. Augustini autẽ verba inducta eundem cõfirmare sensum patet ex duobus. primò ex eo quòd aduerbio tãtum vtitur ad excludendam extensionem Petri ad ecclesiam: dixit. n. Si Petro tantum, perinde ac si dixisset, Si Petro secundum seipsum tũ, & nõ secundum quòd se extendit ad ecclesiam significãdam vel figurate, vel cõnotatiue, vt caput significat corpus, cuius est caput. Vnde non intulit August. ex secunda veritate, scilicet ecclesia habet claues, negationẽ primæ. s. solus Petrus accepit claues, sed expositionẽ ipsius, scilicet

scilicet quòd Petrus accipiens claues significauit ecclesiam: perinde ac si dixisset, quòd non accepit secundum seipsum tantùm, sed vt extenditur ad ecclesiam vniuersam significando illam: hic enim planus est sensus verborum Augustini. Secundò, ex eo quod subiũgit, Si ergo in persona Petri significati sunt in ecclesia boni, & in Iudæ psona significati sunt mali in ecclesia. Hinc enim patet, quòd de significatione per modũ rei gestæ loquitur: nã Iudam inter Apostolos significare per modum rei gestæ malos in ecclesia, dubium non est.

Intendit ergo Augustinus Petrum secundũ rem gestam accipientem claues inferre Ecclesiam quoque per ipsum significatam accipere claues. Modus autem quo ecclesia per Petrum vsque ad consumationem seculi accipit claues, est suauissimè dispositus à diuina sapientia: nam vniuersalis Ecclesia sicut distribuitur in caput & membra, ita distribuitur in suaui acceptione clauium, vt in capite quidem accipiat per successionem, in membris autẽ per participationem. In capite nãque habet claues regni cœlorum secundũ actus claubus adequatos: in membris autem hoc est partialibus ecclesijs, claues hẽt fm actus ordinis, & partialis iurisdictionis.

Vnde pater oppositũ esse eius quod apparebat proponendo quæstionem: quum enim dicimus, Solus Petrus accepit claues regni cœlorum, socij compares excluduntur: non illius corpus ecclesia, non illius successor excluditur: imò tam ecclesia quã successor in solo Petro includitur: quia ex hoc ꝙ solus Petrus accepit claues regni cœlorum, infertur easdem accepisse ecclesiam inchoatã, ac significatã in suo capite: ac propterea eandem semper claues habere, in capite quidem per successionem, in membris aũt per participationẽ: vt sic verè vnum sit corpus tota ecclesia sub vno capite. Nec fallaris antiqua schismaticorum inuectione in catholicos, tanquam monstra fingẽtes, dum ecclesię caput Petrum decimus: quãdoquidẽ Christus est caput corporis ecclesiæ (vt dicitur ad Colos. 1.) & si Petrus quoque caput ecclesiæ ponitur, duo capita vni corpori nõ sine monstro iunguntur. Frigida sunt hęc: quoniam Petrus alia ratione caput ecclesię dicitur, ab ea ratione, qua Christus est caput ecclesię. Christus enim est caput ratione suiipsius, Petrus autem ratione Christi. Vnde Christus est simpliciter & absolute caput: Petrus autem ideo caput, quia est vicecaput. est enim loco Christi in cœlis residentis, caput in terris. Vnde totius ecclesiastici corporis vnum tantum ponitur caput simpliciter & absolute, id est Christus, loco cuius ĩ terris Petrus nõ aliud caput, sed vicecaput constitutus est. Vnde nulla interuenit monstruositas in ecclesiastico corpore, nisi apud nolentes intelligere ecclesiastica nomina in sensu, in quo dicuntur oĩbus fere manifesta. Libet autẽ intueri hoc in loco omnibus huiusmodi obuiationibus commune esse vnum errãdi iter: inter omnes siquidem discussas positiones prima ex affirmata iustitiæ qualitate, negauit substantiæ personam: secunda ex affirmata ecclesia significata, negauit personam Petri significantẽ: tertia ex affirmata petri principalitate negauit eius singularitatem: quarta ex affirmato communi pariq; Apostolatu negauit vnitatem pastoralis officij in petro. quinta ex affirmatis ecclesiæ claubus, negauit solum petrum accepisse claues, sexta ex affirmato vnico ecclesię capite Christo, negauit petrum esse caput loco Christi. Et simile inuenies inferius, quũ ex affirmata charitate petri pastoris, negabit persona pastoris sine charitate, & ex affirmato pascẽdi opere, negabitur pastoris authoritas. Aperiantur itaq; lectorum oculi, & laqueos deprehendant.

CAPVT VII.

Promissum esse Petro totius Ecclesiæ Pontificatum in antedictis promissionibus.

QVatuor promissa esse Petro a Dño Matthæus euangelista in supra allatis refert verbis; quorum duo vltima, quodcũq; ligaueris, & quodcũq; solueris, cõicata quoque a Domino aliis Apostolis idem testatur: prima verò duo, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cœlorum, propria Petro perseuerauerunt. In quibus promitti Petro totius ecclesiæ pontificatum declarandum est postquam ambæ promissiones amplius dilucidatæ fuerint.

Quocirca in prima promissione notãda sunt sex: significantius. n. vide primò, ecclesiam meam, non, ecclesias meas: secundò, ecclesiam meam, non aliquam ecclesiam meam: tertiò, ecclesiam meã non omnem, ecclesiam meam: quartò, ecclesiam meã, non indefinite: quintò, ecclesiam meam, singulariter seu vnicam: sextò, ecclesiam meã, sine additione aliqua. Attende sigillatim, non dixit ecclesias meas, sed ecclesiam meam, vt vna ecclesia significaretur, quę quamuis multa comprehendat partiales ecclesias nõ propterea scinditur, diuiditur aut multiplicatur ecclesia: sed vnitate numerali retenta multas habet partes, sicut vnum corpus multa hẽt mẽbra; iuxta verbum Apostoli ad Colos. ipse est caput corporis ecclesię. & Cant. 6. vna est columba mea. Dixit non aliquam ecclesiam meam, sed ecclesiam meam, vt non de parte ecclesię, non de particulari aliqua ecclesia, sed de integra seu tota ecclesia intelligeres, neque enim decebat diuinam sapientiam aliquam ecclesiam ędificare super vnum Petrum & aliquam non; Dei siquidem perfecta sunt opera. Nõ dixit, omnem ecclesiam meam; tum quia multitudinem ecclesiarum supponeret distributiuum signum, contra Domini sententiam Ioan. 10. Alias oues habeo, quę nõ sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile, & vnus pastor. Tum qa singulare distribui vniuersaliter, implicat contradictoria, nisi vniuersalitas referatur ad partes integrantes ipsum, quod est extra propositum, & inferius nihilominus declarabitur, quomodo partes ecclesię ędificatę sunt super hanc petram. Dixit, ecclesiam meam: non indefinitè, vagum relinquendo intellectũ ad quęrẽdum quę esset ecclesia Christi ędificanda super hanc petram, sicut dubium reliquit intellectum, quum in cœna dixit, Vnus vestrũ me traditur9 est; certificati enim sumus per hęc verba, quòd vnica tota Christi ecclesia ędificata est super hanc petram, & nõ sumus suspensi relicti. Dixit ergo, ecclesiam meam, vt singularem vnicam solãque suam ecclesiam integram (de qua in symbolo dicitẽ, quod est vna ecclesia catholica) intelligeres. Vnde per solum pronomen, meam, determinauit illam, vt perciperemus, quòd de illa vna ecclesia loquit, quę est Christi ecclesia: sine additione aliqua (quęlibet nanque partialis ecclesia vocatur Christi ecclesia cum aliqua additione) puta Romana, Antiochena, Constantinopolitana &c. Et hoc non solum secundum Modernum vsum, sed secundum sacras scripturas vt in principio vtriusque epistole ad Corinth. vbi dicitur ecclesię quę est Corinth. & in principio ad Galat. Ecclesijs Galatię, & ad Thessalonicen. Ecclesię Thessalo. &c. Habes igitur quid intelligere debeas per ecclesiam meam; idem scili-

cet

cet quod intelligis per vnam ecclesiam catholicã. Non desunt tamen sophisticæ importunitates ex eo q̃ quelibet particularis ecclesia verè est Christi ecclesia arguentes. De illa ecclesia Christus loquitur, de qua verificatur quod est ecclesia mea, id est Christi: sed de qualibet particulari ecclesia ueri ficatur, qd est ecclesia mea: ergo de qualibet particulari ecclesia Christus loquit̃, quũ dixit, Super hanc Petrã ædificabo ecclesiam meã. Põt siquidẽ facile detegi fallacia argumenti, ad rem spectando, & dicendo, quòd quælibet particularis ecclesia est quidem ecclesia Christi, sed non tota, nec sine additione aliqua, sed talis, puta Mediolanen. nec ita est ecclesia quin sit pars ecclesiæ: Christus autem loquitur de ecclesia integra, quæ non est ecclesia talis, nec ecclesia aliqua, sed est absolute ipsius ecclesia. Nihilominus dicendum est, q̃ eo modo quo quælibet ecclesia est ecclesia mea, id est, Christi, illo eodem modo verificatur de ea quòd est ædificata super hanc petram.

Quòd vt plenus intelligas, perspice differentiam in modo, quo ecclesia catholica est Christi, & quo quælibet particularis ecclesia est Christi, cõueniũt siquidẽ omnes partiales ecclesiæ cum ecclesia catholica in hoc, quòd sunt Christi (nam quælibet partialis est Christi ecclesia et ecclesia catholica est Christi ecclesia) sed differunt in modo: quia ecclesia catholica est Christi vt totum, quælibet autẽ ecclesia est Christi vt pars, & propterea ecclesia catholica est ædificata vt totum super hãc petram: quelibet aũt ecclesia particularis est ædificata super hãc Petram vt pars. Illo igitur modo, quo verificatur de ecclesia particulari, quod est ecclesia mea, eodẽmet modo verificatur de illa, quod est ædificata super hanc petram, & propterea quia est ecclesia mea vt pars, est quoque ædificata, vt pars super hanc petram. ecclesia verò catholica, quia est ecclesia mea vt tota, est quoque ædificata vt tota super hanc petram. Et quia totum comprehendit quamlibet partem, & ad partes se habet vt perfectum ad imperfecta & vnitas & integritas ecclesiæ pari passu currũt. ideo verbum Christi ad literam intelligitur de ecclesia vna catholica. ratione cuius intelligitur quelibet particularis ecclesia, vt pars vnius ecclesiæ catholicæ ædificata super petrum sicut ratione vnius ecclesiæ catholicæ quelibet partialis ecclesia vocari potest à Christo ecclesia mea, tanquam pars ecclesiæ catholicæ, nec aliter verificaretur: quoniam si ab unitate ecclesia diuisa esset, non esset ecclesia Christi. Nec putes aduersari hęc sacris canonibus, aut Sanctorum dictis: quę sonare uidentur ecclesiã Rom. ædificatam esse a Christo super hãc petram. Appellatione siquidem Rom. ecclesię, (ut multi putant) ex uerbis concilij constantien. in condemnatione articulorum Ioannis Vuiclef, intelligitur quandoque ecclesia catholica: & secundum hunc sensum nulla esset in proposito quæstio nisi de nomine. Sed quoniam sensus hic non consonat intentioni scribentium de Rom. ecclesia, intelligentium ipsius nomine quandam particularem ecclesiam, distinctam contra alias particulares ecclesias; ideo aliter dicendum est Rom. ecclesiam ædificatam esse à Christo super hanc Petrã verificari, non per proprietatem, sed per appropriationem. Quod ex conuenientia & differentia inter ecclesiam Ro. & alias manifestatur: commune siquidem est cuilibet particulari ecclesiæ esse partem. Et hinc fit q̃ non per proprietatẽ verificatur de quacunque particulari ecclesia, sed tantummodo de ecclesia catholica, quòd est ædificata super hanc petram: de ipsa enim sola ad literam loquitur Christus, dicẽs. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: in qua tñ oẽs partiales Christi ecclesię clauduntur, vt partes in toto. Differt aũt Rom. ecclesia ab aliis partialibus ecclesiis propinquitate ad caput ecclesię catholicæ: nam ecclesia Ro. in suo proprio capite nõ solum proxima, sed eadem facta est cũ capite ecclesiæ catholicę, ex facto. n. Petri vnus atque idem factus est pontifex Rom. & pontifex ecclesiæ catholicæ: secundum seipsam vero immediate hæret pontifici ecclesiæ catholicæ. Alia autẽ quæcunque partialis ecclesia, nec secũdum seipsam immediate iungitur pastori ecclesiæ catholicę, nec secundum suũ caput coincidit cum capite ecclesiæ catholicę. Ob hanc igitur proximitatem & coniunctionem ecclesiæ Ro. ad pastorem ecclesię catholicę, appropriantur verba Christi ad Romanam ecclesiam potius, quàm ad alias: non quòd illi sint propria, sed ecclesię catholicę, vt dictum est. Promisit igitur Dominus Petro prima promissione super hanc petram ędificabo ecclesiam meam, futurum ipsum fundamentum ecclesię catholicę.

Per secundam autem promissionem, (Tibi dabo claues regni cęlorũ,) plenitudinẽ potestatis ecclesiasticę eidẽ promisit, q̃ tripliciter manifestatur. Primò, ex ipsa re signata p claues regni cęlorũ, potestare. s. aperiendi & claudendi cęlorum regnum, non his vel illis, sed absolute, ut comprehendantur oẽs viatores, quibus claudi vel aperiri regnum cęlorum põt. Huiusmodi siquidem potestas quadruplex potestatis genus sub se comprehendit; hoc est iudiciariam tam in foro penitentię, q̃ in foro ecclesię; quoniã omnis ecclesiasticus iudex vtriusq; fori, soluendo, vel ligando aperit, vel claudit regnum cęlorum illi, qui soluitur vel ligatur. Potestatem quę que gubernatiuam ecclesiæ catholicæ, nam prouidendo, gubernando, instituendo, disponendo, & ciusmodi faciendo, nihil aliud fit quàm aperitur, vel clauditur regnum cœlorum. Potestatem etiam ad purgatorium extensam comprehendit: vbi nota quod licet Christus non dederit Petro iudiciariã potestatem super purgatorium, dedit tamen illi claues regni cęlorum, aperiendi ẽt vel claudendi his, qui sunt in purgatorio. Et propterea de potestate iudiciaria loquens apposuit locum, scilicet super terram dicens, Quodcunque solueris super terram, & quodcunque ligaueris super terram: eximens per hoc eos, qui super terram amplius non sunt, a iudiciali potestate Petri. Loquens autem de clauibus regni cęlorum, nullum exemit viatorem, cui per ecclesiam potest aperiri vel claudi regnum cęlorum: sed absolute & illimitate dixit, Tibi dabo claues regni cęlorum, vt posset Petrus cuicumque viatori regnum cęlorũ aperire positiue, claudere vero saltem negatiue. Hæc autem dicentes, nequaquã Augustinum, sacrosque canones potestatem Petri ad excommunicandum etiam defunctos, quentes oppugnamus: imo hinc qd̃ dicimus, confirmamus. nam ecclesiastica cẽsura in defunctos quatenus soluit aut ligat, ad id respicit, quod super terrã est, hoc est viuos, qui ligantur ne cõmunicent, aut soluuntur vt cõicent defuncto: quatenus vero aperit, aut claudit regnum cęlorum, ad defunctorum animas respicit, quibus vere hinc aperitur, aut clauditur regnum cęlorũ. Terminatur ergo iudiciaria potestas super terram, claues autem regni cœlorum ad omnes viatores se extendunt. Potestatem demum imperatiuam vniuersis ad ecclesiam quomodolibet spectan-

ſpectantibus in ordine tamen ad regnum cælorū : exigit ſiquidem recta ratio, vt poteſtas, quæ ſupremum ſortita eſt finem, reliquis omnibus imperet in ordine ad ſupremum finem: vt facile manifeſtatur inducendo tam in artibus, quā in rectoribus, ducibus & principibus. Quilibet nempe artifex, rector, dux, princeps, ſuperiorem ſortitus finem, ordinat alios artifices, rectores, duces, prīcipes ad ſuū finem, ac per hoc illis quatenus ad ſuum dirigunt finem, præcipit. Conſtat autem regnum cęlorum ſupremum eſſe finem, poteſtatique clauium Petro promiſſarum reſpondere: reliqua verò omnia temporalia ad hunc finem quādoque oportere diſponi. Sub hac igitur Petri poteſtate comprehenditur poſſe imperare regnis & principibus oībus in ordine ad regnum cęlorum; nec.n. huiuſmodi imperiū aliud eſt quàm aperire & claudere regnum cęlorum, ut de ſe patet. Et re igitur promiſſa per claues regni cęlorum, patet primo, quòd plenitudo poteſtatis eccleſiaſticę Petro promiſſa eſt a Chriſto, dicente, Tibi dabo claues regni cęlorum. Declaratur deinde idem ex mō loquendi ſacræ Scripturę. Iſa: quidem 22. de Eliachim ſummi Sacerdotis plena poteſtate dicitur, Et dabo clauē domus Dauid ſup humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & nō erit qui aperiat. In nouo quoque Teſtamento Apoc. 3. de Chriſti ptāte dicitur, Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Nec obſtat ſi obiiciatur, in textu Euangelii non haberi, quòd ſi petrus aperiat, nemo claudit, & ſi claudat, nemo aperit: quia etſi nō habentur hæc verba, habetur tamen idem ſenſus. Ex eo ſiquidem quòd de minoribus actibus clauiū in Euangelio habetur: Quodcunque ligaueris ſup terram, erit ligatum & in cælis: & quoucunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis: manifeſte habetur, quòd ita petrus ligat, quod nemo ſoluit, & ita ſoluit, quòd nemo ligat, quod.n. in terra ligatum, in cęlo quoque ligatum eſt, conſtat ita eſſe ligatum quod nemo ſoluit; & ſimiliter quod in terra ſolutum: in cælis quoque ſolutum eſt, cōſtat ita eſſe ſolutum, quòd nemo ligat. ex hoc autē ſufficienter habetur, quòd ita petrus aperit regnum cęlorum, quod nemo claudit, & ita claudit, quòd nemo aperit: equum eſt.n. vt nō minus, ſed potiori mō poſſint claues petri adęquatos ſibi actus, quàm actus minores exercere. Et aduerte, quòd verba illa Iſa. 22. dicta ſunt de Eliachim in perſona Chriſti: ut gl. ibi dicit. In cuius ſignum Ioannes euangeliſta eadē repetit de Chriſto, tāquam monſtrās illū eſſe in Eliachim ſignificatū: & ipſemet Iſaię 10. c. de Chriſto ſcripſerat, & factus eſt principatus ſuper humerum eius: vt oſtēdatur clauis ſuper humerum eius principatus ſuper humerum eius: ac per hoc vndique percipiamus per claues regni cęlorum plenitudinem poteſtatis ſignificatam. Accedit aūt ad hoc teſtimonium a conſuetudine: in ſignum.n. ſummæ poteſtatis claues regni regi oferuntur. Quocirca iungendo ambas, p miſſiones, quū ex prima petrus futurus ſit fundamentum eccleſiæ catholicę (vbi in petro officium ſuſtinendi eccleſiam catholicam in fidei ſoliditate ſtatuitur, & pariter eccleſiæ catholicę authoritas inhærendi petro ut fundamento imponitur: ędificationis.n. ratio expoſcit, vt ædificium neceſſitatem habeat inhærendi petræ, ſuper quam fundamentū eſt) ex altera vero petro eccleſię poteſtatis plenitudo pollicita ſit, manifeſtè liquet promiſſum huiuſmodi verbis petro eccleſię catholicę pontificatum eſſe: hęc enim duo prępcipua eſſe in toti⁹ Chriſtianę eccleſię Pontifice conſtat. Ex Matthęi euangeliſtę igitur verbis, Tu es Petrus, &c. collatis cum alijs euangeliis, ac diſcuſſis, manifeſtatum credimus ſoli petro Pontificatum eccleſiæ catholicæ eſſe promiſſum à Chriſto.

CAPVT VIII.

Perſonæ Petri quamuis charitate qualificatæ dictum eſſe Paſce oues meas.

EXpedito tractatu de promiſſionib. ſoli petro factis a Domino apud Mat. tractanda occurrit cōmiſſio quam Saluator Petro fecit apud Ioānem, quum toties ei dixit, Paſce oues meas. Vbi ſicut in antedictis, quatuor dilucidanda occurrunt, hoc eſt, quòd perſonę petri, quòd ſoli dicta hęc intelliguntur ita quod nuſquam alias cæteris ſimilia dicta ſunt, quod tota eccleſia paſcenda commiſſa eſt Petro, & quod per hęc pontificatus eccleſiæ catholicę datus eſt Petro.

Quoniam autem ſoluere neſcit, qui nondum ignorat, quæ rem dubiam reddere poſſunt, in horū ſingulis afferenda ſunt. Ex duobus in primis apparet, quod non perſonæ, ſed qualificatę perſonę dictū eſt, paſce oues meas. Primo ex cognominatione petri: dum appellatus eſt Simon Ioannis, hoc eſt obediens gratię. neq; enim fruſtra (vt Beda hic dicit) ſic eum Dominus appellauit: ſed ad hoc myſterium inſinuandū. Deinde ex trina interrogatione, Diligis me: ubi manifeſte amanti dixit, paſce oues meas. Ex his.n. apparet, ꝙ non perſonę, ſed perſonæ qualificatę obedientia diuinę gratię & amore ipſius Chriſti dictum eſt, paſce oues meas.

Hoc in loco obſeruandum eſt ne in extremos declinemus errores: ſed media incedamus via: quū .n. de qualificatę perſonę officio agitur, quatuor occurrunt, ſ. perſona, qualitas eius, vſus officij, & rectitudo eius. Quę omnia licet diuerſa ſunt, hęretici tamen nolentes diſcernere inter poteſtatis vſum, & rectitudinem vſus totum qualitate tribuunt: malos Chriſti miniſtros cognoſcere recuſantes: quia qualificati Chriſti charitate non ſunt: tanquam poteſtatis vſus idem ſint, vel ſaltem vtrunque qualitatis, hoc eſt charitati cōmiſſum ſit, vnde latius abertantes, cuilibet iuſto eccleſiaſticam arrogant poteſtatem. Stulti autem (quorum infinitus eſt numerus) rectitudinem vſus paruipendentes, ſi perſonę eccleſiaſticam tribuunt poteſtatem, quicquid ſit de charitatis qualitate, feciſſe putant ſatis. Recta vero ac catholica ratio mediam amplectitur viā, perſonę qualificatę datam, & dari debere eccleſiaſticam poteſtatem cenſens: ea tamen ratione, vt perſonę poteſtas ſeu poteſtatis vſus, qualitati uero rectitudo vſus reſpondeat. Sic enim uterque vitatur error, dum ſapienter qualificatæ perſonę committitur, ut rectè utatur eccleſiaſtico miniſterio, & ſi cō tīgit malos eſſe miniſtros, eccleſia ambiguitatia ut fallaciæ periculo non ſubſit, ſed per malos ēt bona ſuſcipiat. Et ſi ſapiens quicunque qualificatæ debet perſonę committere rectum uſum officii, hoc maxime decuit Sapientiam increatam. & propterea tertio à petro exigit qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum, ita quod exacta charitas bonitatem actus reſpicit & ipſa rectitudo ſeu bonitas actu charitati tribuitur: ut omnes communiter Doctor. ſonant. Patet autem actum optimū a Saluatore petro committi dicendo, paſce oues meas, ex ſingulis trium dictionum; paſcere enim eſt conferre nutrimentum, quo oues nutriunt, augent, multiplicant, & uiuūt. Oues dixit, nō hędos,

non

non boues, non lupos, & id generis homines, luxu
riosos, superbos, rapaces, inuidos, maledicos, &cet.
Meas addidit, vt proprio amore subtracto, amor
Christi, ratio pascendi, oues significata explicetur.
EX quibus tribus simul iunctis perspicuum fit, quod
actum optimum committebat petro dicens, pasce
oues meas, & quia (ut dictum est (actus optimus
non potest nisi a charitate Christi prodire, ideo p-
sonæ qualificatæ charitate a Domino cõmiss⁹ est.
Ex hoc aũt non sequitur) vt hæretici fingũt) q̃ qua
litati cõmissũ est pastorale officiũ; sed charitati q̃dẽ
cõmissa intelligit bonitas, seu rectitudo vsus offi-
cij pastoralis: ipse aũt vsus personæ cõmissus intelli
git. Vnde & Dñus hoc in loco ter exacta charitate
non dixit, Charitas tua pascat oues meas: sed perso
nam ter alloquitur dicẽs pasce tu agnos, seu oues
meas. Et sicut apud Matthæum persona petri descri
pta est nomine proprio, & noĩe proprio patris car
nalis quo ad corpus, & internæ reuelationis gratia
quo ad aĩam, vt ex his singulariter petro conueniẽ
tibus personam eius intelligeremus: ita quoq; hoc
in loco non semel, sed ter eodem nomine proprio
& patris carnalis persona petri secundum carnem
describitur, Simon Ioãnis, seu Ionæ, (vt correctio-
res codices hẽnt] secundum animam ex propria
humiliatione, qua cor Christi scientiæ submittit,
ter repetens, Domine scis, quia amo te, & ex p̃pria
contristatione, contristatus est petrus, &c. vt ex his
sibi propriis, petri personam aperte intelligeremus
esse illam, cui Christus dixit, pasce oues meas, ac p-
inde non dono charitatis, sed personæ commissũ
officium pastorale perciperemus, exacta autẽ cha-
ritate intelligeremus charitati committi rectitu-
dinem usus officiis pastoralis, nemo enim sine
charitate potest officio pastorali recte vti. Et hæc se
cundũ literalem euangelij sensum sunt; ad mysticũ
vero sensum (vnde efficax non potest argumẽtum
trahi) spectat q̃ Simon Ioannis interpretatur, Obe
diens gratiæ. Vnde patet, quod Christus non quali
tati, sed personæ petri qualificatæ charitate dixit,
pasce oues, ac proinde si decidisset petrus a charita
te, non amisisset pastorale officium, sed rectum v-
sum illius: quoniam a charitate pendet non officiũ
sed rectitudo vsus, vt planum est apud quemlibet
catholicum Doctorem, & solos habet hæreticos
contradictores.

CAPVT IX.

Soli Petro ita, quod non alijs Apostolis, dictum esse pasce oues meas.

QVod autem soli petro dictum sit à Christo, pa
sce oues meas, textus ipse clare manifestat, tũ
ex nomine proprio suo & patris carnalis tertio re-
petito, tum ex comparatione appositа ad alios, Di
ligis me plus his? comparatiuum enim diuersita-
tem monstrat ipsius ad alios Apostolos præsentes,
quibus cõparatur tum ex propria petri passione,
quia contristatus describitur ex tertia interrogatio
ne memor negationis Christi prædictę sibi olim
ipso parato mori: ita vt locus dubitationi nõ relin
quatur. ET qm̃ hęc fuerunt petro data post resurrec-
tionem Domini, & alijs Apostolis, necantea nec
postea inuenit̃ simile quid dictũ, restat vt oĩno soli
petro dictum sit, pasce oues meas. Nec obstat, q̃ ec
clesia Apostolos omnes uocat pastores dominici
gregis in præfatione (quos operis tui vicarios eidẽ
contulisti præesse pastores) quando hoc ad Aposto
latum manifeste refertur: & propterea eo mõ dicũ
tur pastores Dominici gregis, quo ad Apostolatũ
spectat pastoralis cura, ut autem Apostoli nomen
testatur pastorale exercitium ad Apostolos spectat,
ut ad legatos Christi, & sic hoc est, ut legati Christi
dicuntur pastores dominici gregis. Petrus autem
(vt ex supradictis & dicendis patebit) constitutus
est, ut ordinarius pastor ẽt ipsorum Apostolorũ:
& hoc significant Christi uerba, Pasce oues meas.

CAPVT X.

Petro soli uniuersam committit ecclesiam, per hæc uerba Christi, Pasce oues meas.

VNiuersam autem committit ecclesiã petro
per hęc verba, Pasce oues meas, sophisticè
in dubium vertitur ex sex.

Primo, quia non dicitur, Pasce oues meas oẽs: si
enim tota ecclesia comprehensa esset, dici debuis
set, omnes oues meas sicut dictum est; Docete oẽs
gentes, Mar. vlti.

Secundo, Quia nihil impossibile cõmissum est
a Christo, vniuersam aũt per orbem ecclesiã pasci
ab vno est impossibile. Et si dicatur; quòd vnus per
alios posset pascere totum orbem: cõtra, quia Dñs
dixit, Pasce, & nõ dicit fac pascere oues meas: hoc
enim etiam ethnicus facere, committere, s. aliis, vt
pascerent oues Christi.

Tertio, Quia peccasset petrus si nõ omnes solus
pauisset, si omnes soli commissæ sunt.

Quarto, Quia petrus, nullum Apostolum misit:
& quilibet Apostolus ordinauit episcopos absque
petri authoritate.

Quinto, Quia cõfitemur Apostolos in diuersas
mundi partes tanquam suas portiones distributos.

Sexto, Quia petrus circuncisionis tantum oues
sortitus est: ut patet ad Gal. 2. vbi dicit paulus, quũ
vidissent, quòd creditum est mihi euangelium prę
putij, sicut & petro circuncisionis. qui. n. operatus
est petro in apostolatu circuncisionis, operatus est
mihi inter Gentes.

Quod manifeste autẽ exorbitent hęc a vero euã-
gelii sensu, nõ est difficile aperire, dicẽdo siquidẽ,
pasce oues meas: oportet aut oẽs, aut istas, aut nul
las, vel vagè oues committi pascendas. ET quidem
quòd nõ has vel illas determinate commiserit, ver
ba ipsa testantur: quod verò nullas, veritati aduersa-
tur: quòd autẽ vagè reliquerit, & Christi sapientiæ
derogat, & veritati pronominis adiuncti contra-
riatur: sapientis. n. gubernatoris & potẽtis diffini-
tè prouidere est, nõ vagam relinquere prouisionẽ
suam. Et cõstat quòd ex hoc ipso, quod solo pro-
nomine Meas demonstrat oues, nõ vagè, seu inde
finitè loquitur, sed ex hoc ipso, q̃d nullas suas exi-
mit, oẽs suas comprehendit dicendo, pasce oues
meas. Et obserua peruersitatem exponendi, quãdo
apud Matth. dicitur, Super hanc petram ædificabo
ecclesiam meam, de omni ecclesia Christi intelli-
gendum putãt, ne vnam solam ecclesiam super pe
tram ędificatam fateantur: quando uero apud Ioã
nem petro dicitur, pasce oues meas, indefinitè ex-
ponunt, ne oues Christi sub vno pastore cõprehẽ-
dant. Ibi rem singularem, vnam. s. ecclesiam catho
licam, contra omnem rõnem distribuunt vniuer
saliter, hic res diuersas, multas. s. oues distribuere
vniuersaliter recusant: ut hinc uideas falsos esse eo-
rum sensus: falsum. n. etiam a seipso dissonat. Et p
oppositum: quia verò omnia consonant, ecclesia-
sticus sensus sicut hẽt, quòd ibi ita vnica intelligit̃
ecclesia catholica, vt comprehendantur oẽs Chri
sti particulares ecclesiæ in ea tanquam partes in to-
to: ita hic oues Christi ita intelliguntur explicatę
per pronomen meas: ut nulla relinquatur, quę sub
pronomine, meas, comprehenditur.

Et

Et propterea non oportuit apponere oēs, quia quæcunque oues, ad quas extenditur pronomen, meas, cōprehendūtur: quum dī, pasce oues meas, sicut Ioan. 10. oēs comprehensæ sunt Christi oues, quum dixit Dñs, Animam meam pono pro ouib. meis, & rursus, Oues meæ vocem meam audiunt, &c. Vnde ly meas, vniuersalis signi supplere effectū altiori rōne necessario appositum patet, & propterea non esse simile iudiciū de hoc text. & illo, Docete oēs gētes ibi. n. tā suas, quàm non suas per electionem gentes docendas mādauit, hic vero oues suas pascendas cōmisit sufficienter, per ly meas, cō prehendens oēs, vt rōne & testimonio Scripturæ mōstratum est clarissime constare ex eodem Euāgelista. Et hinc confirmatur sensus catholicus: qm̄ quod ibi Christus promisit, hic exhibuit: & propterea quia ibi totam ecclesiam promisit, hic omnes oues cōmisit. Et confirmatur rursus ex verbis dñi, Ioan 10. Alias oues habeo, quæ nō sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile, & vnus pastor: si enim ly ouib. omnib. ouile vnum constare debet sub vno pastore, consequens est, vt quum vnus pastor instituitur, & dī, & pasce oues meas: illius vnius ouilis cura cōmittatur. Dubitandū enim forte fuisset si plura haberet Christus ouilia, de quib. suis ouibus loqueretur: quum aūt vnū tm̄ ouile se habere testetur, dubitari non potest, quas suas oues cōmittat, nisi quis adeo desipiat, vt de parte tm̄ ouilis curam committat. Et confirmatur rursus hic sensus ex Sanctorum expositione: quorū authoritates latius inferius afferentur. Vnde Theophilus hic dicit, finito prandio cōmissionem ouium mundi Petro commendat, non alij.

Ad secundam vero obiectionem dī, q̄ non est impossibile, sed necessarium atque vtile, oēs Christi oues pasci ab vno, vt catholicæ ecclesiæ capite. In hoc aūt pascendi modo. s. vt à capite catholicæ ecclesiæ, clauditur, q̄ Christi oues diuersis coadiuuantib. membris pascuntur à capite: sicut totum corpus à capite regitur coadiuuantibus alijs membris. Vnde non est dicendum, q̄ Petrus pascit, id est tacit pascere: sed quòd ipse, vt caput per alia cō membra coadiuuantia pascit omnes Christi oues, quod non posse per principem laicum, aut quemcunque alium, qui non est caput ecclesiæ, fieri cōstat. Tantoq; possibilibus est à Petro pasci omnes Christi oues, quanto Petrus vicarius est Christi viuentis, regnantis, & assistentis ad dirigendum, inspirandum atque adiuuandum.

Vnde patet solutio tertiæ obiectionis: cōmissum est enim Petro soli non vt solus oī modo, sed vt solus tanquam caput catholicæ ecclesiæ pascat oēs Christi oues, & propterea non peccat si per cō membra adiuuatur ad pascendū Christi oues, sed peccaret si concaput ecclesiæ catholicæ sustineret.

Ad quartam dicitur, Petrum nullū misisse Apostolum quia præuentus est à Christo Domino, qui misit Apostolos, Ioan. 20. Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Et propterea poterant authoritate Apostolatus episcopos ordinare absque habita à Petro facultate.

Ad quintam dī, quòd distributio Apostolorū ad Apostolatus exequutionem spectat, & nihil penitus obstat pastorali officio Petri, sicut in nullo eius authoritas imminuta est ex hoc, quòd Christus Apostolos misit, hoc enim ad legationem, illud vero ad exequutionem pertinet.

Et per hoc ēt soluitur sexta obiectio: nam quātū ad exequutionē apostolatus Paulus loquitur, vt ipsa verba claret testantur, Qui operatus est in apostolatu. Cum his enim diuersis exequutionib. euidenter stat vnitas pastoralis curæ apud Petrum.

CAPVT XI.

Petro per hæc uerba, Pasce oues meas, commissum à Christo pontificatum totius ecclesiæ esse.

Ecclesiæ totius pōtificatum Petro per hęc verba collatum inficiantur aliqui.

Primò, Quia pascere non significat principari aut esse primum.

Secundò, Quia verbum Christi est, vel exortatorium, vel præceptorium ad pascendum, non ad subijciendum oues. Et si dicatur, pascere non potest nisi superior, quid ad me? quære locum vbi verba sunt conferentia petro potestatem super ecclesiā, hic enim solum modo pascere cōmittitur.

Verum difficile non est pontificatum mōstrare sub his verbis datū. Pascere siquidē Chri oues, actus est authoritatis in pascente, vtilitatis in ouib. finis in Christo. Eo namque ipso q̄ Chs suos, vt oues pascendas petro cōmisit, meridiana luce clarius patet, q̄ ipsum p̄fecit alijs vt pastorem ouib.

Non oportet ergo alium quærere locū, vbi petro potestas data est super ecclesiam, qm̄ hic locus eam attestatur datam, nisi quis vsq; adeo desipiat, vt petro dictum putet, Pasce oues meas, nō officio pastoris, sed officio mercenarij. Quæ ēt insipiētia confutatur ex trina exactione charitatis Chri a petro, cui. n. amore Chri pascendæ oues cōmittunt, procul abest amor mercenarius. Vnde etsi pascere non significat principari, significat tū actum ecclesiastici principis: & rursus si non significat principari, p̄supponit tm̄ principatū, quia p̄supponit priorem. Vnde & bene ñdebatur, q̄ pascere non pōt nisi superior. Et quum dī, Quid ad me? ifidē multum perfecto ex ipsa ratione connexorum, habēt enim hoc vt altero collato reliquum tributum intelligatur. Quo fit vt si pascere non potest nisi superior, cui datum est pascere, datū quoq; est esse superiorē, vnde ex hoc ēt capite liquet, quod non est alius quærendus locus Scripturæ, vbi petrus factus est super ecclesiam, quoniam hic clarè habetur.

Affirmamus autem Christi verbum p̄ceptoriū esse: nam si Apostolo Paulo væ est, si non euangelizauerit, multò magis petro væ est, si non pauerit oues Christi. Sed non præceptorium solum modo est Christi verbū, sed īstitutoriū: nā, si in conditione primæ partis vniuersi verbū Dei instituit creaturas p̄ciptuas, & simul propriū earū opus p̄cepit (iuxta illud, Statuit ea in æternū, & in fm̄ seculi, præceptum posuit, & non præteribit) par est, vt in creatione christianæ ecclesiæ primum eius membrū eodem verbo p̄fecerit, præcipiendo summum pontificatus opus, & instituendo ipsum pontificarū. Eo vero ipso, quo petro, vt pascat Christi oues, cōmittit Christianus populus, vt oues, iubetur se hre ad petrum, frustra. n. committerentur oues pascēdæ à petro, nisi vt oues exhiberentur eidem a cōi Dño. Vnde necessitas non solū pastus, sed subiectionis in verbis Dñi significatur, quum dī, Pasce oues meas. Attestante ēt hoc Aug. hic exponente, pascere nō solū docere, sed regere, dum dicit, oues ipsas pascendas, hoc est docendas regendasque cōmittit. & Chrysost. Pasce oues meas, fratrum curā susipe, & glossa ex Alchuino, Pascere oues est credentes in Christo, ne a fide deficiant, confortare, terrena subsidia, si necesse est, subditis prouidere, & exempla virtutis cum verbo prædicationis impendere, aduersarijs obsistere, errantes subditos

corrigere. Quocirca etsi pascere nō significat principari, significat tamen Christi oues regere, in quo clauditur principari: & si nō significat principari, trahit tamen secum principari: sicut trahit secū requirere, reducere, alligare, consolidare, custodire, & sanare, quorum meminit Dominus Ezech. 34. vnde & Petrus princeps Apostolorū, & princeps super plebem Christi constitutus dicitur, & iuxta Greg. verba ad Mauritium. Cura totius ecclesiæ, & principatus committitur.

Et si quæreretur quare Dns commisit pontificatū petro non sub vocabulo prælationis, seu authoritatis, vel dignitatis, sed actus pascendi suas oues? In promptu rō est, & ex parte rei, quia platio, seu authoritas est pp pascere oues Christi, & non ep̄. Et ex parte appetitus regulandi, quia non locus superior, nō dignitas, aut authoritas ambienda est, sed pastus ouiū Chri appetendus in pontificatu, iuxta qđ apost. postea dixit, Qui epatū desiderat, bonū opus desiderat. Et ex parte scripturæ adimplēdæ, dixerat enim ante passionem. Lucæ 22. Reges gentium dominantur eorū, & qui potestatem exercent in eos, benefici vocantur, vos aūt nō sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor. Hinc enim a ministeriali actu pascendi Christi oues significauit pontificatum tacitum tanquam annexum quid, & non æstimandum nisi propter vtilitatem ouium Christi, cuius oppositum contingit in regibus & dominis gentium, qui ad hoc vt regnent & Domini sint omnia ordinant.

Porrò commissum inter actus pōtificios opus præcipuū, Petri monstrat pontificatū, pascere siquidē electos pręcipuus est pontificis actus. Nā sicut ad supremam diuinæ prouidētiæ partē spectat cura electorū, ad quorū fœlicitatem non solū cęli motū ordinauit, testante Ioan. in Apoc. cap. 6. Dictum est illis, vt requiescerent adhuc modicū tp̄s, donec impleatur numerus conseruorū eorū, sed ēt ipsemet descendit de cęlis, & homo factus crucifixus, mortuus, sepultus, &c. omnia sustinuit pp electos) ita ad summā ecclesiasticam curā, quā pō tificatū vocamus spectare oportet, pascere electos. Constat aūt solos electos significari, quum dr, Pasce oues meas, testante hoc ipso Dño Ioan. 10. dicente, Oues meæ vocē meā audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitā æternā do eis, & non peribunt in æternū, & non rapiet eas quisquā de manu mea. Nec ppea Petri pōtificatus quasi ad solos electos se extēdat, restrictus est: sed subordinat' electorū pastui: hinc est oīs circa alias pōtificatus actus. Sicut. n. f̄m vniuersi ordinē vnicus cęli motus pp implendum numerū ęst electorū, & idem tñ etiam ad propagandos non electos se extendit, & f̄m ordinem gratiæ summè bonus pastor Christus animam suā posuit pro ouibus suis, hoc est electis, & tñ eadem mors pro totius mūdi vita fuit, ita in sacris mysterijs summus pōtificatus pp pascendos est electos, & idem non electos comprehendit. Nec immeritò, qm̄ eiusdem est cura finis, & dispositio eorū, quæ sunt ad finem, vita aūt electorum finis est gubernationis aliorum. Oīa, īquit apost. 2. Thi. 2. sustineo pp electos, & ad Ro. 8. Oīa electis donata testatur, & sup oīa bona Dñi constituendi affirmat electi Matth. 22. Nec silētio inuolutos ppea dixerim præscitos, qm̄ sub agnorum noīe comprehendi aliquos præscitorum nō incōuenit, sunt. n. christiani multi imperfecti semper descēdentes, & nunquā ad pfectionē ouis pueniētes, quos Dns pascēdos simul cū ouib. hoc est electis, cōmisit Petro. Vnde bis cōmisit agnos, & tertio oues: non solū, quia imperfecti maiore egēt cura, sed vt ipso numero diuersitatem insinuaret agnorū suorū, hoc est Christianorum cōm vitā ducentū, dum alij reprobi, alij electi sunt, oues aūt semel & vltimo cōmittūtur, quia oēs Christi oues inter electos sunt, & crescens oratio ad summū terminatur. Et quum oēs pastorali Petri curæ cōmittantur, soli agni & oues pascendæ cōmittuntur: lupi siquidem leones & vrsi cōmissi intelliguntur cauendi, fugiendi, aut exterminandi. Vnde nullus à Petri pōtificatu exēptus relinquitur: ēt si solū fuisset illi cōmissum, Pasce oues meas: pp quas fiūt oīa vtpote quib. oīa cooperantur in bonū, vt Apostolus Rom. 8. testatur. Fit aūt rursus huius excellentia cōmissi operis manifestior, discurrendo per pastoralia pontificiaq; opera: nam sex illos actus pastorales Ezech. 34. positos. s. requirere, q̄ perierat, reducere quod abiectum erat, alligare quod confractū fuerat, cōsolidare quod erat infirmum, sanare, qđ ægrotum, custodire qđ pingue, & forte ad pastum ouium ordinari testatur Dominus, arguens de his pastores dicens, Væ pastorib. Israel, qui pascebant semetipsos, nonne greges à pastorib pascentur: lac comedebatis, & lanis operiebamini, &c. vbi rōnem omissionis manifeste reddit ex eo, & non oues, sed semetipsos pastores mali pascant, tanquam omnū horum operum ratio sit vacare ad pascendū ipsas oues. Actus quoq; iudiciales, qui in Ecclesia sunt tam in foro pęnitentiæ, quàm in foro cōtentioso, ad pascendas Christi oues ordinari nō est dubiū. Aperire demū, & claudere regnū cælorum ad pastū ouium sic spectant, q̄ aperire regnum cęlorum est pascere oues Christi: claudere aūt illud, ad pastum earundem ordinatur, qui quidem ad bonum refertur electorum quib. omnia cooperātur in bonum. Constat igitur, si colligantur cuncta significata per hanc promissionem, Pasce oues meas, cōmissum Petro esse totius ecclesię pontificatū. Nec vt noua hæc cudimus, sed a patrib. quæ didicimus proferimus, eorundem attestatione Petri pontificatum firmantes, vt in vlt. patebit cap.

CAPVT XII.

Petrum habere ex Christi institutione successorem in pontificatu Ecclesiæ catholicæ.

Firmato Petri pontificatu ecclesiæ catholicæ oportet de successore eius tractare. Et vt intelligatur manifeste differentia inter catholicos, & schismaticos, prænotandum est in quo conuenimus, & in quo dissentimus. Concorditer siquidē fatemur Petrum Apostolorū principem, &c. fuisse Rom. pont. sicut Iacobus Apostolus fuit pontifex Hierosolymit. & propterea quemlibet Roma. episcopum successorem esse Petri in pontificatu Ro. ecclesiæ, sicut quilibet Hierosolymitanus episcopus successor est Iacobi in pontificatu Hierosolymitanæ ecclesiæ. Concorditer quoq; affirmamus Hierosolymitanum episcopum non succedere Iacobo nisi in Hierosolymitanæ ecclesiæ episcopatu: non enim succedit Iacobo in authoritate apostolatus. Sed statim dissentimus, quum inferre conantur Roma. pont. non succedere Petro nisi in episcopatu Rom. Ecclesiæ. fatentur enim catholici Roma. pont. succedere Petro non solum in episcopatu Rom. ecclesiæ, sed etiā in pontificatu ecclesiæ catholicæ. Vbi si perspicaciter scrutati fuerimus, videbimus duo superesse tractanda: an. f. Petrus habeat diuino iure successorem in pōtificatu Ecclesiæ catholicæ, & an huiusmodi successor sit

Rom.

Rom.Pont.Schismatici enim negant Rom. pont. Eṕm esse ecclesiæ catholicæ,& pernegant oportere institutione diuina aliquem vnũ succedere petro in regimine totius ecclesiæ, & ante oĩa negãt petrum institutum a Christo pontificem ecclesiæ catholicæ. Quum autem iam declarauerimus huiusmodi petri pontificatum, superest vt primo an habeat aliquem successorem, & demum an ille sit rom.pont.tractemus.

Et iuxta præfixum modum afferenda censuit argumenta,quibus contra vnicum petri successorem in pontificatu ecclesię catholicę insurgitur.

Arguitur ergo primo ex coniunctis,Si hęc verba Christi ad petrũ,Tibi dabo claues regni cęlorũ, Matth.16.&,Pasce oues meas Ioan.vlt. extendũtur ad successorẽ, par est vt verba antecedentia cõcomitantia,& subsequentia dicta petro a Christo,intelligantur quoq; dicta non soli petro, sed successori:sed hoc cõstat esse falsum,vt patet sigillatim discurrendo.Nam apud Matth.Dñs præmittit,Tu es petrus,& post subiungit reprehendendo petrũ,Vade post me satana,quia non sapis quę Dei sunt,sic apud Ioan.præmittitur,Diligis me plus his?& similia concomitanter interponunt cũ petri rñsionib. & postea subiũgitur, Quum esses iunior, cingebas te,&c.nihil aũt horum spectat ad successorem f̃m literalem sensum:ergo nec illa verba,Tibi dabo,& pasce oues meas,sunt ad literam dicta Petro & successori:sed sicut reliqua mystice a pplicantur ad successores,ita & hęc.

Secundò ex similib.Verba Christi Luc.22.Ego rogaui pro te,&c. non sunt ad literã dicta petro & successori ergo nec illa,Tibi dabo claues, &, Pasce oues meas,&c. sunt dicta petro pro se, & successore. Consequentia tenet à simili, præsertim quum iste textus a sacris Doctoribus afferatur pro soliditate successionis petri in fide.Antecedens vero manifestatur ex eo,quòd ibi dicitur, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. si enim de quolibet successore hæc dicta sint,oporteret successorem quemlibet auersum quandoque esse vel fuisse,vt de ipso possit verificari, & tu aliquando conuersus, sicut petrus auersus fuit negãdo Christum cum periurio, & postea conuersus cõfirmauit fratres suos.

Tertiò ex alijs idem petro a Domino dictis, puta,Antequã gallus cantet,ter me negabis,Matt.26. &,Vade ad mare & mitte hamum, &c. Matth.17. cur enim huiusmodi soli personæ petri ita quòd non successori dicta exponuntur,illa autem, Tibi dabo,& pasce,ad successorem referuntur? voluntarie enim hoc fieri videtur.

Quarto ex omissis,Nullibi siquidem dixit Christus se loqui in illis verbis petro pro se,& successore, quum tamen debuisset hoc docere,quum hoc vt vnum de necessario credibilibus proponatur ecclesiæ,& ipse Isa.5.dixerit, Quid est quod debui vltra facere vineæ meæ,& non feci ei? si enim totum quod debitum erat, effecit synagogæ Iudęorum, multò magis totum effecit ecclesiæ christianę.

Et augetur hoc argumentum ex hoc,quòd Dominus Matth.vlt.dicit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.Vbi quia se fore in toto hoc tempore cum ecclesia nos certificare voluit,dicendo, Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi,manifestauit quòd ad discipulos pro se, & successoribus eorum loquebatur.Hinc enim arguitur,quòd si petro & successori intendisset hęc dicere, explicasset aut insinuasset successorem, sicut insinuauit ibi successores discipulorum.

Quintò ex coapostolis.Quęnam ratio est,vt nullus aliorum Apostolorum habet successorem in Apostolatu,& solus petrus habeat? Et rursus quæ ratio est,vt Apostolorum successores sint, & dicãtur episcopi (quos constat esse æquales,vnde & fratres vocantur,) & vnus tãtum episcopus successor sit petri super totam ecclesiam? Et rursus vt præfatum est, quæ ratio suffert, vt episcopus Hierosolymitanus succedat Iacobo in episcopatu illius ecclesiæ,& non in apostolatu, successor autem petri succedat ei in apostolatu ac pontificatu totius ecclesiæ? hoc enim non nisi humana ratione,aut voluntate factum videtur, quum Scripturæ desit authoritas.

Deinde arguitur ducendo ad inconuenientia multa. Et primo, Si ad solum petrũ refertur Christi verbum: ergo non ad successorem:& iterum,ergo cum petro claues venerunt & abierunt. Et probantur sequelæ,quia non potest ad plures pertinere quod ad vnum tantum dicitur.

Secundò: Quia si ad successorem extenditur:ergo necessaria ratione, & ad alios Apostolos, quia tunc erant pręsentes:successores autem petri nondum erant.

Tertiò,quia ridiculum esset, quod omnium ecclesiarum idem Baptisma,eadem eucharistia,eadẽ Confirmatio, idem verbum Dei, idem Sacerdotium,eadem Pœnitentiæ,Vnctionis, Matrimonij, & reliqua sacramenta, eadem fides, spes, charitas, gratia,mors,vita,gloria esset, vna hæc temporalis potentia vni tributa esset successori Petri per verbum Dei quod commune est omnibus.

Quartò,si vnus episcopus iure diuino cęteris p̃fertur,manifestè Hiero. in epistola ad Euandrum, quæ habetur 93.dist. cap.Legimus hæresim,docet, nõ solum ipse,sed Petrus,Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles authores. Patet enim ibi episcopos eosdem esse cum presbyteris,& episcopos æquales esse.

Quintò, quia idem Hieron. super epistolam ad Thim.& habetur 95. dist. cap.olim.dicit,Sicut ergo presbyteri sciunt se ex ecclesiæ consuetudine ei,qui sibi præpositus fuerit,esse subiectos, ita episcopi nouerint se magis consuetudine, quã dispensationis dominicæ veritate presbyteris esse maiores,& in communi debere ecclesiam regere. Non ergo diuino iure vnus petri successor episcopus maior est alijs.

Ad huius rei euidentiam considerandum est, triplici via manifestum fieri hæc Christi verba toties repetita Petro,non solum pro se,sed pro successore suo dicta esse. Prima via ex ipsis verbis Domini,quum dixit,pasce oues meas,procedit. Nam dicendo,pasce oues meas, vnum ouium suarum pastorem instituit (vt ipsa verba testantur, absque vlteriori probatione) pastor autem significat ordinarium rectorem ouium, vt patet tum ex ipsis nominibus pastoris, & ouium, tum ex ipsa ratione pascendi,tum quia opottet eum qui ordinariè gerit curam ouium,vel mercenarium, vel pastorem esse: sed mercenarius non est, quia cum videt lupum venientem fugit, & non pertinet ad eum de ouibus qui mercenarius est, vt dicitur Ioan.10. Relinquitur ergo quod is, qui ordinariè curam ouium gerit, pastor est. Constat autem pastorem vtpote ordinarium officialem, non finiri morte illius,qui pastorale officium exercebat, sed per suc-

cessionē oportere durare. Et hinc fit, vt institutio pastoris sit institutio perpetui officij, ac per hoc ꝙ in prima institutione pastori tribuitur, pro quolibet successore eidem datur. Vnde ex hoc ipso, ꝙ Dñs dicēdo, pasce oues meas, pastorē totius ecclesiæ instituit, pastorale officium totius ecclesiæ statuit ex tunc, & in seculum seculi, & ꝑnr, qđ dedit tunc petro, significauit se dare cuilibet petri successori in petro. Rursus dicendo, pasce oues meas, ꝓpetuitatē pastoris intelligendā ex alio capite mōstrauit: nam oues suas duraturas sciebat, & dixit, ad consummationem seculi in præsentis miseriæ ouili vno: & propterea eo ipso quo ouibus in vno ouili duraturis vsque ad consummationem seculi prouidit de pastore vno, dicēdo petro, pasce oues meas, significauit se prouidere de vno pastore vsque ad consummationem seculi. Habemus ergo dupliciter ex ipsis Euangelij verbis a Domino institutum esse quemlibet petri successorem pastorē totius ecclesiæ in ipso beato petro.

Secunda via ex rationib. fundatis sup sacra scriptura procedit, tum qa desipientis est putare Christum prouidisse de pastore suarum ouium ꝑ parte temporis, & ea minima qua, s. vixit petrus, & nō pro toto, & tam prolixo tpe vsque ad consummationem seculi, quo durant suæ oues. Tum quia rationabile est, vt vniuersalitas tpis cointelligat vniuersalitati locorum, & proinde quia dicendo, pasce oues meas, oues suas vbiq; terrarum cōprehendit, ꝑns est vt easdem pro quocunque futuro tpe comprehendat. Tum quia Christus synagogæ diceps, Quid vltra debui facere vineæ meæ, & nō feci, insufficienter prouidisset christianæ ecclesię cōstituens eam vnum ouile sine vno pastore coquo ouili, cōuersante cum ouibus suauiter, hoc est sensibiliter ꝫm modum ipsarum ouium, vtpote, quæ viuunt nō sola spirituali, sed sensitiua natura, quū tamen de ipso scriptum sit, Attingit a fine ad finē fortiter, & disponit omnia suauiter, Sapien. 8.

Tertia aūt & ea optima pariter & certissima via procedit ex expressa diuina reuelatione facta ecclesię suæ sanctæ. Vt enim inferius de verbo ad verbum afferētur authoritates, manifeste hr̄, ꝙ hoc sensu a Sanctis innumeris, & a sacris concilijs vniuersalibus intellecta est institutio pontificatus petri super totam ecclesiam a Christo factæ. Certo aūt certius est illum esse verum Scripturę sensum, quem concorditer tradentib. Sanctis, vniuersalis synodi diffinitione accedente habemus. Fatemur igitur absque omni hæsitatione quemlibet petri successorem institutum in beato petro esse pastorem totius ecclesiæ.

Ad primum ergo argumentum in oppositū de concomitantib. dr̄, præcedentia concomitantia & subsequentia inueniri duplicia, vel pertinentia ad pastorale officium, vel non pertinentia ad hoc. Et de non pertinentibus quidem ad pastorale officiū (quale est illud, Vade post me satana, vt patet in ipso euangelij textu) non oportet esse sollicitum an spectent ad successorem: de pertinentibus autem dr̄, ꝙ eo modo, quo pertinent ad officium pastorale, eodem modo pertinēt ad successorem. Vnde vt ad singula descendatur, qa verba prēmissa apud Matth. Beatus es Simon Bariona, &c. non spectant ad pontificatum, sed ad confessionem, quā fecerat petrus (vt declaratū est,) nec ad successorem pertinent. Quod vero dr̄, Tu es petrus, & super hanc petram, &c. quia ad pontificatū totius ecclesię necessario pertinet, ad successorē quoq; pertinere oportet, necesse est. n. successorē petri esse petrū, inest in fide solidum, vt super hanc petram Christus ędificet ecclesiam suā. Difficultates aūt, quæ circa hoc sunt, in sequenti tractabuntur capit. Quod aūt dr̄ apud Ioannem, diligis me & amas me? quodāmodo ad pastorale officium spectat, & quodāmodo non. Nam rectitudo pastoralis officij amorē Christi exigit, ipsum aūt pastorale officium sine Christi amore potest & haberi & exerceri: & propterea amor Christi ad successorem quoq; spectat, quantum ad rectitudinem vtendi pastorali officio, non aūt quantum ad habendum, vel exercendū ipsum pastorale officium. Et sic̄r quod adiūgitur, Quum esses iunior, licet cum Petro finitum sit, quātum ad prophetiæ consummationem, quantum tamen ad insinuatam præparationem animi pastoralis ad ponendum animam pro ouibus Christi, & frequentem euentum persecutionum, aut mortis pro Christi ouibus bono pastori, ad successoris rectitudinem atque fortitudinem pertinet.

Ad ſm dr̄, ꝙ verba illa Dñi iuxta regulā de pertinentib. vel impertinentibus ad officium pastorale quia ad pastorale spectat officium confirmare fratres) petro pro se & successore dicta intelliguntur. Vnde Theo. hoc dicit, Hoc aūt petro dixit, eo quod superbire poterat in his, quæ promissa erant a Christo. Et rursus. Postquam me negato ploraueris, ac pœnitueris, corrobora cęteros, quum te principem apostolorū deputauerim, hoc. n. decet te, q mecum robur es, & petra ecclesiæ. Cyrillus quoq; hoc dicit omissis cęteris venit ad petrum cęteris prælatum. Nec ꝓpea oportet quemlibet petri successorem, cadere a Christi charitate, hæc enim Dñi verba non necessitatem, sed possibilitatē auersionis a charitate cum indeficientia fidei significant, sic vt si auerti contingat, conuersus confirmet fratres suos. Indeficientia itaque fidei in petro & ipsi⁹ successione impetrata asseritur, cōfirmatio fratrū imponitur, auersio possibilis significatur, conuersio prædicitur. Et hoc insinuat aduerbium, Aliqn̄, ex hoc enim, quòd non semper, sed aliqn̄ conuersus prædicitur, auersio quoque, quod quandoque futura sit, insinuatur. Ad quod verificandum non oportet quemlibet successorem auerti, sed sat est, & nimis etiam, quòd quandoq; successor aliquis auertatur a Christi charitate.

Ad tertium patere potest iam solutio: nam sola ea quæ dicta sunt petro pertinentia ad pastorale officium, dicta sunt sibi pro se, & successore ad literam, reliqua autem ad literam dicta sunt sibi soli.

Ad quartum (quod maxime vrgebat) iam patet rn̄sio, significauit enim Christus ipse ī petro, cuilibet eius successori se loqui, eo ipso quo instituit eum pastorem ouium suarū, tum ex parte officij pastoralis, tum ex perpetuitate ouium suarum, vt prædeclaratum est. Vnde non minus aperuit hic ī petro eius successorem, quā aperuerit apud Matt. in discipulis suis eorum successores: ibi enim ex vno tantum capite, scilicet diuturnitate successionem significauit, hic vero ex duobus, scilicet & ex officio pastorali, & ex perpetuitate ouium suarum vt prædeclaratum est.

Ad quintū dr̄, ꝙ non est eadem rō de successione in apostolatu, & de successione in pontificatu: Apostolus enim, vt ipsum nomen testatur, sonat, ab alio missum, seu legatum (iuxta illud Apostoli. 2. ad Cor. 5. Legatione pro Chro fungimur, & ad Eph. 6. Legatione fungor in catena ista) nō est aūt legatorum vendicare sibi successores: sed finitur

legatio

legatio cum legato, nisi a Domino alius mittatur. Pastor autem ordinarium officium sonat, cuius est hre successorem, & propterea ecclesia non habet apostolos qui successerint in apostolatu Christi apostolis, sed habet episcopos succedentes apostolis non quo ad apostolatus authoritatem, sed quantum ad episcopalem tam dignitatem, quã authoritatem. Vnde si formaliter & exactissime loquendum est, nec petrus habet successorẽ in apostolatu, tum quia apostolatum cõem habebat cũ reliquis apostolis. paresque in apostolatu oẽs fuerunt, ac per hoc par est ratio in apostolatus successione de omnib. tum quia experientia testat nullius petri successoris libellos quantuncunque sanctos inter sacras esse Scripturas, vsque adeo, vt Epistola Pauli ad Philemonem, quamuis commendatitia vnius seruuli inter sacras cõputetur Scripturas, veruntamen quia successor petri succedens ei in pastorali officio ouium Christi, (quod est pontificatus mundi) ex hoc ipso succedit in præcipuo apostolatus officio, quod, vt diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicam ecclesiam, hoc enim cõiter apostolis omnibus a Christo delegatum fuit, hoc petro singulariter pastorali officio datum est, hoc solus petri successor hæreditat, ex hoc ipso ꝙ succedit petro in pontificatu ecclesiæ catholicæ. Hinc igitur sola successoris petri sedes, vocatur, & est sedes apostolica, vtpote ea, in qua sola authoritas gubernandi ecclesiam catholicam (quæ inter facultates legatas apostoli summum tenet locum) residet: hinc successor petri apostolicus, hinc eius dignitas seu officium apostolatus, hinc eius authoritas apostolica vocatur, vtpote complectens supremam omnib. apostolis tributam authoritatẽ. Vnde solutio patet omnium quæsitorũ, & cur solus petrus inter apostolos habet successorem in apostolica authoritate, quia, s. solus ĩstitutus est a Christo pastor ouium suarum. Et quo pacto cum hoc stet, eũos omnes succedere apostolis in eũali dignitate & authoritate, & quatenus eũos esse omnes pares, hoc. n. nihil omnino obstat veritati declaratæ. Et quare eũs Hieroſoly. non succedit Iacobo in authoritate apostolica. Episcopus aũt Ro. succedit petro apostolica authoritate, quia. s. petrus authoritatem apostolicam habuit, etiam vt ordinarius pastor, a Christo institutus super vniuersũ ouili suo. Iacobus autem eam habuit tantum vt Apostolus. Et hoc non ratione aut voluntate humana factum, sed Christi veri Dei institutione ordinatũ esse monstratum est, dum petrum solum pastorẽ suarum ouium instituit dicens, pasce oues meas.

Ad argumenta deinde allata ducendo ad incõueniens, respondendo ad primum dicitur, sequelas nihil valere. Ad probationem autem, quia nõ potest ad plures pertinere (quod ad vnum tantum dr̃) respondetur ad innumeros successores posse pertinere quod ad vnum tantum officialem instituendo dr̃, qm̃ quod sibi dr̃, cuilibet succedenti ĩtelligitur dictum, & propterea dictum petro primo pastori Christi ouium instituto cuilibet ei succedenti in huiusmodi officio pastorali dictum est. Et eadem est rõ de promissionibus eidem factis.

Ad fm̃ siꝝ dr̃, sequelam nihil valere, nec esse maiorem aut parem rationem, quod extendant hæc verba ad alios apostolos, qui erant præsentes, quã ad successorem petri, qm̃ quilibet successor, licet ĩ seipso tunc non esset, erat tamen in ipso petro, sed eadem officij forma, quo constat modo non fuisse alios apostolos in petro, quoniam nullus sub eadem officij forma fuit aut futurus fuit.

Ad tertium dr̃, quod non ridiculum, sed diuinę rõni consentaneum est, vt omnium ecclesiarum cõicantium in eisdem sacris, &c. sicut est vnũ numero ouile institutum a verbo Dei cõi omnib. ita sit vnus numero pastor illius vnius ouilis institut⁹ ab eodem verbo de cõi omnibus. Hoc siquidẽ diligenter perspectum, non est vni particulari ecclesiæ aut þsonæ consulere, sed vnitati ouilis, puidere, ac per hoc sicut vnitas ouilis cõis est ecclesijs omnibus particular bus, ita vnitas pastoris ad oĩum est vtilitatem Ecclesiarum. Et sic optimè adimpleretur quod apost. dicit 1. ad Corin. 3. Omnia vestra sunt, siue Paulus siue Apollo, siue Cephas.

Ad quartum dr̃ simul, & quintum consequentias nihil valere, vtpote ex impertinentib. ad propositum deductas. Dicta siquidem a Hieron. in vtroque loco, impertinentia sunt ad propositũ, vtpote qnæ de eps, & presbyteris quatenus eps, & þsbyteri sunt dr̃, æqualitas namque seu identitas diuino iure inter eos & presbyteros, siue sit, siue non sit, nihil refert ad vnitatẽ pastoris totius ecclesiæ, non enim ideo vnus est pastor totius ecclesię, quia eps maior est presbytero, sed ideo quia vnus est successor petri, siue presbyteratus, siue eũatus sit maximus in ecclesia Dei ordo. Aequalitas aũt diuino iure eorum inter se quatenus eps sunt, non eget probatione, qm̃ illam asserimus, sed impertinens est proposito, qm̃ non ideo vnus est pastor totius ecclesiæ, quia vnus eps est sacratior altero (omnes. n. eps sunt æquales in eũatus ordine, & non est magis aut plus eps successor petri quicũque alius eps, sicut non est magis presbyter, quam quicunq; alⁱ⁹ presbyter) sed ideo vnus est pastor totius ecclesię, & reliquis prælatus eps atque presbyteris, qa vnus est successor petri. Vnde patet ex hoc, ꝙ diuino iure a Christo ĩstituto vnus presbyter, siue eps petri successor cæteris eps & presbyteris, imo toti ecclesiæ prefertur, nõ sequi Hier. & allatos a Hier. petrũ, paulum, Ioannem, Lucam, hæresim docere, vt arguentes audent inferre, sed prudẽs lector intelligit dicta horũ impertinenter deducta ad propositũ.

CAPVT XIII.

Romanum Pontificem succedere Petro in Pontificatu totius Ecclesiæ.

SVpposita petri successione, oportet monstrare quis sit ille successor petri in pastorali cura totiⁱ⁹ eccl̃ę. hẽt. n. proprias difficultates an is sit Ro. eps.

Obijcitur igitur in primis ex parte tpis quia romanus est per multos annos post petri põtificatũ, quũ prius petrus sederit Antiochiæ, & p multos annos ante absq; particulari aliqua sede fuerit.

Et confirmatur hæc rõ arguendo sicut arguit apost. ad Ro. 4. vbi probat ex circunstantia tpis & facti Abrahã non ex circuncisione, sed ex fide iustificatũ nulla alia rõne vsus, q̃ ꝙ Abraham ante circuncisionẽ fuerit iustus apud Deũ per fidem. Si hoc eius argumentum valet, necesse est valere, & hoc, si petrus quando claues accepit a Christo, nõdum erat eps vrbis Romæ, sed erat vnus inter apostolos: ergo claues non sunt ei datæ, secundum ꝙ postea, vel factus, vel imitatus est, vel loco, vel officio (sicut Abrahæ non est iustitia reputata qualiscunque post fidem factus fuerit,) sed prout fuit Apostolus tantum.

Secundò, Si romanus pont. esset petri successor in cura totius ecclesiæ (de hac enim successione, ne contingat idem sæpius replicari, semper loquimur, nisi qñque explicemus de sola successione ĩ

epatu Romano nos loqui) oporteret de quolibet F
Rom.Pont. verificari verba Christi spectantia ne
cessario ad succesorem Petri,sed non de quolibet
Rom.Pont.hec verificari oportet: ergo Ro.Pont.
non est succesor petri.Probatur autem destructio
consequentis, ex eo quòd Rom. Pont. potest labi
in hæresim, & sic non verificabuntur de eo verba
Christi,Tu es petrus,i.in fide solidus,neque super
hanc petram ædificabo ecclesiam meam, quoniã
soliditas fidei in ipso, super quam ædificanda est
ecclesia,non inueniretur,nec,Ego rogaui pro te,vt
non deficiat fides tua,quæ omnia ad succesorem
petri dicta esse monstratum est.

Tertiò,quia non omnis Ro.pont.habet Christi G
charitatem, quam tamen tertio Christus exegit in
institutione officij pastoralis.nõ est ergo petri suc-
cesor, qui exactea Christo tuncin petro charitati
non succedit.

Quartò,quia non omnis Rom. pon.pascit oues
Christi,sed multi eorum pascunt oues suas, dum
ad propriam gloriam,authoritatem,vtilitatem,&
alia huiusmodi pontificatum exercent.Dicẽte aũt
Dño, pasce oues meas, significauit petri succesto-
res,aut pastores esse debere ouium Christi, ipsum
amantes,& illas pascentes,doctrina,iustitia,& alijs
huiusmodi,aut si non amant,& docent,nihil hoc
verbum ad eos pertinere, ac per hoc non esse petri H
succesores.

Quintò,quia prisci Ro.pont.recusauerũt se vtes
appellari.Greg. enim sex epistolis hoc reprehẽdit,
& narrat prædecesores suos hoc renuisse.Si enim
Greg.cum alijs noluit vocari eps vtis,ps est q nõ
erat aut non se credebat vtem epm, idem autẽ so-
nat pontifex vtis,& pontifex totius ecclesiæ. Non
succedit ergo Ro.põ.petro ĩ põtificatu totiꝰ eccle.

Sextò concilium Nicenum (vt scribitur lib. 10.
c.6.histo. eccle.) statuit sic. Et apud Alexandriã vel
in vrbe roma,vetusta consuetudo seruetur,vt vel il
le Aegypti, vel hic suburbanarum ecclesiarum so-
licitudinem gerat. Si.n.rom.pon.succesor esset pe
tri in pontificatu totius ecclesiæ, non psumpsisset
Nicenum concilium fines suæ solicitudini decer
nere in suburbanis Ecclesijs.

Septimò,si ro.pont.Christi institutione.præest I
toti ecclesiæ,vt Christi vicarius generalis, sequitur
peccasse,& peccare omnes,qui nõ fuerunt, & qui
non sunt sub rom.pon.obedientia. Et hinc sequit
primo primitiuam ecclesiam totam errasse,quum
adhuc non esset rom.pon.Sequitur deinde tot Sãc-
tos & Martyres vsque ad 40.annos post Christũ,
errasse,quum tunc non recognosceretur ro.pont.
vt pastor totius ecclesiæ.Sequit postea Asiã,Aphri
cam,atque Greciam in damnatione fuisse,vtpote
non recognoscentes rom.pon. vt omnium caput.
Sequitur demum christianos, qui hodie sunt in
Perside,India,Scithia,totoque Oriente,damnari,
eo q non subsunt rom. pon. Manifestatur aũt hos K
non recognouisse rom.pon. eo q non ab ipso seu
eius authoritate eorum episcopi sunt instituti,eo-
rum concilia sunt celebrata.

Octauò,Hieron.de viris illustr. scribit,q Achatius episcopus Cesarienſis discipulus Eusebij Pam
phili,imperante constantio, Liberium papam de-
posuerit,& Felicẽ cõstituerit. Cõstat aũt hoc repu
gnare primatui ro.põt si totius eccle Antistes eẽt.

Nonò,Si vlla ecclesia est prima & mater oĩum
ecclesiarum,& à Christo Dño immediate funda-
ta non est alia nisi ecclesia Hierosolymitana, quæ
per multos annos fuit ante Romanam,vnde exie-
runt omnes apostoli ad vniuersum orbem terra-
rum.In cuius signũ ab oĩb.ecclesijs etiam Ro. col
lectæ soluebantur ecclesiæ Hierosolymitanæ.

Ad huius rei euidentiã considerandasunt duo,
primum vnde est,fm vnde scitur Rom.pon.succe
dere petro. Circa primum aũt distinguendum est
de ratione succedendi,& ratione succedentis:nam
ratio succedendi est non euangelica institutio,sed
subsequutum factum petri,quo ecclesia Rom.ap-
propriata est petro appropriatione firmata.Decla-
ro singula, cautum reddendo lectorem in primis,
q aliud est succedere petro, & aliud est succedere
petro hunc,f Rom.pon. Ratio.n.quod petrus ha-
beat succesorẽ,institutio est euangelica, qua Dñs
in petro pastorale totius mũdi instituit officium,
vt in præcedentib.manifestatum est. Ratio vero,
quod petro succedat hic,hoc est Rom.pont.non
est institutio euangelica,tum quia euangelica voce
non est ecclesia Rom. appropriata petro, sed tota
ecclesia commissa sibi,dum dr, Pasce oues meas,
& ppea si petrus perseuerasset vsque ad finẽ, vt in-
cepit absque appropriatione alicuius particularis
ecclesiæ: nec Ro.põt nec aliquis alius particularis
eps esset petri succesor: sed migrante ad cælum pe
tro fuisset vnus electus in epm catholicæ ecclesiæ,
qui succesor fuisset petri.Tũ quia si petrus in sede
Antiochena, quam sibi prius appropriauit, perse-
uerasset vsq; ad mortẽ,non Ro.põ. sed Antioche
nus succesor esset petri. Tum quia si petrus dis-
cessisset ex Roma.non tantum loco,sed sede,ita q
alibi sedem elegisset,non succesisset Ro.pont.pe-
tro,sicut nec modo succedit petro Antiochenus,
quia inde discessit mutando non solũ locum,sed
sedem.Ex his enim patet,non ex euangelica insti-
tutione ortum hre,quod ro.pont.succedat petro:
euangelica siquidem institutio de his mutationib.
non se impedit,sed subsequentib. factis disponen-
dum hoc reliquit. Quo circa ex eo, qd appropria-
tione firmata Ro. ecclesia petri põtificatui addicta
est,inde ortum est,vt ro.pont.petro succedat. Ap-
propriationem autem firmatam dicamus;quia pe
tri morte firmata est, & qa Christi authoritate ro-
bur ĩfirmatis obtinuit. Nam (vt ecclesia cantat, &
Ambrin oratione contra Auxentium,de Basilicis
tradendis;quam habes in lib.5.Epistolarum Amb.
post 32.Epistolam asserit, & ante ipsum in lib.3.de
excidio Hierosolymitano,c.2. Egesippus affirmat)
volẽti petro ex vrbe Roma discedere obuiãs Chri-
stus iussit,vt Romæ mortem pateretur, eidem di-
cendo,Venio romam iterum crucifigi,vt non nũ-
da petri mors romæ,sed mors iussa a Christo in vr
be roma, firmaret romam sedẽ in petri succesio-
ne. Si ad ortũ itaque atq; initium succesionis ro.
pont.petro spectes rationem succedendi inuenies
fuisse ecclesiæ ro. appropriationem ad pontificatũ
petri, firmatam & petri morte, & Christi manda-
to.Quum autem dicimus, petrum & ro. pontificẽ
& pontificem Ecclesiæ catholicæ, non duos intel
ligas pontificatus,non enim sunt duo in actu, sed
in potẽtia tãtum,hoc est,quia potuissent esse duo,
vt patet ex dictis. Vnde non se habent sicut duo
episcopatus vniti,non erat siquidem in rom.eccle
sia episcoparus ante petrum: sed ipse petrus róm.
ecclesiam erexit in pontificatum, non alium,
quàm suum,quem secum vehebat, ita quod pon-
tificatus petri, quem à Christo habuit relatum ad
ecclesiam catholicam, retulit ipse petrus ad ec-
clesiam Romanam appropriando sibi illam.
Confert autem nonnihil hæc Pontificatus

vnitas

vnitas ad hoc, vt idem sit Rom. pontif. & pontifex ecclesiæ catholicæ, nō solum vnitate personæ, sed identitate pontificatus. In cuius signum nō dant Rom. pon. duo pallia, sed vnum tantum, quum tñ plura dari constet habenti plures pontificatus, q̄bus debentur pallia. Si autem de ratione succedentis est sermo, euangelica institutio, ratio inuenitur succedentis Rom. siquidem pont. Petro succedēs authoritatem habet apostolicam ab euangelica Christi voce, pasce oues meas: nam cuilibet Petri successori, ī petro dixit Christus. Pasce oues meas. Licet itaque Apostolicam sedem Rom. esse pont. initium habuerit ex appropriatione ecclesię Ro. ad Petrum, ex quo tamen firmatum sic est eo ipso quo aliquis verus est Rom. pont. verus est pon. ecclesiæ catholicę a Christo in B. Petro institutus: manifestum est igitur, vnde Rom. pont. est petri successor, ac totius ecclesiæ pastor. Scitur autē hoc diuina reuelatione facta, tum vniuersali ecclesię, cū sanctis Doc. innumeris, tum sacris conciljs. Nullꝰ siquidem christianus dubitare permittitur ex diuina prodire reuelatione quicquid ad fidei christianæ rōnem spectans (de quorum numero hoc cōstat per Decr. vnam sanctam esse) contestatum inuenitur à prędictis. Cōis christianorum & olim & nunc & semper confessio fuit, est, & erit Ro. pont. sedem solam esse sedem Apostolicam, hoc autem nihil aliud est, quàm fateri Rom. pont. petri successorem esse rectorem catholicę ecclesię: nā in apostolica sede (nisi quis propriam ignoret vocē claudit apostolica authoritas, ī apostolica aūt authoritate facultatem regendi totam ecclesiam includi ītelligūt exercitati in sacris literis. Et hoc vsq; adeo est clarum, vt concorditer dicatur Apostolicæ authoritati à Christo orbem commissum terrarum, sic vt quilibet Apostolus vbicunque contingeret ipsum fore instituebat ecclesias, instituebat episcopos, & id genus reliqua faciebat, vt eorum etiā gesta testantur. Vnde cum 1. ad Cor. 12. dī, Posuit Deꝰ in ecclesia primum Apostolos, dicit gl. interli. omnium ordinatores & iudices, manifestans apostolicam authoritatem esse omnium ordinatricem & iudicem. Confitentes igitur apostolicæ authoritatis sedem, confitemur velimus nolimus sedem ordinatricem, & iudicem omnium. Hanc aūt esse ītentionem cōfitentium ex eo etiam comperitur, quod solam successoris Petri sedem Apostolicam confitemur. Extat siquidem Hierosolym. sedes, in qua Iacobus Apostolus sedit, cuius successor est episcopus Hierosol. cur sedes illa, in qua Iacobus Apost. sedit (quæ prius tempore fuit, quàm quæcunque alia partialis sedes) non est ipsa quoq; sedes apostolica, nisi quia in illa non est authoritas apostolica, & in ista est? Nam si ex sola successione ad personam Apostoli affirmaretur à Christi fidelibus sedes apostolica, dubium non est, q̄ multę essent sedes apostolicæ, & Hierosol. sedes esset apostolica, & Rom. sedes esset apostolica, modo autē, q̄ vnicam tantum nouit christianus populus sedē apostolicam, eamq; Rom. pont. sedem esse plena voce confitentur, clarum relinquitur, per sedē apostolicam intelligi sedem authoritatis apostolicæ. Et confirmatur, quia sicut in episcopali sede claudit pontificia authoritas, & in Archiepiscopali sede authoritas Archiepiscopalis, & in sede patriarchali authoritas patriarchalis, ita in sede apostolica clauditur authoritas apostolica. acper hoc quēadmodum christianus populus ad huiusmodi sedes recurrens, ad dictas authoritates recurrere intendit, ita ad apostolicam sedem recurrens, aut ipsam quomodolibet venerans, authoritatem apostolicam confitentur. Porro in professione sedis apostolicæ clauditur eius diuinæ institutionis confessio: nam quia f̄m veritatem, Apostolica tam sedes, quàm authoritas a solo Christo est, vel esse potest, à quo solo possunt Apostoli fieri (neque eīm minus est apostolicam sedem ac authoritatem, q̄ apostolum instituere, sicut non minus est episcopalem authoritatem ac sedem facere, quàm c̄p̄m) necesse est vt qui apostolicam confitentur sedem a Iesu Christo immediatè illius esse authoritatem fateantur, diuinoque proinde iure institutam illā esse profiteantur. Et hinc habes quòd Doctores confitentes Rom. pontif. sedem apostolicam aūt apostolatum, aut authoritatem apostolicam fatentur Rom. pontificem esse totius ecclesię rectorē, quod notandum valde est, & secundum se, & ne oporteat sæpe repeti in authoritatib. sanctorū, &c.

Antequam autem authoritates adferantur, ad obiecta respondendum est.

Ad primum ergo dī, nihil obstare successioni Ro. pon. Petrum, quatenus Ro. pon. fuit, natū esse post acceptas claues, sufficit. n. successori natū esse ante mortem eius, cui succedit. Ad argumentum aūt formatum ad similitudinem argumenti Pauli Apost. de iustificatione Abrahæ, rñdetur militare illud non p̄ nostram sententiam, sed potius cōtra arguentes. Manifestatur autem hoc distinguēdo, sicut in Abraham reputationem iustitiæ à iustitia reputata, ita proportionaliter in petro acceptationem clauium a clauib. acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iustitiam Abrahæ conuenit ex fide, & non ex circuncisione postea subsequuta, ita petro acceptio clauium conuenit ex pontificatu ecclesiæ cath. (tunc enim datæ sunt ei claues, q̄ factus est pastor christiani ouilis) & non ex ecclesia Ro. seu pont. Ro. postea subsequuto. Et similiter quemadmodum iustitia reputata Abrahæ, non est restricta ad statum præputij, sed est extensa ad subsequutum statum circuncisionis (dicente apostolo ibidem, ideo ex fide, vt f̄m gratiam firma sit p̄missio omni semini, nō ei qui ex lege est solū, &c.) accepte claues extensæ sunt ad subsequutū postea petri pont. Rom. Rursus quemadmodum Abrahæ iustitia reputata appropriata est subsequutæ circūcisioni, seu ipsi Abrahæ, vt postea p̄ factus est circuncisionis, sic vt eius semen ex circuncisione plātum sit omnib. in consummatione iustitiæ promissionum, & benedictionum Abrahæ (dicēte Apost. ad gal. 3 Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius, qui est Christus, quem constat ex circuncisione natū) ita acceptæ claues appropriatę sunt Ecclesię Ro. seu petro, vt factus postea est pont. Rom. sic vt per ipsam aperiatur regnum cęlorum oībus cogitationib. terræ. Vnde patet q̄ ex huiusmodi argumento etsi hī, quod acceptio clauium non p̄tinet ad petrum nisi f̄m quod erat tunc quum accepit claues, (erat autem nō solum apost. sed pastor ouium Christi) non tamen hī, q̄ acceptę claues restrictæ sint, & conclusæ ad statum illum p̄cise: sed subsequendo similitudinem abrahę habetur, quod claues acceptæ & extensæ, & appropriatę sunt ad pontif. Rom. secundum mutationem, qua & loco, & officio, appropriata est petro Ecclesia Romana.

Ad secundum dicitur, posse dupliciter intelligi successorē petri seu Ro. pon. nō posse esse infidęlē seu hęreticū. Vel de ipsius p̄sonaī ordine ad eccle-

siam catholicam, vel de ipsius persona secundum seipsam. Et vtroq; modo verificat, & vtrūq; expres sit Dominus in Euangelio. Fidem enim solidam ī Petro & successoribus suis secundum proprias psonas, significauit Dominus, dicēs, Tu es Petrus in præsenti: & dicens, Ego rogaui pro te, vt nō deficiat fides tua: in futuro. Fidem verò eiusdem in in ordine ad Ecclesiam significauit Dñs, dicens, Super hanc Petram ędificabo ecclesiam meam, & dicens: Confirma fratres tuos. Nec obstat personæ Rom. Pontif. fidei secundum propriam perso nam, quod illa persona potest esse hęretica, quoniā quam primum desinit esse fidelis, desinit etiam es se Petri successor secundum rei veritatem & apud Deum: apud cuius tribunal qui non credit, iam iu dicatus est, vt dicitur Ioan. 3. quidquid sit secundū forum ecclesiasticum. Ex quo tamen idem habet: nam ex hoc ipso, q̄ ille homo qui vocatur Petri successor, ex casu a fide, iudicio etiā inuitus subij citur Ecclesiæ, manifestatur ipsum non esse ampli⁹ Petri successorem secundum veritatem. nam si ve rè esset Petri successor, iudex esset totius ecclesiæ, & non esset illi subiectus inuitus. Ex soliditate autē in fide personæ Rom. Pon. in ordine ad ecclesiam prouenit vt errare nō possit sententialiter diffiniē do de fide Christiana: quoniam in huiusmodi dif finitione construitur fides vniuersalis ecclesiæ, & per eam ædificatur ecclesia Christi ab ipso Chri sto super petram sedis Apostolicæ. Impossibile au tem esse constat vniuersalem ecclesiam errare in fi de. Liber autem intueri, quàm sumuiter com mendata sit huiusmodi fidei diffinitio voce euāgelica. fide siquidem construi ecclesiam constat, quum sit, (vt ad Heb. 11. dicitur) sperandarum substantia rerum, & ideo ædificandi & confirmandi actui re spondet, vterque enim substantiam ædificij respi cit. Sed quoniam fides donū Dei est, idcirco Chri stus sibiipsi attribuit ædificationem ecclesiæ super sedem Apostolicam, dicens. Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: firmare vero fideles fluctuantes in ambiguitatibus & quæstionib. quæ circa fidem emergunt, quia ministeriale opus est Petri & successoris, ideo dicitur Petro, & succesſo ri, Confirma fratres tuos, quidquid enim agit se des Apostolica diffiniendo de fide, nihil aliud est quàm declarare quid sub fide à Christo data conti netur, sic enim confirmat fratres suos. Vnde & in Calcedon. synodo dixerunt patres, q̄ congregati in Constantinopolitano Concilio doctrinam de Spiritusan. tradiderunt, non quòd minus esset in præcedentib. qui apud Nicæam congregati sunt ī ferentes, sed intelligēdum aduersus Hęreticos de clarantes. Et hinc oritur vt diffinitis de fide ab apo stolica sede subsit etiam ipse Ro. Pontif. sicut sub est fide, non enim alicui propterea de nouo subij citur, sed quod implicitè credebat, tenetur explicitè credere, ex hoc quod fides sufficienter explicata est, quo ad hæc, quæ prius explicata non erāt fidei veritati subesse. At si cuiquam mira in hac re sponsione dicta apparebunt, meminerit scriptū es se, Mirabilia testimonia tua, sunt enim hæc Iesu Christi testimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tantaque diuinæ gratię assistentia suo in ter ris Vicario, quum Caiphæ pont. synagogæ minus legitimo ac persecutori ipsius Christi astiterit ad prophetandum ratione pontificatus, testante Ioā. Euangelista, dum dicit, A semetipso non dixit, sed quum esset pontifex anni illius, prophetauit quod Iesus erat moriturus pro gente, Ioannis 11. Cur. n. Ioannes hoc docuit, cur hoc reuelauit, nisi vt diui nam assistentiā peculiarē pontifici esse reuelaret.

Ad tertium dicitur, quod exacta trina dilectio a Petro rectitudinem respicit pastoralis officij, & propterea, qui non succedit Petro in dilectione Christi, nequaquam succedit eidem in bonitate pastoralis exercitij: sed pastor est officio, & nomi ne, mercenarius autem studio & exercitatione.

Ad quartū dī, quod amare, & pascere oues Chri sti, spectat ad successores Petri sub ratione commis si, & debiti: Christus enim commisit, vt pasceret oues suas, & ad hoc successor tenetur, & ad hoc se obligauit suscipiendo pontificatum. Vnde si nec amat nec pascit, non propterea locus iste ad ipsum non spectat: nam multum ad eum spectat pascere Christi oues, ad quem spectat vt præceptum & ex officio debitum. Exigit quippe locus iste pascentē & amantē, quia exigit, vt amare & pascere debeat. Et quamuis non amans nec pascens indignus sit pastorali officio, & mereretur illo priuari, non esse tamen propterea priuatum ex vtroque testamēto dicimus. Ezechiel siquidem 34. reprehenduntur mali pastores, qui non Dei gregem. sed semetipsos pascebant, appositis propheticis minis priuatio nis pastoralis officij per ipsum Deum exercendæ, pastores tamen relinquuntur. Matth. quoque 23. Super cathedram, inquit Dominus Moysi, sederūt Scribę & Pharisęi, quæcunque dixerint vobis ser uate & facite, fm vero opera eorum nolite facere.

Ad quintum dicitur, Gregor. prędecessorum vestigia imitatum refutasse se vniuersalem appella ri, ea ratione, vt ipse millies dicit, quia si vnus vni uersalis Episcopus dicitur, solus ipse Episcopus vi detur dici, & sic cęteris Episcopatus tolleretur. Nō autem ea ratione, quòd Rom. pont. authoritas re stricta sit, & ad vniuersalem non se extendat eccle siam, superbum enim vocabulum, vtpote reliquo rum Episcoporum iniuriam prę se ferens, horruit Greg. & non rem Apostolicæ authoritatis exten dentis se ad vniuersalem Ecclesiam. Vnde post in ferius ad Mauricium Imperatorem afferenda ver ba de Petri authoritate super totā ecclesiam, subiū git de Petro, Cura ei totius ecclesiæ, & principatus commitur & tamen vniuersalis Apostolus non vocatur. Vbi patet Greg. simul affirmare curam to tius ecclesiæ, & negare vniuersalis vocabulū. Pro pter quod posteriores pontifices Rom. rem tenē tes, nec a Greg. humilitate discedentes, vniuersalis nomen a recto in obliquum transtulerunt, & sub scribunt se in hodiernum diem, Ego enim Episco pus ecclesiæ catholicę. Ad sextum dicitur, quod aliud est loqui de authoritate, & aliud de execu tione, cum authoritate siquidem Rom. Pon. super totam ecclesiam. mos fuit laudabilis, vt non exe quereturpapa ea, quę ad particulares aliarum ec clesiarum curas pertinebant, nisi casus aliquis id exegisset. Et hinc mos fuit, vt Episcopi ab Archie piscopis confirmarentur, curati ab Episcopis da rentur, & innumera similia fiebant. Et hęc est illa vetusta consuetudo, cuius meminit Nicęnū Con cilium, quod annuente Rom. pont. ibi per suos le gatos presente de obseruatione huiusmodi vetu stę consuetudinis statuit. Ex hoc autem nō sequit statutum esse de authoritate Rom. Pont. aut lesam fuisse illius authoritatem, sicut nec hodie minuit, aut leditur Rom. Pontif. authoritas ex eo quod in multis prouincijs Rom. Pontif. obedientibus, hu iusmodi executiones per prouinciales fiunt.

Ad septimū dicitur, quod Romanus Pontifex

Christi

Christi institutione esse prælatum cæteris, potest dupliciter intelligi: vel quo ad rationem initij, & sic falsum est, iuxta superius declarata. Vel præsuppositæ appropriatione Ecclesiæ Romanæ ad Petrum, & sic verissimum est: & propterea conceditur sequela. s. omnes peccare, & peccasse, qui eum non cognouerunt, vt prælatum. Et quum infertur primo, quòd primitiua Ecclesia errasset, negatur sequela: qñ tunc adhuc non fuerat appropriatio Ecclesiæ Rom. ad Petrum, quæ præsuppositæ pon. Rom præest omnib. Sufficiebat siquidem tunc, qđ tota Ecclesia recognosceret Petrum, vt totius Ecclesiæ pastorem: post appropriatam aũt Ro. Ecclesiam, oportet recognoscere Ro. Pon. successorem petri pastorẽ totius ecclesiæ, nõ quatenus est Ro. pont. sed quatenus est successor Petri per se, & formaliter loquẽdo. Quũ vero infertur secũdo, quod tot Martyres, & Sancti ad quadringentos annos peccassent, quia non recognouerunt Roma. pont. respondetur falsum esse, huiusmodi Martyres, & Sãctos non recognouisse Rom. pont. a principio cm̃ Ecclesiæ Petrus recognitus est, & successiue Rom. pont. ei succedens, vt subsequentes manifestant authoritates Sanctorum. Et similiter quũ tertio infertur, Asiam, Aphricam, & Græciam errasse, quia non fuerunt subditæ Rom. Ecclesiæ, manifeste erratur, & quæ falsissima comprobantur inducũtur, plenum siquidem registrum Gregor. curis, Asiæ, Aphricæ, & Græciæ, testatur oppositum.

Quod demum inducitur Christianos hodie Orietales non subesse Ro. Ecclesiæ (nisi de schismaticis sit sermo) falsum esse, vt ex gestis in Cõcilio Floren. sub Eugenio IIII. patere potest, sibi siquidem Iacobitæ Armeni, atque Græci Roma. pont. vt pastorem totius Ecclesiæ recognoscere se cõfessi sunt. Ad probationem autem subiunctam, quia nec Episcopi ibi à Papa instituuntur, nec Concilia eorum Papæ fiunt authoritate, iam patet quid dicẽdum est. s. q̃ huiusmodi exequutionum consuetudo in quibuscunq; prouincijs, Papæ nec tollit, nec lædit authoritatẽ. Veruntamen pluries nostra ætate visum est, ab Orientalib. missum ad Rom. pont. pro subrogãdo Episcopo, seu confirmando electo, tempore Alexandi VI. & Iulij II. Ad octauum dr̃, nos de iure diuino loqui: arguentes aũt objiciunt damnatũ violentiæ factum, vt ipsamet verba Hiero. testantur, ait enim, Achatius in tm̃ claruit, vt in locum Liberij Felicem Arrianũ substitueret, Vnde Felix ille in catalogo pontificum non est computandus, vt testatur Aug. in epist. ad Generosum, & est epist. 165. Ibi siquidem Aug. a Petro vsq; ad tunc temporis Roma. pont. Anastasium singulos successiue recensens, Liberio Damasum successorem ponit non Felicem. Ad nonum dr̃ Rom. Ecclesiæ appellatione intelligi posse, vel ipsum corpus Roman. Ecclesiæ f̃m se, vel f̃m suum caput, & quod licet Rom. Ecclesia f̃m reliqua eius membra non sit prima, nec mater omnium Ecclesiarũ, nec immediatè instituta a Christo, ipsa tamen eadem Ecclesia Roma. secundum suum caput Petrum ac Petri successorem prima est ac mater, & magistra omnium Ecclesiarum, & immediate a Christo euangelica voce authoritatem ac firmitatem habens, vt prædeclaratum est. Vnde tam Canonum quam Sanctorum sententiæ Romanam Ecclesiã primam magistram, matremq; Ecclesiarum omnium, aut a Christo Domino euangelica voce fundatam firmatamq; sonantes, veræ sunt ratione capitis. Et hoc intendunt, qui hęc scripserunt, vt ex eo patet, quòd eorum sententia fundatur super verbis Domini ad Petrum, qui caput fuit, & in suis successoribus est Eccle. Roma. Vnde nihil obstant huic primatui, quæ ab Hierosolymitana Ecclesia afferuntur: nam illa non fuit prior Petro: sed subdita fuit Petro. Collectæ autem Ecclesiæ Hierosolymitanæ non, vt prælatæ, sed vt indigenti ab aliis dabantur vt patet ad Galat. 2. Vnde impertinentes sunt ad propositum.

CAPVT XIIII.

Authoritates Sanctorum antiquorum, & Conciliorum, affirmantes in Petro ac Rom. Pont. successore Petri, totius Ecclesiæ Pontificatum institutum.

RElíquum est, vt illis quoque fiat satis, qui nesciunt a priscis Ecclesię Patribus in Asia, Aphrica, & Europa veneratum esse Roma. Pont. vt totius Ecclesiæ patrem non humana, sed diuina ratione. s. quia in Petro institutus est rector Ecclesiæ vniuersalis. Afferendas propterea censui Græcorum ac Latinorum antiquorum Ecclesiæ Patrum ac Doctorum sententias non oẽs, nec omnium, sed tot vt sufficiant ad claram notitiam, q̃ Roma. pont. Petri successor est, & habitus est semper in Petro institutus pastor, & rector totius Ecsiæ. Eta Græcis incipiendo, Chrysost. Hom. 55. super Matth. exponens illud, Super hanc Petrã dicit, Petrum Ecclesiæ futuræ pastorem constituit. Et infra, Deus concedere solus potest peccatorum remissionem, & futura Ecclesia tot, tantisq; fluctib. impetu irrumpentib. immobilis maneat: cuius pastor & caput piscator homo, atque ignobilis terrarum orbe reluctante adamantis naturam firmitate superet: hæc inquam omnia, quę solius Dei sunt, se pollicetur daturum. Et infra, Hunc. s. Petrum, vniuerso terrarum orbi Christus præposuit. Et licet superius glosauerit, super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, idest fidem atque confessionem inferius tm̃ ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego super te ædificabo Ecclesiam meam. Et Homil. VI. super Ioan. tractans illud, Simon Ioannis diligis me plus his, &c. dicit, Alijs omissis duntaxat Petrũ affatur, fratrum ei curam committit: neq; negationis meminit, neque exprobat: tãtum dicit, Si amas me, fratrum curam suscipias. Et infra, tractãs illud, Sequere me, ait, Inquit ei, Sequere me: quibus verbis iterum curam, & familiarem in eum affectum ostendit. Quod si percunctaretur quomodo Iacobus Hierosolymis sedem acceperit, reſponderem hunc totius orbis magistrum prepositse. Et infra, tractans illud, Domine hic autem quid: dicit. Nam quum magna Dominus Petro communicasset, orbis terrarum demandasset, martyrium prædixisset, & maiora, &c.

Theophilus quoque Luc. 22. tractans illud, Et tu aliquando conuersus cõfirma fratres tuos, ait post quam me negato plorueris, ac pœnitueris, corrobora cæteros, quum te principem Apostolorũ deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum robur es, & petra Ecclesiæ. Et infra, Quum esset Apostolus denegauit ac iterum per pœnitentiam obtinuit prærogatiuam, vt esset Antistes mundi. Et super Ioan. vlt. cap. super illud. Quum ergo prandissent, ait. Finito prandio commissionem omnium mundi Petro commẽdabat, non alij. Et super illud, Sequere me, ait, In hoc quod dicit Dñs Petro, Sequere me, cũctorum fidelium prælaturam ei instituit. Et infra, super illud, Donec veniam, ait, ideſt, dum hũc s. Ioan. volens dirigam adp̃dicandũ: te nanq; nunc dirigo ad orbis pontificatũ, & in hoc me sequere.

Cyrillus

Cyrillus patriarcha Alexandrinus in li. Thesau. Sicut Christus accepit à patre sceptrum ecclesiæ gentium, dux ex Israel egrediens super oēm principatum, & potestatem super omne quodcunque est, vt ei cuncta cruentur: sic & Petro, & eius successorib. plenissime commisit, & nulli alii quam Petro Christus, quod subest plenum, sed ipsi soli dedit. Et rursus, pedes Christi humanitas est. Ipse homo cui tota Trinitas plenissimam dedit potestatē: quem vnus trium assumpsit in vnitatem personæ transuexit ad patrem super omnem principatū, & potestatem, vt adorent eum oēs Angeli Dei. quem totum dimisit per sacramentum, & potestatem Petro & ecclesiæ eius. Et iterum, petro omnes iure diuino caput inclinant, & primates mundi tanquā ipsi Domino Iesu obediunt. Et iterum, ipsius Apostolici throni Romanorum pontificum solius est reprehendere, corrrigere, statuere, soluere, disponere, & loco illius ligare, qui ipsum ędificauit. Maximus in epist. Orientalibus directa. Omnes fines orbis qui Dominum syncere receperunt, & vbique terrarum catholici veram fidem confitentes, in ecclesiam Romanorum tanquam in solum respiciunt, & ex ipsa lumen catholicæ, & Apostolicę fidei recipiunt.

Cyrillus patriarcha Hierosolymitanus, ex persona Christi loquens dicit petro, Tu cum fine, & ego sine fine cum omnib. quos loco tui ponam, plene, & perfecte sacramento & authoritate ego sicut sum, & tecum.

Concilium Calcedon. (vt in eius gestis legitur) tempore S. Leonis, & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni papæ: Leo sanctissimus Apostolicus & vniuersalis. Et prius tempore Diocletiani, & Maximiani Imperatorum (vt habetur dist. 21. nunc autem) quum Marcellinus papa, & postea Martyr timore ductus thurificasset idolis, synodus episcoporum collecta huius rei gratia dixit prima sedes non iudicabitur à quoquam. Et longe ante, Anacletus Martyr Traiani tempore natione Græcus, patria Athenien. ait Sacrosan. Roma. & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino, & Saluatore nostro primatum obtinuit sicut Beato Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus, & super hac petram ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo claues, &c. vt habetur distinctio. 22. Sacrosancta. Et rursus, vt habetur dist. 21. in nouo. idem dixit, in nouo testamento post Christum Dominum à Petro sacerdotalis cœpit ordo, quia ipsi primi pontificatus in ecclesia Christi datus est: Domino dicēte ad eum, Tu es Petrus & super hanc petram, &c. Et iterum, electionē sum morum pontificum sibi Dominus reseruauit dist. 79. electionem. Marcellus papa, & Martyr tempore Diocletiani, & Maximiani, seu Constantij, & Galeri, qui imperij gubernacula susceperūt, post Diocletianum, & Maximianum in can. rogamus vos. 24. q. 1. ait de Petro. Ipse est caput totius ecclesiæ: cui Dominus ait, Tu es petrus, & super hanc petrā ædificabo ecclesiam meam, &c.

Cyprianus quoque Martyr in tract. de Simplicitate prælatorum dicit ea, quæ referuntur 24. q. 1. loquitur Dominus, quæ breuitatis causa non duxi repetenda. In illis siquidem petri pontificatus satis patet, vt declaratum superius est.

Ambros. in sermone 47. de fide petri Apostoli, & habetur dist. 50. can. fidelior de petro, Tamquā bonus pastor tuendum gregem accepit, vt qui sibi infirmus ante fuerat, fieret omnibus firmamentū: & qui ipse interrogationis tentatione nutauerat, cæteros fidei soliditate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis ecclesiarum petra dicitur: sicut ait, Dominus, Tu es petrus, & super hanc petram ędificabo ecclesiam meam: petra enim dicitur, eo quod primus in nationib. fidei fundamenta posuerit, & tamquā saxium immobile totius operis Christiani compagem molemque contineat. Et idem in hymno Dominicali petrum petrā ecclesiæ appellat, dicens, Hæc ipsa petra ecclesiæ canente culpam diluit. Testatur siquidem Aug. in lib. Retract. ca. 21. hunc hymnum Ambro. esse. Et in serm. 11. de mirabilib. Hanc igitur solam ecclesiæ nauem ascēdit Dominus, in qua petrus magister est cōstituturus dicente Domino, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Quæ nauis in altum seculi istius ita natat, vt pereunte mundo omnes, quos suscipit, seruet illæsos. Cuius figuram iam in veteri videmus Testamento. Sicut enim Noe arca, naufragāte mūdo cunctos, quos susceperat incolumes reseruauit: ita, & petri ecclesia conflagrante sęculo, oēs quos amplectitur, repræsentabit illæsos. Et sicut tunc trā facto diluuio ad arcam Noe columba signum pacis detulit: ita & transacto iudicio ad ecclesiam petri Christus gaudium pacis referet, quia ipse colūba, vel pax est. Et idem super epist. 1. ad Timoth. ca. 3. tractans illud, Vt scias quemadmodum oporteat in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viui, &c. ait. Quum totus mundus Dei sit ecclesia, tamē Dominus eius dicitur, cuius hodie rector est Damasus: mundus enim in preuaricatione est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicatur esse domus Dei, & veritas, vbi secundum voluntatem suam timetur. Et in li. de excessu fratris sui nomine Satyri, narrat, commendat ac tuetur cautelā ac sapientiam eiusdem in peregrinis partibus percunctantis, si episcopus esset catholicus hoc est cū Rom. eccles. conueniret: dicens cap. 7. Aduocauit ad se episcopum, nec vllam putauit veram nisi veræ fidei gratiam, percunctatusque ex eo est, vtrum nam cum episcopis catholicis, hoc est cum Rom. eccles. conueniret. Cum Rom. dixit non Hierosolymitana, non Antiochena, non Constantinopolitana, &c. cur hoc nisi quia Rom. cōmunis est omnibus catholicis, proculdubio, vt caput. Simile siquidem apud Hieron. refugium inuenies, scribentem ad Damasum epist. 7. Ego interim clamito, Si quis cathedræ petri iungitur meus est.

Hieronymus, super Matth. ait, Simoni, qui credebat in petram Christū, petri largitus est nomen: ac secundum metaphoram petræ recte dicitur ei, Ædificabo ecclesiam meam super te.

Rursus ad Damasum, & habetur 14. q. 1. cap. cū vetus. Ego nullum premium nisi Christū sequens, beatitudini tuæ, idest, cathedræ petri communionem consortio, super illam petram ædificata ecclesiam suam scio. Et infra. Quicunque tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est Antichristi est. Vbi nota Hieron. pro eodem computare Christum, & papam quantum ad ea, quæ sunt fidei: de his enim cū loqui clare patet videnti epist. 4. Item quoque illi contra Iouinianum cap. 14. ait, inter 12. vnus eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio, & loquitur, proculdubio de electione petri non ab Apostolis, sed à Christo, vt patet ex solutione subiūctæ mox quæstionis, sed cur non Ioannes virgo electus est. soluit enim, Ne magister bonus, qui dixerat, pacem meam do vobis, &c. in adolescentem, quem dilexerat, causam prębere

bere videretur inuidiæ. Idem rursus epist. 2. ad Damasum, & habetur 24. q. 1. Hæc est fides, ait, Si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur quicunque me culpare voluerit, se imperitū vel maleuolum, vel etiam non catholicum, nō me hæreticum comprobabit, vbi quia vides, ex sedis apostolicæ iudicio pendere esse, vel non esse catholicum, aut hæreticum summum Christi in terris tribunal agnoscere potes: ad quod de fide iudicium spectare constat.

Augu. non solum Petrum principem Apostolorum affirmat: sed quum consultaretur sedes Apostolica de fide contra pelagianam hæresim, à duobus concilijs Carthagi. & Mileuiano subscriptus inuenitur. Et respondente Innocen. papa ad Carthaginense quidem concilium patrum institutа sacerdotali custodientes officio non censetis esse calcanda, quod illi nō humana, sed diuina decrenere sententia, vt quidquid de dissunctis remotisque prouincijs ageretur, non prius ducerent finiendū, nisi ad huius sedis notitiam peruenirет, vbi tota huius authoritate iusta, quæ fuerit pronuntiatio firmaretur: indeq; sumerent cæteræ ecclesiæ, velut de naturali suo fonte aquæ cūctæ procederent, & per diuersas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarēt: quid præcipere, quos abluere, quos velut in cœno inemundabili sordidatos mundis digna corporib. vnda vitaret: concilio vero Mileuitanum, Quoties fidei ratio ventilatur arbitror oēs fratres & coepiscopos nostros non nisi ad Petrū, idest sui nominis & honoris authorem referre debere: velut nunc retulit vestra dilectio, q̄ per totum mundum possit omnib. ecclesijs in cōi prodesse. Et idem ad Paulinum epist. 106. referens hęc, gesta, cōmendat Innocen. literas responsiuas: subiungēs, Ad omnia nobis ille rescripsit eodem modo, quo fas erat atque oportebat apostolicæ sedis Antistitē. Rursus 2. lib. de Baptismo contra Donatistas cap. 1. (& habetur 2. q. 7. puro) Petri cathedrā cuilibet præfert episcopatui, quum cōparando Cyprianum Petro ait, Vereri debeo ne in Petrū contumeliosus existam, quis nescit enim illum apostolatus principatum cuilibet episcopatui præterēdū? sed & si distat cathedrarum gratia vna tñ est Martyrum gloria. Idem in 2. lib. de Doct. Christia. non longe versus principiū, decretales epistolas apostolicæ sedis inter canonicas habendas scripturas censet, dicens, in canonicis scripturis ecclesiarum catholicarum quam plurium diuinarū scripturarum solertissimus indigator, authoritatem sequatur: inter quas sane ille sint, quas apostolica sedes habere & ab ea alij meruerunt accipere epistolas. Quid eñ Decretales fidei, quas apud se habent, vel alius misit apostolica sedes inter canonicas esse habendas scripturas affirmat, supponit proculdubio apostolicā sedem non solum cunctis prelatam sedibus: sed diuinam vtpote fidei magistram.

Greg. in regist. li. 4. epist. 32. ad Mauricium Augustum ait: Cunctis euāgelium scientib. liquet, quod voce Dominica sancto, & omnium Apostolorum principi Petro Apostolo totius ecclesiæ cura commissa est, ipsi quippe dicitur, Petre amas me: pasce oues meas. Ipsi dicitur, Ecce satanas expetit cribrare vos, sicut triticum, & ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua, & tu aliqñ conuersus confirma fratres tuos, ipsi dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram ędificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prevalebunt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cęlorum, & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum, & in cęlis, & quodcunque solueris, super terram, erit solutum, & in cęlis, Ecce claues regni celestis accepit potestas ei ligandi, & soluendi tribuitur: cura ei totius ecclesiæ, & principatus committitur.

Sanctus Leo primus in sermo. 3. de anniuersario suæ assumptionis die ait, De toto mundo vnus Petrus eligitur qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis cunctisque ecclesię patribus præponatur, vt quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen regat Petrus, quos principaliter regit & Christus. Magnum & mirabile, dilectissimi, huic viro consortium potentiæ suæ tribuit diuina dignatio, & si quid cum eo commune cæteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit, quicquid alijs non negauit.

Venerabilis Beda super illud Ioan. 1. Intuitus autem in eum Iesus dicit, Vidit cordis eius simplicitatem, animi sublimitatem: cuius merito cunctæ esset præferendus ecclesię.

Bernardus nō solū pluries Ro. pon. Iesu Christi vicariū, & totius ecclesiæ caput appellat: sed in epist. 1. ad Eugenium papam 237. in ordine epistolarum ait, Locus in quo stat, terra sancta est locus Petri est. locus principis Apostolorum, vbi steterunt pedes eius locus illius est, quem constituit Dominus Dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ: merito tali pastori, tali nutriori cōmissa est ecclesia, quum adhuc tenera adhuc in cunabulis esset. Et in epis. 242. ad Rom. qñ discesserūt à Domino papa ait, Cur regem terræ, cur Dominū cęli furore tam intolerabili, quām irrationabili in vos pariter prouocatis, dum sacram, & apostolicā sedem diuinis regalibusque ptiuilegiis singulariter sublimatam, ausu sacrilego incessere, suoque minuere honore contenditis Et in epistо. 131. ad Mediola. de plenitudine potestatis apostolicæ ait, Ro. ecclesia valde clemens est, sed nihilominus, potēs: fidele consilium & omni acceptione dignum, noli abuti clementia, ne potentia opprimaris. Sed dicit aliquis, Debitam ei reuerentiam exhibebo, & nihil amplius. Esto. Fac quod dicis: quasi exhibeas debitam, & omnimodam. plenitudo siquidē potestatis super vniuersas orbis ecclesias singulari prerogatiua apostolicę sedi donata est. qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Potest si vtile iudicauerit nouos ordinare episcopatus, vbi hactenus nō fuerunt: potest eos qui sunt alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictauerit ita vt de episcopis creare Archiepiscopos liceat, & e conuerso si necesse visum fuerit. Potest à finibus terræ sublimes quascunque personas ecclesiasticas euocare, & cogere ad suam præsentiam, non semel aut bis: sed quoties expedire videbit. Porro in prōptu est ei omnem vlcisci inobedientiā, si quis forte reluctari conatus fuerit.

In gestis concilij Constan. inter damnatos articulos Ioan. Vviclef, & Ioan. Hus reperiuntur hi duo, scilicet Petrus non est, nec fuit caput sanctæ ecclesiæ catholicæ, nō est de necessitate salutis credere Romanam ecclesiam esse supremam inter alias ecclesias. Et subditur, Error est pro quanto negaret primatum summi pontifici super alias ecclesias particulares.

Sanctus Tho. in 4. contra Gen. ca. 76. postquam multipliciter probauit vnum episcopum prælatū à Christo, toti ecclesię, subdit, per hoc aūt excluditur quorundam præsumptuosus error, qui se subdueere

ducere nituntur ab obediētia & subiectione Petri, F
successorem eius Rom. pont. vniuersalis ecclesiæ
pastorem non recognoscentes.

In Concilio quoque vniuersali Florentiæ sub Eugenio 4. vbi Græcorum, Armenorum, & Iacobitarum cum Roma. ecclesia facta legitur vnio, habetur hæc verba, Diffidimus sanctam apostolicam sedem, & Roma. pont. in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Roma. pont. successorem esse beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusque ecclesiæ caput, & omnium Christianorum patrem ac doctorem existere, & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & G
gubernandi vniuersalem ecclesiā à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis œcumenicorum Conciliorum, & in sacris canonibus continetur, hæc ibi. Vbi non nouiter ab hac synodo inuentam fuisse hanc diffinitionem, sed ipsam contineri in aliorum vniuersalium Conciliorum gestis, & propterea hoc vnum concilium sufficit pro omnibus ad firmandam fidem huiusmodi veritatis.

Præterea turbam canonum, & doctorū (quam dinumerare nemo potest) idem sentientium. Tā euidenter siquidem ex his, quæ attulimus, clarum est Roman. pont. Petri successorem, à Christo in H
Petro institutum esse totius ecclesiæ pastorem, vt locus dubitationi nullus relictus sit: Si quis autem post hac hæsitans inuenitur, aut rudis, & ineptus, aut cum hæreticis seu schismaticis sapit, aut certè Christianus non est: ineruditus quippe valde & indocilis est, quisquis certitudinem mathematicam in omnibus quærit, vt philosophi tradūt: Hæreticorum atq; schismaticorum proprium est sacra vti scriptura, secundum sensum tamen quo ipsi faciunt illam sonare. Christianorum autem, qui verè catholici sunt, sapientia sacram scripturā intelligit secundum sensum, quem sancti Doctores, quem sacra concilia, apostolica authoritate roborata interpretantur. Hunc sciendi Christianam veritatem modum quisquis repellit, Christianus I
non est: ab hac via qui recedit, infidelis inuenitur. Nam licentia exorbitandi ab hac via si admittitur, Trinitatis vnam substantiam reuocare in dubium cum Arrio fas est: Spiritum quoque sanctum procedere à filio ambiguum adhuc cum priscis erit: panem in sacramento altaris conuerti in corpus Christi dubitatur. Hæc enim omnia nulla alia via aut authoritate sunt Christianis reddita certa, & indubia fide tenenda, nisi interpretatione sacrę scripturæ, iuxta Sanctorum documenta, & sacrorum conciliorum authoritate apostolica firmatorum diffinitionem. Quocirca quum textus euangelici ad propositum adsint, & Sanctorum doctrina cō formis in proposito pareat, nullo penitus Sanctorum reluctante, sacrorumque conciliorum cum Apostolica authoritate inueniatur definitio, omnisque Christianorum ætas à Petro huiusque in K
sancta ecclesia catholica hoc confessa inueniatur, reliquorumque Doctorum testimonia innumera, sint certum ita redditur Roman. pont. Petri successorem in Petro à Christo institutum totius ecclesiæ pastorem, vt certior fides haberi non possit. Amen.

Romæ, anno Christianæ salutis 1521. ætatis verò propriæ 52. die 17. Februarij.

TRACT. IIII.

TRACTATVS QVARTVS.

De Attritione, & Contritione in quatuor Quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num Attritio possit fieri contritio.*
2 *Num Contritio debeat esse singulorum peccatorum.*
3 *Num peccator teneatur ad contritionem quandocumq; recordatur suorum peccatorum.*
4 *Num contritio non modo culpam, sed pœnam debitam peccatis remittat.*

PROLOGVS.

INTENTIO mea in subsequentib. quæ ab authore tractanda erant ad perfectionem operis, est nō aggredi ordinem per quæstiones, & articulos sigillatim decidendo, quasi complere vellem tertiā partem (imparem enim me tanto negotio & cognosco, & fateor) sed dubia aliqua vtilia necnon discussione digna tractare, & iuxta ingenij vires diuina aspirāte gratia determinare. Seruaboque ordinem sacramentorum suprapositum.

De partibus igitur pœnitentiæ in speciali tractādo primum occurrit de prima parte pœnitentiæ dubium circa quidditatem eius, quæ ex differentia inter attritionem, & contritionem facilius cognoscetur.

QVAESTIO I.

An attritio possit fieri contritio.

ET propterea. Quæritur primo, an attritio possit fieri contritio. Videtur enim, quòd non.

Tum quia contritio, & attritio differunt penes principia: quoniam contritio est à charitate, attritio autem est à voluntate sine charitate. Tum quia imperfectio attritionis est de ratione eius: ac per hoc remota imperfectione non remanet attritionis actus, qui possit perfici per charitatem.

Ad euidentiam huius tria facienda sunt. primo dicetur quid nominis: secundo manifestabitur quotuplex est tam attritio, quàm contritio, tertio respondetur quæsito.

Quo ad primum attritio sonat imperfectam displicentiam peccati: contritio autem sonat displicentiam perfectam peccati. Et est sermo de peccato mortali. Notanter autem dico displicentiam, & non dico dolorem seu tristitiam: quoniam cōtritio proprie significat displicentiam, quæ est causa tristitiæ seu doloris, quamuis frequenti vsu dicatur, quòd contritio est dolor, significando causam ab effectu. Quanta autem differentia sit inter displicentiam, & tristitiam, quæ est in voluntate, manifestat status cœlestis patriæ: in qua sanctis displicebat peccata olim ab eis commissa, nullam tamen tristitiam de eis habebunt. Ex hoc enim, quòd in patria erit displicentia, & non erit tristitia, manifestè patet, quòd tristitia ipsa, quæ est in voluntate, non est essentialiter displicentia, sed ad displicentiam sequitur tristitia in his, qui sunt tristitiæ capaces. Et hanc doctrinam habes superius ab Authore in quæst. 84. art. 3. Hæc de primo.

Quo ad secundum, quia imperfectum dicit negationem perfecti, & negatio per affirmationem oppo-

oppositam cognoscitur: ideo inchoandum est à contritione, quæ est displicentia perfecta. Ex tribus siquidem constat huiusmodi perfecta displicentia: primum est ipsa displicentia peccati, secundum est propositum de cætero non peccãdi mortaliter: tertium est, quòd sit charitate informata. Et siquidem primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio est: quoniam displicentia communis est vtrique. Si verò defecerit secundum quid (puta, quia adest peccati displicentia modica, seu leuis) tunc attritio esse potest, verum vsque ad quem terminum quantitas displicentiæ limites habeat, ita quòd ibi sint confines attritio, & contritio, in tertia conditione declarabitur. Si vero secũda defecerit conditio (scilicet propositum de cætero non peccandi mortaliter) tripliciter hoc contingere potest. Vel per positionem contrarij præpositi in actu: puta, quia actualiter intendit peccare mortaliter, & tunc non habet locum attritio. Vel per positionem contrarij habitualiter tantum: puta, quia non intendit actualiter committere peccatum mortale, nec intendit mutare statum suum, quo detinetur in peccato mortali, vt patet in vsurarijs, concubinarijs, & alijs similibus, qui confitentur peccata sua, displicetque eis peccasse, habentque velleitatem relinquendi peccatum, non tamen deserunt concubinatum, aut restituunt vsuras, & cætera. Et hæc displicentia cum huiusmodi velleitate attritio dici potest, vel per negationem propositi expliciti: puta, quia pœnitens est sic dispositus, quòd displicent ei peccata præterita, & non intendit peccatum mortale aliquod committere, & intendit tanquam in quodam cõfuso cauere à peccatis: ita quòd duo prima, scilicet affirmatio displicentiæ, & negatio intentionis peccandi habentur explicite: tertium autem, scilicet affirmatio propositi de cætero non peccandi mortaliter, non nisi in confuso habetur, pro quãto in voluntate non peccandi cõfunditur, & tempus proxime futuro, & totum tempus vitæ suæ: ad quod non explicite extendit se hoc debile propositum, de quo est sermo. Et talis displicentia forte est valde communis, & illa, quæ communiter vocatur attritio. Circa defectum vero tertiæ conditionis aduertendum est, quod in conditione illa clauduntur duo, quorum vnum est in potestate nostra, & de eo certi esse possumus, alterum est ex diuina gratia, & nobis incertum. Horum primum est, diligere Deum super omnia: Secundum est, quòd huiusmodi diligere sit informatum charitate diffusa à Spiritusancto in cordibus filiorum Dei. Et si quidem defecerit primum (scilicet dilectio Dei super omnia) attritio non contritio est: si vero primum affuerit, contritio vocatur. Esse autem hanc dilectionem in potestate nostra ex eo patet, quòd sicut in potestate nostra est constituere nobis pro vltimo fine delectationem veneream, aut lucra, aut regnum, ita in potestate nostra est habere Deum etiam, vt beatitudo est Sanctorum, pro vltimo fine, ita quòd intendamus, & deliberemus pferre ipsum in voluntate nostra omnibus, quæ desiderari haberive possint. Quòd etiam huiusmodi dilectio exigatur ad contritionẽ, & distinguat ab attritione, ex eo patet, quòd sine huiusmodi dilectione non potest esse informatio charitatis: substernitur enim huiusmodi dilectio acquisita charitatis formationi, & tunc tam sapiẽtes, quàm boni fideles, tam seipsos, quàm alios habens pro contritis, quum hæc dilectio testimoniũ perhibet. Quod demum huiusmodi tam dilectio, quàm contritio possit esse sine charitate, ex eo patet, quod multi sciunt se habere hanc dilectionem, & nesciunt se esse in charitate. Si enim huiusmodi tam contritio, quàm dilectio non posset esse informis, manifeste sequeretur, quòd scire possemus euidenter, nos esse in Dei gratia, quia euidenter certi sumus de nobisipsis, quòd habemus hanc voluntatem deliberatam præferendi omnibus Deum, & cætera. Et hæc est dilectio similis charitati infusæ, in tantum, quòd propter similitudinem actuum censet Diuus Thomas non discerni à nobis, an dilectio nostra, qua Deum diligimus, & proximum, sit ex infusa gratia, vel non. Et ab hoc amore prouenire potest, quòd Apostolus ait, Si distribuero facultates meas in cibum pauperum, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, & cætera. Et hinc habere potes terminos quantitatis tam displicentiæ peccati, quàm propositi non peccandi: quantificatur enim vtrumque horum ex quantitate amoris Dei, ita quod sicut amor Dei est super omnia amabilia, ita propositum vitandi peccati debet esse super omnia euitabilia, & similiter displicentia peccati super omnia odibilia. Ac per hoc displicentia peccati modica, quæ non peruenit ad displicentiam contritionis, est illa qua minus odio habemus peccatum, quàm aliquod aliud damnum, & similiter propositum illud est debile deficiens à proposito contritionis: quo plus proponimus cauere ab aliquo alio malo, quàm à peccato mortali. Si postremo deficiat charitas stantibus reliquis conditionibus, contritio, vt dictum est, vocatur quamuis appelletur attritio ab illis, qui sine charitate contritionem non nouerunt.

Ex quibus omnibus colligere possumus duplicem esse attritionem, & duplicem contritionem. Prima attritio est, displicentia peccati cum velleitate non peccandi, in statu tamen peccati, & hæc est attritio meretricum, vsurariorum, & aliorum huiusmodi, & hæc vocatur attritio impœnitentium. Secunda attritio est displicentia peccati cum non voluntate peccandi, & cum voluntate non peccandi in confuso, & hæc est attritio pœnitentium, qui sic in confuso, tam totum tempus futurum, quàm comparationem peccati ad alia odibilia quam etiam comparationem Dei ad alia amabilia in voluntate sua habent, & hæc vocatur attritio imperfectorum. Prima vero contritio est acquisita displicentia peccati supra omne odibile, cum proposito vitandi peccatum supra omne vitabile, ex amore Dei supra omne amabile, & hęc vocatur contritio informis. Secunda autem contritio est hæc eadem displicentia cum dicto tam proposito, quàm amore, charitate informata, & hæc vocatur contritio formata. Hæc de secundo.

Quo ad tertium, prænotandum est, quòd aliud est quærere, an de attrito fiat contritus, & an attritio fiat contritio. Prima enim quæstio clara est: quoniam constat multos peccatores paulatim ad pœnitentiam conuerti, & ex imperfecta displicentia ac ex imperfecto proposito imperfectoque Dei amore ad perfectionem contritionis deduci, ita vt verè contritionem charitate informatam assequantur. Secunda autem quæstio (de qua est sermo) non est vsquequaque clara: quoniam permanentia actuum interiorum in identitate numerali satis occulta videtur. Veruntamen dicendum

dum est, quòd attritio impœnitentium non potest fieri contritio. Quod probatur non solum, ex eo, quòd velleitas non est idem actus cum voluntate liberata: & similiter displicentia proportionalis velleitati non est, idem actus cum displicentia proportionali voluntati deliberatæ, sed præcipue ex eo, quod actus vnius speciei non transit in actum alterius speciei: displicentia autem summi odibilis, quæ est contritio, & displicentia odibilis non summi, quæ est attritio, differunt specie, quia summum odibile ex suo genere specie differt ab odibili non summo, & hoc tam in genere mali, quàm in genere odibilis. Et hæc intellige formaliter, ideſt, quia attritio est displicentia peccati sub ratione non summe odibilis, contritio autē sub ratione summe odibilis. Cui enim offensa Dei est summe odibilis, illi Deus est summe amabilis, & à quo Deus non summe amatur, illi offensa Dei non est summe odibilis. Attritio quoque imperfectorum non fit contritio eadem ratione, qua cognitio confusa non fit cognitio distincta: sed sicut cognitio confusa approximat intellectum ad cognitionem distinctam, ita displicentia confusa, quæ attritio dicitur, ducit & appropinquat voluntatem, & displicentiam distinctam, quæ est contritio. De acquisita autem contritione, quæ contritio informis dicitur, dicendum est, quòd potest fieri contritio formata: qm̄ potest continuari idem numero actus acquisitæ contritionis vsque ad charitatis infusionem inclusiue, & sic charitate informari. Et quia huiusmodi contritio antequam informetur charitate, vocatur etiam quandoque attritio, ideo hoc tertio modo sumpta attritio potest fieri contritio. Et hoc iā habere potes à D. Th. superius in q. 89. vbi dixit, quod contritio est vltima dispositio ad charitatē.

Sed occurrit hic non dissimilandum dubium, per quid seu quomodo huiusmodi attritio seu contritio acquisita sit vltima dispositio ad gratiā. Est enim quandoque non vltima dispositio, vt patet ex eo, quod potest esse informis. Si enim semper esset vltima dispositio, cum Deus tam in naturalibus, quam in gratuitis det semper vltimo dispositis formam, pro qua sunt vltimo disposita, sequeretur, quod homo habens huiusmodi contritionem acquisitam, certus esset se esse in gratia Dei. Quandoque autem est vltima dispositio, vt diuus Thomas dixit, & ratio approbat, quia gratia perficit naturam, ac per hoc rationabile est, vt a nobis acquisita displicentia peccati suprema, perficiatur quandoque gratuita charitate. Si dicatur, quòd huiusmodi transitus fit per motum intensionis, ita quòd acquisita huiusmodi perfecta displicentia peccati, si est remissa, est attritio, & non habet rationem vltimæ dispositionis ad charitatem: si autem intenditur, & crescit, est contritio, & vltima dispositio ad charitatem, vt sic verificetur quasi commmune dictum, quod contritio, & attritio differunt secundum magis, & minus. Contra: Nam loquendo de attritione tam impœnitentium, quam imperfectorum, constat quòd differt a contritione non penes obiectū materiale, quia vtriusque materia est peccatum mortale, sed pœnes obiectum formale, quia contritio attingit mortale peccatum sub ratione summi odibilis: attritio autem tam impœnitentium, quam imperfectorum attingit mortale peccatum non sub ratione formali summi odibilis. Et propterea neutra differt a contritione penes magis, & minus, tum quia differentia secundum magis, & minus, non est differentia formalis tamen, quia quantumcunque cresceret displiceutia mortalis peccati extra formalem rationem summi odibilis, numquam esset contritio. Tertio vero modo sumpta attritio, nec penes materiam, nec penes rationem formalem obiecti differt à contritione acquisita, quia sunt respectu eiusdem mortalis peccati, & sub ratione summi odibilis. Et quod nec differant penes magis, & minus, ex eo pater, quod minimus gradus huiusmodi displicentiæ sufficit ad chariratem operientem multitudinem peccatorum. Quod ex ecclesiæ testimonio comprobatur: credimus enim omnes tam nosmetipsos, quā alios esse in charitate, quum ad huiusmodi displicentiam quantumcumque remissam peruenimus. Vnde nec est verum contritionem, & attritionem differre secundum magis, & minus in eadem specie, licet sit verum secundum magis, & minus in diuersis speciebus, sicut album habet magis de luce, quam de viride. Nec allata responsio satisfecit quæsito. Aliter ergo dicendum mihi videtur, q̄ gratuita Dei motio est, quæ huiusmodi acquisitam contritionem efficit vltimam dispositionem ad gratiam seu charitatem, ita quod ex hocipso quòd Deus non per aliquod superadditum donum habituale, sed per gratuitam dilectionem, qua dignatur vti nostra acquisita contritione, vt dispositione vltima ad suū proprium opus, quod est charitas, quæ infunditur, transfertur nostra cōtritio in fore vltimam dispositionem pro gratia habituali, iuxta illud Hier. Ad Deum postquam conuertisti me, pœnitentiam egi. Hæc de tertio.

Ad argumenta in oppositum, pro quanto contra attritionem tertio modo dictam militant, respondendo dicitur, quod quicquid sit de diuersitate penes principia in esse naturæ, diuersitas tamē principiorum in genere moris, seu meriti non infert vnum eundemque actum non posse esse sine tali principio, & cum tali principio: vnus namq;, & idem actus exterior, qui à principio non fuit bonus moraliter, potest esse bonus moraliter in prosequutione. Et similiter in proposito contrario acquisita, quæ à principio non est meritoria, potest in sui prosequutione fieri meritoria, superueniente charitate: nec oportet re inchoare actum, quo ad substantiam actus, sed sufficit quod inchoetur actus, quo ad esse meritorium. Quum enim dicitur actum meritorium inchoari à charitate, est sermo formalis, hoc est non de actu simpliciter, sed inquantum est meritorius: & propterea statactum esse simpliciter inchoatum sine merito, & charitate, & eundem cōtinuari cum merito, & inchoari à charitate secundum esse meritorium.

Ad secundum dicitur, quòd licet imperfectio attritionis tam impœnitentium, quàm imperfectorum sit de illius ratione, quia penes defectum obiecti formalis attenditur, imperfectio tamen cōtritionis acquisitæ, quæ attritio tertio modo vocatur, non est ratione illius, quoniam penes solam negationem potentis superuenire diuini doni attenditur, non enim informitas huiusmodi contritionis, seu attritionis est magis de ratione ipsius, quam informitas fidei sit de ratione fidei. Et propterea sicut actus Dei informis potest in ini prosequutione formari charitate, ita actus acquisitæ contritionis potest superueniente charitate, imperfectionem suę informitatis deserere, & formatus continuari.

QV AE-

QVEASTIO II.

An exigatur ad contritionem, quod sit singulorum peccatorum mortalium.

SEcundo quæritur de materia contritionis, an exigatur ad contritionem, ꝙ sit singulorum peccatorum mortalium. Videtur enim quòd sic.

Tum quia contritio debet adequare confessionem: confessio autem comprehendit omnia mortalia, vt patet in c. omnis vtriusque sexus. ergo.

Tum quia hæc est differentia inter pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam venialium, quòd ad remissionem venialium sufficit virtualis displicentia: ad remissionem autem mortalium exigitur, vt homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur. Et confirmatur hoc authoritate D. Tho. supra in calce corporis primi ar. q. 87. dicentis quòd displicentia virtualis non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantũ ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

Ad huius euidentiam sciendum est, quęstionem hanc posse intelligi tripliciter. Primò an exigatur, quod singulis secundum numerum peccatis mortalibus respondeant totidem cõtritiones. Et sic intellecta quæstio, facile soluitur negatiue: quoniam nec quo ad actum displicentiæ, nec quo ad actum confessionis, nec quo ad actum satisfactionis oportet multiplicari actus pœnitentiæ iuxta multitudinẽ actuum peccatorum: vnicus siquidem satisfactionis actus potest satisfacere pro multis mortalibus commissis. Et similiter vnica enuntiatione potest quis simul confiteri mille mortalia: dicẽdo, Percussi millies. Et similiter vnica displicentia põt respondere mille peccatis, nõ minus quàm confessio & satisfactio. Tum quia ridiculum est ita velle adequare numerum contritionum numero peccatorum, tãquam in multitudine actuum, & non in perfectione potius actus cõsistat virtus: quasi non possit vna perfecta displicẽtia æquiualere decem millibus imperfectis: quum tñ etiam in sensibilibus videamus, qd vnum numisma aureum æquiualet mille æreis.

Secundo vero modo potest quæstio intelligi, an singula peccata mortalia in seipsis, seu formaliter attingi debeant a contritione: ita quod non sufficiat homini displicere sibi in generali quęcunque commisit cõtra Deum, sed exigatur, vt displiceat sibi in speciali peccata a se patrata: puta decem adulteria, centum furta, mille blasphemię, &c. & hoc quo ad peccata, quorum memoria subest.

Et sic intellecta quæstio, dupliciter examinanda est. Primo, de contritione relata ad sacramentũ pœnitentiæ: deinde de contritione absolute. Multũ. refert sic vel sic loqui, quoniam contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, sub euangelica lege incępit: contritio autem absolute, post Adæ peccatum, & ante scriptam legem, & sub lege Moysi, omnibus peccatoribus necessaria fuit.

Si igitur contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, exigat quod terminetur ad singula mortalia formaliter, seu in seipsis, oportet quod hoc habeat vel ex satisfactione, vel ex confessione, vel ex seipsa, vel ex absolutione sacerdotali: plura enim in sacramento pœnitentię non inueniuntur. Sed non conuenire sibi ex satisfactione, patet ex hoc quod vna satisfactio virtualiter potest adequare multa mortalia. Quod nec etiam ex confessione, ex eo patet qd ratio quare confessio exigit singula mortalia, p̃ materia est: quia confessio fit humano iudici, qui non potest iudicare, nisi de cognitis; incognita autẽ sibi vt iudici remanerẽt quæcunque non essent a pœnitente in seipsis explicata. Quæ tõ non hẽt locum in contritione, quæ Deo offert cor; qui non pẽsat quantum aut quot, sed ex quãto offertur. Vnde de Magdalena legitur, Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum; & nõ dixit quoniam displicuerunt ei multa. Quòd etiam hoc non proueniat ex absolutione, manifestat vnica absolutio, q̃ simul fit absque explicatione singulorum. Quod demum contritio non habeat hoc ex seipsa, ex eo patet, quod communis doctrina tenet sufficere post singulorum peccatorum mortalium attritiones, vnam contritionem in generali. Ex hoc enim dicto manifestè habetur, quod licet aggregatũ ex contritione & attritione seu attritionibus terminatur ad singula mortalia in seipsis ipsa tñ cõtritio nõ terminatur ad singula mortalia in se ipsis, seu formaliter, sed tantum virtualiter.

Et si dicatur, quod cõtritio sequens tot attritiones, operatur in vi illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, manifeste patet nihil valere illationem hanc, sed destruere commune dictum: quoniam hinc non sequitur contritionẽ terminari formaliter ad obiecta attritionũ, sed virtualiter tantum: sicut non formaliter, sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset qd contritio sequens esset vna contritio generalis. Ex quibus omnibus apparet, quod propriè loquẽdo, contritio relata ad sacramentum pœnitentię, non exigit quod terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit quod terminetur ad ea virtualiter. Si autem, spectemus ad contritionem simpliciter & absolutè, dicendum est, quod non exigit determinari formaliter ad singula mortalia peccata: sed exigit virtualiter attingere singula mortalia ẽt oblita & incognita. Dico autem virtualiter attingere singula: quia per hoc simpliciter & absolute differt contritio remittens peccata venialia a cõtritione remittente peccata mortalia. Ad remissionẽ siquidem peccatorum mortalium, exigitur quod contritionis displicentia sit adeo perfecta extensiuè, quod formaliter, aut virtualiter attingat omnia & singula mortalia, quorum pœnitens est reus: & hoc manifestatur ex eo, quod impium est diffidere a Deo sperare veniam mortalium peccatorum. Ad remissionem autem venialium non exigitur hæc extensiua perfectio: põt siquidem vnum peccatum veniale dimitti sine alio, & illa tantum venialia remittuntur, ad quæ displicentia virtualis se extendit. Probatur ergo declarata conclusio, ex eo quod contritio generalis virtualiter se extendens ad omnia mortalia, sufficit ad remissionẽ eorum concurrẽte charitate, &c. Probatur hoc: quia in instanti fit iustificatio impii, & conuerti potest peccator ad Deum: scriptum est enim, In quacunque hora ingemuerit peccator, &c. Et si forte obiiciatur contra hoc, dicendo, quod huiusmodi momentanea ac generalis cõtritio fert secum propositum specialis cõtritionis de singulis mortalibus in seipsis, sicut Baptismum flaminis fert secum propositum baptismi fluminis, & ideo contritio illa generalis utpote imperfecta, concurrit ad remissionem peccati, ut tendens ad contritionem specialem, quæ est perfecta. Aduertat hęc obiiciens, quod voluntariæ opponitur iste ordo contritionis perfectę virtualiter ad contritionem perfectã formaliter: tum quia nec ex sacra scriptura, nec ex sacris Doctoribus traditus, communi sententię superius recitatę aduersatur: nã si contritio perfecta virtualiter remittit peccata, ut tendens in contritionem

tionem perfectã formaliter, ſequeretur quod poſt omnes attritiones in ſpeciali ſubſequuta vna cõtritio generalis perfecta virtualiter, non ſufficeret ad ſalutem: quoniam exigeretur, quod poſt generalẽ contritionem perfectam virtualiter, ſequeretur cõtritio ſpecialis perfecta formaliter. Si enim perfecta virtualiter fert ſecum propoſitum perfectæ formaliter, oporteret poſt illam hãc exequi, cuius contrarium pro certo habemus. Et bene nota, qđ aliud eſt dicere contritionem generalem perfectam virtualiter coexigere ante vel poſt deteſtationes ſpeciales peccatorum mortalium in ſeipſis, & aliud eſt dicere contritionem generalem perfectam virtualiter coexigere ante vel poſt contritiones ſpeciales peccatorum in ſeipſis. Nos enim hoc ſecũdum dicimus eſſe falſum tam nunc, q̃ omnibus præteritis temporibus: primum autem ſacri Doctores tradunt. Et verum proculdubio eſt tempore euangelicę legis: in quo contritio fert ſecum propoſitum confeſsionis ſacramẽtalis, ratione cuius exiguntur ſpeciales deteſtationes peccatorum, ſiue vt precedentes contritionem generalem virtualiter perfectam (vt contingit illis, qui ſuſcipiendo actualiter ſacramentum pœnitentię fiunt de attritis contriti) ſiue vt conſequentes ſępe dictam contritionem, vt contingit illis qui ex toto corde ſtatim cõuertuntur ad Deum habentes virtualiter ſaltem propoſitum confitendi ſuo tempore peccata ſua. Vtrum autem hoc ſacrorum Doctorum dictum verum etiam ſit de contritione ſimpliciter, & abſolute, ex dictis apparere poteſt, quod non. Nulla ſiquidem apparet ratio cogẽs ad huiuſmodi deteſtationes ſpeciales ſecluſo ſacramento pœnitentię: nam & voluntas poteſt perfecte mutari & exercitari in neceſſarijs virtutum actibus & pro peccatis poteſt perfecte ſatisfieri abſque huiuſmodi ſpecialibus deteſtationibus, vt patet ponendo peccatorem pœnitentem, qui totum ſe diuinę dilectioni, eleemoſynis, ieiunijsque daret: hic.n. prifco tẽpore perfecte ſatisfeciſſet pro peccatis abſque tot deteſtationibus. Et hinc patet quid dicendũ ſit ad quæſtionem tertio modo intellectam, ſcilicet an contritio exigat quod terminetur ad omnia, & ſingula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis ſiquidem patet reſpondendũ eſſe affirmatiue; quoniam non curando de modo, hoc eſt an formaliter vel virtualiter, certũ eſt oportere ſub contritione comprehendi omnia mortalia peccata cõmiſſa, ſiue ſint ſibi cognita, ſiue incognita; quoniam (vt dictum eſt) impium eſt a Deo dimidiam ſperare veniam.

Ad primum ergo in oppoſitum dicitur, q̃ propriſsime loquendo, cõtritio reſpõdet abſolutioni, & deteſtationes reſpondent confeſsioni, & propterea deteſtationes ſunt equales numero actibus confeſſionis: & ſępe ſunt ſimul tempore, quando ſcilicet pœnitens ſimul recordatur peccati, & confitetur illud. Vnde contritio ſecundum annexas deteſtationes adæquat confeſsionem quo ad modum attingẽdi peccata, ſcilicet in ſpeciali, & non conuenit hoc contritioni ſecundum ſe.

Ad ſecundum dicitur, quod aſſumptum verum eſt de pœnitentia ſeu cõtritione relata ad ſacramentum pœnitentiæ, & ſimiliter intelligenda ſunt verba diui Thomæ.

Poteſt quoque & aliter dici iuxta differentiam vltimo explicatam inter perfectionem diſplicẽtię requiſitam ad remiſsionem mortalium, & requiſitã ad remiſsionem venialium, q̃ remiſſio mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtualiter ſic, quod actualiter homo huiuſmodi diſplicentiam perfectam extenſiue ad omnia, & ſingula mortalia habeat: remiſſio aũt venialium non requirit huiuſmodi extenſiue perfectam diſplicentiam. Sed cum hoc quod aliquis in ſolis venialibus conſtitutus non habuerit generalem diſplicentiam de omnibus ſuis venialibus, ſtat quod ex aliquo feruore charitatis, in quo ſi occurrerent, diſplicerẽt contrariantia venialia, cõſequatur remiſſionem venialium illorum, quę diſplicerent: quod non ſufficere dicitur ad remiſsionem peccati mortalis, niſi obliti: quia (vt dictũ eſt) oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectam virtualiter, ad remiſsionem mortalium.

QVAESTIO III.

An peccator teneatur ad contritionem, quando recordatur peccatorum ſuorum.

TErtio quæritur circa tempus contritionis, An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorũ ſuorum. Et quia quæſtionem hanc diſcuſsimus in quolibetis noſtris, ideo quære ibi. ſat ſit hic ſcire partem negatiuam eſſe veram.

QVAESTIO IIII.

An contritio remittat non ſolum culpam, ſed pœnam debitam peccato.

QVarto quęritur circa effectum contritionis, An contritio remittat non ſolum culpã, ſed pœnam debitam peccato.

Videtur enim quod non. Tum quia ad remiſsionem pœnę ordinatur tertia pars pœnitentię, ſ. ſatisfactio: non ergo ad illã ordinatur contritio, niſi quatenus forte habet ſatisfactionem annexam.

Tum quia contritio ſufficiens ordinatur per ſe ad remiſſionem culpæ: nec apparet unde habeat quod pœnam ſenſus remittat.

Ad huius euidentiam ſciendum eſt, duplicem eſſe modum dicendi de hac re: quamuis omnium ſententia in idem tandem concurrat. Primus eſt, quod alia eſt pœna, quæ debetur incontrito, & eſt alia, quæ debetur cõtrito: nam incontrito debetur pœna inferni: contrito autem pœna temporalis. Et propterea quũ cõtritio tollat pœnam inferni (nunquam.n. contritus perſeuerans, ad pœnam infernalem ibit) dici poteſt, quod contritio tollit totam pœnam peccato mortali prius debitam. Alter uero dicendi modus eſt, q̃ contritio non tollit totam pœnam, ſed commutat pœnam æternam in temporalem: nam incontritus reus erat æternæ pœnæ, contritus autem reus eſt pœnæ tẽporalis. Sed uterque dicendi modus deficit. Primus quidem tripliciter, ſ. & dicendo pœnam deberi contrito, nã non niſi per accidens hoc verificatur. Contritio .n. ut ſic, non ponit reatum pœnę: alioquin cuilibet contrito deberetur pœna: & dicendo alicui tali pœnæ debitę contrito & incontrito: nam, ut patebit, nõ alia pœna eſt quę utrique, ſi qua contrito alicui debetur: & inferendo, quod dici põt totam pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti: nam, ut patebit, pars quędam pœnæ ſibi prius debitæ communiter remanet (.ſ. pœna ſenſus) abſque æternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem: nam idem eſt quod Deus interius operatur in pœnitente, & quod Dei miniſter ſacramentum adhibendo ſignificat: exterior enim ſacramentalis actus ſignificat interiorẽ Dei operationem. Sed ſacramentalis actio in ſacramento pœnitentiæ non ſignificat commutationẽ, ſed abſolutionem: ergo interior Dei operatio, quę

in

in contritione interuenit, non est commutatio, sed absolutio.

Ad cuius pleniorem intelligentiam aduertendum est, in pœna inferni inueniri tria, pœnam damni, pœnam sensus & æternitatem pœnæ: iuxta tria q̃ sunt in peccato mortali. Per peccatum siquidem mortale fit auersio ab incommutabili bono, cui respondet pœna damni, separans animam à Deo, & fit conuersio ad commutabile bonũ, cui respondet pœna sensus, & constituitur inimicus Dei, cui respondet ęternitas pœnæ, inimicus enim quia est hostiliter exterminandus, est ęternaliter puniendus. Quum autem peccator conteritur, quia charitate Deo coniungitur, tollit contritio pœnam damni, quæ separationem a Deo ponebat, & quia per eandem charitatem amicus Dei constituitur, tollit contritio æternitatem pœnæ: amicus.n. non est ęternaliter puniendus. Et si nihil aliud efficit contritio remanet contritus obligatus ad pœnam sensus, ad quam prius tenebatur: sed non æternaliter sustinẽdam, sicut prius tenebatur. ET sic licet cõtritus perseuerans nunquam ad infernum iret, passurus totam pœnam inferni: nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius pœnæ quæ in inferno sustinenda ab ipso erat: scilicet ad pœnam sensus.

Vbi vides, quod non est alia pœna, quę dẽtur alicui contrito, ab illa, quę sibimet incontrito debebatur: sed est illamet pœna sensus relicta, & hoc contra primum modum dicendi. Nec interuenit commutatio pœnæ æternę in temporalẽ: sed expoliatio pœnæ ab ęternitate, & hoc contra secundum modum dicendi.

Vt autem restans dubitatio (an, s. contritio remittat pœnam sensus) soluatur, sciendum est, quod hic certa sunt duo. PRimum est, quod quanto cõtritio est maior, tanto plus tollit de pœna sensus peccato debita. Secundum est, quod tanta potest esse contritio, quod tolleret totam pœnam sensus. Ambiguum verò est, an quantulacunque contritio charitate informata (de tali enim est sermo) tollat aliquid de illa pœna sensus: multi enim videntur de hoc dubitare, mihi autem apparet quod pars affirmatiua est vera propter duas ratiões: quarũ quælibet uerificata sufficiens est. Potest.n. cõtritio ex duplici capite tollere in toto, vel in parte pœnã sensus. Primo ex pœnalitate sibi annexa, displicentia.n. cõmissi criminis non fert secum necessario pœnalitatem: quum sit in patria, vbi nulla est pœnalitas: sed in subiecto susceptiuo doloris seu pœnæ, fert secũ naturaliter duplicentia pœnalitatem quandam, dolemus.n. cõiter de nostris, quę nobis displicent. Et quoniam huiusmodi pœnam parere, contritioni conueniret secluſa relatione ad sacramentum pœnitentiæ: ideo f̃m hoc caput dicendũ est, quod cõtritio quælibet simpliciter, & absolute ex annexa pœnalitate tollit aliquid pœnæ sensus: habet enim satisfactoriam uim pœna voluntarie assumpta f̃m Deum. Secundò ex merito passionis Chr̃i: est.n. passionis Christi meritum remissiuum suis membris pœnæ pro peccatis debitę, plus, & minus prout illis cõiungitur. Quod primò apparet in Baptismo, vbi quia passio Christi totaliter communicatur baptizato, quasi ipse baptizatus passus esset, tota pœna tollitur. Apparet deinde & in sacramento pœnitẽtiæ actualiter suscepto, dum ex ui sacramẽti communicatur meritũ passioni Christi ad remissionẽ aliquantę saltem pœnæ sensus. Et quia cõiunctio ad meritum passionis Christi conuenit contritioni A non simpliciter & absolutè, sed relatę ad sacramẽtum pœnitentię: ex hoc quòd contritio fert secum votum sacramenti pœnitentię, coniungit merito pasſionis Christi per sacramenta nobis cõicato. Et secundum hoc caput dicendum est, quod quęcũque nostra contritio tollit aliquid pœnę sensus ex merito pasſionis Christi: Nã rationabile est, quod plus pœna tollat charitas extensa ad sacramẽtum, quam non extensa ad illud. sed charitas non extẽsa ad sacramentum (qualis erat antiquorum pœnitentium charitas) tollebat ex vi quidem charitatis, & pœnam damni, & ęternitatem pœnæ: ex annexa autem pœnalitate tollebat in toto, uel in parte pœnam sensus; ergo charitas pœnitentium in noua lege, quę est charitas extensa ad sacramentum pœnitẽtię, plus pœnę tollit. minor huius rationis propositio clara est. Maior autem facile suadetur ex eo B quod pœnitentiæ sacramentum actualiter exhibitum, est proculdubio remissiuum pœnæ sensus in toto, uel in parte: ex hoc enim consequens est, ut idem ipsum sacramentum in voto charitatis existens apud contritum, aliquid huiusmodi pœna remittat. Simile.n. quid perspicimus in baptismo; q̃ scilicet id quod operatur Baptism⁹ exhibitus, operatur etiam in uoto charitatis habitus non ita copiosè. Nec excluditur maioris huius veritas, si dicatur, quòd charitas extensa ad sacramentum, habet ex extensione ad sacramentũ, quòd tollat illamet, quę tollebat charitas antiquorum pœnitẽtium absolutè. Nam hoc non est charitatem extensam ad C sacramentum efficere plus, sed est efficere pluribus rationibus unum & idem extensè: siquidem charitas ad sacramentum duplici ratione tollit pœnam damni, & æternitatem pœnę, scilicet ex ui charitatis, & ex ui sacramẽti in uoto. Sed hæc veritas non excludit quin uerum quoque esse debeat, quod huiusmodi extensa charitas plus efficiat, plus pœnæ tollat; quia hoc ad uim sacramenti spectat. Ex quibus omnibus patet dicẽdum esse ad quæsitum, qd contritio ratione charitatis, qua formatur, non solum tollit culpã, sed & pœnam damni, & æternitatem pœnæ: rõne uero annexæ pœnalitatis tollit aliquid pœnæ sensus; & ratione sacramenti in uoto D tollit rursus aliquid pœnæ sensus. Et tam uehemẽs, inquit diuus Thomas in 27. c. contra Gen. põt esse huiusmodi coniunctio contriti ad meritũ passionis Christi, quod tolleret totam pœnam sensus.

Ad primum argumentũ in oppositum, dicitur, quod satisfactio distincta est a contritione secundum ea: quę cõiter humano genere inueniuntur: communiter.n. contriti non tam vehementer iunguntur passioni Christi, vt nõ sit opus satisfactione ad arbitrium sacerdotis. Traditur enim tam doctrina, quam lex moralis secundum ea quæ ut in pluribus contingunt.

Ad secundum dicitur, quòd iam ex dictis apparẽt duo capita, vnde quantulacunque contritio tollat aliquid pœnę sensus, inter quæ capita coniũctio E ad meritum Christi pręcipue perspici debet: qm̃ illud est de ratione contritionis, annexus autẽ dolor quasi uicem satisfactionis tenere videtur.

TRACTATVS QVINTVS
De Confessione, in quinque quæstiones diuisus.

1 *Num omnis teneatur ad confessionem.*
2 *Num peccata mortalia totaliter occulta, ut in solo corde latentia sint necessario confitenda.*

3 *Num oporteat confiteri singulas species singulorum peccatorum:*
4 *Num peccata semel rite cõfessa subsecuta absolutione, & satisfactione possint iterum fructuose confiteri.*
5 *Num informis confessio sit iteranda.*

QVAESTIO I.

An omnes teneantur ad confessionem.

DE confessione quæ secunda est pars pœnitentiæ, quæritur primo circa eius necessitatem, an omnes teneãtur ad cõfessionem. Et est ratio dubitandi: quia nonnulli sunt viuentes absque peccato mortali: & propterea in dubium vertitur, an omnes teneantur confiteri.

Videtur enim quod sic: quia extra, de pæn. & remiss. expresse dicitur, Omnis vtriusque sexus quum ad annos discretionis peruenerit, &c. ET confirmatur, quia quum nullus excipiatur, sequeretur quod ecclesia in hoc statu presupponeret omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. ET patet sequela, si sola peccata mortalia precipiuntur confitenda. Et rursus confirmatur, ex hoc quod absque distinctione aliqua omnis vtriusque sexus ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem, & ad cõmunionem in Pascha; sed constat, quod omnis utriusque sexus, &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo præcepto quo ad communionem: ergo omnis etiam vtriusque sexꝰ, &c. sine peccauerit mortaliter siue non, comprehẽditur sub illo præcepto quo ad confessionem.

In oppositum est, quòd nullus tenetur confiteri venialia. Ad hanc quæstionem respondetur distinguendo & bene, de necessitate, vel sacramenti, uel præcepti ecclesiastici. Et dicitur, quod de necessitate sacramenti, nullus tenetur confiteri, nisi peccatũ mortale certum, uel dubium: quia post Baptismũ non potest aliter remitti mortale peccatũ, nisi per sacramentum pœnitentiæ in re vel in voto. De necessitate autẽ præcepti ecclesiæ duplex est opinio. Vna est, quod carens peccato mortali tenetur confiteri semel in anno aliquod veniale, vt sic impleat ecclesiæ præceptum. Altera est, quòd carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod veniale: quia non comprehenditur sub eccles. ꝛ præcepto.

Et licet prima opinio sit tutior, secunda tamen est verior, imo sola vera, quod probatur multipliciter primò ex ratione præcepti: ratio.n. ecclesiastici. Præcepti non est præcipere confessionẽ, sed præceptam diuino iure confessionẽ determinare, quo ad tempus executionis, & propterea sub ecclesiæ præcepto non alia comprehenditur confessio, quã illa, quę a Christo est præcepta, sed a Christo non est præcepta, nisi confessio mortalium: ergo ab ecclesia sola peccatorum mortalium, confessio præcepta est. Secundò, & est confirmatio præcedentis patet idem ex verbis ipsius statuti, dum dicit, Omnia sua peccata, non enim hoc potest intelligi de peccatis venialibus: quum constet neminem quocunque præcepto teneri ad omnium uenialiũ confessionem. oportet ergo intelligi de moralibus. ET propterea ex explicata materia confessionis, s. qđ sunt omnia sua peccata, clare patet quod de sola cõfessione præcepta ex diuino iure, ecclesiasticum statutum loquitur: est enim materia confessionis a Christo præcepta omnia pœnitentis peccata F comprehendens: materia autem confessionis venialium non cõprehendit oĩa pœnitẽtis peccata.

Tertio, patet idem ex pœna subiuncta: scilicet qđ viuus arceatur ab ingressu ecclesię & moriẽs Christiana careat sepultura. Huiusmodi enim pœnę nõ sunt a pia matre ecclesia perfectioribus uiris, quales sunt viuentes sine peccato mortali, pro omissione confessionis venialium, ad quam alii non tenentur, infligendæ; quinimmo ex hoc sequeretur, quod meliores essent deterioris conditionis. Quarto patet idem ex subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti scilicet, ne quisquam ignorantię cęcitate velamen excusationis assumat. Hoc.n. G in huiusmodi confessione venialium locum habere non uidetur. Et confirmãtur hæc omnia ex Clemen. ne in agro dominico, de sta. mona: vbi mendicantibus confessio nigris monachis imponitur, absq; explicatione materię, non enim dicitur quod confiteantur omnia sua peccata, vt ex hoc intelligatur astringi illos, etiam si mortali peccato careant ad confessionem semel in mense, vnde non supradicta, sed pœna regularis disciplinę subiungitur imponenda temerario uiolatori: sicut enim religiosi ex suis statutis obligantur ad alia quæ absolute sunt bona supererogationis: ita obligãtur ad confessiones statutas, etiam si mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in religionibus qui statutis H diebus non confitentur; quãtumcunque nullum habeant mortale.

Ad obiectionem ergo primam dicitur, quod materia confessionis explicata per ly, omnia sua peccata, restringit ly, omnis utriusque sexus, ad indigentes confessione: ac per hoc excipit omnes carentes mortali peccato; ita quod sensus est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, &c. Et ad primam confirmationem dicitur quod falsum assumit seu supponit: scilicet nullum excipi ab illa vniuersali, omnis vtriusque sexus, &c. immo ideo ecclesia apposuit ly omnia sua peccata, ut exciperet multos, quos credit sine peccato mortali uitam ducere. Ad secundam autem confirmationem dicitur, quòd quum duo prędicata exigant duo subiecta, enuntiatio illa, qua omnis utriusque sexus cõfiteri & communicare præcipitur, est enuntiatio nõ una, sed plures, licet secundum nocem sit vna. Vnde sensus primę est, omnis utriusque sexus indigẽs confessione, omnia sua peccata confiteatur, &c. Sensus vero secundæ est, Omnis vtriusque sensus communicet in Pascha, &c. Et ratio diuersitatis iã dicta est: quia ibi explicatur materia restringens ly omnis vtriusque sexus respectu confessionis, & nõ restringens respectu communionis. I

QVAESTIO II.

An peccata mortalia totaliter occulta (ut sunt peccata in solo corde) sunt necessario confitenda.

CIrca materiam confessionis quæritur secũdò, an peccata mortalia totaliter occulta (vt sũt peccata in solo corde) sint necessario confitenda. Videtur enim quòd non. Tum quia non sunt de necessitate ecclesiastici præcepti: non potest enim ecclesia de huiusmodi occultis secundum se præcipere aut iudicare. Et si datur, quod occultorum confessio cadit sub præcepto ecclesię indirecte, scilicet ratione integritatis, pro quanto is, qui tenetur singulis annis alia peccata confiteri, tenetur quoque ex cõsequenti peccata cordis singulis annis confiteri, vt cõfessio omni anno sit integra. Hæc instantia nihil valet: qm̃ posito homine, qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, K

sequeretur, quod illo anno non teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis.

Tum quia huiusmodi occultorum confessio non est de necessitate sacramenti, quoniam sola illa peccata sunt de necessitate sacramēti, quæ sub iudicio homini commisso à Christo comprehenduntur: sed nullum iudicium commissum hoi a Christo extendit se ad huiusmodi occulta: ergo occulta hęc, non sunt de necessitate confitenda. Maior patet, quoniam iudicium fori pœnitentialis homini commissum est a christo, & non Angelis, aut quibuscunque aliis. Minor verò probat authoritate Apostoli, Nolite ante tēpus iudicare, &c. Si dicatur, quòd duplex iudiciū commissum est homini a Christo: alterum fm potestatē iurisdictionis (& hoc non se extendit ad huiusmodi occulta: & de hoc loquitur Apost.) Alterum fm potestatem ordinis, & hoc extendit se ad occulta: & est iudicium quod exercet ecclesia per suos ministros in foro pœnitentiali. cōtra dupliciter. Primò quia iudicium pœnitentiale licet exigat potestatē ordinis exigit quoq; potestatē iurisdictionis: qm̄ solus sacerdos ordinariā vel delegatam iurisdictionē hēns, & minister huius sacramenti, ut patet in ca. omnis vtriusque sexus, est alibi. Secundò: quia vnumquodque recipitur in alio secundum modū recipiētis, ac per hoc iudicium secundum potestatem ordinis a Christo cōmissum homini ex hoc ipso, quod homini commissum est, modificari oportet secundum conditionem ipsius hoīs, q̄ est nō se extēdere occulta cordiū: hæc. n. soli Deo sūt reseruata, non in minus iudicando, quā in cognoscendo. Et confirmatur hęc ratio ex hoc, quod quū ad ipsum Dominum Iesum Christū resideat vtraque potestas, scilicet ordinis & iurisdictionis, non diminute, sed plenissimè: & vtranque inueniatur ecclesię suę commisisse non imperfectè, sed latissimè (ut de potestate iurisdictiōis patet Matthęi decimooctauo, & de potestate ordinis Ioannis vigesimo) sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso, quod commissa est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita potestas ordinis ex hoc ipso, quod cōmissa est homini, non debet se extendere ad totaliter occulta.

Ad veritatem dubii huius plenius percipiendam, sciendum est, quòd licet quidam ex huiusmodi forte rationibus, aut melioribus moti opinari videantur peccata omnino occulta non esse necessariò confitenda sacerdoti, sed soli Deo, eorum tamen error ex tribus patet. Primò ex formali ratione materię confessionis, seu (quod in idē erit) iudicii pœnitentialis: quum enim Dominus pœnitentiale iudicium instituerit, ac commiserit post resurrectionem suam, dicens Ioannis vigesimo Apostolis iam sacerdotibus, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt; & materiam iudicii explicauerit quo ad substantiam tantum, dum remittendo vel retinendo explicauit peccata: & non possit intelligi ita nudè, ut sonat litera (quoniam certum est, quod per huiusmodi commissionem non possunt nec potuerunt ministri noui Testamenti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfessa, obstinata) oportet aliquas subintelligere cōditiones peccatorum remittendorum: & quia iudiciū præsupponit cognitionem, & modus iudicii modum cognitionis: ideo cōmuni catholicæ ecclesię sensu subintelligitur, spontanea cōfessione ad vos delata: ita quod sensus est; Quorum remiseritis peccata, spontanea confessione eorum ad vos delata, remittuntur eis, &c. Vbi clare patet materiam iudicii pœnitentialis esse peccata spontanea eorum confessione delata: hęc est enim formalis ratio materiæ huius iudicii, ad quam totam, se extendit, & extra quam non se extendit pœnitentiale iudicium: quoniam hęc omnia & sola remittere vel retinere potest. Ex hac autem formali ratione materię huius iudicii, habetur facile quod peccata quantumcunque occulta, sunt materia huius iudicii. nam quantumcunque occulta peccata, comprehenduntur sub iis, quæ sunt spontanea confessione detegenda: nullum enim est ita latens, quod non possit eius, qui commisit, confessione spontanea aperiri. Vt confirmatur ratio hæc ex parte formalis materiæ ex ipsis verbis Domini. Differenter siquidem significauit Dominus materiam iudicii pœnitentialis seu potestatis ordinis, & materiam iudicii secundum potestatem iurisdictionis: quoniam respectu potestatis ordinis explicauit pro materia peccata, dicens. Quorum remiseritis peccata: respectu verò potestatis iurisdictionis explicauit pro materia peccatum in alium, dicens, Si peccauerit in te frater tuus &c. Ex qua differentia docuit nos diuina sapientia, a materia iudicii pœnitētialis nullum peccatum excipi. ac per hoc comprehendi præcipue peccatum in sua primaria sede residens, hoc est peccatum cordis; sub materia verò potestatis iurisdictionis non comprehendi peccatum omne, sed exterius tantum, quòd solum potest alium offendere: propterea ab illa excepi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exterioris commissionis uel omissionis.

Secundo, ex ratione proprij finis ipsius confessionis, ex quo fine sumitur formalis ratio eiusdem confessionis, quatenus est actus pœnitentiæ: ordinatur enim confessio ad subijciēdum voluntarie reum ministro Dei offensi, vt ad arbitrium ipsius recompenset. Et hinc confessio ipsa, quæ est actus veritatis, fit actus pœnitentiæ: dum reus veraciter proponendo in quo offendit, seipsum accusat ac subijcit ad recompensandum non de quibusdam sic, & de quibusdam non; sed omnes accusando offensas, vt de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat, quòd non fieret si omnino occulta peccata cordis non accusarentur, vt igitur de peccatis cordis possit ad arbitrium offensi recompensare, oportet peccatorum offensas cordis subijcere ipsius Dei offensi iudicio, in persona sui ministri.

Tertiò, ex usu ecclesiæ. Nam cōmunis animi cōceptio Christianorū est peccata omnia siue occulta, siue manifesta oportere in sacramento pœnitentię confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis Concilij primò Lateranensis sub Innocētio 3. Vbi dr̄, q̄ omnis vtriusque sexus cōfiteatur peccata sua omnia. nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in Concilio Florent. sub Eug. 4. Vbi dicitur oīa sua peccata, quorum memoriā habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

Ad primam autem obiectionem in oppositum dicitur, quòd ecclesia potest precipere & præcipit singulis annis confiteri omnia sua peccata mortalia, etiam si solum peccatum cordis occultissimū haberet: non quia ipsa habeat iudicare de occultis, sed quia ipsius est determinare præcepta Christi ad certum tempus. Hinc enim fit, vt precipiente Christo confessionē cuiuscunque mortalis peccati post

Baptismum, siue peccatum sit solum in corde, siue ad extra prodierit, ecclesia determinans tempus confessionis ad singulos annos, obligat ad cõfitendum singulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, siue occultum, siue non. Nam determinatio ecclesiæ nõ minuit aut restringit materiam confessionis præceptæ à Christo: sed tempus tantum cõfessionis determinat, relinquens materiam in suis limitibus.

Ad secundum verò dicitur, quòd responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, ꝙ concursus potestatis ordinis & potestatis iurisdictionis, non tollit aliquid à potestate ordinis: & ideo cum hoc ꝙ potestas ordinis extendit se ad occulta cordium peccata, stat ꝙ cum ea concurrat potestas iurisdictionis, quæ secundum se ad huiusmodi occulta non se extendit. Et si perspicacius fueris intuitus, videbis quòd ad forum pœnitentiale potestas ordinis cõcurrit, directe respiciẽs ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurrit directe respiciens personam peccatoris: vt scilicet peccator sit subditus sacerdoti, vt habeat potestatem ordinis, in quem exerceat actum suum remissionis, vel retentionis peccatorum. Ad secundã verò dicitur, ꝙ quia omne iudicium homini commissum intelligitur de cognitis, & diuersus est institutus à Deo modus cognoscendi in vtroque iudicio: ideo ex huiusmodi instituta diuersitate modi cognoscendi, prouenit diuersitas ista: scilicet ꝙ iudicium pœnitentiale extendit se ad omnino occulta peccata, iudicium verò iurisdictionis purè extendit se ad externa tantum: ideo non est miranda disparitas vtriusque potestatis in homine. Quod enim iudicium omne commissum homini à Christo intelligatur cum cognitione causæ, probatione non eget: quum non sit delegatum purum ministerium, sed commissa sit authoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, absoluẽdo vel ligando. Quod etiam diuersus modus cognoscendi sit vtrobique à Christo institutus, patet: nam modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: vt patet Matthæi 18. modus autem cognoscẽdi in iudicio potestatis ordinis, est spontanea cõfessio secreta, &c. vt vniuersalis ecclesia testatur. Quòd demum ex hac diuersitate modi cognoscendi, proueniat differẽtia dicta inter materiam, & materiã, ex supradictis clare patet: quoniam ex hoc, ꝙ peccatum spontanea rei confessione accusandum, est materia iudicij pœnitentialis, cõclusum est sub hac materia cõprehendi peccatum cordis, quantumcunque occultissimum & per oppositum, quia solum peccatum testificabile est materia iudicij exterioris: ideo peccata in solo corde manentia exempta remanent à materia ecclesię iurisdictionis. Quũ ergo obiicitur, vnumquodq; recipi in alio per modum recipientis, admittatur. Et quum infertur, ergo iudicium secundum potestatem ordinis cõmissum homini, modificatur secundum cõditionem hominis, cõceditur, formaliter loquendo: quoniã nullum actum commisit Christus ministro sacramentis pœnitentiæ, qui non exerceatur ab eodem secundũ cõditionem hominis: nã & audire peccata, & discernere inter ea, & interrogare circũstãtias peccati & peccatoris, & retinere seu remittere, facit humano more, vtendo diuina potestate. Et ideo quũ vlterius infertur, ergo nõ se extendit ad occulta, negatur illatio: quoniam aliunde prouenit, ꝙ iudicium se extendat, prouenit enim ex modo accusandi quo reus tenetur se accusare, scilicet spontanea confessione, &c. & hoc quia Christus sic instituit. Cognoscere autẽ & iudicare de occultissimis spontanea confessione accusatis, non excedit modum cõditionis humanæ, vtentis potestate diuina: vnde ad confirmationem & simili ratione potestate iurisdictionis, dupliciter dici potest (vt patet ex dictis) quòd nõ est similis ratio de vtriusque potestatis iudicio. Primò, quia modus cognoscendi in vtroque iudicio est ex diuina institutione diuersus. Secundo, quia ipse Dominus expressit diuersi mode vtriusque materiam, dum vnius materiam dixit peccata absque limitatione aliqua: alterius verò dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

QVAESTIO III.

An oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum.

CIrca materiam rursus cõfessionis quæritur tertio, vtrum oporteat cõfiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorũ. Et est ratio dubij: quin pars affirmatiua cõi authoritate doctorum firmata videtur. Et ratione comprobatur. Tum quia circunstãtia varians speciẽ peccati mortalis, est necessario cõfitenda: ergo a fortiori quelibet species mortalis peccati est exprimẽda. Et similiter numerus peccatorum, quum non sit circunstantia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessario exprimendus, prout memoriæ occurrit: quum non magis teneatur pœnitens accusare se de decimo, quàm de vicesimo secundo peccato vel econuerso. Et confirmatur, quia si nõ omnes species & omnia singularia oportet exprimere, consequens est ꝙ aut nulla species nullaq; singularia, aut quasdam species & quędam singularia sic & quasdam ad quædam non, necesse est explicari, & quum nõ possit affirmari primũ, oportet reddere rationem quare quædam sic, & quædam non.

Tum quia pœnitẽs tenetur explicare omnia quę oportet cognosci a cõfessore ad hoc, vt possit suo arbitrio adequare pœnam culpę; quoniam cõfitendo nihil aliud facit pœnitens quam quòd submittit se sacerdoti in persona Christi ad recompensandum secundum illius arbitrium: sed confessor non posset arbitrari de equalitate recompensationis: nisi cognosceret diuersitatẽ offensarum, quę in diuersitate specifica consistit, & numerum peccatorum: quoniam recompensa adæquans cẽtum offensas, non adæquat mille. & sic de aliis ergo.

Pro parte autem negatiua videtur esse vsus maioris forte partis confessorum, ac pœnitẽtium nõ curãtium de huiusmodi subtili discussione. Et cõfirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis atque melioris boni impeditiua. Et molesta quidem satis patet expertis. Quòd verò sit inutilis, ex eo patet, quod tam cum huiusmodi discussione, quàm sine ea pœnitentibus prouidetur codẽ modo. Quòd autem sit impeditiua maioris boni, testatur experientia: quoniam & confessores circa huiusmodi discussionem soliciti impediuntur a multorum confitentium audientia, dum forte totum tempus cõsumunt circa vnum, & pœnitentes minus deuote confitentur implicati huiusmodi discussionibus.

Ad huius quęstionis euidentiam sciendum est, duplex esse iudicium, quoddam est cuius actus est propter seipsum intentus: quoddam verò, cuius actus est propter aliud. Ad primum iudicium, quia spectat facere iustũ absolute, pertinet quoq; cognoscere singula peccata, vt singula possit adequate puniendo.

niendo. Ad alterum verò iudicium, quia non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad alium finem, puta bonum commune: sicut sufficit punire prout expedit illi fini, ita sufficit cognoscere quātum opus est ad illum finem. Inter presentis autem uitę tempus & futuræ hoc interest, quantū ad iudicium, ꝙ nullum præsentis vitę iudicium tē dit ad punitionem f'm se, sed vt medicinalem, eo quod presentis vitę tempus non est tempus punitionis, sed in quo pœnæ sunt medicinæ, vel ipsius qui punitur, vel aliorum. Iudicium aūt futurę uitæ est id, quod ad punitionem secundum seipsam tē det: quoniam ad adęquandam pœnam culpę ordinatur, non ad bonum puniti, nec ad cautelam aliorum. sed vt reus patiatur quod meretur.

Nec putet aliquis iudicium quod in foro pœnitentiali exercetur, locari debere sub iudicio primo modo, propterea quia iudicium hoc est magis diuinum, quam humanum, & confessor in tantum personam Dei in actu illo tenet, ut nesciat ipse qđ scit, vt Deus. Falsa est imaginatio ista. Tum quia iudicium pœnitentiale ad presentis uitę tempus spectat, ac per hoc non exemptum a cōissima rōne iudicii presentis vitæ. Tum quia Saluator noster hoc attestatur, dicens, Io. 3. Non enim misit filiū suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Hinc enim apparet, quod Christus non venit in primo aduentu ad iudicandum mundum per ministros suos, hoc est ad iudicium secundum se exercendum, sed ad saluandum, hoc est quantum ad pœnitentię sacramentum spectat, ad iudicium salutare per suos iudices exercēdum. Idem est autem iudicium salutare & iudicium medicinale, & pœnitentiale iudicium ad primum Dñi aduentum spectat proculdubio, ad quem spectat sacramentum pœnitentiæ. est igitur pœnitentiale iudicium non iudicium absolute, sed iudicium salutare, seu medicinale, ac per hoc non tendit ad punitionem secūdum se, sed in ordine ad salutem, non aliorum, sed ipsius rei solius.

Et quia hoc proprie est officium confessoris, iō hinc perspicere oportet, quanta deberesse cognitio peccatorum. oportet enim tātum manifestari peccata, quantum exigit huiusmodi salutare iudiciū. Si enim ad hoc salutare iudicium exigitur manifestatio omnium, & singularum specierum, & certi numeri singularium, consequens est, quod oportet pœnitentem hęc explicare iuxta possibilitatē suam: si uerò huiusmodi discussio non exigitur, consequens est quòd non oporteat pœnitentem hæc explicare. Et si hæc negatiua admittitur, consequens est vt declaretur, quæ & quanta discussio exigitur ad hoc salutare iudicium. Dicamus igitur, ꝙ iudicium huiusmodi claudit in se duo s. esse iudicium, & esse salutare: ita quòd secūdum est finis primi: & propterea ex secundo manifestandum est primum; tantum enim debet concurrere de eo qđ est iudicij, quantum expedit vel saltem opus est ad hoc, vt iudicium sit salutare pœnitenti. Et quia salutare pœnitenti iudicium à iudicio absolutè differt (vt dictum est) quantum ad punitionem, in hoc ꝙ in iudicio absolutè intenditur ad punitionem secundum se, in iudicio verò salutari intenditur punitio salutaris pœnitenti: consequens est ut differentia quoque sit quo ad cognitionem. Nam quia punitio secundum se consistit in adęquatione pœnę ad culpam, oportet in iudicio absolute cognoscere exactè culpas omnes & singulas, vt ęquari illis possit pœna. et quia punitio medicinalis cōsistit in comensuratione pœnæ ad pœnitentem & illius salutem (sicut medicina consistit in cōmensuratione tam ad infirmum, quam ad sanitatem acquirendam) & commensurata pœna tam pœnitenti, quā ipsius saluti absque exacta cognitione omnium & singularum culparum recte iudicatur, atque imponitur [vt patet quantum ad peccatorum species de superstitionis seu diuinationis, & similium speciebus) absq; discussione harum, commensurata tam pœnitenti, quàm eius saluti punitio atque prouisio fit. Quātum verò ad peccatorum numerum, ex eo quòd medicinalis tam punitio, quàm prouisio idē habet iudicium, si certificatus fuerit numerus vicenarius & si incertus relictus sit an duobus demptis vel adiunctis: & similiter si certificatus fuerit centenarius, an dubium inter nonagenarium & decem supra centum, & sic de alijs. Hæc enim, & similia manifestant quod salutare iudicium non exigit exactam omnium, & singularum culparum cognitionem, sed ex sua formali ratione exigit omnes & singulas mortales culpas cognosci vsque ad hoc, ꝙ notum fiat confessori, quę, qualis, & quanta pœna commensurari debeat huic pœnitenti rectè dispositio, & illius saluti. Dico autem rectè dispositio, quia licet aliquis pœnitens sit minus deuote dispositus, ac per hoc commensurata sit indispositio, pœnitentia erit forte oratio dominica semel: manifestatio tamen peccatorum in iudicio salutari debet perducere confessorem ad cognoscendum, quanti, qualis, &c. & pœna deberet sibi commensurari, si esset rectè dispositus: huiusmodi. n. indispositio pœnitētis: quia est per accidens, non uariat id quod per se exigit salutaris iudicij ratio. Notanter quoque dixi, iudicium salutare non requiri cognitionem exactam omnium & singulorum peccatorum mortalium, & non dixi quod requirit imperfectam eorū cognitionem: quoniam exigit nec excludit plenā eorum cognitionem. sub formali nanque ratione iudicij medicinalis potest materialiter quandoq; contineri exacta notitia peccatorum.

Et quoniam practica nimis est & valde communis notitia de confessione, idcircò ad particularia descendendo dicimus, quod species peccatorum mortalium sunt in duplici differentia. Nam quędā sunt, quarum diuersitas diuersitatem iudicii salutaris inducit: aliter. n. iudicandus est pro sua salute blasphemus, aliter adulter, aliter homicida, &cę. & tales sunt species peccatorum, quę in cōi habentur notitia, vt adulteriū, fornicatio, furtum, rapina, cōtumelia, detractio, &c. Quædam vero species sūt quæ nullam uidentur facere in salutari iudicio differentiam, ut sunt species diuinationis, idem est. n. iudicium pœnitentiale si quis aqua vel terra abus⁹ fuerit, & sic de alijs, & hmōi videntur esse species gulæ, & vniuersaliter oēs latentes, quas forte vix doctores discernunt. Et propterea explicare primas peccatorum species in confessione oportet, secundas uerò sufficit explicare in generibus subalterni, puta peccaui in necromantia, & sic de alijs.

Circa numerum verò peccatorum sciendū est, quod dupliciter accusandus occurrit. primo secūdū se, secundo vt circunstantia peccatoris. Et secundum quod est circunstantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio salutari, & quodammodo non inducit, nam aliter iudicādus est & medendus qui semel tantum, aut bis offendit, & aliter qui centies offendit. Sed qui toties quoties potuit offendit, eodem modo iudicatur ac medet si millies, & si cēties millies offendit, nec

hoc eget probatione; quoniam experiẽtia testatur. Secũdum se autem numerus peccatorum accusãdus venit, non vt facit differentiam in iudicio absolutè, sed vt facit differentiam in iudicio salutari: & propterea si nescitur, sufficit explicare illum crassa quadam estimatione: nam salutaris iudicii rõ non uariatur ex hoc: verbi gratia, Commisit quis furtum multoties: videtur sibi quod parum plus aut minus fuerit, quam vigesies, non est opus solicitari, forte fuerunt viginti duo, fortè 19. sed sat est, ita confusè numerum explicare ut occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam ut circonstantiam peccatoris, quàm secũdum se, si certus non est (nã ad certum numerum occultandum nulla conducit ratio) vel explicandus est sub quodã verisimili numero: vel quum consuetudo peccandi præcessit, explicato tempore, puta quod per decennium fuit in hac mala consuetudine & frequentia delinquendi, puta quod quotidie aut ferè, seu quouis alio mõ multitudine maxima seu frequentia manifestata aperiendus est. Nec oportet in hmõi numeris pœnitentem aut confessorem multum solicitari: quoniam par est salutaris iudicii ratio. Et quãdoque vtrique nocet solicitudo circa hoc: magis.n. debet manifestari frequẽtia cum pronitate, quam indagari uerisimilis certus numerus: puta ter centum, seu mille, &c. Vnde si meretrix audienda est ad pœnitentiam conuersa, facillimè potest quoad hęc expediri, narrando discursum vitę suæ in annis meretricis: nec oportet solicitari quoties cum coniugatis, quoties cum clericis potuit peccare, sed ex discursu uitæ suę discretè manifestato arbitretur & medeatur prudens confessor. Hæc sunt quę ex parte salutaris iudicii exprimenda uidẽtur in confessione. Quibus si adiunxeris, quod ex parte pœnitentis tenetur reus ipse accusare se de omnibus, vt reconciliatio amicitiæ fiat, dicẽdum est, quod pœnitens dẽt habere intentionem explicandi omnia mortalia, ac per hoc sub quocunque modo dicendi debet intendere comprehendere oĩa: ita quod explicare species, vel indiuidua tali, uel tali modo, non exigitur a pœnitente, aut confessore ad occultandum aliquid, sed ad faciliorem modũ explicandi omnia. ET sic dicendo euitatur error putantium, quod sufficit explicare numerum in communi: puta dicẽdo quod pluries furatus sum. hoc enim non sufficere manifestè patet, ex eo, quod aliter iudicandus est & medendus qui bis tantum, & qui centies furatus est. ET uitatur molestia ac solicitudo reducendi incertum numerum ad certũ: media siquidẽ via incedendum est, vt salutaris iudicii rõ habeatur: quod medium est inter purum iudicium & certum iudicium. ET vtraque pars q̃si ti aliqualiter est uera: & authoritati Doctorum & vsui confessorum ac pœnitentium simul defertur.

Ad obiectiones tamen primo allatas, pro quanto contra conclusa militant, respondendum est. Et ad authoritatem quidem Doctorũ dicitur, quod intelligitur quando certus est numerus peccatorũ: ex quo.n. pœnitens intendit oĩa dicere, & certus est de numero peccatorum, nulla apparet ratio quare non debeat numerum illum explicare: de incerto aũt numero in solis forte verbis ab aliquo Doctore discordare credimus. De speciebꝰ uero dicitur, q̃ de cõiter notis speciebus uerificatur eorum dictum: alioquin non relinqueretur in ecclesia Dei miles, imus quisque cõfessor, non errãs; quum huiusmodi latentes species rarissimis sint manifestę.

Et per hoc patet solutio sequentis obiectionis & suę confirmationis: nam non dicimus quędam singularia esse confitenda, & quædam non: nec dicimus quasdam species peccatorum esse manifestandas, & quasdam occultandas: sed dicimus alio modo aperiri quasdam species, scilicet communiter notas: & alio modo aperiri quasdam alias species, scilicet quarum diuersitas est latens: illas in speciali, istas in una earum, seu aliquo huiusmodi. Et similiter dicimus omnia singularia confitẽda; sed non eodem modo, nam certa in numero certo; incerta autem non, excessiuę tamen multitudinis in numero verisimili (etiam si aliqualiter crassa fuerit estimatio) seu frequentia idem insinuante: incerta autẽ excessiuę multitudinis sufficit in confuso significare, vt prudens confessor intelligat. ET ratio diuersitatis est diuersa habitudo ad salutare iudicium: hinc.n. omnia pendent. Et quia non omnes confessores sunt ęqualis perspicacitatis ac prudentiæ: ideo aliquis applicãdi modus sufficit apud aliquem confessorem, perpendentem inde totum quantum sufficit ad iudicium salutare, qui alteri non sufficeret. Similis quoque accidit quandoque disparitas ex parte pœnitentium, quibusdam scientibus ante confessoris oculos breuissimè & clarè omnia sua peccata, ut ipsimet sciunt proponere, q̃busdam autem inuoluentibus, aut laborantibus in singulorum explicatione.

Ad rationem autem magis vigẽtem, dicitur q̃, vt iam dictum est, adaquere pœnam culpæ contingit dupliciter, vel simpliciter propter se uel quodammodo in ordine ad aliud. Et quòd primo mõ exigit exactam cognitionem cuiusque tam culpæ, quàm pœnę: quia in æqualitate pœnæ ad culpã cõsistit: secundo autem modo non exigit exactam cognitionẽ culpæ & pœnæ: quia non consistit in vtriusque ęqualitate, sed exigit cognitionem commẽsurationis pœnæ ad finem. ET q̃m primo mõ nõ, est actus iudicii præsentis vitæ: ideo ad confessorẽ non spectat actus iste, & quum potẽtia sit propter actum, non est opus ut confessori sic exactè nota fiant peccata, vt possit pœnam culpæ adæquare simpliciter & absolutè. Sed quia ad cõfessorẽ spectat commensurare pœnam pœnitenti in ordine ad suã salutem (quoniam hic est actus iudicii salutaris sibi commissi) & huiusmodi comensuratio in quadam proportione media inter pœnitẽtem & illius salutem consistit: sicut medicinam oportet esse proportionatam & sanitati recuperandę & infirmo (sunt enim medicinales pœnæ præsentis temporis) ideo & uera est Doctorum sententia dicentium, quòd confessor dẽt posse adæquatam pœnitentiã arbitrarit saluatur. n. commẽsurationis adæquatio: licet non interueniat æqualitas inter culpam & pœnam. Et verum est, quòd peccatorum notitia non exacta sufficit ad adæquatam pœnitẽtiam arbitrandam a confessore.

QVAESTIO IIII.

An peccata semel ritè confessa subsequuta absolutione et satisfactione, possint iterum fructuosè confiteri, &c.

QVæritur quartò adhuc circa materiam cõfessionis, an peccata semel ritè cõfessa, subsecuta absolutione & satisfactione, possint iterum fructuosè confiteri, &c. Videtur enim quod non.

Primo, quia nulla forma sacramenti est iterabilis super eadem numero materia: peccata aũt sunt materia in hoc sacramento: ergo.

Secundo, quia oportet saluari veritatẽ efficacẽ in formis sacramentorum, quæ in hoc casu nõ saluaretur: falsũ nãq; diceret sacerdos, dicẽdo, Absoluo

te

te a peccatis tuis,&c.quoniam non absoluitur nisi ligatus:hic autem præsupponitur absolutus.

Tertiò,quia hoc sacramentum quum ministretur per modum iudicii,exigit cognitionem vinculi,quę in proposito non haberetur, si confitēs denuo,peccata alias confessa solummodo exprimeret:lateret.n.confessorem istum esse alias ab his absolutum:ac per hoc lateret ipsum,pœnitentē hūc vinculis horum peccatorū astringi uel non astringi:quod est inconueniens.

Quartò,quia si replicatio confessionis eorundē esset fructuosa,sequeretur quod aliquis eidem cōfessori replicando solummodo in cōmuni in confessionem,puta,dico meam culpam de his, quę alias dixi, &c. fructum sacramenti perciperet:& sic in uno die centies replicando, centies fructum sacramenti perciperet: quod est ponere sacramenta in ridiculum.

Quintò,quia iudicium semel latum sine errore a cōfessore Deus sic ratificat,q̄ est irreuocabile. Ergo rationabile est,inquit,Scotus quòd etiam sic ratificet quod sit irreiterabile,quo ad fructum.

Et confirmatur ex his,quę uidemus in foro litigioso:nam sententia diffinitiua absolutoria accusati innocentis,non replicatur:nec si replicaretur,absolueret:q̄a nō ē ampli⁹ obligat⁹, ut absolui possit.

In oppositum uidetur esse communis opinio.

Ad euidentiam huius sciendum est contineri hic duo quæsita,s.an iterare eorundem confessionem sit licitum,& an sit fructuosum.Et est sermo de cōfessione non mixta,quæ s.continet quędam peccata alias confessa,& quædam nunquam cōfessa:sed de confessione continente solummodo alias confessa.Et similiter est sermo de fructu ex parte sacramenti,seu clauium,& non de fructu ex parte pœnitentis,s. erubescentia & ampliori satisfactione, & huiusmodi. Nullus .n. dubitat huiusmodi erubescētiam ac satisfactionem esse fructuosam: & similiter nullus dubitat confessionem istam esse licitā & fructuosam,saltem ea ratione,quia utile per inutile adiunctum non uitiatur.

De primo igitur quęsito non memini legisse me aliquem tenentem esse illicitum iterare eorundē puram cōfessionem.Et quæ circa hoc ingerere possent ambiguitatē, in primis argumētis tanguntur, ex quorum solutione manifestum erit,licitum esse eadem peccata pluries confiteri pure.

Et quia ratio,quam in secundo quęsito adducemus,hoc idem concludit,ideo iranseo ad 3m quęsitum.In quo inuenio Sco.in 4.sen.di.18.respondē do ad primum,tenere partem negatiuam esse probabiliorem, ita quod sentit iteratam confessionē non esse fructuosam ex parte clauiū,hoc est nec remittere culpam(quæ iam dimissa supponitur)nec remittere partem aliq̄ pœnę. Mouetur aūt ex argumento quinto loco allato cum sua cōfirmatione: Sed reuera non solum minus probabilis, sed falsa est eius opinio. Quod sic patet: Quicunq; suscipit quodcunq; ecclesiæ sacramentum rite ac digne, concurrentib. omnibus requisitis ad sacramētum (puta forma,materia,partib. omnib⁹,ministro idoneo,&c.) non solum licite recipit sacramentū, sed etiam recipit fructum sacramenti:sed in casu proposito pœnitens rite ac digne suscipit sacramētū, &c.ergo est illi fructuosum sacramentum, quod est intentū.Maior est per se nota,positis.n. omnib. tā ex parte agentis,q̄ ipsius sacramenti,quam suscipientis,non est intelligibile,regulariter loquendo, non esse fructuosū sacramentū.Et patet inductiue in singulis sacramentis. Minor autem facile patet discurrenti per singula requisita ad sacramentum pœnitentiæ,tam ex parte ministri,quam suscipientis,quam ipsius sacramenti. Vnde dicendum est,q̄ fructus iteratæ cōfessionis,pręsuppositio fructu primæ,est augmētum gratię & remissio aliquantę pœnæ,si tota prius non est remissa.Similem enim fructum habet prima confessio,ad quam heri contritus hodie accesit:augmentauit enim gratiam,& remisit aliquantam partem temporalis pœnę, si pœnitens adhuc debitor illius erat.

Ad prima ergo argumenta,quę contra primum militant quęsitum,respondendo dicitur, q̄ materia sacramenti pœnitentię existente duplici,s.remota,& propinqua (nam remota est peccatum : propinqua verò est ipse actus pœnitentis scilicet confessio) non inconuenit super eadem materia remota,diuersa tamen existente materia propinqua, iterari formam sacramenti. Et propterea quia confessio non est eadem; licet sit eorūdem peccatorū, potest licite replicari forma: imo recte loquendo, sicut materia propinqua est alia numero, & nō est replicatio eiusdem:ita forma est alia numero,& nō est replicatio eiusdem.

Ad secundum dicitur, quòd hoc argumentum petit difficultatem communem huic quæsito, & alteri quęsito quid scilicet soluit qñ totaliter contritus & solutus a culpa & pœna accedit prima confessione ad sacramentium pœnitentię,eadem est enim vtrobique difficultas. Et eadem responsione satisfit vtrique,dicendo,quòd quia sacramentum est exterius sensibile signum,secundum ea,quę exterius geruntur, ab ecclesia iudicatur & ministratur, ac per hoc quia pœnitens proponit peccata sua, ut expiabilia,ac vt ea,quibus seipsum alligauit:ideo ecclesię minister absoluit, idest sacramentum absolutionis impendit licite profitenti alligationem. Et quia in sacramento efficitur intus quod significatur extra, ideo intus communiter fit absolutio peccati, saltē quo ad aliquam partem pœnę. Et licet hoc sufficere videatur,quia ad id quod communiter inuenitur,leges respiciunt:subiungendum tamen est strictis gentibus casum ad immunes etiam a pœna, quòd ipsa gratia augmentata,quę per sacramentalem absolutionem confertur,habet rationem magis absolutorii:Quia enim sacramentum pœnitentiæ ex propria ratione habet quod sit medicinale,& curatiuū infirmitatis peccati actualis; & peccati actualis infirmitas consistit non solum in culpa,& vocata pœna siue æterna,siue temporali,sed in multis aliis malis (vt clare patet in augmento vulnerum originalium) ideo absolutio sacramentalis, non solum extendit se ad culpam,& pœnam,sed ad alia ex peccato actuali incursa mala. Ita quod gratia per sacramētalem absolutionem significata & collata,quatenus est sacramentalis huius sacramenti, eo ipso, quod extenditur ad amplius sanandum a morbo peccati actualis,habet rationem magis absolutorii a peccato, sicut gratia baptismalis, si baptizaretur quis plene consequutus baptismalem gratiam ex baptismo flaminis,esset magis ablatiua a peccato, dum a peccati reliquiis magis mundaret. Cuilibet siquidē christiano sicut conuenit orare;Amplius laua me Domine ab iniquitate mea:ita cōuenit orare,Amplius sana Domine: & amplius, Absolue Domine, &c.Nec putes nouam me introducere de effectu sacramenti pœnitentię doctrinam. Vide superius diuum Tho.in art.1.quęst.65.dicentem,extrema unctio ordinatur contra reliquias peccatorum, quę,

scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiam sub
latæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Et percipe ex his, sacramentum pœnitentię ad tollendas ēt reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia, aut negligentia ex parte nostra non impediat sufficientem illarum ablationem.

Ad tertium dicitur, quòd quia confessio fit de actibus peccatorum, & non de esse sub peccato (debemus enim cōfiteri, quod fecimus tale & tale peccatum: an autem adhuc detineamur illius peccati vinculo, vel sub peccato non simus, sub confessione non cadit) ideo satis est confessori cognoscere pœnitentem confitentem se perpetrasse tale peccatum, & paratum ad pœnitentiam, &c. sufficit enim quòd subiiciat se iudicio, accusando seipsum, &c. Et confirmatur, quia pœnitentiam egisse de talibus peccatis, pertinet ad circunstantias alleuiantes sententiam iudicis, quas cōstat non esse opus cōfiteri.

Ad quartum dicitur, quod quia præcipuus sacramenti effectus est gratia prima vel eius augmentū: ideo frequentia sacramenti illis solis conuenit, qui seipsos paratos reddunt ad gratiæ augmentum. Et propterea non sequitur, quòd fructus sacramentorum exponat ea ridiculo: non sunt enim frequentanda quantuncunque fructuosa sint, nisi a dispositis ad præcipuum eorum effectum; communiter autem huiusmodi dispositio non tam frequenter inuenitur in hominib. vt totiens expediat cōfiteri.

Ad quintum dicitur, quòd sequela nihil valet, quoniam irreuocabilitas sententiæ pertinet ad firmitatem iudicis, & iudicii, infructuositas autē suppositā iterabilitate pręse fert, aut infirmitatem, aut minorem largitatem iudicis vel iudicii, iudicis qdem, si non vult, aut non potest virtutem dare simile iterato iudicio: iudicii autem si iudicium ipsū secundum se non est virtuosum, quale est humanū iudicium in foro litigioso. Et per hoc patet responsio ad confirmationem. Notanter autem dixi suppositā iterabilitate: quoniā ex hoc ipso, quòd Deus iterabile instituit sacramentum pœnitentiæ super eisdem peccatis, consequens est, ut fructuosum replicet. Secus autem est in non iterabilibus sacramētis: huiusmodi enim eo ipso quòd sunt non iterabilia, uana sunt, si iterantur.

QVAESTIO V.

An confessio informis sit iteranda.

CIrca qualitatem confessionis quęritur, an confessio informis sit iteranda? videtur enim q̄ sic. Primo quia instrumentum oportet moueri a principali agente, alioquin instrumenti ratio non saluatur: ergo iudicium pœnitentiale oportet a ministro exerceri, prout mouetur a Deo: sed confessione existente informi non exercetur iudiciū pœnitentiale secundum motionem diuinam: ergo oportet denuò confiteri vt exerceatur pœnitentiale iudicium, vt instrumentum motum a Deo principaliter absoluente.

Secundò, Confessione existente informi, deest vna pars sacramenti, quæ est contritio: ergo sacramentum non valet; sed est iterandum; vt patet in aliis sacramentis quando deficit aliqua pars.

Tertiò, quia confessione existente informi, necesse est peccatum aliquod mortale subtrahi a materia absolutionis, ac per hoc necesse est confessionem non esse integram & consequenter esse reiterandam. Assumptum probatur. tum quia communiter cōfessio informis accidit propter aliquid nō explanatum in confessione. Tum quia peccatum illud, quod dum absolutio fit a pœnitente commit
titur, irreuerenter suscipiendo sacramentum, non est materia absolutionis: quoniam nō potest simul pœnitens peccare & absolui ab illo peccato.

Quarto, quia fructus sacramenti pœnitentię est remissio peccati ex coniunctione passionis Christi per sacramentum ad pœnitentem: sed cōfessione existente informi non fit huiusmodi cōiūctio, nec habetur hic fructus: ergo vanum fuit huiusmodi sacramentum, & consequenter iterandum est.

In oppositum est authoritas diui Thomæ in 4. sent. distinctione 17.

Circa hanc difficultatem (quæ propter diuersas opiniones adhuc sub iudice videtur esse) sciendum est, quod vitandi sunt duo extremi errores. Alter est quòd omnis confessio informis est valida, ita ut non sit iteranda: clare siquidem patet confessionem illius, qui propter verecundiam peccatum ali quod mortale tacuit, esse informem & reiterādam. Alter est, quod nulla cōfessio informis est ualida, ita quòd non sit iteranda.

Nam clare constat nescire nos, an aliqua nostra confessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia, & cum hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorum, ut denuo confitendorū: quum tamen oportet nos esse solicitos ad pluries confitendum, vt quandoque fieret confessio firmata: & sic nunquam finis imponendus esset confessioni, vt tutior pars eligeretur: quod constat uniuersalis ecclesiæ aures offendere. Ex utroque autē errore perspiciendum est, quòd non ad ipsam informitatem, sed ad informitatis causam resoluere oportet validitatem vel non ualiditatem informis confessionis: ex eo enim, quòd aliqua informis confessio est valida, & aliqua non est valida, non ex ipsa informitate, sed aliunde, puta ipsius informitatis causa prouenire debet, quod aliqua sit valida, & aliqua non.

Et quoniam causa hæc se tenet ex parte pœnitentis cuius duo sunt actus usque ad absolutionem, scilicet contritio & confessio; ideo hinc scrutandum est quid veri appareat. Ex parte igitur confessionis certum est confessionem ex proposito non integram propter verecundiam, aut aliquid huiusmodi, esse inualidam ac reiterandam: & in hoc nulla est quæstio.

Ex defectu autem contritionis tota oritur difficultas, quæ, vt clarius eluceſcat, distinguendus est contritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus autem contritionis defectus est ipsa absentia charitatis: qui enim sunt ita attriti, quòd dolent de præteritis omnibus, vt de summo odibili, & proponunt vitare mortale peccatum vt summū vitabile, si confessionem subeunt informem, non tenentur iterare confessionem, sed est eorum confessio valida. Nec alia hoc eget probatione, quam superius adducta ex vniuersalis ecclesię testimonio: omnes enim sapientes & timorati viri sic dispositis mandant imponendum esse confessioni finem. In inferiori autem gradu contritionis sunt sic attriti, ut doleant quidem de omnibus preteritis: nō tamen ascendunt usque ad hoc, vt doleant de eis tanquam summo odibili: & similiter proponunt cauere de futuro non tamen tanquam a summo vitabili. Et hoc bifariam contingit: primò sine discussione talis defectus; quia scilicet non discutit pœnitens dolorem suum de commisso mortali, an sit tā quam de summo uitabili. & similiter propositum suum vitandi mortale, an intendat uitare tanquam summū uitabile, sed occurrit tm̄ ei dolere de pct̄o,

&

& cauere de futuro (sicut si offendisset vnum hominem & doleret de offensa præterita & intenderet amplius illum non offendere) in eius tamē animo non ita dominētur effectus tam vitandi offensam in futuro, quàm detestandi commissam in peccato, ut pro summis malis hæc habeat. De horum numero vtinam non maxima pars Christianorum pœnitentium sit, quos non sicut primos puto virtute clauium de attritis regulariter fieri cōtritos: sed in sua attritione absolui & communicare. Cuius signum est, quòd charitas sicut positiuè præfert Deum omni amabili, ita facit apud habentem ipsam offensam Dei odibiliorem omni odibili, & magis vitandam omni alio vitabili: operatur enim hęc magna amor Dei, si est: & si hęc nō operatur, non est charitas Dei. De istorum confessione intelligo doctrinam diui Thomæ quòd cōfessio informis per defectum contritionis est valida, ita vt non sit iteranda: & erit eis fructuosa qñ ascendent ad cor altum, vt habeant peccatum pro summo odibili & summo vitabili, & confitebuntur fictionem suam hanc. qua vt contriti sacramētum susceperunt: quum in veritate contriti non essent. Quare autem hmōi confessio sit valida, inferius declarabit. Si uerò hmōi attriti animaduerterint, se nō esse contritos, simile est de eorum confessione iudicium & de confessione illorum qui sunt in tertio gradu de quibus modo subiungimus, ꝙ in infimo loco attritorum sunt, qui ambas contritionis partes, aut parum attingunt, aut saltem altera carent. Ad contritionem enim quum duo spectent: dolor de peccato, & propositum cauendi de cætero, infimi proculdubio sunt, qui de præteritis quidem aliqualiter dolent, & de futuro velleitatē habent cauendi. Inter quos est etiam latitudo, non solum secundum gradus doloris & uelleitatis, sed etiam secundum differentiam percipientis, vel nō percipientis statum proprium: & similiter secundum differentiam explicantis, uel nō explicantis in confessione plene seipsum. Nam qui hmōi statum suum non percipit, ac per hoc non explicat cōfitendo, integrè quidem confitetur quātum est ex intentione; qui autem percipit & confitetur, etiam integrè ex intentione cōfitetur: qui uerò percipit & non confitetur, quia nō occurrit sibi hoc quasi peccatum confitendum, adhuc integrè ex intētione confitetur: secus aūt si nollet hoc confiteri: tūc enim ex ꝓposito dimidiaretur confessio. Et similes distinctiones fieri pñt de attritis in secundo gradu positis. Quocirca de oībus dicitur, quòd quum ex proposito tacetur peccatum sacrilegii ex tali statu pœnitentis consurgens, confessio non est ualida, sed iteranda; i. siquidem confessioni non sola contrario, sed integritas ex proposito. Qñ vero confessio ex ꝓposito est integra, omnium confessio uidetur valida: ita quòd non est necessariò iteranda. Quamuis differentia sit inter eos, quo ad uitandū sacrilegii peccatum: quoniam percipiētes statum suum malum, & cōfitentes eundem, putantesque se non sacrilegio, sed bono operam dare, rogando confessorem, ut eos absoluat, excusantur, si bona fide cum sacerdote docto id tractent, a sacrilegii peccato. Nec obstat, si dicatur, quòd ista est ignorantia iuris diuini: qñ in hmōi, quę sunt iuris diuini positiui, excusantur indocti, qñ a doctoribus iu dicibus sic erudiuntur: statuit.n. Deus leges suas ad infimos per medios peruenire. Vnde & Apostol⁹, mulierē a uiro suo interrogare iubet, si quid volue rit scire. Illos aūt qui nō explicant, confitendo, huiusmodi malum statum suum, nescio excusare a nouo sacrilegii peccato: deberent.n. saltē sacerdotis arbitrio iudicandos offerre seipsos in his, quæ cōiter pœnitentes nosse & confiteri consueuerunt: communissimum autem est pœnitentibus oībus confiteri voluntatem suam de nō cauēdo de cęte ro: hoc.n. etiam mulierculę & sciunt & seruant.

Communis autē ratio quare attritorum oīum integra quidem, sed informis confessio est valida, ita quòd non est iteranda, assignatur a diuo Tho. quia sacramentum pœnitentiæ verum inuenitur & fructuosum non tunc, sed quando aderit contritio. Et quidem quòd uerum inueniatur sacramentum, non solum secundum illorum opinionem, qui negant contritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, apparet, quia nihil deest huic sacramē to nisi contritio: sed ēt tenendo contritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, manifestatur ex eo quòd contritio non secūdum se, sed relata ad confessionē (hoc est ut est spontanea uoluntas recompensandi ad arbitrium sacerdotis) pars sacramenti est posita superius a diuo Thoma. Hęc aūt in ꝓpo sita confessione inuenitur, dum quilibet spōtè eligit submittere se iudicandum sacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad sacramentum huiusmodi, omnes partes eius, quæ se tenent loco materiæ, & forma & minister debitus, consequens est ut sit verum ecclesiasticum sacramentum. Quòd autē existente vero sacramento, informitas non pariat reiterationem, sed fructum futuro tempore, a diuo Thoma probatur: quia sic est in aliis sacramentis, & uerè sic est de Baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obstat, dicere ꝙ hoc verificatur in istis sacramentis, quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem; utrunque.n. per accidens se hēt ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri potest, ꝙ non oportet iterari, etiam si esset iterabile: ex eo nanque quòd sacramentum est propter fructum eius: & fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione, optimè sequitur, quod non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema unctio est sacramentum iterabile, & tamen, si incōtritus suscipit quis extremam unctionem, & post horam conteratur, non reiterabitur extrema vnctio: nec carebit infirmus moriēs illius fructu: quoniam si careret illius fructu pœnti infirmo iterari extremam unctionē, ob suam incontritionem ecclesia non negaret: quam tamen negat, dum super eundem morbum, &c. ordinat nō repetendam. Ex hoc ergo, ꝙ informiter suscipiens sacramenta, siue iterabilia, siue non, ex ipsa informitate licet perdat fructum pro tunc, immo qñq; addat nouum peccatum mortale pro tunc, nō tñ perdit fructum sacramenti, pro quanto erit contritus, habetur non oportere iterari sacramentū. Nec oportet aliam huius rationem quærere, quàm ipsam sacramenti vim ritumque ecclesię. Augustin⁹ enim primus hoc docuisse uidetur de Baptismi fructu; diuus Thomas ad alia sacramenta hoc extē dit; & ecclesiæ ritus hoc videtur semper seruasse: fructu quoque extremę vnctionis attestante. Et ꝓpterea concludendum uidetur hoc loco, non plus sapere quam oportet.

Ad primum in oppositum dicitur, quod sacerdote pręsumente soluere impœnitentem, sacramē tale iudicium exercetur, ut Dei instrumentū quodammodo non, & quodammodo sic. Nam quo ad modum exercēdi non procedit a Deo: quoniā sacrilegè exercetur; quo ad substantiā verò sacramenti,

menti, a Deo procedit simpliciter & absolute. Et quia sacramentum secundum se est fructuosum, ideo a Deo procedit ut sacramentum fructuosum sortiturum effectum, qñ suscipiens est dispositus: Et licet tps dispositionis ex parte recipientis arctet ad tunc: tamen ex diuina largitate extensum intelligimus ad tunc, vel postea, quando erit dispositus: ut in Baptismo contingit, ideo non oportet sacramentum repetere, vt a Deo actore exerceatur.

Ad ſm dicitur, qp in contritione duo sunt: s. velle recompensare, & charitas informans illud velle. Et respectu quidem sacramenti pœnitentiæ absolutè, sufficit contritio quo ad primum, respectu autem eiusdem fructuosi in ipsius presentia, concurrit contritio ēt quo ad secūdum: & hoc solū deest in proposito. Vnde nulla pars sacramenti ut necessaria est ad sacramentum, deficit: quamuis deficiat ut necessaria ad sacramenti effectum nunc.

Ad tertium dicitur, quòd quia actꝰ morales ex per se obiecto iudicantur, ille solus dimidiat cōfessionem, qui ex intentione integritatem uiolat; & propterea quum in proposito supponatur, confessionem esse ex intentione integram, licet materialiter non sit integra, non sequitur, cōfessionem esse iterandam. Aduerte tñ hic, quòd sicut in aliis vitiis tam enormiter contingit errare materialiter, vt actus redeat ad naturam formalem sui generis (vt patet in detractione, contumelia, & huiusmodi: cōtingit. n. tam grauiter absque intentione detrahēdi detrahere famę proximi, vt ipsa magna læsio incursa minus ęstimata, detrahendi actum in detractionis naturam reducat) ita potest contingere quod ex nulla aut tam crassa & supina conscientiæ discussione, aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducatur, tāquam dimidiationis incursus ille, qui pro nihilo ęstimatus est, intentus fuerit. Vnde tales ad reiterandam confessionē inducēdi sunt. In quorū numero uident esse illi, q cum sola velleitate abstinendi a peccato confitentur & absoluuntur, tacentes huiusmodi peccatum & impedimentum, quod etiam mulierculę nouerunt, & consueuerunt explicare.

Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primum, quòd licet sacrilege, sacramentum tñ cōiunctionis fructuosæ scdm se passionis Christi ad pœnitentem exercetur: cuius fructus etsi nō tunc, qñ tñ erit dispositus pœnitens, percipietur, unde non fuit sacramentum vanum, quòd Deus adeo acceptat, ut non exacta repetitione sacramētalem gratiam conferat, quamprimum pœnitens fuerit dispositus, quam sacramentum presens erat daturus, si tunc pœnitens fuisset dispositus.

TRACTATVS SEXTVS,
De satisfactione pœnitentiali in duas Quæstiones diuisus.

1 *Num pœnitētialis satisfactio de alias debito fieri possit.*
2 *Num pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda.*

QVAESTIO I.

An satisfactio pœnitentialis possit esse de alias debito.

CIRCA satisfactionem pœnitentialem quæritur primo, an possit esse de alias debito. Et videtur, quòd nō, primo ex ipsa ratione satisfactionis. nam satisfacere est facere æquale debito; non fieret autem æqualitas, si alias, id quod fit esset debitum: minus enim fieret quam deberetur. Et confirmatur hoc ex simili in reliquis satisfactionibus.

Secundo, quia ritus ecclesiæ hoc habet vt pœnitentias iniungat non de ieiunijs, & orationibus, quæ sunt in præcepto,

Tertiò, quia secundū Ansel. in lib. Cur Deus homo, per illa fit satisfactio, quæ nō possent ab homine exigi nisi peccasset: sed præcepta possent ab homine exigi, etiam si non peccasset: ergo de præceptis non potest fieri satisfactio pœnitentialis.

In oppositum est, qp in casu quo martyrium est in præcepto, satisfactio per illud fit: non derogat ergo satisfactioni pœnitentiali esse alias debitum.

Ad huius euidētiam sciendum est plures tenuisse doctores partem negatiuam quæstionis propter argumenta inducta. Et quoniam pars affirmatiua mihi videtur vera, ideo eius veritas mōstranda est, assumendo pro fundamento, qp verum & idē opus a diuersis directum seu assumptum principijs, multiplicis est efficaciæ in his, quę sunt iustitię mixtę, qualis est inter hominem & Deum. Sub qua constat comprehendi satisfactionem pœnitentialem; quoniam nulla nostra satisfactio est sufficiens ſm æquiualentiam exactam a pura iustitia: sed secundum diuinam acceptationē. probatur ergo primò intētum sic, eadem pœna si a minori charitate procedit, est minus satisfactoria, & a maiore charitate procedens est magis satisfactoria: ergo pœna aliàs debita, si procedat a maiore charitate, vel a virtute clauium, erit plus satisfactoria, quàm ipsa secundū se, vt erat aliàs debita; ergo pœna aliàs debita potest assumi in satisfactionem pœnitētialem. Assumptū est notum, & approbatum de excellētia satisfactionis in passione Christi propter excellentissimam illius charitatem, a qua procedebat. Consequentia autem est per se euidens, & tantò euidentior, quantò in satisfactione pœnitentiali plus pensatur quantitas ex diuina acceptatione, q̄ ſm substātiam operis seu pœnæ, quam pura iustitia consideraret.

Præterea vnum & idem opus cum hoc quòd est aliàs debitum Deo, est meritorium de cōdigno æternæ vitæ: ergo potest esse etiam satisfactorium pœnæ pro peccatis debitæ. Assumptum patet: quia honorando parentes (quod est opus præceptum) mereor si ex charitate illos honoro, vitam æternā de condigno. Consequentia probatur, ex eo quòd ratio aliàs debiti non minus officit ad constituendum ius futuræ mercedis, quàm ad cōstituendum ius recompēsandi præteritum debitum: opus siquidem alias debitum, si potest cū hoc efficere, vt exigente iustitia merces sibi debeatur tam excellens, qualis est æterna felicitas, multò magis sufficiēs est, vt constituat ius soluti pretij debiti tam minimi, quale est temporalis pœna. Et confirmatur: quia tribus existētibus virtutibus, s. charitate, gratificatione & pœnitētia, & actus alias debitus potest ex charitate efficaciam meritoriam, & gratificatione efficaciam gratiarum actionis sortiri: cur non assumptus a pœnitentia vim satisfactoriā sortietur? nunquid diuina acceptatio tam larga in merito & gratificatione, manca est in satisfactione? an forte plus iustitię locum habet in amico circa solutionem pœnæ, quam circa gratiarum actionē, aut meritum?

Præterea, ad particularia descēdendo, & discurrendo per consilia, quando sunt in præcepto, idem apparet: in casu enim quo tenetur quis eleemosynam facere, cur nō potest pœnitens ordinare illam

pro

pro satisfactione pœnitentiali? & similiter in casu quo præbere alteram maxillam, vel angariari, vel esurire, aut sitire, penuriam pati huiusmodi aliquid esset in præcepto, quis sapiens prohibeat pœnitentem offerre hæc Deo in satisfactionem, aut negat solui per hæc pœnam debitam pro peccatis? an forte huiusmodi opera debita ex præcepto, possunt ab ipso quidem pœnitēte assumi in satisfactionem pœnitentialem, sed per cōfessoris ministerium non possunt hæc in pœnitentiam dari. Hoc enim ecclesiæ clauibus est derogare, maioremq; virtutem humanæ intētioni, quàm Christi clauibus tribuere: tanquam humana intentio, quędam possit pro satisfactione assumere, ad quę claues non se extendunt, quod a fidelium æstimatione longe sit. In cuius signum laudabilis multorum cōfessorum consuetudo antiqua, absoluendo pœnitentem dicit, quicquid boni feceris, & facere intendis, & mala quæ sustines, & sustinebis, sint tibi in remissionem peccatorum, &c. & non dicit, Quicquid supererogationis boni feceris, aut mali, sustinebis.

Ad primum ergo in oppositum dicitur, ꝙ aliud est loqui de satisfactione infra limites puræ iustitię, & aliud est loqui de satisfactione sapiēte magis naturam amicitiæ quàm iustitię: argumentū enim procedit de satisfactione infra limites iustitiæ conclusa, de qua non est hic sermo. Vnde & pœnitentia posita est a Diuo Thoma differens a iustitia vindicatiua: quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offensi & offendentis, quod amicitiæ magis est, quàm iustitię.

Ad secundum dicitur, quia Ecclesiasticus minister homo est, (qui non intuetur cor, quem latet pœnitentis charitas,) ideo prouide ad tutiorem partem iudicium suum declinat, & id quod est amicitię prēteriens, ad id quod est iustitię se cōuertit. Et qm̄ ex parte iustitię satisfactio habet, ꝙ sit de non alias debito, ideo confessores non imponunt ieiunia alias debita, sed opera ad quæ alias pœnitens nō tenetur: cū quo stat, ꝙ si opera, ad quę alias ponentes tenētur, imponeret in satisfactionem peccatorum, prodesset saltem virtute clauium pœnitenti satisfactio huiusmodi ex charitate adimplera.

Ad tertium dicitur, ꝙ authoritas nō videtur adduci ad propositum, quoniam ex illa nihil aliud habetur, nisi ꝙ satisfactio fit p̄ pœnalia: hęc enim sunt quę si homo non posset, ab eo non exigerentur. De hoc enim nulla est quæstio: sed an huiusmodi pœnalia sint satisfactoria, si sint alias debita, de quo nihil dicit authoritas allegata. Veruntamen scito, ꝙ opus hoc, quod est honorare parentes (quod etiam si homo non peccasset, præceptum fuisset) si in præsenti statu exercendum cum pœnalitate alia qua occurrat, illud vnum opus præceptum, quatenus est pietatis esset meritorium, vt est a charitate, & gratiarum actio Deo, vt est a supērexcellenti gratitudine vocatur religio, & esset satisfactoriū, quatenus esset a pœnitentia, & simile est in aliis. Vnde habes, quod etiam per ea quę si homo non peccasset, essent exacta. alio tamen modo post peccatū exercita satisfactio fit.

A Primo ex ipsa ratione iustitię. Ex quo enim f̄m plenam iustitiam punitiuam semel imposita est pœna temporalis pro peccato, de quo verè pœnituit, nūquam pro illo debebitur, nisi pœna temporalis: & illa soluta nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpę præcisè correspondeat secundum legem abscisio manus, non debet secundum iustitiam manu abscissa exigi maior punitio: ergo a simili si quis remanet debitor præcisè temporalis pœnę (puta quatuor dierum) non debet f̄m diuinam iustitiam illa soluta plus exigi.

Præterea si huiusmodi satisfactio extra charitatē dicatur non sufficere, sententia nimis dura & occasio peccandi videtur; quoniam pœnitens quum hoc audierit, post lapsum in peccatum mortale nō prosequetur executionem pœnitentię, vtpote inutiliter, & sic incidet in nouum peccatū mortale transgrediendo præceptum ecclesię & vicarij Dei in illo actu. Et hinc formatur, inquit Scotus talis ratio, Si post lapsum non exequatur quis satisfactionem pristinam sibi impositam, peccat mortaliter: ergo si exequatur, bene facit: quia actum obedientię facit: sed non facit actum obedientię nisi inquantum illud est sibi impositum, tanquam pars satisfactionis. ergo, &c.

Præterea, sequitur aliud inconueniens, s. ꝙ huiusmodi peccator si damnaretur, æternaliter puniretur pro peccatis semel dimissis: ac per hoc dimissa peccata redirent simpliciter; quia redirent quo ad pœnam æternam. Et vlterius sequitur, quod ita æternaliter punitur quis pro peccatis dimissis, sicut pro non dimissis.

In oppositum est, quòd satisfactio mortua non est satisfactio, sicut nec homo mortuus est homo. Hęc quæstio sub iudice ab omnibus communiter videtur derelicta, quum ipse Scotus, qui partem negatiuam tenet (cuius sunt argumenta inducta) nō audeat eam asserere: sed dicat se absque præiudicio loqui in 1. q. distin. 15. 4. sentent. & Diuus Thom. varia videatur sentire; Durandus saluat ad vtranq; partem, &c. Quocirca vt radicales rationes examinentur, & rationabilior pars eligatur, hanc mouimus. Et quoniam rectum, est iudex sui & obliqui, hinc incipiendum reor, ꝙ f̄m omnes nulla nostra pœnitentialis satisfactio apud Deum est sufficiens sine charitate: quia nulla est sufficiens secundum æquiualentiam simpliciter, sed quæcunque est sufficiens, ex diuina acceptatione est sufficiēs, acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc cōmuni principio oportet doctrinam procedere per se, absque diuersione ad ea quę sunt per accidens, aut extranea: alioquin doctrina magis erit uoluntariū dogma, quàm vera doctrina. Ex hoc autem principio manifeste deducitur, nullam satisfactionem sufficere nisi charitas reddat eam acceptabilē: nec oportet in hac deductione laborare: sed tantummodo subsumere, sed hæc est satisfactio: ergo. Vnde quū reliqua ista de qua quæritur satisfactio, sit verè satisfactio, pro peccati pœna, & nulla habeat conditionem diminuentem rationem satisfactionis, mirum, vt non dicam voluntarium, videtur eximere huiusmodi satisfactionem a communi regula satisfaciendi: aut enim oportet negare illud vniuersale ac commune principium, aut illo concesso oportet vniuersaliter dicere, nullam satisfactionem pœnitentialem sufficere nisi secundum acceptationē, quæ extra charitatem non inuenitur. Et confirmatur ex causa simili, ponēdo hominem post contritionem suorum peccatorum, & aliquot dies pœnitentiæ,

QVAESTIO II.

An pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur id peccato mortali, sit iteranda.

SEcundo circa satisfactionem pœnitentialem quæritur, an pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda. Videtur enim quod non:

tentiæ,citra tamen confessionem,relapsum & nihilomius prosequi actus pœnitentiales pro peccatis pristinis.Hoc enim sic se habente, quæratur an huiusmodi actus pœnitentiales post relapsum sint satisfactorii,an non. Si dicitur quòd sunt satisfactorii,sequitur ꝙ non oportet recurrere ad determinationem pœnæ factam per punitiuam iustitiam claue non errante, &c. quum in hoc casu huiusmodi determinatio per claues non interuenerit: & ultra hoc videtur negari communis Doctorum sententia.Si verò nõ sunt satisfactorii,quum sola temporalis pœna pro pristinis peccatis in vtroque casu remanserit soluenda, nulla est ratio, quare solutio vnius extra charitatem valeat, & alterius non; si.n. iniustum est plus exigere in primo casu, iniustum quoque est plus exigere in secundo,quoniam secũdum diuinam iustitiam vtrobique debitum solius pœnę tẽporalis remanet.Et si illa soluitur extra charitatem,nullius restat pœnæ debitum;si autem charitas exigitur ad hoc,ut solutio sit sufficiens, neutrius solutio aliquid valet.Concludendum igitur ex communi hoc principio videtur,quòd nulla satisfactio pœnitentialis est sufficiens nisi secundum diuinam acceptationem,quam constat(ut sæpe dictũ est) extra charitatem non inueniri.Et confirmatur hoc ex ipso modo remissionis peccatorum. fit.n. remissio mortalis peccati per modum amicabilis reconciliationis,ex hoc enim mõ fit,vt peccator ex proprio demerito hostiliter puniendus,amicabiliter corripiendus restet;hoc enim auferri reatum pęnę æternę,& transire in reatum pœnę temporalis. Ex hoc autem quod,peccator de hostiliter puniendo, transit in amicabiliter puniendum hic, vel in purgatorio, sequitur quod nisi amicabiliter pœna exoluatur,nunquam soluetur;quia quòd amice debeo nunquam exoluo nisi amicę tribuam.

Ex eodẽ quoque principio deducitur,exceptionem aliam de satisfactionibus relinquentib.post se effectum, non esse vsquequaque veram; sed ex famosa apparentia humanaque compassione processisse uidetur distinctio inter satisfactiones relinquẽtes post se effectum,& satisfactiones non relinquentes post se effectum; ita vt licet vtræque extra charitatem factę sint mortuæ,effectus tamen primarũ remanens põt viuificari per subsequentem charitatem,& ideo primę non sunt reiterandę,secũdę autem quia totaliter transierunt,sunt reiterandæ. Fauorabilis siquidem magis, quam vera videtur interpretatio hęc.Nam opus satisfactorũ relinquens post se effectum (puta ieiunium,vel eleemosyna extra charitatem) si est sic per sequentem charitatẽ viuificabile,vel hoc habet ex sacramentalitate sola. & hoc non: quia sic etiam cõueniret satisfactionibus non relinquentibus effectum, quoniam ipsę etiam sunt sacramentales.Vel hoc habet ex relicto effectu solo:& hoc non:quia hoc conueniret similibus satisfactionibus factis ante contritionem & confessionem, quod omnes negamus, dicentes cum Augustin.quod peccator non est dignus etiã pane quo vescitur:& cum Apostolo,Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas,&c.Vel hoc habet ex utroque simul, scilicet sacramentalitate & effectu relicto & hoc nõ: tum quia ad hoc, quod opus sacramentale sortiatur effectum per sequentem charitatem, non requiritur relictus effectus,vt de confessione informi patet. Tum quia huiusmodi relictus effectus non est sacramentalis, quoniam non est effectus operis satisfactorii,ut est sacramentale,aut morale, sed secundum naturam operis: afflictio enim carnis non est effectus ieiunii,vt est actus moralis,aut sacramentalis,sed vt est subtractio cibi.Et similiter diminutio boni exterioris non est effectus eleemosynę,nisi secundum naturam operis;puta quia subtrahit illud a se:vnde effectus iste est valde remotus a sacramentalitate.Tũ quia vacillans, aut claudicans inueniretur hoc verum;nam non esset verum vniuersaliter, sed in solo illo casu quo relictus effectus duraret vsque ad aduentum nouæ charitatis,vt sic inuentus possit a charitate viuificari.

Nam si non perduraret, non posset per illam viuificari plusquam transitoria quę præteriit oratio. & sic si quis extra charitatem ieiuniorum iniunctã pœnitentiam peregisset,& debilitatis seu afflictionis derelictus effectus nõ duraret,post duos mẽses (qui interim pœnitens bene se confortauit) & noua charitas nõ fuisset recuperata vsque ad quartum mensem,iteranda essent prædicta ieiunia.

Quia igitur neutra via solide fundata videtur,occurrit media via incedendum,dicendo tria.Primũ est, quòd omnis pœnitentialis satisfactio a confessore imposita etiam si extra charitatem fiat, sufficiens est quo ad forum militãtis ecclesię. Probatur hoc: quia satisfactio huiusmodi est sacramentalis: est enim tertia pars sacramenti,ac per hoc satisfacit ecclesię, si est informis, sicut confessio informis. Et hinc oritur, vt non solum ieiunia & eleemosynas,verum etiam orationes non sit solita ecclesia, iterum imponere pœnitentibus,qui eas semel soluerunt,quamuis iuniores nonnulli trepidantes timore vbi nõ est timor, & adinuenerint quandam momentaneam satisfactiunculam pro pœnitentia sacramentali, & deinde arbitrantur, quasi condignam pœnitentiam, quæ aut nõ est pœnitentia sacramentalis,aut si est,vanum mõstrat eorum timorem.Nec hoc facere edocti a sancta catholica ecclesia,& propterea reprehensione magis dignum est, quàm vsu.Secundum est, quòd quæcunque sacramentalis satisfactio si extra charitatem fit, nihil tũc valet ad expiationem pœnæ pro peccato debitæ apud Deum.Hoc ex supra dictis satis probatum est, & a Magistro senten.multis authoritatibus in decimaquinta distinct.4.capit.firmatur.Tertium est,ꝙ omnis satisfactio sacramentalis si extra charitatem fit,valere incipiet qñ recuperata charitate pœnitẽs ad cor redibit,&c.Probatur hoc ex eo quòd regulariter opus sacramentale utpote opus Dei recedente fictione sortitur effectum (ut de Baptismo, cõfessione;& extrema vnctiõe dictum est) satisfactio autem sacramentalis pars sacramenti est, uimque habet ex clauibus;ergo, si est informis sortietur postea recedente fictione effectum.

An autem totum effectum sortiatur postea quẽ sortita fuisset si in charitate peracta esset, nõ facile dixerim. Videtur tamen mihi,ꝙ nõ totum satisfactionis effectum sortiatur postea, qa sacramentalis satisfactio plus se tenet ex parte humani operis,q̃ ex parte diuini,hoc est sacramenti.Cuius oppositum accidit in aliis, ut patet in Baptismo, in quo totum opus est Dei,& hominis est solum ministerium;in satisfactione uerò sacramentali opus est pręcipue pœnitentis,& tam parum habet sacramenti,vt multi Doctores negant ipsam esse partem sacramenti. Et propterea rationabile uidetur, quòd satisfactio sacramentalis informis aliquem effectum postea sortiatur ex illa parte,quia sacramentalis est: nõ totum autem ex illa præcipua sui parte,qua humanũ opus mortuum habuit.

Ad

Ad primum ergo in oppositum dicitur, q̄ obiectio confecta est ex lana & lino, quoniam orsa est ex amicitia, & contexta est ex mera iustitia. Supponit enim pœnitentem secundum meram iustitiam debere pœnam solūmodo pati tēporalem, & cum hoc reconciliatum esse ex gratia, quasi post reconciliationem satisfactio sit sufficiens secundum æqualentiam simpliciter, & non secundum acceptationem. Et quoniam satisfactio secundum equiualentiam simpliciter, non cōsonat satisfactioni amicabili & possibili inter hominem & Deum: ideo, vt prædictum est, repetitur dicendo satisfactionem impositam temporalem pro pœna peccati siue imposita sit a sacerdote, siue non, esse amicabiliter soluendam: & si amicabiliter non soluitur, nunquam soluitur. Et propterea quę de mera iustitia & humanis punitionibus adducuntur, extra propositum sunt: quoniam de vindicatiua loquuntur iustitia, in qua attenditur æqualitas rei ad rem: nos autem de satisfactione pœnitentiali loquimur, in qua attenditur equalitas secundum acceptationem Dei offensi.

Ad 1m dr̄, q̄ sententia hęc non est dura, sed dulcedine amicitię diuinę plena, nec est occasio peccandi nisi forte accepta. Et ad formam rationis dicitur primo, ipsam ualde errare: ut patet applicando eam ad peccatorem cōmunicaturum in paschate, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato: ergo si communicat, bene facit obediendo. Quod patet esse ridiculum.

Et quia multiplicare inconuenientia, non est soluere, dicitur secundò, quòd huiusmodi rationi in quacunque materia fiat, respondendum est sic: Si non exequitur peccat, admittitur: ergo si exeqtur condigne, bene facit: alioquin negetur sequela: quoniam & communicando & non communicādo in paschate peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertio quantum ad materiam quæ tangitur de nouo peccato mortali omittentis pœnitentiam iniunctam a confessore pro mortalibus, quod nulla ratione apparet omissionem huiusmodi esse peccatum mortale, ut patet discurrendo per omnia concurrentia ad huiusmodi actum: iniuncta siquidem a confessore pro mortalibus satisfactio, quatuor habet capita. primum est, quod est iudicata & præcepta a Christi uicario; & hinc satisfactio fit actus iustitiæ cuiusdam & obedientiæ: & hinc satisfactionis omissio non habet peccati mortalis rationem, si desit contemptus, qui contrariatur præcepto: & abiiceret gradum iudicii facti. secundum est ex parte pœnitentis, quod est actus pœnitentię & charitatis: & hinc nulla est in omissione ratio peccati mortalis, nisi actus iste iustitię, penitentiæ & charitatis sit necessarius ad salutem. Quod constat esse falsum: quia actus iste non est necessarius ad dilectionem Dei, aut sui ipsius, aut proximi: qm̄ uersatur circa ea, quę sunt ad finem scilicet solutionem pœnę temporalis: quam potest pœnitens reseruare sibi in purgatorio absque mortali offensa Dei: tertium est ex parte finis, quod est expiatiua pœnę pro peccato debitæ: & hinc, vt nunc mōstratum est, non habet omissio, quòd sit mortale peccatum, sed quòd sit reseruatio luendę pœnæ. Quartum est, quod est pars sacramenti: & hinc, q̄ omissio non cōstituat sacrilegium, ex eo apparet, quod ecclesia utitur pœnitentiæ sacramento quandoq; absque hac tertia parte (ut patet de pœnitentib. in fine, quib. non imponitur secundum canones satisfactio) & ex eo quod si quis sua sponte ante confessionem satisfeciſſet, non esset imponenda satisfactio aliqua a confessore. Nec desunt dicentes posse pœnitentem male paratum ad suscipiendam satisfactionē in hac uita, absolui reseruata satisfactione in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, q̄ omissio huius partis sacramenti nō est peccatum mortale ex suo genere. Vnde quū satisfactio a confessore non imponatur, nisi ut descripta est, & vt sic illius omissio non habeat ex suo genere rationem peccati mortalis, concludendum est peccare quidem omittentem iniunctam satisfactionem (quum agat præter obedientiam, & alias uirtutes) non tamen mortaliter, deficiente contemptu, quum nec contra obedientiam, charitatemve omittat.

Ad tertium dicitur, quòd distinctio inter per se & per accidens euitat hæc inconuenientia: pœnam siquidem temporalē fieri per se ęternam est inconueniens: per accidens autem ęternari non incōuenit. Sic autem est in proposito: quoniam temporalis pœna amice soluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunquam amice soluitur. Vnde nec propterea redeunt simpliciter dimissa peccata, nec æque punitur pro peccato dimisso & pro non dimisso; si enim redirent simpliciter deberetur per se pœna ęterna. & similiter peccato non dimisso deberetur per se pœna æterna. In proposito autem ęternitas pœnę inuenitur per accidens, non tamen sicut in pœna venialiū; ratio enim proxima æternitatis pœnę perseuerātium venialium in inferno est æternitatis culpę: perseuerante n. culpa semper dēt perseuerare pœna. Ratio autem ęternitatis pœnæ in proposito est defectus acceptabilitatis: quia s. solutio pœnæ numquam est acceptabilis, quia nūquam soluitur amice.

TRACTATVS SEPTIMVS,
De ministro sacramenti pœnitentiæ, cuius unicum est Quæsitum.

QVAESTIO VNICA.

An sacramenti pœnitentiæ minister possit esse sacerdos absque iurisdictione.

CIRCA Ministrum sacramenti pœnitētię quærit̄, an possit esse sacerdos absque iurisdictione. Et est ratio dubii. Tum quia confessor summi pontificis ministrat ei sacramentum pœnitentiæ sola potestate ordinis, cum potestatem iurisdictionis super eum habere nequeat. Tum quia videtur cōmuniter dici, quod sola potestas ordinis sufficit ad absoluendum a peccatis venialibus. tum quia uidetur etiam communiter dici, quod potestas ordinis ex se, se extenderet ad omnes absoluendos, nisi per ecclesiam essent limitatæ iurisdictiones.

In oppositum est decretum omnis utriusque sexus.

Ad euidentiam huius sciendum est, quod licet multa doctorum verba sonare uideantur, solā ordinis potestatem quādoque sufficere ad hoc sacramentum, secundum tamen rei veritatem nunquā sufficit, sed semper exigitur ultra potestatem ordinis, authoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solum per ecclesiam determinatum est, sed ex ipsa sacramenti natura, habetur: legimus enim in Concilio Flore. quod minister huius sacramenta

menti est sacerdos habens authoritatem ordinariam vel delegatam. Ex quo patet quòd sacerdos sola ordinis potestate fultus, non est minister huius sacramenti. Et quum in proposito non habeat locum distinctio illa de ministro ex officio, vel in articulo necessitatis sicut in Baptismo, oportet dicere, quòd si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramentum nullum est, quia deficit minister. Est quoque sacramentum hoc ex sua natura iudiciale, quoniam forma eius consistit in actu iudicis, vt sic: actus autem iudicialis, etiam si fingendi detur licentia, non potest intelligi exerceri, nisi in subditum: igitur non ex Ecclesiæ constitutione, sed ex ipsius sacramenti iudicialis natura exigitur potestas iurisdictionis in hoc sacramento. Dupliciter autem contingit habere potestatem iurisdictionis, primo ex parte principij iudicandi, ita, q̃ potestas ipsa iurisdictionis, sit principium iudicij, sicut in naturalibus calor est principium calefaciẽdi, & in politicis potestas principis est principium puniendi, & in ecclesiasticis potestas pontificia est principium excommunicãdi, & huiusmodi. Alio modo inuenitur iurisdictio ex parte eius, qui iudicandus est, sicut contingit in iudicio arbitrorum, à partibus tantum potestatem habentium, ex hoc ipso quòd illis se submittunt in illa causa. In ministro vero sacramenti pœnitentiæ quum ordinaria vel delagata à superiori potestate est minister, licet inueniatur potestas iurisdictionis primo modo, ad ministrandum tamen sacramentum pœnitentiæ, sufficit potestas iurisdictionis secundo modo. Et ratio est, quia sacramentalis absolutionis principium non est potestas iurisdictionis, sed potestas ordinis, potestas autem iurisdictionis concurrit quò ad hoc solum, quòd facit de peccatore subditum, vel simpliciter vel quo ad talia peccata. Et hinc fit, vt quicumque potest se subijcere in foro pœnitentiali cui vult, non egeat aliunde iurisdictione in ministrante ei hoc sacramentum.

Et per hoc patet responsio ad primum, ex hoc enim quòd summus pontifex nulli in terris subditus est, potest seipsum subdere in foro penitentiali cuilibet sacerdoti, nec confessor ille habet, proprie loquendo, potestatem iurisdictionis super papa pœnitente a Christo, vel ecclesia, vel ab ipso papa tanquam a superiore: sed ex ipso quòd papa se subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reductiuè spectat ad iurisdictionem delegatam, quãuis proprie non sit delegata.

Ad secundum dicitur, quòd quia quo ad peccata venialia quilibet est liber respectu sacramenti pœnitentiæ (eo quod nullus tenetur confiteri venialia) ideo sacris rationabile est, quòd quilibet potest se subdere cui vult sacerdoti pro sacramento pœnitentiæ venialium. Et sic inuenitur hic non sola potestas ordinis, sed potestas iurisdictionis reductiue, quæ quia non est propriè delegata, tacita videtur à dicentibus, q̃ sola potestas ordinis ministrat sacramentum venialibus, quum tamen secũdum veritatem si nullo modo iurisdictio interueniret, nullum esset peccatum, vt dictum est. Caue tamen ne huiusmodi iurisdictionem extendas ad absolutionem ab excõmunicatione minori, etiã per peccatũ veniale incursa: nam quia excommunicatio minor vinculum est introductũ a potestate iurisdictionis, q̃ est principiũ iudicij, ipossibile est quod sine huiusmodi potestate iurisdõnis, quę est principium actuum iudicialium, absoluat quis ab excommunicatione minori. Vnde quãuis habens venialia tm̃ possit à quocunq; sacerdote pœnitentiæ sacramentum suscipere ex hoc ipso, quòd subdit illi: non potest tamen à quocunque sacerdote absolui ab excommunicatione minori: sed si illam habet, oportet prius à proprio sacerdote ab illa absolui.

Ad tertium dicitur, quòd illud dictum potest dupliciter intelligi: vel omnes sacerdotes à principio ex hoc ipso, quòd erant sacerdotes poterãt omnes absoluere, vel quòd omnes sacerdotes instituebantur non solum sacerdotes communes, sed iudicis communes in foro pœnitentiali. Primus sensus est falsus: quia de necessitate sacramenti iudicialis est iurisdictio. Secundus sensus est verus, suppositia veritate dicti: quoniam ante distinctiones parochiarum, &c. sacerdotes vtramq; potestatem accipiebant, ita q̃ tunc erãt & sacerdotes cões & iudices communes, postea aũt ordinantur quidam sacerdotes communes, fiunt autem iudices proprij, assignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur sacerdotes communes, qui nunquam fiunt iudices, nec cões, nec proprij, vt patet de his, qui non sunt expositi ad audientiam confessionũ, nec aliquis se subdit eis quoad venialia.

TRACTATVS OCTAVVS.

De indulgentiarum Thesauro in quatuor Quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.*
2 *Num, & quibus satisfactionibus, & meritis constet thesaurus indulgentiarum.*
3 *Num satisfactiones, ex quibus est thesaurus indulgentiarum, sint Christi merita, & sanctorum.*
4 *Num thesaurus indulgentiarum subdatur Papæ absque sacramentorum collatione.*

Circa Indulgentias post tractatum quẽdam alias editum, & plures quæstiones in secundo libro positas, iam tertio scribendum occurrit tripertita consideratione. Primo de thesauro. Secundo de causa. Tertio de susceipientibus.

Circa thesaurum occurrunt quatuor querenda: primum, an aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum. Secundo, ex quibus cõstat dictus thesaurus. Tertio quorum sint, vel fuerint reposita in dicto thesauro. Quarto an dictus thesaurus subsit dispositioni summi pontificis.

QVAESTIO I.

An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.

Circa primum (an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum) sciendum est, quòd ex duplici capite dubitatio hæc oritur, vel ex eo, quòd creditur Papam posse facere effectum indulgentiæ authoritatiue, sicut potest absoluere ab excommunicatione sic, quòd ita potest absoluere à debito pœnarum temporalium, quas pœnitentes pro suis debent peccatis, sicut potest absoluere à vinculis suspensionis, interdicti, & huiusmodi. Vel ex eo, quòd creditur effectum indulgentiarum non esse aliud, quàm solutionem ecclesiastici vinculi, quo pœnitens alligatus est ad

iniunctas

iniunctas pœnitentias. Ex utraque siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro ad efficaciam indulgentiarum: ut manifeste patet.

Prima autem opinio Francisci Matronis in 4. di. 19. Et fundatur super verbo Christi, Quodcunque solueris super terram, &c. Hinc enim vult papam veluti principem Christianæ Reipub. constitutum: & postea ex regulari potestate principum, quia q̃libet princeps habẽs plenariam potestatem, potest remittere debita peccatoribus in sua politia, infert papam posse remittere debita pœnarum temporalium, quas pœnitens tenetur in hac vita vel in purgatorio exoluere. Firmaturque hoc, inducendo, q̃ sacerdos absoluendo transfert pœnam ęternam in temporalem: ac per hoc de foro inferni in forum temporale, &c. Sed hic dicendi modus tripliciter errat. Primo in hoc, quòd non distinguit inter forũ pœnitentiale & forum extrinsecę iurisdictionis ecclesiasticæ: Papa enim, licet sit quasi princeps in foro ecclesiasticæ iurisdictionis exterioris (cuius signum est, quòd est solutus ecclesiasticis pœnis & legibus, ut princeps) in foro tamen pœnitentiali est subditus: unde & potest solui & ligari a sacerdote in foro pœnitẽtiali, & potest & dẽt sibi negari absolutio, sicut & reliquis ficte accedentib. ad sacramentum pœnitentię: pœna autem temporalis pro peccatis actualib. post contritionem & confessionem debita non spectat ad extrinsecum forum, sed ad forũ pœnitentiale. Quod etiam ex eo patet, quòd est eiusdem rationis aliis partibus, quę remissæ sunt ex uirtute clauium, vel per satisfactionem pœnitentialem, vnde quo ad hoc non habet Papa a Christo potestatem tanquam princeps, sed tanquam minister. Secundo errat in hoc quod nõ decernit inter causas debitorum: nam si princeps non posset remittere causam debiti, nec ipsum debitum remittere posset. Vnde quum papa non possit remittere causam debiti (quoniam causa debiti est peccatum: Papa autem non potest etiam veniale remittere peccatum) non igitur ad potestatem principatus eius spectat remittere pœnam ex peccato debitã. Tertio errat non discernens modum potentiæ; aliud est enim Papam posse remittere huiusmodi pœnas. Dato enim, quòd papa possit sicut rei ueritas est quòd potest ex illo Christi uerbo: Quodcunque solueris, &c. non tamen sequitur, potest hoc tali modo, puta solo iussu: stat enim quod potest hoc alio modo puta per ecclesiastici thesauri dispensationem.

Et hoc patet in simili; nam sicut Christus dixit Petro, Quodcunque solueris, &c. ita dixerit discipulis, Quorum remiseritis peccata, &c. & sicut non valet, Discipuli seu sacerdotes possunt remittere peccata, ergo possunt solo iussu seu authoritate; (sed stat, quòd possunt alio modo, scilicet ministrãdo sacramentum pœnitentiæ) ita non valet: papa potest quodcunque soluere super terram; ergo solo iussu seu authoritate hoc potest: stat enim quòd hoc possit diuersimode, quo ad exteriora quidem solo iussu, quo ad intima verò, peccata scilicet & eorum pœnas, apud Deum mediante sacramento, quo ad peccata: mediante uero dispensatione thesauri, quo ad dictas pœnas. Nec sacerdos aliter quã per sacramentum transfert pœnam ęternam in tẽporalem.

Secunda autem opinio verborũ sonum habens pro se (pro quanto indulgentię sonant pro iniunctis pœnitentiis) fundatur super hoc, quòd pœna debita a pœnitente apud diuinã iustitiam est reseruata superiori tribunali, s. illius diuinæ iustitiæ; ac per hoc non potest ab inferiori (qualis est papa) remitti, nisi papa posset supra ius diuinum, quod constat esse falsũ. Et hęc opinio tripliciter errat. Primo diminutissimè exponendo remissionem iniunctarũ pœnitentiarũ, dum exponit pro remissione solius vinculi: quum etiam ipsa verba sonent remissionẽ ipsarum iniunctarum pœnitentiarum, & non solius vinculi iniunctionis: non enim dicitur, quòd relaxamus iniunctionem, sed quòd relaxamus iniunctas pœnitentias. Secũdò, quod impietatem tribuit ecclesiæ: nam si indulgentia liberaret a sola iniunctione pœnitentię, impiè ageret ecclesia dando indulgentias: quoniam absoluendo a vinculo iniunctionis, transmitteret pœnitentes ad pœnas purgatorij, a quibus liberati fuissent exequendo iniunctas pœnitentias. Vnde magna impietas esset, dicere se facere gratiam dãdo indulgentiam. Tertiò errat in hoc, quod non discernit inter posse remittere ministerialiter, & posse remittere authoritatiuè. Licet.n. Deo debita solus Deꝰ authoritatiue remittere possit: homo tñ minister Dei, diuina authoritate sibi concessa potest Deo debita remittere ministerialiter, nec solum debita pœnarum, sed etiam debita culparum, vt patet in sacramento pœnitentiæ. Nec hoc est posse supra ius diuinum: sed est ministerialiter fungi authoritate diuina.

His igitur exclusis opinionibus, quia ex fine necessitas medij sumitur, finis autem & effectus in huiusmodi coincidunt: (sanitas n. est finis, & effectus medicinę) ideo stabiliendus est effectus indulgentiarum ex his quæ certa sunt. Et quoniam certum est omni hoc attestante ecclesia, indulgentias succedere loco iniunctarũ pœnitentiarum, consequẽs est, quòd idem est effectus indulgentiæ, qui erat futurus effectus iniunctæ satisfactionis pœnitentialis. Constat autem quòd per iniũctam satisfactionem pœnitentialem digne exequutã soluitur pœna temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiã (hoc.n. vniuersalis credit ecclesia) igitur per indulgentiam loco satisfactionis succedentem, si veraciter ac digne acquisita fuerit, soluetur quoq; tantum de pœna temporali pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam, quantum apud eandem equiualet indulgentia acquisita. Et hæc ratio non eget ampliori confirmatione, quùm iam determinatum sit per ecclesiam Romanam id quod communis doctorum opinio sentiebat, scilicet effectum indulgentiarum esse remissionem pœnæ temporalis pro peccato actuali debitę apud diuinã iustitiam: sed hinc sumenda est necessitas quæsiti thesauri. Vnde considerandum est, q̃ remissio peccatorũ, vt tota clamat scriptura, effectus est passionis Christi: ita quòd cuicunque remittitur peccatum, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnã, ex virtute passionis Christi remittitur. Credimus autem in huiusmodi remissione sicut & in vniuersis vijs Domini nõ solum misericordiam, sed etiam iustitiam inueniri: misericordiam quidẽ in hoc, q̃ miseriam peccatoris computat Christus quasi suam, iustitiam verò in hoc, q̃ meritum ac passio Christi communicatur peccatori, quasi peccator ipse pateretur, vt sic peccator debitum Deo soluat de suo, non per seipsum, sed per Christi communionem acquisito, ut patet in Baptismo in quo, propterea fit plenaria peccatorũ remissio, quia plenissime commoritur & consepelitur Christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio, Ad remissionem peccatorum, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam per sacramenta habendam, exigitur thesaurus aliquis, puta

puta meritorum passionis Christi remanẽtium in diuina acceptatione: ergo a fortiori ad remissionẽ peccatorum quo ad pœnam tantum per indulgentiam, exigitur aliquis similis thesaurus. Antecedens patet discurrendo per sacramenta, & ecclesiæ doctrinam, quam diximus. Consequentia vero ex se est satis euidens; quoniam omnis ratio exposcit q̃ diuina prouidentia si subiicientibus se sacramentis ordinauit, non remitti pœnam peccatorum, nisi computando pœnam Christi pro his, quibus remittitur, multo magis ordinauit non remitti pœnas peccatorum per indulgentias, nisi cõputando alienas pro acquirentibus indulgentias: quandoquidẽ submittere se indulgentiis, multominus est, quam submittere se sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus quam ad efficaciam sacramentorum.

QVAESTIO II.

Ex quibus constet thesaurus, vndè fiunt indulgentiæ.

CIrca secundum quæsitum (ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ) ratio dubitandi est: quoniam interdum merita, interdum passiones, interdũ satisfactiones dicunt eẽ ea, q̃ sunt in hoc thesauro reposita. Veritas aũt (vt patebit) formaliter explicat̃ p satisfactiones superfluas.

Ad cuius euidentiam non aliunde quam ex fundamento prius posito procedendum est, ex hoc, s. quod indulgentiæ succedunt loco pœnitentialium satisfactionum. Hoc enim dictũ oportet cum grano salis sumere. In pœnitentiali siquidem satisfactione digne exequuta (puta ieiunio) considerandum est quadruplex officiũ: hẽt. n. huiusmodi op⁹ quatuor officia, s. bonificandi, medendi, merendi, & satisfaciendi. Nam ex eo quod est opus bonum, bonificat operantem, & disponit illum ad alia bona opa. ex eo vero quod est tale op⁹ (puta ieiuniũ) medicinam præbet contra carnis concupiscentiã, sicut eleemosyna contra auaritiam, &c. ex eo autẽ quod a charitate procedit, meritorium est vitæ æternæ & ex eo demum quod pœnale satisfactoriũ est pro pœna temporali pro peccato debita: soluitur enim pœna absque omni contradictione per opus pœnale ut sic, in dulgentia autem non succedit loco satisfactionis pœnitentialis; nisi quo ad vltimum officium quod est satisfacere: nam ex vi indulgentiæ non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, sed solummõ soluit pœnam q̃ per pœnitentiam solui sset. Et propterea doctores consulunt assequentibus indulgentias, adimplere nihilominus suas pœnitentias: & meritum longe melius esse prædicant quã indulgentia. Nec propter hoc tñ vilipendendæ sunt indulgentiæ: quoniam salutares sunt tollendo pœnam quæ impediret ingressum cœlestis patriæ.

Notanter autem dixi ex vi indulgentiæ, quoniam si indulgẽtiæ mixtũ cointelligatur op⁹ sanctũ, quo acquiritur indulgentia, puta eleemosyna, aut aliqd huiusmodi, sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest, quam satisfactio pœnitentialis:

Nam nullum officiorum inuentorum in satisfactione pœnitentiali sibi deficit, est enim digne data eleemosyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonum, & disponens ad bona opera dantem illam, & præbet medicinam contra cupiditatem pecuniæ, & est meritoria vitæ æternæ, & est satisfactoria ex propria pœnalitate, & ultra hæc superuenit sibi solutio pœnæ, seu satisfactio per indulgentiam. Ex hoc igitur, quod indulgentia pura succedit satisfactioni pœnitentiali solummodo quo ad vim satisfactiuã, manifeste sequitur, quod thesaurus indulgentiarum, thesaurus est satisfactionum, quæ quia per opera pœnalia & meritoria fiunt, ideo idẽ dicitur thesaurus passionum & meritorum, quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem, vltra dicta, in præcedenti articulo monstratur esse, debere esse thesaurum hũc thesaurum satisfactionum, seu meritorũ, quatenus satisfactoria, ex eo q̃ vnus pro alio & in temporalibus & in spiritualibus satisfacere põt: non medicatur aũt nec fit bonus, nec meretẽ vnus pro alio: sunt igitur ea quæ sunt reposita in hoc thesauro, satisfactiones. Quod autẽ non quæcũque satisfactiones, sed solæ superfluæ in eodem reconditæ sint, ex eo patet, q̃ satisfactiones illæ, quibus satisfacientes indiguerunt pro seipsis, iã cesserunt in solutionẽ pœnarũ debitarum pro propriis peccatis, & propterea non pñt pro aliis soluere. Et simile est iudiciũ de satisfactionibus quæ pro quibusdã determinate oblatæ sunt: sunt. n. & ipsæ sortitæ suum effectũ. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis pœnis soluẽdis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas, ita quod nec pro his q̃ illas egerunt, nec pro aliis hacten⁹ satisfecerint, hoc. n. est merita seu opera esse superflua, quo ad officium satisfaciẽdi.

Obiectiones autem, quæ ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc thesauro, puta quod non solum sint satisfactiones superfluæ: sed etiam non plene remuneratæ, in sequenti articulo monstrabuntur vanæ. Et ideo concludendum est, thesaurum indulgẽtiarum esse thesaurum superfluarum satisfactionum, seu meritorum, quatenus superfluunt, quo ad officium satisfaciendi pro pœna actualibus peccatis debita.

QVAESTIO III.

Quorum sint satisfactiones, ex quibus constet thesaurus, vnde fiant indulgentiæ.

CIrca tertium de thesauro quæsitum (scilicet quorũ sint huiusmodi superfluæ satisfactiones) dubitandi ratio est: quia dicitur, q̃d sunt Christi & sanctorum: multis tamen doctoribus aduersantibus. Dum quidam nec in Christo, nec in sanctis superfluas concedunt satisfactiones: quidam autem etsi in Christo concedunt, de sanctis tamen dubitant. Franciscus igitur Maironis in quarto, distinctione decimanona, negans omni ex parte hũc thesaurum dicit nulla esse Christi superflua merita: quoniã omnia sunt plene sibi remunerata: iuxta illud. Exinaniuit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit ei nomen, &c. Durãdus vero in quarto distinct. 20. Christi quidem superflua merita in thesauro hoc affirmat, de sanctorũ vero superfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi sibi & Francisco: quia merita sanctorum sunt plenissime remunerata, imo vltra condignum; quoniam non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.

Secundo, quia ad hoc quod satisfactio vnius valeat pro alio exigitur intentio dirigens, & applicãs satisfactionem illam ad alium, de nullo autem sanctorum authenticè constat, quod habuerit intentionem satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria, ex quorum thesauro fiunt indulgentiæ.

Sed horum opinio tam in rationibus, quàm in conclusione, falsa & irrationabilis inuenitur. Et a Christo inchoãdo, falsissimum est Christi merita esse remunerata, quum Christus meruerit nobis, & continue remuneretur in membris suis, vt patet in bapti-

baptizatis, q non ꝓprio, sed Christi merito ad cœ- A
lestem perueniunt patriam. A ratione quoque hoc
alienum est, quoniam Christus est caput mystici
corporis, quod est ecclesia, ac per hoc gratia eius
est gratia capitalis, & proinde meritum eius ita se
habet ad membra eius, sicut meritum priuati ho-
minis se habet ad corpus suum, & propterea sicut
quilibet homo meretur non solum animæ, sed ẽt
corpori suo, ita Christus non solum sibi, sed aliis
meruit: immo maius quid meruit nobis, quàm si-
bi, quia nobis meruit beatitudinem, quàm sibi ip
si non meruit, sed sine merito à principio ceptio-
nis suæ habuit. Authoritas autem Apostoli non
dicit, merita Christi fuisse plene remunerata in se- B
ipso, sed duo illius præmia narrat, scilicet exalta-
tionem ipsius, & excellentiam sui nominis, meruit
enim præter hæc multa alia Christus, vt patet ex
supradictis à Diuo Thoma. De Sanctorum autem
remuneratione duo dicenda sunt.

Primum non curando de proprietate vocabuli,
sed communicando in vocabulis cum arguenti-
bus, deinde proprie loquendo de remuneratione.
Loquendo siquidem de remuneratione commu-
niter, siue sit proprie remuneratio, siue non, distin
guendum est, quod merita Sanctorum, quo ad
aliquid, sunt totaliter remunerabilia in ipsis San-
ctis: quo ad aliquid vero non sunt totaliter remu- C
nerabilia ipsis sanctis, & quo adhoc superfluunt
ipsis Sanctis, & ponuntur in thesauro remanentia
in diuina acceptatione, remuneranda in alijs. Me-
rita siquidem Sanctorum, licet secundum reliqua
officia sua possint remunerari in ipsis Sanctis, se-
cundum tamen hoc officium, quòd est satisfacere
pro pœna temporali peccatis actualibus debita,
remunerari non possunt in ipso sancto, si non est
debitor alicuius temporalis pœnæ pro suo peccato
actuali: ex hoc enim ipso, quòd Sanctus ponitur
in debitor talis pœnæ, necessario sequitur, quòd
non sit capax talis remunerationis, scilicet, quòd
satisfactio sua valeat sibi ad solutionem pœnæ pro D
se. Si supponamus ergo (quod postea probabitur)
Sanctos plus satisfeciſſe, quam pro propriis pecca-
tis erant debitores, oportet consequenter dicere,
quòd satisfactiones suæ inquantum excedunt sua
debita, non sunt remuneratæ in ipsis sanctis, quia
ipsi non indigebãt solutione pœnarũ, quæ est seu
dicitur remuneratio satisfactionis, abusiue (vt di-
ctum est) de remuneratione loquendo. At si pro-
prie loquẽdũ est de remuneratione, dicendũ est, q
merita Sanctorum omnia sunt plenissime remu-
nerata sibi, ita quod etiam ipse eis superfluę sa-
tisfactiones sunt plenissime remuneratæ, vel
remuneranda in ipsis Sanctis, quoniam quic-
quid inde meruerunt, totum eorum erit, siue
sit præmium essentiale siue accidentale. Sed ple- E
nissima remuneratio non minuit vim satisfactiuã
pro aliis, quoniam soluere pro se, vel alio, non est
meritum, aut merces, aut remuneratio quęcum-
que, actus enim satisfaciendi, quia Sanctis proces-
sit, pro quanto fuit mereri, remuneratus est vita
ęterna, &c. Et rursus pro quanto fuit tale opus pę
nale sibi, remuneratus est gaudio accidentali:
gaudebit enim de hoc, & plus passus est, quam
peccata sua demeruerint, vnde & aureola da-
tur quibusdam generibus operum ex ipsa exe-
quutione. Sed propter huiusmodi, & quascun-
que alias remunerationes non perdit actus ille of-
ficium suum, quod est soluere pro pœna tempo-

rali actualis peccati proprij, vel alieni, immo quũ
continget superfluam satisfactionem Laurentij
soluere pro pœna debita Ioanni pœnitenti, gau-
dium quoddam accidentale Laurentius in cœlo
habebit de hoc, quòd satisfactio sua soluit pro Ioã
ue. Interuenit igitur in huiusmodi ratione super
plena remuneratione meritorum tundata, error
in hoc, quòd satisfacere seu soluere pœnam tempo
ralem pro actuali peccato debitam, inter remune-
rationes seu remunerabilia computatur, quum lõ-
ge sit à genere tam meriti, quàm mercedis, vt etiã
attestantur doctores, tenentes huiusmodi residuas
pœnas si contingant inueniri in damnatis, posse
solui in inferno, vbi constat non inueniri meri-
tum, aut mercedem. Attestatur etiam, & commu
nis doctrina, tenens in purgatorio solui huiusmo-
di pœnas; & tamen in huiusmodi solutione non
mereri neque remunerari. Quia ergo pleniſſima
remuneratio quantumcunque vltra condignum,
non tollit à meritis Sanctorum superfluens à sa-
faciendi pro pœna temporali actualium peccato-
rum, si constat Sanctorum merita plus esse satisfa-
ria, quam ipsi essent debitores, nihil obstabit ratio
de plena remuneratione. Quod autem sancti plus
satisfecerint, quam demeruerint, testatur Iob 6. c.
sexto, dicens. Vtinam appẽderentur peccata mea,
quibus iram merui, & calamitas, quàm patior in
statera quasi arena maris hæc grauior appareret.
Tbi clare liquet, Iob plus passum fuisse, quam pro
peccatis suis debuerit pati, in superabundantia au-
tem passionum, consistit superabundantia satis-
factionum, vt patet ex antedictis. Simile autem es-
se de multis aliis iudicium, nemo dubitat. De in-
tentione vero Sanctorum, quod scilicet fuerit pa-
ti pro nobis, testatur Apostolus ad Colosens. pri-
mo, dicens, Adimpleo ea, quæ sunt passionum
Christi, in carne mea, pro corpore eius, quod est
ecclesia. Vbi manifeste patet, diuinam prouiden-
tiam disposuisse passiones aliquas in carne Sancto-
rum, spectare ad complementum passionũ Chri-
sti pro corpore eius, quod est ecclesia, & hanc di-
uinam ordinationem Sanctos adimplere suis pas-
sionibus superabundantibus.

Ex quibus omnibus patet, argumenta supradi-
ctorum doctorum falsa esse. De conclusione au-
tem non est amplius dubitandum, quoniam iam
per Romanam ecclesiam determinatum est, in-
dulgentias fieri ex thesauro superabundantium
meritorum, seu passionum Christi, & Sanctorum.
Quæ etiam conclusio quo ad superabundantiam
passionum Christi pro nobis fundamentum ha-
bet Scriptura primæ Ioan. 2. Ipse est propitiatio
pro peccatis nostris, non pro nostris autem tan-
tum, sed totius mundi. Ex qua authoritate patet,
passionem Thristi sufficienter satisfacere pro toto
mundo, ac per hoc quum exxequutiue pro paucis
tantum satisfaciat, infinitum thesaurum satisfa-
ctionum Christi supereſſe in sacramentis, quibus
eadem Christi passio, satisfacit. De sanctorum au-
tem superabundantibus meritis quo ad officium
satisfaciendi pro nobis, fundamentum est in Scri-
ptura in locis allegatis ex Iob, & Apostolo. Vnde
apparet quam rationabiliter ecclesia Roma. de-
terminauerit.

Et si quæratur, ad quis vtilis erit tanta superabũ-
dantia satisfactionum Christi, & Sanctorum, quã-
ta secundum prædicta supererit post vniuersale iu-
dicium, quando nulli amplius proderit, dum pro

nullo amplius soluere poterit pœnam peccato debitam, dicendum est, quod hoc ipsum, quod est merita Christi, & Sanctorum, vt satisfactoria, tam excellenter superare, omnes, quæ soluendæ fuerant, pœnas, non est vanum, sed ad gloriam Christi, & Sanctorum, & ad commendandam libertatem salutationis electorum. Hæc enim superabundantia meritorum attestatur, quod non ex insufficientia satisfactionum Christi, & Sanctorum damnati sunt reprobi, quasi solis electis illa sufficiissent, sed ex propria iniquitate damnati sunt reprobi, pro quibus sufficiens remanet satisfactio, si diuina misericordia ad illos eam applicare vellet.

Si autem quæritur, ad quid superabundans satisfactio Sanctorum ponitur, quum Christi satisfactio sufficientissima sit pro toto mundo, respondendum est, hoc propterea esse, vt Christi membra similima essent capiti, videmus enim diuinam prouidentiam disposuisse, quòd Christi membra præsertim præcipua, sibi assimilarentur quantum fas est. Vnde sicut sunt sancti quidam aliorum curatores, quidam aliorum doctores, quidam, qui pro aliis merentur, de congruo tamẽ quidam pro alijs impetrant, ita quidam sunt alienarum pœnarum satisfactores, ita vt assimilentur Christo etiam in hoc, quod pro alijs passus est, dũ & ipsi qui patiuntur plus, quam demerentur, pro aliis satisfaciunt.

QVAESTIO.

An hic thesaurus subditus sit dispensationi Papæ, aliter quam per sacramentorum collationem.

CIrca quartum de thesauro quæsitum, an scilicet thesaurus hic subditus sit dispensationi Papæ aliter quam per sacramentorum collationem, ambiguitas magna est, quoniam conferre effectum sacramenti sine sacramento, spectat ad claues excellentiæ, quas constat non esse communicatas Papæ, sed reseruatas soli Christo, remissio autem pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, est effectus sacramenti, quoniã hoc fit per Baptismum, & tertiam partem sacramenti pœnitẽtię, quæ est satisfactio.

In hac quæstione sciendum est, totam difficultatem consistere non in hoc, an thesaurus iste sit dispensabilis per Papam, sed in hoc, an aliter, quam per sacramentorum collationem possit Papa thesaurum istum communicare, quoniam nulla authoritate Scripturæ, nullaue ratione haberi videtur, quòd dispensatio talis sit credita Petro. Authoritates quidem illę, Quodcumque solueris super terram, & quorum remiseritis peccata, intelliguntur procul dubio secundum subiectam materiam, vt scilicet ea, quæ spectant ad remissionem peccatorum, commissa sint soluenda, & remittenda mediantibus sacramentis. Ratio quoque communiter allata scilicet, quòd communia bona ecclesiæ sunt dispensabilia per præsidentem ecclesiæ eandem patitur difficultatem. Declaratur enim, quòd communia ecclesiæ bona spectantia ad remissionem peccatorum, sunt quidem dispensabilia per præsidentem ecclesiæ, sed non quomodolibet, sed certo modo, hoc est per collationem sacramentorum. Ratio demum ducens ad inconueniens, puta quòd superfluæ satisfactiones Sanctorum frustra repositæ essent in thesauro, quia illæ non communicantur per sacramenta, sicut satisfactiones Christi, nec possunt dispensari sine sacramentis, ergo vanæ sunt in thesauro ecclesiæ. Hæc inquam ratio facile soluitur dicendo, quod sunt in thesauro ecclesiæ, vt à Christo dispensentur membris ecclesiæ militantis, & quòd hoc sit quotidie, dum meritis Sanctorum petimus remissionem peccatorum, & exaudimur, ita, quòd secundum has difficultates, huius thesauri dispensatio aliter quam per sacramentum, reseruata videtur summo Sacerdoti Christo, qui solus nouit merita causarum circa remissionem peccatorum.

Licet autem difficilis sit notitia quæstionis huius, quitamen vniuersalis ecclesia facto declarauit, ecclesiæ prælatos posse huiusmodi thesaurum, sine sacramentis dispensare, dum episcopi omnes indulgentias dant non crudeliter loco solius vinculi iniunctionis transmittendo ad pœnas purgatorij: sed gratiosè loco ipsarum satisfactionum iniunctarum: ex hoc enim, vt in superioribus manifestatum est oportet dicti thesauri dispensationem interuenire, quum non possint aliter fructuosæ huiusmodi indulgentiæ succedere pœnitentiis iniunctis: ideo absque hæsitatione aliqua etiam, si nulla adesset ratio, fatendum est dicti thesauri dispensationem, non solum per sacramenta quo ad merita Christi, sed aliter, quàm per sacramenta quo ad merita Christi, & Sanctorum commissam esse prælatis ecclesiæ, & præcipue Papæ. Et hoc tanto magis fatendum est, quanto per Leonem decimum, determinatum est. Suffragatur autem huic veritati ratio, tanto acceptabilior, quantò magis soluit omnes difficultates accidentes in hac re. Est autem ratio hæc, Communia præsentis ecclesiæ bona communicabilia aliter, quàm per sacramenta, sunt à præsidente ecclesiæ dispensabilia aliter, quàm per sacramenta: sed merita Christi, & Sanctorum, vt super abundanter satisfactoria, sunt communia bona præsentis ecclesiæ communicabilia aliter, quàm per sacramenta: ergo sunt à præsidente ecclesiæ dispensabilia aliter, quàm per sacramenta. Maior propositio nullam videtur habere instantiam: minor autem ex supradictis clara est, excepta vltima particula, scilicet, quòd hæc bona sint communicabilia aliter, quam per sacramenta. Quæ particula manifestatur ex eo, quod hæc eadem bona potuissent si voluissent Sancti communicare, non per viam sacramenti aliis membris ecclesiæ in particulari: ex hoc enim, quòd ipsi potuissent hoc efficere aliter, quam per sacramenta, sequitur, quod satisfactiones istæ suapte natura sunt communicabiles aliis aliter, quam per sacramenta. Hinc quoque monstratur validam esse ad propositum authoritatem illam, Quodcumque solueris: nam verus illius intellectus est, Quodcumque solueris eo modo, quo illud est solubile, & sic in omni materia currit, & ad propositum efficax inuenitur. Est enim sic practicanda. Quodcumque per sacramentum solubile, solueris, per sacramentum, & similiter, Quodcumque aliter, quam per sacramentum solubile, solueris etiam aliter, quàm per sacramentum, &cætera. Et sic subsumendo, quòd pœna temporis pro actuali peccato debita, est solubilis, & per sacramentum, & per alienam satisfactionem

nem sine sacramento applicatam, infertur, ꝙ huiusmodi pœna potest a Petro solui non solũ per sacramentum, sed ēt per alienam satisfactionem sine sacramento applicatã. Per hoc ēt saluatur ratio cõis de potestate præsidentis ecclesiæ, qm̃ vera est respectiue intellecta, hoc est, quòd bona cõicabilia per sacramenta solum, potest per sacramenta cõicare: bona autem cõicabilia etiam aliter, quàm per sacramenta cõicare. Illud vero, quod glossãndo, seu rñdendo dr̃, ea quæ spectant ad remissionem peccatorũ commissa est prælatis ecclesiæ mediantib. solũmodo sacramentis. Verũ est de spectãtib. ad remissionẽ peccatorũ simpliciter, nõ aũt de his, q̃ spectant ad remissionẽ peccatorũ ſm quid, de quorum numero est remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: præsupponit enim peccatum simpliciter remissum, & ſm minimũ quid tantum, puta temporalem pœnam remittendum.

Et per hoc patet solutio principalis argumenti. Nam sine sacramento conferre sacramenti effectũ simpliciter, seu totalem, spectat ad claues excellentiæ: conferre aũt sine sacramento id, quod partialiter potest esse effectus sacramenti, potest pertinere ad claues ministerij. Sic autem est in proposito qm̃ remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, nullus sacramenti est simpliciter, seu totalis effectus, licet sit partialis Baptismi effectus, & possit esse partialis aliorum sacramentorum effectus, & possit etiam sine sacramento effici, & sine actu clauium. Quia constat, ꝙ potest, vel per proprios actus pœnitentis, vel per amicorum satisfaciendum pro eo actus fieri, vt patet quum aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis suis, vel amicus similia facit, vt pro amico satisfaciat.

TRACTATVS NONVS.

De causa indulgentiarum in duas quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num necessaria sit aliqua rationabilis causa indulgentiarum.*

2 *Num causa in bulla indulgentiarum expressa ex hoc ipso sit rationabilis.*

QVAESTIO I.

Vtrum necessario requiritur rationabilis causa indulgentiarum.

CIRCA causam indulgentiarum dubium duplex occurrit, primum, an necessario requiratur causa rationabilis: secundum, an causa expressa in bulla, ex hocipso, ꝙ est expressa, sit rationabilis.

Circa primum, videtur pars negatiua vera, quoniam indulgentiæ indiscretæ, licet peccet concedens, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiscretæ, quæ ex causa non rationabili procedunt.

Præterea dispensatio ministeriorum Dei in ecclesia præsenti, est valida etiam sine causa rationabili facta: ergo dispensario indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta, debet esse valida. Antecedens patet in promotione indignorum: si enim indigni aliqui promoueantur ad episcopatũ, prioratum, Abbatiam, &c. quãuis promotor pessime dispensẽt huiusmodi ministeria, facta tamẽ tenẽt. Consequentia vero probatur, quia sicut credita est Papæ dispensatio indulgentiarum, ita & dispensatio ministeriorum Dei: iuxta illud, Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei.

In oppositum autem est, quòd indiscretę indulgentię eneruant satisfactionem pœnitentialem, vt dicitur extra de pœniten. & remiss. capit. quum ex eo. non eneruarent autem, si essent validę, sed supplerent, adimplentes in veritate, quod per satisfactionem pœnitentialem agendum erat.

In hac quæstione aliquid supponitur, & aliquid quęritur supponitur enim cum doctrina communi, quod vnum requisitorum necessario ad efficaciam indulgentię, est causa rationabilis. Quod ēt manifestatur, ex eo, quòd si daretur indulgentia ob causam prophanam (puta pro eundo ad theatrum) constat, quòd indulgentia esset nulla. Hoc autem supposito in quæstionem vertitur, an quẽadmodum ad collationem indulgentię requiritur rationabilis causa, ita necessario, quòd sine illa indulgentia non est valida ita ad efficaciam tantæ indulgentiæ (puta centum, vel mille annorum, & c.) exigatur simili necessitate rationabilis causa tantæ quantitatis indulgentiæ, ita quòd sine huiusmodi rationabili causa tanta quantitas indulgentiæ est inualida.

Ex communibus autem applicatis ad hoc, non est difficile concludere partem affirmatiuam veram, scilicet ad efficaciam tantæ indulgentiæ exigitur rationabilis causa quantitatis indulgentiæ, ita quod sine illa non est valida. Nam si, ut supponitur, & communiter confitemur, rationabilis causa est sic necessaria ad indulgentiam, necessario sequitur, quod ad tantam indulgentiam est etiam sic necessaria rationabilis causa illius quantitatis. Et probatur sequela inductiue.

Verum ad minus communia descendendo cõsiderandum est, quòd licet potestas papæ super cõmunia ecclesiæ bona tam spiritualia, quam corporalia sit dispensatiua: iuxta illud Apostoli, Dispensatio mihi credita est, res tamen supiectæ huiusmodi potestati, diuersimode illi subduntur, & diuersimode ab illa attinguntur. Et quantũ ad propositum spectat, distinguenda sunt in duo genera, scilicet validorum ex solo imperio, vel non validorum ex solo imperio. sunt enim quædam in Dei ecclesia, quę quamuis ad hoc, quod recte fiant, vltra pontificis imperium exigant rectam regulam voluntatis imperantis: si tamen absque recta regula solo pont. imperio fiant, valida sunt, de quib. iura dicunt, quod multa fieri prohibentur, quæ tñ facta tenent. De quorum numero sunt distributiones beneficiorum, dispensationes matrimoniorũ in casib. dispensabilib. & similia. Secundum aũt genus. ſ. inualidorum, ex solo imperio, adhuc subdistinguitur: nam quædã inualida ex solo imperio, attingi cum hoc possunt à pontifice verba, & opere per viam facti: quædã vero sunt inualida ex solo imperio, quæ cum hoc per viam facti attingi non possunt opere, sed verbo tm̃. In primo mẽbro huius subdiuisionis continetur dilapidatio bonorũ ecclesiæ, si eñ pontifex pro suo libito ecclesiæ terras, &c. donaret, donatio esset inualida: qm̃ ipse nõ est dñs bonorum ecclesiæ: & si facto, & bullis poneret eos, quib. donauit in possessionem, non propterea

pterea trãsferret dñium rerũ illarum in illos. In secundo autem membro continetur dispensatio votorum: si enim votum castitatis solo imperio à Papa dispensetur, constat dispensationem esse nullã, & circa vou vinculum: propterea per viam facti nullum actum pontifex haberet nisi verborum: executio enim cuiuscunque operis Pontificij ex solo imperio emanans, non attingit aliquid circa voti vinculum. Tribus igitur existentib. generibus rerum subiectarum dispensatiuæ potestati põtificis, facile patere potest, quòd primum genus dupliciter à potestate pontificia attingitur, scilicet dispensatione regulata, & dispensatione non regulata. Secundum autem à potestate quidem pontificia vni co modo attingitur, scilicet dispensatione, hoc est rationabili operatione: sed ab ipso Pontifice aliter de facto attingitur, puta dissipatione, dilapidatione, &c. Tertium vero sola dispensatione: id est rationabili operatione (seclusis verbis, sicut & in secundo) attingi potest tam à potestate pontificia, quàm ipso pontifice. In quo autem horum generum indulgentiæ contineantur, facile est discernere. Quòd enim non sint sub primo genere (quæ. s. sunt valida ex solo imperio) ex eo patet, quòd papa nõ potest dare indulgentias, hac sola ratione, quia vult, & si pro solo libito daretur indulgentia, non esset valida, vt ex cõmuni doctrina supponimus, & aliqualiter probatum est. Et iterum probatur, ex hoc, quòd communia ecclesiæ bona temporalia non potest pontifex donare donatione valida, ex solo, quia vult: non minus enim pretiosa ac clara ecclesiæ sunt bona communia spiritualia, quàm temporalia, & propterea si illorum donatio ex solo imperio est inualida, multo magis inualida erit horum effusio ex solo imperio. Nec soluitur hæc ratio, dicendo, quòd donatio temporalium est cũ damno ecclesiæ: nam habere damnum annexã, vel carere annexo damno, per accidens, se habet ad potestatem dispensatiuam, vt patet ex hoc, ꝙ etiam in quibusdam habentib. annexum damnum ecclesiæ, donatio ex solo imperio est valida, vt attestatur distributio prælationum. Vnde non penes damnum, vel non damnum attenditur vis potestatis dispensatiuæ.

Quia igitur communia ecclesiæ bona ex quibus efficaces sunt indulgentiæ, non continentur sub primo genere, & à secundo genere ex hoc distant, quòd per viam facti nullum operis solius verbi actum papa habere potest circa illa (non enim potest transferre possessorium de facto horum bonorum, sicut potest respectu temporalium) restat, vt sub tertio genere thesaurus contineatur indulgentiarum. Ex quibus potest formari talis ratio. Thesaurus indulgentiarum non potest veraciter attingi à potestate pontificia, nisi actu veræ dispensationis: ergo tam indulgentia, data sine causa rationabili tantæ indulgentię est inualida. Antecedens probatum est, & supponitur secundum communem doctrinam. Consequentia vero quo ad secundam partem probatur: tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiã & dans indulgentiam tantam: ac per hoc si solus actus veræ dispensationis potest attingere thesaurum indulgentiæ, solus etiam veræ dispensationis actus poterit attingere thesaurum tantæ indulgentiæ: tum quia si quantitas indulgentię attingitur aliter, quàm per veram dispensationem, oportet alium actum fingere, puta actum imperij seu liberę donationis respectu talis quantitatis, & tunc aut iste actus attingit thesaurum via facti, aut via iuris: non via facti, quia ad istum thesaurum nullus est humanus accessus per viam facti, nec via iuris, quia de iure sola dispensatio credita est papæ. Sicut sunt ergo inualidæ indulgentiæ, quæ ex causa rationabili non fiunt, ita non est valida tanta indulgentia, puta mille annorum, nisi fiat ex causa rationabili tantæ quantitatis: scilicet mille annorum.

Ad primum autem in oppositum dicitur, quòd sententia illa, scilicet indulgentiæ indiscretæ sunt, validę, verificatur de indiscretis quo ad euentum: non autem de indiscretis quo ad causam. Sunt enim indulgentiæ indiscretæ ratione euentus, quando indulgentiæ alias bene concessæ pariunt propter earum multitudinem quasi contemptum, aut ipsarum, aut satisfactionum pœnitentialium, & tales sunt validæ. Sed si sunt indiscretæ, quia carent rationabili causa, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatem, sunt inualidæ.

Ad secundum iam patet responsio ex dictis: nã ministeria sunt in alio genere dispensabiliũ, & indulgentiæ sunt in alio dispensabilium genere: illorum enim efficacia ex solo pendet imperio, horũ aũt efficacia absque vera dispensatione esse nequit. Et propterea non est similis ratio.

QVAESTIO II.

An ex hoc ipso, quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ sit rationabilis causa tantę indulgentię.

Circa secundum de causa rationabili indulgentiarum quæsitum (an ex hoc ipso, quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primo, quia aliter prædicatio ecclesiæ esset falla. Secũdo, quia doctrina Roma. ecclesię periclitaretur. Tertio, quia non esset vniuersaliter vera illa cõmunis sententia, indulgentiæ tantum valent quantum sonant. Quarto, quia aliter deciperetur populus ab ecclesia: audiens tantam indulgentiam pro tali opere, & exequens illud, vt habeat indulgentiã, & tamen non acquireret illam in veritate.

Quæstio hęc non est mota propter difficultatẽ, quam in seipsa habeat, sed ad excitandos illos, qui sciunt in vniuersali, & deficiunt in singulari. vnde distinguendo de rationabili pręsumpto, vel vero duo dicenda sunt,

Primum, Causa indulgentię expressa in bulla nisi manifestus sit error, est semper rationabilis, loquendo de rationabili pręsumpto: nam sicut sententia à iudice lata, nisi errorem contineat manifestum, pręsumitur iusta: ita causa à principe expressa in dispensationib. pręsumitur rationabilis, nisi, vt dictum est, error sit manifestus.

Secundum est, Causam indulgentię tantę expressam in bulla, non oportet esse rõnabilem in veritate. Et ratio in promptu est multiplex; tum, quia papa potest in istis errare, quum non sit hęc sententia iudicialis de his, quę sunt fidei. Vbi scito, ꝙ licet accessus ad indulgentias, & earum susceptio sit q̃dam Christianæ fidei professio, fides tñ Christiana eo modo, quo est de indulgentiis, non est de hac, vel illa indulgentia. Sed sicut fides nostra circa Eucharistiæ sacramentum est, ꝙ sub hostia rite cõsecrata continetur corpus Christi, non autem est, quod ista hostia sit rite consecrata, neque est, quòd sub hac hostia, quę proponitur adoranda, continetur

netur corpus Christi (quoniam vtrunque eorum A
potest esse falsum: fidei autem Christianæ non po
test subesse falsum) ita circa indulgentias non cu
rando pro nunc quomodo spectent ad fidem, fi
des nostra est, quòd indulgentiæ rite datæ sunt va
lidæ, & non spectat ad fidem, an ista indulgentia
sit rite data, an ista causa eius sit rationabilis, an ista
indulgentia sit valida. Et simile est de aliis singu
laribus: quoniam hæc omnia possunt esse falsa, &
propterea non spectant ad fidem nostram, sed ad
humanam opinionem, seu credulitatem, quę est
de his singularibus, & potest falli. Et propterea ac
cessus ad indulgentias, in cõi quidem est quædam
fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiã, B
procedit ex fide tanquam ex causa remota, & hu
mana credulitate huius indulgentiæ, huius causæ,
& huiusmodi tanquam ex causa proxima. Et effe
ctus sequitur conditionem causæ proximæ: sicut
conclusio minorem, seu deteriorem præmissam:
ideo potest concursus iste falli absque Christianæ
fidei detrimento. Tum, quia non solum potest pa
pa errare in hmõi, sed ẽt facile potest errare, sicut
& in aliis similibus actib. Dare siquidem indulgẽ
tias, consistit in actibus absolutionis, & dispensa
tionis: absoluuntur enim per eas pœnitentes ab
iniunctis pœnitentiis, & dispensatur thesaurus me
ritorum Christi, & sanctorum: sed tam in actu ab
solutionis, quàm in actu dispensationis facile cõ
mitti potest error, etiam ex proposito, vt patet in C
dispensatione votorũ, & in dispensatione bonorũ
temporalium ecclesiæ, & ministeriorum ecclesia
sticorum, & in absolutionibus à censuris, & iura
mentis in prejudicium aliorum, &c. ergo in hoc
quoque singulari facto quo dat indulgentiam, seu
exprimit talem causam pro tanta indulgentia, er
rare facile potest. Nec est recurendum ad Spiri
tussancti assistentiam, & propterea pie deberet cre
di, quod non potest papa in istis errare. Nã in ma
iori causa permisit Spiritussanctus Rom. pont. er
rare s. in causa spectante ad sacramentũ matrimo
nii: in qua (vt habetur extra, de sponsa. duorum in
c. licet) Alexander 4. dicit, quamuis aliter à quibus
dam prædecessoribus nostris sit aliquando iudica D
tum, quòd longe plus est, quàm dare indulgentiã
iudiscretam ex causa: tum quia erat causa sacramẽ
talis: tum quia iudicialiter actum est: indulgentiæ
autem possunt dari passim sine consilio & sine me
ditatione ac per hoc sine discretione. Quamuis igi
tur non spectet ad subditos, discutere, & iudicare
de pontificiis indulgentiis, aut causarum meritis:
dubium tamen non est posse etiam per papam da
ri indulgentias indiscretas, & quo ad causam, &
quo ad euentum.

Ad primum ergo in oppositum dicitur, quòd
prædicatio ecclesiæ quo ad indulgentias, tripliciter se habet. Primo narratiue: prout scilicet narrat E
contenta in bulla, & hic nulla est falsitas, quoniã
narratio est. Secundo doctrinaliter: & hic subdistin
guitur. Vel docendo doctrinam fidei. & sic ẽt nul
lum est periculum falsitatis, qm̃ sicut fides non se
extendit ad istam indulgentiam aut istam causam
istius indulgẽtię, ita nec doctrina ecclesiæ extendit
se ad hæc singularia. Vel docendo opiniones do
ctorũ, & sic potest prædicare falsa, si opinio prædi
cata est falsa, & propterea ad præseruandã pdicatio
nem ab huiusmodi falsitate, debent prædicatores,
aut opinatiue, aut recitatiue opiniones pdicare.

Ad secundum dicitur, ꝙ aliud est loqui de do
ctrina Romanæ ecclesiæ, seu Romani pontificis,
& aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerũt
siquidem Romani pont. multi indulgentias ex cau
sis rationabilib. dari: in qua doctrina cõtinetur, ꝙ
etiam tanta indulgentia debet procedere ex causa
rationabili tantæ quantitatis, vt superius deductũ
est. Factum autem, quòd in bullis indulgentiarũ
continetur, si quandoq; periclitaretur, non propte
rea Romanæ ecclesiæ doctrina periclitaretur.

Ad tertium dicitur dupliciter. Primo, quòd il
la sententia communis intelligitur negatiue, hoc
est non plus valent quam sonãt, diuulgata enim vĩ
sententia illa ad excludendas extensiones indulgẽ
tiarum ad ea, quæ sub earum tenore non continẽ
tur. Secundo dr̃, ꝙ vera est de indulgentiis discre
tis: non autem de indiscretis quo ad causam. Ppte
test & tertio dici, quòd vera est in foro exteriori:
quo statur præsumptionibus iuris.

Ad quartum dicitur, quòd populus potest qui
dem decipi in huiusmodi: sed non decipitur ab
ecclesia: sicut etiam potest decipi adorando ho
stiam propositam à sacerdote in missa. Si contin
geret autem huiusmodi populum falli, falleretur
aut à propria credulitate, aut ab humanis opinio
nibus, aut ab indiscreto facto dantis indulgentiã,
vel ab omnibus simul, & non ab ecclesia ad cuius
doctrinam non spectant hæc singularia, sicut nec
ad eius fidem.

TRACTATVS DECIMVS.

De susciptentibus indulgentias, in duas quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num præter gratiam ex parte susciptientis necessaria sit aliqua dispositio.*

2 *Num tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.*

QVAESTIO I.

An præter gratiam requiratur ex parte susciptientis indulgentias, aliqua alia dispositio.

CIRCA Susciptentes indulgentias dubiũ du
plex occurrit. Primum, an præter gratiam
requiratur ex parte susciptentis aliqua alia
dispositio. Secundum est, an tempore quo fit opus
pro indulgentia, oporteat operantẽ esse in gratia.

Et in primo quidem dubio pro parte negatiua
est authoritas doctrinæ communis tenentis ad in
dulgentiam sufficere tria: authoritatem in dante,
gratiam in susciptente, pietatem in causa.

In oppositum est, ꝙ ad plenariam remissionem
pœnæ per viam sacramenti pœnitentiæ, nõ sufficit
gratia ex parte susciptentis: ergo nec ad plenariam
hmõi remissionem per viã indulgẽtiæ sufficit gra
tia ex parte susciptentis. Antecedens est clarũ, alio
quin quilibet confessus in gratia, cõsequeretur ple
nariam remissionem pœnæ. Cõsequentia vero pro
batur: tum, quia sacramentum est potius, quam in
dulgentia, & distributor thesauri per sacramentũ
est longe liberalior, quàm quilibet Pontifex: quo
niam liberalitas diuina in infinitum excedit libe
ralitatem humanam.

In hac quæstione, quia difficile admittitur op
positum eorũ, quæ consueuimus, censorem desi-

dero intellectum mundum ab opinionibus. Videtur siquidem mihi rationabiliter dici, quòd non sufficit sola gratia ex parte suscipientis ad veraciter consequendam indulgentiam coram Deo. Sunt siquidem confessi in gratia duplicis ordinis: quidam solicíti ad satisfaciendum per seipsos pro peccatis suis, quidam negligentes satisfacere per seipsos. Primi condignas pœnitentias, vel petunt à confessoribus sibi imponi, parati eas implere, vel sponte illas assumunt, dum continue studeant per sua sancta opera satisfacere, ieiunando, orando, eleemosynas dando, &cætera ad hoc. Secundi vero paruissimam pœnitentiam aut rogant, aut læti suscipiunt, & quũ illam impleuerint (quam sciunt esse minimam) non curant amplius de satisfaciendo, reputantes sibi sufficere, quòd non ibunt ad infernum. Et hi sunt, quib. indulgentiæ non prosunt, iudicio meo. Et ratio, quæ me mouet est: Nullus indignus aliena satisfactione pro pœna sibi debita, consequitur veraciter fructum indulgẽtiæ, sed quilibet in gratia constitutus negligens satisfacere per seipsum, est indignus aliena satisfactione pro pœna propriis peccatis debita: ergo nullus constitutus in gratia negligens satisfacere per seipsum, acquirit fructum indulgentiæ. Maior propositio intelligentibus terminos est cuidens: indulgentia enim per satisfactionem alienam (hoc est Christi, & Sanctorum) parit fructum, qui est remissio pœnę temporalis pro actuali peccato debitæ: ac per hoc si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia. Indignos autem indulgentia non consequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifestum est, vt probatione non egeat apud intelligentes, distributionem diuinorum donorum in solis dispositis habere locum: constat autem indignos non esse dispositos & diuina operatione remissiones fieri pœnarum per indulgentias humano ministerio rite concessas.

Ad euidentiam autem minoris prælibanda sunt duo: primum est, quòd satisfactio pro pœna temporali, actuali peccato debita, est onus personale: tenetur enim ipse, qui peccauit, facere satis. Secundum est, quòd licet tam contritio, quàm cõfessio sit ita personalis, q̃ non possit per animum supplere, satisfactio tamen, quia per exteriora bona fit, inter quæ computantur amici, ita est onus personale, quòd capax est amicabilis adiutorij. Quibus præmissis probatur minor primo sic; Indignus amicabili adiutorio est indignus aliena satisfactione, sed constitutus in gratia, negligens satisfacere per seipsum indignus est amicabili adiutorio; q̃m amicitiæ ratio poscit, quòd amicorum sit idem velle, & idem nolle, & propterea, si ego pro meipso nolo satisfacere: par est vt amicus quoque hoc nolit, quin potius non amice peterem, vt me negligente satisfacere, ipse pro me pateretur. Possentque recte huiusmodi negligentes per indulgentias satisfacere, verbo Domini reprehendi, Alligant onera grauia, & importabilia in humeros hominum, idest amicorum: digito autem suo nolunt mouere ea. Nec obstat, quòd sancti iam passi sunt: quoniam similis est ratio de passionibus præteritis, & futuris, quia illis solis prosunt præteritę, pro quibus patiendum fuerat, & ideo sit pro huiusmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendum, nec postea, quòd passi sunt, illis amicorum prosunt passiones. Secundo probatur eadem minor, similiter ex habitudine ad communem ecclesiæ thesaurum, qui ia in qualibet bene ordinata Repu, quantumcunq; rationabilis adesset qñq; cauta dispensandi cõem thesaurum in ciues granatos ære alieno, negligentes tñ soluere, indigni censerentur adiutorio thesauri: ex eo em̃, quòd possunt de suo soluere, & non curant, indignos se reddunt tali subleuamine. Et nisi tales pro indignis haberẽtur, foueretur negligentiam: qm̃ alij horum exemplo ad simile negligentiam prouocarentur: legis autem est facere non negligentes, sed virtuosos. Quũ igitur ecclesia sit à Deo ordinata, æquum non est, vt spiritualis dispensatio thesauri, negligentes satisfacere pro dignis habeat: hoc enim vere esset eneruare satisfactiones pœnitentiales. Non prosunt igitur indulgentiæ constitutis in gratia negligentib. satisfacere per seipsos: quoniam indigni sunt indulgentia, sed oportet vltra gratiam dispositos ipsos esse, vt digni sint alienis satisfactionib. fiunt autem digni per hoc, quòd sunt parati per seipsos satisfacere: sic enim sunt digni amicabili adiutorio ad satisfaciendum: parati autem ad satisfaciendũ per seipsos sunt, non qui negligunt per seipsos satisfacere, sed illi soli, quorum voluntas sic est ad satisfaciendum parata, quòd non retardat opus nisi impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentiæ, quum dr̃, Vere pœnitentib. Pœnitens enim dupliciter dicitur, vel per exclusionem contrarij: quia. s. nihil habet in suo animo contrarium pœnitentię, & hoc modo quilibet existens in gratia, est pœnitens, etiam si sit negligens ad satisfaciendum. Vel per positionem virtualis pœnitẽtiæ, quia scilicet vis affectus penitentialis in eo secundum veritatem viget, & hoc modo pœnitens non est nisi solicitus ad per seipsum satisfaciendũ. Quum ergo dr̃, Vere pœnitentibus, nisi superflue seu ad maiorem expressionem appositum sit ly Vere, denotat indulgentias non consequi pœnitentes negligentes, sed pœnitentes solicitos, qui soli sunt vere pœnitentes, significantes participio actum pœnitendi, qui non inuenitur apud negligẽtes, sed apud solicitos. Manifestus quoq; suadetur hoc idem ex alio verbo eiusdem formæ, quum dicitur, de iniunctis pœnitentiis: constat enim cõmuniter, quemlibet pœnitentẽ paratum esse ad iniunctam pœnitentiam peragendam, alioquin non acceptasset illam. Et propterea ex hoc verbo duo habẽtur, alterum est, quòd indulgentia nisi noua forma detur, non absoluit, nisi à pœnitentiis iniunctis. Alterum est, quòd indulgentia non prodest, nisi parato per se satisfacere, primum enim horum explicite, secundum autem implicite (inquantum paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem verbo habetur.

Et hinc sequitur primo, quòd frustra faceret quis sibi iungi magnas pœnitentias à confessore, non vt ipsas adimpleret, sed vt per indulgentias ipsas exolueret: quoniam hoc non est esse paratum ad satisfaciendum, sed ad imponendum amicis iugum suum. Sequitur secundo, quod si forma indulgentiæ mutaretur, & ad non iniunctas extenderetur pœnitentias, dispositio tamen suscipientis non propterea mutaretur, quoniam ex natura rei exigitur ex parte suscipientis esse paratum ad satisfaciendum secundum vires per seipsum, vt declaratum est. Nec intelligo hanc præparationem ad satisfaciendum ita stricte, quin per aliquid æquiualens, aut maius suppleri possit, vt patet ex hoc, quòd contingit quandoque causam pro qua datur indulgentia, tale, ac tantum

exigere

exigere opus, vt excedat præparationem ad satisfaciendum: puta si detur plenaria pro actu quo se exponit morti pro Christo, aut perpetuæ mancipationi alicuius pij seruitij, aut aliquo huiusmodi, & tunc causa indulgentiæ ex parte concedentis tenet locum causæ rationabilis tantæ indulgentiæ, & ex parte susципientis supplet locum dispositionis reddentis dignum amicabili satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro visitante aliquam ecclesiam: nam dato, quod causa esset rationabilis ex parte concedentis, visitatio tamen ipsa non supplet vicem præparationis ad satisfaciendum: quum nec illi æquiualeat, nec excedat.

Ad obiectionem autem in oppositum dicitur, quantum ad Diuum Thom. spectat, quod aliorum opiniones sequutus est, vt ipsemet tria illa colligendo explicat in 4. sentent distinctione 20. quæstione 1. articulo 3. quæstione 2. Quantum vero ad communem doctrinam, quia non nisi opinatiua est (cum bona reuerentia dictum sit) non inconuenit adinuentis ab ipsis aliquid noui superaddi, quod sub forma indulgentiæ latebat, & ratione probabili roboratur. Et scito, quòd iuxta hunc dicendi modum soluuntur omnes quæstiones, tam denimis largo Dei foro, quàm de omittendis suffragijs pro plenarie absolutis in morte, quàm de admiratione sapientum, & de obloquutionibus detrahentium, & excitantur Christi fideles ad pœnitentiæ opera. Nec aliquid adimitur efficaciæ indulgentiarum: sicut nihil adimitur efficaciç sacramentorum ex hoc, quòd oportet accedentes ad illa esse digne dispositos, si fructuosa sibi esse volunt: soli siquidem indigni indulgentia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

QVAESTIO II.

An tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

CIrca secundum vero quæsitum de causa indulgentiarum, sciendum est, quòd dupliciter dantur indulgentiæ. Vel ita, quòd tempus indulgentiæ, & tempus operis sit vnum, & idem, vt quum datur indulgentia visitanti ecclesiam. Et tunc non habet locum hæc quæstio: quoniam cõstat tempus fructus indulgentiæ coexigere gratiã in percipiente illam. Vel ita, quòd aliud sit tempus operis, & aliud sit tempus percipiendi fructũ indulgentiæ, vt quum datur indulgentia semel in vita, & semel in morte susципientibus crucem, & tunc habet locum proposita quæstio, an exigatur gratia tunc, quum fit opus pro quo datur indulgentia.

Videtur enim pars negatiua vera. Tum, quia absque gratia tempore operis saluari possunt omnia requisita ad fructum indulgentiæ: nam saluatur authoritas in dante, pietas in causa, gratia etiã solicita in susципiente tempore quo susципit illam: ergo, & cętera.

Tum, quia non minus valet huiusmodi opus pro se, quam pro alio: sed si pro alio (puta existente in purgatorio) opus hoc quis faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præsupposito, vt quandoque fit, quòd possit quis accipere indulgentiam pro defuncto faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

In hac quæstione videtur mihi non solum tutior, sed longe rationabilior pars affirmatiua, scilicet, quòd exigitur gratia etiam tempore operis.

Probaturque hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgentiarum forma, quum ordinate vtrunque exprimitur, ita quòd primo loco exprimitur gratia, & secundo exprimitur opus non qualitercũque, sed vt ipsa gratia afficiat operantem: dicitur enim sic omnibus vere pœnitentibus, & confessis, qui visitauerint talem ecclesiam, seu qui manus porrexerunt adiutrices, & cætera. Vbi manifeste patet, ex forma ecclesia consueta haberi pœnitentiam seu gratiam coexigi ad tale opus, pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hoc ratione, Sicut thesaurus ciuilis non nisi pro ciuili causa dispensatur, ita thesaurus vitalis non nisi pro sola vitali causa dispensatur: sed thesaurus iudulgentiarum est thesaurus vitalis, vtpote ex passionibus viuis Christi, & Sanctorum constans, & vitæ æternæ impedimenta tollens: ergo pro sola vitali causa communicatur: sed opus extra gratiam non est viuum, sed mortuum: ergo pro eo thesaurus indulgentiarum non communicatur.

Et confirmatur ex hoc, ꝙ reliqua requisita ad dispensationẽ thesauri indulgentiarum sunt, viuæ: viuunt enim, qui passi sunt Sancti, viuæ sunt, & passiones eorum, viuit & summus Sacerdos, qui est vt principalis dispensator indulgẽtiæ, viuit particeps indulgentiæ: ergo & viuam oportet esse causam indulgentiæ: quæ est enim conuentio lucis ad tenebras, & vitæ ad mortem?

Nec obstat, quòd Pontifex dans idulgentiam, possit esse mortuus secundum vitam gratiæ: quoniam ipse minister tantum est, & velut instrumentum Christi concurrit. Ad causam enim principalem respiciendum est, vt patet in simili: quum scilicet dominus in charitate existens per reprobum dispensatorem eleemosynas distribuit: est ẽ opus illud viuum non obstãte spirituali morte ministri. Oportet ergo viuum esse opus pro quo datur indulgentia.

Ad primam ergo obiectionem in oppositum dicitur falsum esse, quod sine viuo opere omnia requisita ad indulgentiam saluantur: nam pietas in causa claudit in se vitam operis. Ex hoc enim, quòd exigitur pietas in causa, hoc est in opere, pro quo datur indulgentia: consequens est, quòd exigatur etiam vita: nam pietas ipsa nisi sit viua pietas, non est, quum nulla sit Christiana virtus sine charitate.

Ad secundum dicitur, quòd opus mortuum, sicut non sufficit ad indulgentiam pro se pro tempore, quo erit in gratia: ita non sufficit ad indulgẽtiã pro alio existẽte in gratia. Et si instetur, ꝙ eleemosyna facta extra charitatem pro existente in purgatorio, valet pro illo, ergo multo magis valet mediante indulgentia: respondetur, quòd eleemosyna talis non valet pro defuncto per modum satisfactionis, sed per modum supplicationis: scriptum est enim: Abscondite eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa orat pro vobis. Peccatorum autem supplicationes quandoque exaudiri Augustinus testatur, reprehendens verbum cæci nati: Nos scimus, quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc, quòd valet per modum supplicationis mortuæ non sequitur, quòd valet pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet vim satisfactionis viuæ: supplicatio autem mortua, soli misericordiæ innititur Dei, cui supplicatur.

TRACTATVS VNDECIMVS.

De modo tradendi seu suscipiendi sacros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

Quomodo tradantur, vel suspiciantur sacri ordines.

CIRCA Sacramenta tam extremæ vnctionis, quàm ordinis nihil mihi scribendũ ocurrit, nisi circa sacramentum ordinis cautos reddere: ne pertinax quisquam, aut leuis sit circa modum tradendi, aut recipiendi ordines. Nam, si collecta fuerint, quæ põtificales codices, quæue ratio authoritasque doctrinæ tradidit, incerta valde apparebit presbyteratu excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minorib. quidem ordinibus, & subdiaconatu Magister sentent. in 24. distinctione 4. senten. dicit institutos esse ab ecclesia. De diaconatu vero ambiguum magis est, quia non constat ex actibus Apostolorum Diaconos altaris, sed Diaconos mensarũ, & viduarum institutos esse ab Apostolis Actuum sexto, quin potius oppositum ibi dicitur quoniam Diaconi altaris ad orandum, & prædicandum ordinantur (vt in pontificalibus patet) ibi verò dicunt Apostoli, Nos verò orationi, & ministerio verbi instantes erimus. Quocirca licet tunc non fuerint Diaconi altaris instituti, videntur tñ ad Apostolis instituti, licet nesciatur quando, & vbi. Iungit siquidem Diaconos episcopis Paulus ad Philippẽses 2. dicens: omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum episcopis, & Diaconibus, & primæ ad Timotheum tertio, descripto episcopo, describit qualis debet esse Diaconus. Et quia ambę ecclesiæ: scilicet Philippensis, & Ephesina (cuius erat Timotheus episcopus) erant ecclesię Gentiũ, in quibus non legimus vixisse in communi Christianos Hierosolymis, ac per hoc non egebant Diaconis mensarum & viduarum: ideo Diaconi altaris videntur esse isti. Et confirmatur ex Diony. ponente Diaconatus ordinem in primitiua ecclesia: vnde Diaconatum ab Apostolis credimus cępisse. Et quod magis vrget, nulla videtur certa forma in diaconatu: nam secundum antiqua pontificalia impositio manuum super Diaconum non habet certam verborum formam, nisi orationem illam: Emitte, quæsumus, in eos Sanctum spiritum, &c. quæ secundum noua pontificalia post impositionem manuum dicenda est. Datio autem libri Euangeliorum certam habet formam verborum: sed tunc non imprimi caracterem ex eo videtur, quòd antequàm Euangelium aliquod esset scriptum, Diaconi ab Apostolis videntur ordinati, non dicendo: Accipe potestatem legendi euãgelium, sed vt creditur per impositionem manuum. Idem quoque apparet in subdiaconatu, in quo nullum pontificale habet ni si materiam sine forma, scilicet traditionem calicis vacui, & cætera. Taceo de minoribus ordinibus, in quibus varietas multiplex inuenitur etiam inter antiqua põtificalia: ex quibus apparet, quòd huiusmodi ordines sacramentalia quædã videntur magis, quàm sacramenta. Et ad hoc ducit ratio, quia per nullũ dictorũ ordinum potest ordinatus actum aliquẽ, qui si sine illo ordine fieret, esset nullus, vt patet discurendo per singulos actus Diaconi, & inferiorum. Et per hanc rationem episcopatus videtur ordo, quia aliquem actum potest episcopus, quia non episcopo factus nullus est, vt confirmare, præsuppositа veritate decretalis extra de consuetudine, cap. quanto.

Hæc autem sint collecta non ea ratione, vt nouam velimus ingerere doctrinam de sacramento ordinis: sed vt doctus quisque percipiat incertitudinem materiæ, de qua est sermo, & non velit plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: hoc est, vt sit contentus consueto pontificali ecclesiæ, in qua ordinatur. Et si aliquid fuerit omissum eorum, quæ ex nouis pontificalibus sunt addita (puta, quia non est datus subdiacono liber epistolarum cum illis verbis, Accipe librum, &cętera) non propterea suppleri oportet in alia ordinatione huiusmodi omissum: huiusmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obijciat oppositum me alibi scripsisse, dum de simultate contactus in primo quolibeto scripsi. Hæc enim non aduersantur, illis quoniam non nisi de his quorum contactus simul cum traditione in pontificali mandatis, loquutus sum.

Tutius tamen esse constat sequi antiqua pontificalia in tribus infimis ordinibus, quam modernum, in quo ostensio materia prius mandatur cum verbis, & postea tactus materiæ. Et certe mirum est, quum corrector ille mutauerit ministrũ materiæ in acolytatu, scilicet Archidiaconum in episcopum, vt tutiorem viam eligeret, quòd in præcedentibus ordinibus labori episcopi tantum pepercit, vt nimis tutam vitam eligeret. In antiquis siquidem pontificalibus diuersimode de minoribus ordinibus habetur: nam alicubi de ostiario, & lectore habetur, Tradit sibi claues, vel librum episcopus: dicens, de exorcisto vero habetur: Accipiat librum de manu episcopi dicentis sibi, de acolyto autem accipiat candelabrum, &cętera de manu Archidiaconi dicente sibi episcopo. Vbi apparet semper simultas formæ, & materiæ, & quòd materia non est monstratio, sed traditio, & acceptio. Alicubi verò habetur, vt in nouo pontificali tempore Innocentij octaui impresso legis.

TRACTATVS DVODECIMVS.

De contractu matrimoni in tres diuisus quæstiones.

SVMMARIVM.

1 *Num matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.*
2 *Num contractum matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.*
3 *Num matrimonij contractus non propter prolem, nec propter uitandam fornicationem sit licitus.*

De sacramento matrimonij. Triplex quæsitum.

CIRCA sacramentum matrimonij paucula tractanda occurrunt. Et primo circa ipsum matrimonij contractum tria occurunt dubia.

Primum est, an matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.

Secundum an contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.

Tertium

Tertium est, an matrimonij contractus nõ propter prolem, nec propter vitãdam fornicationem, sit licitus.

QVAESTIO I.

An matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum.

CIrca primum ratio dubij est, quia matrimonium inter fideles verum & ratum est sacramentum, contractus autem huiusmodi per procuratores efficit matrimonium verum & ratum: ergo est ibi sacramentum.

Præterea, Coniugium inter infideles est sacramentum, vt dicitur extra de diuortijs, cap. gaudemus: ergo a fortiori coniugium huiusmodi quod est verum & ratum est sacramentum.

In oppositum est, ꝙ nullum sacramentum ministratur per procuratorem. Ad hoc dicunt duo, primum directè respondendo quæsito, ꝙ matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non est sacramentum ecclesiæ. Quod manifestatur dupliciter. Primò, quia nullũ sacramentum susciputur per procuratorem, quia receptio sacramenti est passio personalis, quum sit intus quidem receptio gratiæ sacramentalis, foris vero exigat aliquam in sua persona sensibilem actionem, vel passionem, vt patet ex communi ratione in omnibus sacramentis. Et confirmatur ex hoc, ꝙ sacramentum pœnitentiæ non potest susciputur per procuratorem: nam sicut sacramentum matrimonij consistit in contractibus, ita sacramentum pœnitentiæ consistit in actibus iudicialibus, tam autem in iudicialibus, quàm in contractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorem, nisi ratio sacramenti, potest enim quis iudicari, absolui, ligari per procuratorem, sed non sacramentaliter, & similiter potest quis cõtractum facere de propria persona per procuratorem, sed non sacramentaliter. Et confirmatur rursus, quia si per procuratorẽ posset susciputur sacramentum, sequeretur, ꝙ dormiẽtibus amboobus cõiugibus dum procuratores cõtrahunt, coniuges sacramentum susciperent, & nihil omnino à seipsis, aut ministro aliquo sacramẽti circa ipsos tunc fieret, quod non solum est absurdum, sed non intelligibile, stante constantia sacramenti ex materia & forma, &c. & vltra hoc sequeretur, quòd dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegij, susciputens sacramentum in peccato mortali, si contigisset vt iuisset tunc dormitum in peccato mortali, non ergo coniugium contractũ inter fideles per procuratores sacramẽtum, donec coniuges ipsi coram ratificet contractum, quòd tunc fit, quum coram positi primo manifestant sibi inuicem se habere vt coniuges.

Secundum est, quòd licet huiusmodi coniugiũ per procuratorem contractum non sit sacramentum, est tamen verum coniugiũ, dirimens quodcunque aliud postea contractum cõsummatum multo magis, quàm primum cõiugium inter infideles dirimit secundum, vt dicitur extra, de diuor. cap. gaudemus. Potest tamen facilius dissolui de consensu partium apostolica authoritate matrimonium per procuratorem contractum, quàm per seipsos coniuges contractum, quoniam in illo deest sacramentum, quod non deest huic.

Ad primam ergo obiectionem in oppositum, dicitur quòd coniugium dicitur ratum dupliciter vel radicaliter, vel formaliter. Et quòd coniugium fidelium per procuratores contractum est ratum in radice Baptismi, non autem est ratum ex forma ipsius sacramenti matrimonij, coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum.

Ad secundum dicitur, ꝙ vel est loquutio intrãsitiua, vt dicatur sacramentum coniugij pro coniugio, vel latiori vocabulo sumitur sacramentum, & non proprie, vt restringitur ad significandũ sacramentum nouæ legis, de quo solo est nostra quæstio.

QVAESTIO II.

An matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus.

CIrca secundum (an matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus) absq; argumentis dicendum est, quòd quum contractus clandestinus non sit secundum se malus moraliter, sed ratione accidentium ex illo consequentiũ, ideo in casu, quo cessarent omnia inconueniẽtia, licitum esset contrahere clandestine, quoniã tunc etiam cessaret obligatio iuris positiui, quod ꝓpter huiusmodi inconuenientia constat emanasse. Cõtingit autem de facto pluries casus iste, quãdo matrimonium contractum est in facie ecclesiæ & cõsummatum, & tamen fuit in veritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimẽs, puta quia præcognouerat cõsanguineam vxoris. Tunc enim habita dispensatione per secretas vias potest & debet contrahi matrimonium sine testibus ad euitandum scandalum, imo nec coniungi debet impedimentum manifestare, sed dulciter rogare, vt pro consolatione sua velit se iterum acceptare in coniugem, & parte assentiente sufficit. Sic enim euitatur omnis infamia, & intentum habetur, & nullum potest inconueniens sequi ex huiusmodi clandestino contractu.

An vero ante contractum in facie ecclesiæ matrimonium accidere possit casus, in quo licitus sit contractus clandestinus, non mihi occurrit de clãdestino per se, sed potest contingere de clandestino per accidens, quod sit aut licitus, aut sine mortali peccato. Licitus quidem, si contingeret carere testibus, & oportet contrahere, vt si in bello seu direptione ciuitatis saluifierent coniugati, possent personæ habiles contrahere & cõsummare, vt vel sic euaderent opprobria, &c. cessant enim omnia inconuenientia, & præter intentionem est clandestinum matrimonium. Absque mortali vero, vt si puella sub malignis tutoribus, ne tradatur viro imprudenti cum damno debitæ sibi dotis, aut hæreditatis propriæ, oblata commoditate non valens habere testes præsentes, contraheret cum viro grato, prudente, &c. sciens ꝙ post factum publicabũt ipsa & vir contractum, & sic prætalebunt. Ex quo enim parati publicare, contrahunt præter intentum ex rationabili causa, clam, excusantur saltem à mortali.

QVAESTIO III.

An matrimonij contractus non propter prolem aut vitandam fornicationem, sit licitus.

CIrca tertium vero, an matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem sit licitus: ratio dubij est, quia videtur sacrilegium, sacramentum non ordinari ad finem ꝓprium, finis autem proprius sacramenti coniugij est proles educãda ad cultum Dei, & remedium concupiscentiæ.

In oppositum est cõiugium inter beatam Virginem

ginem & Ioseph, quod neutrum finem habuit ex parte virginitatis.

Ad hoc dicitur, q̃ in cõtrahendo matrimoniũ, multiplex finis potest inueniri, & quantũ ad propositum spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius cõtractus ratione actus, & hic est proles, vel remedium cõcupiscentiæ, hic enim est finis coniugij mediante concubitu, vt patet. Secundus est ipsius contractus ratione sui, & hinc est mutua potestas corporum, ad hoc enim fit hic contractus, vt neuter coniugum habeat potestatem sui corporis, seu alter alterius. Tertius est eiusdem contractus ratione sacramenti, & hic est sanctificatio coniugum, vt vnusquisque possit vas suum possidere in sanctificatione. Quartus esset, si contractus iste ordinaretur a contrahente ad aliud extraneum, puta ad aliquod maleficium. Quintus esset finis non contractus, sed contrahentis tãtummodo, hoc est q̃ esset motiuum, vt finis ad hoc, vt homo qui alias nollet cõtrahere matrimonium, applicaret se ad contrahendum matrimonium, Vergi gratia, quum Dauid contraxit cum Abisach Sunamite, non ordinauit cõiungium ad calefaciendum se, sed applicauit se ad contrahendum coniugium vt per mulierem calefieret, quũ non esset alias dispositus ad contrahendum matrimonium.

Quibus præmissis dicenda sunt, ad quæstionem motam duo. Primum directe respondendo quæsito, quod contractus est licitus, quoniã sufficit coniugio habere vtrumque finem suum proximum, finis autem proximus ipsius contractus secũdum se, est mutua potestas corporum, quatenus vero sacramentum, est sanctificatio, & propterea, etiam si non intendant prolem, neque remedium concupiscentiæ, sed solum modo esse coniuges, secundũ ecclesiam, contractus est licitus. Et sic inter senes, & quoscunque non intendentes concumbere, potest licitè contrahi matrimonium.

Secundum est, quòd communiter extranei, seu accidentes fines altero duorum modorum cõtingunt, vel vt ratio non coniugij, sed coniugij cum tali, vel vt ratio applicationis ad contrahendum coniugium. Ideo communiter huiusmodi cõtractus sunt liciti, quoniam vterq; modus est licitus. Exemplũ primi modi habetur inter Iacob & Rachelem, propter pulchritudinem enim ipsius, elegit contrahere potius cum Rachele, quàm cum Lia, dicens socero, Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum secundi, habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus quidem sæpe cõtingit, & clarus est omnibus, secundus autem amplius manifestatur exemplo & ratione. Simile quidem est, si sacerdos aliquis nollet hodie celebrare, superueniente autem amico, vt illi morem gerat, applicat se ad celebrandum, ita siquis non intenderet matrimonio coniungi, superueniente autẽ vidua promittente maria & montes, vt sibimet vtile faciat, applicat se ad contrahendũ matrimonium cum illa, intendens illã habere coniugẽ, &c. vtrobique enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et hæc est ratio quare contractus non redditur illicitus.

Et per hoc patet responsio ad obiectionem in oppositum. Nam sicut sacerdos alias non celebraturus hodie, vt morem gerat amico applicans se ad celebrandum, non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis suæ, ita qui propter bona temporalia alias non contracturus mouetur ad contrahendum coniugium, non cõstituit bonum illud extrinsecum finem coniugij, sed mutationis suæ, qua de non volente contrahere factus est volens contrahere, coniugium vero ipsum suscipit cum fine ipsius cõiugij, etiam si de fine ipsius nihil cogitet, sicut dictus sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam si nihil cogitet de fine. Eo ipso namque quod intẽdit coniugium, intendit ipsius finem, quamuis forte ad illum non se disponat, sicut sacerdos intendens celebrare, vult ex hoc ipso finem celebrationis, quamuis forte non se disponat ad illum.

TRACTATVS DECIMVSTERTIVS.

De vsu Matrimonij in duas quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num usus matrimonij ante benedictionem sit licitus.*
2 *Num usus clandestini coniugij sit illicitus moraliter.*

QVAESTIO I.

An usus matrimonij sit illicitus ante benedictionem.

CIRCA vsum Matrimonij, dubium primo occurrit, an sit licitus ante benedictionem.

Videtur enim q̃ non. Tum quia fit cõtra statutum ac consuetudinem ecclesiæ, vt patet 30. quæst. 5. in pluribus cap.

Tum quia quum sine causa rationabili hoc sit, non euaditur contemptus, quem constat constituere peccatum mortale.

Ad hoc dicitur, quod licet quibusdã visum fuerit distinguendum de reddente, aut petente debitum, & similiter de loco vbi est vel non est cõsuetudo huiusmodi benedictiõis, & similiter de causa an sit rationabilis, vel non: Mihi tamen vr, simpliciter & absolutè dicendum, quod huiusmodi actus non est peccatum mortale. Et ratio est, quia nullum apparet in iure præceptum obligans ad mortale, imo expresse in fine cap. nostrates. enumeratis concurrentib. ad nuptias, subditur, q̃ hęc omnia non seruare non est peccatum. Consuetudo quoque non obligat ad mortale plus quàm statutum, & tanto minus hęc cõsuetudo obligat, quãto alicubi (vt in Germania) nobiles nocte precedẽte benedictionem, consummant matrimonium, alicubi vero (vt in Italia) pęna apposita ab ecclesia maritis consummantib. matrimonium ante benedictionem, tam leuis est, vt testetur minimũ aut nullum esse peccatum. Ex parte vero benedictionis quum nulla fiat sibi iniuria (quoniam nec contemnitur, sed suscipitur etiam consummato matrimonio) nec admiscetur propterea aliquod falsum seu mendacium, qũ nulla sit de virginitate ibi imẽtio, nulla hr ratio mortalis peccati. Nec obstat si dicatur quod canones præsupponunt virginitatem in benedicendis saltem in sponsa, vt patet ibidem, c. sponsus. Qũ hoc de congruitate, & fm communiter accidẽtia intelligitur, vt patet ex hoc q̃ puella corrupta ante coniugium secrete ab alio nihilominus licitè nuptialem benedictionẽ suscipit. Ex parte demum finis ipsius benedictionis idẽ apparet, qũ ad duo ordinatur, s. ad solemnem traductionem

ductionem vxoris (quam constat propterea omitti) & ad diuinam obtinendā benedictionem ipsorum coniugum, quæ etiam non omittitur. Ex qb. omnib. potest formari talis ratio: Actus coniugij ante benedictionem, &c. quum nō sit illicitus nisi quia præuenit benedictionē ante debitā, nō plus habet illiciti, quàm ex iniuria vel legalis, seu cōsuetudinis inhibētis, vel benedictionis ipsius seu eius finis contrahat, sed ex nullo horum contrahit rationem peccati mortalis, vt declaratum est, ergo non est peccatum mortale. An veniali aūt peccato non excusari matrimonij consummationē ex parte tam petentis, quàm reddentis, ex eo patet, q̄ ordo ipse statutus lege, vel consuetudine non seruatur, dum ante benedictionem fit, quod post benedictionem agendum erat.

Ad primum autem in oppositum dicitur, q̄ hoc argumentum nihil valet, Statutum seu cōsuetudo ecclesiæ non seruatur, ergo est peccatū mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quàm violare statutum, seu consuetudinem ecclesiæ, quoniam nec omne statutum, nec omnis consuetudo ecclesiæ obligat ad mortale.

Ad secundū dicitur, falsum esse, quod vbi deest rationabilis causa violandi seu non seruandi statutum & consuetudinem ecclesiæ, ibi est contēptus: stat enim quòd ex infirmitate seu concupiscentia veniali fiat trāsgressio, & sic communiter videtur accidere in huiusmodi casibus: ET propterea quia communiter ex contemptu non fit, communiter non est peccatum mortale.

QVAESTIO II.

An usus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter:

SEcundo quæritur, an vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. ET est ratio dubij, quia si Pars affirmatiua poneretur, aut hoc esset ratione annexi scandali, aut ratione inhibitionis ecclesiæ: sed scandalum tollitur, si vsus est occultus, inhibitio autem ecclesiæ non facit peccatum mortale, quum in præcedenti artic. conclusum sit, vsum coniugij ante benedictionem non esse peccatum mortale, quamuis sit contra inhibitionē ecclesiæ.

In oppositum est, quòd vsus coniugij non legitimi est peccatum mortale. clandestinum autem matrimonium quamuis sit verum & ratum, constat non esse legitimum: ergo.

Ad huius euidentiam recolendum est, in coniugijs dupliciter inueniri illicitum & mortale, vel quia malum, vt coniugium cum parente, vel quia prohibitum, vt coniugium cum affinibus seu cōsanguineis quarti gradus. Vsus autē coniugij clandestini vtroque modo illicitus inuenitur, & quia prohibitus. Est siquidem malus, non f̄m se, sed f̄m sibi annexa. Ad cuius pleniorem intelligentiā sciēdum est, quod licet clandestinum coniugium cū suo vsu habeant omnia requisita ad substantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicitur q̄ neutrum est f̄m se malum, ex naturali tñ hominis proprietate, quia est animal sociale atque politicū, prouenit túrpitudo in clandestino coniugio & ei⁹ actu. EX hoc nanque, q̄ homo est animal sociale, & politicum, prouenit q̄ coniugiū & ipsius actus debeant sic fieri vt sint sine offensa, & periculo offendendi societatem politicam, vsus autem clandestini coniugij annexum habet scandalum vitæ socialis dum scitur commiscerī personas quæ nesciunt coniuges, nec etiam sine scandalo appareret mulier grauida, & proles fieret, &c. Ipsum vero cōiugium clandestinum annexum habet periculum offendendi vitam socialem, quoniam posset alter coniugum noua inire connubia, dum ignoratur ligatus altero coniugio. EST igitur tam clandestinū cōiugium quàm ipsius actus, etiam si prohibitio legis non esset de genere malorum moraliter, non secundum se, sed secundum sibi annexa.

Vtrum aūt sit mortale peccatum, considerādū restat ex vtroque principio, f. annexę moralis malitiæ & legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis iniquitatis distinguendum occurrit, & dicendum, q̄ quando actus huiusmodi habet annexam scandali turpitudinem, est peccatum mortale: qñ vero caret annexa turpitudine, non est peccatum mortale. Et horum ratio est in promptu, quia ex quo ratio peccati mortalis cōsurgit ex annexa turpitudine extante, illa fit peccatum mortale, & illa non extante, non est peccatum mortale. Notanter autem dixi actus huiusmodi, ad differētiam vsus, quoniam frequens actus, qui vsum constituit, impossibile est, moraliter loquendo, q̄ careat scandalo: nam frequens secreta conuentio personarū, quæ possunt esse coniuges, semper est suspecta, & experientia teste videmus scandala maxima est huiusmodi vsu prouenire. Ex parte autem inhibitionis ecclesiasticæ mortale peccatum videtur, quoniam Euaristus Papa (vt hr̄ 30. quæst. 5. canone, aliter) damnat huiusmodi coniugia, ita quod nō cōiugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes esse non dubitat. Quod quia verum esse constat in iudiciali foro, in quo clandestinum matrimonium non est matrimonium ex authoritate Papæ promulgatum, damnabilem cōstituit clandestini vsum matrimonij. Simpliciter igitur, & absolute loquendo, vsus matrimonij clandestini peccatum mortale est, vtpote scandalosus scandalo notabili, reddente vtrumque coniugem infamem, & a iure damnatus vt adulterium, seu fornicatio. Quocirca caueant confessores viduarum nobilium, ne consulant fornicariè, vt contrahāt clādestinum matrimonium, quasi licitè deinceps satisfacturæ voluntati suæ cum clandestino cōiuge, tum quia non sunt facienda mala, vt veniant bona, & multominus vt euitentur peiora, tum quia per hoc non euaditur peccatum mortale in vsu dicti coniugij, tum quia adiungitur periculum homicidij vtriusque, aut alterius coniugis, vt pluries vidimus nostra ætate: consanguinei enim multo magis vindicant talia coniugia, quàm si fornicatio sola fuisset.

Ad obiecta ergo in oppositum dr̄, q̄ licet actus vnus seu aliquis possit esse ita occult⁹, quòd careat f̄m se omni turpitudine scandalosa, frequens tñ actus, vt dictū est, esse nō potest, & ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo scādali, quia posset inde coniunx concipere, & sic scandalum sequeretur. Inhibitio autem ecclesię non similiter se habet ad vsum coniugij ante benedictionem, & ad vsum coniugij clandestini, quoniam primum simpliciter inhibet, f̄m autem non solum inhibet, sed damnat vt stuprum, seu fornicationem. Et ratio est disparitas, quia actui coniugali debetur torus publicus, hoc est, publicè præparabilis seu præparatus, vnde & coniuges contorales dicuntur, clandestini autem coniugij actui non potest publicè torus præparari quum coniugium ipsum publicè habeatur tanquā non sit, quum probari non possit. Ante benedictionem vero publicis cōiugibus potest publicè tor⁹ præparari, imò & de facto millies præparatur & propterea actus coniugij clādestini

destini meritò reprobatur ac damnatur, actus vero publici coniugij non reprobatur nec damnatur, sed solius cæremoniæ defectu accusatur, est enim præceptum cęremoniale de non præueniendo benedictionem, de non vtendo vero clandestino, est præceptum propriè substantiale. Et hinc sequitur, quòd non solum vsus sed etiam actus vnus coniugij per se clandestini, etiam cum sterili seu vetula, quæ non potest concipere, quantumcunque occultus est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clandestinus propter damnationem ecclesiæ damnantis omnem contractum, & concubitum clandestinum in sua specie, ac per hoc omnē concubitum & contractum clandestinum, & consequenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestinè, aut clandestinè consummandi, damnationem suæ speciei incurrit.

TRACTATVS DECIMVSQVARTVS.

De Delectatione morosa in tria quæsita diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num uoluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.*
2 *Num uidua, quæ uoluntarie delectatur de cōiugali actu præterito, peccet mortaliter.*
3 *Num uoluntaria delectatio de uisa pulchra mulier sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.*

CIRCA actum coniugij, quoniam multa scripsimus in commentarijs præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quædā etiam in quolibetis, ideo ne eadem repetamus, pertranseundum est. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectatione morosa soluendo.

DVBIVM I.

An uoluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum.

EST autem primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito cōditionaliter, sit mortale peccatum. Verbi gratia, cogitat quis de actu cōiugali cū tali muliere si esset vxor sua, & voluntarie delectatur de actu cogitato, an in hoc & similibus sit peccatum mortale. Et est ratio dubij, quoniam pro parte negatiua est quod delectatio est de actu licito, inquantum quod consensus in huiusmodi actum nō est peccatum, si enim consensus in actum non est peccatum, a fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte vero affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauēs huiusmodi delectationem, vt peccatum mortale.

Ad hoc dicitur, quod sine dubio huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale, quia est simpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius euidentiam discernendum est inter consensum & delectationem, quoniam tam consensus, q̄ desiderium ferri potest in obiectum, vel absolutè, vel conditionaliter, potest enim quis desiderare cibum absolutè, & potest rursus desiderare ipsum sub conditione, puta si non esset dies ieiunij. Et qđ dicimus de actu, idem intellige de delectatione cōsequente actum exterius exercitum, nam pōt quis desiderare delectationem cibi & absolutè, & sub conditione puta velle delectari in comedendo, si non esset dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria consequens obiectum interius apprehensum, & concubitum siue absolute, siue conditionaliter, non potest distingui in delectationem conditionalem, vel absolutam, sed ex hoc ipso quod inest huiusmodi delectatio voluntariè, est simpliciter, & absolutè delectatio. Vnde cum aliquis desiderat actū coniugij cum aliqua conditionaliter, ideſt si esset sua, nō peccat, quoniam desiderium obiectū habet rectæ rationi consonum, sed quum delectatur quis de huiusmodi actu cōditionali cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis, quoniam cōditionalis nihil ponit in esse, huiusmodi autē delectatio ponitur in esse voluntariè. Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum & cogitatum, quatenus est conditionale, ac p hoc redit ad naturam sui generis, s. delectationis morosæ de illicito concubitu. Ex hoc namque quod actꝰ vt conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem, sequitur quod relinquat eam in genere delectationis voluntariæ de concubitu seclusa conditione, quæ sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere, quam relinquere illā in specie delectationis voluntariæ de concubitu, ac si illa conditio nō esset cogitata, & hoc est quod timoratæ conscientiæ vtriusque sexus testantur.

Et per hoc patet solutio ad obiectum, quoniam non est idem iudicium de consensu, & desiderio in actum exteriorem illiusque delectationem sub conditione, & de præsenti delectatione volūtaria de eodem actu eademque delectatione cogitata. Nec est verum, quod præsens delectatio sit de actu licito, quoniam non est de illo conditionaliter, actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

DVBIVM II.

An uidua, quæ uoluntarie delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.

SEcundum dubium est, an vidua quæ voluntariè delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

Ad hoc dicitur, quòd formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale. Et ratio est, quia eiusdē moris est delectari de præsenti, præterito, vel futuro: huiusmodi enim differentiæ non variant speciem moris de bono in malum, & propterea sicut simpliciter, & absolutè, viduæ consensu approbatiuo potest placere actus præteritus, ita potest delectari de illo. Et licet hæc ratio sufficiat, manifestatur tamen ex simili, iudex enim functus officio, potest voluntariè delectari de vindicta, quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ, nec solum iustus potest delectabiliter memorari, verum potest etiam delectabiliter hęc enarrare, vt patet. Idem autem est iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione, & facto vindictæ, & cuiuscumque alterius actus, memoria enim de iustis seu licitis, eodem more est delectabilis, quo & ipsa iusta & licita fuerunt delectabilia.

Aduertendum tamen est hic, quòd aliud est loqui de voluntaria delectatione præteriti actus licti, & aliud est loqui de concomitantibus illam: nā stat quòd ipsa delectatio de actu præterito voluntaria immunis sit secundū seipsam a peccato mortali, & tamen ipsamet, vt annexum habet malum aliquod (puta pollutionem, vel delectationem interiorem,

teriorem, consequentem velleitatem actus similis præterito, aut consequentem insurgentem concupiscentiam) sit peccatum mortale. Et quia venerea quantumcunque licita, quum cogitantur, annexam habent concupiscentiam carnis, motusq; qui etiam non præcipiente intellectu insurgunt (vt experientia testatur) ideo si viduæ delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruinæ animæ ad aliquem prauum consensum huiusmodi delectationum annexarum (vt communiter videtur accidere voluntariè immorantibus in memorijs talibus) tenetur euitare huiusmodi memoriã, sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine his tamen, huiusmodi memoriæ communiter sunt peccata venialia, quia carent pia necessitate & vtilitate.

A

B

DVBIVM III.

An uoluntaria delectatio de uisa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.

TErtium est, An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ. Et est ratio dubij, quia simile videtur iudicium de delectatione omnis sensus: sed voluntaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationem morosam. ergo & de visa.

Ad hoc dicitur, quòd quum nulla sensatio naturalis sit secundum se peccatum (quoniam est a natura ipsa, cum consequente delectatione) proculdubio nisi mulieris visus aut tactus sit mortaliter malus, delectatio voluntaria de ipsa visa aut tacta nõ est mala. Verum inter tactus & alios sensus est quo ad propositum differentia in hoc quòd visus mulieris pulchræ secundum seipsum delectabilis, non est libidinosus nisi ex parte videntis ad malũ ordinetur, tactus autem per oscula & amplexus, vt est secundum tactum talem delectabilis, est libidinosus, sicut & concubitus, nisi coniugij bono honestetur. Quoniam delectatio sensibilis secundum quendam tactum, scilicet oculorum, amplexum, & huiusmodi, est secundum se a natura ordinata ad venerea, delectatio autem visus non est secundum se ad hoc ordinata. hinc enim fit, vt illa ob solam delectationem exercitata sint libidinosa, visus autem minimè. Et propterea sicut sensibilis delectatio osculorum, &c. extra cõiugium illicita est, & secundum se mortalis (vt in commentarijs præcedentibus libri diffuse declaratum est) ita voluntaria delectatio de huiusmodi cogitatis, mortale peccatum est delectationis morosę. Et per oppositum, quia videre mulierem pulchram, non est secundum se ordinatum ad venerea, ideo delectabiliter videre mulierem pulchram, & ex suo genere nullum est peccatum, ac per hoc delectabiliter cogitare de visa muliere pulchra nisi otiosè vel ob malum fiat, peccatum nullum est. ET hæc similiter intellige de huiusmodi actibus secundum se: nam secundum annexa pericula iudicandum est iuxta canones periculorum, multi enim ex aspectu mulierum corruerunt, vt patet de Dauid, &c.

C

ET hæc sufficiant pro hoc libro super tertia parte diui Tho. ac per hoc pro commentarijs integris super tota summa eiusdem, ad gloriam in primis omnipotentis Dei, deinde ipsius diui Tho. vtilitatem autem ecclesiæ. Sub correctione sanctæ sedis Apostolicæ (in qua nunc sedet Leo decimus Pontifex Maximus) cui & scripta & scribenda omnia submissa semper esse volo. Romæ die 19. Decembris. Anno Christianæ salutis millesimo quingentesimo vigesimo, ætatis autem meæ quinquagesimo secundo, Amen.

AD REVERENDISS. AC ILLVSTRISS. D. D. IVLIVM MEDICEM S. RO. ECC. PRESBYTERVM CARDINALEM, AC VI-. cecancellarium, Tractatus de Indulgentiis, Thomæ de Vio Caietani Cardinalis Sancti Xysti.

PROLOGVS.

SAtis constat, pater amplissime, inter eos thesauros qui ab apostolicæ potestatis throno ad animarum salutem per ECCLESIAM diffunduntur, nequaquam in extremo loco ponendas esse remissiones illas, quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum varias & pontificij iuris Theologiæ professorum opiniones esse animaduerterẽ, libuit mihi pro mea consuetudine qui omnes meas lucubrationes ad ECCLESIÆ vtilitatem semper contuli, pro virili mea, id quoque in summam compendiumq; redigere, quid illud denique sit quod tanquam ratum certumque de huiusmodi remissionibus habeamus. Nostrum vero de hac re opusculum tibi iure optimo dedicandum censui, tum sequutus illorum morem qui principibus viris integritate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis (qualem te esse omnes gaudemus) libros suos nuncupare prægestiunt, vt sub illorum auspicijs honestati, gratiores in vulgus prodeant. Tum quia sanctissimi Domini nostri Leonis X. benignitate, in sacrum Rom. ECCLE. Senatum accitus, inclytæ familiæ vestræ in vniuersum, ac seorsum & singulis vestrum, tibique præsertim (quem præcipuum mihi patronum dominumque elegi) & meipsum, & omnes ingenij mei fœtus dedicandos esse cognosco. Addo etiam quum tu Ro. ECCL. vicecancellarius diuo suffectus sis Laurentio, cuius est officiũ sedis Apostolicę tractare thesauros, ac dispensare, iure quodam suo nostrum hunc libellum, in quo agitur de spiritualibus ECCLESIÆ thesauris, vt patronus ac præses tibi vendicas & asciscis. Oro itaque amplitudinem tuam, vt ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & meipsum maximo tuo beneficio honestatum dignatus es in clientelam accipere.

TRA-

TRACTATVS DECIMVSQVINTVS.

De indulgentijs in Decem Capita diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Quæ a Prisci constant de indulgentijs.*
2 *Quid sit indulgentia.*
3 *Obiectiones contra assignatam indulgentiæ definitionem.*
4 *Quæstiones tres contra assignatam definitionem indulgentiæ.*
5 *Soluuntur obiectiones in tertio cap. positæ, num indulgentiæ spectent ad iurisdictionem.*
6 *Solutio obiectionum 3. cap. num indulgentia sit absolutio.*
7 *Solutio obiectionis 3. cap. quod indulgentia sit de iniunctis pœnitentijs.*
8 *Responsio ad quæstionē de indulgentiæ causa 4. c. posita.*
9 *Responsio ad secundam quæstionem de tempore veræ pœnitentiæ cap. 4. positam.*
10 *Responsio ad tertiam quæstionem 4. cap. positam de tempore confessionis.*

CAPVT II.

Quæ a prisci constant de indulgentijs.

DE ortu indulgentiarum, si certitudo haberi posset, veritati indagādæ opem ferret, verum quia nulla Sacræ Scripturæ, nulla priscorum Doctorum Græcorum, aut Latinorum authoritas scripta hanc ad nostrā deduxit notitiam, sed hoc solum a trecentis annis scripturæ commendatum est de vetustis Patribus, quod beatus Greg. indulgentias stationum instituit, vt in 4. sent. diui Tho. habetur. Longè siquidē post Greg. legimus, quòd quidam indiscretas & superfluas indulgentias dabant, vt Innocen. 3. in cap. quum ex eo. extra de pœn. & remiss. dicit. Et per 40. fortè annos ante ab Alex. 3. propositam de indulgentijs datis ab Episcopis quæstionem solutam inuenimus ibidem in capit. quod autem. Ex verbis quoque Innocen. 3. in cap. excommunicamus. extra de hæret. §. catholici. apparet concessam fuisse indulgentiam euntibus in subsidium Terræ sanctæ. Et quamuis non inueniatur in iure, indubie tamen tenetur cruciatæ expeditionem fultam fuisse indulgentia plenaria. & hoc haberi dicitur in parte decisa decretalis ad liberādū. extra de iudæis.

Ex his autem textibus nō solum habetur, ꝙ indulgentiarum gratia antiqua est in Christi ecclesia, & non noua adinuentio, sed habent clare quatuor. Primò, quòd dare indulgentiam alicui est illum absoluere. Secundò, quòd ista absolutio spectat ad forū pœnitentiale. Tertiò ꝙ ista absolo est a pœnitentijs iniunctis. Quartò, quòd quandoque sunt indiscretæ. Et primum quidem eorum habetur expresse in dicto cap. quod autem. ab Alex. 3. respondere Archiepiscopo Cātuarien. quòd quia nullus potest ligari, aut solui a nō suo iudice, ideo indulgentię concesse ab aliquo episcopo, non se extendunt ad non subditos sibi nisi de consensu propriorum iudicum. Hæc enim rō sio clare docet quòd quia indulgentia est absolutio, ideo a proprio iudice vel de consensu proprij iudicis ab alieno potest fieri tantum. Reliqua vero tria habētur ex Concilio generali sub Innoc. 3. in cap. quum ex eo. extra de pœn. & re. Quòd enim spectet ad forū pœnitentiale, inde habetur, quia ibi dicitur, ꝙ eneruat pœnitentialem satisfactionem indiscreta indulgentia. Quòd ab iniunctis liberet pœnitentijs, clare ibi habetur, & similiter, quòd superflue & indiscrete quandoque fiant.

CAPVT II.

Quid est indulgentia.

PRincipium igitur inuestigandæ quiditatis indulgentiæ ex his quæ constant sumendo, ab illius stabilito genere ex sacris canonib. ordinamur. Et dicamus, quod indulgentia est quædā absolutio, nisi. n. per se & proprie indulgentia absolutio esset, non redidisset per se rationem eius, quare indulgentia non prodest non subdito, quia ligari absoluive non nisi subditus potest. Si enim ratio est per se, oportet indulgentiam consistere in absoluendo aut ligando, constat autem ꝙ indulgere non est ligare. igitur est absoluere. Necessarium est autem asserere rationem canonis esse per se, quia ea quæ sunt per accidens, repelluntur à qualibet scientia. Est igitur ecclesiastica indulgentia (colligē do omnia certa ex sacris canonib.) absolutio ab iniuncta pœnitentia in foro pœnitentiali. Et quāuis prima facie videantur hæc non sufficere ad indulgentiæ diffinitionē, scrutando tamen singula subtilius, apparebit sufficiens. Differt siquidem in primis indulgentia ab omnib. priuatis actionib. ex genere, sub quo continetur absolutio, est. n. absoluere sicut & ligare actus iurisdictionis. Et ex hoc indulgentia differt tam ab actionibus priuatis (puta quum vnus orat, aut facit pœnitentiam pro alio aut seipso) quàm ab actionib. communibus personis publicis & priuatis, puta compensatione vnius ad alterum, aut subuentione dando alicui pretiū, vnde soluat creditori. Nullus siquidē horū actuū est actus iurisdictionis, quilibet enim absque quacunque iurisdictione potest huiusmodi actꝰ exercere, non solum in profanis, sed etiam in proposita materia, vt enim in 4. sent. Theologi dicūt: Vnꝰ homo existens in charitate, potest facere pœnitentiam & satisfacere pro altero in charitate existēte. Quod ecclesiæ consuetudine approbatur, ieiunia aliaque opera satisfactoria esse pro pœnis debitis animabus in purgatorio existentib. affirmante, si pro illis a personis in charitate existentib. fiant. vbi patet opera satisfactoria priuatarum personarum absque vlla iurisdictione ecclesiastica compensari pro pœnis animarum quæ purgantur, & pro pœnitentijs illis iniunctis satisfacere, & est quasi pretiū, quod priuatæ personæ animab. donant, vnde quasi soluant & liberentur. Differt deinde indulgētia, ex hoc, quod non est quicunque iurisdictionis actus, sed talis, s. absolutio ab actu distributionis, quo curam habens boni communis distribuit illud partibus eiusdem communitatis, vt quum distribuit princeps, aut communitas honores Reipublicæ ciues. Absolutio enim est actus iudicis ad vnū subditum nulla habita ratione æqualitatis ad alterum, vt patet etiam in hac materia, quum, datur indulgentia alicui vni, quod quotidie per confessionale aut indultum fit. Distributio autem vt patet 5. Ethic. fit secundum æqualitatem proportionalē, quæ sine ratione ad alterum fieri non potest vni, quum hoc intelligi non possit. vnde quum vnus tantum cuique honoratur in Rep. si iusta distributione honor talis illi defertur, rationem illius habere ad alios est necessarium, & quanto alijs præstat simpliciter vel tunc, quo ad hoc, tantum nunc honoratur. Monstratur quoque ex hoc, ꝙ indul-

gentia

gentia est absolutio, & effectiua illius causa, scilicet iudex, actus enim iurisdictionis operatio est iudicis, & per hoc monstratur requiri tam authoritatem in dante indulgentiam (non enim est iudex sine authoritate) quàm rationem, non enim pro libito, sed ratione suadẽte absoluit, aut ligat iudex nisi cuius voluntas lex est, quod soli Deo conuenit. Et materialis, scilicet subditus, in quem exercetur, non enim absolui potest nisi subditus, vt Alexan. 3. ad hoc propositum in allato canone dixit. Sed materia circa quam exercetur per subiunctã particulam monstratur, quum subiungitur, ab iniuncta pœnitentia. Est siquidem indulgentia subditi absolutio quo ad iniunctam sibi pœnitentiam non in foro contentioso, sed pœnitẽtiali, ita quod ly, in foro pœnitentiali determinat duo, scilicet absolutionem & iniunctam pœnitentiam. Et est sensus quod indulgentia est absolutio in foro pœnitẽtiali a pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali. Et enim indulgentia, quia actus est iudicis, ad aliquẽ forum spectat, liquet autem quod non contentiosi est fori, pœnitẽtialis igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis, forum enim pœnitentiale ad ecclesiasticum tantum iudicem spectat, & propterea ecclesiasticum oportet esse iudicem, qui indulgentiam concedit. Verum quum pœnitentialis absolutio fetur in eam, quæ est ordinis, quæ sacramentalis est (vtpote sacramentum pœnitentiæ perficiens sacerdotis ministerio) & eam quæ est iurisdictionis tantum, quæ a legatis & electis tantum pontificibus exercetur, & illa directè, & per se primo culpam respiciat (est enim absolutio ab ipso peccato) ista autem culpa remissionem præsupponat, & pœnam peccato debitam respiciat, non quamcunq;, quia non pœnam æternam (non enim liberat indulgentia a pœna inferni) sed temporalem, quæ hic, aut in purgatorio exoluenda pro commisso peccato est: ideo ad differentiam sacramentalis absolutionis remittentis culpam, & æternitatem pœnę subiunctum est in diffinitione, ab iniuncta pœnitentia, iniuncta siquidem in foro pœnitentiali pœnitentia non nisi temporalis esse potest, & remissionem culpæ præsupponit. Monstratur nihilominus ex eadem particula qualitas subditi, cui confertur indulgentia, quòd scilicet sit vere pœnitens & confessus. Nam quia in sacramento pœnitentię non ligat ad pœnam sacerdos, iniungendo pœnitentiam, nisi absoluendo à culpa, & prius natura absoluit, quàm ligat (quia obligatio ad pœnam temporalem supponit remissionem culpę, absolui autem a culpa ab ecclesiastico iudice nullus potest nisi verè pœnitens & confessus) idem ex hoc ipso, quòd indulgentia est absolutio à pœna iniuncta in foro pœnitentiali, monstratur quod recipiens indulgentiam debet esse vere pœnitens, & confessus, attestante consueta forma indulgentiarum, in qua dicitur verè pœnitentibus & confessis. Differt demum indulgentia à remissione pœnarum iudicialium ad forum contentiosum spectantium per eandem particulam, scilicet iniuncta in foro pœnitentiali, indulgentia siquidem non liberat à pœnis iniunctis in foro contentioso, & vsque adeo ab illis elongatur, vt diuus Thomas propterea dicat, religiosos per indulgentiam non liberari à pœnitentijs sibi iniunctis in capitulo, à suis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quòd diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, cuncta complectitur quę ad rationem indulgentię cõcurrunt. Est igitur ecclesiastica (de qua est sermo) indulgentia, absolutio à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali.

CAPVT III.

Obiectiones contra assignatam rationem indulgentię.

QVAESTIO.

Num dare indulgentias spectet ad iurisdictionem.

HAbet autem dicta diffinitio indulgentiæ difficultates multas & obiectiones, contra tria in illa contenta.

Contra illud in primis dictum, scilicet, dare indulgentias est actus iurisdictionis, opponitur à Durando in quarto sent. dist. 20. Tum quia iurisdictio exerceri potest in inuitum, indulgentiam autẽ nullus consequi potest inuitus. Tamen quia nullus potest vti actu iurisdictionis, in seipsum, indulgentia autem alijs data potest concedens vti sicut alij. Ab alijs vero, tum quia Archiepiscopus potest in tota sua prouincia īdulgẽtias dare, vt patet in cap. nostro. extra de pœn. & rem. & tamen constat Archiepiscopum non habere nisi in articulis quibusdam potestatem in subditos suffraganeorum, extra de offi. ord. cap. pastoralis. Tamen quia indulgentiæ dantur etiam defunctis existentibus in Purgatorio, qui à iurisdictione ecclesiæ sunt exempti, vtpote extra hanc vitam, & quos ecclesia non potest ligare, cui data est potestas ligandi atque soluẽdi super terram tantum.

QVAESTIO.

Num absolutio potius, quàm distributio, vel compensatio sit indulgentia.

COntra aliud deinde dictum, scilicet quòd indulgentia est absolutio, non compensatio, aut distributio, opponitur communis tam theologorum, quàm canonistarum doctrina, canonizata à Clemente VI. in extrauaganti, vnigenitus. de pœn. & remis. decernentium indulgentias fieri per modum distributionis, & compẽsationis, seu solutionis. Dicunt enim quòd thesaurus Ecclesiæ, in quo sunt recondita merita Christi & sanctorũ, quatenus satisfactoria sunt non pro seipsis, distribuitur per indulgentias in Christi fideles, ita q; pœnitentiæ nostræ compensantur per pœnas Christi & sanctorum, dum ex thesauro illo conceditur cuique quasi pretium pœnale, vnde soluat Deo debitam, pro suis peccatis pœnitentiam. Hæc autem patet contrauenire sententię, qua dicitur, quod indulgentia est absolutio, quum longe differt actus absolutionis iudicialis ab actibus his quoniam isti actus omnes sunt actus non iudicij proprij, sed cõmunes tam publicis, quam priuatis personis, excepto distributionis actu, cuius tamen differentia ab absolutionis actu clare liquet. Opponitur quoq;, quòd ex illo canone Alexandri 3. non habetur nisi quòd dare indulgentiam est actus iurisdictionis in subditum, quòd quidem potest verificari ponẽdo, quòd est actus dispensationis, seu distributionis. Nam hic actus est iurisdictionis, & super thesaurum dispensandum, & super eum, cui communicatur, quia commune bonum non nisi in partes communitatis distribuendum est, & sic ruit tota diffinitio assignata. Potest quoque & aliter exponi canon ille vt intelligatur causaliter indulgentiam esse absolutionem, quia causat absolutionem, dispensatio namque thesauri dicti causat in illo, cui communicatur, absolutionem, à pœna peccato debita & à sacerdote iniuncta. Et sic redit ruina diffinitionis.

QVAE-

QVAESTIO.

Num indulgentia sit absolutio ab iniuncta pœnitentia.

CONtra tertium demum dictum (scilicet ab iniuncta pœnitentia) objcitur. Tum quia diuus Thomas cum multis theologis & canonistis dicit indulgentiam liberare hominem ab iniunctis, & nō iniunctis penitentijs.

Tum quia indulgentiæ tantum valent quantū sonant, vt communiter tenetur: constat autem, q̄ in plenarijs indulgentijs non fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgētiæ, quæ dantur pro defunctis, non dantur pro iniunctis: nam nō præsupponitur iniunctas eis pœnitentias non perfecisse, eos qui sunt in purgatorio. Tum quia quum pœnitentiarius Romæ iniungeret pœnitentiam plenariam indulgentiarum consequutus, accepit mandatum a Papa, vt nō iniungeret pœnitentiam, vt refert Petrus de Pal. in 4. sent. dist. 20. quæst. 4. in calce. Tum quia in forma plenariæ absolutionis, quæ cōceditur in morte, continetur restitutio ad innocentiā baptismalem, quæ non esset verè efficax, si ab iuncta tantum pœnitentia absolueret.

CAPVT IIII.

Quæstiones tres circa assignatam diffinitionem indulgentiæ.

QVAESTIO.

Num quauis causa indulgentiæ sit etiam causa quantæcunque.

SVnt præterea circa dicta in suprapositā diffinitione indulgentiæ tres quæstiones. Prima omnium difficillima est circa causam effectiuam indulgentiæ. Dictum est enim, quòd oportet dantē indulgentiam fultum esse auctoritate & ratione. In dubium autem non paruum vertitur, an quælibet rationabilis causa dandi indulgentiam, sit etiā rationabilis causa quantæcunque indulgentiæ, an potius quædam sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ (puta vnius anni) quæ non esset rationabilis causa multo maioris indulgentiæ, puta viginti millium annorum. Est autem ratio ambiguitatis, quia pro prima parte, hoc est quòd causa legitima indulgentiæ est etiam sufficiens causa quantæcūque indulgentiæ, extat authoritas diui Thomæ in 4. sent. dist. 20. expressè dicentis, quòd indulgentiæ ratio seu causa non exigitur ad mensurandam indulgentiam. Et probat hoc, quia eadem stante ratione ecclesia modo maiorem, modo minorem dat indulgētiam. ET tandem dicit, quod licet dans indiscretè indulgentias, ita vt homines pro nihilo ab operibus pœnitentiæ retrahuntur peccet, nihilominus cōsequuntur homines plenam indulgentiam datam extra, & quam continua experientia Romæ docet authoritas ecclesiæ dantis indulgentiam plenariam pro sola visitatione alicuius eccles. sine manibus adiutricibus, & in die sancto Paschæ data benedictione a Papa super plateas S. Petri. pronuntiant duo Cardinales indulgentiam plenariam omnibus præsentibus. Si enim hæ causæ sunt legitimæ causę indulgentiæ plenariæ, nulla restat causa pia tam parua, quæ non sit legitima causa quæcunque indulgentię. EXtat & authoritas veritatis ecclesiasticę, secundum quam oportet indulgentias tantum valere quantum sonant, cōstat autem, quod sonant ex quacunque causa etiam plenariam indulgentiam.

F In oppositum autem est, quia a ratione dissonat indulgentiam exigere vltra authoritatem in dante & charitatem in recipiēte, rationabilitatem in causa, ita quòd sine legitima causa indulgentia est nulla, & tamen quantitatem indulgentię nō exigeret aliquid ex parte legitimę causę.

Contra quoque rationem est, quòd potestas ecclesiæ quæ non nisi ministri & dispensatoris est, nulla ratione dispensandi vtatur in quantitate tam pretiosi thesauri. Et cōfirmatur, quia si in prophanis possunt ecclesiæ ministri ita dispensare, vt dispensatio sit nulla (vt si Papa donaret totum statū temporalem ecclesiæ filio suo, quamuis esset rationabilis causa donandi sibi aliquid) multo magis G videtur quòd errare possit in dispensando thesaurum spiritualium bonorum, ita vt dispensatio sit nulla. vtriusque enim est dispensator non Dominus, in ædificationem corporis Christi mystici, nō illius dissipationem. Accedit ad hoc authoritas apostolica Clementis VI. in dicta extrauagante, vnigenitus, de authoritate data a Christo dispensandi hunc thesaurum, dicentis, Quem quidem thesaurum per beatum Petrum cęli clauigerum, eiusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus salubriter dispensandum, & proprijs & rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis H debitæ tam generaliter, quàm specialiter prout cū Deo expedire cognoscerent, verè pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum. Vbi patet quod non solum rationabiles, sed proprias oportet esse causas quantitatis indulgentiarum.

QVAESTIO.

Num & quomodo, & quando pœnitentia sit necessaria pro consequenda indulgentia.

SEcunda quæstio est, an vera pœnitentia exigatur tempore, quo indulgentia conceditur, aut opus exercetur, an extendatur ad tempus aliud, quo quis vult illa indulgentia vti. Verbi gratia quo ad concessionem, dat Papa quinque annos de indulgentia omnibus præsentibus, quum infra missam in capella sua singulis diebus dominicis aduētus & quadragesimæ absolutionem facit, si teneor tunc esse verè pœnitens, an sufficiat quòd intendo verè pœnitere, & tunc, vt ista indulgentia quinque annorum. ET similiter quo ad exercitium operis, dat Papa quòd dicens septem Psalmos, vel dās tantam eleemosynam, habeat planariam remissionem semel in vita, & semel in mortis articulo, an teneatur esse verè pœnitens tempore quo dicit septem Psalmos, aut dat eleemosynam.

Tertia quæstio est, an oporteat esse confessum, ita quòd nullum sit in conscientia mortale peccatum commissum non confessum tempore, quo acquirit quis, & vtitur indulgentia, an sufficiat esse confessum secundum præceptum ecclesię, hoc est K semel in anno. Et est ratio dubij, quia hinc apparet quòd verba iudicum sunt secundum iura interpretanda, ac per hoc quòd sunt illo anno confessi. Inde vero appareret, quòd si non requireretur confessio, alia sufficeret dicere pœnitentibus, quoniam in vera pœnitentia clauditur propositum obseruandi præcepta Christi, & Ecclesiæ.

CA-

CAPVT V.

Soluuntur obiectiones in 3.ca. posita, contra hoc, quod dare iudulgentiam, est actus iurisdictionis.

NOn est autem difficile ad obiecta, primò contra assignatã diffinitionẽ rñdere. Falsum nanque est quod Durandus dicit, oẽm iurisdictionis actum posse in iuitũ exerceri, quũ absolutio sacramentalis sit actus non solum ordinis: sed iurisdõnis (vtpote à non proprio iudice ordinatio. uel delegato facta nulla existens) & tñ non põt exerceri in inuitum. Sed ꝙ nullus possit exercere actum iurisdõnis in seipsum absoluendo & ligando se, verũ est: & propterea licet alij aliter sentiant, concedo ego, ꝙ dans iudulgentiam alijs, non acquirit illã, quia absoluens alios, non absoluit se. Nec tñ est deterioris condõnis, quàm alijs, quia & si nõ per istã viam; per aliam uiam potest eandem indulgẽtiam consequi, s. committendo confessori suo, vt sic absoluat ipsum, sicut ipse absoluit alios: hoc. n. modo papa subijcit se absoluti oni sacramentali, & similiter indulgentię eadem rõne. Archiepiscopi quoq; potestas super totam prouinciam ex hoc ipso, ꝙ in quibusdam articulis affirmatur, manifestat extẽ di ad dãdas indulgentias in tota sua prouincia: qũquidem ille est vnus illorũ articulorum, qui in iure numerantur: vt Pan. ibidem scripsit. Defunctos autẽ in purgatorio existentes, extra iurisdõnem ecclesię quidam negãt; eo quòd sicut sunt medij inter nos & beatos (dum nos viatores sumus quò ad meritum, vel demeritum, & quò ad pœnam & prę mium, & beati extra viam toraliter sunt, qui purgãtur aũt quò ad meritum, vel demeritũ extra viam, sed quò ad pœnam, vel prẽmiũ in via adhuc sunt) ita sunt quodammodo subditi uicario Christi viatorib. dimisso: vt sicut quò ad punitionẽ adhuc sũt in via, ita quò ad reuelationem à pœna adhuc subsunt iudici viatorum. Sed hęc opinio multa vera dicens non infert efficacitet intẽtum: plus. n. requirit ad subditum iudici viatorum, q̃ adhuc participare aliquid de uia. Exigitur. n. ꝙ possit cã sua quantum ad illud quod sapit viæ, cognosci à iudice viatorũ; nullus põt esse iudex causæ oĩno incognoscibili ab ipso, constat autẽ à papæ cognitione omnino esse alienas causas existentium in purgatorio, & iõ patet papam non posse absoluere, aut ligare existẽtes in purgatorio. Manifestatur quoq; hoc idẽ ex verbis Domini, limitãtis petri potestatem superterrã: ita ꝙ licet effectus potestatis petri penetret cœlos, dicente Domino, Erit ligatum aut solutum in cœlis, iurisdictionis tñ actus terminat ad hoc, vt sit super terrã dicente Dño, Quodcunq; solueris, aut ligaueris super terram. Scriptura autẽ sacra mortuo non esse superterrã vocat, vt patet Gen. 42. ubi de Ioseph tanquam de mortuo loquentes fratres & pater, introducuntur dicentes, ꝙ nõ est super. Purgatoriũ rursum non super, sed sub terra esse ex eo patet ꝙ Chr̃us descendit ad inferos, ubi erat limb. Patrũ, neq; .n. fas est credere ꝙ de purgatorio exeũtes aĩę nate Chr̃is mortẽ, & ad limbum patrũ euntes, ad inferos a superis descẽderint, sed econtra ex inferno inferiori ad infernũ supius ascẽderẽt, quũ ẽt ſm Phil. loca quanto superiora, tãto nobiliora sint. Quocirca non dat Papa defunctis indulgẽtiã authoritatiue absoluendo, sed per modũ suffragii quod ẽt ipsæ Apostolicæ literę attestãtur, clare apponentes istam clausulam, per modum suffragii, quũ ꝙ defunctis danũ indulgẽtiæ. Et potes uidere ꝙ ex hoc diuerso mõ dandi indulgentiã uiuis & defunctis insinuat intentum, nam ex eo ꝙ non audens ecclesia defunctis authoratinẽ remittere pœnas sicut viuis suffragantis personã induit, concedendo defunctis indulgentiã, monstratur ꝙ indulgẽtia simpliciter & absolute remissio est authoritatiuè ab ecclesia facta. Niti. n. cẽt authoritatiua remissio, ex applicatiõe ecclesiastici thesauri nõ oporteret ad suffragii modũ descẽdere, quũ ad defunctos extenditur: quibus ecclesia non nisi suffragari põt.

CAP. VI.

Solutio obiectionum in tertio capitu. contra hoc quod indulgentia est absolutio.

AD euidentiam aũt specificę naturę ipsius ĩdulgentię oportet nosse duo cõcurrere ad indulgentiam, absolutionẽ a penitẽtia iniunctã & dispẽsationem spũalis thesauri, applicãdo pœnã Christi & sanctorũ ad hunc, cui datur indulgentia. Et primũ quidẽ probatum est ex canone Alex. 3. ſm aũt non solum ex cõi Sanctorum doctrina sed ex allata extrauagante Clementis sexti patet. Verum multum interest ad naturam indulgentiæ cognoscendam an primũ indulgentia sit absolutio, an dispensatio. Nã si indulgentia primo consistat in absolutione, dispensatio thesauri accessorię, concurrit ad indulgentiam, ut quia ecclesia nõ põt libere relaxare debitã Deo pœnã pro peccato in illum cõmissõ, ad hoc, vt remissio sua sit efficax: iungit absolutioni dispensationem pœnarum solutarum a Christo & Sanctis, applicando aliquid earum huic, & & aliquid illi: ut sic & remissio fiat efficax ex adiũcta satisfactiõe Chr̃i & Sanctorũ pro istis quibus indulgẽtia dat, & Deo debita pro peccato pœna exoluta inueniatur. Si autẽ primum indulgentia fit dispensatio prædicti thesauri, absolutio ab iniuncta pœnitentia accessoriè concurrit ad indulgentiã: ex eo nanq; ꝙ applicatur mihi per indulgentiam tñ de pœna recõdita in thesauro, sequitur ꝙ sum absolutus ab equialẽti pœna, quam debebam Deo pro peccatis meis exoluere. Quid aũt horum uerius sit, non ex rõne, sed ex facto pendet. nam rõni consentaneum est, quòd ecclesia utroque modo põt ĩdulgentias facere: sed an de facto indulgentias altero tñ, & quo aut vtroque modo faciat, scire oportet si indulgentiæ natura cognoscẽdo est. Apparet aũt prima facie inspicientibus doctoribus dictã extrauagantem Clementis, primũ in indulgentia locum tenere, dispensationem ecclesiastici thesauri, & absolutionẽ accessorie comitari. cõferẽti uero posteriores indulgẽtias priscis, apparet ecclesiã olim fuisse viã indulgentiis principaliter p modũ absolutionis, qua necessariò comitatur dispensatio thesauri: a tempore autem Bonifacii 8. primi authoris perẽnis Iubilęi vsam fuisse, principaliter indulgentiis distributione thesauri: & comitãter absolutione a pœnitentia: qm̃ tãta abundantia indulgentiarũ plenariarum quanta vix credi potest passim data, sup hoc fundari uidetur. Et secundum hoc diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, quam assignauimus, nõ est diffinitio indulgentiæ quæ modo fit ab ecclesia Ro. sed illius quę olim fiebat: qm̃ sacri cm. loquũtur de indulgentia, quæ erat consueta in ecclesia, & nõ de illa, quæ poterat inueniri de nouo. Sunt enim diuersarum rõnum istæ & illæ quo ad naturas, quãuis sit unius & eiusdem rõnis quo ad ultimum effectum qui est remissio pœnæ temporalis debitę ptõ peccato. Et sic dicendo concordia fieret inter noua & uetera. Sed hęc opinio ponẽs de facto indulgẽtias diuersarũ rõnum in ecclesia, dissonat ab vsu ecclesiæ & Doctorũ. nã Bonifacius ipse 8. indulgentiã Iubilęi inchoat ab indul

gentijs magnis concessis a priorib⁹,manifestans p hoc se sectari vestigia prædecessorum. Ro. quoq; Pont.in hodiernũ vsq; diem indulgẽtias tot anno rum,adiunctis tot quadragenis dando coram se in capella pontificia,testantur aperte se mõ prisco tũ dare indulgentias:& apponendo semper explicite clausulã illam s.In forma ecclesiæ consueta, nulli dubitationi relinquũt locũ ꝙ antiquam intendũt sequi indulgẽtiæ formã,& non inducere indulgẽ tiam alterius rationis.Doctores quoque omnes si ue Theologi siue Canonistę quãtum hactenus me mini me vidisse,de indulgentia,vt de vna quadam ecclesiastica actiõe,& nõ vt de actionib. diuersarũ rõnum tractẽt. Vñ vnius rõnis de facto esse indul gentiam nũc & alibi colligimus:& ipsam primò es se absolutionẽ comitatã applicatione thesauri ad hunc,cui datur indulgentia,& non ecõtra:hoc est ipsam esse applicationem thesauri ad hũc comita tam absolutione ipsius canon. sæpe dicti Alex.3. mõstrat & conuincit. Nam si principaliter natura indulgẽtiæ consisteret in dispensatione & applica tione thesauri ecclesiastici ad hunc posset episcop⁹ Bono.indulgentiam concedere alieno: qm̃ ad cõi cãdum alicui thesaurum non exigitur aliquis act⁹ iurisdictionis super illum, sed sufficit authoritas su per thesauri dispensatione:ut patet in dispensatio ne thesauri temporalis:Absolutio autem à pena,p viam sequelæ comitaretur absque aliquo alio actu iurisdictionis:quia iam exoluisset pænam debitã , ex pęna Christi & sanctorũ sibi cõicata,ac per hoc alienus,qui solũ ad 40.dies pęnitẽtes teneretur,ab Episcop.Bon.per indulgẽtiam 40.dierum sic absol ueretur,ꝙ saltem coram Deo ad nullam pro pecca to pænam teneretur,cuius oppositũ in canone hẽ tur,dum dr̃,quod alieno nõ prodest indulgẽtia ni si de cõsensu proprij iudicis.At si qs dixerit, quod quia indulgentia liberat cum,cui datur pęna & co ram Deo & coram proprio iudice,quia liberat ab iniuncta pęnitentia:& alienus episcopus licet cõi cãdo pœnam thesauri non subdito pœnitentiam iniunctam pro illo exoluat coram Deo,non tñ co ram proprio iudice,& ideo remanet ille adhuc ad pœnitentiam iniunctam obligatus coram proprio iudice(sicut si sine indulgentia aliqua per alia ope ra satisfactoria totam pœnã exoluisset peccatis suis debitam,& pœnitentiam iniunctã a sacerdote non peregisset,remaneret obligatus in foro ecclesiæ ad pœnitẽtiam iniunctam peragendam)idcirco Ale. 3.dicit quod indulgentia non subdito nõ prodest, s.in foro ecclesiastico,in quo iure fiũt.Aduertat sic dicens quod si indulgẽtiæ natura principaliter cõ sistit in communicatione thesauri exoluẽtis pœnã coram Deo,& absolutio iudicialis comes ponitur non debebat consultus Alex.respondere negatiuã simpliciter & absolute dicendo quod non prodest nisi de licentia proprii iudicis : ex quo oppositum verum est simpliciter & absolute,quia unaquęque res simpliciter & absolute iudicatur secũ dum suã naturam,& non fm cõcomitãtiã.Imo hæc ipsa rñ sio mõstrat intẽtũ:quia duob. concurrẽtib. ad in dulgẽtiam(altero pertinente ad ecclesiã & Deum, s.dispensatione & cõicatione thesauri pœnam debi tã exoluentis corã Deo,altero pertinẽte ad ecclesiã tm̃,s.iniunctæ pœnitentiæ solutio in foro ecclesię] si indulgẽtia est principaliter & essẽtialiter illa the sauri cõicatio, dẽbat affirmari.qđ prodest nõ sub ditis,ex quo illã quo ad principale & essẽtiale cõse quũt.Et ga negatũ est illi ,pdesse,dicim⁹ ĩde ꝙ ĩdul gẽtia,& essẽtialiter est absolutio,q̃ quia nõ subdit⁹ consequi nequit,iõ indulgẽtia ab alieno non sibi pdest tã quo ad Deũ,quam quo ad ecclesiã.Et hic est planus sensus illius decretalis absq; extorsiõe ali qua vt patet intuẽti.Est igĩt ĩdulgẽtia qua de facto olim usa ẽ, & nũc utit ecclesia uni⁹ rõnis:& est prĩ cipaliter ac essẽtialiter absolutio iudicialis in foro pęnitentiali,annexã hñs coĩonem thesauri passio nũ Christi & Sãctorũ . Et cõfirmat hoc ex forma plenariæ indulgentiæ,qñ per viã commissionis fit. Cõceditur siquidẽ ꝙ possit plenariè absolui in uita & in morte:cõstat.n. quod non est sermo de ab solutione sacramentali, sed spectante ad indulgen tias:& cõstat quod per modũ & uerbũ absolutio nis cõferr̃. Et cõstat quod eiusdẽ est rõnis indulgẽ tia collata sine ministro medio absoluẽte, cũ papa dat indulgentiã p̃sentibus,aut visitantibus, &c. & quũ per ministrũ mediũ cõcedit quòd semel in vi ta,& semel in morte plenariè absoluatur.Tenet igr̃ absolutio primum in indulgentię rationelocum.

Ad obiecta igitur ex communi doctrina fulta authoritate multorum Rom.pontificum,dicitur, quod non contrariatur doctrina hæc assignatę dif finitioni: qm̃ non docet principaliter indulgentiã esse applicationem thesauri:sed docet unde est ua lor,& efficacia indulgentiæ ad remissionem pœnę Deo debitę pro peccato videlicet ex thesauri spiri tualis dispensatione. Et ad hanc efficaciam spectat modus solutionis, compẽsationis, distributionis, communionis,dispensationis & similium,quũ dr̃ quòd indulgentię valent,aut dantur per modũ di spensationis,& huiusmodi,& non spectant hęc ad principalem actum indulgentię, qui est iudicialis in foro pœnitentiali absolutio; propter quem exi gitur quod indulgentia fiat a proprio iudice: & si est nõ a proprio iudice facta,nulla sit:ut ex sæpe di cti Alexandri 3. canone patet. Nec suscepit canon ille obiectam prius expositionem, s. quod indulgẽ tia est distributio inter subditos:quoniam distribu tio arctata ad subditos vt partes communitatis,est actus iustitię distributiuę,exigẽs equalitatem pro portionalem in sua forma:ut patet in 5.Eth.quod alienũ cõstat esse ab indulgẽtia ex ipso ecclesię vsu tam moderno,quã antiquo. Refutat quoque alte ram dictus canon, deinde obiectam expositionẽ, scilicet quod sat est illi,quòd indulgentia est absolu tio causaliter;hoc est,quod est dispensatio thesauri causans absolutionem:quoniam si sic esset, non es set opus proprio iudice ad consequendã remissio nẽ pœnæ peccato debitę ab alieno episcopo indul gentiam concedẽte , qñquidem absolutio per viã sequelę comitaretur ex applicatione thesauri facta a potenti dispensare thesaurum.Dispensatio siqui dẽ thesauri nõ exigit iurisdictionẽ super personis, quibus donatur , sed super thesauro : sat enim est personis illis , vt sint capaces coĩonis illius,quæ q dem capacitas in proposito consistit in hoc,quod homo sit verę pęnitens & cõfessus. Vrgętque tan to magis canon iste , quantum creditur indulgen tiam ualere ad remittendas pęnitentias non iniun ctas;constat.n.quod respectu non iniunctarum pę nitentiarum nullus requireretur proprii iudicis cõ sensus , si indulgentia esset essentialiter communi catio thesauri . Communicato siquidem mihi ab alieno episcopo thesauro , coram Deo soluissem , & coram proprio iudice non remanerem ligatus , quippe qui non erã ab eo ligatus ad aliquam iniun ctam pęnitentiam.Quia igitur hoc est falsum , re stat vt indulgentia sit essentialiter absolutio:cui an nectitur dispẽsatio ecclesiastici thesauri ad hoc, ut

ab-

absolutio a pœna sit efficax, non solum quo ad ecclesiam, sed etiam coram Deo. Et si perspicaciter intuiti fuerimus ordinem manifestati vsus thesauri ad vsum indulgentię, videbimus ex eo intentū, scilicet quòd indulgentia est essentialiter absolutio. Nam quum uiderent Doctores ecclesiam absque sacramentali medio remittere pœnas peccatis confessis debitas, nec ab ecclesia instructi essent quo huiusmodi remissiones ualerent, supponentes ecclesiam absoluere a uinculo pœnitentiarum, in varias inciderunt opiniones de efficacia huiusmodi remissionis, seu absolutionis: quibusdam nescientibus hunc ecclesię militantis thesaurum, opinantibus absolutiones has in foro tantum militantis ecclesię liberare a pœnitentijs, aliis non curantibus de hoc thesauro, putantib. ex potestate data Petro posse papam remittere liberaliter pœnas peccatis debitas, ita quòd nec hic, nec alibi oportet illas exoluere: alijs dicentibus, quòd absolutio seu (quod idem est) remissio efficaciam habet etiam coram Deo ex applicato thesauro passionis Christi & Sanctorum: quorum dogma approbari meruit ab Apostolica sede. Hęc siquidem manifestat, quòd pro certo supponebatur ab omnib. essentia indulgentiæ, q̄ esset remissio, & ad inuestigandum ipsius efficaciā, tot concurrerunt opiniones multiplicatæ ualde: quas nunc omitto, quia sat est proposito omnes conuenire in præsupposito genere indulgentiæ, s. quod est absolutio seu remissio.

A vinculum duplex ibi, & simplum hic: tum propter forum ecclesiasticum ibi, qui non interuenit hic: igitur ex hoc, q̄ limitata esset quo ad iunctas, episcopalis potestas, non propterea limitata esset quo ad non iunctas, si indulgentias respiceret iunctas & nō iunctas. Nec potest rursum dici, quòd quia pœnitentia iunncta est principalis materia indulgētiæ, iō ꝓhibitio indulgētię de iunctis infert ꝓhibitionē etiam de non iunctis, quia accessorium sequitur principale: & sic materia indulgentię principalis quidem, sed non sola est pœnitentia iuncta. Nam hęc responsio nostrum infert intentum: & quod recte diffinita est indulgentia per iunctam pœnitentiam (vt pote principalem materiam) & quod iuncta pœnitētia sic est principalis materia indulgentię, ut ipsa principali materia subtracta subtrahatur accessoria; ac per hoc si indulgētiæ non substernitur iuncta pœnitentia, intelligit nō substerni eidem pœnitentiam non iunctam, quod esset voluntarium, quum nullo canone, nulla rōne fultū inueniatur, si indulgētia liberat ab vtraq̄ pœnitentia, quòd non liberet ab vna sine altera. Est ergo iuncta pœnitētia & principalis & sola materia indulgentię secundum sacros canones intellectæ. Seruauit quoque ecclesia multo tēpore hūc stylum, vt exprimeret in literis relaxationem ab iunctis pœnitentijs, intātum ut Durandus cum dixisset in 4. senten. quòd indulgentiæ tantum valent, quantum sonant, subiunxit, Sonant autem quòd ab iunctis pœnitentijs liberant. Quocirca quando non exprimitur, an ab iuncta vel nō iuncta pœnitentia liberat, intelligitur de iuncta: quia verba iudicis sunt intelligenda secundum formam iuris; in iure autem solum fit mentio de iunctis. igitur de iunctis tantum pœnitentiis intelligenda est indulgentia data simpliciter & absolute. Expositio uero dicens quod ly ab iunctis pœnitētiis intelligitur subintellecta coniunctione etiam (ac si diceretur etiam ab iunctis pœnitentijs) non est expositio, sed diuinatio: nam si liceret in textibus apponere ly: etiam, infiniti rex subiecti essent diuinatiōi, quandoque etiam contra textum: vt facile patet discurrenti. Attestatur autem sic esse intelligendum, Ro. ecclesię cōsuetudo in viridi obseruantia cōsistens ad Roma. Pōt. singulis diebus Dominicis & Quadragesimæ & Aduentus, dat omnibus pręsentibus quinque vel septē annos & totidem quadragenas de vera indulgentia. Exprimendo siquidem tot annos, & totidem quadragenas, manifestat se loqui ut canones pœnitētiales loquuntur, taxātes pœnitētias per annos & quadragenas. Cumque de illis taxatis per sacros canones annis & quadragenis liberat illos, procul dubio qui ad illos, & illas sūt obligati, monstrat ab iunctis pœnitentijs tantum modo indulgētias datas liberare. Accedit ad hoc, quod communis forma indulgentiarum fit per tēpora: puta dies, quadragenas, annum vel annos: qa sic taxatæ sunt pœnitentię in sacris canonibus. Nec obstat quando sit plenaria indulgentia, quoniam plenitudo etiam pleniſſima non mutat substantiam, sed auget quantitatem ipsius substātię, ut patet. Et propterea si pœnitentia, a qua liberat indulgētia, est substantialiter pœnitentia iuncta, quantumcunque indulgentia sit pleniſſima, non liberat nisi ab iuncta. Et alię quidem liberant ab iuncta unius anni, uel tot annorum, aut dierum: pleniſſima autem liberat a tota iuncta, sicut si per quotam data indulgentia est (puta remissionē tertię partis) liberat a tertia parte iunctę pœnitentię.

CAP. VII.

Solutio obiectionum in 3. c. contra hoc quod indulgentia respicit pœnitentiam iunctam.

NOn parua præterea intelligētia opus est ad eui dentiam habendam de pœnitentia, a qua absoluit indulgentia, dum sacri canones non nisi de iuncta mentionem faciunt: Doctores autem ad iunctas & non iunctas extendunt. Et licet Doctorum opinio, quam etiam sequutū se dicit diuus Thom. magnifacienda sit: quia tamen huius rei veritas ex facto pendet, & in facto consistit, & sacri canones solum de iuncta faciunt mentionē, iō tenendo certum, & dimittendo incertum, diffinita est indulgentia, quod est absolutio a pœnitentia iuncta. In concilio siquidem Later. sub Inno. 3. determinatur potestas episcopalis circa indulgentiā, & expresse post tempora indulgentię decreta, subiungitur, De iunctis pœnitentijs indulta remissio non excedat, in c. quum ex eo. de pæ. & re. Vbi ſm textum & omnes Doctores episcopalis potestas dādi indulgentias, limitatur: quod non esset uerum, si indulgentia absolueret a non iunctis. Nam si indulgentia liberat ab iunctis & nō iunctis pœnitentijs, & episcopalis potestas est restricta solū quo ad iunctas pœnitentias, consequens est, quòd respectu pœnitentiarum non iunctarum non sit limitata episcopalis potestas, quod contra textum esse constat, obuiantem expresse indiscretis indulgētiis simpliciter & absolute, & contra Doctores ex illo textu affirmantes limitatam esse Episcoporum ptātem circa indulgentias absolute. Quod ēt patet in c. nostro. eod. tit. Vbi Archiepiscopum dicit non posse excedere circa indulgentias statutum illius capituli: Nec potest responderi quod restricta potestate quo ad pœnitentias iunctas intelligitur & restricta quo ad non iunctas: qm restrictio ptātis quo ad maiora, non infert restrictionem eiusdem quo ad minora, quamuis e contrario restrictio, quo ad minora, a fortiori refreneta maiori. Sed plus est remittere iunctas, quam non iunctas: tum pp

Et si quer̃, an intelligatur hic de pẽnitentia iniuncta tam a iudice, quã a iure, an de iniuncta tantũ à iudice, respondetur quòd quum à iure nulli sit pẽnitentia iniuncta, sed taxata iniungenda, ideo dicẽdo ꝙ liberat solum ab iniuncta, soluta est quæstio. Et probatur quod dicitur, quia ad pẽnitentiam iniunctam ille, cui iniuncta est, tenetur: nullus autẽ tenetur ad pẽnitẽtias taxatas in canonibus pẽnitẽtialibus, nisi sibi specialiter imponãtur: igitur pnĩæ ille non sunt iniunctæ. Sed ecclesia sicut præsupponit homines egere remissione pœnarum debitarũ pro suis peccatis, ita præsupponit verè pænitentib. & confessis iniunctas esse pẽnitentias secũdum sacros canones, pensata tamẽ qualitate personarum, & alijs meritò pẽsandis, & supponens illos esse obnoxios iniunctis pẽnitentiis, dat illis indulgentiam seu remissionem iuxta formam canonum pœnitẽtialium. Quocirca multũ verisimile ac rationi consentaneum est, vt ortum habuerit indulgentia à pẽnitentium vinculis, quibus olim alligabantur à cõfessoribus iuxta canones pẽnitẽtiales: hinc. n. perseuerat vsque hodie, vt dictum est, indulgẽtia tot annorũ & tot quadragenarũ: hinc indulgentia absolutio est, quam a proprio iudice fieri iura testãtur: hinc emanauit opinio illa, quamuis falsa, quòd indulgentiæ solum valent quo ad forum ecclesiæ militantis: hinc omnium est consonantia canonum. Cum his tamen scito, quod licet indulgentiæ tam pro viuis quàm defunctis sic sint secundũ iura interpretandę, quum non sint melioris conditionis defuncti quam viui quo ad consequendas indulgentias (imo sint deterioris, quia ad eos nõ perueniunt nisi per suffragia) si tamẽ papa daret alio mõ indulgentiam, s. non solum ab iniunctis, sed etiam à quomodolibet debitis pœnis pro peccatis, dicendum secus esset; potest enim absoluere a pœna debita licet non iniuncta, dummodo culpa remissa sit. Vtrum autem hactenus Pontifices sic dederint indulgẽtiam, nescio. Si. n. verum est, ꝙ Petrus de Pal. refert (quod etiam Ioannes Monachus in extrauaganti Bonif. 8. de Iubilęi expositione refert) non ex litera, sed ex intentione papæ illius, s. Bonif. 8. haberat, ꝙ non solum ab iniuncta, sed iniungenda intẽdebat liberare per illam indulgentiam plenissimã. Sed vereor, ne Bonifacius non vt pontifex, sed ut doctor & illius opiniõis sectator, illa dixerit verba. Nec inconuenit ipsum vt doctorem minus bene dixisse; quum etiam dixisse referatur ab eodem ibidem, ꝙ indulgentia illa liberabat etiam à votis: qd̃ constat nõ nisi extorte posse bene intelligi, perspecta Iubilæi extrauagante. Quocirca propter huiusmodi, quę ex literis non constant apostolicis, non est recedendum a iuris tramite recto, quo cõfessor iniũgere debet pẽnitentiam, etiam si ipsemet ut minister indulgentię statim absoluturus sit eundem pœnitentem plenarie a pœna.

Ad id verò quod ex forma plenariæ absolutionis obiicitur, dr̃ quòd de authoritate talis formæ quicquid sit, potest dupliciter exponi. primò, vt intelligatur edita secundum opinionem illam valde, vt videtur, communem s. quod indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnis. Nec mirum alicui uideatur si ecclesię ministri in formis hmõi utãtur opinatis: quum in præfatione communi utatur ecclesia opinione dicentium cęlos esse animatos, dum inter creaturas intellectuales cęlos inseruit dicens, Maiestatem tuam laudant Angeli, adorantque dominationes, tremunt potestates, cęli cęlorumque uirtutes, ac beata Seraphim. Et ꝙ cum formidine aliqua vtãtur ecclesiæ ministri opinione illa in hac forma, insinuatur ex eo, ꝙ ibi apponitur, quantum se extendunt claues ecclesię; tituban tis enim sunt verba hæc. Secundo, quòd intelligat̃ ex meritis indulgentiæ, ita quod restitutio ad puri ritatem baptismalem nõ intelligitur fieri simpliciter, & absolute, sed quantum est ex parte indulgentiæ. Præsumit. n. ecclesia arbitratas ac iniunctas esse verè pœnitẽtib. & confessis condignas pœnitentias: ac per hoc absoluendo ab iniũctis præsupponit se absoluere ab omnibus pœnis illi debitis, & cõsequẽter restituere innocẽtiæ baptismali. Et hoc sic esse intelligẽdum attestatur: quia proculdubio præsupponit in hac forma ecclesia pẽnitẽtem esse contritum de omnib. uenialibus: alioquin restitutio ad puritatem baptismalem locũ nõ haberet. Et quia vtraque præsumptio est facti, & tenet se ex parte pẽnitẽtis: ideo forma illa efficax quãtum ex parte est indulgentię, si fiat in patiẽte bene disposito per iniũctas pẽnitẽtias, efficax simpliciter & absolute inuenit. Et ab effectu suo deficere potest, si de facto pœnitẽs nõ requisita omnia ad hoc, vt absolutio ab omnibus iniũctis sit, absolutio ab omnib. simpliciter debitis pro peccatis pœnis habeat quod tunc accidit, qñ nõ est per susceptas cõdignas pœnitẽtias dispositus. Quæ indispositio pœnitẽtib. merito imputatur: quia ob communem pẽnitẽtium imperfectionem, cõdigne nõ dantur secũdum sacros canones pẽnitẽtiæ. Nec dñt pẽnitẽtes ex imperfectione sua reportare commodum indulgẽtiarum, ut s. valeant eis ac si iniunctas susceptissent cõdignas pẽnitẽtias: nõ enim dẽnt ęquiparari illi qui cõdignas acceptarunt secũdum sacros canones pœnitentias: quorũ misericorditer mater ecclesia indulgẽtiæ leuamen illis cõtulit. Et merito quia iam spõte susceperant paragẽdas hic condignas pẽnitẽtias: quod constat nõ amplecti a modernis pœnitẽtibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua pẽnitẽtia sufficit. Cõsonat autem hæc doctrina eccl. Ro. cõsuetudini: quum in illa uiua voce, indulgẽtiæ cõcedantur appositæ semper clausula ista, videlicet in forma ecclesiæ cõsueta: cõstat. n. quod forma ecclesię nõ potest melius interpretari quam forma ecclesiastici iuris secundum quam clausula hęc nõ solum denotat ly, uerè pẽnitẽtibus & cõfessis, sed ẽt ly, ab iniunctis pẽnitẽtis. Et confirmatur, quia cõsẽtaneũ rõni est, vt iudex ecclesiasticus iudicet non nisi de delatis ad suũ iudiciũ, & non de derelictis ab eodẽ se impediat, illa. n. q̃ ad ecclesiasticũ forũ non sunt delata (qualia sunt peccata nõ confessa) rõnabiliter ab ecclesiastici iudicis absolutione aliena sunt, vt sicut non ligat nisi pro cognitis in foro ecclesię; ita nõ absoluit nisi a cognitis in eodẽ. Oblata pręterea ad forũ ecclesiasticũ per cõfessionẽ, & a iudice minori pœnitẽtia punita, tanquã derelicta quo ad reliquam partem pẽnitentiæ in foro ecclesiastico vñr: præsumit. n. ecclesia confessores rite arbitratos iudicasse pẽnitentes esse sibijpsis relinquendos, quo ad reliquum satisfactionis, ac per hoc ecclesiastica censura pœnitentialis fori non se amplius impedit de illis. Quo fit, vt sicut ad ecclesiasticum iudiciũ non redit reliqua satisfactio quo ad vinculum, ita non redeat quo ad absolutionem, vt pari ligandi soluendique ritus passu currat. Ab iniuncta igitur tantũmodo pẽnitentia ecclesiastica indulgentia de iure communi liberat tam viuos, quàm defunctos: idẽ est enim quod per indulgẽtiam viuis, & defunctis datur: licet modus dandi sit diuersus, vt patet ex dictis. Et sic valet quantum sonut sane intellecta secun-

secundum formam iuris: unde nulla fraus ab eccle
siæ ministris in his committitur si aliter quam se
cundum iura intelligant multi indulgentias, & sic
illis utantur, & consequi se illas credant; nulli siqui
dem noxiam opinionem permittere quod nocet?
At si dixerit quispiam, cum hodie non iniungant
frequenter pœnitētię indigēte tanto tpe, vanꝰ erat
accessus ad indulgentias: respondetur ꝙ ppea non
est vanus, quia per indulgentias relaxantur pœnitē-
tiæ iniunctæ: quę sunt factę in peccato mortali: quę
etsi in foro ecclesię exolutæ erant, non tamen in fo
ro Dei: & propterea per indulgentias remittuntur
vt pote iniunctæ, & nō adhuc Deo exolutę. Doctri
na igitur dicentium indulgentiam ad iniunctas &
non iniunctas pœnitentias se extēdere, uera est quā
tum est ex efficacia populi conuenire indulgentiæ:
nos autem dicentes indulgentiam remittere pœni
tentias iniunctas tantum, verum quoque dicimus
de indulgentia secundum iuris formam concessa.

CAPVT VIII.

Responsio ad quæstionem de indulgentiæ causa primo propositam in capite quarto.

AD difficillimam autem q. de causa indulgentię
propositam, respondere quamuis temerariū
forsan censebitur, dicendum tamen est ratione du
ce quid sentiendum est de illa: oportet enim & ec-
clesiæ prædicationem saluare, vt uera est, & fideles
pascere pane intellectus. Dicendum est igitur ad
quæstionem, quòd non quæcunque causa sufficit
ad indulgentiam dandam, sufficit etiam ad quan-
tamcunque indulgentiam dandam, ac per hoc in-
dulgētia data sine legitima causa ad dandam tan-
tam indulgentiam non valet quo ad quantitatem,
in qua exceduntur limites legitimę causę. Probatur
hoc multipliciter. Primò authoritate Concilii La-
ter. sub Inno. 3. vt enim habetur extra, de pœ. & re.
c. cum ex eo: per indiscretas & superfluas indulgen
tias eneruatur pœnitētialis satisfactio. Ex hoc enim
habeo, quod indulgentiæ indiscretæ & superfluę
non adimplent satisfactionem pœnitentialem, sed
eneruant, nisi quis adeo desipiat, ut idem putet ad-
implere & eneruare, quę constat esse contraria'. Et
quum constet, quod proprius fructus indulgentię
est adimpletio satisfactionis pœnitentialis, conse-
quēs necessario est vt per indiscretas superfluasque
indulgētias (quæ proculdubio sunt illę quę ex qua-
cunque pia causa fiunt magnæ ualde) non conse-
quatur pœnitentialem satisfactionem a nobis debi
tam, adimpletam esse pro nobis a Christo & Sāctis,
nam si per indiscretas huiusmodi indulgētias hoc
consequeremur, non eneruaretur: sed adimpleret
pœnitentialis satisfactio. Sed dum indiscretę huius
modi indulgentię infructuosæ sunt secundum ve
ritatem ad satisfactionem pœnitentialem adimplē-
dam, & pœnitentes putando sibi eas prodesse, omit
tunt satisfactionem pœnitentialem, eneruatur in ve
ritate pœnitentialis satisfactio, vt sacer canon dicit.
Probatur idem secundo authoritate Clem. 6. in di-
cta extrauagante, vnigenitus, quoniam dicit, Et pro
priis & rationabilibus causis nunc pro totali, nunc
pro partiali remissione pœnæ temporalis, &c. vt alle
gatum est in c. 4. Si enim non solum rationabiles,
sed propriæ sunt causæ nunc totalis, nunc partialis
remissionis, sequitur manifeste ꝙ nō sunt commu
nes oēs causę indulgentiæ ad totalem & partialem
remissionem, sed aliqua pia causa est propria & rō-
nabilis causa partialis remissionis, quæ non est to-
talis, alioquin non esset causa propria remissionis
partialis, sed communi partiali & totali: cuius oppo
situm literæ Apostolicæ sonāt. Probatur tertio rō-
ne idem. Legitima causa in indulgentiis requiritur
secundum omnes ad saluādam intentionem Chri-
sti & Sanctorum, ut. s. applicentur consequentibus
indulgentiam passiones Christi ac Sanctorum, ac
si pro istis ex intētione specialiter illas sustinuisēt:
sed intentio Christi & Sanctorum non saluatur ex
quacunq; pia causa quo ad quantamcunque quā-
titatem: ergo non quæcunque pia cā sufficit ad q̄
tacunque indulgentiam. Probatur minor: quia in-
tentio Christi fuit pati pro ecclesia in communi:
est enim passio Christi causa vniuersalis, intentio
quoque Sanctorum fuit pati vltra propriam expira
tione pro ecclesia. Est enim eiusdem rationis quo
ad hoc, quòd est esse communem, passio Sanctorū
cum passione Christi: quia passio sanctorum est cō
summatio passionum Christi: testante hoc Apost.
ad Col. 1. dicente, Adimpleo ea quę desunt passioni
Christi in carne mea, pro corpore eius quod est ec-
clesia. Ex hoc quippe loco sumptus est thesaurus ec
clesię quo ad passiones Christi & sanctorū ab Au.
super Psal. 71. dicente ex hoc loco. Tantum ergo pa
teris quantum ex passionib. eius inferendum erat
vniuersæ passioni Christi: ad communē hanc qua-
si remp. quisq; pro modulo nostro exoluimus q̄d
debemus, & pro posse virium nostrarum, quasi ca-
none passionum inferimus; patitoria plena passio
num nō erit, nisi quum seculum finitū fuerit. Quā-
uis quo ad passionem Christi ex infinitate personę
patientis sumi probetur, & ex authoritate Io. in 2.
c. 1. suę can. dicentis. Ipse est propitiatio pro pecca-
tis nostris, non autem pro nostris tantum, sed etiā
pro totius mundi: constat enim, quod propitiatio
pro peccatis totius mundi excedit omnes pœnas de
bitas a consequentibus indulgentias. Ex quib. habe
ri facile potest intentionem Christi & sanctorum
quo ad pœnas in thesauros reconditas esse, sicut bo
num commune ecclesiæ ac per quod currāt cursu
boni cōis: constat autem ꝙ bonum commune di-
spensandū suaptè natura est: dispēsatio verò, sicut
aduersatur donationi ad libitum, ita cōtrariatur in-
commensuratę distributioni: dispēsationis siquidē
rōnem absque mensura intelligere nequeo. Est igit
intētio Christi & sanctorum, ut passiones suæ non
pro libito applicentur huic, uel illi, sed iuxta men-
suram opportunam ad finē ecclesiæ dispensentur
huic, vel illi: sicut in reliquis communitatibus com
munium bonorum dispensatio ex mensura oppor
tunorum ad bonum, ꝙ est finis illius cōitatis, sumi
tur. Cōstat autem manifeste, ꝙ nec omne opportu
num ad bonum ecclesię est æquale, nec ecclesiæ fi-
nis exigit æqualiter quodcunque opportunum ēt
vnum & idem diuersis temporibus, ut patet. nisi igi
tur iuxta mēsuram opportunitatis, seu opportuno-
rum ad ecclesię bonum applicentur passiones in
thesauro ecclesię reconditæ, non saluatur intētio
Christi, & sanctorum. Et si adiunxeris, quòd uarię
mensuræ opportunorum ad ecclesię bonum, non
omnis pia causa respondet, per species quòd nō q̄-
libet pia causa sufficit ad quātamcunque indulgē-
tiam. Et confirmatur, quia dispensatio credita Petro
& successoribus imitari debet dispēsationē factam
ab ipso Christo, omnis enim Christi actio nostra
est instructio, imo sic agendo formam instituit no
strarum actionum. Constat autem, ꝙ Christus eun
dem thesaurum dispensat cōmensurate iuxta con-
ditiones causarum mediarum, ut patet ex differen
ti dispensatione eiusdem per sacramētum Baptis-
mi, quo tota pœna exoluitur, & per sacramentum

pœnitentię, quo non tota pœna soluitur. ergo ipsius uicario commensuratam quoq; applicationē dicti thesauri creditā esse, rōnabile est. Et est tanto probabilior hęc ratio, q̄to actio sacramentalis eminentior, & efficacior cā media est, q̄ actio iurisdōnalis, qua datur indulgentia. Et cōfirmatur rursus: quia constat prelatos omnes ecclesiæ non nisi ministros & dispensatores esse: tota igitur eorum potestas supra thesaurum ecclesię infra limites dispēsatiuę potentię clauditur. Ex quibus habemus, q̄ non saluatur intentio Christi, & Sanctorum in applicatione thesauri sui nisi dispensando applicentur passiones in illo reconditę huic vel illi.

Ab obiecta autem in oppositum, dicimus, q̄ inter duas extremas opiniones incedimus medij. Putantes. n. efficaciā indulgentię quantificari ſm causam indulgentię extremi sunt, contra quos diuus Tho. processit: quia causa indulgentiæ non est propria cā remissionis pœnę, quę est fructus indulgētię: sed propria cā remisionis pœnę est passio Christi, & Sanctorum applicata huic. Existimantes autē omnem legitimam causam indulgentię, esse legitimam causam quantæcūque indulgentię, extremi quoque sunt, contra quos procedimus. Media aūt via est opinari, quòd causam indulgētiæ oportet ēſ se legitimam causam tantæ dispēsationis: ita quòd cā indulgētiæ, quia non est propria cā remissionis pœnæ, ideo non quantificat illā: & quia est propria cā dispensationis ideo quantificat dispensationē: quantitas enim effectus propriam cām consequitur. Quòd autem cā indulgentiæ sit propria cā dispensationis, ex hoc patet, q̄ actus applicandi indulgentiam carens legitima cā indulgentię, non est dispensatio, & secundum communem Doctorū doctrinam non est indulgentia. Quia igitur concurrētibus reliquis ad indulgentiam requisitis, sola legitima causa deficiente actio dandi indulgentiā nō est dispensatio: habemus, quòd cā legitima constituit actum dandi indulgētiam, in hoc quòd est esse dispensationem. Et si subiūxeris, vt iam dictum est quod propria causa quantificat effectum, apparebit quòd sicut dispensationem oportet causari à legitima, ita tantam dispensationem oportet ex cā legitima, tantę dispensationis, procedere. alioquin dispensatio ipsa dependeret ex causa propria legitima, & quantitas dispensationis non dependeret ex propria causa legitima ipsius quantitatis. Quod secundum philosophiæ processus mōstrum esset, quoniam in reliquis magnitudo effectus magnitudini causæ illius rei respōdet: magnus enim calor ex magnitudine calefacientis procedit, & sic de alijs. Non dicimus ergo quòd remisio pœnę attendatur penes quantitatē causę pro qua fit indulgentia, sed dicimus, quod actus dandi indulgentiam oportet quod habeat causam insufficientē ad hoc quod tanta applicatio passionum Christi & Sāctorum ad hos nunc, &c. sit verè dispēsatio earundē. Et quia dispensatio habet, ut propriam causam, bonum ecclesię seu pietatem, dicimus consequenter quòd non quodlibet ecclesię bonū, seu non quæcunque pietas sufficit ad minorem dispensationē, sufficiat etiam ad quantuncunque maiorem, sed quantitas dispensationis consequitur suapte natura magnitudinem suæ causę. Magnitudinem autē causæ dico non secundum se, hoc est non secundum quantitatem, quam in se habet, sed secūdum relationem ad ecclesię bonum, nam idem labor, eadē eleemosyna, eadē deuotio, & huiusmodi est, quandoque ut parua ratio indulgentiæ, & quādoque ut maxima ratio indulgētiæ. Et ideo quandoque ex causa eadem secundum se datur indulgentia parua & quandoque maxima: & apparet quod sit eadem causa totaliter, & non est eadem in veritate, sed secundum se: est enim relata valde maior seipsa absolute.

Verbi gratia, visitatio ecclesię sancti petri æqualis est secundū se hodie, & in anno iubilęi, sed nō est equalis relata ad bonum ecclesię: quoniam relata ad professionem unitatis ecclesię sub vno capite Petri successore (ad quod in anno Iubilæi referī ab vniuerso orbe terrarum) est immensa cā indulgentiæ. et similiter manere in platea sancti Petri in die Paschę pro benedictione, non est absolute rō magna indulgentiæ: sed quod profiteamur vnitatem ecclesiasticam sub uno capite, & viuam cōseruemus authoritatem vniuersalem & plenissimam Rom. Pon. immensa est ratio indulgētiæ, & sic de alijs. Et ideo non est mirum, si ex eadem ex se cā, nunc maior, nunc minor sit indulgentia. Quāuis etiam hęc varietas possit aliūde peruenire: ex hoc, s. quod cā legitima tantæ dispensationis non intelligitur ad modum puncti indiuisibilis, sed in latitudine quadam consistit, infra quā etiam si indiscrete prelatus indulgentiam det, ac propterea peccet, valet tamen. Ac per hoc habes quomodo uerificare potes obiecta ex authoritate Doctorum & Ro. ecclesiæ.

Ad id vero quod obijcitur ex authoritate veritatis ecclesiæ (puta s. non ualerent, ut sonant) dicitur quod quia causa indulgentię sortitur magnitudinem ex relatione, & relationes huiusmodi discutere ac pensare non est cuiusque, sed dantis indulgētiam; ideo ecclesia rationabiliter præsumit pro dāte indulgentiam, utpote iudice. Præsumitur enim de iure pro iudice semper, nisi manifestè appareat error, & supponens ex cā legitima datam tātam indulgētiam, veritatem prędicat, sicut absque falsitate prædicat talem sanctum, supponēs illum rite canonizatum. Ita quod dato, q̄d iste canonizatus nō esset sanctus, sed damnatus, ecclesiæ doctrina aut prędicatio non esset mendax aut falsa: quia hic nō pertinentia ad finem non intelliguntur affirmari, & prædicari nisi cum grano salis hoc est stantibus communiter præsumptis: Præsumit enim ecclesia canonizationem rite factam, & similiter indulgētiam rite datam, & sic prędicat indulgentias ualere quantum sonāt. Sed sicut potest interuenire error humanus in canonizatione alicuius Sancti (ut S.T. dicit) ita potest interuenire error humanus in collatione indulgentiæ. Si quis autem putet Ro. Pon. non posse errare in istis particularibus actionibus (quales sunt dispensationes bonorum, tam tēporalium quam spiritualium ecclesiæ) putet quoq; ipsum nō esse hominem. Verum quia nulla forte est tam parua secundum se pia causa, quę non possint esse maxima ex aliqua relatione, ideo noli velle iudicare an ista uel illa cā posita in indulgētia sit sufficiens, si non vis errare. Habes autem ex his, duo. Primum, qūo intelligenda sit indulgentia, si fiat principaliter per modum dispensationis, communionis, aut applicationis thesauri ecclesiastici: q̄m hæc dicta ad huiusmodi communicationem spectant. Deinde quare mentibus nonnullorum fidelium insita sit ambiguitas nonnulla de effectu indulgentiarum, quia. n. latet eos rōnabilitas causę tātæ indulgentiæ, ideo scrupulum incurrunt, & admirari non desinunt qūo verum sit, quod pro tā paruo actu cōsequaī q̄s tam magnam indulgētiā.

CA-

CAPVT IX.

Responsio ad secundam quæstionem de tempore veræ pœnitentiæ propositam in quarto cap.

SEcunda Quæstio in 4 c. proposita de tempore veræ pœnitentiæ, facile soluitur dicendo quod tẽpus veræ pœnitentię proculdubio est tempus vsus indulgentiæ. Oportet enim quando quis utitur indulgentia, tunc esse vere pœnitentem: alioquin nõ reciperet remissionem pœnæ peccato debitæ. Sed quum sint in proposito tria tempora (scilicet concessionis operis, & vsus) quæ patet diuersa esse quũ Papa dat danti eleemosynam talem, vt semel in vita & semel in morte possit plenarie absolui: tunc enim hodie concessio fit, & opus eleemosynæ fit cras, & absolutionis plenarię vsus fiet forte hinc ad annum, constat quòd hęc tempora concurrunt quandoque simul, vt quum pro actu præsenti datur indulgentia absolute, vt quum datur indulgentia omnibus hic præsentibus. Et tunc quæstio non habet locum; nam non est in potestate suscipientis indulgentiam differre usum illius, quum absolute datur pro actu præsenti: quia intelligitur dari tũc pro tunc, vt sonant verba. Et similiter dicunt aliqui de tempore operis, quando diuersum est a tempore vsus eadem ratione: quia scilicet non absoluitur tunc a pœna. Sed sãlua eorum reuerentia oppositum est verum. Tum quia consueta forma ecclesiæ quæ semper in indulgentiis subintelligitur (etiam si non exprimatur) continet expresse; quod opus fiat a uere pœnitentibus: ait enim, omnibus igitur vere pœnitentibus & confessis, qui uisitauerint, vel dederint, vel fuerint. Vbi clare patet opus præsupponere verè pœnitentem. Tum quia causa indulgentiæ ex hoc ipso, quod est ratio communionis passionum Christi & Sanctorum cum mẽbris viuis, oportet quòd sit infra latitudinem operum viuorum: quæ. n. est cõuentio tenebrarum ad lucem, aut mortis ad vitam? constat autem quod opus factum a vere pœnitente est opus mortuum: non potest ergo esse legitima causa indulgẽtię, q̃ constat cõsistere in communione uitali Christi & membrorum, non mortuorum, sed viuorum. Vñ si datur indulgentia alicui, q̃ dicendo 7. Psal. vel visitando tot ecclesias, vel faciendo tale opus pium ẽt si sit eleemosyna, nisi fiat in statu charitatis, non acquiritur apud Deum indulgentia. Nã licet tunc nõ fiat remissio semper (puta quum absolutio futura est) sit tamẽ tunc meritum remissionis quãuis mediate, hoc est mediante applicatione passionum Chr̃i & Sanctorum. Ad impletionẽ. n. causę indulgentiæ est meritum communionis remissiuæ, ita quòd nihil aliud exigitur ad remissionem nisi mera executio: dẽtur enim adimpleti causam indulgentię communio remissiua pœnę. Cõstat autem quod meritum remissionis pœnæ peccato debitæ est opus viuum. Oportet ergo verè pœnitentem esse consequutum indulgentiã non solum tempore vsus, sed etiã tempore operis, quod est causa indulgentiæ: ut ipsa indulgentiæ verba sonant.

CAP. X.

Responsio ad tertiam quæstionem cap. quarto propositam de tempore confessionis.

TErtia quęstio circa indulgentias proposita de tempore confessionis, à multis soluitur dicẽdo, quòd sufficit confessum esse illo anno: quia sic intelligitur confessus secundum præceptũ ecclesiæ. Et licet hęc solutio rationabilis multum appareat propter dictam rationem, quia verba iuris nõ sunt intelligenda secundum formam iuris; duo tamen sibi obstant. Primo: quia si ista ratio esset in proposito efficax, quum in forma indulgentię contineantur duæ conditiones simul; scilicet pœnitentiæ & confessionis, si tempus confessionis intelligitur scđm formam iuris, tempus quoque pœnitentię intelligendum est secundum formam iuris. Constat enim præceptum pœnitentię sicut & confessionis affirmatiuum esse, & nõ obligare, necessitatis articulo excepto, nisi pro loco & tẽpore: & ecclesiam iam determinasse tempus utriusq; ad semel in anno. Non obligatur igitur ex forma indulgentię uolens particeps illius fieri ad ueram tunc pœnitentiam, si non obligatur tunc ad confessionem. Secũdum quod magis vrget, est: quia si intelligitur confessus secundum formã iuris, uel qđ idẽ est, fm præceptum ecclesię, sequitur unum maxime absurdum: hoc est, q̃ indulgentiæ non dantur nisi confessis, singulis annis: quia soli isti sunt confessi secundum formam iuris, & soli isti sunt confessi secundum præceptum ecclesię, vt patet. Et cõsequenter quicunque aliquo vno anno quãtumcunque præterito uiolasset præceptũ ecclesiæ de confessione annua, non comprehenderetur sub capacibus indulgentiæ datę: constat enim hoc esse contra communem animi conceptionẽ oĩum & sapientum & fidelium. Quia igitur solutio ista, vbi credidit extendere indulgentiam, restrinxit multũ illam si rationabiliter & consequenter loqui dẽt, ideo cum bona tantorum Doctorum venia omittenda est. Et dicendũ est cum ipsis indulgentię uerbis, & antiquiore, vt apparet, mihi doctrina, quod tempus veręq; pœnitentiæ, & tempus cõfessionis est vnum, & idem ad capescendam indulgentiã, quãuis diuersa ratione necessarium, quia uera pœnitẽtia exigitur ex diuino, & humano simul iure: cõfessio autẽ exigitur ex humana tantum authoritate: quia. s. statuta est sic indulgentię forma ab ecclesia, vnde papa dare posset indulgentiam absque actuali confessione. Dicere autem quod forma indulgentiæ intelligitur de cõfessis nõ secundum formam iuris, aut præceptum ecclesiæ simpliciter absolutè, sed anno illo uoluntarium est, quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec ex rõne hoc emanat. Nec surda ptranseundi sunt aure detrahẽtes hnic, quamuis exiguæ vigilię vanitatis eam accusantes, eo q̃ cras existimantes quæstum pietatẽ, apostolicas pulsabunt aures, & indulgentias ad nõ iniunctas extendi pœnitentias, confessi sque anno illo modo verè pœnitẽtes sint conferri obtinebũt: Audiant hi primum, non frustra fuisse tantillũ laborem, si occasionem tanti fructus Christiano populo cõtulerit: neque enim ea scripsimus ratione, vt alios dirigerem⁹, sed inter certa ambiguaque discernere sat fuerit. Percipiant deinde, pias deuotasque fidelium mentes, hinc potius excitãdas ad petendas condignas fm sacros canones a confessoribus pœnitentias, vt vel indulgentiæ gratia ex passione Christi & sanctorum soluant Deo pœnitentias, quas prompto animo a seipsis peragendas postulauerunt, atque susceperunt. Redirent siquidem hoc pacto aurea pœnitentium Patrum secula.

Et hæc de indulgentijs dicta secundum proprij ingenioli vires, saluo omnium melius sentientium iudicio, sufficiant. Romæ anno salutis 1517. Pontificatus S. D. N. Leonis XI. quinto: ætatis verò meæ 48. die 8. Decembris.

Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xysti, vigintiseptem Quæstionum Opusculum.

TRACTATVS DECIMVSSEXTVS, De indulgentijs in sex Quęstiones diuisus.

SVMMARIA.

1 *Num indulgentiæ fiant de thesauro meritorum Christi & Sanctorum.*
2 *Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectionis.*
3 *Num occurenti pauperi negans eleemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet.*
4 *Num indulgentia absoluēda ab iniustis pœnitentijs absoluat à pœna debite peccatis apud diuinam iustitiam.*
5 *Num indulgentijs liberētur defuncti à pœna Purgatorij.*
6 *Num Papa authoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.*

QVAESTIO I.

De thesauro indulgentiarum.

VTrum indulgentiæ Ecclesiæ fiāt de thesauro meritorum Christi & sanctorū. Et videtur, quòd non. Primò, quia indulgentia non esset indulgentia seu remissio, sed satisfactio & persolutio vsq; ad nouissimum quadrantem per aliorum opera.

Et sequitur vlterius, quod omnes negāt, scilicet ꝙ concedens onerer se ad satisfactionem. Et probatur sequela: quia sic papa non remitteret, sed satisfaceret per alios.

Secundò, quia sic virtute clauium non fieret absolutio, sed translatio operum contrà verbū Christi, Quodcunque solueris. Et vlterius idem per claues ageretur, qđ de facto fit: quia si sunt opera Sanctorum in thesauro ecclesiæ, non permittuntur otiosa à spiritu sancto, sed de facto succurrerēt quibus possunt.

Tertio, Nulla sanctorum opera sunt relicta irremunerata: ergo. Antecedens probatur, tū quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam: tum quia secundum hoc supererogationis non remunerarētur in sanctis, sed in nobis: ac per hoc minora essēt remunerata & maiora nō. Et si dicatur, quod eadem opera sunt etiam in ipsis sanctis remunerata: ergo nulla sunt eorum opera irremunerata relicta.

Quartò, Nullus sanctorum sufficiēter impleuit in hac vita mandata Dei: ergo nihil fecerunt superabundans, ergo nihil reliquerunt pro indulgentijs. Antecedēs probatur primo per illud Christi. Quū feceritis omnia quę scripta sunt, dicite, serui inutiles sumus: sed seruus inutilis non vltra, sed citra fecisse intelligitur. Secundo, per illud Matt. 25. quod sapientes virgines noluerunt cōmunicare de oleo suo, timentes ne ipsis deficeret. Tertio, omnis sanctus debitor est Dei diligendi quantū potest, imo vltra quam pōt: sed nullus id fecit aut potuit, ergo.

Quarto, sancti per Martyrium (quod est opus perfectissimum) non faciūt vltra quā debent, imo vix faciunt quod debēt, ergo multo minus in alijs operibus plus fecerunt quam debuerunt.

Quinto, quia sine scripturis, doctoribus atque rationibus oppositum dicitur.

Probatur quoque idem authoritate sanctorum, primo August. omnibus sanctis conuenit dicere, Dimitte nobis debita nostra, sed qui confitentur debita, non superabundant: ergo.

Secundo authoritate Hieron. tractantis contra Pelag. illud, Beatus vir, cui nō imputauit Dominus peccatum: infra, pro hac orabit omnis Sanctus in tempore opportuno. Quomodo est sanctus, si pro impietate sua orat? Et si est impius, nō sanctus. Itaque sancti per orationem & cōfessionem suæ impietatis merentur sibi non imputari peccatum.

Tertio, Aug. lib. 1. retra. c. 19. Omnia mandata implentur, quando quicquid non impletur, ignoscitur. Negat. n. sanctos impleſſe pfectè mandata Dei, dicens magis ignoscente Deo quam implente.

Quarto, August. confes. lib. 9. Væ hominum uitę quantumcunque laudabili, si remota misericordia iudicetur iuxta illud Iob: si ēt iustum quippiam habuero, iudicem meum deprecabor.

Quinto, secundum Augu. nullus sanctus in hac vita sine peccato fuit: iuxta illud primæ Ioannis 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. ergo merita sanctorum nulla sunt superflua.

Et si dicatur quòd sanctis habentibus aliquod veniale potuerunt plura facere, quàm debuerunt. contra, Opus bonum optimè factum est veniale peccatum: ergo semper minus quā debuerunt fecerunt, & peccauerunt. Antecedens est ex Aug. vbi supra, Omnia mandata implentur, &c.

Deinde arguitur, ꝙ dato quòd sint superflua sanctorum merita, non prodesset: quia unusquisque propriam mercedem accipiet secundum propriū laborem, non secundum aliena, ut ad Romanos tertio, dicitur. Nec digne ab ecclesia expenderentur: quia solutio pœnę est vilissimum ecclesię donum. Nec pie ecclesia ageret relaxando pœnas: castigare enim alios potius est pietatis, quam remittere pœnas.

Denique probatur, quòd merita Christi nō sint thesaurus indulgentiarum. Primo, quia assertio illa est sine authoritate Scripturę. Et si afferatur authoritas Ro. ecclesię remaneret periculum exponēdi ecclesiam hereticorum irrisioni dum non possemus reddere rationem de hac, quę in nobis est, fide, atque spe.

Secundo, quia locum habent primò inductę rationes ēt hic, si quod indulgentię non essent indulgentię, sed satisfactiones per alium: & tamen canō dicit, per indulgentias pœnitēriales satisfactio enerուatur, de pę. & re. cum ex eo. non dixit mutatur, sed eneruatur. Et similiter claues non soluerent, sed transferrent pro alio impium est autem dicere claues non soluere: si soluunt totum tollunt, non trāferunt. Et similiter merita Christi de facto idē operantur, quia non sunt otiosa.

Tertio, quia insignis fieret irreuerentia meritis Christi, si solum pro pœnæ relaxatione expenderētur, cum ipse per ea fuerit exemplum omniū martyrum, vilissimum quippe est remissio pœnę.

Quarto, S. Tho. & Bonauē. dicunt opera nostra bona meliora esse quā indulgētias, & merita Christi expendi per indulgentias. Et merita Christi esse multo meliora bona, quàm opera nostra bona. cōstat ergo, quòd meliores sunt indulgentiæ quam nostra opera bona, quod est contrariū primæ propositioni. Aut ergo indulgentiæ non sunt merita Christi: aut omissis omnibus indulgentiæ sectādæ sunt, scilicet Christi merita.

Quinto, Consulitur cōiter a doctoribus, quòd post indulgentias nihilominus sit ciuandū: quia nemo scit utrum odio, vel amore dignus sit. Tunc sic, aut ista sententia est impia in Deū & ecclesiā; aut merita Christi nō sunt thesaurus indulgētiarū. Primò, quia sic claues ecclesiæ nihil faciunt certi:

quod

quod est blasphemia: & indulgentia eēt incerta donatio; ac per hoc impia illusio ab ecclesia fieret, aut post indulgentiā ex meritis Christi & sanctorū deberet quiescere ab operibus suis. Secundò, quia si per indulgentias impēduntur merita Christi & ad huc incertus sum de remissione peccatorum, aut credo opera Christi applicata & donata mihi esse sufficientia ad remissionem, aut dubito. Si credo, iam non est amplius ieiunandum: quia non debeo mea opera meliora putare, quam Christi opera. Si dubito, quid hoc dubio execrabilius? Et cōfirmat; quia merita Christi nulla proportione bonitatis excedunt opera nostra; ac per hoc aut ipsa non sunt thesaurus indulgentiarum, aut indulgentiæ præferendę sunt omnibus operibus diuinorum præceptorum, nisi iniuria fiat meritis Christi.

Sexto, quia ipsa appositio meritorum, & sanctorum minus consonat, quasi merita Christi non sufficiant.

Septimo, Nulli datur gratia contritionis quin simul ei dentur merita Christi, ergo sine indulgentijs habet quis thesaurum meritorum.

Octauo, Si meritum Christi est thesaurus indulgentiarum, ergo remittet mortem eiusque pœnas. Probatur sequela, tum quia alioquin esset infirm⁹; tum quia potens est remittere pœnam æternam.

Demum arguitur, Si absoluere in indulgentiis est dispensare thesaurū Christi, ergo aliæ etiam absolutiones dispensabunt thesaurum Christi: & præcipue ab excōmunicatione, quando quis particeps fit meritorum Christi & ecclesiæ.

Præterea, Si absoluere in indulgentiis est distribuere thesaurum Christi, ergo ligare est includere, vel colligere thesaurum Christi: quod tamen non spectat ad potestatem clauium, quia sine omni indulgentiarum actu hoc fit.

In oppositum est sententia sacrorum Doctorū.

Ad euidentiam huius quæstionis monstrandū est merita Christi & sanctorum esse thesaurum indulgentiarum, & qua ratione hoc notū sit, & quid sit, & propter quid sit. ET quidem merita Christi & sanctorum esse thesaurum indulgentiarum, authoritate apostolica tenemus, in extrauaganti siquidē. Clementis sexti de pœn. & re. vnigenitus dicitur de thesauro meritorum Christi. Quem quidē thesaurum per beatum Petrum cœli clauigerum eiusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus dispēsandum, & propriis rationabilibusq; causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnę temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter quàm specialiter prout cum Deo expedire cognoscerent, vere pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum: ad cuius quidē thesauri cumulum beatæ Dei genitricis & omnium electorū merita adminiculū præstare noscuntur. Hæc ibi: post multa de superabundantia meritorum dicta. Est autem ex duobus huius decretalis authoritas pensanda. Primo, ex decretis distin. 19. in canonicis, vbi epistolis decretalibus Romanorum pōtificum primus authoritatis locus post sacram scripturam decernitur, & ibidem c 1. vbi extrauagantes apostolicæ defenduntur. Secundo, ex eo, q̄ de vna parte sacramenti pœnitentiæ, scilicet satisfactione docet; constat namque extra de hæreticis, ad abolendam. nulli in materia sacramentorū licere dissentire ab eo quod Rom. ecclesia facit & prædicat: credendū est igitur, nec in dubium aut opinionem vertendum sic esse. Nec somniauit aut finxit sibi Rom. ecclesia thesaurum istum indulgētiarum: sed ex scriA pturę sacrę authoritate, certaq; inde ratione sacrorum doctorum sententia probata id habetur.

Ad cuius clariorem notitiam differentia inter meritum, & satisfactionem prælibanda est. Meritū condigni (de hoc enim sermo est) appellatur op⁹ ex quo operans dignus est æterna beatitudine, ita quod debetur sibi illa: iuxta illud Apostoli; Bonum certamen certaui, &c. & subditur, reposita est mihi corona iustitię, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Satisfactio autem appellatur voluntaria solutio pœnę, tunc enim debitor pœnę facit satis iustitiæ, quando debitam pœnam exoluit: adæquando enim solutionem debito, satis proculB dubio facit.

Nec meritum & satisfactio adeo a se inuicem elongatur, ut non cocant sæpe in unum idemque opus; nam de operibus ex charitate procedentibus loquendo, quantum habet opus bonitatis, tantum habet meriti, & quantum hēt mali pœnæ, tm̄ hēt satisfactionis. Verbi gratia, Ieiuniū vt opus bonū est meritorium: idemque vt est pœnale est satisfactorium. Hęc est formalis differentia inter meritum & satisfactionem. EST & alia differentia quo ad efficaciam seu fructum; nam meritum nō excedit personā quę meretur solo Christo excepto, nullus. n. pōt mereri fęlicitatem ęternam alteri, sed sibi soli, excepto Christo, qui meruit suis electis. Et rō assignatur, quia gratia Christo data est gratia capitalis seu uniuersalis: gratia autē reliquorū, est gratia: per meritum enim Christi & non aliorum per sacramenta communicatur nobis & nos saluat. Propter ea PAULUS dicebat, nunquid Paulus crucifixus est pro uobis aut in nomine PAULI Baptizati estis? Satisfacere autem potest vnus pro altero, ut patet quū vnus implet sacramentalem pœnitentiam pro altero. Et ex hac differentia prouenit, quod sanctorum opera quatenus meritoria fuerunt, acceperunt mercedem suam in ipsis sanctis: quoniam ipsis solis p fuerunt: quatenus verò satisfactoria fuerunt, primum quidē soluerunt debitam pro illorū peccatis pœnam: deinde si plus pœnalitatis habuerunt, quā pœna ipsorum peccatis debita exigeret remansit illud plus tanquam ipsis sanctis superfluum. ET hōc plus est illud, quod a quibusdam vocatur irremuneratum in ipsis sanctis non propter defectum diuinæ largitatis, aut operis aut ipsius sancti, sed propter excellentiam ipsius personæ, quæ superabundanter passa est voluntarie. EX eo nanque, q̄ persona patiens nō habet propria pœnarum debita pro peccatis, prouenit q̄ satisfactiones superfluę non possunt in ipsis remunerari, seu rectius loquendo non possunt in ipsis habere effectum solutionis. ET quoniam constat sanctos multo plus passos, quam ex peccatis suis debuerint pati, consequens est, vt E multa satisfactoria remanserint superflua ipsis sanctis. Patet autem sanctos satisfactorie plus exoluisse quam debuerāt pro peccatis suis. Tum quia beata Virgo nulla satisfactione pro suis peccatis eguit (quia nullum peccatum commisit) & tamen satisfactoria multa subijt, eius enim vita cunctas illustrauit ecclesias, & de ipsius dolore scriptum est, ET tuam ipsius animam pertransibit gladius. Iob quoque testatur cap. 7. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iam merui, & calamitas, quam patior, in statera, quasi arena maris hęc grauior appareret. ET quis est tam mentis inops, vt dicat Laurētium, Vincentium, reliquosq; tanta passos martyres, omnibus illis pœnis indiguisse, vt satisfacerent pro pœna peccatis suis debita? Superfluunt igitur multa

satis-

satisfacturi a Sanctis vltra ingens pelagus superfluē tis satisfactionie Christi, qui pro totius mūdi peccatis,vt Ioānes Euangelista testatur,satisfecit: vt ēt ex hoc patet,ꝙ si totus mundus post omnium pec cata commissa baptizaretur,statim meritorum satisfactione Christi euolaret ad cœlum. Et tñ cōstat, ꝙ tanta hominū multitudo damnata indignam se reddens Christi satisfactione, superfluere illam testatur, quæ pro omnibus sufficeret. Quocirca ex meritis Christi, & Sanctorum quatenus satisfactoria superfluis thesaurum indulgentiarū cōstitui intelligito,si non vis errare.Et quidem ,ꝙ huiusmodi opera Christi,& Sanctorum satisfacto ria remanserint,declaratū est: ꝙ verò remanserint pro nobis, & quod remanserint dispensanda per militantem ecclesiam, manifestari oportet.

Et primum. s. ꝙ ad hoc remanserint huiusmodi satisfactoria, vt nobis cōicata, pro nobis satisfacerent tanquam si ipsi Sancti viuentes ea intentione feciſſent, vt pœnas nostris peccatis debitas ipsi exoluerent, monstratur, tum ex eo, ꝙ non inania aut inutilia huiusmodi satisfactoria esse debent:essent aūt vt satisfactoria infructuosa,si proprio fructu (qui est satisfacere) essent priuata, non per accidens,puta, quia desunt hi,in quib. fructificet per se, quia. s. suapte natura omnia satisfactoria supererogationis essēt infructuosa,quia nec in ipsis operantib.nec in alijs effectum habere possent, eo ipso ꝙ satisfactoria supererogationis sunt. Tum, quia ecclesia exigit,vt quælibet suorum ciuium, q̄ possunt esse vtilia reipublicæ Christianæ, ordinata à Spiritusancto ecclesiam regente,sint ad vtilitatē ipsius ecclesiæ. Constat aūt satisfactoria supererogationis posse ad vtilitatem ecclesiæ cedere, vt patet ex eo, quòd per propriam intentionem ipsorū Sanctorum potuissent applicari hæc ad satisfacien dum pro isto, vel illo ecclesiæ membro, debente satisfacere pro suis peccatis. Consentaneum igitur rationi est, ꝙ hæc satisfactoria supererogatiue facta à Sanctis, ad vtilitatem aliorum membrorū ecclesię ordinata sunt: Vtilitas aūt propria eorum est satisfacere pro aliis,ex quo pro his,qui fecerint, satisfacere nō possunt,dicit aūt vtilitas propria, quia non ex cōibus,sed propriis iudicandum est de rebus.Tum maxime,quia Paulus Apostolus ad Colos.1.hoc de suis satisfactoriis testatur dicens, Gaudeo in passionibus pro vobis,& adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius,quod est ecclesia.Vbi clare videre potes,intentionem adimplentis in propria carne passiones deficientes passioni Christi ad conficiendam mensam à Deo definitam pro ecclesia. Idem aūt est iudicium de Paulo,& aliis Sanctis,vt ex Augu super Psalm.68. afferente dictam Apostoli senten, tiam, patet.

Secundum aūt. s.quòd thesaurus iste meritorū vt satisfactoria sunt,dispensandus sit per summum pont.facile manifestatur:qm̄ cōmune omni Reip. est, vt illius princeps dispensator sit communium bonorum illius Reip. nam sine omni cōtradictione,cui credita est ipsius Reip.eidem quoque credita intelligitur dispensatio eorum, quæ ad commune bonum illius spectat. Huiusmodi autem satisfactoria constat esse velut bona, quædam communia ipsius ecclesiæ, vt pote pro ipsa facta, & relicta, vt patet ex dictis. Consequens igitur est, vt ad eum, qui totius ecclesiæ curam habet, spectet dispensatio dicti thesauri. Et quia solus Petri successor præest toti ecclesiæ, ideo ad solum Romanum Pontificē spectat dispensare,nō pro libro donare thesaurum istum.Et quoniam per indulgē tias remittitur pœna temporalis debita pro satisfactione peccatorum (vt dicta extrauagās dicit) nec Papa potest illam remittere sine sacramento ecclesiastico, nisi applicando satisfactoria aliorum ad istum.cui remittit, ideo apostolica sedes in dicta extrauagante,& sacri Doctores Theologi Spiritus sancti lumine illustrante concludunt & rōnabiliter dictum thesaurum dispensari per indulgentias Christi fidelibus,qui per charitatem Christi membra sunt.Vnde euidentissimè sequitur, ꝙ indulgē tia absoluendo hunc à tanta pœna pro suo peccato debita, applicat illi tantum ex dicto thesauro de satisfactorijs,quantum æquialet tantæ pœnæ, quæ relaxatur,& simul fit opus misericordiæ, remittendo huic pœnam,& opus iustitiæ,applicādo huic satisfactionem aliorū pro eo, sic. n. terrestris Hierusalem descendit de cœlo per imitationem, quoniam vniuersæ viæ Domini misericordia,& veritas.Ex quibus patent omnia præmissa.

Ad primam obiectionem in oppositum dicit, ꝙ indulgentia secundum diuersos suos actus diuersis rationib. exprimitur: nam ſm ꝙ est absolutio & remissio pœnę,sic iudicis actus est,& dicitur: secundum vero quòd est applicatio satisfactionis ad hunc, sic dispensatio est & dicitur, & secundū quòd efficit exolutionem pœnæ apud diuinam iustitiam per applicatam satisfactionem, sic opus iustitiæ est & dicitur. Vnde breuiter respondetur,ꝙ indulgentia,vt respicit hunc, cui cōceditur, est remissio & relaxatio, quamuis vt respicit diuinam iustitiam,sit solutio vsque ad minimum quadrantem. Est enim solutio sed non ab hoc, & istud est maximæ gratiæ,quòd soluatur debitum meū non a me. Nec hoc est mirum, aut nouū in mysterijs ecclesiæ, quum etiam in Baptismo omnia donari gratiosè cōcedamus,eodem modo,scilicet vt omnia soluantur non per Baptismum, sed per Christi meritum,quod illi per Baptimum cōicatur. Celerius dicam, Tanto vinculo iunxit Deus iustitiam misericordiæ, vt peccatis nostris parcere sic voluerit,vt tamen per vnigenitum suum Filium suæ iustitiæ satisfieret pro nobis, & hoc abundantioris gratiæ fuit,vt non solum debita remitteret,sed satisfactorem daret. Nihil ergo ſm diuinæ sapientiæ ordinem adimitur indulgentiarum gratiæ ac misericordiæ, ex hoc ꝙ interuenit ibi etiam solutio per Christi & sanctorum merita satisfactoria. Argumentum vero procedit,ac si hæc duo essent incompossibilia:quæ, vt dictum est, se cōsequuntur ſm ordinem dispositionis diuinæ,vt ex dictis clare patet.Ad vlteriorem vero sequelam,(Ergo cōcedens obligat se ad satisfactionem) dicitur ꝙ neque apparentiam habet. Et quum probatur,quia hoc modo satisfacit per alios, respondetur ꝙ ad bonum sensum admittendo,ꝙ Papa dando indulgentias satisfacit per alios, hoc est, applicat aliorū satisfactionem,hinc etiam nulla ratione apparenti sequitur,ergo Papa obligat se ad satisfactionem, aliud est enim applicare huic alienam satisfactionem,& aliud est obligare se ad satisfaciendum pro illo sicut aliud est volare,& aliud sedere.

Ad secundam negatur,ꝙ sic virtute clauium nihil fiat, fit nāque non solum applicatio operū sanctorum ad istū,sed & absolutio istius a pœna,ꝙ peccatis suis debita fit,vnde & verbū Christi,Quodcūque solueris,ad literā adimpleretur.Et similiter negatur,ꝙ sic virtute clauium nihil fieret,nisi quod

de fa-

de facto fit. Et ad probationem, quia merita sãctorum, si sunt, nõ relinquuntur a Spiritu sancto otiosa, respondetur, quòd huiusmodi sanctorum merita satisfactoria sunt pro ecclesia, & non determinatè pro hoc vel illo; & ideo non operantur in hoc vel illo particulari, nisi fuerint applicata ab ipso Deo vel eius vicario ad hunc uel illum. Non ergo de facto operantur absque applicatione: quia sunt coïa, nec sunt otiosa: quia ad hoc suaptè natura sũt ordinata, & applicata, ut non aliter operentur.

Ad tertiam de operibus sanctorum irremuneratis, dicitur quod communicãdo in abusu uocabulorum, hoc est, accipiendo irremuneratum, prout sumitur a sic dicentibus, hoc est non sortita suũ fructum in ipsis sanctis. Sic inquam loquendo rñdendum est, quod opera bona sãctorum dupliciter sumi possunt, s. ut meritoria: & sic omnia sunt remunerata in ipsis sanctis, vel ut satisfactoria; & sic ea quę supererogauerunt, non sunt remunerata in ipsis sanctis: sed relicta sunt remuneranda in nobis. Et contra hoc probationes non militant. Non prima, s. non sunt condignę passiones huius temporis: quia de passionibus nostris secundum substantiam operis, seu, vt sunt, ex libero atbitrio intelligitur: remuneratio aũt respicit opera & passiones ut sunt ex charitate, seu gratia Dei. Non secunda, s. Deꝰ præmiat ultra condignum, tũ quia de prẽmio operum: ut sunt meritoria, intelligitur sententia illa: tũ quia non ex defectu largitatis præmiãtis, sed ex excellentia sancti operantis prouenit, quod opus suũ vt satisfactorium non remuneratur in ipso Sãcto, hoc est non satisfacit pro ipso, quia ipse non est debitor pœnæ pro qua satisfactio fit. Non tertia, scilicet, quod opera supererogationis non remunerarentur in ipsis sanctis, sed in nobis, &c. quoniam opera supererogationis vt sunt meritoria, remunerantur in ipsis sanctis; iuxta uerbum Samaritani, Quodcũque supererogaueris, ego cum rediero reddam tibi. Sed inquantum supererogãt pẽnalitates, sic propter ipsorum sanctorum excellentiam non pũt in ipsis sanctis remunerari. Vñ patet nullũ inconueniens sequi, sed omnia consonare, habet. n. rectæ rationis ordo, ut quis prius pro se satisfaciat: & si supererogat soluendo quod non debet, non pro se sed pro alio soluat. Nec ex hoc, quod diximꝰ eadem opera eẽ remunerata in sanctis & in nobis, sequitur, ergo nulla sunt sanctorum opera irremunerata in ipsis. Nam quum dr quædam esse sãctorum merita relicta irremunerata, non fit distinctio operum, quasi quędam fuerint eorum opera remunerata, & quędã alia relicta irremunerata, ut argumentum interpretatur, & malè: sed fit distinctio cõditionum ẽt unius & eiusdẽ operis. Et est sensus, ꝙ opera sanctorum inquantum sunt meritoria sunt remunerata in ipsis sanctis: inquantum uero sunt satisfactoria sunt relicta irremunerata, quãtum ad illud pẽnalitatis quod supererogauerunt. Vbi patet absque controuersia omnia consonare.

Ad quartam dicitur, ꝙ uir sanctus põt iudicari dupliciter: primo inquantum operatur ex suo libero arbitrio, & sic nullus sanctorum impleuit sufficienter in hac uita mandata Dei. Alio modo inquãtum operatur ex gratia diuina, & inexistente & assistente, & sic quilibet sanctus sufficienter impleuit mandata Dei in his quæ obseruasse eos laudamus. Et si contra hoc probationes assistentis afferantur, respondetur, & ad primam dicitur, quod si uerba Domini integrè afferantur mõstrant oppositum. nam Dñs dicit, Quum feceritis omnia quęcunque A præcepero vobis, dicite, Quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vbi vides, ꝙ dicendo, Quod debui fecimus, monstrat eos impleuisse mandata sufficienter, alioquin nõ fecerunt quod debuerũt: nam debuerunt sufficienter implere. Nõ est autem verum, seruum qui fecit quod debuit inutilẽ citra feciſſe; quonia si citra feciſſet, iam non feciſſet qđ debuiſſet: Sed verum est, quòd vt sic non superero gauit, & propterea inutilis dicitur, qui enim non facit nisi quod debet, inutilis dicitur. Vnde ex ista authoritate nihil aliud habetur nisi ꝙ sancti ex hoc, quòd impleuerunt præcepta Christi, non superero gauerunt, cum quo stat, & quòd sufficienter mãdata Christi implere potuerũt, & supererogare, vt sic non solum fecerint quod debuerunt, sed essent serui inutiles in domo dñi. Ad secundam dicitur ꝙ B oleum, quod sapientes Virgines timuerũt sibi nõ sufficere, ad meriti conscientiam spectat & non ad pœnalitates. Ad tertiam dicitur, quod falsum esse constat præceptum de Deo diligendo obligare hominem plusquã possit. Maledictus, inquit Hiero. dicens Deum præcepisse aliquod impossibile. Falsum quoque est sub præcepto de Deo diligẽdo, cadere ꝙ homo diligat quantum potest: intelligendo sic, ꝙ si dilectionis aliquem actum possibilem sibi omittat quis, peccet, vt patet ex hoc, quòd multi dilectionis actus spectãt ad opera supererogationis, vt benè velle, & benè facere inimicis in particulari extra necessitatis casum, perfectionis siquidem est hoc, non præcepti. Sed præcipitur, quòd homo di- C ligat Deum ex toto corde, & ex oĩbus viribus, &c. ad hunc sensum, quòd nihil cõtrarium diuinæ dilectioni in corde suo, in mẽte sua, in virib. suis, &c. admittat. Intellectum autem præceptum illud de actuali dilectione, vt sonat non quid agere hic debemus, sed quo tendere debemus, monstrat secundum Augustinum vnde patet quòd sancti impleuerunt hoc præceptum, & supererogauerunt. Ad quartam dicitur, quòd sancti per martirium extra necessitatis articulum faciunt plusquã debẽt: quia supererogant. Et rursus in articulo necessitate ad martyrium pro cõfessione fidei supererogẽt sępe quo ad satisfactionẽ: dum plus patiunt volen- D tariè quàm pro peccatis suis debeant.

Ad quintã dr, quòd doctrina hæc, super scripturas & rationes & authoritates Rom. ecclesiæ sanctorumq; doctorum fundatur. Et nõ solum temerarię pręsumptionis est contrarium dicere, verum indisciplinatæ mentis est nõ acquiescere tot allatis, vltra authoritatẽ sanctorum Tho. & Bonauẽ. & infinitorum doctorum sequacium: oportet. n. virum docilem in mortali tam theologia, q̃ philosophia non quærere certitudinem mathematicã: sed nisi rationi cõsentaneę, simulque a communi doctorum sentẽtia probata in moralibus, vt certa habeamus, confundere necesse est omnia.

Ad probationes deinde ex authoritatibus sanctorum respondẽdo dicitur, quòd cum hoc, quòd E omnes sancti aliquod peccati debitum habuerunt, pro quo quamdiu viuunt, orare possunt, nõ quòd oporteat eos semper peccatum habuisse coęuum, quandoque. n. sine omni peccato fuerunt, sed quia quandoque peccauerunt, stat ꝙ multa supererogationis & meritoria, & satisfactoria fecerint, qui eis dimitti orat sibi peccata, fatetur se debitorẽ. Et hoc in rota verificatur, quantum est ex parte nostra; quamuis secus sit si secundum adiunctam Dei gratiam sancti iudicentur. Et ne sæpius idem repetatur, distinguito, quòd sancti, & sua opera dupliciter

ter iudicari possunt. Primo secundum se, & secundum proprias vires, & sic sunt semper debitores, & damnabiles, non implentes mandata Dei: iuxta illud Isaiæ, Vniuersę iustitiæ nr̃æ quasi pannus menstruatæ. Alio modo secundum gratiam Spiritus sancti in ipsis & operibus suis, tam informantem, q̃ assistentem, & sic implent mandata, & non sunt debitores, sed creditores, digni vita ęterna ex ipsis sanctis operibus suis, nihil damnationis habentes, &c. iuxta illud 1. Ioan. 3. Omnis qui natus est ex Deo, non facit peccatum; quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare; quoniam ex Deo natus est. ET illud Apostoli ad Rom. octauo. Nihil dānationis ex his, qui sunt in Chro Iesu. Et illud eiusdem ad Timot. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitię, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Vnde prudentis lectoris erit discernere, qñ scriptura, vel sanctorum doctrina loquitur de nobis, aut operibus nostris, secundum quòd sunt nostra, & secundum quòd sunt diuinę gratiæ: omnia. n. mala verificantur de nobis, & nostris secūdum quod sumus nostri, vel sunt nostra, & rursus simul infinita bona verificantur de eisdē, vt sunt diuinæ misericordię, ac gratię, vt patet ex his scripturę locis & multis aliis, quę afferri possūt. ET hinc habes solutionem huius & sequentium & similium obiectionum; nam cum hoc, quòd omnes sancti sunt ex se debitores, stat quòd ex diuina gratiā operando, supererogant. ET similiter, quòd sunt impij ex se, & orando ex diuina gratia merentur non imputari sibi impietatem. ET similiter Deo ignoscente, hoc est gratiam dante implent mandata, non homine ex seipso implente. ET similiter omnia mandata tunc implentur, quādo quicquid nō ex nobis impletur per gratiā impletur. ET similiter vę vitę hominum laudabili, si sine gratia (diuinę misericordię effectu) iudicetur. ET similiter si quid iusti habuero f̃m humanam iustitiam iudicē meū deprecabor. ET similiter omne opus bonum optime factum, inquantum est ex nobis factum peccatum est, sicut pannus menstruatę: sed quatenus ex Dei gratia est nullum peccatum, sed meritorių & supererogatiuum bonum est. Vnde si in quinta probatione intenditur, quod simpliciter & absolute & non secundum quod ex nobis est, omne op⁹ bonum optime ex charitate factum est peccatum ueniale, non responsione, sed sensu aut igne opus est, nā f̃m hoc beata uirgo in omni opere suo peccauit venialiter, cui tamen Aug. dicit gratiam collatam esse ad peccatum ex omni parte uincendū. Ex hoc sequitur contra Apostolum, indignitas operū suorum ad coronam secundum iustitiam diuinā. Et ex hoc sequitur contra Ioannem Euangelistam, quod etiam natus ex Deo facit peccatum. Et ex his patet solutio omnium obiectorum ex authoritate Sanctorum.

Ad obiecta autem contra naturalem utilitatē ex superfluis Sanctorum meritis, respondetur. Et ad primum, Vnusquisque propriam mercedem, & secundum proprium laborem, dicitur, q̃ ut patet, de mercede loquitur: merces aūt merito rñdet, & nos idem dicimus quod quilibet sibi soli meretur. Nos autem de pœnarum remissione loquimur, dicētes quod vnus potest satisfacere per alium.

Ad secundum (quod nō digne expēderet illa ecclesia) dicitur quod dignissimè expēdit dum satisfactoria pro satisfactore expendit: neque. n. possunt dignius expendi. ET licet remissio temporalis pœnæ in comperatione ad dona spiritualis gratiæ sit vtile donum: est tamen proportionatum & commēsuratum donum meritis Sanctorum, inquantū sunt satisfactoria: quoniam ut sic non nisi exolutiuam temporalium pœnarum sunt.

Ad tertium (quod non pie ageret ecclesia) dr̃, q̃ pijssime mater ecclesia filijs suis remittit, quos De⁹ ex rationabili causa in adoptionis filios computauit: non. n. omni actu debet mater castigare filium, sed omnia tempus habent.

Ab obiecta denique contra thesaurum indulgentiarum ex meritis Christi respōdetur. ET ad primum iam patet ex dictis, quod cū authoritate non solius Rom. Ecclesiæ, sed sacræ scripturę, Sanctorū & doctorum hoc dr̃. Et si solius Rom. Ecclesię authoritate diffinitiua diceretur, sufficeret ad rationem reddendam, de ea quę in nobis est, fide non minus, quam si authoritate generalis concilii diffinitum esset. Hæretici autem sicut refutare possunt Ro. Ecclesiam, ita & concilium. Nec hoc ego somnio: sed Hier. ad Damasum papam dicit, Si a posto latus tui iudicio fuerit approbatum, hęreticum se experietur qui contradixerit. Et in concilio Flor. sub Eug. 4. acceptat processio Armenorum, dicentium, Approbamus quod approbat Ro. Ecclesia & reprobamus quidquid reprobat Rom. ecclesia.

Ad secundum iam dictum est nisi ad subiunctā ex canone authoritate male allatā: quia textus nō de indulgentiis, sed de indulgentijs indiscretis dicit, quod sūt enerυationes ratione indiscretionis.

Ad tertium similiter dictum est, & probatum, quod nulla sit irreuerentia.

Ad quartum dicitur, quod opera bona dicuntur esse meliora indulgentiis, hoc est; effectibus indulgentiarum, & non meritis Christi & Sanctorū quę non sunt indulgētię, sed ex corū satisfactoria supererogatione est efficacia indulgentiæ. Vñ processus illius argumenti assumit tot falsas propositiones, vel ueras causaliter & non formaliter, ut nō sit mirum si seipsum interimit.

Ad quintum dicitur, quod concilium illud piū est, quod claues ecclesię, sicut & alia sacramenta, facere aliquid certi uel nihil certi, potest intelligi dupliciter. Primo, quantum ex seipsis: & sic dicitur quod faciūt certum quid, & oppositum est impiū. Alio modo per accidens, puta propter indispositionem materiæ, vel subiecti, & sic contingit non solum claues ecclesiæ, sed & Baptismum non habere certū effectum: puta, si adultus suscipiat ablutionem occulto animo non suscipiendi Baptismum: tunc. n. nec characterem recipit. Et si cum animo solum peccādi mortaliter accedat, licet characterē suscipiat, gratiā tñ non suscipit. ET sic est in proposito: quia propter ambiguitatē dispositione subiecti dubitamus de effectu clauium in isto; & cum hoc sumus certi quod claues habent certissimum effectum in subiecto dispositio ad earum effectum: & similiter indulgētia est certa donatio dispositis ad illā. Vñ nulla est illusio, si applicatur verè pœnitentibus, nec insufficientia meritorū Christi & sanctorū: sed ex dubio de dispōne subiecti, quæ cōsistit in facto nō hominis solius, sed Dei miserētis, donando veram contritionē, prouenit quod nō quiescimus a nostris pœnitentijs post indulgētias. ET quū secundo adiungitur, Aut credo mihi merita Christi applicata per indulgentiam esse sufficientia, aut debita, respondetur quod plus oportet addere, s. suscepta in me, seu participata a me, Credo. n. indubiè merita Christi applicata per indulgentiam mihi,

& par-

& participata a me, seu suscepta in me, esse sufficiẽ
ter exoluentia debitas a me pœnas temporales pro
meis peccatis: sed dubito an sint a me participata,
quia dubito an ego fuerim dispositus pro partici-
patione illorum, hoc aũt dubiũ est sãctũ. Et rursus
si credo me participasse, volo ẽt addere meas satis-
factiones, non tanquã meliores satisfactione Chri
sti: sed quia melius est duplici uia satisfacere, quã
vna tantum: & plura bona sunt satisfactio Christi
& mea, quã satisfactio Christi tm̃. Ad cõfirmatio-
nem dicitur, quod merita Christi non sunt indul-
gentiæ, sed causæ indulgentiarum efficaciæ: indul
gentię enim, quas consequuntur Christi fideles, ni
hil aliud sunt quàm remissiones suarum pœnarum
per merita Christi. Vnde sicut remissiones pœna-
rum non sunt preferendæ meritis Christi, nec præ
ceptis Christi, aut ecclesiæ ita nec indulgentiæ; &
tamen cum hoc stare liquet, quod remissiones fiãt
per merita Christi.

Ad sextum dicitur, quod appositio meritorum
Sanctorum consonat diuinę dispositioni, non q̃
insufficiens sit Christi satisfactio, sed ut plura sint
in Christi corpore mystico satisfactoria. Sic.n. do-
cuit Apostolus; Adimpleo inquit ea quę desunt
passioni Christi in carne mea pro corpore eius, q̃d
est ecclesia.

Ad septimum dicitur, quod non est hęc ecclesię
doctrina, ut thesaurus meritorum Christi & San
ctorum ita commissus sit ecclesiæ dispensationi p
indulgentias, quod sine ipsis non dispensetur a
Christo summo Sacerdote. Sed ista consequentia
non valet, Thesaurus ille potest haberi sine indul
gentiis, ergo non habetur per indulgẽtias: stat.n.
q̃d multis modis participari possit a Chri mẽbris.

Ad octauum dicitur negando sequelam, non ex
insufficientia meritorum Christi, sed propter diui
næ sapientię dispositionem ex parte Dei, qui non
ordinauit thesaurum ecclesię ad remittendum pę
nam mortis: & propter disparitatem pœnarum ex
parte nostri. Pœnarum siquidem nostrarum quę-
dam sunt pœnę naturales, & quædam personales;
hoc est, quædam consequuntur nos propter pecca
tum naturæ, quod est peccatum originale, & quæ-
dam sunt nobis debitæ propter actualia peccata no
stra. Illæ pœnę quas incurrimus propter infectam
naturam, reseruantur usque ad renouationem na
turę, quę in resurrectione fiet ex merito etiam pas-
sionis Christi: quoniam ipse mortem nostrã vtran
que, scilicet animæ & corporis moriendo destru-
xit, & ideo non remittũtur per indulgentias: quo-
niam spectant ad tempus naturæ infectæ. Illæ ve-
ro, ad quas tenemur ex propriis peccatis actualib⁹,
in hac vita remittuntur per indulgentias: præsens
enim uita tempus est purgandi non naturalia, sed
personalia: vnde etiam in Baptismo persona, non
natura sanatur. Et quia mors cum suis pœnalitati-
bus est pœna naturæ, ideo merita Christi per indul
gentias applicata ad pœnam mortis non se exten-
dunt. Vnde patet, quod nõ ex infirmitate merito-
rum Christi, sed ex natura pœnæ & status præsentis
prouenit, quòd pœna mortis non remittitur per
illam in hac uita. Nec ex hoc quòd remittunt pœ-
nam ęternę mortis, sequitur, ergo & temporalis
mortis pœnam: tum quia æterna sensus pœna est de
numero personalium pœnarum, mors autẽ de nu
mero naturalium. Tum quia aliud est loqui de me
ritis Christi satisfactoriis absolutè, & aliud de eis-
dem, ut superfluunt sacramentis, vt per indulgẽtias
dispensãda relinquuntur; ipsa enim absolute in
sacramentis tollunt pœnam damni & sensus æter-
nam, potius per viam concomitantiæ, quàm per
satisfactionis. Reconciliando quippe hostẽ in Dei
filium adoptiuum, sequitur quod non hostili pœ
na puniendus est, quod est tollere pœnam ęternã.
Soli enim hostes exterminatrice pœna digni sunt.
Filii enim castigandi, purgandi suaptè natura reli
quuntur. Thesaurus autem indulgentiarum Chri-
sti merita, vt satisfactoria exhibet.

Ad demum obiecta cõtra hoc quòd absolutio-
ni, quę fit per indulgentias annectitur dispensatio
thesauri meritorum Christi & Sanctorum, respon
detur. Et ad primum dicitur, quòd non est par rõ
de actu absolutionis in indulgentiis, & de aliis ab-
solutionibus, siue censuris, siue aliis sine sacramen
ti exhibitione. Tum quia absolutio ista respicit ter
tiam sacramenti pœnitentiæ partem, scilicet pœni-
tentialem satisfactionem (supplet.n. eam) Christi
autem merita directè ad sacramenta respiciunt: re
liquæ autem absolutiones non respiciunt partẽ ali
quam sacramẽti alicuius. Tum quia absolutio ista
est a pœna debita apud diuinam iustitiam in hac
vita uel alia: alię uerò absolutiones sunt a pœnis in
hac tantum vita debitis. Hinc enim fit, quòd ad
istas remittendas sola potestas papæ sufficiat & ef-
ficiat: ad illas verò vltra potestatem in papa exiga-
tur & dispositio subiecti per veram pœnitentiam,
& meritorum Christi dispensatio, non ad libitum
applicatio: quoniam ministri non est remittere pę
nas principali debitas, nisi dispensando. Sic.n. nos
existimet homo (inquit Apostolus) ut ministros
Christi & dispensatores misteriorum Dei.

Ad secundum dicitur, quòd sicut in sacramẽto
pœnitentię claues respectu peccatorum actum q-
dem soluendi exercent positiuè, ligandi autem ne
gatiue quo ad clauem potentiæ, quamuis positiuè
ad utrunque se habeat clauis scientię, ita in indul-
gentiis inuenitur, quòd clauis scientię positiuè de-
cernit solutionem & ligationem; clauis uero pote
statis positiuè quidem absoluit, negatiuè autem li-
gat: quia ligare hic sicut & in peccatis, nõ est aliud
quàm non absoluere ex iudicio & authoritate cla-
uis scientię. Vnde non soluere absolutè non est
actus clauis, qui est ligare: sed ex iudicio clauis non
soluere est ligare, qui actus est clauium. Et per hoc
patet, quòd licet effectus solutionis & ligationis sit
sine clauibus: ipsum tamen soluere, uel ligare non
est in militari ecclesia sine clauium exercitio. Au-
gustæ die 7. Octob. 1518.

QVAESTIO II.

Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectionis.

QVæritur, vtrum dare operam ad acquirendas
indulgẽtias sit imperfectionis. Et videt q̃ sic.
Primò, quia actus non meritorius est imperfec-
tionis: sed acquirere indulgentiam, non est meri-
torium: ergo, &c.

Secundo, quia indulgentię sunt relaxationes pę
narum debitarum, perfectorum autem est pœnas
amplecti, non fugere: quoniam sitiunt crucem
Christi, vt de sanctis Andræa, Laurentio, & Vin-
centio legitur.

Tertio, quia secundum Doctores sacros, habens
indulgentias melius facit si per seipsum adimplet
iniunctam pœnitẽtiam, quàm si propter indulgen
tias omittat illam: perfecti autem æmulantur cha-
rismata meliora, imperfectorum igitur est indul-
gentijs incumbere.

Quarto, quia indulgentiæ non prosunt, nisi ad
rela-

relaxationem pœnarum canonicarum: sed non nisi criminosis publice imponūtur canonum pœnæ, quia sunt publicæ pœnitentiæ partes: ergo non est nisi imperfectorum indulgentijs egere: ac per hoc dare operam ad eas acquirendas. F

Ad huius euidentiam sciendū, q̄ indulgentiarū fructus proprius est satisfacere diuinæ iustitiæ, quo ad pœnam temporalem proprijs peccatis debitā ex pœnis Christi & sanctorum, ſm traditionem eccle siæ Rom. vt patet in extrauaganti Clementis vj. & multorum Romanorum Pontif. Apostolis literis. Hac autē suppositione facta (in alia quæstione adhuc magis probāda, quàm in tractatu de indulgen tijs firmauerimus) consequenter dicendum est, q̄ quum actus iste, qui est satisfacere per alium nō sit ex suo genere malus (nullam enim de ordinationē importat, nec habet imperfectionem moralē anne xam; quoniam cum feruenti charitate & promptis sima voluntate per seipsum satisfaciēdi) stat quòd tali modo, s. per sanctorum pœnas velit satisfacere, & nihilominus operibus sanctissimis tantò magis intēdere, quantò liberior a debita pœna, & grauior esse debet pp hoc cumulatū beneficij:) sed est actus de genere bonorum moralium, est enim appetitu recto appetibilis, vtpote ablatiuus impedimento rum ad cœlestem patriam. Pœnę peccatis enim debi tę impediunt ingressum ad æternam beatitudinē; vnde tm̄ oportet animas in purgatorio morari, do nec exolutis pœnis omnibus debitis pro suis pecca tis, liberę ab omni malo pœnę, omnium bonorum aggregatione perfectum statum assequantur. Nec solum est moraliter bonus, sed etiam meritorius, si fructuosus est; qm̄ non nisi existentibus in chari tate indulgentiæ prosunt, vt ipsa concessionis for ma monstrat (dicendo vere pœnitentibus) omnes autē actus humanos ex charitate procedentes me ritorios esse constat. Nec solum est meritorius æter nę v itę, sed consonus etiam perfectis viris: quoniā continue suspirantibus ad cœlestem patriam, & cu pientibus dissolui, & esse cum Christo, consonant omnia recta acceleratiua cœlestis ingressus, constat autem exolutionem pœnarum debitarum pro pec catis acceleratiuam esse cœlestis itineris: quoniam impedimenta ingressus ad felicitatem tollit. Omni igitur ex parte apparet, quòd dare operam indul gētiis, est actus communis perfectis & imperfectis in charitate constitutis, si pœnis adhuc pro peccatis obnoxij sunt. Et confirmatur quia omnibus quan tumcunque perfectis cōuenit dicere quotidie, Di mitte nobis debita nostra, in quorum numero cō stet esse debitum pœnæ pro peccatis: quod autem consonat & petere, consonat & quærere. Consonat igitur etiam perfectis quęrere debitum pœnę pro peccatis suis debitę exolui per satisfactoria opera Christi & sanctorum. G

Ad primam autem obiectionem dicitur, quod sermo doctorum dicentium indulgentias non es se meritorias, est formalis, & uerus formaliter ītel lectus: hoc est, quod indulgentia, ut satisfactoria, non est meritoria. Cōmune est enim satisfactoriis omnibus (siue per seipsum homo satisfaciat, siue per alium uiatorem, uel sanctum) q̄ meritoria non sunt formaliter sumpta, hoc est, ut satisfactoria. Et ratio est in promptu, quia satisfacere, nō est aliud, quàm liberari a debito: ex hoc autem, quòd aliqs a debito liberatur non meretur: vnde & in purgato rio quilibet satisfacit, & nemo meretur. Cum hoc autem, quod indulgentia, q̄ quo ad fructum satisfa ctionem per alium, hoc est, Christum, & sanctos H

sonat, non est meritoria, stat q̄ aliquid facere pro indulgentia satisfactoria, sit meritorium, non solū ex genere operis (puta subuenire ecclesiæ, aut ora re) sed ex intentione facientis, qui mouetur ex cha ritate, ad hoc, ut impedimenta sui ingressus ad ęter nam uitam tollantur. Et hoc consonare perfectis, manifestum est. I

Ad secundam dicitur, q̄ perfectorum est pœnas promotiuas sui uel aliorum ad ęternā uitam am plecti. Pœnas autem ex propria culpa impeditiuas ęternę uitæ, nō est perfectorum iterare, sed quam citius fieri pōt, liberare se ab illis: ut expeditus sem per inueniatur pro cœlestis patriæ ingressu. Cōstat autē pœnas pro peccatis debitas esse ex propria cul pa impeditiuas ingressus cœlestis; & ideo perfectis per se, uel per alium citius sunt exoluendæ.

Ad tertiam dicitur, q̄ nihil obstat dictis consi lium de meliori bono, quòd, s. melius facit conse quutus indulgentiam, si per seipsum satisfacit. Nā proculdubio melius est duobus modis satisfacere, quàm vno, s. per alium, & per se, quam per aliū tan tum. Et rursus, per alium satisfit solum, sed per seip sum, & satisfit & medela adhibetur: pœnitentia n. per seipsum impleta est, non solum satisfactione, sed medicina. Cum his enim stat, quod perfe ctis emulando charismata meliora, sectentur etiam indulgentias, vt expediti sint ad uitam æ ternam. J

Ad quartum dicitur, quod multa falsa continet. Primum est, quòd indulgentię non prosint nisi ad relaxationem pœnarū, quæ per canones pœnitētia les impositę sunt: patet enim hoc esse falsum ex ip sa forma conceptionis, sonantis remissionem pœ narum iniunctarum; iniunctæ autem sunt siue se cundum canones, siue secundum arbitrium cōfes soris. Aliud falsum est quod pœnę canonum pro so lis criminibus publicis imponi possunt: quum cō stet in foro pœnitentiali posse imponi vt pro secre tis secrete pnīam agant. Aliud falsum subintelligit, reprobatum in alia quęstione, si quod sub pœna ca nonica non includatur etiam pœna simpliciter de bita peccato. Quod ex eo patet etiam esse falsum, q̄ non iudicat Deus bis in id ipsum: iudicaret autem bis, si semel per seipsum, & semel per suum vicarium temporalem pœnam satisfactoriam pro peccato exigeret: quod contingeret, si pœnitentia à sacerdote secundum canones imposita, non euacuaret pro sua portione pœnam satisfacto riam apud Deum. Et hinc est quartum falsū, scilicet quod remissio pœnitentię iniunctę adepta per in dulgentias, non sit remissio pœnæ debitę pro satis factione peccati apud Deum: ut in alia quęstione manifestauimus. Quo circa cuicunque obnoxio pœ næ temporali pro satisfactione cuiusque actualis peccati prosunt indulgentiæ, siue sint iniunctę se cundum canones, siue confessoris arbitrio. Et etiā si non sunt actu iniunctæ dummodo ecclesia ser uatis seruandis in forma indulgentię etiam ad nō iniunctas pœnitentias extendat illam: ut alias hoc, s. de nō iniunctis, manifestabitur. Et quia tā perfecti, quā impfecti, tā sani, quā infirmi, tā morituri, q̄ diu victuri, tam impediti, quam non impediti in chari tate cōstituti, rei pnt esse alicuius pœnæ temporalis pro satisfactione suorum actualium peccatorum: iō nullus excipitur a fructu indulgētiarum qui uo luerit earum particeps fieri, rarique uidētur esse a deo satisfacientes per seipsos, qui non egeāt indul gentiis: qui tamen tutius agūt si per indulgētias ēt a debitis se absolui curent. Augu. die 2. Octob. 1518. K

QVAE-

QVAESTIO III.

Num occurrenti pauperi negans eleemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet.

QVæritur vtrum occurrēti pauperi negans eleemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda peccet. Et videtur quòd sic.

Primò, quia agit contra ordinem diuini præcepti: quo quis primo seruare tenetur præcepta, seu mandata Christi, quàm acquirendis vacare indulgentiis, vtpote quia hoc non est mandatum, sed voluntarium.

Secūdo, quia talis agit contra illud Ioan. Si quis viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? primæ Ioan. 3. Et si dicatur q̄ sola extrema necessitas obligat ad mortale: contra, tum quia secundum hoc charitas nunquam, vel rarissime locum haberet operandi, tum quia quilibet in necessitate constitutus, vellet non sibi expectari necessitatem extremam: sed prius subueniri: ergo hoc idem seruandum est in aliis.

Ad euidentiam huius considerādum est, quòd ad hoc, q̄ aliquis actus humanus sit peccatum, nō sufficit negatio bonitatis maioris, alioquin non daretur gradus in actibus bonis, sed soli summe boni actus effugerent rationem peccati: sed exigitur q̄ sit inordinatus, nisi enim a diuino ordine declinaret peccatū non esset. Deordinatio aūt actus effusiuæ pecuniæ sicut & cęterarum moralium actionū, tūc tm̄ est, quum nō sua, uel ad id qd̄ non dēt, vel quū non debet, &c. impenditur pecunia: nisi. n. aliquid quod debuerat adesse, desit, aut quod debuerat abesse, adsit, peccati ratio non saluatur; quocirca ad debiti rationem oportet spectare peccati iudiciū. Et hinc fit, vt licet melius faceret qui pecunias suas in eleemosynas daret, quam si expenderet eas in humanis officiis defunctorum, quę sunt consolationes viuorum: non tm̄ peccaret expendens eas pro honorabilibus exequiis, quia non tenetur illas pecunias dare pauperibus, & actus exequiarum humanus iuxta statum personæ & patriæ morem nō est deordinatus. Vnde in proposito, quū dare eleemosynam sit præceptum affirmatiuū, obligans tm̄ pro loco & tpe: si in casu loquimur, quo præceptū de eleemosyna obligat, non est dubium q̄ negans illam, vt det pro indulgentia peccet: nō enim sunt facienda mala, vt veniāt bona. Si autem sumus extra casum, in quo præceptum de eleemosyna obligat: quamuis pauper occurrat petens eleemosynā, licite potest quis omittere eleemosynā & dare pro indulgentia non minus, quàm posset illam simpliciter omittere, & quam posset pecuniā illā in vsus suos cōuertere. Vnde Dns Mariam a discipulis defendit, obijciētibus q̄ pretiosum vnguentum quo multis potuisset subueniri pauperibus in vnum humanum opus perderet: affirmans q̄ bonum opus operata est. Vbi ex subiuncta ratione, Pauperes em̄ semper habebitis, &c. docuit, q̄ concurrentib. duobus bonis, altero continuo, altero pro instante cōmoditate, licitū est omisso pro tunc maiori ex suo genere bono, dare operam minori illo tempore occurrenti: ad hoc enim spectat, quòd pauperes adsunt, ipse autem non semper.

Ad primam autem obiectionem dicitur quòd ordo præceptorum ad consimilia est in præcepto tunc tantum, pro quāto præceptum affirmatiuum obligat: extra tempus siquidem pro quo obligat, liberum est cuique consilia sequi. Sic autem esse in proposito supponitur.

Ad secundam negatur, quòd talis agat contra doctrinam Ioan. Euang. quia Ioannes loquitur pro quanto præceptum affirmatiuum obligat: certo autem certius constat, quòd non quælibet necessitas fratris uisa constituit tempus. pro quo præceptum eleemosynæ obligat. Vnde glossa ibidem dicit in verbo necessitatem victus vel uestitus. Multi autem sunt pauperes habentes victum & vestitum, ut patet de Gabelo apud Tobiam. Et rursus glossa ibidē de substantia superflua exponit, dicens, Si superflua non potes dare fratri, animam tuam non potes ponere pro fratre. Non loquitur ergo Ioannes de qualibet necessitate fratris, nec de quolibet habēre substantiam huius mundi: sed de superfluam substantiam; habente iuxta verbum Domini: Quod superest, eleemosynam date, Luc. 11. Nec propterea ego abundans teneor huic pauperi dare, quāuis teneat dare eleemosynam, si recta rō moralium actuum regula est. Vtrum autem sola extrema necessitas, tēpus: pro quo præceptum obligat determinet, alia quæstio est: & alibi memini me scripsisse post S. Th. quòd quantum est ex parte necessitatis pauperis sola extrema necessitas determinat tps, pro quo præceptū de eleemosyna obligat ad peccatum mortale. Sed extrema necessitas non intelligitur, qñ prope mortem homo est, tunc enim non pōt sibi subueniri, sed quando est adhuc tempus vtiliter subueniendi, nec apparet alia via, qua illi subueniatur, si a me non sibi succurritur: tunc enim necessitas est extrema; licet longe sit a morte. Rursus licet necessitas non extrema non obliget ad peccatū mortale omittentem eleemosynam, magna tamen necessitas visa a potenti sine suo incommodo subuenire, rationabiliter tenetur, obliget etiam ad peccatum, quamuis non mortale. Sicut enim secundum philosophos in actibus bonis, quod est prope mediū, ad uirtutis actum spectat, ita in oppositis non solū qui totaliter declinat, peccat; sed etiam qui prope ad uitium appropinquat, & secundum Theologos non solum qui contra præceptum; sed qui præter præceptum facit, peccat. Et propter istam latitudinē, quia necessitas proximi visa quandoque ad mortale, qñque ad veniale, quandoq; ad nullum obligat peccatum: Ioan. Euang. dixit, Quomodo charitas Dei manet in illo? & non manifeste asseruit charitatem Dei non manet in illo. Quamuis assertiue intellecta verba illa, secluſa superfluitate bonorum, de extrema necessitate accipienda sint, quoniam tunc tantum debita negatur subuentio in notabile dam num proximi uergens; & propterea fit contra charitatem proximo debitam. Extra hanc autem necessitatem, aut subuentio nō est ad hoc debita, aut non est illatiua damni notabilis proximo, & sic non fit contra charitatem debitam, sed aut præter eam, aut nec præter, nec contra illam.

Et quum contra hoc arguitur: primo, quia secūdum hoc charitas nunquam, aut raro haberet locum operandi, negatur sequela, quoniam charitas etiam sine præcepto operari potest & frequentissime eleemosynę opus operatur. Et quum dicitur secundo, quia quilibet vellet sibi extra necessitatē extremam subueniri; cōceditur, sed negatur sequela, ergo subuentio est in præcepto.

Non enim omne quod volumus nobis fieri, cadit sub præcepto, vt alii nobis faciant: quilibet enim uellet nunquam sibi mendacium dici, non tamen propterea sequitur, ergo quilibet mentiens facit contra præceptum. & sic de aliis. Augustę die 7. Octobris. 1518.

Quę-

QVAESTIO IIII.

Num indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentijs absoluat a pœna debita peccato apud diuinam iustitiam.

QVæritur vtrum indulgentia absoluēdo ab iniunctis pœnitentiis, absoluat a pœna debita peccato apud diuinam iustitiam. Et uidetur quòd non.

Primò, quia iniunctæ pœnitentiæ ab hoīe, sicut non obligant nisi in foro ecclesiastico, ita earum absolutio non est nisi in foro ecclesiastico.

Secundò, quia pœnitētia volūtaria, de qua Christus dicit, pœnitentiam agite, est de præcepto Christi & de essentia pœnitentiæ spiritualis, ac omnino de necessitate salutis: & consequenter non est in potestate sacerdotis cuiusque dimittere illam. Est enim mortificatio passionum & crux portanda post Christum.

Tertiò, quia potestas ligandi atque soluēndi par est: sed Papa non potest ligare nisi ad pœnam canonicam; ergo non potest absoluere nisi a pœna canonica.

Quartò, Satisfactio sacramentalis non dr̄ satisfactio, quia satisfacit pro culpa simpliciter, sed quia satisfaciat secundum statuta ecclesiæ: ergo absolutio ab illa nō est absolutio a satisfactione simpliciter. Antecedēs probat̄, qa dicendo pro culpa satisfit p pœnam mortificationis proprie, & huiusmodi.

In oppositū autem est cōmunis ecclesiæ sensus.

Ad euidentiam huius sciendum est, quòd pœna canonica (hoc est iniuncta a sacerdote in confessione sacramentali) & pœna satisfactoria pro culpa secundum diuinam iustitiam, non se habent sicut duæ pœnæ, sed se habent sicut pœna indeterminata & pœna determinata. Sicut etiam præceptum de confessione faciendaeditum a Deo & ab ecclesia, non præcipit duplicem cōfessionem, sed se habet ecclesiæ præceptum ad diuinum vt determinatum ad indeterminatum. Illud enim idem quod præcipit Deus, præcipit ecclesia: sed Deus præcipit, quod confiteamur non determinando tempus, ecclesia idem præcipiendo determinat, scilicet in singulis annis: vnde vna & eadem est confessio præcepta a Deo & ecclesia, & proculdubio vnica confessione implet, qdlibet præceptum Dei & ecclesiæ; ridiculum quippe esset semel confiteri, ut obediatur Deo & iterum vt obediatur ecclesiæ.

Simile quid est videre in proposito: nam pro peccato commisso (puta periurio) tenetur ex diuino præcepto homo satisfacere; sed non determinate per istam vel illam pœnam: nam potest satisfacere per eleemosynam, vel per ieiunium, vel orationem. Et pro eodē peccato tenetur ex iniunctione sacerdotis imponentis satisfacere per determinatam pœnam, puta ieiunium septem annorū. Nec tenetur pœnitens ad duas pœnas: alteram satisfactoriam apud Deum & alteram satisfactoriā ecclesiæ: sed implendo iniunctam ab ecclesia, satisfecit Deo & ecclesiæ; vel pro tota pœna debita illi peccato (si imposita a sacerdote adæquat debitam secundum diuinam iustitiam) vel pro parte illa quę correspōdet impositæ, si pœna imposita minor est illa quæ secundum diuinam iustitiam determinanda erat. Nec hęc uoluntarie dicimus: sed euidenter monstramus discurrendo per omnes actus præceptosab vtrisque, s. Deo & ecclesia: ut patet in præcepto de obseruatione festorum & præcepto de obseruatione ieiuniorum. Vnum enim atque idem est quod a Deo ecclesiaque præcipitur, ab illo indeterminate, & ab ista determinate, & dum ecclesiæ obeditur, nō remanet homo obligatus ad Dei præceptū iterum implēdum circa illud. Et simile est in aliis. Quocirca Deo ecclesiaque idem præcipiente, vnus atque idem actus fit debitus duplici vinculo, scilicet Dei & ecclesiæ. Et propterea putari potest, q̄ si iniuncta pœnitentia relaxatur per indulgentiam, non remittitur pœna satisfactoria simpliciter, & absolute, sed solum vt est debita ex vinculo ecclesiæ. & propterea remanet, vt est debita ex vinculo diuinę iustitię. Sicut quum papa relaxat ieiuniū alicui personæ, non concedit illi, quòd non impleat Dei, seu naturę præceptū de ieiunio, sed quòd non arctetur ex vinculo ecclesiastici præcepti ad ieiunium. Et fm hanc viam sicut ligat sacerdos ad pœnam nouum adijciendo vinculum determinādoque per qualem quantamque pœnam satisfacere debet pœnitens: ita absolueret per indulgentiam tollendo uinculum ecclesiæ, & determinationem ad talem pœnā. Fallitur autem opinio hęc in hoc, quòd non discernit inter absolutionem per viam indulgentiæ & absolutionem per viam licentiæ. Absolutio enim per viam licentię cōmunis est omnibus principibus ecclesiasticis & secularibus, cum quilibet potest soluere, quæ ligauit, licentiam præbendo, vt non teneatur iussa a se adimplere, & de huiusmodi absolutione verificatur licētia ieiuniorum & similium. Sed quod non sit absolutio p indulgētias, patet ex eo, quod innititur illi priuilegio Christi, Quodcūque solueris super terram, certum est enim absolutionem concessam per hoc priuilegium, non esse illam, quæ cōmunis omnibus principibus est, ad quam nō est opus priuilegio, sed statim vt quis est princeps habet illam. Amplius absolutio per modum licentię, extēdit se indifferenter ad singula positiui iuris: pōt enim ita relaxare obseruationem vnius præcepti iuris sicut alterius, vt patet. Absolutio autē Petro concessa ex priuilegio Christi habet pro materia ea, quæ regni cœlorum sunt (dicente Christo, Tibi dabo claues regni cœlorum) & specialiter culpæ (vt patet ex verbo Christi: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis) & pœnas pro culpa, vt patet ex verbo Christi Matth. 18. Vbi quum dixisset, Si ecclesiam nō audierit, sit tibi velut ethnicus, subdit, Amē dico vobis, quęcunque alligaueritis super terram, &c. Amplius, si indulgentię non essent nisi relaxationes vinculi a sacerdote vel canone impositi, decepta esset vniuersitas fidelium, credētium nō solum vinculum, sed ipsas pœnas remissas esse. Alio ergo modo absolutionem per indulgētiam fieri, ex eo cōuincitur, q̄ indulgentia vere acquisita, tenēt cōis ecclesiæ & doctorum sensus satisfeciſſe hominem illum, ac si pœnitentiam correspondentem illi indulgentię perfeciſſet. Et hoc enim manifeste sequitur, quòd indulgentię absoluendo ab iniunctis pœnitentiis absoluunt non solum a vinculo per sacerdotem, aut canonem appositō: sed etiam a pœna temporali debita secundum diuinam iustitiam peccato, quanta correspōdet illi acquisitę indulgentię. Nec est parui momēti ratio sumpta a communi sensu ecclesię & doctorum sacrorum: sed est tātę authoritatis, vt nō nisi temere liceat sentire oppositum. Et cōfirmatur sententia hęc: quoniam sic verè relucet operatio priuilegij Petro cōcessi. Quodcunque solueris super terram: absoluere enim a pœnis peccato debitis in foro diuinę iustitię, non principis, non iuris humani: sed diuinę est potestatis Petro cōmunicatę a Christo. Amplius, Clemēs 6. tradidit expresse,

expreſsè, quòd indulgentia remittit pœnam tẽporalem pro peccato debitam: vt patet in extrauagante ab orbe acceptata de Iubilæo quinquageſimo quoq; anno: & habetur in extrauagantium cõmunium titulo, de pœn. & rem. c. vnigenitus. Non licet autem contra apoſtolicæ ſedis doctrinam ſentire.

Ad primam ergo obiectionem dicitur, quod pœna iniuncta ab homine, ſeu canone eſt duplex: quędam ſimpliciter appoſita ab homine, vel canone, vt excõmunicatio, carcer, & huiuſmodi, & hęc non ligant niſi in foro eccleſiaſtico. Quędam verò ſunt appoſitæ ab homine ſeu canone, & appoſitæ ſolum quo ad quantitatem & qualitatem, vt ſuppoſitas pœnas euacuent. Et iſtæ obligant partim in ſolo foro eccleſię, pro quanto non tenẽtur niſi in hac vita implere illas qualitates: & partim ſimpliciter aquad Deum; pro quanto ſi non ſecundũ iniunctas qualitates ſatisfecit, tenetur ſatisfacere apud diuinam iuſtitiã in alia vita de tota illa pœna, quę euacuata fuiſſet, ſi ſecũdum iniunctas ſatisfeciſſet. Vnde ſicut pœnitentia ſacramentalis obligat in foro Dei, ita abſoluit in foro Dei.

Ad ſecundam dicitur, quod eccleſia poteſt abſoluere per indulgentias à pœnis debitis ex pręcepto, & vinculo diuino. Nec hoc facit eccleſia humana, ſed diuina authoritate ſibi conceſſa ex priuilegio, Quodcunque ſolueris. Petrus enim ut vicarius, & miniſter Chriſti agit authoritate Chriſti. Nec mirum ſi poteſt abſoluere a pœna debita ex pręcepto Chriſti, & ad quam obligat interior pœnitentia, & quę eſt de neceſſitate ſalutis, quia poteſt abſoluere a culpa, quę tantum excedit pœnam ut Iudæi dixerũt, Quis poteſt peccata dimittere, niſi ſolus Deus. Sacerdos enim miniſterialiter abſoluit a culpa, & remittit peccata confitentium ſibi dicente Chriſto: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Et multo magis põt Chriſti miniſter abſoluere a pœnis: quũ. n. culpa & pœna impedimẽta ſint regni cęlorum (quia & nihil coinquinatum intrabit illud, & abſterget Deus omnem lachrymam, nec dolor erit vltra, &c.) ad claues regni cęlorum ſpectare neceſſe eſt vtrunque impedimentum tollere: alioquin aperire regnum cęlorum fidelib. non ſufficerent. Conſtat autem ſufficere in patiente diſpoſito, & reliquis concurrentibus requiſitis. Quocirca pœna ad quam peccator ex Dei præcepto tenetur, & quam pœnitentia interior operatura erat pro peccato, & quę de neceſſitate ſalutis æternæ habendæ implenda erat, per indulgentiæ abſolutionem vere acquiſitam ſublata, & deſinit talis homo ad illam obligari, & ex diuino præcepto: & ex pœnitentia interiori, & ex fine ſalutis æternæ, quia iam ſatisfecit per aliam viam, ſ. per abſolutionem indulgentiæ, & hoc Chriſti authoritate per ſuum miniſtrũ rite exquuta. Quod autem dr̃, quòd pœnitentia; ad quam tenetur peccator, eſt crux Chriſti, & mortificatio paſſionum, iam a priſcis ſolutum doctorib. dicentibus, quòd pœnæ in quantum ſunt medicinę paſſionum, non ſupplentur per indulgentias: & propterea debemus etiam indulgentiis acquiſitis pœnitentiam agere, vt medicinam paſſionum noſtrarum; Inquãtũ uerò ſunt ſatisfactiuæ pro peccatis cõmiſſis, ſic ſuplẽtur per indulgẽtias. Et ſimiliter eſt diſtinguendũ de cruce poſt Chriſtũ portãda, & ſimilib⁹.

Ad tertiam dicitur, quòd propoſitio aſſumpta (ſcilicet poteſtas ligandi atque ſoluẽdi par eſt) eſt cũ grano ſalis intelligenda, quia etſi eſt par quantum ad materiam (quia utrobique Dominus dixit, Quodcunque, ſicut enim dixit, Quodcunque ſolueris, Petrus enim miniſterialiter abſoluit a culpa, ita dixit, Quodcunque ligàueris) non tamen eſt par quo ad modum. Nam & peccata ſacerdos miniſterio authoritatiuo tollit, ita quòd ſoluendo facit de peccatore iuſtum, non poteſt tamen miniſterialiter ligando facere de iuſto peccatorem. Ex hoc enim patet, quod alio modo ſoluit quam liget Petrus quantum ad culpas: & ſimiliter fas eſt, vt alio modo pontifex liget, quam ſoluat pœnas. Abſoluit enim miniſterialiter & per ſacramentalem abſolutionem, & per indulgentias a pœnis ſecundum diuinam iuſtitiam debitis: ligat autem ad pœnam ſicut ad culpam. Nam ſicut ad culpam ligat, vel nõ remittendo, vel præcipiẽdo aliquid, cuius tranſgreſſio conſtituit peccatorem: ita ligat ad pœnam, vel non remittendo, vel agẽdo, vnde per ſeipſum quis incurrat debitum pœnæ apud diuinam iuſtitiam. Sub hac autem diſtinctione dicitur ad maiorem, quod ſi ſermo ſit de poſſe quibuſuis modis papa poteſt ligare ad pœnam canonicam, & non canonicam, hoc eſt abſolute apud Deum, (vt patet ex dictis) & ſimiliter abſoluere. Si vero ſermo ſit de poſſe tali modo, ſcilicet directe imponendo vel tollendo, ſic minor eſt falſa: quia non æqualiter ſe habent quo ad modum claues in ligando & ſoluendo. Poteſt enim directe abſoluere quod non poteſt directe imponere, vt in culpa.

Poteſt & nihilominus ad minorem aliter reſpõderi dicendo, quòd in canonica pœna quę in foro pœnitentiæ iniungitur in ſatisfactionem, claditur pœna q̃ in foro pnię iniungit̃ in ſatisfactionem, claudit̃ pœna debita peccato coram diuina iuſtitia: quoniam eadem eſt pœna ſuppoſita, & qualificata ab homine uel canone, vt patet ex dictis. Et propterea ſicut ſacerdos ligando ad pœnam canonicam, ligat ad pœnam ſimpliciter veſtitam qualitatibus appoſitis ab homine uel canone: ita abſoluendo ab huiuſmodi pœna canonica, abſoluit & a pœna ſimpliciter. Nam abſoluendo a pœna qualificata per hominem uel canonẽ, abſoluit & a pœna & a qualitate: qui enim abſoluit a toto, abſoluit a qualibet illius parte quia toto includitur pars. Et ſic dato quòd non liget niſi ad canonicam, nec abſoluat niſi a canonica, adhuc habetur intentum, quod ligat & abſoluit in pœnam ſimpliciter debitam in ſatisfactione pro peccato. Põt & tertio dici ad eandem, quòd quia actus & potentia diuidunt ens, & quodlibet genus entis, & ad idem propterea genus ſpectat homo in potentia & homo in actu & album in potentia & album in actu: & ſic de aliis: ideo etiam pœna canonica diuiditur in canonicam in actu, vel in potentia, & utraque infra genus canonicæ pœnæ clauditur. Et quod eccleſia non ſolum poteſt ſuper pœnas canonicas in actu, ſed etiã ſuper pœnas canonicas in potentia. Immo de facto eccleſia per canones pœnitentiales & per arbitrium confeſſorum, nihil aliud facit quam quòd pœnas debitas ſimpliciter pro peccatis, quæ ſunt canonicæ in potentia facit canonicas in actu adhibendo illis formam canonicam, puta tot dies ieiunii, &cęt. Ac per hoc eccleſia ex hoc ipſo, quòd poteſt ſuper pœnas canonicas tam actu quam potentia, poteſt ſuper omnem temporalem debitam pro ſatisfactione peccatorum: quoniam omnes tales pœnæ ſunt canonicæ aut in actu aut in potentia: hoc eſt ſunt aut determinatæ per canones, aut determinabiles, ſunt aut iniũctæ per ſacerdotẽ, aut poſſunt iniũgi. Et ppręa licet Eccleſia in indulgẽtiis non conſueuerit niſi iniunctas pœnas remittere, ga ita ſonãt, poſſet tñ ẽt nõ iniunctas remittere:

sequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur au thoritate diui Th. aliorumque doctorum.

Ad quartam dicitur, quod ly simpliciter, in duo bus sensibus sumi consueuit. primo, vt equiualeat ad ly totaliter, secundo, vt excludat additionem, vt Aethiops non dicitur albus simpliciter, sed cum additione dr albus dentes, nō autem quia dicimur albi sine additiōe aliqua, dicimur albi simpliciter. In proposito ergo si Simpliciter sumitur, pro Totaliter, sic satisfactio sacramentalis quandoque satisfacit simpliciter, & quandoque non simpliciter: sed partialiter, quia quandoque adequat pænā debitam peccatis, & quandoque non, & hoc est manifestum. Si autem sumitur pro sine additione, sic satisfactio sacramētalis semper satisfacit simpliciter, dummodo pœnitens agat illam rectè dispositus: qa non solum satisfacit ecclesię, sed Deo pro tanta pœna debita peccatis, quanta correspondet illi satisfactioni sacramentali. Nec hęc voluntarie dicimus, sed probata efficaciter sunt ex supradictis. Augustæ die 29. Sept. 1518.

QVAESTIO V.

Num indulgentiis liberentur defuncti a pœnis purgatorij.

QVæritur vtrum ob plenariam indulgentiam concessam pro defunctis, & acceptatā a viuis pro certis defunctis, animę illorum defunctorum in purgatorio existentes liberentur totaliter a pœnis purgatorii. Videtur enim quod sic, quia indulgentię tantum donant quantum sonant: sed plenaria indulgentia sonat remissionem omnium pœnarum: ergo, &c.

Propterea, Indulgentia valet (ut dicunt doctores) per modum solutionis, ac per hoc indulgētia plenaria valet per modum solutionis plenariæ: sed facta solutione integra alicuius debiti liber est debitor ab vniuerso quod dēbat: igitur habita indulgentia plenaria liberaretur aīa à pœnis purgatorij.

Propterea, Doctorum sententia est, qꝫ concurrētibus tribus, s. authoritate in dante, pietate in causa, & gratia in recipiente, indulgētia valet; sed hic cōcurrunt omnia: ergo. ET confirmatur ex authoritate prędicationis ecclesiasticę: multi enim prędicādo hoc dicunt.

In oppositum autem est, qa ex hoc sequeretur, quod per indulgentias posset pontifex expoliare Purgatorium.

Ad euidentiā huius difficultatis suppositō (prout rei veritas est) indulgentias non nisi per modū suffragij prodesse defunctis, tria sunt præmittenda & postmodum respondendum quęsito. Primum præmittendum est de ista indulgētia in se, quid sit plenaria indulgentia per modum suffragij. Secundum est de modo seu via, quomodo perducatur indulgentia ad animas in Purgatorio. Tertium est de ipsarum animārum in Purgatorio dispositione ad percipientem indulgentiæ fructum.

Quò ad primum, à quid nominis inchoando, quia suffragium auxilium significat, & in proposito de ecclesiastico suffragio est sermo, modus suffragii modū ecclesiastici auxilii denotat: ita quòd indulgentia per modum suffragii significat indulgentiā per modum ecclesiastici auxilij: hoc est per modū, quo nos per pia opera nostra suffragamur, seu auxiliamur defunctis. Nequit autem intelligi modus iste suffragii nisi ecclesiæ suffragia perspecta fuerint: qñ ad horum similitudinem indulgētia suffragij modum induit. Et quum trifariā nīs operib. suffragemur defunctis (vel morēdo bonis operibus, de congruo tamen, defuncti alicuius liberationem a Purgatorio, vel impetrādo nostris orationibus illam, vel satisfaciendo nostris passionib⁹, seu pœnalibus operibus pro illis) & indulgentiam supponamus fieri ex thesauro superabundantium in ecclesia passionum, seu pœnalium operum, cōsequens est, si singulis reddenda sunt, vt indulgētia quæ pœnarum solutionem ecclesiastica authoritate collatam sonat, quum ad modum ecclesiastici suffragii determinatur, non cuiuscunque ecclesiastici suffragii, sed satisfactorii suffragii modum induat. NAm quum indulgentia, in quantum indulgentia, non sit nisi meritoria, neque impetratoria, sed satisfactoria: consentaneum rationi est, vt non induat modum suffragij meritorij, neque modum suffragij impetratorij, sed modum suffragij satisfactorij: ita quòd indulgentia per modum suffragii, est cōcessa ex thesauro ecclesiæ opus satisfactorium per modum ecclesiastici suffragij satisfactorij: hoc est per modum, quo nostra satisfactoria suffragia opē ferunt. Hæc de primo.

Quo ad secundum, quia scilicet via indulgentia per modum suffragij perueniat ad animas in Purgatorio, in promptu est, unde manifestum fiat. Ex hoc enim ipso, quòd indulgentia modum ecclesiastici suffragij satisfactorij induit, una eadem est uia per quam ecclesiæ suffragia satisfactoria pro defunctis facta (ut ieiunia, peregrinationes, & alia huiusmodi) ad defunctorum animas perducuntur, & p quam indulgentia per modum suffragij ad illas peruenit. Et uia hęc non est uia iustitiæ, sed via gratię seu misericordiæ: quoniam vniuersa ecclesiæ suffragia diuinam efflagitant gratiam; qua hæc accepta sint pro animabus illis purgandis, quibus suffragari intendimus. Quod ex duob. ad propositum spectantibus declaratur. primo ex hoc, quòd pœnę nostrę (ut diuus Thom. docuit) sunt alterius & deficientis rationis a pœnis animarum separatarum, sicut pœna pecuniaria est alterius ac deficientis rationis à pœna seruitutis. Hinc enim fit, ut sicut seruitus pecunia non redimitur secundum iustitię rigorem, sed secundum Domini acceptationem: ita pœnę animæ separatę pœnis nostris non redimuntur secundum iustitię rationem, sed secundum diuinę misericordiæ dispensationem. Secūdo ex hoc quòd alter est forus noster, in quo nos patimur, & alter ac latior, in quo animæ separatę puniūtur: noster est forus mitis, quasi canonicus vel ciuilis, ille rigorosus, quasi sanguinis & criminalis. ET propterea si quis hic ob debitam pecuniam in seruitutem redactus esset (ut olim fiebat) aut clericus in forum sanguinis decidisset: sicut non sufficeret ampliuspecunia ad redimendum illum, nec pœnæ canonicę sufficerent ad redimendam clerici uitam: ita non non sufficiunt passiones nostrę ad satisfaciendum pro pœnis animarum in purgatorio, quæ tamen nostræ passiones sufficissent ad satisfaciendum p eorundem relictorum pœnis in hac uita soluēdis, antea scilicet quam in pœnas alterius rationis essent translatę in foro irę ac rigoris diuinæ iustitiæ: qualis est forus, in quo puniuntur animæ separatę, spectant enim illarum pœnę ad statutum pœnarum inferni. Nec putes propterea ecclesiæ suffragia satisfactoria pro defunctis esse uana, aut incerta, sed scitò esse utilia & certa: sicut etiam utilia sunt & certa suffragia ōrationum pro illis, quæ constat diuinæ misericordiæ inniti. Bene siquidem nobiscum, & cum illis agitur, si diuina gratia acceptatę, ecclesiæ suffragia satisfactoria ad releuamen animarum,

quæ

quę in alia vita puniuntur, deducuntur. Nō est no bis via iuris aliqua adeundi forum illum ad alicuius redemptionem, sed gratia opus est. Manifestius quoque fit quod dicimus locum habere in indulgentijs pro defunctis, ex differentia inter modum, quo conceditur defunctis, & quo cōceditur viuis: nam defunctis conceditur per modum suffragij: viuis autem per modum absolutionis, vt patet extra, de pæn. & rem. ca. quod autem. Vbi videre potes, ꝙ ecclesiasticus princeps vtobique authoritatiue habet actum dispensandi thesaurum ecclesię, sed respectu viuorum superaddit actum absolutionis: respectu verò defunctorum nullum addit, prie loquendo, actum: latius tamen loquendo, addit actum modificatiuum ad suffragia ecclesiastica. Et merito sic fit: quoniam nos, qui viuimus, sumus subditi pontifici, & pœnæ nostræ ad forum præsentis vitæ spectant; & propterea seruatis seruādis, indulgentia ad viuos defert viam iustitiæ per iudicis actum, s. absolutionem. Existētes autem in Purgatorio (vtpote extra ecclesiæ presentis forū) à papa absolui non possunt, sicut nec ligari, & ideo indulgentia, quàm authoritatiue ex thesauro ecclesię confert illis per modum auxilij, ad eorū sub leuationem mittit confidens in diuina misericordia quòd acceptabitur ad subleuamen eorum, qui in foro ire & furoris Domini puniuntur, purgādi. Est simile acsi sit princeps ciuitatis alicuius, ex ærario publico liberaturus omnes ciues ære alieno grauatos, quorum aliqui sub suo dominio, alij in alieno iam propterea seruituti additi essent. In hoc enim casu princeps ex publico ærario authoritatiue nummos dispensaret pro istis & illis: sed degentes sub sua iurisdictione etiam iudicialiter absolueret a debito; ad degentes autem alibi seruos non posset nisi per modum auxilij subuenire cū pecunia illa, & alterius gratiam ac absolutionem expectare. Simili mō ecclesiasticus princeps ex thesauro ecclesiæ viuorum ac defunctorum pœnas pro peccatis debitas soluturus vtrisque thesauri ope dispensat: sed viuis applicat absoluendo illos, defunctis autem applicat auxiliando, hoc est vt ecclesię satisfactiua suffragia ad defunctorum liberationē dirigendo. Notanter autem dico, ecclesiæ, quoniā satisfactiones ex thesauro ecclesiæ dispensari intelliguntur, si proprie loquendum est, non ita ut sint istorum, quibus conceduntur, tanquā ipsimet opera illa fecissent, aut illi, qui fecerunt fecissent specialiter pro istis: sed tanquam ecclesię communia suffragia appropriantur singularibus personis. Est siquidem inter sacramentorum & indulgentiarum efficaciam differentia ad propositum, in hoc quod remissio pœnæ per sacramentum fit ex intentione ipsius Christi, cuius est sacramenti operatio, ita ꝙ iste suscipiens sacramentum releuatur à tanta pœna, ac si ipse passus fuerit patiente Christo, ut sacramentum Baptismi testatur, docente hoc Apostol. ad Rom. 6. & diuo Th. in 3. par. q. 69. Per indulgentiam autem, remissionem pœnæ consequimur, tāquam ecclesia pro nobis illa passa fuerit, quoniam abundantia passionum Christi, & Sanctorum ecclesiæ dispensationi credita, intelligitur donata ecclesię, vt commune ipsius ecclesiæ bonum, ac per hoc per ecclesię rectores, vt ipsius ecclesię sunt, ex intentione ecclesiæ applicanda his vel illis. Deuenerunt siquidem passiones istæ ad thesaurum ex ecclesię intentione Christi & sanctorum ad commune ecclesię bonum in generali, & commissa sunt, ut ex intentione ecclesiæ ad hos vel illos. Et hoc ex

A plicatur in forma indulgentiarum pro defunctis, quum per modum suffragij proculdubio ecclesiæ conceditur. Deducitur igitur indulgentia ad defūctos nō iustitia, sed gratię diuinæ acceptatione duce. Hæc de secundo.

Quò ad tertium prima fronte apparet, quòd indulgētię sicut & alia communia ecclesia suffragia omnibus in Purgatorio existentibus pro quibus fiūt, prosint quoniam omnes tales inter ualde malos & valde bonos medij sunt, quibus secundum Augu. doctrinam ecclesię prosunt suffragia. Si tñ diligentius perspexerimur, oppositum apparebit, sectando Augustini doctrinam in Enchridio, & in li b. de Cura pro mor. agen. recitatam à Grat. 13. q. 2. Videtur enim quod ecclesiæ suffragia saltem spe
B cialia, & similiter indulgentię, quæ ut specialia suffragia subrogantur, illis solis defunctis prosint qui in hac vita meruerunt, vt Purgatorio hæc illis prodesset. Et quoniam fructus, quem ex suffragiis animæ quæ purgantur, percipiunt, ad præmium accidentale spectat, quum sit pœnę temporalis remissio, consequens est quod non ad essentiale, sed accidentale meritum pertineat mereri in hac vita, vt suffragia prosint in alia uita. Et si his adiunxeris, ꝙ huiusmodi accidentalia merita non sunt omnibus in gratia decedentibus ad Purgatorium ducendis, perspicuum erit, quod non omnibus in Purgatorio indulgentiæ & alia specialia suffragia prosunt, qa non omnes hic meruerunt, ut hæc illis possint prodesse, quamuis omnes hic meruerint, ut hæc il
C lis possint prodesse, quia hoc spectat ad meritum essentiale. Eodem enim merito, quo meruerūt vt tam æternam tandem eis exhibendam, meruerūt, vt Sanctorum communione iuuari interim, & tādem frui possint. Videntur autem ad accidentalia hęc merita spectare, deuotio magna ad claues ecclesię indulgētiæ donatiuas, misericordia, solicitudo ad satisfaciendum pro peccatis, studium ad suffragandū defunctis, & similia. Et confirmatur quod dicimus authoritate diui T. dicentis in 3. par. q. 52. ar. 8. ad primum, ꝙ in descēsu Chri ad inferos nō solum liberati sunt illi, quorū tēpus purgationi ad
D uenerat, sed illi qui ob specialem in hac vita deuotionē ad Chri aduentū, meruerunt, vt Chro visitā te liberarent. Vbi uidere potes accidentali merito in hac uita tributū, ut pænæ remissio ī Purgatorio accelerata fuerit. Dicēdū ergo vī, ꝙ oēs, qui in Purgatorio sunt, pūt ecclesię suffragijs & indulgētijs iuuari, sed de facto specialib. suffragiis & indulgētiis non oēs iuuantur, sed illi soli, qui hic meruerunt, vt illi iuuarentur. Cōibus aūt suffragiis pie puto oēs iuuari; plus tñ & minus ꝑm diuinæ dispositionis gratiam. Nam qui in hac uita defunctos obliuioni dant, satisfaccreque propriis peccatis negligunt, & sui ita sunt, vt vix cum gratia discedant, a
E lienos a fructu omnium suffragiorum ibi credidere im, quamuis multa pro eis hic fiāt, diuina vlciscēte iustitia, huiusmodi duritiam cordis atque incuriam. Hęc de tertio.

Ex omnib. aūt prēmissis facile patet respōsio ad quęsitum. Liquet nanq; nō omnes animas in Purgatorio oportere liberari propter plenariā indulgentiam illis concessam, tum quia multę earū sunt forte de illarum numero, quæ hic non meruerūt, vt huiusmodi indulgentię illis prodessent: tū quia non constat, si huiusmodi indulgētia per modum suffragii coram diuina acceptata sit gratia pro illa anima.

Ad primum ergo argumentum dicitur, quòd

indulgentię tantum donant, quantum ſonāt: apud tamen aures doctas, apud quas indulgentia plenaria ſonat remiſſionem omnis pœnæ pro peccato actuali iniunctę. Et ſi extenderetur ad nō iniunctā, ſemper ſubintelligeretur modus ſuffragij, qui non minuit rationē plenarię, ſed apponit modum, quo indulgentia plenaria ſit auxiliaris tantum.

Ad ſecundum dicitur, quòd indulgentia plenaria in præſenti foro eſt abſolute indulgentia: & iō ualet per modum ſolutionis plenariæ. Sed indulgē tia plenaria relata ad forum alterius vitæ, quia ut ſic induit modum ſuffragii, valet per modum ſolutio nis plenariæ, ſuffragando tantum: ac per hoc expectando diuinæ gratiæ acceptationem. Et propterea licet indulgentia plenaria ſolueret: nihil tamen fie ret niſi abſolutio acceptet a principe, cui' intereſt.

Quamuis poſſit etiam dici vltra plenariam ſolu tionem requiri, quod ad debitorem perueniat fru ctus ſolutionis, qui poteſt impediri ex hoc, q̄ debi tor non meruit in iſta uita quod hęc plenaria ſolu tio ei proſit, ut declaratum eſt.

Ad tertium dicitur, q̄ concurſus illorum trium propoſito nihil officit: quoniam non eſt hic ſermo de indulgentia ſimpliciter, ſed de ipſa per modum ſuffragii, qui modus licet non mutet indulgentiā, nec ipſius plenitudinem tollat: mutat tamen mo dum perueniēdi ad eos, quib. prodeſt, qm̄ ponit mo dum perueniēdi per viam gratię. Hoc enim, ut de claratum eſt, importat modus ſuffragij.

Ad confirmationem autem de prędicatoribus dicitur, quod prędicatores eccleſię perſonā agunt dum prędicant Chriſti & eccleſię doctrinā. Dum autē ex proprio ſenſu aut cupiditate dicunt ea quę neſciunt, non agunt eccleſię perſonam, & ideo nō eſt mirum ſi in iſtiuſmodi verbis errant. Romę 20. Nouembris 1519.

CAPVT VI.

Num papa authoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

VTrum papa authoritate clauium det indul gentiam animabus in purgatorio. Et uidē quod non. Primo, quia poteſtas Petro data non niſi ſuper terram eſt, dicente Domino. Quod cunque ſolueris vel ligaueris ſuper terram.

Secundo, quia ipſe ſtylus literarum indulgentię pro defunctis expreſſe habet, q̄ per modum ſuffra gij indulgentia animabus datur: conſtat autem ſuf fragium non ſpectare ad poteſtatem clauium, ſed ad ſuffragantium auxilium.

Tertio, quia hęc poteſtas non habetur ex ſacra ſcriptura nec ex ſacris canonibus: ergo, &c.

In oppoſitum videtur authoritas literarum apo ſtolicarum.

Ad euidentiam huius ſciēdum eſt, quòd quum actus clauium ſit aperire, conſequens eſt, ut actus clauium regni cœlorum Petro conceſſarum ſit aperire regnum cœlorum, proculdubio ingreſſuris in illud, quos cōſtat oportere eſſe membra Chriſti. Aperiri ſiquidem regnum, quum nihil aliud ſit q̄ tolli impedimenta ingreſſus ad illud, ſicut duplicia ſunt impedimenta, ita dupliciter aperiri inuenitur regnum cœlorum. Sunt enim quædam impedimē ta naturę, hoc eſt ex peccato originali, & quędam impedimenta perſonę ex peccato actuali. Et quo ad impedimenta peccati originalis, aperuit Chri ſtus per ſeipſum regnum cœlorum per paſſionem mortemque ſuam (in qua etiam portas abſtulit: ut pote nunquam claudendas) & per Baptiſmum, in quo cœli aperti ſunt. Quo ad impedimenta vero perſonalia (quę, ſcilicet ex peccatis noſtris actuali bus ſunt: ut culpa & pœna pro actualibus debita) per Petrum aperire regnum cœlorum ſtatuit. Et propterea ſicut ad poteſtatē clauium Petri ſpectat tollere perſonalem culpam per ſacramentum pœ nitentię: dicente Domino, quorum remiſeritis pec cata, remittuntur eis: ita ad clauium Petri poteſtatē ſpectat tollere perſonalem pœnam, quæ ſcilicet, p actuali culpa eſt debita. Vtraque. n. impedit ingreſ ſum hominis ad regnum cęlorum: alioquin claues non ſufficienter aperirent, dum non ſufficerent ad tollendum utrunque genus perſonalis impedimen ti ad regni cęlorum ingreſſum. Et pericliteretur illa vniuerſalis a Domino data authoritas, Quodcunq; ſolueris ſuper terram: nam ſi pœna excipitur actua li peccato debita, iam non ad quodcunque ſoluen dum extenderetur clauium ſubiunctus actus per di cta uerba. Clauium igit Petri actus, cum ſit apire re gnum cęlorum Chriſti membris, tollendo pſonalia culpæ & pœnę impedimenta, conſequens eſt, vt quia indulgentię authoritate eccleſiaſtica datę ſer uatis ſeruandis tollunt pœnam pro actualib. pecca tis debitam, ad poteſtatem clauium pertineant. Et ſi his iunctum fuerit, quod indulgētię omnes eiuſ dem rationis ſunt quo ad cauſam & effectum (qa omnes ſunt ab eccleſiaſtica poteſtate diſpenſante theſaurum meritorum Chriſti & Sanctorum, quatenus ſatisfactoria ſunt; & omnes tollunt pœnam aliquam temporalem pro actualibus peccatis ſm diuinam iuſtitiam debitam] conſequens erit qđ indulgentia quæ pro defunctis conceditur, ad pote ſtatem clauium ſpectet: ad quam ſpectat cōcedere indulgentiam pro uiuis. Et confirmatur hoc ex ipſo Romanæ eccleſiæ ſtylo in literis indulgentiarū pro defunctis: duo enim ibi dicuntur, & q̄ apoſto lica authoritate indulgentia pro aīab. in purgato rio concedit, & q̄ indulgētia ipſa p modū ſuffra gii opituletur animabus in remiſſionem ſuarū pœ narum. Docet enim per hoc Rom. Eccleſia: quod apoſtolica ſedes theſaurum meritorum Chriſti & ſanctorum pro animabus in purgatorio diſpenſat authoritate clauium: ſola enim clauium poteſtas eſt āpoſtolica authoritate ſuper aperiendo cœlorum regno ex meritis Chriſti & ſanctorum animab. pur gatorii, tollendo earum pœnas impediētes illas ab ingreſſu regni cœlorum, ut patet.

Et quod ad animarum in purgatorio pœnas re laxandas indulgentiam conceſſam trāsfert per mo dum ſuffragii, & non per modū abſolutionis: quo ſcilicet abſolutionis modo indulgentiam impedit viuis, ut patet extra. de pœ. & re. c. quod autem. Vn de patet quod indulgentia conceſſa viuis & defun ctis, hoc hēt commune, quod utraque ex poteſtate clauium diſpenſante theſaurum meritorum pęna lium Chriſti & ſanctorum in remiſſionem pœnę temporalis pro actualibus peccatis debitę cōcedit: ſed modus, quo peruenit indulgētia ad utroſque, diuerſus eſt, quia ad uiuos, qui illam conſequuntur veraciter, per modum abſolutionis peruenit: defun ctos aūt, qui etiam illam veraciter conſequuntur, p modum ſuffragii liberet.

Ad primam ergo obiectionem concedit, quod papa nō poteſt authoritatiue abſoluere animas exi ſtentes in purgatorio, ſed aliud eſt abſoluere autho ritatiue illas, & aliud eſt diſpenſare authoritatiue theſaurum Chriſti & ſanctorum pro illis, ut p mo dum ſuffragii abſoluātur illæ, hoc enim papa faciēs non excedit fines iuriſdictionis ſuę, quia non ſol uit authoritatiue per hoc ſub terra.

Ad

Ad secundam dicitur, quòd stylus literarum apostolicarum continet quidem modum suffragii, sed non tantum: quoniam continet cum hoc authoritatiuam concessionem indulgentię. Et per ambo monstrat & authoritatem dispensandi, & modum suffragii in perueniendo ad animas in purgatorio.

Ad tertiam dicitur, quod hæc potestas satis habetur ex sacra scriptura, dum ex ea habentur claues Petri: & ex conditrice canonum Romana ecclesia explicatum est, quòd modis diuersis claues aperiũt regnum cœlorum Christi membris viuis & defunctis, vt patet ex dictis. Augustę die 15. Octob. 1518.

TRACTATVS DECIMVSSEPTIMus de Contritione, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO I.

Num quando quis sui peccati mortalis recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

QVæritur, vtrum quoties recordatur quis sui peccati mortalis, teneatur habere cõtritionem. Et est ratio dubii tum, quia partẽ affirmatiuã multi tenere uidentur ex verbis S. Tho. in 4. dist. 17. q. 13. ar. 1. q. 4. dicentis: Ad contritionem tenetur hõ qñ peccata memorię occurrunt, quum præcipue in periculo mortis existit, aut in aliquo articulo.

Tũ quia sicut quoties occurrit peccatũ mortale vt a se cõmittendum, tenetur hõ refutare commissẽ, ita quoties vt a se cõmissũ tenet illud detestari.

Tum quia nec per momentum licitum est stare in peccato mortali: ac per hoc statim vt occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud ecclesiastici 12. Quasi a facie colubri fuge peccata.

In oppositum autem est. Tum quia sequeretur, quod quotiescunque aliquis & de commisso peccato occurrente sibi atteretur, peccaret mortaliter; quia non haberet contritionem. Tũ quia efficax rõ non apparet precepti ad contritionem pro tali tẽpore, scilicet memoriæ peccati.

Ad euidentiam huius dubitationis præmittẽdũ est q̃nõ est hic qõ de peccato mortali semel cõtrito, qñ hoc iam deletũ prima cõtritione est. & sicut peccatũ semel rite confessum non tenetur hõ iterũ confiteri, eadem rõne de peccato semel contrito non tenetur hõ iterũ conteri. Non. n. iudicat Deus bis in idipsum (vt dicitur Naum primo) tã quo ad vindictã exteriorem, quam p̃ confessorẽ exercet, q̃ quo ad vindictam interiorem, quam per actum ipsius pœnitentis conterendo peccatum, exercet; sufficit enim semel contritio, quod non placeant sibi cõmissa a se peccata. et hoc siue cõtritio fuerit de aliquo mortali siue in generali: dummodo fuerit cõtritio illa sufficiens ad salutẽ vsq; ad tempus confessionis, qñ singula detestando in confessione contetur in speciali. Est autem contritio generalis sufficiens ad salutem ad confessionem, illa, qua hõ dolens de omnib. offensis Dei mutat liberare cor ad præponendum Deum omnib. ẽt proprię uitę, intẽdens congruo tempore confiteri. Et est sermo de cõtritione ipsius peccati f'm se, non f'm suum effectum; qui est retardatio a felicitate, rõne cuius totũ tempus præsentis uitę est tempus cõtritionis: quia tempus peccato occupatum irreparabile effectum est p̃ fœlicitate. Nec est hic qõ de contritione in veritate, hoc est dolore charitate informato, quoniã, quum nemo sciat vtrum amore, vel odio dignus sit, si exigeretur certitudo veræ cõtritionis, semper esset homo perplexus, aut nũquam cessaret obligatio contritionis, quod est falsum. Sed est quęstio de contritione quantum est ex parte pœnitentis, hoc est quod quantum est ex parte conditionem requisitarum ad contritionem ex parte pœnitentis est vera cõtritio q̃uis nesciatur, an sit charitate informata: quia nescitur præsentia charitatis. Et similiter est quæstio de peccato mortali a se cõmisso nunquam contrito, siue secundum veritatem, siue secundum æstimationem.

Quibus præmissis sciendum est, præceptum habendæ cõtritionis & esse per se primò affirmatiuũ & claudere in se præceptum negatiuum. Nam præcipit actum contritionis habendum, & per hoc est affirmatiuũ, & precipit non esse retinendum odiũ Dei, in quod ex peccato mortali incurritur, & per hoc est præceptum negatiuum. Et propterea primò tractandũ est de vinculo eius, quatenus est affirmatiuum, & deinde quatenus est negatiuum, & demũ quatenus est ex vtroq; mixtum. Præceptorum igitur affirmatiuorum natura quum sit obligare quidem semper, sed non ad semper, sed ad determinatum tempus, hoc est tempus necessitatis (vt Diuus Tho. in 4. sent. dist. 17. q. 3. ar. 1. q. 4.) consequens est vt præceptum de contritione habenda non obliget nisi ad tempus vrgens ad contritionem, quod constat esse tempus tam mortis (quia summa est tũc necessitas contritionis: quoniã nõ remanet amplius tempus pœnitendi) quam tempus ante sacramenti cuiusque susceptionẽ, aut administrationẽ; qñ nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiẽs sacramentum, aut exercens actum, quem sine peccato mortali oportet exercere. Tempus autem occursus, quia. s'. memorię occurrit commissum peccatum etiam practicè (puta vt detestandum, seu cõterendum) nulla apparet ratione esse tẽpus necessitatis; qñ cum tali occursu stat hominem se habere circa cõmissum peccatum neutraliter, ac si nõ meminisset, ac si dormiret. Nam occurrente peccato commisso, vt materia detestationis habendæ a me, possum tripliciter me habere, vel consentiendo in detestatione, vel aspernãdo detestationem, vel nec amplectendo, nec contemnendo: sed vel nullum actum voluntatis circa illam exercendo: & tunc esem neuter, vel habẽdo actu velleitatis circa illam, puta quia vellem habere cõtritionem, quamuis in veritate non velim, quia non intẽdo abstinere, &c. Si occurrẽs ergo memoria nõ necessitat hominẽ ad articulum aliquem, quo oporteat ipsum actum aliquẽ exercere (quo pacto tps necessitatis cõstituit & si rationẽ præceptorũ affirmatiuorum perspexerimus, apparebit occursum non cõstituere tps necessitatis: nam in precepto Baptismi quãtumcũq; memoriæ occurrat Baptismus, vt suscipiẽdus cum commoditate oblata, non propterea obligatio fit pro tunc ad Baptismum. Et similiter in præcepto confessionis, & in precepto eleemosynæ de superfluo, non tenetur quis tunc cõfiteri, aut eleemosynam dare, quando memoriæ occurrit cum cõmoditate parata, vt patet ibidem ex Diuo Tho. Si ergo in aliis affirmatiuis præceptis occursus exercendi actus commode, non constituit necessitatis tẽpus, consequens est, vt nec in precepto contritionis habendæ occursus peccati, vt conterendi cõstituat tẽpus necessitatis. Oportet enim oppositum dicentẽ rationem reddere, quare a cõi regula occurrẽtis actus, & materiæ cum reliquis paratis in præceptis

affirmatiuis excipiatur occurrens contritionis cum
ſua materia actus: vt, ſcilicet ipſe ſolus habeat vim
conſtitutiuam temporis vrgentis ad ſeipſum exercẽ
dum,reliquis hanc uim non habentib. Et quia nul
la apparet exceptionis ratio, ſequamur generalem
regulam communem huic & aliis præceptis affir
matiuis. Negatiua vero præcepta obligant ſemper
& ad ſemper:prohibent enim mala,quę nullatenus
committenda aut incurrenda ſunt. Et licet omnia
negatiua præcepta conueniant in obligatione ad
ſemper,quo ad eſſe illicitum:differentia tamẽ quę
dam inter ipſa præcepta extenſo præcepti nomine
eſt in obligatione ad ſemper quo ad actum peccati. Nam negatiua præcepta de actibus peccatorum
obligant ad ſemper non ſolum quo ad eſſe illicitũ,
ſed etiam quo ad actum peccati: quia prohibent a
ctum peccati,puta mẽdacium,adulterium blaſphe
miam & ſimilia:quę non ſolum ſunt illicita,ſed qñ
adſunt peccati actus committitur.Nullus enim trã
greditur præcepta hæc,non mentieris,non adulte
rabis,non blaſphemabis, niſi qui mentit, adulterat
aut blaſphemat actu exteriori, vel ſaltem interiori.
Negatiua autem præcepta de habituali ſtatu pecca
ti obligant ſecundum ſe ad ſemper ſolum quo ad
eſſe illicitum,& nõ quo ad actum peccati, quia nõ
prohibent actum peccati,ſed perſeuerantiam in ſta
tu peccati talis vel ſimpliciter. Præceptum aũt,verbi
gratia,de non retinendo alienum inuito Domino,
dupliciter intelligi poteſt,primo,de detentione ha
bituali,qui non eſt actus;ſed effectus peccati, & ſic
non eſt præceptum prohibens actum aliquẽ.quod
patet ex eo,quod q abſtulit etiam ſi dormiat, reti
net alienũ inuito Dño:ſed prohibet pſeuerãtiam in
ſtatu peccati talis.Similiter & præceptũ de non reti
nendo habitualiter odium erga Deũ,nõ ꝓhibet ali
quẽ actum,puta actũ odii diuini,ſed ſuppoſito, ꝙ
hõ peccando mortaliter odio habuerit Deum, ac
per hoc perſeueret vſque ad contritionem in ſtatu
diuini odii nõ ſolum paſſiue, quia altiſſimus odio
hẽt peccatores,ſed quod peius eſt,actiue, quia per
ſeuerat in ſtatu peccati mortalis includẽtis in ſe di
uinũ odium pp cõtrarietatem ad dilectionẽ chari
taris,prohibet perſeuerantiam in ſtatu peccati mor
talis ſimpliciter:quo fit,vt quia ſtatibus,ſicut habiti
bus,non meremur,nec demeremur, ſed actib. nul
lum nouum peccatum contra hoc negatiuum præ
ceptum incurratur,niſi ſtatus talis de nouo accepte
tur,puta ſi de nouo conſentiatur in perſeuerantiã
talis ſtatus.Secundo,de detẽtione actuali,quę nihil
aliud eſt,quam conſenſus efficax in detentionem
habitualem,ſeu quę eſt effectus peccati,& ſic præce
ptum eſt prohibẽs actũ peccati;& conſtat ꝙ obliga
ti ſemper & ad ſemper,ſicut reliqua negatiua,& ſic
proprie habet vim & nomẽ præcepti, qñ præcepta
proprie de actibus ſunt. Diſcutiẽdo uero præceptũ
cõtritionis,vt mixtum eſt.affirmatiuo & negatiuo
ſicut præceptum de reſtitutione,inuenimus,quòd
obligat ad ſtatim habendã contritionẽ,ſicut præce
ptum de reſtitutione obligat ad ſtatim reſtituendũ.
Et rõ eſt,quia tempus huiuſmodi actuum dilatum
annexam habet contrarietatem ad virtutem. Reſti
tutio enim dilata annexam habet retentionem alie
ni inuito Domino,quæ cõtrariatur iuſtitię,& ſimi
liter contritio dilata annexam habet retentionem
diuini odii,quę contrariatur charitati.Nec propte
rea huiuſmodi mixta præcepta exorbitant a cõmu
ni regula præceptorum affirmatiuorũ, ſed ſequunt
eã obligando tm ad tempus neceſſitatis, nam im
plicatio ihibitę cõtrarietatis ad virtutẽ,determinat

F tẽpus neceſſitatis ad ſtatim:tẽpus quippe neceſſita
tis exercendæ affirmationis eſt tempus ad actionẽ
illam vrgens,ſic quod niſi fiat,incurritur peccatũ.
Sicut igitur præceptum de reſtitutione propter im
plicitam detentionem alieni obligat ad ſtatim re
ſtituendum; ita præceptum de cõtritione propter
implicitam detentionẽ odij contra Deum obligat
ad ſtatim cõterendũ.Et hęc ꝓculdubio,eſt veritas.

Sed exurgit difficultas, quando peccatur cõtra
hoc præceptum. Dicere.n. vt prima facie apparet,
quod contra præcepta affirmatiua obligantia ad ſta
tim peccetur ſtatim (puta cõſummato furto, ſi nõ
ſtatim fiat reſtitutio, peccatur contra præceptum
G reſtitutionis,omittendo ſtatim reſtituere: & ſimi
liter conſummato peccato mortali, agitur contra
præceptum contritionis,ſi non ſtatim contritio ha
betur) irrationabile videtur: quia huiuſmodi præ
cepta obligant ad ſingula ſtatim, & nõ ad primum
ſtatim tantũ,vt patet ex eo,quod tranſacto primo,
ſtatim,nõ abſoluitur a vinculo præcepti,ſed rema
net ſemper obligatus ad ſtatim, donec adimpleat
præceptum. Si autem obligant ad ſingula Statim,
ſequitur quòd infinities peccat mortaliter,non re
ſtituendo qui furatus eſt,& nõ reſtituit ſtatim, iux
ta infinitas moras temporis intermedij inter furtũ
& reſtitutionem,ſi tandem ſit.Magis autem ratio
H ni cõſentaneum eſt, vt cõtra huiuſmodi præcepta
tunc ſolum peccetur ex præteritione temporis,
quando non ſolum omittitur, ſed committitur a
ctus peccati determinantis præceptum affirmatiuũ
ad Statim.

Pro cuius clariori notitia aduertẽdum eſt, quòd
tripliciter inuenitur concurrere tempus vrgens ad
exercitium præcepti affirmatiui. Primò,vt actus il
lius menſura ſimpliciter & abſolute, ſicut tempus
diei feſti determinat præceptum de audiendo Miſ
ſam,& Quadrageſima ieiunij præceptum.Secũdò,
vt actus illius menſura ex præparatione ad alium:ſi
cut tempus præcedens ſuſceptionem, vel admini
I ſtrationem ſacramenti determinat præceptum con
tritionis: non enim tempus illud vrget abſolutè ad
conterendũ,ſed ſi ſuſcipiendum,aut adminiſtran
dum eſt ſacramẽtum.Tertio vt actus illius menſu
ra ex connexione alterius actus: ſicut tempus ſigni
ficatum per ly ſtatim, determinat præceptum reſti
tutionis,quia actus differendi reſtitutionem habet
annexum actum voluntariæ detentionis alieni in
terim. Inter hæc autem tempora differentia vna ad
propoſitum inuenitur,quod ſi tempus vrget ad a
ctum,vt illius menſura abſolutè, aduenięte illo tẽ
pore,ſi omittitur actus, ita quod omiſſio vt volun
taria priuatè (quia ſcilicet potuit,& ſciuit exercere
K actum illum puta audire Miſſam, & non audiuit)
incurritur peccatum omiſſionis cõtra præceptum
illud.Si vero tempus vrget ad actum, vt menſura
illius ex ordine ad alterum actum,aduenięte quo
cunque tempore,niſi ille alter actus,propter quem
tempus vrget exerceatur,nõ fit contra præceptum:
quantumcunque enim aliquis ſit adminiſtraturus
ſacramentum niſi adminiſtret illud, aut proponat
adminiſtrare illud in contritione, nunquam agit
propterea contra præceptum contritionis,vt patet.
Et ſimili modo eadem ratione quantumcũque ali
quis non conteratur ſtatim niſi ad hoc deueniat
quod commiſſionis peccato incurrat detẽtionem
diuini odij, non peccat mortaliter quamuis perſe
ueret in ſtatu peccati mortalis:ſicut qui non ſtatim
reſtituit,niſi ad hoc deueniat,quod commiſſionis
peccato incurrat detentionem alieni, non peccatũ

de

de nouo mortaliter. Contra precepta namque hec de non retinendo odium Dei, vel alienum, quum sint negatiua, commissionis peccato oportet ꝓgatur, ac per hoc si propterea peccatur contra præcepta affirmatiua de restituendo vel conterendo: quia contra hec negatiua agitur, non est omissio affirmatiui, nisi adsit commissio puta negatiuum. Et hec absque oī scrupulo veritas amplectenda est.

EX his autē patet quid dicendum sit ad motam quæstionem principalē, patet nāque ꝙ preceptum contritionis non determinatur secundum se ad tē pus memoriæ, sed ad statim. ET propterea nisi memoria afferat vrgentem causam ad actum actualis detentionis odii Dei, non occurrit noua omissio contritionis, sed antiqua perseuerat. Nulla autem apparet ratio, quare memoria, aut occursus cōmissi peccati ut detestandi, constituat nunc tempus necessarię commissionis ad detinendum odium Dei magis, quàm si non occurreret, nisi forte aut ad diuinæ inspirationis sequelam dicatur occursum obligare, sed aliud est præceptum de sequela inspirationis diuinę, aliud de restitutionis aut contritionis tempore, aut occursum seu memoriam tanquā approprians materiam constituere dr̄ tempus agēdi, quia tēpus agēdi est, qñ materia est pñs: sed aliud est loqui de necessitate agendi, aliud de commoditate, seu congruitate agendi. Approximatio.n. ad agens liberum, non constituit tempus necessitatis, sed commoditatis ad agendum; nos autē, ut patet ex dictis, tempus necessitatis agendi, ita ꝙ nisi agatur, nouum peccatum incurritur, querimus. Vnde restat, ut recordatio peccati commissi, quantumcūque practica, non obliget ad contritionē, sicut nec in præceptis aliis occursus materiæ obligat ad actum. Et hoc loquendo de memoria ſm se, nam si sit sermo de memoria scūdum suum effectum quem vt in pluribus habet, quia scilicet parit aut detestationem, aut approbationem peccati commissi occurrentis, sic obligat ad detestationem, quæ tamen potest esse attritio, vel contritio, ne in approbatione lapsus fiat.

Ad primam autem obiectionem in oppositū dicitur, quod vox dicentiū, quòd homo tenetur conteri qñ recordat̄, verificatur ſm id quòd vt in pluribus vr̄ accidere, qa. ſ. cōiter practica memoria in nō dolente parere approbationē vr̄ Diui aūt Tho. verba si exacte librentur, non dñt hominem teneri ad contritionem qñ recordatur, sed vnum qñ, determinant per alterum qñ. Nam dicūt, quādo peccata memoriæ occurrunt, quum in periculo mortis existit, aut aliquo articulo vbi apparet quod tempus memoriæ determinatur per tempus periculi mortis, vel per tēpus alicuius articuli, &c. Nec obstat quod apponitur, ly prēcipue, quoniam ly prēcipue, principale denotat periculi mortis respectu alterius partis disiunctiuæ, scilicet aut alicuius articuli, &c. periculosius enim omittitur contritio in periculo mortis, quia non restat locus pœnitentiæ. Vel ly præcipue denotat principalitatem rationis obligatiuæ ad contritionem, ita quòd tempus memorię est quędam ratio conterēdi, sed quia nō est sufficiens ratio obligandi ad conterēdum, ideo additur principalis ratio obligādi, dicendo quū præcipuè periculum, aut articulus, &c. & redit eadem conclusio. Approbat autem hanc doctrinam communis peccatorum attritio, qua fatentur sibi displicere commissi peccata, & dicunt suam culpam, & confitentur quādoque citra absolutionem, & velleitatem habent status sine peccato. Hi enim actus boni sunt & dispositiui ad pœnitentiam, adeo ut ecclesia tales confessiones sūscipiendas dicit, extra de pœn. & re. quod quidem, & tamen semper peccarent mortaliter, omittendo contritionem, si tempus memoriæ, esset tempus cōtritionis quum isti actus non sint sine memoria peccatorum. Nec obstat, quòd isti contriti nolunt, suscipere ab solutionem, dicentes se esse impœnitentes, quoniam narrare se habituali voluntate esse perseuerātem in statu peccati, non est peccatum, quoniam non approbatur, sed narratur impœnitentia, nec proponit tūc meretrix peccare, sed narrat tunc miseriam status sui cum voluntate illius. Nolle autem absolui, actus bonus est in dispositio tunc ad absolutionem.

Ad secundam obiectionem dr̄, ꝙ etiam quādo peccatum occurrit, vt committendum, sufficit nō consentire, nec tenetur homo dissentire.

Ad tertiam dr̄, ꝙ licet nunquam sit licitum stare in statu peccati, nō tamen de nouo semper peccat perseuerans in statu peccati, vt patet ex dictis. Romę, 4. Martii. 1518.

TRACTATVS DECIMVSOCTAVVS. de confessione, in quinque quęstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset præceptum confitendi, an etiam uellet confiteri, & exinde iudicare cor suum.*
2 *Num præsumptionis sit confiteri omnia uenialia et mortalia.*
3 *Num circunstantia diei festi sit necessario confitenda.*
4 *Num fides ad fructuosam absolutionem necessaria sit.*
5 *Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpæ.*

QVAESTIO I.

Num confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quod faceret, si non esset præceptum confiteri, an etiam uellet, & exinde iudicare cor suum.

VTRVM confessurus peccata sua id potissimum debeat cogitare, quid faceret si non esset prēceptum confitēdi, an ēt uellet confiteri, & exinde iudicare cor suum. Et uidetur quod sic, quia nisi paratus sit confiteri secluso prēcepto, tn non ex amore nouæ vitæ, sed ex timore præcepti confiteretur.

Ad euidentiam huius considerandū est, quod actuum humanorum eligibilium duplex est differentia. Quidam.n. ſm se boni sunt, & iō eligibiles, ut diligere Deum, bene facere proximo, & alia huiusmodi. Quidam vero sunt propter aliud boni, & similiter ꝑp aliud eligibiles, vt iemnare, peregrinari, & huiusmodi, hęc enim nullus sanę mentis eligeret, nisi propter aliud puta mentis elcuationem, carnis donationem, diuinum cultum & huiusmodi. Actus autem iste de quo est quæstio, scilicet proponere sibiipsi quid faceret, si non esset prēceptū de confessione, constat quod non est sub primo genere bonorum. Tum quia actus iste ad malum & bonum est secundum se, est enim uia ad bonum si ad uoluntatem bonam terminatur, & est uia ad

malum, si ad voluntatē malam terminatur. Tum quoniam actus iste non propter se, sed propter discussionem præparationis personæ exercentur ad inueniendum, an sit impræparatus homo ad confitendum etiam secluso præcepto. Restat ergo, vt si est eligibilis, sit propter illud eligibilis. In his autē, quę propter aliud eligenda rectè sunt, oportet duo considerare, alterum est, vt consona sint fini bono, alterum est, vt consonent eligenti. Videmus enim medicinas, vel quia non consonant morbo pellendo, vel quia proportionatę nō sunt complexionibus infirmorum, secundum rectam rationem repelli, &c. Et quidem, quod actus iste, scilicet proponere sibiipsi quid facerem si, &c. dissonet à dispositione infirmorum (quales credimus communiter esse cōfessuros peccata sua) ex eo patere potest, quod actus iste nihil aliud est, quàm tentatio periculosa. Multi enim sunt casti, qui si tentarentur, virginitatem perderent: & multi abstinent, qui si tentarentur, non abstinerent, & sic de alijs. Non conuenit autem infirmis periculum: ergo actus iste non consonat dispositioni confitentium. Quod dissonet etiam à fide, scilicet bono conscientiæ ex eo patet, quod licet tentari vtile sit ad bonum virtutis, tamen tentari à seipso dissonantiam importat secundum rectam rationem: quia est seipsum exponere absque necessitate periculo peccandi. Et confirmatur hoc, tum quia imitari debemus in actibus nostris Deum. Deus autem neminem tentat: vt Iacobus dixit, non ergo debeo meipsum tentare. Tum quia in cęteris vitiosum esse cōstat tētare seipsum: ergo & in hoc. Antecedens patet: quia male faceret quis, si proponeret sibi quid faceret, si mulierē in lecto, &c. haberet, & similiter si regnum mundi vno mendacio posset comparare, & alijs similibus conditionalibus seipsum tentaret. Tum quia officium Diaboli est tentare: & huiusmodi conditionalibus deijcere mentem humanam. Amplius tentare se huiusmodi conditionalibus est superfluum: ergo peccatum. Antecedens probatur: quia perfecti non egent hac se tētatione discutere: quoniam ipsorum charitas est adeò radicata, vt dicere cum Paulo possint, Quis nos separabit à charitate Christi? certus sum enim, quod neque mors neque vita &c. Infirmis autem sufficit si testimonium habent conscientiæ suæ quòd Deum super omnia ament opere & veritate: hæc enim notitia humano more sufficit hominibus ad accedendum ad sacramenta ecclesiæ, quamuis non in hoc iustificentur. Et hæc in communi dicta sunt de huiusmodi tentationibus conditionalibus. quas opera Diaboli esse testatur infinita multitudo peccatorum, quæ fierent, si huiusmodi cōditionales sibi homines proponerent in varijs & diuersis materijs: inciderē enim in vellejtates innumeras, quæ procul dubio essent peccata mortalia, vt de se patet. Vnde laudabiliter refertur prudens cuiusdam responsum ad cōditionales huiusmodi propositas, Scio quid facere deberem, sed nescio quid facerē. Optimè dixit: quia nescimus, an diuina nobis tunc manus adesset super caput nostrum.

Ad propositam autem conditionem specialiter descendēdo, apparet quod multò vanior est. Tum quia præceptum de confessione facienda, est de secūdo ordine diuinorum præceptorum, scilicet de bono, quia præceptū: ac per hoc sublato præcepto, non teneret quis confiteri. Sunt enim diuina præcepta duplicis ordinis. Quędam de prohibitis, quia mala, & præceptis, quia bona, vt sunt præcepta de dilectione Dei & dilectione proximi: hęc enim sunt præcepta, quia bona sunt. Et similiter de furto & falso testimonio, sunt enim hęc de prohibitis, quia mala sunt. Alia verò sunt de bonis, quia præcepta, vt p̄ceptū de Baptismo, Baptismus n. nisi institutus esset nō esset de genere bonorū, & potuit institui a Deo, ita quodcunque aliud sicut Baptismus; sed ex quo institutus est, bonus est. Et similiter sunt præcepta de malis, ꝙa prohibita, vt sunt contra sacramentis: non baptizari enim, & nō communicare, & huiusmodi, non sunt mala, nisi quia prohibita sunt a Deo post temporum curricula, scilicet aduenięte Christo, vt de se patet. Vnde si præcepta hæc secundi ordinis nō essent, sicut stultè, inaniter, & superstitiosè ageret, si quis ad Baptismum propter æternam salutem iret: ita si quis cōfiteretur, & alia quæ nunc sunt sacramenta ageret. Et si conditionalem restringat, quod sacramento confessionis præsupposito, null⁹ esset obligatus sub præcepto ad illud, nunc dicitur quod inanis quoque est ista tentatio, quid tunc faceret: nam consentiens in hoc quod non confiteretur, in nullo peccaret: quia non confiteri nō est prohibitum, quia malum: sed malum, quia prohibitum: & ideo sublata prohibitione nō remaneret mali ratio in nolle cōfiteri. Non solum ergo cōfessurus peccata sua non teneretur ad tentandum se tali propositione, quid faceret, si non esset præceptū confessionis: sed debet alienus esse ab hac tentatione, & si fuerit sibi ab alio illata, prudenter sperare illam, vt prædictum est.

Ad obiectionem autē in oppositum negatur sequela, cum hoc. n. quod secluso præcepto, nō confiterer, stat, quod ex quo video Deum hoc præcipere, amo & præceptorem, & præceptum, & finē præcepti, & amore moueor ad implendum illud. Nec hoc eget probatione: quia ex se clare patet, & experientia testatur multa nos paterno præcepto imposita ex amore implere, quæ nisi præcepta essent, nō faceremus, vtpote vel nescientes Patris voluntatē, quę per præceptum innotuit, vel scientes paternam amicitiā, non offendi si illud omitteremus, vt esset in proposito si cōfessio esset nō sub præcepto, sed sub consilio. Falsum ergo signum ad discussionem amoris assumeretur ex hoc in similibus. nō operaretur quis sine præcepto: sed & in his quæ sunt fm se bona vel mala, & ideo præcepta vel prohibita, nō est tali discussione ideo examinādum: qm̄ sufficit homini habere cor paratum ad implēdum diuina præcepta ex amore Dei nō curando si Deus nō præcepisset, & alia huiusmodi incitamēta ad malum. plena est. n. sacra scriptura, qā est amandus, ꝙ sunt seruanda, & nunquam in ea legi præceptum mandatum, aut cōsultum, seruare præcepta Dei, si Deus non præciperet. Augustę die octauo Octobris, Anno Domini 1518.

QVAESTIO II.

Num præsumptionis sit confiteri venialia, & omnia mortalia.

QVęritur vtrum sit præsumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur quòd sic. Primò, quia impossibile est, vt quis omnia mortalia cognoscat, ad impossibile autem nemo obligatur.

Secundò, quia in primitiua ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur, vt patet primę ad Corinth 2. Si quis inter vos est fornicator, aut auarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. et illud ad Gala. 5. manifesta sunt opera carnis, &c.

Tertio,

Tertio, quia nulla sunt opera nostra etiam bona, quin sint peccata damnabilia, si Deus in iudicium intret nobiscum iuxta illud, Non intres in iudiciū cum seruo tuo Domine; quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Item, Omnis homo mendax: ergo, &c.

Quarto, quia dum uolumus omnia peccata cōfiteri, nihil misericordiæ Dei relinquere uolumus ignoscendum: quia non confidere in eo, sed in cōfessione nostra cupimus, & securi esse uolumus, nec eius timere iudicium.

Ad euidētiam horum, scito duo hic uerti in dubium: & an omnia mortalia, & an omnia uenialia confiteri, sit præsumptionis. Et de primo quidē clare patere potest, quod non præsumptionis, sed necessitatis ac uirtutis est confiteri omnia sua peccata mortalia. Nam ex sexdecim conditionibus ad confessionem requisitis secūdum communem doctorum sententiam, una conditio necessaria est, quòd sit integra quo ad peccata mortalia: non esset autem integra, si quædam mortalia essent confessa, & quędam non. Est aūt huius rō: quia peccata mortalia quęcunque simul in uno hoīe sunt, sic se habent, ꝙ sunt connexa ex parte auersionis a Deo, ita quod unum non pōt remitti sine reliquis omnibus: iuxta illud Aug. Impium est a Deo, dimidiā sperare veniā. Et propterea sicut in prima pœnitentię parte, quę est contritio, necessarium est, ut oīa mortalia concludantur (oportet. n. hominem conteri de omnibus mortalibus, & non de aliquo tantum) ita in secunda, quę est confessio, oportet oīa contineri mortalia; sic enim integre homo submittit se ministro Christi in confessione, sicut submisit se integre Deo per contritionem. Et ne alicui liceat sentire contrarium, affero textum rotundum de pœ. re. omnis utriusque sexus. Vbi expresse præcipitur quod quilibet omnia sua peccata solus confiteatur proprio sacerdoti. Et quū ly oīa non distribuat pro uenialibus (ut tota ecclesia attestatur) restat ut distribuat pro mortalibus, quæ sunt materia necessaria cōfessionis, ut ēt ibi glossa dicit. Restringere autē ly omnia, ad manifesta tantum, temeritatis est: quia sine rōne & sine authoritate, & contra communem sententiam doctorum, rōnique consentanea fit restrictio ista. Imo in Concilio Floren. sub Eugenio 4. declarata est ista particula, Omnia quorum memoriam habet.

De secundo autem, s. confessione uenialium, cogitari uix potest, quòd sit actus p̄sumptionis: quū clarè liqueat, quod accusare se in confessione de uenialibus, est actus & humilitatis, & iustitię uindicatiuę in ipsum seu pœnitentię. Et licet non sit actus præceptus, est tñ consultus: consilium autem nō datur de actibus præsumptuosis, sed de actibus uirtutum, s. de bonis supererogationis. Testatur autem sic esse communis bonorum religiosorū consuetudo: nam communiter de venialibus confitētur, & crebrò, magnę autem præsumptionis est arguere approbatos mores tot religiosorum ac religiosārum. Laudabilis siquidem mos hic ultra uim satisfactiuam, acquisitiuam gratiæ ex uirtute sacramenti, habet uim cōseruatiuam hominis in gratia Dei: nā qui minima negligunt, paulatim defluunt.

Ad primam autem obiectionem dicitur primò quòd ecclesia non præcepit, quod quilibet cognoscat, sed quod confiteatur omnia sua peccata mortalia, quorum memoriam hēt: hoc. n. constat non esse impossibile. Dicitur secundo negādo, quod sit impossibile hominē omnia mortalia cognoscere: peccatum quippe mortale, quum sit uoluntarium, non secundum primos motus, sed secūdum rationem deliberatam, nullam habet in se causam quare sit impossibile, ut cognoscat ab eo, qui commisit illud. Si enim impossibile est, ut omnia cognoscantur, aut hoc est, quia sunt cognoscibilia supernaturalis ordinis (ut de gratia & diuinis dī) & hoc non: aut quia sunt adeo minimę entitatis, ut cognosci nō possint, & hoc non; tū qa aliqua nos cognoscere conceditur: tum quia non est quęstio de cognitione, quid est, sed de cognitione an est, nam sufficit pœnitentem cognoscere, quod ipse commisit talem actum, puta rapinam, licet nesciat diffinitiue quid sit rapina, tum quia actus humani deliberati contra Dei legem non sunt tam minimę entitatis. Aut hoc est, quia sunt in quolibet infinita peccata mortalia, & hoc esse falsum patet, ex eo quòd a primo die, quo quis habuit usum liberi arbitrii, usque ad quemcunque diem suę confessionis, non fuerunt exercitati a quocunque infiniti actus deliberati: ut patet. Aut hoc est, quia sunt infinita non simpliciter, sed illi qui commisit: & hoc etiam non esse necessarium ex eo patet, quòd multi sunt, qui diarium operum suorum scribunt: ac per hoc finita sunt eis omnia deliberata opera sua cōtra legem Dei. Non est ergo impossibile hominem cognoscere oīa sua peccata mortalia; vel sic quod sciat hęc esse mortalia, vel in ambiguis, quod sciat se cōmisisse tale, de qua dubium est, an sit mortale. Et scientia hęc sufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorum memoriam habet, & communis est omnibus pœnitentialibus bene instructis. Obligat enim ecclesia ad confitendum omnia peccata mortalia, quorum memoriam quis habet, facta secundum humanas uires collectione omniū suorum mortaliū, sive sint manifeste mortalia, sive sint ambigue mortalia, tenetur enim omnia cōfiteri certa pro certis, & ambigua pro ambiguis. Sic absque nostra voluntaria glossa, sane patet planus sensus canonis omnis utriusque sexus, sic testatur communis mos pœnitentium atque confessiones audientium, omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec satisfacere credimus confessioni eum qui opinatur se consensisse in sacrilegiū, licet non sit certus si non confitetur de illo consensu ut opinato.

Ad secūdam autem obiectionem dicitur, quod ex neutro illorum textuum habetur, quòd in primitiua ecclesia, sola manifeste mortalia confiterentur homines: nam textus illi non loquuntur de cōfessione, ut clare patet.

Ad tertiam dicitur, quod opera nostra bona possunt dupliciter considerari. Primo, ut ex nobis sūt: & sic licet dicātur damnabilia, pro quāto indigna sunt Deo & fœlicitate ęterna: non tamen sunt dānabilia ut peccata mortalia: qm̄ in ueritate etiam, ut ex nobis sunt, non sunt peccata mortalia: sed indigna diuīna retributione.

Et propterea dicitur, nō intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, quantum est ex se. Et ad hunc sensum multa similia inuenies scripta. Alio modo considerantur opera nostra ut sunt ex Deo in nobis operare per suam gratiam, & destinante in vitam, & sic sunt merita ex condigno ęternę fęlicitatis. Nec sunt damnabilia, sed sunt remunerabilia etiam secundum diuinam iustitiam, ut patet ex verbis Apostoli, Reposita est mihi corona iustitię quam reddet mihi Dominꝰ in illa die iustus iudex:

non

non ſolum autem mihi, ſed & his, qui diligũt ad- F uentum eius, vbi vides ſecũdum iuſtitiam à Deo iuſto iudice reddendam coronam diligentib. ipſum Deum. Non ſunt igitur ignota nobis omnia noſtra mortalia, quia opera noſtra ſunt damnabilia quantum eſt ex nobis. Oportet enim inſpicere ad opera noſtra bona ſimpliciter, vt ſunt in veritate qualificata, puta à charitate, & gratia informata, &c. non ſecundum quid puta vt ſunt ex nobis) quando iudicari debet, ſi ſunt peccata, vel nõ: quamuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerentiam diuinam, gratiarum actiones, laudeſque diuinas exercendas conſiderata, omnia noſtra vt ſunt ex nobis multum profint, & non ſolum in nobis ſed G etiam in beatis conſideratio hæc creaturæ vtilitatem ſeu nullitatem efficiat. Propterea enim de ſpiritibus beatis canit Eccleſia Tremunt poteſtates. In Auguſta Vindelicorum, die 29. Septembris 1518.

QVAESTIO III.

Num circunſtantia diei feſti ſit neceſſario confitenda.

QVæritur vtrum circunſtantia diei feſti ſit neceſſario confitenda. Et videtur quòd ſic. Quia circunſtantia repugnans ſpeciali præcepto, eſt ſpecialiter explicanda ſecundum omnes, ſed tempus feſtiuum repugnat præcepto de obſeruatione feſti: ergo. Minor probatur, tum authoritate Ambr. ſuper illud Lucæ 11. Archiſynagogus indignans, quia ſabbato curaſſet, lex enim inquit, in ſabbato non hominem curare, ſed ſeruilia opera facere, ideſt peccatis grauari prohibet. Tum authores S. Tho. in ſecunda ſecundæ. q. 122. art. 4. ad tertium. Magis, inquit, facit contra hoc præceptum qui peccat in die feſto, quam qui aliquod corporale opus licitum facit: affertque ad hoc authoritatem Auguſtini in lib. de Decem Chordis.

In oppoſitum eſt multorum modernorum opinio, tenens circunſtantiam temporis feſtiui non eſſe neceſſario confitendam, niſi in contemptum feſti peccatum fuerit.

Reſpondeo in hac quæſtio. duæ ſunt opiniones. Vna eſt tenentium partem affirmatiuam, & hi mouentur ex ratione, quam tangit S. Thom. ſcilicet, quia quum in feſto prohibeatur omne opus ſeruile, & peccatum mortale ſit magis opus ſeruile, quàm opus corporale (puta arare) magis quam contrarietur peccatum mortale ſanctificationi ad quam ordinatur feſtum, quam opus corporale, vtpote per ſe & directe excludens illam, conſequẽs eſt quod vtriuſque prohibitio ſub præcepto comprehendatur. Aliorum vero opinio oppoſitum ſentit, & hi mouentur ex eo, quod ex ſolo ſenſu literali ſecundum Dionyſ. & Auguſt. poteſt trahi efficax argumentum. Opera autem ſeruilia prohibita in feſto ad literam ſunt opera corporalia, qui ſerui diſtinguuntur à liberis, & non peccata niſi myſticè, vt San. Thom. expreſſe dicit in 3. ſenten. diſtinct. trigeſimaſeptima, articulo quinto, quæſtione 2. ad 2.

Et quoniam hæc opinio rationabilior eſt, ideo ad eius euidentiam ſciendum eſt, quòd quum obſeruatio feſti ad literam partim ſit moralis & partim ceremonialis, oportet aut ex morali, aut eccleſiaſtico præcepto innaſci quicquid obligationis in ea eſt. Ex morali quidem præcepto quod obligatio talis non proueniat, patet ppea quia nulla certa tpis pars eſt, quã cultui diuino exteriori naturalis rõ dedicãdã cẽſeat, q̃uis. n. morale ſit ĩ hoc p̃cepto quod aliquod tempus Dei cultui exteriori deputetur: non tamen quod hoc, vel illud tempus. Vnde quum ſingulæ partes temporis poſſint ab hac dedicatione abſolui, quandocunque peccatum committatur, nunquam tempus aliquod diuino dicatum cultui polluitur, aut impeditur à diuino cultu: poteſt ſiquidem alio tempore debitus cultus exolui. Et eadem ratio eſt de opere corporali: ſolum enim peccatum omiſſionis debiti cultus, ex præcepto morali accideret. Ex eccleſiaſtico autẽ mandato non prohiberi ſpecialiter peccata in die feſto, ex eo habetur, quod eccleſia non plus prohibet, quam id, quod ex literali ceremonia antiquæ legis in Sabbato prohibeatur: imo minus, vt Sanctus Thomas placet. Ex præcepto autem hoc ad literam ceremoniale triplex erat, ſcilicet certum tẽpus, puta dies ſeptem, & certus cultus, ſcilicet memoria creationis mundi in ipſa quiete (quaſi quies ipſa eſſet profeſſio quædam diuinæ quietis à creando) & determinatio operum, à quibus ceſſandum eſſet, ſcilicet ab operibus ſeruilibus. Ex nullo autẽ horum peccatum ſpecialiter prohiberi conuincitur: ſed oppoſitum potius ratione ſuaderi poteſt. Tum, quia vt allegatum fuit; ad literã opera ſeruilia tm̃ ſunt opera, ad quæ ſeruos deputatos habemus. Tũ, quia ex hoc, quod aliquod certũ tp̃s dedicatur cultui Dei exteriori, nihil aliud ſequit, phiberi niſi H id qđ repugnat tali cultui illo tempore exhibendo, & hoc aut ratione cultus, aut ratione temporis. Sed nec macula, nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibendo in die feſto: nõ ergo cadit ſub hoc ſpeciali præcepto. Quòd enim macula, ei non contrarietur, patet, alioquin quilibet peccato mortali exiſtens, tranſgrederetur præceptum hoc ſingulis dieb. feſtiuis, quod ſuperſtitioſa adinuentione non eſt inducendum, cum his, qui credunt contritionem eſſe in præcepto in die feſto. Tum, quia finis præcepti nõ cadit ſub præcepto. Tum, quia præceptum de interiori cultu Dei (quo fide ſpe, & charitate colitur) ſub hoc præcepto non cadit, ſub quo cultus exterior includitur, & determinatur: ſed eccleſia videtur interioris cultus tempus determinaſſe, quando I tempus ſacramenti pœnitentiæ, & Euchariſtiæ decreuit. Tum, quia nec Doctorum ſanctorum, nec eccleſiaſtica doctrina, aut conſuetudo hoc habet, quod tamen ſi eſſet præceptum de iure eſſet poſitiuo, vt dictis patet.

Quòd vero actus moralis etiam non repugnet tali cultui, probatur ex eo, quòd ſi cultui Dei exteriori certo tempore ſtatuto repugnaret peccatum mortale illo tempore commiſſum, hoc non eſſet quandoque ſic, & quandoque non, ſed vniuerſaliter: ſed aperte videmus, quod ſub præcepto, quo Deus quotidie colendus clericis horis canonicis ſtatuitur, non comprehenditur prohibitio ab actu peccati mortalis quocunque tempore, ergo nec in K propoſito. Vterque ſiquidem cultus exterior eſt, & eundem habet finem. Et habens aliquid morale, & aliquid ceremoniale, ſcilicet certum tempus, & certum cultus modũ, nec minus facer eſt ſecundus primo, aut minus ſub præcepto cadens. Nec obſtat ſi dicatur non eſſe aliquam certam horam diei ſub præcepto taxatam ad horas canonicas, ſicut totus dies feſtus deputatus eſt cultui diuino. Hoc enim nihil adimit efficaciæ proceſſiui facto: cuius vis non conſiſtit in determinatione temporis actu iam præcepta, ſed poſſibile, vel ſuppoſita, ac ſi eſſet. Si enim eccleſia certas horas ſub præce-

pto

pto deputaret horis canonicis exoluendis, non propterea abstinere ab actu peccati mortalis sub tali præcepto comprehenderetur, sed satisfieret temporibus debitis horas exoluendo: sicut modo satisfit intra diem deputatum dicēdo, quantumcunq; alias peccetur. Vnde quum ecclesia ceremoniale legis præceptum mutādo impleuerit, pro die septimo Dominicum diem, & pro cultu Missam, & quietem in memoria resurrectionis Dominicæ determinando, & ab operibus seruilibus non sic arcte consueuerit abstinere, consequens est, quod nō iudicat speciali præcepto quietem à peccato in die festo, sed opere corporaliter seruili. Et cōfirmatur, quia quum ecclesia non iudicet de actibus interioribus (in quibus solis plerunque committitur peccatum mortale) sat est sub eius prohibitione cōprehendi illorum impedimentorum amotionem, q̄ ecclesiastici fori sunt: quia vniuersaliter non sunt nisi opera seruilia corporaliter. ET quamuis magis repugnet satisfactioni, quę est finis huius præcepti peccatum mortale, quàm op⁹ corporale licitū f̄m se, quia tñ sanctitas ipsa interior, quę finis est, sub præcepto hoc non cadit, cōsequēs est, q̄ nec exclusio ipsius, quę per peccatū mortale fit, sub hoc præcepto comprehendatur: si. n. affirmatio non præcipitur, ex ipsa non conuincitur, quod eius oppositæ negatio prohibeatur, quamuis prohiberi possit.

Ad ea verò quę in oppositum obijciuntur, respondetur. Et ad authoritatem Amb. dr̄ cum S. T. quod sensum mysticum, & non literalem tangit.

Ad authoritatem ipsius S. Th. dr̄ dupliciter. Primò, q̄ loquitur de præcepto quò ad suum finem, qui sub præcepto non cadit, & non de ipso præcepto absolute: in tātum. n. dicit repugnare huic præcepto peccatum mortale, inquantum excludit sanctitatē & applicationē ad diuina, quæ est finis præcepti. Secundò, quod loquit̄ de præcepto hoc indistincte, s. & literaliter & spiritualiter intellecto, vnde eodem cōtēxtu de operibus seruilibus corporaliter & spiritualiter, doctrina tradit. Et tamē cōstat ibidē in rñsione ad primum cessationem à peccato sub sensu spirituali huius præcepti claudi: & sic non numerari inter præcepta decalogi, sed tātum secundum sensum literalem, q̄tum ad id q̄ cōtinet de iure naturæ. Ex hoc aūt q̄ aliquid repugnat præcepto huic mystice, non potest trahi efficax argumētū, sed rōnabilis exhortatio, vt & à peccādo i festis abstineat̄ (ne de nobis dicat̄, Populus hic labijs me honorat, cor āt eorū lōge est à me) & cōmissa cōfiteant̄ in fine cōfessionis ppetrata, p magna, vel tāta parte in dieb. festis, quatenus reprehensi tpa sacra reuereant̄. Mediolani, die 14. Aprilis, M.D.

QVAESTIO III.

Num fides ad fructuosam absolutionem sacramentalem necessaria sit.

QVæritur vtrum ad fructuosam absolutionem in sacramento pœnitentiæ exigatur fides, qua pœnitens credat certissime se esse absolutū a Deo. Videtur quod sic. Primò, quia oportet fidem habere in uerbum Chr̄i, Quodcunq; solueris sup terr. Secundo, quia si per impossibile confessus non sit contritus, aut sacerdos non serio, sed ioco absoluat, si tamen credat se esse absolutum, verissime est absolutus: tanta res est fides in uerbum Chr̄i. Probatur assumptum ex ecclesiastica historia, quia beatus Athanasius ludens cū pueris, Baptizauit eos, sicut uiderat fieri a sacerdotib. & Baptizatos eos iudicauit beatus Alex. episcop. Itē quidam minus, ut placeret īperatori, ludicro Baptismo est Baptizat⁹.

Tertio, quia non sacramentum, sed fides sacramenti iustificat: secundum illud Aug. Sacramentū abluit, non quia fit, sed quia creditur.

Quarto, quia plus est a confitēte requirendū an credat sese absolui, quā an sit uere contritus: quia cōtritio nunquā est uera satis: q̄ si esset uera, nō tñ certa, & si certa, nō tñ satis: fides aūt & uerbū Christi sunt certissima uerissima, & sufficientissima.

Quinto, quia non solum attritus absque obice actualis peccati vel propositi, sed etiam contritus accedens ad sacramentum, a gratia consequēda est alienus, nisi crediderit in absolutionē: ga sacramēta essent in mortem, & damnationem ēt contrito.

Sexto, quia ad sacramentum pœnitentiæ accedit homo petēs a Deo remissionem peccatorum: scriptum est autem, Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis: & fiet vobis. Et Iacobus dicit; Postulet autem in fide, nihil hęsitans: ergo.

In oppositum est communis ecclesię sensus.

Ad euidentiam horum sciēdum est nouitatem superexortam esse, quòd huiusmodi fides adeo exigatur, vt plus quam contritio requirenda sit, & dānandi sint omnes, qui nolunt confidere sese absolutos, donec certi sunt se satis contritos. Fundatur autem phantasia ista, primo super communissimis Scripturæ authoritatib⁹ de fide ac spe in verbo Dei: puta, Memor esto verbi tui, ī quo mihi spē dedisti: & similia infinita. Secundo super communib. de efficacia sacramentorum, scilicet quod fides est, quæ in sacris operatur. Tertio, super specialis Christi verbi ad propositum pertinentis efficacia certissima, Quodcunqne solueris super terram, &c. Ex huiusmodi siquidem efficacię certificatione deducitur oportere confitentem credere se absolutum, si sacerdos absoluat, siue erret, siue non erret, sicut ēt certus est se esse baptizatum, etiam si sacerdos erraret, ipsum baptizando. Adiungunt, quod dicendo, Quodcunque solueris, dedit potestatem: dicendo, Erit solutum, excitauit fidem de effectu.

Nouam autem hanc inuentionem alienam esse ab ecclesiastica doctrina, facilè patet distinguendo de duplici fide, quam habere possumus: scilicet vel acquisita, vel infusa. Nam si sermo est de fide infusa (quę est vna de theologalibus uirtutibus) cuius plena est sacra scriptura, sine qua impossibile est placere Deo, & per quam Sancti vicerūt regna, operati sunt iustitiam, constat, quod illa est necessaria ad sacramentum pœnitentię: quoniam ipsius non nisi Christi fideles baptizati capaces sūt. Sed hmōi fides, licet ad sacramēta se extēdat, vt patet in Symbolo, non tamen extendit se ad hęc singularia: puta quòd hoc sit sacramētum, & in quod in hoc sit effectus sacramenti: verbi gratia, tenemur credere unū Baptisma in remissionē peccatorum: sed non tenemur credere, quod iste sacerdos abluit Ioseph adultum Iudęum, dicens, Ego baptizo in nomine PATRIS & filii & Spiritus sancti, sit Ioseph uerè cōsecutus gratiam Dei & characterē, quia ex intentione baptizantis vel baptizati pōt occultè fuisse simulatio talis, quod non intenderit ille facere, quod facit ecclesia, aut Ioseph non intenderit suscipere Baptisma, vt tēporibus nostris de facto contigisse sibi quidam Iudęus coram me cōfessus est, & hęc quo ad characterem. Quo ad gratiam uerò, quia pōt eē, quod Ioseph cum pposito deliberato fornicationem committēdi Baptisma susceperit, ac per hoc gratię Dei obicem posuerit. Similiter posset dari exemplum de EUCHARISTIA: quamuis. n. teneamur ex fide credere in Hostia ritè consecrata, eē verū corpus

pus Christi,non tamen ad fidem infusam spectat credere,an ista Hostia sit rite consecra ta: tum propter intentionem ministri, tum etiam propter incertitudinem materię,& similes particulares defectus humanos.Rō aūt vniuersalis, quare sub fide infusa non cadunt huiusmodi particularia, est,qa fidei infuse(utpote diuinæ veritati innixæ)nō pōt subesse falsum;est.n.non minus circa verum, quā quæcunque scientia acquisita, quę non nisi verorum est.Esset autem quādoque circa falsum,si extenderet se ad hæc particularia,vt patet ex infinitis similibus,quæ possunt afferri in medium. Nō spectat igitur ad fidem infusam credere absolutionis effectum in hoc particulari,puta in meipso,sed ad fidem ipsam infusam pertinet credereabsolutionē ab ecclesiastico ministro rite factam,efficacem esse & in suscipiente digne gratiam operari. Hac siquidem fide nullus potest errare,sed credēdo effectū in me vel in illo determinate,possum errare, quia potest adesse impedimētum aliquod ex parte mei seu illius.Sicut in alijs sacramentis credimus & verbo Dei & sacramentis:& specialiter efficaciam certissimam illius verbi,Quodcunque solueris super terram,in subiecto dispositō:sed non hēmus infusam finem,quod in me effectum sortiatur, quod ego sim subiectum dispositum, quia potest in me inueniri impedimentum ignotum. Ex quo autem non dēt subesse falsum fidei(quę nō nisi verorum certissimorum est)excitatur,imo certificatur fides infusa per illud verbum. erit solutum in cœlis, de effectu absolutionis in subiecto dispositō, & non in me,qui forte non sum dispositus: & sic fides esset falsi.Erronea igitur inuenitur opinio dicta de fide infusa intellecta:quia sequitur, ꝙ infusæ fidei posset subesse falsum.

Si autem dicta opinio intelligatur de fide acquisita,erronea quoque inuenitur:nam licet acquisita fides circa huiusmodi particularia versetur(tali nā que fide credimus hanc Hostiam rite cōsecratam esse,& hunc rite baptizatum,& similia) sed hęc fides non est illa qua in verbo Christi confidimus,q̄ in sacramētis operatur, quia credimus efficax esse Christi verbum,Quodcunque solueris super terram:& reliqua,quę fidei sunt Christianę.Et ꝓpter ea ex illis authoritatibus,quæ de fide infusa loquūtur,non potest acquisita fides concludi:nec potest fides ista de obiecto (s. me esse absolutum etiam per absolutionem in effectu coram Deo)esse certa infallibiliter:quia quilibet est dubius in hac vita, secundum communem legem nescit,an sit in gratia Dei.Nec aliquis est qui certus sit se esse sufficienter dispositum per gratiam Dei,quæ per absolutionē conceditur:iuxta illud Iob 10. Et si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Amplius,fides ista potest esse in schismatico vel hęretico alias bene confitente:esset igitur iste verè absolutus, si erraus sacerdos ipsum absolueret,& cōsequenter iste simul esset in gratia Dei(quia verè absolutus corā Deo)& in peccato mortali,quia hæreticꝰ,uel schismaticus,quod est impossibile. Amplius,fides ista est,quantum credis,tanquam habes,cum fides ista sit opus humanum (quia ista est acquisita) consequens est ut in opere suę fidei confidentia suę pœnitentiæ consistat:qđ est alienū a Chriana veritate. Amplius,Quū nec ex sacra scriptura,sacris canonibus,ecclesię traditiōe,sacrisque doctoribus,dispositionis istius necessitas in sacramento pœnitentiæ habeatur,& rationi aduersetur, non uidetur prę-sumptione,aut ignorantia ista excusari.

Ad obiectiones infinitas de fide,ut respondeas, habeto prę oculis hanc distinctionem;s.uel ex parte sacramentorum,vel ex parte suscipientis. Et dicito,quod fides certissima est, & esse debet etiam de effectu sacramenti particulari in me, quantum est ex parte sacramenti:sed ex parte mei suscipientis licitum est dubitare de illius effectu in me. Et hoc est quod ecclesia docet dum in orationibus post communionem petit sacerdos, quod susceptum sacramentum non sit ad reatus pœnam, non ad iudicium, &c. Consequenter etiam docet omnem quantumcunque credētem post confessionem & absolutionem dicere,Domine nō sum dignus,&c. & non aduertere ad distinctionem hanc quæ est, vt puto,causa dictæ nouitatis.

Ad primam ergo obiectionem dicitur, quòd in verbo Dei & Christi sufficiēs fides habetur, quum quis credit omnes articulos fidei. nec fides infusa, qua credimus in Deum, &c. est de effectu horum verborum in me:vt dictum est.

Ad secundam dicitur, quod peccat argumētum secundum non causam,vt causam,quo ad sacramētum Baptismi. Nā non ideo illi fuerunt uere baptizati, quia credebant se baptizatos, imo credebant fortè nihil recipere de gratia: sed iō Baptismus iocosè factus est uerè Baptismus, quia intētio iocosa non ad Baptismū,sed ad exercitium Baptismi refertur. Simile est.n. delectandi causa Baptizare & Baptizari,sicut si auaritię causa quis Baptizaret,aut Baptizaretur, vtrobique.n.est uerum Baptisma,quia delectatio & auaritia non Baptismi; sed quod iste exerceat,vel suscipiat Baptismum, causa est. Secus autem esset,si intentio iocandi ad Baptismū referretur, sic quod non Baptizare, sed similitudinem Baptismi exercere,aut suscipere,intenderet ioci aut auaritiæ gratia: tunc enim nullum esset Baptisma. Quod autem assumitur, quod non contritus si absoluitur credens se absolui, est uere absolutus, nisi sit ita attritus, ꝙ saltē virtute clauiū de attrito fm quosdā fiat contritus: impossibile est. Nam ex eo ꝙ ponitur incōtritus,& uirtute clauium nō factus de attrito contritus, oportet ꝙ aut sua fide acquisita sit iustificatus,quod est erroneū,aut quod simul sit incōtritꝰ,& absolutꝰ apud Deū, ꝙ est īpossibile.

Ad tertiam dicitur, quod sacramentum abluit, non quia fit, hoc est non secundum substantiam facti:sed quia creditur,hoc est secundum uirtutem creditam in eo,& non quia creditur a suscipiente, effectus suus in eo certissimè ab hoc.Et nota quod non dixit, quia credit minister aut suscipiens, sed impersonaliter quia creditur, hoc est propter rem creditam:nam nisi intendat quis facere quod facit ecclesia, non Baptizaret. In hoc autē quod est imitari in illo actu ecclesia,īcludetur res credita; quāuis nec a suscipiente,nec a Baptizante:vt patet,si infidelis Baptizaret infantem,aut adultum,dicētem, Valeat quantum ualere potest.

Ad quartā dr, ꝙ assumptū non solū falsū, sed & presumptuosum est valde,contra vniuersalis ecclesiæ ritū:contritio.n. est summè necessaria.Ista autē fides acquisita de effectu sacramēti in se ipsa est impossibilis; quia semper est,& debet esse ambigua, nec est requirenda a confitente:qui nisi crederet se absolutum,absolutioni se nō submitteret.Nec obstat,quòd contritio sit incerta: iussit.n. Deus ipse, vt cum nostra hac incertitudine accedamus ad sacramenta.Qđ aūt dicit,quòd nunquā est uera,satis falsum est, ut patet in multis cum uera & sufficienti contritione confitentibus, quamuis incerta eis.

Et

Et quum subditur, ꝙ fides Christi est verissima & certissima & sufficientissima, respondetur ꝙ talis est de rebus subiectis fidei infuse, sed non de imptinentibus ad ipsam, vt sunt ex parte nostri singulares singulorū effectus sacramentorum. De his.n. nec certa, nec incerta est fides infusa: quia non est eorū: est.n. fides infusa de gratia per sacramenta certisi mè conferenda suscipientibus dignè illa, ut in Cōcilio Florent. sub Eugenio IIII. determinatum est. Et ex Apostolo assumptū est, dicēte, Qui māducat, & bibit indignè, iudiciū sibi māducat, & bibit. Vbi ēt Apostolus, ſm quid reputare se hō debeat dignum uel indignum, præmittit dicens, Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat. Vbi ex subiunctis, quod si nosmetipsos iudicaremus, non utique a Domino iudicaremur, patet ꝙ probare seipsum est seipsum iudicare, contra se vindictam exercere: quod vocatur contritio cōi usu ecclesię & doctorum. & propterea falsum ac temerarium esse constat, quod plus est a pœnitente requirendum, si habeat credulitatem de effectu in futuro sacramenti, quā de illius cōtritione: probare.n. seipsum (quod est conteri) iussit Apostolus, iubet ecclesia, exigunt omnes communiter confessores. Credere autem se pœnitentem omnino effectum habiturum nouitatum exigit dogma.

Ad quintam dicitur, quod duorum, quę ibi tanguntur, primū, quod attritus non ponens obicem, non consequitur gratiam absolutionis, nisi credat (vt iam patet ex dictis) voluntarie dicitur, apponē do nouellum, & impertinens accidens pro dispositione necessaria ad gratiam Dei per absolutionem sacramentalem. Secundum aūt, quod contrito in damnationem sunt sacramēta, nisi credat se absolui, non est rñsione, sed correctione dignum: qm sacramentum pœnitentię ab ecclesia sufficiēter traditum per confessionem, contritionem, & satisfactionem, damnabile constituit sine quarto, s. certa fide effectus in suscipiēte. Hoc enim est nouam ecclesiam construere.

Ad sextam de oratione dicitur primo, quod rō digreditur ad accidentia, quę sunt extra essentiam sacramenti: oratio.n. constat quod a sacramentis distinguitur, imò ponitur sub satisfactione, quę est tertia pars sacramenti pœnitentiæ. Veruntamen de oratione ipsa etiam dicēdum est, quod fides de effectu orationis dupliciter haberi pōt. Primo ex parte ipsius diuinæ misericordiæ, gratię, & potentię, prouidentiæ, promissionis, &c. & sic fides dēt esse in oratione absque hæsitatione aliqua, Alio mō ex parte eius, q orat vel pro quo oratur: & sic nisi piè qñque dubitaret de effectu petito, plerunque fides inueniretur falsa, ut patet in Paulo orante, qui absque hęsitatione credendo, quod acciperet id quod peteret, iuxta Domini doctrinam, Rogauit ter, ut stimulus carnis a se discederet, & non est consecutus effectum petitum, vt patet 2. ad Cor. 12. Hic.n. patet quòd fides, quod accipiamus quicquid petimus, nō refertur ad rem petitam accipiendam simpliciter & absolutè, sed quantum est ex parte diuinę misericordiæ, &c. alioquin esset quandoque falsa, & Pauli fides fuisset falsa: potest.n. aliunde ex parte nostri ratione fieri, vt illud non accipiamus. Vnde Saluator de hac fide docens prę mittit, habē te fidem De, & subdit, Amen dico uobis, &c. ostēdens per hoc, quòd firmitas nostrę fidei de effectibus particularibus debet esse de illis, quantum est ex parte Dei & nō ex parte nostri. In Augusta Vindelicorum 26. Septembris, 1518.

QVAESTIO V.

Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio peccatorum.

QVæritur vtrum sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpæ. Et uidetur quod nō. Primo, quia solius Dei est remittere culpam, ut omnis Scriptura & ecclesia fatetur.

Secundo, quia culpa est remissa a Deo proponē ti confiteri antequam penitēs a sacerdote absoluatur: iuxta illud, Dixi, Cōfitebor aduersū me iniustiam meam, & tu remisisti impietatē peccati mei:

In oppositum est, quod sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, secundum communem ecclesię doctrinam.

Ad euidentiam huius quæstionis, scito antiquā esse hanc quæstionem, & in 18. distinct. 4. sententiam tractari. Vbi quia obscurę satis sunt authoritates antiquorum doctorum applicatę ad hoc, Magister sent. concludit sacerdotem euangelicū absoluere, hoc est declarare absolutum a Deo, & ad ecclesiæ communionem admittere. Nouitia autem quædā opinio addit super hoc effectu pacem animi; quoniam ante absolutionem inquieta est anima de remissione suorum peccatorum, accepta aūt absolutione cū fide, quod uerè absoluatur, sit secura aīa de remissione peccatorum percepta, & in pace qe scit, tantique fit fides de gratia præsenti ministerio sacerdotis, quod peccatū maneret, nisi remissū crederet: non.n. sufficit remissio peccati & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere remissum.

Verum si Domini uerba diligentius perspecta fuerint quum potestatem sacramentalem dederit: aliter sentiendum est, non.n. dixit. Quorum declaraueritis remissa peccata, sed dixit, Quorum remiseritis peccata: & similiter dixit, Quodcūque solueris, neque dixit, Remittūtur eis, aut solutum erit, quo ad ecclesiam: sed solutum erit, in cęlis, & remittuntur eis, simpliciter & absolutè. Ideo si verba Dñi sunt uera in sensu proprio, conuincunt ecclesię ministros habere potestatem remittendi peccata authoritate Christi: par.n. ratio est, quòd verba hæc Domini ad sacramentum pœnitentiæ spectantia in proprio sensu uerificentur, & quòd uerba eiusdē sacramentum Eucharistiæ pertinentia (scilicet hoc est corpus meum) in proprio sensu uerificentur. Nulla.n. est ratio quare ista in proprio sensu uera esse fateamur, & illa a proprio sensu aliena faciamus: præsertim quum maius miraculum sit, quod de pane fiat corpus Christi ministerio sacerdotis. Vnde si verba Eucharistiæ a sacerdote plata, ut uera sint, compulerunt ut fateamur hoc. i. contētum sub hac specie, est corpus meum, scilicet Christi: non min' compellitur ad verificandum hęc Domini verba, (Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis) in sensu proprio, credere quod sacerdotis ministerio remittuntur peccata, absoluūtur peccatores a culpis suis. Nec enim minus operatorius esse debet sermo Christi os sacerdotis, dicētis, Absoluo te a peccatis, quā eiusdem Christi sermo per os sacerdotis dicentis, Hoc est corpus meum. vterque igitur operatorius est eius, quod significat seruatis seruandis, s. concurrentē ex parte ministri authoritate (nō enim quilibet homo, sed sacerdos ordinariam vel delegatam authoritatem habēs est minister sacramentalis absolutionis) & ex parte pęnitentis debita dispositione, ut scilicet sit absolutione dignus. Alioquin extremus rediret errora Hier. dānatus, vt pro nostro arbitrio dānare innoxios

xios & absoluere noxios possemus, sicut etiã in sacramento altaris non quamcunque materiam, sed panis triticei tantum, consecrari per illa uerba, non diaconi, sed sacerdotis ministerio prolata concessum credimus. In cuius signum Dominus quũ daret potestatem remittendi, retinendique peccata, præmisit, Accipite Spiritum sanctum subiungẽdo. Quorum remiseritis peccata, &c. tanquam diceret, Spiritu sancto dirigẽte, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & non spiritu uestro instigante. Mouet & dirigit proculdubio Spiritus sanctus ad absoluendum uel ligandum, quum seruatis vndiq; seruandis minister Christi absoluit, uel ligat. Credẽdum est igitur & confitendum, quod effectus sacramentalis absolutionis ritè factę (scilicet a debito ministro, debita forma, supra dispositam materiam, s. peccatorum confitentem dignum absolutione) est peccatorum remissio, quã authoritatiuè quidẽ solus Deus fecit: ministerialiter aũt minister ipse Christi sacramento mediante efficit. Sic. n. ad literam impletur illud, Quorum remiseritis peccata, remittũtur eis: nõ quod prius ecclesia remittat, quàm Deus, tanquam Deus ecclesię iudiciũ sequatur. Non enim dicit, Quorum remiseritis peccatã, remittuntur eis, in futuro: sed remittuntur in pñsenti, ad denotãdum, quòd ipsa per ministrum remissio est vna atque eadem cum remissione, quam facit Deus. Illam quippe unam & eandem remissionem peccati, quam sacerdos ministerialiter fecit, & efficit Deus authoritatiuè: sicut eandem cõuersionem panis in corpus Christi, quam sermo Christi per os sacerdotis operatũ, efficit Deus authoritatiue. ET licet olim dubia fuerit hęc qõ, hodie tñ determinata est in Concilio Florent. sub EUGENIO 4. Vbi dicitur, Effectus huius sacramẽti est absolutio a peccatis. Absolutio, inquit, nõ declaratio, nõ pax. ET rursus, effectus sacramenti huius, dixit, non effectus solius Dei. ET hinc patet, quòd sacerdos absoluendo seruatis seruandis, & in veritate absoluit a peccatis, & per viã sequelę declarat pœnitẽtẽ absolutum, & certificat (humana tñ coniectura) peccatorem de peccatorum remissione. Remanet. n. sẽper secundum communem legem peccator ambiguus de consecuta ad Deum remissione, quia sem per restat ambiguum nobis, an ex uel cum infusa charitate sacramentum susceperit pœnitẽtię. Quocirca nouitia opinio relata, non opinio, sed error est, pro quanto efficaciam adimit sacramento pœnitentię sine credulitate effectus in seipso, & nulli conferri veniam remittente sacerdote dicit, Nisi credat sibi remitti: & quod intolerabilius est, nec intelligibile, manere, s. peccatum ẽt remissione facta, & gratia donata, nisi credat pœnitẽs peccatum remissum. Indigna nempe sunt hęc non solum eruditorum, sed quorumlibet Christianorum auribꝰ. ET quo ad illorum impugnationem seruandum est illud Philosophi, Quoliber proferente contraria, solicitum esse, stultum est. Constat. n. Baptismum remittere peccata absque tali susciptentis credulitate, vt patet in infantibus. Constat omnes ferè tremore Domini refertos semper dubios de diuina in se gratia, & pœnitentię & Eucharistiæ sacramenta susc̃ipere, & sic ambiguos pseuerare. Imò & hoc sacri doctores laudant; & eius oppositum præsumptioni communiter adscribitur, aut ignorantię.

Ad primam ergo obiectionem dicitur, quòd diuersus remittendi modus omnes huiusmodi authoritates manifestat. Solus. n. Deus peccata remittit authoritatiue: cum quo stat, quod minister euangelicus authoritate a Deo concessa, peccata remittat ministerialiter, mediante Christi sacramento ad hoc ab ipso Christo instituto.

Ad secundam dicitur, quòd sacramentalis absolutio dicitur operari remissionem peccatorum dupliciter, vel in voto, vel in executione: Nam qui ante confessionem, remissionem consequitur, ex sacramentali absolutione in uoto consequit (iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remisisti) proculdubio mediante confessione, ad quam tendens, Dixi, Cõfitebor: alioquin non oportuisset dicere, Dixi, confitebor: sed sat fuisset dicere, Dixi aduersum me iniustitiam meam Domino. Et siquidẽ ante absolutionem consequitur pœnitens remissionem peccatorum, per sequentem absolutionem augetur gratia remissiua peccatorum: si uero non prius consequutus est veniam, consequitur per absolutionem, sitñ (vt dictũ est) dignus absolutione tunc est. Nec hęc ex proprio arbitrio dicimus, sed ab vniuersa ecclesia accipimus, cõfitente vnum Baptisma in remissionem peccatorum, per omnia similiter intelligẽdo ut diximus, s. q̃ Baptisma in execuutione remittit peccata in illo, in quo inuenit peccata non remissa ex Baptismo in uoto, & digne ad Baptismũ accedit: in quo autem remissa ex seipso in uoto inuenit, gratiam auget. Hęc enim varietas non ex defectu sacramẽtorũ, sed ex uaria dispositione participantium sacramenta prouenit. Augustę, die primo Octobris. 1518.

TRACTATVS DECIMVSNONVS de Excommunicatione, cuius est unica.

QVAESTIO I.

Num excommunicatio priuet a participatione interiori fidelium.

VTrum excommunicatio priuet a participatione interiori fidelium. Et videtur quod non.

Primo: quia excommunicatio non tollit plus q̃ Ecclesiastica authoritas, iurisdictionis potest conferre, est. n. excõmunicatio actus potestatis nõ ordinis, sed iurisdictionis: quam non dedit Christus maiorem in auferendo, quam in concedẽdo, quum ipse sit magis pronus ad inferendum bona q̃ mala: sed ecclesiastica huiusmodi potestas non potest dare fidem, spem, & charitatem, per quas q-libet fidelis participat interius aliorum fideliũ bona: ergo non potest tollere huiusmodi participationem interiorem.

Secundo, quia excommunicatio communiter se habet ad iustam & iniustam, est enim utraque efficax ad ligandum, quia, ut Greg. dicit, & hẽtur 11. q. 3. sent. PASTORIS siue iusta, siue iniusta, est timenda: sed excommunicatio iniusta non priuat excõicatũ cõione interiori, sed solum exteriori, ergo excõicatio simpliciter non priuat nisi externa cõione fidelium. Et confirmatur, q̃ in sacra scriptura nunquã inuenit excommunicatio nisi pro priuatione ab externis actib. seu cum sola extrinseca pœna, vt patet discurrẽti per epistolas Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitũ nisi extrinseca cõmunio, nam quum tradebantur satanæ, solum extrinsece vexabantur, ut patet ex eo, quod ibi dicit, Vt spiritus saluus fiat, 1. ad Cor. 5. Non nisi uoluntarie. ergo dicitur, quod excõmunicatio priuet spiritualibus suffragiis ecclesiæ.

In

In oppositum est Magister sent. in 8. dist. 4. quem communiter doctores in hoc sequi videntur.

Ad euidentiam quæst. huius sciendum est, quòd oportet extremum utrunque vitare, ne in errorem incidamus. Tria siquidem inueniuntur in cõmunione fidelium, quatenus fideles sunt. Vnum est communio extrinseca in simul orando, vt fit conueniendo in ecclesia ad Missarum, aliorumque diuinorum officiorum solemnia. & hoc est vnũ extremum. Aliud est Sãctorum communio, quæ fit per charitatem vnientem Christi membra secundum fidẽ formatã capiti Christo, & reliquis Christi membris similibus: & hoc est alterum extremũ. Tertium est communio fidelium secundum communia suffragia, quæ in ecclesia ex institutione ecclesię fiũt, vt patet in orationibus & Missis: & hoc est medium. Dupliciter ergo contingit in proposito errare, vel dicendo ꝙ excommunicatio aufert solam intrinsecam communionem, vel dicendo ꝙ excommunicatio tollit directe omnem communionem, vtrunque enim est falsum: vt patet. Veritas autem est, ꝙ excõmunicatio tollit extrinsecã quo ad communia suffragia communionem fidelium, & supponit ablatam communionem Sanctorum per charitatem. Pro quorũ intellectu (quia de externa communione non est dubium) uidenda est primo differentia inter dictas duas communiones internas: & monstrandum est deinde, ꝙ altera earũ per excommunicationem aufertur. Communio fidelium quum consistat in conferẽdo & recipiendo: oportet ꝙ interna etiam communio consistat in collationibus & recipientibus. Et collatio quidẽ fit meritis, orationibus, atque suffragijs apud Deũ adiuuantibus & intercedẽtibus pro alijs. Receptiõ autem fit suscipiendo ex aliorum ope, uel gratiam, uel gratię augmentum, uel protectionem diuinæ assistente à malis præseruantis, uel ad bonum promouentis, & huiusmodi. Verum collationes horũ spiritualium auxiliorum ex duplici oriuntur causa, nam quandoque oriuntur ex charitate immediatè: ut quum in charitate constitutus ex priuata intentione orat, operatur, affigitque se pro alio, & impetrat illi uel gratiam, uel gratię augmẽtum, uel adiutorium contra tentationes, & huiusmodi. Vel ex charitate mediante institutione, uel actione ecclesiæ ut quum ex Missis diuinisq; officijs aliquis adiutor ad bonum operandum, uel ad malum uitandum: hæc enim ex charitate, sancta matre ecclesia instituẽte sunt, & pro communi ecclesię bono ordinata: & pro singulis eius membris agit ea, iuxta singulorum fidem deuotionemque offerentium. Et ad hoc collationum genus, spectat sacramentorum collatio, quę Christi fidelibus dispensantur: quoniam actione ecclesiastica conferuntur. Quocirca inter communionem internam secundum charitatem immediate & communionem internã mediate ecclesię institutione, seu actione, ex parte receptorum non est differentia secundum substantiam: seu secundum magis & minus, nisi quo ad gratias sacramentales: quoniam omnia illa spiritualia dona, quę ego possum recipere ex una communione, possum recipere ex alia, & econtra: excepta (ut dictum est) sacramentali gratia, ut puta charactere in sacramento confirmationis, & similiter in sacramento ordinis: hęc enim non potest quis accipere ex communione solius charitatis: sed oportet interuenire communionem secundum ecclesiasticam sacramenti actualem susceptionem. Cõmunio siquidem in sacramentis in uoto tantum, stat infra limites communionis charitatis: sed communio in sacramentis secundum rem, ad cõmunionem actionis ecclesiasticæ spectat. Et hinc patet, quod recepta differunt secũdum magis & minus: quia constat, quod maior gratia habetur, quum sacramenta actualiter sumuntur, quàm cum in voto tantum. Ex partem autem collationis inuenitur, magna differentia secundum substantiam, quoniã interna communio charitatis immediate, in meritis, orationibus, suffragiisque priuatis consistit. Cõmunio autem charitatis ad intima penetrans mediante ecclesię actione, seu institutione in meritis, orationibus, suffragiisque cõmunibus (hoc est in ipsius ecclesię & sacramentis & sacramentalibus) vt in actionibus consistit. Orat enim ecclesia, suffragatur, meretur, sacramenta dat & sacramentalia, ex charitate proculdubio: & his efficit apud Deum, non solum ecclesia, sed singuli fideles bonum gratię, aut augumentum, protectionem & reliqua bona habeamus, nisi obicem ponamus. Ad primam communionem spectat illud, particeps ego sum omnium timentium te. ad vtramque simul spectat articulus fidei, s. Sanctorum communionem, quoniam ad illum spectat communio in sacramentis. Prima communio non est proprie nisi existentis in charitate: secunda autem ad Christianos etiam in peccato mortali existentes se extendit: nam & pro peccatoribus ecclesia orat (& frequenter exaditur) etiam proteruis, ex hoc quod Missas celebramus pro conuersione peccatorum. Hęc autem dicta sunt adeo nota, vt nulla egeant probatione: qm̃ ex ritu ecclesię apparet eorum veritas.

His autem prẽmissis manifestum est, quod excõmunicatio: quia extra ecclesię communionẽ ponit, ab actionibus, in quibus ecclesiasticæ charitatis communio consistit vt actionibus, seperat, & consequenter a receptionibus, quæ ex illis actionibus proueniunt, segregat. Et quia inter hęc multa sunt interiora bona animę, consequens est, vt excommunicatio a communione multorum internorum bonorum seperet excommunicatũ. Quod autem excommunicatio extra ecclesię communionem ponat quo ad actiones ecclesię (ex qua cętera pendent) manifestatur ex eo, quod ecclesia nõ orat pro excommunicatis. Constat enim quod nõ licet celebrare pro excommunicatis: immo; ut Bernardus dicit, vide quam mala sit excõmunicatio, quod in Parasceue ecclesia pro Iudeis & Paganis orat, sed non pro excommunicatis. Probaturque hoc radicaliter ex euangelica doctrina: constat. n. ꝙ ecclesia non orat secundum communem legem nisi pro fratribus nostris; sed excommunicati non sunt nostri fratres: ergo, &c. Minor patet ex eo qđ Saluator noster Matt. 18. (vbi excommunicandi authoritatem ecclesię dedit) dixit de excommunicato, Sit tibi sicut ethnicus s. Gentilis. Vbi manifeste apparet, quod excommunicatio ex fratre facit nobis sicut Gẽtilem: unde Aug. dicit; Noli illum iam reputare in numero fratrum tuorum: ergo. Amplius, Si excommunicatus extra ecclesiam ponitur quo ad externa tantum, sequitur quod excommunicatio non egeret authoritate Christi: quoniam quilibet princeps, quelibet ciuitas, quælibet communitas potest extra suam communionem ponere. Constat autem Christi authoritate excommunicationem fieri, Matt. 18. vbi subiungit, Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis super terrã (glo. uinculo anathematis) ubi Chryso. dicit, Vide qualiter duplicibus colligauit necessitatibus: & pœna, quę

quæ ſuis membris confert: ſed ipſa eccleſia ſua inſtitutione, & actione confert membris ſuis communes orationes, ſuffragia, & huiuſmodi. ergo hæc tollit excommunicando, & ad hæc admittit reconciliando. Maior patet ex eo, quòd excommunicatio eſt ſuprema pœna eccleſiæ: non eſſet autem ſuprema, ſi non tolleret totum, quod eccleſia dedit: quoniam adhuc maior ſupereſſet pœna, ſi adhuc reſtaret ſeparandus excommunicatus ab his, quæ dedit, & dat continue ipſa ſuis membris. Minor probatur, quia eccleſia inſtituit Miſſas non ſolum pro eccleſia in communi, ſed pro ſingulis, vt patet in can. Miſſæ. vbi dr̃, pro eccleſia tua ſancta catholica, quo ad primũ, & omnib. orthodoxis, atque catholicæ, & apoſtolicæ fidei cultoribus, quo ad ſecundum. Inſtituit etiam in Memento pro aliquibus ſingularibus orari, inſtituit horas canonicas, & orationes pro fidelibus, vt patet. Hæc omnia eſſe ſuffragia, & ab eccleſia, in perſona eccleſiæ qui dubitat, non eget ratione, ſed ſenſu. Et ſic patet excommunicatum eſſe alienum ab actionibus communibus, quibus eccleſia communicat ſuis fidelibus. Et patet conſequenter alienum quoque eſſe à fructu illarum actionum: hoc enim manifeſte ſequitur. Et quia fructu actionum illarum ſunt adiuuari ad gratiam, vel gratiæ augmentum, ad bene operandum, ad declinandum à malo ad reſiſtẽdum diabolo, & cætera. ideo patet, quòd à multis internis bonis excommunicatio ſeparet. Et cõfirmatur authoritate Auguſt. de verbis Apoſtoli, ſermone 18. Omnis Chriſtianus, qui à ſacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur. Quomodo, quia ſcilicet extra eccleſiam diabolus eſt, ſicut in eccleſia Chriſtus ac per hoc quaſi diabolo traditur, qui ab eccleſiaſtica communione remouetur. Vbi habes quomodo extra eccleſiam intelligit Auguſt. non eccleſiam materialem, non extrinſecam communionem, ſeu extra Chriſtum. Replicãdo autem dicit, quaſi Diabolo traditur, quia non traditur Diabolo poſſidendus, ſed corripiendus. Ad idem eſt authoritas Hierony. Quorum dimiſeritis peccata, & cætera, ideſt, quibus eccleſiam interdixeritis, niſi reconciliati per ſatisfactionem fuerint, ipſis ianua regni cœleſtis clauſa erit. Et habentur 11. quæſtione 3. ambæ authoritates. Ex quibus patet, quòd excommunicatio ab internis bonis excludit (quæ regni cœleſtis ianuam aperiunt) pro quanto priuat excommunicatum à communibus eccleſiæ ſuffragijs: per quæ interna bona diuina miſericordia ſuauiter omnia diſponere ad nos deſcendunt.

Ad obiectionem ergo primam in oppoſitum dicitur, quòd licet omnia ſuffragia ex charitate prodeant, non tamen omnia eodem modo à charitate ordinata procedunt. Sed quædam procedunt immediate per ſolas priuatas intentiones ſeu actiones fidelium, & horum communio ſpectat ad charitatem, & iſta non tolluntur directe per excommunicationem, ſed præſuppoſitiue tolluntur per eam, quia excommunicatio nõ incurritur abſque mortali peccato tollente charitatem, & conſequenter communionem iſtam. Quædam autem ſuffragia procedunt ex charitate per eccleſiæ actionem, vt ſunt communia ſuffragia, quæ in perſona eccleſiæ fiunt, & horum cõmunio ſpectat ad fideles omnes ab eccleſia nõ præciſos: ſunt enim hęc communia fidelibus omnibus etiam exiſtentibus in peccato mortali, vt probatum eſt. Et hæc differẽtia inter hominem fidelem exiſtentem in mortali peccato abſque excommunicatione, vel cum excommunicatione, quòd non excommunicatus adiuuatur a pia matre communibus eccleſiæ ſuffragijs, excommunicatus autem non adiuuatur per illa, ſed ſibiipſi relinquitur vt gentilis, iuxta Domini præceptum, non tamen omnino deſerit illos mater Eccleſiæ, quia requirit illos, vt reſipiſcant, nec ſalutem eorum ſicut nec Paganorum negligit vt Aug. vbi ſupra ſubiungit. Et ad hanc ſolicitudinem vltra perſonale onus ſpectat, quòd eccleſia obligat clericum excommunicatu ad horas canonicas, ſicut & omnes excõmunicatos ad ieiuniũ ab eccleſia inſtitutum. conceditur igitur quod excommunicatio non niſi præſuppoſitiuè tollit cõmunionem charitatis: ſed cum hoc ſtat, quòd directè tollit communionem ſuffragiorum cõmunium eccleſiæ, ac per hoc internorum bonorum, quæ ſunt illorum ſuffragiorum fructus, quia iſta non ſpectant ad communionem charitatis immediatè, de qua ſola dictum eſt, Particeps ego ſum omnium timentium te, quamuis hęc verba verius intelligenda ſint in perſona veri membri eccleſiæ non præciſi ab ea: hic enim verè dicit, Particeps ego ſum, &c. quia omniũ ſimpliciter eſt particeps. Ad ſecundam dicitur, quòd propriè loquendo excommunicatio iniuſta quo ad ipſam, (puta pro non crimine,) non eſt excommunicatio ſimpliciter, & abſolutè, ſed ſecundum quid tãtum, hoc eſt in foro iudiciali. Et quod non ſit ſimpliciter excõmunicatio, patet ex illa vniuerſali, Iniuſtum iudicium non eſt iudicium, excommunicatio enim quoddam iudicium eſt. Et manifeſtatur facile, ga excommunicatio actus iudicis eſt, actus autem iudicis eſt ius dicere, conſtat autem, quòd dicere iniuſtum non eſt dicere ius. Et ſimiliter excommunicare eſt ius tale dicere, iniuſta autem excommunicatio eſt iniuſtum tale dicere: non igitur eſt excommunicatio, ſi iniuſta eſt, ſecundum ſubſtantiam excommunicatio. Secus autem eſt de iniuſta ex parte motiui, puta, quia ille poteſt excommunicari ex ſuo crimine, ſed tamen ego non moueor niſi ex odio ad excommunicandum. Hæc enim excommunicatio eſt iuſta ſecundum ſe, quamuis ſit iniuſta ex parte motiui, & ideo eſt verè excommunicatio, & omnes excõmunicationis effectus ſecum fert. Sed excommunicatio ſecundum ſe iniuſta, non fert ſecum excõmunicationis effectus, niſi ex foro exteriori: non eſt enim ſic excommunicatus priuatus ſuffragijs eccleſiæ ſecundum veritatem, quia nõ eſt vere excommunicatus in cęlo, quia non eſt eccleſiæ non auditor, ac per hoc non ſicut ethnicus. Vnde Aug. de verbis Dñi Matth. 18. cępiſti habere fratrem tuum tanquam publicanũ, ligas illum in terra, ſed vt iuſtè alliges, vide: nam iniuſta vincula diſrumpit iuſtitia. Parere tamẽ excommunicationi debet, ab extrinſeca cõmunione ſe abſtinendo, quia in foro extrinſeco ligat. Et hoc eſt quod Gregorius docet, dicens quòd ſentẽtia paſtoris ſiue iniuſta, ſiue iniuſta eſt timenda. Secus autem (vt communiter dicitur, & bene) eſſet, ſi ſententia eſſet nulla, hoc eſt inualida etiam in foro exteriori, ita quòd inter excommunicationem iniuſtam, & nullam non eſt differentia, quia illa excommunicatio ſit, & iſta non, (neutra enim eſt excommunicatio abſolutè) ſed quia illa eſt excommunicatio in foro exteriori, hæc autẽ in nullo foro, & ideo nulla dicitur. Et eſt quando continet errorem intolerabilem vel in facto, puta ſi excommunicatur quis, quia non tenet concubinam,

vel

vel in iure, vt si excommunicetur post legitimam appellationem ab eodem, & huiusmodi; vt habes in gl. dicti c. Non ergo communiter se habet excõmunicatio ad excommunicationem iustam & iniustam: sed ly iniusta est conditio diminuens rationẽ excommunicationis: sicut homo non se habet communiter ad hominem verum & pictum. Et propterea non est de natura excommunicationis iudicandum, secundum quòd saluatur iniusta, sed simpliciter & absolute, prout est in sua integra rõne & efficacia quam solum significat excõmunicatio, proprie & formaliter loquendo, quoniam actus est iudicis dicentis ius. Ad confirmationem dr, quod ex sacra Scriptura hẽtur excommunicatum, priuatum esse spiritualibus bonis & regno cœlorum Matth. 18. Ex eo enim, qđ ecclesię fit ut Gentilis priuatur ecclesię suffragijs; sicut Gẽtilis expers eorum est. ex eo autẽ quod ligatus est in cęlo, priuatur bonis soluentibus uincula cęlestia. Habetur quoque idem ex ipsa forma excommunicationis: nam ea quæ extra fiunt ab ecclesia sunt signa eorũ quæ sunt intus, si error non interuenit. Et propterea ex hoc ipso, quod ecclesia ab ecclesiastica communione exterius separat hominem excommunicando, significat illum ab interna communione ecclesię separari. In cuius signum in primitiua ecclesia etiam sensibiliter potestati dęmonum excõmunicati tradebant, quasi a Christo excisi. Nec est verum quod in primitiua ecclesia sola externa pœna excõmunicati mulctabantur, sed ultra internas addebãtur externæ pœnę a Diabolo: sicut ultra interna bona in primitiua ecclesia boni uisibiliter visitabanꝰa Spiritusancto, Loquẽte linguis, &c. Nec obstat quod dr, Vt spiritus saluus fiat, qm̃ hoc spectat ad finem. cõstat aũt quod excõmunicatio priuat etiam suffragiis ecclesię, & relinquit hominem sibi ipsi, ut resipiscat, ut spiritus saluus fiat: est enim velut medicina quædam in capit. quum medicinalis. de sen. excom. li. 6. Augustę, die vigesimonono Octobris, 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS de iniunctis pœnitentiis vnica quæstione contentus.

QVAESTIO I.

Num pœnitentia iniuncta a confessore si non impleatur in hac vita, exoluenda sit in alia.

QVæritur, vtrum pœnitentia secundũ canones imposita a confessore, si non impleatur in hac uita, exoluenda sit in alia uita. Et uidetur quòd non: quia nec canones pœnitentiales, nec sentẽtię hominis intelligũtur imponi, nisi in hac uita, ut patet discurrendo. Et confirmatur. quia mortui sunt extra territorium humani iuris: constat autem impunè posse non parere extra territorium ius dicenti.

In oppositum enim est cõis ecclesiæ sensus.

Ad euidentiam huius sciendum est, quòd pœna ritè imposita, quę in hac quęstione nuncupatur pœna canonica duo in se continet. Alterum est id qđ pro culpæ satisfactione debetur: quoniam nisi pœnitens remaneret debitor ad satisfaciendũ diuinę iustitię nulla deberet ei pœna imponi. Claues enim ecclesię sicut non soluunt in ueritate nisi dignos absolutione, ita non ligant secundum rei ueritatẽ nisi alligatione dignos: sic enim & nõ aliter confessor exhibet se Christi ministrum, utendo claue potestatis. Vnde ad discernendũ dignos ab indignis data est ei altera clauis, sauthoritatis discretiuę. Alterum est id quod confessor apponit, quòd se hẽt ad primum sicut determinatum ad indeterminatũ, & sicut qualitas ad; subst antiam, seu accedentale ad substantiale. Nam ad satisfactionem pro peccato, substantialiter exigitur, quod pœna sufficienter exoluatur: an autem tali, vel tali pœna satisfactio fieri debeat pro indeterminato habeẽ donec a Deo vel homine determinetur puta quod ieiunet, peregrinetur. & huiusmodi. Et quoniam possunt etiam hę determinationes mutari (vt patet quum imposita pœnitentia commutatur, & substantiale debitum satisfactionis, quod erat quasi vestitum priori qualitate pœnitentiæ induit ex commutatione nouam qualitatem puta, si prius erat sub forma orationis, & postea mutatur in formam eleemosynæ, ideo ut accidentale ad substantiale, & ut determinatio ad determinabile se hẽt qꝰ apponit a confessore ad id, quod pro peccati satisfactione exoluẽdũ restat. Importat ergo canonica pœna, non solas qualitates appositas ab homine secundum canones, nec solam suppositam pœnam peccato debitã: sed vtrunque. Ita quod inter pœnam debitã pro satisfactione peccati simpliciter & absolute & pœnam canonicam, hęc est differentia, quod illa primo significatur nuda: secundo autem, hoc est per pœnam canonicam, significatur vestita per determinationes a confessore canonicè appositas.

Quocirca ad propositam quæstionem respõdendum cũ distinctione est, vt vterque extremus error vitetur. Nam si dicatur, quod pœnitens non remanet post hanc vitam obligatus, errabunt multi inferentes ex hoc qꝰ mors absoluit oẽs a pœnis debitis pro peccatis, dummodo hic fuerint impositę a confessoribus, & acceptatę, quamuis non exoluerint omnes: hoc enim clare constat esse erroneum. Et rursus si dicatur, quod pœnitens remanet obligatus post hanc vitam, errabunt forte aliqui, sumentes ex hoc alterum extremum scilicet, quod mortui tenentur ad ieiunia, peregrinationes, &c. quod est ridiculum.

Dicatur ergo secundum distinctionem iam dictam & probatam, quod pœna canonica nõ remanet exoluenda quantum ad qualitatem ab homine appositam, & ex hoc sequitur, quod non teneãtur ad ieiunia, & alia huius uitæ, opera mortui. Remanet autem quo ad substantialem pœnã & iõ sequit, quod post mortẽ tenentur exoluere quod hic non soluerunt. Ratio autem quare remanet quo ad substantiale, est quia satisfactio substãtialis erat debita ex ipso peccato, secluſa impositione canonis & sacerdotis, & nunquam est soluta in hac uita. Ex hoc enim conuincitur primo quod aut nunquam exoluetur, & sic peccatũ remanebit absque satisfactione (quod est impossibile in his qui saluantur) aut quod exoluetur post hac vitam, quod est verissimũ & a catholica ecclesia confessum conuincitur. Secũdo, quod non est eadem ratio de remansione post hanc vitam pœnitentiæ sacramentalis quo ad substantiale. & de aliis pœnis, vel operationibus impositis a iure humano, vel ab homine puta quod dicamus horas canonicas, quod ieiunemus in Quadragesima & hmõi. Manifesta siqdẽ est diuersitatis ratio, ex hoc quod pœnitentia sacramẽtalis claudit in se pœnam debitam simpliciter pro satisfactione peccati, ratione cuius remanet, quia pœna simpliciter

pliciter debita peccato, non hic tm̃, sed aut hic, aut in futuro exoluenda est, si in patriam celestem ingressus patebit. pœnæ aũt & opera alia solummodo præsentis uitæ exercitationes debitas continẽt, & ideo cum uita præsenti totaliter spirant.

Et per hoc patet responsio tam ad primam obiectionem, quam ad secundam: utraque. n. loquitur de vinculo canonũ, quo ad id quod ex solo humano uinculo pendet. Pœnitentiam autem sacramẽtalẽ remanere constat non ex canonis vinculo, sed ex eo ꝙ ipsa clauditur pœna simpliciter peccato debita hic, aut in futuro, tam hominis, quam canonis arbitrio secluso. Augustę, die 30. Septembris 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSPRIMVS de Sigillo Confessionis unica quęstione contentus.

QVAESTIO I.

Num confessor teneatur occultam seruare deliberationem, confitentis se omnino occisurum regem, aut Pontificem summum.

QVeritur vtrũ confessor teneatur occultam seruare deliberationem cõfitentis se omnino occisurum Regem, aut Pontificem summum. Vr. n. ꝙ non. Tum quia confitens non hẽt contritionẽ, aut attritionẽ de tali deliberatione, & cõsequẽter nõ est occultãda a sacerdote, sicut nec a Deo occultatur. Tũ quia peccatum cadens sub sigillo confessionis est commissum, non committendum: cum confessio non sit de futuris. Sed homicidium est futurum; igitur licitum est reuelare vt caueat.

In oppositum autem est authoritas Theologorum in 4. dist. 21. ibi. n. communiter tenẽt, quòd in nullo casu etiam infectionis hęresis licet reuelare peccatum in confessione detectum, ut patet in S. Th. Sco. & Petro de Palude.

Hęc qõ mota est occasionaliter qdem pp quendã reuerendissimũ dm̃ Cardinalẽ, qui hoc percõtatus iussit, vt scriberẽ, cõplectiuè aũt propter opinionem Panorm. in c. omnis vtriusque sexus. de pœnit. & remiss. Vnde duo facienda sunt. Primo fundabitur illius opinio. Secundo confutabitur, ostendẽdo quid sentiendum & sic satisfiet obiectis.

Quo ad primum, Panorm. ex quibusdam Innocentii uerbis in eodem c. motus, dixit, quod confessor potest reuelare ne eueniat tantum malum: dixitque hoc sentire Innocentium: fundatque se suprationibus in principio adductis. Sed vt melius ueritas elucescat, fundatur opinio ista sic iuxta uerba Innocentii, Illa tantum cadunt sub sigillo confessionis, quæ a pœnitente, in quantum pœnitens est, dicuntur. Sed obstinatio sua ad occidendum, non dr̃ ab eo, in quantum est pœnitens: quia implicat eẽ obstinatum & impœnitentẽ respectu eiusdem: ergo. Præterea, ex parte peccati; & idem redit, Illa tantum cadunt sub sigillo cõfessionis: quę reuelãtur vt occultabilia sacramento confessionis. Sed obstinatio ad futurũ homicidium non reuelatur, ut occultabilis per sacramentũ: quia implicat proponere, ut absolubile, & ut pertinax: ergo. Et similiter potest fundari ex parte confessionis. Quia. s. ad illa im̃ se extendit sigillum, ad quæ se extendit ministeriũ confessoris actu nel potentia: sed ad obstinationẽ nullo modo se extendit: ergo. Hęc de primo.

Quo ad Secundum. Ista opinio tripliciter errat, primò à veritate: ex triplici enim capite ostẽditur, talem obstinationem sub sigillo cadere confessionis. Primò, quia eiusdem rationis est confiteri peccatum vt absoluendum, & confiteri impedimentum prohibẽs absolutionem, vt patet ex eo, quòd ad eundem iudicem & in eodem foro spectat nosse vtrunque, quid absoluendum sit, & an adsit impedimentum aliquod, aliquin non posset nisi casualiter rectè absoluere. Sed obstinatio in peccato, reuelatur & cognoscitur vt impedimentum prohibens absolutionem; ergo eiusdem rationis fori, & iudicis sunt; sed constat peccatũ reuelari à pœnitẽte ministro Dei, ergo & obstinationem. Et per hoc patet defectus fundamẽti opinionis aduersæ, qm̃ pœnitens inquantum pœnitens non solũ dicit ea, quorum pœnitenti, sed impedimenta veræ pœnitentię, & sic dicit se obstinatum. Et similiter nõ solum quod ꝓponitur vt occultabile per absolutionem, sed quod apponitur vt impedimentum absolutionis, infra ordinem occultabilium clauditur. Et similiter ad ministeriũ confessoris pertinet non solum absoluere, sed impedimẽta absolutionis cognoscere. Secundo, quia sermones, circunstantia, & vniuersaliter quicquid dictum pandit hoc peccatum cõmissum & confessum huius personę, cadit sub sigillo cõfessionis. Sed manifestare homicidium ab hoc committendum, pandit peccatũ iam cõmissum, & cõfessũ, s. voluntatẽ, qua deliberauit se homicidiũ cõmissurum; ergo cadit sub sigillo cõfessionis. Et ex hoc ruit secunda rõ in principio adducta ex Pan. Non. n. vidit, quod in confessione illius obstinationis reuelantur duo connexa, s. cõmissum propositum, & committẽdum factum, & quod similiter in reuelatione qua faceret confessor, non solum reuelaret committendum factum, sed commissum propositum. Tertio, quia si obstinatio huiusmodi posset reuelari, ergo quãtum est ex natura sacramenti, nulla obstinatio de mortali caderet sub sigillo confessionis, & tunc ergo non esset Deus violati sigilli cõfessionis, quicunque reuelaret aliquem obstinatum in odio, in luxuria, in superbia, &c. quæ sunt manifestè contra communem ecclesię doctrinam. ergo Et ꝓpterea S. T. vbi supra hanc opinionem erroneam reputauit in responsione ad primum.

Errat secundò à communi Theologorum doctrina in quarto vbi supra, vbi ẽt si aliquis obstinatus in hæresi cum periculo infectionis aliorum cõfiteretur, occultãdus de necessitate sacramenti dr̃. Et rõ est, quia cõfessio immũda nihilominus confessio est sacramẽtalis, sicut & Baptismus immundus verum sacramentum est. Et tãtò detestabilior est error iste, quanto, materia hæc theologalis non canonica est, nisi per accidens quia canoni inserta sicut ẽt materia de Trinitate. Errat tertiò ab ipso Innocẽtio, cui hanc imponit opinionem; ut. n. ex plana verborum Innocẽtij serie apparet, duę ibi distinctiones ponuntur, altera de confessione, altera de fine confitentis. De cõfessione quidẽ: quia primò ponit confessio sacramẽtalis, secũdò cõfessio per modũ secreti, s. Dico tibi hoc ī pœnitẽtia seu in cõfessione. De fine aũt, quia aut pp partem pœnitẽtię suscipiendam, & orationum suffragia & cõsilium aĩę suæ, aut propter auxilium, vel cõsilium nõ aĩę, sed ad alia. Et dicit ibidẽ Innocẽtius de cõfessione primo mõ pp finẽ spiritualẽ, ꝙ confessor tenet occultare, & ꝙ nõ placet sibi rñsio dicentium, quòd nõ reuelant vt ministro. Deide addit de cõfessiõe

secundo

secundo mõ propter finem secularem,& dicit, ꝙ tenetur manifestare non obstante confessione. Ex quibus apparet,quòd oppositum concludit eius, quod Panormitanus somniauit. Nec prima ratio in principio adducta de incontritione aliquid valet.Quia(vt patet ex dictis) & sufficit ꝙ manifestet vt impedimentum contritionis,& cõfessio immũda verè sacramentalis confessio est,&cęt. Vnde tu simplex confessor caue à sũma angelica in hoc passu,quia nesciens quid diceret, scripsit sibi placere opinionem Pan.Romę die 13.Septemb.1504.

TRACTATVS VIGESIMVSSECVNDVS.

De Pollutione ex auditione Confessionis proueniente, vnica Quæstione contentus.

QVæritur, vtrũ confessor cognoscẽs ex his quę audit in confessione,seq in seipso emissionẽ seminis sibi displicentẽ,peccet mortaliter audiendo,vel ꝓsequẽdo tales cõfessiones. Et vr̃ ꝙ sic.Primo,quia omnis volũtaria seminatio extra matrimonium est peccatum mortale:sed hæc est huiusmodi:ergo. Probatur minor quia in potestate istius stat auferre cãm pollutionis talis:volũtaria.n.est auditio talium,vt patet.

Secundò,Quia sicut tentatio carnis ex his prouenies, non excusat à peccato veniali (dicente Aug. quod nõnullum peccatũ est cum caro cõcupiscit aduersus spiritum) ita seminatio ex eisdẽ prouenies non excusatur a mortali:est.n.hmõi seminatio secundum se mortalis, sicut tẽtatio venialis.

Præterea,si excusaretur à peccato mortali, hoc esset quia sic esset voluntaria causa, quod nõ esset volũtarius effectus.Sed hoc est impossibile in causis,ad quas naturaliter sequitur effectus, & sequela est cognita:quicunque.n.vult antecedens,vult cõsequens,necessarium naturali necessitate & cognitum,quãuis diuersimode,quia antecedens directè consequens vero indirectè.

In oppositum videtur,& est multorum opinio, quia ex retractione confessoris ab hmõi, sequeret scandalum cum pluribus inconuenientibus: puta ꝙ bonus confessor non posset vacare saluti animarum:imo quod curatus,qui tenetur ad audiendas confessiones,teneretur omittere curam ouium:& quandoque(puta in Pascha)esset perplexus,audiendo,vel omittendo,propter præceptum,quo alligatur pœnitens,&c.

Ad euidentiam huius dubitationis,primo manuducendus est intellectus ad conclusionem.Deinde intenta responsio ratione firmanda est. Et sic demum satisfiet obiectis.

Quò ad primum scito,quod aliquid est dupliciter voluntarium.primo in seipso:cũ.s.aliquis uult illud facere,puta dormire.Alio modo in sua cã,puta cum aliquis vult bene comedere & bibere,quę sunt causa somni,q̃uis nõ hoc velit vt dormiat.voluntariũ aũt tm̃ in causa, nõ refert quo ad bonitatẽ vel malitiã moralẽ, an ī somno,an ī uigilia fiat: ex quo.n. f̃m causam tm̃ habet rationem voluntarii, in eo quoq; tm̃ oportet habere rationẽ boni, vel mali moralis,& si in cã tm̃ consistit moralitas, cætera erũt p accidẽs, & consequenter per accidẽs erit,vtrũ ī somno,vel in uigilia effectus expleatur. Ex hoc aũt sequit quod q̃n pollutio est voluntaria in sua causa tantum,nõ refert vtrũ pollutio sequat ī vigilia,vel sõno,ac p hoc;si talis pollutio in sõno non esset peccatum mortale, nec auferret uirginitatem, si etiam eueniat in uigilia non auferret uirginitatem,nec erit mortale peccatum.Cum autẽ in quęstione proposita seminatio non sit uoluntaria f̃m se ipsam,sed in sua tantum causa,idem est iudicium de tali pollutione,si cognoscitur quod sequitur statim & vigilando,& si cognoscatur,quod sequeretur nocte sequenti dormiendo. Ad hoc q̃ omnis uenit, ꝙ si talis pollutio in somno non esset peccatum mortale,nec in vigilia,& si in uigilia,q̃d & in somno. Nec obstat hic si dicatur quod hoc non sequitur, quia in somno homo non põt peccare, quia hoc non est verum nisi de peccato uoluntario f̃m seipsum, & quo ad actum electionis seu imperii;quia.s. non potest tunc illud imperare vel eligere. Peccatum autem uolũtarium in causa & in seipso potest homo committere in somno ut exequens.Mulier enim quę ideo obdormit,ut a cõ sanguineo quasi nescia opprimatur,ī cestus rea est, & virginitatem utraque perdit,si ab eo dormiẽs cognoscitur : electus est.n. tunc somnus, vt medium conueniens ad perpetrandum peccatum. Nec minus reus est vtens seipso dormiente ad peccãdum, quam vtens ministri alicuius opera ad explendum homicidium, quod contingit compleri dormiẽte eo qui p̃cepit. Pari igitur,imo eadem existente rõne boni,uel mali in somno vel uigilia in proposito cũ constet ex S.Tho.in 4.sent.dist.9. quod pollutio in somnis accidens,cum f̃m se non est uoluntaria, secundum causam consideranda iudicandaq; est, & quod pollutio proueniẽs in sõno ex cogitatione disputatoris, vel p̃dicatoris de materia venerea non est peccatum,proueniens vero ex cogitatione tali & delectatione absque consensu est peccatũ veniale: sequitur quod si pollutio secundum se non voluntaria in vigilia ex eisdem cõtingat causis, eodem quoque mõ, aut non sit peccatum,aut sit ueniale. Nec obstat si dicatur, quod sequela futura in sõno nescitur,aut non cõsideratur, sequela aũt, q̃ tũc est,in vigilia,& scitur & consideratur. Quoniã sequela in somnis sciri põt:tum quia naturalis cã est vt in pluribus,multiplicata enim imaginatione neorum, naturalis est causa seminationis,vt experiẽtia testatur: tũ ex propriæ naturæ cognitione,tũ quia si sciret aliquis sequelam futuram in somnis, non propterea peccaret. Et idem est iudicium de consideratione;põt.n.quis considerare hoc actualiter:& si consideraret,non propterea peccaret.Nõ enim causa quare talis prædicator, aut disputator nõ peccat aut nõ nisi venialiter peccat,assignatur: quia nescit talem sequelam, aut quia non aduertit, sed quia cogitatio talis nullum peccatum est,delectatio vero sine consensu veniale. Et confirmatur quia aliter non redderetur rõ de disputatore & p̃dicatore absolutè:sed tali,scilicet ignorante aut inaduertẽte:cum tamẽ de eis absolutè sit sermo.Ex his igitur patet iam hoc demonstratum esse,quod huiusmodi pollutiones,quę secundum se non sunt volitæ, sed displicent,siue in somno,siue in uigilia, tãtum habent boni vel mali,quantum in sua causa sortiũtur.Si ergo auditio talium in confessione uel extra sine peccato est,ipsa quoque sequens pollutio sine peccato est:& similiter si cum peccato ueniali ipsa quoque venialis est:si cum merito,ipsa quoque cũ merito est. Cum igitur confessor non solum qui tenetur,(vt curatus,)sed quolibet vacãs animarum saluti,sine peccato q̃que, & quandoque cum veniali tantum,& quandoque cum merito audiat talia,interroget,respõdeatque, consequens est,ut pa-

tiendo talem pollutionem quandoque non ſolum non peccet, ſed mereatur, ac per hoc non uirginitatem perdit, ſi virgo eſt, nec eccleſiam polluit, ſi in eccleſia hoc accidit, quemadmodum nec perſonã ſuam ſacram polluit; ſicut nec ſi in ſomnis hoc pateretur. Hęc de primo.

Quo ad ſecundum; iam habetur ex dictis una ex communibus ratio, ſcilicet quod uoluntarium in cauſa tantum, menſuratur in bonitate & malitia mortali ſecundum bonitatem, uel malitiam cauſæ tantum; ſed hęc pollutio, (de qua eſt quæſtio,) eſt uoluntaria in cauſa tantum: ergo, &c. Cum igitur cauſa quandoque non mala, quandoque bona ſit moraliter, reſtat ut pollutio ipſa mala moraliter nõ ſit. Ex propriis autem probatur dicta cõcluſio, &c. Voluntarium indirecte, id eſt quia eſt in poteſtate uoluntatis, non imputatur uoluntati ex eo quia poteſt facere & nõ facit, ſed ex eo, quod poteſt & debet facere, & non facit; vt patet in prima ſecundæ Sancti Thomæ quæſtione ſexta articulo tertio, in cor. art. vbi ſic dicit in forma, Voluntarium dicitur qđ eſt a uoluntate. Ab aliquo aũt dicitur eſſe aliqd dupliciter, vno modo directe, quod ſ. procedit ab aliquo, inquantum eſt agens, ſicut calefactio a calore. Alio mõ indirecte, ex hoc ipſo qđ nõ agit, ſicut ſubmerſio nauis dicitur eſſe a gubernatore, inquantum deſiſtit a gubernando. Sed ſciendum, quod non ſemper, id quod ſequitur ad defectum actionis, reducitur ſicut in cauſam in agens ex eo, quod non agit, ſed ſolum tunc cum poteſt & debet agere & non agit. Si enim gubernator nõ poſſet nauẽ dirigere, vel non eſſet ei commiſſa gubernatio nauis, non imputaretur ei nauis ſubmerſio, quæ per abſentiam gubernatoris contigeret, &c. Hæc ille in forma. Volũtarium igitur indirecte, id eſt quia eſt ei poteſtatę uoluntatis, non imputatur uolũtati ex eo quia poteſt facere & non facit, ſed ex eo quod poteſt & debet facere, & non facit. Sed in propoſito pollutio hęc non cadit ſub uoluntario niſi indirecte (quia. ſ. uoluntas non diuertit ab auditione, q̃ eſt eius cauſa) & voluntas quãuis poſſit, non tamen debet diuertere a tali actu auditionis, cogitationis &ſimilium: ergo hoc non imputatur uoluntati. Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationẽ, aut proſecutionem operis propter defectus conſequentes ex neceſſitate materiæ: æulte. n. a liquis omitteret conſtructionẽ ferræ aut gladii ex eo, quod rubiginem contrahat; propterea quia ex ferro fiunt: & ſic de aliis. pollutiones autem & ſtimuli carnis in propoſito contingunt ex neceſſitate materię: ex eo. n. q̃ res venerea eſt materia purganda, lauanda, diſportanda, predicanda, cogitanda, exinde naturali ſequela, ſequitur commotio carnis, &c. Teſtatur autem hoc nõ ſolum experientia, ſed doctrina tertii de anima, vbi in capit. de motiuo principio uult Ariſt. quod quandoque intellectu non pręcipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis, &c. Non igitur debet homo propter defectus cõtingẽtes ex neceſſitate materiæ venereæ omittere non ſolum neceſſaria, ſed utiles cogitationes, locutiones, auditiones, &c. nã alioquin oporteret aut Angelos, aut uiros ualde priuilegiatos tantum, de huiuſmodi diſputare, audire, &c. cuius oppoſitum eccleſiaſtica habet conſuetudo, & ratio docet.

Animaduerte tamen in re hac quatuor, primũ in mente, ſecundum in imaginatione, tertium in ore, & quartum in corpore. In mente quidem, ne ex auditione huiuſmodi multiplicetur tentatio F in mente, aliud eſt, enim tentare in mẽte, & aliud in carne tantum, hæc enim (vt dictum eſt) ex neceſſitate prouenit materiæ, & contra voluntatem ſuſtineri preſupponitur; illa autem ad volũtatem curit, & ad conſenſum trahit. Si. n. aliquis ex his periculo conſenſus proximus ſit, omittere debet tã inchoationem, quam proſecutionem: quoniam ad mortale peccatum nulla ratione properãdum eſt. In imaginatione verò, ne timeat commotione carnis: quoniam ſicut imaginatio lapius pedum, facit labi (quia excitat motum circa partes imaginatas) ita imaginatio huiuſmodi commotionũ, quę magna eſt in timẽtibus cãt illas, euenitque actualiter timentibus, vt vnde credunt obuiare commotionibus, inde excitent. Et hoc dico de timore hẽnte G pro obiecto huiuſmodi commotiones: timor aũt habens pro obiectio Dei offenſam cum eleuatione ab imaginatione talium, vel iuuat contra huiuſmodi commotiones. Vnde huiuſmodi confeſſores ſaluti animarum vacare ſic dẽnt, vt de hmõi commotionib. quas patiuntur quantum pñt non cogitent, quamuis ſentiant, ipſa enim cogitatio in cã eſt. In ore aũt, ne ſuperfluas faciãt interrogationes in hac materia: & quantum poſſunt celeriter hæc pertranſeant, agentia nanq; naturalia magis videntur agere ex mora, quam ex magnitudine virtutis. In corpore demum, ne putent omnem effluxum humoris eſſe ſeminationem: eſt enim prætervrinam & ſemen, tertius quidam humor, qui ex calefactione ſeu ex inflamatione carnis fluit, de quo H niſi cum rebellione carnis veniret, non magis curãdum eſt quàm de ſudore uidetur. Nunc autem non ratione ſui, ſed tentationis cauenda eſt, non tamen tanquam pollutio: vnde non excedit limites peccati venialis. Hæc de ſecundo.

Quò ad Tertium, Pro ſolutione obiectorũ memor eſto duarum diſtinctionum iam poſitarum, altera eſt de voluntario in ſeipſo, & voluntario in ſua cã tantum. Altera eſt de voluntario in ſua cauſa tantum, aut quo ad conditionem electam in cã, aut ex neceſſitate materiæ eiuſdem. Seminatio eñ voluntaria in ſeipſa extra matrimonium eſt peccaI tum mortale; voluntaria autem ſecũdum cauſam & non quatenus eſt electa, ſed ex neceſſitate materiæ, non eſt peccatum, imo meritoria quandoque.

Et per hoc patet reſponſio ad primum & tertiũ. Idem enim eſt iudiciũ de cauſa & effectu & antecedente & conſequente. Quamuis etiam poſſit ad vtrunque argumentum aliter diſtingui de voluntario in cauſa, ſeu indirecte: quia quoddam eſt quod voluntas poteſt, & dẽt in ſua cauſa uitare, quoddã eſt quod poteſt quidem, ſed non dẽt, & quòd primum eſt peccatum, ſecundum non. Et quia pollutio in caſu propoſito eſt voluntaria in cauſa tantũ ſecundo mõ, ideo quamuis ſit quodammodo voluntaria, non tamen eſt voluntaria imputabilis.

Ad ſecundum uero dicitur, quod licet omni cõ K cupiſcentia carnis aduerſus ſpiritum ſit cum peccato, non tamen habet rationem peccati ex hac parte, qua procedit ex cogitatione utili, & quãdoque meritoria, unde hæc cauſa excuſat quantum eſt ex parte ſui, & à mortali pollutione, & à ueniali tentatione. Sed quia pollutio aliunde non habet rõnem mortalis, ideo ſimpliciter reſtat ſine mortali, cõcupiſcentia autem carnis aliunde poteſt habere rõnẽ venialis, & ideo non concluditur, quod cõcupiſcẽtia carnis interueniens ſimpliciter non ſit ueniale peccatum. Et hęc de q. hac dicta ſufficiant. Florentię in ſancto Marco, die 13. Octob. 1519.

TRA-

TRACTATVS VIGESIMVSTERTIVS.

De purgatorio, in duas quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num in purgatorio possit esse meritum.*
2 *Num omnes animæ in purgatorio existentes sint certa de sua salute.*

QVAESTIO I.

An in purgatorio possit esse meritum, &c.

VTrum in purgatorio possit esse meritū aut charitatis augmentum. ET uidetur ꝙ sic. Primo, quia vna ex pœnis purgatorii est timor ex imperfecta charitate procedens, qui desinere non potest nisi charitate perfecta, quę foras mittit timorē, 1. Io. 4. Probatur assumptū, qa horror mortis, qui imperfecte annexus est charitati, peccatum est: quia qui uoluntarie non moritur, non obedit Deo vocanti nisi inuitus, huiusmodi autem horror animam sequit in purgatorio proportionaliter.

Secundo, quia animę in purgatorio sunt in uia, impossibile autem est esse statum in via in qua nō progredi reuerti est: ut Hier. dic.

Tertio quia uirtus in infirmitate perficitur, primæ ad Corinth. 12. in purgatorio autem est maxima infirmitas.

Quarto, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum ad Ro. 8. igitur & his qui sunt in purgatorio.

Quinto, quia impossibilis est vlla creatoris perseuerantia nisi accipiat magis atque magis, igitur non perseuerarent in charitate, qui sunt in Purgatorio, nisi magis ac magis acciperent.

Ad euidētiā huius sciēdū est, ꝙ quia status purgatorii est a nobis remotus, & parū de eo in scriptura sacra hētur, oportet nō ex opinatis sed ex certis īuestigare ꝙ quęrimus. Certū aūt est in primis, ꝙ statꝰ ille medius est inter nostrum & beatorum statum, dum nos omino in via, beati omnino in termino ꝼelici, illi uero, qui in purgatorio sunt, non totaliter in uia, aut extra uiā, & similiter nō totaliter in termino, aut extra terminū sunt. ET quidem ꝙ non totaliter in via sint, ex eo patet, ꝙ extra uiam commune ad inferos, & superos, non pñt incurrere amplius supplicium eternum. Et similiter ꝙ nō totaliter sint extra viam, ex eo patet, ꝙ adhuc non peruenerunt ad patriam cælestem, pro qua assequēda purgantur. ET hinc patet quoque, quod non sunt totaliter in termino, ad quem continua purgatione appropinquāt nec sunt totaliter extra terminū, in quo sunt sic diuina confirmatione fixi, ut ab illo diuertere nequeant. Hęc de Purgatorii statu, vt certa cōmunique ecclesię sensu confessa habemus: ex quibus clare patet an Purgatorium sit ut uia, vel ut terminus quo ad meritum. Sed qm̄ status purgatorii non est per se, sed per accidens medius inter nostrum & patrię statum (vt patet ex hoc ꝙ mediū per se est in quod oportet ex altero procedentem extremo, primo peruenire quam in extremum, ut patet 5. Phy. & 10. Meta. constat autē, ꝙ ex hac peregrinatione multi in cęlestem patriā peruenerunt absque trāsitu per Purgatorium (nō igitur est purgatorii status per se medius inter nostrum & beatorum) & propterea ex rōne medii si processerimus, A facile fallemur: contingit. n. in his quę sunt per accidens ēt sapientes falli. Quocirca oportet uidere penes quid est medium Purgatorium, ut sic veritatē quęsiti sciamus: inuenimus autem ab ecclesia diffinitum Purgatorium esse medium quo ad satisfactionem pro actualibus peccatis, tunc tātum quando hō in charitate decedens non plene satisfacit ꝓ illis in hac uita, ita quod si homo in charitate decedens satisfecit hic, non transit ꝑ Purgatorium, & si non satisfecit hic, transit per Purgatorium. Ex qua determinatione iuxta regulam non Topicorum, sed Posteriorum Analyticorum; si affirmatio est causa affirmationis, negatio negationis, & econtra in causis propriis habemus quod purgatorium per B se & proprie non est nisi ad satisfactionē debitā ꝓ actualibus peccatis exoluēdam. Nā affirmatio satisfactionis adhuc debitæ in decedēte in charitate, est causa affirmati transitus per Purgatorium: & negatio debitæ satisfactionis in decedēte in charitate est causa negati transitus in purgatorium. Habetur autem hęc determinatio in Cōcilio Flo. sub Eugenio 4. inter definita pro cōcordia Græcę & Latinę ecclesię, ubi sic legitur, Si uero pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentię fructibus de commissis satisfecerint & omissis, eorum animas pœnis purgatoriis post mortem purC gari. Vbi apparet affirmationem debitę pro actualibus peccatis satisfactioni esse causam purgatoriæ pœnæ, & subditur, illorumque animas, qui post baptismum susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas ēt quę post contracti peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eiusdem exutæ corporibus, prout superius dictum est, sunt purgatę, in cælum mox recipi & intueri clare ipsum Deum trinum & unū sicuti est. Vbi patet negationem debitæ satisfactionis poni cām negationis purgatorio pœnæ, dum & baptizatos sine adiūcta decedentes culpa: & eos, qui in suis corporib. satis fecerunt mox in cęlum recipi, & intueri clare Deum sicuti est diffinitur. Ex his siquidem patet, ꝙ D nec pro fomite purgando: (qui ēt in baptizatis remanet) nec pro reliquis quibuscunque, nisi satisfactione debita pro commissis uel omissis, pœnę sūt purgatoriæ. ET similiter nec pro merito augendo, qm̄ satisfacere ꝓ peccatis, nec meritum nec cum nouo merito oportet esse: quia nihil aliud est quā exoluere pœnas debitas. Credendū est igitur & pro determinato habendum, quod animæ in purgatorio non sunt in uia quo ad meritum. Et confirmatur authoritate Aug. in Ench. c. 110. de purgatorio loquendo dicētis, ꝙ illis prosunt ecclesię suffragia qui hic meruerunt, vt eis prodessent. Et rursus: hic omne meritum comparatur. Et rursus, nemo speret quod hic neglexerit, cum obierit a Domino se promereri, quo possit post hāc uitam reuelari quisE piam. Ex quib. absque alia probatione patet, quod ponere meritum post hanc uitam, contradicit sententię beati Aug. apertissime. ET in literis apostolicis, ubi datur indulgētia pro defunctis, dicitur de illis, Quo magis aliorum egent suffragiis, & quo minus sibiipsis proficere valent. Consonat aūt hoc ēt rōni rectę: quia ex eo ꝙ constat illos, qui in purgatorio sunt, non posse demereri (alioquin posset damnari) consequens est, ut non possint mereri.

Quo circa consequēter ad determinationem ecclesiæ loquendo, dicendum est ex similitudine in naturalibus, quod quemadmodum naturalia corpora extra propria loca genita, (puta si lapis genitus sit in loco superiori) hēnt determinationē sui ad

proprium locum, a quo impediuntur propter ali- F
quod prohibēs motum: ita decedentes in charitate
habent determinationem ſui ad cęleſtem patriam,
ad quam ſtatim irent, niſi prohibens pœna debita
temporalis pro peccatis adeſſet. Et propterea ſublata pœna, uel per propriam exolutionem, vel per alio
rum ſuffragia, ſtatim cælum adit; ſicut graue remo
to prohibenti, tēdit deorſum. ET ſicut nihil acqui-
rit graue ex remotione prohibentis (ſed iuxta pri-
ſtinam grauitatem tendit ad proprium locum) ita
aīa ex remotione prohibentis, iuxta fortitam prius
charitatem, in cęleſtis patrię manſionem ſibi pata-
tam intrat. ET hæc exemplariter ſint expoſita: & vt G
nouitii intelligere poſſint, qualiter anima in mor-
te ſortitur diffinitionem ſui ſtatus quo ad meritū
& demeritum; & cum hoc ſtat quod impeditur a
conſequutione regni cęleſtis propter debitam pę-
nam: quę abſque merito exoluitur, & aufertur a ſuf
fragantibus, velut a remouente prohibens. Conſo-
nare ſiquidem diſcurſum hunc determinationi ec
cleſiæ de purgatorio pro ſola ſatisfactione neceſſa-
rio, cuilibet exercitato facile patere poteſt. Quod
tanto magis approbandum eſt, quantò illi oīa con
ſonare videntur, quæ de purgatorio habentur, legi
tur. n. 2. Mach. 2. Sancta ergo & ſalubris eſt cogita-
tio ꝓ defunctis exorare, vt a peccatis ſoluātur. Sol-
ui. n. uinculi abſolutionem importat; detinentur H
enim pœnalibus vinculis ſuorum peccatorū. Nec
obſtat ſi in textu hoc non inuenitur: quia maior eſt
eccleſię authoritas, ex Hie. hoc docentis. Purgato-
rii quoque nomen ideo accidit, quod a peccatorū
pœnalib. immunditiis animam purget, ut idonea
ſit ciuis cęleſtis patrię. Et quia ſtatus augmenti cha
ritatis ad ſtatum meriti eiuſem ſpectat (nā augmen
tum charitatis terminat illius meritū) eadem rōne,
qua charitas in Purgatorio extra ſtatum eſt meriti,
a ſtatu quoque augmenti excluditur.

Ad primum in oppoſitum dī, ꝙ cōceſſo in pur-
gatorio timore non damnationis, ſed durationis
magnæ futurę pœne (vtpote quia incerti ſunt de
affuturis ſuffragiis diminutiuis penarum) non ꝓ-
pterea ſequitur quòd oporteat charitatem augeri
ad excludendum timorem: qm̄ poteſt aliunde ti-
mor auferri, ſcilicet ex certificatiōe tēporis & quā-
titatis pœnæ.

Sed argumentum falſum aſſumit, ſ. ꝙ timor oīs
aut ille ex imperfecta procedat charitate, pōt. n. cū
perfectiſſima charitate ſtare timor: vt patet de timo
re Chriſti. Nec obſtat, quòd perfecta charitas foras
mittit timorem, quoniam non uniuerſaliter, ſed
particulariter intelligitur ſm̄ glo. de timore, ſ. ſeruili, vel initiali inquātum initiali. Falſum quoque eſt,
quòd horror mortis ſit peccatū: qm̄ naturalis eſt:
& ſi cum imperfecta charitate ſit, non tamē ex illa, K
ſed ex naturali fuga mortis. ET licitum eſt inuolun
tariè voluntate naturali mori. Et ſimiliter voluntariè voluntate rationali mori dicēdo cum Chriſto.
Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Vbi monſtrat
ſe nolle mortem, & ſubmittere tamen ſe voluntati
Dei, talis autem eſt diſpoſitionis quicunque in cha
ritate decedit. Huiuſmodi autem uoluntas natura-
lis fugiens naturaliter pœnas, comitatur animam,
ſi ad Purgatorium accedit, & facit animam triſtari
de pœnis, quia triſtitia eſt de his, quę nobis nolētib⁹
accidunt: ſecundum Aug. Nec unquam ſeparatur
ab anima, niſi ipſa poſſet ſeparari a ſeipſa, ſed actus
eius (puta triſtari, timere) ceſſant ceſſantibus eorū
materiis ſeu cauſis, ſ. malis pœnæ. ET ideo non opor
tet creſcere ꝓpterea charitatem: ſed deſinere obie-
cta triſtitiæ & timoris, quæ ſtante æquali charitate
tolli poſſe conſtat. Quamuis etiam ſi anima ſecum
aliquod timoris, vel alterius paſſiōis peccatū defera
ret, non propterea oporteret nouum in illa meritū
ponere ad delendum illud peccatum, ut patet Mat.
12. in gloſſa ſuper illo verbo, Neque in futuro, dicē
te, Quędam culpę paruę, ſ. in futuro laxantur, quę
quidem poſt mortem grauāt, ſed & dimittuntur, ſi
homo bonis actib. in uita, vt ſibi dimittātur prome
ruit. Hęc ille.

Ad ſecūdum dī, ꝙ animæ in purgatorio eo mō
quo ſunt in via, progrediunt, ſunt enim in uia quo
ad ſatisfaciendum, & cōtinue progrediuntur exol-
uendo per ſe vel per alium.

Ad tertium dicitur, quòd ad literā apoſtolus lo-
quitur in hac peregrinatione, in qua virtus in infir
mitate perficitur, non directe (infirmitas. n. nō eſt
virtus perfectiua) ſed occaſionaliter. Nō eſt autem
in purgatorio huiuſmodi occaſione opus, vbi non
eſt ſtatus perficiendi.

Ad quartum dicitur, ꝙ diligentib. Deum omnia
cooperantur in bonum cæleſtis beatitudinis, & ſic
omnia in purgatorio cooperantur in bonum cęle
ſtis patrię, quia in maiorem appropinquationem
in illud.

Ad quintum dicitur, quod ly magis ad magis
poteſt referre, vel ad rem acceptam, vt ſit ſenſus, ni
ſi maiorem rem accipiat, & ſic falſum aſſumitur,
conſeruatur enim res ſine augmento ſui. Vel ad ac
ceptionem, vt ſit ſenſus, niſi maior extenſiue ſit ac
ceptio, & ſic eſt verum, nam niſi conſeruatio conti
nue extendatur, deſineret res eſſe, omnia. n. in nihi
lum redigerentur, niſi ea manus omnipotentis cō
ſeruaret, inquit Gregor. Vnde ex hoc non habetur
augmentum charitatis, ſed conſeruatio eius. Augu
ſtæ die 17. Octobris 1518.

QVAESTIO II.

Num omnes animę in Purgatorio ſint certæ de ſua ſalute.

QVęritur. Vtrum animę omnes in Purgatorio
ſint certæ de ſua ſalute ęterna. ET uī quòd nō. I
Primò, quia pœnę inferni, & Purgatorii ſunt eædē,
ac per hoc tantus eſt pauor, & horror aliquarum
aīarū, ut impediat eas, vt neſciant in quo ſtatu ſint.

Præterea, Quia multæ defunctorum animæ ap
paruerunt neſcientes ſtatum ſuum, tanquam Deus
ſic eas iudicauerit: ſuſpenderit tamē promulgatio-
nem ſententiæ reſpectu illarum.

Tertio, Quia nulla ratione, aut authoritate Scri-
pturæ: aut Eccleſię inuenitur, quòd omnes animę
in purgatorio ſint certæ de ſua ęterna ſalute, &c.

In oppoſitum eſt communis eccleſię doctrina.

Ad euidentiam huius quæſtionis ſciendum eſt,
quod quum quælibet anima a corpore ſeparata ui
deat ſeipſam, & omnes ſpecies ſeu habitus in ſeipſa
exiſtentes (quoniam directe intuitus eius ferturin
ſeipſam non impeditam a corpore, ut in hac uita
contingit) conſequens eſt, ut anima exiſtēs in pur
gatorio uideat charitatē, ſeu gratię habitum in ſeip
ſa exiſtentem, ac per hoc ſciat, quòd eſt in ſtatu gra
tiæ, & cōſequenter eſt certa de ſua ſalute æterna. Et
cōfirmatur, quia in omni anima ſeparata, quę pur-
gatur, remanet fides & certa cognitio; quā hic ha-
buit. quod omnes in Purgatorio ſunt de numero
electorum: & ſcit ſe eſſe in purgatorio: ergo eſt cer
ta de ſua ſalute. Probatur quòd ſciat ſe eſſe in pur-
gatio, quia retinet certam fidem, quam hic habuit,
ſecundum ꝙ non datur quartus gradus animarū
ſeparatarū baptizatarum, ſed aut beatæ, aut dānatę,

aut

aut purgandæ sunt statim post mortem: & scit se esse baptizatam, & extra hanc vitam corpoream, & non beatam nec damnatam, ergo purgari ad æternam salutem. Et confirmari idem põt ex parte spei: remanet siquidem in omnibus animabus purgatorii virtus non solum charitatis & fidei, sed etiam spei, non otiosę, sed tunc maxime accensæ ad suum obiectum, quod est beatitudo ęterna. Et quum spes sit certa expectatio futurę beatitudinis, quam in dãnatis impossibile est esse, sequitur idem quod priº.

Ad primam ergo obiectionem dicitur primo, quòd licet aliquæ pœnæ sint communes inferno & purgatorio, non tamen eodem modo ex parte patientium: quia patiẽtes in inferno, diuersissimo mõ sunt dispositi a patientib. purgatorie, vt patet. Quia qui purgantur habent voluntatem rectam & conformem Dei voluntati, amantes iustitiã Dei & sperantes in Deo ac Iesu Christi salute, damnati verò oppositomodo se habent. Et propterea ignis cõis inferis & purgandis non eodem modo susciputur a damnandis & purgandis, & ad modorum diuersitatem spectat horror: in inferno enim horror est & diuinæ iustitię & pœnarum propter peruersam voluntatem eorum, in Purgatorio verò dolor quidem pœnarum, sed non horror est: quia amant diuinam iustitiam, & libenter sustinent pœnas propter diuinam iustitiã. Dicitur secundò ꝙ sicut horror maxime in damnatis non impedit eos a perceptione sui status, multo minus impediret purgãdos a perceptione sui status: non enim horror maior in Purgatorio quam in inferno est.

Ad secundum dicendum, quòd doctrina ecclesiæ non inhæret incertis uisionibus, quales sunt istæ, quas ecclesia non approbauit & forte fuerunt somnia, aut extases, aut syncopę, aut illusiones dæmonum ad noua dogmata inducenda.

Ad tertium patet ex dictis, ꝙ certa ratione habetur omnes animas in Purgatorio certas esse de sua æterna salute. Augustæ 25. Septembris, 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSQVARTVS.

De pœnarum timore, in duas quęstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num imperfecta charitas, necessario deferat secum post mortem timorem pœnalem.*

2 *Num iustus timendo pœnam, peccet.*

QVAESTIO I.

An imperfecta charitas, necessario deferat secum post mortem, timorem pœnalem.

VTrum imperfecta charitas necessario deferat secum post mortem, timorẽ pœnalem. Et uidetur ꝙ sic: quia imperfecta charitas, quandiu hõ est in hac vita, habet secum timorem, qm̃ de sola perfecta charitate scriptum est primæ Io. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem, sed ex sola morte non perficitur, ergo necessario fert secum timorem: sed timor pœnã hẽt ut ibidem dicitur: ergo.

In oppositum est, quia si sic esset, oporteret vt q libet imperfectæ charitatis trãsiret per purgatoriũ, qm̃ nullus ingreditur cœlum cum timore pœnali, sicut nec cum quacunque alia pœna.

Ad euidentiam huius sciẽdum est, quòd quia de statibus vitæ futuræ id tenere debemus, quod scripturæ sacræ, aut Ecclesiæ authoritate dicimus, ideir co oportet hic supponere ecclesiæ diffinitionem, scilicet, quòd si aliquis baptizatº moriatur, antequã culpam aliquam committat, ipsum in cœlum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & vnũ, sicuti est, vt sub Eugenio 4. in Concilio Floren. patet. Ex qua diffinitione sequitur, quòd charitas imperfecta non necessario fert secum post mortem, timorem pœnalem; quoniam cõstat baptizatum hodie Ioannem adultum, & statim absque commisso peccato aliquo defunctum, non oportere habuisse charitatem perfectam. Imo communiter baptizati sortiuntur charitatem imperfectam, quia incipiũt, & deinde proficiunt, & demum sunt perfecti: charitas enim meretur augeri, & aucta meretur perfici secundum August. Non consonat igitur ecclesiasticæ doctrinæ charitatem imperfectam ferre secum necessariò post mortem timorem pœnalem, a ratione quoque dissonat huiusmodi necessaria connectio. Habes quoque ex dicta diffinitione Floren. Concilij, animas non retardari a visione Dei & beatitudine, ex hoc quod quandiu vixerunt in corpore fomitem cum imperfecta charitate habuerũt: nã si rerardarentur, non statim baptizati, qui post non peccauerunt, beati migrantes essent. Nam quum timor seruilis, a quacunque minima charitate excludatur (quoniam per charitatem filij sumus Dei, & non per Spiritum seruitutis in timore: sed Spiritũ adoptionis filiorum Dei accepimus, in quo clamamus Abba pater ſm Apostolum) timor quicũque alius compossibilis charitati non necessario ponitur in actu ex sola imperfecta charitate, sed oportet aliam positiuã causam apponere: putà aliquod malum imminens. Sed stat ꝙ homini imperfectæ charitatis nihil imminentis mali occurrat post mortẽ: puta quia est in statu, in quo satisfecit plenè pro omnibus peccatis suis: ergo charitas illius nullum pœnalem secum ducit timorem: sed statim perficit perfectione patrię cęlestis. Et sic licet in toto tempore præcedente charitas cõpassa fuerit aliquem timorẽ: ratione tũ status illius hominis (quia. s. nulli culpæ nulliusq; pœnæ malo pro peccato subiacere, tũc inuenitur) in primo instanti quo non viuit hic, sed ibi charitas illa perficitur perfectione patriæ, vt dictum est, & non nisi timorem illum secum retinet, qui permanet in seculum seculi.

Ad obiectionem dicitur, ꝙ glos. ibidem exponit de timore seruili, qui nec cum perfecta, nec cũ imperfecta charitate manet. In cuius signum textus dicit vtrunque, & quod timor non est in charitate, & quod perfecta charitas foras mittit timorem. Aliter exponitur primum de timore seruili, & secundum de timore filiali. Aliter & altius posset exponi de timore simpliciter, & charitate simpliciter, vt sit sensus, Timor non est in charitate: quia. s. nõ necessario comitatur charitatem. Et ratio redditur, quia perfecta charitas (quę scilicet est perfectio & pfecta simpliciter (foras mittit timorem: quia timor pœnam habet. Charitas autem simpliciter sine omni etiam passibili malo & pœnæ & culpæ est: charitas enim quã sit vna ex perfectionibus simpliciter, cõmunis est Deo, & creaturis, & in solo Deo inuenitur perfecta, sicut & sapiẽtia & bonitas; in quo nullum compati timorem siue naturalem, siue reuerentialẽ, manifestum est. Et hæc expositio licet sit quo ad textũ illum noua, est tamen in se vera, & non aliena a textu illo incipiente ibi, Deus charitas est, &c. & ex charitate Dei perfectionẽ charitatis in nobis imitandã

proponente & docente. Sed ad propositum sufficit expositio duplex inducta ex glo.

Ad id verò quod dicitur, quòd per solam mortem charitas non perficitur, respondetur quòd sola mors nō perficit charitatem: sed solus Deus gloriosus inueniens hominē in morte liberum à culpa, & pœna peccatis commissis debita perficit charitatem, lumen gloriæ illi infundendo, & ad uisionem fruitionemque suæ maiestatis illum admittēdo. Aug. die 14. Octob. 1518.

QVAESTIO H.

An iustus timendo pœnam peccet.

VTRVM Iustus timēdo pœnam, peccet. Et uidetur sic: primò, quia iustus, nihil timere debet nisi solum Deum. Tum secundo, quia timor pœnæ est ex amore sui, qui est peccatum: charitas. n. non quærit quæ sua sunt: primæ ad Corin. 13. ab Apost. vituperantur 2. ad Tim. 3. Homines seipsos amantes: & infinitè ad hoc sunt authoritates. Tū tertiò, quia ratio suffragatur, quia odio hēns pœnam plus amat suam quietem, quam Dei iustitiam & voluntatem: hoc aūt constat esse iniquum. Quartò, quia timor omnis ex diffidentia est: iuxta illud, Confidite, nolite timere, & similia: diffidentia autem peccatum est: ergo, &c.

Ad euidentiam huius quæstionis sciendum est quòd timor & dolor conueniunt in materia hac, scilicet malo pœnæ, vt patet, & vtrunque est de his, quæ nobis nolentibus accidunt (vt Aug. dicit) quamuis differenter: quia dolor de præsenti, timor de futuro est malo. Vnde sicut contingit rectè & non rectè dolere de præsenti malo pœnæ, ita contingit rectè & non rectè timere futurum malum pœnę: nā si dolor, quantuncunque magnus sit, voluntatem hominis a diuinis præceptis, non auertit, rectè tristamur & dolemus de malo, quod patimur. Et vtrunque clare videmus in Domino Iesu: qui ait, tristis est anima mea vsq; ad mortem. ET rursus, O vos omnes qui transitis per viam, videte si est dolor similis sicut meus. Et similiter timor futuri mali pœnę quantuscunq; sit, si non auertit hominem à diuinis præceptis, rectus est. & hoc ēt est videre in domino Iesu, qui cæpit pauere & tędere, Mar. 14. Tūc autem tam dolor, quam timor malus est, quando hominē abducit a Dei mandatis, vt patet in his qui dolore & timore fidē negant, vel quicquam aliud mandatorum omittūt. EX quibus clare patet, quod nec dolor de præsenti malo pœnę, nec timor de futuro, est secundum se malus; alioquin nunquā esset rectus. Nec dissoluat ab homine mortali quantuncunque perfectissimo, alioquin non inuentus fuisset in Christo omnium perfectionum fonte. Et hinc prouenit quod timor pœnæ qñque vituperatur, & quandoque non, sed naturę testis est bonæ. Et propterea iustus timendo pœnam infra limites naturę ac rectæ rōnis, nullo modo peccat, nisi Christus peccauerit, quod est blasphemia.

Ad obiectionem primam in oppositum dr, q naturalis timor mali pœnæ infra limites rationis rectæ cōsistens, non est timor alterius, quam Dei ut infligentis pœnam, quoniam non est malum pœnę in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Timor. n. solius Dei, vt punitoris, non excludit timorem rectum pœnarum, vt patet.

Ad secundam dicitur, quod amor sui duobus modis in sacris literis sumitur. primò pro amore sui secundum id quod est ex naturalibus, siue gratuitis Dei donis, & sic amor sui est de pcepto naturæ. Et ad huius sui amoris imitationē pcepit Deus, Diliges proximū tuū sicut teipsum, & fm hoc Apostolus dicit, Nemo vnquam carnem suā odio habuit, & Dns, Dedi dilectam animam meā in manus, &c. Alio modo sumitur pro amore sui fm id quod ex peccato hēt: puta pronitatem ad malū, auersionē a Deo, & hmōi, & sic amor sui non est rectus: debet enim homo odisse in se quicquid mali hēt, inquantum est malum, amor enim non nisi boni est.

Quocirca si timor ex amore sui secūdum Dei in se dona naturalia, vel gratuita procedit, & infra rōnis rectæ limites, sistit, nullum peccatum est, sed testis est bonæ naturæ, bonitatisque diuinorum effectuum amabilium. Si autem prouenit ex amore sui secundo modo, sic est peccatum: sicut & ipse sui amor, qui est fundamētum ciuitatis diabolicæ. Vnde prudentis lectoris erit discernere quādo scriptura canonica, vel doctorum loquitur de amore vel odio sui primo modo, & qñ secundo modo, & sic non falletur. Quod. n. dr, Erunt homines seipsos amantes, de amore sui, quantum ad id quod peccati est refertur, & sic de aliis vituperatis amoribus sui. Quod autem dicitur, Charitas non quærit quæ sua sunt, multiplicetur a glos. exponitur. Primo referendo communiter ad ea quæ ipsius charitatis esse pñt materia, & exponit apponendo ly tantum: hoc est, charitas non tantum quærit quæ pro ipsa in habente ipsam sunt: sed etiam, quę pro aliis sunt: secundo exponendo de temporalibus bonis, & sic vel non repetit ablata, vel non est amatrix pecuniarum. August. autem in regula exponit de eisdem temporalibus; quia communia propriis non propria cōmunibus anteponit. Ex quibus omnibus patet, quod in nullo obstat hæc authoritas dictis.

Ad tertiam dicitur, q maior est vniuersaliter falsa: Christus. n. testatur & se nolle mortis pœnam, & se tamen plus velle Dei voluntatem quàm suam, quum dixit, Veruntamen non sicut ego volo, quo ad primum: sed sicut tu vis, quo ad fm. Et similiter accidit in omnibus recte tristibus & timentibus: habent. n. simul nolle seu odium respectu malorū ex amore naturali quietis, a malis (quo ad hoc Aug. dixit, q sunt de his quę nobis nolentibus accidunt) & velle respectu diuinæ voluntatis, iustitiæ & præcepti: alioquin non sisteret tristitia aut timor infra limites rectę rationis. Et proprerea falsum esse liquet q odio habens pœnam & appetens non pati, plus amat se & suam quietem, quàm Dei iustitiam, præceptum aut voluntatem.

Ad quartam dicitur falsum esse, q omnis timor sit ex diffidentia: quamuis enim timor, quia spei opponitur, minuatur ex confidentia, & ex diffidentia augeatur, non semper tamen ex diffidentia oritur, vt patet de timore Chri, in quo nulla fuit diffidentia. Et de timore Hiero. ad Eustochium dicētis, Ego ille qui timore gehennæ tali me carcere damnaueram, & tñ nunc maximè confidebat de Diuina gratia. Vnde autē oriatur vniuersaliter timor, alterius est negotij: sat est q non est opus culpabilem semper esse. Augustæ die 12. Octob. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSQVINTVS, De obligatione, & obseruatione præceptorum tam in Religione, quàm extra, in duas quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.*
2 *Num religiosus factus episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.*

QVAE-

QVAESTIO I.

Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.

QVeritur Vtrum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et videtur ꝙ sic, quia communis animi cõceptio est, quicquid sub præcepto positum est, ad mortale peccatum obligare, intantum, quod percunctantibus de aliquo actu an cadat sub præcepto, vbi responsum est affirmatiue, statim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

In oppositum autem est, quia sequeretur omnẽ actum cuiuscunque vitii esse peccatum mortale. ꝙ constat esse falsum. Et patet sequela: quia euitatio cuiuscunque vitii cadit sub præcepto.

Ad euidentiam huius dubii sciendum est, quòd præceptum contra consilium distinctum in hoc a consilio differt, quòd consilium est de bonis, quorum opposita non sunt mala, datur enim consiliũ de Virginitate, quã si quis noluerit seruare, nec peccat; ut patet 1. ad Cor. 7. & simile est de aliis. Præceptum autem de his bonis, quorũ omissio mala est mortaliter: soli.n. illi virtutum actus sub præcepto cadunt, quorum omissio peccatum est: ut patet discurrendo. ET propterea Apostolus ibidem dicit, de Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, & subdit, quòd si nupserit virgo, nõ peccat. Habet ergo præceptum pro materia actum bonum, cuius oppositum est peccatum, & econtrario omne peccatum opponitur alicui commissioni vel omissioni præcepti. Quod ex eo patet, ꝙ trifariam diuisis actibus (quia aut præcepti, aut cõsulti, aut indifferentes sunt) neq; contra indifferentia, neq; contra consulta agendo vel omittẽdo peccatum incurritur: restat igitur vt quod peccatũ sit, opponat cõmissiõi vel omissiõi p̃ceptę. Quo fit, vt euidenter hinc sequatur, non quicquid clauditur sub præcepto, ♦ inclusum habere mortale: nisi quis putet omne peccatum esse mortale. Si.n. omne peccatum opponat alicui præcepto, & non omne peccatum est mortale, clare sequitur, ꝙ aliquod peccatũ est contra præceptum qđ non est mortale. Sed qũo hoc sit, declarandum restat. Scito ꝙ præceptorum moralium (de quibus solis est sermo) quædam habent pro materia bonos actus quorum cõtrarii cõtrariantur charitati: vt patet de præceptis fidei & iustitiæ. Sunt enim de credendo articulos fidei, & de tribuendo vnicuique quod suum est; quorum contraria (vt infidelitas & iniustitia) contra charitatem sunt illa contra dilectionẽ Dei, ista contra dilectionem proximi. Quędam verò habent pro materia actus bonos, quorum contraria non contrariãtur charitati: vt patet de præceptis abstinentiæ, affabilitatis, vrbánitatis, & similium. Sunt enim de obseruandis modis debitis in sumendo cibum, aut conuersando, aut iocando: quorum contraria, ut species gulę & rusticitatis non sunt contra charitatem Dei & proximi, quamuis mala & peccata in genere moris sint. Spectandũ est ergo ad charitatẽ, quũ discernendum est præcepti vinculũ ad mortale peccatum, quia solum per mortale peccatum charitas tollitur & omne peccatum mortale charitatem tollit. Si.n. præcepti violatio charitatem tollit, ad mortale peccatum obligat: si autem non tollit charitatẽ q̃uis tollat quãcunq; aliã uirtutẽ, ad mortale peccatũ non obligat. Charitas.n. est aĩæ vita: quæ quia per peccatum mortale tantum tollitur, ideo peccatum tollens ipsam, mortale appellatur, tolli autem charitatem solummodo constat per id quod contrariatur dilectioni Dei, aut proximi. Et propterea duo sunt genera moralium p̃ceptorum, quædam habentium uinculum peccati mortalis: & sunt illa sola, quę præcipiunt aliquam commissionem uel omissionem necessariam ad dilectionem Dei uel proximi. Necessariam aũt dico uel simpliciter: ut in quibusdam præceptis naturalis iuris: ut Deũ esse colendum, non esse adulterandum, & huiusmodi. Vel ex suppositione: ut in quibusdam præceptis diuini, vel humani iuris: ut, susc̃ipiendum esse Baptismum, obseruãdos esse tales dies festiuos, & hmõi; sunt.n. hæc necessaria ad salutem, quia sic instituit Deus, uel ecclesia. Quædam habentium uinculum peccati * uenialis tantum: & hæc sunt, quorum uio latio stat cum charitate Dei & ꝓximi. Siue sint de iure naturæ: vt, non esse mentiendũ, esse affabilẽ & hmõi: siue sint de iure positiuo: ut, benedicendam esse mensam a clericis, & huiusmodi. Peccãt enim violantes hæc præcepta, sed non mortaliter. Vñ patet, quod non omne præceptum habet uinculum peccati mortalis. Et si ad hãc distinctionem aduertissent priores, non concluisissent aliquid esse de cõsilio, ex eo ꝙ non esset in præcepto habente uinculũ peccati mortalis. Crediderim quoque ego multa nos habere hodie secundum animi communem conceptionem pro præceptis habentibus uinculũ peccati mortalis, quę si a patribus cum hac distinctione fuissent interpretata, non haberemus hodie hęc sub præcepto vinculi mortalis, vt est præceptũ de ieiunio, &c. Multa.n. sunt opinione mea, & infinita positiui iuris præcepta moralia absque uinculo peccati mortalis. Sub huiusmodi siquidem morali non mortali præcepto cadit tota regula beati Augustini ex eo ꝙ in principio dicitur: Hęc sunt quę ut obseruetis, præcipimus in monasterio constituti: & quòd monachi carnes non comedant. de consec. dist. 5. carnem. &c.

* Aliàs habe batur, morta lis, seu mora lis.

Ad obiectionem ergo in oppositum dicitur, ꝙ quia nominibus utendum est, ut plures vtuntur, Præcepti nomen dupliciter inuenitur. Primo scãm proprietatem significationis suę, & sic præceptũ in Politicis seu Moralibus distinctum cõtra consiliũ in duo secatur genera, ut declaratum est. Alio mõ per antonomasiam; & sic præceptum antonomasicè dicitur solum illud quod habet vinculum peccati mortalis. ET hinc orta uidetur ista communis vox. Romę, die 14. Februarij, 1518.

QVAESTIO II.

Num religiosus factus Episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.

QVæritur, an religiosus factus episcopus teneat ex debito legali ad obseruãtias regulares. Et vr̃ ꝙ non: quia in Decretis, 18. q. 1. c. unico, dicit, quod monachus factus episcopus electione canonica, est absolutus a iugo regulę professionis monasticę; constat.n. absolutum a iugo legis, non teneri debito legali ad legis obseruationem. ET cõfirmatur ex glo. ibidem dicente, quod non tenetur adiunia: similis enim ratio est de aliis.

In oppositum autẽ est authoritas & ratio S. Th. in Secunda secundę q. 185. art. 8. dicentis, quod tenetur ad omnia non repugnantia ep. scopo: quia dispositio non tollitur aduenięte perfectione, sed magis perficitur. ET cõfirmatur hoc, quia aliter sequeretur, quòd monachus episcopus gauderet beneficio capituli explicati, extra de obser. ieiu. ubi cõceditur in die natalis Domini esus carnium, etiã feria 6. eis, qui nec voto, nec regulari obseruantia sunt

sunt astricti ad abstinẽtiam a carnibus. Consequẽs autẽ ut falsum: quia constat exceptionem illã comprehendere monachos, quibus regularis institutio carnes inhibet, absque tamẽ peccati mortalis nota.

Ad euidentiam huius dubitationis sciendũ est, quod dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obseruãdum, vel ex debito legali, uel ex debito morali tantum. Dico aũt tantum; quia debitum legale, claudit in se morale debitum, & addit supra illud legalitatem. Appellatur autem, & est debitum morale, vinculum ex recta ratione, debitum vero legale est vinculũ ex lege. Ita quod uis obligatiua in debito morali, ex sola recta ratione, vt a coactiua virtute proficiscitur: siue habeat aliũde occasionẽ, siue non. Tenetur enim quilibet ex debito morali ad non mentiendum; quia naturalis ratio sic dictat ueritatem sectandam, vt contrarium secundum se prauum diffiniat, & simile est de vinculo ad uitanda quelibet vitia. Tenetur quoque princeps ad obseruationem legis communis ex debito morali (iuxta illud, Patere legem, quã tu ipse tuleris: extra. de const. c. quum oẽs, & Dominicã reprehensionẽ, Matth. 23. Dicunt & non faciunt) quamuis non tenetur ad legis obseruationem ex debito legali: qm̃ lex non hẽt vim coactiuam supra principem. Verum huiusmodi debitum morale ex naturali ratione sola, ut a virtute coactiua uim hñs, occasionaliter ortum hẽt a lege extãte: nam nisi lex maneret in suo robore, rõ naturalis non obligaret principẽ ad illius obseruationem, sicut nec subditos, quos lex primo, & recta rõ secundo obligat, ut uis coactiua ad legis eiusdem obseruationem. Debitum aũt legale est, quod a lege* vt a coactiua virtute est: lex enim nisi habeat coactiuam uirtutẽ, lex non est, ac per hoc respectu illius supra quem non habet uirtutem coactiuam, lex non est simpliciter & absolutè, sed secũdum quid, sut directiua. Et propterea dicitur & bene, quod princeps solutus est legibus: quia scilicet lex simpliciter & absolutè non est supra eum: quia non ligatur coactiua uirtute legis. Et quia uis coactiua legum per legis actum punitiuum exercetur, vt proprium actum; quia pœna est proprium legis medium: per quod ad sui obedientiã inducit, ut S. Tho. docuit in prima secundæ. quæst. 92. art. 2. ideo illi soli subsunt uirtuti coactiuæ legis, qui legum pœnas incurrunt contrafaciendo, Qui autem suapte natura non ex priuilegio, legum pœnam nõ incurrunt, quantumcũque contra præcepta legum agãt, virtuti coactiuæ legis non subiiciuntur. Quocirca, quia religiosus factus episcopus non subiacet pœnis regulę aut statutorum regularium (quod ex eo patet, quod si puniendus est, non punitur secundũ regularia instituta, sed secundum sacros canones, sicut reliqui episcopi) consequens est, vt religiosus factus eps non teneatur ex debito legali ad obseruãtias regulares. Et quia censurarũ & peccati mortalis pœna ad uim coactiuã legis spectant, ideo nõ incurrit censuras aut mortale peccatum, si huiusmodi ex regula, aut constitutionibus tm̃ prohibeãtur, oppositum faciẽdo, quamuis peccet mortaliter aliquod trium essentialium votorum transgrediẽdo: quia ad illorum obseruationem ex voti uinculo, cessãte lege tenetur. Tenetur tm̃ ex debito morali religiosus factus episcopus ad suæ religionis regulares obseruãtias non cõtrarias, aut dissonas episcopo: quia ex ascensu ad perfectionis statum non dẽt deficere a fructu prioris uitæ: ut ratio sãcti Th. monstrat. Perderet autem, si ea, quæ etiam non cõferunt ad perfectionem episcopalẽ, per quæ ad illam peruenit, desereret: simile siquidẽ accidit istis regularibus bonis in episcopo, quòd accidit in naturalibus & disciplinabilibus dispositionibus. Videmus enim ad generationem ignis peruenire per calorem disponentem ad ignem, & propterea igne genito, calor non minor manet, aliter tamen, quia prius inerat per virtutem quasi coactiuam agẽtis, postea inest vt consequens naturam geniti. Et simi liter frequens meditationis studium ad doctoratum ducit, & ppea doctor nisi cancri more retrocedat ampli⁹ meditatur, licet aliter: quia pri⁹ quasi pedagogo cogente, postmodum tãquam actum connaturalem exercens. Ita & religiosus profitendo per regulares obseruantias, ad episcopalem pfectionem deducitur, qua adueniente, regulares obseruantię episcopum decentes magis assunt: aliter tamẽ quia prius tenebatur ad illas ex virtute coactiua legis: modo verò ex recta ratione dictante laborem vię nõ debere perire in termino, & quòd per eadem bona perfectio conseruari debet, per quę acquisita est.

Ex quibus patet, vtranque opinionem verum diuersimode dicere, & quòd tenetur ad regulares obseruantias, & ꝙ non tenetur. nam tenet ex debito morali, & non tenetur ex debito legali. Et hinc patere põt, ꝙ monachus factus episcopus, licite potest carnalibus vesci in sexta feria, quando natiuitas Domini illa euenit: quoniã a debito legali, quo sub iugo prohibentis regulę astringebatur, absolutus est, & debitum morale tunc non habet locum. Quia conuenientissimum est, inquit diuus Th. in 3. part. q. 40. ar. 2. vt qui cum aliquibus conuersatur se eis in conuersatione conformet: ita quod in cibo & potu conformiter se sicut alij habeat: constat enim monachum episcopum ad conuersandum cum ecclesia sua, & specialiter clericis translatum. Et hoc precipue locum habet in tanta solennitate; in qua & sancti uiri abstinentię detrahunt, decent enim tantam internę lætitię causam foris erumpere ad lętas mensas.

Ad primam ergo obiectionem pro parte negatiua ex decretis, dr̃, ꝙ monachus factus episcop⁹ absoluitur a regulari iugo quod coactionem importat, sed non absoluitur a morali debito operis regularis. Et similiter gl. verificãda est, ꝙ absoluitur a iugo ieiunij, & non a ieiunij debito morali. Ad obiectionem primam pro parte affirmatiua ex authoritate S. T. dr̃, ꝙ intelligẽdus est de debito morali, & nõ de legali. Quod patet tum ex rõne ibi reddita, q̃ nõ nisi debitum morale cõcludit, tum ex eo, quod iuxta illam doctrinam religiosus factus episcopus et Roman⁹, tenet ad regulares obseruãtias nõ dedecẽtes ipsum, & tm̃ constat ipsum non teneri debito legali, sed morali tantum ad huiusmodi. Rõ. n. literę illius nõ magis militat p̃ alijs episcopis, q̃ pro Romano, quũ iste teneat esse pfectior cæteris.

Ad secundam obiectionem dicitur, quod canõ ille Honorii 3. explicando restringens esum carnis in die natalis Domini ad eos, qui nec voto nec regulari obseruantia sunt astricti, intelligitur de astrictis ex debito legali ad regularem obseruantiam: & non de his, qui ex debito morali subsunt regulari obseruantiæ. Et ratio est, quia in qualibet scientia nomina sunt interpretanda fm̃ vsum illius sciẽtiæ, cõstat autem solos astrictos debito legali appellari in iure astrictos lege, & non astrictos legali debito appellari solutos à lege, princeps. n. solutus dr̃ legibus, qui tamẽ secũdum morale debitum subest legib. Et qđ magis uiget ad ꝓpositũ monachus epi-

* Alias &

episcopus à iugo regulę monasticæ professionis absolutus dr̃, c. statutum 18. q. 1. non comprehendi tur igitur monachus episcopus in iuris dispositione inter astrictos regulari obseruantia, sed inter absolutos à iugo regularis obseruātię, si iuris textum vnum secundum eiusdem iuris textum alium intelligere dēmus. Et tu lector memento scripta nostra de huius quęstionis materia in commentarijs super Secunda secundæ, ad hæc referre subtilius discussa. Rom. 13. Febr. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSSEXTVS.

De Sacri ordinis Collatione vnica Quæstione contentus.

QVAESTIO.

Vtrum in collatione sacri ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem uerborum, in quibus consistit forma.

QVeritur, an in collatione ordinis sufficiat tactus corporalis post cōpletam prolationem verborum, in quibus consistit forma. Et vr̃ quod sic. Primo, quia de facto ritus hic seruatur alicubi absq; reprehensione, vt à fide dignis dr̃. Porrigitur siquidem ab episcopo dicente semel tantum formę verba in numero plurali accipite potestatem, &c. calix p̃paratus, quotquot sunt ordinandi in sacerdotes, sigillatim accedunt ad contactum calicis episcopo non repetente, neque continuāte verba, sed deinceps silēte: absurdū est aūt damnare tantam multitudinem, ergo, &c.

Secundo, quia vbi est diuersitas opinionum, nō est diffinitiue asserendum, nisi liquide manifestata sit veritas, ergo multo magis ubi nihil inuenitur etiam opinatum, non est damnāda altera pars, sed quilibet sensui suo relinquendus. Sed de simultate cōtactus corporalis sacrorum ordinum susceptione, nihil apparet ēt opinatum, quin potius de cōtactu ipso corporali diuersæ sunt opiniones: vt S. Th. in 4. di. 24. dicit, Non sunt igitur damnandi, qui tetigerunt quidē calicem pręparatum, &c. quamuis non simul cum prolatione verborum.

Tertiò, quia si contactus & verborum prolatio deberent esse simul tempore, hoc esset quia verba formæ aliter non verificarentur. Sed hoc non accidit in proposito, nam in verbis imperatiui modi satisfit, si incontinenti obeditur secundum intentionem imperantis. Episcopo autem porrigenti & dicenti, tot ordinandis, Accipite, obeditur incontinenti secundum eius intentionem, qm̃ episcopus ēt explicite dicit, Ego intendo omnibus conferre ordinem sic successiuè venientibus: ergo, &c.

Respondeo. In hac difficultate: primo declarabitur veritas de necessitate contactus: secundo, de simultate contactus & verborum, tertiò satisfiet oppositis.

Quo ad primum scito, q̃ non opinatiuè, sed assertiue dicendum est, quod contactus corporalis necessarius est sacramento ordinis, nō solum quia simile est in cęteris sacramentis: in quibus adhibet extranea materia (Baptismus enim sine contactu aquę, confirmatio sine cōtactu manuum, vel chrismatis, & extrema vnctio sine contactu olei non fit &c.) sed quia propria ratio formę sacramenti ordinis hoc exigit, vt diuus Thom. in prędallegato loco docuit. Oportet siquidem verba, in quib. consistit forma ordinis uerificari sic, quod actus significati impleātur: alioquin inefficacia quęque sunt; sed in uerbis formæ percipitur actus susceptionis corporalis: ergo oportet impleri tale imperiū per corporalem acceptionem. Probatur minor: qa cū dicitur, Accipe, aut imperatur solus actus interior, aut cum exteriori acceptione. Non interior solus, quia de interioribus solis ecclesia non se impedit: ergo iunctus exteriori acceptioni. Et confirmatur: cum sacramenta consistant in rebus & uerbis sensibilibus (ut patet in principio 4. Sentētiarum) demōstrationes iussionesque sacramentales ad sensum impleri oportet. Propter quod sicut cum in forma Eucharistiæ dicitur, Hoc est corpus meū, oportet fieri demonstrationem non ad intellectum tantū, sed ad sensum: ita cum in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri iussionem ad sensum. Et sicut ibi oportet monstrare contentum sub his sensibilib⁹ speciebus panis, &c. ita hic imperari acceptionem sensibilem, quę contactu corporali perficitur, &c. Et hæc rō non solum infert quod oportet corporalem susceptionem interuenire in illis traditionibus imperatur explicitè acceptio alicuius rei corporalis, (puta cum dicitur, Accipe librum uel claues, &c.) sed etiā cum dicitur, Accipe potestatem, vel accipe spiritum sanctum: idem enim est vtrobique iudicium, quia idem est in vtrisque imperatū. Meminisse enim oportet, quòd sicut in consecratione sanguinis Iesu Christi, non demonstratur ex vi verborum id quod cōtinetur sub specie vini, qd̃ tamen deberet demonstrari sicut in consecratione corporis: sed demonstratur calix continēs illas species dicendo, Hic est calix, &c. & iuxta tropum metonymię ponitur continens pro contento, ad insinuandum, quod cōuersio fit in sanguinem, vt potabilem, ita in sacramēto ordinis iubetur ex ui verborum quādoque acceptio spiritualis rei (quia potestatis seu Spiritus sāncti) iuxta eundem tropum ponitur* quod dicitur pro eo quod fit, id est acceptio potestatis pro qua acceptio corporalis fit, loco ipsius acceptionis incorporalis, quę in rei ueritate imperatur. Oportet enim (ut dictum est) iussionem sicut & demonstrationem sacramentorum, ad sensum impleri, &c.

Alias qđ dicunt:

Amplius, Non minus oportet impleri quod fit in sacramento, quam quod dicitur. Sed in sacramēto ordinis si fit traditio calicis actiue, & non accipitur, constat quod non impletur quod fit. nulla. n. actio impletur sine passione, vnde episcopus & uerbo (vt dictum est) iuxta tropum prędictū, & facto, ipsa. s. porrectione calicis, vel actiua manuum impositione, imperat corporalem susceptionem. Propter quod sicut non sufficit episcopum manus imponere actiue tantum: sed oportet corporaliter tāgi ordinandum, & obedire, contactum corporalē sustinendo: quamuis ex ui uerborum spiritus sanctus accipiendus iubeatur in illa impositione: ita non sufficit calicem cū uerbis porrigere, sed oportet ordinādum obedire, ad corporalem tactum accedendo, quamuis ex ui uerborum potestas accipienda dicatur imperatiuè, &c. Confirmatur quoque hoc authoritate decretalis de sacram. non ite. cap. presbyter. Vbi expresse apostolica traditione tactum corporalem debere interuenire Grego. 9. dicit, &c. Non deest quoque authoritas S. Thomæ, & Petri de ꝑnor. & rubricarum librorum pontificalium, &c. Hæc de primo.

Quo ad secūdum scito, quod oportet corporalem contactum fieri cum prolatione uerborum, in

in quibus consistit forma simul tempore in toto, vel in parte, &c. quoniam nulla oratio verificatur, aut adimpletur, nisi significatū ponatur in tpe cōsignificato. Tempus autem consignificatum per orationem, quæ est forma sacramenti, non se extendit extra totum tempus prolationis eius: ergo intra tempus prolationis verborū, oportet acceptionem significatam impleri, &c. Maior est per se euidens: minor autem continet duo: vnum est quòd tempus consignificatum sit præsens: alterum verò ꝙ tale tempus præsens non extendatur extra tempus prolationis verborum: his enim duobus euidēter habitis, tota ratio clara erit, ac efficaciter inferēs intentum. Primum autem horū euidens fit ex conditionibus verbi imperatiui: nam inter præsens indicatiui, & præsens imperatiui, & futurum eiusdē (verbi gratia, accipis, accipe, & accipito) conuenientia est in significatione: singula enim acceptationē significant. In modo autem significandi differentia est, quoniam ly, accipis significat acceptionem indicatiuè, ly verò, accipe, & accipite, significat acceptionem imperatiuè. In tempore verò differentia est, sed aliter, quoniam tam ly accipis, quàm ly accipe, significant acceptionem in præsenti, ly verò accipito, significat acceptionem in futuro. Vnde inter ly accipis, & ly accipe, neque in significato, neq; in tempore est differentia aliqua, sed in modo tantum: quoniam dicendo, accipis, acceptionem præsentem in te indico: dicendo vero, accipe, acceptionem præsentem tibi impero, &c. Et ex hoc sequitur, quod sicut verum non est dicere, accipis, te in præsenti non accipiente (indicatur siquidem esse in præsenti quod non est) ita efficax non est dicere, accipe, te non in præsenti accipiente, imperatur siquidem esse in præsenti quod non est. Ex proprietate igitur consignificati temporis in forma sacramenti ordinis cōsistente in verbo imperatiuo præsentis tēporis, apparet quòd oportet impleri quod iubetur in præsenti tempore. Quòd autem tale præsens non extendatur vltra tempus prolationis verborum, probatur. Primò ex ipsa ratione tempore consignificati.

¶ Ad cuius euidentiam aduerte tria. Primum est quod differentia temporis uerborum non tenet se ex parte prolationis, neque ex parte proferentis sed ex parte significati, nam si ad tempus prolationis inspicias, ita mensuratur tempore præsenti accipiam, & accepi, sicut accipio, &c. similiter si ad intentionem huius, uel illius proferentis aduerteris, ita potest intēdere præsens tempus unius anni, mēsis, uel diei, &c. sicut huius, nunc, &c. sed si significationem uerbi perspexeris, & mensuram durationis eius consignificatam consideraueris, inuenies, quòd tempus consignificatum ut mensura ipsius actus significati ex ui talis uerbi intelligitur. Secundū est, ꝙ consignificatum tempus est, & dr̄ præsens præteritum, uel futurum in respectu ad tp̄us, quo uerbum ipsum significans profertur, quilibet.n. fatetur se falsum dicere si dicendo, credo, non hēat in se credulitatem quando hoc dicit. Et similiter si dicendo credidi, scit se nunquam nisi tunc, quando dicit habuisse credulitatem, falsum dicit, &c. Et uerba igitur præsentis temporis significant actum coexistentem ipsis uerbis quando dicūtur, & prętrita præteritum, & futura futurum. Tertium est, qd̄ licet secundum ueritatem nihil de tempore sit unquam præsens nisi instās, apud Grammaticos tamē tempus præsens dicitur, & consignificatur, quod cuicunque parti orationis coexistit, propter quod in sacramentorum actionibus apud Theologos effectus quidem quia in instanti fit, in fine prolationis uerborum fit. Actus autem sacramentalis tam actiuè, q̄ passiuè in quacunque parte mensurante prolationem uerborū coexistat, sufficit. Ex proprietate igitur consignificati temporis euidēter patet, quod tempus præsens consignificatum in forma sacramentorum non extenditur ultra mensuram prolationis eorum. Et cōfirmatur, quia sicut in ecu charistiæ consecratione cū dicitur, Hoc est corpus meum, ly est, non consignificat tempus extra prolationem uerborum, ita in sacramento ordinis, cū dicitur, accipe non consignificatur tempus extra mensuram prolationis uerborum, utrobiq; .n. est uerbum præsentis temporis, & non differunt nisi in modo, indicatiuo, scilicet, & imperatiuo. Mensura autem non ex parte modi sed temporis se tenet, & propterea eadem est utrobique ratio. Et ex hoc habes non solum, quod ex proprietate uerbi se tenet, sed quod talis rigorosa proprietas in sacramentis ecclesiasticis seruatur intenditur & exigitur, idē enim esse de omnibus iudicium debet. Et cōfirmatur, quia nisi tempus præsens cōsignificatum intelligatur pręcisè terminari cum prolatione verborū, nulla esset certitudo quātum hoc pręsens duraret, & sic posset aliquis semel dicendo decem millibus hominum, Ego uos baptizo &c. & per totū diem effundere aquam super singulos, & essent baptizati, quod constat esse falsum. Hęc de secundo.

¶ Quo ad tertium, ad primum in oppositum dicēdum est, quod non est mirum, si Spiritussanctus permittit aliquos Episcopos errare in istis, quoniā manifesta apparet in eis demeritoria causa, quia .s. non submittunt actus suos rubricis pontificalibus, sed sensum proprium sectantes, euanescunt in cogitationibus suis: & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Episcopi tamen mutantes numerum singularem in pluralem, & dicentes pluribus simul tangentibus, accipite in nullo errant: sicut nec baptizans plures simul aspergendo & dicendo, Ego vos baptizo, &c. illi quoque qui inter dicendum semel verba formæ pluribus successiuè tangentibus porrigunt, dicendo, accipite, satisfaciunt sacramento: quia etiam si vni tantum tradant dicendo: accipe: non exigitur quòd à principio formæ vsque ad finem semper adsit contactus: sicut etiam in Baptismo non oportet ablutionem vnius durare, quandiu durant verba formæ: sed sat est si in aliqua parte verborum durante fiat hic ablutio, fiat ibi contactus, &c. Illi autem qui ante vel post prolationem verborum tangunt, nihil suscipiūt: sicut nec essent baptizati, qui ante vel post prolationem verborum abluerentur.

¶ Ad ſm vero dicitur, quod autoritas rubricarum pontificalium, expresè statuentium contactum & eius simultatē cū prolatione & rationes autoritatesque supradictæ, excludunt huiusmodi opiniones, & determinant.

¶ Ad tertium autem iam patet, quod non saluatur veritas seu efficacia orationis imperatiui præsentis tpis, nisi illo tpe præsenti fiat quod imperatur: & ꝙ sacrorum efficacia certa exigit tempus pręsens, non ab libitum ministri, sed secundum naturam ipsius sacri intelligi. Vnde intentio Epi etsi in his, quæ iurisdictionis sunt, possit prędens ampliare: in his tñ, quæ ordinis sunt, non potest, sed oportet ipsum in captiuitatem reducere intentionem suam in obsequium Christi, & ecclesiæ, &c. Nec obstant his dicta doctorum sentiētium, ꝙ sacerdotes noui

in

in sua ordinatione formam consecrationis Eucharistiæ proferunt, & omnes referunt intentionē suā ad instans quo terminatur prolatio formæ consecrationis Eucharistiæ ab episcopo. Hoc.n. non est intelligendum, quòd fiat ex vi intentionis nouorū sacerdotum, quasi ipsi possint suspēdere effectum verborum in aliud tempus, hoc.n. non minus possent p̄fecti sacerdotes. Sed q̄a sic fit in ecclesia a spiritu sācto gubernata, vt oīum cōsecratio efficax inueniri possit, humana rō tentauit suadere, adhuctñ non persuasit, sed in captiuitatem ducto intellectu actus fit. Et hęc sufficiant. Pisis, Die 20. Nouēb. 1509.

A tantū in his, quæ a Christo & Apostolis habemus. Et confirmatur vltimò vtrunque horum ratione. Si ordo sacerdotalis ex natura sua impediret matrimonium contrahendum (ita quòd contrahere esset peccatum) aut dirimeret cōtractum, sequeretur quòd in nullo casu quantæcunque necessitatis, aut vtilitatis per ecclesiam militantem posset dispensāri cum aliquo sacerdote, q̄ contraheret matrimonium. Hoc cōsequens est & contra Theologos, & contra Canonistas & contra authoritatem, qua de facto vtitur Rom. ecclesia. Consequentia autē manifestè patet ex exercitatis in Philosophia saltem rationali: quoniam quod est secundum se prauum, nulla ratione potest fieri licitum. Hæc de primo:

B

TRACTATVS VIGESIMVSSEPTIMVS, de Dispensatione Matrimonii in Occidentali ecclesia, quæstione vnica contentus.

QVAESTIO I.

Vtrum summus Pontifex possit dispensare cum sacerdote occidentalis ecclesię, vt accipiat uxorem.

QVeritur vtrum summus pont. possit dispensare cum sacerdote Occidentalis ecclesiæ, ut accipiat uxorem.

Videtur enim quod nō. Primò, quia traditum alteri non potest absque iniuria ab eo tolli: sed corpus sacerdotis occidētalis traditum est diuinis obsequiis in castitate, ergo, &c.

C

Præterea, Secundum S. Tho. in 2.2.q.88.art.2. dicitur, quòd summus Pontif. non potest dispensare religiosum ad contractum matrimonii: ergo nec sacerdotem.

In oppositum est, quia castitas annexa est ordini sacerdotali ex statuto ecclesię, ergo per eā pōt tolli.

In hac quæstione iuxta tria, quę apparēt in sacerdote Occidentali, discutienda sunt tria, vt plenius satisfiat, & cuiusdam reuerendissimi domini Cardinalis votis, & Parisiis nuper exorta quęstio clarius appareat.

D

Vidēdum est igitur primo de sacerdotio absolute, quomodo se habeat ad matrimonium: secundo de annexo voto continentiæ: tertiò de statuto ecclesię. Ex his enim, & non aliunde impediri contingit sacerdotem a matrimonio.

Quo ad primum ergo duo dicuntur: Alterum affirmatiuum, scilicet quòd sacerdotium impedit matrimonium contrahēdum: alterum negatiuum, scilicet quod non dirimit contractum. Et primum quidem intelligendum est de congruo, quoniam nec ratione, nec authoritate probatur, quòd absolute loquendo, sacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin pōtius & ratio ad oppositum ducit: quoniā, ut patet in trigesimaseptima distinctio. 4. senten. nec ordo inquātum ordo, nec ordo sacer inquantum sacer est impeditiuus matrimonii: & in ecclesia occidentali olim diaconi poterant contrahere matrimonia, ut dicitur c. diaconi. dist. 18. Manifeste quoque in 31. dist. in canone, alter. dicitur, q̄ Orientales in sacramentis constituti copulātur matrimoniis. Nec admittenda est glossa exponens, copulantur; ideſt, copulato utuntur, quoniam manifeste series textus de contractu matrimonii loquitur, ut confirmat etiam aduersatiua subiuncta, scilicet quòd Occidentales non sortiuntur coniugia, & cætera.

E

Secūdū verò dictū intelligēdū est, q̄ nō dirimit matrimoniū cōtractū siue ante, siue post: Et hoc (ut dixi) seclusis omnib. legibus ecclesiasticis, stando

De efficacia autē solennis voti, diuersa est Theologorum opinio. Scot. nanque & Pet. de Pal. in 4. distinct. 38. putant eandem vim habere simplex & solenne votum quo ad Deum, ac per hoc nullum, ex natura sua dirimit matrimonium contractum. Potestq; eorum positio fundari super hoc q̄ si solēne votum ex natura sua dirimeret matrimonium post cōtractum, nullo casu posset dispēsari. S. Th. autē & Ricar. vbi supra tenent votum solēne dirimere ex propria natura matrimonium ea rōne, q̄a ponit ipsum Deum, seu ecclesiā in possessionē proprij corporis. Addit tamen in 2.2. S. Tho. 88. aliam rationē ex parte cōsecrationis, quia, s. quod semel sanctificatum est Deo non potest in alios vsus conuerti. Nec valet responsio Scoti ad primam rationem, soluentis eam per interemptionem, dicendo q̄ non plus ponit in possessionē votum solēne quam simplex, eo quod nihil intrinsecum voto habet solēne, quo careat simplex, vt patet in actu interiori voluntatis cuius est vouere. Hæc inquā derisio derisibilis est, quoniam manifestè patet, quod vouens uotum solenne non solum promittit; sed mutat de facto statum, ac per hoc vouens solenniter vt sic, acceptat interiori actu mutationem status, promittēs viuere de cętero in illo, &c.

Videtur

Videtur autem mihi rationabilior via S. Tho. si tamen recte intelligatur. Puto enim quod ad mẽtẽ eius, & secundum veritatem distinguendum sit cũ ipso in Secunda secundę, vbi supra ꝙ solemne votũ est duplex. Quodam per se solenne, vt professio religiosorum, & quodam per accidens solenne, vt votum castitatis annexum ordini sacro. Est autem rõ huius differentiæ, quia solennitas siue consistat in exhibitione, siue in consecratione, per accidens cõiungitur voto suscipientis ordinem sacrum. Qm̃ talis exhibet seipsum, & consecratur non ad castitatẽ sed ad actus ordinis. Religiosus vero benedicitur, & exhibet se ad religionis statum, qui importat per se negationem proprię voluntatis, corporis & bonorum. Hac verò distinctione stare duas dico propositiones. Altera est, quod votum annexum ordini sacro, per se non dirimit matrimonium contractũ, & rõ est, quia est solenne per accidens. Nec ẽt per accidens fit ibi exhibitio corporis ꝓprii ad aliquid repugnans matrimonio, sed promissio tm̃ vt patet in c. nullum. dist. 28. Altera est, quod votum religionis per se dirimit matrimonium contractũ, tum quia in eo fit exhibitio corporis ad statum repugnantem matrimonio, tum quia tanta uis est, vt soluat matrimonium prius legitime cõtractum & non consummatum, non ex statuto ecclesię, sed ex propria natura. ET hanc rõnem bene notabis cõtra Doct. discrepantes a S. Th. ipsimet. n. vtunt voto ꝓfessionis quia morte ciuili, cum ad matrimonium prius contractũ disputatio trahitur, cum vero ad sequens matrimoniũ dirimendum sermo conuertitur, dñt professionẽ non plus efficacię habere, quã votum simplex, manifeste insinuantes viris doctis doctrinæ suæ ruinosum fundamentum. EADEM siquidem rõne & efficacia, qua professionis uotum dirimit prius contractum, eadem dirimit post contractum, imo minor vis requiritur ad dirimẽdum consequens matrimonium, q̃ antecedens, vt patet in ordine sacro dirimẽte consequens matrimoniũ & non antecedens. Non. n. post cõtractum matrimoniũ per verba de præsenti, si quis inuita vel cõsentiẽte sponsa sacerdos fiat, propterea solutum est matrimonium, sed illa non põt alteri nubere cum tñ constet, quod si religiosus fuisset factus, soluta esset a vinculo coniugali. Nec obstat, quod in li. 6. de voto & voti redempt. dr̃ ꝙ solennitas voti per solã ecclesię constitutionem est adinuenta. Hoc enim verum est quemadmodum ẽt consecratio calicis per solam ecclesię constitutionem adinuenta est. Cum hoc nanque stat quod quemadmodum nec consecratio calicis in solo ecclesię statuto consistit sed in diuina benedione, ita solennitas quoque voti in diuina benedictione consistit, vt in 2. 2. q. 88. dicitur iuxta illud Num. 6. Inuocabit nomẽ meum super filios Israel, & ego benedicam eis. Et rursus, sicut calix iam consecratus ex propria natura repugnat profanis vsibus, sic professus solenniter, ex ꝓpria natura repugnat proprietati rerum, & actibus venereis, & cęteris.

Cum his tamen teneo, quod apud S. Th. põt ecclesia dispensare in utroque uoto, s. religionis & ordinis pro aliqua maxima necessitate. ET quod ecclesia quidem possit, nolo aliter probare, quàm ex facto, quia scilicet summi Pont. Regem Aragonum (vt PET. de Palu. refert) dispensauit, imo cõpulit, vt religione dimissa vxorẽ duceret, &c. propter regni illius dispositionẽ. quod aũt hoc sit de mente s. Th. manifeste cõcipi põt ex initio & fundamento positiõis suæ in cõtrariũ ī secũda secũdę, loco allegato.

Ibi siquidem volens concludere, quod papa nõ pot sit dispensare cum religioso, pro radice positionis assumit authoritatem Decretalis, dicens. Sed quia Decretalis, cum ad monasteriũ manifestè dicit, &c. & deinde vt conformaret se Decretali, adinuenit illam adaptationem de cõsecratione, vt ibi patet. Ex quibus omni passione semota, quilibet perspicacis ingenij elicere potest, quod si tempore suo summꝰ põtifex dixisset oppositum verbo vel facto (vt postmodum fecit) quod ipse quoque accommodasset rationem in obedientiam sedis apostolicæ. ET propterea illa opinio nõ est sua, nisi pro quanto sustentabitur ab illa Decretali.

Potest igitur ad rationes supra tactas, quæ videntur concludere in dispensabilitatem voti solẽnis religionis responderi. Et ad illam quidem de consecratione, potest cum aliis dici, quod semel sanctificatum Deo, non potest in alios vsus passim conuerti, sed bene in magnæ necessitatis articulo. Liceret siquidẽ bibere in calice consecrato, vbi aliquis non posset aliter bibere, &c.

Ad aliã verò de exhibitiõe, eodẽ modo dici põt, ꝙ quãuis res alteri tradita dono, non possit regulariter ab eo auferri põt in casũ necessitatis, quo ablatio esset magis vilis, quam possessio propter cõmune bonum, quod præeminet bono particulari.

Ad aliam verò, quę adducta est pro fundamento positionis aliorum doctorũ, dici potest, quod magna differẽtia est inter aliquid esse per se tale, & posse per se tale quid. Quod cñ est per se tale, nullo casu, nullaque dispensatione põt non esse tale, sed qđ potest per se in aliquod, contingit impediri, vt effectum intentum non producat, vt patet in agẽtibus naturalibus. Dico ergo in proposito, quod votum religionis est potens per se in hunc effectum, id est dirimere matrimonium sequens, contingit tamen (& hoc rarissimè) vt intentum effectum non habeat propter cõcursum alterius causæ, scilicet ecclesiæ authoritatis, & publicę vtilitatis non paruæ. Hęc de secundo.

Quo ad tertium (scilicet de ecclesię statuto) constat iam, quod hodie ex ecclesiastico statuto tam ordo Sacer, quam votum professionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonium contrahendum, atque dirimit contractum. Et quoniam ordo Sacer non dirimit post contractum ex natura sua, nec ex natura voti impliciti (quia non est solenne nisi per accidens, vt patet ex dictis) sed ex statuto ecclesiastico, idcirco cum summus põtif. possit ad libitum relaxare statuti vinculum, sequitur necessario; quod si Sacerdos Occidentalis cõtrahat matrimonium de licentia summi pontif. absque vlla rationabili causa, quod matrimonium ipsum est vere matrimonium, & contrahentes sunt vere cõiuges, & proles est uere legitima. Quamuis contrahendo tale matrimonium sic peccet mortaliter vterq; cõtrahens, cõtra votum castitatis agens absque rationabili, aut dubia saltem causa licentiatus, & consequenter nec ipse pontif. a mortali excusaretur, sed si causa rationabilis dispẽsandi in voto castitatis absit, contrahens dispensatus tute contrahit, ac cõtracto vtitur. ET hinc patet, quòd cum rationabilis causa dispensandi in voto castitatis possit esse nõ sola vtilitas publica ciuilis aut ecclesiastica, sed aliqđ aliud maius bonum nunc & hic, & ab hoc, & cætera, quã seruata castitas, consequens est quod summus pontifex non solum potest, sed etiam salua conscientia potest dispensare cum Sacerdote Occidẽtali, quod contrahit etiam cessante causa publicæ vtilitatis.

Et

Et propterea sumptuosa fuit quorundam determinatio dicens absolute, quòd absque tali causa papa non potest. Cum tamen, vt ostendimus, papa absq; causa vlla possit, peccando tamen, & cum causa rationabili quacunque absque peccata, & vtrobique matrimoniũ est validum. Romæ die 12. Apr. 1505.

TRACTATVS VIGESIMVSOCTAVVS.

De Matrimonio, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO VNICA.

Num matrimonium legitimè contractum inter Christianos per verba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi authoritate Papæ absque religionis ingressu.

QVæritur, vtrum matrimoniũ legitimè cõtractum inter christianos per verba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi authoritate papę absque religionis ingressu. Et arguitur quòd nõ. Primò, ex ipsius natura, quandocunque est aliqua res transiens, ad cuius positionẽ per se ponitur aliquid concomitans, impossibile est poni rem illam transeuntem, & non poni illud concomitans, quia quod conuenit alicui per se, cõuenit necessariò & inseparabiliter. Sed sacramẽto matrimonij coniungitur indiuisibilitas & inseparabilitas personarum, qua fiunt coniuges, quod probatur, quia hoc ponitur in diffinitione matrimonij. ergo si matrimonium positum est actu, & trãsit, impossibile est qn restet inseparabilitas. sed nulla dispensatio potest supper impossibile, ergo.

Secundò ex parte institutionis. Matrimoniũ est de iure diuino, vt pote institutum à Deo in paradiso (dicente, crescite, & multiplicamini) secũdum quod est officium naturę, & à Christo, ꝓm quod est sacramentum ecclesię sicut cętera sacramenta, vnde Mat. 20. dicitur. Quos Deus cõiunxit, homo nõ separet, & ad Eph. 5. sacramentum magnũ in christo & ecclesia. papa autem non potest supra ius diuinum, ergo.

Tertiò ex parte ipsius sacramenti, Non minoris efficacię est sanctificatio veri sacramenti sanctificatione consecrationis ecclesiasticę. Sed res consecrata, puta calix non potest dispensatione papę desinere esse cõsecratus, quandiu est calix, ergo vir & mulier sancticati coniuges ipso sacramento matrimonii, non possunt quandiu viuunt desinire esse coniuges. Et confirmatur quia sicut papa nõ potest facere, ꝙ hostia semel consecrata desinat esse consecrata, ita non potest facere, quòd vinculũ matrimonii semel cõtractum desinat esse inter personas, inter quas est contractum.

Quartò ex parte talis sacramẽti, Matrimonium inquantum sacramentum significat coniunctionẽ spiritualẽ Christi & ecclesię, vt patet per magistrũ sent. in 4. distin. 26. Sed coniunctio spiritualis inter Christum & ecclesiã est inseparabilis, quoniã scriptum est Mat. vlti. Ecce ego uobiscũ sum omnibus diebus usque ad cõsummationem seculi. Ergo matrimonium inquantum sacramentum, est inseparabile. Et cõfirmatur hęc ratio authoritate San. Tho. in 4. dist. 33. q. 2. art. 1. ad tertium, dicentis, ꝙ matrimonium ex quo institutum est ut sit sacramentũ, est indispensabile, nisi forte à Deo. Et cõfirmatur, quia tria sunt bona matrimonii fides, & proles & sacramentum, id est indiuisibilitas.

Quintò ex authoritate. Quia ista uidetur cõmunis sententia Theologorum.

In oppositum est authoritas Canonistarũ, vt patet in c. ex publico. de cõuersione coniugatorum.

In hac dubitatione intendo Theologaliter veritatem inquirere & concludere præcipuè secũdum doctrinam S. Thom. vnde tria agenda sunt. Primò ostendetur in quo stat ratio ambiguitatis. Secundò ipsa ratio tractabitur. Tertio satisfiet oppositis.

Quo ad primum, sciendum est, ꝙ cum matrimonium dupliciter consideretur, scilicet vt est officiũ naturæ, & vt est sacramentum ecclesiæ) si attendamus in omnibus & singulis cõditionibus, quas habet, secundum ꝙ est naturæ officium, quæstio hæc clara est, quia constat matrimonium esse dissolubile ẽt post consummationem, vt patet de coniugio infidelium. Vnde a præsenti disputatione resecanda sunt quæcũque spectant ad matrimonium, inquantum est naturæ officium. Et propterea rationes omnes ex institutione in paradiso, & ex traditione mutuæ potestatis in corpus propriũ, & ex cõmixtione carnali, & inseparabilitate his annexa, non coniuncunt intellectum ad confitendum indispensabilitatem, hæc enim omnia ad matrimonium, secundum quòd est naturę officium, spectant, & de naturę iure sunt, recipere tamen dispensationem in aliquo casu patet, & 1. ad Cor. 2. & a S. Tho. in 3. distin. 33. quæst. 2. art. 1. & 2. Si vero consideremus matrimonium, secundũ quod est ecclesiæ sacrm, tunc distinguere oportet singulas eius cõditiones. Sunt autem hæ quatuor, s. sacramentum tantum, res & sacramentum, res tantũ significata & contenta, & res significata & non contenta, vt patet ex 4. sent. sacramentum tantum, vocantur actus sensibiles, quibus contrahitur matrimonium, non absolutè (sic enim spectant ad naturæ officium) sed ex diuina institutione signum & causa sunt inuisibilis gratię. Res & sacramentum vocatur ipsum vinculũ coniugij, nõ absolutè, (quoniam sic spectat ad naturę officium) sed vt ex institutione significat aliquod sanctũ (puta coniunctionem spiritualem inter Deum, & animam) & disponit ad gratiam. Res tm̃ significata, qđ cõtenta, est gratia gratum faciens, quę in hoc sacramento confertur ad sancte posse vti coniugio. Res autem significata & non contenta triplex assignat, scilicet coniunctio spiritualis per charitatem inter Deum & aiam, & cõiunctio ẽt ꝑ charitatem inter Christum & ecclesiam, & cõiunctio per vnionem personalem inter verbum & humanam naturam, quæ vocatur cõformitas in natura Christi ad ecclesiam. Si igitur ex nullo horum habetur indispensabilitas, dissolubile erit: si autem ex his habetur inseparabilitas, dispensari non potest. Si diligenter autem inspiciamus, nihil inuenitur in omnibus his supra ea, quæ ad naturæ officium spectãt, nisi signũ & signatum, & causa & causatum: hęc enim tantum addit sacramenti ratio supra naturæ officium. Et ex parte quidem causæ & causati, manifestè patet non haberi omnimodam inseparabilitatem matrimonij; quoniam nihil in hoc sacramento causatur indelebile, cum non imprimat characterem, sed sit iterabile etiam viuentibus coniugibus, vt patet si alter religionem profiteatur: gratia quoque hic causata amitti potest, imo quãdoque fit sacramentum hoc sine gratia, cum scilicet celebratur in peccato mortali in contrito. ex ratione igitur signi & signati oportet inseparabilitatem hãc esse, si ex sacramenti vi sit. et siquidem sacramẽtum hoc, primo significatum habet inseparabile, oportet inseparabilitatem

tem sequi: si autem primarum eius significatum, non est inseparabile, ipsum quoq; separari potest. Notanter autem dixi primo seu primarium eius significatum, quoniam didici à S. Tho. vbi supra, ꝙ contra prima præcepta sacramenti, non admittitur dispensatio, nisi fortè a Deo. Prima autē præcepta signi circa primarium significatum constat attendi. sicut vniuersaliter prima p̄cepta cuiuscunque gradus, vel officij circa principalem illius finē. Ad hoc igitur tota quæstio hæc reducitur, ad sacramentum matrimonij significat primò aliquid indissolubile. Et hæc de primo.

Quo ad secundum, duos ego in hanc rem inuenio dicendi modos, Magister siquidem senten. in 4. dist. 20. expressè tenet, ꝙ matrimonium contractum, est signum coniunctionis spiritualis inter Christum & ecclesiam. Et quoniam coniunctionē hanc constat esse inseparabilem, oportet secundū ipsum, & eius sequaces, ꝙ matrimonium ratum etiam non consummatum, sit omnino indispensabile. Hanc opinionē videtur sequi omnes Theologi, qui partem negatiuam quæstionis tenent, ponentes tertium bonum matrimonij (quod sacramentum dicitur) indissolubilitatem coniugij, & non absolutè, sed inquantum signum indissolubilitatis inter Christum & Ecclesiam ponit.

Sed hæc opinio salua tantorum virorum reuerentia, falsa videtur, quod dupliciter ostenditur. Primò, Si matrimonium cōtractum ac ratum, sacramentum esset coniunctionis inter Christū & ecclesiam, sequeretur ꝙ maritus relictæ ante cōsummationem matrimonij esset vere bigamus, hoc est falsum: ergo. Probatur sequela, quia ratio bigamię est defectus sacramenti, quia, s. nō est vnicus vnius, sicut Christus vnius vni tantum vnius est ecclesię. Hic autem defectus manifestè adest secundo coniugio, si matrimonium ex solo contractu, sacr̄m est coniunctionis Christi & Ecclesiæ. Falsitas consequentis patet ex determinatione ecclesiæ, extra de bigamis, capitulo debitum. Et scito, ꝙ sumpta est hęc ratio ex illa decretali, & conuincit me, qm̄ à destructione consequentis ad destructionē antecedentis est optimus & necessarius processus. Et attestatur eidem ipse Magister sent. quoniam sicut tenet antecedens, ita etiam affirmauit consequens in 27. dist. 4. Vnde à nobis sicut non sustinetur in consequente, ita nec in antecedente tenendus est, quin potius ecclesia determinando oppositum consequentis, determinauit oppositum antecedentis, connexa quippe sunt hæc. Vnde inaduertenter loqui videntur, qui in materia bigamiæ dicunt bigamiam non fieri ante consummationē plurium coniugiorum, & in materia matrimonij dicunt, matrimoniū non consummatum sacr̄m esse cōiunctionis Christi & Ecclesiæ, hæc enim (vt supra ostensum est) habent contradictionem implicitam. Secundò, si matrimonium solo cōtractu significat coniunctionem inseparabilē inter Christum & Ecclesiam, sequeretur ꝙ nec etiam per ingressum religionis naturaliter solueretur, hoc est falsum, ergo. Consequentia probatur, quia non sunt facienda mala, vt veniant bona. Violatio autem sacramenti coniunctionis inter Christum & Ecclesiam malum non est paruum, cum sacrilegiū sit. Et fieret per huiusmodi ingressum, quoniā solueretur matrimonium, & consequenter sacrū signum, & consequenter daretur intelligi, quòd significatū esset solubile. Falsitas autē consequentis ex eo patet, ꝙ nō dispensatiuè, sed regulariter licet cuilibet ante consummatum matrimonium ire ad religionem: imò ſm S. Tho. dātur coniugib. duos menses ante cōsummationem ad hoc, & (vt in c. ex publico. de conuer. coniug. patet) Papa non dispensando, sed sequendo ecclesiæ morē determinat matrimoniū solui per religionis ingressū. Sunt ēt contra hoc authoritates, quæ infra afferentur.

Alij igitur sequentes determinationem prealle-
gato c. de bigamis factam, dicunt, ꝙ matrimonij sacramentum, quo ad significationem, nō est cōpletum vsque ad carnalem copulam inclusiue: ita quòd matrimonium contractum significet coniunctionem Dei ad animā per charitatem, consummatum vero cōiunctionē Christi ad ecclesiam. Et inquantum prima coniunctio est solubilis, secunda non, ideo matrimonium contractum tm̄ solui potest, consummatum aūt minime: vnde Dominus Matth. 19. non dixit, Quos Deus coniunxit homo non separet, nisi post illa verba, & erunt duo in carne vna. Et Apostolus ad Ephes. 5. non dixit, Hoc sacramentum magnum in Christo, & ecclesia, nisi post illa verba, Et erunt duo in carne vna. Et ideo Leo Papa (vt referunt Magister in 2. dist. 1. & Gratianus 27. q. 2.) ait, Societas nuptialis ita est à principio instituta, vt præter cōmixtionē sexuū non habeat Christi, & ecclesiæ sacramentum. Hęc ille. Vbi clare videas assertum à tanto doctore, qđ probare laboramus nos S. Tho. quoq; in 4. dist. 27. q. 1. art. 3. q. 2. expressè dicit duo notāda ad propositum. Primum est in rn̄sione ad primum, ꝙ quia matrimonium contractum significat coniunctionem spiritualem inter Christum, & animā, & hæc est solubilis, ideo religionis ingressus aufert sacramentum. Secundum est in rn̄sione ad tertium, qđ quia matrimonium contractum tm̄ non est perfectum, ideo non habet omnimodam indissolubilitatem. Ex his em̄ confirmātur omnia dicta. Et colligere potes hāc rationem sic, Si matrimonij sacramentum non consummatū esset, indissolubile authoritate Papæ, hoc esset, quia omnimoda indissolubilitas esset de rōne eius, sed hoc est falsum, ergo. Probatur falsitas cōsequentis, quia aut est de rōne eius, inquantum est officium naturæ, aut inquātū est sacramētum, sed neutrum est, vt probauimus. ergo. Potest quoque idem probari sic, De sacramētis ecclesię illud tenendum est, quod Rom. eccl. tenet, sed Rom. ecclesia dispēsat de facto Apostolicis literis super hmōi matrimonia contracta, ergo. Minor patet in Martino 5. & Eugen. 4. quorum bullas super hoc refert Archiepiscopus Floren. se vidisse. & nostris temporibus pluries hoc factum vī. Nō deest ēt naturalis ratio, quod sit dispensabile. Videmus enim in vniuerso tria genera rerum, quædā enim sunt necessariæ simpliciter, quas. s. impossibile est aliter se habere, vt sunt motus cœlestes, & q̄dam sunt contingentes simpliciter, vt res voluntariæ, & quædam necessariæ non simpliciter, sed vt in pluribus, vt naturalia istorum inferiorum. Et inter hæc manifesta est hæc differentia, quod necessaria non possunt impediri, contingentia possunt fieri, vt libet. necessaria vero, vt in pluribus possunt quidem impediri, sed raro. Cum autem indissolubilitas sacramenti matrimonij non sit de genere contingentiū (vt patet, quia non potest ad libitum dissolui) nec sit de genere necessariorū simpliciter (quia potest qñque impediri, vt patet si, alter coniugum ingrediatur religionem) restat, vt sit de genere necessariorum, vt in pluribus. Et vere sic est, essentia namque matrimonij annexam habet indiui-

diuisibilitatem possibilem impedire ex concursu alterius causæ. Et hoc dupliciter, vel causæ quasi eiusdem ordinis, & hæc est professio regularis, uel superioris ordinis, & hæc est autoritas apostolica cum causa aliqua rationabili. Verum autem discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedii, sit rationabilis causa dispensandi, crediderim quod sic, consensu coniugum accedente. Tū in fauorem animarum, ne scilicet in adultera adolescentes ruant, aut permanere quasi cogantur dū separati perpetuò manerent. Tum ad euitanda homicidia, quæ à desperatis cōiugibus facile procurari possunt, præsertim, cum hac de causa Moyses libellum repudii permiserit. Tum ad bonum pacis restituendum inter eos: sublato hoc uinculo, quod causa discordiæ est præsertim quia coniugii finis unitas est. hæc de secundo.

Quo ad tertium respondetur ad primam obiectionem, & dicitur, quòd in diffinitione matrimonii non ponitur indiuisibilitas simpliciter, id est omnino, sed quantum est ex se, id est nisi impediatur. Et propterea posito matrimonio, ponitur indiuisibilitas personarum sic non omnino, indiuisibilitati autem sic non repugnat impediri.

Ad secundum uerò iam patet ex dictis, quòd institutio refertur ad sacramentum perfectum in significando, & non inchoatum tantum. Quàmuis posset etiam dici, bene, quòd Deus non instituit matrimonium indissolubile omnino, sed quantū est ex se, ut dictum est. Et ideo Papa nō dispensat contra institutionem diuinā, sed utitur potestate sua, qua potest impedire aliam causam impedibilem institutam etiam a Deo.

Ad tertium dicitur, ꝙ coniuges non aliter sanctificātur hoc sacramento, quam p gratiam gratū facientem, & repræsentationē Christi & animæ p charitatem vnitorum. Vnde cum utrunq; sit separabile, nulla est hic sanctificatio habens effectum perpetuū. Vnde quamuis non possit fieri ꝙ coniuges nō fuerint sanctificati, pōt tamen auferri utraque sanctitas ab eis. Et propterea non est simile de eis, & de calice consecrato, a quo non potest cōsecratio auferri. Nec est ppea minoris efficaciæ sacramentū q̄ sacramentale, qm̄ longe maius est facere sanctum formaliter, etsi amitti possit illa sanctitas, quam facere sanctum ministerialiter, & secūdum quascunq; alias hmōdi denominationes. Vnde sacramenta omnia, quia gratiam conferunt, magis sanctificant cæteris consecrationibus, licet non ita diuturnos habeant effectus propter uariam dispotionem subiecti, effectus.n. consecrationum & benedictionū non exigunt nisi constantiā subiecti, gratia autem & significatio ultra substantialē constantiam subiecti, exigunt immutationem voluntatis, & status, & propterea mutatis his desinūt. Ad confirmationem autem dicitur, quod peccat supponēdo id quod probare debet, & quod in dubiū vertitur, hic.n. nihil aliud dubitatur, nisi an vinculum ex sacramento matrimonij cōtractum semel, sit inseparabile à personis, quæ contraxerunt, & argumentum hoc supponit, quia supponit, quod se habeat ad personas sicut corpus Christi ad species panis semel consecrati, quod constat se habere inseparabiliter. Vnde neganda est similitudo, quia vinculum matrimonij non habet necessariam cōnexionem cum personis, sicut corpus Christi ad Hostiam, necessaria nanque connexio est, quę impedit dispensationem.

Ad quartum patet respōsio ex dictis, negamus, scilicet significari cōiunctionem Christi ad Ecclesiam per contractum matrimonij. Posset quoq; dici, ꝙ coniunctio spiritualis Christi ad Ecclesiā pōt considerari dupliciter. Primò secundum suam rationem, & sic est solubilis: quia est coniunctio per charitatem viæ, Secundò, secūdum extrema, inter quę est, scilicet Christum & Ecclesiam, & sic est insolubilis. Et quia primo modo vnio spiritualis consideratur per se, secundo per accidens, ideò potest dici quòd vnio illa est solubilis, vnio autem in cōformitate naturæ est omnino insolubilis, quoniā est secundum esse diuinum hypostaticum. Hæc responsio licet quo ad solubilitatem sustineri possit, non tamen euadit inconuenientia de vnitate, & ppea non est totaliter ei innitendum. Ad confirmationem verò ex autoritate S. Tho. dicitur, quod loquitur de matrimonio consummato, ut manifestè patet, & ex articulo præcedente in responsione ad secundum conuincitur. Ad alteram autem confirmationem de bono sacramenti dr̄, ꝙ propriè & formaliter loquendo, sacramentum quod est tertium bonum matrimonij, inuenitur quidē in matrimonio contracto, sed imperfectè, quia nō nisi causaliter, inchoatiuè & impedibiliter, ut patet ex supradictis. In consummato autem inter fideles inuenitur formaliter, completè, & vt necessarium simpliciter, & propterea consummato repugnat dispensatio, ut S. Thom. docuit.

Ad autoritates tenentium oppositum nescio quid dicam, nisi ꝙ si diligentius hæc animaduertissent, fortè sententiam mutassent. Romæ, die 24. Ianuarij, 1507.

TRACTATVS VIGESIMVSNONVS.

De reddendo debito inter coniuges, altero eorum existente adultero, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

Num vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali commercio viri publici concubinarij.

QVæritur, an vxor teneat̄ sub peccato mortali abstinere à carnali cōmercio viri publici concubinarij. Et vr̄ ꝙ sic. vir tenetur ad abstinendū se ab uxore publicè adultera, ergo econtrario. Antecedens patet in Scriptura, quia patronus est turpitudinis, qui crimen celat uxoris, ut in c. quemadmodum. de iureiurādo, dr̄, & in sacris canonibus extra de adult. c. si uir. & 32. q. 1. c. 1. & c. si quis vxorem. & sacris Doct. in 35. dist. 4. sent. Consequentia autem probatur, quia vir & vxor ad paria iudicantur circa fidem, libertatem, & debitum matrimonij.

In oppositum autem est, quia vxor non tenet̄ ad correctionem uiri, sicut econtrario, quia vir est caput mulieris ut dicitur primæ ad Corinth. 1.

Ad euidentiā huius sciendū est, ꝙ actus cōiugij, quum f̄m se licitus sit, ad hoc ꝙ reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet vinculū aliqd nouum in innocētē deriuari ad hoc ut teneatur abstinere. Crimē aūt mariti publici adulteri, quadruplicitēr potest considerari, primò inquantum offensiuum vxoris: secundo inquantum emendabile pro bono ipsius mariti, tertiò inquantum punibile pro non cōmuni, quartò inquantum quandam mali speciem in cōiugem ducit. Si primo modo sumatur crimen propositum, ipsum quidem uirum in lege coniugii errantem fidem uiolando priuat iure exi-

re exigendi,non petendi actum coniugij. Iustum quippe est, vt iniuriam faciens matrimonio, & à fide recedens, ius cogendi alterum ad seruandum sibi promissum perdat, simplici tñ petitione actũ coniugij postulare non prohibetur à volente sibi consentire,sicut in alijs debitis, quãuis extinctis iure põt creditor petere a voluntario debitore, q nõ vult iuris rigore vti. Sed ex hac rõne vxorẽ offensam in nullo ligat,non est.n.addenda afflicto afflictio, sat est q quatenus offensiuum est, ipsam affligat. Si secundo modo, vxor innocens nõ tenetur ad abstinentiam actus coniugij, nisi vt habet rõnẽ remedij curatiui criminis viri,& hoc quia non tenetur ad hoc nisi rõne p̃cepti de correctione fraterna,ac iuxta mandatum Dñi Matth.18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. si monitio verbis facta p se,vel alios non sufficit,(quum ipsa non possit verbere virum adducere ad pœnitentiam,sicut econtrario) tenetur adhibere pœnalem medicinã,abstinendo ab eo,& denuntiare Ecclesiæ, si hoc nõ suf ficit. Sed qñ præceptum de correctione fraterna non habet locum,vbi non est spes pœnitentiæ,qñ finis eius est bonũ ipsius peccatoris,) ideo, si vxor non sperat pœnitentiam per hoc remedium, non tenetur ad illud faciendum, & tanto minus si credit q peior fiet.Si tertio modo,sic quum procurare bonum cõe in huiusmodi fiat per viam accusationis, non tenetur vxor ex solo crimine adulterij viri, quum hoc non sit in corruptionem spiritualem,vel corporalem boni cõis, nisi annexam hꝛet corruptelam fidei Christianæ,vel proditionem patriæ,& huiusmodi.Si quarto modo,tunc pro tãto habet speciem mali, (vt communiter affirmatur,) quod innocens misceatur adultero publico, pro quanto videtur illius peccato cõsentire,correctionem debitam non apponendo. Constat autem, quòd si non est spes pœnitẽtiæ per huiusmodi abstinentiam, correctio hæc non est debita fm veritatem,& quòd si notum est, quod vxori hoc valde displicet, & propterea ducit in amaritudine animam suam, (vt communiter accidere videtur) cessat ratio apparentis mali & scãdali actiui in vxore. Ex omnibus igitur considerationib. opportunis concluditur,quod vxor innocens, & in amaritudine animæ posita de viri adulterio publico, non sperans per abstinentiam actus coniugij emendationem viri, non tenetur ad abstinendum ab eo, sed licitè potest matrimonio vti:tam petendo,quã reddendo.

Et ad obiectiones in oppositum dicitur, quod nec vir tenetur ad abstinendum, nisi subsit spes correctionis futuræ & rationę scandali. Sed quia ad virum spectat corrigere vxorem etiã facto,ideo tenetur ad vtendum omnib.remedijs vtilibus sibi tamen conuenientibus, puta ad verberandum eã, segregandumq̃ à practica, & huiusmodi, inter quæ remedia computatur abstinentia à thoro illius,quando creditur expediens.Tenetur quoque magis ad euacuandum à se scandalum actiuum, quia non facilè creditur vxorem publicè adulterari sine tacito consensu viri. Propter hæc nanque duo omnes authoritates allatæ dãnant virum nõ separantem se ab adultera,vt patronum turpitudinis.Nec sacri canones intelligendi sunt condidisse nouum ius, sed applicasse doctrinam diuini iuris ad materiam matrimonij. vnde & patrocinium peccati & patrocinatus turpitudinis, & huiusmodi quæ diuini iuris sunt, afferunt. Et hæc de quæstione hac sufficiant.Romæ die 14. Martij, 1513.

F

G

H

I

K

TRACTATVS TRIGESIMVS.

De vsu sacrarum Scripturarum ab Ecclesia vnica quæstione contentus.

QVAESTIO VNICA.

An apostol. sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacræ Scripturæ.

SAncta Ihesu Christi cogente, quæritur an Apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacræ Scripturæ. Et videtur quod sic.Primò, quia Clemẽs sextus in extrauaganti,vnigenitus,de pœn.& re. abutitur authoritate Prou.c.7. dum ad thesaurum, ex quo fiunt indulgentiæ, applicat eam dicens, quod est thesaur°,quo qui vsi sunt,participes facti sunt amicitiæ Dei. Constat enim quod per indulgentiarũ gratiam non fit homo particeps amicitiæ Dei,sed solummodo satisfacit pro pœna debita.

Secundò quia Pelagius Papa in Decre. dist. 21. capitu. quamuis probat sedem Apostolicam esse prælatã cunctis ecclesijs Euangelica voce Matt. 16. Tu es Petrus,& quodcunque solueris,&c.Et tamẽ constat per illam Domini sententiam non esse Petrum prælatum ceteris.

Tum quia verba illa dicta sunt Petro in persona omnium, sicut ipse Petrus respondit pro omnib. Vnde & sacri doctores intelligunt ibi non vni,sed vnitati æqualitatis omnium dictum.Quodcunque ligaueris, &c. Tum quia ipse Dominus replicauit in plurali eandem sententiam, Quæcunque alligaueritis,Matth.18.Tum quia Dominus dicit,Quod vni dico omnibus dico,Mar.13.

Tertiò,quia extrà de consti.cap.translato. affertur authoritas Apostoli, Translato sacerdotio,necesse est vt translatio legis fiat. Et decretalis sententia est, sacerdotium est translatũ à Moyse in Christum,& à Christo in Petrum,sic interpretantur Iuristæ:& Ponti.permittit seu approbat. Constat autem impium esse dicere sacerdotium translatũ à Christo in Petrum, abusiuè ergo apostolica sedes in suis decretalib. sacram Scripturam affert, vimque illi non infert.

In oppositum. est ipsius Apostolicę authoritatis dignitas.

Quæstio hæc mota est charitate vrgente, ne hi, qui minus eruditi sunt legentes vulgatas has iniurias Apostolicę sedi illatas, putent veras esse. Et si forte hi,qui nouitatibus istis studeant, dicant sapere ad sobrietatem, aut saltem cohibeant linguas suas.Deducet siquidem pastori & doctori omniũ Christianorum Ro. Pontifici iam si quandoque transumptiuè vteretur aliqua authoritate Scripturæ,vt crebro doctores sacri faciunt, detrahere non modo contumelias irrogare publicè scribendo,q abutitur sacra Scriptura,quod vim infert sacro eloquio:Nunquam hoc ab Aug.Hier.Ambr.alijsque sanctissimis Doctoribus didicimus, Si quis,inquit Iacobus Apostolus, putat se religiosum esse non refrænãs linguam suam,&c.huius vana est religio. Reducendus quippe est potius aut intellectus, aut sermo in captiuitatem in obsequium Christi ī suo Vicario,qñ vñr nobis minus consona eius verba, modo fides salua sit,nec ponamus os in cęlũ,præsertim q humanum sæpe fallitur iudicium, & q vnus putat abusiue dictum, alter intelligit proprie dictum. Et quia accidit in proposito, nulla siquidẽ inductarum auctoritatũ abutũtur sacri Canones

nones, sed in proprio sensu illarum qualibet vtun A cœlorum: ac per hoc Pelagius Papa non abusiue
tur, vt sigillatim manifestabitur, ideo paruulū hūc sed propriè vsus est authoritate illa, ad probādum
laborem non subterfugi: Petri sedem à Domino voce & sensu ceteris esse
prælatam. Nec fuit Pelagius primus, qui hac eadē
Clemens in primis VII. non abusiuè, sed ꝓprie authoritate vsus est ad idem probandum, quoniā
vtitur authoritate Scripturæ: quoniam thesaurus, Anacletus martyr sub Traiano hoc idem dixerat,
de quo loquitur Scriptura, est thesaurus diuinę sa- vt habes in decreta. dist. cap. fecrosan. Ad primam
pientię: est enim thesaurus meritorum Christi, qui obiectionem respondetur, quòd Petrus dicitur re-
ipsa diuina sapientia, & fons sapientiæ. Et quicūq; spondisse pro omnibus, quia Dominus commu-
thesauro hoc uero vsi sunt, efficaciter consequen- niter interrogauit, Vos autem quem me esse dici-
do indulgentias, cum perseuerantia sine qua quo- tis? sed sicut reuelatio, teste Domino, soli Petro di-
cunque thesauro vanè vtimur, verè participes fiūt citur facta: ita responsio non ex consilio aliorum,
amicitię Dei consummatæ. Cuius nullus potest es- sed ex diuina reuelatione à solo Petro facta est. Sed
se particeps, quādiu obnoxius est pœnę alicui pro quia omnibus placuit responsio pro omnibus re-
quocumque peccato; quoniam Dei amicitia con- spondisse dicitur: frequentissimè siquidem acci-
summata non nisi in cœlesti patria habetur in quā dit quòd multis collegis præsentibus quod unus
nihil pœnæ subiectum ingredi potest. Quia igi- B optimè dixit, tanquam si ab omnibus fuerit dictū,
tur indulgentię tollunt ab homine impedimenta habetur: laus tamen solius est illius qui sapienter
diuinę amicitiæ consummatę, verè & propriè di- respondit. Sacri autem doctores accipiētes hæc ver-
citur thesaurus indulgentiarum esse, quo qui utun ba non pro vno, sed pro vnitate non obstant: quia
tur, participes fiunt amicitiæ Dei. Nec ualet ar- vera sunt. Nec aduersantur dictis, quia de vnitate
gumentum, Thesaurus diuinæ sapientiæ fuit an- ecclesiastica loquuntur, quę est vnitas ordinis, ca-
te indulgentias, & illo quis potest vti sine indul put vnum habens. Imò interpretatio hęc, Pelagi
gentiis, ergo indulgentiæ non spectant ad illum; sensum confirmat, quoniam verba illa dum vnita
quoniam thesaurus diuinæ sapientię cōtinet mul tem Ecclesię respiciunt, caput vnum designant, per
ta in se diuinæ sapiētiæ opera, ut sunt actus sapien quod vnitas Ecclesię claues habeat regni cœlorū,
di secundum Deum, & merita Christi ut meritoria, & ordine quodam à Petro ad alios in partem soli-
& eadem vt satisfactoria, & multa alia. Et ut C citudinis assumendos potestas absoluendi atque
thesaurus ipse prior indulgentiis, non dependet ligandi deriuetur. Et propterea non vnus Petrus in
ab indulgentiis: sed econtra indulgentię depen- persona, sed in omnibus successoribus suis, nec u-
dent ab illo. Et potest aliquis uti thesauro illo diu- nus Petrus cum successoribus solus susscepit cla-
ersimode, propterea potest quis uti illo sine in- ues, vt solus retineat, sed unitas Ecclesiæ per vnum
dulgentiis & per indulgentias. Et similiter potest susscepit, dum Petrus susscepit communicandas in
aliquis fieri particeps diuinę amicitię consumma- vnitate Ecclesię. Quod autem affertur in argumē-
tæ, & sine indulgentiis & per indulgentias. Non to de unitate æqualitatis, falsum est, nec est sanctō-
docet siquidem Romana ecclesia indulgentias es rum sententia de unitate equalitatis sed Ecclesiæ,
se medium, sine quo non possit diuina amicitia quem constat esse vnitatem ordinis. Et aduerte, ꝙ
consummata haberi: sed esse medium, per quod non solum glossa ordinaria, sed Cyrillus inter pri
potest haberi, tanquam remouens prohibens, ut scos Patres Orientales nulli secundus in libro The
declaratum est. sau. de Petro & successoribus in Rom. Eccles. hoc
intelligit, vt in cath. au. Matth. 16. habes. Ad secun-
Quod autem secundo obiicitur de authoritate dam verò obiectionem dr̄, quod Dñs non repli
euangelica, perspicaciter intentum Pelagio Pontifi D cauit de clauibus regni cœlorum, quum omnib.
ci absque abusu suffragatur: nam quod illa Domi communiter dixit. Quæcunq; alligaueritis, in hoc
ni verba ad solum Petrum dirigantur, ex multis ha discernendam, relinquens excellentiam Petri su-
betur. Primò ex hoc, quod eidem facta est promis- per alios, Et rursus ordo ipse, dum primo soli Pe-
sio, cui exhibita est promissa res; sed solum Petrum tro, & deinde communiter alii loquitur, insinuat
constat a Domino constitutum caput Ecclesiæ, ut quod prius Petro, deinde alijs Episcopis authori-
patet Ioan. ultim. vbi Dominus post resurrectio- tas conuenire debebat absoluendi atque ligandi.
nem Petro, ut distincto ab alijs Apostolis, dixit. Ad tertiam autē, Quod vni dico, omnibus dico,
ꝓasce oues meas, fecit enim comparationem Pe- respondetur, quod Dominus non dixit, Quod v-
tri ad alios, dicens Diligis me plus his? & statim ni do, omnibus do. (non enim omnibus discipu-
ipsius, non ipsius & aliorum martyrum; pastora- lis dedit apostolatus dignitatem, nec etiam omni-
lis officii fructum subdidit, Quum esses iunior, & bus dedit dignitatem septuaginta duorum) in pro
cætera. Et hoc ibidem confirmat Chrysostom. Pre posito autem non est quæstio de Dicere, sed de
teriens, inquit, Dominus alios Apostolos, ad Pe E Dare, tibi inquit Dominus, Dabo claues, &c. Vnde
trum dixit, Si amas me, &cæter. Secundo ex eo, patet extra propositum esse, quod vni dico, omni-
quòd Dominus dixit, Beatus es Simon Bariona, ga bus dico, quòd de doctrinali dicere ad literam vo
caro & sanguis, &ceter. certum est enim, quòd ex luit celestis Magister intelligi, vt instructio, quam
hoc Dominus nō beatos dixit omnes Apostolos, vni impendebant omnibus impensam nuncu-
nec quod singulis pater reuelauerit quod Petro re petur.
uelatum est. Et confirmatur, quia inter discipulos
erat tunc Iudas, qui non erat beatus nec in re, Ad tertium argumentum principale de authori
nec in spe, quum esset fur: vt Ioann. Euangelista. tate Pauli Apostoli dicitur, quod decretalis illa
testatur. Tertio patet ex hoc, quod Dominus in- nec somniauit vnquam quod sacerdotium sit trās
choauit sententiam a Petro, ut ab aliis distincto di latum à Christo in Petrum, quum Petrus non ni
cendo, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super si Christi sacerdotii minister sit, & Christi uicariū
hanc, &c. constat autem quod nec de Andręa, nec esse decretales clament. Vnde nulla culpa est Pon
de Ioāne, nec de Iacobo, &c. verificat, Tu es Petr⁹. tificis sicut iuristæ male eam intellexerunt, nisi
Verba igitur textus Euangelii manifestant, quòd quis adeo desipiat: vt Pontifici imputet omnes

errores doctorum, quia non reprobat eos. Admiratione profecto dignum esset, quòd in Papam, in decretalem, sensum alienũ retorquent arguentes isti, nisi manifestior lapsus, testimonium eorum studio perhiberet, subdunt enim plusquam octingentorũ annorum Christianos totius Orientis, & Africæ nunquam sub Romano Pont. fuisse. Nam si Chalcedonensem synodum (unam ex quatuor quas sicut sanctum euangelium Greg. excipit) perlegissent Patrumque decreta ac gesta librassent, uidissent cõtigua omnium omnium ætatum testimonia, primatum Roman. Ecclesiæ præferentia, falsissimum que esse Africæ Orientisque Christianos Ro. eccl. subditos non fuisse. Ad quod pr,o nunc sufficiant duo testes ante annos mille fere. Alter est ex Græcis Cyrillus, s. in libro Thes. vt habes in cathena au. Matth. 16. dicens, Secundum hanc Domini promissionem ecclesia apostolica Petri, ab omni seductione hæreticaque conuentione manet immaculata, super propositos episcopos, & sup oẽs primates ecclesiarum & populorum in suis põtificibus in fide de plenissima & authoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius scilicet ad Ioannem Episcopum Syracusanum scribens, Constantinopolitanam Ecclesiã, quis eam dubiter sedi apostolicæ esse subiectam, vt habes in Decr. dist. 22. de Constantinopolita. Magũ tię die 22. Martij, 1519.

TRACTATVS TRIGESIMVSPRIMVS, Ad Leonem decimum Põtificem maximum de septemdecim Responsionib. ad diuersa præcipua obiecta, quæ pro Martini Lutheri assertionibus facere uidebantur.

IN XVII. RESONSIONES TRACTATVS TRIGESIMIPRIMI.

SVMMARIVM.

1 *De expositione quinque articulorum Lutheri reprobatorum. Primus articulus est. Verum est prouerbium, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quod summa pœnitentia est non amplius peccare, et quod optima pœnitentia est noua uita. Secundus, Nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando Presbyter remittit, &c. Tertius Error illorum magnus est qui uadunt ad communionis sacramentum sub hac confidentia, quod sunt confessi, et quod cognoscunt esse se sine peccato mortali propter preces et præparatoria præmissa, &c. Quartus. Thesaurus ecclesiæ unde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi et Sanctorum. Quintus, Si Papa cum magna parte ecclesiæ haberet hanc vel illam opinionẽ & non erraret, tamen nec peccatũ est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad ãiæ salutẽ) donec alterũ per generale Cõciliũ reprobetur vel approbetur.*

2 *Quid sentiendum de sex propositionibus, in laudem beati Ioseph a quodam Theologo prædicatis. Prima, quod Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christum ipsum palpauit, & eo familiariter vsus est. Secunda, quod Ioseph sanctus fuit verus uir uirginis Mariæ, iuxta illud. Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ. Tertia, quod fuit uerum matrimoniũ inter Virginem gloriosam, & sanctũ Ioseph, quod nõ potuit esse nisi per mutuam corporis donationem, quæ fuit inter Ioseph & Virginem. Quarta, quod istud matrimoniũ fuit priuilegiatũ, quoniã in isto matrimonio virgo nõ dedit usum corporis licet per matrimoniũ dederit corpus edocta à Spiritusancto, ubi regulariter per cõtractũ matrimonij datur corpus, & usus copulæ carnalis. Quinta, quod Virgo Maria dando corpus suum Ioseph dedit et sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit cõpletum corpꝰ Christi. Sexta, quod hęc propositio est uera. Ex sanguinibꝰ Ioseph fuit formatum corpus Christi, i. ex sanguinibus proprijs Virginis Mariæ a Ioseph sancto datis per contractum matrimonij fuit formatum corpus Christi.*

3 *An matrimonium contractum a iuuene, postquam religionem post discretionis annos ingressus est animo mutandi omnino uitam, & intra nouitiatus tamen annũ egressus est ad secularem vitam & habitum sit validum.*

4 *An adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitũ a coniuge innocente.*

5 *Ad quatuor dubia. Primum, An iuridice inquisitus de aliquo crimine teneatur, & debeat nominare complices, si non sunt infamati, & ante correptionem fraternam. Secundum. An si ipse tales nominauerit, possit iudex contra tales procedere ad inquisitionem. Tertiũ, An iudex sciens defectum alicuius a tribus, vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem. Quartum, An infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri.*

6 *An ijs, qui ex Iudæis originem ducunt, si in nullo culpabiles inuenti, nec aliter suspecti, nisi ratione originis sunt possit negari ingressus religionis, & si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali: an sit hoc contra præceptum charitatis.*

7 *An N. ingressus religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis uita, cum animo deliberato perseuerandi usque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in seruitiũ Beatæ Virginis, cui Ecclesia illa dicata est, post quam multos menses ibidem degit, possit ob scelera ibidẽ impunita ad seculum intra probationis annum redire.*

8 *An is qui in choro sic diuinum officium persoluit, quod sui chori versus submisse sibiipsi soli dicit alterius uero chori uersus audit tantummodo, satisfaciat præcepto Ecclesiæ de persoluendis canonicis horis.*

9 *Ad tres quæstiunculas: primam. An usura soluta, ab accipiente sine necessitate pecunias mutuo, sit reddenda illi, qui soluit. Secundam, An pertinaci ẽt usque ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu sed quia est ueniale, sit deneganda absolutio de cæteris peccatis. Tertiam, Quomodo intelligatur delictum publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, aut quouis alio modo.*

10 *An possit annua pensio ex beneficio Ecclesiastico debita, pro certa summa pecuniæ semel persoluenda, vẽdi.*

11 *An Petrus consignans centum florenos apud Paulum mercatorem, ut eis pro parte lucri capitali saluo, assignet quinque, florenos residuo lucri sibi reseruato, licite contrahat, & restitutionem illorum in foro animæ non teneatur.*

12 *Ad v. dubia primum, an sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentem cõfiteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Secundum, Quando circunstantia loci sacri sit necessario confitenda. Tertium, An si tam uenditor, quàm emptor sciat naturam rei & ualorem, nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Quartum, An principes terrarum per cõsuetudinẽ possint sibi licite appropriare feras. Quintum, An dicti principes possint ita districte prohibere d'ctarum ferarum captionem, ut nullus subditus possit eas capere, quin grauiter siue puniatur, etiam si*

etiam si capiat eas, vt se à damno præseruet, quod inferunt in bladis, vel huiusmodi.

13 *Ad 7. dubia, primum, Quomodo stent hæc simul, licet vendere Iudæis res quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs, & non licet cooperari ad reædificationem synagogæ Iudæorum. Secundum, Quomodo stent hæc simul, occultissima per accidens subiacent ecclesiæ censuris, & author homicidij occultus non est sub iudicio humano, quia persona est occultissima. Tertium, An hæc sibi inuicem repugnent, nullo modo licet inducere ad minus malum etiã paratos, & licet inducere, vt peccent minus. Quartum, Quomodo hæc se compatiantur, Excusantur qui omnino cœnaturis tempore ieiunij exhibent cœnam, & non licet exhibere vinum volenti omnino se inebriare. Quintum, Quomodo hæc, Sicut in aliis iniurijs sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia, & quãdo translatio non est omnino voluntaria, oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij, sicut semper in restitutionibus faciendum est. Sextum, Cur neque in textu, neque in Commento totius Secundæ secundæ, tractatur de famoso murmurationis vitio. Septimum, Quid importet scrupulum conscientiæ, quo stante licite operamur oppositum.*

14 *Ad quinque dubia. Primum, Cur permittitur simul stare bonitatem substantialem, & veniale peccatum. Secundum, Quomodo verificetur, quod non oportet restituere cum damno in re superioris ordinis, quum ex hoc videatur sequi mulierem, quæ ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prodendum, quantumcunque veri hæredes inde damnificentur. Tertium, An hoc sit solidum fundamentum vtentem malicia alterius, semper petere debere aliquid absque peccato præstabile. Quartum, An sicut votum abstinentiæ vxoris, sic & votum continentiæ viri irritari possit, sic vt vxor secura sit atque tuta. Quintum, An sit mens diui Thomæ in 4. sent. dist. 18. quæst. 2. art. 1. quæst. 4. quod excommunicatio iniusta priuat suffragijs ecclesiæ.*

15 *Ad duo dubia. Primum quomodo sustinetur, quod votum est de meliori bono, id est bonæ supererogationis, & quod religiosæ personæ venereis vacantes agant contra votum. Secundum, An is qui ad occidendum hominem peragit, quoties interrupta cogitatione intereundum renouat voluntatem peccandi, toties nouum peccatum committat, an totum sit vnum numero peccatum, &c.*

16 *Ad duo dubia primum, Quomodo sit vnus conceptus mentalis entis. Secundum, Quomodo hæc stent simul, analogum non absoluitur ab his, quibus analogum dicitur, & ens habet conceptum vnum simplicem, ad quem omnia prædicamenta, & transcendentia addunt in quem resoluuntur, qui est primo notus.*

17 *Ad quinque articulos circa emptionem rerum raptarũ in bello iniusto. Primus est, An huiusmodi rapta etiam difficillime reparabilia sint iudicanda tanquam habita pro derelicto.*

Secundus est, An capta a priuatis, possint licite emi post diem seu certum tempus, vt nonnullæ leges admittũt.

Tertius est, An in huiusmodi casib. in ementibus scienter tota resolutio sumenda sit ex intentione vtilitatis propriæ, vel Domini, &c.

Quartus est, An dictum cuiusdã doctoris dicentis sic probabiliter credo, quod totaliter emens paratus reddere vero Domino, si comparuerit credens tamen quod non comparebit, & consequenter sperans pro se habiturũ, non peccat, quia verisimiliter potest de veri Domini voluntate præsumere, sit in conscientia tutum & alijs diuulgandum. Quintus est, An emat recte quis ex proprietate calices, & huiusmodi sacra dedignatus, quod mauent apud infideles, daturus propria authoritate ea occurrenti ecclesiæ habito pretio, & an Dominus talium sit censendus omnino ignotus stante notitia regionis, puta Hungariæ.

PEtri Apostoli vestigijs inhærentes, parati sumus rationem reddere omni poscenti nos de ea, quæ in nobis est fide. Quibusdam proinde Christi fidelibus viris probis, piè trepidantibus circa quinque articulos in apostolicis literis contra Martinum Lutherum inter reprobatos contentos, opem luminis ferre volentes, aperire intendimus, quare reprobati meritò fuerint, subnectendo sigillatim dictos articulos cum dubitãtium obiectionibus, prout ad nos delati sunt, & cuiusque rationem reddendo.

RESPONSIO I.

Super quinque Martini Lutheri articulos, Primus Lutheri articulus. Vera pœnitentia est, non amplius peccare, & nouam prorsus ducere vitam.

PRimus igitur articulus est. Verum prouerbiũ & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quòd summa pœnitentia est, non amplius peccare, & quòd optima pœnitentia est noua vita.

Obijcitur, in hoc articulo omnes sancti Patres videntur consentire cum Luthero, & ideo necer ror potest esse hic, nec hæresis.

Respondemus hunc articulum meritò reprobatum tam secundũ illius articuli sensum, quàm secundum quòd a Luthero prolatus est. Et siquidem si ad proprium sensum verborum spectetur, falsus comprobatur, nam nec summa, nec optima pœnitentia est, qua non fit remissio peccatorum: promulgauit enim Saluator pœnitẽtiam Christianam esse remissionem peccatorũ, Luc. vlt. Oportet, inquit, prædicari pœnitentiam in remissionẽ peccatorum. Hæc autem duo in articulo posita (videlicet, Non amplius peccare, & noua vita) constat non sufficere ad pœnitentiam in remissionem peccatorum, quandoquidem exigitur præter hæc, & dolor de præterito peccato (Petrus enim post peccatum commissum fleuit amarè) & recursus ad diuinam misericordiam cum publicano, Deus, propitius esto mihi peccatori. Vnde Eccl. 21. dicitur, Fili peccasti, ne adijcias iterum, sed pro pristinis deprecare vt dimittantur tibi. Vbi & etiam Aug. notauit, nõ sufficit dicere, Ne adijcias iterum, sed adiuncta est deprecatio pro pristinis remittendis. Non est igitur summa pœnitentia, non amplius peccare, nec est optima pœnitentia, noua vita, quæ dolorem pro peccatis, & deprecationem pro pristinis in se nõ claudit. Et videtur quòd præcipitem daret pœnitentem hic articulus, nam secundum eundem summè & optimè pœniteret auarum, si ab auaritiæ actibus cessaret, & libe ralem deinceps vitam ageret. Et similiter accideret intemperato, si à passionibus intẽperatis cessaret, & deinceps continenter viueret, & sic de alijs, hoc enim significat non amplius peccare, & noua vita. Et si hęc summam optimamque pœnitentiam constituunt, inanis fides nostra tam de necessario fletu peccatorum, quàm de recursu ad Deũ pro remissione eorundem inuenitur. Meritò igitur secundum ipsius sensum articuli reprobatus est.

Si autem idem spectetur articulus vt a Luthero manauit, reprobatus quoque rationabiliter inuenitur, nam huiusmodi prouerbium allatum com-

probatur à viro negante duas partes pœnitentiæ, scilicet contritionem & satisfactionem, & ad hoc p huiusmodi prouerbium tendit vt tam necessitatē contritionis, quæ præcipuè consistit in dolore pro peccatis, quā satisfactionis tollat, vt patet in libris suis & alijs eius articulis damnatis. Non consonat ergo dictus articulus sanctis patribus tam secundū seipsum, quàm vt à Martino manauit, quamuis si in sanctis Patribus huiusmodi sententia inueniretur, pie esset interpretanda, & ad bonum sensum reducenda.

ARTICVLVS II.

His proculdubio remitti peccata certum est, qui sibi remissa esse credunt presbytero illis remittente.

SEcundus articulus est, nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando presbyter remittit.

Obijcitur, Hic articulus synceram videtur continere veritatem, vtpote quæ stabilimento fidei innitatur.

Respondemus credere sibi esse remissa peccata absoluente sacerdote, contingit dupliciter, vel q̄tum est ex parte sacramenti, vel quantū est ex parte ipsius, qui absoluitur. Credere primo modo necessarium est ad remissionem peccatorum, nam hoc credere est actus fidei infusæ, sine qua impossibile est placere Deo. Credere autem secundo modo, non est necessarium ad remissionem peccatorum, quoniam potest pœnitens, qui absoluitur, pie dubitare de propria dispositione, an scilicet dignè suscipiat illud sacramentum. Verebat, inquit Iob, omnia opera mea, & Isaiæ 14. dicitur, Vniuersę iustitiæ nostrę quasi pannus mēstruatæ. Et cum hac pia dubitatione, stat quod dignè suscipiat sacramentum absolutionis, & consequatur remissionē peccatorum, quoniam huiusmodi pia dubitatio non contrariatur stabilimento fidei infusæ, sed firmitati fidei acquisitæ, ad quam constat, quòd spectat credere de seipso an sit, vel non sit sufficienter dispositus. Sequitur igitur articulum comprobari falsum ex hoc, quod alicui remittuntur pecata, q̄ non credit, sed piè dubitat ex parte proprię dispositionis remissa sibi esse peccata absq; prejudicio stabilimenti fidei Christianę, quę non est de hoc obiecto, scilicet mihi esse remissa peccata, sed de hoc, quod est, remissa esse peccata mihi indignè suscipienti sacramentum pœnitentiæ. Sicut non est fides Christiana, quod sub hac Hostia est corpus Christi, sed quòd sub hac Hostia concurrentibus vndique omnibus requisitis necessariò ad sacramentum eucharistię, est corpus Christi. Non continet igitur hic articulus synceram veritatem, sed merito reprobandus fuit, vtpotè falsus.

ARTICVLVS III.

Vana est illorum fiducia, qui ad communionis sacramentum antecedunt, putantes se sine mortali accedere cum sint confessi, & cæteris externis actibus dispositi.

TErtius est, Error illorum magnus est, qui vadunt ad communionis sacramenta sub hac confidentia, quòd sunt cōfessi, & quòd agnoscūt esse se sine peccato mortali propter preceps & prę paratoria præmissa, &c.

Obijcitur, Et hic articulus nititur firma fide, & ob id non videtur erroneus, nedum hæreticus.

Respondemus, etsi ad sacramentum communionis accedere cum dicta fiducia tanquam iustificatrice magnus error est, contra apostolicam doctrinam dicentem, Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, accedere tamen cum eadem confidentia tanquam perseueratricè à peccato indignè accessus ad sacramentum Eucharistiæ nullus est error, sed consilium apostolicum. Docens siquidem idem Apostolus, quo pacto qs ad dictum sacramētum non indignè accedat, nec ad iudicium sibi māducet & bibat, inquit, Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Vbi manifestat eum qui probauit seipsum, & securè ad sacramentum accedere, ita q̄ nō est reus, & corporis, & sanguinis Domini, nec ad iudicium sibi manducat & bibit. Et quoniam populus Christianus frequenter vtranq; Apostoli doctrinam audit, & vt vnusquisque potest de seipso testari, quilibet ante communionis sacramētum probans seipsum contritione, confessione, oratione, &c. vtitur hac fiducia tanquam præseruatricè à peccato indigni accessus, & non tanquā à peccato indigni accessus, & non tanquam iustificatrice, ideo articulus iste Lutheranus tanquam pernicioſus sanctæ fiduciæ Christianæ plebis, & scandalosus, & inimicus apostolicæ doctrinæ reprobatus est.

ARTICVLVS IIII.

Indulgentiarum Thesaurus, non sunt merita Christi.

QVartus articulus est Thesaurus ecclesię vnde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi, &c.

Obijcitur, In hoc articulo nulla authoritate Lutherus potest conuinci, hoc tamen facere decretum est, & bullam confirmare.

Respondemus prænotando non vno atq; eodē modo, nec æqualiter conuinci authoritate posse Christianorum hominem de ecclesiasticis mysterijs, sed licet quædam plus, quædam minus explicata inueniantur in sacra Scriptura, conuinci tamen omnia authoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacramentum Baptismi authoritate conuincitur, quia tam materia, quàm forma eius in sacra explicatur Scriptura, sacramentum vero confirmationis quamuis nec materia, nec forma, nec institutio illius in sacra explicetur Scriptura, conuincitur tamen ex authoritate, quia Apostoli imponebant manus, & ecclesia vtitur, & simile est in multis alijs. Proinde si in articulo de thesauro indulgentiarum, Lutherum non posse conuinci authoritate dicitur quia non ita explicitè sicut Baptismus in sacra habetur Scriptura, verum dicitur, sed deliratur, & quærendo æqualem certitudinem in omnibus Ecclesiæ mysterijs. Si autem piæ quæritur authoritas, qua Lutherus potest de Thesauro indulgentiarum conuinci, non est difficile respondere, dicendo conuinci posse Lutherum authoritate sacræ quidem Scripturæ radicaliter, vniuersalis vero ecclesiæ implicitè, Romanæ autem ecclesiæ & multorum sanctorum Doctorum explicite. Ex sacra quidem Scriptura habetur thesaurus superefluentium passionum Christi & Sanctorum, quatenus satisfactoriæ sunt. Et quòd Christus quidem plus patiendo satisfecerit, q̄ exigat satisfactio omnium illorum, quib. quandoque applicatur passio Christi, & f'm se liquidum est, & ex sententia Ioannis Euangelistæ habetur, Ipse est, inquit propitiatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantum, sed pro peccatis totius mundi. Constat enim

ex eo,

ex eo,quòd passio Christi quo ad effectum nō satisfacit pro peccatis totius mundi,quòd tota illa satisfactionum multitudo, quæ posset satisfacere ꝓ his,qui pereunt superabundat.De passionibus vero Sanctorum, quòd scilicet plus passi sunt multi eorum, quam satisfacere pro proprijs debuerint peccatis, testatur Beatus Iob dicens, Vtinam appenderentur peccata mea,quibus iram merui, & calamitas, quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Simile est autem iudicium de Iob & multis alijs sanctis,præcipue martyribus, qui tot superauerunt tormenta, & Beatissima Virgine, quæ quum pro nullo proprio satisfactura esset peccato, sustinuit tamen, iuxta Simeonis verbum, vt suam Christi gladius pertransiret animam,vnde plusquam martyr iure dicitur.Nec inueniri tantum thesaurum iustum ex sacra habemus Scriptura, sed ex eadem quoque habemus thesaurum istum ea intentione à Christo & Sanctis conditum,vt ecclesiæ vtilitati prodesset,testante hoc Apostolo ad Coloss.quum ait, Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius,quod est Ecclesia Simile est autē iudicium de Paulo, & alijs sanctis plus patiētibus, quàm satisfacere debeant pro proprijs peccatis. Nec huic tam sanctæ sententiæ obuiat alia eiusdē Apostoli sententia,qua ait, Non sunt cōdignę passiones huius temporis ad superuēturam gloriam. Nam passiones sanctorum, quatenus meritoriæ sunt,& ad præmium respiciunt, sunt proculdubio non condignæ,& remunerantur à Deo supra condignum,& hoc explicatur quum dicitur, ꝙ non sunt cōdignæ ad gloriam superuenturam. Eędem tamen passiones Sanctorum quatenus satisfactoriæ sunt,sæpè superabundant, quotiescunque scilicet plus patiuntur pro Christo sancti, quàm sit pœna debita pro proprijs peccatis actualibus. Ex hoc enim ipso,quòd ipsimet incapaces sunt huiusmodi superbundantium satisfactionum, vt satisfactoriæ sunt (quia carent peccato, pro quo satisfaciant) relinquuntur superabundantes, ac per hoc, vt Apostolus promulgauit, pro corpore Christi, quod est ecclesia, relinquuntur.

Conuinci igitur potest Lutherus ex authoritate sacræ Scripturæ, & quòd in ecclesia Dei est thesaurus meritorum Christi & sanctorum, quatenus superabundanter satisfactoria fuerūt, & quod hic thesaurus est pro corpore Christi, quod est ecclesia.Et si his adiunxeris, quòd vniuersalis ecclesia probat indulgentias, vt pia matris Ecclesiæ dona succedentia loco satisfactionis pœnitentialis, quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ, perspicuum fiet,quòd indulgentiæ inueniuntur apud diuinam iustitiam satisfactrices pro pœna actualibus peccatis debita,quam exoluisset apud eandem diuinam iustitiam pœnitentialis satisfactio. Ex hac autem vniuersalis ecclesiæ approbatione oportet alterum horum fateri,aut quòd indulgentiæ ex sola authoritate huiusmodi vim satisfactiuam habent,aut quòd ex dicto thesauro fiant. Et primum quidem horum, quoniam tanquam absurdum non admittitur, restat vt ex dicto thesauro indulgentiæ vim satisfactiuam habeant, quòd authoritate sanctæ Romanæ Ecclesiæ omnium ecclesiarū magistræ expressum est pluries.Nec desunt authoritates Sanctorum,Thomæ,Bonauenturæ,&c.Intelligat ergo eruditus quisq; falsum esse quod nulla potest Lutherus authoritate conuinci de thesauro indulgentiarum.

ARTICVLVS V.

Papam posse errare hanc vel illam opinionem habendo uel ipsum,uel cum maiori parte Ecclesię, non est hæresis.

QVintus articulus est,Si Papa cum magna parte ecclesiæ haberet hanc, vel illam opinionem, & erraret, tamē nec peccatū est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil ptinente ad animæ salutem) donec alterum per generale Concilium reprobetur, vel approbetur.

Objcitur, Qui hunc damnarunt articulum,sentiunt papam esse supra Concilium generale, quòd nunquam vlla bona authoritate Scripturæ probari potest, ut aperte declarat Patriarcha Antiochenus in libello de comparationē Pon. Maximi ad sacrosanctum Concilium.

Respondemus, falsò creditum ab objcientibus est damnationem huius articuli procedere ex opinione superioritatis papæ ad Concilium: nulla siquidem cura huius quæstionis habita, damnatio huius articuli procedit aliunde ex hoc scilicet, quòd summus Pontifex habet authoritatem determinandi quæstiones fidei.Quam authoritatem in summo residere Pontifice sacri canones clamant, Hiero. ad Damasum testatur dicens, Quòd si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio cōprobatur,quicunque me culpare voluerit, se imperitum vel malcuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Et Dominus aperuit dicens Petro,Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua,& tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Articulus siquidem iste propter latēs venenum in ly, donec alterum per generale Concilium,&c. reprobatus fuit, vtpotè dogmatizans, summi Pontificis diffinitiuam in quæstionibus fidei sententiam non ligare, sed contra sentire, nec peccatum,nec hæresim esse,hoc enim refert ly,dō nec approbetur, uel reprobetur per Concilium generale. Et quoniam magistra rerum experientia testatur, multas hæreses damnatas à sede esse apostolicæ sine generali Concilio, idcirco articulus iste meritò reprobatus est.

Hæc sunt pater beatissime, quæ inter tot aduersas corporis valetudines obedientię tuę gratia ex prompto animo sub apostolatus tui cēsura protuli. Tacitus objcientibus,ut neminem accusato,cuiusque in pectus,liberum habeat veritatis aditum. Romę die 6 Iunij, 1521.

RESPONSIO II.

Super quædam dicta in laudem S. Ioseph. Ad reuerendissimum Dominum Nicolaum de Fliſco S.Romanæ Ecclesiæ Cardinalem.

QVidam magister in Theologia in commendationem sanctissimi Ioseph, & in laudē eius,dixit dum sermonem haberet ad populum Latino sermone, quę sequuntur.

Primò,quòd Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi,qui Christum ipsum palpauit,& eo familiariter vsus est.

Secundò,quòd Ioseph sāctus fuit uerus uir Virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph uirum Marię.

Tertio,quod fuit uerum matrimoniū inter uirginem gloriosam,& sanctum Ioseph,quod nō potuit esse nisi per mutuam corporis donationem, quę donatio fuit inter Ioseph ,& virginem.

Quarto, quod istud matrimonium fuit priuilegiatum : quoniā in isto matrimonio uirgo nō dedit vsum corporis, licet per contractū matrimonij

dederit corpus, edocta à spiritu sancto, vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & vsus copulæ carnalis. F

Quintò, quòd Virgo Maria dando corpus suũ Ioseph, dedit & sanguinẽ totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi.

Sextò dicit, qp hæc propositio est vera, ex sanguinib. Ioseph fuit formatum corpus Christi, quam propositionẽ ita exposuit, ex sanguinib. proprijs Virginis Mariæ Ioseph sancto datis per contractũ matrimonij fuit formaliter corpus Christi.

Reuerendissime Dñe Dñe protector, vidi schedulam a dominatione vestra reuerendissima mihi transmissam, sex dictorum a quodam magistro in Theologia in commẽdationem sancti Ioseph. ET respondeo quòd in tertio, quarto, quinto, sexto vnum est non perspicacissimè dictum, quia non plenè discussa est differentia inter copulam coniugalem & copulam carnalẽ. Si enim hæc nota fuisset, non dictum esset hic, quòd verum matrimonium esse non potuit sine mutua donatione corporis, nam per copulam coniugalem nõ donatur corpus coniugi, sed potestas vtendi corpore coniugis, iuxta illud Apost. 1. Corinth. 7. Vir nõ habet potestatem sui corporis, &c. Vbi nota, quòd dicitur corporis sui non alterius, dicitur & potestas in alio. Non datur ergo corpus quo ad vsum per coniugalem copulam, sed potestas vtendi tantum, sed per copulam carnalem datur corpus quo ad vsum. ET ex hoc fundamento patet, quòd minus perspicaciter in quarto dicitur, quòd regulariter per contractum matrimonij datur cõiugi corpus, & vsus, &c. Constat enim falsum esse, quia nõ per contractum absolutè, sed adiuncta cõsummatione datur corpus, & vsus: imò si puella contrahat verè matrimonium animo ingrediendi religionẽ, si Deus dederit sibi Spiritum bonum, verum contrahit matrimonium nec perdit ex hoc virginitatẽ mentalem, quia consentire in copulam coniugalem, non est consentire in copulam carnalem, nisi in potentia, quæ est conditio diminuens, vt patet. I ET propterea Beata Virgo non perdidit virginitatẽ mentalem ex consensu in copulam coniugalem, nec exposuit se periculo perdendi propter priuilegium diuinę reuelationis, sicut modo propter statutum ecclesiæ concedentis duos menses sponsis ad consummandum matrimonium, vel ingrediẽdum religionem, contrahentes matrimonium nisi intendant consummare, nec se exponunt periculo perdendi virginitatem, nec perdunt virginitatem mentalem. EX eodem fundamento patet minus perspicaciter in quinto dicto dictum esse, quòd sanguis Beatæ Virginis datus est Ioseph, & absurdè dictum in sextò, quòd corpus Christi fuit formatum ex sanguinib. Ioseph, quoniam sanguis Beatæ Virginis non fuit datus Ioseph, ac per hoc non fuit Ioseph etiam vt datus, vt patet ex dictis. K Quamuis habeat, & aliam dissonantiam ex hoc, quòd sanguis non dicitur alicuius simpliciter, nisi sit ipsius vt pars, quæ scilicet est, aut fuit pars eius (eo modo, quo sanguis dicitur pars animalis) & non ex eo quod est alicuius possessiuè, vt ager aut seruus, aut quia potest vti eo, sicut equus conductus. Videtur ergo mihi, quod vltimum dictum sit simpliciter falsum, reliqua vero quo ad supra dicta minus perspicacia, & breuiter quod sententiam teneat, linguam cohibeat, qui hæc dixit. Nihil tamen contra aut præter fidem hic apparet.

RESPONSIO III.

Quantum ualeat matrimonium contractum a iuuene post religionis ingressum, & egressum.

SVMMARIVM.

Si quis iuuenis contrahat matrimonium post religionis ingressum, vel post egressum, dummodo tacite uel expresse non fuerit professus in termino anni probationis, validum est matrimonium.

MAgnifice Domine salutem, & commendationem. Ad casum mihi propositum, An scilicet matrimonium contractum à iuuene, postquam religionem post discretionis annos ingressus est, animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus tamẽ annum egressus est ad secularem vitam & habitum, sit validum. Breuiter respõdeo, quod absque dubio matrimonium illud est validum, quia vt expresse dicitur in 6. de voto. capit. 1. solum votum, vel sacri ordinis, vel professionis tacitæ vel expressæ, dirimit post contractum matrimonium, Constat autem ex capitulo non solum, de regularibus, libro 6. quod iste casus distinguitur contra casum professionis tacitæ, vel expressæ per notam disiunctionis. Vel, ergo iste casus non habet vim professionis tacitæ vel expressæ, quo ad matrimonium dirimendum. Textus autem in oppositum soluuntur facile ad literam, quia capitulum non solum, & in fauorem animæ nouitij, & propter ius religionis noluit prohibere fratres ab impeditione istius, ne redeat ad seculum, cum etiã si votum simplex in seculo de ingressu religionis fecisset, religio contra ipsum agere posset. Capitulum vero beneficium, ibidem (quod tantum ponderatis) non obstat, quia renuntiatio beneficij, quam iste nouitius ex facto suo præsumitur facere, dum manifestat omnino vitam velle mutare, tunc sufficit ad hoc vt beneficium possit alteri cõferri, quæ tamen non sufficit ad professionem tacitam, vel expressam, ista ergo duo non parificantur, nec æquiparantur in textu.

Sed nec quo ad vocationem beneficij hi casus æquiparantur, quia in professione tacita, vel expressa est vera renuntiatio, hic autem est præsumpta, quare, &c. Bene vale. Caietæ, die 22. Octob. 1505.

RESPONSIO IIII.

De iure petendi debitum matrimonij ab adultero.

Ad R. Patrem Fratrem Cherubinum de Florentia diuini verbi concionatorem.

QVestio proposita est, an adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente.

Et est ratio dubij diuersa, vt videtur, sententia doctorum.

SVMMARIVM.

Adulter, quamuis non sit ipso facto priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocente, in foro tamen conscientiæ, eo iure priuandus est.

IN hac dubitatione præaduertenda sunt tria. Primum est quod non est ambiguitas aliqua nisi in foro conscientiæ: nam in foro iudiciali constat non statim esse priuatum adulterantem coniugẽ. Secundum est, quod etiam in foro cõscientiæ tam quando adulterium vnius publicum est, quàm quando occultum est notum, tamen est certitudinaliter innocenti absolutus est, si vult innocens, à vinculo reddendi debitum, ac per hoc adulter nõ potest exigere actum matrimonij, quamuis possit petere illum. Exigere siquidẽ importat coactionẽ, & est in proposito petere actum matrimonij, vt debitum, petere autem nudam petitionem actus

significat:

significat: petimus enim ēt, quæ gratiosè concedenda putamus.

Tertium est, quod tota hæc difficultas consistit, quando adulterium commissum latet innocentē coniugem. Et est ratio pro parte affirmatiua, quia statim quod alter coniugum in adulterium declinat reliquus innocens f'm rem est absolutus à debito reddendo, & solum deficit sibi notitia facti perpetrati. Cadulterij. Si namque sciret factum, constat quod esset absolutus: notitia enim non absoluit, sed factum ipsum ex notitia sua, disponente sic iure naturali, & diuino. Naturali quidem propter uiolatam fidem: diuino autem propter authoritatem Domini, Matth. quinto, vbi excipitur B fornicationis causa in præcepto de non dimittendo vxorem. Pro parte vero negatiua est communis (vt videtur) animi conceptio. s. quòd adulter occultus post pœnitentiam potest exigere debitū ab innocente, ex hoc namque arguitur, quod non statim innocens coniux fuerat absolutus à debito, ac per hoc, nec adulter priuatus iure exigendi. Manifestatur autem hoc sic: Post pœnitentiam occulti adulterii, innocens in eodem statu est, in quo erat ante pœnitentiam adulterii: quoniam pœnitentia alterius non fecit ipsum de absoluto ligatum. Si ergo post pœnitentiam alterius tenetur secundum rem reddere debitum, ēt ante tenebatur secūdum C rem sequitur, quòd etiam post pœnitentiam illius non tenetur secundum rem.

His præmissis narrandum est primo, quid appareat veritatis pro altera parte, deinde inuestiganda est causa. Quum ergo coniugium societas quædā sit, ex aliis natura, vel voluntate contractis fœderibus, sumere possumus negatiuam partem esse, scilicet, quòd non sit statim priuatus, sed priuandus iure exigendi. Inter parrem siquidem, & filiū naturale ius est, sic vt si filius patrem etiā occulte offendat, non teneatur pater hæredem illum habere. similiter inter patrem, & filium adoptiuum simile ius est: inter socios quoq; negociatores violata ab altero fide reliquus non tenetur. In his tñ omnib. & similibus apparet, quòd licet cuilibet, qui fidem violauit, vti iuribus societatis illius: filius siquidem tam naturali, quàm adoptiuo iure post crimen in patrem grauissimum latens, Patris potest etiam foro conscientiæ hæreditatem adire, & similiter connegotiator, modo damnū non intulerit, quia obligaretur ad restitutionem. Quo sit, vt adulter occultus, quāuis violati fœderis reus sit, non prohibeatur à matrimonij iure: sed prohibendus: sicut in supradictis similibus priuandus est violator fidei iure illo.

Et quoniam hæc ita esse mihi videntur, rō reddenda est. Occurrit aūt mihi vna cōis horum ratio, & est, quòd pœnæ illę, quę in potestate patris, E vel iudicis sunt ita constitutæ, q̄ iudice, vel patre sciente, & eodem modo se habente, vt prius aliquis non punitur, non incurruntur ipso facto, cō stat autem tales esse pœnas priuationum iurium, de quib. est sermo: ergo. Maiorem propositionē differentia pœnarum clarificat: pœnę nanque ecclesiasticarum censurarum non sunt ita in potestate iudicis, aut patris, vt iudicis, vel partis, vt prius perseuerantia excusēt contra facientem ab incursu censurę, pœnę autem alię siue conuentionales, siue à iure, nisi pars, aut iudex sciens velit, non ligant. Minor autem clara est, quia si innocens coniux sciat adulterium alterius, & pater offensam filii, &c. eodem modo se habeant cum eis, vt prius non sunt A priuati. Consonat autem hęc ratio specialitati pœnæ consequentis incestum cum consanguineis cōiugis: ad huiusmodi enim incestum comitatur ipso facto priuatio iuris exigendi: nec est in potestate patris non imputare crimen hoc ad hanc pœnā, nec etiam est in potestate iudicis, quamuis possit dispensare. Ad adulterium autem simplex, priuatio consequens est in potestate patris. s. offensi coniugis, vt patet. Differentia igitur inter vtrumque adulterum est: quod ille sic incestuosus est priuatus ipso facto, iste autem adulter est non priuatus, sed priuandus: alioquin nihil speciale de adulterio sic incestuoso diceretur. Et hæc positio non dissonat forte ab aliquo doctorum: nam illi, qui videntur pro parte affirmatiua, ad hoc tendunt, vt, scilicet adulter priuandus sit ab altero innocente in foro conscientiæ, quum dicunt, dignus est, vt non seruetur fides, ei vel aliquid huiusmodi, alii autem pro parte negatiua volunt, quod non ipso facto sit priuatus, & vtrunque est verum.

Ad rationem autem pro parte affirmatiua, negatur, quòd secundum rem innocens ipso facto sit absolutus: est enim ipso facto habens ius, quo seipsum posset absoluere in foro conscientiæ, si sibi constaret de facto. Romæ, die 20. Decembris, 1513.

RESPONSIO V.

Ad eundem.

De Nominandis complicibus à Reo in aliquo iudicio, & de eorum sententia.

LIteris tuis frater charissime perlectis, in quib. quędam dubia soluenda mihi proposuisti, respondere distuli aliquot diebus, occupatus in aliis: verum ne omnino charitati tuæ deessem, in hodiernum diem censui eximendum ab aliis.

SVMMARIVM.

Non tenetur de aliquo crimine inquisitus complices in crimine nominare, uel accusare, nisi ipsorum crimen fuerit inquisiti criminis per se circumstantia, & in damnum publici, uel aliorum boni, & iudex ex zelo sui officij iuridice procedat. D

AD primum itaq; dubium, an iuridice inquisitus de aliquo crimine, teneaī, & dēat nominare complices, si non sunt infamati, & ante correctionem fraternam, & similiter ad secundum, an si ipse tales nominauerit, possit iudex contra ia les procedere ad inquisitionem, & eorum rationem (quia consuetudo secularium iudicum habet, quod tormentis complices requirunt, & quod contra nominatos procedunt: in oppositum tamē est ordo fraternæ correptionis, & occultum complicis peccatum. Responderi vnico verbo potest, quod hæ quęstiones decisæ videntur extra de confessis. cap. cum monasterium. Vbi dicitur, quod secundum vtriusque iuris statuta de se confessis, super aliorum conscientiis interrogari non debēt, crimine lęsæ maiestatis excepto: & quod si cōtingat aliquos nominari, tales nominati nulli sunt pœnæ subdendi, si tamen infamia huiusmodi nominati laborant inducenda est purgatio tribus sui ordinis adiunctis sociis. Quia tamen multæ fiunt exceptiones ab ista regula, & multi multa dicunt, vt diffusè habes à Panorm. super dicto cap. videtur mihi in primo dubio, q̄ triplici distinctione vtendum sit in proposito, prima est, si nomen complicis est, vel non est circunstātia actus proprij illius, qui inquiritur. Secunda, si crimen de quo inquiritur, pendet in perniciem publici boni, seu aliorū.

Tertia

Tertia est, si iudex ex solius illius causæ ritu, & meritis procedit, aut ex zelo proprij officij. Nam si nomen complicis esset circunstantia propria actus, quã quilibet iudex cognoscens de aliquo actu habeat ex meritis illius causæ esset iudicare de illius circunstantiis, tunc iudex potest inquirere, & tenetur inquisitus confiteri complicem, sicut quando in foro pœnitentiali pœnitens non potest aliter exprimere peccatum suum nisi nominando complicem, debet reuelare complicem, puta cum quis cognouit propriam matrem. Constat aũt inter circunstantias annumerari, quibus auxiliis aliquis fecit. Difficile tamen apparet accidere casum, in quo nomen complicis sit circunstantia proprii actus in foro iudiciali, nisi per accidens, puta quia probabiliter aliunde iudex dubitet, quod reus fateatur id, quod non commisit, vt euadat forte tormenta, quoniam tunc ex nominatis complicibus cognoscere potest, an verum dicat: sicut alijs circunstantiis, puta loci, vel temporis. Sed hoc ex parte iudicis licitum videtur: sed ex parte rei, qui scit se verum dicere, non debet infamia alterius occulti testari culpam suam, ex quo complicis non est actus sui circunstantia, quantum est ex parte ipsius actus perpetrati. Similiter si crimen pendet adhuc in perniciem Reip. eccle. aut aliorũ priuatorũ: puta, quia sunt multi corruptores fidei, aut conspiratores, aut latrones, aut subuersores aliorum debet iudex ex officio inquirere, & reus homini perseuerantes in malo pernitioso omnino occultos (de his sermo est) debet reuelare, nisi forte probabiliter crederet correctione fraterna eos amplius nõ peccaturos, quod non facile credendum est de religiosis, præsertim huiusmodi scelerib. irretitis, sed dubitandum potius vr, quod fingent se emendare. Et propterea tutius in huiusmodi casib. prælato potẽti per se, vel alium, & volenti saluare, non perdere oues suas, & curam famæ proximorum solito habere, vt pastorem decet, complices, siue non complices tales reo notos reuelare. Si autem crimen in detrimentum aliorum non pendet, non tenetur reus occultos alios reuelare, sed ordinem fraternæ correctionis præponere. Illud præoculis est semper habendum, quod quemadmodum, in communi præcepto inquisitionis, si quis scit, &c. subintelligitur seruato iuris ordine, ita cum quis inquiritur in genere de complicibus, subintelligitur secundum iura reuelandus, quia non potest pius prælatus, seu iudex præcipere. Et propterea non peccant prælati, seu iudices de complicibus inquirendo, si intentio infra iuris limites consistit. Et similiter non peccant, inquisiti si omnino occultos tacent, aut dicunt se non habere complices alios, habendo occultos tantum, quia responsionum verba intelligenda iuxta sensum interrogationum sunt: intentio tamẽ oportet, quod sit infra iuris limites.

SVMMARIVM.

Contra nominatos à Reo aliunde prorsus occultos non est procedendum.

IN secundo autem dubio, si aliunde omnino occulti sunt, qui nominati sunt, non est procedendum contra eos: quoniam talis reuelatio non sufficit ad accusandum, nec ad denuntiandum, nec ad infamandum, seu clamorosè insimulandum: propterea omnis via procedendi, quæ in tribus dictis inchoat, aufertur.

Ad id vero, quòd de consuetudine opponis seruari, quia consuetudines patriarum consistunt in facto, ipsi viderint si ita est. Non tamen credo ita esse, nisi in quibusdam criminibus exceptis, & hoc propter sequaces Bartoli, & quod nihilominus aliqua interueniant iudicia contra sic nominatos.

SVMMARIVM.

Non potest iudex quempiam cogere, ut dicat defectum quem non iudiciarie nouerit.

AD tertium autem dubium vtrũ iudex sciens defectum alicuius à tribus, vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem, respondeo, quòd quæstio hæc decisa est extra de accusat. capit. inquisitionis. Vbi expressè dicitur, quòd si non extat infamia, vel clamorosa insinuatio, non debet fieri inquisitio, etiam si duo, vel tres iurati dicant se vidisse delinquentem, aut alicui libellum secreto tradant. Vnde patet, quòd nõ potest prælatus cogere talem ad dicendum veritatem.

SVMMARIVM.

Non nisi de crimine cuius præcessit publica infamia potest quis inquiri.

AD quartum dubium, vtrum infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri, vt tenet Petrus de Palu. in 4. sentent. respondeo, quòd non potest inquiri de illis de quibus non laborat aliqua infamia: iuxta dictam decretalem dicẽtem. Super illis solummodo fieri inquisitio debet, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Dictum autem Petri de Palu. (cum bona reuerentia dictum sit) tantum valet, quantum sua ratio, scilicet, quia iudicare de occultis non propter peccatorem prohibetur. Hæc enim ratio falsum assumit, quia occulta ex ipsa ratione, qua occulta sunt, ab humano iudicio exempta sunt, & proportionaliter occulta in tali iudicio, seu processu ab illo exempta sunt suapte natura.

Hæc sunt pater venerandæ, quæ mihi occurrerunt scribenda ad tua dubia, non plus authoritatis habitura sunt, nec cætera mea, quàm ratio eorum mereatur. Bene valde, & Deum pro me ora. Romæ, die 5. Nouembris, 1518.

RESPONSIO VI.

De negando religionis ingressu, & professione Iudæis alias idoneis ad hæc.

Ad R. Patrem F. Matthiam de pace sacræ Theologiæ Salmaticensem Regentem.

SVMMARIVM.

Tametsi in quibusdam locis mortale peccatum nullum sit negare religionis ingressum natis Iudæis, alias ad religionis ingressum, & professionem idoneis, hoc tamen illaudabiliter faciunt.

REuerende pater salue: Humillimis paternitatis vestræ literis perlectis, quibus petis an illis, qui ex Iudæis originem ducunt, si in nullo culpabiles inuenti, nec aliter suspecti nisi ratione originis sint, possit negari ingressus religionis, & si fuerint nouitii, negari possit professio absque peccato mortali, an sit hoc contra præceptum charitatis. Respondere, vt par est, volens paucis me absoluã, eo quòd cum sapiente sit sermo. Actus recipiendi ad religionis statum, vt à prælatis ipsarum religionum egreditur, & terminatur ad aliquem indeterminate, licet habeat rationem debiti (quoniam religiones institutæ sunt non solum propter præsentes, sed etiam futuros) vt tamen terminatur ad hanc, vel illam conditionem personarum, vel hãc aut illam personam, caret debiti ratione, nisi necessitas aliqua debiti rationem inducat. Et de persona quidem determinata, patet ex hoc, quòd charitas

fitas nõ arctat ad diligendum seu benefaciendum alicui particulari non alias cõiuncto, nisi in articulo necessitatis, vt testantur præcepta charitatis tã in corporalib. de eleemosyna, quàm in spiritualibus de correctione fraterna. Vnde & D. Thom. in quolibetis dicit, quod habens de superfluo, non tenetur obuianti pauperi, ac petenti eleemosynã dare, quia licet teneatur superfluum elargiri, non tñ dare, huic. Et in Secunda Secundæ de correctione fraterna dicit, quod cadit sub præcepto, secundum quod est necessaria ad fratris emẽdationem. Constat autem quemlibet idoneum ad religionis statum cõiter inuenire alibi gratiam, si ab vna religione refutatur. De conditione vero personarum patet ex hoc, quòd religionis p̃lati statuto possunt cauere, vt genus aliquod hominum sine eorũ culpa ad religionẽ non admittatur, vt testatur statutũ de non recipiendis illegitime natis. Nec multum refert inter recipere huiusmodi ad habitum, & receptos ignoranter reiicere ante professionem, qm̃ non minus libera est religio intra annũ probationis, quàm nouitius, quum annus probationis in fauorem vtriusq; datus sit, nec vlla pollicitatio implicite fiat magis hinc, quam inde. Constat autem ex sacris canonibus, vt patet extra de regu. ca. statuimus, nouitium posse libere intra annum probationis redire ad priorem statum: igitur religio potest nouitiũ libere à se excludere. Et confirmatur, quia quemadmodum nouitius si perfectis nouiter censuris in iure latis contra religiosos, & inhabilitatib. mendicautium, quas tamen in sæculo præscire potuisset, relicta religione potest ad priorem statũ redire: ita religio cognita origine nouitij prius indiscussa potest illum refutare. Quum igitur natio eorum, qui ex Iudæorum genere sunt, conditionem habeat quibusdam minus gratiã propter tot eiusmodi publicam apostasiam, in Hispania si religionis alicuius prælati statuto, vel opere eos recusent recipere ad habitum, vel ignorãtes receptos nolint ad professionem admittere, nullum ex hoc mortale peccatum ex suo genere incurrunt.

Et quamuis ita esse mihi videatur: irrationabile tñ mihi videtur, perpetuum statutum aut opus huiusmodi refutationis respectu illorum, qui nulla alia suspicionis nota sunt effecti, nisi quod originẽ ex Iudæis traxerunt. Tum, quia salus nostra ex Iudæis est, ex quibus natus est Christus ſm carnem, & Apostoli, & plurimi patres fidei, & ingrati inuenimur, sui generis filios repellendo. Tum, quia occasio daretur Iudæis, vt ad fidem non conuertãtur dum intelligunt conuersorum filios in generatione, & generatione repulsos à religione. Tum, quia religionis status est talis, vbi ipsi potius si in aliquo dubitant solidari in fide, quàm alios inficere possunt. Hæc sunt Pater reuerende, quæ mihi occurrunt respondenda, in die Sancti Matthæi Apostoli, Senis. 1514.

RESPONSIO VII.

De vinculo perseuerandi in religione, cum quis hoc proposuerit.

SVMMA.

Ingressus religionem cum proposito perseuerandi in illa vsque ad mortem non tenetur in ea uiuere nisi huic deliberato proposito fuerit adiuncta aliqua implicita promissio.

CHarissime Fili, quæstioni tuæ ob occurrentis de facto casus necessitatem interpositis aliis respondendum duxi. In casu ergo proposito, cum scilicet N. ingressus est religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato perseuerandi vsque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in seruitium beatæ Virginis, cui ecclesia illa dicata est, & postquam multos menses ibidem egit, ob quorundam scelera ibidem impunita, ad seculum intra annum probationis redijt. Scito ex duobus capitibus procedi posse, primo, ex assumpto habitu cum deliberatione perseuerandi vsque ad mortem: secundo, ex intentione particulari ad hunc conuentum, frustrata ob inopinatum successum malæ vitæ inuentæ in conuentu illo. Et vt à primo incipiamus, quæstio ista petita fuit ab Innocentio 3. vt patet extra de regu. & tran. ad religio. in capit. consulti. & ab ipso distincta, & postmodum à Grego. 9. in cap. statuimus, magis explicata.

Est autem eorum sententia, quod suscipiens religionis habitum volens absolute vitam mutare, ad religionem tenetur. Quod potest bene, & male intelligi. Si enim per voluntatem absolute mutandi vitam intelligatur deliberatum propositum perseuerandi vsque ad mortem, & nihil aliud, male intelligitur: si autem per voluntatem absolute mutandi vitam, intelligatur deliberatum propositum perseuerandi vsque ad mortem cũ promissione implicita huiusmodi perseuerantiæ bene intelligitur. Quod patet dupliciter.

Primo ex eo, quòd votum requirit tria: propositum, deliberationem, & submissionem: ita quod absque promissione nullum est votum.

Secundo ex eo, q̃ ratio quare talis volens absolute mutare vitam, tenetur ẽt ad rationem, expressè assignatur in dicto cap. quia ipse renuntiat anno probationis in fauorem suum, sic suscipiendo habitum. Ex hoc enim habetur, quod volũtas illa est voluntas renuntiantis probationi, & facientis hodie, quod post probationem erat facturus, quod nihil aliud est quam promittere perseuerantiam vsq; ad mortem, quod est vouere religionem. Et si hãc distinctionem vis plenius intelligere, finge in religione duos modos distinctos sensibiliter, & notorie omnib. esse regulariter institutos ad ingressum religionis: alterum cum anno probationis, & alterũ sine vlla probatione, & finge rursus duos iuuenes ambos cum proposito deliberato perseuerãdi vsq; ad mortem, ingredi ad religionem illam, sed alterum per illum modum, cui adiungitur annus probationis, & alterum per reliquum modum, cui nulla adiungitur probatio. Et discernes voluntatẽ vnius à voluntate alterius in hoc, quòd iste secundus cum deliberatione promissionem imo exhibitionem sui habuit, ille non, & videbis, quod de primo non verificatur, quod vult absolute mutare vitam, sed de secundo tantum. Suscipere igitur habitum nouitiorum (siue sola benedictione distinguatur ab habitu professorum, siue aliter) cum deliberato proposito perseuerandi vsq; ad mortem, ita etiam quod vellet hodie esse finem anni, vt posset tunc profiteri, nõ obligat hominem ad religionem in particulari, aut in communi: sed liberum relinquit, vt redeat ad seculum. Dixi autem nouitiorum propter suscipientem voluntarie habitum professorum, sciendo quid hoc importat: talis enim facto exhibet seipsum religiosum professum, & quia voluntas conformis est facto suo voluntario, in voluntate non solum est deliberatio, sed promissio ac exhibitio cum renuntiatione probationis. Nihil tamen scrupuli, in re hac accidit, si nouitius

tius continue gestet habitum veterem benedictũ pro altero, etiam si libẽtius deuotionis causa, quia benedictus creditur gestator : quoniam habitus professorum vbi sola benedictio distinguit, penes benedictionem, quæ fit proprie professionis tempore, attenditur, vteo dicto capit. statuimus, sumitur.

Et licet hæc ad propositi casus claritatem sufficiant: vt tñ desiderio tuo, an ẽt si interceſſisset promissio, teneretur, respondebo iuxta secundum caput. Scito quòd si simplicis voti promissio comes fuisset, duo consideranda essent.

Primo ex parte intentionis, distinguendo inter intentum, & attractiuum, quia stat, quòd attractiuum alicuius ad particularem religionem & ecclesiam, sit deuotio ad aliquam figuram beatæ Virginis conuersatio cum quibusdam religiosis, grata amœnitas loci, & huiusmodi, intentum autem nõ sit ad hoc limitatũ: quum. ſ. intendit esse sicut sunt illi religiosi, qui possunt ad arbitrium prælati ſm regularia statuta inde mitti ad alios cõuentus: hoc enim testatur intentionem non esse limitatam ad hunc conuentum solũ. Et si intentio alicuius fuisset limitata ad vnum solum conuentum, cuẽtus ille inuentorum scelerum cõsiderandus est, an sint crimina communia, an paucorũ, an cum spe prouisionis, an sine spe prouisionis. Si eñ impune scelera communiter licet committere, nec spes humano more sit superuenturæ prouisionis, non obligatur iste ad obseruandam voti sui legem, quam cõstat in tali euentu non esse inuentam. Votum. n. religionis quasi ad tutum portum tendens non debet esse uinculum detentiuum hominis in tali perenni periculo: scriptum est enim, Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris, &c.

Hæc sunt fili chariſsimè, quæ mihi videntur ad quæstionis tuæ solutionem dicenda: tuum erit applicare ad particulare factum, & meliori, vbi opus est, iudicio vtendo, de N. casu iudicare. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ die 11. Nouẽbris, 1512.

RESPONSIO VIII.

De modo exoluendi, & dicendi horas canonicas in choro. Ad eundem.

QVæstioni tuæ frater chariſsimè ans is, qui in choro sic diuinum officiũ persoluit, quod sui chori versus submisse sibi ipsi soli dicit, alterius verò chori versus audit tantummodo, satisfaciat præcepto Ecclesiæ de persoluendis canonicis horis, respondere eo pacto proposui, vt quia diuersi diuersa dicere videntur, vtriusque partis rationes pensentur, & sic veritas eluceſcat.

Opinio igitur dicentium, ꝙ in casu proposito satis fit Ecclesiæ, fundatur super hoc, quòd nullus in choro, vel comitatus soluens diuinum officium tenetur dicere totum : sed sufficit medietatem dicere & medietatem audire, secundum alternationẽ versuum hinc, & inde: vt cõsuetudo Ecclesiæ testatur: sic autẽ fit in proposito, quia iste vnius partis versus dicit, & alterius audit: ergo satisfacit. Sed contra istam rationẽ militat : quia vtitur eo, quod est per accidens loco eius, quod est per se.

SVMMA.

Persoluens officium sic, vt in choro vnum versum dicat, & alterum audiat, non satisfacit diuino officio, sed tenetur secrete dicere.

AD cuius euidentiam claram scito, quòd præceptum ecclesiæ est, vt quilibet dicat totum officium, vt patet extra de celebratione missarum. cap. presbyter. Sed quoniam aliquem dicere totum officium cõtingit dupliciter. ſ. cõicando eum alio in officio, & sine cõione cum altero: ideo duobus modis satisfit diuino officio. ſ. persoluẽdo sine alterius communione, & tunc, quia cum alio non communicat, totum solus dicit, & communicando cum altero, & tunc alternando, totum quilibet cõmunicans dicere censentur, dum quilibet communicans in persona communicantis secum dicit id, quod dicit. Vnde in hoc modo dicendi officium, scilicet alternatim, aliquid concurrit per se, scilicet communio dicentium, quo fit, vt quodlibet ab altero dictum sit cũmune alteri, & aliquid per accidens, scilicet, quod iste partem dicat, & partem audiat. Constat autem, quod quum aliquis sic partem suam dicit, non vt communem, sed vt propriam, non communicat in ea cum altero: talis autem est dicens partem sui chori sic submisse, quòd sibi soli dicit. Non communicat igitur iste in proposito casu cum altera parte chori: ac per hoc non satisfacit. Et confirmatur, quia etiam in choro dicere partem suam non qualitercunque, sed vt cõmunem, est pars chori. Dato ergo, ꝙ ecclesia non præcepisset dicentibus officium cum aliquo, nisi dicere partem suam, adhuc sequitur, quod iste nõ satisfacit in proposito, quia non dicit id officij, quod dicit, vt partem ex quo id, quod dicit, vt partem communis officij sibi, & alii, sed vt propriam sibi, quia non communicatur alij per audibilitatem. Et confirmatur, quia si sufficit medium dicere, & medium audire, possem medium matutinale officium solus in camera dicere, & deinde audire alium legentem reliquum, quod est ridiculum. Concludendum ergo mihi videtur absque ambiguitate, quod in casu proposito iste non satisfacit officio. Et hæc intelligenda sunt de toto officio : nam in aliquo particulari versu deficere, non est contra præceptum. Romæ, die tertio Nouembris, 1514.

RESPONSIO IX.

De vsura, & in veniali pertinacia, & publico delicto.

REceptis literis vestris reueren de pater, inueni tria in illis dubia à me requisita.

Primum est, an vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuo, sit restituenda illi, qui soluit. Et est ratio dubij, quia videtur hic iniustitia esse etiam ex parte dantis.

Secundum est, an pertinaci etiam vsque ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu, sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de cæteris peccatis.

Tertium est, quomodo intelligatur delictũ publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, an quouis alio modo.

SVMMA.

Restituenda est usura accipienti pecunias mutuo sine necessitate.

Non neganda est ceterorum peccatorum absolutio penitere non uolenti etiam in mortis articulo de peccato, quod ueniale est.

AD quæ prout paternitas vestra exposcit, breuiter respõdendo, dicitur, quòd vsura sic soluta procul dubio restituenda est ei, qui soluit: qm̃ ex parte dantis non est iniustitia secundum ipsam dationem, sed secundum causam tantum, puta si propter pompas faciendas accepit mutuũ sub vsuris, datio enim ipsa secundum se non habet vnde sit illicita. Liquidum quoque est, quòd pertinaci

proposito

propoſito, cum venialium ordinem non tranſcendat, nec venialia remiſſionem mortalium impediant, nec vnum veniale connexionem cum aliis venialibus habeat, impendenda eſt abſolutio cęterorum peccatorum.

Ad id vero, quòd tertio quæritur, dicitur quòd per ſe publicum (quod per accidens vero infinitis modis inueniri poteſt) eſt, quod ex ſe habet, vnde in cõem notitiam perueniat. Vnde non cenſendũ eſt publicum aliquid ex hoc, ꝙ probari poteſt, cũ hoc nõ adhuc habeat, vnde ex ſe in cõem notitiam veniat, quamuis hoc habere poſſit: ſed bene conſtituitur in eſſe publico ex hoc, quòd confeſſus eſt iudicialiter, niſi per accidens à iudice inhibeatur executio publicationis. Contingit enim non ſolũ prædicto, ſed multis modis humana delicta deuenire ad prædictam publicationem, vt puta ſi delinquatur in communi hominum præſentia, loco ſcriptura, & in aliis huiuſmodi: quibus contingentibus ſine detractionis vitio poſſunt delicta hæc tãquam publica dici.

Hæc ſunt doctiſſime pater, quæ pro reſpõſione occurrunt, quæ tu ipſe optime inuenire potuiſſes, ſi voluiſſes. Bene vale, & ora Deum pro me. Florentiæ in ſancto Marco 16. Octobr. 1509.

RESPONSIO X.

De annua penſionis venditione ex beneficio eccleſiaſtico debita.

SVMMA.

Annuæ penſionis pecuniam recipiens, uel certam pecuniarum ſummam, ut liberetur ab onere exigendi, &c. non incurrit ſimoniam.

AMantiſſime Frater, quæſtioni tuæ an poſſis annuam penſionem tibi ex quodam beneficio eccleſiaſtico debitam abſq; Simoniæ vitio pro certa ſumma pecuniæ ſemel perſoluenda vendere, reſpondendo dico nullam interuenire in hoc cõtractu Simoniæ labem: quia annuæ penſionis ius pure tẽporale eſt, nihil ſpiritualitatis habens. Quod ex duob. patet eo, quod ſolos fructus beneficij eccleſiaſtici reſpicit: nam annua penſio non eſt beneficium eccleſiaſticum, proprie loquendo: ſed beneficiũ ex quo tibi annua debetur penſio illius eſt, qui tibi debet annuam penſionem de fructib. propter quod ſolus ipſe beneficium hoc habens, tenetur ad diuinum officium horrarum canonicarũ: tu enim ex penſione hac non teneris ad diuinum officium, vt pote nõ propterea habens aliquod eccleſiaſticum beneficium. Ex eo, quod poteſt etiam laicis concedi: ſicut & conceduntur eis decimæ eccleſijs debitæ. Vt enim D. Tho. in 2.2.q.100.artic.4. ad tertium dicit, cum concedit Papa decimas eccleſiarum laicis, non intelligitur concedere ius ſpirituale decimarum, ſed temporalem actionem circa fructus decimarum. Et ſimiliter eſt dicendum in propoſito, quod conceſſio annuę penſionis nõ eſt niſi pure temporalis rei donatio, ac per hoc poteſt licite pro certa ſumma pecunię beneficium ab onere pẽſionis liberari. Nec obſtat, quod in bullis penſionis appoſitum eſt, quod ſi non annuam ſoluerit penſionem beneficium ſit tuum ipſo facto: quoniam hæc, & ſimilia non ad ipſius penſionis naturam, ſed ad pœnam non ſoluẽtis ſpectant: iudicium autem de contractibus non ſecũdum adiunctas accidentes pœnas, ſed ſecundum eorum naturas attenditur. Et hęc accipe ceſſante fraude, quam ſcio in te non habere locum. Nam ſi quis in fraudem Simoniæ, vnico contextu renuntiat beneficio, reſeruat ſibi penſionem, & extinguit penſionem pro tanta ſumma, non ſolum apud Deum (qui venditionem beneficij palliatam inſpicit in corde) ſed ẽt in foro humani iuris ab æquo iudice damnaretur: ſicut in ſimilibus damnantur contractus in fraudem vſurarũ. Bene vale. Romæ die 16 Februarij, 1518.

RESPONSIO XI.

De recipientium & ſoluentium pro locatis pecunijs quinque pro centum ſaluo capitali ad magiſtrum Conradum Roenlim.

SOlicitudini Tuæ pater reuerendæ deeſſe nequaquam poſſum, cùm ex fonte pietatis illam procedere uideo. Quæſtionis igitur in qua meum poſcis iudicium, propterea ꝙ nuper in partibus Germaniæ eſt exorta, caſus de verbo ad verbũ eſt ille: Vtrum Petrus conſignans centum florenos apud Paulum mercatorẽ, vt ei pro parte lucri capitali ſaluo aſſignet per annum quinque florenos, reſiduo lucri ſibi reſeruato, licitè cõtrahat, & ad reſtitutionem illorum in foro animæ non teneatur.

Et eſt ratio dubij: quia iſte contractus, vt proponitur, eſt manifeſtè illicitus, ſed ut exponitur, dicitur licitus. Exponitur autem, quod contractus iſte includit uirtualiter tres contractus: primò contractum ſocietatis negotiatiuæ inter Petrum ponentem centum florenos, & Paulum ponentem induſtriam: ſecundo cõtractum aſſecurationis capitalis inter eoſdem Paulo aſſecurante Petrum dẽ ſuo capitali: non enim licet minus Paulo, quàm cuicunque alteri aſsecurare Petrum: & propterea ponitur hic capitale ſaluum. tertiò contractum uẽditionis & emptionis lucri ſperati inter eoſdem, Petro uendente lucrum ſperatum Paulo pro certo pretio ſcilicet quinque pro centum. Et iſte ſimiliter contractus nõ eſt minus licitus Petro cum Paulo, quàm inter Petrum, & quemcunque tertium: & propterea determinatur hic certum lucrum, ſcilicet quinque pro centum.

Hic eſt caſus ut proponitur & exponitur. In quo tria dicenda occurrunt: primò ꝙ contractus iſte falſo exponitur: ita ꝙ non eſt capax iſtius expoſitionis: ſecundò qualiter deberent adiungi alij duo cõtractus primo: tertiò quid abſolutè reſpondendum eſt quæſtioni.

SVMMA.

Conſignans pecunias apud mercatorem, ut ei pro parte lucri capitali ſaluo aſsignet per annum puta, quinque aureos reſiduo lucri ſibi reſeruato, illicite contrahit, & in foro animæ, & conſcientiæ ad reſtitutionem tenetur.

QVo ad primum declaratur, quod contractus iſte falsò exponitur: quia iſte cõtractus ſecundum ſuã formã manifeſtè eſt cõtractus ſocietatis: & ſi includit alios duos, aut includit eos ex natura ſua, aut ex cõditionibus appoſitis. Nõ ex natura ſua: quia cõtractus ſocietatis eſt contractus diſparatus ab illis alijs: ſunt nanq; oẽs iſti contractus uelut ſingulares quædã ſpecies non ordinatæ ſicut numeri aut figuræ, nec ſicut cauſa & effectus uirtualiter incluſi in cauſa, vt patet ex hoc quòd ſinguli ſeorſum ſine alio inueniri poſsũt, nõ includit ergo iſte ſocietatis contractus alios duos ex natura ſua. Nec ex cõditionibus appoſitis, quia iſta cõditio, Saluo capitali non infert contractum aſsecurationis. Probatur, quia cõtractus aſsecurationis capitalis eſt contractus commutationis: ac per hoc debet fieri dato aliquo honeſto pretio pro aſsecuratione: alioquin cõmutatio non eſt: in propoſito autẽ caſu nihil omnino datur, aut ꝓmittitur à Petro

tro pro assecuratione: non igitur ex illa conditione appositа, scilicet saluo capitali, habetur contractus assecurationis capitalis, vt expositor fingit. Similiter altera conditio, scilicet assignet quinque florenos pro parte lucri, residuo lucri sibi reseruato, nõ infert contractum uenditionis & emptionis lucri, sperati incerti: quoniam contractus uenditionis & emptionis lucri sperati incerti est etiam cõtractus commutationis, & debet ita fieri cum Paulo sicut fieret cum tertia persona. Constat autem, quod tertia persona non emeret à Petro lucrum speratum ex centum hoc modo, scilicet ut ipsa tertiа persona nihil in præsenti acciperet, sed solam spem habendi lucrum ultra quinque pro centum, & ex ista sola spe obligaret se ad dandum Petro singulis annis quinque pro centum ex lucro illorum cẽtum. Et circa hoc non oportet aliam probationẽ afferre: quoniam mercatores ipsi locupletissimi testes sunt, quòd quilibet initurus hunc contractum, pretium aliquod ultra illam spem exigit pro sua obligatione & periculo. Et quia in casu proposito ista certificatio sperati lucri absque pretio aliquo imponitur Paulo, manifestè patet quod non interuenit hic contractus emptionis & uenditionis sperati lucri, sed solus contractus societatis cum illis conditionibus, falso ergo exponitur contractus iste. hæc de primo.

Quo ad secundum, licet dicti tres contractus in ueritate in casu posito nec formaliter, nec uirtualiter sint, quia tamẽ fieri posẽt distinctè & seorsum dicti contractus cum appositis pretijs dicendũ occurrit quomodo licitè, vel illicitè fieri possunt.

Dupliciter autem contractui societatis possunt dicti duo contractus coniungi, scilicet ex pacto, & sine pacto. Et siquidem cõtractus societatis habeat hæc pacta annexa, scilicet ut Paulus teneatur assecurare capitale & certificare lucrũ sine aliquo pretio, manifesta est iniquitas, nec eget declaratione aliqua: quoniam ex dictis satis patet, quod esset societas hæc leonina. Si uerò contractus societatis habeat hæc pacta annexa, scilicet ut Paulus teneatur assecurare capitale, & certificare lucrum pro eodẽ pretio, quo tertia persona assecuraret, & certificaret, adhuc Paulus iniuste aliquantulũ grauaretur, quantum est ex ratione iustitiæ: quoniam contractu societate habente suam æqualitatem nõ debet secundum iustitiæ rationem super adiungi Paulo hoc grauamen, scilicet quòd teneatur assecurare capitale & certificare lucrum illo pretio, quo alius faceret: quoniam constat, quòd ex æqualitate societatis ad hoc non tenetur, licet gratiosè posset hoc facere, sicut non est licitum ex pacto obligare accipiẽtem mutuò, vt teneatur remutuare: quamuis hoc gratiosè possit & debeat facere. Dixi autem secundum iustitiæ rationem: quia si ex quasi condicto communi pacta hæc in consuetudinem deducta, vt licita essent (sicut pactum de retrouendendo introductum cõmuniter est in detestationem fraudis usurarum) tolerari possent ista pacta ratione huiusmodi consuetudinis, quæ tamẽ non esset introducenda: quia in fauorẽ est fraudis usurarum. Aperitur enim per hæc pacta uia palliandi usuras cum damno uirorum industriorum: quia hæc pacta subeunt, quia egent pecunijs, vt possint de suis industrijs uiuere: & minus malum est eis hæc pacta subire, quam cum manifesto interesse inuenire pecuniam eis opportunam.

Sine pacto autẽ si dicti contractus superueniant contractui societatis, ita vt cõtractus societatis fiat libere ex omni parte cum debitis conditionib. societatis, & sociorũ, sed seorsum ac disparate superaddãtur isti contractus, vt Petrus à cura solicitudineq; se exoneret, & à timore fraudis se liberet, dicdum occurrit, quòd cõtractus assecurationis capitalis, & contractus certificationis lucri ita possunt licite fieri inter Petrum, & Paulũ socios: sicut inter Petrum, & tertiam personam possent licite fieri, adhibitis, scilicet honestis pretijs secundum dictum sapientum in illa arte, illo tẽpore, in illo loco, cum tali persona, & breuiter consideratis individualibus conditionibus, quæ scientifice determinationi non subsunt. Constat nanque, quod tali tempore, vel propter talem personã, vel propter talem in loco vix inueniretur assecurator, aut certificator lucri non solum quinq; pro centum, sed nec in minimo. Et propterea non videtur absque vsurarũ fraude fieri si promiscue præsupponatur cum qualibet persona, aut in quolibet artificio lucrum certificandum quinque pro centum, aut capitale saluum. Experientia siquidem testis est multos ex vitio personæ, multos ex temporis euentu, &c. deficere. Hæc de secundo.

Quo ad tertium, satis patet ex dictis, quod absolute loquendo in quæstione casus propositi, tam vt proponitur, quàm vt exponitur, iniustum est societatem hanc inire, & Petrum teneri in foro animæ, ad restitutionem, si huiusmodi societatem cum Paulo de facto contraxit: quoniam eum inique grauauit, de facto conditiones vsurarias apponendo capitalis salui, & lucri certi, vt manifestum esse puto ex dictis.

Hæc sunt pater amantissime, quæ mihi occurrunt pro solutione quæstionis propositæ. Rogo, vt oretis Deum pro me. Romæ, die prima Aprilis, 1515.

RESPONSIO XII.

In quinque dubiorum solutiones distributas ad eundem.

ACcepi reuerende pater schedulam quinq; dubiorum: nescio cuius viri notabilis scrupulosæ conscientiæ petentis à me satisfieri: quum tamẽ P.V. doctissima optime illi satisfacere potuisset, si mihi hanc sarcinam imponere voluisset. Vt ergo charitati vestræ, & illius conscientiæ non desim, quamuis conualescens, respondere curabo repetẽ te reuersuro latore responsionem breuem.

SVMMA.

Non opus est pœnitenti conteri singulis peccatis numeraliter in eadem specie peccati.

EStigitur primum dubium, an sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentem conteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, qñ potest ea sigillatim ad memoriã reducere. Et est ratio dubii, quia hoc videntur cõiter doctores in 4. sententiarum sentire. Ad hoc dubium breuiter dr, ꝙ licet quidã videãtur hoc sentire quantũ ad integritatem satisfactionis (ita ꝙ sicut sigillatim in singulis peccatis mortalib. adimpleuit voluntatem suã contra Deũ, ita si integre satisfacere debet oportet, ꝙ sigillatim toties detestetur crimina sua) si quis tñ diligenter consideret, nec ad contritionem, nec ad confessionem, nec ad satisfactionẽ exigitur huiusmodi numeralis dearticulatio peccatorum. Et dẽ contritione quidem patet ex veteri testamento (quia in quacunque hora ingemuerit peccator omniũ iniquitatũ eius non recordabor) & ex nouo, quia dimissa sunt mulieri peccatrici peccata multa, qñ dilexit multum. Impossibile siquidem est, in quacũq;

hora

hora ingeminiſcimus, relinquendo peccatorum multitudinē copioſam, omnia dinumerare, & ratio dimiſſionis peccatorum non deteſtatio multiplex,ſed multa dilectio redditur.Et vtriuſque ratio eſt, quia momentanea contritio virtualiter extendens ſe ad omnia crimina commiſſa, ſufficit ad ſalutem,& tanta poſſet eſſe quod ſufficeret ad omnimodā ſatisfactionem,vt de Latrone creditur.Non minus quidem ſatisfacit debitor centum quadrantum, ſi dat vnum aureum valentem centum quadrantes, quàm ſi daret centum quadrantes numeraliter. De confeſſione vero clarum eſt, quod vnico verbo poteſt confiteri centum millia peccatorum, nec oportet ſigillatim ſingula numeraliter dicere.De ſatisfactione autem eadem eſt ratio,quę de contritione dicta eſt: vnum ſiquidem opus pęnale magnū multis paruis æquialet, & tanto melius eſt, quanto maioris eſt virtutis vnum magnū opus quam multa parua facere, vt patet in Ethicis. Sētentia igitur doctorum in quarto verificatur in hoc, quod oportet de ſingulis, aut formaliter, aut virtualiter, conteri.

S V M M A.

Circunſtantia loci per ſe eſt neceſſario confitenda.

SEcundum dubium, qñ circunſtantia loci ſacri eſt neceſſario confitenda ſecundum doctrinā S.Thom.& ſecundum veritatem.Ad hoc breuiter dr̄, quod tunc tantum qñ actus peccati cōmiſſus directe cōtrariatur ſanctitati loci,ideſt,ei ad quod ſanctificatus eſt locus, verbi gratia: Locus conſecratus eſt ad ſepulturam, vel ad cultum diuinum, & ex conſequenti ad libertatem confugientium, depoſitarum rerum,& huiuſmodi: qñ fit ergo cōtra iſta, tunc & non aliter, venit confitenda circūſtantia loci ſacri neceſſario.

S V M M A.

Tam venditor, quàm emptor ſciens naturam rei, & valorem ſi res maiori, vel minori prætio veneat, quàm valeat, peccat.

TErtium dubium eſt,ſi tam venditor, quā emptor ſciat naturam rei,& valorem, an nullum ſubſit peccatū ſi res vendatur pro maiori, vel minori pretio.Et eſt ratio dubij,quia ſcienti,& volenti non fit iniuria, & ſi in caſu ſubſit peccatum, declaretur vnde oriatur peccatum illud. Ad hoc breuiter dr̄, ꝙ ſi res venditur pretio,quod eſt extra totam latitudinem iuſti pretij,nec aliqua hic interuenit donatio, vt præſupponendum eſt, ſine dubio peccatū eſt. Nec oportet quærere aliam originem huius peccati,quàm inæqualitatem rei ad rem.ſ.p̄tij ad rem emptam:in hoc enim conſiſtit ipſa iniuſtitia oppoſita commutatiuæ iuſtitiæ. Occaſiones aūt peccandi, cum poſſint eſſe diuerſæ, & fuit per accidens, extra artem relinquentur. Cōiter tñ neceſſitate compellente id fieri vr̄, quæ cauſat inuoluntatium mixtum. Nec eſt ſimile,ꝙ pro ſimili adducitur de puella pauperrima, quæ nubit viro ſeni diuiti non niſi neceſſitate paupertatis cogente ducta:matrimoniū enim non eſt contractus in æqualitate rei ad rem conſiſtens, ſed ſocialis cōiunctio: ad quam per accidens ſe habent diuitiæ,& paupertas, & cōſequenter metus,ſeu fuga paupertatis,&c. ſpectantia ad id. Fit ergo ſatis iniuria caſus poſitio ſcienti, & volenti voluntario mixto.

S V M M A.

Poſſunt principes per conſuetudinem ſibi terrarum ſuarum feras appropriare.

QVartum dubium eſt,an principes terrarū per cōſuetudinem poſſint ſibi licite appropriare feras.Et eſt ratio dubij,quia authoritate legis naturæ feræ durante earū naturali libertate appropriātur cuilibet occupanti,vt patet inſti.de re.diui.§.ferę.Et conſuetudo contra naturæ ius vr̄ irrationabilis, & ſimiliter præſcriptio ab huiuſmodi introducta, non videtur iuuare principes.

Ad hoc dr̄, ꝙ quum proprietas rerum ex iure ſit poſitiuo, & conſuetudo ad ea ſe extendat, quæ iuri ſubſunt poſitiuo, conſequens eſt, ꝙ ſicut lege poſitiua appropriari poſſunt alicui ferę, & ita conſuetudine poteſt huiuſmodi appropriatio fieri. Et hoc manifeſtum eſt in piſcib.dum venduntur iura piſcandi.Et conſtat, ꝙ populus habens dominium alicuius ſyluæ,poſſet legē ferre, quòd ſolus rector poſſit ibidem venari.Nec in hoc præiudicium fit iuri naturæ,non ſunt feræ cōes, niſi negatiue, hoc eſt,quia nullus eas appropriauit. Cū quo clare ſtat, ꝙ à ſuperueniente iure legis, vel conſuetudinis poteſt appropriatio fieri:ſicut de reliquis.Nec eſt contra allatā legem, quæ loquitur de feris,quæ in nullius bonis aliquo iure ſunt,dictas enim ferras conſuetudo in bonis principis poſuit.

S V M M A.

Citra damnum tamen tales principes tantam iuriſdictionem habet.

QVintum dubium, an dicti principes poſſint ita diſtricte prohibere dictarum ferarum captionem,vt nullus ſubditus poſſit eas capere, quin grauiſſime puniatur etiā ſi capiat eas, vt ſe à damno præſeruet, quod inferunt in bladis vel huiuſmodi. Et huic annectitur aliud, an confeſſores principum poſſint eos abſoluere ſi nolūt huiuſmodi ſtatuta reuocare.

Ad hoc dicitur,quòd licet principes poſſint huiuſmodi venationes prohibere,nō tñ poſſunt prohibere in damnum aliorum:imò tenentur ad reſtitutionem principes de damnis illatis à ſuis feris ex hoc, quòd non permittunt alios venari: ſicut habens bouem cornupetam ſibi notum,& non prouidens, tenetur de damnis ſubſequutis. Et ex hoc patet quid debeant facere confeſſores talium principum: cum enim iniuſtitia ſit peccatum mortale de genere ſuo, & ſtatutum hoc ſit iniquum, nō debent ipſos abſoluere:niſi deſiſtant à peccato.Bene valete,& pro me orare.Romæ,die 2.Maij,1514.

RESPONSIO IX.

In quorundam locorum contradictorium ſuper comment. Secundæ ſecundæ explanationes diſtributa ad eundem.

LIteris tuis,pater venerande,petentibus quędā in cōmentarijs noſtris ſuper Secunda ſecūdę tanquam dubia,ſeu obſcura declarari, diſtuli hucuſque reſponſionem ob impedimenta imbecillitatis,& occupationum aliarū. Nactus vero nunc aliquid otij ſatisfaciendum charitati tuæ duxi, vt nouitiis quibus hæc obſcura videntur, magis eluceſcant.Breuiter tamen, quia res clarę ſunt.

Primum igitur dubium propoſitum eſt,quia in quæſt.10.artic.4.dictum eſt, quod licet vendere ludæis res, quibus ipſi vtuntur in ſuis ſacrificiis, in quæſt.autem 169. articu.2. ad quartum dictum eſt non licere cooperari ad reædificationem ſynagogæ Iudæorum.

S V M M A.

Licet Iudæis vendere ea, quibus ipſi vtuntur in ſuis ſacrificijs, dummodo non ſint per ſe ſuperſtitioſa.

FAcile reſpondetur, in primo loco ſermonem fuiſſe de his rebus,quæ non per ſe ordinantur

ad

ad superstitionem Iudaicã, sed de rebus indifferen tibus, quib. tamen ipsi Iudæi abutuntur ad superstitionem suam. In secundo autem loco sermo est de synagoga, quæ præsupponitur per se ordinata ad superstitionem Iudaicam. Et: propterea eadem vtrobique seruata est sententia, vt patet legenti vtrunque.

Secundum est, In q. 11. artic. 4. dicitur, quod occultissima per accidens subiacent ecclesiæ cẽsuris. in q. vero 69. artic. 1. dicitur, quod author homicidij occultus, non est sub iudicio humano, quia persona est occultissima.

S V M M A.

Occultissima vitia subiacent ecclesiæ censuris, quanquam humano iudicio non subdatur, vt se prodat.

Soluitur, & hoc facillime, remittendo ad locũ secundò allegatum, vbi expresse dicitur, quòd occultissimus author notorij incendii nõ subest humano iudicio, quo ad hoc, vt teneatur se prodere: subest tamen humano iudicio, quia potest excommunicari, vt ibidem dicitur.

Tertium est. In q. 78. art. 4. dicitur, Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos: in q. autem 85. artic. 8. in 5. causa duelli, videtur dici, quod licet inducere, vt peccent minus.

S V M M A.

Tametsi ad minus peccandum quempiam inducere non liceat ad peccatum tamen minus inducere sanctum est.

Soluitur hoc dubium declarando differentiam, quam non penetrarunt mouentes hoc dubium. Aliud est enim inducere ad totum hoc, scilicet minus peccandum, & aliud est inducere solummodo ad ly, minus.

Primum numquam est licitum, & hoc in primo loco dicitur.

Secundum est non solum licitum, sed sanctum, imo Angelorum officium, & hoc in secundo loco dictum est. Et hinc fit, vt adulterum cum aliter non valemus retrahere, ad simplicem fornicationem licite prouocemus, non hortando, vt fornicetur, sed si suæ vult satisfacere voluptati, alieno non iniuretur toro. Nec tamen oportet huiusmodi conditionales semper exprimere, sed sufficit qñ que eas mente retinere, ut pro loco, & tẽpore sapiens iudicabit: hoc enim non est inducere ad malum maius, vel minus, sed est secundum rem retrahere à malo maiori. Fitq; frequentissima exercitatione hoc à redimentibus vexationem suam, vt fecerunt illi decem viri apud Hieremiam.

Quartum est, In q. 147. dicitur: Excusantur, qui omnino cenaturis tempore ieiunii exhibent cœnam, & doctor Sanctus dicit non licere exhibere volenti omnino se inebriare.

S V M M A.

Volenti se inebriare ministrare vinum non licet, sicut exhibere cenam cenaturi tempore ieiunij.

Soluitur hoc, dicendo quod exhibens cœnam, ministrat homini, non vitio: exhibens autem vinum, manifeste ministrat vitio. Quod patet ex differentia inter vacantem cenæ, & vacantem ebrietati: nam vacans cœnæ, vacat actui humano, & deformitas uitii, solummodo se tenet ex parte circunstantiæ cenantis. puta quia quando nõ debet, cenat: Vacans autem ebrietati, vacat actui per se sẽ deformi: ebrietas enim præsupponitur per se prauã.

Quintum est: in q. 72. ar. 3. dicitur. Sicut in aliis iniuriis sufficit restituere, & nõ oportet petere ueniam, ita nec in contumelia. in quol autem, q. illa, an in usura transferatur dominium, cõtrarium uidetur dici. Vbi habetur, quando translatio non est omnino uoluntaria, oportet non solùm reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illic conditioni inuoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est.

S V M M A.

Non oportet in cæteris iniurijs ut in contumelia ueniam petere propter quòd ibi subest aliqua honoris gratia.

Soluitur hoc, dicendo quod petere ueniã dupliciter concurrere potest: vno modo, vt pars restitutionis. Et sic si cõtingat ad restitutionem honoris oportere ueniam petere, ita necessaria est venię petitio, sicut necessariũ est quodliber aliquid requisitum ad integritatẽ satisfactionis. Et hoc nunquam negatum est: quoniã semper affirmata est integra satisfactio, quæ procul dubio intelligenda est cum omnibus requisitis ad eius integritatẽ: ac per hoc cum petitione ueniæ si ex parte restitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio ueniæ concurrit, vt res cõtra restitutionem distincta. Et sic dictum est, quòd non est necessaria: quoniam sicut in cæteris iniurijs sufficit integram habere satisfactionem, & non oportet petere ueniam, ita & in contumelia: quia enim petitio uenię ultra restitutionem honoris annexam habet submissionem petentis ueniã, ad quam submissionem non facile quilibet flecti potest, ideo prudentis viri consilio relinquitur si casus accidat, in quo integritas restitutionis honoris debiti contumeliam passo exigat petitionem ueniæ.

Sextum dubium est: cur neque in textu, neque in commento totius Secundæ Secundæ tractatur de famoso murmurationis uitio.

S V M M A.

Amissa est in parte vitij murmurationis tractatio, quia circuit omnia uitia, vt quid imperfectum, & in eorum explanationibus habita de ipsis est aliqua ratio

Ad quod dicitur, quod murmuratio non est genus aut species alicuius uitij, sed circuit multa uitia, vt imperfectum quid in multis speciebus uitiorum: & propterea non debuit specialis de murmuratione fieri tractatus: cum de generibus & speciebus uitiorum tractatum est. Neque tamen silentio inuoluta est, quoniam murmuratio ut imperfectũ quid sonat in uitijs verborum (puta contumelia, detractione & susurratione) tractata intelligitur inter imperfectas contumelias, susurrationes, & detractiones, & similiter quatenus sonat imperfectũ quid in uitijs actionum uel passionum, intus uel extra (vt inobedientiæ, impatientiæ vel præsumptionis) tractata quoque intelligitur cum imperfecta inobedientia, impatientia, &c.

Septimum dubium est, quid importat scrupulus conscientiæ, quo stante licitè operamur oppositum.

S V M M A.

Putans sibi hic & nunc hoc operari magis licitum esse, quàm illicitum, quamuis ignoret num licitum, vel illicitum sit, is non peccat operando sicut peccaret ex conscientia si sciret, & dubitaret de licito tunc operando quòd non malum & illicitum esset, quod licitum per rationem nouit.

Ad hoc quæsitum dupliciter uidetur ab aliis respon-

sponderi. Quidam enim distinguendū putāt quan
titatem ambiguitatis: ita quod quum quis scrupu-
lum hēt de aliquo actu exercendo (puta an liceat
pulsare in die festo, si sic fluctuat, qđ plus aut æquè
credit esse illicitū) scrupulus est, quo stante nō licet
sibi pulsare in die festo: si verò plus credit licitum
esse, cum hęsitatione tñ liciti, scrupulus (inquiunt)
est quo stante licitum est illi pulsare in die festo.
Quibusdam autem videtur ad rationem licitę ope
rationis exigi fidem certam excludentem omnem
hæsitationem: alioquin periculo peccandi contra
conscientiam exponeret se operans cum formidi-
ne alterius partis. Et apud istos scrupulus, contra
quem licet agere, non est hęsitatio aliqua de oppo
sito: sed consistit potius in quadam apparentia.

Mihi autem occurrit dicendum quod siue scru-
pulus occurrat ex parte appetitus (vt contingit ti-
mentibus peccare in aliquo actu, & nesciunt quare)
siue ex parte rationis, vt contingit iis, qui ex ali-
qua rōne magna, mediocri vel leui fluctuāt, distin
guere oportet de modo, an hmōi hæsitatio seu va-
cillatio sit modo speculatiuo, vel modo practico:
hoc est, an dubitet de licito, vel illicito secundū se,
vel vt est rō operis sui hic & nunc. Nam si quis du-
bitaret, an pulsare in die festo sit licitum vel illicitū,
& tamen non dubitaret sibi tunc esse licitum pul-
sare, iste non peccaret pulsando, quantumcunque
magna esset dubitatio apud eundem de actu pulsan
di ꝑm se, an sit licitus vel illicitus, & similiter quan-
tumcunque esset maximus timor de eodem. Et per
oppositum si quis esset certissimus de actu pulsandi
secundum se, quod est licitus in die festo, & tamen
fluctuaret de exercenda nūca se pulsatione, ita qđ
rō applicādi se ad pulsandum cum ambiguitate ap
plicat, illicitè quis pulsaret: intellectus siquidem
speculatiuus nihil dicit de operādo. Et si certitudo
speculatiua exigeretur non solum rudes, qui sola
certitudine adhæsionis alienę doctrinę sunt contē
ti, sed doctores aliorum passim periculo se expone
rent: eo quod innumera sunt dubia, quorum alte-
rā partem sic amplectūtur, vt absque scrupulo ope-
rentur, & tñ an veritatem speculatiuè euidenter ha
beant, non pertinaciter asserunt. Difficile.n. inquit
Arist. est nosse se scire: quia difficile est discernere
ac scire an ex propriis, &c. sciatur. Et diuersitas ipsa
opinionū circa aliquod unum nata est reddere in-
tellectum speculatiuum nutantem. Non est ergo in
hoc quæsito spectandū ad hæsitationem magnam
vel paruam, ad fidem certam vel incertā, de licito
vel illicito absolutè, sed ad rōnem operādi in singu
lari. Sit.n. applicatio ad operandum certa est, quicqd
tam in rōne qua in appetitu fluctuat, scrupulus est,
quo stante licitè oppositum operamur: si aūt appli
catio ipsa ad opus fluctuat circa rectum vel obli-
quum moris, scrupulus est conscientiæ, cōtraquē
illicitè agitur, & obliquitas mortalis incurritur. Rō
autem horum est, quia in proposito conscięntia nō
significat sciętiam, sed applicationem cognitionis
ad opus, exercendum: & propterea scrupulus con-
scientiæ, qui per se opponitur conscientiæ in ipsa
applicatione consistit, & eadem ratione scrupulus
omnis ad ipsam applicationem non se extendens,
conscientię non opponitur. Hinc enim fit, ut vacil
latio conscientię in applicatione consistens defor
men reddat actionem, quoniam fit applicatio mo-
do, quo non debet; debet enim potentia rationalis
determinari ad vnum, si rectè exire debet in actū,
alioquin discrimini exponitur utriusque oppositi,
si fluctuante illa quis utitur. Fluctuans.n. quantum
sapit fluctuationis, tātum sapit indeterminationis,
ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambæ
supradictę opiniones forte intendebant. Prima.n.
ad hęsitationem intellectus in se vī respexisse; secū
da autem de fidei certitudine, vt est ratio operis, in
telligenda est. Bene vale, & ora pro me. Romæ, die
9. Februarij, anno salutis, 1521.

RESPONSIO XIIII.

*In quorundam locorum in Commento, Secunda secundæ si-
bi inuicem oppugnatum conciliationes distri-
buta ad eundem.*

PVlsas venerande Pater, frequenter mīe pijs dubi
tationibus, non vt discas, qui alios gloriosè do
ces & verbo & scripto, sed vt explicem potius sen-
sum meum. Vnde charitati tuæ satisfacere, cu-
piens propositis quæstionibus breuiter respondē-
re curaui.

SVMMA.

*Potest quispiam in peccato ueniali existens substantialiter
bonus esse non tamen meretur peccando in ope-
re substantialiter bono.*

QVæris ergo primò, cur in commentarijs nr̄is
super Secunda Secundę, quæstione 33. arti-
culo secundò, responsione ad tertium, & quæstio-
ne 83. articulo quinto, in finem permittitur simul
stare bonitatem substantialem atque veniale pec-
catum. Inde nāq; consurgere vī, vt iustus in bono
quolibet opere ob aliquam accidētem imperfectio
nem simul mereatur, & peccet venialiter, vt Lutera
ni nouiter dogmatizant.

Huic quæsito respondetur primùm, non esse in
commentariis nostris scriptum, vnum atque eun-
dem actum numero esse simul bonum bonitate
essentiali & malum venialiter, vt patet intuenti. Nā
in primò loco allegato peccatum veniale dr̄ omis
sio: bonitas aūt essentialis saluatur in animo seu in
virtutis habiut. in secundò quoq; loco bonitas po
nitur in actu orationis, peccatum aūt veniale in o-
missione. Deinde dr̄, ad rem potius spectando quā
ad verba, ꝙ magna est differentia inter has duas cō
binationes, s. bonitatem substantialem cum pecca
to veniali, & meritum cum peccato veniali. Nā pri
ma conbinatio frequenter simul concurrit in eo-
dem numero actu, dum sæpe facimus actus mora
liter bonos ex suo genere, cum aliqua circunstan-
tia moraliter mala, vt cum quis reddit mutuum,
non tamen ea hilaritate qua debet, & sic de alijs. Se-
cunda autem combinatio numquam simul inue-
nitur in eodem actu: quoniam nullus peccando
meretur vitam æternam. Est enim tantæ vis pec-
catum veniale, vt tollat ab actu quem afficit meri-
tum ęternæ vitæ: quamuis non tollat æternæ vitæ
meritum à persona: multi enim sancti viri absque
hoc quòd perdunt æternę vitæ meritum, peccant
venialiter: verum per illos actus qui peccata sunt
venialia, non merentur uitam æternam. Hinc cla-
re patet, ex hac & sana doctrina non sequi, quòd
iustus in quolibet suo bono opere peceet. Nam
etsi posset in opere in aliquo bono ex genere pec-
care, in nullo tñ opere meritorio potest peccare.

SVMMA.

*Mulier suscipiens ex adulterio prolem, non tenetur se prode
re; etsi inde veri hæredes damnum patiantur.*

SEcundò quęris ex eisdem commentarijs q. 62.
artic. 6. circa responsionem ad tertium, ubi dr̄.
Non oportet restituere cum damno in re superio
ris ordinis, &cæ. quod videtur ex hoc sequi mulie-
rem, quæ ex adulterio suscepit prolem, non teneri
ad se prodendum, quantumcūq; veri hęredes inde

damnificentur; quod tamen sententiæ notabilium virorum refragatur.

Huic obiectioni respondetur, mulierem quæ ex adulterio genuit & propterea veri heredes damnificantur, non teneri ad damnificandam seipsam in fama, & quantum in se est, veros hæredes a dãno hæreditatis præseruet. Q̃m quemadmodum cessante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem, vt satisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier hmõi perdere famam, aut uitã pro euitando damno alieno in re pecuniaria. Et si hoc aliquibus (vt dicis) viris notabilibus graue videtur, mirandum potius mihi videtur de ipsis; cũ decretalis de pœ. & remiss. ca. officiis, expresse dicat, mulieri, quæ timet uiro suo hoc indicare, non esse denegandam pœnitentiã. Constat. n. quòd certitudo de perdenda fama pẽsanda est, sicut timor, &c. cum non solum melius sit nomen bonum, quàm diuitiæ multæ; sed tolerabilior sit mulieris seruitus, aut mors, quàm eius infamia, si communi consanguineorum voto creditur.

Tertio quæris ex eisdem comm. q. 78. circa art. 4. & nescio quo opusculo nostro; vbi dicitur, vtentẽ malitia alterius semper petere debere aliquid absq; peccato præstabile si solidum est hoc fundamentum. Nam videtur quibusdam hoc non oportere, ob id quod apud Augusti. licitè petitur iuramentum ab eo, qui per falsos Deos iurat: ita quod, si p verum Deum iurare vellet, non admitteretur iuramentum, vt proinde petitur inquantum per falsos Deos iurat: ergo petitur, quod sine peccato fieri nequit: ergo potest etiam peccatum licitè peti, dũmodo nullum agatur præiudicium salutis.

S V M M A.

Vtentem alterius malitia non licet petere de peccato, cui non obstat idolatras nonnunquam peti posse per Deos suos iurare.

Ad hmõi obiecta rñdetur, solidissimum esse iactum fundamentum, s. nunquam licitum esse petere peccatum, & implicare contradictoria: petere peccatum, & non agere in præiudicium salutis: quoniam ipsum petere peccatum, est peccatum. Q̃od ex eo patet, quod quidquid licet petere, licet etiam appetere: cum petere actus humanus sit appetitu rationali, qui voluntas est, procedens. Sed constat quod non licet appetere peccatum alterius quantumcunque parati: scriptũ est. n. de charitate, quod non gaudet super iniquitate. ergo non licet petere peccatum alterius quantumcunque parati. Augustin. autem, vt patet in epist. ad Publicolam, nõ dicit, Barbari iuramentum, si vellet iurare per vnũ Deum, non esse admittendũ: sed vtentem fide Barbari firmata iuramento per falsos Deos non cõmunicare peccato illius, quo per falsos Deos iurat, sed fidei, i. fidelitati, qua dicta fiunt. Vnde petens iuramentum ab idololatra, petit opus sanctum quod ille potest si vult absque peccato præstare, quia nihil aliud petit nisi fidem iuramento firmatam, quod ille præstare potest si vult credendo in vnum solum verum Deum & iurando per illum, sed ex sua infidelitate opponit ipse iniquitatẽ iurando per falsos Deos. Falsum ergo opponitur, dicendo q̃d si vellet iurare per verum Deum, iuramentum non admitteretur, nisi fortè obiiciẽtes referant hoc ad irrisoriam iurationem, quasi idololatra non ut iuramẽto, sed vt vana & superstitiosa iurandi adinuentione, illo vteretur iuramento p̃ Iesum Christũ. Iuxta hũc. n. sensum, fateor quod non admitteretur, non ex defectu Christianorũ, sed ex defectu idololatrarum exhibentiũ hoc nõ vt iuramentũ. Sed ex iusta refutatione si accideret, non sequitur, ergo petendum esset, vt iurarent per falsos Deos, sed, ergo petendum esset, vt iurarent, & non irriderent veram fidem. Et tunc, vt prius dicebatur, non petitur nisi iuramentum: quamuis sciatur, q̃ iurans iniq̃tatem apponet iurando per falsos Deos.

S V M M A.

Non potest uir uxoris uotum continentia irrita re sicut uotum abstinentiæ.

Q Varto quæris ex eisdem commen. q. 88. circa ar. 8. An sicut votum abstinentiæ vxoris, sic & votum continentiæ vir irritare possit, sic vt vxor secura sit atque tuta.

Huic quæstioni respondetur, non esse eandẽ rõnem de vxoris voto circa abstinentiam, & circa cõtinentiam quò ad irritationem à viro: q̃m potestas irritandi vota vxoris, spectat ad virum, quatenus gubernator est, & vxor est illi subdita. Circa actus autem continentiæ, vir & vxor ad paria censentur: & præterea non spectat ad potestatem viri irritare votum continentiæ vxoris, quod non potuit facere, nisi quantum ad petitionem debiti, secundum quam libera est, nec viro subditur.

S V M M A.

Sententia excommunicationis iniusta priuat ecclesiæ suffragijs, quoad specialem ecclesiæ intentionem pro illo orantis & ea facientis, non autem quoad eius communem intentionem pro suis membris bona operantis.

Q Vinto quæris, an sit mens S. T. in 4. sen. dist. 18. q. 2. ar. 1. q. 4. prout quidam sibi imponunt, q̃ excõicatio iniusta priuet suffragijs ecclesię, cuius contrariũ in quadã q. speciali nostra legisse dicis.

Ad hanc ambiguitatem respondetur, duos esse modos, quibus communia ecclesiæ suffragia participãtur à Christi fidelibus. Primus est per coem ecclesiæ intentionem qua communia iuffragia p̃ ecclesiæ membris communiter fiunt. Secundus est per specialem alicuius fidelis, & præcipuè ministri ecclesiastici intẽtionem, qua communia suffragia diriguntur pro isto particuri, vt cum aliquis dicit, vel facit dici Missam pro ista singulari persona. Excommunicatio autem iniusta habet suum effectũ in priuando suffragijs ecclesiæ, hoc secundò mõ: quia timenda est, nõ solùm ab excõmunicato: sed ab alijs ac per hoc alij prohibentur celebrare speciali intentione pro illo, & pari ratione alia communia suffragia pro illo specialiter agere. Et iuxta hũc sensum intellige diuum Thomam dicentem excommunicationem iniustam habere effectum. Primò autem mõ excommunicatio iniusta non priuat excommunicatum suffragijs Ecclesiæ, quia rõnabiliter interpretamur communem Ecclesiæ intentionem in suffragijs communibus esse conformem diuinæ dispensationi secundum veritatẽ, & non f̃m apparentiam, aut errorem humanum (descendit. n. imitatiuè militans Ecclesia à cælo) cõstat autem quod excõmunicatio iniusta ex errore humano procedit, ac per hoc sub communi intẽtione ecclesiæ, qua excommunicati priuantur cõmunibus suffragijs apud Deum, nõ comprehendi tur priuatio excommunicatorum iniustè: non. n. intendit addere afflictionem afflicto: & quos cogitur ex humano iudicio, excommunicando priuare vno mõ, non propterea intendit priuare vtroq; modo. Et sic intelligẽda sunt quę alibi scripsimus, quòd excõmunicatio iniusta non priuat communibus Ecclesiæ suffragijs.

Hæc mihi occurrerunt amantissime pater, ad quæ-

quæsita tua scribenda, quæ satisfecerint, gratie referantur Deo: finaliter suppleat perspicacia tua. Bene vale, & ora pro me. Romę, die 2. Iunii, 1522.

RESPONSIO XV.

De natura uoti, & unitate numerali peccati, actus exterioris.

Ad priorem sancti Miniatis.

CHarissime frater, acceptis literis tuis cõsulenti bus me de duobus, considerans solutionem huiusmodi dubiorum multis profuturam, statim respondere inter tot occupationes curaui.

Primum igitur dubium natum ex ratione voti est. Quomodo sustinetur, quod uotum est de meliori bono, i. bono supererogationis, & quod religiosæ personę uenereis uacantes agant contra uotum: qñ quidem cognoscere non suam, seu alienã secundum se malum est, & abstinere ab huiusmodi bonũ est non supererogationis, sed necessitatis.

Alterum dubium est: An is qui ad occidẽdum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundum renouat uoluntatem affectumque occidendi, toties nouum peccatum committat, an totum sit vnum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta distinguat hæc peccata. Per quid enim, inquis, indiuiduatur voluntatis actus.

SVMMARIVM.

Quanquam uotum sit de meliori bono, potest tamẽ uoti materia esse quicquid necessario seruandum nobis est, & ex hoc religiosi uenereis illicitis utẽtes agunt contra uotum.

ADprimam dubitationem facile dici posset, quod propria quidem voti materia est bonũ supererogationis, communis tamen voti materia est ẽt bonum necessitatis, non quatenus necessarium, sed quatenus uoluntarium est, unde & Iac. Gen. 28. legitur uouisse habiturum se dominũ in Deum. Et multi uouerunt se suscepturos Baptisma seu Chri fidem, ut Gallicanus, & Clodoueus. Et si quis voueret se non cõmissurum adulterium, si cõtrafaceret, non solum adulterii, sed fracti uoti reus esset. Vnde religiosæ personę non solum abstinentiã à cõiugio, sed ab actu venereo vouisse dici pñt, testante hoc animi sermonisque conceptu ac usu: credimus nanque, & fatemur oẽs castitatis votum in oĩ esse religione. Cõstat autẽ quod castitas continentiam non solum à coniugio, sed à cæteris uenereis significat. & sic votum castitatis non solum castitatem supererogationis, sed omnem respicere potest & respicit.

Perspicacius aũt dici põt, ꝙ quia per uotum religionis persona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius Dei, s. specialiter quo ad abdicationem ẽt licitorum uenereorum a se, ut cogiter quæ domini sunt, ideo non solum si coniugem de facto accipiat, sed ẽt si ad alterius uxorem accedat, uel qũolibet aliter veneris operam det, sacrilegium cõmittitur, dum persona diuina violatur. Et hoc in suo simili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud sibi illicitum cõiugali fide reddit, nisi libertatẽ alterius coniugii. Cognosci. n. a quocunq; nõ suo oĩno ei illicitum erat, nupta tñ non solum alterum de facto cõiugium cõtrahit, sed si cuicunq; alteri consenserit, adulterii rea est, propter dictam rõnem, quia s. persona sua iam est alterius. Sicut igitur stat, quod fides coniugii nõ respiciat ad propriam materiã nisi debitum coniugale huic & nõ alteri coniugi (alteri. n. personę coniũgi oĩno illicitum ex se est) & tñ cum quacunque persona alter coniunx coeat, adulterium cõmittit, ita stat ꝙ uotum religiosi, ut propriam materiam respiciat, absit nentiam a coniugio, & tamen quomodolibet religiosus cocat, sacrilegium committit. Et utrobique (ut dictum est) eadem est ratio, quia utrobique persona sit alterius quo ad partem generatiuam, ac iniuria semper fit illi alteri, scilicet Deo, vel coniugi. & sic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus venereos extra coniugium, sic votum religionis in omnes actus venereos simpliciter.

SVMMARIVM

Vnus numerus peccati actus est, quamuis interioris actus uoluntatis interrumpatur.

ADsecundam uero dubitationem dr̃, quod ibi est unum tantum numero peccatum, tanto grauius, quanto pluries firmatum.

Ad cuius euidentiam non oportet inspicere per quid voluntatis actus indiuiduet, sed per quid peccatum sit vnum vel plura. Multi enim actus voluntatis sunt unum numero peccatum, ut patet, cum quis actum intentionis, fruitionis, electionis, &c. & ad delectabile vnum habet: peccatum autem formaliter, cum deordinationem actus uolũtarii importet, ubi est una numero deordinatio, ibi est unum numero peccatum. Cum autem aliquis actualiter pergit ad occidendum, cõstat quòd in eo est actualiter uoluntarium deordinatum in specie homicidii, ita quòd & uerum est, quod hic actualiter peccat in spẽ homicidii, & qđ uolũtas eiꝰ est actualiter peccans tali peccato: alioqn non uoluntarie iret ad occidendum. Interrumpẽdo autẽ interiores actus circa idem non fit noua deformitas, sed multiplicantur actus voluntarii, ita quod prius erat voluntarium imperatum, modo est imperatum & elicitum; sed quotquot multiplicantur, in eandem incidunt deordinationẽ voluntarii, quã inueniũt augendo illam. Ita quod quemadmodum lumen aduenies diaphano iam illuminato, nõ constituit aliud lumen, sed sedit in identitatem cum eo quo inuenit, quamuis secundum se constitueret lumen nouũ: ita quilibet actus elicitus circa homicidiũ impergente ad illud cedit in identitatem actualiter inuẽti voluntarij homicidij, quãuis secundum se cõstetueret nouum peccatum homicidii. regulare quippe est, ꝙ accidens eiusdẽ spẽi in eodem identificatur inuento.

Hęc sunt, amantissime frater, quæ mihi circa uestra dubia occurrunt. Superest, vt vna cum fratribus tibi creditis ores pro me, & bene ualeas. Florentiæ: die 27. Augusti, 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu entis ad M. Franciscum Ferrariensem.

AMantissime pater ex acceptis vestrę solicitudinis literis percepi libellum nostrum de Analogia nominum vos perlegisse duoque dubia de conceptu entis mentem uestram tenere, soluiq; a me familiariter flagitastis. Ego autem quãprimũ compleui expositionem librorũ de Anima (cuius fini incumbebã; cum uestras recepi) respondere curaui, ne præclaro ingenio tuo deessem. Primum igitur dubium fuit ad hominem, meipsum. s. quia in commentarijs de ente & essentia, sustineo vnum conceptum mentalem repræsentatiuum entis, & in trac. de Analogia nominum uideor hoc negare. Secundum autem est ad diuum Thomam, quoniã ego in præfato libello sustineo Analogum non absolui ab his quibus Analogũ dicitur, & diuus Th. in q. de ueri. q. j. art. 1. docet ens habere conceptum unum simplicem, ad quem omnia prædicamenta & transcendẽtia addunt, in quem reſoluuntur: qui

est primo notus. Hæc. n. inuicem sibi aduersari videntur, qñquidem si ens absolui non pōt a naturis rerū, non erit simplicissimus, nec primo notus, nec in quē ultimo resolutio fiat, & ad quē oēs addunt.

Ad euidentiam horum & specialiter primi, recolito, quòd quidquid est imago alicuius similis alteri, est etiam imago illius alterius, quatenus primo assimilatur, ac per hoc omnis conceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quod cum vnum proportionabilitate vt sic, habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet quod habeat etiā vnum conceptum mentalem repræsentatiuum illius unius proportionabiliter. Nec huius oppositū teneo in tract. de analogia nominum, sed cōceptus iste vnus numero in mente secundum esse subiectiuum, est vnus analogia secundum esse repræsentatiuum, nec repræsentat vnam solam naturam, sed ultra vnam, quam determinatè repræsentāt (a qua est impressus) repręsentant implicite cæteras similes illi primo repręsentatæ secundum id, in quo ꝓportionabiliter eis similis est; idem enim est iudiciū de similitudine rerum inter se & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodū. n. osſis natura similis est naturæ spinę in sustinendo carnes animaliū (in quo analogātur) ita conceptus mentalis ossis, vt sustinens carnes, est similis ossi & spinæ, sed ossi determinatè, spinæ autem implicite, sicut etiam ipsum os non est simile spinæ determinatè, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus quo analogum habet vnum conceptū mentalē, ac per hoc ens, cum analogum sit, vnum hoc pacto habet conceptum in mente a rebus impressum. Alter autē modus super ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere, fundatur, & est tunc conceptus similis vnus numero in mente repræsentans analogum quidem determinate, nullum autem eorum quæ fundant analogiam explicite. Contingit autem hoc, cum intelligens mentalem conceptum quem paulo ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam repręsentabat & loco illius naturę concipit pronomen aliquod referens, natura fundantes analogiam indeterminate, verbi gratia. Si conceptus ossis, est os sustinēs carnes, intelligens loco ossis ponat quid, & dicat ꝙ sustinet carnes. tunc enim manifeste repræsentatur analogum explicitè, implicitè autem tantum naturas fundantes analogiam. Est autem inter hos duos conceptus, non solum dicta ex radicibus differentia: sed etiam quia primus ad quid rei spectat analogi: secundus autem ad id nominis, neuter tñ perfectè repræsentat Analogum. De quo scilicet perfecto, seu adęquato explicite conceptu Analogi interprætandum est, cum a me vel ab alio scriptum inuenitur, quòd non potest Analogum vnum numero mentalem conceptum habere, sed vnum Analogia tñ. Et quoniam conceptus mētales sunt imagines rerum repræsentatarū (nisi sint fictitii,) quēadmodum in mente conceptus adęquatus Analogi non est vnus, sed exigit repræsentationē omnium fundantium Analogiam: ita significatum Analogi adęquatum & perfectum non potest sic abstrahi, vt obijciatur, repræsentetur aut concipietur, absque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperire, ita res significata, ext ra pōt obiici dupliciter, imperfecte scilicet; vel in vno explicite, in quo cætera obiiciuntur indeterminatè vel in nullo explicite, sed omnia implicite, in solo formalissimo significato explicite. Nec prędicta cō trariantur doctrinę S. Tho. ens enim primo notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum: ordine autem distinctæ cognitionis est secundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum simplicissimum, consonat dictis, quum simplicitas compositioni opponatur, & vnum Analogia non sit unum cōpositione aliqua, non habet ens & hoc, quòd Analogum, compositionem admixtā. Et vt exercitatione resolutio monstretur, si subſtantiam in ens vis resoluere, si in conceptum distinctum entis resolutio quæritur, resoluetur in ipsam naturam subſtantiæ, quatenus esse fundat: quod est simplicissimum, cui & addit ipsa subſtantia, & addunt transcendentia. Et si in conceptum confusum, quod est, resolues: quod etiam est simplicissimum, cui etiam prędicta addunt: Sed occasio errandi multis est, quia in resolutione distincta quęrunt resoluere in vnum Analogia, sicut consueuit resolui in vnum vniuocatione. Ita quòd quęrunt in Analogia, quasi vnum numero terminum, sicut in vniuocis, cum tamen terminus in Analogia sit vnus proportionabiliter tantum. Ita quod & singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptū obiectiuum & mentalem, simplicē, & vnum proportionabiliter. Ita quòd (ut unico verbo rem absoluam) ens esse primo notum: in quod fit omnis resolutio, in quod omnia addunt, per modum Analogi interpretandum est, cū quo stare potest, quòd secundum perfectum adæquatumque cōceptum non abstrahit a naturis ꝑdicamentalibus, sicut nec aliquod Analogum a fundantibus Analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius; ut semper animaduertatur secundum Analogorum morem hæc dici.

Plura nunc non mihi occurrūt ad propositum dicenda: sed prolixior fui acutissimo ingenio tuo: quo ex vnico verbo concepisses cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ. die 27. Februarii. 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniusto raptis, ad Fratrem Thomam Ragusinum ordinis prædicatorum.

Dilecte Filij pijs precibus tuis satisfacere volens, consideraui in literis tuis quæstionem distinctā in quinque articulos circa emptionem raptarū rerum in bello iniusto.

Primus est, an huiusmodi rapta etiā difficillimè reparabilia, sint iudicanda tanquam habita pro derelicto. Ad quem respondetur negatiue: quia nec ueri dñi (quamuis non possint recuperare res suas) abdicauerunt a se dominium illarum: nec ex conditione rei, loci aut temporis derelicto huiusmodi consurgit, ut in thesauris, & similib. Distinguendū tamen esse inter rem & rem, videmus Romæ, qñ ferę, vectes, & id genus reliqua publicè exposita, Romæ nullum inueniētia dominum, quia nullus scit descernere feras suas ab alienis (quum ēt uendentes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidēs & licite emuntur publice. Dixi per accidēs: quia discernere nemo potest cuius fuerint. & publice, ac promiscue quilibet emit, quamuis non dubitetur, quòd pars direptionis Romanę fuerint: hęc enim signa derelictionis sunt.

Secundus est, an rapta a priuatis, possint licite emi post diem seu certum tempus, ut nonnullę leges admittunt. Ad quem respondetur negatiue in foro conscientiæ, quamuis ciuiles leges impunitatē concedant ad euitandas lites. Et ratio illicitæ emptionis

nis in utroque articulo est, qua emitur res aliena sine consensu ueri domini.

Tertius est, an in huiusmodi casib. in ementibus scienter tota resolutio sumēda sit ex intentione utilitatis propriæ, vel domini, ita quòd ementes pro sua totaliter vel principaliter utilitate, sint malæ fidei possessores, ementes autem pro domini principaliter emolumento rectefaciant, pretiumque repetere possint. Ad quē rndet, q̄ p̄ se loquendo nulli licet emere rem alienam sine consensu ueri dñi, & si quis emit; ēt bona fide tenet ad restituendum rē emptam, quam hēt, vero domino, nec pōt pretium solutum petere a uero domino, quia tenetur ad restitutionē nō rōne iniustæ adeptionis, sed rōne rei alienæ, quæ apud ipsum est. Nec hoc est uertendū in dubium loquendo per se, & proprie, Dico aūt, proprie: quia magni refert emere vel redimere, nā emere huiusmodi aliena non licet, redimere autem licet, sed redimit is solus, qui uice ueri domini redimit occupatam ab aliis rem illius, unde non redimit, nisi qui personam ueri domini induens, significatus est uero domino, ut rem suam recuperet redemptionis pretio soluto. Nec solum licet, sed pri⁹ est redimere uiliori pretio huiusmodi res. Emere autem proprie & per se nō licet. Dico autem p̄ se, accidens potest esse licitum, ut si cognoscam res raptas fuisse consanguinei mei, impotentis redimere & destituti oī spe recuperandi res suas, & presumēs gratum esse consanguineo meo, quod ego fruar rebus sic irreparabilibus, emam illas. Sed eorum, quæ contingunt per accidens, non est certa regula.

Quartus est, an dictum cuiusdam doctoris dicētis sic, probabiliter credo, quod totaliter emens paratus reddere uero domino, si comparuerit, credēs tamen quod non comparabit; & consequenter sperans pro se rem habiturum, non peccat: quia uerisimiliter potest de ueri dñi uoluntate presumere, rē in conscientia tutum, & aliis diuulgādum. Ad quē patet ex dictis responsio, s. q̄ nec p̄ se explicitū (qm̄ rōne rei alienę tenetur ad restituendum vero domino sine pretio, quandiu res est apud eum: nec ilsa adeptio caret iniuria, ex eo quod notum emendi est, quòd res est aliena) nec per accidens apparet aliquid speciale excusans adeptionem, quoniam cōmunia tantum proponuntur in articulo.

Quintus est, an emat recte quis ex pietate calices & huiusmodi sacra dedignatus, quod manēt apud infideles, daturus propria authoritate ea occurrenti ecclesiæ, habito pretio. Et huic adiungitur, an dominus talium sit censendus omnino ignotus, stante notitia regionis puta Vngarię. Ad quam respondetur, quod hoc est unum per accidens reddens licitam emptionem. Zelus enim Dei humanis omnib. preferendus efficit, ut licite quis hæc redimat de manibus infidelium redditurus, etsi non illi ecclesiæ calicis dominæ, quę nescitur, attamen ecclesiæ Christi significando ecclesiæ cui datur, ut quantum in se est, & publicet & teneat pro ecclesia cuius erat, & est restitutio pretio redemptionis. Et quamuis non cēsenda sit ecclesia omnino ignota, cuius regio scitur est tamen maior presumptionis locis ex hac religiosa causa uni ecclesiæ de alia quā mihi de cōsanguineo meo, qm̄ vnica dom⁹ est uniuersa p̄ orbē sparsa Christi ecclesia. Hæc sunt, fili charissime, quæ mihi occurrerūt respōdenda. Bene vale, & ora pro me. Romæ die 27. Nouembris, 1529.

Primi Tomi opusculorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xysti finis.

TOMVS SECVNDVS
OPVSCVLORVM THOMAE DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI XYSTI CVIVS SVNT TREDECIM VTILISSIMI TRACTATVS.

1 *De conceptione beatæ virginis.*
2 *De Eucharistiæ sacramento.*
3 *De celebratione missę.*
4 *De valore orationum dictarum ab audientibus missam in die festo.*
5 *De præcepto eleemosina.*
6 *De monte pietatis.*
7 *De cambijs.*
8 *De usura.*
9 *De simonia.*
10 *De usu spiritualium rerum in peccato mortali.*
11 *De noto.*
12 *De solutione maleficij opera malefici ad hoc parati.*
13 *De psalmo beatæ Virginis.*

TRACTATVS PRIMVS
De conceptione beatæ Mariæ Virginis ad Leonem decimum Pont. Max. in quinque capita diuisus.

SVMMARIVM.

1 *De duplici uia discernendi ea quæ fidei sunt, vel ei aduersantur.*
2 *Quæstio de conceptione, quomodo non sit de necessario credendis.*
3 *Quæ de conceptione sententia fidei aduersetur.*
4 *Sententia tenens beatam virginem fuisse in originali conceptam, quam probabilis existat.*
5 *Quantum valeant argumenta quæ tenent oppositum.*

CAPVT PRIMVM.

De duplici via discernendi ea qui fidei sunt. vel ei aduersantur.

EAustum felix q; sit, Leo 10. Pont. Max. q̄ de supremo potestatis tuæ ope prima offerendæ tuæ beatitudini lucubratiū culæ cā sese obtulit. Definitio secretorum Christianæ fidei, q̄ nosse soli Deo natura conuenit, in medium uenit, propositū est, vt decernas in Lateranēsi synodo vtrū Deus beatissimam Virginem Mariā a peccato originali p̄serauerit, an mundauerit. Quocirca duo occurrunt scribenda. Primò, viæ decernendi ea quæ sunt fidei, modique quibus aliquid huiusmodi credendum decernitur, explicabuntur: deinde iuxta singulos

modos per uias ipsas sermonis egressus dirigētur.

Duę sunt uię, quibus decerni pōt religioni Christianæ quid credendum sit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria est diuina reuelatio facta in primis authoribus sacræ Scripturæ contenta in canonicis libris Bibliæ, traditionibusque Apostolorum in symbolo & aliis, quæ constat Ecclesiam per Apostolos suscepisse, ut sacramenta. Reuelatio deinde facta apostolicæ sedi siue cū synodo, siue sine synodo. Hęc enim differentia ad solemnitatem, & congruitatem spectat iudicii apostolici de his quæ sunt fidei, & non ad necessitatem; vt uniuersa testatur Ecclesia, Hæreticos indubiè tenens, qui ab apostolica sede damnatam hæresim sectantur. Reuelatio demum facta sacris doctoribus, his præcipuè, quorū & uita & doctrina approbata est ab ecclesia. Sed est inter hæc distantia multa: quoniam reuelationi contentę in sacra Scriptura, & decretalibus fidei inhæremus tanquam necessariis: ita quòd se hæreticum comprobat quicunque pertinaciter alicui horum aduersatur. Reuelationi autē factæ sanctis quorum doctrinam ecclesia suscipit, tanquam probabilibus inhæremus, vt diu. Augus. Thomasque scripserunt, & magistra rerum experientia cōtinua testatur. Nec refert in sacra Scriptura & aliis, an aliquid sit reuelatū explicitè (vt creatio mundi, incarnatio Verbi Dei, & alia hmōi) an implicitè vt sunt omnia illa quorum oppositа non possunt sustineri cum veritate sacræ Scripturæ & aliorum quę certa fide scimus: nisi p ingenio, labore, rōne, & intellectu opus est, vt manifestētur hæc quę implicitè dicuntur contineri esse necessariò connexa illis in quibus contineri dicuntur. Quo fit, vt in istiusmodi rebus antequam constet quid necessariò cōnexū sit certis & indubitatis fidei traditionibus, vnicuique liceat qđ rōnabilius sibi vī amplecti, sine pertinacia tñ. Et hinc rōnibus locus datur ad ea, q̄ sunt fidei, vt. s. afferantur rōnes ostendentes consona, aut dissona esse fidei, quę in dubiū uertuntur. Propter quod oportet omnes rationes ad ea, quæ sunt fidei non ex solo naturali lumine, sed ex lumine diuinæ reuelationis in prædictis cōtentæ procedere, & diuina reuelationē in p̄dictis cōtenta resoluere. Et ideo non ratio, sed diuina reuelatio, non cuicunque, sed prædictis facta est, cui fides nostra innititur: & secundū eam oportet decernere quicquid in fide decernendum est. Extraordinaria uero uia, qua potest aliquid decerni in fide, esset, si miraculo, quod uerè miraculum esset, Deus attestaretur aliquid ad fidem spectās. Sed hic esset opus cautela magna: tum ex parte operū mirorum: quoniam Angelus Satanæ transfert se in Angelū lucis: & signa & prodigia facere multa potest, q̄ nos vere miracula a solo Deo factibilia putaremus, vt opera sanitatis, & elementorum, & similium. Vnde & Antichristus facturus dicitur tot miracula in oculis hominum, ut si fieri posset, etiā electi fallerentur. Tum ex parte illusionum, ut cōtingit in prestigiis. Tum quia signa Apostoli 1. ad Corint. 14. & beato Gregorio in homilia 10. data sūt infidelibus, nō fidelibus, ecclesiæ uerò tanquā fideli, non infideli data est reuelatio prophetica & apostolica. Vnde uia signorū etsi est a Domino data Marci, ult. propter infideles & ab ecclesia approbata quo ad fidem personalem, scilicet dicentis se missum a Deo, vt in c. ex iniuncto. extra de hære. tamen nisi coram Ro. Ecclesia euidentissime fieret, uerum & indubitatum non mirum, sed miraculū expresse ad testificandum hoc esse uerum, nō deberet Romanus pontifex determinare aliquā fidei ambiguitatem ex hac vita. Et rō est, qa habemus a Deo ordinariā uiā decretorū fidei in tm ut si Angelus de cœlo oppositū huius ordinariæ uiæ diceret, nō eēt ei credendū, vt Apostolus dicit ad Gal. 1. Accedit ad hæc, q̄ miracula q̄ ab ecclesia suscipiuntur in canonizationibus Sanctorum, q̄ tñ maxime authētica sunt, quum humano testimonio innitant (eorum. s. qui testantur) non omnino certa sunt: quoniam scriptum est: Omnis homo mendax: licet sint certa more humano, fidei autē Christianę certitudo non humano more certa esse dēt, sed infallibile omnino dēt hre testimonium: quale nullus homo, sed solus Deus prestare potest. Vnde & Petrus Apostolus celestis uocis in trāsfiguratione Domini a se auditæ proprio testimonio tāquā humano vtens, subiungit. Et habemus firmiorem p̄pheticum sermonem, subiungendo q̄ non voluntate humana prophetia allata est. diuino ergo testimonio, non humano certitudo haberi dēt in decernendo iudicialiter res fidei.

Ex dictis autem patet, non solū decernendi uia duplex; sed & modus duplex, quo credendum esse decerni potest. Nam quædam decernuntur credēda tanquam necessario credēda, ita quod contrarium sentiens est hæreticus; quædam uero tanquā p̄babiliter & pie credenda, ita quod contrariū sentiens non est hæreticus, vt de assumptione beatæ Virginis cum corpore, & sanctificatione eius in utero matris, & aliis huiusmodi cōmunis ecclesiæ pietas probabiliter credit. Ratio autem quare oīs uia tam ordinaria, quam extraordinaria decernendi ca, quę sunt fidei, sola reuelatio diuina est, in prōptu est: quia scilicet ea, quæ sunt fidei, lumē humanæ mentis excedunt, & ex solo diuinæ uoluntatis beneplacito dependent huiusmodi singularia. Scriptum est autem, quod quæ sūt hominis nemo nouit nisi spiritus hominis, & quæ sunt Dei, nemo nouit nisi spiritus Dei, & cui uoluerit Spiritus reuelare. Hæc de primo.

CAP. II.

Quæstio de conceptione q̄ūo non sit de necessario credenda.

Dictis autem viis incedendo, vt propositū deinde fuit, manifestatur primo, qd' neutra pars quæsiti ut in dubium uertitur, est necessario credēda. Et ratio est, quia neutra in sacra Scriptura certisque fidei dogmatibus necessariis explicite habet, & utraque pars sustineri potest cum veritate sacræ Scripturæ reliquisque necessario creditis a Christi fidelibus. Et de parte quidem illa, quæ tenet beatā Virginem a peccato originali mundatam, certum est q̄ fidei consonat, tum qm̄ uniuersales propositiones de peccato originali in oībus purè hominibus, in sacra Scriptura hñr: ut patet ad Ro. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniam uniuersali redemptioni Christi in sacra Scriptura traditæ consonat, tū qm̄ innumera sacrorum doctorum & sanctorū multitudo hāc partem explicite tenuit, ut infra patebit. De parte autem altera credente. s. beatam Virginē præseruatam a peccato originali, licet quidam scripserint, quod contrariatur sacrę Scripturæ & determinationi ecclesiæ, quidam autem quod nō: mihi tamen theologorum minimo distinguendum uidetur circa sensum huius opinionis. Nam pōt dupliciter intelligi. Primo, ut beata Virgo sit præseruata totaliter a peccato originali, ita quod fuit exempta ab omnibus ad dictum peccatum spectātibus. Secundò, ut beata Virgo sit præseruata a sola macula peccati originalis per infusionem gratiæ personalis.

nalis. Est aũt inter istos duos sensus maior distãtia, qua inter cœlũ & terrã. Nam cum aĩa alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatum, non solum macula originalis peccati contrahitur, sed in primo instanti, in quo anima rõnalis creando infunditur, & infundendo creatur, prius ſm naturæ ordinem caro seu materia, cui aĩa infunditur, est infecta; vtpote genita ex cõmixtione vtriusque parentis. & ꝓpterea aĩa, quæ infunditur illi carni, cõtrahit maculam ĩ seipsa originalis peccati, qa infunditur carni ĩfectę: neq; solã maculã ex carnis infectione contrahit persona in vtero genita, sed multa alia, ſ. reatũ clausæ cęli ianuæ, fomitem peccati, & pœnam mortis temporalis; ita quòd infecta caro, cui infunditur, anima est, in qua fundatur rõ non potentiæ contrahẽdi originale peccatum, sed rõ contracti in propria persona debiti, ꝙ contrahatur in anima rõnali sua peccatum originale, & secundum maculam, & secundum reatum pœnarũ spiritualis & temporalis, immo est talis carnis infectio peccati originalis initiũ inexistẽs in persona, q̃ tunc simul concipitur, & cõcepta est. quocirca positio dicens beatam Virginem prẽseruatam totaliter a peccato originali, dicit ipsam non contraxisse carnẽ suẽ infectam: ac per hoc non solum sine macula peccati conceptã & reatibus & fomite: sed ẽt sine debito in propria persona habẽdi hęc. positio uerò dicens beatam Virginẽ p̃seruatã solum a macula peccati originalis, & iis quæ macula sunt inseparabilia (vt est reatus æternæ pœnę damni) nõ negat beatam Virginem carnem habuisse infectã: ac per hoc in propria persona debitum contrahendi maculam originalis peccati, & quoad maculam, & quo ad reatus omnes & fomitem: sed præseruante Dei gratia, non redundauit in animã illius macula peccati originalis, licet redundauerit & fomes, ligatus tamen, per gratiam & reatus clausę ianuæ uitæ æternæ, & mortis temporalis: quia hæc pœna, ſ. mortis, erat naturę ex parte carnis; illa, ſ. clausæ ianuę erat naturę ex parte temporis: quia ſ. Christus adhuc non aperuerat per suam mortem ianuas paradisi clausas per originale peccatũ: & similiter fomes ex parte carnis se tenet.

CAP. III.

Quænam de conceptione sententia fidei aduersetur.

INter has igitur opiniones hęc mihi videtur quo ad fidem differentia, quòd positio dicens beatã Virginem esse præseruatam à peccato originali & reatibus, &c. est contraria fidei catholicæ: quoniã repugnat his, quæ in sacra scriptura & alijs documentis fidei certis & necessarijs continẽtur. Oportet nanque de beata Virgine firmiter credere, quòd Christus est mortuus pro ipsa, & quòd ipsa est mortua morte peccati: quoniã in sacra scriptura habetur ista conditionalis, Si Christus est mortuus pro omnibus, omnes mortui sunt; vt patet; secundæ ad Corinth. 5. cap. Constat enim quòd omnis conditionalis vera est necessaria: & quòd à destructione consequentis ad destructionem antecedentis valet argumentum. Formata ergo ratione clare apparebit, Scripturam esse falsam, & fidem nostram procedendo sic: Si Christo mortuus est pro omnibus, omnes mortui sunt: sed per istam positionem, Non omnes mortui sunt, quia beata Virgo non est mortua morte peccati: ergo Christus non mortuus pro omnibus: quod est manifesta hęresis. Non potest hic locus glossari, quod omnes distribuat generaliter, & quod patitur exceptionem, & similia: quoniam constat quod in hac propositione illud signum, Omnes distribuit pro omnibus sine ulla exceptione: quorum hęreticum constat esse, dicentem Christum non esse mortuum pro omnib. sua ulla exceptione. Nec etiam põt negari, quin de morte peccati sit sermo in consequenti, vnde Augustin. in 6. contra Iulianũ, tractans hæc uerba Apostoli, concludẽdo dicit hæc uerba. Cõsequẽs ergo esse voluit ut oẽs intelligantur mortui, si pro oĩb. mortuus est. Quia ergo non in corpore, restat vt in peccato mortuos esse oẽs, pro quib. mortuus est Christus, nemo neget, nemo dubitet, nisi qui se negat, aut dubitat esse Christianum. Hæc ille. Vnde cũ opinio illa neget B. Virginem mortuã morte peccati, ac per hoc Christum non mortuu esse pro ipsa, sustineri iudicio meo nõ põt. Et ne longi⁹ protrahatur, hoc oportet summarie ante oculos habere, ꝙ istę quinq; propositiões sunt omnino cõfitendæ, scilicet, Christus nfortuus est pro beata Virgine: beata Virgo est aliquo modo mortua morte peccati: beata Virgo est reconciliata Deo per Christum; beata Virgo est redempta per mortem Christi, beata Virgo etiam post sanctificationem sui, nõ nisi per Christi mortem aditum habuit paradisi apertum. Quib. adduntur aliæ aut per se notæ (.ſ. quòd omnis reconciliatus fuit inimicus, & ꝙ B. Virgo mortua est morte temporali) aut determinatè per ecclesiam, scilicet, omnis homo redemptus a Christo fuit uerè captiuus, & mors est pœna peccati originalis. Primam. n. harum refert Augusti. ad portam de origine animæ a papa Zozimo decretam, dicẽs, In epistola Zozimi sic legitur: nullus, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur: nec redemptus dici põt, nisi qui vere per peccatũ fuit ante captiuus, sicut scriptum est, Si vos filius liberauerit, uerè liberi eritis. Et subdit, In his uerbis Apostolicæ sedis tam antiqua atque fundata certa & clara est fides catholica, vt nefas sit illa dubitare Christiano. Hæc ille. Secundam vero, ſ. quod mors est pœna peccati originalis, constat decretam esse a cõcilio Miletano: vt patet de consecr. distin. 4. cap. placuit, Vnde patet quòd distinctio illa de redemptione præseruatiua, vel liberatiua, quo ad homines reprobata est, per Rom. Ecclesiæ determinationẽm, quamuis S. Bernard. super canticis sermone 22. illam vsurpauerit quo ad Angelos. Sunt & aliæ vniuersales propositiones certæ & indubitatæ, scilicet per vnum hominem peccatum transit in omnes, & per peccatum mors, ad Rom. 5. Et omnes in Adam peccauerunt, ad Ro. 3. Et quisquis hominẽ alium esse putat cui necessaria non fuerit remissio peccatorum, excepto vno Mediatore, contrarius est sacræ Scripturæ, inquit Aug. in li. de perfectione iustitiæ. Et solus Christus habuit similitudinem carnis peccati. Et alię huiusmodi, quę aut nullo modo, aut vix possum saluare ab huiusmodi opiniõe, si tamen opinio nominanda est, quum videatur manifestus error in fide. Vnde Xystus 4. in extrauaganti, graue nimis. de hac positione non se impediuit, sed solum de præseruatione beatæ virginis a macula peccati originalis, vt expresse patet legenti illam. Damnanda ergo videtur specialiter positio', quæ assereret beatam Virginem totaliter præseruatam a peccato originali, ut scilicet nihil eius incurrerit, quamuis neminem adhuc sciam hoc tenuisse.

In secundo autẽ sensu intellecta opinio de præseruatione beatę Virginis, scilicet quòd præseruata est a macula peccati originalis, & non ab infectione carnis, ac per hoc nec a debito in pro-

pria persona illius maculæ, nec à fomite & pœnis, non est contraria sacræ Scripturę, nec determinationi ecclesiæ, nec aliqbus necessario creditis, quoniam beata Virgo preseruata ex speciali preuentione gratię à macula originalis peccati, & habens cætera quę diximus, non est extra latitudinem mortuorum inimicorum, indigentium remissione peccatorum, captiuorũ, habentium carnem peccati, obnoxiorum morti & clausuræ cœli. Et cõsequenter nõ est extra latitudinẽ eorum pro quibus Christus mortuus est, reconciliatorum, liberatorum, redemptorum, mundatorum, introductorum denique per Christi mortem in vitam ęternam animæ & corporis. Et in promptu ratio est: qa ex eo quòd habuit carnem infectam cum fomite ligato & reatibus, egebat futuro remedio per incarnationẽ & mortem Iesu Christi exhibendo. Et ex eo quòd in propria persona habuit debitum contrahendi maculam originalis peccati imò initium, vnde redundare in animam suã debebat originalis peccati macula, gratia illa quę preueniendo sanctificauit eam, ligãdo etiam fomitem habuit rationẽ gratię mundatiuę, reconciliatiuę, redemptiuę, &cę. Liberans nanque animam à macula non actualiter habita, sed ex propria carne tunc debita, & in eadem carne tunc initiata, non extra latitudinem liberantium à peccato, mundantium à sorde, redimentium à captiuitate. Neque enim vno modo tantum quodlibet horum dicitur, sed latitudinem habet. Dicitur nanque captiuus non solum qui totaliter in captiuitatem est redactus: sed q cœpit in sui aliqua parte duci in captiuitatem & obnoxius est captiuitati. Et similter dicitur mors peccati, nõ solum ipsa actualis mors, sed debitum & initium in propria persona habendi illam. Et similiter dicitur à peccato originali mundatus, non solum qui à contracta actuali macula mũdatus est: sed qui à macula quidem in debito & initio in propria persona fundato, & relinquis tot quasi partibus peccati originalis actualiter contractis mundatus est: & sic de alijs. Nec putet quisquam de mea hæc phantasia me proferre, sed videat diuum Tho. in Prima secundę, quęst. 81. art. 3. (vbi inter alia tractat etiam illud ad Rom. 5. Per vnum hominem peccatum trãsiit in omnes, & per peccatum mors, sustinentem q per mortem sufficit intelligere debitum, seu rarũ in propria persona mortis, quamuis nunquam actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur (q cũ Apostolus duo simul dicat) scilicet q in omnes peruenit peccatũ & mors sicut secundu scilicet mors sufficienter saluatur, exponendo mortem vel in actu vel in debito in propria persona, ita & primum scilicet peccatum, saluatur exponendo peccatum in actu, vel in debito in propria persona. Dixit aũt toties in propria persona: quoniam si debitum aut initium peccati originalis nõ ponitur proprium illius, qui concipitur, sed commune, iam non saluaretur, q illa persona esset mortua, redempta, reconciliata, &c. Nec esset formalis differẽtia inter errorem Iuliani contra quem scribit Augus. ponentis per gratiam redemptionis Christi filios Christianorum preseruatos à peccato originali, quod habebant in debito communi. sed esset materialis differentia, quia ille gratiam preseruationis cõmunem Christianorum filius potuisset, hic autem poneretur propria vni. Saluatur quoq; manifeste in hac positione singularis prerogatiua Iesu Christi, q solus cõceptus est sanctus, & non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati: non solum ea ratione, quia ipse exvi, seu natura suę conceptionis, quę natiuitas in utero uocatur, sanctus nascebatur (iuxta uerbũ Gabrielis ad beatã Virginẽ. Qd ex te nascetur, sanctũ) sed ẽt quia beata Virgo concepta est cum carne infecta, sed cum anima sancta ex gratia impediente redundantiã infectę carnis in maculam aiæ. Saluãtur & oẽs uniuersales propositiões in Scriptura & ecclesię determinationibus ut facile puto apparere exercitatis ingenii ex dictis. Nec obstat dictus si obiiciatur qđ reatus & fomes dicti consequuntur infectam carnẽ mediãte macula in aĩa: ac per hoc si macula non est subsecura, nec ista sunt secura, immo videtur quod sine maculę incursu, iniustè aĩa rea remaneat, quum pœnæ proprię culpæ originalis tñ sint pœnæ. Hoc inquam non obstat; quia mediatio maculę, licet sit ordinaria, non tamen est sic necessaria, vt impedita macula oportet impeditam esse consecutionem aliorum omnium: sufficit. n. q omnium horum communis radix, s. infecta caro, sit in instanti illo, quo anima infunditur infectæ carni. Nec est iniustum quòd habenti culpam in proprio debito & initio, actualis culpæ incursus impediatur & reatus pœnarum naturæ remaneant: quoniã extra propriam culpam originalem omnino non est qui in proprio debito & initio illam habet.

Et quoniam in hoc sensu prædicatur hodie beata Virgo preseruata a peccato originali ab his qui dicunt ipsam sine originali peccato conceptã, ita quod per peccatum originale intelligũt maculam peccati originalis, ut patet ex prædicta bulla, seu extrauagãti Xysti quarti edita in fauorem huius opinionis de preseruatione a macula originalis peccati. & ex studio Scoti in 3. sent. dis. 3. q. 1. ad hoc tendentis, ut a culpa, offensa inimicitiaque animã beatæ Virginis in conceptione præseruaret: a qua pueri nunc per Baptismũ, & olim per circũcisionẽ liberi sunt effecti. Et ex defensionibus Francisci de Maironis in 3. sent. dis. 3. q. 2. in quibus conatur saluare sanctitatẽ formaliter, cuius sola est anima susceptiua in beatæ uirginis conceptione præoccupantem peccatum originale: idcirco, quum de duabus opinionibus de conceptione beatę Virginis erit reliquus sermo, an mundata, an præseruata fuerit ab originali peccato, de ipsa macula originalis peccati intelligendus est, Quocirca coercendę sunt pdicatorum linguæ, scriptorumque manus in hac quæstione, & neutram debent dãnare partem ut erroneam, ut fidei, vt sacræ scripturæ, aut ecclesię determinationi contrariam: sed sobriè scribere & loqui debent, & nõ plus sapere, quam oportet, iuxta apostolicę sedis præceptum a Xysto quarto editum.

CAPVT HIII.

Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali peccato conceptam quam probabilis existat.

QVum igitur neutra pars sit necessario credẽda, oportet uidere, altera an utraque sit probabilis. Quod enim pars illa quæ tenet beatã Virginem esse a peccato originali mundatam, probabilis sit, ex eo patet quod tot sancti doctores, & tot illustres doctores in Theologia, & in iure canonico, qui scripserunt, hanc partem non in communi, sed in singulari nominatim de beatissima Virgine Maria loquentes docuerunt. Et ne fingere videar, nominatim sanctos in suis locis afferre censui, ita ut eorũ nõ solum noĩa & loca, in quibus hæc scripserũt, sed uerba afferantur. Occurũt ergo qndecim sãcti.

Sanctus Aug. super psal. 34. dicit, Adam est mortuus propter peccatum, Maria ex Adam mortua est propter peccatum, caro autem Domini ex Ma-

ria

ria mortua est propter delenda peccata. Et in libro secundo de Baptismo parvulorum dicit, Solus ille homo factus manens Deus peccatum nullum umquam habuit, nec sumpsit carnem peccati, quamuis de materna carne peccati. Et in lib. 10. super Genesim ad literam dicit, Corpus Chri quamuis ex carne fœminæ assumptum sit, quæ de illa carnis peccati propagatione concepta fuerat: tamen quia nō sic in ea conceptum fuit, quomodo fuerat illa cōcepta, ideo ipsum non fuit caro peccati sed similitudo carnis peccati. Sanctus Ambrosius super, Beati immaculati, dicit, Venit Domin⁹ Iesus, & in carne, quę peccato in matre fuerat obnoxia, militiam virtutis exercuit.

Sanctus Ioannes Chrisostomus super Matthæū dicit, Quamuis Christus non esset peccator, naturam tamen humanam de peccatrice susceptit.

Sanctus Eusebius emissenus episcopus in secundo sermōe Natiuitatis Domini, qui incipit, Nostis charissimi, ait: A peccati originalis, nexu nullus immunis existit, nec etiam ipsa genitrix Red.

Sanctus Remigius super Psalmum, Deus Deus me⁹ respice, dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, ita vt ex ea conciperetur sine peccato homo Christus Iesus.

Sāctus Maxim⁹ in sermone de assumptione beatę Virginis dicit, Beata Virgo gloriosa fuit in vtero matris sanctificata ab omni contagione originalis culpæ antequam nasceretur, & per Spiritum sanctum mundata.

Sanctus Beda in homilia super, Missus est. (& hē tur in glossa ordinaria) dicit spiritussanctus supueniens in Virginem mētem eius ab omni vitiorum sorde castificauit, & ab omni æstu concupiscentię carnalis cor eius temperauit atq; mundauit.

Sāctus Anselmus in libro, Cur Deus hō, c. 16. dicit, Licet ipsa Christi conceptio munda sit, Virgo tamen ipsa vnde assumptus est, in iniquitatib. concepta est, & in peccatis concepit eam mater eius.

Sanctus Bernar. in Epistola ad Lugd. dicit, Beata Virgo post cōceptum in vtero iam existēs sanctificationem accepisse creditur, quę excluso peccato sanctam fecerit natiuitatem, non conceptionem.

Sāctus Erardus episcopus & martyr in sermone natiuitatis beatæ Virginis dicit, O felix puella, quę concepta in peccato purificatur ab omni peccato, & filium concipit sine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis minorū in sermone de natiuitate beatę Virginis dicit, Beata Virgo fuit in utero matris à peccato per gratiā sanctificata, & sine peccato nata.

Sanctus Thomas de Aquino in 3. par. q. 27. ar. 2. dicit, Beata Virgo Maria, quia fuit concepta ex commixtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonauentura ordinis Minorum in 3. sen. di. 3. q. 1. art. 2. dicit. Dicendum est q̄ beata virgo fuit cōcepta in peccato originali, & quod eius sanctificatio subsecuta est peccati originalis cōtractionem. Hic modus dicendi est communior, & rōnabilior & securior. Communior, quia fere oēs id tenent. Rationabilior quia esse naturæ præcedit esse gratię, &c. Securior quia magis consonat fidei pietati, & sanctorum authoritati, &c.

Sanctus Bernardinus ordinis Minorū in sermonum suorum opere tertio incipiente, Ignis à facie eius exarsit, in tractatu de beata Virgine, sermone quarto, incipiente, Sicut sol oriens mundo, dicit, Tertia fuit sanctificatio maternalis, & ista remouet A culpam originalem, confert gratiam, & remouet pronitatem ad peccandum tam mortaliter, quam venialiter, & hęc fuit in Virgine matre.

Sāctus Vincentius confessor in sermone de cōceptione Virginis dicit Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, sed eadem die & hora statim post animationem fuit per sanctificationē a peccato contracto mundata.

Præter dictos autem sanctos multitudo magna antiquorum conuenit dicens in indiuiduo beatā Virginem conceptam in peccato originali, quorū dicta aut in fonte, aut in libris domini Ioannis de Turre Cremata, & magistri Vincentii de Castro nouo, de conceptione Beatæ Virginis compilati, unde sumpta sunt inuenire quilibet potest.

B Hi sancti atque doctores probabilem valde reddunt fidem credentium, beatam Virginem in originali peccato conceptam.

Et Quia authoritates istę non de humano genere, aut Christianis in communi, sed de beata Virgine in indiuiduo expressa loquuntur, ideo glossa illa, qua Sanctorum authoritates intelligendæ, dicūtur de lege cōi, & non de priuilegio singulari, locum hic nullum habet, tum quia glossa huiusmodi de lege communi, aut priuilegio locum habere potest, quando est sermo in communi, seu uniuersali (propter qđ non attulit uniuersales propositiones Sāctorū solum Christum a peccato originali excipientium) sed quando est sermo de aliquo singulari indiuiduo nominato, locum nō habet glossa, quod intelligatur de lege communi: nisi hoc (scilicet sermonem esse, quantum est ex lege communi), specificetur, vel ex ignorātia, aut malcuolentia, aut dissimulatione hoc procedat, quę ola longe a sanctis, & eorū authoritatibus allatis esse constat. Tum quia ex eo quod sancti doctores B. Virginem in particulari explicant, subiacere legi cōi in conceptione cū peccato originali, & excipiūt ipsam B. Virginem a cōi lege, aliorū in durationē peccati originalis (qa dñt ipsam ex priuilegio sanctificatā in vtero) constat q̄ sancti & doctores antiqui B. Virginis priuilegia seruati nullum de præseruatione eius a D macula originalis peccati priuilegium admiserūt.

Excludunt quoq; dictæ authoritates glossam aliam, (. de facto, vel ex debitis, vel (& in idem redit) quantum est ex se, vel ex causa extrinseca. Quasi sancti intenderint quod beata Virgo incurrerit peccatum originale nō de facto, sed de debito: hoc est qa debuit cōtrahere originalem maculam, sed nō contraxit de facto, similiter quòd quātum est ex se, beata Virgo contraxisset peccatum originale, sed de facto non contraxit ex causa extrinseca, Deo, scilicet præseruante per suam gratiam. Hanc, inquam, glossam excludunt, Tum quia ly de debito, & ly quantum est ex se, est conditio fm quid aut diminuens: qm̄ habens aliquid quātum est ex se, uel de E debito non hēt illud simpliciter & absolutè, sed si solum ex debito hēt, secundum quid hēt: & si solū quantum est ex se hēt, non hēt illud, sed oppositū illius. Sancti autem & doctores dicunt quod beata Virgo habuit peccatum originale sine ulla conditione secundum quid, aut diminutione, ac per hoc simpliciter & absolute. Tum quia non deerant uocabula sanctis & doctoribus, quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non peccatum ipsum explicarent. Tum quia petendum est ab iis, si verba ista, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & similia, non explicant quod ipsa de facto contraxit originale peccatum, quibus uerbis

uti

vti debebant sancti, & doctores ad hoc explicãdũ. F In his nanque explicatur persona B. Virginis nominatim, vt subiectum originalis peccati: explicatur tempus conceptionis, explicatur originale peccatum, explicatur factum per lv concepta est, contraxit, & similia, quid vltra debuit apponi? Et si ista hic non significant, consequens est, vt dicentes oppositum. s. Beatam Virginem non esse conceptam in peccato originali, non significant hoc, quod dicunt. Fatuæ ergo atque temerariæ sunt huiusmodi non extensiones, sed corruptiones authoritatum, locutionumque Latinarum.

Repellunt ẽt dictę authoritates glossam de conceptione ante infusionem animæ, vel in ipso instãti infusionis animæ, quasi Sancti, & doctores intẽdãt, ꝙ beata Virgo fuit concepta in peccato originali, quo ad conceptionem ante infusionem aĩæ, & non quo ad conceptionem in infusione animæ. Tum qm̃ sancti, & doctores ita loquuntur de conceptione beatæ Virginis in peccato originali, sicut de conceptione aliorum hominum per commixtionem seminum genitorum. cõstat aũt, ꝙ sermo semper est de conceptu in infusione animæ: ergo. Tum qm̃ ante infusionem animæ non habet locũ peccatum originale, qm̃ sine anima rationali non inuenitur culpa originalis. Tum qm̃ loquuntur de beata Virgine, cõstat autem quòd ante infusionem animę nõ erat beata Virgo: Restat ergo, vt sola illa stultitia pro glossa Sanctorum, & antiquorũ doctorum admissione digna sit. s. si Sancti, & prisci doctores nunc essent diceret oppositũ. Hanc ergo glosi. ita verã putauerim, quẽadmodũ verũ puto, quod si Christus nunc in terris conuersaretur, mutaret doctrinam fidei suæ, vt cõformaret se populis, &c. Stant igitur solidæ allatæ Sanctorum, & doctorum authoritates ad sustinendum beatam Virginem conceptam esse in peccato originali, & propterea rationabilem probabilemque esse partẽ illam constat.

CAPVT V.

Quantum ualeant argumenta tenentium Beatam Virginem ab originali fuisse præseruatum.

Alterius autem partis (.s. ꝙ beata Virgo preseruata est de specialissima gratia à macula peccati originalis) probabilitas affertur ex nouẽ: ex authoritate doctorum multorum, ex determinatione synodi, ex occultu ecclesiastico, ex indulgentia concessa, ex cõmunitate sequacium, ex scãdalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Quæ sigillatim examinanda sunt pro veritatis honore.

Doctores tenentes beatam Virginem esse p̃seruatam sunt numero infiniti, si ad modernos spectemus. Paulo ante tñ aliqui, licet pauci fuerint, vt Scotus, Franciscus de Maironis. Et beatæ Brigidæ reuelatum dicitur beatam Virginem præseruatam esse ab originali peccato.

Sed hæc probabilitas valde exigua est: tum, quia K est contra tot Sanctos, & nullus est inter istos Sanctus. Sanctæ aũt Brigidæ e regione ponitur Sancta Catharina de Senis, quæ dixit sibi reuelatum esse oppositum, vt refert Archiepiscopus Florentinus in 1. par. Summæ suæ, titu. 7. cap. 2. circa finem.

Et maiori fide digna vr̃ Sãcta Catharina, quia canonizata est sicut ceteri sancti: sancta vero Brigida canonizata est tempore schismatis, quo nullus habebatur certus, & indubitatus Papa, à Bonifacio in sua obedientia nono. Tum, quia in ijs, quæ sunt fidei, magis sentiendum est cũ antiquis, quàm cum modernis. Tum quia ipse Scotus, qui primus doctor, aut inter primos introducit hanc opinionẽ, timet hanc opinionem sequi. Nam in 3. sent. dis. 3. q. 1. post tractatas de conceptione Virginis cũ peccato, aut sine peccato originali opiniones dicit, Quod autem horum factum sit, Deus nouit, si authoritati ecclesiæ, vel authoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile quod excellentius est attribuere Mariæ.

Quod aũt noui sint omnes doctores, hanc opinionem tenentes patet, ex eo, ꝙ magister sent. de Sanctorum testimonio in re hac dicit in 3. dist. 3. Sanè dici potest, & credi oportet iuxta Sanctorũ G attestationis conuenientiam, ipsam (.s. carnẽ Christi) prius peccato fuisse obnoxiam sicut & reliqua virginis caro: sed sancti Spiritꝰ operatione ita mundatam, vt ab omni peccati contagione immunis vniretur verbo, Hæc ille. Et S. Bonauẽtura in 3. sẽn. dist. 1. q. 1. loquens de authoritate sanctorum dicit, Nullus aũt inuenitur dixisse de ijs, quos vidimus, & audiuimus auribus nostris beatam Virginẽ fuisse ab originali peccato immunem in sui cõceptione. Et Adam angelicus in 3. sent. dist. 3. dicit, Si credendum est dictis sanctorum, tenendũ est, beatam Virginem fuisse conceptam in peccato originali, & nullus sanctorum inuenitur dixisse cõtrarium. H Hæc ille. Et ipse Franciscus de Maironis, in 3. dis. 3. q. 2. ar. 4. dicit, quòd non obstante ꝙ B. Virgo fuerit præseruata à peccato originali, propter dicta tamen sanctorum possumus dicere ꝙ aliquo modo peccatum originale cõtraxit. In quib. verbis ipsemet ostendit, ꝙ dicta sanctorum cogunt ad confitendum peccatum originale in beata Virgine. ipse enim labor istorum ad glossandum dicta sanctorum testatur, ꝙ sancti contrariam suæ opinionis sonant. Quamuis vanus sit eorum labor, nisi ad authoritates sanctorũ, quæ in cõi de humani generis originali peccato loquuntur, referatur. Illæ nanq; I quæ de originali peccato in Beata Virgine indiuiduo contracto loquuntur, glossari nequeunt, vt patet ex dictis. Propterea non est mirum, si nullus Sãc. nullus illustris doctor antiquus pro hac parte afferatur, nisi fortè à falsarijs. Vnde authoritates quorundam sanctorum, (.s. Aug. quum de peccatis agitur de Maria propter honorem Dñi, nolo hĩe quæstionem. Et Anselmi, decuit, vt mater Domini ea puritate niteret, &c. Et s. Thom. in 1. sent. Immunis fuit ab omni peccato, &c. & si quæ sunt similes quæ pro hac opinione afferuntur) licet scholastica disputatione non sint indignæ, à iudicio tamen veritatis procul esse debent, quoniam non dictis facilè veras glossas & expositiones rationabiles habentib. extorqueri debet hęc singularis veritas, sed debent afferri authoritates sanctorũ, & antiquorũ non in genere, sed in specie peccati originalis maculam negantes à beata Virgine, non tpe conceptionis Iesu Christi, sed tpe conceptionis proprię, K vt nos fecimus pro opposita opinione, prætermittendo cõmunia. Constat nihilominus allatos ties sanctos expresse docuisse beatam virginem cum peccato originali conceptam, vt patet ex allegatis.

Determinasse quoque dicitur Basil. synodum in sessione 36. pro hac opinione in hęc verba, Nos diligenter inspectis authoritatibus & rationib. &c. doctrinam illam asserentem gloriosam virginem præueniente & operante diuini numinis gratia, singulari nunquam actualiter subiacuisse originali peccato, tanquam piam, & consonam cultui ecclesiastico, fidei catholicæ, rectæ rõnis & sacrę Scri-

pturæ

pturæ ab omnibus catholicis approbandam foret tenendam & amplexandam diffinimus & declaramus, nullique de cætero licitum esse in cõtrarium p̃dicare seu docere. Hæc ibi Anno Domini, 1439. 15. Cal. Octobris.

Sed isthæc determinatio multo minus prodest quam prima: tum quoniam congregatio illa Basi. tunc temporis non erat synodus, nec Concilium, sed erat scihsmatica: vtpote scissa à capite Ecclesiæ Eugenio quarto: vt patet ex ordine sessionum: nã in 34. sessione, 7. Cal. Iulij deposuerunt de facto Eugenium. Et post in sessione 36. 15. Cal. Octobris sequentis determinarunt de conceptione. Vñ hinc non nisi synagogæ Satanę authoritas afferri põt; q̃ licet etiam ipsa verba allata contraria dictis Sãctorum, vt in suprà allegatis patet, manifestent, vniuersalis tamen ecclesia adorans tunc & post continuè vsque hodie dictum Eugenij: & Nicolaum quintum eligens ac suscipiens superstite antipapa Basil. conciliabuli Amadeo locupletior testis est. Quocirca allegare Basilienſem synodum pro tempore illo, quo fuit schismatica, perinde est ac si allegaretur Pisanum nupetrime contra Iulium secundum celebratum cõciliabulum: quod vidimus omnes, & manibus tetigimus fuisse scismaticum. Tũ quoniam dicto conciliabulo è regione opponitur verum ac venerandum Cõcilium ex Ferraria in Florentiam translatum Grecorum & Latinorum sub prædicto Eugenio quartò: vbi inter dogmata fidei traduntur hæc verba, Firmiter credit, profitetur, & docet sacrosancta Ro. Ecclesia, neminem vnquam ex viro fœminaque conceptum à diaboli dominatu fuisse liberatum, nisi per fidem Mediatoris Dei & hominum Iesu Christi Domini nostri: qui sine peccato conceptus, natus, & mortuus, humani generis peccata delendo, solus sua morte prostrauit, & regni cœlestis introitum, quod primus hõ peccato proprio cũ omni sua successione perdiderat, reseruauit. Hæc ibi. Quę pro tanto inducta sunt, vt appareat, quòd illo tempore, quo res in quæst. erat, vniuersalis ecclesia solum Christum excepitur ab originali peccato, quod non erat dicendum, si beata quoque Virgo excipienda esset.

Ecclesiasticus deinde cultus affertur, quod iam per omnes fere Ecclesias Latinas festum cõceptionis nõ sanctificationis celebratur, insinuando per hoc, quòd non sanctificata est à peccato originali: sed concepta est sine illo beatissima Virgo.

Sed hęc probabilitas dupliciter deficit. Primò, quia multæ ecclesiæ sunt per orbem diffusę celebrãtes in illo die sanctificationem non conceptionẽ. Et in hoc Ecclesia vnumquenque in suo sensu abũdare permittit. Secundò, quia constat quòd quibuscunque catholicis celebratur hoc festum, celebratur ratione sanctificationis beatę Virginis in vtero matris, siue illam sanctificatio fuerit præueniens, & quasi præoccupans peccati originalis actualem incursum, vt opinio ista dicit: siue fuerit mundans ab originali peccato iam contracto, vt altera dicit opinio. Quocirca omnes conueniunt in sanctificatione beatæ Virginis; & quòd fuit in vtero & q̃ est rõ celebritatis iuxta illud, Tu solus sanctus, Mariam sanctificans. Licet differant in effectu sanctificationis an s. preseruauerit, an mũdauerit à macula. Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis sub nomine sanctificationis, vt nomen consonaret rei.

Indulgentia verò concessa nihil confert huic opioni sicut nec festi celebritas: quia ad honorẽ beatæ Virginis ob gratiam propriæ sanctificationis in vtero fertur, relinquendo ambiguũ an præseruans à macula, an mundãs fuerit gratia illa vt dictũ est.

Quòd autem iam cõmunis facta sit hodie ista opinio (ita vt omnes ferè catholici Latinæ ecclesię arbitrentur obsequm se p̃stare Deo in huiusmodi sequela opiniõis) ex eo reddit opinionẽ ꝓbabilẽ, qa probabile est q̃ multis videtur. Sed ꝓbabilitas hęc vulgarem authoritatem non excedit, & eisdẽ contra ponitur, quod probabile in veritate est, qđ videtur sapientibus qui ut patet ex supradictis, cõtrariam secuti sunt opinionem. Vulgus autem ꝓbabile in apparentia non in ueritate constituit.

Quia scandalosa deinde dĩ opposita opinio, & piarum aurium offensiua à multis etiam vniuersitatibus Theologorum, probabilis redditur ista opinio. Sed quoniam vniuersitates contra tot Sãctorum & communem priscorum doctrinã in his, q̃ sunt fidei, præsumptuosæ sunt, & scandalum hoc non actiuum, sed passiuum insipientium esset, declarata eis veritate, ideo nihil ex hoc probabilitate sortitur opinio hæc nisi apud ignorantes.

Pietas denique huius opinionis magna esse dicitur, quoniam pium valde est credere, quod beatæ Virgini quicquid gratiæ conferri potuit sub Christo tamen collatum est, quoniam illi dixit Angeli, quod erat plena gratia, &c. hæc radix zelo quidem innititur, sed non secundum scientiam: propter q̃ à fide ad deuia multa abduceret, iuxta hanc siquidem vocatam pietatis regulam liceret eras credere quod beata Virgo fuit concepta de spiritu sancto, & tñ sub Christo, quia propterea non esset Deus & homo. Possemus quoque dicere, quod beata virgo erat in hac uita simul viatrix & comprehendẽs, & tamen sub Christo, quia non in tam alto beatitudinis gradu. Possemus etiã adhuc dicere, quod ipsa fuit Deus & homo, & tamen sub Christo, quia Christus masculus, & ipsa mulier. Christus vniuersalis redẽptor per suam mortem, ipsa non. Et multa forte alia erronea aliquis ex tali pietate deduceret. De solo namque vnigenito Dei credimus, q̃ non ad mensuram datus est spiritus: beatę autem Virgini, & reliquis sanctis, secundum mensurã donationis Christi plus & minus, prout uoluit, datũ credimus. Si tamen restringatur ad actualem munditiã a peccati macula dicta propositio, & dicatur quod pium est credere, quod beatæ Virgini quicquid gratiæ, sub Christo tamen conferri potuit ad actualem munditiam a peccati macula collatũ est, fateor, quod pia esset credulitas ista, nisi sãctorum authoritates obstarẽt. Quod Scotus timuit, sed minus docti non timent: propterea fortassis, quia ad pauca respicienter de facili enuntiant.

Nouæ autem reuelationes contra tot sanctos, & antiquos doctores, Angelum satanæ in Angelum lucis transformatum, aut phantasias, vel etiam figmenta ingerere uidentur. Hæc siquidem cum uocatis miraculis, quæ in hac causa afferuntur ꝓ mulierculis non pro sacra sunt synodo, vnde nec censeo digna de quibus uerba fiant.

Ex omnibus autem dictis facile est colligere, q̃ neutra pars propositæ quæstionis in sensu quo uertitur in dubium, est necessario credenda, & qđ altera (s. dicens, beatam Virginem esse mundatam ab originali peccato) est probabilis, altera uero scilicet dicens, beatam Virginem esse præseruatam a macula originalis peccati, est tolerabilis, & apud sic affectos uel assuetos, aut uere Theologiæ sanctorũ parum aut nihil habens probabilis.

Hæc

Hæc sunt, beatissime pater, quæ sanctitati tuę, cu ius correctioni atque iudicio hęc, & reliqua a me tam scripta, quam scribenda submitto, offerēda oc currunt. Vnde euidenter cernitur pars credens, bea tissimam Virginem ab originali peccato mundatā in sinu Sanctorum doctoru m priscorum quiescēs nihilque sibi timens a sacrosancta synodo (quam quidem a Spiritu sancto, quo inspirati locuti sunt sā cti Dei homines contrarie in fide sententiæ prodi re nequeunt) quin potius sperat, si decernendum aliquid est, seipsam tanquam probabiliorem, & sanctorum ac Doctorum dictis consonam appro bandam exemplo Viennen. synodi sub Clemente quinto, quæ de baptismi effectu decreuit partem probabiliorem, dictis sanctorum & doctorum con sonam. Pars verò reliqua credens, beatam Virginē a macula originalis peccati præseruatam, multitu dine sequacium & fauoris amplitudine conspicua apparet. Supereſt igitur P.S. ut inter quindecim sanctos) Augustinum, Ambrosium aliosque quorum expressa sunt nomina) nec non innumeros Docto res antiquos ex una: & pauidum in causa hac Scotum, Francisci de Maironis, Petrum Aureoli (con tra tamen patres sui ordinis) modernos, & promi scui uulgi clamores ex alia, medi⁹ tu arbiter a Christo datus, in hac sancta Lateran. synodi religionis Christianæ, uel ueritatem firmiter amplectandi tradere, vel a publicis locutionibus & scandalis cō sulere digneris: memor illius oraculi, non in multitudine, nec in communione Dominus. Vale felix semper Augustæ. Romæ anno salutis 1515.

Tractatus de conceptione beatæ mariæ virginis editi per Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xysti, finis.

TRACTATVS SECVNDVS THOMAE de Vio Caietani Card. S. Xysti De Errori bus contingentibus in Eucharist. Sacramento in duodecim capita diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Quomodo Ioannis 6. Dominus non modo de fide forma ta in ipsum habenda, sed de ipsius spirituali manduca tione in Eucharistię sacramento, locutus fuerit.*

2 *Quod Dominus, Ioannis sexto dicens, Caro non prodeſt quicquam, non exclusit ab eucharistiæ sacramento car nem suam, nec veram corporis sui spiritualem mandu cationem.*

3 *Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistię sacra mento corporaliter, & perceptibiliter sumi corpus Christi.*

4 *Quomodo non falso, sed vere existimant Theologi fidē venire hominis iudicio & electione, & extendi usque ad sensibilia.*

5 *Quod sibi inuicem minime aduersantur hæc in Euchari stiæ sacramento uerum Christi corpus esse, & spiritua liter tantum manducari.*

6 *Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitādum de mysterio Eucharistiæ.*

7 *Quomodo catholicè sint exponenda verba ipsa forma Eucharistiæ.*

8 *Quomodo non falsum, sed verum sit deleri peccata per hoc sacramentum Eucharistiæ.*

9 *Quomodo eucharistiæ sacramentum sit sacrificium, & in missa offerri sit institutum à Christo, uel Apostolis.*

10 *Quomodo non sit idolatria adorare sanctum eucharistiæ sacramentum.*

11 *Quod nullus unquam sanctorum doctorum uerbis suis fouerit Christi corpus esse in eucharistiæ sacramento ut in signo.*

12 *Quod non duæ, sed una tantum sit salutis uia his, qui fidē habent de eucharistię sacramento.*

PRIMVM caput est, quod Dominus Ioā. 6. non loquitur de Eucharistia, Tum quia loquitur de fide & fiducia hominum in Christo, Tum quia ibidem dicitur, Qui manducat carnem meam & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Constat aūt multos sumere Eucharistiæ sacramentum, & non manere in Christo per fidem charitate formatam.

Circa hoc aduerte erudite lector, aliquid dici verum, & aliquid falsum. Verum quidem est, quod in cap. 6. Ioan. Dominus loquitur de fide formata charitate in ipsum habēda: vnde & prius loquitur de credenda diuinitate sua, & deinde de credenda morte sua pro uita mundi. Falsum autem dicitur, pro quanto excluditur a sermone illo fides sacramenti Eucharistiæ.

Ad cuius euidentiam memento, quòd tria inue niuntur in Eucharistia: scilicet sacramentum, qđ adoramus, & manducatio sacramentalis, quæ est communis bonis & malis, dicente Apostolo 1. ad Corinth. 11. Qui manducat & bibit indignè, Vbi clare patet indignos manducare & bibere sacramē tali manducatione & potu: hoc est, sumūt ho stiā sacram ut sacramentum, non ut panem, sumunt enim credendo illud esse sacramentum corporis Christi. Tertiò interuenit manducatio spiritualis, quę est propria bonis, quæ fit per fidem formatam charitate: quæ est refectio animæ secundum vitam spiritualem, secūdum vitam, de qua dicitur, Viuo ego, iam nō ego, viuit verò in me Christus. ad Gal. 2. His autem tribus inuentis circa sacramētum Eucharistiæ, ex eo ꝙ in hoc capite Dominus non loquitur de vno eorum (scilicet de sacramentali māducatione) non verè infertur, quod excludantur re liqua duo, stat enim quod de reliquis duobus loquatur, de sacramento ipso, & de manducatione spirituali sacramenti. ET quidem quod loquatur, de manducatione spirituali, uerba ipsa sonant dicē do, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Manducare enim spiritualiter Eucharistiæ sacramentū, est p fidem formatam charitate in Christo manere, & e conuerso Christum in ipso manere. Quòd de sa cramento quoque ipso loquatur, apparet, Tum ga in futuro loquitur, dicens, Panis, quem ego dabo. nondum siquidem instituerat sacramētū Eucharistiæ, quum hæc diceret in synagoga Capernā, con stat enim quòd sacramentum Eucharistię institutum est Hierosolymis in nocte, qua tradebatur, tū quia distinguit manducare & bibere, dicens, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinē, non habebitis uitam in vobis. Si nāque de fide solius mortis suę pro uita mūdi loque retur, sat fuisset explicare mortem suam pro uita mundi per separationem carnis a sanguine, quę in cruce facta est: sed vbi non solum carnis & sanguinis separationem pro uita mundi, sed carnem prę cipit manducandam, & sanguinem bibendū, si uitam vellemus hīe in nobis ipsis insinuauit, ꝙ sacra mentū erat instituturus corporis & sanguinis sui per modum cibi & potus: ita quod nisi spiritualiter manducauerimus & biberimus carnem, & sangui nē in cruce immolanda & in sacramēto cōtinēda

non

non haberemus vitam in nobis. Significatur siquidem per hoc, quòd de necessitate salutis tenemur credere etiam Eucharistiæ sacramentum.

Accedit ad hæc quòd Ioã. Euangelista (cuius studium fuit scribere altissima Christi mysteria, minus ab alijs Euangelistis explicata) tractans cœnam Domini, nihil de sacramento Eucharistiæ scripsit: quia sacramentalem vsum alij Euangelistę expresserant, spiritualem autem cum illius effectu, ipse hic describserat dicens, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam ęternã, &c. Nisi enim tanti sacramenti rationem Ioannes habuisset, non tanta fuisset vsus diligentia ad distinguendum actus manducandi, & bibendi, ad declarandum vtrunq; coire in vnam in presenti (scilicet manere in Christo, & econuerso) ad declarandum effectum perpetuum vtriusq; vitam ęternam, ad declarandam vtriusque necessitatem, Nisi manducaueritis, &c. Hęc enim omnia collecta prę se ferunt, quòd de manducatione & potatione spirituali nõ solum mortis Christi, sed sacramenti mortis Christi sub specie cibi & potus, Euangelista scribebat.

Ex his omnibus collatis cum textu euangelico, videre facilè potes, erudite lector, quod licet verũ sit & quòd de fide formata Christi filij Dei ac mortis eius pro vita mundi, & quod non de manducatione sacramentali est sermo in cap. 6. Ioan. non tamen verum est excludi à capite illo fidem formatam seu manducationem spiritualem sacramenti Eucharistię. Hęc de primo.

CAP. II.

Quod Dominus, Ioannis 6. dicens, Caro non prodest quicquam, nullo modo exclusit ab Eucharistiæ sacramento corporis sui veram ac spiritualem manducationem.

SEcundum caput est, quòd Dominus Ioan quoque 6. dicens, Caro non prodest quicquam, exclusit à sacramento Euharistię ueram suam carnẽ: quia sensus proprius est, Caro comesta nõ prodest quicquam. Et hunc esse naturalem sensum, patet ex eo q̃ Iudęis quęrentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Dominus dixit, Caro non prodest quicquam. EX hoc. n. q̃ quęstio & sermo de manducatione erat, consequens est vt de carne relata ad manducationem dictum sit, Caro non prodest quicquam: quod est dicere, Caro comesta non prodest quicquam. Hinc enim sequitur, quòd caro in hoc sacramento non comedatur, quòd nulla sit in hoc sacramento caro (vtpote quę nihil prodest) nulla debet in hoc sacramẽto de carne quęstio esse: quia caro non prodest quicquam.

Circa Hoc caput, quia pro fundamento firmissimo totius erroris assumitur, & milies repetitur, aduerte primò non esse naturalem sensum literę, Caro non prodest quicquam, glossare, Caro comesta non prodest quicquam: quoniam expresse contradicit euangelico contextui. Nam ibidem, eodemq; contextu Dominus dicit, carnem suam comestam dare vitam ęternam: ait enim, Qui manducat meã carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam ęternam. Non solum ergo contra sensum, sed contra verba Domini est glossa ista, Caro comesta non prodest quicquam. At si quispiam excusset glossam dicendo, quòd mens glossatoris est non de comestione spirituali, sed de comestione carnali glossare, habes tunc intẽtum: quia uerba Domini sic glossata non excludũt carnem Christi ab hoc sacramẽto, quoniam Ecclesia non docet carnem Christi carnaliter manducari in hoc sacramento. Si enim caro carnaliter comesta excluditur à sacramento, optime excluditur: sed non potest propteteà inferri, Ergo vera Christi caro excluditur à sacramento: quia caro Christi uera spiritualiter concludẽda est in hoc sacramento: & comesta spiritualiter in hoc sacramẽto, dat uitam ęternam. Et usque adeò spirituali comestioni hoc tribuimus, ut fateamur, q̃ quantuncumq; caro Christi sumatur in sacro nisi spiritualiter manducetur, non prodest quicquam.

Aduerte secundo, q̃ germanus sensus dupliciter potest explicari: & vtroque modo in unam & eandẽ ueritatis sententiam redit. Vbi nota, quod Christus non loquitur in istis uerbis plus de carne sua, quam de aliena, sed simpliciter & absolute de carne: non enim dicit, Caro mea nõ prodest quicquã. sed, Caro non prodest quicquam. Rursus Christus loquitur de carne, à regione distinguendo carnem à spiritu: ut contextus testatur euangelicus, dicens, Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquã proculdubio ad uiuificandum.

Alter itaq; modus intelligendi est, Caro sola nõ prodest quicquam: ita q̃ ly sola excludat spiritum. Ac si dictum sit, Caro sine spiritu nõ prodest quicquam ad uitam æternam, quia spiritus est qui uiuificat. ET hęc glossa fundatur, tum super uerbum, Caro, absolute prolatum: constat enim carnem simpliciter & absolute sine spiritu: nihil conferre ad uitã ęternam, Tum super distinctionem carnis contra spiritum à Domino inductam. Firmatur quoque hęc glossa: quia applicata ad propositum inuenitur quadrare. Tũ quia de carne Christi, quæ descripta est dans uitam ęternã manducata, modo aperitur, q̃ sine spiritu nihil prodest ad uitam æternam. Et uere sic est, quia caro Christi quantumcunque crucifixa pro nobis nihil prodest sine spiritu adoptionis filiorum Dei. Tum quia Iudæis quærentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum, directe respondetur, q̃ non de sola carne fuit sermo, quum dictum est, caro mea uere est cibus: & Nisi manducaueritis carnem filii hominis, &c. quia caro sola non prodest quicquã ad uitam æternam: sed de carne comitata spiritu: quia Spiritus est qui uiuificat: ut sic intelligere possent, quòd eius caro quidem esset manducanda, sed spiritu interueniente, sed Spiritu faciente manducationem: nam efficiente Spiritu manducationem carnis meæ erit quod dixi, Qui manducat meam carnem, habet uitam ęternam.

Alter modus est, q̃ caro non est nomen substantiale, sed carnalis officii hoc in loco, & significat cibum carnalem. Ita q̃ sensus est, Cibus carnalis nõ prodest quicquam. ET sic sensus ex eodem procedit fonte: quia scilicet de carne absolutè, non de carne sua specialiter dicit, Caro non prodest quicquam, & caro distinguitur contra spiritum: & vbi de manducatione est sermo, & dicitur, Spiritus est qui viuificat caro non prodest quicquam: sensus est, quod carnalis cibus non prodest quicquam, spiritualis autem cibus est qui uiuificat. ET hoc directe respõdet quęstioni Iudæorum qui non de substantia, sed de modo quęrebant, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Præsupponebant carnem, & quærebant modum. respondet Dominus quod modus non est carnalis, sed spiritualis: quia caro, id est cibus carnalis, non prodest quicquam ad vitam ęternam, spiritualis autẽ cibus est, qui uiuificat animam.

Quòd enim in scriptura sacra caro sumatur quãdoque

doquē non pro ſubſtantia carnis, ſed pro officiis carnalibus, patet in Apoſtolo primæ ad Corint. 15. dicente, Caro & ſanguis regnum Dei poſſidere nō poſſunt. Conſtat enim quod non excluditur a regno Dei ſubſtantia carnis & ſanguinis (Quoniam reſurgemus, ſicut Chriſtus, carnem & oſſa habentes) ſed carnalia officia. Quod autem in hoc loco caro non ſumatur pro ſubſtātia carnis, ex ipſomet euangelico cōtextu patet. Nam ibidem Dominus dixit de ſubſtantia carnis ſuę, Qui manducat meā carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitam ęternā. Hinc enim clarè patet, quod ſubſtantia carnis eius ſpiritualiter manducata prodeſt multū, & uiuificat: utpote dans uitam æternam. Non ergo de ipſā ſubſtantia carnis dictum eſt, Caro non prodeſt quicquam. Quod autem de carnali officio ad literam ſit intelligendum, patet tum ex eo, quod Iudæis carnaliter quærentibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum, directè reſpondetur, quod caro, ideſt carnalis non prodeſt quicquam, ſed ſpiritualis facit uitam ęternā, ut per hoc intelligere non poſſent quod quū dictū eſt, Niſi manducaueritis carnem filii hominis, & Caro mea verè eſt cibus, &c. non de carnali cibo, ſed de ſpirituali fuit ſermo. Tum quia ſicut Nicodemum alloquens Dominus de generatione ſpirituali, poſtquam dixerat. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſāćto nō pōt introire in regnū Dei, ſtatim ſubiunxit ad excludendam generationē carnalem. Quod natum eſt ex carne, caro eſt, & quod natum eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt: ita Iudæis quærentibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuā ad manducandum: dixit, ſpiritus eſt qui uiuificat, caro non prodeſt quicquam; ſignificans quod cib? carnalis non prodeſt niſi carni, cibus autem ſpiritualis eſt qui uiuificat. Et ſi unico uerbo utrunque modum exponendi placet complecti, dic, Caro carnaliter non prodeſt quicquam ad uitam animę, ſpiritus autem prædicta uiuificat.

Ex his omnibus habes erudite lector, quod licet uerum ſit, quod de carne relata ad manducationē Dominus loquatur, dicens, caro non prodeſt quicquam: falſum tamen eſt, quod loquatur de carne comeſta; ſed loquitur de carne, ut cibo carnali. Falſum quoque eſt, quòd hæc uerba excludantur ab Euchariſtia uera Chriſti caro. Et ſi pteruos ex euangelicis verbis vis conuincere, petito, an caro Chriſti manducata ſpiritualiter, profit ad uitam ęternā: ſi prodeſt, ergo uera Chriſti caro comeſta prodeſt; ergo ex hoc, quod Dominus dicit, Caro non profit quicquam, non excluditur quin caro Chriſti ſpiritualiter manducata profit. ſi non prodeſt, quia caro non prodeſt quicquam, ergo falſum eſt quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitam ęternam. Hęc de ſecundo.

CAP. III.

Quod falſum ſit Theologos opinari in Euchariſtiæ ſacramento corporaliter & perceptibiliter ſumi corpus Chriſti.

TErtium caput eſt, quod Theologi pretendunt corporaliter & perceptibiliter in Eucharistia ſumi corpus Chriſti; iuxta coactam confeſſionem Berengarii, de conſecratione, diſtinct. 3. ca. Ego Berengarius.

Circa hoc caput conſtat falſiſſimum eſſe, quod Theologi dicunt, corpus Chriſti corporaliter & perceptibiliter ſumi: quoniam & ſpiritualiter & nō percipiendo (ſiue ſenſu, ſiue intellectu) ſed credendo dicunt corpus Chriſti ſumi in Euchariſtia: ſacramentales autem ſpecies corporaliter & perceptibiliter ſumuntur.

Verba autem confeſſionis Berengarii ex ratione dicendi interpretanda ſunt. Quia enim Berēgarius errorem, quem iſte ſuſcitare conatur, ſecutus eſt: (ſcilicet quod in ſacramēto Caro Chriſti erat ſicut in ſigno tantum, & eccleſia catholica fatetur carnē Chriſti non ſignificari, ſed contineri in hoc ſacramento) ideo patres in concilio decreuerunt in deteſtationem talis erroris, quod confiteretur Berengarius, corpus Chriſti ſenſibiliter ſumi manibus ſacerdotum, tractari, & dentibus conteri: ut intelligerent Chriſtiani per hęc uerba, quod fideles ſumendo Euchariſtiam, ſumunt non ſolum ſacramentum (hoc eſt ſacrum ſignum carnis Chriſti, ſed ſumunt etiam ſpeciem continentem carnem Chriſti, quod hæretici iſti negant, & impugnant. Et non intelligebant patres nec uolebant intelligi, quod caro Chriſti in ſeipſa ſentitur, tangitur, conteritur dentibus, hoc enim nec ſomniant Chriſti fideles: Tota itaque differentia in hoc conſiſtit, quod qui prius confitebatur Chriſtum manducari in ſigno tantum, coactus eſt a fide catholica confiteri carnē Chriſti manducari non ſolum in ſigno, ſed in continente ſacramento Euchariſtię. Hæc de tertio.

CAPVT IIII.

Quomodo non falſum, ſed uere exiſtimam Theologi Fidem uenire ex hominis iudicio & electione, & uſque ad ſenſibilia extendi.

QVartum caput eſt, quaſi Theologi errent in duobus. Primo qđ putant fidem ex hominis uenire iudicio atque electione. Secundo, quod fidem ad res ſenſibiles extendunt, quum nullus credat quod ſentit, aut uidet.

Circa hoc caput ſcis erudite lector, falſum eſſe, quod Theologi dicant primum, quoniā cum Paulo Apoſtolo ad Eph. 2. fatentur fidem donum Dei eſſe, quod quia non conferē inuito, ſed uolēti, ſeu diſpoſito ad illud uoluntaria electione chriſtianitatis, ideo diſpoſitiue uerificatur fidem pēdere ex hominis electione.

Secundum autem dictum noſti poſſe bene, & male intelligi. Nam ſi intelligeretur fidem extendi ad res ſenſatas tanquam ad res creditas, falſum eſſet: cōſtat enim, quod quæ creduntur, non ſentiuntur. Sed in hoc ſenſu non dicunt Theologi fidem extendi ad ſenſibilia, nam fatentur cum Paulo ad Heb. c. 11. quod fides eſt eorum quæ non apparent. Si autem intelligitur, quod fides extenditur ad res ſenſibiles tāquam ad extrema rerum creditarum, optime dicitur, & peſſime reprehenditur, nā multę res creditæ conſiſtunt in coniunctione rerum ſenſibilium cum rebus inſenſibilibus, ac per hoc quum oporteat credere coniunctionem rei ſenſibilis cum re inſenſibili, neceſſe eſt tunc fidē extēdi ad rem ſenſibilē tanquā ad alterū extremū coniunctionis creditę. Et patet quod dicimus in myſterio incarnationis. Fide credimus, quod Verbum caro factum eſt, & conſiſtit myſterium hoc in coniunctione Verbi ad carnem ſenſibilem, nec poteſt credi iſta coniunctio, niſi credulitas extendatur ad carnem. Ita quod ſi uiderimus Chriſtum hic præſentem, non crederemus carnem, quam uideremus, ſed crederemus cōiūctionem diuinitatis cum carne, ac per hoc extēderetur fides noſtra ad carnem uiſam, non quatenus uidetur, ſed quatenus eſt extremum inuiſibilis cōiunctionis cum Deitate. Vſi habes clare, quod qui negat fidem ſic extendi ad

ſenſi-

sensibilia, negat fidem Christianã esse de mysterio Verbi incarnati. Sic autem est in proposito: qm̃ nõ credimus, sed videmus species sacramenti eucharistiæ, credimus autem præsentiam corporis Christi sub illis speciebus, ita quòd coniunctio ineffabilis illarum specierum ad corpus Christi, sub fide cadit: & non species ipsa, quæ palpatur, & uidetur. Hæc de quarto.

CAPVT V.

Quod sibi inuicem minime aduersantur hæc in Eucharistiæ sacramento, verum Christi corpus esse & spiritualiter tantum manducari.

QVintum caput est, ꝙ simul stare non possunt hęc duo, in sacramento Eucharistiæ esse verũ Christi corpus, & spiritualiter manducari, quia spiritus & corpus adeo a se distant, vt neutrum possit alterum esse: & dicere corporalem carnem spiritualiter manducari, nihil aliud est quam dicere spiritũ esse corpus, & econuerso.

Circa hoc caput, quia ridiculũ est argumentum, manifeste videre potes, prudens lector, quòd digreditur a re ad modum rei. Nullus ita insanit, ut dicat spiritum esse corpus: sed dicimus corpus Christi habere modum essendi spiritualem in hoc sacramento: quia est quidem in sacramento uerũ corpus, sed nõ per modũ corporis in sacramẽto existit, ꝑ modũ quidem corporis existit in cęlo, in sacramento autẽ non existit per modum corporis: non existit occupando locum: sed spirituali modo incomprehenso ab intellectu humano, sicut etiam incomprehensus est modus vnius verbi Dei ad humanitatem assumptam: sicut etiam incomprehensus est modus, quo vnus Deus est trinus in personis. Credimus. n. hæc omnia, quamuis non cognoscamus illa. Et similiter manducatur verum Christi corpus in sacramento, sed non corporaliter, sed spiritualiter. Et hoc est dictum, quòd manducatio corporalis nõ masticat Christi corpus, quamuis conterat sacramẽtales species corporis Christi, sub quibus continetur vera caro Christi, sed spiritualis manducatio, quæ per animam fit, ad Christi carnem, in sacramento existentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistiæ.

SExtum caput est quòd Theologi docuerunt, vt non cogitent Christiani in mysteriis Eucharistiæ, ut eo pacto veritas non prodiret in lucem.

Circa hoc caput, ridiculum fere est respondere: Quia constat Thologos iuxta qualitatem personarum consilia dare: & idiotas ac simplices hortari ut sufficiat eis credere tam ea quę sunt Trinitatis, quam ea quæ sunt huius sacramenti & prædestinationis & similia: iuxta illud, Altiora te ne quæsieris: uiros autem idoneos ad capiendum mysteria fidei hortari ad meditandum & sciendum ex sacris literis mysteria fidei & sacramẽti Eucharistię. Hæc de sexto.

CAPVT VII.

Quomodo catholice sint exponenda verba ipsa formæ eucharistiæ.

SEptimum caput est, ꝙ in verbis consecrationis, Hoc est corpus meum, verbum, est, non est intelligendum secundũ propriã significationem: sed vsurpatur extra propriam significationem, ita ut sumatur est, pro, Significat: & est sensus, Hoc significat corpus meum, Vnde corpus Christi non est in hoc sacramento nisi sicut in signo. Vbi quatuor dicuntur. Primum, quod in sacra scriptura pluries vsurpatur, Est, pro, significat, vt patet Gen. 42. & Matth. 13. & Luc. 8. Secundo redditur ratio, quare cogimur intelligere in verbis consecrationis, Est, pro, Significat, quia oportet alterum duorũ dicere, aut quòd Christus falsum dixit, dicendo, Caro nõ prodest quicquã, ꝙ est impium, aut quòd est, sumitur pro Significat. Et patet sequela: quia si est sumitur propriè, esset in hoc sacramento vera Christi caro vtilis ad vitam æternam, & sic falsum dixisset Christus, caro nõ prodest quicquã. Tertio assignatur alia ratio ad idẽ ex fide: quia quicquid corpus est, vel quod percipi aut rangi potest, nullo pacto ad fidem pertinet. Quartò assignatur ratio ad idem, quia omnia quadrant, intelligendo Est, pro, Significat. Quadrat enim quod Dominus dixit, Hoc facite in meam commemorationem. Quadrat. n. qđ Paulus dixit: Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Quadrat & quòd in primitiua Ecclesia describitur fieri, primæ ad Corinth. 11. de conuentu Christianorum in Ecclesia ad cœnam Domini, &c.

Circa hoc caput, singula sigillatim notãda sunt. Quod igit in primis dicitur, in scriptura sacra vsurpari quandoque Est, pro, Significat, verum dicitur: sed in hoc erratur, quòd non discernitur diuersus loquendi modus. Scriptura siquidem quandoq; loquitur metaphorice, & qñque proprie. Et quum sermones sunt metaphorici, tunc Est æquiualet ad Significat: puta: Petra autem erat Christus, Ego sum vitis vera, Ego sum ostiũ, & similia, In his. n. vis sermonis similitudinarij cogit ad intelligendum esse, Est, erat, sum, fui, nõ ſm proprietatem; sed secundũ similitudinem. Et in hoc genere constat contineri omnes textus scripturæ, quos iste allegat: vt patet intuenti. Quum autem non secundum similitudinem, sed secundum proprietatẽ scriptura loquitur, nunquam Est, esse, erat, fuit, trahitur extra propriam significationem, sed ſm proprietatem suæ significationis intelligitur. In proposito autem constat, Christũ non loqui de corpore suo, similitudinarie, sed de vero & proprio corpore suo, dicendo, Hoc est corpus meum, vt etiam ipsi aduersarij confitentur. Erratur ergo vsurpando hic est, pro Significat, ex eo quod in loquutionibus metaphoricis & parabolicis Est vsurpatur, pro significat.

Quum aũt secundo affertur ratio, quia caro nõ prodest quicquã, ampliore instructione non eget. Monstratũ siquidẽ est in secũdo c. ꝙ per illa verba Caro nõ prodest quicquam, Dñs nihil aliud signãt, nisi ꝙ caro sola, seu carnalis cibus, nõ prodest quicquam ad vitã æternam. Cum qua veritate optime quadrat hæc etiã veritas, quod hoc, i. substantia sub his accidentibus est corpus meum: quoniã corpus Christi in hoc sacramento contẽtum, nec est cibus carnalis, nec prodest sine spiritu.

Quũ verò tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicẽdo, ꝙ quicquid est, corpus nullo pacto spectat ad fidem: mirum est tam manifestam falsitatẽ ingeri. Plenum est symbolum fidei, quòd credim⁹ Christum crucifixum, mortuum & sepultũ, quòd ascendit in cœlum, credimus carnis resurrectionem: hęc omnia corpora sunt, Quomodo ergo dicitur, ꝙ ad fidem nullo pacto spectat quicquid corpus est?

Quum demum quarto afferẽ, quod oĩa quadrãt scripta de hoc sacr̃o, &c. aduerte venenum. Verum siquidẽ est, quod sacr̃m hoc est memoria recordatioque mortis Christi: imo quod plus est, quod est signum corporis Christi. Scis enim plebis buccis

Theo-

Theologos in 4. sent. sonare, q̃ species sacramentalis est signum geminę rei, s. corporis Christi naturalis, ut rei cõtętę & significatę, & corporis Christi Mystici, vt rei non contentę, sed significatę. Hęc. n. omnia vera esse affirmamus, sed iste homo ab affirmatione signi, memorię & huiusmodi, infert negationem carnis Christi contentę. Quasi non stẽt simul, quòd in sacramento hoc sint ambo, signum scilicet & signatum: quæ tamen constat verissime stare simul: sed iste homo ex ueritate non integra excludit aliam veritatem. Et per hoc patet, q̃ conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini & annuntiatio mortis Christi, & id genus reliqua, vera sunt, affirmant quòd verum est. sed non negant alteram veritatem de existentia corporis Christi in eodem sacramento.

Vbi etiam libẽt intueri, q̃ conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini, ab Apostolo Paulo monstrat, q̃ non erat conuentus ad gratiarum actionẽ tm̃, ad panem significatiuum tãtum, sed ad verum corpus Christi sacramentaliter sumẽdũ, alioqn nõ dixisset, Qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit. Et quare subdit, Non diiudicans corpus Domini, si ad signum tantum corporis Domini conueniret sumendum, nõ esset reus corporis & sanguinis Domini indignè sumens: q̃a constat non esse reum corporis & sanguinis Domini qui indigne panem in ecclesia sumit, qui panem benedictum (ut in multis ecclesiis fit) comedit, q̃ diuinis interest officiis, vt Christianus. Et tamen ad hæc omnia cõuenientes in ecclesia, profitemur nos esse Christianos: ptinere ad corpus christi mysticũ: vtpote christianos sicut apud illos hęreticos cõuenientes ad cœnam Domini, profitẽtur se esse de corpore Christi mystico. Vnde ex ipsa Apostoli doctrina circa illum conuentum, docemur conuentum ad cœnam Domini plus importare, quam ad panem significatiuum: dum instruimur, quod reus erit corporis & sanguinis Domini, qui indigne sumit. Quęratur ab istis, quibus verbis debuisset vti Apostolus ad significandum uerũ Christi corpus, si hæc non sufficiunt: quibus verbis Christus vti debuit, si illa non sufficiunt, Hoc est corpus meum? Confunde demum istos quęrendo ab eis, Si hęc Christi & Pauli verba non sat sunt ad docendum, verum Christi corpus esse in sacramento Eucharistiæ, dicite, quæso vos, quib. verbis vtendum erat, ut exprimeretur verum Christi corpus esse in hoc sacramento? Si hęc Christi verba (Hoc est corpus meum) proprie imo propriissime significãtia substantiam demonstrata sub accidẽtib. panis esse corpus Christi, non sufficiunt, si locutio secũdum proprietatem sermonis non sufficit, nullus sermo sufficiet, Si metaphoricus fuisset sermo, varius esset sensus, si circumlocutione vsus fuisset, minor inueniretur veritatis explicatio: omnis enim sermo alius a proprio, minor est proprio. Dicite, quęso, quibus verbis Paulus manducationem sacramentalem ueri Christi corporis debebat explicare sic dicendo, Qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi mãducat, & bibit & sanguis non diiudicans corpus Domini, explicando, Reus erit corporis & sanguinis Domini, non explicauit? Hæc enim tam clare significant, vt clarius explicari nequeat. Reus, inqt, erit corporis & sanguinis; non signi corporis, aut sanguinis. Erũbescant ergo.

Circa claram intelligentiam uerborũ consecrationis, Hoc est corpus meũ, rẽcolito primo, quòd verba hæc sortiuntur veritatem suam in fine prolationis, & non ante. Et hoc non est proprium huic locutioni, sed est cõe ei, & omnibus locutionibus enunciatiuis. Et ratio est, quia veritas locutionis enunciatiuæ comitatur significationem eius: cõstat enim quòd non prius locutio enuntiatiua est vera, quam significet: ac per hoc antequam habeat completam significationem, nec est vera, nec falsa. Constat quoque, quòd vsque ad finem prolationis non completur significatio orationis, & consequenter nõ est vera nec falsa ante finem prolationis. Et hinc est, quòd si sacerdos non finiret verba hæc, non conficeretur sacramentum. Recolito secundo quod verba hęc non solum significant verum: sed etiam efficiunt veritatem, quam significant. Significãt enim hoc esse corpus Christi (quod est verissimũ prolatis his verbis in persona Christi: in cuius persona constat sacerdotẽ affirmare, hoc est corpus meũ) efficiuntque hoc esse corpus Christi. Et significationem quidem verba ipsa sonant (efficiẽtiam autem exercere fides Christiana cõfitetur: credimus enim verba hæc esse conuersiua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit.) Collige consequenter verificari in fine prolationis horum verborum duo simul, scilicet esse & fieri, id est hoc fieri, & esse corpus Christi. Nam significationi verè respondet esse, id est hoc esse corpus Christi, uel autem efficacię respõdet fieri, id est hoc fieri corpus Christi. ita quòd simul & semel in eodem instanti uerificatur hoc fieri, & esse corpus Christi. Quod si quis philosophiæ naturalis expers mirabile reputet aliquid simul in eodem instanti fieri, & esse, habes in prontu canonẽ philosophicum de efficientijs instantaneis, quibus idem simul in eodem instanti fit & est tale, ut patet de acre, qui instantanea illuminatione simul in uno instanti & fit, & est diaphanus actu.

His præmissis patet primo, q̃ in istis uerbis, Hoc est corpus meum, pronomen Hoc, neq; demõstrat panem, neq; demõstrat corpus Christi: quia demõstrationi panis repugnat ueritas essendi: nam sensus est, hoc, id est, iste panis, est corpus meum, q̃ constat esse falsissimum. nam nec in fine sermonis, nec postea, nec antea iste panis est corpus Christi: quoniã nunquam panis est corpus Christi. Quanuis enim sacramento confecto, & ipso durante, uerum sit, q̃ id quòd fuit panis est corpus Christi, nunquam tn̄ uerum est q̃ panis est corpus Christi. Demõstrationi autẽ corporis Christi repugnat uerum fieri, seu ueritas efficientiæ: quoniam corpus Christi non fit corpus Christi. Si. n. pronomen hoc demonstraret corpus Christi esset sensus, Hoc, id est corpus meũ, est corpus meum, quod constat non fieri per hæc uerba, sed esse uerissimam ante ista uerba prolata. Verè ergo significationi uerborũ repugnat, quòd pronomen, Hoc, demonstret panẽ: quia panis nunquam est corpus Christi. Et vere efficientiæ eorundem uerborum repugnat, q̃ pronomẽ, hoc, demõstret corpus Christi: quia corpus Christi nõ fit corpus Christi, non conuertit̃ in corpus Christi. Oportet igitur per pronomen, hoc, demõstrari id quod congruit vtrique, scilicet & esse & fieri: ut illud demõstratũ simul & semel & fiat & fit corpus Christi. Quod (ut prisci Patres docuerunt) est indiuiduum substãtiæ absque determinatione naturæ tam panis quã corporis Christi. Nec hoc uoluntarie asserunt: sed quia pronomen, hoc est demonstratiuũ substantiæ, proculdubio singularis, ideo affirmant demonstrari substãtiam indiuiduam. Et quia non plus exigit uis pronominis (quum etiã apud grammaticos significet substantiam sine qualitate, id est, sine determina-

terminatione naturæ) & huiusmodi demonstratio quadrat tam respectu fieri, quam respectu esse: ideo concludunt q̃ pronomẽ hoc, in his verbis de monstrat substantiam, quę sub illis est accidentib. non explicando naturam panis aut corpus Christi. Quadrare autem hanc demonstrationem tam ad fieri, quam ad esse, clarissime patet. nam per hæc verba in fine prolationis substantia contenta sub his accidentibus fit corpus Christi: & rursus verissimũ est in fine prolationis, q̃ substantia cõtenta sub his accidentibus est corpus Christi. Vbi manifeste videre potes iuxta hũc sensum verificari & ueram significationem uerborum, & eorundem veram efficiẽtiam: quia per hæc verba in persona Christi prolata (scilicet hoc. i. hęc substantia, est corpus meum) hæc substantia fit, & est corpus Christi.

Ampliato & magnificato hæc, eo quòd nulla in hoc sensu interuenit extorsiò, nulla improprietas, nulla mendicitas, sed sistitur infra proprietatem verborum & fidei Christianæ confessionem. Hæc de septimo.

CAPVT VIII.

Quomodo falsum non sit, sed uerum, deleri & remitti peccata per hoc sacramentum Eucharistiæ.

OCtauũ caput est, quod falsa est fides sacramentum hoc delere peccata; quia sola mors Christi nostra delet peccata.

Circa hoc caput errorem facile deprehendes si uim ratiõis inspicias. Ex hoc enim, quòd sola mors Christi nostra delet peccata, non sequitur, Ergo applicatio mortis Christi ad nos non delet peccata. Sicut namque ex hoc, q̃ solus artifex facit sphęram, non excluduntur instrumenta artificis, quib. sphęram operatur, ita ex hoc quòd sola mors Christi delet nostra peccata non excluduntur sacramenta ecclesiæ quæ sunt instrumenta, quibus mors Christi applicatur ad nos, alioquin delere oportet ex symbolo, Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Si enim ex hoc, quòd sola mors Christi delet nostra peccata, excluderentur sacramenta: Baptismus quoque excluditur a deletione peccatorum. Et sicut secundum ueritatem non excluditur Baptismus, ita nec alia sacramenta excluduntur a deletione peccatorum. Nihil ergo valet iuducta ratio. Hæc de octauo.

CAP. IX.

Quomodo Eucharistiæ sacramentum sit sacrificium, et in Missa offerri sit institutum a Christo, vel ab Apostolis.

NOnum caput est, Falsa est fides tenens, quod eucharistia sit sacrificium. Tum quia sacrificiũ Christi semel in cruce oblatum sufficit in æternũ, ut patet ex doctrina Pauli Apostoli ad Heb. 10. Vna enim sanctificatione consummauit in ęternum sanctificatos. Et ca 9. Per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta æterna redemptione inuenta. Tum quia falsum est Christum offerri in eucharistia, nam Christus non offertur in sacrificium nisi moriatur, nisi sanguine intercedẽte. ut patet ex doctrina Pauli Apostoli etiam ad Hebręos nono dicẽtis, neq; ut sæpe offerat semetipsum, alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c. Constat autem Christum in hoc sacramento non mori, nec posse mori. Tum quia nec a Christo, nec ab Apostolis instituta est Missa.

Circa hoc caput, aduerte errari in hoc, q̃ existimat sacrificium altaris esse diuersum sacrificiũ à sacrificio q̃ obtulit Chr̃s ī cruce: quum tñ in veritate sit illudmet, sicut est illudmet corpus Christi, & ille A met sanguis Christi, in altari, & in cruce, & in cœlo modo. Differentia autem est in modo offerendi, ga tunc oblatum est corporaliter, modo offertur spiritualiter, tunc est oblatum in re mortis, nunc offertur jn mysterio mortis. Et hoc intellige referendo oblationem tam ad rem contentam quam significatam in sacrificio hoc, Quod dico; quia si ad species sacramẽtales refertur, oblatio corporalis & sensibilis manifeste est. Nec ꝓpterea spiritualis hęc oblatio fit, quod insufficiens fuerit sacrificium Christi, sed vt in sacris misteriis Christus eiusque sacrificium iugiter recolatur, iuxta Christi mandatũ. Hoc facite in mei commemorationem. Vnde patet rõnes allatas ex doctrina Pauli ad Hebr. ad æquiuocũ B afferri, quoniam Paulus Apostolus loquitur de corporali oblatione Christi, quam fatemur esse unam & sufficientissimam in eternum, quum aũt de Eucharistiæ sacrificio est sermo ad spiritualẽ oblationem Christi transitur. Et bene nota, q̃ non dicimus spirituale corpus Christi offerri in sacrificio altaris, sed dicimus spirituali oblatione offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris.

Et hęc erudite lector intellige spectando ad rem contentam in hoc sacrificio, corpus, scilicet & sanguinem Christi: nam si ad mortem Christi sacrificium altaris referatur, signum tantum, & non res inuenitur: nam neque mors Christi neque status C mortis Christi est secundum se: sed Christus viuit, & regnat in cœlo, & consequenter in sacrificio hoc non continetur, sed significatur mors Christi. Intelige sane iterum duo. Christus in hoc sacrificio significatur, & continetur: mors verò eius significatur quidem, sed non continetur. Vnde non oportet, & quoties hoc sacrificium offertur, verificare, quod Christus moritur, sicut oportet verificare q̃ Christus in eo continetur, in eo offertur, in eo tanquam res existens contenta & oblata.

Significatur autem Christi mors hoc sacrificio non solum quia verba consecrationis illam explicãt, (dicendo, Qui pro vobis, & pro multis effundetur,) sed etiam quia sanguis seorsum a corpore cõ D secratur: ipsa enim separatio sacramentalis significat separationem realem sanguinis a corpore Christi in morte ipsius.

Quum autem obiicit, sacrificium altaris non eẽ institutum a Christo neq; ab Apostolis, aduerte, q̃ ex verbis Pauli Apostoli in epis. ad Cor. 1. colligitur Christum instituisse hoc sacrificium, & tempore Apostolorum fuisse in vsu non solum vt sacramentum, sed ut sacrificium. Inquit siquidẽ Apostolus: Ego enim accepi a Domino qd̃ & tradidi vobis, qm̃ Dominus Iesus in qua nocte tradebat, &c. Ex hoc enim q̃ Paulus dicit se tradidisse Corinthiis, anteq̃ scriberet eis primam epistolam, quòd accepit a Domino de eucharistia, duo dicimus. Alterum est, q̃ E multa Apostoli tradiderunt ecclesiis seruanda, quæ tradita fuisse ab Apostolis nõ est scriptum in sacræ scripturæ libris. Ecce uides hic quod nisi subsecuta fuisset hæc epistola, nesciremus Paulum tradidisse Corinthiis id, quod accepit a Domino de eucharistia, & tamen in rei ueritate ipse tradiderat. Corinthiis ante epistolam doctrinam eucharistiæ, quam acceperat a Domino, ut ipse testatur.

Alterum est, quod id quod acceperat a Domino tradiderat Corinthiis de eucharistia, est illud, cuius in precedenti capitulo meminerat tanquam ritus iam in ecclesia Corinthiorum vsitati dicendo, Fugite ab idolorum cultura: calix benedictionis cui benedicimus: nonne cõmunicatio sanguinis Chr̃i

est?& panis,quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? quoniam vnus panis,& vnū corpus multi sumus:omnes qui de vno pane & vno calice participamus. Videte Israel secūdum carnem,nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo quod idolis immolatum sit aliqd aut quod idolum sit aliquid? sed quod quæ immolant Gentes,dæmonijs immolant,& non Deo, no lo autem vos socios fieri dæmoniorum,non potestis calicem Dñi bibere,& calicem dęmoniorum, non potestis mensę Dñi participes esse, & mensę dæmoniorum. In quibus verbis,in quo textu & cō textu clarissimè patet,quod Apostolus supponit ritum ecclesiæ,qui tunc& nō seruabatur,s.quòd sumentes Eucharistiam sumunt de sacrificio altaris, & ex hoc ipso quòd sumunt de sacrificio,de īmolatis Deo,monet Corinthios vt fugiant culturam idolorum,afferens ex veteris ritu legis, q̄ edentes hostias,erant altaris participes,& similiter Gētiles dęmoniis immolantes,mensæ dęmoniorum sunt participes,&c. Habes ergo ex hoc singulari textu, q̄ calix & panis Domini tempore Apostolorum in sacrificij vsu erant, nisi quis adeò desipiat, vt imptinenter hæc omnia ab Apostolo tam accurate allata putet. Et hic textus iunctus ei, quod dixit apostolus,Ego enim accepi à Domino,quod & tradidi vobis,sufficit ad testimonium prohibendum q̄ Christus instituit nō solum hoc sacramentum,sed etiā hoc sacrificium,& quòd Apostoli docti à Christo tradiderunt Ecclesiæ hoc sacrificium.

Si extra sacram scripturam alijs scriptoribus credendum est,inuenimus Iac.fratrem domini Missæ celebrationem addidisse,vt sexta synodus refert de conse.d.1.ca.Iacobus. Inuenitur tempore Thelesphori papæ(qui VIII.computatur à Petro) Missas celebrandas esse nocte natiuitatis Dñi, vt patet de conse.di.1.c.nocte. Nota hic,non institutionē sed testimonium sexte synodi de additione facta à Iacobo fratre Domini circa Missam:quia nō Romanus Pont.non Latina Ecclesia,seu Greca,sed oriē talis tempore Agathonis Papæ,& Constantini Iunioris Imp. Constantinopoli congregata centum quinquaginta Patrum,testatur Missam à Iac.Apo. ordinatam,si vnius historici scriptoris testimonio creditur,certè indubia dētur fides centum quīquaginta Patrum testimonio. Taceo quòd etiam ut dictum est tempore Telesphori papæ qui octauus à beato Petro papa recensetur,quādo ecclesia Romana nullo temporali gloriabatur imperio, sed triūpho martyrum inuenitur sacrificium missę in nocte natalis Domini offerendum: vt patet de cons. d.1 c.nocte. Et si gestis martyrum authenticis apud Ecclesiam fides ab istis datur, habes ante Constantini tempora (quum Ecclesia Romana non gloria temporali, sed martyrio floreret) sacrificiū Eucharistię viguisse, vt patet ex verbis Laurentij ad Xystū. Quo sacerdos sancte sine diacono properas? tu nū quam sine ministro sacrificium offerre consueueras. Ecce quod Xystus sacrificium offerre consueuerat, proculdubio Eucharistiæ. Vnde de se diacono subdit Experire vtrum idoneum ministrum elegeris: cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem.

Aduerte hic demum quòd etiam si nihil esset scriptum, ipsa successiua traditio non vnius partis mūdi, sed vniuersalis ecclesię toto orbe diffusæ sufficiens testimonium præberet, sacrificium hoc institutum esse à Christo,& traditum ab Apostolis, ut patet ex eo quod authoritas ecclesię sufficit ad maiora. Ex authoritate siquidem ecclesię habemus omnes libros sacrę Scripturæ: nam Euangeliū Ioānis nescirem magis, quā Bartholomei nisi me authoritas Ecclesiæ admoneret: & sic de alijs. Si sacrificium hoc Latina tātum ecclesia haberet, aut de nouo in ecclesia Dei esset introductum, esset fortelocus suscipioni, quòd adinuentio fuit Romana: sed vbi Greci, Latini, Barbari, &cæt. hoc semper habuerunt sine initio alicuius medij remporis: et si Scriptura testimonium deesset, sufficere dēret: quanto ergo magis, cū tot scripti testimōijs? Hęc de nono.

CAPVT X.

Quomodo non sit idolatria, adorare sanctum Eucharistiæ sacramentum.

DEcimum caput est, quòd idolatria est adorare Eucharistiæ sacramentum, Tum quia pura Chri humanitas non est adoranda. Tum quia solus Deus, quem nemo vidit vnquā, adorandus est: adorantes autem Eucharistiam, adorant quod vident. Tum quia non legitur, Apostolos adorasse Eucharistiam in cœna.

Circa Hoc caput, facile patet error primæ rationis, quia in sacramento hoc non adoratur humanitas Chri pura, sed adoratur Christus verus Deus & veram habēs carnem assumptam. Et per hoc idē patet error secundæ rationis, quia non adoramus accidētia illa panis & vini, quæ videmus, sed Christum contentum sub accidentibus illis.

Circa id verò quod tertio affertur, quia non legitur, Apostolos adorasse Eucharistiam in cœna, duo dicito. Primum, q̄ non legitur eos adorasse Christum præsentem in cœna, quid mirum si non legitur, adorasse sacramentum ipsius Chri? Si ppea q̄ non legitur, Apostolos Chrm adorasse in cœna, argumentum valet, ergo nec à nobis Chrs est adorandus. Deinde dicito, nō ualere argumētum vniuersaliter, nō legit hoc factum ab Apostolis, ergo nō est faciendū. Nusquam.n.in sacra scriptura legimus, eos condidisse symbolum fidei: & tñ fecerunt illud, nusquam.n.legitur in sacra scriptura approbasse eos euangelium Lucę & Marci, & tñ abillis credimus approbatum. Hæc de decimo.

CAPVT XI.

Quod nullus vnquam Doctorum ao sanctorum uerbis fuit fouet Christi corpus esse in Eucharistiæ sacramento ut in signo.

VNdecimum caput est, quod Tertulianus, Augustinus, Origenes, Hilariusq; fouent, q̄ in eucharistia corpus Christi est, ut in signo, &c.

Circa hoc caput (in quo iste homo multa affert, quę facile ab erudito quoque ex supradictis cōprobantur inutilia ad errorem istius) aduerte, quòd authores isti vbi quandoque affirmant sacramētum esse figuram, aut signū corporis Christi, aut aliqd huiusmodi, vera dicunt, non tamen propterea negant cum hoc signo inueniri etiam rem signata figuratam & contentam Christi carnem. Ratione siquidem specierum sacramentaliū appellauerunt & appellant doctores sacramentum hoc signum, figuram, & id genus reliqua, non tamen propterea negant rem contentam sub tali signo.

Vbi etiam aduerte, quod sapienter sacri doctores frequentiam sacramentorum postponunt virtutibus, quia virtutes sunt bona propria bonis hominibus, sacramenta uero communia sunt bonis & malis. Hæc de undecimo.

CA-

CAPVT XII.

Quod non duæ, sed una tantum sit salutis via his, qui fidem habent de Eucharistiæ sacramento.

DVodecimũ caput est: quòd si fides esset de eucharistia, essent duę viæ salutis: vna fidei in Christum, altera fidei in sacramentum.

Circa hoc caput scis erudite lector, ridiculum esse, Non enim duæ sunt artes in artifice; altera operã di aurea, altera utendi instrumentis ad faciendum aurea opa. Non sunt duæ fides: altera ad Christum, altera ad instrumenta Christi, quibus mediantibus nobis suam uirtutem salutiferam applicat. Sacramẽta siquidem ecclesiæ instrumẽta sunt Christi ad nostram salutem ab ipso instituta, Et qui fidem sacramentorum negat, deleat ex Euangelio, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu non potest introire in regnum Dei. Hæc de duodecimo anno, 1525.

TRACTATVS TERTIVS, DE Missæ celebratione, in duas quæstiones diuisus.

QVAESTIO I.

Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licite possit sumere reliquias Eucharistiæ in calice vel extra remanentes.

QVæritur Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licitè possit sumere reliqas Eucharistię, in calice vel extra remanentes. Et vr. ꝙ non.

Primo ga uere non est ieiunus ieiunio naturæ, qm̃ sũpta ablutio uinum vel aqua est, quoniam utrunque soluit ieiunium naturæ.

Secundò, Quia si hoc liceret, cum ita sit pfecte corpus Christi in qualibet particula relicta, sicut in tota hostia, pari ratione posset nnã aliã hostiã cõsecratã sumere, ꝙ constat esse illicitũ. Et rursus pari rõne posset aliã missam celebrare, ꝙ nõ esse licitũ patet ex ritu ecclesiæ in nocte natalis, Domini, &c.

Tertiò, Si liceret sacerdoti post ablutionem sumere reliquias Eucharistiæ, liceret quoque communicantibus: sed hoc non licet, ut patet: ergo &c.

In hac dubitatione scito primo diuersas esse opiniones. Quidam enim (de quorũ numero est Sco. in 4. sent. di. 8.) putant non licere post sumptã ablutionem reliquias Eucharistiæ sumere propter primam rationem: quidam autem sentiunt oppositũ.

Et qm̃ hæc opinio rõnabilior atque ecclesiæ ritu conformior est, iõ declaranda firmandaque est. Scito ergo, quod unum (ut patet 5. Met.) cum multipliciter dicatur, quantum ad propositum spectat, dr̃ dupliciter. s. simplicitate & pfectione. Qd̃ nõ solum est verum in rebus, sed in actibus, nam non solum aliqua res est una simplicitate (ut albedo) & aliqua pfectiõe (ut caleeus cõstãs ex omnib. ad ipsum regsitus) sed aliqua opatio est una simplicitate, vt visio: & aliqua pfectione, ut prãdere cõstãs ex multis operationib. regsitis ad prãdiũ, ut sumere panem, carnem vinum &c. Qui igit̃ examinãt actus sacerdotis sacrificiũ offerẽtis & sumẽtis, ꝓm naturam actuum simplicium, coguntur consequẽter dicere: quod sumpta ablutione non pñt sacerdotes sumere reliquias. Qui autem actus sacerdotis secundum naturã actuum perfectorum cõstãtium ex plurib. ad sui perfectionẽ, discutiunt, dñt ꝙ sicut oblatio corporis & sanguinis est unũ perfectũ sacrificiũ, &

A sumptio eorũdẽ sub speciebus panis & vini est vna perfecta relatio constans ex cibo & potu: ita tota sumptio eucharistiæ, reliquiarum, & ablutionis est unus consummatus actus: ac per hoc reliquię tunc sumptæ ad eundem numero actum perfectum spectant, non ut necessario requisitæ ad integritatem illius, sed ut partes materiæ.

Quòd aũt actus sumptionis Eucharistiæ & actus ablutionis, computari debeant, non tanquã diuersi simplices actus, sed pro vnico actu: ritus ecclesiæ co-
B gит omnes confiteri, ex hoc, quod non saluari rectè aliter possunt difficultates accidẽtes in huiusmodi sumptionibus, & sic optimè saluãtur. In primis nõ potest aliter saluari, quomodo reliquiæ Eucharistię adhærentes palato, vel dentibus, possint licitè post ablutionem deglutiri. Et patet ratio, quia sumptio cibi vel potus, quo ad ieiunium naturæ, & quo ad veram comestionem & potationem, nõ est absque deglutione. Cum igitur in casu hoc nõ sit ieiunus, quomodo hoc saluabis, nisi dicendo quod totum pro vnico actu computatur? Nec officit intentio, si quis dicat, quod non est simile de reliquijs in cali-
ce, patena, & in ore: quia istæ sunt semel sumptæ, il-
C læ non. Nam satis est in proposito, quod oportet ac ceptari ab omnibus hoc, quod actus isti nõ iudicantur vt diuersi secundũ se, sed computãtur pro vnico, adhuc enim Eucharistia etiam tota remanente in ore, etiam ablutione sumpta, licitè sumitur absq; dispensatione ieiunij non alia ratione, nisi quia totum pro vnico actu computatur. Nam si singuli actus seorsum acciperentur, non posset ille ieiunus Eucharistiam verè sumere, id est deglutire: sumptio enim in ore solum, non est sumptio, sed inchoatio eius: quia non est comestio, neque potatio. Non po-
D test quoque deinde aliter saluari quomodo in patena sceue, quando hostiæ pars in vino posita remaneret in calice, sumpto vino, sumi a ieiuno rectè potest, nisi totum pro vnico actu computando: secundum enim simplices actus iã non ieiunus sumeret. Nõ potest quoque saluari, quomodo distinctis hau-
stib⁹ sumpta etiam prima ablutione, licite sumitur a non ieiuno (quod tamen oportet) nisi totum pro vnico actu computãdo. Quòd autem oporteat ari-
mam ablutionem, si statim sumitur, sumi a nõ ieiuno, ex eo patet, quòd statim adhuc est ibi verus sanguis Christi. Cum enim semper in calice maneat aliquid humiditatis post sumptum sanguinem, & illud non sit sine subiecto si vinum fuisset, proculdubio retinet adhuc vini speciem, & cum non tam cito corrumpatur, restat vt in secundo haustu sanguis Christi adhuc sumatur mixtus vino: qui non nisi a ieiuno sumendus est, sicut nec pars hostiæ mixtæ
E vino, &c. Non põt quoque aliter reddi ratio, quare liceat ablutionẽ sanguini mixtã statì duob. haustib. sumere, & particulã hostiæ post primũ haustum in calice remanentẽ oporteat relinquere. quare. n. magis licet sanguinis reliquias vino mixtas, q̃ hostiæ post primũ ablutionis haustũ sumere? Nõ põt aliter saluari differentia in præfatis casib. inter hominem sumpta ablutione, & hoiem, qui prius tantundem bibisset. Et tñ qui bibisset, ab omnib. iudicatur inhabilis ad sumẽdas etiam reliqas: hic autem, qui ablutionem sumpsit, in omnib. prædictis casib. absq: dispẽsatione excusatur. Nec hoc est aliunde, q̃ ex hoc quòd ablutio non computatur contra reliquias.

Quòd vero reliquiæ eucharistiæ ut partes materiæ se habeant, ex ritu Ecclesiæ, & ratione apparet. Ex ritu quidem quia non dicitur bis cõicare, qui post sumptam hostiam sacram particulas reliquas

sumit, etiam si credens se nihil amplius acceptu- F
rum, adoratum iuit ante ablutionem, vt in religio-
ne fit. Et tamen si aliam hostiam sumeret, quan-
tumcũque ieiunus, iterum communicaret, nisi for
te, vt reliquias communionis susciperet, quod con
firmaret intentum: quia scilicet ratio reliquiarum
haberetur. Ex ratione autem; quia sicut in aliis reb⁹
duplices assignantur partes, s. speciei, & materiæ, ita
in Eucharistia vt partes speciei sunt species, sacramẽ
tales panis & vini. hæc enim in diffinitione cadũt,
vt partes verò materię sunt particulæ specierum pa
nis & vini, quæ etsi in diffinitione non ponerẽtur,
sicut nec semicirculus in diffinitione circuli, ad in-
tegritatem tamen materiæ spectant. Vnde quamuis
Eucharistiæ sacrificium sumpta hostia & sanguine, G
perfectum sit essentialiter, adhuc tamen perficien
dũ restat quo ad partes materiæ, quæ reliquiæ sunt.
Et quoniam ablutio necessario immiscetur his par-
tibus, ideo sumptio ablutionis & partium huiusmo
di pro vnico actu rationabiliter computantur.

Ex prædictis igitur, tu studiosè collige quid est
in hac difficultate, super quod rationes fundari, &
difficultates solui possint: & est quod sumptio reli-
quiarum Eucharistiæ, & ablutionis earũ pro vnico
actu computantur. Oportet etiam hæc duo simul
concurrere, scilicet rationem reliquiarum, & ratio-
nem ablutionis earum ad hoc, vt ad vnum spectent
actum: propter quod nõ est idem iudicium de alia
hostia, & de reliquiis, nec de potatione præcedente H
& de ablutione: nec de ablutione quam pro reueren
tia sumunt communicãtes sub specie panis, & ablu
tione sacerdotali: quoniam ista est ablutio reliquia-
rum extra manentium, illa non, sed aut pro intus
tantum manentibus, aut pro reuerẽtia. Et quoniam
ablutio sacerdotalis non est ablutio specierum san-
guinis tãtum, sed corporis: idcirco reliquię corpo-
ris & sanguinis post sumi possunt. Et quoniam par-
ticulæ hostiæ remanẽtes in patena vel corporali de
numero reliquiarum sunt, quamuis non ablutæ, su
mi sicut ablutæ possunt alioquin particula hostiæ
ex stridore frigoris forte parietibus interioribus ca
licis inhærens nõ abluta sumi non posset cum ablu I
tis, quod est ridiculum. Ex quo. n. saluatur ratio tam
reliquiarum quàm ablutionis reliquiarum, quamu-
is non omnes sint actu ablutæ, omnium sumptio
pro eodem actu computatur, &c.

Ex his patet responsio ad obiecta. Nam ad primũ
dicitur, quod ieiunium naturæ debet præcedere to
tum actum sumptionis sacramẽti, & non singulas
eius partes, &c. reputatur. n. ieiunus totum sumere,
qui ieiunus cepit, vt dictum est.

Ad secundum patet responsio: quia licet quo ad
rem sacramẽti, scilicet corpus & sanguinem Chri
sti idem sit de toto & partibus iudicium, non tamẽ
quo ad species ipsas, quæ sunt sacramentũ tantum,
vt ritus Ecclesiæ conuincit.

Ad tertium autem dicitur, quod communicans
statim ut ablutionem reuerentialem acceperit, refe K
ctionem suam compleuit. Nec est amplius de nu-
mero discumbentium, unde est mirum, si non po
test sumere reliquias. Sacerdos autem qui ablu-
tionis reliquiarum sumendis uacat, adhuc est in
actu refectionis: propter quod non est mirum si li-
cet sibi reliquias sumere. Et simile est iudicium
de sumentibus particulas hostiarum sacrarum in
uino calicis: potest enim post primum haustum
remanentes reliquias secundo & tertio haustu assu
mere, & hærentem sacerdotis digitis particulam
fugere, quandiu sumendis uacat reliquiis, & ablu-
lioni earum. Et hæc dicta sufficiant. Pisis, die 20.
Nouembris, 1509.

QVAESTIO II.

Vtrum sacerdos celebrans pro pluribus satisfaciat pro singulis.

QVæritur. Vtrum sacerdos obligatus ad cele
brandum pro aliquo, & accipiens eleemo-
synam ab altero ut celebret pro eo, satisfa-
ciat, dicendo vnam tantum Missam pro utroque.

Et uidetur quod non. Primo, quia effectus misse
pro quo habendo Missa petitur & promittitur, est
finitus. Finitum autẽ diuisum, minus habetur a sin
gulis, quam si totum haberetur ab uno. Quicquid
igitur datur secundo, adimitur a primo, & sic neu- G
tri satisfit. Assumptum, scilicet quod effectus Misse
sit finitus, Probatur ex eo, quod pro eodem dicun
tur plures Missæ.

Præterea, Cum idem sit iudicium de duobus &
de valde multis, imo de omnib. si potest Missa pro-
missa uni satisfacere proaltero, satisfactiua ergo est
pro omnibus: & sic Ecclesia non bene instituisset
Missas pro aliquib. determinatè; sed debuit omnes
pro omnibus offerre, ut bonũ commune sine de-
trimento particularium procuraret, communis
mater omnium.

Præterea, Si satisfacit hic sacerdos unica Missa p
pluribus, pari ratione satisfacit etiam unica Missa
pro quatuor missis promissis eidem, accepta ab illo
eleemosyna pro quatuor missis. Hæc autem cõstat
esse falsa; damnaretur enim ab ecclesia, qui unica
Missa dixisset se satisfecisse pro missis beati Gregorii
quæ sunt triginta: ergo, &c.

In oppositum est: quia uirtus Misse est infinita:
quia est uirtus Iesu Christi in seipso. Infinitum au
tem põt quibuscunque applicari, & ab eis participa
ri absque ullo singulorum damno: ergo, &c.

In hæc quæstione, quia Missa continet duo, s. ora
tionem & sacrificium Eucharistiæ, primo de sacrifi
cio (quod est præcipuum in Missa) deinde de ora-
tione dicendum est. Rursus, quia effectus vtriusque
est multiplex, s. meritũ, impetratio & satisfactio si-
gillatim definiendum est. Rursus, quia effectus du
pliciter oritur, s. ex opere operato, & ex opere ope- I
rante, ut perfecta habeatur de quæsito notitia, singu
lis examinatis decernetur quid simpliciter respon
dendum sit quæsito.

Sacrificium igitur Missæ dicit duo. Est nanque
sacramentum & sacrificium: & inquantum sacra-
mentum, non est ad propositum: quia effectus eius
est respectu sumentis tantum. Inquantum uero sa-
crificium est ad propositum, & distinguitur ex par
te operis: operantis, & ex parte operis operari. Et sũ-
ptum hoc sacrificium secundum opus operatũ cõ-
sideratur dupliciter, s. secundum seipsum absolute:
& secundum seipsum applicatum huic: si. n. consi-
deratur hoc sacrificium secundum opus opatũ ab-
solutè, sic est immolatio Iesu Christi, ita quod res
oblata est Iesus Christus. Et quantitas huius sacrifi- K
cii est infinita, ita ꝙ est impetratiuum, meritorium,
& satisfactiuum infinitè, unde effectus eius infinit⁹
est sicut & passionis Christi; est enim Deo acceptius
quam sint exosi omnes peccatores, &c. Verũtamẽ
sicut infinitas effectus Christi crucifixi est secundũ
sufficientiam, & non secundum efficientiam, & se
cundum naturam causæ uniuersalis, indeterminatæ, scilicet & non determinatæ ad hunc aut illum:
ita hoc sacrificium est ex suiipsius natura infinitę
sufficientię, & indeterminatæ efficaciæ. Et sicut effi
cacia passionis Christi determinatur ad hũc ꝑ hoc

vel

vel illud sacramentum, ita efficacia huius sacrificii per hanc vel illam deuotionem.

Et quoniam deuotio pertinet ad applicationem sacrificii, ideo loquendo de huius effectu sacrificij ex solo opere operato secundum se patet nullum habere particularem effectum in quocunque homine, sed tantum in ordine ad Deum habet acceptabilitatem, gratiarum actiones, commemoratione, & si quid est huiusmodi. Vnde in hoc videtur, communis multorum error, quòd putant hoc sacrificium ex solo opere operato habere certum meritum, vel certam satisfactionem, quę applicat huic vel illi: hoc enim non esse verum, iam patet. Et confirmatur, quia cum ex opere operato sit infinitę virtutis, etiam in satisfaciendo non esset maior ratio ex se, quare magis tantam & non maiorem satisfactionem daret.

Si autem sumatur hoc sacrificium ut aplicatum isti vel illi, sic effectus eius est finitus iuxta quantitatem deuotionis offerentium, vel eorum, pro quib. offertur: ita quod quia in applicatione huius sacrificii duo sunt, scilicet applicatio ipsa ad hunc vel illum, & effectus particularis in hoc uel in illo, duo quoque actus concurrunt ad hanc determinationem, intentio, ſ, & deuotio: intentio enim applicat hoc sacrificium huic vel illi, deuotioni autem effectus respondet: unde intentio propria est sacerdoti, deuotio autem communis est ei & aliis. Vnde & in canone Missæ sacerdos actum intentionis applicatiue huius sacrificii exercēs, dicit, Tibi offerimus pro ecclesia tua sancta Papa nostro, &c. & Memento Domine famulorum famularumque, &c. & omnium circunstantium. Deinde actum deuotionis subiungit, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio, Hoc enim non solum ad circunstantes, sed alios refertur: ex his insinuans applicationem huius sacrificii non solum intentione, sed deuotione adiuncta perfici, ita quod quanta est horum deuotio, tanta applicatur eis ex illa infinitate satisfactio.

Et ratio est: quia in sacrificiis & oblationib. quātitas deuotionis magis pensatur, quā quantitas rei oblatæ. ut patet de uetulæ oblatione Luc. 21. & ex authoritate Gregor. in homil. Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ dicentis, Non perpendit Deus quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur.

Et quoniā ex parte rei oblatæ, est infinitas in hoc sacrificio, & per unicam deuotionem non exhauritur, nec minuitur, cōsequens est vt non solum pluribus, sed infinitis deuotionibus vnicum sacrificium sufficienter respondeat, cuilibet certam patiendo satisfactionem. Nihil igitur adimitur alicui facienti se offerri hoc sacrificium, ex quantitate effectus huius sacrificii secundum se & applicari ad ipsum, ex hoc, quod aliter procurat eandem pro se dici, nec econuerso: sed unicuique respondet tantundem, quantum si pro se solo diceretur; quia vnicui quę sufficienter, & efficienter iuxta quantitatem deuotionis suæ.

Et cōfirmatur hoc ex ipso canone Missæ, in quo non solum generaliter pro ecclesia, pro principib. & omnibus Christianis: sed specialiter pro his qui in Memento cogitantur, & omnibus circunstantibus offerri dicitur hoc sacrificium. Cōstat nanque, quod non est determinatus numerus cogitandorū in Memento: & multo minus determinatus est numerus circunstantium, & ꝙ nullus ex alterius consortio minus habet de effectu Missæ: & quod hæc nō referuntur ad orationem, sed sacrificium: quoniam ibi expresse dicitur, pro quib. tibi offerimus vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis. Et quod non solum pro impetratione, sed pro satisfactione offertur, quoniam expresse dicitur, pro redemptione animarum suarum, redemptio enim a malis est, & ut ipsum nomen testatur, satisfactio per modum solutionis est: sicut Christus redemit non soluendo pretium Deo patri. Potest igitur sine cuiusquam detrimento pro infinitis sacrificium hoc offerri, & satisfacere iuxta singulorum deuotiones.

Caue tamen hic ne fallaris: putans ex hoc sequi, quòd vna Missa tantum satisfacit si dicatur pro vno quantum pro pluribus. Hoc enim non sequitur ex dictis, quoniam non diximus, quòd effectus huius sacramenti respondet intentioni, sed deuotioni. Non enim quantum intendo ex hoc sacrificio satisfacere tantum satisfacio, sed quantam deuotionē habeo, tantum, ex illo haurio. Vnde si ego offerēs hoc sacrificium, habeo deuotionem tantam, quod ei respondet in hoc sacrificio unius anni & intēdo celebrare pro satisfactione vnius, ille reuelabitur satisfactione vnius anni. Si autem intendo satisfacere pro duobus æqualiter quilibet reuelabitur pro medio anno tantum, si pro tribus, pro tribus, pro tertia parte anni, & sic de singulis. Et similiter etiam dico de satisfactione respōdente deuotioni Martini, qui facit celebrari eādem Missam, quod si pro uno fit totā sortitur ille, si pro pluribus, diuiditur inter eos. Et similiter dico de quotcunque aliis facientibus eandem Missam celebrari. Semper enim satisfactio cuilibet deuotioni respondens est finita, & si ad plures per intentionem applicetur, diuiditur, & minus a singulis participat. Et sic verificatur Theologorum sententia, dicentium effectum huius sacrificii finitum & diuisum minorari in eis quib. applicatur. Intelligitur enim (ut patet ex dictis) non in ordine ad plurium deuotiones: sed vti participatum ab hac vel illa deuotione.

Ex his ergo patet, quòd Missa rogata a pluribus plus satisfacit, cæteris paribus, quam rogata a paucioribus. quia ex pluribus deuotionibus offert: & si militer Missa rogata, pro aliquibus, plus valet illis, quam si ex sola deuotione sacerdotis pro illis diceretur: quia ibi effectus est iuxta deuotionem ēt rogantium, hic non. Et ex hac doctrina (quam accepi ex tertia parte D. Th. q. 79. ar. 5.) soluuntur oēs difficultates accidentes in hac materia, quod ad valorem sacrificii. Hinc saluatur infinitas sacrificij ſm se, & finitas effectus in vnoquoque; & authoritas doctorum & ritus ecclesię in celebrando pro particulari, & maior fructus in vno, quā in pluribus & consuetudo tam offerentium pro una Missa) ut in parochiis accidit) quam celebrantium pro pluribus petentibus eandem sine fraude, ut in solennitatib. accidit. Si autem considēretur hoc sacrificiū ex parte operis operantis, sic etiam quantitas effectus eius attenditur secundum quantitatem deuotionis offerentium. Sed quoniam ex hac parte nō est quæstio, nec ex ista parte petita, aut promissa intelligitur Missa (sola enim intentio sacerdotis applicatiua sacrificii ad hunc petitur & promittitur cōmuniter) ideo pertranseo.

Et ad secundam partem Missæ, quæ est oratio, de scendendo, dicendum occurrit, quod oratio cū sit actus religionis, cuius est cultum Deo exihere (ut ex 2. 2. q. 83. patet: per orationē enim mens ipsa Deo offertur: ut Diony. Greg. & S. Tho. dicuntur) ex proprio genere infra latitudinem sacrificij continētur:

iuxta illud Oseæ ult. Reddemus uitulos labiorum nostrorum. & ad Hebr. ult. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, idest fructum labiorum confitentium nomini eius. Addite tñ aliqd speciale ex propria ratione, inquantū est petitio: propter quod distinguitur de oratione, inquātum est meritoria, vel satisfactoria, vel impetratoria, vel consolatoria. Et quia nullus meretur de condigno nisi sibi, & similiter, quia consolatio spiritualis est effectus in ipso orante ex attentione & meditatione propria procedens, nulla est hic difficultas de oratione, inquantum meritoria & consolatoria, vbi de oratione secūdum eius communicabilem effectū est quæstio. Impetratoria aūt uis, fidei principaliter innititur ex parte nostri: iuxta illud Mar. 11. Quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis. ex parte uero Dei innititur suæ misericordiæ. Et quoniam nec fides de vno petito minuit fidē de alio obtinendo, nec liberalitas diuina circa vnum minuit ex alterius largitiōe: iō oratio, inquantum impetratoria, non minus, si pro pluribus quàm pro vno fiat, valet: sed magis pro quanto ex maiori fiducia diuinæ largitatis, & ampliori charitate procedit. Inquantum aūt satisfactoria, vim habet ex duobus, s. ex deuotione (sicut & alia sacrificia) & ex pœnalitate orantis sicut cætera opera pœnalia. Et qm̄ de omni sacrificio verū est, quòd satisfacit iuxta quantitatem deuotionis offerentiū (vt patet ex authoritatibus adductis) vel eorum, pro quibus offertur (ut patet ex responsione ad secundum, in q. supradicta tertiæ par.) ideo idem est proportionabiliter iudicium de satisfactione orationis & sacrificii Eucharistiæ, non quo ad quantitatē oblati, sed quo ad quantitatem deuotionis & satisfactionis illi respondentis, & propterea sicut dictum est, istud posse pro pluribus offerri, ita & orationem. Quo ad pœnalitatem autem resultantem in orante, cum sit personalis, & oratio de genere suo non sit opus pœnale, nulla etiam apparet difficultas in proposito: quia non petitur propriè a sacerdote afflictio (vt in ieiunio) sed intentio applicādi orationes ad impetrandum pro se primò, & ad satisfaciendum: quoniam dum petitur oratio, tale sacrificium, s. petitorium postulatur. Ex his autem patet quid dām sit etiam de ipso sacrificio Missæ, inquantum impetratorium uel meritorium. Nec restes dubius propter meritum congrui. qm̄ cum consistat in quadam condecentia (ut. s. nobis faciētibus q̄ in nobis est, Deus faciat q̄ ipsum decet] vis meritoria de congruo in sacrificijs, & postulationibus attenditur secundum deuotionem & fidem offerentium, vel eorum, pro quibus offertur. Et iō multitudo nihil nocet singulis ex hac parte: sicut de aliis dictum est. Et per hęc patet q̄ affirmatiuè respondendum est quæsito.

Vnum tamen dubium restat in p̄dictis, an appellatione deuotionis eorum, pro quibus offertur, veniant defuncti & remoti, nihil scientes de hac Missa, quę offertur pro omnibus secūdum eorū deuotionem: quoniam si omnes intelliguntur, par erit conditio procurantis, & non procurantis Missam: omnino enim secundum suam deuotionem erit eius particeps: Si verò nō omnes intelliguntur, nō erit vniuersaliter verum, qd̄ hoc sacrificium valeat secundum deuotionem eorum pro quibus offerē: pro omnibus enim offertur. Sed hæc ambiguitas ex ipso concursu deuotionis ad sacrificia, soluitur. Concurrit nanque deuotio, vt causa quędā determinatiua sacrificii ad hūc effectum: vñ Greg. in authoritate allegata, affect⁹ deuotionē ponit vt cām, dicens quod perpendit Deus ex quanto profertur. Vnde deuotio quantificans effectum sacrificii non se tenet ex parte accipientium effectum, quāuis indisposito talium ad impediēdā receptionē talis effectus sufficiat: sacrificium enim non operatur per modum agentis vt sacramenta, seu per modum oblationis; sed tenet se ex parte concurrentium ad tale sacrificium causaliter, quomodolibet sit causalitas ista, puta petendo, ministrando, consulendo, adiuuando, fauendo, &c.

Quo fit, vt defunctis secundum præcedentem eorum deuotionem in communibus, vel in specialibus, & secundum deuotionem viuentium pro eis offerentium, viuentibus verò circunstantibus, tanquam seruitoribus ad minus, vniuersis autem tanquam communicantibus in tali oblatione iuxta eorum deuotionem prosit. Quum enim sacerdos oret, & offerat in persona Ecclesiæ, & quilibet fidelis sit membrum Ecclesiæ, consequens est, vt quilibet per sacerdotis actus oret, & offerat: & sic causaliter concurrat ad sacrificium, ac per hoc quælibet Missa singulis fidelibus prodest etiam satisfactoriè iuxta eorum deuotionem, quam habent in communibus Ecclesię orationibus & sacrificiis: sicut habentes deuotionem in orationibus & Missis alicuius personæ participes fiunt illarum iuxta suam deuotionem ex generali communione sanctorum. Nec propterea æqua est rogantis & non rogantis conditio: sicut non est magis & minus deuoti æqua conditio: sicut non est æqua vno tantum & vno & altero modo facientis sibi aliquid debitum conditio. Rogare enim & eleemosynam pro hoc tribuere, corporaliter venerari, & huiusmodi, &c. maioris sunt deuotionis, & faciunt vt non ex communione sanctorum tātum, sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

Ad primum argumentum in oppositum iam patet responsio ex dictis, quòd effectus, scilicet Missæ est finitus cuilibet secundum suam fidem, quo ad impetrationem, & secundum suam deuotionem, quo ad satisfactionem propterea vtrunque dicitur in canone, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Est tamen infinitus in multitudine: quia infinitis potest respondere, singulis suas satisfactiones finitas, & impetrationes patiendo.

Ad secundum dicitur, quòd canon Missæ testatur Missas ita ab Ecclesia ordinatas pro particularibus, vt tamen semper pro omnibus viuis & defunctis explicitè celebrentur, vt patet intuenti, Vnde prouida simul & pia Mater voluit, vt ex deuotione sua omnibus sacrificium prodesset, & specialiter capitibus, & ex deuotionibus priuatis his vel illis prodesset, & sic sine fraude, & sine cuiuscunque damno excitat priuatas deuotiones pro se vel aliis, vt iuxta eorum deuotiones fructus referant speciales. Est etiam alius fructus ex specialibus Missis: quoniam enim naturaliter vnicuique amabile est proprium bonum, & quòd commune est negligitur, excitamur magis. Adiungitur quoque non parui pendendus effectus in sacerdote, qui & de propria deuotione offert pro particularibus a quibus susceperit eleemosynas, vel quibus afficitur.

Ad tertium dicitur, q̄ si offerētes, & pro quibus offertur haberent tantam deuotionem in vna Missa quātam hīt in triginta, vna missa satisfaceret pro triginta. Sed quia non est sic (manifeste enim patet

petentem

petentem hꝛe maiorem deuotionem in triginta & meritò, quia maior honor exhibetur Deo in plurib.q̃ in vna cęteris parib.) ideo qui promittit dicere, triginta, tenetur dicere triginta. Et hæc de hac qõne dicta ſufficiant. Romæ, 1510. die 1. Dec.

TRACTATVS QVARTVS.

De valore orationum dictarum ab audientibus Miſſam in die feſto, vnica quæſtione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum infra Miſſam exoluens ad quam ex die feſto obligatur, ſatisfaciat vtique.

QVæritur, an obligatus ad canonicas horas exoluẽs earum aliquam infra Miſſam ad quam in die feſto obligatur, ſatisfaciat vtrique. Vꝝ nanque ꝙ non. primò ex numero cultus, quia cultus Miſſę diſtinguitur contra cultum horarum canonicarum. Nam ſicut tenetur quis ad primam & tertiam, vt duos cultus, ita tenetur ad Miſſam, & horas vt diuerſos cultus, ac per hoc ſicut non poteſt ſimul duas horas exoluere, ita nec Miſſam & horam. Et confirmatur, quia homo tenetur intereſſe Miſſæ attentè, ſicut tenetur exoluere horas attentè. Cuius ſignũ eſt, ꝙ ſi quis ex propoſito per notabilem partem Miſſæ non curaret attendere ſecundum ſuum modum, ſed mentem ad alia diuerteret, non ſatisfaceret præcepto de miſſa, quia non diceretur intereſſe Miſſæ pluſquam dormiens.

Secundò ex tempore, quia ſicut eccleſia totum diem feſtum determinauit ad cultum Dei per ceſſationem a ſeruilibus, ita partem temporis, ſ. qua Miſſa celebratur, determinaſſe videtur ad cultum Dei poſitiuum, ac per hoc non licet occupare Miſſæ tempus ad quemcunq; alium cultum propriũ exigentem tempus, vt eſt quælibet canonica hora.

In oppoſitum autem eſt, quia obligationes iſtę ſunt de compoſſibilibus ſimul, quia Miſſa exigit ſolam præſentiam, & hora exigit quòd attente dicatur, conſtat autem, ꝙ vtrunque poteſt ſimul fieri. Quod autem ad Miſſam ſufficiat præſentia, patet ex eo, ꝙ aliter tam ſurdus & cęcus, quam multitudo maxima vni præſens Miſſæ, & vbi ſacerdos ſubmiſſe dicit (vt in Germania) non ſatisfaceret præſens Miſſæ, quod falſum reputatur.

Præterea in huiuſmodi Miſſa, præſentibus licitum eſt orationes vocales priuatas dicere, ſaltem quum ſacerdos non auditur, iuncta pęnitentia eſt, quam quis non poſſit dicere, vt priuatam orationem: ergo pari ratione vtrunq; licet. Et confirmatur, quia duob. dicentibus Miſſam, Tertiam, aut Pſalmos pęnitentiales, altero pro debito horę, ſeu pęnitentię, altero ex ſua deuotione, & vtroq; pari attentione dicente, aut neuter minuit debitũ Miſſę, & hꝛ intentum, aut vterque violauit debitum Miſſæ, quod omnes negant, aut alter tñ, qui debitor erat horæ, aut pęnitentię, & tunc niſi voluntariè hoc dicatur, oportet reddere rationẽ dꝛiæ, quũ conueniant ambo in oratione dicta, & illius quantitate, & in attentione. Si dicatur, quod quia differunt in rõne debiti, quia alter debet, alter nõ, ideo ille non ſatisfacit, & iſte ſic, hæc dꝛia nihil facit ad propoſitum, quia ratio debiti per accidens ſe habet ad impediendum, vel non impediendũ cultũ Miſſæ. Si enim huiuſmodi oratio impedit cultum Miſſæ, ita impedit, ſi ſponte, quàm ſi ex debito dicatur, & ſi non impedit ita poteſt ſolui ex debito ſicut ſponte: tota enim ratio illiciti ſi eſt, pendet ex hoc, quòd vnum impedit ſeu tollit aliud tanquam ſibi incompoſſibile.

Præterea, Quum de hoc ſint contrariæ opiniones, & contingit aliquem de facto exoluiſſe infra Miſſam in feſto horam, aut pœnitentiam, ſi non licet erit iſte reus omiſſionis aut miſſæ (& ſic erranit irreparabiliter) aut tot horarum, & ſic commiſit tot peccata mortalia omiſſionis, quod eſt durum. Et propterea, quæ eſt maior ratio, quòd ſit reus amiſſionis horarum, quàm Miſſarum aut ecõ uerſo, quum alterum impedierit.

Ad euidẽtiam huius quæſtionis primo præmittendum eſt, quid ſub præcepto cultus Miſſæ comprehenditur quantum ad populum. Secundo declarandum eſt in quo ſtat difficultas. Tertio reſpõdendum quæſito.

Quo ad primũ, quia Miſſa principaliter importat ſacrificium, & ſecundario doctrinã (vnde pars doctrinalis vocatur Miſſa catechumenorum, puta q̃ ad eruditionẽ ordinatur, ſacrificiũ vero vocatur Miſſa ſine additione aliqua) ideo ſicut miniſtris p̃cipitur, vt ſacrificiũ offerãt: ita populo p̃cipitur, vt interſit corpore, & mente. Si enim ſola corporalis præſentia ſufficeret, poſſet quis ſe p̃ſentem ſacrificio facere, & voluntarie dormire, & rurſus poſſet mentem ad q̃cunq; voluntarie diuerrere: quorum vtrunq; eſt abſurdũ. Præceptum enim eccleſiæ hominibus factum de intereſſendo ſacrificio, intelligendum eſt more humano, vt. ſ. interſint vt rõnales. Ita ꝙ ſicut clericos præceptum de horis canonicis dicendis obligat, vt dicant ore, & mẽte, hoc eſt propoſito, ſeu aĩo vacandi Deo, quia p̃cipitur cultus diuinus homini, vt homo, hoc eſt, vt rationali: non colit aũt ratione vtens, qui aĩum ad alia ſpõte diuertit (quia ratio ipſa dictat oppoſitum) ita populus ex hoc, quod obligatur ad Miſſæ cultui intereſſendũ tenetur corpore, & mente intereſſe: hoc eſt cum animo vacandi Deo: quantum Deus dederit.

Eſt aũt in miſſę cultu inter ſacerdotem, & populũ conuenientia, & differentia. Conueniunt ſiquidem duob. ſ. in attentione, & materia. ſ. Miſſa: nam vterq; tenetur attẽdere Miſſæ, & de ſacerdote quidem clarũ eſt. De populo autem vltra dicta, declaratur ex quatuor. Primo ex eo, quòd ipſi dicitur, Orate fratres, &c. vbi mandatur petitio, vt pateat. ſ. ſacrificij acceptationem. Secundo ex eo, quod eidẽ dicitur, Surſum corda: vbi indicitur oratio: hoc eſt mentis eleuatio ad inſtans ſacrificium. Tertiò, ex eo, quod idem dicitur, Gratias agamus, &c. vbi inuitatur ad gratiarum actionem. Quarto ex eo, quòd inſtitutio Miſſæ habet, vt populus & audiat, quæ doctrinæ ſunt, & dicat quæ laudis ſunt: ad populũ enim (iuxta Patrũ inſtituta) ſpectat hymnũ cantare. Sanctus, Sanctus, &c. dum ſacerdos agit ſacra myſteria. Cõis eſt igitur vtriq; attentio ad Miſſam. Sed differunt in exteriori occupatione, quia ſacerdos eſt exteriori operatione occupat⁹ circa Miſſam tam dicendo quam faciendo: populus autẽ ſecluſo auditu eorum, quæ alte dicuntur, cum intelligũtur, ab exteriori occupatione vacat, & in ſola attentione ad Miſſam relinquitur. Et qñ imperfectorũ (qui ſola mente circa Miſſam occupati nõ ſufficiunt) magna eſt multitudo, inde fit, vt licite populus aliquã vocalem orationem, dũ ſacerdos diuina facit, aut ſecreto dicit, & pari ratione dum alte dicit, ſi non intelliguntur, q̃ dicuntur, aſſumat ad excitandam, aut conſeruandam mentẽ attentã, ſeu vacantem Deo durante ſacrificij tempore. Hęc

enim in adminiculo humanæ imperfectionis ad vacandum mente tanto sacrificio: fieri pie intelligũtur: melius enim, imo recta via esset vt sola mente aut quasi sola mente circa tantum sacrificiũ occuparentur præsentes, petendo vt sacrificium gratum sit pro Ecclesia, pro se, pro defunctis, &c. gratias agẽdo Deo de tanto beneficio passionis Christi & præsentiæ ibi, &c. Nec propterea laqueum injicimus animabus: quoniam sicut clericus obligatus ad horas & sacerdos celebrans, si præter intentionem euagatur, excusatur ab intentione: ita & populus: satisfit enim huic p̃cepto ex proposito, quo qlibet vadit ad Missam, vt satis faciat q̃ Ecclesia ordinauit, dummodo voluntarie postea non ponat obicem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter: quia modicum pro nihilo reputatur. Hæc de primo.

Quo ad secundum difficultas consurgit ex eo, quòd hinc licitum est populo assumere quãcunq; orationem ad habendam mentem Deo vacantem tẽpore sacrificij: ac per hoc non prohibetur ad hoc assumere orationem votiuam, aut pœnitentialem, aut etiam horam canonicam: quum nihil horum habeat aliquid in se repugnans ad finem, ad quem assumitur: imo quodlibet horum ad sacrificium Missæ optime ordinatur. Inde autẽ obstat, quoniã si sic fieret, ex duobus cultibus debitis non soluere- H tur nisi vnus tam quo ad attentionem, quàm quo ad tempus: nam, quum in Missa dicuntur Psalmi pœnitentiales, licet dicatur Missa & dicantur Psalmi: vnica tamen attentio est, qua quis attendit Missæ & Psalmis: & similiter vnicum tempus est, quo persoluitur vtrunque: quum tamen duo disparati cultus (quales sunt propositi) exposcant suas duas attentiones (sicut quælibet duæ disparatæ materię exigunt suas disparatas formas) & similiter exigãt duo sua tempora. Vnde fraus cõmitti videtur quo ad numerum cultus, secundum attentionẽ & tempus, ex duabus debitis attentionibus persoluendo vnam, & ex duobus temporibus soluendo vnum. I Hęc de secundo.

Quo ad tertium duo occurrũt pro responsione ad q̃situm dicenda. Primum est. Nõ licet in Missa p̃cepta dicere orationes aliàs p̃ceptas. Probatur, tum quia disparati cultus debiti sunt in sua disparatione exoluendi, alioquin non suauiter exoluuntur. Tum quia oppositum faciẽdo interuenit confusio attentionum & temporum dum duæ attentiones confunduntur in vnam, & duo tempora in unum. Tum quia minus soluitur, quoniam pro duabus attentionibus soluitur una, & pro duobus temporibus dicatur Deo unum. Tum quo ad horas, quia priuata authoritate non licet unum publicum cultum subordinare alteri publico cultui disparato: q̃ tamen fieret si una hora canonica diceretur infra Missam: quia assumeretur ad habẽdam mentem uacantem Deo tẽpore sacrificii. Et sic uerificatur opinio tenens, quòd non possunt hęc infra missam præceptam dici. Non tamẽ per hæc intelligat, quin dum cantatur Kyrie, possit licite sacerdos lectis legendis dicere horas canonicas: quoniã tunc non tam Missa quàm missę solennitas agitur: & ipse nihil omittit Missę, sed est tempus, & per accidens vacans, & idem est iudicium de ministris & aliis in choro, qui graduali lecto, dum cantantur, horam persoluunt residuam.

Secũdum est, Si infra p̃ceptam Missam aliqua oratio aliàs p̃cepta dicitur, utrique satisfit, quamuis minus bene, ut dictum est. Et loquor quando F secreta dicuntur, uel quando sacerdos nõ auditur, aut non intelligitur: Et similiter loquor de satisfacere, quantum ad uitãdum peccatum mortale omissionis vtriusque, non autem quantum ad meritũ: quia nullus peccando uenialiter, meretur vitã ęternam. Et propterea si peccatum est dicere hæc infra præceptam missam, tollitur meritũ, quod haberẽ per talem actum, si recte fieret. Hanc itaque conclusionem non pono, eo quod illius rõnem affirmatiuam videam, sed quia non video vnde sit falsa: vt patet discurrendo per singula. Rationes enim quæ inferunt præcedentem conclusionẽ, quamuis sufficere videantur ad concludendum esse illicitũ exoluere vtrunque debitum simul, non tamẽ sufficiũt G ad concludendum, non valere solutionem utriusque si de facto fiat. Quod enim multa debita ex diuersis p̃ceptis possint simul, & unico actu Deo exolui, non est dubium: nam si quis uouisset exponere se martyrio, & antequã implendi uotum tẽpus transeat, occurrit casus, in quo quis ex præcepto confitẽdæ fidei tenetur exponere se martyrio, non est dubium, q̃ exponens se satisfacit & p̃cepto uoti reddẽdi, & præcepto Christi de martyrio, & præcepto de satisfactione pro peccatis commissis. Potissima igitur ratio in oppositũ est, quia disparati debiti, cultus non exoluuntur ut sunt (ut s. diuersi & disparati sunt) si simul exoluuntur. Sed hæc recepit distinctionẽ; qñ disparati cultus sunt duplices. Quidam, quorum materiæ sunt simul incõpossibiles, vt duę horę canonicę & similes quorũ. s. vterque exigit occupationem exteriorem, & hos oportet disparatos solui vt sunt. Quidã uerò quorum materię simul cõpossibiles, quia alter non requirit occupationem exteriorem: & possunt utroque modo exolui, & disparatè, & simul subordinando vnum alteri. Et tunc licet non exoluantur, ut sunt totaliter disparati, exoluitur tamen disparata materia, quia vtraque materia, Missa. s. & pœnitentialis oratio, exoluitur. Et hoc sufficit. quia nullibi hoc p̃ceptum inuenitur vt non valeant, nisi exoluentur, vt totaliter disparati. Et sic quando populus nõ occupatur exterius circa Missam, potest orationẽ pœnitentialem vel uotiuam assumere ad mẽtem Deo vacantem habendam tempore sacrificii, sicut põt quancumque aliam assumere, & sic cultui utrique facit satis. Q̃d uerò de duabus attentionibus & tẽporibus obstare apparet, euaditur ex eo q̃d licet p̃ceptum sit, q̃ quilibet cultus exoluatur attentè, nõ tamen inuenitur præceptum, quod oẽs duo cultus duabus attẽtionibus exoluantur. Et ꝓpea si duo cultus possunt sub vnica attentione exolui, nulla conuincitur præcepti transgressio. sat enim est, q̃d qui libet exoluitur attentè. Et idem dicitur de duobus K temporibus, nullum enim inuenitur præceptũ de duobus temporibus; propterea si multi posśt sub eodem exolui tempore, nullum præceptum violatur. Et similiter dicitur, quod licet minus quantum ad numerum attentionum & temporum exoluat, non tamen hmõi minoratio destruit valorem cultuum debitorum. Et similiter licet male faciat aliquis subordinando priuata authoritate horã canonicam Missę, non tamen propterea euacuat alterũ cultum. Et sic verificatur altera opinio.

Vnde patet responsio ad primum argumẽtũ. Conceditur enim, quod peccatum est simul hæc exoluere: si tamen fiat, valet.

Et idem dicitur ad secundum, addendo q̃d non est simile præceptũ de festo præcepto de Missa: quia illud datur directe de tẽpore, & ideo tempus oportet

tet in illo precipue considerare: in quo tamen licet dicere votiuas & penitentiales orationes, quia tempus festiuũ habet interminatam materiam positiuam, in qua homo occupari debet: & libertati Christianæ relinquitur, in quo sancto opere, siue alias debito, siue non, quis se in festo occupet. Illud vero datur directe de cultu Missæ, & tempus missam mensurans per accidens respicitur: Si enim tempus Missę per se præciperetur, quum hẽat materiã determinatã, s. Missam, non satisfieret vtrique cultui, quia non satisfieret utrique tempori, ut patet.

Rationes autem ad alteram partem allatę non concludunt, quod liceat utrunque simul exoluere. Prima enim soluitur, quia suauis exolutio exigit duas disparatas attentiones in duobus disparatis cultibus. Missa enim exigit solam presentiam, sed non solius corporis, sed etiam mentis: ut declaratũ est.

Ad secundam dicitur, ꝙ non est par rõ, quia hic sunt duo cultus disparati debiti, ut sunt, non sic autem est in spontaneis orationib. Et per hoc respondetur ad confirmationem. Et quum instatur, quia ratio debiti est per accidens ad impediendum, respondetur, quod non ideo illicitum interuenit in hoc casu, quia unus impedit alium, sed quia unum occupat attentionem & tempus & suauitatem alterius, quod per se oritur, ex hoc, quod uterque est debitus seorsum suauiter.

Ad ultimum dicitur, quòd non interuenit mortale peccatum, & si reatus omissionis esset, omissa esset oratio assumpta, quia principale, quod est Missa, intelligeretur non uiolari per adiunctam orationem alias debitam, quia ad vacandum Deo sacrificii tempore assumpta intelligitur.

TRACTATVS QVINTVS DE Præcepto eleemosynę ad mentem S. Thomæ, in sex capita diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Operis ratio ac intentio, atque falsæ quorundam opinionis super mentem diui Thomæ circa necessitatem largitionis eleemosynarum relatio & possibilis origo.*
2 *Quàm falsa fuerit æstimatio eorum qui imponũt D. Th. quod negauerit necessitatem eleemosynæ.*
3 *Verborum D. Th. ex quibus reprobata opinio pulluauit explanatio.*
4 *Quorundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam sẽtentiam D. Tho. impositam cofirmare uidebantur.*
5 *Solutio obiectionum in primo capite positarum pro fundamento illius falsæ opinionis.*
6 *Expositæ opinionis S. Thomæ ex sanctorum, & illustriũ uirorum authoritate confirmatio.*

CAPVT I.

Operis ratio ac intentio, atque falsæ quorundam opinionis super mentem diui Thomæ, circa eleemosynarum largitionis necessitatem relatio & possibilis origo.

CHaritas Christi urget me, ut propter fratres meos & ꝓximos meos loquar pacem: hoc est, ordinis tranquillitatẽ in eleemosynarum largitione necessario seruandam intuitus: siquidem sũ ob quorundam scripta minus bene doctrinam sancti Thomæ intelligentium multos facile piclitari. Et quamuis omnis quæstio de peccato mortali, periculosam habeat a uero deuiationẽ, & ea maxime timenda ac cauenda sit à veritate declinatio, qua latiori quis se credit via: tum quia proni sunt sensus hominis ad assensum præbendum his, quę libẽter sequuntur: tum quia facile est viam latam ingredi quum multorum sit, & peccati expers vix esse possit: in hac specialiter quæstione tãto maius imminet periculum, quanto vltra prædictas causas uiri celebres, quorum consilio confessores regunt, sanctum Thomam docuisse id quod in re hac falsum esse ostendetur, asserunt. Sane Abbas Siculus in iure Canonico doctor famosus super sẽdo Decretalium de iureiurando cap. si vero. & frater antoninus Archiepiscopus Florentinus veterib. Christiani gregis pastoribus non minor, in secunda parte suæ Summę titulo primo, c. 14. de inhumanitate s. & quidam frater ordinis Minorum qui Summulam fecit Rosellam nomine, in de eleemosyna, & mutuo: non malitia, sed minus perspicaci intellectu in hac re ducti imponunt sancto doctori ex secunda secundę, q. 32. erroneam & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemosynarum largitionis necessitatem. Aiunt, quod, secundum S. Th. ibidem homo tenetur de necessitate salutis facere eleemosynam, nisi concurrentibus his duabus cõditionibus simul, s. quòd dans habeat aliquid superfluum, nedum naturæ, id est vitę, sed personę, id est decentiæ status, tam sibi, quàm suis (quorum scilicet ei cura incumbit) & quòd appareat pauper patiens extremam necessitatem, alias licet bene faciat quis eleemosynã faciendo, non tamen tenet.

Concipere autem poterunt hunc sensum ex sãcto doctore propter duo. Primo ex eo, quod art. 5. 32. q. vbi disputat, an dare eleemosynam sit sub pcepto, in corpore articuli determinans hanc quæstionem, dicit hæc verba. Quia pręcepta dantur de actibus uirtutum, necesse est, quod hoc mõ donũ eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum quod actus est de necessitate virtutis: s. secundum quod recta ratio dãtis requirit, ꝑm quam est aliquid cõsiderandum ex parte dantis, & aliquid ex parte ei, cui est eleemosyna danda. Deinde subdit, quæ sũt ista consideranda, & dicit, quòd sunt superfluitas, non solum naturæ, sed personę ex parte dantis, & extrema necessitas ex parte pauperis, & subdit deinde, alias autem eleemosynas dare est in consilio. Ex his enim videt haberi, quòd ad hoc ꝙ eleemosyna cadat sub pręcepto, oportet simul concurrere aliquid ex parte dantis, scilicet superfluitatem, & aliquid ex parte recipiẽtis, s. extremã necessitatẽ.

Secundò, ex eo quod in sequenti articulo determinando dicit, quod quando occurrit extrema necessitatis alicuius priuatę personæ, vel etiam aliqua magna necessitas reipublicę, laudabiliter aliquis permitteret id, quod ad decentiam sui status pertinere videtur, vt maiór necessitati subueniret. In his enim verbis expresse dicit, quod concurrente altero prædictorum tantum, s. extrema necessitate alicuius, nõ habens de superfluo persona. i. decentię status sui laudabiliter eleemosynam facit. Quod si laudabiliter, igitur non de præcepto, sed de consilio est eleemosynam dare, nisi vtraque supradicta conditio concurrat. Confirmatur hoc: quia ante hæc verba loquens de necessario personæ pmittit hæc uerba: De hmõi ergo dare eleemosynã est bonũ, & nõ cadit sub pcepto, sed sub cõsilio. Hæc ille.

CAPVT II.

Quam falsa fuerit eorum æstimatio, qui imponunt D. Th. ꝙ negauerit largitionis eleemosynarum necessitatem.

QVod autem prædicta expositio non sit secũdum mentem & doctrinam S. Thom. liquet primò ex eo, qđ S. Th. in 4. sen. dist. 15. q. 2. ar. 1. q. 4. ex-

expresse determinat oppositum. Tenet enim has duas conclusiones. Prima est, Habens superfluum naturę,& personę tenetur de pręcepto erogare pauperibus illud superfluum, etiam si non patiatur extremam necessitatem. Secūda est, Patienti extremā necessitatem tenetur de pręcepto habens superfluū naturæ, licet non personæ, subuenire. Superfluū naturę & personę dicitur, qꝫ secundum statum presentem nō est necessarium sibi, vel his, quorum sibi cura incumbit crassa pensatione: attentis tamen futuris casibus, qui probabiliter futuri æstimabuntur, & non omnibus, qui possunt cōtingere: hoc enim ad consilium non pertinet, vt dicitur tertio Ethic. Extrema autem necessitas vocatur, non quando aliqs iam spiritum efflare cernitur, & subsidium recipere non potest: sed cum apparent signa probabilia futuræ necessitatis extremæ, nisi subueniatur, nec apparet nec in promptu est qui ei subueniat. Determinat autem has conclusiones adeo clarè, vt inficiari impossibile sit. Sunt siquidem verba eius ibidē ista, Quum eleemosyna sit actus virtutis, oportet quod aliquo modo cadat sub præcepto: quia præcepta legislatoris ad virtutem inducere intendūt. vt dicitur secūdo Ethic. reducitur autem ad hoc præceptum, Honora parentes. Honor autem ille secundum August. ad reuerentiam & subuētionem in necessariis pertinet, & nomine parentum omnis proximus intelligitur: sed præcepta affirmatiua non obligāt ad semper quamuis semper obligent, sed obligant pro loco & tempore & secundū alias determinatas conditiones. Quum autem vsus diuitiarum sit ordinat⁹ ad subueniendum necessitatibus præsentis vitæ, quę quidem subuentio debet esse ordinata, patet quod qui diuitiis non vtitur ad subueniendum necessitatibus præsentis vitæ, vel inordinatè vtitur, a virtute recedit. Ordo autem subuentionis talis debet attendi, quantum ad duo. Primo ex parte eorum, quibus subuenitur, vt primo sibi postea sibi coniunctis subueniat, deinde extraneis. Secundo, ex parte necessitatis talis debet esse ordo, vt prius absolutis necessitatibus subueniatur, quàm alicui necessitati conditionatæ, quę est quum quis indiget aliquo ad sui status decentem conseruationem. Et ideo præceptum legis ad hoc obligat, vt illud quod superest alicui post subuentionem perfectā, sibi & sibi cōiunctis, puta familię, quam gubernare debet, respectu vtriusque necessitatis in eleemosynas expendat ad subueniendum aliis respectu vtriusque istarum necessitatum: sicut etiam natura id quod sibi de alimento superfluit ab actu nutritiuę, in quo attenditur necessitas absoluta & actus augmētatiuę in quo attenditur quasi necessitas cōditionata parata ad conseruationem speciei, generatiuæ virtuti subministrans. Et similiter præceptum legis obligat, quod etiam necessitati extraneorū absolutæ, primo subueniatur, quā proprię, vel propinquorum conditionatæ: & ideo dicitur communiter, quòd dare eleemosynā de superfluo cadit in præcepto, & similiter dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Dare autem de eo quod est necessarium necessitate secunda, nō autē de eo quòd est necessarium necessitate prima: quia hoc esset contra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet, quam aperte supradictas conclusiones asserat atque confirmet, & consequenter manifeste cuique liquere potest, quod doctrinæ suæ consona non est opinio illa sibi imposita ex secunda secūdæ. Quod si aliquis dixerit hoc, quod dixi in 4. senten. retractata ab ipso S. Tho. in secunda secūdæ, aduertat se in errorem lapsum propter septē. Primo, quia non est consuetudinis suæ, vt opinionem quam alibi non solum sequutus est, sed probauit retractet absque memoria, vel suæ olim opinionis, vel illorum, qui sequuntur eam: vel ipsius opinionis. Secūdò, ex eo, quod ista sententia nō solum sua, sed cōmunis antiquorum fuit: vt ipse refert in supradictis verbis. Quis autem vnquam inuenit S. doct. reprobare suam olim, & communem aliorū opinionē, si non illius opinionis meminerit, ac aliqua eam rationę refellerit. In hac siquidem. 2. 2. q. 88. art. v. opinionem, quam in 4. sent. dist. 38. q. 1. ar. 4, secutus fuerat circa dispensationem uoti per professionem solennizati reprehendens, expresse eius minuit. In tertia quoque parte, q. 9. ar. 4. opinionem, quam tenuit in 4. sent. dist. 14. ar. 3. circa scientiam animę Christi retractans, explicite seipsum reprehendit.

In tertia similiter parte q. 70. art. 4. opinionem q̄ in 4. sent. dist. 1. q. 2. ar. 4 circa gratiam circūcisionis secutus est, reprehendens, expresse etiam seipsum mutasse opinionem asserit. Alibi quoque similiter facit: sed sufficiat hęc tria adduxisse, ut ostendatur mos eius. Si ergo hæc est eius consuetudo, quomodo hoc in loco suam & communem ipso teste sententiam reuocat, nullam penitus innuens illius memoriam. Tertiò, patet hoc idem ex eo, quod non sine suæ gloriæ macula potuit intendere retractionem suæ olim & cōmunis opinionis verbis adeo obscuris & extorte exponendis, absque, ut dictum est, suæ intentionis populatione.

Hoc siquidem & est contra promissionem a se factam in proemio totius Summę: ubi dilucide secundum quod materia patietur, se prosequi cuncta velle spondet. Et est contra tanti doctoris prouidētiam, quis enim (nisi desiperet) in re tam ardua verbis oppositum præ se ferentibus uteretur, potens claris uti? Nunquid timebat hic seipsum ac alios reprehendere & alibi æquanimior factus est? An forte diuites odio habebat, vt ueritatem eos cœlare vellet? Quarto, ostenditur hoc idem ex verbis S. Tho. in secunda secundę, ibidem: concludendo. n. ait, Si ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei qui est in extrema necessitate, alias autem eleemosynas dare est in consilio. Quum enim S. Tho. Latina scripserit lingua, & dilucide, is sensus ex istis est sumendus verbis, quē verba ipsa significant. Accersito autem quencunq; optimum grammaticum, & proponat sibi quid intelligendum sit ex istis verbis, Prœceptum est, ut fiat hoc, & fiat illud, respondebit certe, quod præcipiuntur: & quod scilicet hoc fiat, & quod illud fiat. Quū autem verba S. Th. talia sint, quare non talis sumendus est sensus. Dixit enim, In prœcepto est dare eleemosynā de superfluo, & dare eleemosynam ei qui est in extrema necessitate. Duo ergo grammaticaliter intelligendo præcipit, cum dicit, & quod detur eleemosyna de superfluo, & quod detur eleemosyna patienti extremam necessitatem. Quinto, confirmatur hoc idem ex uerbis S. Tho. in eadem secunda secundę. q. 66. ar. 7. in co. vbi air, Res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali iure debentur pauperum subsistentationi: unde dicit Ambr. & habetur in Decretis di. 47. Esurientium panis est. quē tu detines, nudorum indumentum est, qd tu recludis; miserorum redēptio & absolutio, est pecunia, quam tu in terra effodis.

Sed quia multi sunt necessitatem patientes, & nō potest ex eadem re omnib. subueniri, committitur arbitrio unicuiscuiusque dispensatio propriarum rerum, vt ex eis subueniat necessitatem patientibus.

Hæc

Hæc ille. Vbi cernere potes primam cõclusionem. Secunda autem ex his, quæ addit ibi in corpore, & in responsione argumentorum, elici potest. Sextò confirmat hoc idem ex verbis S. Tho. in eadem Secunda secundæ, quæst. 87. ar. 1. ad quartum, vbi ait, Tertiæ verò decimæ, quas cum pauperibus comedere debebant, s. in veteri testamento, in noua lege augentur, per hoc, quod Dominus non solum decimam partem, sed omnia superflua pauperib. iubet exhiberi, secundum illud Lucæ 11. Quod superest date eleemosynam. Hæc ille. Vbi apertè cernis iussisse, non consuluisse Dominũ Iesum superflua erogari pauperibus s̃m doctrinam S. Th. Septimo confirmatur hoc idem ex verbis S. Th. in eadem secunda Secundæ. q. 118. ar. 4. ad secundum, inquirẽs enim ibi an auaritia semper sit peccatum mortale, arguit secundo loco ad partem affirmatiuam sic, Minimum in auaritia est, quod aliquis retineat sua inordinatè; sed hoc videtur esse peccatum mortale dicit enim Basilius, Est panis famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quam tu conseruas, indigentis argentum, quod tu possides, quocirca tot iniurias, quot exhibere valeres: sed iniuriari alteri est peccatum mortale, quia contrariatur dilectioni proximi: ergo multo magis omnis alia auaritia est peccatum mortale. Deinde respondendo huic argumẽto ait. Ad secundum dicendum, quòd Basilius loquitur in illo casu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare, vel propter periculum necessitatis, vel propter superfluitatẽ habitorum. Hæc ille. In quibus verbis clarissime utranque conclusionem posuit. qũo ergo in Secunda secundę retractauit quod dixit in 4. sen. si in tot locis in Secunda secundæ expresè confirmat quod determinauit in quarto. Caue ergo ne de cætero talia S. doctori imponas.

CAPVT III.

Verborum D. Thomæ ex quibus reprobata opinio pulluauit explanatio.

VErum Quia non sat est falsam expositionẽ destruere, nisi vera apponatur, ideo declaranda sunt verba eius, quæ illi minus bene intellexerunt. Verba eius in loco allegato (s. in secunda secundę q. 32. ar. 5. vbi inquirit, an dare eleemosynam sit in præcepto) sunt ista. Quum dilectio proximi sit in præcepto, necesse est omnia cadere sub præcepto, sine quibus dilectio proximi non conseruatur. Ad dilectionem autem proximi pertinet: vt proximo non solum velimus bonum, sed etiam operemur, secundum illud 1. Ioan. tertio. Non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. Ad hoc autem vt aelimus & operemur bonum alicuius, requritur quod eius necessitati subueniamus: quod fit per largitionem eleemosynarum: & ideo eleemosynarum largitio est in præcepto. Sed quia præcepta dantur de actib. virtutum: necesse est qđ hoc mõdonum eleemosynæ cadat sub præcepto, secũdum quod actus est de necessitate virtutis, s. quòd recta ratio requirit, secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Ex parte quidem dantis considerandum est, ut id quod in eleemosynas est erogandum, sit superfluum secundum illud Lucę 11. Quod supereſt, eleemosynam date. Et dico superfluum nõ solum respectu suiipsius quod est supra id, quod est necessarium indiuiduo: sed etiam respectu aliorum, quorum cura sibi incũbit, qa prius oportet quod vnusquisq; sibi puideat, & his quorum cura sibi incumbit, & postea de residuo aliorum necessitatibus subueniatur, respectu quorum dicitur necessarium personæ, secundum quod est necessarium importat, sicut & natura primò accipit tibi, quod est necessarium ministerio nutritiuę: superfluum aũt erogat ad generationem alterius per virtutem generatiuam. Ex parte autem recipiẽtis requiritur, quod necessitatem habeat: alioquin non esset ratio, quare ei eleemosyna daretur. Sed cum nõ possit ab aliquo uno omnibus necessitatẽ habentibus subueniri, non omnis necessitas obligat ad præceptum, sed illa sola, sine qua is, q necessitatem patitur, sustentari non potest, in illo. n. casu locum hẽt quod Amb. dicit: Pasce fame morientẽ si non paueris, occidisti. Sic ergo dare eleemosynã de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate, alias autẽ eleemosynas dare in consilio est sicut, & de quolibet meliori bono dantur consilia. Hæc ille. Ex quib⁹ talis est accipienda sententia. Eleemosynarum largitio est in præcepto: quia dilectio proximi non solum secundum affectum, sed effectum, est in præcepto. Tunc aũt est in præcepto, qñ est necessaria virtute charitatis, ita quod sine tali eleemosynæ donatione charitas manere nõ põt, quia est actus eius. Tũc aũt est de necessitate charitatis, qñ recta rõ ad hoc necessitat. Necessitantia autem s̃m rectam rõnem ad eleemosynæ actum sunt duo, aliquid s. ex parte dantis, & aliquid ex parte eius cui eleemosyna est danda. ex parte quidam dantis necessitans ad eleemosynæ actum est superfluitas bonorum non solum naturæ, sed personæ, iuxta Chr̃i præceptum, & naturæ processum. Ex parte autem eius: cui elemosyna est danda necessitans ad eleemosynæ actũ est necessitas, seu indigentia, non quæcũque (quia ab vno etiam habente superflua non potest omnib⁹ necessitatibus apparentibus subueniri) sed extrema iuxta verba Amb. Vnde & dare eleemosynam de superfluo est de præcepto ratione superfluitatis, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate, est ī præcepto ratione necessitatis extremæ: aliàs autem est in consilio. Quòd aũt iste sit verus sensus, patet ex eo, quod secundum istum sensum nulla extorsio est literæ, nullum sequitur incõuenięs, nulla discordia inter principia & cõclusiones, nulla contradictio inter dicta eius hic, & in alijs locis supra allegatis: sed omnia inueniuntur consona, non solùm supradictis, sed etiam alijs dictis S. T. In quæstionibus siquidem de malo, q. 13. ar. 2. ad quartum, exponens supradictam authoritatem Basilij ait, Basilius loquitur in casu illo, quando aliquis tenetur bona sua pauperibus erogare, puta si sit ei superfluum secundum illud Luc. 12. Quod supereſt, dare eleemosynam. In quolibetis quoq; quolibet. 7. vel 8. apud aliquos codices, q. 6. ar. 2. vbi quærit vtrum ille, qui non dat pauperi petenti, si hẽat de superfluo, peccet, ponit eandem primam conclusionẽ in hæc verba: Circa hoc distinguendum est; supposito enim, quod aliquis habeat de superfluo, & respectu indiuidui, & respectu personę, quod tenetur pauperibus erogare, aut videt in paupere petente euidẽtia signa extremæ necessitatis, aut non: si videt, certũ est, qđ tenetur dare, & peccat non dãdo. in hoc. n. casu loquitur Amb. Pasce fame morientẽ; si non paueris, occidisti. Si verò non appareat, tũc non tenetur dare pauperi petenti: quia quanuis teneat dare superfluũ pauperibus, non tñ tenet oĩb. dare, nec huic dare, sed tenetur distribuere, secundum qp sibi visum fuerit opportunum. Hæc ille. Ex quibus prima conclusio euidenter apparet.

Fun-

Fundantur autem hæ conclusiones super rationes multas. Quum enim bonum consurgat ex cã integra. malum autem ex particularibus defectib⁹ (vt Dio. dicit 4. ca. de Diu. nom.) charitas ipsa erga proximum indigentem conseruari non potest, nisi ex parte vtriusq; omne corruptiuũ tollatur: contrariatur autem dilectioni proximi (vt ex dictis & dicendis patet) ex parte dãtis superfluum personę indigentib. negare, ex parte verò pauperis extrema necessitas non adiuta: & ideo quodcunq; illorum inueniatur, charitas non soluatur, & consequenter malum culpæ mortalis consurgit: & hæc est ratio quam tetigit S. T. in q. 32. loco præallegato, cum dixit, quod actus eleemosynę est de necessitate virtutis, secundum q̃ recta ratio requirit, secũdum quã aliquid est considerandũ ex parte dantis, & aliquis ex parte eius, cui danda est eleemosyna. Amplius; Quum ordo charitatis sit in præcepto (vt testatur S. Tho. in secunda secundæ, q. 44. art. vltimo,) & ex charitate diligenda sit vita corporalis proximi: secundum omnes plus tenemur diligere uitam proximi, quam bona nostra exteriora, sicut plus aĩam proximi, quam corpus nostrum. Sed decentia status est quoddam bonum exterius: igitur tenemur de necessarijs ad decentiam status nostri subuenire vitæ corporali illius qui est in extrema necessitate. Et similiter cum charitatis ordo exigat, vt decentiam status proximi superfluitatibus nostris prępo namus (quoniam tale bonũ charitas ꝓximo vult) hoc autem malum abiicit, tenemur ex supfluo naturæ & personæ aliorum necessitatibus subuenire. Et hæc est ratio, quã adduxit S. Tho. in 4. sen. ubi supra. Amplius: Cum virtuti duo sint extrema cõtraria, s. superabundantia & defectus, (vt dr 2. Eth.) charitas autem licet secundum se extremo super abũdanti careat (quia ut inquit Bernar. Charitatis modus est absque modo esse: ex eo quod obiectũ non potest tantum amari, quantum est amabile) utrunque tamen extremum habet secundum exteriores operationes, ut ex Secunda Secundæ q. 26. art. 7. habetur: vñ & ex superabundantia & defectu exteriorum operum corrumpitur. Ad excessum autẽ in proposito pertinet plus de corporalibus bonis, q̃ oporteat attribuere tã sibi, q̃ alijs, ga amicabilia quę sunt ad alios, sũt ex amicabilibus, quæ sunt ad se, vt dicitur 8. Eth. Defectus verò est minus corporalibus bonis uti quàm oporteat & ad sui, & aliorum sustentationem. Quum autem superflua naturę & personę habens, nec indigentibus dispensans, plus sibi, quam oporteat huiusmodi bonorum applicet, aliter superflua nõ sunt, manifestum est, quod in charitate extremum contrarium secundum superabundantiam incidit, sicut & ille, qui in superfluis & voluptuosis conuiuiis plus aliis, quàm deceat, tribuit, & consequenter uterque peccat mortaliter. Similiter quum negans necessarium personæ patienti extremam necessitatem, minus aliis, quam oporteat, cõmunicet huiusmodi bona (quia dẽntur exteriora bona ordine naturali sustentationi uitæ humanæ primo, deinde cæteris commoditatibus) patet quod in extremum secundum defectum declinat, sicut & ille, qui sui ipsius ob suã miseriam corporali saluti subuenire negligit, vnde & vterque a charitate recedit, & consequenter morta liter peccat. Et hæc est ratio, quam S. Tho. in quoli beto 6. quæst. 7. Amplius, Quum de iure naturali omnia sint communia, & ius gentium res appropriauerit quò ad vsum, procurationem & dispensationem, vt dicit S. T. secunda secundę, quæst. 66. arti. 2. constet quoque quod a iure gẽtium nihil inordinatum vim sumit (quoniam a natura vt rõnalis est oritur) impossibile est ea, quę huic superfluũt quo ad naturam & personam, eius esse quo ad usum (vsus. n. superfluorum inordinatus est, aliter superflua non sunt) licet istius sint quo ad procurationẽ & dispositionem. Si autem ex iure gentiũ eius nõ sunt quo ad vsum, indigentibus ex iure naturali debentur; dispensanda tamen secundum arbitriũ possidentis, cui (vt dictum est) dispensationem iusgentium appropriat. Contra ius ergo naturale est superflua naturæ & personæ indigentibus non largiri. Similiter licet necessarium personæ sit habentis, etiam quo ad usum, simpliciter loquendo, in casu tamen, quo extrema necessitas alterius appropriat, ut superfluũ censetur eius usus respectu ist⁹ patientis extremam necessitatem, & iuris naturalis vis exigit, ut tanquam superfluum patienti debeat. Non enim ratio, a qua ius gentium deriuatur, ita necessarium personæ appropriat huic quo ad vsũ, quin indicet in casu necessitatis alteri deberi ob iuris naturalis vim. Cuius signum est: quia si ab isto possidente necessarium personæ in tali casu non dispensetur patienti extremam necessitatem, laudabiliter ab eo auferri põt, ut extremis necessitatibus subueniatur. Est igitur & contra ius naturale, non subenire extremę necessitati de necessario personæ. Et hęc est ratio, quam tetigit S. Tho. in 2. 2. q. 32. in hoc art. in responsione ad secundum, & est sumpta ex verbis Basilii & Amb. Ille enim exponẽs verba Diuitis, Lucę 12. dicentis, Congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea; ait, Dic mihi quę tua. unde ea sumens in uitam tulisti? sicut qui præueniens spectacula, prohiberet aduenientes sibi, appropriando, quod ad communem vsum ordinat, similes sunt diuites quod communia, quæ præoc cupauerunt, æstimant sua esse. Si enim quilibet suę necessitatis sufficientia recipiens, relinqueret supfluum indigenti, non esset dives, nec pauper. Cæterum si fateris ea tibi diuinitus prouenire, an iniust⁹ est Deus, inæqualiter res nobis distribuens? cur tu abundas, ille uerò mendicat, nisi vt tu bonę dispensationis merita consequaris, ille verò patientiæ brauijs decoretur? Nonne spoliatores, qui dispensanda suscepisti, propria reputando? est panis famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quàm in conclaui cõseruas; discalceati calceus, qui penes te marcescit: indigentis argentum, quod tu possidet inhumatum; quo circa tot iniurias, quot dare valeret. Ambr. autem eadem parabolam tractãs, vt in Decretis habetur distinct. quadragesimaseptima sicut Hier. ait, Proprium nemo dicat quod est commune: q̃d plus quam sufficeret sumptui, etiam violenter obtentum est. & subdit, Quis enim tam iniustus, quã qui tam multorum alimenta non suum vsum, sed abundantiam & delitias facit? neque enim minus est criminis habenti tollere, quam quum possis & abundas indigentibus denegare. Concludẽdo igitur secundum veritatem & S. Tho. doctrinã, duas diuisim radices necessitatis ad eleemosynæ opus producendum dicimus, superfluitatem scilicet naturæ & personæ ex parte dantis, & extremam necessitatem ex parte indigentis.

CAPVT IIII.

Quarumdam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam diui Thomæ positam sententiam confirmare videbantur.

ANtequam autem satisfiat motiuis uñ orta credit illa falsa expositio, alias quasdã obiectiões con-

contra determinatam veritatem ad illius falsæ ex positionis robur afferenda censui.

Quadrupliciter igitur instat, primò sic: Quū eleemosyna sit ad alterum, oportet coniunctim vtriusque conditiones considerare, & non diuisim; sicut & de iustitia dicitur 5. Ethic. vnde & S. Th. in hoc art. ait, quod nulla est rō, quare eleemosyna alicui detur, quantuncunque alias habeat superflua, nisi iste egeat: ergo copulatim oportet intelligere, qđ duo sunt consideranda ad præceptū eleemosynę. s. superfluitas, & extrema necessitas. Secundo, quia si non coniunctim intelligatur, sequitur deficiēs doctrinai & quodāmodo impossibilis adimpleri. Deficiens quidem: quia dicit, quod habens superflua, tenetur largiri eleemosynaliter, & non dicit cui, & similiter quod patiēti extremam necessitatem sub præcepto subueniendū est, & non dicit a quo. Impossibilis uerò qñque, quia in aliqua patria nullus est pauper, & tamen aliquis habebit de superfluo. Tertio, quia post art. istum quæris S. Th. utrū corporalis eleemosyna sit danda de necessario: ex hoc enim arguitur sic. Si præcedenti art. iam determinatum, est qp patienti extremam necessitatē teneamur dare de necessario personę, quid opus erat dubitare vtrum sit dāda eleemosyna de necessario? Quarto, quia S. Th. in quolib. 6. q. 7. seu art. 12. in responsione ad primum, dicit hæc verba, Non semp peccat mortaliter quotiescunque non dat pauperi: qui superfluum hēt, sed quando necessitas imminet. Quando autē sit talis necessitas, qp obliget ad mortale, non pōt ratione determinari: sed committitur prudentiæ. Et in responsione ad secundū dicit, Dare omnia sua pauperibus, cadit sub præcepto secundum animi præparationem, ut. s. homo sit paratus hoc facere, si necessitas immineat. Minor tamē necessitas requiritur ad superflua eroganda, quam ad omnia exhibenda tamen hoc totum ratione uniuersali determinari non potest, sed cōmittitur prudentiæ ut dictum est. Ex his enim uerbis uidetur qp superflua erogare secundum S. Tho. non sit in præcepto nisi tempore necessitatis.

Ad hęc respondetur. Et ad primum dicitur, qp aliud est loqui de exequutione præcepti eleemosynæ, & aliud de obligatione eius. Licet enim ad exequendum eleemosynæ præceptum exigātur duo, scilicet superfluitas naturæ, & personæ ex parte dantis, & indigentia naturę uel personæ ex parte eius cui est eleemosyna danda, sed superfluitas naturæ ex parte dantis, & indigentiæ naturæ, ideſt extrema necessitas ex parte patientis (quia alter non est ratio, quare danda sit eleemosyna) obligatur tamen quis per se loquendo, ex hoc solo qp superfluū naturę & personæ habet illud distribuere. Solo autē dico, excludendo non omnem sed extremam alterius necessitatem, quam hic S. Th. superfluitati cōbinat: oportet enim quod si uni supersit, alteri deficiat, ut Basilius dixit. Et similiter ipsa extrema necessitas alicuius quantum est ex se, obligatiua est ad hoc ut sibi subueniatur. Per accidens autem est, qp hic, uel nunc quis non teneatur, puta quia latent eum indigentes. Vnde quia S. Th. radices præcepti inuestigabat, & non exequutionem, iō disiunctim intelligendus est (vt probatum fuit) aliter in maximos incidetur errores. Et subtiliter aspiciat qs, videbit quod & ad ipsam obligationem p̄cepti duo cōcurrunt, scilicet superfluitas naturę, uel personę ex parte dantis, & necessitas naturæ uel personæ ex parte patientis: quoniam præcepta moralia dantur de his, quæ ut plurimū eueniunt, vt pluries Arist. in

A Eth. dicit. Communiter autem imò potius semp, superfluitas vnius est indigentia alterius: sed quia non ex parte indigentię est obligatio ad mortale, nisi sit extrema, neq; ex parte superfluitatis est præceptum, nisi sit vltra personæ dignitatem, ideo sūmarie loquens S. T. ea quæ, complens rōnes præceptorum assumens, ad aliaque loca tanquam ad cōmentaria, quę se scripsisse nouerat remittendo, assumpsit, & concluſit dicēs duo præcipi. & dare de superfluo, & dare extremam necessitatem patiēti.

Ad secundum dicitur, quod doctrina sufficiēs est, & quia summarie tradita, & quia alibi explicata est, & quia facile subintelligi potest, cui danda

B sunt superflua (indigenti s. & patienti extremā necessitatem) & à quo subueniendum est, ab eo, s. qui nouit & potest. Posse autem quemlibet superfluū naturæ habētem, clarum est. Nec est verum, quod quandoque impossibile sit hoc obseruare, quoniā secundum Euangelicam doctrinam pauperes semper habebimus nobiscum, & dato quod non appareret aliquis indigens obseruaretur præceptum, futuris pauperibus thesaurizando. Dicitur secundo quod quia ut dictum est sermones morales sunt secundum subiectam materiam, quæ ut pluribus hoc habet, ideo si in aliquo particulari casu aliqd occurrat quod impedire uidetur obseruationem

C præcepti, nihil vigoris ipsi præcepto adimitur.

Ad tertium sufficienter respondetur quantum ad propositum spectat, querendo ab obiicientibus ad quid sanctus doctor in 4. sent. dist. 14. post articulum adductum, in quo expresse has conclusiones determinauit, mouit illammet dubitationem (an s. eleemosyna danda sit de necessario) in eadem q. art. 4. Causa enim quam redditurus sunt, quare hoc fecit in 4. est illa quare hoc fecit in Secunda Secundæ, & quum in 4. uideant, quòd talis articuli quæstio non repugnet ueritati huius prioris determinationis, nec superflue addita sit, fatean tur falax assumpsisse signum in secunda secundę ad suam expositionem probādam. Est autem in promptu cā,

D quare vtrobique talem articulum adiecerit, quia specialem s. præ se fert difficultatem necessariorū distributio, quam enim audis necessarium, distribuendum non videtur. Vnde licet ex præcedenti articulo facilè deduci potuisset conclusio ista, qp necessarium personæ erogandum est patienti extremam necessitatem, tñ tota quæstio, an s. licet necessarium erogare, nota non erat, quare, &c.

Ad quartum dr, quod oportet intelligere respōsionum terminos secūdum quod in argumentis oppositis assumpti sunt. In illis autem argumentis non est sermo nisi de necessario naturæ & supfluo naturæ, vt patet in primo ex præcepto Ioannis. Baptistæ Luc. 3. quod inducitur s. Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti, duæ enim tunicæ sunt

E superfluum naturæ, non personæ, ut glossa ibidē dicit, & Petrus de Palude in 4. di. 15. & ratio cōuincit, tum propter temporum uariationem naturalem secundum calidum & frigidum, serenitatem, & intemperiem, tum propter communem humani generis morem. Vnde verba illa, quæ in solutione primi dicit, confirmāt secundam conclusionē supra determinatam, quia necessarium personæ quod est naturæ superfluum, in articulo necessitatis extremæ erogandum dicit sub peccato mortali.

Secundum autem argumentum replica est contra hanc responsionem hoc modo. Dare omnia ēt necessaria naturæ, est in præcepto in articulo necessitatis, quod tamen simpliciter est in consilio,

ergo

ergo dare superflua naturæ quod est in præcepto, obligat extra articulum necessitatis. Tenet consequentia, quia præceptum obligat plusquam cõsilium, ergo male responsum est, quod præceptum illud de duabus tunicis, & similia intelliguntur in articulo necessitatis. Et ad hoc respondet, qđ vtrũque est in præcepto secundum præparationem aĩ pro articulo necessitatis, sed articulus necessitatis habet latitudinem. Necessitas enim obligans ad necessaria naturæ communicanda, est non quæcunque extrema necessitas pauperis, sed illa, qua quis ẽt vitam propriã tenetur discrimini exponere pp illum. si enim pro fratrib. mori aliquando est in p̃cepto, consequens est q̃ priuare se necessariis uitæ adminiculis, committendo se diuinæ prouidentiæ in aliquo casu præceptum sit. Necessitas autem ad superflua obligans naturæ communicanda, est minor, sufficit enim ad hoc, quòd pauper non habet vnde sustentari queat. Vnde ex hac responsione secunda conclusio iterum cõfirmatur. sicut & per corpus illius articuli.

CAPVT V.

Solutio obiectionum pro fundamento illius opinionis in primo cap. adductarum.

AD ea verò, quæ in principio pro fundamento illius expositionis adducta sunt, respondetur. Et ad primũ quidem rñsio ex dictis aperta est. Iam .n. declarauimus & probauimus, quomodo duo considerandа sunt secũdum rectam rationem ad necessitatem virtutis eleemosynariæ.

Ad secundum verò dr̃, quòd ly laudabiliter, põt dupliciter sumi. Vno mõ, vt distinguitur contra Necessario, & sic idem sonat laudabiliter quod bene, sed non de præcepto, sed de consilio. Alio mõ vt distinguitur contra vituperabiliter, & sic idem sonat quod uirtuosè. in proposito S. Tho. accepit laudabiliter secundo modo, & non primo. Et nihil aliud voluit dicere, nisi q̃ in illis casibus trib. quos enumerat non inordinatè, sed virtuosè quis necessaria personæ largiretur. Ex hoc autẽ quod virtuosè hoc fieri dicitur, non sequitur, ergo non de præcepto: quoniam actus virtutis communis est præceptis & consilijs.

Et quia hoc verbum arbitror fuisse occasionẽ errandi alijs & falsam fouisse expositionem, propterea q̃ creditũ est q̃ S. Th. vteretur ly Laudabiliter, primo mõ: iõ ostendo q̃ secundo mõ accipit Laudabiliter ex quattuor. Primò ex ar. tit. ac S. Th. more: quum enim consueuerit diuinum eius ingenium quæstionibus respondere sermone formali, propter quod vniuersaliter profundæ sunt eius sẽtentiæ, & occultę minus perspicacibus; & ti. ar. non sit, an de necessario fieri eleemosyna debeat sub p̃cepto vel consilio, sed an de necessario dare liceat eleemosynam, sua non intererat respondendo differere, q̃ hoc sit in consilio vel præcepto. sed q̃ hoc sit contra virtutẽ vel f̃m virtutem, licet ad p̃fectiorẽ doctrinã potuisset post subiũgere: & hoc nõ solum est f̃m virtutẽ, sed ẽt in præcepto. Quod dixit. Ergo laudabiliter virtuosè exponendum est, si difficultati motæ formaliter rñsum esse fateri volumus. Secundò, ex prima parte corporis illius articuli, ait enim ibi, q̃ nõ licet dare de necessario naturæ, nisi ad sustẽtationem reipublicæ, vel ecclesiæ in aliquo casu necessitatis. Tunc enim laudabiliter inqt, seipsum, & suos mortis exponeret periculo, qa bonum cõe proponẽdum est proprio. Ex hoc arguit sic, certũ est, q̃ in aliquo casu tenet̃ qs de p̃cepto, nõ solũ mortis periculo se exponere, sed etiã mori pro fratribus: ergo quum S. Thom. dixit laudabiliter hoc fieri in aliquo casu non accipit, Laudabiliter, vt distinguitur contra necessario, seu de præcepto, quia falsum dixisset, quum in præcepto hoc esset non sit dubium in aliquo casu, accipit igitur, Laudabiliter, idest uirtuosè. Quod si hinc acceptas glossam, quare non infra in proposito nostro? nulla siquidem est quæstionis aut styli disparitas. Tertio, ex regula generali, ex qua excipiens profert hęc verba. Quum enim distinxisset necessarium in necessarium naturæ & personæ, & de necessario naturæ regulam tradidisset, quod non licet dare ex eo eleemosynam, & exceptionem feciſſet, ad necessarium personæ tranſiens, ipsum absolutè considerans (vt quæst. exigebat) duas regulas tradidit. Prima est, quod dare de necessario personæ, simpliciter scilicet & absolute considerando ipsum, est bonum sub consilio tantum, non præcepto. Secunda autem quasi aduersatiuè addita est, quod inordinatum est dare tantum de necessariò personę, quod de residuo non possit conuenienter vita peragi. Et ab hac secunda regula excipit tres casus, ingressum religionis, facilẽ reparationem, & extremã necessitatem priuatæ personæ, uel magnam reip. quia in his laudabiliter necessaria personæ erogantur. Ex his verbis videre quispiam potest clara luce, quod laudabiliter posuit contra inordinatum. Regula enim erat, q̃ necessarium personæ nimis a seipso subtrahere est inordinatum. Exceptio autem est, quod in tribus casibus hoc fit laudabiliter, id autẽ est dictum laudabiliter, vt distinguitur cõtra inordinatè & contra vituperabiliter. Quarto patet hoc idem ex 4. sent. dist. 15. q. 2. ar. 4. q. 1. ibi enim tractans hunc articulum, eandem regulam tradit, & eosdẽ tres casus excipit ab illicitis. Constat autem quod ibi iam determinauerat, q̃ non solum licitum, sed præceptum erat dare de necessario personæ ultimam necessitatem patienti, nihil ergo obstat prædeterminatæ sententiæ, quod id quod præceptum, dixerat post laudabile aut licitũ dicat, exigẽte hoc noua difficultate, quia formaliter sibi vult responderi. Laudabiliter igitur. i. uirtuosè se dixit dari eleemosynam de necessario in articulo necessitatis.

Et per hæc patet, qualiter intelligenda sint verba illa, q̃ ad confirmationem dicebantur, scilicet dare eleemosynam de necessario personæ, est bonũ, & non cadit sub præcepto, sed consilio. Quum .n. hæc verba in eodem sint articulo, accipienda sunt, vt quæsitum formaliter determinat. Queritur aũt ibi, an non liceat de necessario dare eleemosynam in tali casu, sed vt dictum est, quia ipsum necessarii nomen erogationem excludere videtur, quæritur an considerando id quod necessarium est alicui absolutè & simpliciter, liceat eleemosynam de eo dare. Ad hoc autem quæsitum facta distinctione de necessario naturæ & p̃sonę, subtiliter & optimè quo ad necessarium personę dictum est, quòd licet sit bonum, est de consilio tamen, non de præcepto. ex hac tamen responsione non sequitur, ergo in nullo casu uel in casu extremę necessitatis hoc non cadit sub præcepto, quæsita enim aliter a sapientibus determinantur solitariè sumpta, & aliter coniuncta alicui casui, siue fini. Si enim queras, an occidere hominem sit bonum, optimè respondebit q̃ non; q̃ si addas in casu, quo iustitia exigit, respondebitur quod hoc est in præcepto. Similiter si queras an exponere se mortis periculo, sit bonũ, optimè respondebitur quòd non, quòd si addas propter actum virtutis, dicetur q̃ hoc quandoque

cadit

cadit sub præcepto, & similiter de aliis euidenter apparet, quòd aliam responsionem sibi uendicãt, solitariè q̃sita, & alia cõiũcta cũ aliquo alio. Vñ ad insinuandum S. Th. q̃ dare de necessario personæ solitariè sumptum bonę affectionis est, dixit quod sub consilio, non præcepto cadit. Ad insinuandũ autem, quod hoc in aliquo casu sub præcepto cadit, supra dixerat, & infra dicit, & alibi, vt est allegatum, quod de necessario personæ extremæ necessitatis sub præcepto tenetur quis subuenire. Patet igitur ex dictis, quòd S. Tho. sententia est, quòd duo sunt præcepta circa eleemosynam faciendam, s. dare de superfluo naturæ & personæ indigentibus q̃busuis, & dare de necessario personę patiẽti extremam necessitatem.

CAPVT VI.

Expositæ opinionis S. Thomæ ex multis illustribus doctoribus antiquis & modernis confirmatio.

ET quia hoc videtur multis forte nimis graue, & S. Thom. quem prius imitabantur sequendum, non putabunt, & coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, vt omnino inexcusabiles reddantur, apponendos censui multos illustres doctores eandem tenentes sententiam, licet non paruipendendum sit verbum illud S. Th. in 4. quando ait esse hanc communem sententiam.

Primam ergo conclusionem, scilicet quod hñs superfluum naturæ & personæ, tenetur aliis subuenire ratione superfluitatis licet pauper non appareat in extrema necessitate, tenent in primis Basi. & Amb. in verbis supra adductis. Augustꝰ. quoque ad Macedonium vt habetur 14. q. 4. c. quid dicam, idẽ sentit in his verbis, Nonne omnes qui sibi uidentur gaudere conquisitis, eisque vti nesciunt, alienũ possidere conuincimus, hoc enim certe alienum non est, quod iure possidetur, hoc autem iure q̃d iustè, & hoc iustè, q̃ bene. omne igitur quod male possidetur, alienum est, male autem possidet, qui male vtitur. Hæc ille. Vbi apparet superfluum naturę & personæ alienum esse quo ad vsum, & consequenter dispensandum, aliter iniustè possidetur, quia hñs non rectè vtit illo. Eandem confirmat sententiam Hier. dist. 42. c. hospitalitatem, dicens, Alienа rapere conuincitur, qui sibi ultra necessaria retinere probatur. Hæc ille. Theophilus quoque super illa verba Luc. 18. Facilius est camelum, tractans an hæc domini sententia impossibilitatem ostendat circa diuitum salutem: affirmansque impossibilitatem, ait, Reuera ita est, aliud enim est diues, & aliud œconomus, nam diues est, qui sibi reseruat diuitias, œconomus verò siue dispensator, qui ad opus aliorum. Porrò attendatur, quod diuitem quidem impossibile dicit saluari, possidẽtem uerò diuitias difficile, quasi dicat Diues, qui captus est a diuitiis, & famulatur eis, non saluabitur, habens verò illas, qui scilicet eis dominatur, vix saluabitur, causa humanæ fragilitatis. Hæc ille. Vbi manifestè damnantur omnes reseruãtes sibi diuitias, ideſt superflua, & qui eis famulãtur. Quod autem talis famulatus excludens vita æterna, sit ipsa custodia superfluorum, apparet ex verbis Chry. ibidem dicentis, Non prohibet ditari, sed opibus famulari, vult vt in necessariis vtamur eis, non vt custodiamus, nam famuli est custodire, sed domini dispensare. Si conseruari eas vellet non tradidisset eas hominibus, sed fineret eas in terra iacere. Apparet etiam ex uerbis Domini, Mat. 6. Non potestis Deo seruire & Mammonę, ubi Hieron. exponens quid sit seruitus diuitiarum, ait, Audiat hic auarus, audiat hoc qui censetur vocaõulo Christianus, non posse simul diuitiis, Christoque seruiri, & tamen non dicit, Qui habet diuitias, sed, Qui seruit diuitijs, qui enim diuitiarum seruus est, diuitias custodit, vt seruus, qui autem seruitutis excussit iugũ, distribuit eas ut dominus. Hæc ille. Vbi expresse apparet, quod est impossibile superflua custodire, non dispensando & Christum amare, diuitiis. n. amatis, se odio haberi necessarium esse, ibidẽ dicit Dominus. Beda quoque super illud Luc. 11. Quod superest, date eleemosynam, ait. Neque enim ita facienda iubetur eleemosyna, vt teipsum consumas inopia, sed ut tui cura corporis expleta, inopem quantum vales, sustentes. Hæc ille. Vbi iuberi exposuit sustentationẽ inopum post necessaria nobis.

Inter posteriores verò doctores Petrus de Palude in 4. dist. 15. q. 3. expresse ponit hoc cadere sub p̃cepto. Richardus quoque in 4. dist. 15. q. 2. hoc idem confirmat. Durandus autem & Romanus & ibidem, quasi mortale pauidi timent.

Secundam autem cõclusionem (q̃ scilicet dare eleemosynam existenti in extrema necessitate de necessario personę sit in p̃cepto) Ambr. dist. 86. c. pasce. confirmat dicens, Pasce fame morientẽ, si non pauisti, occidisti. Greg. quoque in homilijs suis ait, Quia enim in lege scriptum est, Diliges proximũ tuum sicut te ipsum, minus proximum amare cõuincitur, qui non cum eo in necessitate illius ẽt ea quę sunt sibi necessaria, partitur, idcirco de diuidẽ dis cum proximo duabus tunicis datur p̃ceptum. Hęc ille. Vbi euidenter apparet, q̃ necessaria, nõ cõmunicata necessitatibus absque dubio extremis, minorem debito dilectionem Christi conuincũt, & consequẽter charitatis extinctionem, q̃ diminutionem non patitur. Basilius ẽt super illud Luc. 3. Qui habet duas tunicas, ait. Hic autem docemur, quòd ex omni eo quod affluit supra proprij victus necessitatem, tenemur erogare illi, qui non habet propter Deum, qui quęcunq; possidemus, largitus est. Hęc ille. Vbi clare sonat intentam sententiam. Iuniores quoque, s. Petrus de Palude, Richardus, Duran. & Romanus in 4. sent. dist. 15. intrepidè asserunt teneri quemlibet de necessario personæ subuenire extremæ necessitati pauperis. Nõ absque temeritate ergo a tot doctoribus ac rõnibus subtrahet se quispiam, volens magis hominibus placere, quã ueritatem sequi. Quòd si mihi illud Rosellæ obiecceris, q̃ scilicet diuitum confessiones audiri non possent, & cõfessores damnationem incurrerent, audi Dominum Iesum Christum in Euangelio, diuitibus dicentem, Facilius est camelum trãsire per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Confessoribus autem, Si cęcus cę co ducatum prębeat, ambo in foueam cadunt.

Et sic patet regula generalis, circa eleemosynarũ necessariam largitionem: applicatio autem eius ad particularia scientifica determinationi non subest, sed prudentię committitur, quę circa particularia uersatur. Est autem magna opus circunspectione, vt concludatur hunc habere superflua, oportet siquidem considerare statum, filios, filias, seruos, alũnos, hospites, conuiuas, diuisionem, munificentiã, magnificentiam, & si qua sunt huiusmodi, & habere semper præ oculis, quòd necessarium personæ non consistit in indiuisibili, multis enim adiũctis, non apparebit superfluum, & multis subtractis, nõ censebitur quis indigẽs. Et hęc de eleemosynę prę cepto dicta sufficiant. Anno Domini 1496.

TRA-

TRACTATVS SEXTVS, De Monte pietatis, in quindecim capita diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Quid sit Mons pietatis, quæ eius capitula, & quid discutiendum.*
2 *Ex quibus & quomodo procedendum est ad huius veritatis inuestigationem.*
3 *In genere, & in qua specie virtutis, vel vitij operationes istæ locentur.*
4 *Conditiones iusti commutatiui & distributiui.*
5 *Prima opinio dicentium, nihil vsuræ aut iniustitiæ inueniri in contractibus Montis pietatis stando infra limites iustitiæ commutatiuæ.*
6 *Examinatio prædictę opinionis cum determinatione quod in his contractibus committatur multiplex iniustitia.*
7 *Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capitulo.*
8 *Solutio rationum arguentium, quod contractus prædicti secundum commutatiuam iustitiam sint iusti.*
9 *Determinatio, quod in prædictis contractibus committitur vsura.*
10 *Opinio dicentiũ iusta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitiæ distributiuæ.*
11 *Examen prædictæ opinionis determinans, quomodo hic sit distributio.*
12 *Determinatio quod secundũ iustitiæ distributiuæ formam multiplex in hoc Monte iniustitia committatur.*
13 *Opinio dicens in Monte hoc nullum esse propriè mutuum; sed societatem potius quãdam pijssimis capitulis ad commune bonum vnitam.*
14 *Examen prædictæ opinionis determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum uiam, quam secundum alias supradictas.*
15 *Excluſio quorundam extraneorum dictorum concludens vltimo in tantam sententiam.*

CAPVT PRIMVM.

Quid sit Mons pietatis quæ eius Capitula, & quid discutiendum.

MONS Pietatis in multis iam Italiæ populis erectus, & nunc discutiendus, vocatur summa quędam pecunię ad perpetuum vsum pauperũ deputata, hoc modo. Compatientes diuini verbi prędicatores aliqui inopiæ multorum pauperum quorum facultates (quia non semper in promptu habere contingit, vnde suis prouideant necessitatibus) ab Hebræorum vsuris vorantur, induxerunt populum, vt pietatis intuitu oblatione voluntaria quisquis quod sibi placeret, offerret quatenus ex multis oblatis vna quædam fieret nũmorum summa, conseruanda integrè ad hoc, vt pauperi cuique mutuari possit, vnde sibi prouideat. Et quoniã charitate plena res est hęc fructuosa fuit prędicatio, adunataque est pecunia multa sub communibus custodibus reposita, quæ Mons pietatis dicitur, Quumq; modũ conuenientem & perpetuum humano more rectores ciuitatis statuere vellent, quo pauperibus prædicta pecunia distributione perpetua & æquali mutuari possit, statuerũt bonos ciues ad hoc exequendum cum his capitulis.

Primò, ꝙ custodiãt dictam pecuniam, & stent parati ad mutuandum egentibus tot aureos (puta tres ad summũ) & intra tm̃ non plus tpis (puta annum) restituẽdos, & hoc vt bonum possit esse cõmunius.

Secundò, ꝙ pignora ab accipientibus mutuum sumant, & suo periculo custodiãt in domo ad hoc conducta; & restituentibus intra annum reddãt, nõ restituentium verò publicè vendant, & ex vẽditione pecuniam exigerent reddendam domino venditi pignoris, deducto prius eo, quod Mõti debet, & horum omnium & totalis suæ administrationis rationes scriberent, & redderent. Et hoc totum fit, vt perpetuari possit Mons, & futuris pauperib. ꝓdesse.

Tertiò, ꝙ vltra pecuniam mutuatam exigant secundum numerum librarum singulis mẽsibus tot denarios a prædictis debitoribꝫ, ita quotquot libras aliquis multo susceperit a Monte, tot denarios singulis mensibus, quibus illas retinet, dare teneatur. G Et hoc non vt aliquid vltra sortem monti accedat: sed pro recompensatione operarum custodum, & ministrorũ, qui publico pauperum bono in supradictis cum se periculo & labore deseruiũt, & expensarum quæ pro pẽsione domus, & emptione librorum, & ceteris ab eisdem fiunt. Hæc sunt capitula Montis pietatis. Quorum duo prima; quoniam per se notum est esse sancta, tertium examinandum restat, an sit licitum aut illicitum: & sic illicitum, an vsuram sapiat.

CAPVT II.

Ex quibus & quomodo procedendum est ad huius veritatis inuestigationem.

H OPortet autem huius dubitationis, sicut & cuiusque alterius veram solutionem ex eius proprijs principijs indagare. Quum autẽ quæstio hęc moralis sit, & ab homine naturaliter scibilis, nõ est ex authoritate diuina aut humana, sed moralis philosophiæ principijs tantum procedendum. Ex authoritate siquidem diuina in canonicis sacrę scripturæ libris contenta quędam per se ponuntur credenda: & hæc sunt quæ humani excedunt vires ingenij (quoniam fides est argumentum rerum non apparentium) vt puta quod Deus sit trinus, & alia huiusmodi. Quædã quasi per accidens: & hæc sunt multa ratione naturali cognoscibilia tam credẽda, quam operãda, vt citius, communius, & tutius veritas humano generi innotescat, ut puta quod Deus I sit & quod sit vnus, quod adulterium est malũ, &c. In neutro autem horum genere præsens cõtinetur quæstio, scibilis siquidem naturaliter est, & nullibi in sacra scriptura decisa inuenitur. Ex traditis autẽ in ea si solui debet, oportet ad morales venire ꝓpositiones: nisi inquantum creditas, sed lumine naturali notas. Hoc autẽ est ex principijs moralibus non ex diuina ꝓcedere authoritate. Authoritas vero humana tam canonica, quàm ciuilis duo similiter tradit operum genera. Quædam ideo bona, quia mandata, vel mala, quia prohibita, & quædam ideo præcepta, quia bona, vel prohibita, quia mala. In horũ primo ordine constat hos, de quibus agimus, actus non contineri: in secundo autem claudi, nullibi explicire habetur. Implicite autem probari non potest ex iuris principiis, inquantum humana sunt authoritate firmata: sed oportet recurrere ad philosophiam moralem, vt ex eius rationibus naturali lumine fultis ostendatur, an hoc sit secundum se malum, aut bonum.

Ex hoc autem, ꝙ nulla authoritas quæstionem hanc propriam sibi vẽdicat, euidenter quatuor patere possunt. Primò, quod prędictis quęstionis decisio, nec canonici, nec ciuilis iuris doctores, nec purum Theologum secũdum quod Theologia vltra philosophicas disciplinas est simpliciter necessaria, exposcit, sed moralem philosophũ. Secundo, quod

sapientes

sapientes in hac parte nec hēndi nec vocandi sunt doctores prędicti: sed ponentes potius falcem in messem alienam. Gratiæ tamen sunt eis habendę, qui secundum iura, quantum licuit, quęstionem hanc ventilarunt. Tertiò, quod non est mirum, si tot huiusmodi homines in re hac min⁹ bene dixerint: quoniam tractant fabrilia fabri. Quarto quod ex eo quod tot & tales dixerint vel dicturi sint in re hac suas opiniones, aut decisiones, nemo hęc intelligens dēt, aut potest conscientiam suam eis credere, sicut nec corporeæ infirmitatis periculū aromatarijs, nisi stulte committeret.

Nec obstat quod agere de contractibus & vsura, ad iura spectet, & ad papam, & principem decernere · hoc enim verum est quo ad contentiosa fori exercitia & humana iudicia. Inter homienes siquidem summi Pontificis est vsurarum ambiguitates determinare, & non simpliciter. Dupliciter enim aliquid ad ecclesiasticum iudicium spectat, s. per se & simpliciter. Et sic summi Pontificis iudicio subsunt ea tantum, quæ sunt fidei: eo quòd ipse est cōstitutus à Christo doctor & rector fideliū, inquantum fideles sunt, & non hominum, inquātum homines sunt, & sibi promissa est omni veritas de necessarijs ad salutem fidelium: & non omnis veritas naturaliter scibilis, aut moralis. Aliquid verò subditur Ecclesiæ iudicio per accidens, & ſm quid, si illud necessarium certa ratione nescitur, aut si rō verè scita ab aliquibus, non capitur ab alijs, &c. & de horum numero constat ex dictis quæstionem hanc esse. Et propterea sicut in his, quę sunt fidei summi Pontificis authoritas omnibus pręest rōnibus: ita in his scibilibus supra tam ipsum, quā quēcunque alium iudicem, ratio naturali lumine roborata locum obtinet: contra quam sola authoris naturę authoritas statuere, aut decidere aliqd pōt. Et quoniā solius veritatis amore opus hoc agitur, & materia moralis est, vt omnib⁹ amabilis veritas reddatur, nemo opinans nominabitur, aut mordebitur quouis modo, sed opiniones discutiemus, benedicta suscipientes, minus autem bene, ordinantes, & ſm vires fraternitate & charitate emēdātes.

CAPVT III.

In quo genere, & in qua specie uirtutis, aut uitij operationes ista locentur.

HVmana opera uirtutis, aut vitij susceptiua, in duo secantur genera. Quædam enim sunt, quorum bonitas vel malitia in ordine ad operantem consistit. vt concupiscere, irasci, timore, audere & vniuersaliter humanæ passiones. Talium siquidem rectitudo sufficienter habetur, ipse operās in seipso aliqualiter se habet, puta si passio secundum rationem refrenetur, &cæt. Alia autem sunt, quorum propria & per se primo bonitas aut malitia consistit in ordine ad alterum, licet ad completam virtutis bonitatem etiam in ordinem ad operantem bona esse oporteat, ut reddere depositum, restituere accommodatum, & vniuersaliter operationes, quæ iustitię subiacent. Ad horum siquidem rectitudinem propriam, id est ad hoc ut iusta opera sint, sufficit quòd alteri æqualiter commensurata sint, puta quod restitutio acceptionis æquetur. Non enim refertur qua quis intentione depositum reddat, aut debitum persoluat, si operis iustitiam inspicimus, licet plurimum interfit, si iustitię virtutem operanti attribuere uolumus, Propter quod hoc est singulare in iustitiæ operibus, quòd iusta operari possunt carentes iustitiæ virtute, cæterarum autem virtutum opera nemo absque uirtute illa explere sufficit. Quod ideo, ut ex dictis patet, accidit, quia cętere uirtutes perficiunt hominem in his, quæ sunt ad se. Iustitia uero in his, quę sunt ad alterum, vt in quinto dicitur Ethic.

Quum autem clara luce liqueat opera hæc, de quibus præsens agitur quæstio, in numero eorum, q̄ ad alterū sunt cum æqualitatis ciuili debito cōtineri, eorum bonitatem, vel malitiam ex ipsa ratione iusti, quo ad alterum est secundum æqualitatem ciuiliter debitam, considerare oportet. Et ob hoc omnes rationes quæ in re hac adducuntur, ex rectitudine uoluntatis & pietate intentionis communitatis & ministrorum defectiuæ sunt, non. n. attingunt ad opus secūdum se, an iustum uel iniustum sit. Et quoniam iustum non humana lege positum (quoniam illud non est ad propositum, eo quòd non habet locum nisi in differentibus) sed naturale, id est ex ipsa rei natura æqualitate aliqua alteri commensuratum in duas secatur species scilicet secundum iustitiam commutatiuam & secundum iustitiam distributiuam, oportet non latere, secundum quam iusti speciem opera hęc examinare oportet, nō. n. eodem modo iustirō in vtraque inuenitur. Quamuis autem primo aspectu ad cōmutatiuam iustitiam omnia huiusmodi opera spectare uideantur (quia uel restitutionis, vel recompensationis, vel locationis actus sunt) quia tamen secundum multos distributiua admiscetur iustitia, idcirco primo secundum formam iustitię commutatiuæ, deinde secundum admixtam distributiuam, & demum quandam singularem opinionē examinando procedemus.

CAPVT IIII.

Conditiones iusti commutatiui & distributiui.

QVia uero ignoratis rationibus terminorum, impossibile est intelligere cætera, prelibandum est quid ratio iusti in commutationibus exigat, & similiter quid ratio iusti in distributionibus requirat, ad hæc enim aspicientes, oportet reliqua examinare. In ciuitate, quum totum quoddam sit triplex debiti ratio, sine qua iustum nō inuenitur, considerari potest, scilicet ad partem, totius ad partes & partium ad totum. Primus ordo dirigitur a iustitia commutatiua, secundus a distributiua, rertius a generali, quæ legalis alio nomine dicitur, de qua in quinto Ethicorum dicitur, quod neque hesperus neque Lucifer est ita fulgens, aut admirabilis. Partes siquidem ciuitatis sunt singulares personę, quarum & res & opera & personas commutare adinuicem oportet, vt quod vni deest, absque dantis damno ab altera habeatur. Bonum similiter vel malum commune necesse est singulis proportionaliter distribuere, singulorumque bona ad cōmune bonum ordinanda esse nemo dubitat.

Sed omissā pro nunc tertia hac iustitia (quoniā vt post patebit, non est ad propositum) sciendum est, quòd iustum secundum iustitiam commutatiuam requirit tres conditiones. Prima est, quod ibi sit datio & acceptio ex parte utriusque extremi, aliter commutatio non esset, & commutatiuæ iustitię, qui directiua commutationum est, propria deesset materia. Secunda est, quod sit inter partem ideſt singulares personas, aliter a distributiua, aut generali iustitia non distingueretur, unde seruitiū communitati exhibitum, recompensatur ab ea, ut singularem personam induit, sicut & uendit & emit, vt persona singularis. Tertia est, q̄ seruet̄ equalitas arithmetica, id est quantitatiua, vt scilicet quā-

tum fuit seruitium, tanta sit merces, & quanta læsio, tanta vindicta, &c. aliter commutationes iustę, non essent. Mutuanti. n. quatuor nisi quatuor restituerentur, iniustitia esset, & simile est in aliis.

Iustum autem secūdum iustitiam distributiuā, tria similiter exigit. Primò, quod ibi sit distributio quæ propria iustitiæ distributiuę materia, ut ex eius nomine patet. Secundo, quod sit inter totū & partes, ita quòd a toto ad partes terminet, aliter debiti ratio & distributio in unum non coirent. Distributio nanque petitionem sonat alicuius, quòd nisi totius esset, partibus debitum, ut distribueretur, nō esset. Vocamus autem totum communitatem uel principem vt sic, partes autem ipsos ciues. Tertiò, G quod seruetur æqualitas geometrica. i. proportionalis, ut scilicet talis sit proportio eius quod datur de communibus bonis vni personę ad id qđ datur alteri, qualis est inter personas ipsas, ideſt, vt quantum vna persona præcedit alteram in illa repub. tantum quod uni datur excedat id, quod datur alteri. Aliter æqua non esset distributio, quia bōni totius partibus debiti tāto plus alicui parti debetur, quanto pars illa principalior est in illo toto, quæ principalitas in diuersis politiis secundum diuersa attenditur, scilicet secundum uirtutem aut diuitias, aut aliquid huiusmodi.

CAPVT V.

Prima opinio dicentium nihil usuræ aut iniustitiæ inueniri in contractibus Montis pietatis, stando infra limites iustitiæ commutatiuæ. H

HIs igitur præmissis illorum occurrit opinio, q terminos cōmutatiuę iustitię nō egrediendo contractus omnes huius Montis, nec usuræ nec iniustitiæ aliquid sapere credunt. ET quoniam hi duabus incedunt uiis, illa primo adducenda est quę hos contractus adeo non secundum se iustos dicit, vt si de cuiusque priuatæ personę intentione recta constaret, sicut de pia communitatis & Montis intentione modo constat, cuilibet liceret pecunias suas cum supradictis contractibus pauperibus mutuare.

Vt autem huius ambiguitatis veritas clarius elucescat, ex quo non refert secundum hanc uiam, I quis mutuet, publica scilicet an priuata psona, nec refert cuius sit quod mutuo datur, an, s. mutuantis sit an alterius, ponamus ī terminis casum discutiēdum, prę̄supposita recta intentione mutuātis, quā tamen præsupponere non est opus, quia cōtractus secundum se iustitiam quærimus, quæ in æqualitate commutationis consistit quacunque id intētione fiat. Sit ergo Petrus mutuans indigentium exponens 10000. ducatos, conducatque ministros scriptores, & custodes pignorum, sine quibus mutuum nulli dare vult, exigatque unum denarium pro qualibet libra singulis mensibus, a singulis accipientibus, & retinentibus mutuum, suppositoq tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem debitā ministris, & custodibus, &c. Dicit itaque his stantibus hæc prima opinio tria. Primo, quod hic sunt tres cōtractus, scđo quod in his nulla inuenit usura, tertio quod in his nulla inuenitur iniustitia.

Primum horum declaratur distinguendo contractus. Est siquidem hic primo contractus mutui inter Petrum mutuantem & Ioannem pauperem. Est deinde contractus pignoris inter Ioannē pauperem & ipsum Petrum, seu ministros eius qđ idē est, quia in mutuantis persona pignus suscipiūt. Est & tertio cōtractus locationis, quo ministri operas suas locant ad scribēdū, custodiendū & excutiendum pignora, &c. pauperes mercedē eis debitam re F tribuunt, vnum denarium pro libra soluendo.

Secundum uerò, scilicet quòd hic nulla sit usura probant ipsius usuræ ratione dupliciter.

Primò quia usura est quando aliquid vltra sortē ex mutuo quæritur, ita quod mutuum sit non occasio aut causa sine qua non, sed ratio & causa propter quam aliquid pecunia æstimabile vltra sortem percipitur. Constat autem ex distinctione contractuum, quod hic nihil propter mutuum vltra sortē quæritur, sed tantum propter locatas operas ministrorum, cuius euidens signum est, quòd si ministri gratis hęc facere uolunt donātes singulis illos denarios, nemo turbabitur.

Secundò, Quia si ista ministrorum merces esset usuraria, a quocunque redderetur, esset usuraria: nō enim refert, an fœneratori usuræ dentur ab accipiēte mutuum, vel a principe vel a quocunq; alio. Sed constat quòd prædictis ministris absque ullo scrupulo potest tanta merces pro iis laboribus a communitate uel prīcipe reddi, ut Mediolani, & Brixię, Veronæ fit, ergo non est usura.

Tertium autem, scilicet quod hic nulla sit iniustitia, declaratur sic. Si hic esset iniustitia aut esset iniustitia ista ex parte ministrorum, ut ideo iniustitia sit exactio ista, quia ipsi gratis tenentur operas suas impendere. & hoc non, quia non sumus in casu extremę necessitatis, aut superfluitatis tantæ q teneantur ad hoc. Aut ex parte modi accipiendi, ut ideo iniusta sit acceptio, quia taxatur vnus denari⁹ pro libra singulo mense, & hoc non, Tum quia multorum sapientia & bonorum uirorum sententia cōsideratis particularibus circunstantiis via hec æquissima iudicata est; particularium autem iudicium prudentibus viris committendum est secundum moralem philosophiam. Tum quia huic modo suffragatur, comm ensuratur enim hoc modo soluto periculo & labori ministrorum. Quanto maioris pretii pignus, aut maiore tempore retinetur, tāto plus periculi custodes subeunt & curę & laboris si excutienda, vt sæpe accidit, pignora sunt. Aut ex parte pauperū, ut iniusta sit hæc exactio, quia a non debente soluere exigitur, & hoc non, propter duo. Primo, quia si pauper non tenetur ad hoc cum aliquis ad hoc teneatur, debet assignari quis est, qui ad hoc obligetur. Ipse Petrus mutuans non tenetur, quoniam damnum incurrere non tenetur ex hoc, quod beneficium mutui impendit, quinimo si aliquod damnum ex hoc incurreret, posset a paupere accipiente mutuum illius recompensationem eligere, ut ab omnibus doctoribus concorditer dicitur. Princeps quoque aut cōmunitas ad hoc non tenetur, Tū quia sumus extra extremæ necessitatis & superfluitatis, q eleemosyna nō est in pcepto, tum quia principes, etsi teneant pauperū curā hēre K & eis subuenire, non tū tenentur hoc modo subuenire, ut de se patet. Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, restat q paup ipse teneat. Scđo, qa morale principium est, q ille dēt onera rei sustinere, in cui⁹ fauorē res agit, cū aūt cōstet, q ministrorū opera propter pauperes fiat, ut habeant uñ suis prouideant necessitatib. consequens est, quod ipsi pauperes debeant ministrorum operas recōpēsare.

CAPVT VI.

Examinatio propositæ opinionis cū determinatione, quod in his contractibus committatur multiplex iustitia.

QVod autem prædicta opinio in multis a veritate deficiat, non ex opinabilib. sed ex per se notis principiis moralibus deducendum est.

Assumamus itaque duo principia in cõmutationis contractibus per se euidentia. Alterum affirmatiuum, scilicet ille tenetur mercedem reddere in cuius fauorem opus agitur. Alterum negatiuum, scilicet, nullus tenetur mercedẽ reddere pro opere facto in alterius fauorẽ. Hæc principia stando infra limites iustitiæ commutatiuę per se nota sunt, quoniam ex seipsis æqualitatem iustitiæ clare continẽt, & ideo indisciplinati esset quærere eorum probationem. Sub his autem principiis oportet subsumere propositiones minores, quas difficile esset intellectu penetrare nisi prius operationes ministrorum interuenientes in contractibus istis distingue rentur, & sigillatim discutere quæ in eius fauorẽ fiat, hac. n. decisione habita, statim tota rõ integre patebit. Sed hanc decisionem absque errore habẽdam, oportet ex his, quæ per se inueniuntur in operatione qualibet, & non ex his, quæ per accidens insunt, & ex propriis & immediatis cuiusque cõditionibus, & non ex communibus & remotis sententiam proferre. Propter quod non est, in hac cõsideratione immiscendum, quod hoc uel illud opus in fauorem cõis, aut aliud huiusmodi, finis siquidem cõmunis & remotus est uniuersitatis bonum in particularibus cõmutationibus. Iam enim stabilitum superius est, ꝙ iustum secũdum iustitiæ commutatiuæ formam attenditur secũdum æqualitatem commutationis huius personæ ad illã personam, & non secundum ordinẽ ad cõmunitatẽ.

Ex per se ergo & proximis considerabimus, distinguamus ĩ primis operas has ministrorũ, dicẽtes ꝙ harũ operarũ q̃dã sunt quasi ꝑ se cõiter intẽtæ, & hæ sunt illæ, quæ usque ad uenditionem pignorũ interueniunt. quædam uero sunt specialiter, & per accidens intentę: & hæ sunt subhastatio & uẽditio pignorum, & his annexa, quæ ex mora quorundã debitorũ accidũt. Distinguendo aũt sigillatim prima opera, dicimus ea esse hæc, s. custodiã pecuniæ, præparationẽ ad mutuandum actum mutuandi, sumere pignus scribere hæc, cui annectuntur expensę pro libris, &c. custodiam pignorum: cui coniungitur conductio domus pro eorum conuersatione, & tandem restituere pignora. Horum aũt pars maior & periculosior in fauorem fit Petri mutuantis, aut vniuersitatis pauperũ: custodia. n. pecuniæ, acceptio pignorũ, eorũ custodia, scribere hæc expẽsæ pro libris cõductioq; domus (in quibus totum periculum est) ad alterius uel utriusque ordinãtur securitatẽ. Reliqua autẽ paucula, s. ꝑparatio ad mutuandum, & ipse actus mutuandi & restitutio pignoris ad huius pauperis ordinantur se utilitatẽ.

Et ut clarius eluceścant hæc, videamus singula. Custodia in primis pecunię, in illius fauorem proxime fit, cui custodiẽda reponitur: pecunia autem hæc custoditur duobus, s. petro mutuanti, cuius est directum dominium huius pecuniæ: & uniuersitati pauperum, cuius est quasi dominium utile eiusdem. Nulla enim alia ratione hanc pecuniã oportet conseruari, nisi ut Petrus sit securus, si quãdo vel let rehabere pecuniam suam, & vniuersitas pauperum sit certa, quòd cõmunis sit etiam futuris pauperibus utilitas ista. Acceptio similiter pignorum, quum ad conseruationem & securitatem capitalis proxime ordinetur, constat quod in fauorem ipsius petri & uniuersitatis pauperũ fit. Et simile omnino est de ipso actu scribendi, & expensis pro libris. Hęc enim omnia nulla alia ratio fieri cogit, nisi ob integritatem & secũritatem pecunię. Ioãnes enim pauper mutuum accipiens, non curat quod hęc rescribantur, aut quod pignus ab eo exigatur: sed hæc omnia pecuniæ dominus securitati suæ cõsulens fieri uult.

In custodia autem pignorum considerandum est, ꝙ sicut pignus habet in se duo; s. quòd sit pignꝰ & quòd sit talis res, (puta uestis) ita in ipsa pignorũ custodia distinguendum est, quòd ipsa est custodia pignoris, & quod est cura talis rei. Si considere tur formaliter pignorum custodia, manifeste patet quod in fauorem petri mutuantis, & uniuersitatis pauperum fit, quia proxime ordinatur in securitatem pecuniæ rehabendæ. Vnde quia contractus pignoris secundum veritatem est in fauorem accipientis, ideo accipiens ipsum tenetur ad restitutionem eius. si etiam perdidit illud, ut conuincitur ex illo morali principio restitutionum posito a San. Thomain 2.2.q.62. quod aliquis tenetur ad restitutionem non solum ratione rei acceptæ, sed etiam rõne acceptionis tenetur restituere, etiam perdita re. Et in hoc differt accipiens depositum ab accipiẽte pignus, quòd ille deposito, non tenetur ad restitutionem, quia obligatur ad reddendum depositũ ratione rei acceptæ, & non ratione acceptionis, ꝙa depositum datur in fauorem deponentis: iste autẽ scilicet accipiens pignus, quia tenetur & ratione pignoris accepti, & ratione acceptionis (quia pignꝰ datur in securitatem petentis ipsum) obligatur ad restitutionem non solum quandiu pignus habet, sed etiam si non habet, suo enim periculo tenetur naturali iure illud custodire, sicut qui accommodatum accipit eadem ratione, & cæt. Si autem consideretur cura talis rei, quæ est pignus, puta excussio uestium & huiusmodi solicitudo, sic quia hoc accidit pignori, de sui ratione non exigitur, quod sit in tali materia, sed sufficit sibi quod sit tanti pretii, ut secura sit pecunia rehabenda, ideo non est eadem ratio de solicitudine exercenda, & de ipsa custodia. Hęc nanque cura quamuis in fauorẽ utriusque, dantis. s. & accipientis cedat dum pignoris domino res sua illęsa seruatur, & huic creditori pignoris pretium conseruatur, unde possit mutuatam rehabere pecuniam, simpliciter tamen & per se fit in fauorem domini pignoris, ꝙa mutuans licet exigat pignus, non tamẽ exigit qualitatem pignoris, imo hanc onerosam conditionem refugit naturaliter. Vnde pacisci posset cum domino pignoris talis, ꝙ ipse non uult solicitudinem hanc, sed quod Dominus ipse mittat tempore curæ rehabendæ ad excutiendas vestes suas: & alia huiusmodi. Nec obstant, quòd si nullo interueniente pacto vestes in pignus acceptas contingit lædi, retinens ipsas tenetur satisfaciendum domino pignoris. Hoc enim non prouenit ex eo quod retinens tale pignus teneatur per se ad curam eius, sed ex eo ꝙ per accidens iste tenebatur ad hoc, quia s. non fuit protestatus, manifestando Domino pignoris, quod talis pignoris curã refutaret. Implicitè enim obligatur quilibet sumens pignus qualecunque ad eius curam, expensis tamen domini nisi aliud pro testetur. Domus autem conductio inquantum deseruit custodiæ pecunię & pignorum, & in fauorem est Petri mutuantis, & vniuersitatis pauperum. Inquantum autem pignorum expensioni & curæ utilis est, in horum pauperum fauorem. Reliqua autem tria opera, scilicet actus mutuandi, & pignora restituendi, & paratum esse ad mutuandum, in fauorem manifeste fiunt Ioannis pauperis, Sed prima horum, scilicet actus mutuãdi, & restituendi pignus sub mercede non cadunt, qm̃ actui mutuãdi respõdet actꝰ

restituendi acceptum mutuum,& actus restituēdi pignus respondet actui dandi ipsum pignus, sicque par pari refertur. Tertium autem sub mercede esse per se patet, pecunia siquidē æstimabilis est obligatio ad paratum esse mutuandum. Opera uerò in altero diuisionis membro posita, s. quæ speciali ter respectu quorundam accidunt, (ut uenditio pignoris,& cætera annexa, non opus est discutere, in cuius fiant fauorem, quoniam propter morā debitoris ab ipso soluenda sicut & expensæ, quę post eius moram fierent in citatione coram iudice, & libus,&cęt.

Ex omnibus igitur his colligendo, cum pateat unum tantum actum mercenarium proprie,& per se ordinari uniuersaliter in fauorem cuiusque singularis pauperis, s. obligatam præparationē ad mutuandum, ex supradictis principiis facile veritas intenta deduci potest, consistens in quinque conclusionibus. Prima est negatiua, s. nullus pauper tenetur ad reddendam mercedem debitam ministris huiusmodi pro custodia pecuniæ uel pignoris, ꝓ opere scribendi libros ratiocinii, aut pro domo ad hęc conducta. Patet ista ex illo principio negatiuo quo dicitur, quod nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Ex dictis enim iam constat ista opera non esse facta in fauorem Ioannis pauperis, sed alterius puta, petri mutuantis, uel uniuersitatis pauperum, uel utriusque. Secunda est etiam negatiua, s. Non omnis pauper accipiens mutuum, tenetur ad reddendam mercedem ministris pro cura pignorum, aut domo ad hęc utili. Patet ista ex eodem principio, quia non omnis pauper offert pignus tale, id est, onerosum, & consequenter non omni pauperi exhibetur hoc seruitium, ac per hoc nec à quolibet reddēdam esse mercedem iustitia exigit commutatiua. Nec obstat, si quis fingat omnes teneri ad hoc: qa licet hic non det mihi pignus excutiendum, ego tamē qui ignorabam quale pignus esset allaturus, iam cōduxi excussorem in seruitium eius & aliorum paratū. Ignorantia siquidem hęc non suffragatur, quoniā probabilem cognitionem quę in huiusmodi certitudine par est, Mons habet, quod pauperum indigentium mutuo alii afferent pignora excutienda, & alij non, ut quotidiana experientia testatur. Et consequenter conducendus est sibi excussor pro quibusdam, ab illis mercedem recepturus, si iustitiæ commutatiuę equalitas seruari debet. Tertia est affirmatiua, s. Petrus mutuans, siue uniuersitas pauperum tenetur ad satisfaciendum ministris ꝓ operibus in prima conclusione positis. s. custodia pecuniæ & pignoris &cę. Patet ista ex affirmatiuo principio, quo dr, quòd ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Patet equidem ex dictis, quòd opera ista in utriusque uel alteri⁹ horum fauorem per se fiunt, non Ioannis pauperis. Quarta etiā est affirmatiua, s. Quilibet pauper mutuum sumens tenetur satisfacere pro obligata præparatione ministri ad mutuandum, & illi pauperes tenentur ad satisfaciendum pro cura pignorū onerosum & particula pensionis domus inquantum deseruit ad hoc, qui pignora talia afferunt. Patet ista ex eodem principio: patet enim ex dictis obligatam præparationem ad mutuandum in fauorem singulorum pauperum esse: & excussionem pignorum in fauorem Dominorum. Quinta conclusio principaliter intenta, [quę ex prędictis aperte sequitur) est ista: Iniustè exigitur à quolibet paupere unus denarius pro libra singulis mensibus, ꝓ mercede reddenda supradictis ministris & cętera. Clarissima est ista: quia cum iniuste exigatur ab aliquo id, ad quod nō tenetur ad omnia soluēda, sed ad unum, s. obligatam præparationem ad mutuandum, consequens est, quòd iniuste exigatur à quolibet merces pro omnibus ministrorum operibus reddenda.

CAPVT VII.

Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capite.

ANtequam Soluantur obiectiones ad oppositum factæ & examinetur, an usura hic inueniatur, quo circa supradicta relicta soluenda sunt: ferendaque horum solutioni est secunda opinio, quia eius decisio simul apparet. Restat igitur dubium primò, an Petrus mutuās an uniuersitas pauperum, an uterque simul teneatur ad satisfaciendū ministris pro alijs operibus pro quibus Ioannes pauper non obligatur. Sed si prędicta diligenter inspiciantur, patere pōt, ꝙ non Petrus mutuans, sed uniuersitas pauperum tenetur ad hoc. Adductū. n. iam est principiū, dicēs quod ille, in cuius fauorē res agitur, tenetur ad mercedem reddendam: constat autem, ꝙ custodia seu conseruatio pecuniæ in tegrę ad q̄ cætera hæc opera ordinantur non in Petri fauorem, sed pauperum uniuersitatis sit, qui Petrus non propter se custodiendam pecuniam deponit, ipse. n. per seipsum custodiret pecuniā propriā nisi pauperū utilitas exponendam pecuniam suam custodibus ex poscceret. Patet etiā hoc idem ex eo, ꝙ pecunia hæc non custoditur periculo Petri offerentis, quoniam restituenda est sibi non solum rōne rei acceptæ, sed ratione acceptionis, & iā dictum est, ꝙ qñ aliquis tenetur ad restituendum ratione acceptionis, etiam re perdita tenet. Petrus igitur gratis offerens pecuniam mutuis, licet non donet, non tenetur, sed pauperum uniuersitas.

Et tunc surgit secundum dubium, cur iniuste dicatur exigi à Ioanne paupere particula quedam eius, ad quod uniuersitas pauperum tenetur, cum Ioannes sit pars totius pauperum uniuersitatis, sicut autem uniuersitas tenetur ad integram satisfactionem, sic pars eius ad partem. Quinimo impossibile est, ꝙ alter uniuersitas pauperum satisfaciat, quoniam præter pauperum res nihil habet.

Sed ad hoc quoque dubium ex dictis rñsio facile haberi potest, iniustam siquidē esse huiusmodi exactionem ratio īdicat commutatiuæ iustitiæ, infra cuius latitudinem stando, à parte exigi non potest id, ad quod totum tenetur, eo ꝙ totum ut extremum est, commutatiui iusti partis rōnem habet, idemq; est à parte exigere fm iustitiam cōmutatiuam id, ad quod totum secundum eam tenet, ac si exigeretur ab una parte id quod pars alia tenetur quod iniustissimum esse constat. Ex prędictis autem sufficiēter habetur, quod omnes huiusmodi operationes secundum iustitiæ commutatiuæ formam modo examinantur. Quid autem dicendum sit secundum iustitiam distributiuam, si locū in hac re hebet, proprio loco dicetur. Sat sit tunc scire, ꝙ iniustè exiguntur hęc à Ioanne paupere, si infra iustitiæ commutatiuę limites res agatur, ut opinio prima dixit.

Ex præmissis autem patere potest defectus alterius opinionis defendentis contractus secundum iustitiam commutatiuam, licet non ita ample sicut prior. propius siquidem accedens scđa hæc opinio ad casum Mōtis pietatis, & nō curās an singulari ꝑsonæ liceret pecuniā propriā tali mutuo exponere,

casum

casum in terminis ponens, licet in cæteris concordet cum præcedenti, in hoc tamen differt, q̃ Petrũ ponit abdicantem a se proprietatem & dominum pecuniæ mutuandę, sicut & illi qui Monti pietatis pecunias offerunt, donãt. Et sic casus omnino idẽ cum Monte pietatis est iste. Petrus uocato populo cum eius rectoribus offert donatione libera & irreuocabili 10000. ducatos, ad hoc vt inde perpetuo pauperibus mutuetur, hac donatione facta statuuntur post modum a populo & rectoribus ministri, &c. vt supra in isto dicit casu, cum dominium pecuniæ nec Petri, nec alicuius alterius sit (cuius signum est, q̃ absolutè loquẽdo, quicũque eã distraheret, iniuste hoc faceret vtpote contra expressam intentionem piam donantis, qui non nisi ad hoc donauit) consequẽs est, q̃ obligatio ad mercedem reddendam ministris, ad singulos deriuetur pauperes. Communitas enim ad hoc non tenetur, cũ extra casum necessitatis extremæ & superfluitatis res hæc agatur, & ut dictum est, non tenetur ad habendum determinatum modum subueniendi. Patet siquidem huius opinionis defectus ex consideratione principiorum supradictorum, nihil enim minus iustitiæ in hoc accidit casu, quam in præcedenti. Tum quia Ioannes pauper ẽt hic non tenet ad mercedem reddendam, quia nõ fit opus in suũ fauorem, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorem Petri mutuantis, an communitatis, an uniuersitatis pauperum, an etiam ipsius Dei. Sufficit nanque Ioanni pauperi ad hoc, quod ipse non teneat, ista negatio, s. quod opus hoc non fiat in suum fauorem, quia in hoc casu communi probatũ fuit. Principium enim negatiuum adductum, est quod nullus secundum iustitiam commutatiuam tenetur ad mercedem reddendam pro seruitio alteri impenso. Alterum autem esse etiam ipsum pauperum collegium a singulis pauperum, in primo Politicorum patet, & infra iustitiam commutatiuam stando, probatum est prius.

Tum quoniam vniuersitas, siue collegium pauperum ad hoc tenetur etiam in isto casu, & consequenter iniuste a singulis pauperibus mutuum accipientibus hoc exigitur. Eadem siquidem rõ, qua vniuersitatem pauperum ad hoc teneri prius dicebatur, hic locum hẽt, quoniam non ratione domini ipsius pęnę ad hoc tenebatur, sed ratione quasi vtilis dominii, i. quia pecuniæ securitas, & integritas in suum per se & proxime fiebat fauorem, q̃ in hoc casu manifestius fieri apparet. ẽt iõ uniuersitas ipsa pauperum ad satisfaciẽdum ministris pro operibus illis, quæ non sunt in fauorem Ioãnis pauperis, tenetur. Est igitur multiplex secũdum istam viã in contractibus his iustitia.

CAPVT VIII.

Solutio rationum, arguentium quod contractus prædicti secundum commutatiuam iustitiam sint iusti.

OBiectionum autem in oppositum adductarũ prius conuenit illas soluere, quę iniustitiam ab his contractibus auferre conabantur, & postmodum illos examinare, quę de usura eorum agebãt. Dupliciter igitur hic inueniri iniustitiam ex dictis patere potest, scilicet ex parte modi exigendi, & ex parte pauperum a quibus exigitur. Ex parte siquidem pauperum, quia ipsi non tenentur ad satisfaciendum ministris, nisi quo ad aliquid tãtum. Nec est inter modica deputandum id, in quo aggrauãtur, quoniam ut ex dictis liquet, non tenetur forte quilibet pauper ad tertiam partẽ soluẽdã eorum, quæ ab ipso modo exiguntur, vniuersaliter. n. non tenetur nisi ad satisfaciendum pro obligata præparatione ad mutuandum, quod cum omnibus suis appenditiis si mercedis nunc exactę tertiam partẽ sibi vendicat, sufficientem recompensationem habet, unde cum grauetur Ioannes pauper in duabus partibus, nõ in modico grauatur. Imo si immediatè, vel tertia, vel quarta uel decima parte grauari eũ necesse esset, iniustitia esset nõ inter modica reputanda, tũ quia decima pars aliquid notabile esse potest, incerta siquidem est eius quantitas, quoniam secundum Montis diuitias plus & minus poterit mutuari, &c. tamen quia iniustitia modica non reputatur, nisi quando per accidens incurritur: in, ꝓposito autem ex intensione cõmittitur unde iniustitiæ mortale peccatum non euitatur.

Ad id autem quod obiiciendo quæritur, quis teneatur ad hoc si Ioannes pauper non tenetur, dico duo. Primo, quod de iuris rigore tenetur uniuersitas pauperũ, cui pecunia conseruatur per pignora, &c. ET teneretur ipse Petrus mutuans si nõ in fauore vniuersitatis pauperum pecuniam custodiendã exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in contrarium adducitur, s. q̃ nullus mutuans tenetur aliqđ damnum incurrere ex hoc, quòd beneficium mutui impendit, quinimmo potest si quod damnũ ex hoc incurrit, secundum omnes doctores exigere, dico q̃ hoc commune dictum est summè uerum, sed male applicatur ad propositum, quoniam expensę istæ non causantur ex beneficio mutui, licet occasionentur & remote ex mutuo proueniãt, sed causantur ex contractu pignorum, quod formaliter est in fauorem mutuantis. Dixi notabiliter, q̃ occasionantur & remote proueniunt expensæ istæ ex contractu mutui, & non dixi, ex beneficio mutui causantur, quia mutuum non est causa, sed occasio harum expensarum non proximè sed remotè, nec hẽt rõnẽ occasionis huiusmodi, inquãtum est in fauorem accipientis mutuum. Propter quod rõ ista concludit oppositum sui intenti, eo q̃ sicut iniquum est mutuantem ex hoc, q̃ mutuat damnificari, ita iniquum est dãtem pignus ex hoc lædi, æqua. n. est utriusque conditio per se loquendo. Vnde exemplum quod adducunt, qđ opinionẽ hanc plurimum fouisse videtur, ad propositũ non est. Dicunt. n. Si Petrus Mediolani existẽs Ioãni petenti ibidem pecuniã mutuo, frater dicat, Pecuniam quam petis Genuæ habeo, mittamus tuis expẽsis pro illa, & sic mutuum gratis accipito, constat q̃ Petrus non exigit iniuste a petente mutuum expensas illas, quia non tenetur incurrere dãnum hoc ex hoc quod mutuat, ergo a simili, neque in his contractibus iniustum est expensas exigere. Ad propositum, inquã, nõ est exẽplum hoc, quia clarè patet q̃ expensæ istæ fiũt ad hoc ut pecunia ad mutuum petentem perueniat, & consequenter in eius fauorem per se & proxime ordinantur. in proposito autem nostro expẽsas istas non ordinari per se in fauorem Ioannis pauperis mutuum accipiẽtis, ex dictis clarissime constat.

PROPTER quod aduertant cuiusque ordinis uiri, vt exemplis non fallantur, quoniam multa in eis dissimilia inueniuntur, quorum quodlibet, quia non facile est cuilibet discernere, duo subiungẽda duximus ex quibus cætera facilius diiudicari possint. Creditur enim primo, quòd sicut Martinus q̃ mutuat Bernardo indigẽti, accepit pecunias a fœneratore, & expensas fecit, ut pignora per famulos tutè deuehantur, licitè põra Bernardo paupere exigere nomine interesse hmõdi expẽsas, & usuram,

quam ſoluit, ſic in propoſito fieri poſſit a petro : F ſeu communitate qui ad has expenſas cogitur ex alio opere facto in fauorem Ioānis pauperis, ſ. mutuo. Creditur quoque ſecundò, quòd ſicut a petente mutuum licite poteſt mutuans exigere ſecuritatem, & ſi accipiens mutuum, chirographo eū facere tutum eligat, notarioque mercedem reddat, nō iniuſtè grauatur, & tamē chirographum fit in fauorem mutuantis, ita in propoſito petens pignus nō iniuſtè grauat Ioannem pauperem circa expenſas, ex quibus nihil ſibi utilitatis accreſcit. ſed ſola indemnitas Montis ſeruatur.

Sed in his & huiuſmodi plurima eſt diſſimilitudo. Et primum quidem exēplum à Montis natura G differt, quod expenſas illas Martinus facit, & Bernardi perſonam induit indigentis ſubſidio tali, quaſi ſibi pignora accommodans, ut mutuum in ueniat, & ideo non eſt mirum, ſi expēſas tales Bernard. tenetur ſubire, nihil enim minus tenetur, q̄ ſi ipſe per ſeipſum à fœneratore mutuum ſumens expenſas illas feciſſet propter hæc accidentia. In caſu verò Montis, nec Petrus, nec communitas in p̄ſona Io. pauperis expēſas has fecit, ſed collegii pauperum, vt ex dictis patet, & ideo Io. pauper iniuſte grauaē in huiuſmodi expenſis. Circa ſecundū vero exemplum ſciendum eſt, quod vt dr̄ in 4. Met. niſi cuique quæſito rn̄deatur formaliter omnis certi- H tudo deſtruetur, eo q̄ extra rationem formalē vagantib. infinita occurrunt circa quodlibet. Vñ in propoſito ſolicitè ſemper attendendum eſt q̄ formaliter queratur, aut ratiocinando adducatur. Aliud. n. eſt petere ſecuritatem rehabendę pecunię, & aliud eſt petere talem ſecuritatem, ſ. habentem expenſas annexas, puta Chirographum: quemadmodum etiam ſuperius diſtinctum eſt, quod aliud eſt loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petēs autem ſecuritatem nihil petit in ſui fauorem, hēns annexum damnum eius, à quo petit illam, ſicut nec petens pignus. Vnde ſi accidat, quod petitam ſecuritatem aut pignus ego dare non poſſim, niſi I cum aliqua expenſa, quam qualitas ſecuritatis, aut pignoris à me electa parit, ego ipſe damnum mihi hoc infero: ſicut in exemplo adducto contingit. Non. n. ex ſecuritate petita, ſed ex qualitate ſecuritatis à me oblata expenſę iſtæ per ſe prouenium̄t. Et ideo teneor ego notario mercedem reddere: ſicut & expenſas illas ſubire, quę ex pignoris emaneant accidentibus. Petens verò ſecuritatem talem (puta chirographum (cum in fauorem ſui petat rem habentem expenſas annexas, & iniquum ſit ex eo qđ in fauorem ſui agitur, alterum damnificari iniuſtè grauat eum, euidenter patet, quod Montis natura ab hoc exemplo diſtat in hoc, quod hic petens ſecuritatem, nihil petit, ex quo p̄ ſe oriatur expenſa K aliqua: in Monte aūt volens pignus, vult ſibi a Io. paupere ſolui pro cuſtodia alijs, ad quæ ipſe teneā naturali iure, aut quæ ipſe fieri vult non in Ioannis pauperis fauorem, ut ex dictis patet. Omnes ergo iterum atque iterum monitos eſſe rogo, quatenus caueant ne exemplis inhæreant, quoniam multa latent in eis accidēntia, ex quibus etiam ſapientes contingit falli.

Secundò dico, quod non ſufficienter arguēdo probatur, communitatem aut principem nō teneri ad ſoluendam miniſtris mercedem. Licet enim rectè concludatur, quòd nō teneātur ſimpliciter, non tamen ex hoc concluditur, quin teneantur ex ſuppoſitione, id eſt ſuppoſito quòd hūc modum mutuandi ſtatuant. Et licet vt dictum eſt, vniuerſitas pauperum de iuris rigore, nō communitas aut princeps ad hoc teneatur, quia hęc omnia ad commutatiuam iuſtitiam ſpectant, & abſque publica authoritate facta iniuſta non eſſent: æquitas tamē à iuſtitia non multum remota exigit, quod princeps aut communitas ex publico ærario pauperibus etiam hoc modo ſubueniat.

Modus autem accipiendi, q̄ etiam iniuſtitiam contineat, manifeſtatur. Cum duo genera operum ſint, pro quibus hæc à paupere exiguntur (ſ. illa, pro quibus nō tenetur) vel quia nullus pauper ad hoc tenetur (puta pro cuſtodia pignorum) vel quia hic non tentur, puta pro excuſſione pignorum (quam ferreas virgas in pignus dedit,) de modo exigendi mercedem, pro iſtis non oportet probare, quod ſit iniuſtus, quia ſi exactio eſt iniuſta, modus eius iuſtus eſſe non poteſt. Sed & modus exigendi, p̄ his, ad quæ Ioann. pauper tenetur, ſ. pro obligata præparatione ad mutuandum, iniuſtus oſtenditur: ex eo quod obligatæ p̄parationi miniſtri ad mutuādum nec ratione periculi, nec ratione laboris, aut cuiuſuis occupationis, aut damni commēſuratur diuturnitas temporis, quo mutuum acceptum tenetur, vt quantitas acceptæ mutuo ipſius pecunię. Niſi quis diceret damnum incerti ex eo, quod nō poteſt tam frequenter mutuum iterare, ac pro hoc ceſſat miniſtri merces a pluribus ſuſcipienda. Sed ſubtiliter conſideranti apparebit, quod ex hoc nō habetur quod oportet mercedem iſtam quantitati mutui & tempori quo retinetur, commenſurare, ſed quod oportet conſideratis omnib. certum ſalarium ſibi ſtatuere, & illud ſummarie ac ueriſimiliter, calculatis prudentium arbitrio pauperib. uenturis ad ſuſcipiendum mutuum, ſoluendum æqualiter taxare, eo q̄ æqualiter ad omnes huiuſmodi ſe obligat: ſic enim merces miniſtris debita reddet abſque ambiguitate & iniuſtitia aliqua. Nec incōuenit contingere pauperem pluries indigentē pl⁹ ſoluere minus paupere, quoniam merces hæc redditur non mutuo, aut quantitati pecuniæ mutuatæ ſed obligatę p̄parationi a dmutuādū, q̄ equaliter oēs reſpicit, & pauper pluries ſumens, duorū rōnem hēt. Nec eſt opus prudentum virorum iudicio iſta tantū ſubmittere, quia ſcientię ſubiacent, ſed eorum arbitrio, ut dictum eſt, relīquitur quantitas ſtipendij miniſtris debiti, & taxatio quantitatis pecunię à ſingulis ſoluendę equalitate ſuppoſita, & alia huiuſmodi ſingularia.

CAPVT IX.

Determinatio, quod in prędictis contractibus committitur uſuræ.

RElīquum quò ad hāc partem eſt, vt videatur, an in iuſtitia, quæ in his inuenīt contractib⁹, vſurę rōnem habeat, qđ ex duob. conſiderādū eſt.

Primò ex eo, q̄ uſura duobus modis committitur, ſ. augendo ex mutuo capitale, & exigendo recompenſationem damni, quod non propter mutui beneficium incurritur. Neque enim minus vſuram ſapit uelle ab accipiente mutuam recompenſationem damni, quod ab hoſtibus uel latronibus paſſus eſt, quam velle ad augendas opes aliquid vltra ſortem. In propoſito autem, cum iam pateat, Montem pietatis, ſiue vniuerſitatis pauperum, & breuiter volentem ſibi pecuniam Montis integre, & ſecure ſaluari quicunque ſit ille, exigere a Ioanne paupere mutuum petente expenſas, quæ non in illius fauorem fiunt, conſequens eſt, quòd exigat recompenſationem damnit, quod non ex mutui beneficiorum incurritur,

ſed

sed propter pecuniæ rehabendæ securitatem. Nec obstat aliqualiter, quod damnum ex hoc mutuo emergit, saltem occasionaliter, nihil siquidē refert, vnde damnum hoc proueniat, aut a quo inferatur dummodo ex eo, quod fit in fauorem Ioan. pauperis ut sic, non causetur: ista enim negatio sufficit ad quod iniuste exigatur ab eo, & consequenter quod usurarie, ex quo ut dictum est, non refert ad vsurā damnum indebitum a pendēte mutuum exigere, aut lucrum quærere.

Secundò ex eo, quod non minus usurarium est, mercedem alteri debitam non ex seruitio impenso ad mutui beneficium ut sic, ab accipiente mutuum exigere, quàm quodcunque aliud lucrū ultra sortē petere, neque. n. ab usura remotius est grauare iniuste accipientem mutuum ad soluendum aliquid ultra sortem alteri, quacūque ex causa quā sibiipsi mutuanti. Constat autem, quod hic grauatur iniustè Ioannes pauper, dum accipit mutuum ad soluendum ministris pro operibus, pro quibus non tenetur, quanquam nihil ad Montis mutuantis argumentum exigatur. Non igitur subterfugi potest, quin usuraria sit exactio ista, secundum iustitiæ commutatiuę formam loquendo.

Ad euidentiam uero solutionis obiectionū in oppositum diligenter attendendum est, quod hic sunt duo, s. reddere mercedem ministris, seu (quod idem est) ipsos ministros accipere mercedem pro locatis operibus, & hoc est iustissimum & quia oī equitate plenum, quia eius causa est locatio operū suorum. Alterum est exigere huiusmodi mercedē a Ioanne paupere, & hoc iniustum & usurariū est, quia eius nulla causa alia est, nisi mutuum, quoniā operæ illæ collatæ non sunt Ioāni pauperi, ut propter illas ab eo exigi merces possit.

Vnde prima ratio peccat, assumendo quod hic nihil ultra sortem quæritur propter mutuum, sed tantum propter locatas operas, quoniam secundū veritatem ex mutuo, exactio ista causatur, vt ex dictis patet. Vel (& in idem redit) verbaliter respōdendo dicatur, quòd exigere ꝑpter locatas operas pōt contingere dupliciter. Vno modo propter locatas operas in fauorem accipientis mutuum, & tunc bene sequitur, ergo non propter mutuum; quia locatio operarum in huius accipientis mutuum fauorem facta, causa ꝓxima est, quod ab eo iustè merces hæc exigatur. Alio modo ꝓpter locatas operas non in fauorem huius accipientis mutuum, sed alterius quicunque sit illa, & tunc malè infertur: ergo nō ꝑ mutuum: qm̄ causa proxima huius exactionis est vel mutuum, vel locatio operarum: sed locatio operarum causa secūdum iustitiam esse non pōt, eo ꝙ operæ non sint in fauorē huius accipientis mutuum locatæ, igitur mutuū huius exactionis causa proxima est, ac per hoc vsura cōmittitur. Nec obstat id qđ confirmando subdebatur, s. ꝙ si ministri donare hoc volunt, Mons non turbabitur. Ex hoc enim nihil aliud haberi potest, nisi quòd Mons lucrum ex hoc non quærit, sed non habetur quin Ioannes pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedem reddendā ministris, ad quam non tenetur sicut si pauper ab aliquo mutuum sumat, cum onere, ꝙ rustico cultori vineæ mutuantis mercedem reddat, vsura non deficit ex eo ꝙ rusticus potest illi pauperi absque mutuantis turbatione donare mercedem propriam.

Secunda autem ratio concludit, mercedem ministrorum nō esse usurariam, & hoc proculdubio verum est: quoniam iusta & sancta est: sed nō ꝓbat quin mercedis exactio a Ioan. paupere, qui non tenetur, sit vsura: dēt enim merces illa exigi ab eo, ꝙ tenetur dare illam, & non ab hoc paupere. Et ideo si reddatur merces talis ab eo qui tenetur, iustitia est, vel charitas si pietatis intitu ab aliquo, qui non tenetur. Si autem exigatur ab eo, qui non tenetur, clarè constat, quod quamuis merces sibi debetur, iniusta tamen exactio est, quia hic non tenetur. Et si adiunxeris, quod exactio non nisi propter mutuum mandatur, vsuraria manifestè apparebit: qđ in casu isto cōtingere iam patet. Est igitur infra iustitię cōmutatiuę terminos loquendo, multiplex iniustitia & vsura in capitulis Montis pietatis.

CAP. X.

Opinio dicentium, iusta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitiæ distributiuæ.

Sunt igitur alij subtilius naturam Montis huius speculantes, qui infra iustitię commutatiuæ limites standum non credunt, sed iustitiam distributiuam insertam dicentes secundum eius formam, iustitiam in his capitulis saluari defendunt. Hi casum Montis pietatis illum esse approbantes, qui in cap. 7. positus est, in quo s. Petrus vocato populo donat 1000. ducatos non consumendos, sed mutuandos, perpetuo tempore pauperibus, &c. ut supra non inferunt iustitiam distributiuam ipsis contractibus mutui, vel, pignoris, uel locationis operarum sed inuentioni mercedis reddendæ operariis. Si namque superius dicta adunentur, ad hoc deuentum est quoḑ pauperum vniuersitas tenetur reddere mercedem ministris Mōtis: & ideo ipsa vniuersitas pauperum ex quo in cōmuni nihil possidet, inuenire volens, vñ soluere possit mercedem hāc ministris sibi deseruientibus, onus hoc distribuendū esse in suas partes pauperes. s. statuit. Vñ ipsa mercedis redditio in iustitiæ commutatiuę terminis relinquitur, sed intentio mercedis reddendæ secundum iustitię distributiuæ formā fieri secundum hanc opinionem potest, & de facto in Monte hoc fit.

Dicit igitur duo hæc opinio. Primò, quòd secūdum distributiuam iustitię formam in vniuersitate pauperum inuenienda est merces reddendæ ministris. Secundò, quod inuentio ista iuste secundū iustitię distributiuę ęqualitatem in capitulis huius Mōris ordinat̄, ita ꝙ nullus pauper iniustè grauet̄.

Primū probatur dupliciter. Primò, quia cum vniuersitas pauperum teneatur de suo satisfacere his ministris, suum autem nòn sit nisi altero mō, vel quia in cōi aliquid hētur, vel quia suarum est partium, & in proposito vniuersitas non possideat aliquid in communi, restat vt de his, quę partium sunt, satisfacere debeat, partes autem pauperū esse patet. inter eos igitur oportet pecuniam hanc inueniri. Et cum constet, quod communia onera iustè distribuenda sunt, cōsequens est quod ꝫm iustitiā distributiuę inuentio hęc fieri dēt. Secundò, quia sicut bonū totius partib. est debitum, & iō ꝓportionaliter eis distribuēdū, ita & malum totius partes quoq; ꝓportionaliter sustinere tenentur, onera aūt oīa inter mala computant̄, onus igit̄ huius mercedis soluēdæ partes vniuersitatis pauperū ꝓportionaliter sufferre tenent̄. Hoc aūt est inueniri pecuniā istā in vniuersitate pauperū ꝫm iustitiæ distributiuę formam, qđ erat probādum. Secūdum aūt, s. quod de facto nulla iustitia in mō distribuendi hæc onera inueniatur, probatur etiam dupliciter. Primò, ga in hac vniuersitate bonū est ipsa subuētio & reuelatio pauperū, malū verò est onus sol-

uendi mercedem, æquum autem est, ut qui plus boni percipit, plus et mali sentiat: cui igitur maior fit subuentio, is magis onus solutionis subire det. Et sic statutum est in hoc Monte, ut.s. cui plus & maiori tempore mutuatur, plus onus soluendi ministris sentiat. Secundo, quia æquum est, ut cõmunium onerum illis plus imponatur, qui maiorem occasionem subeundi talia onera vniuersitati præbent. Illi autem quorum pignora maiori tẽpore & periculo custodiuntur, sunt hmõi, quoniam maiorem mercedem tenetur reddere vniuersitas ministris pro custodia illorum, quam aliorum, ergo illi, qui diutius pignora ibi tenent, similiter illi, qui pretiosiora offerunt pignora, ex hoc quod maius mutuum sumũt, debent amplius grauari, quòd in capitulis Montis pietatis continetur. Non est ergo iustitiæ distributiuæ uiolatio in capitulis istis.

CAPVT XI.

Examen prædictæ opinionis determinans quomodo hic sit distributio.

VT eodem autem ordine ostendatur opinionẽ hanc deficere, Primum dictum examinando oportet ex communibus animi conceptionibus incipere, & ostendere quomodo rõ distributionis hic saluatur. Quia ergo ut dicitur in 5. Eth. iustum in distributionibus consistẽtur omnes secundum dignitatem quandam oportere esse, ita quod sicut iustitia commutatiua dignitatem personę non cõsiderat nisi inquantum in quantitatem rei redundat, ut puta cum considerat dignitatem principis percussi, quia percussio ex hoc criminosior est, ita iustitia distributiua quantitatem rei non põderat, nisi inquantum redundat in dignitatem personę, vt puta cum manufacit uirtutis egregium actum, ex hoc quod dignior persona illa ex tali opere redditur, ex hoc inquam consequens est qđ distributionis ratio absque dignitate non inueniatur. Dignitatem autem dicimus non quodcunque bonũ hominis, sed illud, ex quo homines sortiuntur, qđ partes sint totius uniuersitatis, siue illud sit uirtus, vt politia aristocratia, siue rerum abundantia, aut nobilitas, vt in olicratia siue libertas, vt in democratia, siue quodcunque aliud. Et cum talis partium dignitas ad commune aliquod opus, quod totius proprium est, ordinetur, oportet si hanc pauperũ vniuersitatem in communitatem quandam erigere velimus, inuenire & quid sit totius opus, & secũdum quid partium dignitas attendatur: est autem hic opus totius perpetua commoditas mutui inueniendi, propter hoc.n. omnia fiunt, & hoc sequit mediatè pecuniæ mutuandæ (quæ Mons dicitur) integra cõseruatione. Dignitas uero indigẽtia est: id.n. in qualibet communicatione dignitas dr, pp quod aliquis dẽt admitti, & iniuste repelli putatur, vt discurrendo per omnes supradictas politias apparet. Sola autem indigentia existente, meretur qs de hoc esse collegio, & iniuste expelleretur, suppositis semper his quæ secundum legem ordinata essent, puta quod tantum pauperes ciuitatis admittãtur, igitur indigentia pro dignitate in hac uniuersitate habetur. Indigentiam autem dicimus nõ quãcunque, sed talem q̃.s. de pignoribus possit securũ facere Mõtem. Hic est modus, quo uniuersitas pauperum uelut communitas quædam distributionis est auctrix & capax. Qui licet sit sustentabilis, clari' tamen & verius distributionis forma in ea saluaẽ dicendo quod sicut si militibus vltra debita stipendia propter res bene gestas pro republica distribuẽda statuatur quædã pecuniæ summa, distributionis F iustus modus erit, vt quãto melius hic illo egit, tanto mai' sit quod huic, eo quod illi detur, & sic modus & forma distributiuæ iustitiæ seruatur absque tot difficultatibus. Ita si pauperib' multis onera distribuẽda sunt, vt hic accidit, sufficit quod distributionis iustæ forma seruetur, quę exigit, æqualitatẽ proportionis, vt dictum est, quæ tunc tantum seruatur cum equalibus æqualia' & inæqualibus inæqualia imponuntur.

Et quoniã siue hoc, siue primo modo ponatur distributio in pauperũ vniuersitate, non refert quo ad præsentem q. idcirco concedatur distributionẽ inueniri in inuentione mercedis reddendę operarijs Montis, à quocunque distributio ista mandet, G siue à principe, siue à communitate, siue ab ipsa pauperum vniuersitate.

CAPVT XII.

Determinatio, quod secundum iustitiæ distributiuæ formam multiplex in hoc Monte iniustitia committatur.

REstat ergo considerandum secundum, san distributio isto modo facta iusta sit. Vbi premittendum est, quòd licet in distributionib. cõmuniter minus seruetur iustum etiam absque conscientiæ periculo, quam in commutationibus, eo quod comparationes personarum sunt odiosę, & paucis bonum tollunt quod cæteris bonis communibus præstat, statuta tamen distributionum dispositiua tanto iustiora esse oportet, quanto facilia H ab eis declinare quodammodo cogimur. Si enim ipsa statuta à iusto declinare inciperent nimia post modum in distribuẽdo elongatio à medio fieret, sicque iustitia corrumperetur. Et ideo diligenter oportet distributionis huius statuta examinare, ne lex iniusta sui obseruatores ad iniustitiã deducat.

Sciendum est igitur, qp aliter bonum, aliter malum distribuendum est inęqualibus partib. alicuius totius. Bonum siquidem distribuẽdum est sic, vt digniori maius bonum detur. Et ratio est, quia bonum totius quod est debitum alicui parti, tãto maius est, quanto pars illa maiorem principalitatẽ habet in toto, & tanto minus quanto pars minorẽ habet dignitatem in toto. Malum autem econuerso distribuendum est vt.s. digniori parti minus malum, & minus digno maius malum imponatur. Et huius ratio est, quia ex quo minus malum habent rationem boni, vt dr in 5. Ethic. quia eligibilius est quàm maius malum, eiusdem ratio est, quod alicui debeatur plus boni & minus mali, & consequenter parti principaliori, cui debetur maius bonum, dẽtur etiam minus malum & proportionaliter parti viliori, cui minus bonorum dẽtur, plus malorũ imponẽdum est. Et loquimur semper de bono & malo totius quod partibus distribuendum est.

Suadet quoque hanc distributionis esse equalitatem naturæ operatio, quæ alimentum distributa membris ad principalia mẽbra digniores partes, & ad viliora viliores transmittit: infirmitatem autem si potest à principalibus membris ad uiliora K propelli, experientia continuę docet. Vnde si in pauperum uniuersitate, quæ super indigentia sunt data, bona distribuẽda essent quanto aliquis esset magis indigens, tanto maius bonum sibi deberetur, eo quòd maiorem principalitatem hẽt in tali toto, sicut magis diues maiorem principalitatem habet in politia, quæ fundat supra diuitias, quæ olicratia vocat. Et cõsequẽter quãto aliquis est magis indigẽs tãto minus mali cõis sustinere dẽt. Et quia onus hoc mercedis soluẽdæ inter mala cõnumeratur, oportet qp secundum iustitiæ distributiuę formam

mam magis indigens minus ſoluat. Magis autem indigentem inter pauperes eſſe conſtat, qui maiori eget mutuo,& minus cito poteſt ſoluere.Nō ergo iuſte ſtatutum eſt, quod plus mutui ſumētes & maiori tempore retinentes,plus teneātur ſoluere. Nec impeditur concluſio huius proceſſus,ſi quis cauillationibus forte adinuentis non ſuſcipiat id,quod tamen probatum eſt,ſcilicet uniuerſitatem hanc ſup indigentia fundari,aut quod iſta non ſit vere communitas quędam. Stat enim vis rationis in hoc ꝙ diſtributio onerosa non debet commenſurari indigentia,ita quod quanto quis plus eget, tantò plus communis oneris ſuſtineat, hoc enim probatione non eget.Sub hoc autem principio,ſiue vera diſtributio,ſiue modus diſtributionis hic ſaluetur, ſubſumitur quòd iſta diſtributio eſt onerosa , quòd manifeſte patet ergo non debet quanto quis magis eget,tanto plus grauari.Sed ſecundum capitula huius Montis quantò pauper magis eget magis grauatur,quod manifeſte patet,quia magis grauatur diutius plus mutui retinens, hic autem eſt magis egēs. ergo. Committitur etiam vltra hæc iniuſtitia hic dupliciter,& ea ſcilicet,ad quæ aliqui tantum ſecūdum iuſtitiam commutatiuam tenentur,omnibus imponendo,ſ. mercedem pro excuſſione pignorū, & ea,ad quæ omneſęqualiter tenentur,ſcilicet mercedem pro obligata præparatione ad mutuandum imponendo inęqualiter , quoniam omnia in unū adunando,ad formam ſeu modum diſtributionis, & quæ commutatiuæ iuſtitię ſunt confunduntur, & quæ diſtributiuæ ſunt uiolantur.

Ex his autem facile eſt ſoluere rationes in oppoſitum.Prima ſiquidem peccat,primo in medio termino,in quo nota vis ratiōis. Aſſumit enim æquū eſſe,vt qui plus boni totius percipit,plus etiam eius mali ſentiat,hoc autem falſum eſſe monſtratū eſt. Iniquum quippe ſecundum iuſtitię diſtributiuæ formam eſt,vt is plus communis mali ſuſtineat,ꝙ plus boni ſuſcipere debet,ꝙa vt dictum eſt: minus malum quoddam bonum eſt.Sed aduerte diligenter,ꝙ dicentes plus:aut minus boni,vel mali,de q̄titate abſoluta ipſius boni,vel mali loquunt, & nō de quantitate proportionali. De hac enim loquendo æquale malum, & æquale bonum omnibus partibus de communib. dandum eſt: quia iuſtum in diſtributionibus in æqualitate proportionali conſiſtit,ut ſuperius ex 5. Ethi. diximus. Et quia paruum malum magis lædit mobilem partem, quā magnū uilem,vt patet in membris corporis, & in propoſito plus pauperculus læditur ex ſolutione duorum ſolidorum,quam artifex minus egens ex ſolutione quatuor,ideo non uſquequaque falſum eſt illud aſſumptum,ſæquum eſt,vt qui plus pcipit boni,plus ſentiat mali,ſed ut iam patet, etiam ſic non eſt pro opinione illa.Secūdo peccat in eo,quod ſubſumit, ſcilicet ſubuētio mutui eſt bonum commune huius uniuerſitatis pauperum.Reuelatio nanque pauperis ex accepto mutuo ex ipſo mutui beneficio cauſatur.Mutuum autem ad iuſtitiam commutatiuam adeo ſpectat, ut id iuſtitiæ diſtribuitiuę attribuere rediculum ſit niſi forte diſtributio mutui ſtatueretur,quod hic non fit.iniuſta deinde lex eſſet , ſi qua ſtatueret,quod ex ſubuentione,quam ex mutui beneficio quis percipit,aliquid pecunia æſtimabile mutuandi daret,& ſimiliter cuicunque alteri, cui ex ulla cauſa non tenetur.Ex hac ſiquidem cauſa nulli ciuiliter obligatur:quamuis amicabiliter debeat.Si mutaretur quoque argumentum, & eſſet ſermo non de ſubuentione p mutuū,ſed de cōmo ditate perpetua mutui inueniēdi, quam totius commune bonum eſſe dictum eſt,nō poteſt adhuc concludi iuſtitiam ſeruari: quoniam ſi penes commoditatem illam , diſtributio oneris agenda eſt, cum commoditas illa omnibus mutuum ſumētibus æqualiter reſpondeat , inæqualiter diſtribui ſolutionis onus neqnaquam deberet : licet , vt ex dictis pater,iniquum ſit,malum diſtribui , ſicut & bonum .

Secunda vero ratio, quæ metitur onus ſoluendi iuxta datam ſoluendi occaſionem, facilè ſoluitur, dicēdo,ꝙ aut occaſionis vocabulo propriè vtitur, aut communiter, vt etiam cauſam occaſionem vulgariter dicimus. Si propriè loquatur falſum eſt, ꝙ huiuſmodi occaſionibus commenſurandæ ſint diſtributiones boni aut mali cōmunis, quod debetur partibus,vt patet in omni politia : ſecus autē de gratuitis dicendum eſſet remunerationibus . Si autem occaſionem pro cauſa ponit,tunc falſum ſubſumitur: cauſa enim harum expēſarum eſt vniuerſitas ipſa, quæ pignoribus tute vult pecuniæ Mōtem ſaluari. Et ex hoc clarius patet veritas primi mēbri: quia pauper ipſe occaſio valde remota eſt, & nō niſi ipſa mediāte,& cauſante vniuerſitate quę ſoluere tenet, vtpote non concurrens ad hoc niſi pp mutui petitionem,ex qua occaſionem ſumit mutuans, ꝙ pignus vult,ex quo deinde prouenit,ꝙ vniuerſitas teneatur ſoluere.Patet igitur ꝙ occaſionib⁹ huiuſmodi nulla iuſtitia diſtributiones ęquari debent.Ex his autem formari alia poteſt ratio ad principale intentū talis . In hac pauperū vniuerſitate quatuor ſunt, commoditas perpetui mutui habendi,reuelatio ex mutuo ſuſcepto,remota occaſio non data,ſed ſumpta,alicuius expenſæ & indigentia : nulli horum diſtributio oneris huius iuſtè commēſuratur in hoc Monte , vt patet ex dictis : ergo in capitulis Montis iuſtitia diſtributiua non ſaluatur.

CAPVT XIII.

Opinio dicens, in Monte hoc nullum eſſe propriè mutuum, ſed ſocietatem potius quandam,puſſimis capitulis ad ad commune bonum vnitam .

SVrrexit propter has fortè rationum anguſtias opinio alia,nedum hæc capitula:ſed alia quę ab omnibus repulſa videtur communitatibus pietate plena defendere volēs.Hęc quantum ad propoſitū ſpectat,tria dicit. Primò,ꝙ hic eſt contractus ſocietatis poſitiuæ & perpetuo cōſeruatiuæ. Secundò,ꝙ nō eſt hic cōtractus mutui propriè,ſed temporalis vſus cōmunis depoſiti. Tertiò,ꝙ hic eſt contractus locationis operarum ad cuſtodiam pignorum,&c. Primum declaratur explanando naturā huius Montis ſic: Pauperes ciues conuenientes media interceſſione prædicatorū,&c. a diuitibus & a ſeipſis quandam pecuniæ ſummam dono obtinent non diſtribuendam, ſed perpetuo vſui eorum per modū mutui conſeruādam,eiuſque cuſtodiæ ac prædicti vſus diſpenſationi,& pignorū cuſtodiæ,curæ & cæteris, vt ſupra, pro ſecuritate cōmunis pecuniæ miniſtris quidam a pauperum patribus præponūtur,reddendaque ſtatuitur eorum operibus merces a ſingulis pauperibus,vt ſupra ſcilicet vnus denarius pro libra ſingulis mēſibus,&c. Hæc eſt pauperum ciuium ſocietas,deponens ſummam illam ſub communibus cuſtodibus per modū mutui eius pauperib⁹ diſpenſandam, & reddens mercedem cuſtodibus debitā, &c. Et quia in ſocietate iſta nunquam,intenditur diuiſio capitalis communis,ſ. depoſiti,nec ſecūdum totum,nec ſecūdum partem,ſed potius procurare augmentum,& pro conſeruatione illius tuta quili-

bet

bet aliquid soluit puta duos denarios pro libra,&c. ideo hic est cõtractus societatis non diuisiue,sed positiue,& perpetuo conseruatiue. Secundum vero,ſ. ꝙ non sit hic contractus mutui, probatur ex parte rei,quæ mutuari dicitur,& ex parte extremorũ, inter quæ mutuum dicitur. Vbicunque nãque est proprie mutuum,ibi & res mutuata aliena est a iure petentis mutuum,& mutuans omnino a petente mutuum distinguitur. Sed hic neutrum istorum inuenitur: quia pecunia quæ mutuatur,communis est eis quibus mutuatur,& mutuãs est ipsum cõmune depositum, seu ipsa societas, quæ a pauperibus societatis membris nõ omnino distinguitur: ergo nõ est hic proprie mutuũ. Maior propositio assumpta, quo ad vtranque suam partem ex ratione iustitiæ commutatiuæ in mutuis patet: quia iustitia cõmutatiua nõ est inter totum,& partes: & mutuum nõ est,nisi de eo quod alterius partis,i. singularis personæ est, & cõsequenter omnino alienum ab hoc petente mutuum: vnde quando pauper a Monte mutuum propter penuriam vocabulorum petit, temporalem vsum communis depositi secundum veritatem petit non mutuum. Et ex hoc vlterius manifestè sequitur, ꝙ vsura hic, nõ est,quæ mutuũ explicitè vel implicitè comitatur. Tertium autem,quod scilicet hic fit, contractus mercenarius inter ministros & pauperes, & consequenter, quòd pauperes iustè teneantur reddere eis mercedem,&c. vt per se notum relinquitur.

CAPVT XIIII.

Examen prædictæ opinionis determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc viam, quàm secundum alias supradictas.

QVoniam autem opinio hęc tanquam singularis communiter derelicta vr, duo in eius examine facienda occurrunt,ut,ſ. primo ostendamus malum formatum esse ab ea casum Montis pietatis,& propterea communiter minus eius dicta recipi. Deinde admisso casu,quod iniustitiam non euitet,manifestandum est,quod contractus iste non sit socialis,vt ex Pauli secundi Pont. Max. literis ad perusinum legatum habetur, ubi monet ne ultra stipendia ministris debita aliquid accrescens habeatur,ne forte usuræ labes aliqua incurratur, In contractu enim sociali ex hoc, quod socii ad communis boni augmentum tendunt,ridiculum est,in dubium apud sedem maxime apostolicam uerti, an sit usura. Qd̃ et sit contractus mutui,ex literis pluribus plurium Romanorum Pontificum patet. Sẽper enim mutuari dicunt pecuniam pauperibus a ministris Montis:& distributionem mutuo sic annectunt,vt vere mutuum restet,quoniam mutuari secundum quandam distributionem dicunt, ut,ſ. plus egentibus,si constat,plus mutuetur,infra tamẽ statuti latitudinem. Nec sufficit fugiendo dicere,ꝙ penuria uocabulorum huius causa est. Tum quia in promptu uocabulorum temporalis usus, communis depositi vel boni erat. Tum quia expresse in literis huiusmodi pecuniam collectam Montem pietatis uocari dicit:& deposita pecunia apud eos, quĩmutuaturi pauperibus sunt,appellatur. Si enim mutuum uere non interueniret,mutui nomen qñ que mutatum quoque esset,& saltem circumlocutione aliqua non esse mutuum insinuatum esset: pſertim quia omnes forte huiusmodi litere emanarunt ad instantiam eorum,qui usuram in hoc Mõte non esse contendunt. Qua enim faciliore & magis apparente uia excludi usũra potuisset,quam mutuum non interuenire declarando? Sed quid in pro-

F babilib. moror? probatur ratione nõ esse huiusmodi contractum facilem absque mutuo,ut dicitur: Vbicunque iustum est secũdum æqualitatem simpliciter rei acceptæ ad datam,ibi vere est iustitia cõmutatiua: sed contractus ille,qui mutui vocatur, inter Montem & Ioannem pauperem est iustus secũdum æqualitatem simpliciter pecuniæ redditæ ad acceptam: ergo est contractus iustitiæ commutatiuæ. Sed iustitia commutatiua non vertitur inter totum,seu totius bonum ut sic, & partem, sed inter partem & partem, ita quòd etiam totum, ut extremum commutatiuæ iustitiæ partis rõnem habet, ut ex dictis patet,quæ ex S. Tho. expresse habentur: G ergo contractus iste non est inter Montem inquantum est totum,siue commune bonum, & Ioannẽ pauperem inquantum totius partem, sed est inter totum,inquantum partis rationem habet,& Ioannem pauperem unum de populo,&c. & consequẽter est vere contractus mutui. Admisso autem talis societatis contractu,quæ si non est,posset tamẽ fieri,iniustitiam omnino ibi committit; sic declaraſ. In contractibus istis,de quibus est sermo, aut standum est infra limites commutatiuæ iustitiæ, aut infra limites iustitię distributiuæ, aut utriusque, aut neutrius. Si secundum iustitiæ commutatiuæ puræ H formam agimus,cum constet, quòd totum apud eam,vt pars reputatur,id ad quod totum tenetur,a parte exigi non potest: & consequenter quamuis societas pauperum teneatur soluere mercedem ministris,iniuste tamen ab hoc paupere exigitur: quia non in eius fauorem fit. Et breuiter eodem modo hic conuincitur iniustitia & usũra,quo superius infra iustitiæ commutatiuæ terminos probauimus inueniri. Si secundum iustitiam distributiuam puram procedendum esse creditur,quoniam contractus locationis operarum non est inter ministros & singulos pauperes, sed inter ministros & societatẽ pauperum,ut superius dicebatur, manifestus error statim patet,quoniam locatio operarum, & eius merces,& similiter acceptio pecuniæ, quæ mutua I ta dicitur,& eius restitutio, fingi non potest quin equalitatem commutatiuæ iustitię requirant. Si aũt utriusque iustitiæ forma miscetur,secundum ueritatem idem est casus iste cum eo,quem superius secundum distributiuæ iustitiæ modum disputauimus,& concluſimus iniustum esse. In hac siquidẽ societate distributio non aliter,quam ibi miscetur: nisi quod ista opinio ponit ipsam pecuniam per modum mutui etiã distribui in usum,&c. Sed hoc nihil penitus variat casum quo ad rationem iusti uel iniusti,quia in societate ista aut omnes habẽtur æquales,aut non,si omnes æquales, ergo iniuste vnus plus alio grauatur onere solutionis, ad quam societas tenetur, quoniam secundum dignitatem K iustum in distributionibus attenditur. Si inæqualitas inter eos ponitur,cum non nisi ratione indigẽtiæ ponatur,quia plus egenti plus mutuandum statuitur,infra latitudinem tamẽ aliquam, puta 10. ducatorum, tunc manifeste redit iniquitas illa in distributionibus,qua plus accipiens communis boni plus cogitur sentire communis mali,& distributio communis oneris commensuratur singulorum indigentiæ. Et manifestius accidit hic iniustitia, quæ in gabellis pro rebus quæ deferuntur ad usum, innenitur. Vtrobique enim iniustum ex natura rei inuenitur ex eadem causa, quia scilicet supportatio communis oneris commensuratur necessario vsui, vsus autem necessarius commensuratur indigentiæ,& sic de primo ad ultimum æqualitate seruata

oneris

oneris communis distributio indigentiæ ciuium & pauperum commensuratur, quod est iniquum. Refugit enim omnis auris, quod tanto quisque communibus grauetur, quantum magis propriis indiget. In hac enim societate quis magis eget, ut propriis possit prouidere necessitatibus, tanto ma jus mutuum sumit, & diutius retinere cogitur, & tanto plus exigitur ab eo pecuniæ debitę a societate pro seruitiis sibi impensis, ut patet. Et ne iterum dicta repetantur, eodem est modo hic in iustitia distributiua, sicut superius eisdem rōnibus. Si autē neutrius iustitiæ formā introduci oportere qs putet, sed iustitiam legalem tantum, quæ cōmune bonum per se respicit, & ad illud omnia dirigit, cū fraterna quadā societate errat in primis, ad fraternam societatem cōfugiens: quoniam operationes hic interuenientes secundum genus suum ad iusti tiam non ad amicitiam, &c. spectant, quoniam sūt operationes ad alterum cum ciuili debito ęqualitatis, in quibus ratio iusti consistit. Nec fraterna voluntas omnia communia volens, hic apparet, nisi apud mētis propriæ parum compotes: quj oē volūtariū iudicāt simpliciter uolūtariū. errat dein de, quia sub iustitia legali seu gñali nō cadūt nisi in dria, & q̄ aliarū sunt uirtutū & uitiorū. Expsse nanque in 5. Ethi. habet, quod omnis particularis boni tas aut malitia sub iustitia legali cadens, sub aliqua alia uirtute aut vitio necesse est contineatur. cum ergo constet, quod actus hi indifferentes non sint, & non sint omne bonum aut omne malum, oportet quod sub alia uirtute aut uitio comprehendantur. Et si huic iunxerimus supradicta, quod scilicet spectant ad iustitiam, oportet ad commutatiuam uel distributiuam descendere, ut secimus. secundū quas iam patet, iniustitiam euitari in capitulis huius Montis non posse.

Ad rationes ergo, quibus probatur quod hic non interuenit mutuum, dicendum est, quod inter assumpta & casum est implicatio contradictionis, repugnat enim, quod sit contractus rei inter totum ut sic, & eius partem, & quod sit secundum ęqualitatem rei ad rem. Si nanque est secundum ęqualitatem rei ad rem, ergo est iustitia commutatiua: ergo inter partem & partem: ergo non inter totum ut sic, & partem. Et similiter si est inter totum vt sic, & partem, ergo est secundum dignitatem partium in toto; ergo non secundum æqualitatem rei acceptæ aut datæ. constat autem, quod hic seruatur æqualitas rei ad rem, dum a paupere mutuum restituitur, & tamen secundum istam opinionem inter totum ut sic & partem contractus est: implicatio igitur accidit. Est autem causa defectus in huiusmodi ratione, quia non discernitur inter per se & per accidens. Accidit enim Monti, inquantū pecuniam reddendam tribuit pauperi, vt suis prouideat necesitatibus, quòd totum sit: hoc enim sub partis ratione facit. & ideo mutuās hic est omnino alius a mutuum sumente, si formaliter considerentur: quoniam singularium personarum quo ad hoc locum tenent. et similiter accidit pecuniæ inquantum sic Ioanni pauperi mutuatur, q̄ communitatis, aut communis societatis, aut cuiusque alterius aut nullius sit: sufficit enim, quòd Ioannis pauperis sic non sit, quod ad eius restitutionem integre non teneatur. Accidit quoque defectus: qa inter totum & partes necessaria discretio omittit; huiusmodi enim totum specie a parte differt: & quod toti debetur, parti non debetur. Et similiter ad quod totum tenetur, pars non tenetur, loquendo semper secundum æqualitatem rei ad rem, quę hic est; quoniam pro seruitiis societati impensis, non in fauorem huius, qui accipit mutuum vt sic: sed totius perpetuæ societatis tenetur ipsa ad mercedem reddendam ministris (ut supra patuit) & restituit sic ac conseruari pecuniam vult.

Accidit & tertio defectus in hac via: quia non distinguit inter aliquid fieri in fauorem pauperis mutuum sumentis, proxime & remote. Quod. n. in fauorem communis perpetuæque societatis fit, non nisi remote fit in huius pauperis fauorem, vt ex dictis patet. Nullo igitur modo capitula huius Montis pietatis iniustitiam subterfugere possunt.

CAPVT XV.

Exclusio quorundam extraneorum dictorum concludens ultimo intentam sententiam.

PEragratis omnibus his opinionibus, quę aliqd ad propositum ex moralibus rationibus adduxerunt, restat primo nominanda tantum opinio dicens, Montem hunc pietatis cum suis capitulis non mutuum facere, sed rem quandam diuinam esse. & hominibus ineffabilem, & propterea rationibus huiusmodi, quæ humanos scrutantur actus, non omnino committēdum esse iudicium huius Montis, &c. Nos. n. cū sua diuinitate veluti loquētes, in aere relinquere oportet. Remanet deinde eis satisfaciendum, qui contractus huius Montis ab apostolica sede approbatos dicunt, aut audiunt; ac per hoc rationes sophisticas putant, etiam si solue re nesciant. Sciant igitur hi Montem quidem pietatis ab apostolica sede approbatum, sed non illius capitula: vt exemplo literarum approbationis cōiicere potui. Appellatur autem Mons pietatis (vt in eisdem dicitur) summa illa pecuniæ pie collecta, & sub custodibus deposita ad perpetuam releuationem pauperum mutuo mediante. Vbi nota quod Mons ipse est simpliciter approbatus & erectus ab ipso summo Pontifice. Eius autem capitula supradicta sunt approbata cum hoc adiuncto, scilicet sacris canonibus non contraria: unde si qua capitula sunt sacris canonibus contraria, approbata non sunt. Hęc autem esse ea, quę iniustitiam continēt, nullus dubitat. Non sunt igitur approbata capitula illa quæ iniusta esse superius mōstratum est. propter quod si ita est non paruum peccatum fuit, facere imprimi summi Ponti. bullas truncatas absque illa particula, scilicet sacris canonibus non cōtraria. Laqueus siquidem est animarum: in quem ego incidissem, vel saltem absque suspensione non fuissem, nisi viua voce audissem sic haberi in originalibus, & calamo scriptam particulam illam in bullæ Mantuanæ copia vidissem. Ex hac quoque eadē radice satisfit illis, qui ex priuilegiis & indulgētiis concessis a Romano Pontifice illis, qui ad Montis conseruationem, aut augmētum manus porrigūt adiutrices, arguunt. Iam enim patet, quod Mons ip se sanctus est, & in ordine ad illum hęc omnia cō ceduntur. Annexa tamen mala ex hoc non approbantur; sed potius tolerantur ad euitationem maioris mali quo per publicos vsurarios res pauperum vorantur.

Ex rationibus ergo propriis iustitiæ commutatiuæ, & iustitiæ distributiuę, clarum iam cuilibet patet, nō solum quod nullo prædictorum modorum iniustitiæ macula abest a capitulis Montis huius, sed etiam quod quocunque alio modo casus formetur, iustitiæ æqualitas nō seruatur. Nec oportet omnem sigillatim obiectionem excludere: quoniam ex supradictis (quæ ex Ethicis Aristotelis & doctri-

doctrina S.Th. adeo sumpta sunt, ut si sigillatim allegatio fieret, omnia plena allegationibus essent) cuilibet in moralibus exercitato facile ex omnibus satisfacere, ut omnes ueritatem cognoscant, quæ a prima est veritate. Cui honor & gloria sit ex hoc opusc. Papæ in S. Apollinare completo hodie, idest die 13. Iulii 1498. per infinita secula seculorũ, Amẽ.

Tractatus Thomæ de uio Caietani sancti Xysti de Monte Pietatis finit.

TRACTATVS SEPTIMVS, De Cambiis in octo capita diuisus, ad Dominum Andream Brixiensem Brixiæ priorem.

1 *De tribus generibus cambiorum.*
2 *De opinionibus dicentium, in cambijs realibus esse mutuum.*
3 *De opinionibus dicentium, in cambijs realibus esse contractum permutationis.*
4 *De opinione singulari circa cambia.*
5 *De natura artis campsoriæ.*
6 *Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri ad ad hoc, ut rectitudo seruetur.*
7 *An talia cãbia proposita sint uere cambia, et iustificata.*
8 *De aliis cãbijs propositis ex parte accipientium cambia.*

CONcessum mihi his diebus otium, venerande amantissimeque pater, ad edendum promissum paternitati tuæ tractatum de cãbiis, inuitans post auditos campsores, pleraſque diuersorũ de his opiniones, ac diutinam meditationem, ad scribendum tandem impulit. Tanta siquidem est rei huius obscuritas & inuolutio, ut in consuetudine non absque fautoribus, & inde doctoribus plurimis, modernis tamen sistentibus (antiquis siquidem proposita difficultas hæc non fuit) tacendũ potius uideretur. Verum ubi plures dies lectioni meditationique iam dedissem, & infidelis promissionis reatus occurreret, diuina fretus ope, tria de cambiis tractanda censui. Discernenda sunt primo dubia a certis. Adducendæ sunt deinde opiniones aliorum de dubiis. Firmandum est demum quid uidetur de his sentiendum.

CAPVT PRIMVM.

De tribus generibus cambiorum.

CAmbiorum modi quamuis multi sint, quo ad differentiam tamen certi uel dubii, trifariam ea diuidere sufficit. Quædam siquidem sunt, quorum iustitia clara est. Quędam vero, quorũ iniustitia similiter aperta est. Et quędam, quæ an sint iusta, vel iniusta, in dubium inter doctores vertitur.

Iustificata siquidem sunt, quę fiunt in tribus modis. Primò, quum in cambio minuto campsor moderate lucratur secundum patriæ consuetudinem. Vocatur autẽ cambium minutum, cum campsor pro aureo ducato monetam dat consuetam in patria illa expendi, vel econuerso, aliquid minus dando, quàm recipiat. Hoc enim continet naturalem equitatem, ex eo quod industriæ & operę campsoris rõ habenda est. Quum enim cæterarum artium ministros liceat in commutationibus propriis laboris industriæque mercedem componere, campsoribus, qui commutationibus numismatum deseruiunt, id quoque licere non est dubium. Propter quod non irrationabiliter id dicunt opinantes tale luerum campsoribus tantum licitum, ita quod priuatus homo si cambire debet ducatum aureũ, nihil debet lucrari. Commutatio nanque numismatum patriæ non uagatur quo ad ualorem (quemadmodum cæterę commutationes) sed determinata est, puta quod ducatus aureus valet duodecim marcellos. Et sicut in cæteris commutationibus æqualitatem uiolare iniustum est, ita in commutatione numismatum. Vnde nisi vel propter mercedem seruitii, non in numerando pecuniam ut quidam putant (quoniam contingit sæpe minus numerare campsorem, quam accipientem, & actus numerandi non est proprie mercenarius, sed solitus gratis concedi, ut usus libri, & numerationi campsoris respondet numeratio dantis aliam monetam) sed in arte campsoria, Reipublicæ ministrando, vel propter incommodum; quod quis incurreret ex ablatione talis generis pecuniæ a se, vel qualitatem numismatum (ut infra declarabitur) non licet plus in cambio minuto accipere, quam detur. Quorũ nullum locum habet uniuersaliter in singularibus hominib. non campsoribus. Secundo quum campsor moderate lucratur, ex eo quòd Petrus habens certam summam pecunię Mediolani, dat eam campsori, qui faciat ęqualem summam Romę dari sibi uel alteri. Si enim ex hoc campsor mercedem exigit, iusta est exactio, campsor. n. translatoriis in hac parte locum tenet, nec est ęquum, vt merces suo seruitio subtrahatur. Tertio, quando campsor lucrat ex eo quod monetam alicubi minus valentem cõgregatam transfert in locum, ubi plus ualet. Hęc. n. est negotiatio numismatum: ex qua primo ortum habuisse vr ars cãpsoria, ut vr i. pol. Et est licita sicut cęteræ negotiationes ad augendas opes licent.

Iniusta uero absque dubio cambia illa sunt, quę his duobus modis fiunt.

Primò, cum campsor lucratur, aut lucrari intendit, ex eo ꝙ Petro egenti Mediolani dat certam sũmam pecunię sub nomine cãbii de Lugduno vel Londris: & tamen secundum ueritatem ibidem restitutio facienda utrinque scitur, siue fiant literæ cãbii, & non præsententur, siue non fiant literę. Interuenit siquidem hic manifeste solo nomine cãbiũ & secundum rem mutuum cum lucro, aut spe lucri, secundum quod diuersimode fit.

Secundo (& in idem redit) cum campsor, ut lucratur, dat Mediolani Petro egenti cẽtum ducatos recepturus ab ipso Petro ibidem hinc ad mensem tantum, quantum valebunt tunc Venetiis: secundum cursum cambiorum decem libræ grossorũ, quę equiualent centum ducatis regulariter, sed in cursu cambiorum Venetiis quandoque excedunt, & quandoque exceduntur. Hic enim secundum ueritatem est contractus mutui, Cambii nomine palliatus, & sic cum spe lucri cõtra illud Luc. 6. mutuũ date nihil inde sperantes. Et celebratur communiter cum probabili coniectura, quod erit ibi lucrũ, qui communiter solent tunc ualere plus decem libræ grossorum, quamuis quandoque, sed raro minus valeant, & propterea est hic usura. Nec potest excusari, nisi in casu in quo Petrus egeret illis centũ ducatis, & campsor haberet in promptu verum cãbium agendum cum illis centum pro Venetiis illo modo, & ad instantiam Petri illos sibi eo pacto daret. Et hoc si contractus talis ueri cambii est licitus, de quo infra erit sermo.

Dubia autem cambia, quędam sunt ex parte cãpsorum,

psorum, quędam ex parte accipientium cambia. Ex parte quidem campsorum sunt, quæ dupliciter fiunt; aut, ſappretiando numiſma extraneũ, de quo reſtitutio fienda eſt, minus quam ualeat communiter in loco ubi debet fieri reſtitutio: aut appretiando numiſma proprium quod datur, magis quàm ualeat communiter in loco, vbi reſtitutio debet fieri: ad hos enim duos modos, qui valde propinqui ſunt: & in idem redeunt, omnia cambia ſicca reducuntur pro quibuſcunque locis fiant. Ad primum enim modum ſpectat cambium Lugduni in quo Petro indigenti marca auri, quę communiter ualet ibi 60. ſcutos, campſor Mediolani dat 60. ſcutos, nõ ſecundum valorem ſcuti Lugduni, ſed ibi communiter valeat ſcutus 30. groſſos, appretiatur hic 28. & ſic dat ſibi tantam ſummam pecunię, quæ aſcẽdat ad 60. ſcutos ad rationem 28. groſſorum pro ſcuto.

Ad ſecundum uero modum ſpectat cambium tam Londrenſe, quàm Brugenſe. in quo petro egẽti Ianuæ dat campſor Ianuæ 1000. ducatos, non ſecundum ualorem ducati currentem Brugis aut Lõdres, ſed cum ibi ualeat ducatus 50. groſſos, appretiatur Ianuæ. 52. ita quod pro quolibet ducato tenetur accipiens cambium reſtituere Brugis, vel Londres 52. groſſos. Cætera autem cambia ex parte campſorum ſimilia ſunt. Nec fiat uis ſi in iſtis exemplis uera quantitas monetarum non recitatur: quoniã exempla ponimus, ut addiſcentes intelligant. Auget autem cambiorum prędictorum ambiguitatẽ incerta temporis ratio. fatentur enim campſores, quod quanto tempus reſtitutionis eſt diſtantius, tanto minus appretiatur moneta in primo modo, & tanto magis in ſecundo modo.

Ex parte autem accipientium cambia, ſex modis uariantur cambia ſecundum differentiam eiuſdẽ, vel diuerſæ monetæ, & differentiam certi uel dubii aut accidentis lucri, hæc enim uidentur aliquam p ſe differentiam in cambiis facere. Contingit primo modo quod Petrus dat Mediolani campſori cẽtũ ducatos Florentinos aureos, & uult totidem florẽtinos Florẽtiæ. Contingit ſecundo, quod Petrus p dictis ducatis uult Florentiæ monetam argẽteam puta groſſos florentinos, ſed tot quod æquiualeant florentiæ ducatis 100. Florẽtinis aureis. Contingit tertiò, quod Petrus pro dictis ducatis uult bonam monetam auream, uel argenteam florentię, ſecundum quod tempore ſolutionis (puta in nundinis) cambia ualebunt florentię. Et quolibet horum contingit dupliciter fieti, ſi impliciter, ut propoſitum eſt, & cum adiuncto aliquo certo lucro ita, ſ. quod Petrus uult non ſolum prædictos centum ducatos florentiæ modo dicto, ſed ultra hoc uult ſibi dari quatuor alios ducatos. Et quoniam de his nõ principalis eſt quæſtio, ſed de illis quæ ſe tenent ex parte campſoris communiter, ideo de illis erit ſermo diffuſus, de iſtis autem in fine tract. dicetur. Et ne nugatio, aut æquiuocatio accidat legentib. uocenẽ in ſequentibus cambia nunc diſcutienda cambia realia, quamuis a multis cambia ſicca, aut per literas nuncupentur.

CAPVT II.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus eſſe mutuum.

QVoniam autem ſecundum diuerſa prę ſuppoſita diuerſimode inueniuntur doctores locuti de huiuſmodi cambiis, & ex aliis principiis procedunt ſupponentes huiuſmodi cambia mutui contractum ſapere, & ex aliis procedunt negantes hic mutuum interuenire, ideo ſigillatim diſcutiendæ ſunt ſingulorum rationes.

Vnde eorum occurrunt primo opiniones, qui afferunt, aut ſuſcipiunt contractus cambiorum realium ſecundum ueritatem eſſe contractus mutui, licet cambia vocentur. Sunt autem contrariæ horũ opiniones: dum quidam dicunt talia cambia eſſe iniuſta & uſuraria, quidam uero quòd ſunt licita. Et illi quidem, qui aſſerunt vſuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamen habent pro fundamento: quia vſurarium eſt mutuare ſub ſpe & pacto veriſimilis lucri, vt patet: conſtat autem omnes campſores ſpe lucrandi hæc cambia exercere, & iõ pacta ſupradicta adiicere, ut veriſimiliter lucrum euenire poſſit, quamuis non ſemper eueniat, ut ipſi met fatentur. Vſurarium eſt igitur hæc cambia facere. Quod autem uere ſupponatur hic eſſe mutuum, probant ex eo, q̃ contractus iſte dat pecuniã quæ eſt inuendibilis cum translatione Dominii, & recipit pecuniam, has autem eſſe conſtat conditiones ad mutui contractum ſufficientes, muniturq; opinio hæc authoritate Gof. & Hoſt. in ſumma de uſuris, & Archiepiſcopi floren. in 2. & 3. parte Summę, ubi etiam dicit multos uiros doctos & timoratos fuiſſe huius opinionis.

Acceptantes autem mutuum hic eſſe, & tamẽ abſque uſura cambia fieri, fundantur ſuper ratione interesſe, & operarum locatarum. Et quo ad intereſſe quidem: quia etiam in contractu mutui licet ſeruare ſe indemnem, conſtat autem quod mutuans Ianuæ centum ducatos aureos, damnum incurreret ſi Brugis reſtituuntur ſibi totidẽ aurei, uel eis æqui ualens ibi præciſe. Tum quia plus daret, quam reciperet, ex eo quod ducatus aureus plus ualet Ianuę, quam Brugis. Tum quia oportet ipſum ſubire expenſas deletorum pecunię, ut Ianuę rehabeat, ubi contractus mutui celebratus eſt. ergo licitum eſt æſtimare ducatum aliquid plus, ut mutuãs nullum damnum incurrat, & hoc, in iſtis cambiis accidit. Quo ad locatas uero operas, quia cum nullus debeat propriis ſtipẽdiis militare, & campſor & miniſtri publicæ utilitati deſeruiant in opere licito in mutuis faciendis prædictis, conſequens eſt quod propriam mercedem reportare debent, quemadmodum miniſtri Montis pietatis. Et quia induſtrię accidentis operi licito, ratio eſt habenda, aliquid ẽt mercedis ei dari debet: quo fit, ut omnibus penſatis talis excreſcentia ſit licita.

Sed reuera neutra harum opinionum ueritatem aſſequitur. Primæ enim fundamentum ruit, qm̃ (vt infra patebit) hic non eſt contractus mutui. Secunda autem & falſum aſſumit; & conſequenter non loquitur. Falſum quidem aſſumit, dum dicit in his cambiis illud plus ſumi, ut uitetur intereſſe, hoc. n. campſores teſtantur eſſe falſum, & dicunt quod nõ ut damnum euitent, ſed ut lucrentur huiuſmodi cambiis inſiſtunt, & quod ſi accipientes cambia obligarent ſe ad reſtituendum precisè quantum accipiant in loco ubi accipiunt, ipſi non mutuarent, quia lucri cauſa artem hanc exercent.

Et ex hoc patet, quod nec pro intereſſe ſtipendii miniſtrorum plus ſumitur. Si enim campſores ex cambiis nihil aliud quererent, quam ſe ſeruare indemnes, cambia non ingrederẽtur, ſed pecunias ſuas ſecum tenerent, aut aliter exponerent, ut ipſimet teſtantur.

Conſequenter autem non loquitur, quoniam non eſt licitum artem mutuatiuam in ciuitatibus exigere & miniſtros ſtatuere, laborum induſtriæq; ra-

ratione habita, inde etiam sustentatorium lucrum quærere, quoniam hoc esset vsurariam artem facere moderatam, vt patet. Ministris autem Mõtis pietatis quomodo & qualiter liceat mercedem reddi, & a quibus oportet reddi in tractatu speciali de hoc diffuse diximus. Hic autem satis sit nosse, & quod non est simile, quia in cambiis intenditur lucrum, & quod experientia teste non licet artẽ facere mutuatiuam, ut operarum periculorum, & industriæ rationem habendo, plus forte recipiatur, unde ipse cum familia sustentetur, sicut in artibus & negotiationibus licet. Est igitur usura in his cambiis, si contractum mutui implicant. Propter q̃ Gof. & Host. sub mutui nomine casum tractantes (cum scilicet mutuatur: ut restituatur alterius generis monetacũ spe lucri) usuram esse dixerunt.

CAP. III.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse contractum permutationis.

EMersit ergo propter predicta forte aliorum opinio, dicentium in his cambis non esse contractũ mutui, sed innominatum, scilicet do ut des, uel si nominari debet, esse contractum permutationis. Et horum contrariæ quoque sunt opiniones aliis asserentibus hæc cambia licita, & aliis illicita. Et illi quidem, qui dicunt esse licita, studium suum adhibent non tam ad probandam eorum iustificationem, quam corũ naturam extra mutui rationẽ esse. Et quamuis multiplicent rationes, ex tribus tamen conditionibus separant cambia hæc a mutuis.

Primo ex periculo. Mutui enim natura periculũ mutuatæ sortis in accipientem mutuum transfert: cambium uero reale, damni periculum campsori relinquit, si minus forte contingat accipere, ut qñdoque (licet raro) contingit.

Secundo ex diuersitate rei restituendæ & loci, nam mutui ratio exigit, ut eiusdem generis & bonitatis res restituatur, & ibidem. Nec sufficit reddere æquiualens, aurum enim pro auro & triticum pro tritico restituendum est, & adducitur ad hoc text. iuris ciuilis. ff. de sol. l. Paulus: In cambiis autem realibus fit permutatio monetarum diuersorum generum & in diuersis locis.

Tertio ex modo contractus, quia in cambiis realibus est uenditio uel contractus similis uenditioni, dum ducatus venditur 52. grossis flandrensib. & æstimatur vna moneta cum alia quod licere patet extra, de censi. cap. olim causam. & cap. cum canonicis, in mutuo autem nihil horum fit. Quum igitur contractus mutui non sit, sed permutatiuus & negotiatiuus, pro licito relinquitur, spes enim lucri in his non damnatur, & industriæ laborum, & periculorum, expensarumque ratio habenda est.

Dicentes uero cambia hæc nullo modo licere, & tamen mutuum non implicare, quamuis non inuenerim: ex dictis tamen ab his, qui absolute cambia hæc damnauit, aut dubitant illicita esse, triplex ratio colligitur. Prima ex eo, quod cambia hęc in fraudem usurarum introducta videntur, cum per mutationem monetarum campsor non intendat, sed necessitatib. indigentis nolens gratis mutuare, nomine, permutationis monetæ mutuum palliat, ut lucret, p̃sertim cũ plerumq; cõtingat in eadem fieri moneta restitutiones, & hoc in cambiis infra Italiam & periculum, quod raro accidit, ponderandũ nõ sit in cõitatib. quę regulandę sunt f̃m cõiter euenientia. Secundo ex eo, quod ratio temporis in contractu emptionis & uenditionis haberi nõ potest, in huiusmodi autem cambijs, vt patet in casu posito, quanto distantius est solutionis tempus, tãto plus sibi solui paciscitur campsor. Tertio, quia etiam in contractu venditionis, vendere plus quã nunc aut hic valet, non est licitum, nisi vendens intendebat vsq; ad tempus illud seruare, vt in c. nauiganti. extra de vsuris. aut intendebat ad illum locũ deferre, vt dicit Rayn. Inno & Io. And. & Io. Cald. campsores autem non intendunt seruare. aut trãsferre pecuniam: sed paratam ad huiusmodi cãbia tenent. Quid de his sentiendum sit, in decisione manifestum erit. Nunc autem ad aliam properãdũ est opinionem.

CAPVT IIII.

De opinione singulari circa cambia.

POst prædictas opiniones egregij cuiusdam doctoris in Theologia opinio singularis occurrit tenens huiusmodi cambia esse licita, & tria singulariter dicens.

Primum est, q̃ contractus iste, quem innominatum vocant, nomen habet: quoniam ut S. T. dicit in secunda secundæ, q. 77. negotiatio tripliciter fit, aut commutando res pro rebus, vt vinum pro tritico, aũt res pro pecunia, aut pecunia pro pecunia. Et quum primus contractus vocetur vulgo barato, secundus vocetur venditio, &c. & tertius cambium, ita quod cambium est permutatio pecuniæ pro pecunia.

Secundum est, quod in cambiis non considerat̃ pecunia, vt pecunia, seu vt mensura est, sed ut res quædam est. Constat enim secundum omnes vtroque modo posse accipi pecuniam, vt patet de locantibus pecuniam ad ostentationem. Et quod campsores pecuniam ut rem considerent, ex S. Th. authoritate probat in secundo de reg. prin. dicẽtis, quod numisma potest accipi, ut in mensura, & ut quædam res est, & hoc modo utuntur eo campsores. Fabricatque super hoc fundamento doctor ille uendibilem esse pecuniam a campsoribus, utpote rem quandam, & eius pretia uariari sicut aliarũ rerum, iuxta temporũ locorumque diuersitates, &c.

Tertium est singulariss̃imum, quod licitum est campsoribus plus accipere, quando tempus solutionis distantius est. Distinguit siquidem accipere plus ratione temporis dilati dupliciter uno modo quod sola temporis dilatio excessum pretii operet & hoc dicit esse usurarium. Alio modo, quod res in dilato tempore considerata pretium augeat in commutationibus, & hoc dicit esse licitum. Et dat exemplum in emptionibus rerum in futuro assignandarum. Si quis enim hyeme emit lanas assignandas sibi in uere, minus quam ualeant in hyeme, eo quod lanæ tempore ueris creduntur minus valituræ, iustè emit: eo quod res in tempore illo sũpta pretium minuit. Si autem minus emeret, quia nũc anticipat solutionem, usuram committeret, quia propter solam temporis moram pretiũ uariatur. Subditque, campsores non plus accipere ratione dilati temporis, sed ratione rei in dilato tẽpore consideratæ. Quoniam verbi gratia, marcha auri soluenda in nundinis Ianuarii, non ideo minus emitur a campsoribus Mediolani mense octobri, quam Nouembri, quia longius distat secundũ tempus: sed quia marcha illa considerata in tali tẽpore, minus æstimatur communiter a negotiatoribus & magis in tempore proximiori. Et merito, ut dicit, quia cum negotiatoris finis sit commutãdo lucrari, nec ideo emat, ut empta habeat, sed ut iterum commutet cum lucro, licitum est sibi considerare

siderare quãto tempore pecuniam occupatam in re empta tenere oportet, carius enim emitur quod cito distrahitur, quàm quod lõgo oportet tempore retinere, ne pecuniæ mortuæ teneantur. Signum autem, quod campsores non rationem temporis dilati, sed rei in tempore habeant, est q̃ non semper secundum temporis approximationẽ pretium crescit: sed quandoque instantibus nundinis contingit pretium minui, adeo vt minus vendatur tunc marcha auri in proximo assignanda, quam fuerit vendita tribus mensibus ante.

Sed hæc opinio (cum bona venia) multipliciter à veritate deficit, quamuis bono zelo ad veritatem accedere conetur. Primum in primis dictum secũdo non consonat: quoniam nomina formaliter sũpta intelligi oportet, vt 4. Met. tradit Aris. alioquin periret certitudo a locutione: quoniam extra formale significatum infinita sunt, vt ibidem dicitur. Vnde si cãbijs pecunia consideretur vt res, nõ ut pecunia, vt dixit, contractus iste non debet permutatiuus pecuniarum vocari: nec debet in tertio loco contractuum à S. T. dictorũ reponi, sed primo.

Secundum deinde dictum verum non sonat, & S. Thom. verba male interpretari videtur. Verba siquidem eius in secundo de Reg. prin. cap. 14. sunt ista; Numisma quamuis sit mensura & instrumentum in permutationibus, tamen per se aliquid esse potest: puta si confletur, erit aliquid, videlicet aurum vel argentum: ergo semper non ordinatur ad permutationes. Et hoc etiam habet ueritatem in aliis speciebus pecuniarum, imò amplius, ut in campsoria, quæ non proprie ordinatur, ut sit mensura rerum venalium, sed magis ad permutationem numismatis. Ex quibus verbis non habetur: quod pecunia consideret à campsoribus, non vt mensura, sed ut res: sed habetur q̃ pecunia non vtuntur cãpsores vsu primario: propter quem est inuenta, s. vt mensura seu pretium sit rerum venalium; sed vsu secundario, ad quem est translata, inquantum tamen pecunia, s. vt permutetur cum alia pecunia uterque siquidem vsus conuenit pecuniæ per se: & secundus campsorius conuenit, vt infra patebit ex primo Politicorum.

Quid autem de tertio dicto sentiendum sit in decisione dicetur. Hæc igitur sunt quæ hactenus de cambiis dicta sunt.

CAPVT V.

De natura artis campsoriæ.

VT autem natura cambiorum vniuersaliter & faciliter percipi possit, tali ordine procedẽdum credimus, vt s. primò de ipsa arte campsoria dicaẽ & quid sit, & quam licita sit: deinde de conditionibus requisitis ad eius actus rectitudinem tractetur: & demum ad cambia prædicta descendendo videatur, an artis sint campsoriæ, & quid in eis licitum, aut illicitum est, obiectiones factas soluendo. Sic enim de huiusmodi cambijs sermone completo, ad alia ꝓposita procedi libere poterit. Principium autem ad declarandam campsoriam artem oportet sumere ex primo Politicorum, eius uestigia sequendo.

Sciendum igitur inde est, q̃ rei vsus per se est duplex: s. proprius & communis: seu primarius & secundarius. Est autem proprius cuiusque, siue naturalis artificialis rei vsus ille, ad quem ex ipsa rei natura primo ordinatur, ut vestis ad vestitum, panis ad esum, vinum ad potum, &c. Communis autem siue secundarius est, quo res inquantum talis, alteri tamen à primo fine applicatur, ut commutatio re

A spectu calcei aut tritici, & aliorum huiusmodi. Calceus. n. cum uenditur, inquantum calceus consideratur, non enim pro simplici pelle uenditur: non tamen propter uenditionẽ est calceus: sed propter calceationẽ: & sic de alijs. Quemadmodum ergo cæterorum, sic & numismatis duplex est vsus: vt ibidem dr. Primus est commutatio pro rebus venalibus necessarijs, s. ad uitam humanam, s. tritico, panno, aromatibus, &c. propter huiusmodi. n. commutationes numisma inuentum esse constat, dum ea quæ uni patriæ desunt, aliunde hẽri non possent, nisi datis pro eis æquiualentib. & multum incommodi esset, res semper trãsferre æquales: ob hoc. n. aurum, argentum, ęs, & quicquid hmõi est facile portatile & utile statuerũt cõmutãdi reb. adæquatũ iri, & ꝑpea numisma dr mẽsura rerum uenaliũ. Refertur enim ad naturalia, ad vsum necessaria, ut mensura ad mensurata: propter quod charactere insignitum est, in testimonium qualitatis & põderis: sicut & cæteris mensuris publicis consueuit signum imprimi, testans earum iustificationem. Secundus aũt numismatis vsus est cõmutatio ꝑ alio numismate, vt ducati aurei pro carlinis. Nõ. n. ꝓp hoc factum est; & tñ hanc commutationem subit, non intantum aurum aut æs absolute, sed inquãtũ numisma, vt cõtinua experiẽtia docet. Orta aũt videtur hæc commutatio ex inæqualitate numismatũ, dum vel ad supplendam rei naturalis æqualitatẽ, ad numisma maius paruula numismata addebantur, vel habenti maius minora erãt commodiora, aut econuerso. Lucrum aũt ex numismatũ commutatione primo quidem, vt philosophus q̃dem dicit, casu eueniſſe videtur, dum accidit aliq̃d puta aureũ numisma, plus alicubi æstimari, sicque pro illo plura ærea dari ibi, quã dentur ibi, vñ ductũ fuit. Humana deinde industria artificiosè circa hmõdi numismatum commutationes lucri uias composuit: sicque ars campsoria contexta est. Vñ nihil campsoria est, quam negotiatio in commutatione numismatum: materia siquidem & actus & finis eius sufficienter in hoc explicantur, ut patet.

Quãuis aũt a Philosopho cãpsoria uituperetur, & rõne materiæ, quia tantũ numismata tractãt, a proprio numismatis vsu diuertens, & rõne finis: q̃a lucri gratia, quod fine caret, & utriusque simul: q̃a pecuniæ, ut instrumenta œconomicæ & politicæ habendæ quærendęque sunt non propter se, sicut nec quodcũque aliud organũ per se appetiñ. Si tñ ex hominis campsoris fine honestetur (vtpote ad familiæ, & status sui decentem sustentationem ordinata) licita est, quemadmodum, & aliæ negotiationes. Potest enim id, quod solitariæ consideratum consonum non videtur, ex adiuncto fine honestum reddi, vt patet de hominis occisione, quæ absolute repellenda est: si tamen addatur propter iustitiam, &c. præcipienda est: sicut econuerso ars ex se honestissimum finem habens, vt medicina sanitatem, vituperabilis ex fine medicantium reddi potest, dum lucri causa medentur. Quum ergo experientia teste pareat, quòd multa necessaria ciuitatibus plurimis deessent, nisi mercatores essent, & ipsi non commode possint absque cambiis negotia sua exercere, necessarium, & honestum est campsoriam in ciuitatibus esse, non quatenus pure campsoria est, sed quatenus œconomicæ, quę ministra est, vt ex dictis patet. Et si campsores nedum possunt seruare se indenes, sed etiam lucrari, & industrię rationem habere, quum negotiationi licitæ utili Reipublicę illam apponant.

CA-

CAPVT VI.

Quomodo oporteat numiſmatum commutationes fieri ut rectitudo ſeruetur.

NOn ſolum autem oportet declarare quid rectitudo cambiorum in communi exigit, ſed in ſpeciali quomodo in hoc, vel illo modo rectitudo ſeruanda ſit, dicendum eſt, omiſſis tamē ſingularibus, quæ ſcientificatæ determinationi nō ſubſunt. Quum ergo cāpſoria circa commutationem numiſmatum uerſetur, neceſſe eſt iuſtitię cōmutatiuæ canones in ea ſeruari, ſicut & in cæteris commutationibus.

Ex quinto uero Ethi. patet ꝙ uniuerſalis regula commutationum eſt, ut ſeruetur ęqualitas rei ad rem: ut, ſcilicet æquale ſit datum accepto & econuerſo, unde ſi commutatio numiſmatum iuſta eſſe debet, æqualis ualoris oportet eſſe commutanda numiſmata. Et quoniam hoc pluribus modis cōtingit ſeruari, ſm differentiam numiſmatum, & locorum & temporum, iō poteſt æqualitate ſalua lucrū prouenire campſoribus. Quod quomodo contingat, videri pōt, ſi prædictas differentias ſcrutati fuerimus. Numiſma igitur cum ubique duplex eſſe cō ſueuerit, ſ. inexpēdibile ibidem, & non expendibile ibidem, contingit dupliciter cambium fieri. Aut dando numiſma expendibile, pro non expendibili, aut pro expendibili. Et utrunque horum contingit dupliciter, aut dando numiſma melius commodius, & magis amatum cōmuniter, pro minus bono, commodo & amato, ut aureum pro argenteo vili, vel æreo, &c. aut ecōuerſo. Et quodlibet rurſus horum poteſt fieri pro eodem vel alio loco, & ſimiliter pro eodem vel alio tempore.

Et quia ſimplicia priora, & certiora compoſitis ſunt, a primis inchoandum eſt, nulla locorum aut temporum diuerſitate admixta, ſed in ſola talium numiſmatum commutatione ſiſtēdo. Si igitur cōmutandum eſt unum numiſma expendibile cum alio expendibili, quātum eſt ex parte commutationis, oportet numiſmata commutanda ęqualis ualoris eſſe, qm utrumque lege aut conſuetudine certū habet pretium. Nec ſaluaretur in commutatione equalitas, ſi ex aliqua parte exceſſus eſſet. Contingit tamen ex parte æqualitatis numiſmatum in ſe uel ordine ad campſorem, quod ſit hæc commutatio iuſta, numiſma minoris pretii abſolute dando. Ex hoc eſt quādo campſor dat bonam monetam pro mala non falſa: aut defectiua, ut ducatos aureos ꝓ argenteis, quæ uix argenti nomen merentur. Tunc enim licet cāpſor det minus in aurea pecunia, quā accipiens det in illa moneta: ęqualitas tamen ſeruatur ex eo, quod centum ducati in moneta tam uili, ut patet, ſi conſtanda eſſent numiſmata, & ex utilitate, quæ poteſt ex illis percipi in faciendo ex eis uaſa, & ex utilitate expenſionis ſecundum locum & tempus: bona enim numiſmata quāuis antiqua aut extranea, libēter acceptātur: & ex periculo qm malę monetæ, utpote exoſæ facile poſſunt a principibus inexpēdibiles reddi, & de facto in prouinciis bene ordinatis & non orbatis redduntur. Nec obſtat determinatio ualoris monetarum per legem, illa reſpicit numiſma, quo ad per ſe primum uſum eius, qui eſt commutatio pro uenalibus. Lege ſiquidem vel conſuetudine ſtatuitur, quod aureus ducatus & nonaginta ſolidi in commutationibus œconomici & politicis æquiualeant, in qb. pecuniæ pro reb. cōmutanē. Cōmutatio aūt numiſmatū, arbitrio ſapientū iuxta eorū qualitatē, aut abundātiam, &c. dimittit, ut experientia teſtatur. Similiter quoq; ſeruatur æqualitas, ſi quis commutans numiſmatā minus dat pro eo ꝙ danda à ſe numiſmata cōmodiora ſibi erant: ſicut ēt licet vendere rem carius, q̄ abſolutè valeat, ex eo ꝙ vendenti commodior eſt. Vnde habens ducatum aureum, ſi à volente commutare paruam monetam pro illo, ſolidum vnū exigat, qa ille ſibi commodior, non peccat. Qui tamen nō vult abſque lucro commutare ducatos Ianuenſes pro aliis ducatis æquè pretioſis, & ſibi cōmodis, quia petēti cōmutationē cōmodiores ſunt Ianuenſes ad deauranda ſua vaſa, peccare vī, eo ꝙ uendit alterius cōmodū. Et quia in iſtis non ex campſorū expenſis aliquid plus accipitur, ſed aliunde (vt patet) ideo cuilibet ex iſtis cauſis licet in hmōi cambiis minus pecuniæ dare, quàm accipere. Campſori autem ultra hęc licitum eſt in cābio minuto (etiam ſi meliorem & commodiorē, quàm det accipiat) aliquid plus accipere propter expenſas, &c. ut ſuperius dictum eſt.

Si autem fiat cōmutatio numiſmatis expendibilis pro nō expendibili, notabile pōt inde lucrū prouenire: ex eo quod non ſolū haberi pōt ratio materiæ & commodi, ſed ēt extraneitatis: qua fit, vt tales pecuniæ in tali commutatione multum à numiſmatis ratione declinantes, quaſi ut res quędā commutare. Duplici enim exiſtente pretio numiſmatis (ſcilicet inquantū eſt talis res, puta aurū, & inquātū numiſma) & ſecūdo excedēte primū, ex hoc ꝙ aliqua pecunia alicubi inexpēdibilis eſt numiſmatis pretium ibi perdit, magiſq; ut res q̄dā commutāda venit: quam tm campſor in locis, vbi numiſmatis pretium obtinet, procurās habere ipſam cōmutando, multū lucrari poteſt. Et qm pretia rerum prudētis arbitrio relinquuntur, erit in hac commutatione ęqualitas ſeruanda, penſata quantitate extraneitatis, & aliis conditionibus, vt ſapiens determinabit.

Loci aūt differentia tripliciter pōt oībus prędictis cōmutationibus admiſceri. Campſori.n. exiſtente & dante ſuas pecunias Mediolani, & recipiente alias alibi, aut contractus commutationis fit pro Mediolano aut pro alio loco, ubi accipiēs cambium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro vtroque ſimul.

Si contractus fit primo modo, ſ. Mediolani & Mediolano, tūc cū accipiens cābiū ex ui talis cōtractus teneat Mediolani dare pecunias, quas cōmutat, nulla diuerſitatis locorū rō habēda eſt, ſed tanquā cambiū manuale agēdū eſt, eorū, q̄ ſupra dicta ſunt, rōnē habendo. Ex eo tm ꝙ accipiēs cābiū uult ſe liberare ab obligatione, & onere & periculo deuehēdæ pecunię ex loco vbi hēt Mediolanū, & cāpſor uult hæc ſubire, licitū eſt mercedē exigere. Sed hoc potius ad contractus locationis, & cōductionis ſpectat, q̄ cābij: & ideo iuxta eorū canones reguletur, ſi accidat. Quod tm rarò credo euenire. Si uerò contractus fit ſecundo mō, ſ. Mediolani quidē, ſed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani rō habenda eſt: ſicut nec in contractu emptionis, quo abſentes merces ꝓ loco, in quo ſunt, emuntur. Oportet.n. loci ſicut & tēporis pro quo cōtractus fit, rōnem habere, non in quo fit, ſi pro alio loco aut tpe tm contractus fit, ut nunc proponitur. Et hoc ſiue certificetur Mediolani cōmutatio cōiectando ueriſimile pretiū loci, pro quo fit, Et quāuis talis modus cambij nūquam fortè fiat, fieri tamen poſſet hoc modo, quòd Petro habenti Venetiis Venetā monetam, & egēti Mediolani centum ducatis, campſor Medio. det 100. ducatos

aureos

aureos recepturus de illa moneta Venetiis tantũ, quantum Venetiis pro illis commutator in cambio manuali, & non in cursu cambiorum, quę fiunt pro locis distantibus. Sicut etiam triticũ existens in villa emitur ab his, qui sunt in ciuitate tanti, quanti venditur in villa, vbi assignatur, & non quanti venditur assignandum Mediolani.

Si autem contractus fiat tertio modo, vt cõiter accidit.s. Mediolani pro Mediolano, & Lugduno simul, tunc vtriusque loci simul, ac per hoc distantię eorum, periculorum expensarumque intercedentium adhibenda est ratio, sicut & in contractu emptionis. Constat enim, ꝙ aromata Alexandrię, assignanda Ianuę, empta atque soluta, vt Ianuam deuehantur, longe minus valent, quam si manualitet Ianuę assignarentur, quia res conducenda à tãta distantia, cum tot periculis, & expensis, &c. lõge minor est Ianuensibus, seipsa conducta, & tot periculis expensisq; libera. Et hoc modo in contractu commutationis numismatum pro locis diuersis celebrato, numismata ipsa sic expedit, & oportet adæquare, vt loci conditiones in ordine ad alium locum ex vna parte computentur. Sicq; fiet, vtsi centum ducatis aureis Mediolani, trecenti argentei Lugdunenses adæquarentur, Lugduni assignati ducenti, & nonaginta forte adæquantur, cõcurrentibus etiam aliis supradictis rationib. & forte pauciores. Viliora siquidem sunt conducenda cum periculis, & expensis, quam manualiter habita. Nec obstat, quòd campsor Mediolanensis habet fratrem, aut factorem Lugduni, aut omnino erat Lugduni tantam summam pecuniæ expensurus pro aliis suis negotiis, hæc enim omnia per accidens se habent ad contractus naturam, in cuius æqualitate iustitia consistit. Quid enim ad cõtractus commutatiuos, in quibus æqualitatem rei ad rem fieri oportet, si ex industria mea, aut casu ego affines habeo in diuersis locis, aut ministros fere gratis inuenio, & exinde viarum ministrorumque expensas lucrans diues fit, dummodo rerum conditionib. pensatis æqua fiat cõmutatio.

De temporis autem differentia, bimembris tantum distinctio consideranda est. s. præsentis tantũ, aut futuri tantum, vtriusque enim simul ratio habita nullã diuersitatem pretii in commutationib. facit, vt infra patebit. Potest ergo in commutatione numismatum iuxta tempus contractus æquales sumi. Et hoc siue fiat manuale cambium, siue non, & siue in eodem loco sit æquiualens reddendum siue alibi, locorum tñ ratione habita. Vnde potest campsor dans aureos, & recepturus aliã monetam, vel econuerso, certificare quantitatem reddendæ pecunię, ac si tunc manualis commutatio fieret. Potest & futuri temporis, quo. s. assignatio reddẽdę pecunię erit, rationem habere. Et hoc dupliciter, aut incerte cõmutationem relinquendo, vt. s. pro cẽtum aureis nunc datis teneatur accipiẽs post duos menses dare tot argẽtos, quot post illos duos menses equiualebunt centum aureis, aut certificando commutationem, vt. s. habitu respectu ad futuras cõmutationes post duos mẽses stabiliatur non commutatio commensurata illis, ita ꝙ parũ plus aut parum minus verisimiliter credantur cõmutãda esse talia numismata. Vt si creditor, quòd hinc ad duos menses, quum assignanda erit pecunia ab accipiente cambium mille aureis æquiualebunt mille argentei, vel mille, & 20. potest ex nunc certificari commutatio, ꝙ pro centum aureis datis teneatur accipiens assignare tunc mille, & decem, argenteos, siue plus, siue minus tunc cõtingat cõiter assignari. Putent aut hęc ex aliis cõmutationib. Vt in cõtractu emptionis rei assignãdę futuro tpe manifestũ est, & habetur expresse extra de vsuris c. Nauiganti, in secundo casu, in ista enim commutatione numismatum tempus assignandi numismatis attenditur. Nec aliquid plus, aut minus summi diximus, ex eo ꝙ prius cãpsor sua numismata dat.

Vtriusque autem temporis simul differẽtia nullam diuersitatem vr̃ in quibuscunque commutationib. facere, sicut vtriusque loci, qm̃ res in tẽpore futuro danda non est deterioris conditionis ex hoc ꝙ absens à præsenti, & reducenda ad præsens, sicut res in loco distanti ex hoc ꝙ reducẽda ad locum præsentem. Nec subiacet periculis, & expensis, industriæ aut ministris, ut ad p̃sens ꝑm tp̃s fiat, sicut ꝑm locum. Nisi quis dicat, ꝙ subiacet periculo perditionis, quia potest mori debitor, aut interim pauper effici, &c. Sed hæc pericula pro nihilo in commutationibus reputari patet, tũ ex eo, ꝙ aut tam rara sunt ꝙ consilio non subsunt (vt de statu deiectione dicitur infra tam breue tempus) aut talia sunt, ꝙ etiam si accideret adhuc tuti essent creditores, vt de morte, & huiusmodi patet. Tũ quia ex mutuis & alijs commutationibus, experientia teste patet, huiusmodi pericula non consideranda esse, non. n. qui mutuat, aut uendit licite aliquid, plus exigit pp hmõi pericula, q̃ in tp̃is dilatione p̃senti accidere vendẽdo ad tp̃s, aut mutuando. Et quia breuitas & prolixitas tp̃is, differentiæ sunt tp̃alis dis stãtię, cõsequens est, ꝙ nec in cãbijs nec in alijs cõmutationib. ex quãtitate tp̃is aliqua cõditio rei cõmutãdæ accedat p̃ se, ex qua possit vilior aut precio sior iuste estimari. Notanter dico per se quoniã p accidens cõtingit res equalis bonitatis eodẽ tpe assignãdas diuersa notabiliter habere pretia, & iuste, vt si triticum assignandũ mense Iulii, Ianuario p̃cedente emere iuxta æstimationem cõem pretii assignationes tp̃is futuri, & deinde mense Martij subditis exortis bellis credatur multo plus uendendũ, fiet aliquid pretiũ pro eodẽ tpe ab aliis ementibus, & si in mẽse Maii cõtingebat bella augeri, aut spicas grandinib. p̃cuti, & si augebiter pretiũ pro illo tpe. Sed hoc non operatur tp̃is prolixitatis, aut breuitas, sed euẽtus incidẽtes, ex qb. res æstimar̃ vilior aut p̃tiosior, vt de se patet. Vnde singularis illa opinio, dicens, in commutationibus prolixitatis tp̃is ratione haberi posse, nõ ratione temporis: sed quia res in tempore prolixiore cõsiderata minus valet, &c. à veritate deuiat in hoc, qm̃ res nec ex eo ꝙ in tempore, nec ex eo, ꝙ in tãto tempore sumpta cõmutatur, æstimatur vilior aut p̃ciosior, sed ex tali euentu in tpe, puta bello, penuria, aut abundantia, &c. Ex hoc vero, ꝙ pecunię diutius occupatæ sunt tenendæ in hac commutatione, res commutanda nec pretiosior, nec uilior communi pretio reddit, ut S. Thom. expresse dicit in secunda secũdæ. q. 78. arti. 2. ad primum asserentes, ꝙ mercator uendens rem aliquam ad tempus, non potest uendere plus communi pretio ex hoc, ꝙ pecunias suas mortuas tãto tempore tenebit. Et si hoc licitum diceretur, iam usura non esset damnata in venditione ad tempus, &cętera. Quod autem merces carius emantur, quæ carius commutandę sunt, proposito non obstat, quoniam celerior uenalitas estimata, a maiori vsu, aut necessitate illius rei procedit. Res autem quanto magis necessaria, aut vsitata alicubi, tanto est ibi pretiosior, & ideo merito ibi carius à primo venditur, & à mercatore

emitur reuendenda. In rem igitur commutandam redundantem conditionem aliquam sub tempore, ex qua res cõmuniter precio ior, aut vilior æstimetur, & non quanto tempore pecunia occupetur, commutationum natura pensat, quæ æqualitatem rei ad rem exigit, sic longissimo adiunctio tempore, ac si manualiter commutatio perficeretur. Propter, quòd campsoribus non licet mensurare tempus medium inter dationem, & acceptionem, aut rem seu pecuniam prolixiori tempore dandam vilius æstimare quamuis liceat in dando æqualitatem commutationi statuere, iuxta præsentem æstimationem de futuri temporis commutationibus, quæ secundum diuersos euentus temporibus diuersis varia est, sicut & in cæteris commutationibus.

CAPVT VII.

An cambia proposita, sint vere cambia, & iustificata.

FAcile aũt ex prædictis videre licet, an p̃dicti cõtractus a campsoribus nuper inuenti, de quib. quæstio præsens est, sint vere cambia, & iuste fiãt. Cum enim cambij contractus consistat in commutatione numismatum, & in propositis casibus nulla alia commutatio nisi numismatum fiat, consequens est, quòd prædicti contractus ex sua forma vere cambia sint, diuersorum tamen graduum. Quadrifariam namque numismatum cõmutatio in huiusmodi cambijs fit. Aut totaliter, vt fit in cambio Burgensi, & Londrensi, in quo totaliter alia est moneta data ab accipienda. Aut partialiter, vt fieri contingit, quamuis non semper in cambio Lugdunensi, in quo marcha auri accipitur in tribus monetis, scilicet scutis aureis, & argenteis, &c. & contingit, quòd dans dat etiam scuta. Aut quasi nihil, vt fieri contingit in cambiis infra Italiam, in quibus numisma datum ab accipiendo parum, aut nihil quandoque differt, propter proximitatem locorum, & cõmunicationem in nummis. Aut omnino nihil, vt fieri contingit in Italia, & forte extra, quando nulla ratione habita qualitatis numismatum, sed sola quantitate datæ, & accipiendæ pecuniæ in alio loco pensata cambium dicitur fieri, vt cũ Petro habenti Romæ pecunias suas, & egenti Mediolani centum ducatis campsor dat Mediolani mille ducatos pro mille, & decem. Verbi gratia assignandis sibi Romæ.

Et in primis quidem trib. modis, cum commutatio numismatum semper interueniat, licet plus, & minus contractus cambii saluetur. In quarto autem modo, cambii nomen non nisi æquiuoce saluari videtur: nulla siquidem ibi numismatum cõmutatio in pactum ducitur, manifeste patet, quòd contractus commutationis numismatum nõ est, qui si manualiter fieret, nullam numismatum cõmutationem requireret, sicut nec cõtractus venditionis est rerum distantium ille, qui si manualis commutatio fieret, venditio non esset, vt patet. Constat autem, quòd si campsori Mediolani pro datis mille, & decem ducati, nulla esset commutatio numismatum, nisi quia alij numerò essent dati ab acceptis, quod est extra propositum. Propter quod videtur, quòd contractus iste mutui sit, sed cambij nomine palliatus ac per hoc non licet lucrari campsori ex eo, sed se tantum seruare indemnem, vt superius de mutuantibus pro locis remotis declaratum est.

Si quis tamen diligenter contractum contraheret, videbit, nec mutui, nec cambij proprie cõtractum esse, sed contractum quasi emptionis, & venditionis, per quandam analogiam ad cambia pertinentem. Quamuis enim in contractu hoc numisma pro numismate non commutetur, commutatur tamen numisma præsens cum numismate distante localiter. Et numisma in hac commutatione materialiter & vt res q̃dam accipitur: commutatur eñ, vt res tãti prætij præsens cum re æquali distante, habita vtriusque ratione loci. Constat autem, quòd res distans à Mediolano vilior est Mediolanensib. seipsa Mediolani sita, propter expensas, & pericula, & cætera ad vendendum ipsam requisita. Vnde quemadmodum emitur pecunia in naui fluctuante constituta, minus, quàm absolute valeat, quia non emitur inquantum pecunia, sed inquantum res tanti pretij sub tali periculo cõstituta, & sicut pecunia debita Ioanni à malo debitore emitur à Petro minus, quàm valeat, quia res est sub tali labore possidendi constituta, sic pecunia absens, inquantum res subiacens periculo & expensis delationis emitur, minus, quàm absolute in se valeat. Et propterea, nec mutui cambij contractus iste est proprie, sed ad cambium quodam modo reducitur, pro quanto res præsens, & res absens, quæ commutantur, numismata sunt. Et, quia hic contractus per modum conditionis omnibus supradictis adest, ideo pensandus est in cæteris.

Iustitia vere in his cambiis tunc erit, quando nec excessus fiet in æstimando, sed pensatis conditionibus numismatum ex qualitate, & distantia, & aliis ad rem facientibus, & industrie ratione habita, æqua fiet commutatio. Seruabitur autem hoc, quando secundum communem æstimationem commutatio regulabitur, aut sapientum in hoc arbitrium imitatum fuerit, nec temporis prolixitas aut breuitas pensabitur, sed semper in veri æstimatione pretij stabitur, siue cito, siue tarde pecunia assignanda sit. Si enim hoc defuerit, vsura est ratione impliciti mutui, sicut in venditione plus iusto pretio ad tempus. Si autem primum deesse contigerit, vsura quidem non est, sed iniustum lucrum, & restitutioni obnoxium, sicut quando res plus iusto pretio venditur. Vnde proposita cambia, si seruatis his duabus conditionibus necessariis ad iustificationem etiam ceterarum commutationum celebrantur, iuste fieri possunt.

Ex his autem patet non licere campsoribus, aduenientibus nundinis Brugensibus, vel Londrensibus, debitori tunc ex accepto prius cambio dilationem solutionis concedere vsque ad sequentes nundinas, & ex hoc plus recipere, quàm prius deberet, aut pacisci sibi deberi: sicut in sequentibus nundinis cambia current, hic enim est contractus mutui cum spe lucri solo cambij nomine fultus, & prolixitatis temporis ratio manifeste habetur. Campsoribus quoque pro Lugduno, vel alio loco, iuxta prolixitatem, aut breuitatem temporis medii inter dationem & acceptionem marcham auri, aut reddendam quamcunque monetam plus, & minus æstimantibus æterna ex hoc paratur damnatio, vt pote vsurariis.

Nota tñ diligenter hoc in loco, quòd sufficiẽs

signum

signum iniusti contractus, nõ est minus dare pro cambio multo interiacente tempore vsq; ad nundinas, & plus dare quãdo proximæ sunt nundinę, quoniam consuetudo hæc quamuis prima facie introducta uideatur pro habenda ratione tẽporis medij, quo accipiens pecunias Mediolani redditurus in nundinis Lugduni utitur illis pecuniis acceptis: perspicacius tamen scrutantibus occurrit, ꝙ consuetudo hæc introduci potuit propter inuentionem, aut non inuentionem campsorum tenentium loca, quasi uenditorum: uel propter multitudinem, aut paucitatem eorum. Propter quod sciẽdum est, ꝙ in huiusmodi cambiis accipientes Mędiolani pecunias pro assignanda marcha auri Lugduni in nundinis, qui sunt quasi uenditores marchę auri absentis, loco & tempore communiter cũ suo damno cambium hoc faciunt: scientes semp quantum damni ex tali uenditione incurrant. Ex hoc autem prouenit consequenter, quòd nullus, simpliciter loquendo, inuenitur quasi uenditor in huiusmodi cambiis: sicut nec in quacunque alia commutatione, in qua certum est & uenditorem damnificari. Nec propterea censenda est illicita cõmutatio: quia scilicet uenditor nocumẽtum incurrit: quia dummodo res absens, uel præsens uendatur iusto pretio, contractus est licitus, quæcumque pars inde nocumentum incurrat. Ex hac quoque eadem radice, prouenit, ꝙ tunc autem inueniũtur quasi uenditores in istis cambiis, quando mercatores egent pecuniis, & uolunt potius tales inire uenditionis contractus cum aliquali damno, quam a maiori lucro uel commodo abstinere, ꝙ ex accepta pecunia paratum, vel acquirendum sperant. Vnde nisi esset huiusmodi indigentia pecuniarum cum intermedio tempore, quo negotiationibus suis ꝓuidere ex acceptis pecuniis possent illi q̃ sunt quasi uenditores, nullus unquam inueniretur quasi uenditor in istis cambiis. Quemadmodum ergo tempus intermedium est occasio, ꝙ inueniantur quasi uenditores, ita multum tempus intermedium est occasio multorum uenditorum communiter, & paucum tempus multorum emptorum. Ac ꝓ hoc multo interiacente tempore, propter abundãtiam venditorum rationabiliter minus datur a soluentibus, qui sunt quasi ementes marchas absentes, & modico interiacente tẽpore, propter abundãtiam emptorum plus ab eisdem quasi ementibus soluitur. Adeoque dicuntur abundare quandoque emptores propter nundinãs, ut nihil lucrentur, immo cum damno suo cambium faciant, quia non inueniuntur uenditores, & hoc contingit quando friget negotiatoria ars. Vnde cum contractus cãbiorum huiusmodi abstracta ipsa temporum differentia liciti sint, vt ex dictis & dicendis patere potest, & hæc temporis differentia damnari non possit: quia prędicto modo saluari potest, restat ꝙ si pensata loci absentia, &c. alias iuste fiat talis numismatum cõmutatio iniusti iudicari non debent contractus tales. Quòd si plenius uis conspicere, finge lanas vel quamlibet aliam rem absentem loco uendi, & emi in huiusmodi contractibus. uidebis enim clarius ueritatem: quoniam cum numismatum commutatio tractatur inter nummos hinc & inde mẽs posita, semper ad mutui contractus declinare consueuit. Vtrum autẽ de facto moderatum sit lucrũ, ꝙ ex huiusmodi cambiis reportatur, scientifice nõ subest decisioni, quæ ad singularia non descendit. Illud tum ratione cõsentaneum uidetur. quod moderatum censendum sit lucrum, quod communis consuetudo approbat, vt scilicet cambia fiant, Secundum quia tunc currunt pro locis illis communiter. Pensanda autem diligenter & applicanda subtiliter hæc sunt pro cambijs Bruges, &c. Londres, &c.

Nec obstant prædictis rationes ad propositum in tertio capitulo adductæ. Falsum siquidem supponit prima, quod cambia fiant in fraudem vsurarum: imò pro communi bono mercatorum sunt introducta. Nec ex eo, quòd Petrus non mutuaret pecuniam qui commutare propter spem lucri est paratus, peccat: quoniam nec opus, nec intentio deformitatem continet, quia non tenetur ad mutuum, & iustis commutabilibus vacat.

Secunda uerò ratio concludit, non illicitos contractus, sed illam temporis conditionem non posse apponi sine vsuræ vitio sicut etiam in venditione ad tempus.

Tertia aute cambia hęc nõ subtiliter scrutatur, quia campsor ementis rem in futuro assignãdam magis, quam vendentis rem conseruandam, aut transferendam locum tenet in vtroque mõ cambij: quoniam etsi in secundo modo uideatur vẽdere ducatum ex hoc, quod æstimat ipsum quinquaginta duobus grossis, secundum tamen veritatem, emit tot grossos Flandrenses Brugis assignandos vno ducato. Illa siquidem ęstimatio ducati cõcurrit ibi, vt modus computandi facilius quantitatem ducatorum, & grossorum cõmutandorũ, & non vt ducati venalis prętium. Est autem interpretatio hæc merito admittenda, ex eo quòd ipsi cõtractum realis, seu veri cambij dicunt se facere, qui tali modo interpretandus est, vt iustitiam contineat: cambij siquidem nomen sensum hunc admittit. Quid ergo de cambijs his & de recitatis opinionibus seniendum sit, ex dictis manifestum est. Nunc ad reliqua cambia ex parte accipientium proposita transeamus.

CAPVT VIII.

De alijs cambiis propositis ex parte accipientium cambia.

RElIqua igitur in fine primi capituli proposita cambia examinando, distinguendum videtur, & dicẽdum quid de facto sit, & quid possit fieri. Aliter siquidem hæc cambia fieri ex eorum uerbis percipitur, aliter fieri posse.

Considerando ergo ꝙ fit, omnia illa cambia ex parte non campsorum, sed Petri dantis pecuniam campsori alibi sibi assignandam, iniusta esse uidẽtur, per se loquendo: cum enim campsor non accipiat pecuniã à Petro in fauorem sui, sed Petri cui assignanda est alibi, nulla æquitas censet campsorẽ ex hoc damnum aliquod pati. Pateretur aũt in his cãbijs damnum ad minus duplex. Primum est, ꝙ seruitium suũ, quo pecunias Mediolani acceptas Florentiæ, perinde ac tuto delatas assignat, irremuneratũ remanet, & tñ seruitiũ mercenariũ est. Secũdum est, ꝙ plus dat aut dabit cãpsor, vt sperat Petrus, q̃ acceperit, qm̃ ducati Florẽtini minus valent Mediolani, vbi danť campsori q̃ Florentię, ubi assignanť. Vñ campsor, si se indẽnẽ quo ad hoc seruare dẽt, dẽret mittere eos Florẽtiã, & sic expensarũ dãnũ maius incurrere: alioqn expẽdẽdo eos extra Florentiam, constat, quod plus dat, quàm acceperit. Et hoc duo in tribus primis modis locum habent:

habent: in alijs autem tribus in quibus vltra prædicta Petrus vult quatuor ducatos vltra illos centum.

Tertium damnum campsori adiungitur. Dixi autem hæc esse illicita secundum, quod fiunt, quia huiusmodi homines exigunt hæc à campsoribus, vt dicitur, propter vsum pecuniæ, cum dant, in tempore medio à datione vsq; ad assignationem. Dicunt enim campsori. Tu lucraberis cum his pecuniis interim, & negotiis tuis eas accommodabis, & propterea volo, & ego aliquid commodi. Sicque lucrum ex industria campsoris non ex pecuniis prouenies iniuste pensando lucrari volũt non absque vsura. Dixi autem, per se loquendo, G quoniam per accidens contingit, absq; culpa hęc fieri, vt in tertio casu quibusdam videtur, si Petrus ex abusione mercatorum, & campsorum nescire potest quantum ducati sui Florentiæ valent, & sic egens pecuniis suis ibi, coniectat iustum pro ut cambia valebunt tunc: non ex spe lucri, & sic cum consueuerint ad primam petentium vocem campsores seruitium suum gratis impendere, ne forte volentes transferre pecunias cambii contractum secum velle inire deposcant, & sic æqualem promittunt Florentiæ summam pecuniæ, videtur posse transire. Quamuis enim hoc faciant campsores propter vsum pecuniæ, quia tamen eorum seruitium in his onerosum non est, quia omnino omittunt pro aliis negotiis, & cambiis, & ministris soluunt, parum, & consuetum pro nihil haberi, videtur sicut de vsu libri in pignus dati, Sanctus Thomas dicit. H

Si autem de cambiis his loquamur, vt fieri possunt, quia scilicet Petrus posset emere Mediolani à campsore centum ducatos Florentinos assignandos Florentiæ, vel commutare numismata, attenta qualitate numismatum, & distantia locorum (vt de contractibus campsorum dicimus) tunc omnia cambia prædicta iustificari possent: quoniam contingit interdum centum, & duos emi albi centum, vt ex dictis patet. Nec obstat, quòd I Petrus non intendat pecuniam absentem præsentem facere, sed potius præsentem absentare, quoniam ex industria Petri hoc prouenit, quod absentaturus pecuniam suam, exponit eam tali commutationi numismatum, aut contractus emptionis rei assignandæ in illo loco, ut sic ubi damno suo transtulisset eam simpliciter, per talem negotiationem transferat cum lucro. Nec est hæc industria damnabilis tamquam in fraudem inuenta, sed laudabilis, tamquam adinuentiua uiarum iustarum, & utiljum simul, unde Prouerb. capitu. undecimo. dicit. Simulator decipit amicum suũ, iusti autem liberabuntur scientia, & quoniã multos contingit esse uolentes transferre pecunias suas K de loco ad locum, & audientes alio ex huiusmodi translatione lucrari saltem propter uarietatem monetarum, & nescientes distinguere contractum simplicis translationis ab huiusmodi contractibus commutationum, & confusè intendentes licite lucrari non ex usu pecuniæ quam dant campsori, sed ex cambio, ex quo creduntalios lucrari non uidetur, quòd isti sint damnandi, sed in meliorem partem eorum potius contractus sint interpretandi. Ex hoc enim, quod ex cambio dicunt uelle lucrum iam contractum, quem nesciunt se uelle inire, insinuare uidentur: præsertim si arguãt, ideo se hoc lucrum uelle, quia si ipsi campsores econuerso contractum talem cum eis facerent, ma F ius lucrum exigerent. Ex hoc enim iam manifeste patet, quod cõtractus campsorios supradictos inire intendunt, & tanto iustius, quanto mitius, quàm campsores. Accedit ad hęc, quòd non uidetur uerum, quòd de facto communiter uolentes suas pecunias transferre cum luero, dicant se hoc pro usu pecuniæ uelle: sed forte aliqui mali sunt hoc dicentes, uel (quod uerius puto) uerba illa ignoranter à quibusdam dicuntur, credentib. se rationabilem causam assignare. Et siquidem ignorantes assignantes huiusmodi rationem, intendant contractum cambii inire, propter hoc lucrum referre quamuis in ratione assignanda errent: iniustum tamen non faciunt. Sicut si quis credat se in contractu uenditionis, & emptionis licite lucrari propter tempus, quo pecunias suas occupatas tenet, & tamen non uendit, aut emit, nisi iusto pretio. Signum autem ad cognoscendum, qui sunt, qui hoc intendant, potest accipi duplex.

Primum est, si in animo habent, nullo pacto usurariis contractibus se immiscere: secundum uero est, si assignant aliam rationem tangentem cõtractum licitum, puta quòd ita eis licere credunt, sicut campsorib. Et hæc de cambiis dicta sint. Mediolani in conuentu S. Mariæ Gratiarum, Anno salutis 1499. die 9. Decembris.

Hęc sunt pater uenerande, quę mihi de cambiis sentienda uidentur, saluo semper omnium melius sentientium iudicio. Tu ergo perspicaci ingenio, quo polles, dicta scrutando perlege, & si uotis rẽ parem feci omnipotenti Deo, diuoq; Thomę gratiæ referantur: Si autem, da ueniam: ego enim secundum ingenioli mihi præstiti uires, quod potui, feci, bene vale. Finis.

TRACTATVS OCTAVVS
De vsura, in sex quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num in vsura transfertur dominium.*
2 *Num mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutuaturus, absque omni tamen conuentione sit vsurarius mentalis.*
3 *Num vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.*
4 *Num omnia bona vsurarij, sint obligata eis à quibus vsuræ extortę sunt.*
5 *Num altero hęrede vsurarij non potente restituere, alter teneatur insolidum.*
6 *Num quando licet petere damnum lucri cessantis possit peti totum lucrum cessans.*

QVAESTIO I.

Vtrum in vsura transferatur dominium.

QVAERITVR, Vtrum in vsura transferatur dominium. Et videtur, quòd sic. Primò, quia cum homo sit dñs rerum exteriorum per voluntatem, ex voluntaria translatione rei suæ in alterum, transfertur dominium: sed accipiens mutuum sub vsuris voluntarie transfert plus forte in alterũ. ergo. Si dicatur, ꝙ vsuræ solutio nõ est simpliciter voluntaria, & ideo non transfert dominium. Contra, Voluntarium mixtum quale est in vsuras, est voluntarium simpliciter

pliciter, quamuis non sit omnino voluntarium, quia habet aliquid inuoluntarii ad mixtum, vt patet tertio. Ethicorum, & ex eo, quòd si quis taliter voluntarie consentiret actui peccati (puta stupro) non excusaretur à peccato mortali, quod non potest nisi voluntarie committi: quamuis enim male libenter, omnibus tamen consideratis voluntarie hoc eligit.

Præterea, In his, quæ traduntur metu mortis, transfertur dominium. ergo & in vsura. Consequentia probatur, quia ibi tanto minus est de voluntario, quanto metus mortis maior omissione, vel defectu rerum exteriorum inducente ad accipiendum mutuum sub vsuris. Titulus quoq; habendi, & possidendi iniustior est in extorquēte aliquid metu mortis, quam in extorquente per vsurarium mutuum. Si ergo ibi transfertur dominiū, necesse est hic quoque transferri.

In oppositum est S. Thom. in Secunda secundæ quæst. 77.

Respondeo. In hac dubitatione sunt tres opiniones.

Prima est tenentium in vsura transferri dominium. & hi mouentur rationibus adductis habetque opinio hæc antiquos sectatores, vt S. Thom. in quarta distinctione decimaquinta. dicit. Sequique eam videntur. Scotus in quarta distinctio. 15. quæstione 2. articulo 3. & Petr. de Palud. ibidem & glos. 14. quæst. 4. si quis vsuram.

Secunda est tenentium in vsura transferri dominium aliquorum, scilicet eorum quorum vsus non est eorum consumptio. Sed, quia hæc distinctio nulla ratione fulcitur, ideo dimittenda est nouitas hæc. Non enim ex qualitate rei per vsuram extortæ, oriri potest ratio transferendi, vel non transferendi dominium cum res data, materialiter concurrat in huiusmodi contractibus, & trāslatio dominii ex voluntate, & iustitia dependeat.

Tertia autem opinio est dicentium in vsura nō transferri dominium & hæc habet omnis generis sectatores. Tenent autem eam S. Thom. & Bonauentura, hic quidem in quarta distinctione decimaquinta illa vero in Secunda Secundæ, quæstione 77. articulo tertio, vbi in calce corporis articuli dicit hæc verba. Si quis domum, vel agrum alterius per vsuram extorsisset, non solum tenetur restituere domum, vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos, quia sunt fructus rerū, qualius alius est Dominus, & ideo ei debentur.

Et quia hæc opinio iudicio meo rationabilior est, ideo intendo probare eius veritatem tripliciter Præmotando primo, quòd traditio rei, & translatio dominii illius rei non sunt inseparabiliter connexæ. Contingit enim rem puta vestem alteri tradere absque translatione dominij, quia potest multis rationibus tradi in depositum, scilicet, vel in pignus, & cætera. Contingit, & dominium rei, puta vestris alteri tradere absque ipsius vestris traditione, vt patet cum donatur alteri res à tertio occupata. Ex hac autem separabilitate manifeste habetur, quòd ad voluntariam traditionem rei non sequitur necessario voluntaria translatio dominij illius rei. Ad quòd enim non sequitur translatio dominii, fieri non potest, vt sequatur translario dominii voluntaria. Constat autem, quòd voluntariam traditionem rei, dominii translatio non sequitur, vt patet cū traditur in depositū Non comitatur igitur necessario voluntaria tranA slatio dominij voluntariam traditionem rei. Hoc ergo stante arguitur sic: In vsura aut transfertur dominium ex ipsa voluntaria vsuræ exhibitione, aut ex adiuncta voluntaria translatione dominij, aut ex vtroque simul: sed nihil horum hoc efficit: ergo. Diuisio est sufficiens, quoniam homo est dominus rerum exteriorum per uoluntatem, & in proposito necesse est si dominium transfertur, voluntate soluētis vsuras hoc fieri. quoniam constat lege, aut quacunque aliena voluntate hoc non causari. Voluntate autem soluentis hoc fieri, duplici tantùm uia potest: aut per exhibitionē rei, aut per ipsam translationem domini. Aut. n.
B transfertur dominium eo quòd soluens vsuras voluntariè dat vsurario plus sorte, aut quia intendit transferre dominium illius excrescentiæ à se in vsurarium, vel propter utrunque. Sed quòd dominium non transferatur ex vi uoluntariæ traditionis illius excrescentię, ex dictis patere potest. iam enim patet, quòd ad hoc nō sequitur necessario translatio dominij. Ex hoc enim quòd vsurario do vnum ducatum pro vsura, nihil aliud necessariò conuinci potest, nisi quòd uoluntariè illum ei assigno: nec potest ex hoc conuinci, quòd trado illum ad hoc, ut sit suus. Et si quæratur. Ad quid ergo das ducatum illi? in promptu responsio est: ego quidem do, quia mutuare aliter non
C vult. Et confirmatur: quia sicut soluens vsuras, cōsentit in solutionem ducati: & tamen non cōsentit in eam, in quantum iniusta est quia nullus patitur iniustum uolens: (ut dicitur in 5. Ethic.) ita consentit in nudam traditionem ducati absque hoc quòd consentiat in translationem dominij illius. Quòd verò in soluente vsuras non sit intentio transferendi dominium, patet ex eo quòd in huiusmodi partim inuoluntariis traditionibus quantò minor abdicatio iuris proprij saluari potest, tanta censenda est & non maior: ut patet de proiiciente merces proprias in mare, orta tempestate. Quamuis enim proiectio talis sit uoluntaria, non tamen habentur res proiectæ pro derelictis: sed intendit proiiciens, si res casu saluātur, ut sua s
D habere. Vnde & delatas à maris impetu in terram si quis acciperet, tenetur domino petenti, & ostenti suas esse, liberè tradere. Cōstat autem quòd minus abdicat à se ius quod habet in re: dans eā retinendo sibi dominium, quàm transferendo dominium, & reseruando sibi tantùm ius repetendi: quoniam primum claudit secundum, & non econuerso. Constat quoque ex dictis, quòd vsuræ solutio uoluntaria saluari potest absque intenta abdicatione domini: quia aliud est uoluntariè dare, & aliud est uoluntariè dare ad hoc, ut sit suum. Non igitur est intentio, aut voluntas transferendi dominium in soluente vsuram. Et
E confirmatur: quia cùm contra vsurarios omnia iura clament, interpretanda sunt omnia, quantum veritas permittit in odium eorum, & si res hęc penderet sub dubio, contra vsurarios declinā dum esset. Liquet autē ꝙ translatio dominij multum fauet vsurariis: ergo non est censenda, nisi ratio ad hoc cogat, ex supradictis autem apparet rationem ad oppositum esse: ergo. Et per hæc sufficienter patet tertium membrum, quod scilicet in vsura nō transfertur dominium propter vtrunque simul, scilicet voluntariam assignationē rei, & intentionem transferendi dominium.

Secundo principaliter probatur idem sic: Si in

vsura transferretur dominium, extorquens agrum F
vsurarie non tenetur ad restitutionem omniũ fructuum, sed satisfaceret restituendo agrũ, vel eius pretium, sed hoc est falsum, & contra omnes. ergo in usura non transfertur dominium. Consequentia (in qua sola consistit tota difficultas) declaratur ex differentia, quæ est inter æqualitatẽ seruandam in recompensatione rei fructificantis, quando translatum est dominium, & æqualitatem seruandam in recompensatione eiusdem, quando non est translatum dominium. Cùm enim ager transit de domino in dominum, quocunque titulo id fiat, sufficienter satisfit primo domino, si datur sibi tantum, quantum ualet substantia agri, pensata uirtute fructificatiua, & aliis conditionibus, quæ in contractu uenditionis eius pensandæ fuissent: nec plus exigit iustitia commutatiua, quoniam seruata æqualitate rei ad rem completa est ratio iustitiæ. Quando uerò ager mutat quidem possessionem, sed non dominum secundum ueritatem, non sufficienter satisfit domino eius, dando pretium agri, sed oportet omnes fructus perceptos, & qui potuissent à diligenti cultore percipi, restituere, quia sunt fructus agri, cuius alter est dominus. Si ergo in usura translatum est dominium agri per usuram extorti, sufficienter fieret restitutio dando agrum tantum, vel pretium æ- H
quale, pensata substantia agri & eius uirtute fructificatiua, non autem fructibus perceptis quoniam usurarius percepit fructus de re sua. Et confirmatur hoc ex ratione, qua constat, quod fructus perceptos ex agro empto ex pecunia usuraria non tenetur quis restituere: quia sunt fructus agri sui. Hæc enim eadem ratio cum efficax sit, in vi istius uniuersalis tenet, nullus tenetur restituere alteri fructus agri sui proprii, nisi enim uel is hæc uerificaretur, ratio ex particularibus conficeretur, & consequenter rueret. Si ergo agri per usuram extorti transfertur dominrũ in usurarium, sequitur quod non tenebitur ad restitutionem fructuum, quos I
per uiginti forte annos percepit, quod erat deducendum. Si dicatur quod in translatione dominii omnino uoluntaria (qualis est uenditio, &c.) verum est, quod sufficit reddere æquiualẽs agro: sed in translatione inuoluntaria aliqualiter (qualis est usuræ solutio) non sufficit reddere pretium agri, sed oportet, fructus quoque perceptos restituere. Hoc non euadit: quoniam tota differentia ex hac ratione assignatur propter omnino voluntarium, & inuoluntarium mixtum. Ex hac autem differentia nihil aliud oritur nisi, quod vbi translatio non fuit omnino voluntaria, oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarii: sicut semper in restitutionibus faciendum est. Nec habetur ex ea, K
quod teneatur restituere fructus: qua enim ratione potest vnquam conuinci, quod teneatur aliquis restituere alteri fructus agri proprij? Si dicatur, quod restitutio fructuum facienda est non ratione dominii, sed ratione damni, quod patitur ille, à quo ager extortus est per vsuram, damnificatus siquidem est non solum in agro, sed in fructibus percipiendis, & ideo quamuis vtrorumque translatum sit dominium à se, competit tamen repetitio. Hæc responsio falso innititur fundamento, scilicet, quod damnificatus in agro sit damnificatus in omnibus fructibus percipiendis, sic, quòd restitutio debet adæquare, & agrum, & fructus. Tum, quia hoc non habet locum, quando transfertur rei fuctificantis dominium, quia statim translato dominio rei, omne damnum, aut emolumentum futurum domino rei cedit. Tum, quia etiam quando non transfertur dominium vniuersaliter verum non est.

Ad cuius euidentiam, subtiliter, & breuiter, tangendum est, quare, & quando aliquis teneatur ad restitutionem fructuum, & quando & quare non. Hoc autem ex duobus principiis regulantibus restitutiones haberi potest.

Primum est, quòd sufficit restituere simpliciter secundum est, quòd aliter restituendum est damnificato in his, quæ erant eius in actu, & aliter in G
his, quæ erant eius in potentia. Ex his enim habetur, quòd si ponatur, quòd Petrus rapuerit agrũ Martino, quem subito combusserit ac inutilem totaliter reddiderit, & idem Petrus rapuerit similem, & æqualem agrum Ioannis, quem conseruauerit fertilem, & elapsis decem annis Petrus vtrique satisfacere velit, non tenetur tantum dare Martino, quantum Ioanni: sed Martino sufficit reddere tantum quantum valebat ager tempore rapinæ, & combustionis (subintellecta semper satisfactione iniuriæ, & interesse) Ioanni vero oportet reddere, & agrum, & fructus per decennium perceptos. Quia qunm sufficiat reddere simplum H
quòd simplum ablatum est, & à Martino sit ablatus tantum ager cum fructibus in potentia, qui in potentia fructificatiua agri pensaretur, quando venderetur ager, sat est reddere tantum quantum valebat ager fructificatiuus. Quia vero à Ioanne non tantum ablatus est ager, sed fructus actu producti per decenniũ occupati sunt, qm̃ fructus agri nascuntur domino agri, non satisfieret Ioanni, si æquale agro, & potentiæ fructificatiuæ restitueret, sed oportet æquale fructibus actu perceptis reddere. Statim enim vt producuntur fructus, sunt actualiter sub dominio eius qui est agri dominus, quamuis non possideat, & ideo oportet tanquam I
res, quæ fuerunt actu alterius restituendo recompensare.

Ex his autem omnibus id quod intendimus euidenter habetur, quod, si fructus restitutioni obnoxii non sunt, nisi quia sunt fructus rerum quarum alius est dominus, ita quod dominium fructuum non quodcunque, sed actuale exigitur ad hoc, quod fructus agri sint sibi restituendi. Sed si in vsura transfertur dominium, nec actuale nec potentiale proxime dominium fructuum remanet apud eum, a quo extortus est ager, quia nõ remanet actu dominus agri, qui est dominus in potentia proxima fructuum producendorum. Nulla igitur ratione usurarius tenebitur ei omnibus K
fructibus perceptis: sed sat erit, si vel pretium agri tantum reddet, vel secundum hæc ultimo tractata, si satisfaciet quo ad tractatus præceptos ad arbitrium boni viri: sicut damnificans aliquem in his, quæ habet in potentia. Vtrumque autem horum est contra omnes doctores, & veritatem. Fatendum est ergo absolute, quòd in vsura non trãsfertur dominium.

Et per hæc patet responsio ad obiecta. Ex dictis siquidem in prima ratione patet solutio vtriusque primi quidem, quia plus requiritur ad translationem dominii, quam voluntaria traditio illius rei: exigitur enim, quod voluntarie tradat eam alteri ad hoc, vt sit sua, quod

soluens

soluens usuras non facit. Et per hoc idem negatur assumptum secundi: mericulosus enim quãuis uoluntarie det pecuniam propriam inuasori, non tñ ad hoc, ut sit sua, sed ipse uiderit. Et ideo non transfert dominiũ illius a se. Medio. die 2. Aprilis. 1500.

QVAESTIO II.

Vtrum mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi, non aliter mutuaturus absque omni tamen conuentione, sit usurarius mentalis.

QVæritur vtrum mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi, non aliter mutuaturus absque omni tamen conuentione, sit vsurarius mentalis.

Et uidetur quod sic. Primò, quia spes principalis alicuius muneris habendi ex mutuo vsuram parit: iuxta illud Luc. 8. Mutuum dare, nihil inde sperantes, & communem sententiam doctorum, sed in casu proposito inuenitur talis spes: ergo.

Præterea, Taliter mutuans, male agit; ut patet extra de vsuris, capitulo consuluit: & ut ibi dicitur, tenetur ad restitutionem. Constat autem quod nulla alia prauitas hic interuenit nisi propter aliquid vltra sortem speratum ex mutuo, quod pertinet ad vsurariam prauitatem: ergo talis mutuans est usurarius mentalis.

In oppositum est commune hominum iudiciũ excusans eum, qui non uult amplius mutuare amico, qui noluit sibi remutuare, sed vult mutuare alteri amico, a quo sperat, quod accidente casu remutuabit sibi. Talis enim manifeste, sperat obsequium a manu mutando: & sic nisi crederet illud futurum non mutuaret: ut patet ex eo quod non vult priori amico amplius mutuare, quia noluit sibi remutuare, & tamen secundum communem sentẽtiam nõ peccat. Non est ergo vsurarium mutuare sub spe aliquid vltra sortem consequendi.

Respondeo, Ista quæstio mota fuit coram Vrbano 3. ut in decretali allegata patet, nec fuit aperte decisa, sed gloss. ibidem distinguit de duplici spe, principali scilicet, & secundaria, & dicit, quod spes principalis constituit vsuram non autem secundaria.

Subtilius autem dicendo, occurrit ex dictis San. Th. in q. de malo, quæs. 15. ar. vlt. ad decimumtertiũ notandum quod dupliciter aliquid potest a mutuãte sperari. Vno modo quasi debitum ex aliqua obligatione tacita uel expressa, & sic quodcunque munus speretur, illicite speratur.

Alio modo, vt gratuitum & absque aliqua obligatione præstandum, & sic quodcunque munus speretur, licite speratur. Licite autem sperari a mutuante dico, quodlibet munus gratuite & amicabiliter retribuendum sibi ab eo, cui mutuat, etiam si alia nollet mutuare. Et hoc probatur dupliciter: ratione, & authoritate. Ratio siquidem huius est, quia licitum est ex mutuo affectu beneuolentię spe etiam principali intendere. Ex uero autem amore, & solo ipso su fficienter emanat gratuita, & amicabilis recompensatio, & propterea eiusdem rationis est sperare amicitiam & sperare gratuitam remunerationem. Vnde si mutuans spe principali affectus beneuolentiæ, nihil illicite sperat, consequens est, quod mutuans spe gratuitæ remunerationis nihil illicite speret.

Et confirmatur: quia quum gratuita remuneratio sit mutuanti debita secundum naturale ius, & ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur, consequens est, quod nihil ultra sortem & debitum speretur, & quod sicut rationabiliter a mutando desistit desperans de restitutione mutuandę sortis, ita rationabiliter quoque desistit desperans de amicabili affectu.

Vtrunque horum mutuanti naturali iure debetur, quamuis differmiter: quia primum ciuili etiam obligatione reddendum est secundum, naturali gratitudine tantum.

Authoritas autẽ ad hoc habetur, dña assignata à S. Tho. inter spem in usura & simonia, s. quod quia in simonia id quo datur, est Christi, & non dantis: ideo nullum munus debet sperari. In usura uero mutuans dat id quod suum est, ideo potest sperare aliquam amicabilem recompensationem. Ex hac siquidem differentia patet, quod de se principali loquitur, sine qua, s. res non fieret: aliter differentia nulla esset: nam cõstat quod etiam in traditione spiritualium, oculus siniſter seu spes secundaria potest dirigi circa aliquam remunerationem temporalem.

Quum ergo queritur an mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi aliter non mutuaturus, omni tamen conuentione & petitione cessante sit coram Deo vsurarius. Absolute quidem responderi potest quod usurarius est quia quæstio talis sic præsuppositа sonat spem mutuanti inesse, ut ex mutuo aliquid habeat ultra sortem quod est illicitum. Sed si addatur tit. quæstionis ly amicabiliter, aut gratuite s. ut s. quæratur, an mutuans sub spe alicuius muneris amicabiliter consequendi, alias non mutuaturus, &c. sit vsurarius) dicendum est qđ nõ, quia nihil speratur ex mutuo vltra sortem, sed ex affectu amicabili. Vnde breuiter posset cum distinctione ad quęstionem motam dici, quod, aut talis mutuans sperat aliquid ultra sortem ex mutuo, & sic usuram committit, aut ex effectu amicabili eius cui mutuat, & sic non peccat.

Et per hæc patet responsio ad obiecta. quoniam mutuum dants, phibentur nihil inde, ideſt ex mutuo sperare. Et in decretali illa dicuntur male agere: quia nisi ex mutuo ad quid sperarent emolumẽti, non mutuarẽt. Ex dictis autem patet hoc esse verum, nec obstare determinationi, qua dictum est licitum esse sperare aliquid gratuitò consequendũ. Mediolani, die 6. Aprilis, 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum usurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

QVeritur, utrum usurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

Et uidetur quod sic. Omne alienum restitutioni obnoxium, sed omne lucrum usurarium est alienum vel quia non est translatum dominium, uel saltem quia competit repetitio: ergo.

Præterea, Extra, de usuris c. consuluit. dicitur, q vsurarii mentales ad ea, quæ taliter sunt accepta restituendum in animarum iudicio efficaciter sunt inducendi: ergo ad restitutionem tenentur.

In oppositum autem est, quia nullus tenetur ad restitutionem eius, quod nullo modo occulte aut manifestè extorsit per se uel alium, quamuis intendat extorquere: sed usurarius pure mentalis nihil directè, vel indirectè extorquet, quamuis hoc intendat: ergo non tenetur ad restitutionem eius, qđ sibi ultra sortem datum est secundum spem suam.

Rñdeo in hac dubitatione prætermittendu est, F quis & quotuplex sit vsurarius mentalis: deinde respondendum est, quæ sit. Ad vsurarium mentalem tria requiruntur.

Primo, quòd intendat præter mutuatã sortem aliquid lucri: aliter vsuræ ratio non saluaretur.

Secundo, quòd talis intentio sit talis, quod sine ipsa non mutuaret: spes enim secundaria vsurarium non facit.

Tertio, quòd illud lucrum non intendatur quasi gratuite & amicabiliter habendum, sed vt ex obligatione propter mutuo præstitum dandũ, vt eñ in alia quæst. ex doctrina S. Thom. diffinitum est, spes habendi aliquid vltra sortem gratuite, & amicabiliter vsuram non facit, sed licita est. Et sic vsurarius mentalis est, qui intendit ex mutuo aliquid vltra sortem gratuite dandum aliter non mutuaturus.

Quamuis autem proprie loquendo duplex tantum sit vsurarius mentalis (de quo est quæstio) exteno tamen vocabulo triplex inuenitur.

Primus est, cui lucrum speratum succedit modo sperato, idest non gratuite, sicut & ipse sperabat non gratuite sibi dandum.

Secundus est, cui lucrum speratum succedit nõ modo sperato, sed meliori, quia scilicet lucrum, quod sperabat ex obligatione dandum, gratuite H sibi datum est.

Tertius est, cui lucrum speratur datur propter aliquam tacitam eius petitionem. Et quia vsurarius tertio modo, est non pure mentalis propter exteriora signa, quibus tacite petit aliquid vltra sortẽ ex mutuo, & hoc parum differt à perfecta vsuræ ratione, quo pacto aliquid plus exigitur, & ideo de hoc non est præsens quæstio, constat enim talem teneri ad restitutionem. Quia etiam vsurario mentali primo modo lucrum, quod datur, non datur omnino voluntarie, & praua intentione ab eo speratur, communiter, & bene dicitur etiam talem teneri ad restitutionem. Sed de vsurario secundo modo (cui, scilicet gratuite donatur quod praua intentione sperat) I diuersa doctorum videtur esse opinio Ioan. Andr. in Mercurialibus, regula, pactum. Innoc. Host. & Panorm. in capit. consuluit. de vsuris, & glos. in cap. mandato. de simonia. dicentibus talem obnoxium restitutioni. Richardo vero, & Scoto in 4. distin. 15. cum sequacibus hoc negantibus. Et illorum quidem ratio duplex est. Prima, quia omne lucrũ vsurarium est lege vtriusque testamenti prohibitum, & restituendum indistincte à Theologis dicitur. Constat autem tale lucrum, quamuis dono datum esse vsurarium ex eo quod mutuum fuit vsurarium ex prauitate intentionis. Secunda, quia cõtractus à principio vitiosus effectum sortitur vitiosum, contractus autem talis mutui est vitio vsuræ deprauatus ex intentione lucri consequendi ergo effectum inde secutum, scilicet lucrum dono datum, vitiosum necesse est K esse, & consequenter restitutioni obnoxium. Istorum autem ratio super donatione libera illius lucri fundatur, adstruuntque hoc exemplo furti mentalis, dicentes, Si alicui intendenti furari aliquid, illud à Domino donetur, licite accipitur absque obligatione ad restituendum. Simile enim quid patet accidere in vsurario mentali: intendit namque iniuste habere lucrum, melius tamen sibi succedit quia donatur. Dicentium quoque vsurarium mentalem teneri ad restitutionem, alii asserunt restituendum esse ei, qui donauit, quia regulare est, quòd lucrum vsurarium reddendum est ei à quo habitum est. Alii autem affirmant dandum esse tale lucrum pauperibus, non illi, cui dedit: quoniam ex quo sponte dedit, repetitionis ius à se abdicauit: ex quo vero vsurarius iniuste accepit retinere illud non potest, ac per hoc pauperes Christi succedunt.

Et quoniam (vt ex inferius dicendis patet) opinio dicens talem vsurarium non teneri ad restitutionem, ueritatem assequitur: ideo declaranda sunt tria.

Primo, quòd non tenetur restituere illi, qui dedit: secundo, quòd tenetur restituere pauperibus: G tertio, quòd absolute non tenetur restituere.

Primum declaratur sic: Restitutio secundum communem Theologorum doctrinam non ideo est necessaria, vt ab illo, qui lucratus est, lucrum auferatur, sed in commutationibus inuoluntariis, ut damnum passo satisfiat, & in commutationibus uoluntariis, ut illi, qui minus habet, quam debet habere, reddatur, quod est sibi debitum. Sed in casu proposito ille, qui dedit, nec est dandum passus, quia nullus patitur iniustum uolens, nec minus habet quam sibi debeatur, quia libere donauit, donum autem, est datio irredibilis: ergo sibi non est restitutio facienda.

Secundum declaratur dupliciter. Primo, quia (ut patet ex theologis in quarto sentent. distinctione decimaquinta) duo sunt genera lucri illiciti, pauperibus erogandi, Alterum prohibitum secundum se, ut simoniacum, & cætera. Alterum prohibitum secundum suam causam tantum, ut meretricem. Constat autem lucrum propositum, nec esse prohibitum secundum se, (quia datio non est iniusta quum sit libera donatio) nec secundum suam causam, quia supponitur libere, & sponte hoc donari, & non ex obligatione mutui accepti, ergo nulla ratione pauperibus est erogandum.

Secundo si pauperibus erogandum esset, hoc non esset ob aliud, nisi propter iniustam accipientis intentionem, sed ex hoc non sequitur obligatio ad restituendum: ergo. Declaratur minor, quia suscipiendo illud lucrum secundum ueritatem dono datum, aut credit illud donari, & tunc patet etiam receptionem esse iustam, quamuis prima mutuantis intentio fuerit praue, & adhuc perseueret, sicut quod etiam si non donaretur uellet aliquid lucri. Aut credit illud non donari, sed male libenter sibi dari, & tunc cum secundum veritatem illud donetur, & donum licite accipi possit, iste iniustè accipit non ideo, quia agat contra aliquod ius, sed quia agit contra conscientiam dictantem sibi, quod receptio hæc sit iniusta: quum (vt dictum est) secundum veritatem sit iusta secũdum se, & in promptu sit, vnde possit discerni, quod iuxta sit: ex eo namque quod nec directe, nec indirecte ipse aliquid petijt, & ille sponte offert, conijcere poterat quod libera donatio erat. Ex hoc autem solo, quod acceptio est contra conscientiam nulla ratio suadet nasci obligationem ad non retinendum illud acceptum, nisi durante tali conscientia: potest nanque postmodum conscientia erronea deponi, & incipere iuste possideri, quod cum peccato retinebatur. Si autem talis conscientia deponi non posset ab aliquo, reddendum esset non pauperibus, sed illi, qui dedit, quia non est accepta donatio, qua non credit esse. Aut neutrum credit, vel quia non cogitat, vel dubius est, & tunc quicquid sit de peccato, eisdem rationibus

nibus habetur, quod ad restitutionem nõ tenetur, quum non sit deterioris conditionis in hoc tertio casu, quam in secundo. Tertiò autem declaratur soluendo simul ratione alterius opinionis. Vbi sciendo, quòd aliquid esse lucrum vsurarium dupliciter contingit, scilicet per se, & per accidens. Vsurariũ per se, integratur ex duobus, quorum secundum sequitur ex primo, s. ex eo quod est pretium rei iã solutæ, vel non ex tantis, & quod est aliquo modo inuoluntarium, hæc enim est natura vsuræ, vt patet exercitatis. Vsurarium autem per accidens est, quod secundum se has non habet cõditiones, sed secundum quòd stat sub intentione, vel opinione alicuius, & propterea contingit esse voluntarium ac per hoc non esset vsurarium, f'm qđ vsurarium lucrum species est lucri inuoluntarij. Quum autẽ restitutio ex natura lucri nascatur, quod secundũ se alteri debitum est, vt reddatur (quia est actus iustitiæ commutatiuæ, cuius terminus & obiectum est id quod secundum se est iustum, quod opponitur ininsto secundum se, non secundum accidens) consequens est, quod lucrum usurarium p accidens non est restitutioni obnoxium, sed tantũ lucrum secundum se usurarium. Et quia in casu proposito lucrum perceptum non est usurarium per se (quia nec datur pro mutuo nec inuoluntariè, sed ex affectu gratuito sponte donatur) sed est usurarium per accidens propter intentionem, s. corruptam suscipientis, consequens est quod tale lucrum non sit restitutioni obnoxium. Et quoniã sciẽtia est de his, quæ sunt per se, ideo sermo Theologorum dicens indistincte usuram esse restituendam intelligitur de usura per se, non per accidens qualis est in proposito, Lucrum siquidem usurarium per se est effectus ipsius prauę intẽtionis adiunctæ mutuo, & datur non omnino uoluntarie. Quod autem sponte dono datur, quamuis ex praua intentione suscipientis usurarium per accidẽs sit, non illius prauæ intentionis effectus est, sed ex gratuito effectu donantis procedit, & ideo restitui non oportet.

Et per hoc idem fundamentũ patet responsio ad obiecta in principio, quia licet usurarium per se sit alienum, non tamen usurarium per accidẽs, quale est istud. Decretalis quoq; illa de lucro usurario per se intelligenda est, non de eo quod est per accidens. Mediolani, die 8. Aprilis, 1500.

QVAESTIO IIII.

Vtrum omnia bona vsurarij sint obligata eis a quibus vsuræ extortæ sunt.

QVæritur vtrum omnia bona vsurarij sint obligata eis à quibus vsuræ extortæ sunt.

Et videtur quod non. Quia obligatio realis transit cum re, sed multæ res vsuriariorum possunt alienari absque aliqua obligatione eas cõcomitante, vt patet de bonis patrimonialib. non ergo oĩa bona vsurarij sunt obnoxia vsuris reddẽdis.

Præterea, Si omnia vsurarij bona essent obligata nec genere vsurarij posset accipere dotem ab eo qui habet alias, vnde posset restituere, nec aliquis posset aliquid ab eo emere simpliciter, & creditoribus competeret actio super illis rebus, & sic multi illaquearentur etiam bona fide indecentes. Hęc autem omnia absurda sunt: ergo, &c.

In oppositum est glossa, extra de vsuris in cap. tua nos, & in 6. cap. quanquam.

Respondeo in hac quæstione sunt duæ opiniones, vt refert Pan. extra de vsuris, in cap. quum tu, & in c. tua nos. Communis siquidem antiquorum canonistarum opinio fuit, quod omnia bona vsurarij sunt tacitè obligata eis, à quibus vsuræ extortæ sunt. Ioannes autem And. & Host. & ipse Pan. & Moderni tenent oppositum, quia nullo iure ꝓbatur talis obligatio, & quia aliter multi illaquearentur.

Sed si diligenter consideraυimus, inueniemus vtranque opinionem aliquo modo verum dicere. Sciendum est ergo triplicia bona posse habere vsurarium, s. extorta per vsuram, & empta ex pecunia vsuraria, & alia quæ omnino munda sunt ab vsuris, puta matrimonialia. Obligatio quoque alicuius rei est duplex, realis & personalis. Obligatio realis est, quæ conuenit rei ex iure, quod habetur super re illa particulari. Obligatio vero personalis in proposito est quæ conuenit rei, non ratione sui, sed ratione personæ cuius est. Differunt autem hæ obligationes tripliciter. Primò in radice iam tacta: quia, s. realis oritur ex ipsa re, quæ alteri obnoxia est vt patet de re furto ablata. Personalis vero redundat in rem ex persona Domini obligati ad satisfaciendum, puta ad reddendum creditoribus 1000. ducatos, quos accepit. Secundò, quia realis semper comitatur rem ad quemcunque, & quodcunque res transeat, vt patet de re rapta, personalis vero non semper comes est rei, sed quandoq; res liberatur ab illa obligatione, perseuerante tamen obligatione in domo eius. Quum enim domus, verbi gratia, non est obligata creditori, inquantũ hæc res, sed inquantum est debitoris, statim vt desinit esse debitoris, desinit esse obligata, cessat enim obligationis ratio. Ex hoc autem differunt tertio, quia res obligationem realem habens annexã, nec vendi, nec emi aut quocunque alio modo alienari liberè potest, obligata autẽ ratione personæ, alienari liberè potest, quandiu apud personam illam remanet vnde creditori satisfacere possit. Patet hæc in bonis furis, non tamen furto ablatis, & in cæteris debitis.

His igitur stantibus deduco duo. Primò, quod bona per vsuram extorta sunt obligata eis, à quibus extorta sunt obligatione reali. Secundò, quod bona cætera siue empta ex pecunia vsuraria, siue non, sunt obligata vsurario obligatione personali, non reali. Primum patet ex eo: ꝙ vnaquæque res occupata ab altero habet realem obligationem ad dominum suum: sed res per vsuram extortæ occupantur ab vsuriario absque translatione dominij: vt aliàs diffinitũ est: ergo sunt reali obligatione obnoxiæ eis, à quibus extortæ sunt. Cõfirmatur quoque hoc ex iure fructuum. Res. n. ex sui natura non fructificans possessori, sed alteri, illius alterius actioni reali subiecta est: alioquin enim ex sui natura non fructificaret illi: sed res per vsuram extortæ si fructificant non vsurarijs, sed illis, à quibus extortæ sunt, fructificant non ex aliquo pacto aut contractu superaddito, sed ex natura rerum: ut patet: ergo. Secũdum verò quo ad omnes partes à S. Tho. quoque in Secunda secundæ, quæst. 97. arti. 3. ad secũdum, habetur, & ratione probatur. Quod enim non sit in eis obligatio realis patet ex eisdem medijs negatiuè sumptis: quia, scilicet talium bonorũ vsurarij sunt verè domini, & eis fructificãt. Quòd verò personalem habeant obligationem annexã, patet & ex eo quod passi vsuram habent actionẽ super omnibus bonis vsurarij, si vsurarius soluere renuit, sicut quilibet aliis creditor: non enim deterioris est conditionis is, cui vsura restituenda est aliis creditoribus. Et ex eo quod secundum Theologorum

logorum sententiam, filius illius, cuius bona non F
excedunt vsuras reddendas, nullus potest tota con
scientia vxorem accipere cum dote: hoc autem
nulla alia ratione dicitur, nisi quia supponitur om
nia bona illius obligata esse eis à quibus vsuræ ex
tortæ sunt. Et sic tam antiquorum, quam moder
norum opinio saluari potest, vt illorum sermo
de personali, horum vero de reali obligatione ac
cipiatur.

Ad obiecta vero, quamuis ex dictis possit pate
re responsio, quidam tamen unicam distinctionē
addendam censent, scilicet de titulo lucratiuo, &
oneroso dicentes, quòd si bona vsurarij transeunt G
ad alterum titulo oneroso (puta emptione, vel do
te, &c.) quòd transeunt absque obligatione ali
qua: si vero transeunt titulo lucratiuo, quod re
manent obligata. Alij vero huic distinctioni aliam
superaddunt de bonis exemptis ex pecunia vsura
ria, & bonis aliter habitis, & credunt distinctionē
illam de duplici titulo locum habere in bonis em
ptis ex pecunia vsuraria, & hoc ex officio iudicis,
& non in aliis bonis.

Et quoniam nulla necessaria ratione hæc firma
re videntur, dicendum est sequendo Theologos
(quorum est de vsura determinare) quod loquen
do de bonis non per vsuram extortis, sola tempo- H
ris distinctio consideranda est, scilicet aut tempo
re quo res vsurarij ad me aduenit, quocumque ti
tulo vsurarius remanebat potens, ad restituendū,
aut non. Si remanebat potens, res transit absque
aliqua obligatione: si remanebat impotens, tran
sit cum obligatione. Et sic ego teneor ad satisfactio
nem pro illa parte, quocumque titulo ad me res
deuenerit, & mihi imputandum est, si ab illo emi,
vel dotem accepi, cuius erant tot debita, quod a
dæquabant, vel excedebant bona propria. Nec
distinguo inter empta ex pecunia vsuraria, & alia
bona, quoniam idem esse iudicium de eis, & de
aliis ratio suadet, ex quo uere habet eorum domi
nium & fructus: & S. Tho. vbi supra dicit hæc sicut I
alia bona obligata esse. Et ideo in decre. cum tu, ex
tra. de usuris. Alex. 3. non mandat ipsa restitui, sed
uendi ut prætium habeatur, ex quo possint usuræ
reddi. Mediolani die 41. Aprilis, 1500.

QVAESTIO V.

Vtrum altero hærede usurarij non potente restituere, alter teneatur insolidum.

QVæritur vtrum altero hærede usurarii non
potente restituere, alter teneatur in solidū.

Et uidetur quod sic. Primò quia hoc sen
rit glo. in cap. tua nos. de usu. & eam communiter
sequuntur doct. vt Panor. ibidem dicit.

Secundò, quia filii tenentur ad restitutionē sicut
parentes sui si uiuerēt: vt in prædicta decre. dicitur: K
sed parentes tenentur secūdum totam facultatem
suam: ergo filii tenentur secundum totam hæredi
tarem: sed absque consumptione mediæ hæredita
tis quandoque restitutio integra fieri potest: vt pa
tet in magna hæreditate, & paucis paruisque usu
ris, ergo altero hærede non soluendo alter tene
tur insolidum.

In oppositum est generalis regula soluendorum
debitorum, scilicet quod hæredes tenentur secun
dum hæreditatis portiones tantum.

Respondeo quod canonistæ (vt allegatum est)
tenēt partem affirmatiuā: aut quia credunt omnia
bona vsurarij esse tacitè obligata eis, à quibus vsu
ræ extortæ sunt, ac per hoc quilibet hæres tenetur
ratione hæreditatis obligatę, aut quia putant hoc
esse practicādum in fauorem defuncti, vt eius ani
ma citius liberetur, quamuis non credant de iuris
rigore esse necessarium. mihi autem secundum
Theologalia principia videtur oppositum. & ra
tio est, quia sufficit restituere simplum, quod sim
plum ablatum est. Constat autem, quod in diui
sione hæreditatis admixtæ vsuris diuiditur simul
& æs alienum, ac per hoc secundum portiones hę
reditarias fiunt, & vsurarum, vt scilicet succedens
in duabus partibus hæreditatis, suscipiat esse duas
partes lucri vsurarij, &c. Si igitur vnus restituere
vult, sat est quod tantum reddat quantum hæredi
tauit: vel vt melius loquar quantum hæreditasset
secundum propriam portionem hæreditatis. Di
co autem hoc, quia etiam si nihil vsurarum ad hę
redem peruenit, nihilominus tenetur secundum
portionem hæreditariam, quia personam patris
induit secundum suam portionem, & consequen
ter eius obligationem participat. Et confirmatur,
quia nullus tenetur ad restituendum pluſquam
obligetur: sed obligatio paterna diuiditur in hæ
redibus proportionaliter, sicut hæreditas: quem
admodum & ius exigendorum; nō ergo tota ob
ligatio ad alterum transit hæredem, & consequen
ter non tenetur insolidum.

Nec obstat si dicatur, quod regulariter hæredes
vsurarij tenentur secundum hæreditarias portio
nes: sed in casu, quod alter efficitur impotens ad
soluendum, & vires hæreditariæ in altero suffi
ciunt, alter tenetur insolidum. Hoc enim esse vo
luntarium ex eo patet, quod quum ex iure succes
sionis, & hæreditatis præceptæ manifestum sit, nō
teneri nisi secundum portionem hæreditariam,
ex hoc quod alter in mora restituendi fuit, non
debet alter grauari, alioquin sequeretur, quod si
alter hæres in principio successionis, secūdum por
tionem suam restituisset altero nolente satisface
re, & postmodum impotente reddito, quòd ille
innocens tunc tenetur satisfacere etiam pro por
tione cohæredis, quod est manifestè absurdum,
& contra rationem, quia quum hæreditas secun
dum iustitiam adeunda sit, deductor ære alieno,
consequens est quod ille, qui portionem hæredi
tatis sibi debitę percipit, proportionaliter satisfa
cturus quo ad æs alienum, etiam secundum iuris
rigorem nullo reatu astrictus remaneat. Non ergo
tenetur alter insolidum cohærede impotente ef
fecto, & hoc per se loquendo, posset enim per ac
cidens contingere, quod teneretur insolidum, si
in diuisione, aut successione hæreditatis induxisset
cohæredem ad retentionem vsurarum.

Rationes autē alterius opinionis facile soluun
tur, quum enim obligatio omnium bonorum
vsurarij, ad vsuras restituendas non sit realis, sed
ratione personæ (vt superius dictum est) conse
quēs est quod diuisa persona vsurarij in hęredes,
diuisa quoque proportionaliter transeat ad hære
des obligatio illa, ac per hoc nullus hæres tenetur
ex hoc, nisi secundum suam portionem. Et nota
quod obligatio illa bonorum quodammodo au
getur, & quodāmodo minuitur in diuisione hę
reditatis. Minuitur quidem pro quanto diuiditur
sicut hæreditas. Augetur verò pro quanto singu
læ partes illius obligationis singulos hęredes sic af
ficiunt, vt transeant in omnia eorum bona etiam
aliunde habita, ita quod omnia bona cuiusque hæ

redis

redis vndecunque illa aduenerint, sunt obligata ratione personæ ad satisfaciendum pro illa parte obligationis, ex quo illam obligationem in se semel hic hæres suscepit, hereditatem adeundo. Hęc enim est natura tacitæ obligationis bonorum ratione personæ, vt omnia bona illius inquantum illius sunt, non absolutè afficiat. Practica autem quæ in fauorem animæ creditur exercenda, nullum fundamentum iustitiæ habet, sed eleemosynariæ largitatis tantum: non enim debet cogi aliquis ad id, ad quod non tenetur,

Ad primum ergo horũ, quæ in principio obiecta sunt, dicitur quod quum glo. fundetur super obligatione totius hereditatis ad restitutionẽ vsurarum, & ex hoc non sequatur conclusio sua, scilicet quod alter teneatur insolidum, admittenda non est glossæ authoritas, nulla sufficienti ratione fulta, sed sola turba sequacium. De qua non est curandum, quia voluntariè sequuntur glossam, negando eius fundamentum (vt moderni) vel errãt in fundamento, vt antiquiores, quemadmodum in præcedenti quæst. dictum est.

Ad secũdum vero dicitur, quod filij tenentur, sicut & pater, obligatione, scilicet personali omnium bonorum suorum. Sed in hoc est differentia, quod pater est tota illa persona, ac per hoc habet totam obligationem, quilibet autem hæres est pars illius personæ, & consequenter partem tantũ obligationis subit, & ideo quemadmodum viuente patre omnia sua bona erant tacitè obnoxia ratione personæ eis à quib. extortæ sunt vsuræ quo ad omnes vsuras extortas, sic diuisa hæreditate cuiusque hæredis bona omnia sunt tacitè obligata ratione personæ eisdem quò ad partem vsurarum iuxta portionem hæreditariam. Nec aliud potest concludi ex decretali illa. Mediolani, die 18. Aprilis, 1500.

DE PETITIONE lucri cessantis.

QVAESTIO VI.

Vtrum quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

QVæritur, vtrum quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

Et videtur quod sic. Primò, quia hoc videtur decisum in cap. nauiganti, de vsuris in fine, ubi excusatur uendens rem seruandam tanti, quanti vendẽda creditur tempore statuto: hoc enim nihil aliud est, quàm totum lucrum speratum in futuro ex nunc percipere.

Præterea, Secundum doct. creditor propter moram debitoris potest petere interesse lucri cessantis: sic quod potest petere tantum quantum verisimiliter ille lucratus fuisset cum illa pecunia, si est mercator industrius. Hoc autem est totum lucrum cessans petere, ergo.

In oppositum est differẽtia inter interesse damni emergentis, & lucri cessantis: quia illud est æqualiter compensandum, hoc autem non.

Respondeo, Quòd quia contingit scire in vniuersali, & ignorare in particulari. 1. Posse iõ quũ communis animi conceptio & Theologorum & Canonistarum sit, quòd inter habere aliquid in actu & habere illud in potentia multum refert, sic magna debet esse differentia inter recompensationem eius, quod habetur in actu, & illius quod possidetur in potentia. Contingit tamen, quosdam non aduertentes, quod lucrum cessans sit de numero eorum, quæ habentur in potentia, & veritati & sibijpsis contradicere, dum asserunt posse peti totum lucrum cessans, quando damnum lucri cessantis recompensandum venit. Manifestè siquidem pater lucrum cessans nondum actu haberi, sed in potentia tantum esse, vel fuisse, ac per hoc multipliciter possibile impediri, vnde absque dubio quamuis licitum sit quandoq; petere damnũ lucri cessantis, non tamen est licitum petere totũ lucrum cessans, sed secundum propinquitatem & elongationem potentiæ ab actu, & alias particulares circunstantias ad arbitrium boni viri recompensatio facienda.

Ad primum ergo in oppositum dicendum, q̃ decretalis illa non habet rationem lucri cessantis, sed temporis, pro quo res venditur. Quum enim regulare sit, quod pretium rei venalis statuitur secundum tempus, pro quo fit venditio, nõ in quo ille qui erat seruaturus suas merces, & tamen nũc vendit. supponitur quod vendat pro tempore, pro quo intendebat vendere tunc, tunc vero contractum celebrare cum rei exhibitione, & ideo potest vendere quanti creditur tunc videnda. Quamuis autem etiam Decretalis hoc non dicat: sed solum quod potest vendere amplius, quàm tempore contractus valeat.

Ad secundum dicitur, quod doctores illi imitandi in hoc non sunt, quia sibijpsis etiam contradicunt. Vnde in multis particularibus casibus, (quod hic non oportet enumerari) quando doctores dicunt, quod licet plus forte accipere ratione interesse, quia negationibus licitis aut agris emendis pecunia exposita esset, nõ intelligas, quòd liceat petere tantum, sed aliquid ad arbitrium sapientium. Mediolani, die 24. Aprilis, 1500.

TRACTATVS NONVS.

De simonia in tres quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num emptio ecclesiasticorum beneficiorum sit simoniaca, quia prohibita, quia simoniaca, hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.*

2 *Num emens, & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.*

3 *Num vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam, & Ecclesiæ ruinam, liceat viro probo, & digno quærere pontificatum adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragijs propter hunc finem, vt in sede positus Ecclesiæ prosit, & illam reformet.*

QVAESTIO I.

Vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita, vel prohibita, quia simoniaca, hoc est vtrũ sit in eorũ emptione simonia de iure diuino, aut positiuo:

QVæritur, vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita, vel prohibita, quia simoniaca, hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

Videtur enim, q̃ sit iuris positiui. Primo, quia titulus

titulus præbendæ annexus est ecclesiasticis ordinibus à iure positiuo, vt patet ex eo quod in primitiua ecclesia erant pastores, & ordines absque præbendis, imo vsq; ad Vrbanum primum ecclesia Romana dicitur absque reditibus vixisse.

Secundò, quia quandocunque sunt duo cõiuncta alterum spirituale, & alterum temporale, emere illud totum ratione temporalis non est illicitum secundum se, vt patet de vasis sacris, & decimis, &c. sed in beneficijs est vnum spirituale (puta ordo aut cura animarum) & alterum temporale, s. præbenda: ergo licet hæc emere ratione præbendæ: sed omnes, qui emunt, non nisi ratione præbendæ emunt: ergo nullus committit simoniam, nisi forte agat contra ius positiuum.

In oppositum videtur communis Theologorum sententia.

In hac quæstione tria agenda sunt. Primò ponentur opiniones. Secundò, examinabuntur. Tertiò, respondebitur obiectis.

Quò ad primum tres sunt hic opiniones, duæ extremæ, & vna media. Prima extrema est, quod simonia in beneficijs vniuersis est tantum prohibita iure positiuo. Et consequenter quum Papa sit supra ius positiuum, ipse non solum censuras, sed peccatum euadit simoniæ vendendo ecclesiastica beneficia, quamuis non euitet peccatum scandali & acceptionis personarum in huiusmodi. Et hanc opinionem sequuntur gl. in c. ex parte de officio deleg. & ibidem Ant. de But. Imo & Cardinalis in c. 1. de simonia. Secunda opinio extrema est, quod simonia in omnib. beneficijs ecclesiasticis est prohibita iure diuino, ac per hoc quum Papa diuino subdatur iuri, peccatum simoniæ incurrit hæc vendendo, quamuis iuris positiui pœnas euadat. Et hanc videntur commmuniter Theo. sequi. Ratio huius opinionis ponitur à S. Tho. secunda secundæ, quæst. 100. art. 4. quia scilicet beneficia ecclesiastica non possunt esse sine spiritualib. antecedentibus, & causantibus ipsa. Ex hoc enim sequit, quòd venditis præbendis etiam spiritualia venditioni subijciantur. Tertia autem opinio media est, quod simonia in beneficijs quibusdam est prohibita iure diuino, & in quibusdam iure humano. In habentibus siquidem administrationem ordinis, vel executionem clauium, simonia prohibetur diuino iure, in non habentibus autem horum (vt sunt administrationes hospitalium, &c.) simonia iure tantum humano committitur. Et consequenter in illis Papa inuoluitur vitio simoniæ si vendit, & in istis non. Et hæc est opinio Panor. in c. 1. de simonia. & in repetitio. quia vero in capit. extirpandæ, de præb. Et fundatur hæc opinio super duobus. Vnum est quod ordo est de iure diuino, quod probat, qui erat in veteri testamento. Alterum est, quod in connexis vendito vno, venditur reliquum, quod probatur infra, q. 3. si quis obiecerit. Ex his enim arguit, quod in horum venditione venditur executio ordinis, ac per hoc quodammodo ordo ipse, quod est in se simoniacum. Nec potest dici, quod annexum temporale tantum vendatur, quia neutrum inuenditum relinquitur. Hæc de primo.

Quò ad secundum, quia omnium opinionum rationes ex duobus pendet, scilicet distinctione eius, quod est ex iure positiuo ab eo, quod est ex iure diuino, & connexione eorum, ideo tria sunt perscrutanda. Primò, quod in his ecclesiasticis beneficijs sit ex iure diuino, & quid F ex iure positiuo. Secundò, an id quod est in eis ex iure positiuo, sit venale. Tertio, an connexio talis efficiat, vt vno vendito, utrunq; necessario vẽdatur. Ijs enim elucidatis, opiniones omnes radicitus examinatę erunt, & veritas simul totius quæstionis apparebit.

In ecclesiastico beneficio duo sunt, clericatus ad minus, & præbendæ titulus. Clericatum esse ex iure diuino constat, tum ex eo quod clericatus nihil aliud est, quàm addictio ad ministrandum sacrificijs diuinis, vnde & à sacerdote nomen accepit, quia in sortem Domini, qui clerici sunt, electi G sunt. Fuerunt enim omni tempore clerici. Ante legem quidem primo generi clerici erant, vnde & primogenituræ ius sacrum erat. Sub lege autẽ tota tribus Leui sanctificata est ad diuina officia. Tum ex eo quod spirituale quoddam est, omnis enim clerici officium in spiritualibus actibus consistit, vt patet discurrenti. Vnde in prima tõsura ex vtraque parte precioso corporalis in capite fit, s. ſm partem superiorem, in qua fit tonsura, & secundũ partem inferiorem, per quatuor singulos, in qua inciduntur capilli, ad significandum, quod à temporalibus vndique præcisi, ad superna, quæ spiritualia sunt, ministri deputantur. Tum authoritate H S. Tho. in secunda secundæ q. 100. ar. 4. qui officiũ clericale non spirituali annexum, sed spirituale esse a Deo dicit, vt ideo beneficium ecclesiasticũ spirituali annexum, censeatur, quia clericali officio coniunctum est. Spiritualium autem author Deus est, quamuis ex institutione ecclesiæ sit modus faciẽdi clericos. Et ex hoc patet, quod opinio Panormitani diminuta est, enumerando executionẽ ordinis & clauium, & prætermittendo officium clericale. Quamus enim in spiritualibus sint gradus, & ordo sit spiritualior clericatus & claues sint magis spirituales multis ordinibus, omnia tamen in spiritualium genere sunt, & omnia inuendibilia sunt, quia totum genus spiritualium est materia I repugnans venalitati, vt pulchè in eadem quæst. ar. 4. ostendit S. Th. Est ergo in omnibus ecclesiasticis beneficijs vnum spirituale & omnino inuendibile, scilicet officium clericale.

Alterum vero, scilicet prębendæ titulus multa in se continet. Præbenda enim duo dicit, s. stipendium clericale, & certam determinationem talis stipendij secundum quantitatem (puta 1000. ducatorum) secundum tempus (puta annum) secundum locum, puta ex fructibus talis territorij, &c. Et consequenter in præbendę titulo possunt considerari quatuor: primo ius stipendij, secundò stipendium: tertiò ius talis, & tanti stipendii in tali loco, &c. & quartò ipsum tale & tantum stipẽdiũ K ibi, &c. De quibus sigillatim est dicendum. Ius stipendij proculdubio ex diuino est iure & spirituale, quia eo ipso est, quo officium clericale. Ex hoc enim quod aliquis diuinis est addict⁹ ministerijs, ius habet vt sustentetur a populo, pro quo Deo ministrat. Vnde si sacerdotibus Aegypti ex publico prouidebatur vt dicitur Gen. 47. & trib. Leui, qa ius hoc habebat, partem inter fratres suos nõ accepit, & vt dicitur 1. Cor. 9. Qui altari deseruiunt, de altari participant, & rursus, Quis militat suis stipendiis vnquam. Stipendium vero ipsum temporalis res est, sed diuino iure debitum, vt probatum est, iniquum quippe esset, vt assistentibus in Deo pro nobis, & oportuna non daremus. Ius autem talis aut tanti stipendii, ex iure prouenit positiuo, si tale ius a primo iure aliud est, si enim idem est

cum

cum primo, quum primum sit ex diuino iure, & spirituale, hoc quoque erit ex diuino iure, & spirituale. Quod autem non sint duo iura (vnum, s. respectu stipendij, & alterum respectu quantitatis, & qualitatis stipendij) sed vnum tm̃, probatur dupliciter, ratione. s. & authoritate. Ratio est: Quia ita se habet ius clericale ad beneficiũ ecclesiasticum, quemadmodum ius sacerdotis ad curam habendam animarum: imò magis & arctius cõiungitur ius clericale cum præbenda, quam ius sacerdotis, cum animarũ cura, quia ibi est rõ debiti, hic non: clerico enim debetur stipendium, sacerdoti autẽ non debetur cura animarum. Sed sic est, quod per hoc quod sacerdoti ex iure positiuo datur cura talis Ecclesiæ, aut authoritas audiendi confessiones, non cõfertur ei nouum ius, sed iuri, quod habet à Deo, determinatur ab ecclesia materia, circa quam operatur. Non enim sacerdos parochialis habet duas authoritates (alteram à Christo, & alteram ab ecclesia) sed vnam tantum à Christo, qua sacerdos potest absoluere, & ligare indeterminatè. Et quum ab ecclesia determinatur, quod psonæ talis loci, aut voluntariè subijciantur ei potestas illa determinatam iam habens materiam potest exerceri, quæ prius ex defectu propriæ materiæ exerceri non poterat: ergo à fortiori per hoc, quod clerico confertur certa præbenda, non confertur ei nouum ius, sed determinatur iuri, quod à Deo habet certa possessio. Ita quod ius clerici à Deo est indeterminatum, nec magis exigit hoc quam illud stipendium: sed ecclesia dando certos reditus, determinat illud, assignando illi propriam materiam. Vnde non sunt duo iura in clerico respectu beneficij: sed vnum tantum, & à Deo indeterminatè datum quo ad materiam, & ab ecclesia postmodum determinatum. Et confirmatur hæc ratio ex multis similibus, s. præcepto de sanctificatione festorum, & de concessione facienda, & decimis soluendis, &c. Hæc enim omnia ex iure diuino sunt indeterminatè, & ab ecclesia sunt quo ad determinationem temporis, quãtitatis, modi, &c. Et tamen non sunt duo præcepta de custodiendis festis (vnum ex iure diuino, & alterum ex iure positiuo) sed vnum tantum de iure diuino indeterminatè, & ab ecclesia determinatum, & similiter est de alijs. Quemadmodum ergo in præceptis indeterminatè datis à Deo & determinatis ab ecclesia, non multiplicamus præcepta, ita in iure indeterminato à Deo, & determinato ab ecclesia, non multiplicatur ius, sed vnum restat in seipso. Authoritas est S. Th. in quæst. præfata ad tertium, vbi dicit, quod ius accipiendi dicimus esse spirituale. Constat enim idem esse iudicium quo ad propositum de iure decimarum, & præbendarum, quia vtrobique est aliquid ex iure diuino, s. quod aliquid indeterminatè detur, & aliquid ex iure positiuo, s. quod illud aliquid sit decima pars aut qd̃ sit tale, vel tantum, hic vel ibi, &c. Si ergo ius decimarum est spirituale, & tamen decima est de iure positiuo, quo ad determinationem (vt patet, & S. Tho. expresse dicit in secunda secũdæ, quæst. 87. art. 1.) consequens est, quod ius præbendæ est spirituale, & de iure positiuo non sit, nisi quo ad determinationem temporis quantitatis, &c. Eorum igitur, quæ in clerico beneficiato sunt, omnia de iure diuino sunt, nisi quartum, s. determinatio stipendij. Ex iure siquidem positiuo à prælatis ecclesiæ actum est, vt annua stipendia, & tantæ quantitatis, &c. in illa autem sint ecclesia, & tali ministro applicata sint, &c. Et sic patet primum quod discutiendum erat.

Secundum autem (quid, s. sit hic veniale, & qd non) ex his facile haberi potest. Quum enim spirituale venditionis materia esse nõ possit, & ius omne clericale tam respectu stipendij indeterminatè, quam respectu talis & tanti stipẽdii spirituale sic sequitur necessario, quod ius præbendę venale nõ sit, & si venditur, simoniacum est, non quia prohibitum, sed quia in se est simoniacum. Ipsum autẽ stipendium, seu ipsa præbenda, quum sit purè temporalis res, vendi potest. Vnde S. Tho. in præfata quæst. 100. dicit, quod quum Papa concedit decimas militibus, non concedit eis ius spirituale accipiendi decimas, sed tantummodo res temporales quæ decimæ appellantur.

Ex his autem patet tertium propositum, an. s. connexio ista excludat venalitatem. Est enim hic duplex connexio, s. iuris præbendę ad clericatum, & ipsius præbendæ ad hunc clericum. Et prima qdem connexio venalitatem omnino excludit, tũ ex natura à connexorum, quia vtrunque est spirituale, vt patet ex dictis, tum ex natura cõnexionis: iam enim patet, qp ius præbendæ non est connexum, quasi aliena res coniuncta, sed est connexũ per identitatem aut quasi identitatem cum ipso clericali officio. Notanter autẽ dixi, aut quasi idẽtitatem, qm̃ forte ius præbendæ se habet ad clericatum, vt passio ad subiectum, & non vt omnino idem. Vnde S. Tho. in quæst. præfata beneficium ecclesiasticum annexum clericatui, & pendere ab eo dixit. Sed in proposito nihil refert, cuiusdẽmodi rationis est, obiectum & passionem vendere, vt Iaspidem & proprietatem eius. Secunda autem est connexio venalitatem & compatitur, & excludit diuersimode. Compatitur quidem respectu ipsius clerici actiue, quia potest ipse vẽdere, & locare fructus beneficij sui. Excludit autem respectu eiusdẽ passiue, quia, s. non potest sibi vendi propter duo. Primò, quia vendi non potest res à non Domino, nullus autem prælatus, nec summus Pontifex est Dominus fructuum percipiendorum, reddẽtus enim omnium ecclesiarum quamuis sint Papæ, vt principalis dispensatoris, non tamen sunt eius, vt Domini & possessoris, inquit S. Th. vbi supra, ar. 1. ad septimum. Secundò, quia cõferendo alicui clerico beneficium, & vendendo sibi fructus percipiendos, nihil aliud est quam vendere illi executionem proprij, & spiritualis iuris, paria autẽ sunt vendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt, iniustitiæ, quia venditur clerico, quod est suum, prius enim intelligitur habere titulum, qui dicitur gratis dari, & deinde executionem, quę habentis iam titulum ipso iure est. Et simoniæ, quia vendi conuincitur exequutio temporalis iuris.

Ex prædictis autem patet solutio quæstionis. Liquet siquidem ex rationibus adductis, quod emptio ecclesiasticorum beneficiorum quæ clericatui sunt annexa, & non solum illorum, quæ habẽt administrationem clauium, aut executionem ordinis, est prohibita, quia simoniaca, & non simoniaca, quia prohibita, quia emptionis materia est res spiritualis, quæ venalitati omnino repugnat, quod quia non aduerterunt alii domini Canonistæ, errauerunt.

Et confirmatur hæc conclusio, quia emens beneficium proculdubio intendit emere ius talis pbendæ. Vnde, si Papa vellet sibi vendere fructus absque

absque iure præbendæ, aut non emeret, multò minus solueret. Sed ius talis præbendæ est spirituale, sicut & ius decimarum. ergo velint nolint res spiritualis est, quæ venditur & emitur. Et consequenter simonia, non quia prohibita, sed in se committitur. Hæc de secundo.

Quo ad tertium satisfaciendum est obiectis. Et ad primum (quod est fundamentum totius erroris) dr primò, quod peccat fm non causam vt causam. Dependentia namq; ex iure positiuo nō est causa venalitatis, sed negotia spiritualitatis, vnde spiritualia, quæ ex iure positiuo pendent, venalia non sunt, vt patet de consecratione sacrorum vasorum & vestiū, & de benedictione nuptiarū, &c. Oportet ergo pro fundamento assumere quod titulus præbendæ est res tpalis, & non quia est de iure positiuo, vt possit fm se materia venditionis esse. Secundò dr, ꝙ aliquid esse de iure positiuo cōtingit dupliciter. Vno modo quo ad substantiam rei, vt sunt officia temporalia, & alia huiusmodi. Alio modo quo ad determinationem tm̄. Prima quia sunt totaliter ab homine, venalia sunt, alia verò, quia fm spiritualem eorum substantiam sunt, & ab ecclesia tantum modificationem, & determinationem recipiunt, venalitati repugnant. Rursus, prima ecclesia potest annullare, vtpote totaliter sua opera secunda verò potest mutare, & aliter determinare. Vnde quamuis in potestate ecclesiæ sit separare à iure clericali determinationem præbendæ, quam acceptauit & statuit, si tamen sustinet, ex quo spiritualis iuris determinatio est, vendi non potest. Quemadmodum in potestate ecclesiæ est subtrahere consecrationem virginum quā determinauit, si tamen sustinet, vendi non potest nisi simoniacè.

Ad fm etiam dico duo. Primò, quod loquēdo de iure præbendæ, falsum supponitur quod sit res temporalis. Secundò, quod loquendo de ipsa præbenda temporali, distinguēdum est de connexione, quia connexio rei tpalis cū spirituali (vt S. Th. ibidem dicit) contingit dupliciter. Vno modo, quod temporale se habeat ad spirituale, vt ad consequens, ita quod tpale ordinatur ad spirituale aliquod exercitium, & in his connexum potest vendi rōne tpalis, vt patet de calice. Alio modo vt tēporale se habeat ad spirituale, vt ad præcedens, ita quod tpale oritur, & conseruatur ex spirituali, & in his connexum non potest vendi rōne tpalis. Tale autem est beneficium ecclesiasticum. qm̄ ex clericatus gradu, quo addictus quis est ministerijs diuinis, ius innascitur præbendæ, & stante illo, præbendæ stipendium debetur diuino naturalique iure. Ratio autem diuersitatis huius inter hęc duo connexorum genera assignatur ibidem, quia in istis in quibus temporale dependet ex spirituali, intelligitur vendi spirituale, in illis non. Et rō est, quia paria sunt vendere effectum, & vendere causam eius in fieri & conseruari (quum ex tali causa omnino pendeat effectus) sed non est par vendere rem & ordinem ad vsum illius, modo præbenda, (vt dictum est) pendet ex spirituali in fieri & esse, calix autem & similia nō pendent ex spirituali vsu, ad quem sunt sacramenta. Romæ die 28. Decembris, 1504. inchoante.

QVAESTIO II.

Vtrum emens, & acquirens episcopatum non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.

QVæritur, vtrum emens, & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.

Et videtur quòd non. Tum quia peccatum principaliter consistit in voluntate, voluntas aūt istius non fertur ad simoniam. Tum quia non sequitur actus completus, traditio scilicet temporalis pro spirituali.

In oppositum autem est, quia hic interuenit acceptio spiritualis, scilicet episcopatus ex pactione procedens, & consequenter simonia, vt patet ex diffinitione simoniæ assignata per Host. in titulo de simonia.

Ad euidentiam huius dubitationis duo sunt videnda. Primò, an secundum rem sit hic simonia. Secundò, an secundum ecclesiæ iudicium sit hic simonia, sacris canonibus punita & excommunicata.

Quò ad primum, quum actus exterior ad genus moris non nisi propter actum interiorem spectet, quum simonia vitium morale sit, oportet primò ipsum intus inuenire. Et quum non circa passiones, sed actiones liberas versetur, in volūtate oportet eam studio inquirere. Vnde & in eius diffinitione dicit ꝙ est studiosa voluntas, &c. vbi igitur deest omnino emendi voluntas. ibi emptio secundum veritatem non est. Sed in proposito casu, hic non intendit emere, nulla ergo est fm rē emptio, sed emptionis tantummodo simulatio. Et quia emptio & venditio correlatiua sunt nec claudicare possunt, consequens est quod nulla sit hic venditio fm rei veritatem, quamuis sit venditionis affectus, cum opere subsequuto, ijs quantum est ex parte vendentis. Neque enim intelligi potest, vt vendat quis nulli ementi, quamuis fieri possit, vt velit & credat quis se vēdere emere simulāti. Vbi autem nec emptio nec venditio fm veritatem, est & fm apparentiam, ibi nec simonia fm veritatem est, sed fm apparentiam tm̄, si de spiritualib. agit̄, vt in proposito. Et qm̄ pœnę iuris iustitiæ sunt cōtra ipsa vitia secundum veritatem, non secundū apparentiam tm̄ (non enim apparentes simoniaci, sed simoniaci suspenduntur & excommunicāntur: apparentia enim est conditio diminuens, sicut pictura, non autem homo pictus est homo, & ita nec apparens, simoniacus) idcirco in hoc casu nulla incurritur censura. Nisi quis dicat propter effectum intentionis cum opere subsequuto, venditorem tanquam simoniacum punitum censuris iuris, iuxta dicta extra de biga. nuper, &c. à nobis. Sed illud videtur singulare ius, non enim qui facit aliquid quod credit prohibitum censuris excommunicationis & irregularitatis, &c. contemnens illas, incurrit easdem, & tamen in eo est affectus intentionis cum opere subsequuto. Quamuis autem simulator hic à propria simonia, & pœnis illius excusetur, non excusatur tamen à peccato mortali multiplici. Primò participationis cum simonia mentali vendentis, dando ad hoc operam efficacem. Secundò infamiæ propriè, sufficienter siquidem mentitur se simoniacum, quòd si cōtra proximū ageret, detractionis vitio non careret, quanto magis contra seipsum, quem plus proximo diligere tenetur? Tertiò scandali, manifestè siquidē dat occasionem scandali alijs, vt patet. Quartò mē dacij, dum fingit quod non habet in corde, quod secundum se prauum (vt dicitur 3. Ethic.) nec vlla potest intentione rectè fieri. Quod quamuis veritati perniciosè opponatur, ac per hoc officiosum videatur, secundum tamen veritatē propter prædicta pernicioſum est. Hæc de primo.

Quò

Quò ad secundum, sciendum est, quod nō vertetur hic in dubium, an in iudicio ecclesiæ stare tur testibus, & non excusationi istius simulatoris, qua diceret se finxisse, quoniam liquidum est, quod secundum eam quæ exterius acta sunt, ecclesia iudicaret. Sed quod multis ingerit dubitationem, est quia non est consummate perfectus actus exterior. Interuenit siquidem hic vltra pactionem datio, & acceptio spiritualis, sed deficit datio, & acceptatio temporalis, s. pecuniæ promissæ pro spirituali. Videntur enim Canonistæ omnes dicere, quòd ad hoc vt incurratur simonia punita ab ecclesia, requiritur actus exterior, non tantum interior aut pactio, sed cum intentione, & pactione executio: an autem completa vel incompleta, non dicunt quantum vidisse me memini. Sciendum est igitur, quod tria numerata. (s. intentio, pactio, & executio) ita se habent ad simoniam punitā ab Ecclesia, ꝙ quodcunq; horū defecerit non incurritur verè simonia punita. Si. n. intentio deficit, vera simonia nō est. Et si intentio est absq; alijs, mentalis tantum est. Et si intētio cum pactione absque executione est secundum Tancre. (vt refert glo. in c. tua nos. de simonia) videtur ista simonia punita, quia sola pactio apud ipsum facit simoniam: Et satis rationabiliter videtur hoc dici, quia vbi est intentio cum pactione, ibi est vera venditio & vera emptio spiritualis, &c. & consequenter vera simonia, & est exterius subiacens iudicio Ecclesiæ. Vnde nulla apparet ratio, quare pœnas iuris statim pactione facta simoniaci incurrere non debeant. Et confirmatur, quia simonia in contractu emptionis, & venditionis consistit in rei veritate, executio enim nihil aliud est, quam ponere in possessionem rei iam emptę, & promissi pretij. Vnde nulla ratione cogente, sed sola authoritate veterum, creditur requiri tertium, s. executionem. Quod ex Host. diffinitione apparet: inquit enim quod simonia est acceptio, vel datio spiritualis ex pacto temporalis, &c. proueniens. Vbi manifestè paret, quòd in simonia punita ab ecclesia pactum locatur, vt causa, ipsa vero executio locatur vt substantia simoniæ. Fatendo ergo quod hæc tria requirantur, restat videre, an executio incompleta, & claudicās ex altera parte. s. temporalium sufficiat. Et breuiter ex trib. colligo quod sic. Primo ex prædicta diffinitione Host. quæ communiter acceptatur, ī ea enim dicitur, quod acceptio siue datio spiritualis ex pactione rei temporalis, est simonia punita ab ecclesia: ergo. Secundò ex communi Doctorum, scilicet quod quando concurrit ex pacto, collatio spiritualis, est simonia punita, nec vllus vnquam addit, quod requiratur acceptio etiam temporalis. Tertiò ex c. si quis. de simonia, vbi expresse iudicatur simoniacus conferens ordinem ex pacto rei futuræ.

Sed tunc insurgit dubitatio, an sit etiā simonia punita, si claudicat executio ex parte spiritualis, puta ille dedit ex pacto temporale (puta pecuniā,) & hic accepit: sed non dedit adhuc spirituale, puta episcopatum. In hoc siquidem casu nulla īteruenit datio aut acceptio spiritualis: sed intentio, & pactio vtriusque, executio autem solius temporalis. Audirem libenter decisionem. Crediderim tamen ergo, ꝙ non incurrantur censuræ ex defectu executionis. Nec est eadem ratio de claudicatione ex hac parte, & ex illa, quia spirituale tenet principalem locum, & est ratio & radix totius repugnantiæ ad venalitatem, & ideo penes illius executionē videtur attendi executio simoniaca. Quia ergo in casu nostro ecclesia præsupponit simoniacam intentionem, & constat de pactione, & de acquisitione spirituali, & deficit tantum executio temporalis pro spirituali iudicabit. Ecclesiam simoniā esse sacris canonibus vetitam & punitam, & vtranque partem excommunicatam. Hæc de secundo.

Nec oportet aliter respondere ad in principio obiecta, quia satis patent ex dictis. Romæ die 4. Ianuarij, 1504.

QVAESTIO III.

Vtrum uacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum, per fas & nefas propter ambitionem, & auaritiam ac Ecclesiæ ruinam, licet viro probo, & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragijs, propter hunc finem, vt in sede positus ecclesiæ prosit, & illam reformet.

QVæritur, vtrum vacante sede, & quærentib. omnibus pontificatum per fas, & nefas propter ambitionem & auaritiam ac ecclesiæ ruinam, liceat viro probo, & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragijs, propter hunc finem, vt in sede positus ecclesiæ prosit, & illam reformet. Est autem ratio dubitandi, quia vtrinque rationes sunt.

Quòd enim hoc sit licitum, quadruplici ratione videtur. Primò, quia cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum, constat autem finem huius operis sanctum esse: ergo

Secundò, quia non magis obligant iura prohibentia huiusmodi promissiones, & emptiones, quam votum & iuramentum: sed constat quòd quando votum, & iuramentum seruata in publicæ vtilitatis damnum redundant, seruanda non sunt quamuis aliàs iusta & sancta essent, ergo nec huiusmodi leges seruari debēt in tali casu, in quo ecclesiasticæ reip. ruina imminet manifestè.

Tertiò. Quia si hic interueniret aliquod peccatum, hoc non esset nisi simonia: sed simonia hic non est, probatur quia in beneficijs ecclesiasticis simonia est de iure positiuo, vt multi canonistæ asserunt. Constat autem quòd nullum ius positiuum contra communem ecclesiæ vtilitatem ad eiusque ruinam seruandum est, quoniam omnia, (vt Bernardus inquit) statuta tandiu seruanda sunt, quandiu contra charitatem non militant: ergo, &cætera.

Quartò. Quia vniquique licet redimere vexationem suam, & proximi, & præcipuè publicam: sed in hoc casu nihil aliud fit, nisi quòd redimitur vexatio propria, & publica totius Ecclesiæ: ergo licet.

Pro oppositā autem parte est, quia non sunt facienda mala, vt veniant bona: sed emere spirituale est malum: ergo non est faciendum propter quodcunque bonum.

Ad euidentiam huius quæstionis quatuor agam. Primò ostendam distinctè in quo stat difficultas. Secundò, quia difficultas stat in duob. respondebitur quo ad vnum illorum. Tertiò, quo ad alterum. Et quarto satisfiet rationibus in contrarium.

Quò ad primum, sciendum est, quod operationum humanarum quinque sunt genera. Nam prima diuisione distinguuntur in bonas, malas & differentes. Et rursus bonæ distinguuntur in omnino bonas, & in bonas non omnino, & malæ quoq; distinguuntur in secundū se prauas, & in

solitariè

solitariè malas. Vnde sunt quinque genera: duo bo
narum, & duo malarum, & vnum indifferẽtium.
Omnino bona opera sunt, quæ non solum bona
sunt, sed non possunt malè fieri, vt interior charitatis actus proprius: non enim potest quis Deum ama
re ex charitate, & tamen malè: vt patet. Bona autẽ
nõ totaliter sunt, quę licet in seipsis bona sint, pos
sunt tamen mala intentione fieri: vt dare eleemo
synam, colere Deum exterioribus sacrificijs, &c.
possunt enim hæc propter inanem gloriam fieri. Mala
vero secundum se praua sunt, quæ nulla possunt
intentione bene fieri: ut mentiri, adulterari: & alia
huiusmodi. Mala autem solitariè vocãtur illa ope
ra, quæ si sola nuda que considerantur, nocumen-
tum aliquod important: quæ tamen possunt tot
circunstantijs vestiri, ut bona & sancta sint: ut occi
dere, mutilare aut priuare hominem rebus suis.
Hæc enim si sola considerantur, cum vnde bona
sint non habeant, mali rationem prætendunt, pro
quanto mala proximorum afferunt: & tamen si
hæc fiant propter bonum publicum ab habente
autoritatẽ, seruato iuris ordine, &c. iusta & sancta
redduntur. Indifferentia demum opera sunt, quæ
secũdum suam speciem nec boni nec mali ratio-
nem habent: vt leuare festucam de terra. His aũt
stantib. liquet, qđ actus iste, de quo disputauimus,
licet dare aliquid temporale pro episcopali sede
habenda, secundum se non est in genere bonorũ
nec indifferentium quum sit prohibitus. Sed du
bium est, an contineantur in genere malorum q̃
sunt ꝼm se praua, an ĩter ea quę sunt mala solitariè.
Si enim est ꝼm se prauus, nulla intentione, nullaq; cir
cunstantia poterit fieri licitus, de talibus enim ma
lis intelligitur illud Apostoli, Non sunt facienda
mala, vt veniant bona. Si autẽ nudè sumptus spe-
ciẽ habet mali honestabilem per adiunctas circun
stantias, poterit aliqua intentione, & ratione re-
ctus reddi, quamuis sit prohibitus, quia vt plurimum malè fit. Vt autem manifestetur, in quo genere cõtineatur, prius distinguere oportet in quot
speciebus locari potest operatio proposita. Potest
siquidem reponi in specie duplici, s. emptionis,
vel quasi emptionis, & in specie redemptionis. In
specie quidem emptionis, aut quasi, inquantũ da-
tur vel promittitur pecunia pro suffragijs haben-
dis. In specie verò redemptionis, inquantum pro-
mittitur vel datur pecunia pro redimenda vexa-
tione ecclesiæ aut propria. Vnde ad hæc duo vni-
uersa quæstio ducit, an scilicet emptio talium suf-
fragiorum aliquo casu sit licita, vel an hic habeat
locum redemptio vexationum, altero enim ho-
rum modorum oportet saluare actum istum, si li-
citus est. Vnde si emptio est illicita, & redẽptio nõ
haberet locum, non video tertium modum quo
quis fingeret actum istum bonificari posse. Hæc
de primo.

Quò ad secundum dico, quod actus iste est si-
moniacus. Quod probo sic: In episcopatu sunt
multa appetibilia, vt habes à S. Tho. in secunda se-
cundæ. quæst. 185. pura cura animarum, excellen-
tia gradus, sufficientia temporalium, &c. quæ quã-
tum ad propositum spectat, ad duo reducuntur, s.
ad titulum pastoralem, & titulum præbendæ com
putando cum præbenda omnia temporalia, hono
rem, gloriam, &c. Aut iste vir probus & dignus
pontificatu, intendit directè ad acquisitionem au-
thoritatis pastoralis, aut ad titulum præbendæ. Si
intendit directè emere suffragia pro titulo præbẽ-
dæ, tũc insurgunt diuersæ Canonistarum opinio-
nes, credentibus quibusdam hoc esse simoniacũ,
quia prohibitum, alijs vero prohibitum quia si-
moniacum. De qua difficultate erit quæstio spe-
cialis post, quia in proposito constat, quod nõ re-
fert, quæ harum opinionum sit vera. Ex casu nan-
que proposito patet, ꝙ iste non directè intendit
ad acquisitionẽ temporalium: sed directa & prin-
cipalis intentio eius est acquirere episcopalem po
testatem, quæ possit reformare ecclesiam. Si ergo
intendit directè ad pastoralem authoritatem ma-
nifestè & statim liquet, quod inrẽdit directè, eme-
re suffragia pro spirituali authoritate habenda, &
consequenter ꝼm omnes committit simoniam,
non iuris positiui sed diuini. Authoritas nanque
qua cura habetur animarum, qua præsul populo
prodest, quave conseruari, ac reformari eccleśia-
sticum corpus potest, est spiritualis, & à Christo
data à Petro, quum dixit, Pasce oues meas. Et con
firmatur, quia ista duo obiecta. s. pastorale officiũ,
& titulus præbendæ opposito modo se habent re-
spectu intentionis, & respectu emptionis. Respe-
ctu nanque intentionis vituperatur titulus præbẽ-
dæ quia auaritiæ, aut ambitionis esse videtur affe-
ctus episcopatus propter annexa temporalia. Cõ-
mendatur autem pastorale officium, quia chari-
tas est velle aliorum incumbere saluti. Sed respectu
emptionis magis vituperatur pastorale officium,
quam præbenda, quoniam illud est materia nullo
modo vendibilis, hæc autem aut est aliquo modo
vendibilis, aut magis appropinquat ad naturã re-
rum venalium. Vnde emptio in casu proposito,
quamuis videatur habere in se quandam pietatis
speciem ex intentione bene vtendi pastorali au-
thoritate, est tamen secundum genus suũ grauius
simoniæ peccatum, quam intendentis emere suf-
fragia propter annexa temporalia, quia actus em-
ptionis cadit super materia magis repugnante. Et
quia omnis actus moralis transiens super materia
sibi repugnante est secundum se prauus, conse-
quens est, vt actus iste sit secundum se prauus, ac
per hoc nulla possit rectitudine intentionis bene
fieri. Hæc de secundo.

Quò ad tertium, an, s. redemptio vexationis hic
habeat locum, distinguo, quia aut est sermo de re-
demptione vexationis proprie. Et de hac dico, ꝙ
non habet locum, quoniam ꝼm S. Tho. & cõiter
Doctores, in consequutione beneficiorum redẽ-
ptio vexationis propriè nõ habet locum ante ius
acquisitum, constat aũt ꝙ hic non est acquisitum
pontificatus ius. Aut est sermo de redemptione ve
xationis ecclesiæ. Et de hac dico, quod esset habere
locum in proposito, si vna circunstantia amouere-
tur, quia ecclesię debetur bonus & dignus pastor:
nec est dubium quod sit illi ius quæsitum de hoc,
& quod electores tenentur sibi prouidere de tali
capite, & excellentis esset charitas, si volentibus
electoribus caput pernicioſum eligere, pecuniam
quis eis daret, ne tam immane sacrilegium cõmit-
terent, sicut volẽtibus materiale templum spolia-
re, pecunia laudabiliter datur, ne hoc faciant, & i-
cidentes in latrones, licitè offerunt pro vita aut li
bertate redimenda pecunias, & si iuramẽto se ob-
ligent ad aliquid eis dãdum, tenẽtur seruare pro-
missum. Tanto autem magis in casu nostro licirũ
& laudabile est pecuniã dare & promittere, quan
to vita omnium Christi omnibus rebus temporali-
bus præponenda est, quum pro his dominus ani-
mam posuerit, cæteriſque ponendam mandauerit
non solum exteriorem substantiam, sed vitam quã

opor-

oportuerit. Circunstantia autem auferenda est velle sedem episcopalem pro seipso, siue pro quocunalio in particulari, cui ius quæsitum non est. Hæc namque circunstantia reliqua polluit. Et ratio est, qua redemptio uexationis, ut eius nomen sonat, non importat acquisitionē boni, nisi iure debiti: & exclusionem mali iniuste illati, aut inferendi. Ecclesiæ autem vexatio satis redimitur, si malum nō eligunt, si bonus, & dignus non autem hic uel ille eligetur. Quocirca quamuis liceat & sanctum sit, auaris electorib. aliquid dare, & bonum & dignum in communi eligant, quia eiusdem rationis est dare, ne malus eligatur, & ut bonus eligatur, propterea ꝙ minus bonum quam opus sit, mali rationem hēt, non tamē dare licet, ut iste vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quum in casu proposito ꝙrat pontificatus a uiro digno pro seipso, cōsequens est quod hic nō quærit redimere uexationem ecclesię, sed suam, & quia hoc non licet, igitur casus iste nūquam est licitus.

Sed insurgit tunc dubium, quia dicere quispiā potest, quod in tali casu sunt duo actus disparati, s. datio pecuniæ, & petitio pontificatus pro se, & ꝙ pecunia datur pro redimenda uexatione Ecclesiæ non propria, & seorsum petitur pontificatus pro se digno propter utilitatem Ecclesiæ & pastum ouiū Christi. Fateor ingenue, quod si sic fieret, quod liceret, & ab excellentissima hoc caritate procederet.

Aduertenda tamen sunt hic tria. Primò quod in casu proposito non est sic: quia acquisitio pōtificatus pro se proponitur cadere sub conuentione pecunię datæ aut dandæ: quando autem actus isti sūt diuisi, oportet quod seorsum fiat redemptio vexationis Ecclesiæ & seorsum petitio pontificatus fiat rogando absque omni conuentione. Vinculum tamen iuramenti addere liceret, si tamen in æque bonum dignum, aut meliorem non mutaretur sentētia, non enim licet ponere obicem spiritu sancto & ecclesię libertati ad æque bonum, aut saltem ad melior em. Secundò, quod quia sæpe mens sibiipsi mētitur, ut Greg. dicit in pastorali, & fingit sibipsi de bono opere amare quod nō amat, solertissimè, solitissimè & cautissimè scrutandum est, quo quis animo mouetur; & vt idem Gre. (in hom. Pent. dicit) de dilectione Conditoris & proximorum propter eum non mens tantum, sed manus requiratur. Si enim quis in minorib. constitutus coacernauit diuitias, nec proximis egentibus distribuit, quomodo nunc tam repente tanta affluit caritate, ut pro sola Ecclesię vexatione redimenda omnia dare uelit. Signum autem infallibile ad sciendum quid ipsum moueat, est si in ueritate daret omnia illa q̄ dat pro redimēda ecclesiæ uexatione, etiam si alius fieret Pontifex æque bonus aut melior. Nam si nō daret, conuincitur quo pro seipso aut illo sublimando soluit, & non tantum pro ecclesiæ redemptione. Tertiò quòd in casu proposito fit mentio non solum de pecunia, sed de beneficiis ecclesiasticis. Non enim etiam pro sola redemptione vexationis ecclesię licet dare bñficia ecclesiastica indignis, quales supponuntur esse auari electores.

Dare enim ecclesiasticum beneficium indigno, est actus secundum se prauus & nulla potest excusatione, aut intentione recte fieri.

Vnde sicut non licet dicere mēdacium pro saluanda ecclesia, ita non licet dare ecclesiasticum beneficium indigno. Quare concludendo casus iste, vt proponitur, omnino est illicitus: potest tamen, diuidendo actum repemptionis ab actu petitionis, licitè fieri, pecuniam non ecclesiastica beneficia dando. Hæc de tertio.

Quò ad quartum respondendum est obiectis. Et ad primum dr̄, ꝙ illa maxima tenet in non malis: ita quod cuius finis bonus est, ipsum quoq; bonum est, si non sit de genere secundum se prauorum. Non enim furari est bonum, si fiat propter eleemosynam largiendam; quia est secundum se prauum. Sic autem est in proposito quia talis si ēmptio est secundum se praua: vt patet ex ex dictis.

Ad secundum dr̄, ꝙ ratio illa deficit in duobus. Primò quia hic loquimur de actu secundū se malo, iuramentum aūt & votum tunc non sunt implenda, quando sunt respectu minus boni: aliud est enim prætermittere minus bonum & aliud est cōmittere se malum. Secundò quia simonia ista vt patet ex dictis est directè respectu spiritualium, ac p hoc totaliter sub iure diuino tantum. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pandent, & ideo maius est vinculum huius prohibitionis, quàm voti & iuramenti:

Ad tertium dicitur, quòd hic non est sermo de simonia respectu tituli præbēdæ, de qua est dubiū inter Canonistas: sed respectu spiritualis potestatis directæ, quæ non vertitur in dubium.

Ad quartum iā ex dictis patet, quomodo liceat ecclesiæ vexationem rēdimere: quomodo potest hic interuenire, & quomodo non. Romæ die 26. Decembris, 1504.

TRACTATVS DECIMVS
De usu spiritualium, cuius est unica quæstio.

QVAESTIO I.

Num quilibet vtens spirituali in peccato mortali peccet mortaliter.

QVæritur vtrum quilibet utens spirituali ī peccato mortali peccet mortaliter.

Videt̄, ꝙ sic. Primò, quia indigne exequens officium prælationis, peccat, ergo par est de aliis spiritualib. officiis ratio.

Secundò, quia minister debet cōformis esse principali agenti, Deus autem & Ecclesia, cuius sunt ministri Officiales spirituales, sancti sunt, ergo &c.

Tertiò, quia docere sacram scripturam ex officio, siue prædicādo, siue legendo, siue corrigendo, &c. peccatum mortale dicitur, ergo, &c.

In oppositum est, quia sequeretur ꝙ qui tenetur ad horas canonicas, & cantores in choro, & p̄lati dando licentiam vni fratri eunti ad emendū panē, si essent in peccato mortali, peccarent mortaliter; quod non solum durum, sed dissonum satis est.

In hac quæstione quæ propter verba diui Thomæ mota est, primo rem tractabo: Secundo ad verba sancti Thomæ descendam.

Quo ad primum sciendum est, quod ex duplici capite pendere potest, quod peccator exercens spiritualem actum secundum, se licitum, propter finē debitum &c. peccet. Primò ex parte sanctitatis ipsius actus. Secūdo ex parte sanctitatis officij, seu potestatis qua utitur. Et siquidem actus sanctitatem attendamus, cum constet quod non quilibet sanctus actus male agitur a peccatore (vt patet de oratione voto, iuramento, eleemosyna, &c.) distinguere oportet. Similiter cum constat, quòd non quod-

libet sacrum officium male exercetur a peccatore F (vt patet de officio clericali officiando ecclesiam, & in exactione decimarum: ius decimarum spirituale esse constat a S. Tho. in 2. 2. q. 67. ar. 3.) distinguere quoque hic oportet. Etenim quoniam potē tia est propter actum, distinguatur cum S. Th. ex 3. parte q. 64. ar. 3. actus sanctus in duo genera. Quidā enim sancti sunt, quia consecratione aliqua sancti ficati, & hi proprie sunt actus sacramentorum.

Quidam uero sunt sancti, quia sunt secundum se mundi, & ad Deum ordinati, & hi sunt omnes actus uirtutum. Et proportionabiliter officia, seu potestates duplicis generis sunt, nam quædam in consecratione consistunt, ut patet de potestate iu- G risdictionis ecclesiæ.

His præmissis pono duas cōclusiones. prima est. Quilibet existens in peccato mortali utens sacro of ficio secundum actum sanctum id est consecratione aliqua sanctificatum, peccat mortaliter peccato sacrilegii. Et ratio, est quia quātum est in se, polluit sancta, quamuis incontaminabilia secūdum se sint sacramenta. Et hæc conclusio communiter conce ditur, habeturque in 4. sent. dist. 5. & in Tertia parte q. 64. ar. 6. Secunda est. exercens in peccato mortali actus sanctos, id est iustos, quoscunque, non cō secratos tamen, nō peccat mortaliter, per se loquē do. Et probatur hæc conclusio, primo, quia si hoc H esset peccatum, esset sacrilegium: sed hic sacrilegiū esse non potest, cum sacrum proprie nullum sit. Et si dicatur quod licet non sit sacrum aliquod ex par te actus, est tamen hic sacrum aliquod ex parte offi cii, puta prælationis, vel ministri Christi & Ecclesiæ. Nihil obstat, quia cum potentia sit propter actum, nullus potentia, ut sacra, utitur, qui sacrum actum non exercet, sacrilegium autem tunc tantum com mittitur, quando contra sacrum, ut sacrum est, agi tur. Secundo, quia si in huiusmodi exequutionib. peccatoris esset per se peccatum mortale, non esset in quibusdam sic & in quibusdam nō, sed aliquod uniuersale oportet inuenire, cui hoc per se conueniat.

Et si diligentius attendamus distinctionibus factis, ad hęc oportet venire: oportet nanque aut ex I sanctitate actus tantum (puta tangere corpus Chri sti) aut ex sanctitate officii tantū (vt exigere suas dēcimas) aut ex sanctitate utriusque peccatum morta le oriri. Sed ex sanctitate actus tantum hoc non est etiam si consistat in sanctitate consecrata quia licet peccatori tangere corpus Christi, leuando ipsum de luto: & baptizare in casu necessitatis sine solennitate. Nec ex sanctitate officii tantum quia oportet actum ipsum esse sanctum, alioquin Episcopus aut Curatus exigendo debita subsidia, si esset in pec cato mortali, de nouo peccaret, qa officii sui actū exequitur, hoc autem est ridiculum. Ergo ex sanctitate utriusque. Et cum non ex sanctitate large sumpta, qm̄ sic non liceret peccatorem clericum ora- K re, quoniam officii sancti opus est sanctum, relinquitur, quod ex sanctitate strictè in consecratione consistente ratio peccati sumatur. Dixi autem, per se loquendo, quoniam etiā orare in peccato mortali, est peccatum mortale per accidens ut patet in celebrando Missam, in peccato mortali. Hæc de primo.

Quo ad secundum uerba diui Tho. in 4. di. 5. & dist. 19. ar. 1. q. 2. & in secunda secundæ q. 33. art. 3. & q. 60. ar. 2. ad tertium. & in Tertia part. q. 64. art. 6. & specialiter ad primum consona non uidentur. Nā in sententiis dure nimis loqui uidetur, & prælatū expresse dicit peccare corripiendo, & omne aliud proprii officii exequēdo, si est in peccato mortali. In summa expresse dicit peccatorem corrigere absque nouo peccato, si humiliter hoc facit, & similiter iudicem non peccare arguendo & iudicando, & utrunque super eadem Aug. authoritate fundat. Si enim peccatorem prælatum ista facere esset secū dum se peccatum mortale nulla humilitas stans cū peccato mortali, faceret, ut esset licitum vt hic docemur. Et in tertia parte vbi supra docuit nos illam distinctionem de duplici sanctitate tam actus, quā ministri. Et per illam ostendit, q̄ peccatores ministrantes Deo in operibus charitatis non peccant, & tanti eam facit, vt vtatur ipsa iuxta illam regulā. Si affirmatio est causa affirmationis, negatio est cā negationis, & econuerso, dum ex negatione sancti tatis consecratę, infert negationem peccati in mini stro peccatore: & ex affirmatione consecratæ sanctitatis, infert affirmationē peccati in ministro pec catore. Et quia sup hoc tota hęc decisio fundatur, optima cēsenda est. procedit enim ex per se causa.

Ex quibus credo ego, quod dicta in sententiis ad doctrinam in summa traditam tanquam resolutio nem sint reducenda, & non econuerso. Vnde cum omnes actus in arguendo allati sint sancti, quia sūt actus virtutum, & non consecrati, ut patet discurrendo in singulis, eos in peccato mortali exercens, H per se loquendo, non mortaliter peccat, nisi predicatio excipiatur; quia est actus Sacerdotis aut Diaconi, quamuis hæc exceptio nō necessaria uideat, quia p̄dicatio non est actus ordinis, per se loquendo: & consequenter cum non sit nisi secundo mō actus sanctus, idem videtur de ipso & aliis iudiciū: nō tñ ex equo: quia precipuus est pastoris actus: dicente Christo in institutione pontificatus Petro: Pa sce oues meas. Et confirmatur hoc de prædicationis ministro, quia in synagogis Iudæorum & tēplo etiam non sacerdotes, aut Leuitæ prædicabāt, alioquin non fuisset Christo permissum predicare. & Act. 13. non fuisset a principib. synagogæ requisitū, & concessum, q̄ Paulus prædicasset in synagoga. Cum hoc tamen stat quod forte prædicare ex officio (sicut episcopus prædicat) cum solennitate, sit mortale: sicut baptizare ex officio, vt S. Tho. dixit.

Ad rationē ergo primā (quæ in 4. sent. mouit au thorem) dicitur quod indigne pro nunc sumit du pliciter: s. priuatiuè, & cōtrarie & quod indigne pri uatiue exequens non semper peccat, sed non mere tur id quod priuata dignitas adimit. Indigne autē contrarie faciens aliquid, peccat: sed tūc hoc re stat probandum, quod prelatus exequens officium suum quo ad actus charitatis & iustitiæ, scilicet cor rigere, docere, &c. indigne agat contrarie. Quid. n. cōtra sanctitatem horum actuum facit persōnæ ma cula non dico manifesta aut scandalosa, sed absolute ipsa macula peccati? Certe nihil video, nisi quod priuat illos actus bonitate meritoria, quod non est de nouo peccare mortaliter. Nec author ibidem ex hac ratione concludit peccatum mortale, sed pec tum tantum, vt patet intuenti. Hanc autem rationē ipse modificauit in tertia parte quasi addens, quòd tunc est indignus contrarie, quando est respectu a ctus sancti, id est consecratione mystica sanctificati. Et in secunda secundę ad propositum idem, scilicet de correctione fraterna, explanauit quòd reddit ip sum correctore indignum, sic quòd quoddam im pedimentum correctioni proximi confert non ta men tale, quòd per humilitatem peccatoris nō pos sit suppleri seu honestari. Vnde actus iurisdictionis

quo-

quoruncunque prælatorum & superiorum, & act' per accidens ministrorum ordinis & uniuersaliter non consistentes in consecratione aliqua a peccatoribus exercitati non pariunt per se nouum peccatum mortale. Ministratio autem sacramentorū, & eorum susceptio puritatem a mortali crimine exigit. Verum scito quod nec uere contritus nec credens se contritum quia diligenter & si non sufficienter discussit seipsum censetur in peccato mortali quo ad hæc existere, alioquin quilibet qui peccauit mortaliter, exponeret se piculo peccādi mortaliter, cum ad ministrandum, aut ad susscipiēdum sacramenta accedit, cum nemo sciat, utrum odio vel amore dignus sit: & hoc expresse sentit S. Tho. in 4. dist. 9. &c.

Et per hæc patet responsio ad obiecta. Rome die 24. Aug. 1500.

TRACTATVS VNDECIMVS. de uoto non nubendi, & de nouitiis, in tres quæstiones diuisus.

SVMMARIVM:

1 *Num votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.*
2 *Num emissurus professionis votum possit absolute renuntiare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.*
3 *Num per uotum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis sit acquisitum ius illi ecclesiæ.*

QVAESTIO I.

Num uotum non nubendi æquiualeat voto castitatis.

QVæritur vtrum uotum non nubēdi æquiualeat uoto castitatis.

Et uidetur quod non. Primò, Quia minus non æquiualet maiori. Sed votum castitatis maius est, q̄ nō nubendi, sicut seruare castitatem plus est quam non nubere. ergo.

Præterea, quorum conuertibilium quicunque destruit unum destruit & reliquum: sed cōmittens fornicationem agit contra uotum castitatis, & nō contra uotū nubēdi. ergo hæc duo nō cōuertunt.

Respōdeo, Quòd hæc q̄stio duplicē sensum habere pōt. Primò, utrū hæc duo uota simpliciter æqualeāt. Secundò vtrū æqualeant quo ad dispensabilitatem aut incommutabilitatē, ita q̄ nulla authoritas possit in alterum quæ non potest in reliquū.

Et in primo quidem sensu licet prima fronte pp argumenta adducta uideatur quòd nō equiualeāt, tamen considerantibus apparet, quod distinguendum est de uoto.

Potest enim dupliciter sumi, ut placet Theologis in 30. dist. 1. Vno modo proprie: alio modo cōmuniter. Voti siquidem proprie sumpti materia tummodo est bonum supererogationis, eo q̄ de ratione uoti est, quod sit de meliori bono. Voti uero communiter materia est etiam bonum, ad quod quis alias tenetur, non inquantum huiusmodi, sed inquantum uoluntarium ut patet de uoto in Baptismo emisso. Si ergo loquamur de uoto castitatis proprie, cum sub tali uoto non cadat, nisi castitas supererogationis, quæ nihil aliud excludit nisi coitū matrimonialē (quia ad seruandā extra matrimonium castitatē q̄libet ex præcepto tenetur) cōsequēs est tale uotum, & uotum non nubendi æquialere. Si uero loquamur de uoto castitatis communiter, cum sub tali uoto claudatur omnis castitas, consequens est q̄ tale uotum, & uotū non nubendi non æquialent. sed longe maius est uotum castitatis.

In secundo uero sensu quid tenēdum sit, ex modo dictis concludendum est. Quidam. n. quia sedi apostolicæ ultra illa tria uota peregrinationis, duo tantum inueniuntur reseruata, s. religionis & castitatis, & reseruationes non sunt ampliandæ, sed potius restrigendæ (quasi odiosa prælatis, quorum authoritas restringitur, & uotum castitatis omnē coitum s̄m communem loquentium usum excludere intelligitur) credunt hæc uota non esse æque incōmutabilia: sed in uoto non nubēdi Episcopum, in uoto uero castitatis solum Papam dispēsare posse.

Sed opinio hæc a ueritate longe est: quod tripliciter probatur. Primò: qa hæc duo uota equialēt quo ad id quod per se & simpliciter in uoto castitatis, absolute loquendo, inuenitur. sub uoto enim castitatis, absolute loquēdo, cadit castitas supererogationis per se & simpliciter; ut pote tanquam ad quod institutum est: castitas autē ad quam omnes necessario tenentur, non cadit nisi forte secūdum quid: constat aūt quod in voto non nubendi claditur tota castitas supererogationis. Relinquitur igitur q̄ eiusdem rationis est dispensare utrunque. Secundo, quia uotum castitatis intantum est reseruatum papæ, inquantum est ab eo dispensabile. Non est autem dispensabile, nisi quo ad castitatē supererogationis: in qua eiusdem rōnis est cū uoto non nubendi. Ergo hęc duo vota inquantum dispensabilia non solum equiualent, sed sunt idem: nihil. n. aliud dispensando in uoto castitatis cōcedit papa, nisi nubere, & pro nullo alio obtinendo uult se adiri sedes apostolica ab habentibus uotum castitatis nisi pro coniugio. Vnde dicere, votum non nubendis non esse reseruatum, ut uotū castitatis, est propriam ignorare vocem. Tertio, quia nisi aliūde ad oppositum q̄nque cogamur, uerba iuris proprie interpretāda sunt. Alioquin nulla posset expositio certa haberi; sed oīa ambigua essent, dum proprie vel improprie intelligi dubitaretur. Voti autē nomen, ut ex dictis, & ex suo proprio fine, ad quē inuentum est, patet, obligationē ad ea, quæ supererogationis sunt, proprie importat: nulla. n. est necessitas uotiuæ obligationis ad ea, ad quæ ex præcepto tenemur. Vnde applicatum ad materiam uenereā, dicendo uotum castitatis, obligationem ad abstinēdum a uenereis, quę licuissent, propria significatione insinuat. Quum ergo reseruatum apostolicæ sedi dicitur, proprie sumitur. Sic autē equiualere, imò idē esse q̄ uotum non nubendi, ostensum est. Relinquitur ergo quod utrumque apostolicæ sedi eadem ratione & reseruatione reseruatum est. Nec sit hic aliqua reseruationis ampliatio: nec uocabula extra communem usum doctorum trahuntur, quāuis uulgares loquantur.

Ad utranque autem rationem in oppositum simul dicitur, quod nihil aliud concludunt, nisi qđ votum castitatis large sumptum, & uotum nō nubendi, non æquialent simpliciter: quod (ut ex dictis patet) non cōtrariatur determinationi nostrę: qua diximus, quod uotum castitatis proprię, & uotum non nubendi, simpliciter æquialent: & qđ uotum castitatis, absolute loquendo, & uotum nō nubendi, quo ad dispensabilitatem uel indispensabilitatem æquialent. Mediolani, die 18. Decembris, 1500. In sancta Maria Gratiarum.

DE NOVITIIS.

QVAESTIO II.

Num emissurus professionis uotum possit absolute renuntiare propinquis hereditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

QVeritur, utrum emissurus professionis uotum, possit absolute renuntiare propinquis hæredi tatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

Et uidetur quod sic. Primo, qa unusquisque põt libere uti iure suo, etiam si inde alterius damnum sequatur. Ius autem renuntiandi competere constat alii nouitio, qui nondum adiit hæreditatem, potest igitur iure huiusmodi uti.

Præterea, Nullus tenetur constituere se debitorẽ alteri, nisi propter aliquam acceptionem, aut rem acceptam. Constat autem quod in hoc casu nouitius adhuc nullo modo concurrit ad aliquem acceptionis modum, nec res peruenit ad eum, quam uis sit in potentia proxima ad perueniendum ad ipsum: Et adeundo hereditatem infectam, constitueret se debitorem his, a quib. res iniustæ extortę sũt, ergo non tenetur ipsam acceptare.

Et confirmatur, quia hereditati grauatę debitis nouitius indubie posset renuntiare, & non se constituere debitorem, ergo hẽditate obnoxia multis restitutionibus idem poterit: neque enim magis ad hæc, quam ad illa tenetur, imo secundum quosdam solutio debitorũ ex mutuo vel emptione, &c. præcedit restitutionem male ablatorum.

Præterea, In professione religionis homo moritur mundo, ac per hoc debet abdicatis omnibus solicitudinibus seculi huius in nouitatem se vitę transferre. Constat autem quod restituendi in se onus suscipit, continget multa opus esse solicitudine reb. præsertim dubijs extantibus: tum uidendo, & examinando ratiocinia multa antiqua & difformia: tum in rerum venditione, ut possit ex prætio singulis satisfieri, tum in creditorum infinitorum inuestigatione, & alis quamplurimis, quæ cum religiosi animi quiete non stant.

Oportet ergo, si renuntiare non potest aut professum solicitari circa ea, quæ mũdi huius sunt, multo tempore aut paternam obligationem obicem sibi esse ad professionis holocaustum offerendum. Quorum utrunque uidetur inconueniens, quum B. Matthæus qui rapere solebat aliena, teste Beda, relictis omnibus secutus legatur Dominum, Lucę 5. sic quod ut gloss. dicit, etiam rationes incompositas dereliquit: ergo.

In oppositum est, quod ius naturæ expressum a Domino, Matt. 7. Quæcunque vultis vt faciant uobis homines, hæc eadem illis faciatis, inuiolabiliter seruandum est. Constat autem, quod ipse nouitius si esset in statu creditorum, a quibus res iniuste extortæ sunt, vellet regulata uoluntate sibi satisfieri a bene dispositis ad restituendum, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent restituere: ergo & ipse debet hoc facere aliis.

Respondeo Cum distinctione, & dico quatuor, primo, quod si propinqui, ad quos post renuntiationem perueniret hæreditas, sunt tales quod indubiè credantur restituturi, quando, quantum, quibus, & c. debetur, potest nouitius absolute renuntiare insinuando illis propinquis dubitationem, quã habet, & unde eam concepit, &c. Secundò, quod si propinqui prædicti sunt tales, quod indubie credãtur nunquam, aut quasi nunquam restituturi, non potest nouitius absolute renũtiare. Tertio, quod si propinqui medio modo se habent, s. qp dubitetur, an restituẽt uel ne, non põt nouitius absolute renũciare. Quarto, quod in his duobus ultimis casibus, & uniuersaliter in omnibus casibus extra primũ, tenetur nouitius sic prouidere, ut absque dubio credatur restitutio futura tempore debito, &c.

Ad quorum euidentiam aduertendum est, qp renuntiare hæreditati duo importat: unum explicite scilicet nolitionem hæreditatis, & alterum implicite, s. diuersionem hæreditatis ad alium, vel alios. Renuntiante enim aliquo, hæc duo semper se inseparabiliter comitantur, sic quod renuntians, directe hæreditatem nolle se fatetur, & ex hoc naturali necessitate sequitur, quod ad alterum hæreditas declinet.

Et si in renuntiationis quidem actu sola nolitio cõsideret hæreditatis, difficile & forte impossibile est, impedimentum aliquod afferre uetans talẽ nouitium a libera & absoluta renuntiatione: quoniam nec præcepta restitutionis ad hoc ipsum cogunt, quum ad ipsum adhuc se non extendant, qa nõ cõprehendit sub aliquo nouem generũ psonarum ad restitutionem obligatarum secundum Doctores in illis uersibus, iussio, consiliũ, &c. ut patet discurrẽti per singula, Nisi quis crederet, quod nolendo hæreditatem, fieret nõ obstans detẽtioni rei alienę, quã possit non renuntiando obstare: ac per hoc cõbnõxius fieret restitutioni. Sed hoc non vr necessarium quia, ut S. Tho. in 2.2.q.51.ar.7. ad tertium dicit, tuc solum non obstare obligat aliquem ad restitutionem, quando presupponit obligationem ad obstandum in eo, qui non obstat: in hoc autẽ nouitio nulla præsupponitur obligatio, sed quæritur an in eo sit. Nec apparet aliquod præceptum charitatis ad hoc obligans, sed (ut obiiciẽdo tactũ est) apparet op positum ex eo quod cuilibet licitũ est uti iure suo, & nullus omnino expers tam facti, q̃ rei tenet se inuoluere nouis q̃stionib. & obligationibus, vt alteri satisfiat. Si uero in renuntiationis actu consideret declinatio hæreditatis ad alium uel alios quamuis prima facie uideatur, qp quicqd hinc sequatur, ponderandũ non sit: eo quod renuntians nõ est autor talis diuersionis, nec intẽditeã, sed ordinatio cursu comitatur intẽtũ a renuntiante, s. nolitionem hæreditatis, diligenter tamẽ cõsideranti videri facilè põt declinationẽ istam esse, etsi nõ principaliter secundario tamen intentam à renunciante: quoniã scit principali suo intento annecti declinationem hæreditatis ad tales, & potest impedire connexionem talis declinationis, renuntiando alijs, vel modificãdo, &c. Attenta ergo in renuntiationis actu diuersimode hæreditatis ad tales propinquos, verificãdi habetur via per quatuor supradictas conclusiones. Quum enim huiusmodi hæreditatis declinatio ex uoluntate libera renuntiantis procedat, non vt casualis, sed ut per se secundo intentus effectus ut patet ex se & ex dictis & ex hac dependeat detẽtio aut restõ alieni æris hæreditati immixti, quoniam ex ista declinatione ius hæreditatis acquiritur, & dominiũ facti respectu æris alieni: et si ad auaros diuersio fit, perseuerabit detẽtio alieni. si uero ad bonos uiros fiet restõ, cõsequens est, quod talis diuersio debeat sic a renũtiante eius authoritate modificari, quatenus nullius ius ex illa violetur: alioquĩ ipse reatum iniustitiæ euadere nõ põt. Et cõfirmat quia renũtians, inquãtũ est autor talis diuersionis,

quanuis

quamuis implicite, positiue tamen disponit de hereditate infecta. Constat autem, quod ordinans & disponens de hæreditate infecta, immunem ab injustitia non se seruat nisi prudenter & fideliter disponat de ære alieno restituendo; nec protestatiõe aut renuntiatione aliqua excusari põt. Tenetur igitur hmõi nouitius ad sic prouidendum, ut restitutio fiat: alioquin vt mutus subtractione p̃cepti, ad quod tenetur in dispositione hæreditatis infectæ, ad restituendum ipse tenebitur. Nec refert in proposito, an certum aut dubium uerisimile sit de infectione hereditatis: quoniam quẽadmodũ disponens de hæreditate tenetur, quę constat aliena esse ordinare, vt omnino instituantur: sic tenetur de dubiis bonis ordinare, vt certitudo habeatur, etsi aliena comperiantur, reddantur; quia ad hoc tenetur ipse si hereditatem in se susciperet. Quia igit hmõi liberæ renuntiationi nihil obstat, nisi restitutio alieni quam ante professionem fieri nõ posset supponitur ob sui intricationẽ: consequens est qđ renuntiatio licita sit, si annexam habet debitã prouisionem restitutionis agendæ: siue hoc fit propter cognitam fidelitatem bonorum propinquorũ succedentium post liberam renũtiationem, ut prima cõclusio dixit: siue hoc fit propter multas cautelas & fideles executores electos, & alias hmõi circunstantias in modificata renuntiatione, vt quarta cõclusio proposuit. Et quia oppositorum eadem est disciplina, ex eisdem principiis patet illicitum esse absolute renuntiare, quando ex hoc scitur, aut dubitatur ad tales restitutio æris alieni deuoluenda, qbus exosa est restitutio: ut secunda & tertia conclusione dictum est. Nec est in dubium uertendũ, an fideliter restituent coheredes, qui pro portione sua infecta non curant satisfacere; voce etenim Domini dicitur Matt. 7. a fructibus eorũ cognoscetis eos.

Ad argumenta ergo in oppositum pro quanto inferre intendunt licitum esse absque distinctione aliqua absolute renuntiare, respondendum est.

Ad primum ergo dicitur, quod nouitio nõ cõpetit ius absolute & libere renuntiandi hæreditati infectæ in omni casu: sed tunc tantum quando ex tali renuntiatione hæreditas deuoluitur ad nõ detentores alieni, ut ex dictis patet.

Ad secundum dicitur, quod quum in renuntiatione interueniat dispositio quædam rei alienę hereditati immixtæ, nisi talis dispositio debitis circunstantiis fulta sit, damnificarentur ex hoc illi, qbus res debet restitui: ac per hoc acceptio quædã alienæ rei suboriretur in ipso renuntiante, obligans ipsum ad restitutionem: acceptionis siquidem nomine omnis damnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitorem se cõstituere, sed sic ordinare, vt satisfiat: non propter aliquã præcedentem acceptionem, sed ne in ipsa dispõne alienæ rei, acceptio interueniat. Ad confirmationẽ uerò dicitur, quod ideo grauamen debitorũ parui penditur, quia creditoribus consueuit etiã a detentoribus alieni satisfieri, & propter contractuũ cautiones, & propter suorum quinternorum fidẽ seruandam, & alia huiusmodi. Vnde si contingeret ex renuntiatione ad tales hæredes deuoluendam esse hæreditatem grauatã debitis, quos crederetur non soluturos, & propter potentiam, vel aliquid aliud non posse cogi (ut pluries contingit circa grauamẽ legatorum ad pias causas) eadem esset regula seruanda, quę circa restitutionem male ablatorũ dicta est.

Ad tertium dicendum, qđ nouitius perplexus non remanet in hoc casu: sed absoluere se absque multa difficultate potest ab huiusmodi solicitudinibus, etiam quando habet propinquos auaros adhibendo necessarias cautelas in renuntiatione. Qđ potest multipliciter fieri vel renuntiãdo aliis, quos nouit non detenturos alienum, uel renuntiando qdẽ auaris propinquis, sed substituẽdo alios hẽredes, nisi intra certum terminum sub certis iudicibus discussum sit, quid restituendum sit, & restitutum vel renuntiando quidem auaris propinquis, sed ordinando, quod hæreditarias ad eorum manus peruenire nullatenus possit quousque tales electi ab ipso renuntient, num inquisierint, examinauerint, iudicauerint & restituerint quicquid restituendum est. Et quoniam nemo militat propriis stipendiis, legare debet huiusmodi iudicibus & executoribus cõdignam & honorabilem mercedem, ut accendant ad fideliter cuncta paragenda. Et sic horum aliquo vel quouis alio modo recte disposita renuntiatione Christum nudum nudus sequi profitendo poterit. Matthæus enim non ante restitutionem pauperem Christũ pauper sequutus est, quum Zachæus Luce 19. legatur restitutionem pollicitus. Nec Euãgelista de vsu rerum simpliciter, sed de affectu quidem simpliciter: de vsu uero pro tũc dixit, Relictis omnibus sequutus est eum: nam postmodum conuiuium magnum fecit in domo sua sumptibus propriis: glossa quoque illa eodem est intelligenda modo. Mediolani, die vigesima nona Septembris, 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum per uotum quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.

QVæritur, utrum per uotum quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatę Virginis sit acquisitum ius illi ecclesię.

Et videtur quod sic. Primò, quia per promissionem acquiritur ius illi, cui fit promissio, vnde potest agere contra eum, qui promisit, si non seruauit promissum, sed in talibus votis fit promissio non soli Deo, sed etiam tali Ecclesiæ implicitè vel explicitè. ergo per tale votum acquiritur i' illi Ecclesiæ. Minor patet ex eo, quòd sic vouens intendit se obligare non solum ad offerendum Deo tale quid, sed ad offerendum tali Ecclesię vel imagini. Si dicatur, quod illa promissio non est acceptata à prælatis illius Ecclesię, & ideo non acquiritur illis ius. Contra hoc est: Tum quia est acceptata implicite: quoniam quemadmodum cõstat Deum acceptare promissionem sibi factam, ita ecclesiã. Tũ quia acceptatio non exigitur ad hoc quod acquiratur ius in huiusmodi: ut patet in legatis factis ecclesiis. Preterea, Si per tale uotũ non esset acquisitum ius ecclesiæ, non posset ecclesia ipsa agere contra uouentem: sed ecclesia agit cõtra non seruantes talia vota: vt patet extra de censibus, c. ex parte. & ab Inn. & ab Abba. ibi, & gloss. 12. q. 1. can. scimus. & Arch. ibi. Ergo.

In oppositum est Gulielmi, & Summæ pisanę sequacium que opinio.

Respondeo, Quidam tenent vel absque ratione aliqua, vel propter rationes adductas, quòd tali voto acquiritur ius illi ecclesiæ, cui res offerenda vouendo decreta est, & propterea talia uota esse incõmutabilia, ac per hoc mortaliter peccare commutantes huiusmodi uota. Alij verò oppositum sentiunt, dicentes hæc vota esse commutabilia, sicut cætera, quando. s. necessitas uel utilitas id exposcit. Et horũ, iudicio meo, opinio vera est, & cõformis

Theologorum antiquorum sententiæ. Vera quidē: quia cum ex uoto nulli ius aliquod acquiratur nisi ex obligatione uouentis: obligatio autem uouentis ex sola eius promissione oriatur, secundum q̄ in uoto inuenitur promissio, iudicanda est obligatio & iuris acquisitio. Cum autē in voto sint duo, scilicet promissio, & res promissa, & cōtingat qñque rem promissam vnam aliam promissionem esse (ut patet in voto professionis) necesse est duo esse genera votorum: quædam vna promissione contenta, quedam duplici promissione munita. Et vota quidem illa quæ vnicam tantum cōtinēt promissionē soli Deo cui promissio illa necessario fit, ius acquirunt, talia aūt sunt omnia vota, gbus Deo G tantum aliquid promittimus. Vota autem quę duplicem implicant promissionem, alteram ut materiam voti, alteram vt essentiam voti, duobus ius acquirunt, & creaturis illis quibus aliqua boni promissio fit, & creatori cui vouetur implenda promissio creaturis illis facta. Talia autē sunt uota, quibus sanctis aut prælatis aliquid pollicemur ut S. Th. in 2.2.q.78.artic.5.docuit. In eiusmodi siquidem votis, promisio obedientiæ prelato, tāquam quoddam supererogationis bonū est res promissa Deo, & materia voti, promisio autem, qua Deo, ad id nos seruandum obligamur, essentia voti est, & actus latriæ. Et quoniam promisio rationis actus H est, expectationem pariens in eo, cui fit promisio, non potest fieri nisi rationem habentibus: & cōsequenter nulla promisio sub voto cadere pōt, nisi quæ Creatori aut rōnali creaturæ fiat. Ac per hoc ex voto nulli pōt ius acquiri, nisi Creatori aut creaturæ rationali: sola enim promisio in uoto ius parit. Cum ergo in huiusmodi uotis, quæ fiunt alicui imagini Crucifixi aut beatæ Virginis, &c. nulli fiat promisio nisi Deo, & Sancto alicui, nulli cōsequēter acquiritur ius nisi Deo & sanctis. Eiusdem autē authoritatis est dispensare uel commutare promissiones factas Deo & suæ curię cælesti: cum non sit minor authoritas ecclesię in concernentibus celestem curiam, quam in spectantibus ad eius principem, nec aliqđ damnum ciuibus cœlestibus prouenire possit, quibus Deus ipse est omnia: uñ oīa I hmōi vota commutabilia sunt, habita rōne glorię illorum Sanctorum quibus promissum aliquid erat. Nec contēdat aliquis implicari in his votis promisionem prælatis illis ecclesiæ, ex eo quod res, quam vouens promittit offerre illi ecclesiæ, intelligitur prelatis ecclesiæ promissa. Hoc enim falsum esse ex eo constat, q̄ in huiusmodi votis locus in quo implendum est votum, non cadit sub uoto, vt persona, cui fit promisio, sed vt circunstantia rei promisse sicut tempus & quantitas, & alia hmōi. Nihil enim aliud huiusmodi uotis agitur, nisi qđ promittitur Deo talis res, tali tempore, & in tali loco offerenda. vbi patet nullam promisionem prælatis ecclesię esse materiam uoti, sed tantummodo rem talibus circunstantijs uestitam. Nec refert an tales circunstantię sint locus, tēpus, quantitas, &c. an sint personę humanæ. Si quis. n. uouerit nutritum se tales pauperes Christi vno die, quamuis teneatur hoc facere, potest tamē eius commutationem procurare & obtinere, sicut & aliorum supradictorum: quia personæ illæ non concurrunt in illo voto, vt quibus fit promisio aliqua, sed ut circūstantia eleemosynæ offerendę Deo vt dicit S. Thomas in 4. dist. 38. q. 1. ad quintum.

Nec oportet ī huiusmodi uotis obliquos nomi num casus ponderare; an .s. uouens dixerit secum. F Promitto Deo & beatæ Mariæ offerre cereum in tali Ecclesia, an dixerit, Promitto Deo & tibi beatę Mariæ talis Ecclesiæ offerre cereum, ut credatur p hanc diuersitatem in secundo casu acquiri ius illi ecclesiæ, quia imago illius ecclesiæ significatur ibi concurrere, ut persona, cui fit promissio. Hoc. n. friuolum esse ex duobus patet. Primò quia imagi nē vouens non alloquitur, nisi secūdum id quod repræsentat, s. beatam Virginem in cœlo regnātē, & cùm non promittat nisi ei, cui loquitur, ipsi soli promittitur: & si cætera cōcurrunt, ut circunstātiæ rei promissæ. Secundò quia omnia, quæ implicitè in voto inueniuntur infra voti limites, secundum voti rationem interpretāda sunt, nisi ex intentione vouētium aliud habeatur. uoti autem ratio Deo promissionem fieri exigit. Aliā aūt promissionē ut materiam habere tunc tm̄ promittitur, quando alicui creaturæ rationali promissio seruanda, uoto vel promissioni adiungitur, ut ex dictis patet. Constat autem ex intentione vouentium, qui non nisi vouere intendunt (quod promissionem supernæ curiæ creditur importare) q̄ omnia ut circunstantiæ rei promissæ intelligantur, & ex sola superna curia concurrit vt persona cui fit promissio.

Conformis autem Theologis opinio ista est: quia indistinctè cōmuniter Theologi scripserūt, omne uotum esse commutabile in uotū religionis. Constat autē id de quo est ius acquisitum alicui ecclesiæ: non posse commutari in uotum religionis. Non. n. satisfit pensioni debitæ ecclesiæ cathedrali, si debitor ingreditur religionem, nec ab obligatione soluendi legati, aut cōtractus, ingressus religionis absoluit. Nec acceptāda est cuiusdā glossa, dicentis hoc intelligi de uotis psonalibus, non aūt de votis realibus: voluntaria. n. est. Admirandum quippe est ualde, si restringendum dictū cōmune foret, cur eorum aliquis explicitè vel implicitè nō restrinxerit. Imò Richardus omnia ad realia uota extendi vult, unum tm̄ excipiens: s. de notabili subsidio Terræ Sanctæ: in quo Papā cōsulendum dicit. S. Thomas quoq; in secunda secūdæ, quæst. ult. expresse sentit quod obligatus uoto simplici religioni imperfectiori, teus fracti uoti non est, si perfectiorem religionē ingredit: qa in maiori claudit minus. Ex hoc apertè insinuāt, per totum nō esse acquisitum ius religioni illi imperfectiori: si enim acquisitum ius alteri religioni esset, nō posset absq; violatione uoti proprio motu aliā religionem perfectiorem ingredi: qm̄ in his, quæ alterius ius concernunt, locum non habet propositio dicens, qđ in maiori clauditur minus. Non. n. qui debet centū alicui ecclesiæ, si soluat cētū quinquaginta alteri ecclesiæ, vbi sanctius uiuitur, &c. absolutus est à debito. Si igitur ex uoto simplici non acquiritur religioni ius personæ uoto promissæ, cōsequēs est, q̄ nec aliarum rerū. Non acquiritur igitur ius aliqđ ecclesiæ ex eo q̄ aliquid ibi ad offerendum uouetur (siue ad ornatum, siue ad subsidium, siue ad quodcūque aliud commodum ecclesiæ spectet) tenetur tamen uouens implere quod uouit, & ibi offerre, ubi se oblaturum uouit; alioquin si absque dispensatione uel commutatione uotum integrè non seruaret, mortaliter peccaret.

Et per hæc patet responsio ad primum. Falsum est enim, quòd in his uotis fiat aliqua promissio prælati ecclesiæ, iam enim patet, quòd cum dupliciter promissio possit in uoto inueniri, scilicet,

cet formaliter & materialiter, de illa, que est essentia voti, constat quod creatori tantum fit: materia autem voti si promissio esse debet oportet qđ creaturæ rationali fiat. Et si indispensabilis aut incommutabilis, oportet quod fiat creaturæ rationali militantis ecclesiæ, cui ex commutatione damnū & præiudicium fieret: quod hic non accidere ex dictis liquet.

Ad secundum dicitur secundum Theologiam loquendo (ad quam spectat de votis tractare) quod ecclesiam posse agere contra uota huiusmodi non seruantes, potest dupliciter intelligi. Vno modo, vt ecclesia agat pro iure suo contra eum qui uouit: & sic nec iure probatur, nec rationi consonat, quod agere possit: quia nulla sibi pollicitatione facta, nullum sibi exigendi ius congruit. Ex Decretali siquidem illa hoc non habetur; quoniam ibi agitur cōtra eos, qui iam antiqua obseruatiōe se debitores Ecclesiæ constituerunt ex uotis emissis: concurrit que ibi obligatio uotiua quasi per accidens: ex qua cunque siquidem causa longis temporibus continue persoluissent certam frumenti mensuram, eadem qō emergisset. Authoritas autem Innocentii, Abbatis, Archidiaconi & glo. non est maior rōnibus super quibus fundantur quas constat non concludere acquisitum esse ius ecclesiæ alicui. Innocētius enim opinans monasterium posse agere cōtra eum, qui vouit ingredi illud: fundat se super hoc, q uotum obligatorium. Ex hoc autem non sequitur, quod illud possit agere: sed ille cui promissio facta est, Deus scilicet. Abbas uero super uerbis illius Decretalis: ſ. Cogendi, Exigenda. Sed ex his nihil habetur ad propositum: quia, ut patet, textus loquitur quando ecclesiæ erat ius acquisitum ex ipsa uouentium antiqua obseruatione. Glossa uerò illa, quia uniuersaliter, absolute & imperialiter loqtur, dicens, quod ex nulla pollicitatione potest qs conueniri, nihil obstat. Quamuis super nulla rōne fundatur, si ad hoc adducatur propositum. Archidiaconus uerò prędicta sequitur. Posset quoque & forte melius dici, quod doctores isti licet dicant, q ecclesia possit agere; non tamē iō, quia habeat ius acquisitum, sed potius propter obligationem uouentium; vt patet ex rōnibus suis. Alio modo contingit ecclesiam agere, vt vices Dei gerit, cui est facta promissio. Et hoc modo Episcopus quidem ex officio agere potest contra non seruantes talia uota: aliæ uerò ecclesiastice personæ possunt indirecte agere, suggerendo in fauorem diuini cultus. ut ga hoc medium est inter posse conueniri ab ecclesia, vt illi dicebant, & non posse conueniri, ut alii sentiebant: ideo non est mirum, si diuersa senserunt: ad medium enim ex extremis uenitur. Mantuæ, die 13. Martii. 1500.

TRACTATVS DVODECIMVS
De maleficiis, cuius est unica quæstio.

QVAESTIO I.

Num liceat maleficium soluere opera malefici ad hoc parati utendo.

QVæritur utrum liceat maleficium soluere opera malefici ad hoc parati utendo.

Et uidetur quod sic. Quia necessitate exigente, licet uti iniquitate alterius ad commodum proprium ut patet in petēte mutuum ab usurario. Sed hic nihil aliud interuenit, nisi uti iniquitate alterius parati, &c. ergo est licitum. Et confirmatur: quia nō minus malum est iurare per idola; quàm simplex maleficium, sed secundum Aug. ad Publicolam, licitum est uti iuramento alterius per idola in pacis fœdere componendo: ergo licitum quoque erit necessitate vrgente uti maleficio alterius.

In oppositum est cōis sententia Theologorum.

Respondeo, quamuis præsumptuosa quædā ac temeraria opinio senserit licitum esse non inducere ad maleficiū faciendū: sed necessitate extante vti iniquitate parati ad maleficiū faciendum pp rōnē supradictam: indubiè tñ ab oībus fidelibus opposi tū tenendū est. Tum pp diuinum pceptū promulgatum Leuit. 19. & 20. & Deut. 18. Prohibetur siquidem in his locis recursus ad magos ariolos, diuinos, &c. Constat aūt q tales sunt parati ad hmōi sacrilegia & hoīes, ut plurimum necessitate aliqua consueuerunt declinare ad eos. Authoritate ergo diuina dānantur recurrentes ad eos, qui parati sūt maleficia agere, & mortis pœna puniēdi dñr & abominabiles Dño. Illicitum est igitur uti iniquitate sortilegorum maleficorum hmōi ad suum cōmodum, quacunque id necessitate, voluntarie tamen fiat. Tum propter rationem.

Ad cuius euidentiam sciendum est, non semper licere vti iniquitate alterius parati ad peccandum, sed tunc solum qñ pōt hoc fieri absque participatione in crimine: qñ autem hoc contingat, hic sumendum est. Duo sunt genera operum, quæ male exerceri possunt a paratis ad peccandum. Quędā sunt, quę deformitatem peccati habent necessariò annexam: sic q ab hic non possunt, etiam si uellēt, absque peccato fieri, vt patet de meretricio actu. Quædam verò sunt, quæ fm se bona uel non mala sunt, quę tñ ex uoluntate operantium sp habēt annexum peccatum: vt patet de mutuo vsurarii: mutuare.n. non exigit peccatum, sed vsurarius paratus est annectere sp mutuo usuræ uitium. Ex hoc autē sequitur alia dria, q primos actus nullus pōt petere aut cōsentire, vt ab alio fiat, quia sunt fm se mali: & Ro. 1. dicitur. Digni sunt mote non solum qui talia agunt, sed ēt qui consentiunt facientibus. Secundi uero generis actus licite potest quis petere, & eis consentire: qñ deformitatem peccati non ex se trahunt: sed uoluntatem alterius adiunctam sustinent. Ex hoc autem sequitur tertia differentia, q. ſ. in primis actibus non licet uti iniquitate alterius, quia hoc fieri nō potest absque propria. In secundis verò licite potest quis uti iniquitate parati ad hoc: quia ipse, petit actum bonum, puta mutuū, sed ille adiungit iniquitatem sibiipsi.

Duobus quoque modis contingit maleficium a maleficiis solui. Primo, per simplicem dissolutionē seu destructionem maleficii prius facti: puta dissoluendo ligaturam capillorum cum aunulo ligneo, &c. Et hoc absque dubio licitū est, nec est opus malefici, vt maleficus est, sed hominis scientis impedimētum boni proximi sui. Quoniam hic nulla euenit demonum inuocatio, sed sola dissolutio signi, quo durante Diabolus statuerat malum cōseruare alterius. Scdo, per inuocationē dęmonum, seu aliud maleficium. Et hoc est absque dubio peccatū mortale: & est opus malefici, inquantum malefic. Et ga tale opus non ex voluntate malefici, sed ex necessitate deformitatem peccati sibi coniungit, iō non solum agentes, sed petentes & consentientes, peccato se subiiciūt. Et ideo quamuis liceat debita prudentia adhibita, ire ad maleficū, & rogare

ut factũ maleficium destruat simplici dissolutio- F
ne non tamen licet ire ad eum, petendo ut alio ma
leficio aut inuocatione dæmonum primum de-
struat. Nec ẽt licet absolutè ire ad maleficum, & ab
solute petere, ut succurrat maleficiato. Tũ quia ma-
lefici opus, ut sic petitur, quando absolute petitur,
sicut cum quilibet alius artifex exposcitur. Tũ quia
particulare opus necesse est petere, & non uagè re-
linquere arbitrio viri diabolici petitionẽ propriã.

Et per hæc patere potest responsio ad obiecta. Tunc enim tantum licet uti iniquitate alterius ad proprium commodum, &c. quãdo petens petit actum bonum, vel non malum, sic ꝙ potest a rogato fieri absque peccato: quemadmodum contingit G
& in acceptione mutui sub usuris, & in postulatione pacti pacis cum infidelibus. Ille enim petit mutuum, quod potest gratis concedi: & hic petit fed⁹ pacis, quod potest ab illis principibus fieri, & stabiliri absque peccato, ueniendo ad fidem, & iurando per uerum Deum quamuis sciatur, neutrum id uelle facere absque peccato, quia parati sunt ex bonis petitis sumere occasionem peccandi. Sed a maleficis id qđ petitur, fieri non põt absque peccato: qm̃ subuentio dęmoniaca petitur necessario ab his, qui non possunt aliter subuenire, quàm per dæmonũ inuocationem. Mediolani die 16. Martii, 1500.

TRACTATVS DECIMVSTERTIVS, De Spasmo beatæ virginis Mariæ, cuius est vnica quæstio. H

QVAESTIO I.

Num quod de spasmo glorioſissimæ Virginis Mariæ matris Dei dicitur, sit canonicum.

SVpplicantibus quibusdã, indulgentiamque petentibus in festo spasmi beatæ Marię, & eius octauis, quod celebratur a dominica in passione usque ad dominicam palmarum inclusiue, iussum est, ut ego consulerem, si id, quod dicitur de spasmo sit canonicum, cui præcepto pro eo ac debui consestim obtemperans: quid mihi videtur, & qua rõne, scribere curaui, quatuor dicturus. Primo quid intelligatur rõne spasmi beatæ Mariæ. Secundò, si illud fuit spmasmus proprie dictus. Tertio, si fuit spasm⁹ vulgariter. Quarto respondebitur directe quæsito. I

Quo ad primum, cum Saluator noster tempore passionis exiuit a domo Pilati in Caluariæ locum, baiulans sibi crucem (ut dicitur Ioan. 19. & tres alii euangelistæ, ut patet Matt. 27. & Marci 15. & Lucæ 23.) narrant Simonem quẽdam Cyrenensem angariatum, ut portaret crucem Domini, euidenter elicitur qđ Saluator noster adeo debilitatus erat qđ crucem solus toto itinere portare nequit. Sed præter hæc, quæ ex euangelio habentur, scriptum inuenimus, non tamen authentice, quod Saluator noster ante angariatum Simonem, sub cruce cecidit. & quod beata virgo mater eius compatiens, etiam cecidit spasmata, & quod ad perpetuam memoriã ædificata est ecclesia ibi uocata sancta Maria de spasmo. Festum igitur spasmi beatæ Mariæ significat festum illius tristitiæ in illo casu habitæ, & tantæ assertæ, quod fuerit spasmus. Hæc de primo. K

Quo ad secundum, Spasmi nomẽ dupliciter sumitur. Vno modo proprie, ut sumitur a Physicis. Alio modo uulgariter, ut communiter idiotæ consueuerunt dicere, aliquem cecidisse in spasmo, Pri⁹ ergo de spasmo proprie dicto uideamus, si in beata uirgine fuit. Videtur enim quòd in ea fuit uel esse potuit: quia posita causa, ponitur effectus: sed excellens dolor quandoque est causa spasmi secundum Auic. in tract. de Spasmo. igitur cum dolor Christi beatæ virgini fuerit maximus: ut patet p Damascenum in li. 3. dicente, ꝙ dolores, quos mater domini euitauit in partu, passa est in passione filii: tunc enim impletum est illud Simeonis, Lucæ 2. Et tuã ipsius animam pertransibit gladius: ergo potuit cãre spasmum proprie dictum. Sed si diligentius consideretur, neque literæ, neque rationi hoc cõsonat. Dissonat quidem rationi Beatam Virginem ægritudinem aliquam passam fuisse. Tum quia similis debeat credi filio per oĩa, quantũ fas est: de filio aũt testatur Chrysostomus, quod non fuit conueniẽs ipsum aliquo morbo languescere. Tum quia hoc prẽstitum videtur Ioanni Euangelistæ, dicente Hieronymo in prologo Euangelii Ioannis, quod positus est ad patres nr̃os tã extraneus a dolore mortis, quàm a correptione carnis inuenitur alienus: spasmum autem propriè constat esset morbum cõtrahentem neruos: non igitur conuenit ipsum assere re in beata Virgine. Dissonat quoque a litera euangelij: nam Ioan. 19. dr̃, quod beata Virgo stabat iuxta crucem: & si spasmum (id est neruorum tam diram contractionem) in itinere passa est, quomodo tam cito liberata ad crucẽ uenit, nec sedet, sed stat, presertim nõ subtracta, sed potius crescente cã doloris spasmẽtis? Nec curẽdum est ad miracula, sed quod verisimile ac rationi consonum dicendum. Nec large putes Euangelistam dicere stantem, quasi dixisset manentem. Tum quia euangelista replicat, subdens: cum vidisset Iesus matrem & discipulum stantem. Tum quia consuetudo literę euangelistæ est quando rem gestam narrat, proprietatem situs designare: vt patet Ioannis primo de Ioanne Baptista, Stabat Ioannes, &c. & Io. 4. Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem. hora autẽ erat quasi sexta, &c. & Luc. 18. Duo homines ascenderunt in tẽplum, vt orarent, unus Pharisęus & alter Publicanus. Pharisęus stans hęc apud se orabat, &c. & infra. Et publicanus à lõge stans: & infra. Stãs autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et nisi nomina propriè interpretemur, oĩa confusa erunt, vt philosophus docet in 4. Met. Tenẽdum igitur indubie mihi videtur, quod nec neruorũ cõtractio, nec morbus alius in beata Virgine fuerit. Et quanuis dolor ingens spasmum cãre possit, non tamen necessariò causat. potest enim & non causare spasmum: vt patet in saluatore nostro: cui⁹ dolor fuit maximus absque spasmo. Hæc de secundo.

Quo ad tertium: quia nominibus est vtendum, vt plures vtũtur secundum Philosophum, 2. Topi. non inconuenit etiam de spasmo, vt vulgus loquitur, tractare. Dicitur igitur vulgò spasmatus aliquis cediſſe cum præ doloris magnitudine syncopem seu extasim patiens cadit: occurritur enim tunc ad sustinendum, & aqua in vultum aspergitur. Et iuxta hunc sensum, crediderim ego dici beatæ Marię spasmum. Huiusmodi autem doloris modum in beata Virgine fuisse ex magnitudine suæ tristitiæ credi potest. Sed reuera neque illo modo spasmus in beata Virgine fuit: cũ. n. fuerit gratia plena, Luc. 1. oportet corporales defectus de ea negare, qui plenitudinem perfectionemque gratiæ impediũt. Cõstat aũt qđ dolor extra se personã faciens: exercitiũ rõnis impedit pro tunc erat tẽpus maximè actuali ter ſm rationem considerandi passionem Christi.

Igitur

Igitur huiusmodi dolor gratię perfectionem secundum actualem cōsiderationem rationis turbasset, quod est valde inconueniens, non fuit igitur huiusmodi casus in beata Virgine. Et confirmatur, quia gratius erat Deo, quod beata Virgo compateretur ei secundum rationem, quam secundum partem sensitiuam, quia illa pars est nobilior, & pprie meritoria, & per se grata. Oportuit ergo, ut dolor beatæ Virginis ita esset summus, quod tamen pars sensitiua regularetur, & subderetur rationi eius uigilanti. stante autem rationis exercitio, ac dominio actuali super partem inferiorem non accidit dolor extra se faciens personam & casum. Quare spasmus uulgariter dictus longe a beata virgine uidetur fuisse. Hæc de tertio.

Quo ad quartum ex supradictis motus, dico ad quæsitum id, quod de spasmo dicitur, non esse canonicum multipliciter. Tum quoad radicem, quia non est authentica. Tum quo ad veritatem significatam per nomen: quia Spasmi nomen nec propie propter dignitatem corporis, neque vulgariter sūptum propter dignitatem animæ uerificatur. Tum quo ad tempus, quia vestigiis sanctorum Patrum in hærendo Dominica in Passione, & Dominica in Ramis palmarum etiam si festum Annuntiationis beatę Virginis cuenit, non celebratur, sed transfertur: sunt enim priuilegiatæ Dominicæ illæ. Et tamen isti non quandoque, sed perpetuo, præfatis dieb. uolunt noua festa celebrare, & consequenter antiqua delere. Octauæ quoque si iuges illo tempore permittuntur, Missæ Quadragesimales, aliaque uetusta officia cessare possunt. Accedit ad hæc, quòd cœna Domini sacramenta corporis & sanguinis Christi instituta nascantur, & Ecclesia tamen transtulit festum corporis Christi in aliud tempus, quoniam circa corporis Christi uenerationem illo tempore occupata, distrahi in alia quamuis bona non debet. Vnde si festum doloris beatæ Virginis celebrandū est, in aliud iudicio meo, tempus & nomen mutandum est. Hæc sunt reuerendissime domine, quæ mihi uisa sunt in re hac dicenda. Apostolicæ tamen sedis censuræ omnia submitto. Romæ, die 17. Iulii 1506.

Secundi Tomi opusculorum Thomæ de uio Caietani, Cardinalis sancti Xysti, Finis.

TOMVS TERTIVS
OPVSCVLORVM THOMAE DE VIO CAIETANI, S. R. E. CARDINALIS DIGNISSIMI TITVLI SANCTI XYSTI, CVIVS SVNT QVINDECIM VTILISSIMI TRACTATVS.

SVMMARIVM.

1 *De ui cultus diuini & orationis efficacia.*
2 *De unione verbi cum natura humana.*
3 *De causa & origine mali, & cur homines plura & maiora mala inuaserint magis quàm cætera animalia.*
4 *De immortalitate animarum.*
5 *De modo quo animæ patiuntur ab igno corporeo, & de corporum cruciatu.*
6 *De ecclesia & Synodorum differentia.*

TRACTATVS PRIMVS in sex orationes diuisus.

ORATIO PRIMA.

De ui cultus diuini, & orationis efficacia, coram Alexandro sexto Pont. max. Dominic. Prima Aduentus. Anno salutis, 1508. habita.

RESpicite & leuate capita uestra. Luc. 21. cap. Ingenii mei vires mensus S. ac B. pater, mihi ipsi satis esse ad dicendum coram maiestate tua, pollicitus non sum: Noui siquidē quanta mentis acie, quanta orandi arte, & consuetudine, quanta disciplinarum omnium ubertate opus sit, ut in hoc celeberrimo orbis Senatu dignus quis ad orādum habeatur. Nec adduci potui, ut mea huc sponte conscenderem, sed malo parendo tanto me discrimini credere quàm minus auscultando in tuto silentii portu me commorari: præsertim quòd non aduentitium, sed proprio annexum officio munus explendum est. Verum quia etiam ignorantibus quid agere debeamus, hoc supereſt refugii, ut oculos nostros ad Patrem luminum dirigamus, eius opē quo uberius impetremus, reginam cœli una, precor adcamus. Aue Maria, &c.

EXcitaturus Torpentium corda fidelium Dominus ac Redemptor noster prodigia illa tremenda commemorauit, quibus vniuersus cō quatietur orbis: & ubi cunctorum animos insenti pauore soluendos respexit, tremefactis discipulis, orationis protinus patefecit auxilium. Respicite, inquit, mentis procul dubio lumine, ad quam maxime spectat oratio, & leuate capita uestra, intellectū & affectum ad superiora erigite: his namque partibus suis, duabus ueluti librata alis, tribunal Altissimi mens petit humana, cuius nimirum ascensum proprie orationem appellamus. Ea de re a Dominicæ exhortationis instituto nequaquam diuertens, de vi orationis aliquid in medium afferendum cēsui quod & tanto consensu indignum non sit: & mentis utranque partem uel mediocriter oblectet.

Apud maiores nostros, eosdem studiosissimos viros, non negligenda illa ambiguitas quę excitata iampridem fuit: quis uotorum mortalium precum ue ad Deum proprius fructus sit, quorsum orationes, obsecrationes, cœremoniæ, sacrificia, omnisque Dei optimi maximi cultus.

Epicurei siquidem, Stoici, peripateticorumque nonnulli (diuerso quamuis calle) contra Deum hominumque commercia progressi sunt: in eam tamen sententiam conuenere, ut eorum, qui diuinis rebus operam dant, spem omnem deludant: frustrari namque exectationem lacrymarum, oblationum, uenerationum, & id genus humanorū officiorum omnium asseuerant. Aegyptii uero, supplicationibus, processionibus, reliquoue diuinarū

rerum

rèrum cultui eam tribuere poteſtatem, quo ipſum rectorem mouere, atque in alterutram partem flectere poſſe crediderint. Chriſtiana autem religione Spirituſſancti uirtute fundata, & ſplendore pariter illuſtrata, orationum effectus tam pulchre moderata eſt, ut neque diuinæ prouidentiæ quippiam ademptum autumet, neque mobilem eā quo uis pacto fateatur. Quocirca pro huius tantæ difficultatis ueritate diſputanda, prouinciam ſuſcipiēs, primum quod oratio in numero cauſarum, deinde quod in effectiuarum ordine, demum quòd in ſuprema earum ſede locanda ſit, differere conſtituí.

Omnipotens Deus etſi ſolus quæcunque facta infectaue ſimul non impleant, efficere poteſt, quēadmodum tamen diffundendæ bonitatis ſuæ gratiæ, res omnes, quæcunque ſint, exiſtentia donauit: ita res ferè cunctas omni relegata inuidia ad ſuprema deitatis participationem aſciuit, dum agendi eis uirtutes liberali largitione conceſſit & tanto fœdere ſecundas ſibi cauſas deuinxit, ut nec illius immenſitas quantulamcunque efficaciam abſorbendo conſumeret, aut præueniēdo impediret, nec harum interuentus, illius ad ultima quæque aditum obſtrueret. Illapſus.n. quidā diuini nominis adeo intimè fit, ut cœlum ac terras campoſque liquentes, Lucentemq; globum Lunæ, Titaniaque aſtra, Spiritus intus alat, totamque infuſa per artus, Mens agitet molem, & magno ſe corpore fundat. Diſtribuit quoque ea lege totam agētium ſeriem in tres ordines (corruptibilium, cœleſtium & immaterialium,) ut & inferior ſuperiori obtemperet, atque extra qn potius ſupra oēs, ipſe toti⁹ orbis princeps moderator præſideat, neque.n. fas eſt aliis primam connumerare cām, quaſi partis cuiuſdam naturam locum teneat: qñ totius bonitatis fons origo cuſtodia, conſummatioque ſola ipſa exiſtit. Quamobrē p̄clare Ariſtoteles gloriоſum Deum ſummum bonum uniuerſi, nō in ipſo clauſum, ſed extra ipſum tradidit. Nec ipſius ſola natura, cuiuſcumque naturalis ordinis legibus eſt abſoluta, verum diuinas ēt quaſdam participationes fatemur exemptas. Credimus modum quēdam rerum eſſe, quas etſi impartiri pleriſque intellectu p̄ditis nō ambigimus, cōnaturales tñ alicui nulla authoritate fieri poſſe p̄dicamus, docemus, demōſtramus, ſunt autem gratia, charitas, lumē gloriæ, & id genus multa. Quæ idcirco ſup̄ omnem eleuantur naturā & creaturam, & quæ creari poſſet, quia diuinum aſſequuntur ordinē, ueluti deitatis (ſi fas eſt dicere) proprietates. Eodem quippe naturę uinculo, quo ultimæ præparationes cōſequenteſque uires propriis connexæ ſūt formis, & partem eſſe oportet naturæ & comitum communicationem, eodem inquam uinculo, quę memorauimus, excellentiſſimæ illi naturæ coniunguntur diuinæ, nec minus uis omnis ſeipſam excedens illius fieri conſors poteſt eſſentiæ, quam rerū harum fiat participatio inſignis, nec deitatis capax eſſe quiſquam magis pōt, quā earundem perfuſiōe red datur. Has itaque creaturarum eminentiſſimas qualitates naturalium cauſarum ordines tranſcendere ea fatendum eſt rōne, ut inter cauſas ſecundas annumeratæ, primatum obtineant. Vniuerſo itaq; agentium principiorum ambitu, quo diſſeruimus mō diſpoſito, quē promiſimus orationum cauſandi uim, diuerſos cauſarum gradus inueſtigando perſcrutemur. Familiaribus quidem nobis rerum principiis producendum ſi quis eſt, calore reſolui, frigore comprimi, humido fluere, ariditate ſiſti, raritate extendi, denſitate conſtringi, affectionibus reliquis ſubijci, fluxa atque oppreſſa pugnantium inter ſe virtus exigit. Mēs autem, cuius orare proprium eſt, quātum hęc aſpernetur, his præſtet, horum infra ſe ſubiecerit poteſtatem, nec illos quidē latet, quibus Philoſophia, ſenſuum, quoque opere ab his libera eſſe monſtrauit, ſed quibus in ſemetipſis vel hoc aduertere datum eſt, quod immutati cōtemplemur. Paulò ſuperius artium genus, organorum ſeries ſecreto vehit nexu: hiſque ademptis otioſi redduntur opifices. At qui optimam elegerint Mariæ partem, exterioribus ſeſe negantes, publicas priuataſque actiones ſolicitudineſque recuſant. Bonorum deinde officiorum virtutis, morū, totiuſque animi ornatus, q̄ indita à natura ſemina ſunt intra ſingulos quoſq; continentur: neque fieri pōt, vt altero voluptates à ſe abdicante, per ſimoniam ſectante, ira moderāte timorem depellente, ius vnicuique reddente, diſciplinæ cuiuſuis operam dāte, mentēque quōlibet excolente, continēs, temperatus, manſuētus, fortis, iuſtus doctuſve efficiatur. Diuinarum verò obſecrationum vis, in auguſto orantis angulo non arctatur, ſed ad extrema quæque diffunditur, omnia perluſtrat cunctorum fines attingit, penetrat, pertrāſit. Sydera quoq; poteſtas quintæ itegratur eſſentię à terminis aſtrorū, curſu, luce, occulto ve influxu perficitur. Supplicationes verò ſacras cœleſtis naturæ, motus, luminis influxuſque expertes vtroque patet eſſe mō: agere .n. noſtro iſthęc cęleſtiū more nemo (niſi deſipiat) credit. Agi autem ſuperiorum corporū afflatu opinantes intellectiuam animę portionem (vt princeps Phyſicorum ait) à ſenſitiua ſeparare neſcierunt. Intelligentiæ denique (quas Angelos appellamus) aut abſque orbis motu efficere poſſunt nihil, aut certè ſolis localibus (vt Theologis placuit) præſunt mutationibus. At precibus puro de pectore emanātibus hominum ſubdi omnia, obſequi, ſubterfugereque nihil earum imperiū, veritas teſtatur. Quic quid orantes petitis, credite inquit, quia accipietis, & eueniet vobis. Quapropter ſi naturales, facti uę, actiuę, cęleſtes ſpirituales ſque, cauſæ noſtrarum intra ſe non cladunt orationum potentiam, ſoluſque ſupernaturalium diuinarumque ordo ſuperſit, in hoc rerum faſtigio humanorum precum ſit cauſæ ſunt, reponendam eſſe dignitatem mentem que quis non videt? Verum cùm alt iſſima ſit iſta hæc rerum ſeries, Creatorique ſoli cognata, fieri quo pacto poteſt, ut obſeruantiæ huiuſmodi (humana quidem facta) noſtro ſubditæ arbitrio, in tā excelſo rerum cacumine locāde credātur, Incredibile autem diſſonumque ne cuipiam hoc eſſe uideatur, humana uota bifariam perſpicienda ſunt, ut hominis nuda opera atque iterum ut cęleſtis gratiæ afflatu decorata. Noſtra ſi conſpecta fuerit, cōgenitam boni cupiditatem ad bene beateque uiuendi facultatem prę ſe ferunt, & veluti ſemina terrę commēdata, Sole, imbre, rore, cultuque reliquo pullulant, creſcunt, floreſcūt atque fructificāt, non ſecus latens in homine ſpiritus, frequenti officio, diſciplina, ſtudio, diligentiaque ex cultus quicquid virtutis exculpi poteſt, proferet, fouebit, alet, atque perficiet.

Et quia natura ſuperuacanea abhorret, nec ratio ſuadet alterius opem quærere vbi porſis ipſe perficere, nulla ad huc ſupplicandi neceſsitas, nulla tot precum vtilitas apparet. Quo fit, vt poſthabendi penitus non ſint magno excellentique ingenio præditi Philoſophi, ſi ad uulgares compeſcendas inſolētias, ad effrænē moderādā audaciā, ad bonos in-

inſerendos mores, cultum iſthunc adhibendum tradiderunt. Inſitas ſcrutari vires, ſingularem dehominis ſalute clementiſſimi Dei ſolicitudinẽ, ex qua noſtrarũ petitionum oritur efficacia, promiſſamque ęternæ uitę beatitudinẽ, quæ eiſdẽ fructũ pbet, ignorarunt: abſconditenim hæc Deus pater arcana a ſapientibus & prudentibus huius ſeculi, quæ ſuis erat paruulis quandoque reuelaturus. Ornata autem humana mens gratia, fide, ſpe, charitate, cæteriſque perfuſa cœleſtibus habitibus: primæ ſummæque bonitatis amore rapitur, illius intuitũ concupiſcit, inhiat, anhelat. Et quia oculus non uidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non aſcendit, quod prępara uit Deus diligentibus ſe, & non modo debilis, infirmus, deficiens omnium hominum & Angelorum conatus, verum etiam nullus fore comprobatur, hinc potentiſſimi Dei inuocanda eſt manus, hinc implorandum auxilium, hinc expetendus ducatus, hinc miris quidem ueris tamẽ modis & immoto conſilio diuina exoratur clementia & orationum noſtrarum non petit efficacia. Quemadmodum enim generi animantium inanimatarumque rerum omnium eſt a natura tributus appetitus quidam inquirendi boni: id tamen aſſequi nequaquam poteſt, niſi ſecretis abhibitis adminiculis ab eo qui operatur omnia in omnibus, eiuſque ducatur: ita ſane concitata in nobis per Spiritum ſanctum ſummi boni deſideria, expletum iri humili intercedente poſtulatione congruit. Expoſcit nãque diuinitatis perſpecta lex ab optimo omnia nedum prona ad bonum fieri, ſed opem ſortiri, quaſeſe ad id diuerſo ferant gradu: ſi enim effuſa diuinæ bonitatis quantulacunque ſimilitudo res omnes conſtituens, atque decorans ſecum affert, niſi contingens quidpiam præpediat innati cuiuſque appetitus finem uoluptatemque naturæ, quanto magis impreſſa ſanctiſſimę Trinitatis imago ineffabili gratiæ ſplendorem coruſcans conferet, ut quẽ a facie Domini concepimus, & parturiuimus Spiritum ſalutis, propriis nexibus quandoque paria mus. Commonentis præterea officium eſt, ſi quos ad optandum, aggrediendũ, agendunque impulerit eorundem electione, aggreſſu, actione vti, cœpta que, quo ad eius fieri poteſt, perficere, propterea quidem qua ratione mouentur ſingula, eadem & quieſcunt. Natura etenim lata, natura aſſequuntur, natura manent, vi autẽ expulſa ui trahuntur vique obſiſtunt. Fecit autem ſapientiſſimus Deus nos ad ſe, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in ſe. Scimus namque, quod omnis creatura ingemiſcit, & parturit, & intra noſmetipſos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis noſtri. Suum igitur erit pios, quos inſeruit affectus, quibus ad eum ſuſpiramus, quos petẽdo accedimus. non excludere ſed admittere, fouere, beare. Cur rationalis creaturæ ſublimitas ſcribiſ, prædicatur, extollitur, ut diuinæ naturæ conſortes ut filii Dei nominemur & ſimus, ſi Dei cooperatores non ſumus? Si ad capeſſendum paratum nobis ab origine mundi æternitatis regnum opera nra efficiunt nihil, miſerabiliores profecto non modo nationibus, ſed uiliſſimis etiam quibuſque rebus ſi lii Dei ſunt, ſi reliquorum formæ, actiones & fines paritate congaudent: eis verò acceptæ naturę ad qętem obtinendam omnis actio ſubtracta ſit. Quorſum diuinę amicitiæ munus humano collatum eſt generi, ſi amicorum iura ſeruare non poſſunt? ſi cuiuſque hominis apud Deum nulla eſt authoritas? ſi quod optat quis optimum, ſi æqua eſt petentis atque non petentis conditio, & par vtriuſque facultas? Preſtarem nempe obſecrantem non id infert, vt aliquid velit aut malit immutabilis Deus: ſed vt opera noſtra fiat, quod aliàs factum non fuiſſet, ſed vt accommode cauſæ efficiẽdis adhibeantur rebus. Secundarum quippe cauſarum leges non norunt, nõ ideo negant vanas eſſe, quod ſummi opicis potentiam augeant aut voluntatem mutent: ſed quia ſtatus ordo ſeruatur ga effectus cognatus etiam habent cauſas, quia à ſummo bono deſcendunt conſono gradu rerum perfectiones. Ita nanque ſapientia attingit à fine vſq; ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Proĩ de quæ ſeruorum Dei paupertatem, cælibatum, ſeruitutem, ieiunia, vigilias, ſolitudinem, orationes, cæteroſque ſupernæ vitæ gratia ſuſceptos labores deſcipiunt, & cãre nihil contendunt, detendat una eſſe ſingula hominum ſtudia, accuſent auidos agricolas, arguant ſolicitos negotiatores, milites, omnium, artium opifices, & varijs literarum diſciplinis opera dantes, damnent ipſam denique naturam, quæ ſicut ad vitæ ſtatus glorięque commoda poſſidenda, laborãdum eſſe ſuggerit, ſi ad felicitatem habendam orãdum eſſe docuit fidelisſimo naturæ, teſtimonio, omnium nationum omniũ, prſus ſeculorum ritu comprobãte, neque enim vel noua vel ſingularis obſecrationum eſt religio, ſed ętate, tẽpora, quitateſque ſi recenſeas, vetuſtiſſimã hãc obſeruationem toroque orbe terrrarum diffuſam, tametſi diuerſo cultu, ſemper inuenies. quod autem indeficiens apud omnes perſeuerat, à natura inditum, aut immobiliori aliqua cã inſtitutum eſſe, omnium philoſophãtium ſchola confirmat. Non vana itaque nec parua poteſtate donati ſum⁹, quando interpellandæ nobis diuinæ maieſtatis facultas conceſſa eſt, quãdo noſtrę orationes, noſtri exempli efficiuntur cauſæ deſiderij, hoc de primo quidem diuiſionis membro diximus.

Deinceps vt erat propoſitum, ad quod genus cãrum referenda ſit oratio, paucioribus abſoluamus. Quamuis P. B. arguta dicta, quæ diſſerui mus, ſcioli plerique putent, retundere tamen quàm aſſentire malunt. Cauſarum inquiunt, genus quadrifariã diuiſum cùm ſit, veſtra iſthęc religio, ſi earum continetur ambitu, quam denique ſubit cãndi rõnem finis, forma & materia eorum, quæ in ſacrificij obtenta creduntur, ab humana longè ſunt opera, efficiens verò cùm oporteat rem aliquam dare factis, & hominum vota nil oratione tribuãt impetratis, procul eſſe ab agentium finibus fatendum eſt. Deficiunt præterea numquam aut certe raro, rerum per ſe actiua, oratur autem plerũque expectatione vana fortuita. igitur, aut nulla huiuſmodi cult⁹ vis eſt. Animaduertiſſent profecto hi argumentationum ſuarum, quàm friuola ſit ratio, ſi mentis oculos ad geminam coniecciſſent ſectionem. Alteram agentis in diſponens, adiuuans, conſulens, & perficiens, alteram modi agẽdi in imperium, ſuffragiũ, atque miniſterium. Relucet in his agentis nomine etiam ſuffragantem admitti, nec enim duntaxat dicitur dare qui tribuit, ſed & qui interpellat, ut deẽ. Nec ab re, ut enim prępicipiens effectiuum eſſe conſtat (quia obtemperãtem executorem ad agendũ promouet) ſic & petens qui actorem ad faciẽdum flectit, quia & apud grammaticos idem imperatiuus & deprecatiuus eſt modus. Nec indignum rationali cenſeas creatura, quod reliquis quietum eſſe ex propriis viribus ſit à natura collatum, ipſi autem tam humili actione alienam opem implorare

rare necesse sit. Meminisse enim oportet, quam in ardua difficultate de cœlestibus motibus disserens author peripateticorum protulit sententiam: Meliorem inquit fore ęgrotantis fortunam compluribus auxiliis persectam assequi sperantis ualetudinē, quam paucioribus exiguam. Librandas rerum naturas ex hoc uoluit, non quia potiundi boni potentia est maior, sed quia bonum potiundum est maius. Non minor itaque rationalis est creatura, quòd externo destituta auxilio optimum in tota natura consequi non valet: sed eo altiorem conscēdit, gradum, quo excellentior & omni cogitatu superiori li fœlicitas proposita atque parata est. non officit ēt quod nostris optatis plerumque oratio non respōdet: causarum enim non quouis modo: sed rite dispositarum lex est nunquam aut raro deficere. Vegetabilium quippe semina non aliter, quam vadis mandata sulcis suo tempore opportunaque diligētia exulta obtinent: ut sæpe fructus afferant. Sol cū homine hominem, cum Leone Leonem, cum singulis animantib. singulorum genera semp fere generat, mō quędam non desint preparationes. Quo circa si Dūm precantes, nulla affectio causarū more, efficaces saltem frequenter redderet, merito causalis eos ordo a se abdicaret: sed cum eorum tātus sit uigor, ut totus adsit orationis effectus, non sine quo incassum ligant, sed cum quo fructum referāt expectatum: iure inter effectiuas causas locum sibi uendicant. Accepimus uero petentes pie perseueranter, pro se necessaria ad salutem obtinere non sæpe, sed semper efficere quod cupiunt pie quidem petēdum est: alioquin licet multiplicauerimus orationes, petimus, & non accepimus; eo quod male petamus, qui enim declinat aurē suam, ne audiat, oratio eius erit execrabilis, & cum eis qui displicet impetrandum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Dedit equidem postulantib. regem in furore suo, & respexit in orationem humilium, q noluntatem timentium se facit, & deprecationem eorum exaudit. Perseueranter autem, qm̄ pr̄ misericordiarum & Deus totius consolationis rogari instantissime vult, ne oblata aut illico impetrata uilescant, & nosipsos ad percipiēda promissa deuotionis igne accensos præparemus. Clausis ostiis intempesta nocte se pueriscq; suis somnum capientib. euāgelicus amicus post negatū mutuum, post increpatam molestiam improbitate pulsantis victus, quotquot opportuni fuerant, panes elargitus est, pro se vero qnquidem obstare eius petimus aut oramus scelera, ne etiam Sanctorum preces admittantur, Hieremiæ contestatus est Dominus: Tu inquit, noli orare pro populo hoc nec assumas pro eis laudē, & orationem, & non obsistas mihi quia non exaudiam te.

Et rursus. Si steterint Moyses, Iob & Samuel corā me, non est anima mea ad populum istum. Necessaria demum ad salutem eternam petendam sūt, qd enim reliquorū oremus, sicut oportet nescimus: nouit aūt cęlestis Medicus, qd ægris salubre sit, & idcir co sæpe non tribuit qd uolumus, ut tribuat qd malle mus. Si. n. nos cum simus mali nouimus, bona data dare filiis nostris, nec credentib. se petere panem, ouem, dat piscem, lapidem, scorpionē, aut serpentē porrigimus, quanto magis pr̄ nr̄ cœlestis quæ abfutura videt, clemētius negat, quam indulgeat. Iacobus & Ioannes individui Christi comites, dextram læuamque regni sedem petitum mittūt, & audiūt, Nescitis quid petatis. Paulus vas electionis stimulū carnis suæ angelum Sathanę ęgre ferens ter Domino rogato pro illius ablatione exauditus non est: quia si illo caruisset, saluus esse non potuissent. Efficit ergo semper optatum, mō suis partibus constet oratio: reliquum est, vt in suprema sicut premi simus, reponatur. Tanti nos fecit munificentissimus Deus, vt ex infimo genere vota hmōi in altissimo post se cārum solio, omni ei creatura subacta statueret, declararet, factiq; cōprobaret. Oratione namque terra operta est & deglutiui Dathā & operta cōgregatione Abiratio rursus clausa est. Inordanis vnda perpetem suum meatum rētorsit: aer mensibus sex & annis tribus serenitatem seruauit: ignis à castrorum cōbustione cessauit. Oratione grādo, tonitrua, pluuia, muscæ, ranæ, locustæ fugatę sunt, Rebecca à sterilitate soluta, Maria à lepra mūdata, execati & rursus illuminati Syri, Ezechiæ quinti adiuncti sunt anni, vita fructi pueri reuixerunt. Orationes Moyses Amalecitarum profligationem, Sāson extremum robur, Salomon sapientiam, Daniel visorum reuelationem, Hester assueri gratiam, Mardochæus populi liberationem, Susanna intentatę morti vltorem obtinuit. Oratione sol commoratus in cœlo lengiorem triumphāti populo diem præstitit, soli recessus in decimum pertrāsitæ viæ gradum, Esaiæ vaticinio testis affuit. Oratione immanissimus draco, cui permissum est animas seducere, in angustum deserti carcerem detentus est, dæmonum genus apostolicæ authoritati resistens ejicitur. Angelus Dñi centum octaginta quinque virorum milia interemit, Michael Iudęi presidium tulit, Gabriel Danielem solatur, Raphael Tobiæ lacrymis affuit: sed quid per creaturas uagor? Creator nempe ipse humillimi famuli sui oratione deceptu m se fatetur. Dimitte, inquit, me ut irascatur furor meus. O humilis lacryma, quāta est potentia tua, vincis inuincibilem, & superas Omnipotentem. Tua sunt hoc Deus optime opera, qui seruos tuos tam ineffabiliter magnificas; quippe cum eorum interpellationibus desiderijsque uniuersam subiecceris creaturā, tu amicos tuos tam admirabili gloria decorasti, vt quicquid à natura, virtute, fortuna, spiritu, atque à temetipso expectādū est hoc totum illorum votis commiseris. Vere misereris Domine, & nihil oditi eorum, quæ fecisti, quādoquidem cæci illius in Christum tuū adhuc caligātis sententiam (qua dixit, Nos scimus, qp̄ peccatores Deus nō exaudit) dum Nabuchodonosor, Achab, Publicani, Petrique preces admittis, confutasti & ad flagitiosos quosq; exorādi munus ostēdisti. Habet itaque ecclesia tua B. P. sacrum cultum non vanum, aut fortuitum, sed inter cās effectiuas supremi ordinis omnia suadictione concludentē. Nec in vacuum obsecro tātam Dei gratiam, largitatemque recipiamus, regnum tuum Domini Iesu est oratione comparatum: dicente ad illum patre, Postula à me, & dabo tibi Gētes hæreditatem tuā, & possessionem tuam terminos terræ. idē est eiusdem oratione confirmatum, dicente ipso ad Petrum. Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua: propter quod Romana Ecclesia immaculata fide perseuerat. Collapsum ergo idem præceps ad prope ruinam cum uideamus, experiamur, sentiamusque, sursum respiciamus, & leuemus capita nostra. Oremus mente, oremus & spiritu, ne vox illa repetatur, populus hic labijs me honorat; cor autā eorum longe est à me; cui debetur omnis honos & gloria in sęcula sæculorum, Amen.

ORA-

ORATIO II.

De unione uerbi cum natura humana, coram eodem Alex. 6. dominica prima Aduentus; anno Salutis 1502. habita.

VIdebunt filium hominis cũ potestate magna & maiestate. Lucæ 21. c. Admirabile sacramẽtum, quo filius Dei se nostra cum humanitate coniunxit, Dionysius Areopagita B.P. profundi⁹ sensit, quam a nobis explicari possit. Silentium tamen ob hoc nobis non induxit, sed mysterii altitudinem commendauit. Quamobrem studiosas mẽtes, quæ ad difficillima quæque perscrutanda sese rapiunt, prouocauit ad huius tantæ rei contemplationem non minus salutarem, quam difficilẽ. Tali concitatus desiderio statui apud me ipsa unione uerbi cum natura hominis aliquid tam subtiliter, tamque modeste differere, vt tanto loco dignum quippiam afferrem, & professioni meæ uideretur aptissimum. Attamen primum Mariæ numen, ut præsens nobis adsit, humiliter imploremus, dicentes Aue Maria, &c.

CVm ad ædificationem perpetui templi solius atque omnipotentis Dei, in quos B.P. & reuerẽdissimi Domini tanquam columnę positi statis, illud immutabile fundamentum iaceretur. Verbũ ęp in principio erat Deus, caro factum est admiratione pariter & stupore cõmoti sunt plurimi, subtiliusque inuestigare molientes, quomodo unus atque idem verus Deus, & uerus homo esse possit, ad philosophiam sese contulere. Cumque illa prospexissent, quod omnis secundum substantiam, aut secundum accidens sit, utramque perscrutati, diuersa vtrinque obstacula offenderent. Etenim si substantialis est ipsa Dei hominisque coniunctio, aut diuinitas erit humanitatis forma, & perinde, ut Apollinaris sõniauit, tertia quædam natura ex vtriusque commixtione conflata est. Si uero accidentalis affirmatur, siue diuinam dicamus, Verbum habitare in illo homine, veluti in templo, siue vt indumẽtum connexum (quemadmodum duas hypostases in eandem personam cõponentes cõcedere oportet Nestorianam impietatem a finibus ecclesiæ iãpridem a patribus explosam reuocaremus. Quo fit, vt nodosa nimis quæstio Christianæ religionis professoribus obiecta videatur. An forte satis erit nobis pertransire crassa (ut aiunt) Minerua: & ruditer arbitrari talem fuisse illam unionem, qualem Deus uoluit, aut qualem ecclesia credit. Sed si hæc fides sufficit, uana est admonitio principis Apostolorum, qua nos paratos esse iubet de ea, quæ apud nos est inconuulsa fide, omni poscenti nos rationem reddere. Quo itaque fœdere Verbum caro factum sit, quantum a sanctis patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus est qui omnem hominem ad se humiliter properantem adiuuat & illuminat, paucis mihi prosequẽdum restat. Et quoniam omnis de aliqua re institutio a diffinitione debet proficisci, vt intelligatur quid sit id de quo disputatur, in primis præhibandum reor, qui sit uniri in natura, quidve in persona. Vniri in natura dicuntur, q̃cunque e diuersò venientia ad vnius naturæ integritatem perficiendam concurrunt siue informatione quadam, ut anima & corpus hominem integrant: siue continuatione qualibet a natura instituta, qualem animalis membra præ se ferunt, siue quibus alia enascentium conuersatione rerum id euenire contingat. Cum autem ex philosophia, nedum a sacris literis, didicerimus diuinitatem & in seipsa omuis compositionis expertẽ: & in cuiusuis alterius coheretionem uenire non posse, vtpote, cuiuslibet imperfectionis ratione illi repugnante, assumptio hominis a Dei uerbo unionem in natura repellit: uniri uero in persona illa dicuntur, quorũ vna eademque existit a Græcis hypostasis appellata: a nobis autem substantia indiuidua. Addidi autem, indiuidua: quoniam consuetudo Latinorum, & quæ communis est substantiam usurpat: At vnio hæc secundum personam non unorũm modo intelligi potest. nam quodlibet accidens ab eo, in quo est, constat secundum personam indistinctum esse: partes uel integritatis uel essentiæ cuiuscunque hominis, quantum ad personam attinet, eædem sunt cum eo, cuius partes esse dicũtur. Verum cum diuino uerbo fas non sit quippiam accidere, & ordo rerum nequaquam patiatur humanitatem, quæ ad substantiam spectat accidentis essentiam subire, intelligi nullo modo potest, vt humana natura deuicta Deo personaliter sit: quemadmodum accidens subiecto suo inhęresceit. Quod si ad alterum modum recurras, quo partes atque membra personę copulãtur, incidis in Scyllam cupiens vitare Charybdin. Deum enim aut hominẽ partis deffinitionẽ subintrare fatendum esset: quorum utrunque riderent philosophi, alterum orthodoxa detestaretur ecclesia. Quid ergo? succumbemne nobis erit? minime gentium. Perspicacius quidem intuentibus uideri potest quod membra cuiusque hominis & partes sunt & organa: partes quidem, quoniam totum integrant; organa uero, quia ad officia muneraque propria accommodantur. Organa autem dixerim non quæcunque, sed connexa. Habẽt siquidem artifices & alia instrumẽta a seipsis abiuncta, quæ à prioribus tantum distãt, ut nequaquã valeãt alter alteri manus aut oculos, quemadmodum ensem aut calamum commodare, propterea quod nostra isthæc membra nobiscũ subsistunt, illa uero remota a nobis sunt, & existũt per seipsa. Nec partes & quæ diximus coniuncta organa, tã mutuo inter se connectuntur vinculo, ut neutra possint ab alterutris separari; qñquidem & si nullum intelligatur genus partium, possunt nihilominus huiusmodi instrumenta remanere. Nam & sensoriæ quæque partes non eo quod partes cõpares hñt, organa sunt, sed qñ ad suas apte sũt functiones: vnde si senex oculum solum iuuenis assumeret, uideret utique sicut iuuenis, & si quis prẽterea corpus totum animę organum dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidã relinquit, quo personalis aliqua coniunctio definiri potest, nulla se uel partium, vel accidentium natura commiscẽte, quando organum implicitum asseueranimus cuipiam tributum esse personæ, atque hoc nimirũ pacto nostram naturam Dei uerbo unitã citra omnem dubitationem confitemur. Et quoniam in tota earum quæ apud nos sunt, uniuersitate rerum, nihil tã simile uerbo Dei, quàm intellectiua anima reperitur, ab ipsa exẽplo qualicunque sumpto, ea q̃ diximus, fortasse subobscura pendantur. Cernere libet nostram animam, prẽter quod corporis est forma, utroq; potiri instrumenti genere: dum & sui corporis ciusque partium perinde ac congenitorũ organorum utitur ministerio, & externa adminicula perficiendis adhibet operibus; hominis n. corpus coniunctum intellectiuæ aĩæ organum putandum est non ob id esse, quia ipsa illud informat & perficit: sed ob eam potius cãm, quod idem cum ipsa sortium est subsistere. Enimuerò si sola ui intelligentię adimeretur animę, hoc ipsum quod corporis

poris perfectio est, retineret nihilominus secum il- F lud idem corpus, quatenus instrumentum coniū-ctum: vt Platonici omnes, Peripateticorum vero illi, qui vnus hominibus dedere intellectum, affirmant. At si incredibile aut ambiguum adhuc cuiquam videtur, vt spiritualis aliqua substātia corporeum habet quippiam eiusdem secum ēt participans, quo proprias absoluat actiones, & tñ eius forma non sit, ad seipsū redeat, seipsū intueatur, desese ipso dubitet. Nōne intellectus hoīs ad explicādos eorum que intelligit, conceptus lingua vtitur, quę corporalis est, & eadem omnino persona cum illo constans, & tamen intellectus nullius corporis G est actus? Quemadmodum itaque intellectiua anima miris quidem, veris tamē, modis geminum habet instrumentum iunctum & abiunctum: non secus profecto glorioſus Deus vniuerso creaturarū genere veluti organo vtitur separato, dum per secretum, intimumque illapsum se rebus immiscēs, ad suę voluntatis arbitrium deducit omnia, & cuncta in singulis, & singula in cunctis operatur. Illā autem humanitatem, quæ in Christo permanet, tāquam organum coniunctum assumpsit; atque ad illa magnifica & excellentissima solius Dei opera, redemptionem generis humani, sanctificationem peccatorum, æterni regni aditum, & id gen⁹ multa accommodat, agit, exercet. Quare prędare H Ath vnionem animæ ad corpus, non vt materiā, sed vt instrumentum proprium intuitus dixit, sicut anima rōnalis & caro vnus est homo, ita De⁹ & homo vnus est Christus. Cùm igitur vnio omnis (vt primo loco dicebamus) vel secundum personam sit, vel secundum essentialem procul à proposito repulerimus, superest vt personalem vnionem hanc asseremus. Rursus cum personalis vnio interdum penes substātiam constare possit, interdum autem penes accidens, & quæ accidentis est similiter prætermissa sit, vtique substantialis remanebit. Postremo, quia & hæc in eam, quæ ascisci partes: & in eam quæ organis contenta est distīcta reperitur, constet vero partium proprietates vtriq; I repugnare naturæ: consentaneum est, vt diuinitas atque humanitas Christi in vnam coeant non naturam, sed personā: non accidentaliter (vt ita loqui liceat) sed substantialiter, non vt partes, sed vt altera humanitas, q̄ veluti instrumentum quoddam (vt sæpe dictum est) adiunctum diuinæ personæ sit atque ita sane adiunctum, vt corpus illud verū Dei corpus. & anima illa vera Dei anima vere atq; constāter possit appellari. Nec officit quicquā nobis, q̄ coniuncta organa ad integritatem naturæ eius, cuius sunt, spectare videātur, non enim oportet id cō tinue verum esse, vt sexti digiti quacūque ex cā cō geniti exemplo probari pōt. is enim de speciei humanæ integritate non est, & tamen organum con K nexum est hominis habentis illum. Cæterum, quo nullus hæsitandi locus excellēti cuiquam ingenio relinquatur, nihil obesse scito, q̄ ipsum Dei verbū sola vi intelligentię ad assumptā naturam refert: hoc. n. minoris refert quam curandum sit. Relatio namque sola non tātum habet momenti, vt hominē Deū faciat, verum suū inspiciēdū est, ex quo oritur fundamentū. Quod hoc in loco si attēderis, in eo cōsistit, q̄ filius Dei ad idem oīno esse personæ substātia quo suæ naturam hoīs cōplexus est: hæc. n. eiusdem esse indiuisio est, qua Deus hō est. quæ & tāta tamque singularis hētur, vt in tam numerosa rerum conditarum multitudine nullam diuus Bernardus repererit, quam non fateretur ab ea excedi, cum docente Au. didicerimus potiorē vnionem obtinuisse hominem in filio Dei, q̄ (mirabile dictu) ipsemet filius in patre, cum quo tam singulariter vnus Deus. Hæc est quæ prodigijs omnibus adeo præstat, vt ne dicam cætera mirabilia Dei opera (quę vel tenuiter inspecta laudamus, miramur & obstupescimus) sed miraculo vniuersa quæ fieri posse credimus longo supereminet interuallo, q̄nquidem hō, qui natus est in ciuitate carnis nostræ idem ipse est Altissimus, qui fundauit eā. Hoc est magnum illud, atque apostolicum sacramentū quo secundus Adā tanq̄ sponsus procedens patrē reliquit & matrem, q̄n forma susceptā seruili splendorem maiestatis obtexit, & synagoga dimissa nouę sponsæ inhæsit, factique sunt duo, Deus inqnā & homo in carne una. Hæc est ardentis simulque incombusti rubi flagrantia qua Deus noster qui ignis consumens appellari voluit quam asciuit humanitatem, absque consumptione continet atque illustrat. Nec secus quam ros in vellere abditur, & tanquam lapis sine manib. humani operis de monte uirgineæ altitudinis abscissus creuit in montem maximum, omnia implentem, quando vniuersa & quæ in terris, & quæ in cœlis sunt, instaurat, magnificat: beat. Hæc demum est quæ mortalitatē nostram abiectam atque prostratam supra ne dicam H sydera; sed Angelorum quoq; altitudinem efferēs diuinitatis consortiū adeo nobis impartiuit, ut nūc quidē essemus & appellaremus genus electū, regale sacerdotiū, gens sancta, populus acquisitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumen suū vocauit, & demum quando apparuit, similes ei simus immortales, impassibiles, nullius egentes, sancti, glorioſi, beati. Agnosce ergo quisquis Christianæ professionis cēseris, dignitatē tuā & diuinæ iam consors factus naturæ noli in ueterē utilitatē degeneri conuersatione redire. Memento cuius capitis corporisque membrum sis. Etenim si præoculis nostram hanc tentam præstantiam in proptu haberemus, & ad illam mores nostros metiremur & cogitatus, quam parata & expedita esset nobis via ad bñ beateque viuendum. Quicunq; nēpe I salutis suæ curā non negligit, in vnionis gratia qua Christo insitus est standum, aut ad eam redeundū sibi fore facile prospicit. Nam quia nos insani per impietatum nostrarum iniquitates ab vno vero sū moque bono resilientes euanueramus, in multa dissisti, per multa inhærentes multis, nutu: denique Dei nostræ perditionis miserentis, venit Emanuel vnus, & se nobiscum effecit unum, ut a multis exonerati, applicaremur ad unum, amarem⁹ vnum, frueremur uno, persisteremus in vno, qui cum patre & sancto spiritu uiuit & regnat Deus. Amen.

ORATIO III.

De causa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala inuaserint magis quam cætera animalia coram Al. 6. Dominicæ quadragesimæ ann. salutis 1502. habita.

DVctus est Iesus in desertum a spiritu ut tentaretur à Diabolo. Propositū hodie singulare duellum, S. ac B. P. admirandum vniuersæ creaturæ spectaculum exhibet. Vnigenitus nam q; omnipotentis Dei, idemque Deus omnipotens trabea nostræ mortalitatis indutus non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati progrediēs, alter pugillū mediam veluti in arenam, & rotius orbis theatrū prosilijt, contra principem tenebrarum pugnaturus. Quis non miretur, quis non stupeat? quis non omnibus prope sensibus deficiat? Magnitudo rei & scaturiētium multitudo mysteriorum rōnis uirtutem

tem oẽm circunfundit. Cum autẽ cuncta mens nõ ualeat humana cõprehendere, & quæ percipere darum eſt enumerare ſingula orationis modus nõ libenter ſinat, ad unum illud oculos inieci meos nõ aliorum potiſſimum, ſed & exilibus ingeniis, quale meum fateor, & tractatu facilius, & ad noſtrã maxime reſpiciat naturã. Cum.n. ituor Saluatori noſtro, eidẽque Deo optimo, creaturã ſuã, quã bonã ſanctãque condiderat, obuiam fieri, culpam ſuadere, & nequitiæ ſuæ uenenum ad fontẽ uſque bonitatis extendere tentare, id mõ uerſatur in alio Deus omnipotens maximus author oĩum eorundẽque & ſingula bona, & cũcta valde ſunt bona, vñ igitur malũ rebus adiunctum eſt? quis malum mũdo inſeruit? Operæpretium itaque eſſe arbitror, quã breuiſſimè diſcutere prius unde malum in uniuerſo ſit, deinde quam ob cauſam hominum genus præ cæteris plus mali occupauit. Veruntamẽ noſtro ut aſpiceret inſtituto, Mariam ſummi boni parentem adeamus. Aue Maria.

MAli originẽ inueſtigare tentãtib⁹ illo quã primũ occurrit qõnis nodus, Malum an ab alio productũ, an vero ex ſeipſo ſubortũ ſit. Si ab alio, a bono igitur, aliud nẽpe a malo, non niſi bonũ eſt. Quo aũt pacto a bono malum manare põt, cũ pugnent inter ſe, nec ſolum contraria, ſed contrariorum quoque cãæ ſint? Si ex ſemetipſo malũ eſt, Manichæi redit error, nec vnus uniuerſi eſt princeps, vt Stoici & Peripatetici rõnibus affirmarunt, ſed duo rerũ prima principia, alterum quidẽ bonorũ, alterum uero malorum, ut Pythagorici finxiſſe viſi ſunt, confiteri neceſſarium eſſet. Implicite autẽ huius difficultatis nexũ, qui ſibi abſolui explicarique deſiderat, eorum q̃ ſunt, geminã aduertat eſſe naturã. Altera quidem ad proprium boni ita diſponit, vt tñ ab eius cõſecutione deficere poſſit: qualia ſũt ea omnia, quę in hoc ultimo orbe frequenti & alterna generatione atque corruptione uariant. Altera uero, ad quorum numerum cęleſtia pertinẽt corpora, infallibili rõne proprium bonum conſequũtur. Naſcitur autẽ hæc rerũ diſparitas ex ea qua proceditur diuerſitate mutabilitatis atque cõſtantiæ. Illud quippe rerum genus cui opportuna quaque principia ad ultimum ſuę naturę adipiſcẽdum mutabilia ſunt, fraudari profecto ſuo bono põt. Cui autem vel obtinendi neceſſaria oĩa præſto certoq; aſſunt, hoc a ſuo deſiderio decidere, ẽt ſi fingere libeat, impoſſibile eſſe vr. Plantæ etenim & ſemina idcirco ab intento germine inueniuntur quidem defeciſſe, quod per impedimenta obuiantia naturalis eorum profectus interceptus eſt. Sol uero ab inſtituto nunquam diuertit ob eam cauſam, quod inuariabili ordine natus eſt moueri. Oritur & hæc diuerſitas ex priore dria ſcẽm potentiam, & eam quam Græci endelechiam, nos uero actum atque perfectionem appellamus: variabilitas quippe connexionis cuiuſque ex potentia ſurgit, inflexibilitas vero ex illa rei conſummatione firmatur: quæ potentiam omnẽm ad quouis repugnans procul abegit. Nunquam.n. obirent animalia: ſi tanta eſſet pfectio uitæ: quæ omnem moriendi potentiam excluderet. Sunt tamen non pari rõne tantæ inæqualitatis prima principia actus & potentiæ. Ille.n. primã ſedem tanta ſibi authoritate uẽdicat, vt antecedẽs omne ſecundum quodcunque genus abiiciat. Hęc autem & prius ſe fundamentum conſequi non recuſat: poſſibilitatis nanque cuiuſque radix cẽſetur ex nihilo eſſe, ut noſtri, uel non ex ſe eſſe (ut Philoſophi tradunt) cum potentia mater eſt defectus,

A Quem ex ſe eſſe, pullulare aere proferamus exemplum, quemadmodum enim aer, quia non ex ſe lucet, quidquid luminis habet, alio utique illuſtrante habet. quotuſquiſque vero fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipſo prouenit, quod nullum ex ſeipſo aſpirat lumen. Haud aliter creatura quælibet: qa nõ ex ſe exiſtit quidquid perfectionis poſſidet, alio largiente quocunque ſortitur: defectus autem omnis, qui affuerit, propterea aduenit, quod nihil ex ſe eſt. Quamuis autem cuiuslibet poſſibilitatis ipſum nihilum radix ſit, non omnia tamen, quę in nihilum reuertentur, niſi illa manus omnipotentis
B tueretur, huiuſmodi habent potentias, ſed ſua cuique pro naturæ atque proprii finis rõne accõmodata eſt. Quocirca licet ea, quæ ſuaptè natura ad ſingulare aliquod bonum prona ſunt, diuerſo calle ex nihilo prodierint, dum alia id boni tanto ſibi fœdere copularunt, vt nullus ſit relictus contrario aditus, alia uero ab illo nihilo vnde ueniunt, tam parũ diſceſſerũt, quod non modo ad deſtinatum finem tendere: ſed in contrarium poſſunt inter ea remeare, quæcunque tamen ad uniuerſale bonum capeſcendum facta ſunt, qualia ſunt cuncta intellectu prędita, vno eodemque interuallo ex nihilo proficiſcũntur, quandoquidem eorum nullum ad finẽ proprium neceſſario pertingit, ſed omnia ingenito
C poſſunt arbitrio & ad proprium ſe agere bonũ, & in aduerſam partem reniti, pergere, peruenire. Diuinitatis nanque cum proprium ſit, uniuerſum bonum eſſe, ipſam quemet ſibi legem exiſtere, & habere denique rõnem eandem, quam & noluntatem, reliqua natura quæ intellectus rõnis eſt particeps, libertate donari haud alia valut quam quæ ex nihilo potuit exire; hæc autem cum particulare quoddam bonum aſſequitur, & alterius legi cui uniuerſum bonum eſt, naturale ſubiicitur, & uoluntatem ex ſe defectricem afficit. Eiuſdem.n. rationis eſt, eſſe creaturam liberam abſque potentia diuertẽdi ab eo, ad quod deſtinata eſt, uniuerſum bonũ, & creaturam vniuerſum bonum eſſe, quod profecto non
D ſolum non fieri, ſed ne cogitari poteſt. Quid enim tanta quidem uiget libertate, ut a bono diſcedere nequeat, cum bonum omne uoluntas poſſit appetere, totam bonitatis naturam, eãdemque immobilem in ſemetipſo habeat neceſſe eſt, nam aliter pro ea parte, qua minus hẽt, aut mutabilis eſt, poſſet plane decedere. Quamobrem Areopagita Dionyſius, malũ particulari bono comitẽ alligauit indiuiduũ. Quum igitur malum ex naturali boni defectu, ex mutabilitate, mutabilitas ex poſſibilitate, poſſibilitas ex finitate, finitas demum ſuboriatur ex nihilo: conſequens eſt, ut quæcumque mala ſunt, idcirco
E ſint, qm̃ illa quæ malis ſubiiciuntur, ex nihilo ueniunt. Et cum poteſtati non ſubiaceant diuinæ, ut creaturæ ſint, & non ex nihilo ineuitabile eſt, quin malum ſit: ſi tamen ſubſiſtere mundus dẽt. Verum inter malum naturæ atque moris tñ intereſt, ut illud quidem & poſſe & eſſe neceſſarium ſit, hoc autem poſſe ſimiliter neceſſarium, facere autem libertatis fuerit. percũctantibus itaque unde malum, ex ſe ab alio, iam liquet malum quidem poſſe quatenus in malum tendit, nec ex ſe, quia ex nihilo exurgit, nec ab agente authore eque aliquo, ſiue uolente, ſiue nolente, aut per ſe, aut per accidens prouenire. Quemadmodum non frigeſcere, ignem inſeparabiliter comitatur: nulla tamen cauſa petenda eſt, q̃ ignem efficiat non frigidum. Malum uero ipſum a bono naſcitur, ſed per accidens, dum quædam bona appetuntur, quibus mala implicita ſunt aliorũ.

Nullus

Nullus enim operatur aspiciens malum, sed ad bo F
num ipsum, aut saltem apparent bonū agentis omnis studium contendit. Nemo profecto lacesitus tanto unquam furore ultionem experiit, vt alterius malū primaria optione eligeret: sed dum bonis q̄busque nostris, utilia, delectabilia, honestaue sunt, acquirendis tuēdisque operā damus, aduersa quæque declinanda, refellenda, destruendaque occurrunt. Hęc est origo atque uia, qua malū mundo obrepere cępit, extremasque eius partes ambas iam penetrat, lustrat, occupat. Sed de mali origine hactenꝰ.

Deinceps ut promisimus, quare tanta mali inūdatio homines præ cęteris inuaserit, paucioribus G
absoluamus. Singularis humanæ naturæ miseria atque calamitas S. P. flenda potius quam disputanda esset. Celum.n. & terrā, & mixta quæque cōspiciēs, intueor rerum omnium species ad proprios certatim fines cōtendere, intētis bonis potiri, uel in nullis, aut certè in paucis singularibus desiderium falli & impedimentum perpeti. Humanum autē genus omne, terra vorago vitiorum, quæ uere mala sunt, sic cōplexa est atque absorbuit, ut Rara auis in terris, & nigro simillima cygno Vir bonus & sapiens qualem vix repetit ullum Millibus è cūctis hoīum consultus Apollo. Cur solum humanū genus Deus optimè tot actantis malis respersisti, aut certè inuo H
lui passus es? Nunquid oīa certo fine gubernas hominumque solos despicis actus? nūquid totius huius operis abiectissima pars homines sumus? Hecci ne est imago tua Dñe? Vbinā illud prophetæ tui de tua erga nos misericordia admirantis, & tāti homines feceris, q̄ eorū pedibus cuncta subieceris, oues & boues vniuersas, quin & pecora campi? Si cęteris animantibus prestamus, quanta obsecro, & qualis excellētia hęc, si communem nobis, & illis optimi appetitionem congenerasti, & illa ferè omnia finē assequuntur, nostrum autem pauciſſimi uoti compotes euadunt.

Bifariam aliquid accidere rebus factis ex philoso phia didicimus, ex electione ipsius artificis, ut accomodum quippiam sit ad boni aliquid, & rursus ex I
materiæ necessitate, quæ cōstat ueluti ex purpura, tinea, & ex ferramētis quibusque corrodens emergit rubigo. Quapropter sicut faber serram factur⁹, duram ferri eligit materiam, & ad secandum idoneam, quod autem rubiginem contrahat, tantum abest, ut optet, vt quo ad possit, studeat propulsare, haud aliter plasmaturus Deus hominem, q̄n animæ actiones instrumento indigebant pro tangendi sensu nobilissimo (ob idque moles carnes, bene aptos mente, docilesque uidemus) oportuit tale effingere corpus, q̄d earum qualitates, q̄ tactu percipiuntur, medium temperamentum haberet. Com K
positum proinde oportuit fieri hominem ex intellectuali & sensitiua natura, & spiritu & carne, nerōnali appetitu atque sensibili. Electa nimirum sūt ambo, vt sensibilibus bonis pariter & intelligibilib⁹ certa quadam rōne frueremur. Nunc autem cum simulatque editi in lucem & susceptisumus, sensibilibus assuescimus bonis, cū vtilibus, tum delectabilibus, atque itaque hæc sensuum blandimēta naturali nobis necessitudine iūcta frequēti usu adeo familiaria fiunt, & tam uehementer nos impellūt, vt & insignem mentis nobilitatem obnubilent, & putemus nos sensitiua natura primo constare, cō sectamur propterea blandientem libidinem, nullū habentem modum nullumque finem, & toto impetu paulatim ferimur, imò rapimur in istas sēsuū oblationes. Delecta hæc non sunt, ut in homine essent, sed ex connexione partiū pullularunt: hinc siquidem caro concupiscit aduersus spiritū, & spirit⁹ aduersus carnē, hinc Apostolus q̄ritur, Video ēt legem in mēbris meis repugnantē legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. & rursus Non q̄d volo bonum, sed q̄d nolo malū hoc ago. Hinc manifesta carnis opera fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, auaritia, veneficia, inimicitiæ, æmulationes, cōtēntiones, iræ, rixę, dissentiones, sectę, inuidiæ, homicidia, ebrietates, cōmessationes, & id genus multa, quibus non sat est animum inficere, nisi ēt corporis mala tot tantaque secū ferant, vt nobisipsis experiamur nullā fere hoībus ęgritudinem accidere, quæ ex animi huiusmodi pturbarionibus originē non traxerit, ob eāque cām cæteris animalibus, creditoribus & grauioribus molestiis, infirmitatibus, morbis & ærumnis infestatur, & quatitur genus hominum. In sola igit nostra natura, mirū nō est si tanta vtriusque mali rubigo residet, quando sola ex sensu & intellectu constat, & eo uinculo, vt sensus, & quæ illius sunt manifesta, facilia domesticaque nobiscum coalescāt, intellectus aūt & eius bona obscura, ardua, alienaque appareāt. Accedit ad hæc, q̄d, sicut a sanctis patribus accedimus, aduersarius noster Diabolus circuit quæritans quē deuoret, & menti falsa suggere re, & suas delicias sensibus suadere, & si qua sūt spiritualiū bonorum desideria vel extinguere, vel inficere non desistit. Adsunt nobis fortasse longi⁹ aut ignota exēpla petenda? audacissimam. n. bestiam illam & infensam Dūm Iesū paulo ante audiuim⁹, quam importunissimè aggressam. Et primò quidē esurientem ad ea quæ carnis erant, sola tamen externa suasione inuitauit, non enim decebat immaculatum agnum, qui venerat tollere peccata mūdi, interna carnis pugna tentari, cum (ut diuus ait August.) nonnullum peccatum sit cum caro concupiscit aduersus spiritū. Deinde religionis sanctimoniaad egregiam popularis famæ extensionem prouocans, si illæsus per aera descenderet, quæ mundi sunt subministrauit. Demum ratus, quod si peccare licet, regnandi gratia maximè licet, omnia regna terrarum pollicitus est. Et sic dum res gesta geminatos hostes intimos s. & externos & habere nos admonet, causam simul affert quare rempublicam humanam malis crebrescentibus labefactatam singulariter videmus.

Nec propterea virtutis nomen tāquam impossibile pauendum nobis est, & via desperanda salutis: bonorum enim officiorum omnium semina à natura nobis indita sunt, & aduersantia quęque valemus pro nostro integro arbitrio superare. Adijce q̄ intus & extra ad vtriusque generis inimicos supplātandos, magna & munitissima præsidia posuit. Conditor omnipotens & glorioſus victor noster. Exteriora quidem arma illamet, quibus ipse vsus est, ad vtendum contulit, sacrorum nempe librorū doctrinam, nulla siquidem ratione alia quam sola Scripturę authoritate certamen totum ad victoriā vsque perduxit, compertum suo experimento id esse monens, vt quicquid credendum, agēdum, omittēdumq; occurrit, hoc sacri eloquij lāce librādum esse cēseamus. Interius verò auxilium tribuit quandoquidem antequam duceretur à Spiritu sāto, vt tētaretur à Diabolo, aquarum fluenta benedictione proprij Baptismatis consecrauit, & deinceps cū primū in nouā creaturā sacro fonte regeneramus, suæ gratię & charitatis aliarumq; oīum virtutū munerib. sic protegit, vt omnia nequissimi

tela

tela igneò ueneno armata, facilè possimus obrum pere, retorquere, & extinguere. Minimam nanque charitatem diuus Tho. edocet ad omnium generũ exquisita tentamenta sufficere: Quis nos, inquit Apostolus, separabit a charitate Christi: tribulatio, an angustia, gladius, an fames: certus sum, quod neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neq; creatura alia poterit nos separare a charitate, quæ est in Christo Iesu, qui cum Patre & spiritu sancto uiuit & regnat in secula. Amen.

ORATIO IIII.

De immortalitate animorum coram Iulio 2. Pontifice maximo Dominica prima Aduentus anno Salut. 1503. habita.

PRope est regnum Dei Lucę 21. Postquã rerum humanarũ atque earũ, q̃ intra nos sunt, diuinarũ culmine, potita est beatitudo tua, sanctissimè Pater, agnosco hoc orãdi munus eadẽ spectãte felicitate mihi sorte obtigisse. Ea propter oẽs aut expectare catologum quendã laudum tuarum a me recensitum iri, aut inuidere arbitror mihi fortunam meam. Magnorum. n. oratorum animi excelsa virtute tuarum fastigia commendare gestientes optassent uehementius hunc sibi locum dari, quo tam in latum campus totius effundere liceret eloquentiæ. Hos ego tantum abest vt reprehẽdam, ut ingentes quoque gratias piis eorum affectibus, sanctitatis tuæ nomine, agẽdas putauerim. Attamẽ ab ista procul valde sententia meum consilium distraxit, spectans. n. ad magnanimitatem tuam, quã præclara facinora luculentius ostendunt quamve mortales oẽs pleno ore congratulantes prędicant, auram istam popularem uentosamque orationẽ, quam animi magnitudo vti cætera quæque caduca atque fluxa spernit, omittendam censui. Verum maximam de immortalitate animorum difficultatem, & eam penitus explicatã (si tamen ita dici sine arrogantia licet) maiestati tuæ offerendam attuli. Ad primum siquidem mortalium principem, pastoremque animarum prima oratio a prima religione, prima de hominum re iure habetur. Verũ quo tam arduum negotium dignius tractemus, diuæ Mariæ numen imploremus, Aue Maria, &c.

Principio veluti basim quandam atque totius orationis fundamentum id firmiter ab omnibus teneri uelim, ad cognitionem latentium substantiarum, occultarumque rerum, propriis earum effectibus deducentibus, nos rite sanèque puenire. Effecta nanque si tollas, nullus notitiæ de arcanis relinquitur locus, cum (ut inuisibilia mittamus) de corporibus cœlestibus, de Sole, de Luna, deque reliquis astris, sublatis officiorum suorum actionib' quis uel tenuem coniecturam caperet? Quis ignẽ leuem, terram grauem, illum calidum, hanc frigidam dignosceret, si ascensus atque discensus, si calefactio frigefactione nunquam fuissent sensibus explorata? Hinc igitur maximus ille philosophiæ parens Arist. exorsus, Si animus inquit, aliquã hẽt operationem propriam, fieri poterit eũdem a corpore quoque separatum nihilominus manere atque uiuere, si nullam sibi vendicat, sed omnem, vt ita dixerim, supellectilem hẽt cum corpore communem, cum ipso quoque corpore intereat opus est. Hoc itaq. iacto fundamẽto, subtilius est inquirendum, an aĩus p̃ se solũ agat quicquam. Et q̃m si quippiam solus perficit, præcipue est contemplationis opus, ad hoc vniuersã deducit qõ, nunquid intelligere solius animi sit, an uero animi simulatque corporis? Vt adtem quod quęrimus, clarius, facilius, tutiusque inuestigemus, rebus omnib. distributa pariter & accommodata officia legere atque accuratius distinguere operæpretiũ duxi. Quatuor esse actionum genera philosophi tradidere, quarum duæ extremæ sunt, reliquę autem mediæ. Et illarum quidem vnum genus est, quod in solo corpore materiaque versatur, quales sunt affectiones, quæ à calido frigidoque, humido, sicco, duro, leni, atque his similibus proficiscuntur. Alterũ verò est quod a rerum sensibilium mole eleuatum, ad spiritualium naturam solũmodo refertur. Nostram autem intellectionẽ ad neutrum horum genorum pertinere facile cõstat, nec enim cum intelligimus affectus quosmodo dicebam patimur corporales, quin potius si intenta mentis acies nimis fuerit, quanquam extrinsecus illa nobis admoucãtur non sentimus. Neq; rursus tam alta petimus, vt corporeis imaginibus non immisceamur: oportet. n. intelligentem phantasmata speculari. Inter mediorum verò genorum alterum, quod mali est propinquius (in quo & actiones sensuum cõtinentur) ab eiusmodi affectionibus liberum est, sed corporeo organo expletur, audientes nempe vel videntes & si non frigemus aut æstuamus, quibusdã tamen corporeis intercedentibus portionib. sonos, colores, odores ceteraque sensata percipimus. Reliquũ autem spiritualibus actionibus affine, quomodo solum ab elementaribus qualitatibus sed à corporeo quoque instrumento lesę eleuat, obiectis tamẽ non corporibus, sed corporum imaginibus (quæ phantasmata philosophi appellant) naturali quadã necessitude deiunctum est. In hoc profecto actionũ genere nostram intellectionem locari quisquis ueri iudicis naturam nouit, nequaquam ambigit, experimur nãque nosmetipsos intelligere discernereque non genus hoc aut illud, sed uniuersam corporum naturam. Decernere autem recte non contingit aliter, quam si is qui arbitratur, omni uacet affectu. Probant hoc quotidianæ cõtrouersię: quibus sedandis iudicem ad neutram partem propensum exquirimur atque laudamus. Probant interni mores affectus passionesque quibus manifestum fit neminem omni hora sapere, sed qualis vnusquisq; inuenitur, talis & finis uidetur. Probant naturæ experimenta: vt. n. vere discernamus quid amarum, q̃dve dulce sit, nullo affectuũ sapore gustum seruare oportet: ægro nanque ideo cuncta videnť amariora, q̃n cholerica amaritudo sensoriũ infecit. Nec dissimile reliquis sensib. accidit: una siquidem omnis iudicii communis est ratio, ut si q̃ iudicat, a rebus iudicandis alienus, nam si illarũ aliqua inhæserit, aut totum sibi iudiciũ inflectit, aut falsum facit aliarum afferre censurã. Quocirca q̃n uniuersa ac singula quę materiæ concreta sunt intellectu nos discernere, atque hęc ipsa spiritualib. distinguere experimento cõprobamus, necesse est ut noster hic animus animis vniuersæ naturæ corporeæ natus arbiter ab omni sit corpore alienus. Vnde pręccare Anaxagoras atque Arist. intellectũ oportere esse immixtum dixere, tametsi diuersis rationibus ducerentur, ille enim vt libero expeditoque imperio cũcta disponat: hic autem vt recto sanoque iudicio omnia discernat. Nec audiẽdi sũt nobis qui acriori se ingenio prædito existimãtes, organũ quidem hoc est quandam corporis portionem menti non assignant ab vniuerso tantum hominis corpore eadem adiungi ratione, q̃ attulimus, aiũt nõ satis probatũ iri. Tã irrationabilis est istorũ cauillatio, ut nisi uelĩ eos nosse eũ me scire

atque a ſententia ea dimotum, referendam putaſſem minime. Dicant obſecro iſti, ſi intellectum ab omni parte corporis oportet eſſe liberum, ut omne poſſit corpus diiudicare, quo pacto uni toti corpori merſus, vniuerſæ rei corporeę æquus erit iudex: ſiue enim pars ſiue totum, modo corpus aut corporeū aliquid ſit, cui intellectiuam vim quiſpiā affixerit ad certam trahit, flectit definitque cognoſcendorum corporum ſpēm: quę non ſolum ampliſſimam illā de omni mole corporea cognitionē prohibet, impedit, atque obſtruit, verum intellectū quoque ipſum conſenſu miſcet, ſolaque uocabuli differentia alterum ſecernit ab altero. Quod ſi abſonum ualde eſt, quandoquidem nihil diſtaremus ab animantibus, oportet, ut intellectus exercitium ſolius animi eſſe fateamur, & non animi corporiſque cōe cōmodum ſentire. Quæcunque autē ſpēs operationum quippiam, ſola efficit, retinet ac ſuffert ſuſtinentis alius alicuius adminiculo nō eget. Alteri nāque ſi inniteretur, eoque ſubmoto labeſceret, nequaquam ſola eam actionem contineret: ſed communē magis reciperet cum eo, ſine quo ſubſiſtere non poſſet. Quòd ſi alieno fulcimēto diuinæ huic formæ opus non ſit, ſua tātum uirtute ſubſiſtere quis dubitabit? Alterum. n. ex duobus fateri oportet aut illam per ſeipſum ſtare, aut hærere, & ſiquidem per ſe conſtat, in portu, ut aiunt, nauigamus. Si autem ſubuenitur, qūo contemplationē ſuam in ſuo tātum ſinu complecti, fouere, gerereque ualet? Si ſpecies itaque omnis, quæ propriā ſibi vel unam uendicat operationem, communi Philoſophorum ſententia conſtans atque perennis eſt, inficiari profecto nemo poterit, quin noſtra mens (quam dum contemplamur, per ſe ſolam agere cōprobauimus) per ſe quoque ſolam eſſe manereque poſſit ac uiuere. Immortalem ergo animū eſſe hactenus a propria actione probauimus.

Deinceps eiuſdem ſempiternitatem a naturali eius deſiderio monſtrandam curabo. Si cuiquam P.B. à natura inditum eſt, vt ſemper eſſe deſideret, rem hāc Philoſophi pariter & Theologi perpetuā fore, ea potiſſimum rōne ſunt arbitrati, quod naturę appetitus inanis eſſe non pōt, quare ſi noſter animus ſuapte natura ſempiternam cupit uitam, eum immortalitate vigere nemo dubitabit. Quod autē ita ſit a natura inſtitutus ut optet ſe ſemper fore, manifeſtum ſic fiet. Appetitionū, duo ſūt genera, alterum rebus omnibus commune, quo vnumquodque ad accommdum iuuans profuturūque fertur. Alterum eorum quæ cognitione pollent, prium quo metuunt, cupiuntque, dolent gaudētque & mille aliis variantur affectibus. Vtrunque tamen protuendo eſſe contēdit, quandoquidem nulla prorſus res eſt, quæ ſe eſſe non amet.

Quemadmodum autem communis ille appetitus, non uno tantum inuenitur modo in his, quæ certis finiuntur ætatibus, & in his quę nunquam deſinunt, quādoquidem quę ſeneſcunt, effundere deſideriū in omne tempus non audent, quorum aūt uigor tēporis diuturnitate non lenteſcit, perſeuerare ſp eadem magnopere concupiſcunt, haud ſecus appetitus alter, quem cognoſcentiū diximus eſſe propriū, diuerſa ratione reperitur in his, quæ ſenſu tm mouētur, atque his, quæ intellectu pſtāt. Illa enim quoniam ſolum quod adeſt, aut imminet, apprehendunt, in longū appetitiones non ſuſpendūt, hæc aūt quia uniuerſa uarietatū, mutationum, temporumque uolumina contēplatione pariter & prouidentia excellant, reliquum eſt, vt parē

F vim appetendi ſortita non hoc tantum aut illo tēpore, ſed in æuum deducere uitam cupiant. At ſi ambiguum, ſubobſcurum, aut leue teſtimonium hoc habetur, & objicitur, noſmetipſos intellectu quidem præditos non dubitamus, ſempertamen viuere, aut natura appetimus minimè, aut morientes falimur. Eleuate obſecro pauliſper mentis oculos conſtantiſſimas uniuerſalis naturæ leges intendite, ſanctiones ſpectate duas. Alteram qua æqualia pariter congenerantur omnibus, durandi deſiderium & permanendi robur, ita quandiu quodq; duraturum eſt, tandiu eſſe deſideret, & quanto tēpore expetit exiſtere, tantiſper permanſurum ſit.
G Altera, qua appetitus omnis quo unumquodque eſſe perſeuerare que ſubinde concupiſcit, aut ad q̄dam temporis menſuram clauditur, aut ultra quā cunque temporis longitudinem ſe extendit, comparata ſunt hæc in his, que de cœlo naturę ſcripſit interpres. His autem iunctum ſi fuerit, quod intellectualis ſpiritus deſiderium tendat ad eſſe nō hac aut illa ætate concluſum, ſed ab omni tempore elenatum, quoniam intellectus apprehenſum ſolum modo cupit bonum, quod ab omnium temporū differentiis, quia vniuerſale eſt, conſtat eſſe abſolutum) conſequens eſt ut is, quo intelligimus & ſapimus, animus, in vniuerſum tempus effuſum habet
H viuendi deſiderium cum pari robore, cuadere qpe quia non poteſt, quin aut certo tempore, aut sēper eſſe deſideret, cum definito non ſubſit tempori, reliquum eſt, vt ad ſempiternum ſe extendat. Immortalem perinde eſſe nō hominem, ſed ſeipſum noſter animus propria appetitione quę praua falſa que eſſe nequit: teſtatur, clamat, demonſtrat, ipſi⁹ quippe animi propria eſt cupido hęc, ueluti ipſius cupidinis parens intellectiua cognitio: nos autem ſemper uidere nequaquam optamus, niſi quemad modum uolare interdum cupimus. Sed quid diutius quæ domi ſunt verſamus, nonne, & quæ extra à nobis ſunt, cæleſtem hunc timorem, & diuinum noſtrum profitentur animum. Ex illo quippe naturæ uultu, quem dixere chaos, rudem, indigeſtāque molem, res omnes eo ordine propagatas, eo
I fœdere diſpoſitas atque connexas eſſe perſpicim⁹, ut ab imis ad ſuperiora conſcendentibus perfectionum incrementa ſenſim apparcant ſuccreſcere, & quæ coniuncta ſunt, alterum alteri paulum admodum præſtare. Cōſurgunt ſiquidem ueluti depreſſi quidam gradus aut numeri rerum ſpecies, & ab his, quæ ſingulis proxime ſunt, nullo diſtant inter uallo: atque idcirco adeo ſimiles cognataſque habent habitudines, naturas, actiones, atque figuras, quæ ſibi mutuo contiguæ ſunt, vt non facile plerū que ſit illa diſtinguere. Peragratis autem uniuerſis corporum, plantarum, animarūque naturis, ad ho
K minem cum uenitur, idem grauis aſcēſus, quo ſenſim, pedetentimque procedebatur, nequaquā ſeruatur, ſed rurſum repente natura trahitur, & ad alteram, eamque remotiſsimam contignationē elevatur. Maiori namque interuallo homo a ſuprema animantium ſpecie quam ſummum animal ab infimo non modo uiuentium, ſed abiectiſſimorum quoque corporum genere diſtat. Ne autē hoc abſq; rōne dicere videamur, citēr nra, alienaque gña cōdōnes, actioneſque. Gña in primis, qūquidē cętera oīa, ex materię trāſmutatione, ficiſcunt, nra aūt mēs de foris uenit. Cōſuetudines deīde illa. n. tenui, pauca quib. indigēt, ab ipſa natura ſimulatq; edunt in lucē, accipiūt, īdumētorū vice cortices, teſtas, curia, ſpinas, pēnas, ſquāmas; uellera: p armis

autem

autē corſiua, vngues, dentes, rictus, roſtra, aculeos, morſus, calces, venena. Homo autem pro uniuerſis his, & alijs quàm plurimis & varijs & magnificis ſtudioſas facileſque ſolar manus accepit. Actiones demum, quia ſingulis ſpeciebus alijs, definitus eſt agēdi modus: homo autem tot tamque diſſimilibus vtitur vijs, ut hic ſolus ſit hominibus operandi modus, ſine vllo certo agere mō. Alia, ſola ſalus iuuat, hominem verò tam ſenſu quàm ratione apprehenſa, etiam ſi nil aliud vtilitatis acceſſurum ſit delectant. Alia, de prole ciboque ſolicita pugnant; hō autem famam extendere factis auidus, nomen & gloriam ſoboli, ſaluti, vitæq; anteponit. Alia poſtremò à conſono illis bono raro deficiunt. homo autem (prohdolor) ſuum verè bonum ſæpiſſimè amittit. Vnde igitur tanta diſtātia inter hominem cæteraſque naturas? vnde ſolitæ pedetentim ſcandere, tantus repente naturæ ſaltus? vnde quæ conſueuerat per ſimiliora in ſimillima duci, in tam diſparia ſtatim eleuata conſpicitur? Nullam profecto cām aliam reddidiſſe ſat erit, niſi animū è ſummo rerum faſtigio veniſſe dixerimus: qui in alterū rerum ordinē naturam transfert, ſupremis infima iungit, caduca immortalibus inſerit, orizonta æternitatis & temporis conſtituit: ſic nempe omni admiratio diſparitatis cedit, ſi ex duabus naturis ſpiritu & corpore, intellectu & ſenſu, immortali & corruptibili hominem conſtare nō dubitamus. Quas ob res ſi animi noſtri (de quo agimus,) facultas certi aliquid comperire poteſt, & veritatis quippiā de ſeipſo perſpicere, ſi fortiſſimis argumentis fides ulla adhibenda eſt, ſi rōne inueſtigata & ad ſenſuum vſque exploratione deducta humanę ſententiæ qdem tribuunt, ineruditi, indocilis, tardi, hebetis, ſtupidique eſt immortalitatem animorum in problema reuocare neutrum. O quam ſibi melius cōſulerent iſti qui ſe rerum occultatum ſcrutatores profitentes, quæ natura in ſole expoſuit, effundunt atque obtegunt, ſi ſuam cæcitatem ſilentio opprimerent: meliores nanque haberentur philoſophi, dū tacerent, quam imperitiores, dū tā inepte garriūt.

Sed quid nobis cum re temeraria animarum. P. B. ſortiti ſunt ſumus mundum, purum, ſplendidū, diuinum theſaurū, pfecto pretioſiſſimum in uaſis iſtis fictilib. reconditū? Mundū iuquam accepim⁹, qñ quidem non ob merita (vt Origenes fabulatur) corporeis uinculis eſt addictus, neque vt luteum vificando corpus eiuſdē ſordes cōtrahat, ſed ut naturæ fœdere uitam influat, cupiditates, libidine, reliquoſq. aut tollat, aut moderetur effectus, humana quantum par eſt, diſponat, æterna intēdat, ad ea cuncta dirigat, & ſe totum dedat. Accepimus præterea purum pariter & ſplēdidum, vt quia illuſtriū ſpirituum ultimus, fulgorem micantiſſimæ lucis cum alijs non ſuffert, obumbratum materiæ tenebris lumen vel oculo nōctuæ ſimilis inſpiceret, intelligibilia colligeret, atque uniuerſa natura aſcita ſeipſum omnia faceret. Accepimus denique diuinū, ut ſummū bonū intelligeret, intelligēdo amaret, amando poſſideret, poſſidendo frueretur. Seruemus igitur obſecro, ſeruemus depoſitum quale accepimus, curemus ne temporalium contagione polluatur. Timeamus propheticum illud, hō cum in honore eſſet, non intellexit, cōparatus eſt iumēntis inſipiētibus, & ſimilis factus eſt illis. Excolamus uirtutum ſemina nobis indita, tenebrarumque operibus procul reiectis, induamur Dominum Ieſū Chriſtum quo fœlici immortalitate, atque immortali fœlicitate tandem perfluamur. Dixi.

ORATIO V.

De modo quo animæ patiuntur ab igne corporeo, & de corporum cruciatu, coram Iulio II. Dominica prima Aduentus, anno 1504. habita.

A Reſcentibus Hominibus præ timore & expectatione eorum, quæ ſuperuenient vniuerſo orb. Lucæ 21. Si humanæ mentis imbecillitatem & abyſſum caliginis, quas in ſe rerū uarietas recōdit, animo reuoluerimus, B. P. nihil ferè eſt, de cuius explorata cognitione placere nobis, & gloriari valeamus. Non. n. ea ſolum, quæ procùl à nobis natura repoſuit, ſed illa quoque quæ in promptu habem⁹, quę ipſi ſentimus, ambiguitatis nebula offuſa ſunt. Hoc quī aduertit & ſapit, ſic difficillima quæque cunctabundo ingenio ſtiloque attingit, vt preclare ſecum actum putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiā abſtuliſſe. De ſubterraneis igitur pœnis reproborum, dęmonum, hominumq; ſiue animas, ſine corpora poſtremo cruciaturis, dicturum hodie me eo animo quęſo, audite, vt cum rōni maximè conſentanea patefecero, malitis utcunque concipere, quam velle ſenſu vel certa demonſtratione callere. Quòd ſi vires ſiue corporis ſiue animę huic pronuntiationi ſuccūbet, aut impares erūt date præcor veniam valetudinario. Diuæ itaq. Mariæ tribunal ſolita prece veneremur. Aue Maria.

EXcellentiſſimum illud genus rerum quæ ſolo ſpiritu conſtant, & intellectu uigent, an pœnas aliquas ſubire dignum ſit, quoue pœnarum genere affligi poſſint, diuerſus authores uarias legimus attuliſſe ſententias. Quorum opiniones recenſere & à fide aut veritate diſcrepātes ſine interuallo refellere ea rōne conſtitui, ut purgatis erroribus, credibilis magis veritas fiat appareatque. Plurimi Philoſophorum intellectualis naturæ præſtantiam mentientes, ab uniuerſo pœnarum genere tam humanas animas, quā angelicas omnes ſubſtantias liberarunt, ea potiſſimum rōne perſuaſi, q̄ malum omne citra orbem Lunæ (infra quem dun taxat poteſt aliquid præter intentionē obuiare) concluſum eſt, neutramque proinde illarum naturarū poteſt inuoluere, quæ a corporibus uniuerſi ſunt ſegregatę. Horum error facile deprehenditur ſi recti operis rō, ſi creatæ uoluntatis natura in mediū deducta fuerit. Rectum quippe opus, & opus eſt & & rectum, quare a duobus neceſſe eſt proficiſcatur principiis, quorum altero opus, altero rectum ſit, illud voluntas, hoc lex eſt. Quocirca illa quidem voluntas, quæ ſimul uoluntas & lex eſt, errare poteſt minime: quæ verò voluntas tantū eſt, non lex, nec legi immobiliter hęrēs, a rectitudine declinare ſuapte natura ualet. Cum autē liberi arbitrii vniuerſa lex, perfectam omnis boni rationem in ſe claudat (quandoquidem ad omnia liberi arbitrij appetitio extenditur) & nec fieri nec cogitari valeat, ut creata uoluntas omne bonum ſit, aut congenita natura poſſideat, conſequens eſt, ut ipſo ſummo bono excepto, reliqua libertatem ſint flexibilem ad bonum & malum ſortita.

Pōt igit in ſeparatis ab vniuerſa corporea mole ſpiritib. malū culpa ineſſe, & qm̄ iuſſiſti Dñe, & ſic eſt vt oīs inordinatus anim⁹ ſibiipſi ſit pęna, oportet malū quoq; pęnæ eis ineſſe. Ex propria igit officina confutatis Philoſophis, aliis pœnis affici poſſe autumant Angelos, verum oēm eorum ærumnā in mœrore amiſſæ felicitatis cōſiſtere arbitrati ſūt. Hos gemina peccati malitia ſtatim arguit. Vt. n. peccantes duo mala faciunt (dū Deū reſpuunt; fontē

aquæ uiuæ,& cisternas propriarum affectionũ sibi F
fodiunt dissipatas)par est duplici etiam vt in pœna
dolore conterantur, & damno contemptæ fœlici-
tatis & supplicio inuoluentis calamitatis. Alii ani-
marum supplicia asseuerantes, finxerũt nasci ea ex
terribilibus corporum quorundam imaginibus.
quas aspicientes, perinde aiunt pauore concuti ac
dormientes,aut phræneticos, quos inania uel in-
somnia terrent,uel phantasmata alligant, tribuũt
siquidem separatis animis organum quoddã cœle
stis naturæ, quo terrificas formas concipiant ad se
cruciandas. Fabula quippe hęc est quasi reditũ ani
mis ad compares stellas pollicita. Et quanquã tam
ineptè composita sit,vt digna non habeatur,quam
vt philosophia nedum diuina sapientia coarguat,
dedit tamen quibusdam ex nostratibus occasionẽ,
etsi non stultius cogitandi,a ueritate tamen nihilo G
errandi minus. Quantum enim puduit peritos ui-
ros has ineptias sectari, tantum de nouo suo com
mento gloriati sunt, asserentes non sensibilibus,
sed intelligibilibus corporis figuris mẽtes torque-
ri. Verũ hoc Philosophorũ Theologorũque scho
la confutat eo, q intelligere omne per seipsum dele
ctabile est. Argutos aũt eorum intellectus decipi,vt
tristitia putent:quę uerè nõ sunt tristitia, aperta fi-
ctio est. Nonnihil denique eorum eo igne cremari
mentes astruere conantur, verum ne puerilis sn̄a
videretur,nescio quem habitũ illas induerunt,quo
fieret,ut ignis vstionem persentirent. Voluntariè
profectò sunt hæc conficta & vana,nulla rõne nul- H
laque authoritate constantia.

At qui in Philosophię gymnasio, sacrarumque
literarum ornatissimo domicilio versati sunt,duo
pœnarum genera spiritibus infligenda docuerunt,
alterũ iacturæ summę beatitudinis alterum detru-
sionis teterrimo ignis carceri. Et quoniam damnũ
in aperto est,de igneo ergastulo libet parumper dis
serere. Detrusum iri dicimus abiectissimo loco nõ
modo illustres dæmonum animarumque substan
tias,sed insignes quasque earum vires, intellectũ,
liberum arbitrium,actiuamque potestatem. Coer
centur aũt uinculis,catenisque igneis,non eo qui-
dem modo,quo corporeis nexibus præpenditur,
sed quemadmodum humanus animus terraceo I
huic corpori tãto fœdere implicitus est, ut suo ar
bitrio inde emigrare non possit,& tamẽ illum spi-
ritum esse,hoc autem corpus nemo dubitat, non
secus spiritus illi tartareo deuinciuntur ignis. Sed
tantum refert,quod noster animus hoc, in quo te
netur,corpus,uiuificat,illi uerò spiritus, quibus al-
ligantur corporibus,vitam minime præbent. Per-
spicua autem detrusio hęc nobis fiet,si modum or
dinęque, quo corpori spiritus iungitur ac deuinci
tur,in medium deduxerimus. Spiritus omnis præ-
ter Deum certo loco suapte natura cõi physicorũ
consensu põt definiri. Definitum autem etiam no
lentem detineri naturę vigore noster animus testa
tur. Quòd si tanta est naturæ uis,vt iunctũ corpori K
spiritum manere coget,quantò magis omnipotẽs
conditoris naturæ authoritas addictum loco spiri
tum detinere etiam inuitum potest? Definitur igit
non natura,sed vi detentus in loco spiritus,natura-
lem libertatem ac dignitatem, qua nulli subiicitur
corpori,qua omne corpus euincit,qua omni cor-
pori p̃æminet præsideque infelicissimus perdidit,
& perdidisse miserrimè mœret, atque mœrendo
ineffabiliter cruciatur. Afflictatur intellectus,quan
do suæ captiuationis ærumnã non recogitare sub-
inde non põt. Cumque simul multa meditari ne-
queat, ab aliorum omnium, quę leuamen afferre
possent,consideratione prohibetur. Et quanquam
meditatio pœnæ pœna non sit,cũ liber quis medi-
tatur solum nihil aduersi sentiens aut metuens, at
tamen vbi præsens doloris obiectum, vbi suã uim
exercet in mediamem,vbi denique meditatio ipsa
coacta est,nihil acerbius animum quam eiusmodi
consideratio afficere põt. Afflictatur uoluntas, qp-
pe ab omni delectabili depulsa id ferre cõpellitur,
qđ dedignatur,respuit,abhorret,quã maximè odit
Dei iustitiam, cui p̃cipuè inuidet diuinam celsitu-
dinem magnificari in propria & ea abiectissima pę
na,dolet,gemit, corroditur. Afflictantur denique
actiuæ potentiæ, siquidem dire igni addictæ nulla
aut certè modica p̃nt exercitatione sese subiectis
admouere rebus. Quod eo intolerabilius est, quo
tanta eis vis inest,ut commouere nutu singula pos
sent. Accidit ad hęc q iugis perennisque est eis defi
nitus carcer & dolor, ita ut nulla valeat minuere
aut molire aduentans conditio, sed sp vti ab initio
acerbissimè mœrere opus est: neque.n. detrusi spiri
tus obliuione mederi,meditatione uacare, affectũ
deponere,sese adhortari,facere (ut aiunt) de neces
sitate uirtutem vsquaque valent. Nulla eis clemẽtię
aut uarietatis spes, nulla in prætereuntis temporis
cuentu expectatio,sed quas luunt pœnas,nunquã
terminandas aut minuendas certissime sciunt, im
mo inuiti ad mœroris culmen clara luce uident.
Hæc paucissima de spirituum pœnis attingerimus.

Deinceps de corporum cruciatu aliquid affera-
mus. Corporeum ignem esse,P.s.apud inferos cor-
poribus infestum ex nostris quidem imprudenter
negarunt,scripturas aut sacras,quę illius meminę-
runt,metaphoricè asserunt interpretãdas, non mi-
nus quam cum tineã,vermen, flctumque adterren
dos flagitiosos minantur, quemadmodum ecõtra
cibum,potumque,& humanas mille delitias iustis
& sanctis in beatitudine pollicentur.

Quidam uerò opinionem hanc tanquam abso
nam respuentes, in aliam vulgarem magis quã sa-
pientem inciderunt. Verum.n. affirmãtes ibi ignẽ
fore,falsò tamen æstimauerunt eius incendio cor-
pora affici,calore æstuare,citra consumptionem ar
dere,& nihil tandem a nostro, quo utimur, igne,
in actione differre.

At hi,qui & vi rõnis,& lumine cœlesti perfusi se
creta rerum diuinaque mysteria indagarunt, me-
diam uiã sectati sunt. Aiunt nanque corporeum ve
rumque illic ignem flagrare,citra corporis tñ cale-
factionem; eius vim atque incendium irrepere in
neruos,in medullasque scuire, fibrasque illas arri-
pere ac torquere,è quibus dolor nascitur. Corpo-
reum quippe ignem credimus, Tum quia corpo-
ralis pœna nullo aptius mõ,quã per corpus infligi
tur. Tum quia in exponendis sacris eloquiis ea est
lex,ut q propriè intelligi põt, ad metaphoricũ sen
sum a literali expositione minimè transferatur,nã
secus nulla definiri posset Scripturæ certa interpre
tatio. Cum autem in pœnam reproborum paratũ
ignem Saluator noster fuerit cõminat⁹,possimusq
eum aptissime sic accipere, tãquam perspicue
locutum,ut quid parabolicè dictum putamus, &
dum in scirpo quærimus? Ignem Saluator noster
commitatus est, verum ignẽ intelligere prohibet
nihil,corporeũ ergo ignẽ fateri oportet. Non cale
factum aũt iri illic corpora, sed ignẽ illũ spirituali
pariter, & sensibili afflictione corpora uexaturum
rõne dicimus. Primi orbis motu iuxta Euangeli-
cam lectionem transeunte, reliqua oĩs corporalis

affectio

affectio atque alteratio ab illo utique dependēs de
finet, & quemadmodum cœlestis corporis, cui pri
mus ille inerat motus sensibilis quędam supererit
actio qua lucet, illuminat, atque videtur (quam no
stro vocabulo intentionalem appellamus) haud se-
cus in cæteris quoque corporibus eas aptitudines
atque affectiones æstimandum est remansuras, qui
bus videri, tangi, audirique possint. Duo enim hæc
genera actionum corporibus inesse, neutrumque
ab altero pēdere, in his quæ de anima præclarè scri
psit Arist. didicimus. Quocirca ignis omnis gemi-
nam in corpora nunc exercet actionem. Alteram,
qua calefaciendo urit, & id à cœli motu pendet. Al
teram, qua speciem non calidam tactui imprimen
do sentitur, quemadmodum annullus aurē figu-
ram non auream cæræ imprimit, & hæc ab altero
actionis genere, quod paulo ante cœlo inesse dice-
bamus, pendet. proinde nunc vtraque actione, &
agit & offendit, quiescente autem cœlo illa dun-taxat vacabit, quæ à motu proficiscitur. Reliqua verò
perpetua remanebit, hæc nimirum posterior in re
proborum corpora exercebitur, sęuiet, affliget. Nec
est doloris huiusmodi ratio quęrenda alia, quam
excellentia sensibilis sensus organo admoti, habet
enim quilibet sensus ex his, quæ in rerum natura
sensibilia consistunt, vnum aliquod sibi proprium
ac peculiare, quod philosophi obiectum appellant
vt visus colorem, auditus sonum, olfactus odorē,
quo cum tanta conciliatione atque necessariæ cōiunctionis vinculo deuincitur, vt sine eo agere pos-
sit nihil, ut quandiu suæ facultati & potentię apte
congruit, est quę maximè accommodatum, iucū-
dissimos fructus carpat naturalis amacitię. Vbi ve
rò sensibile in immensum excedit qua dissoluta a-
micitia, quæ mutua quadam proportione, certeq;
rationis temperamento posita erat, sensum ipsum
protinus irritat, lacessit, vexat, torquet. Stridens e-
nim sonus turbat auditum, visus aciem, lux immē
sa retundit ac dissipat, & si regentem manum præ
algoris magnitudine, ad ignem uehementem pro
pius admoueris, protinus intimum irrepit atque
cruciat incendium, ut hominem prope conficere
videatur. Vnde quæso tunc ille dolor? num ex ca-
lore? nequaquam, tā enim nihil aut parum admo-
dum caloris inhęsit, ut si altera manu attrētes, plus
frigere sentias, quàm calescere, immoderata itaq.
uis sensibilis, huiusce doloris relinquitur causa. Pa
timur igitur atque summo dolore sensibili crucia
mur, cum vehemēter calida absque eo, quod calea
mus tangendo sentimus cum sensus susceperit excel
lentis sensibilis speciem sine materia. Talem fate-
mur esse apud inferos corporum cruciatum. Hoc
tantum pacto credimus reproborum corpora ab
igne pati, & tamen non calefieri, nec cōsumi. Nec
quicquam obest id quod rectè dici solet, sensuum
passiones eos efficere, non offendere, sed eo educe
re, quo maximè euadere postremo valeāt. volebat
sane authoritas illa ostēdere quantū hæ spirituales
sensuū passiones ab his, q̄ circa corpus fiunt, altera
tionib. differant. Tanta siquidē est inter eas distan
tia, q̄ hę semper imperfectionis aliquid secū vehunt,
illas aūt puras atq; synceras cōingit aduenire, q̄uis
non semper oī sese existimant admixtione mali.
Obiectorum n. incompactiones ac incongruæ di-
sparitates, sensib. ipsius ut dicebamus maximè ad-
uersantur atq; officiūt. Quo circa in promptu cā
est, cur glorificato corpori dolorē excellēs sēsibile
nō īfert. Dote nāq. īpassibilitatis, prectū uehemētiā
obiecti nequaq̄ admittit. Corporalis itaq. cruciat⁹
nulla deest cā apud inferos, subtracta uulgari hac vi
sione, quam calētes experimur. Et ut summam rei
uno uerbo complectar, corporeum supplicium in
hoc completur, q̄ malum & id corpori admotum
passibili sensu percipitur, hęc ubi sunt, dolere opus
est secundum sensitiuæ animæ partem, quam affe
ctiuam dicimus, Ea propter tam ingens tangibilis
excessus, quantus in igne est, malus cum sit corpo-
rei tēperamento: dum passibilem reproborum sē-
sum inuadit, acerbissimo dolore afficit, vexat cru-
ciat. Neque audiendi sunt, qui nescio quā turbatio-
nem sensoriæ harmoniæ addere, atque interpone
re voluerunt. Temporalis. n. est commotio omnis:
sentire autem omne siue accommodatum, siue ex-
cedens, absque mora contingit. Quare intēperatū
immensumque sensibile suapte natura sensui non
aduersaretur, nisi simul atque coniunctim alteri ū al
teri officeret: neque vnigenia cōtrarietas foret, si in
momento non consummaretur. Attestatur plenè
his, quę diximus dissimilium pœnarum alteratio:
etenim quo nā alio pacto ab aquis niuium ad calo-
rem nimiū, rursusque ex hoc illas sine dolore, in-
terstitio aut mitigatione transibunt. Si. n. æstum at-
que algorē corporaliter sentirent, nō solas spiritua
les vexationes excipientes, sæpissime dolore uaca-
rent. Perennis autē atque continuus erit dolor; q̄n
iuges ac uiuaces aderunt causæ, & homo ipse sine
morte passibilis erit, alterum reparata natura, alte-
rum culpa exigente. Si igitur ignem illum tartareū
uerè corporeum esse non ambiginus, si unum at-
que eundem dæmonibus hominibusque reprobis
paratum credimus, consequēs est, ut utique corpo-
reo addicti sint igni. Sed tanti refert quod spiritus
carceris afflictione; corpora autem sensibilis quo-
que intentionis effusione continuè, perpetuo, acer
bissimeque torquebuntur. Arescentibus itaque ho
minibus præ timore: tam diræ gehennę manifestā-
dæ vniuerso orbi, nobiscum bene actum erit, si ti-
mor Domini initium fuerit sapientiæ, si ceu seta fi-
lium amorem honesti bonarum artium, optimo-
rumque officiorum introduxerit. Non. n. accepi-
mus spiritum timoris in seruitute, sed Spiritum fi-
liorum, in quo clamamus, Abba pater. Sit receptō
ris nostri læua sub capita nostrarum actionum, ut
demum dextera amoris illius amplexetur nos, cū
tradiderit regnum Deo & Patri, qui uiuit & regnat
gloriosus in secula. Amen. Dixit.

ORATIO VI.

*De Ecclesiæ & Synodorum differentia coram Iulio se-
cundo in secunda sessione Concilij Lateranen. 17.
Calen. Iunij. 1512.*

CVm animaduertem, Iuli secunde Pontifex ma
xime, reliquas omnes ecclesiasticę reipublicę
consuetudines actionesque singula esse singulis ec
clesiasticę partibus accommodatas. generales uero
synodos uniuersalem Ecclesiam penitus respicere,
eamque tanquam finem sibi proprium attendere:
existimaui me facturum rem & utilem & omnib⁹
gratam, si hodierno die primū de ecclesia ipsa, de-
inde de synodis huius temporis, illarumque dfia
ac diuersitate dicerē. Sed cūm his diebus ex hoc lo
co uiri doctissimi, qui hoc oratorio munere ma-
gna cum laude perfuncti sunt, de his ferè rebus ver
ba grauiter sapienterque fecerint: ego qui ingenio
illis & doctrina inferior sum quo meis uiribus mi
nus confido, Pater sancte, eo humilius atque pro-
pensius tuam humanitatem, & clementiam mihi
propitiam esse, & summisse oro, & suppliciter po-
to. Sed quoniā nihil est, quod homo de semetipso

sine auxilio opeque diuina possit polliceri, ad glo F
riosam ipsam virginem Dei matrem, primum co-
uertam orationem meam Aue maria, &c.

CVm dilectus Christi discipulus & euangelista, multa nobis ex prophetica illa mysticaque ui sione nuntiare instituisset, de Deo, de agno, de Dei agnique gloria, deque venturis præteritisque temporibus ac rebus diuinitus retulit: atque is etiam Christianam rempublicam & ecclesiā eō templatus, in hunc modum ipse aut per ipsum po tius sanctus Spiritus locutus est. Vidi ciuitatem sā ctam Hierusalem, nouam descendentem de cælo. Magna profecto & diuina maximaque insuper atque omnem humanæ rationis terminū exuperan G tia Ioannes uidit. Vidi, inquit, ciuitatem, vidi Hierusalem, vidi illam nouam, ac de cœlo descenden tem. Quæ est ista ciuitas, quā Io. uidit? quæ est ista, quam magister discipulo, Christus Apostolo, Spi ritus sanctus euangelistę ac uati figuris & allegoriis reuelauit? Certè ciuitas hæc Christianæ reipu. vrbs est quę non vallo aliquo terreno, non caduco mu rorum mœniumque ambitu cincta est, sed multi tudine copiaque innumerabili clausa est ac permu nita. Quamuis enim huius mundanę sapientiæ an tistites, certo quodam & præscripto ciuium nume ro ciuitates constitui oportere arbitrati sint, ni miamque & nimis late diffusam multitudinē sum mouerint, neque inter centies centena millia ut ip H si aiunt commercium fieri posse ullum existima uerint, solum tamen Christianum genus tanta, tā que mirabili à Deo optimo max. cognitionis, ne cessitudinis, societatisque copula deuinctum aut coniunctum est, ut in unitate maximam multitu dinem, vnius vrbis ambitu spatium amplissimum in vna deniq; ciuitate totū orbē cōplectatur. Nam cùm in condēda constituenda qualibet ciuitatem duo in primis requirantur, primum ut partib. suis omnibus ipsa constituatur respub. Deinde ut hæc partes inter sese ciuili amicitia quadam & consen sione conspirent licet cognoscere, quomodo pri uatis publicisque in rebus ambabus his partib. no stra hæc Christiana ciuitas excellat. Quod. n. ea par tes omnes perfectis simę reipub. habeat atq. conti neat, ea in primis sacramēta appellamus, ostēdunt: I quę tantæ sunt efficaciæ & virtutis, partim vt ho minum generationes matrimonio progagēt, par tim vt Deos filios Baptismate gignāt, tum genitos cōmunicatione corporis Christi alant & vegetent, deinde diuina Chrismatis virtute corroborent: vbi corroborauerint, potestate atque authoritate Ecclesiasticis ordinibus augeat mox aliquo errore lapsos confessione restituāt, & postremò humanis culpi abluendi olei vnctione perungāt. Preter hęc autem diuina, & præclara munera multa hēt alia hæc ciuitas cumulatissimè, habet nanque Apostolos, habet Euangelistas, habet Prophetas, habet Pa- K storęs, Doctores, Martyres, habet sermones scientię, sermones sapientiæ, genera linguarum, interpretationes sermonum, discretionem spirituum, gratiam sanitatum, fidem, vaticinia, miracula, & eam cœlum claudendi, rursum aperiendi potestatem, vt quidquid in terris ligauerit, quidquid soluerit, denique in continuo in cœlo dissolutum vel ligatum sit. Et quanquam hæc magna maximamque sunt, satis tantum non fuit tot tantaque ecclesiam habuisse, nisi & Angelorum reuelationes, illuminationes, defensionesque habuisset. Quibus omnibus actiones nostræ contemplationisque studia non tueri modo ac defendere, sed propensius etiam & augere, & ornare, & perficere conatur. Ciuitas igitur hæc diuina illis reip. partibus illustrā, quibus nulla vnquam alia uel melioribus uel orna tioribus illustrata est. Quod autem ciues ipsi arcti in hac copulatiusque quam in ciuili alia communitate deuinciantur, vel hinc patet manifeste, qđ hi iam non ciues sunt aduenæ, sed ciues sanctorum, sed domestici Dei, sed membra Christi, & ita vni ciusdemque mystici corporis membra sint, & quē admodum sunt, mutua sese communicatione ac societate confoueant. Cū igitur hæc ciuitas ex perfectissimæ reipubl. partibus perfectissimis constituatur, ipsiusque ciues interiore & cognatiore, quam oēsaliæ societates genere colligentur, patet certè, hanc urbē aliis esse digniorē, perfectiorem, excellentiorem, ipsamque præstare omnibus honore, decore, & (quod maximum est) humana beatitudine ac fœlicitate. Quamquam. n. cuiusuis ciuitatis proprium esse vī, sufficienter ex se beneque ac beatè viuere, nulla tamen alia nisi hæc nra hoc ipsum habere cumulatè ac largiter pōt, sed ne imitari quidem. In aliis nanque finis ciuilis amicitiæ, & societatis est optima inter se hominum coniunctio, in hac vero nostra, ī qua hæredes Dei omnes, cohæredes autem Christi sunt, ad Deum ipsum, ut proprium Christiani generis finem cuncta referūtur. Hęc cum ita sint, rectè Christi Ecclesia, non tā H ciuitas ab Apost. Christi, quam ciuitas sancta a uiro sanctissimo commemoratur.

Id autem patres, ut nunc vos alloquar, mox extrema oratione ad hunc summum Pontificem caput omniū reuersurus, id inquā patres qua & ego quoque ratione demonstrauero, quæso intelligite. Sanctitas ipsa, vt a diffinitione incipiamus, vtque Dionysio Areopagitæ placet, immaculata libera, perfectaque mūditia est. Proinde tametsi hoc sum mis antiquorum nostrorumque rōnibus firmatū sit, in Deo uniuersorū authore & gubernatore, omnium rerum naturas, excellentias, dignitatesque cōstere, Deus tamen ipse præ his omnibus propriam ita sibi uendicat sanctitatem, ut etiam summi philosophi Dei substantiam munditia & sancti tate definirent. Nam cū inuisibilia Dei per ea, quæ fa sunt, sempiternā quoque eius uirtutem ac diuinitatem intellecto conspicerent, uellentque, Dei naturam & uoluntatem, ac quidquid in Deo, est vnica aliisque rebus incommunicabili proprietate, non uirtutis quidem, non diuinitatis aut reliquis tantę maiestati consentaneis nominibus vsi sunt, sed munditię & sanctitatis significationibus. solā. n. deitatis substantiam, à totius potentiæ macula & labe liberam remotamque eē perpēdentes illamq; ob id esse dicentes actum purum, eandē certè ipsā diffinitione hac mundissimā eē sanctissimamque dixerunt. Nec mirum si talis tantaque sanctitas tā tum in mentibus hominum & nominis habuit & maiestatis, quādo quidē intelligētiis ēt beatis, quas angelos dicimus, hymnū carmēque Deo propriū constituit. Angeli namque atque Archangeli, Cherubin quoque & Seraphin repetitis ingeminatisq; vocibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus proclamēt. quo fit, ut Dei quoque in ciuitatē (in qua magnus Dñs est) debeat sanctitudo. Atque hanc partem, quę pau cis demōstrari pōt, breuissimè ostēdā. Omnibus rebus, tum natura, tū arte cōstitutis hoc principio attributum ingeneratumque est, vt cum aliæ aliis iungendæ sunt, pari mutuaque dispositiōe ac similitudine conueniant, hoc ipsæ formę secundum materiæ recipiētis merita distributę testāt, hoc ad ppria

pecu-

peculiariaque munera obeunda aptè appositeque
A nostrorum membrorum habitudines manifestat, denique hoc cõfirmant innatæ materiis ipsis (vt ita dicã) patiẽtiæ, quibus ipse res hominũ artificio subiectæ obtemperant. Hæc nanque oĩa & reliqua id genus, siue natura siue arte cõponenda, sint nisi primũ amica inter se consensione conueniãt, componi, cõiungiue nõ pñt. Cũ igitur sanctitas & munditia propria Deo sit, illique conueniat maximè, cũque coniungendas res ipsas habiles inter sese ad coniunctionem esse oporteat, nemini dubiũ esse puto ecclesiasticam ciuitatem, quæ Deo coniũctissima est, puram, mundam, sanctam, immaculatamque existere. Veritate etenim prima, qua confir
matur, ac in qua fundatur, & errorum omnium B
expers pura mente perseuerat, & dilectione perpetua, qua ipsa in Christo, & Christus in ipsa manet usque ad seculi consummationem ab omni uitiorum sorde & contagione remota est, atque ita uirtute bonitateque perficitur ac valatur, ut neq. mors neque vita neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia illã possit a Christi amore separare. Recte igit ciuitas hæc nostra (qñquidem omnium cœlestiũ virtutũ præcipua) adeo pollet sãctitate omnibus ac cęteris mundi dignitatibus, potestatibus imperiis antecel
lit, satis esse arbitror ciuitatis demonstratam san- C
ctitatem. Quæ ciuitas, quia sancta est, iure optimo a sancto Spiritu nomen illi impositum est p̃clarissimum, is enim hãc sanctam ciuitatem Hierusalem appellauit, qđ profecto nomen ob hanc causã adepta est, quod Hierusalem non modo pacem ipsam, sed ea ẽr quæ pacis sunt, innuere, sanctorum interpretatione tradatur. Tria igitur in hoc sunt, nam & hoc Hierusalẽ atque pacis optimum est, & id uerum huius ciuitatis nomen, & postremo huic ciuitati ita proprium, vt nulli prꝫterea alteri verè cõuenire possit. Optimum certe est, nam optima res pax est, adeoque magna & diuina, vt vniuersa creatura hanc appetere, & per quã desiderare videatur.
Cum enim pax ipsa (Aug. teste) tranquillitas ordi- D
nis sit, & tranquillitas ordinis tunc sit, cum secluſis contrarijs quibusque ordo cõquiescit, constat res omnes (siquidem naturaliter fines suos appetant, & impedientia cuncta sommopere contendant) pacem appetere, pacisque & qetis fructus, vt adipiscantur, summa ope laborare. Quod autem Hierusalem pacisque nomen verum nostræ ciuitatis nomen sit, is testis bonus est, qui dixit. Et factus est in pace locus, Dei sci. qui & huiusce vrbis finis pacem posuit, & tantam in ea voluit propagari abundantiam pacis, vt ciues ipsi non modo cum Deo pacis authore & principe: non mõ inter se omnes pacẽ haberent, sed singuli etiam pacis trãquillitatisque abundantia, & intelligendo in veritate, & appeten
do in ipsa bonitate conquiescerent. Ea verò pax, E
hæc vrbs Hierusalem, hoc sanctissimum Dei homi numque domicilium, non quidem impiorum ho minum est (qui quomodo nõ vera bona flectant, ita nec veram pacem inquirunt) sed illorum est, patres, qui pacifici sunt, qui pacis domum vnanimes inhabitant, qui pacem his qui prope & his qui longe sunt, annuntiant, qui his, ad quos diuertunt, pacem deferunt, & cum hospitio recepti non sunt, redeuntem ad se pacem ipsi recipiunt. Illorũ est hęc sanctissima Hierusalem, quæ ex viuis lapidibus cõstruitur, de qua Dauid loquitur, & cuius portarum serræ ac claustra à Domino confortãtur. Hæc est illa Hierusalẽ, patres, in qua sicut paulo añ inter diui
nas res perfectum est, rex pacificus pacẽ relinquit nobis, pacem suam dat nobis. Sed non quomodo huius mundi homines dãt, ipse dat nobis, hi enim pacem dant, ut molestia careãt, sed pax ibi uera nõ est ubi nec uera concordia est, nec corda hominũ coniuncta, sed disiuncta sunt.

Ea autem pax, quam Christus dat, & quæ in testamento pacis & in Hierusalem inuenitur, ea est, Patres amoris vinculum, tranquillitas animi, simplicitas cordis cõsortium diuinitatis. Quis vnquam uidit vel audiuit talia? quid fuit tam singulare, tam nouum, tam inuisitatum? pax Christi non modo nostra corda & nostras intelligentias custodit, sed omnem etiam & humanum & angelicum sensum exuperat, omnisq; homo sanctus vocatur, qui scriptus, & qui relictus, & qui residuus fuerit in Hierusalem. Hãc itaque præclaram in mutatione mundi rerum nouitatem uidens Ioannes ciuitatem hanc non solum sanctam, non solum Hierusalem, sed nouam etiam Hierusalem Spiritu sancto dictante appellauit. Noua est enim, nam qui in throno sedebat, & qui de thesauro suo noua & uetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit nanque ut neque langueſceret aut veteraſceret vnquam, neque senio cõficeretur. Ex quo fit, ut hæc longe fit, origine, dignitate atque authoritate eminentior Hebræorum synagoga, quæ per antiquæ legis vetustatem consumpta cultum & notitiam ueri olimque promissi Dei filii solita pertinacia atque animi obstinatione repudiauit. Nam cum in synagoga ipsa in hodiernã vsque diem uetus homo sit, uetus fermentum, pristina conuersatio, in nostra certe hęc Hierusalem omnia noua sunt nouum cor, noua lex, nouus homo, noua conspersio. Quæ enim maior nouitas esse potest, quam Deum hominem esse, & rursus hominẽ Deum eũdemque verum Deum hominem, clauis confixum, spinis coronatum, & innumeris affectũ cõtumeliis, nõ aliis ipsum armis, quam cruce, quã morte, quam vulneribus infernum vicisse, cœlos ascendisse, ad Patris dexteram cõsedisse, propterque suum nomen ac legem trucidatos, & gloria & honore & fœlicitate perpetua affecisse? Quid? o illius discipuli rudes, pauperes, abiecti, obscurique homines, cum vniuersus ferè terrarum orbis ignorantię tenebris inuolueretur, & erroribus ac superstitionibus, sceleribusque obtemperaret (tot atque tantis vt dæmones omnium gentiũ dominarẽtur, ac summopere ab hominibus colerentur) hunc tamen ipsum mundum immundum Christi discipuli hi ex infima plebe viri contra synagogæ Pontifices, contra mundi Imperatores, cõtra humani generis hostes, contra leges, consuetudines, opiniones, non armis, non opibus, non vi aut ferro vicerunt, sed fide tantum, spe, & charitate superarũ, purgauerunt, illuminauerũt. Tam autem propria est nostræ ecclesiæ diuina atque sempiterna nouitas hęc, vt nulla hominũ ætas fuerit, nulla vnquã ciuitas aut resp. quæ non ab hac Christiana ecclesia cũcta acceperit, quæ filiorum Dei adoptionis perpetuę exiſtũt. Nam (vt a D. Thoma præclarè scribitur) summum illud Dei beneficium quod nostri gratiam appellant, & quo Dei filij efficimur, id a Deo nouũ Testamenti est, vt a mũdi creatione sancti sanctæq; oẽs quatenus naturę diuinę participes fuerũt, eatenus sub nouo Testamento cõprehendantur, ad quod veteris omnia sunt referẽda. Verum cum hoc fieri nequiuerit, vt excellens hæc diuini humanique consortii nouitas ex terra terreniſque rebus oriretur (quod. n. natum est ex carne, caro est, & quod natũ est ex spiritu, spi-

ritus est) par certe & consentaneum rationi fuit, vt F de cęlo ciuitas hęc sancta & noua Hierusalē descenderet. Descendit nanque de cęlo vrbs hæc noua, cuius fundamenta nec in poetarum figmentis, nec in humanæ sapientiæ persuasibilibus verbis, neque in cuiusuis mortalis aut creatæ volūtatis appetitu seu opinione iacta sunt, sed quæ in montibus sanctis, hoc est in patriarcharum figuris, in prophetarum testimoniis in præconiis Apostolorū, in suppliciis martyrum, in admirandis Christi operibus, in sanctorum proborumq; hominū purgatissimis mentibus, in virtutis denique & Spiritus ostensione inconcussa ac firma perseuerant. Descendit autem de cęlo non gressibus corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius nanque exēplo, quæ in cęlis est reip. beatissimę, huius, quæ in terris est, regimen constituit Deus, vt illud non penes omnes aut multos, sed G penes vnum Christi vicariū & dominici gregis pastorem consistat. Nam sicut in Hierusalem illa que in cęlis est mater nostra, vnus tantum Dominus est Iesus Christus, ita in hac Hierusalem illius filia, quæ Christi sanguine irrigata & matris est illustrata splēdoribus, vnus tātum princeps est vicarius Christi, & Pontifex maximus, cui omnes descendentis Hierusalem ciues & incolæ, nō solum vt separatim singuli, sed etiam vt simul vniuersi obedire debeant: quemadmodum qui in superna sunt Hierusalē sancti, cum singulatim, tum vniuerse diuinumque ac simul omnes, vni omnium creatori subsunt, parent & obtemperant. Vt verò præclarissima hæc sunt? At H dicet forte quis, Cum his temporibus duæ nobis ecclesiæ & duæ synodi proponantur (vna Romana, Pisana altera) vtrū ambæ de cęlo descēderunt? Alteram. n. earum tantūmodo descendisse necesse est, siquidē Christi sponsa vna est. Sinite me hoc in loco Patres, respirare paulisper, nam quid a vobis in hac re constituendum sit, paucis dicam.

Quinque Christi ecclesiæ conditiones, nobis (vt audistis) sanctus Euangelista proposuit, illā enim in primis esse ciuitatem deinde sanctā Hierusalē, post tum nouam esse, & de cęlo postremò descēdisse affirmauit. Illam igitur synodum & in terris ecclesiā militantem, quam de cœlo credimus descendisse consentaneam esse præscriptis conditionibus, & in I cœlo triumphantis ecclesiæ formalis, proculdubio reperiemus. Eam verò, quæ a supernorum imitatione prolapsa in præceps, ab illis deflectit viam, non vtique de cœlo descendisse, quin potius ab inferis ascendisse iudicabimus. Hoc quando ita se habet, non descēdit de cœlo, Patres, Pisana nuper Patrum illorum ecclesia, non descendit de cœlo infaustus vbique & inuisus cętus, non tātum è cęlo facinus. Non descendit inquam, sed ruit. Quamobrē, quia non obseruat ea, quæ cœli sunt, non imitatur quæ cęlorum regni tradūtur. At quare hoc rursus? quia prorsus altera est a reuelatis Apostolo conditionibus. Vt autē eas cōgruo ordine percurramus, quis vestrum putabit, Patres illum cōuentum, qui vnius K tantummodo nationis est (si tamen vnius est, & nō dimidiatæ, vel nullius potius gētis legitima coitio) quis putabit illum vniuersam coegisse synodū eius ciuitatis, ad quam fortitudo gētium venit, ad quam multitudo maris conuertitur, ad quam omnes per circuitum orbis terrarum congregantur, cuius, minimus in mille est, & paruulus in gentē fortissimā? Tantum enim abest, vt ecclesia in illa Pisana vera Dei ciuitas sit, quantum abest vt sancta & legitima sit tantumque recedit a candore sanctitatis, quantū ad errorum sordes accedit, accedit autem plus tanto, quanto magis & Petrum ecclesię, & Papam Cōcilio, & suo conciliabulo summum, verum certūque Christi vicarium subijcere conatur. Quod tamen nil aliud est, mea sententia, quam naturæ ipsius rationisq; ordinem peruertere, & filios patri, & membra capiti, pastorique ipsi suarum greges ouium præficere. Sed & illud perspicuum est, Hierusalem nomen illi ecclesię nequaquam conuenire: propterea quod nec pacem habet, nec ordinis tranquillitatem, quodque tam excellentem ecclesię ordinem subuertere cōnititur vtpote quæ contra Romanam ecclesiam togata armataque bella cōmouerit: quæque ad quęcunque diuerterit, non modo pacem illis non attulerit, sed spem omnem pacis funditus euerterit, quę singulatim omnia commemorarem, nisi intelligerem nimio etiam plus quam vellem esse manifesta. Nō igitur Pisarum synodus, synodus Hierusalem est, sed ciuitas ac turris Babel potius: quæ in terra Senaar confusionem fecit, & concordiam ædificantium disiecit. At dicent nonnulli: Saltem vna ex multis, & quarta ex quinque præscriptis conditionibus Pisano cœtui conueniet: nouitas scilicet. Quid. n. tam nouum & inusitatum ac mirabile est, quam esse qui conētur efficere, vt miles duci, & filius patri, domino seruꝰ impediret, oues pastori; denique pedes & cætera membra capiti. Fateor equidē & ego quoq; noua hæc esse, sed tamen aliena prorsus ab illa sempiternæ sanctissimæq; ciuitatis nouitate. Multū enim inter hanc illamque interest nouitatem: nomen vtriusque commune est, sed res & significatio diuersa. Hæc enim Hierusalem nouitas a spiritu sancto est, & æterna est; at illam Pisanam vnica tātum obedientia & Ecclesiæ pars tunc efficit, cum schismaticis illius tempore, res ita maximi Pontifices habebantur, vt nullus eorum aut certus quidē, aut absq; ambiguitate verus Petri successor existimaretur. Hæc itaq; nunc Pisana nouitas Constantiæ tunc ortum habuit, & euanuit, Basileæ repullulauit, & exposa est, atq; his etiam temporibus (si vos viri eritis) interibit quemadmodū sub Eugenio 4. summo maximoque huiusce sedis pontifice repressa est. Neque enim de cœlo descendit, atq; ob id diuturna non est, neque vnius principatū amplectitur, qui & in illa triumphante Ecclesia est, & hanc militantem conseruat quenque synodus Pisana amplecti deberet, si è cęlo descendisse, & nunquam multitudinis regimini (vti facit) inuiti. Lōge igitur ab hac Christi Pisarum ecclesia discrepat, hæc enim fidelium est, illa cauillantium, hæc domesticorum Dei, illa aberrantium, hæc Christianorum hominum, illa vero eorum, qui Christi vestem cōscindere, & à mystico Christi corpore, mystica Christi membra seiungere non verentur. Habetis patres, quid de Pisana synodo communiter constituendum sit, nunc de nostra Laterana, & de sensu animi mei pauca dicam.

Cum ecclesia Pisana de cœlo non descenderit (vti iam vidimus) & alteram ex propositis descendisse necessarium sit (hoc enim posuimus paulō ante) patet ecclesiam nostram, quam Lateranen. synodus perfecta refert, diuinam illam esse ciuitatem, quæ habet sanctitatem propriā, pacisq; abundantiam, & æternæ nouitatis azymos & synceritatis panes, quæque cum vno summo vnius Christi vicarij principatu, de cęlo descendit. Hæc rametsi magno nobis esse debeant argumento, Concilium nrm rectū, sanctum atq; legitimū esse, huc accedit primū, quod concilium hoc à Rom. Pontifice indi-

indictum, inchoatumque est, deinde quod præclara nostrorum maiorū Cōcilia non imitatur mō, sed eorum etiam multa Apostolici splendoris præsentia exciperat, quòdque eidem postremò ppea quia præsentia hac illustratur. Dominus promittit Spiritum veritatis omnem illi veritatem esse patefacturum. Quę cùm ita sint, nequaquā illis assentior Patres qui solo Concilij nomine audito, rem sanctam, & vtilem continuo arbitrabantur effectam esse. Propterea q̄ qui aptius & callidius fallere consueuerunt, hi prauis rebus honesta vocabula prætēdere sunt soliti. Et tamen Concilium illud probo, q̄ suis partibus omnibus absolutum perfectumq; est, quòdque illa habet que, & necessaria consilijs sunt, & à sacrosanctis requiruntur atque expectantur. Expectantur autem multa hoc tempore, & requruntur: atque hæc potissimum ecclesię videlicet reformatio, morum prolabentium restitutio, exorti iam schismatis oppressio, conuersio infidelium, reuocatio hereticorum, roboratio optimarum legū atque sanctionum quæ ad salutem vniuersę fidei Christianæ pertineant. Atq; illa etiam quæ passim deprauata & deformata cernimus, vt ecclesiasticæ dignitates bene meritis tribuātur, virtutes premijs honorentur, vitia aut seuere puniantur, aut saltem ab honoribus & præmijs arceantur. Hoc enim nostrum Lateranense Concilium, quod pia origine & ab authore suo sanctè & legitimè ĩchoatum est, si ad proprium quoque & cognatum finem corrigendi atque emendandj quæ detorta sunt prætenderit, nulla erit ratio, quare qui cōtradicere, aut vllo pacto opponere se voluerint, temerarij, amētes scelerati insuper & nefarij homines non meritò existimentur. Quare si Concilium hoc nostrum eū finem exitumque habere desideratis, quē sanctissima semper florentissimaque Concilia habuerūt, de his Patres quæ iam dixi prouidendū est diligenter, atque de hoc celeriter omni cura diligētiaque constituendum, q̄ neque hodierno die dissimulare possum, neque silētio vllo pacto præterire. Iactā tur. n. voces quæ etiam ad aures meas perueniunt percussum pastorē, oues dispersas, Pisanā synodū summo Pōtifice & in terris Deo potestate authoritateque interdixisse. Maximis ecclesiam, patres, & dissensionibus inuolui & nouis quibusdam vexari & perturbati malis iampridem vidimus. sed hęc tāta, tam exitiosa, tam periculosa haberi Concilia à Patribus illis, quæso vnquam putauisset? Nunc quicquid est, quantum ad vos delatum dedecus, & facinus admissum sit videtis, memoria tenetis, patres: legistis enim quam plurima. Quid aliquando viri clarissimi & sapientissimi in Calcedonensi synodo Contra Ephesinam secundā & illius principem Dioscorum: quid in Constantinopolitana (q̄ octaua fuisse dī) contra Fotium omniū discordiarum satorem decreuerunt, propterea q̄ Ephesinus cœtus grauiter errauerit, Dioscorus in Leonē orbis Episcopum scripserit: Fotius autem non solum absq; Romani pontificis authoritate Cōciliū congregauerit (quòd quidem alienum est ab homine Christiano) sed in Nicolaum etiam summum Pōtificē anathema protulerit. Quemadmodum igitur conuētus Pisanus Fotium & Dioscorū est secutus delinquendo, ita vos consulēdo atque animaduertēdo, celeriter synodum Calcedonensem illamque Constātinopolitanā imitemini incumbite, patres, ad ouium gregem, ad pastoris authoritatem, salutemque ecclesiarum omnium respicite, prouidete q̄ ipsum & facile factu est, & fieri dēt prouidete pa-

A tres, ne quis talia posthac vnquam non mō perpetrare, sed ne cogitare quidē, aut desiderare possit.

Verum ne sanctissimo Concilio nostro in tot aduersis rebus ad communem salutem & conseruādam & amplificāda legitima presidia desint, qn potius (quod omnium votis expetitur, desiderijsq. postulantur) ad debitum finem perueniat, ad te cōuertor. Iul. pontifex, maxime, quod ea abs te peto, quæ tuę virtutis, tuę dignitatis, tuę potestatis propria sunt, Antea enim cum in singulis rebus insiste bamus, alios ordines ecclesię inferiores sumus allocuti, nunc de summa rerum dicturi breuiter, sū
B mum principem, & caput omnium appellamus, Te itaque, Pater beatissimè, obsecro atq; obtestor (tua. n. post Deum maxima est potestas, tuū est imperium, tua rei gubernatio, Christianę fidei defensio) obsecro inquam & obtestor, hoc omni studio cures atque efficias, vt hæc synodus Latēranensis per te congregata, quemadmodum ecclesia q̄ refert de cœlo descendit vt Ioānes vidit ita cum illa rursus ascendat in cœlum, hoc enim vniuersi totis deuotisque animis deprecamur. Assequetur autem hoc te volente, teque imperante, si tu ipse pater sancte, omnipotentis Dei cuius vices in terris non solum honore dignitatis, sed etiam studio voluntatis gerere dēs potentiam, perfectionē, sapien
C tiamque imitaberis, Atqui vt in primis potētiam imiteris, accingere, Pater sancte, gladio tuo, tuo inquam accingere, binos enim habes, alterum tibi reliquisque huius mundi principibus communem, alterum tibi ꝑprium, atque ita vnum, vt illum ali' nemo nisi à te hr̄e possint. Hoc itaque gladio tuo qui ecclesiasticæ potestatis est accingere potētissime, & accingere super femur tuum, id est super uniuersas humani generis potestates. Cumque accīctus fueris, tum intende contra errores, contra hæreses, contra dissentiones, denique contra inferni portas, errorum, hæresum, & dissentionum authores, nec intēde solum, sed etiam procede & regna.
D Procede in primis, & prospere procede, gētes quæ bella volunt, dissipando, tum regna sacerdōs & rex quæ pacis sunt cogitando, inquirendo, persequendo: is nanque idem quem imitari dēs, & Rex regū est, pacisque princeps & Dominus dominātiū, rexque pacificus. Hanc aūt summam potentiam tuā, diuina perfectio comitetur, pfectio hæc misericordia est, qua pater ille cœlestis & perfectus, Solem suū oriri facit super bonos & malos, pluitque super iustos & peccatores. Nā si tanta vbique misericordia præstabis, vt non mō amicos, sed inimicos ēt
E ac hostes ad tui nominis reuerētiam, ad Apostolicæ sedis cultum, ad Christi ecclesiæ vnitatem, ad huius Concilij manifestam professionem uenire compellas, rectè pater sancte, Dei professionē imitaberis humano more. Nulla. n. de virtutib. oībus, nec admirabilior, nec excellētior misericordia est, nulla principi ꝑpria, nulla potētię summæ cognata magis atque amica est. Hæc te præ regibus terræ excellentissimum, hæc te vniuersis populis adorādum, Deoque in super te & gratum & amicum & similimū reddet. Verum cū multos multarum nationum gētiūque viros clarissimos per Dei tuāq; misericordiā ad hāc synodum venturos accessurosque existimemus, una se: ibi ad hanc rem offert diuina sapientia, quæ à fine ad finē fortiter attigit, & disponit oīa suauiter, Huius nuper exemplo, à fine ad finē tū attigisti fortiter pr̄ sancte, cū in dicto Cōcilio hoc atq; inchoato, vniuersos ad bñ de Chria na reip. sperādū excitasti. Disponēs autem suauiter

pro-

prouidendo ſapienter, ne vocati à te iuſtè, quæri F poſſint, ſe, vt par erat, in re tanta expectatos non fuiſſe. Quare poſtquam hodierno die (quod bonum, fauſtum, felixque ſit) de ſingulis, quæ ad huiuſce ſanctiſſimæ ſynodi conſeruationem, & ſtatū ſpectare videbuntur, conſtitutum fuerit, tum de his quoque conſtituatur nationibus, quæ quū intellexerint Romæ, & à Romano Pontifice Concilium ſynodumque haberi, & deſiderari ſe atq; expectari, cunctæ proculdubio nobiſcum vna ad Chriſtianæ religionis diſciplinam, ad apoſtolicæ authoritatis maieſtatem, ad commune fidelis populi ſalutem, ad habentium rerum reſtitutionem, ad totius prætereà eccleſiæ defenſionem, & rem, conuertentur. Sic nanque hoc ſacroſanctum Concilium in cœlum aſcendet, cum catholica eccleſia quam refert, & quam Ioannes ciuitatem eſſe, ſanctam eſſe Hieruſalem nouamque eſſe, atque de cœlo deſcendiſſe contemplatus eſt. Dixi.

Sex Orationum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis Sancti Xyſti, Finis.

TRACTATVS SECVNDVS

De Dei glorioſi infinitate intenſiua, vnica quæſtione contentus.

Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti, Xyſti, ſubtiliſſima de Dei glorioſi infinitate intenſiua.

Vtrum Deus glorioſus ſit infinitæ virtutis.

QVAERITVR Vtrum Deus glorioſus ſit infinitæ virtutis.

Et arguitur, quòd non. Primo, Quia aut Deus mouet cœlum effectiue, & immediate, aut non effectiue, ſed vt finis tantum, vel effectiue, & mediate. Si primo modo, eſt infinitæ virtutis, ergo motus cœli eſſet in non tempore, quod I eſt contra ſenſum. Conſequentia patet ex 8. phyſi. tex. 79. & primo de cœli, text. 52. & ſecundo cœli. commen. 58. & alibi, &c. Si ſecundo modo, aut tertio, & eſt infinitæ virtutis, ergo habetur in rerum natura vna virtus, quæ ſi moueret effectiue, & immediate, motus fieret in non tempore. Tunc vltra, ſed poſſibile eſt virtutem illam infinitam mouere effectiue, & immediate: ergo poſſibile eſt ex ea ſequi motum in non tempore, quod eſt impoſſibile ſimpliciter. Prima conſequentia ex antedictis eſt euidens. Affirmatio vero vltimi antecedētis patet ex eo, quòd virtus infinita, nec eſt allegata cauſalitati finali motus, nec mediate cauſalitati K effectiue eiuſdem quin poſſibile ſit ipſam ab his abſolui, alioquin infinita virtus non eſſet.

Si dicatur, quòd hæc ratio ſupponit Deum agere naturaliter, ideſt non quantum vult, ſed quantum poteſt & quod hoc non eſt neceſſarium, quia Deus eſt natura intellectualis cuius proprium eſt agere, ſecundum intellectus ſui diffinitionem, vt artifices facere videmus, & conſequenter Deus tāta velocitate mouet, non quin plus poſſit, ſed quia ſic explanandæ ſuæ arti expediri videt. Contra hoc primo. Quia ſaltem habetur intentum ſm Ariſt. & Auer. cæterosq; Philoſophos, tenētes Deum, licet intellectualem, naturali tñ neceſſitate agere. Demonſtratio ſiquidem poſita, in primo cœli tex. 90. ad oſtentandam vnitatem mundi, manifeſte ſuppoſuit hoc, vt patet ex dubio ibidem moto ab Alex. & Auer. & S. Tho. & cæteris. Venatio etiam numeri intelligentiarum iuxta numerū motuum cœleſtium in 12. Meta. tex. 43. hoc idem ponit, Numerus enim motorum non adæquatorum, non poteſt ex motuum numero efficaciter concludi, cū poſſet facilè quiſpiam dicere, plures motus ab eodem excedente motore fieri incōueniens quoque reputatur ad Ariſt. 8. Phy. tex. 70. quod virtus finita & infinita poſſint æquali tempore mouere, quod tamen ex hac reſpōſione ſequeretur. Auer. quoque 8. Phi. comm. 15. & primo cœli, com. 21. & Auic. 6. Meta. hoc idem ſentire videntur. Secundò, Quia vt dicitur primo priorum, & primo cœli G textu 19. id ad quod ſequitur falſum impoſſibile, eſt ſimpliciter impoſſibile, ſed ad virtutem infinitam poſitam in rerum natura, licet agentē liberè ſequitur falſum impoſſibile, ſ. poſſe fieri ab eo motum in non tempore, ergo ipſam eſſe in rerum natura, eſt ſimpliciter impoſſibile. Probatur minor. Tum quia non eſt impoſſibile, Deum velle vti tota virtute ſua, vt inductiuè patet in omnib. agentibus. Et vt dī in primo cœli. tex. 102. ab vniuerſali manifeſta per inductionem in omnib. ſenſibilib. non eſt reſiliendum. Tum quia conſiderata tantū virtute diuina infinita, non conſiderato modo agēdi, quī eſt poſterior, ſ. agere per libertatem, ſequit H motum fieri in non tempore, quamuis non de facto, tamen quantum eſt ex ratione potentiæ motiuæ. Conſtat autem non ſolum eſſe impoſſibile illud ad quod ſequitur de facto poni aliquid impoſſibile in rerum natura, ſed etiam illud ad quod ſequitur aliquod impoſſibile ſimpliciter. Vnde hoc poſſet exemplificari ſic. Quemadmodum poſitio tua duo dicit, ſcilicet quod eſt virtus infinita, & quòd agit liberè, ſic conſequenter ergo deduco duo. Ex primo quidem, quòd fieret motus in non tpe, ex ſecundo autem cp de facto hoc falſum eſt.

Ex quibus ſimul infertur, quòd ad infinitam virtutem licet agentem liberè, ſequitur aliquod falſum impoſſibile, & conſequenter ipſam inueniri eſt impoſſibile.

Secundò arguitur ſic, Omni potentiæ actiuæ in natura reſpondet aliquod impoſſibile ex potentia paſſiua, & econuerſo, vt dicitur in primo cœli. com. 124. vel ſaltem reſpondet aliquod poſſibile manifeſtatiuum totius illius virtutis actiuæ vt ſic, aliter fruſtra eſſet, cū potentia ſit propter opus 2. cœli, tex. 17. Sed virtus diuina motiua eſt infinita per te, ergo ſibi reſpondet ſaltem poſſibiliter aliquis motus manifeſtatiuus infinitatis illius, hoc autem eſt impoſſibile, quia aut ille motⁿ eſſet corporis infiniti, quod impoſſibile eſt inueniri, aut corporis finiti in non tempore, quod eſt impoſſibilius, aut eſſet corporis finiti in tēpore æterno, vt eſt motus cœli & hic non concludit infinitam virtutem motoris, ſed immutabilem & immaterialē, alioquin omnes motores cœlorum eſſent infinitę virtutis. Et cōfirmatur quia quātitas virtutis actiuę ex effectus quātitate cognoſcitur, vt dicitur in primo cœli, tex. 116. Vnde cum Deus non poſſit producere effectum infinitum, vt communiter tenetur, & a Philoſophis & a Theologis, conſequens eſt cp virtus diuina non ſit. Et cōfirmatur ſecundo ex quarto Phyſicorum text. 131. ſic, Si impoſſibile eſt eſſe motiuum, & econuerſo, & ſimiliter, ſi impoſſibile eſt eſſe mobile velocitate infinita, impoſſibile eſt eſſe motiuum velocitate infinita, ſed impoſſibile eſt tale mobile inueniri, ergo & motiuum infinitæ virtutis.

Tertio

Tertiò arguitur a credentibus se arguere ex commentario 38. secundi de cœlo, vbi Auer. dicit ꝙ si motor nō haberet potentiam terminatam, ergo neque naturam terminatam, & sic intelligerentur ex sua natura motores infiniti, & non intelligerentur ex suo esse res propriæ ei, & cætera. Ex illo enim cōmento arguunt, ꝙ infinita virtus est ens impossibile inueniri in rerum ordine, quia si ponatur, sequeretur, inquiunt, quiddam, ꝙ totum non esset maius sua parte: accepta enim virtute illa infinita, & diuisa secundum intellectū in duas quasi partes: ex quo quanta est virtualiter, cum quælibet pars infiniti sit infinita, & vnum infinitum non sit maius alio, consequens est quod tota virtus infinita est equalis cuilibet suarum partium: quod est impossibile. Et ad hoc deducit ibi Auer. cū dicit, ꝙ si esset motor infinitus, intelligerentur ex sua natura motores infiniti. Alij verò eandem inde volentes deducere conclusionem, dicunt ideo esse impossibile ens habens virtutem infinitam: quia infiniti proprium est occupare totum: & ideo si daretur infinitum secundum virtutem, occuparet omnem virtutem: nec compateretur secum aliquam aliam virtutē, & sic periret ordo vniuersi. Et quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas, natura autem est primū principium motus: ideo dixit, ꝙ intelligerentur ex sua natura infiniti motores. Potest tamē difficilius, & ad mentem Auerrois: ibidem argui sic, Causa finitatis intensiuæ est distinctio formarū: & hæc est communis formis materialibus, & immaterialib⁹: ergo finitas illa est cōmunis omnibus formis. Antecedens probatur: tum quia distinctio formarum mouentium est causa finitarum proportionum ad mobilia: nisi enim esset diuersa natura mouentis solem, a natura mouētis Saturnum, non posset reddi ratio suarum commēsurationum ad mobilia propria. Tum quia constitutiua formarum, ex quibus oritur earum distinctio, sic se habere necesse est, ꝙ vnum aliquid claudit positiuum, ꝙ reliquum non claudit, & ecōuerso. Ab infinito autem nullum positiuum excluditur: ac per hoc periret multitudo, & differentia motorum.

Quarto arguitur sic. Si Deus esset infinitæ essentiæ, sequeretur, ꝙ nullū ens esset perfectius alio: hoc est falsum, ergo. Consequentia probatur supponendo, quod perfectio attendatur penes accessum ad summum: quod etiam habetur in proposito ex decimo Metaphysicorum commēto 7. vbi dicitur, ꝙ primus motor est mensura omnium substantiarū. Hoc. n. stante deducitur consequentia sic: Eorum quorum nullum est alio propinquius summo, nullum est alio perfectius: sed si Deus est infinitus, nullum aliorum entium est sibi propinquius alio: quia a quolibet distat in infinitum: ergo inter entia alia a Deo non datur perfectius, & minus perfectum.

Quinto arguitur authoritatibus. Et primo Auer. 8. Physicorum com. septuagesimonono, vbi negat primum motorem esse infinitum. Secundo, in secundo, cœli, commento allegato trigesimooctauo, & trigesimonono, vbi subdit quod infinitas intensionis impossibile est quod inueniatur in formis, inquantum sunt formæ. Et confirmatur hoc idem in commento septuagesimoprimo: & in de substantia orbis, cap. tertio, &c.

Aristoteles quoque in secundo cœli, textu septuagesimoprimo: testimoniū huic parti perhibet, dū dicit, quod si addereretur stella orbi erratico, vltimus orbis esset in labore. Constat enim vt ibidem, & in commento 58. declarat Auer. quod vltimum orbē A reuoluere alios, est motorem eius hoc facere, quē omnia desiderant: quem constat esse Deum, & consequenter nihil aliud est dicere, vltimus orbis est in labore, quam Deus est in labore. Hoc autem non sequeretur, si Deus esset infiniti vigoris, ergo.

In oppositum est authoritas Arist. octauo Phys. textu commento vlt. vtentis infinitate pro medio termino ad concludendum Deū esse incorporeū.

In Hac quæstione tria sunt agenda. Primò declarabitur titulus. Secundò probabitur pars affirmatiua. Tertiò respondebitur rationibus in oppositum.

B Quo ad primum, Cum finiti & infiniti ratio q̄titati congruat, vt dicitur primo Physi. tex. 15. & q̄titas diuidatur in successiuam & permanentem, & hæc in quantitatem molis & perfectionis, suppona musque Deum esse incorporeum, & immortalem, &c. consequens est, quòd nec de quantitate durationis, nec molis quæstio præsens sit; sed de quantitate perfectionis, an infima sit.

Quia vero infinitum negationem clandit, non est putandum priuatiue teneri, sed, ut communiter & uere dr, negatiue, qm̄ nō quæritur, utrum Deus non habeat opus perfectionis terminos, quos sua vel alicuius alterius natura nata est habere, sed simpliciter queritur vtrum nullos habeat perfectionis terminos. Et licet mutuo se consequantur infinitas

C virtutis, & infinitas essentiæ: diuersa tamen quæsita formaliter sunt, & diuersa habent propria media. Propter quod diuus Thomas in 7. q. 1. partis, tractat infinitatem essentiæ, Dei & in quæst. 25. infinitatem suæ potentiæ.

Vnde quæstio nostra de infinitate virtutis inquirens, si infinitatem essentiæ quasi pertrāsibit, arguēda insufficientię non est. Vertitur ergo hoc in loco in dubium, an virtus, seu potentia Dei glorioſi sit tantæ perfectionis quod nullus perfectionis limitibus angusteſ, an non. Verbi gratia, applicando quæstionem ad virtutem motiuā, an virtus motiua Dei glorioſi sit tātæ perfectionis, ꝙ quantum ex se, nul

D lo limite claudatur, sed quacunque velocitate data possit facere maiorem, an concludatur aliquo termino, puta quod ultra uelocitatem 24. horarum non possit facere maiorem. Et hæc de primo.

Quo ad secundum, quia non est intentionis præsentis discutere difficultatem hanc, nisi inter Peripateticos: & horum duos tantum, principem, s. eorum, & Auer. a quibus Metaphysicalia media propria ad infinitatem substantię diuinæ, aut nō habemus, aut sic, vt nefas videatur mordaci multorum imperitiæ exponere, ideo duabus tantum viis ꝓpositum ostendetur. Vnum tamen de ipsa diuina es-

E sentia premittendo. s. quod est ipsum esse per essentiam, & totam essendi virtutem præhabens, superexcedensque nobilitas omnium rerū, quæ fuerunt, & quæ sunt, & quæ possunt esse, etiam simul sumptarum. Quod enim sit ipsum esse per essentiam, Aristot. 2. Met. text. 4. & Auer. 12. Metap. com. 51. testantur.

Quod uero ipsū eē pessentiā, totā essendi uirtutē phabeat, apud sapiētes penetrātes terminos, in dubium uerti non pōt: sed cōis animi conceptio est, quemadmodum incorporalia nō esse in loco. Exprimit quoq; ab Auer. in com. 21. 5. Meta. vbi dr, in Deo cōtineri nobilitates oīum generū, cuiusq; sigdem rei nobilitas, fm aliquam essendi rōnem est.

Confirmaturque ab eodem in 12. Meta. com. 18. & 36. ubi dicit, in primo motore oīa cōtineri actu. & in com. 61. quod autem omnium nobilitates simul sūptæ deficiant a nobilitate prima, ex eo patet,

quod

quod cum ipsa ita sit summum ens, quòd cæterorũ nobilitates claudat in se nobilissimo modo: tanto omnibus prestat, quanto eorum in se naturas nobiliori habet modo.

Hẽt.n. omnia in se per modum sui, qui est purus actus omnino. Vnde ridiculum est, quod quidam non sunt veriti scribere, s. quod cum dupliciter possit intelligi, Deum habere in se perfectiões omniũ vno modo sic, ut habeat in se unam simplicem essentiam prehabẽtem omnia, ut pura actualitas, alio mõ sic ut habeat in se gradus perfectionales correspondentes singulis perfectionibus contentis. Si secundo modo verificaretur, tunc Deus esset perfectior, cæteris simul sumptis: si vero primo modo, non concluditur, Deum esse perfectiorem omnib. simul, sed singulis. Et quia primo modo uerificat, ideo ex his non habetur, Deum esse perfectiorem omnib. simul sumptis. Ridiculum inquam est, qa puerile est in philosophia, æquare perfectiones particulares perfectionibus uniuersalib. Non enim est possibile secundum rem, neq; ſm intellectum, etiã data fingendi licentia, vt aliud sit melius ipsa bonitate per essentiam aut magis ens ipso esse per essentiam, aut magis viuens, aut intelligens, &c. quam ipsa vita, & ipse intellectus per essentiam. Si ergo Deꝰ secundum vnitatem est huiusmodi, quomodo potest aliquid eo perfectius fingi. Vnde Arist. 12. Met. tex. 39. notanter concludit Deum esse viuum, & sapientem, &c. vt Platoni attributum dogma confutaret, quod nobilitas entium diuisit, ponens aliud esse per se unum, & aliud per se ens, & aliud per se vitam, &c.

Vnde sicut Leo Platonicus esset perfectior non solũ singulis, sed oĩb. Leonib. simul, quatenus Leones sunt, etsi infinities, infiniti Leones particulares essent, omnes per se a Leonis nobilitate deficerent: sic oĩa entia per participationem, a primo per essẽtiam ente necesse est deficere. Quod etiam ex causalitate equiuoca primi super oĩa, manifeste patet.

Hac igitur primi entis nobilitate prehabita, ostẽdendum est, an uirtus eius sit infinita intensiue.

Prima ergo via ex fine 8. Phys. sumitur sic, Aristo. vt Auer. com. vlt. inquit, concludit in secunda figura, Deum non esse virtutem in corpore sic: Nullum corpus aut virtus in corpore est infinitum: primus motor est infinitus: ergo primus motor non est corpus, nec virtꝰ in corpore. Probatur maior, quia virtus infinita aut esset in corpore infinito, & hoc non datur, aut in corpore finito, & hoc ostensum est esse impossibile. Minor vero quia mouens tempore infinito est virtutis infinitæ; primus motor est huiusmodi: ergo. Iste est processus Arist. in quo manifestè vtitur infinitate virtutis pro medio termino. Nec refert siue sic, siue aliter formei processus Aristot. quoniam quocunq; modo formetur, in idem redit, vt patet in textu.

Quidam autem peruertentes textum, dicunt, qđ Aristot. sumit quidem pro medio infinitam virtutem, sed virtus infinita põt esse dupliciter. Vno modo intensiuè, & sic non accepit Aristot. Alio modo secũdum durationem, & sic intellexit. Ita quod maior est. Nulla virtus in corpore est infinita secundũ tempus, &c. Sed contra hos ex hoc processu arguitur sic. Præmissæ alicuius syllogismi probatæ anterioribus syllogismis, in eo sensu sunt sumendæ, in quo fuerunt concluse in præcedẽtibus rationibus, ista patet de se. Sed præmissæ syllogismi facti in tex. vlt. fuerunt probatæ per alias rationes factas, vt ibidẽ fatetur etiã Aristoteles: ergo accipiendæ sunt in sensu, in quo probatæ sunt. Constat autem quod præmissæ illę probatæ sunt loquendo de infinitate intensiua, ergo accipiendę sunt, vt loquuntur de infinitate intensiua. Discursus bonus & vltima tãtum propositio restat declaranda. Quæ sic declaratur. Maior huiꝰ syllogismi fuit cõclusio probata in text. 79. quo ad hoc quod virtus infinita non potest esse in magnitudine finita, & fuit conclusio probata in tertio Physicorum longo processu, quo ad hoc, qđ magnitudo infinita non datur. Sed in tex. 79. nõ potest inficiari, quin loquatur de virtute infinita intensiue, ergo prima præmissa loquitur de virtute infinita intensiue. Minor uero est cõclusio probata ab Arist. in hoc textu ex conclusione tex. 78. Probat. n. hic primum motorem esse uirtutis infinitæ, quia mouens tempore infinito est virtutis infinitæ, ut ibi probatum fuit.

Ad illum enim textum expresse in hoc loco se remittit Aris. dicẽs ꝙ impossibile est a finito moueri aliquid ſm tps infinitum, vt monstratũ est nunc. Constat. n. quod nullibi ꝓbatũ est nisi in tex. 79. aptissime aũt liquet ẽt cæcis quod in tex. 78. nõ est sermo nisi de finita virtute intẽsiuè, ergo altera ẽt præmissa loquitur de infinitate intensiua. Superfluum autem esse duxi adducere demonstrationem Arist. in tex. 78. & 79. vt ostẽdam ibi sermonem haberi de finitate & infinitate intensiua.

Rationes. n. adeo aptæ sunt, vt ostẽsione hac non egeant, exigitur tamẽ ad hoc, vt videãtur. Et ne suspensum quẽpiam reddamus, donec librum Phys. viderit, fideliter ipsas demonstrationes adiunximus. Demonstratio ergo habita tex. 78. ad ostẽdẽdũ quod motus in tẽpore infinito non põt fieri a virtute finita, est ducẽs ad impossibile. Et accepit primo ab aduersario eius positionẽ, scilicet quod sit ita quod A virtus ut centum, moueat mobile cẽtũ cubitorum in C tempore infinito. Deinde adiungit huic propositionem possibilẽ, scilicet quod D virtus vt decem, quæ est decima pars virtutis, vt centum moueat E mobile decem cubitorum, quod est etiam decima pars primi mobilis, in tempore Z. Et tunc arguitur sic, Hoc tempus, in quo mobile decẽ cubitorum mouetur a uirtute vt decẽ, nõ est equale tempori illi, in quo mobile centum cubitorum mouetur a uirtute ut centum, sed minus eo. Quia demonstratum est in 6. quod cęteris paribus totum mobile, seu mobile maius, maiori tempore eget ad pertranseundum aliquod certum signum, quã pars eius seu mobile minus ad sensum patet. Vel secundum Auer. (& in idem redit) quia maior potentia mouet maiori tẽpore, scilicet maius mobile respectu alicuius signi pertranseundi, seu quod idem est condividendo tẽpus mobili, aliter nõ esset uerum: quia ut dicitur in 7. Physic. text. 36. media potentia mouet medium mobile in æquali tẽpore per æquale spatium. Cum ergo illud tempus sit infinitum, restat quod hoc sit finitum. Sit ergo tempus Z decẽ horum. Et tũc arguitur sic, si augeatur uirtus ut decem donec consumat, aut adæquet uirtutẽ ut centum, & similiter augeatur mobile 10. cubitorũ donec consumat vel æquet mobile cẽtum cubitorũ, necesse est proportionaliter augeri tẽpus Z decem horarum, donec consumat aut adæquet tempus, in quo virtus ut centum mouet mobile centum cubitorum, quia necesse est æquales virtutes mouere æqualia mobilia tempore æquali. Sed infinitum non potest consumi, nec aliquid potest ei multipliciter æquari, ergo tẽpus quo virtus ut cẽtum mouet, impossibile est esse infinitum, quod erat probandum.

Demon-

Demonstratio autem posita in tex. 79. probans qđ in magnitudine finita nō potest esse virtus infinita, est etiam ad impossibile. Et primo supponit tria. Primum est quod maior virtus motrix facit æqualem motum in minori tempore. Secūdum (quod ex primo sequitur) est, quod infinita virtus facit plus in æquali tempore, quàm finita. Tertiū est quod omnis motus est in tempore. Quibus stantibus arguitur sic. Si in magnitudine finita esset virtus motiua infinita, sequeretur quòd in æquali tempore æqualiter mouerēt virtus finita & virtus infinita: hoc autem est impossibile, ergo. Consequentia declaratur ibidem sic: Sit A tempus vnius horę in quo virtus infinita mouet, & sit B tempus mille horarū, in quo virtus finita: puta vt centum mouet. Tunc cū quanto virtus motiua fit maior, tanto tēpus in quo movet, fiat minus per suppositiones, augeat virtus motiua, vt centum, in tanta proportione, quanta tēpus vnius horæ exceditur a tempore mille horarum, & tunc manifestè patet, quod in æquali tēpore æqualiter mouebit uirtus illa finita in mille dupla proportione ad virtutem vt centum, & virtus infinita, qđ erat impossibile deducendum. Ex his iam manifestè patet, qđ nunquam fit sermo dē infinitate durationis, sed semper de infinitate & finitate intensiua, vt qui his oblatis hoc non uidet, non egeat medio sed sensu intellectuali. Et cōfirmatur, Præmissæ istius ultimi syllogismi intellectæ, ut dicunt, de infinitate durationis, aut assumuntur ab Arist. ut per se notę, aut probatæ. Non ut per se notæ; quoniam sunt aut falsæ, aut maximè dubitabiles: tum quia Sol habet virtutē motiuā tpe infinito motu alterationis; tum quia totū corpus cęleste mouet actiuè motu locali sphęram ignis, & supremum aeris tpe infinito, & ñ cōstat q hęc sunt corpora, nec fm ueritatem apparet aliquid cogens, nisi loquentes ad dicendum, q uirtus corporea actiua est necessario finita secundū durationem. Vnde assumens ut per se nota ea, quę sensus perhibēt esse falsa, plurimum peccasset. Nec ut probatæ: quia nullibi inueniuntur in hoc sensu probatæ, ergo.

Et quoniam quęstionem hanc non aggredimur ea ratione, ut sciamus quid senserit Arist. quoniam hoc a philosophia extraneum est; sed ut sciamus, quia ratione hoc conclusum sit, & in processu prædicto ambiguitas magna est circa probationem minoris (quæ est quæstionis huius in obiectum) ideo uidendum hic est quam efficaciter minor illa probetur. Est autem ratio dubitandi, quia commento textus septuagesimo octauo, scilicet mouens tempore infinito est infinitum, ex qua probatur minor textus vltimus, scilicet primus motor est infinitus: loquitur de mouente tempore infinito ex parte mobilis, ut patet ex ratione probante ipsam, condiuidit. n. tempus mobili. Minor autem ista loquitur de mouente tēpore infinito ex parte magnitudinis, seu spatij super quod fit motus, ut patet in motu cęli. Primus enim motor nō aliter mouet tēpore infinito, nisi quia mouet cęlum tempore infinito. Constat autem quod nec tēpus, nec motus cœli habet infinitatem ex parte mobilis; sed ex parte spatij infiniti pertransęundi. Cōstat autem, quod ad mouendum tempore infinito primo modo, requiritur uirtus infinita, ut patet ex demonstratione Arist. text. 78. & hoc siue uirtus illa sit corporea siue incorporea, permanet uerum, & quod ad mouēdum tēpore infinito secundo modo, non requiritur uirtus infinita, ut patet de motore orbis Lunæ, qui est uirtutis finitæ, & sufficiens est mouere motu ęterno.

Eodem siquidem vigore, quo semel potest mouere suum orbem, potest infinities iterare motum illū: quia est inalterabilis & immutabilis uirtutis: ut dicitur in 8. Phys. text. 85. semper similiter se habēs in se & ad mobile, semper idem faciet.

Et ut clarius percipiatur modus quæstionis, sciēdum est ex 6. Phys. longo processu, quod tempus motus conducitur mobili, & condiuiditur magnitudini, super quam est mot⁹. Et similiter dupliciter infinitum esse contingit, uno modo ex parte quātitatis mobilis: alio modo ex parte quantitatis spatii. Mobili quidem condiuiditur tempus, & ex eo infinitatur, quia si aliquod certum signū in aliquo spatio designatum sit pretransęundum, prius pertransitur ab una parte mobilis, quam ab alia: & si p. transęundum est a pluribus mobilibus inæqualib⁹ vno decem cubitorum, & altero uiginti, &c. & cæteris paribus quæratur quantum erit tempus mēsurans transitus istos: manifestè patet quod si mobile decē cubitorum transit illud signum in vna hora, quod mobile viginti cubitorum pertransibit illud in duabus: sicut ēt illud met signum prius transit medietas mobilis, quam totum. Oportet. n. seruata æqualitate motus, quāto mobilē est maius, tardius pertransire signum illud. Verbi gratia: Si primus orbis & orbis Lunæ æqualiter mouerētur, signatum punctum Orientis orbis Lunę tanto citius pertrāsiret, quanto minor est primo orbe. Ita quod quando orbis Lunæ peregisset suum trāsitum, forte adhunc nec millesima pars primi orbis punctum illum orientis transisset: & idem est in motu recto. Vnde si infinitum est mobile, infinitum est esse tēpus, in quo datum signum pertransęūdum est. Magnitudini uerò condiuiditur tps, & ex ea similiter infinitatur: quia finitum mobile prius transit vnā partem magnitudinis quam aliā, & sic cæteris paribus quanto maior fuerit magnitudo pertransęunda, tanto maius erit tempus mensurans motū; & si infinita infinitum, vt in motibus processiuis manifestum est. Nec refert in proposito, an magnitudo seu spatium coincidat rōne materię in idē realiter cum quantitate mobilis, ut in motu cęli cōtingit. Non. n. est aliud spatium pertrāsęundū a primo corpore, quam quantitas ipsius. vt Auer. dicit in 2. cœli, com. 46. Patet. n. quod cœlum prius pertransiret partem spatii quæ est ab Oriente ad Meridiem, quàm illam, quę est a Meridie ad Occidens, nihilominus quàm si ibi esset realis distinctio quantitatis spatii & quantitatis mobilis. Similiter non refert in proposito, an quantitas spatii quantitatem temporis augeat, ex quantitate suarum partium nunquā ab illo mobili pertransitum, ut contingit in motu recto & prima reuolutione circulari: an ex quantitate earundem partium, quæ pluries pertransęūdę sunt: ut contingit in reflexione motus recti, & in secunda reuolutione circulari, & deinceps. Spatiū enim idem secundo pertransęundum, alterius spatii æqualis primo rōnem habet, & perinde quātificat & extendit tempus, acsi alterum equale primo esset (seu ut melius loquamur) acsi esset altera pars totalis spatii æqualis primæ parti, & similiter est de omnibus reuolutionibus circularibus.

Ex his igitur patere possunt tria. Primum, q tempus, quo mouetur cœlum perpetuo, est infinitum non ex parte mobilis, sed magnitudinis seu spatii: quia cœlum corpus finitum est, & ideo tempore infinito mouetur, quia spatium ab Oriente in Occidens infinities peragit.

Secundum, q tps, quo probauit Arist. in tex. 78.

non

non posse fieri motum a uirtute finita, est infinitū F
ex parte mobilis, quoniam manifeste ibi fit diuisio
temporis secundum diuisionem mobilis, dum au-
gendum proportionaliter dicitur secundum aug-
mentationem mobilis & motoris, ut contra pro-
teruos syllogizetur sic. Quantitas temporis aucta
& diminuta proportionaliter secundum augmen-
tationem & diminutionē potentiæ motoris & q̄-
titatem ipsius mobilis, est quātitas se tenens ex par-
te mobilis, patet ista ex terminis, & ex 7. Physi. text.
36. sed quantitas hęc tēporis, de qua loquitur Aris.
est huiusmodi, ut patet de se, & Auerrois, in com.
expresse asserit cum cęteris expositoribus: ergo.

Ex his autem liquet tertium principaliter inten
tum, quod s. processus Arist. non sufficienter vī. p. G
basse minorem, s. primus motor est virtutis infinite:
sed æquiuocationem videtur commisisse in me
dio termino, qui est mouens tempore infinito, dū
in maiore prosyllogismi, quę sunt conclusio tex.
78. sūmitur pro tempore infinito infinitato se te-
nente ex parte mobilis, cum dicitur, Omne mo-
uēs tēpore infinito est uirtutis infinitæ, & in mino
re sumit pro tempore infinito infinitate se tenēte
ex parte spatii, cum dicitur.

Sed primus motor mouet tempore infinito. Re
stat igitur ambiguitas non parua in hoc processu.

Omissis autem opinionibus pluribus, quæ a di- H
uersis de ui huius demonstrationis dictæ sunt, Sco.
enim in quolibet. q. 7. ad primum credens secundū
Arist. primum motorem infiniti vigoris intensiue
dixit hoc, cōcludit ex eo, quod mouet a se, ga quod
mouet a se, est a se, & consequenter habet plenitu-
dinem actiuitatis & entitatis, quæ absque infinitate
intensiua non est. Aegidius vero in 8. Phys. credens
idem, dixit hoc concludi ex eo quod totus motus
infinitus est proprius effectus Dei, quia quod pōt
infinitum motum, quo ad suam totalitatem, potest
nihil minus in ipsum, tam si sit unius mobilis abso
lute, quam si sit unius mobilis infinities iterati, &
consequenter est uirtutis infinitæ: quia a propria
causa effectus recipit mēsuram, speciem. His inquā
omissis, quia absque probatione dicta sunt, quod
mihi uidetur, scribendum est. Mirum enim & (ut
melius dicamus) extraneum valde est, quod Arist. I
medium terminum tacuerit, & tantum studium ap
posuerit circa id, sine quo sua rō ex tacito medio
tenet, ut Sco. dixit. Non enim in 8. Phys. aliud me-
nium assumitur, nisi mouere tempore infinito: &
de hoc magna solicitudo fuit, quod exigat uirtutē
id finitam. Constat autem q̄ hoc abstrahit a moue
re a se, vel non à se, & quod motioni a se accidit, q̄
sit in infinito tempore, nihil. n. minus concluderē-
tur, si esset in tempore finito, vt ipsemet fatetur.

Nec ualet ratio dicens, quod infinitas non depē
dens, sed prima est proprium medium ad uirtutē
infinitam, quia secundum hoc primitias motus es
set proprium medium, siue ille motus sit finitus, si K
ue infinitus, & sic idem quod prius. Vnde finitas, &
infinitas motus vndique per accidens concurrunt,
& sic Arist. s. scientiarum artifex, tacuisset ea q̄ sunt
per se in medio termino, s. primitatem motus, &
solicitus fuisset circa ea, quę sunt in eo per accidēs
scilicet infinitatem temporis, cuius oppositum v-
bique docuit faciendum. Aegidii vero deductio
quamuis ueritatem a longe tangere videatur (vt in
sequentibus patebit) veritatē tamen assequuta nō
est, quia ex eo quod totius motus cœli ponitur ef-
fectus alicuius cāæ p se, nō est ab eo nisi sequax de-
ducta infinitas intensiua illius causæ, sed assumptæ
sunt proportiones voluntariæ vel remotæ, vtpote
quod proprius effectus a per se causa recipit speciē,
& mensuram. Ex hac enim nō habetur, quod tota-
litas infinitatis extensiue necessario fiat per se ab in-
finitate intensiua: sicut nec ex hac effectus infinitus
fit a causa infinita, cum nō appareat, quare ipsa to-
talitas, quod vnitas infiniti motus non possit per se
intendi, & fieri a virtute finita immobili ad conti-
nuandam & conseruandam perpetuo inferiorum
successionem, &c. vt dicitur in secundo de genera-
tione. tex. 57. & 12. Metaph. cōmento 306. Latius igi
tur quod mihi in re hac apparet, prosequēdum est:
eo qđ difficultatem moram directè discutit, & ad
principale propositum propriam uiā docet, & Ari-
stot. tam menti quàm verbis consona videtur. Præ-
mittendum est ergo primo quod perpetuitas mo-
tus sicut, & alia quantitas dupliciter imaginari pōt,
qđ fiat ab aliqua virtute. Vno modo per se primo:
secundo modo nō per se primo. Et ne in æquiuoco
laborem⁹, illud dicitur fieri per se primo ab aliqua
virtute, in qđ pōt virtus illa ex propria ratione: in il-
lud autem dicitur posse aliqua virtus ex propria rō-
ne, in quod pōt ex perfectione clausa infra latitudi-
nem propriam illius virtutis. Et per oppositū illud
debet fieri nō per se primo ab aliqua virtute, quod
quidem fit ab illa virtute ex aliqua cōditione anne
xa illi virtuti, quæ est extra latitudinem illi⁹ virtutis
formaliter sumptæ, verbi gratia, & est exemplū de-
seruiēs, ppositō. Virtus calefactiua vt octo B. ignis
durantis centum annis, potest in duos effectus, sci-
licet & calefacere vt octo, & centū annis continua-
re hunc calefactionis motum: sed primum potest
ex rōne propria inquantū est virtus calefactiua tan-
tæ perfectionis, scilicet vt octo: hæc enim perfectio
intra latitudinem virtutis calefactiuæ claudituꝛ. Se-
cundum vero non pōt ex propria ratione, alioquin
omnis virtus calefactiua vt hoc octo posset, quod
patet esse falsum in D. igne durante per diem tan-
tum, sed potest ex annexa sibi duratione centū an-
norum; quàm patet esse extra rationem virtutis ca-
lefactiuæ, & cuiuscunque alterius virtutis motiuæ
formaliter sumptæ. Ideo enim B. ignis potest conti
nuare calefactionem per cētum annos, quia virtus
eius durat centum annis, vt de se patet. Tunc ergo
perpetuitas motus dicitur fieri per se primo ab ali-
quo, quādo ex perfectione infrà latitudinem poten
tiæ agentis causa causatur, tunc autem nō per se pri
mo, quando non ex ratione propriæ potentiæ agen
tis, sed ex conditione illius fit. Ex hac autem distin-
ctione ex parte effectus manifeste patere potest alia
distinctio ex parte causæ. Potest siquidē dupliciter
imaginari aliquam uirtutē esse cōtinuatiuam mo-
tus tempore infinito. Vno modo per se primo, id
est ex ratione propria ut exposuimus, & alio modo
nō per se primo, sed ex annexa eius cōditione, ut ēt
exposuimus. Differūt autem uis perpetuitatiua mo
tus per se primo, & uis perpetuatiua non per se pri-
mo, ex assignatis rōnibus adhuc dupliciter. Primo
in hoc qđ uis perpetuatiua per se primo respicit infi
nitatem durationis, ut per se primo effectum, & per
se primo terminum: quia ex propria latitudine in
illam pōt; sicut uis calefactiua respicit calefactionē,
seu calorem, ut per se primo effectum & terminū.
Vis autem perpetuatiua non per se primo respicit
infinitatem durationis, nō ut per se primo effectū,
sed ut conditionem proprij effectus.

Secundo in hoc, quod illa respicit quantitatē du
rationis vt per se propriū effectum: quia infinitas
durationis quędā quantitas durationis essentialiter

est

est oēm quātitatis durationē in se claudens. Ista aūt non nisi per accidens quantitatem durationis respicit, s. vt cōditionē necessariò comitem sui proprii effectus, quia nō ex propria ratione, sed ex annexa conditione hoc facere supponitur. His verò prælibatis, oportet secundò tres conditionales stabilire: ex quarum veritate propositi ratio habebitur.

Prima cōditionalis est: Si A per se primo mouet tempore infinito; A est uirtutis infinitæ intensiue: declaratur ista, quia stādo infra latitudines uirtutis per se respicientis quantitatem durationis ut proprium effectum, quæ pōt vocari virtus quantificatiua motus, intelligendo de quantitate durationis, valet argumentum. Ad cōtinuandum aliquo tempore requiritur aliquanta virtus, ergo ad maius tēpus, maior virtus. ergo ad infinitum infinita. Et fundatur hec cōsequentia super illam regulam. Sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maximum ad maximum. Quare absque dubio vniuersaliter & necessario tenet in his, quę se respiciūt p se primò, ut S. Tho. in 3. contra Gen. c. 39. dicit. Fundatur etiam super illud principium Metaphysicum. Cuiusque potentiæ propria latitudo proportionabiliter rādet propriæ latitudini sui per se primo effectus. Quod patet inductiue in omnibus: ergo uirtutis quantificatiuæ motus, si esset propria latitudo, respōderet proprię latitudini quātitatis durationis: sed propria latitudo quantitatis durationis attenditur penes extensionem durationis, qa duratio nō augetur per intēsionem, ut qualitas, sed extēsionem, ut quantitas; ergo uirtus quantificatiua q̄tò maiorem posset quantitatem durationis producere, tantò maior esset, ergo si infinitam infinita. Vnde ꝓportio virtutis quantificatiuæ, seu cōtinuatiuę motus, ad quātitatem per se durationis est sicut proportio uirtutis calefactiuæ ad quantitatē per se caloris. Et nulla est differentia ꝓportionum, quamuis sit differentia rerum subtractarum ꝓportionibus, quia quantitas per se caloris est quantitas intensiua, quantitas uero durationis est extensiua. Quod tñ, ut ex dictis patet, proportionem nō uariat eo quod hoc est materiale, & per accidens. Formale.n. est, vniuersaliter loquendo, quod latitudo cuiusque potentiæ actiuæ respondeat latitudini ꝓprie sui per se primo effectus. An uero latitudo ꝓpria effectus attendatur secundum extēsionem, vel intensionem, accidens esse cognoscitur ab exercitatis in metaphysica: & iō eadē rōne ꝓportionis tenet cōsequentia supradicta, qua tenet ista. Ad ꝓducendum aliquantum calorem requritur aliquanta virtus calefactiua, ergo ad maiorem maior, ergo ad infinitam infinita. Si qs autem dixerit, supradicta principia non habere locum, nisi quando quantitas per se effectus est quantitas intensiua. cum Philosophia abhorreat uoluntarium, oportet huius restrictionis rōnem reddere. Nulla autem rōne sulta apparet hæc respōnsio, nisi forte dicatur, quod qa magnitudo uirtutis non est, nisi secundum quantitatem perfectionalem, iō non respondet nisi quantitati perfectionali effectus; quātitas aūt pfectionalis non est quantitas durationis. Non.n. quanto maior duratio, tanto perfectior effectus fit, sed ęqualis perfectionis est ignis durans per horam, & p duas horas, & per tempus infinitum, ut dr primo Ethicorum cap. 7. Sed hæc rō in hoc deficit, & quasi æquocat, quoniam dupliciter contingit loqui de quātitate durationis, uno modo secundum se, alio modo ut est conditio aliarum rerum.

Si cōsideret ut est cōditio rerū, puta hoīs, aut albedinis: sic cum sit extra rationes formales rerum, non auget propriam perfectionem alicuius rei: nō enim est perfectior calor durans centum annis, q̄ durans vno die. Et hoc modo est sermo de quantitate durationis in 1. Ethic. vt patet ibi ex com. Auer. & S. Tho. & consequenter hoc modo verificatur, quod quantitas durationis non est quantitas perfectionalis, nec sibi proportionatur virtus actiua alterius effectus.

Si verò consideretur primo modo, scilicet secundum se, sic cum bonum diuidatur in decem prædicamenta, sicut ens, vt in 1. Ethico. Ibidem dicitur: & quantitas durationis sit quędam entis species: quandam etiam bonitatē secūdum se necesse est ponat. Ac per hoc manifestè patet, quod si duratio aliquā perfectionem secundum se ponat, maior maiorem ponet, & infinita infinitam: sicut etiā quantitas molis aliquam perfectionē dicit, alioquin inter entis species non esset, & maior maiorem, & infinita infinitam: non minus in suo ordine, quam calor infinitus, & tñ quantitas molis maior & infinita dicitur secundum extensionem. Quòd ergo quantitas durationis sit quantitas perfectionalis, pōt dupliciter intelligi, s. vt cōditio aliorum, & sic est falsum: quia est extra latitudinem rationis formalis cuiusque alterius rei. Alio modo secundum se, & sic ipsa quantitas durationis est quædam perfectio vendicans sibi quantitatem perfectionalem secundum suam extensionem, quemadmodum calor vendicat sibi eā secundum suam intētionem. Vnde ad rationem in oppositum dicēda sunt duo. Primò, quod nō oportet quantitatem durationis esse quantitatem pfectionis; sed habere illam infra suam latitudinem: sicut nec calor est quantitas perfectionis, sed habet illam. Secundò quod falsum est, quod quātitas durationis secundum se non ponat quantò maior maiorem perfectionem, quamuis nō ponat maiorem perfectionē huius, puta caloris vel hominis. Et qa sermo in predicta cōditionali habitus, nō est nisi de quantitate durationis secundum se: consequens est quod firma stet veritas illorum principiorum etiā in his effectibus, quorum propria quātitas est quantitas extensiua. Talia enim maiorem semper pōnūt ex augmentata extensione perfectionē suæ speciei. Manifestè autem patere possunt omnia quæ de pfectione quantitatis durationis diximus in hac solutione ex quantitate molis: applicando distinctiones factas & cætera dicta ad ipsam, vt facile est cuique exercitato deducere. Vnde potest formari ad principale. propositum ratio talis. Magnitudo virtutis respondet proportionaliter magnitudini per se effectus: sic quòd aliquanta virtus, ad effectum aliquantę perfectionis, requiritur, & maior ad effectū aliq̄tæ perfectionis, & infinita ad infinitæ perfectionis effectum: sed duratio est effectus aliquantæ perfectionis: ergo ad faciendū per se primò aliquantam durationem requiritur aliquanta virtus, & ad maiorem maior, & ad infinitā infinita: cum maior duratio maiorem dicat perfectionē, & infinita infinitā.

Rogoque omnes iterum atque iterum, ne auertendo mentis intuitum ab eo qđ est per se, ad id, qđ est p accidens, fallaī, innitentes supra adductæ glosæ, absque ratione dicendo quod si ad effectum aliquantæ perfectionis requiratur aliquāta virtus; ad effectum maioris perfectionis intensiuæ requiritur maior virtus, non autem ad effectum maioris perfectionis extensiuæ, qualis est maior & minor duratio. Hæc.n. glos. ut ex dictis patet, optima est, loquendo de causa per se primò illius effectus, cui utraque

quantitas

quantitas conuenit, intensiua, intra propriam latitudinem, & extensiua extra, sicut est calor, &c. Vniuersaliter autem loquendo de quantitate causæ in ordine ad proprium effectum, & eius quãtitate infra latitudinis suæ limites clausa, nulla opus est distinctione: eo quod eadem rõ saluatur in proportione causæ & effectus, siue secundum propriam rationem augeatur intensiue, siue extensiue, rõ. s. maioris pfectionis secundum propriam rõnem suæ speciei. Non.n. tenet illa regula in effectib. quantitatis intensiuę alia rõne, nisi qa quanto effectus per se primò alicuius est perfectior infra latitudinem ꝓpriam, tãto perfectiorem causam exigit. Propter hoc.n. ex maiore quantitate extensiua caloris producti nõ cõcluditur maior uirtus calefactiua, sed intensiua tantum. Illa.n. auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris: ista autem intra. Hęc autemmet rõ saluatur in effectib. quantitatis præcisè quantitate extensiua, quoniam eorum propria perfectio augetur infra propriam latitudinem secundum extensiuam augmentationẽ. vnde vniuersaliter loquendo, effectum esse perfectionem intensiue vel extensiue, accidit effectui pfectiori secundum propriam latitudinem suæ rõnis formalis, quod per se cõsideratur in hac rõne. & est rõ vtriusque eorum, quod perfectiorem cãm exigat & concludat, sicut esse album vel nigrum accidit colorato, & est rõ eorum, quod sint visibilia. Falli autem multos contingit in re hac ex eo, quod cæteris entibus a quantitate manifeste videmus, ꝙ sola augmentatio intensiua effectus per se concludit maioritatem virtutis per se primo actiuã illius, & nullam perhibet sensus uirtutem actiuam per se primo quantitatis: propter quod nunquam intellectui oblata apparet augmentatio virtutis ex intẽsiuo cremento effectus. Quidquid.n. sit de uirtute actiua per se primo quantitatis, siue permanentis, siue successiue, discernẽdum est intellectuum acumine, ut dictum est inter entia, quorum propria perfectio consistit in intensione, & quorum ꝓpria perfectio consistit in extensione, qm in illis extendi est extra limites rationum formalium suarum, & propterea non concludit maiorem perfectionem virtutum actiuarum illorum entium.

In istis autem extendi est infra rõnes formales eorum, & est ipsum eorum intendi, & iõ idem exigit & cõcludit in uirtute eorum actiua ꝓ se primo ꝙ in illis infert intendi, si inuenitur uirtus ꝓ se primo, actiua q̃titatis. Vnde nõ obstat proposito si qs dicat nõ dari in rerum natura hmõi virtutem q̃ficatiuam motus; nobis.n. sat est veritas cõditionalis quæ permanet etiam antecedente & cõsequente impossibili.

Similiter puerile est, si quis putet dictum ꝓcessũ iõ non tenere in effectib. q̃titatis extẽsiuæ, sed intẽsiuæ, qa in extẽso quod addit licet pfectio quædã sit, non includit in se minus extẽsum. & aliquid ultra, intẽtius autem includit in se remissum, & aliqd vltra perfectionis addit. & ideo hoc requirit maiorem virtutem, illud vero æqualem. Puerile inquam dixi, qa sic hẽt maius fm extensionẽ ad minus, puta spatium duarum horarum, ad spatium, vnus aut bicubitum ad cubitum, sic maius intensiue ad minus, puta calor ut quatuor ad calorẽ vt duo, vtrobique sigdem maius claudit minus, & aliquid perfectionis propriæ rationis formalis addit.

Constat autem ex dictis, quod in prædicto processu nulla est ratio exigens, aut supponens aliam similitudinem proportionum inter intensum & extensum, nisi maioris ad minus: Argumentum.n. semper est hoc modo. Potens per se primo in aliquantum, est aliquantæ virtutis, ergo potens in maius est maioris: ergo in infinitum est infinite. Nihilominus diligenter aduertẽti apparebit qd' quẽadmodum in extenso pars addita priori non includit priorem, & ideo sursum non infert maiorem virtutem: ita in extẽso gradus, verbi gratia, additus nõ includit priores, nec est maioris perfectionis gradus quartus albedinis, quam sit primus, nec ex perfectione maiore quarti gradꝰ sursum infertur maior vis calefactiua: sed ex eo quod totum calidum, puta habens quatuor gradus caloris, est perfectius, quam calidum vt duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo, ꝙ totum extensum est perfectius.

Friuolum quoque omnino est, si quis admittat prædictum processum tenere quo ad effectus quãtos quantitate permanente, non autem successiua. Oporteret enim abradere principia tradita in sexto & septimo & octauo Physic. de virtutibus motiuis & earum proportione; cum motus & tẽpus, & de quibus est ibi sermo, successiua entia sint. Stat ergo veritas primæ conditionalis.

Secunda autem cõditionalis est ista. Si A mouet tempore infinito vnum motum continuum, &c. A est mouens immobile, & accipimus mouere ꝓprie, vt distinguitur cõtra mutare. Et rursus accipimus, mouet, vt motor, nõ vt instrumentum motoris, primum propter illuminationem, secũdum ꝓpter corpus celeste trahens secum ignem: quem nihil minus traheret, si idem ignis numero perpetuò cõseruaretur, secundum totum & partes, & etiam propter primum orbem trahentem secum alios. vt multis placuit, quãuis nõ sufficienter. Probatur ista cõsequentia 8. Physic. 85. ex proposito, & duodecimo Metaphysic. text. 45. ex hoc quod motor motus nõ semper eodem modo se habet aut in se, aut in ordine ad mobile: id autem, a quo semper prouenit idem eodem modo se habere necesse est vtroque modo, vt patet: ergo.

Ex his autem duabus cõditionalibus verificatis antequam veniamus ad tertiã iam patere potest distinctio superius præmissa cum suis mẽbris in speciali. Liquet enim tã quod perpetuitas motus duabus attestatur causis, scilicet infinitate virtutis per se primò causantis ipsam, aut immobilitate motoris, & consequenter quod diuersimodè ab illis dependet, & illas infert: quoniam infinitatem non infert nisi in virtute per se primò (seu ex propriæ latitudinis perfectione) illam causante. Immobilitatem verò virtutis infert in omni uirtute causante ipsam. Et meritò: quia immobilitas est extra latitudinẽ perfectionis virtutis tam motiuæ quã quãtificatiuæ motus. Infinitas autem rationis formalis cuiusq; intra ipsius latitudinem clauditur. Gradualitas.n. alicuius speciei (puta caloris) etiam si in infinitum crescat, caloris naturam non exit. Immobilitas vero conditio est extra totam latitudinem caloris. Siue.n. intelligatur calor, ut quatuor siue ut mille, siue vt infinitus, nunquam peruenietur ad hoc quod sit immobilis infra limites caloris stando. Et quod de calore exemplificauimus, de cęteris uirtutibus actiuis, formaliter sumptis, siue secũdum rem sint in materia, sine non, intelligi uolumus, oportet enim Philosophum formaliter loqui. Vnde distinctio iam probata in terminis specialibus repeti potest sic. Perpetuitas motus dupliciter potest imaginari, quod fiat. Vno modo a uirtute per se primò ipsam causante, & sic oportet, quod fiat a uirtute infinita intensiuè,

vt

vt patet ex prima conditionali. Alio modo à virtute non per se primo ipsam causante, sed per se primo causante talem motum & secundario causante eius perpetuitatem, vt illius conditionem, & sic oportet, quòd fiat a virtute motiua immobili, quæ ex perfectione suæ virtutis causat talem motū puta Saturni, & ex immobilitate eiusdem semper perseueret idem faciens. Vt sic cōditio virtutis sit causa conditionis effectus sicut in primo modo propria perfectio ipsius virtutis est causa propriæ perfectionis effectus, & propter hoc Arist. 8. Physi. in text. 78. infinitatem temporis motus adscripsit infinitati virtutis, & in tex. 85. adscripsit immobilitati motoris, vt iaceret fundamenta, & ad primum motorem, & alias intelligentias inuestigandum, vt ibidem D. Tho. notanit. Ex primo enim primum motorem 8. Physic tex. vlt. & 12. Metaph. text. 41. concluſit. Ex secundo vero numerū intelligentiarum text. 43. & 44. Non enim ibi inuestigatur numerus infiniti motoris (vt quidam rudes, & cæci dicunt) sed numerus motoris inalterabilis, & immobilis, vt patet ex fine tex. 41. & ex ipso textu 43. vbi semper est sermo de immobilitate motoris tēpore æterno, &c.

Tertia igitur conditionalis, cuius antecedens supponit Arist. cum suis sequacibus est ista, Si cœlum mouetur tempore infinito, primum mouens ipsum infinitæ virtutis intensiue. Et aduerte differmitatem inter hanc consequentiam, & priores. In priorib. enim inferebatur, A mouet, &c. ergo, A est infinitæ virtutis, vt in prima, vel ergo A est virtutis immobilis; vt in secunda. In hac vero non inferimus, ergo mouens cœlum: nec, ergo quilibet motor cœlestis: sed, ergo primum mouens est virtutis infinitæ intensiue. Probatur ista sic: Cœlum mouetur tempore perpetuo: ergo ab aliqua virtute per se primo, & directe potente in sempiternitatem motus, talis est infinita intensiue, vt patet ex veritate primæ conditionalis probatæ: ergo inuenitur aliqua virtus infinita intensiue. Aut igitur ista virtus est in quolibet motore cœlesti, aut in primo tantum. Non in quolibet: tum quia nō oportet, tum quia neuter ab altero dependeret insempiterne mouere: fatuum enim est ponere infinitum, vt sic dependere: tum quia aliquid conueniret pluribus primo. s. mouere sempiterne, quod est impossibile, vt monstratur, primo Poster. ergo in primo motore tātū. Totus processus clarius est & firmus, si prima cōsequentia probabitur. Cuius vis cōsistit in ista categorica, Sempiternitas motus causatur ab aliqua virtute, per se primo intendente, & potente ipsam. Hac igitur propositione probata, nihil remanebit huius rationis probandum. Probatur ergo primo, quòd hoc sit possibile: deinde quod sit de facto.

Primum probatur, quia si esset incōueniens, aut impossibile, sempiternitatem motus causari ab aliqua virtute actiua per se primo, hoc non esset, nisi vel quia duratio motus, cuius species est sempiternitas, non est res separabilis a motu, sed simul est, & non est, & fit & non fit cū motu: ac per hoc sufficienter fit a quolibet mouēte, sicut & motus, vel quia duratio motus passio motus est eo, quod tempus, vel dr in 4. Physi. text. 130. & 12. Meta. text. 29. aut est idem motus, aut eius passio. passioni autem non debetur aliud agens quam productiuum subiecti, vt patet inductiue. Vel quia, vt superius tactū est duratio motus non est, nisi conditio eius, conditionibus autem rerum non debetur propria virtus actiua: sed sat est conditiones actiuas sequi. Preter enim hæc tria non apparet ratio, quare impossibile, aut inconueniens sit sempiternitatem vendicare sibi virtutem per se primo eius actiuā: sed nihil horum impedit. Inseparabilitas siquidē duarum rationum formalium, etsi concludat, quod producens vnam in rerum natura producat alteram, non tamen concludit, quod à quocunq; producatur per se primo vna, ab eodem producatur per se primo & altera. Quamuis enim esse ens sit inseparabile ab esse tale, uel tale ens, & per hoc habeatur, quod causans tale ens causet etiam ens: nō tamen sequitur, ergo si est causa per se talis entis, inquantū tale, ergo & inquantū ens, vnde Arist. in 6. Metaph. in principio venatur principia, & causas entium, inquantum entia. Durationem autē passionem esse motus etsi verum sit quo ad aliquid, puta quia sub tōne tpis diffinitur per motum, & inseparabiliter concomitatur ipsum tanquam posterius suum prius, non tamen est verum simpliciter, quia cōstat quòd verè, & simpliciter passio alicuius sic producitur consecutiuè ad productionē subiecti vtà virtute per se primo productiua subiecti, secluso quocunque extrinseco, sufficienter emanet. Duratio aūt siue sempiternitas motus nō emanat à virtute motiua, vt sit ratione ipsius virtutis, sed consequitur conditionem extrinsecam ipsius virtutis, s. durationem eius, vt patet inductiuè. Non est igitur passio propriè loquendo sed potius conditio inseparabilis. Nec ex hoc quod talis conditio potest poni in esse ex conditione virtutis motiuæ, concludi potest, ergo superfluè quæritur alia causa, quoniā non quæritur causa ad hoc, vt fiat absolutè: sed ad hoc vt per se primo fiat.

Non. n. superfluè quæritur à quo p se primo fiat animal, quamuis sciamus ipsum fieri à generante hominē & bouem. Nec inconueniens aliquod sequitur, si tam nobilis cōditionis motus, qualis est sempiternitas, specialis causa quæratur, & non sat sit credere, quod fiat vt conditio præcisè, nihil. n. contra principia naturalia, aut metaphysica, aut q̄cunque alia apparet sequi, imò inuestigatio hæc consequens est processib. Arist. in 6. & 7. & 8. Phys. vbi causas motus aptauit s̄m diuersas proportiones ad eius durationem. Non est igitur impossibile aut inconueniens, sempiternitatem motus talem esse effectam, quod possit produci ab aliqua virtute per se primò. Quod autē hoc sit de facto, probatur primo, quia vt dr 2. Phy. tex. 26. & 8. tex. 30. semper ponendum est id quod est aut causat p se, ante id quod est aut causat per aliud. Cōstat aūt quod causans sempiternitatē motus, quia immobile causat eam per accidens, seu per aliud à virtute sua actiua, ergo debet præcedi ab eo quod ex propria perfectione suæ virtutis actiuæ sempiternitatem facit, hoc enim tantum est quod per se primo illam causare potest.

Secundò, quod sempiternitas motus cœlestis est effectus dignissimus, vt eius effectus ostendit, scilicet perpetuitas omnium generabilium & corruptibilium, ad quam tota sphæra actiuorum, & passiuorum, & singula in ea contenta secundum vires conantur, & pro ea agunt, quicquid agunt, vt Auer. dicit 2. Cœli, com. 17. & Alber. Magn. ibid. confirmat. Irrationabile est autem effectum adeò nobilem in rerū natura absque per se primo causa actiua fateri. Et confirmatur, Quia cum in motu cœlesti sint conditiones, scilicet sempiternitas, & determinata velocitas, quę in sui rationē claudit

dit tempus, vt patet in 4. Phys. tex. 96. & sempiter- F
nitas eius sit nobilior determinata velocitate, vt
ex effectibus, & de se patet, & 12. Metaph. com. 41.
habetur, vbi certa velocitas finitati virtutis, sempi-
ternitas vero infinitati attribuitur motoris absq;
potentia omnino: secundo quoque cœli tex. 17.
dicitur quod sempiternitas est proprium diuini-
tatis opus, & Platonicis confirmantibus, ibidem
à S. Thoma cognouimus entia tantum sempiter-
nitatis, quantum diuinitatis sapere, & determina-
ta velocitas absque dubio habet causam per se pri
mo ipsam causantem apud omnes Philosophos,
quæ dementia esset sempiternitatem cœlestis mo
tus causa per se primo priuare. Relinquitur, igitur G
ratio tota, & stabilis & efficax, cum etiam fugiendi
via concessa nō sit. Duobus enim modis poterat
quis tantum laborem fine priuare. Vel dicendo
quod sempiternitas motus non habet causam per
se primo actiuam, quod esse nefas ostensum est.
Vel dicendo, quod habet quidem, sed illa est virtus
infinita, immobilis. Et hoc ostensum est esse igno-
rantiam propriæ vocis, quia nulla virtus per se pri
mo actiua alicuius, est actiua illius ex aliquo extra
propriam rationem formalem, alioquin esset acti
ua illius, circunscripto omni alio, quod implicat.
Impossibilitas autem, & vniuersaliter immobili-
tas, vt de se patet, & superius declaratum est, extra
latitudinem est cuiusque rationis formalis virtu- H
tis actiuę formaliter sumptę, vnde dicere quod vir
tus A sit per se primo actiua sempiternitatis, & di
cere quod ideo est actiua sempiternitatis, quia est
immobilis, & semper manet eodem modo: est
ignorare propriam vocem.

His ergo præmissis ad motum dubium contra
processum Arist. redeundo, dicimus quod quia
sempiternitas motus exigit per se in primo moto-
re seu in eius propria potentia actiua infinitatem
intensiuam, & hoc non habet ex eo, quod ponitur
in motu infinito ex parte spatij infinities iterati,
sed inquantum est secundum se effectus quidam, I
cui accidit quod hoc, vel illo modo soluetur, iō
ex propria ratione sempiternitatis motus siue sal-
uetur in motu infinito per se, siue infinito per ac-
cidens, concludi optimè potest absque æquiuoca-
tione infinitas intensiua primi motoris potentis
per se primo in sempiternitatē. Vnde attenta sem-
piternitate motus formaliter, & relata ad virtutē
actiuam per se primo illam respicientem, quam-
uis æque bene concludatur infinitas intensiua il-
lius virtutis, siue hoc siue illo modo ponatur, Ari-
stot. tamen à notioribus doctrinam subtilissimā
tradens, deduxit in textu 78. ex sempiternitate mo
tus posita in motu infinito ex parte mobilis, infi-
nitatem intensiuam potentiæ, & in textu vltimo
ex eadem sempiternitate motus posita in motu K
infinito ex parte spatij conclusit infirmitatem pri-
mi motoris. Insinuans nihil obstare rationi sum-
ptæ si ex sempiternitate formaliter accepta ī quo-
uis motu saluari ponatur. Propter quod in tex-
tu 78. non posuit mobile infinitū, sed tempus tan-
tum, vt doceret, quod non concludebat ibi infini
tatem potentiæ ex infinitate mobilis, sed ex pro-
pria ratione infinitatis temporis, & in tex. vlt. se-
cundum vtranque translationem non sat fuit
Arist. subsumere, quod primum mouens mouet
motu perpetuo, aut tempore infinito, sed subsum-
psit vtrunque simul, vt ostenderet, quod non ar-
guit absolutè ex hoc quòd mouet perpetuo (cum
hoc sit commune omnibus motoribus cœli,) sed
ex eo, quod sic mouet tempore perpetuo, vt ipsam
infinitatem tēporis per se primò causet, alioquin
nugatio commissa esset in illa minore, quam ne-
fas est Aristoteli imponere.

Formaliter ergo dubium soluendo dicimus,
quod medium ad probandam illam minorem, s.
primus motor est virtutis infinitæ & hoc, mouēs
per se primo tempore infinito, ita quod maior
syllogismi sumpta tex. 78. est ista, Mouens per se
primo tempore infinito, est virtutis infinitæ. Mi-
nor vero sumpta in textu vltimo est ita, Primus
motor mouet per se primo tempore infinito, er-
go primus motor virtutis ifinitæ, vbi nulla æqui-
uocatio intercuenit. Et maioris probatio ex infini-
tate temporis saluati in motu infinito ex parte mo
bilis, non obstat, sed magis attestatur processui,
quia proportio virtutis per se primo respicientis
durationem motus, ad finitatem, & infinitatem
temporis, absolutè declarata, & concluſa est ibi in
materia clarius eam repræsentante, s. in motu infi-
nito per se, vt ex notioribus fieret doctrina. Differt
autem deductio hæc à subtilissima deductione,
quam D. Thomas 8. Phys. docuit in duobus. Pri-
mo in medio termino. Cum enim medium Arist.
sit mouens tempore infinito, nos vero supra ly
mouens. Secundò in minore, quia apud nos, mi-
nor est vera de facto quo ad operationem primi
motoris, apud illum vero minor est vera quo ad
virtutem primi motoris. Non enim de facto pri-
mus motor mouet tempore infinito per se, sed
oportet eum esse tantæ virtutis, quod quantum
ex parte virtutis suæ, posset mouere tempore infi-
nito per se, quia causæ per se oportet respondere
effectum per se. Primus autem motor est causa p
se infinitatis motus, ergo siue sit possibile tempus
infinitum per se inueniri, siue non oportet, primū
motorem tantæ virtutis esse si est per se causa infi-
nitatis motus. Conueniunt tamen hæ deductio-
nes in conclusione (quia vtrobique concluditur
infinitas intensiua primi motoris) & in radice, qa
vterque processus ponit primum motorem esse
per se causam durationis infinitæ ipsius motus.
Sed ille processit ex eo quod causæ per se oportet
esse tantam virtutem vt possit in effectum per se,
quod fundatur super secundo Phys. tex. 36. Iste ve-
ro, quod causam per se primo alicuius, oportet, p-
portionaliter augeri secundum augmentum pro-
prium effectus sui, cuius fundamenta superius di-
cta sunt.

Et vt multis philosophantibus complaceamus
qui volunt potius cum Auer. errare quam cum
alijs verum sequi: ostendendum super hoc idem
Auer. docuisse. In 12. siquidem Metaphysic. com-
men. 41. postquam concluſit iuxta demonstratio-
nem 8. Phys. quod virtus infinita requisita ad mo
uendum tempore infinito corpus cœleste, nō est
in magnitudine, quia moueret in non tempore,
mouet statim dubium communiter tactum a do
ctoribus 8. Physic. scilicet, cur si ponitur virtus in-
finita in magnitudine: sequitur motus in nō tem
pore, quæ est ratio difformitatis. Et statim respon-
det, quod hoc ideo est, quia motus cœli fit à duo-
bus motoribus, quorum alter est finitæ motionis,
& est anima cœli, & alter infinitæ, & est poten-
tia omnino sine materia, & quod motus cœli à
motore finito habet, quod sit in non tempore,
& à motore infinito, quod sit tempore perpetuo.
Vbi à plano sensu literæ non diuertendo, manife
stè patet, quod ipse est opinatus primū motorem
esse

esse infinitæ virtutis intensiue,& propter istam infinitatem causare per se primo sempiternitatem motus cęli, & in hoc differre à ceteris intelligentijs,quæ cum sint immobiles,possunt virtute propria causare perpetuitatem motus,per accidens tamen,vt ex dictis patet.Et quia prędicta verba Auer. alijs locis eiusdem contradicere videntur (vt adduximus arguendo ad oppositum) ideo à diuersis diuersimodè exposita,vel poti⁹ extorta sunt, prout quilibet voluit non se Auerroistam, sed Auerroim suum facere,vnde oportet expositiones eorum afferre, vt firmetur veritas. Quidam igitur dixerunt,quod Auerrois intendit quod sit finitus intensiuè primus motor,infinitus autem in duratione,non tantum formaliter, sicut alij motores: sed etiam causaliter, quia sempiternitas motus ascribitur fini ipsius motus,qui est purus actus omnino,& per hoc differt à cæteris motoribus. Et hi diuisi sunt in duas vias. Nam quidam eorum dicunt quod illa distinctio motoris ī finitum, & infinitum, est distinctio realis, quidam vero quòd est distinctio rationis in primum motorem secundum quod est finis,& ipsummet secundum quod est agens,& secundum quod agens mouet in tempore, quia est vigoris finiti intensiuè, secundum vero quod finis, perpetuat motum, & ideo dicitur infinitus in duratione causaliter. Alij vero dixerunt, quod primus motor non est virtutis finitæ nec infinitæ intensiuè,quia non est virtutis actiuæ,sed dicitur infinitæ causaliter, causalitate finali,vt dictum est. Alij autem dixerūt, quod illa verba Auerrois examinanda & glossanda sunt secundum determinationes factas in de substantia orbis,&c. vbi magis ex proposito tractauit rem hāc, vbi manifestè negauit infinitatem intensiuam. Sed quòd omnes huiusmodi responsiones erant manifestatur.Et primo quod loquatur de infinitate intensiua,probatur primo sic. Quandocunque aliqua distinctio proposita habens plures significationes,& alterum oppositorum declaratur ab ipso distinguente quo ad quid nominis, secundum quam intēsionem sumitur, reliquum debet sumi secundum oppositam intensionē.Patet ista: alioqui periret omnis certitudo diuisionum, & syllogismi diuisim,&c.sed Auer. diuisit motorem cęli in motorem finitæ motionis, & infinitæ motionis,& descripsit alterum membrum, scilicet motorem finitæ motionis per finitatem intensiuè,vt patet quia ibi expressè subdit.Dicere finitatem,est dicere proportionē motoris ad motam rem:ergo reliquum membrum, ſ. motor infinitæ motionis est describendum secundum intentionem oppositam,ſ.ꝙ dicere infinitatem est dicere improportionem, & sic erit motor infinitus intensiuè. Secundo sic: Termini quæstionis & responsionis secundum artem demonstratiuam non differunt, sicut nec quæstio differt à conclusione in terminis,sed in modo. Constat autem ꝙ motor infinitus de quo est sermo in quęstione,est infinitus intensiuè,quoniam est ille, de quo dicitur in 8.Phy. tex.79. ꝙ mouet in non tempore: ergo finitas, & infinitas de qua est sermo in responsione, est etiā intensiua.Tertio sic,Quęlibet responsio à sapiente data, debet sumi in sensu in quo quæst. motæ respondet, sed ista non respondet quæst. motæ,nisi intelligatur de infinitate intensiua:ergo,&c.Declaratur minor, quæst. est virtus infinita requisita ad mouendum tempore infinito,posita in magnitudine,infert motum in non tempore, & posita extra magnitudinem,non.Huic autem quæsito non satisfit dicendo, ꝙ hoc ideo est, quia ibi sunt duo motores separati & ambo finiti,sed alter actiuè,& alter vt finis, & ex motore vt finis est sempiternitas,ex motore vero vt agens est,quod motus sit in tempore.Hoc enim siue verum, siue falsum sit,est impertinens quæsito,& solicitudo superflua. Tota enim quæstio est quare à virtute separata,nō sequitur motus in non tempore, sicut à virtute posita in magnitudine. Et constat ꝙ est sermo de virtute actiua.Hæc autem quæstio, vt nouitij possint percipere (sicut & quælibet alia) aliquid certum supponit scilicet infinitate infinitatem virtutis siue in magnitudine, siue extra. Et quærit dubium quare si illa sit infinita virtus ponitur in magnitudine,mouet in non tempore,& extra non. Quæratur ergo ab istis primo: Qualis est illa infinitas virtutis,quæ supponitur intensiua, an durationis: si intensiua,habetur intētum: si durationis, quęst. & nulla & ridiculosa est. Nulla quidem quia a virtute actiua infinita in duratione posita in magnitudine,non sequitur motus in non tempore,vt patet de virtute alteratiua solis à qua res aliqua alteratur, & tamen in tempore. Nec potest dici quod illud est verum tantum de virtute motiua vnico motu locali tantum,quoniam expressè Arist.in 8. Phy.tex.69.vnde hoc sumptum est, dicit hoc verificari in omnibus virtutibus motiuis quocunque motu.Ridiculosa autem,quia puerile est quærere, quare à virtute finita in vigore,infinita autem duratione separata materia, prouenit motus in tpe, & non in toto tempore.Quis enim est adeo rudis vt ignoret finitatem, & infinitatem intensiuā virtutis, sequi velocitatem certam, vel incertam motus,& non finitatem & infinitatem durationis:Vltimum igitur refugium horum est,quod quæstio illa neutram infinitatem determinatè supponit, sed infinitatem in communi, quoniam ex motu perpetuo neutra infinita determinatè concluditur,sed in communi concluditur, quod oportet virtutem motiuam tempore perpetuo esse infinitam. Vnde dicunt quod quæstio Auerrois est, cū sit ꝙ virtus motiua tempore infinito sit infinita, abstrahendo ab hac & illa infinitate, quare posita in magnitudine infert motum in non tempore, & extra magnitudinem,non.Et responsio est supponēdo, ꝙ si aliqua virtus posita in magnitudine, debet mouere tempore perpetuo, oportet quòd sit infinita intensiue,ex 8.Physicorum, textu 78.& consequenter mouet in non tempore, ex tex. 79. & addendo quod si aliqua virtus motiua tempore perpetuo ponatur extra magnitudinem,& illa est necessariò infinita secundum durationem, & distinguitur in motorem & agens, & sic est finitæ motionis,idest,mouet in tempore, & motorem, vt finis, & sic est infinitæ motionis,idest,mouet ī finito tempore,quod virtuti positæ in magnitudine conuenire non potest. Non enim potest distingui in motorem vt agens,& vt finis,& ideo oportet, quod virtus motiua tempore infinito, si est in magnitudine,moueat in non tempore extra magnitudinem,nō. Sed verè isti innituntur telis aranearum.Deficiunt enim dupliciter, scilicet in re ipsa,& in expositione Auer. In re ipsa quidē,quia falsum est, qđ virtus motiua tpe infinito, si ponitur in magnitudine,est infinita intensiuè, si extra magnitudinem,non.Quæratur enim ab ipsis (ne in æquiuoco laboremus) de quali infinitate tpis est sermo. Distincta est enim superius ex 6. Physi-

quia est duplex, ex parte mobilis, & ex parte spatij, seu per se, & per accidens. Si est sermo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubium est, quod illam oportet esse infinitam intensiuè. in tex. enim 78. non est sermo de tali virtute: sed de prima, vt ex dictis patet. Amplius: Cū Philosophus obedire debeat rationi, oportet reddere causam, quare cum ad mouendum B mobile certa velocitate, puta motu vnius horæ, requiratur tanta virtus intensiuè, puta vt centum ad continuandum illum motum tempore perpetuo sufficiat ex parte virtutis motiuæ, quod semper perseueret in eodem vigore, quare, inquam, est G quòd virtus talis si ponatur extra magnitudinē, sequitur quod sit infinita intensiuè? Hoc enim neque ex parte perfectionis virtutis, nec ex natura magnitudinis oritur, & tamen hoc est super quod isti fundantur. Quod si dicatur quod hoc oritur ex hoc, quod illa virtus actiua semper remanere debet ī eodem vigore, hoc puerile est, quia ex hoc nihil aliud sequitur, nisi quòd illa virtus oportet, quod ponatur in magnitudine inalterabili, & incorruptibili. Ex hoc autem, quod virtus actiua ponitur inalterabilis, & incorruptibilis, infinitæque durationis siue in quanto, siue extra, non habetur maior perfectio intensiua, vt de se patet in H primo Eth. cap. 7. ab Arist. & Auer. dicitur. Et datur exemplum de albo, quòd ex hoc, quod ponitur perpetuum, non sequitur, ergo est albius, quia differentia maioris, & minoris rationis non infert differentiam secundum magis & minus. Vnde ridiculum est, quòd quidam inter Philosophos se locantes dicant, quòd ideo non potest esse virtus motiua actiuè tempore perpetuo in magnitudine, quia oportet ipsam esse durationis infinitæ, & per hoc infinitatem intensiuè. Deberent enim inferre, ac per hoc inalterabilem & incorruptibilē, ad quod sequitur infinitas intensiua.

Pudet autem adducere quorundam fatuitatem dicentium, ꝙ processus non fit ab Auer. & Arist. I ad concludendum, primum motorem esse incorporeum absolutè, sed ad concludendum, ipsum esse incorporeum, i. non immersum materiæ, ad esse quæ est tantum apud eos in generabilibus, & corruptibilibus. Rationis siquidem Arist. à tex. 78. vbi inchoat, teste ipso Arist. ibi cum Auer. tractatus intendentis ostendere impartibilitatem primi motoris, vis est ex natura quāti & extensi siue corruptibilis siue non, vt patet, & in tex. vlt. rationem formans ex efficacia probatorū, & non aliter concludit primum motorem impartibilē, vnde hoc est simpliciter error nimis fatuus. Amplius, Hoc dictum, s. quòd virtus motiua actiuè tempore ꝑpetuo si est in magnitudine, est infinita intensiuè, si extra, non oportet vel ex rationibus formalibus terminorum intelligibiliter deducere, vel sensibilibus assumere. Sed iam ostensum est ex rationib. K terminorum hoc nō deduci, sed oppositum quo ad primam partem, & sensibilia idem testantur: ergo hoc est volūtariè dictum. Ex sensibilibus enim habemus, ꝙ virtus alteratiua Solis est motiua actiuè, & est in magnitudine, & tamen non est infinita intensiuè, nec alterat in non tempore. Nec potest dici, ꝙ quia sermo est de virtute actiua motus localis, ideo instantia non militat. Tum quia eadē est ratio quo ad mouere in non tempore, & infinitatem intensiuam de virtute alteratiua, & motiua secundum locum, & vniuersaliter motiua si ponantur in magnitudine, vt dicitur 8. Phys. tex. 79. F vt iam adductum iterum est. Tum quia si idem alterabile semper supponeretur alterationi Solis, tunc Sol vnum numero motum perpetuum posset continuare, nulla facta augmentatione suæ virtutis quidquid sit de antecedente huius conditionalis, & sic virtus finita intensiuè, infinita durationē, mouet in tempore infinito vnum motum cōtinuum & non in non tempore, vnde quod de facto non sit hoc, est per accidens, quantum est efficacia virtutis. Accidit enim tantæ virtuti, quod ad vnum plura subijciantur, &c. & nihil minus posset in vnum semper, quam plura. In expositione autē verborum Auerrois errant, quia ex huiusmodi sensu non habetur responsio ad quæsitum. esset enim responsio, quòd ideo virtus motiua tempore infinito posita in magnitudine moueret in nō tempore, & posita extra magnitudinem, non: quia virtus extra magnitudinem distinguitur in motorem vt agens, & motorem vt finis, in magnitudine autem, non. Ex hoc autem quomodo haberi possit quælita differentia, centum iuga boum non deducerent.

Quartò principaliter probatur, quòd de infinitate intensiua sit sermo Auer. ibidem, ex eo, quòd ibi dicit, quod motus cœli inquantum est ab anima cœli, sortitur determinatam velocitatem: inquantum vero est à primo motore, sortitur sempiternitatem. Ex hoc enim arguitur sic: Aut intendit, quòd motus cœli habeat sempiternitatē à primo motore effectiuè, aut finaliter. Si effectiuè, cū in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam cœli, tripliciter potest hoc imaginari.

Primò, quòd anima cœli, aut non efficiat aut non sufficienter possit efficere sempiternitatē motus, & ideo attribuatur primo motori tanquam causæ sufficienti, & hoc conuincitur demonstratiuè esse falsum supponendo animam cœli esse virtutem motiuam immobilem, vt patet ex 8. Phys. tex. 85. & ex supradictis. Secundò quòd anima cœli dependenter illam faciat, primus autem motor independenter, & ideo attribuitur primo motori, vt eius causæ actiuę independenter. Et hoc conuincitur esse contra Auerroim ibi, aut loquimur de communi dependentia, qua omnia entia alia à primo, & actiones eorum dependent à primo, & sic non saluatur commentum, ponens differentiam inter sempiternitatem, & determinatam velocitatem motus cœli in hoc, quod illa est à primo motore, hæc ab anima cœli, tali enim dependentia cōmuni tam sempiternitas, quàm determinata velocitas est à primo motore mediante anima cœli. Aut loquimur de singulari dependentia, qua in faciendo talem effectum, scilicet sempiternitatem motus anima cœli dependet à primo motore. Et hoc conuincitur esse impossibile, tenendo primum motorem finitum intensiue, & deducitur sic, Motore sufficiente ex his quæ in se intrinsece sunt, applicato mobili disposito, circunscripto quocunque alio, excepta communi dependentia ad primū, necessariò prouenit effectus proprius illius motoris. Patet ista ex terminis, alioquin nulla esset via ad probandam consecutionem causæ ad effectum, & econuerso. Sed anima cœli est actiuum sufficiens ex suis intrinsecis respectu motus æterni: ergo circumscripto quocunque alio excepto communi influxu primi, potest in motum æternum, ergo nulla est opus speciali dependentia. Probatur minor ex eo, ꝙ anima cœli habet

ex

ex ſuis intrinſecis duo requiſita ad faciendum ſempiternitatem motus, ſcilicet tantam virtutem intenſiuè (puta vt mille) & immobilitatem, quilibet enim motor habēs hæc duo, poteſt ſempiternum facere motum, quamuis non per ſe, vt dictū pluries eſt. Tertiò, q anima cęli licet ſufficienter, tamen per accidens facit ſempiternitatem motus, primus autem motor facit eam per ſe, & ideo attribuitur primo motori, vt eius cauſæ actiuæ per ſe primo intendenti illam. Et ſic hr intentū: quia, vt ex prima conditionali probata patet, ex hoc ſequitur, ergo primus motor eſt virtutis infinitę intenſiuè. Et in rei veritate iſta vr mens Auer. in illo loco. Loquitur enim de actiua cauſalitate, vt quæſtio mota oſtendit, & non intendit ſubtrahere ab anima cęli cauſalitatem actiuam ſempiternitatis: ſed perfectam cauſalitatis, cuius nulla virtus finita eſt capax, vt patet ex dictis. Vnde cauſam actiuā per ſe determinatæ velocitatis poſui animam, ſempiternitatis vero primum motorem. Si finaliter, hoc poteſt dupliciter imaginari. Primò, vt ſit ſermo de dependentia communi, quia cauſantur in genere cauſæ finalis à primo. Et hoc eſt contra Auer. ibidem, quoniam hoc modo non ſaluatur ſua dria inter terminatam velocitatem motus, & eius ſempiternitatem: hoc etenim modo vterque effectus dependet finaliter à primo motore. Secundo, vt ſit ſermo de aliquo ſpeciali modo dependēdi, in genere tamen cauſæ finalis. Et quantum verba eorum ſonant, videntur dicere, q quodam ſingulari modo ſempiternitas eſt a primo fine, quo non eſt determinata velocitas, ſic q ſempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate, q iſta ſufficienter fiat ab agente, illa autem nō niſi adiuncta cauſalitate finali primi motoris. Sed quia facile eſt dicere diſtinctionē in qualibet re quamuis ardua, & inexercitati eſt admittere illam in aere, ideo q̄ramus ab iſtis, quomodo ſit iſta differentia: Hoc enim nō poteſt niſi tripliciter imaginari, ſ. aut ſic, q ſempiternitas careat cauſa actiua, & finali tantū attribuitur. Et hoc eſt ridiculum, qm̄ non eſt intelligibile, quòd aliquid effectiuè producat motum, & non producat eius durationem, maximè cum ipſe, quod eſt duratio illa (vt 12. Metaph. tex. 29. dr) aut eſt ipſe motus, aut eius paſſio. Conſtat autē, q hæc ab eodem ſiunt actiuè ſecundū rem, quamuis non eodem modo, poteſt enim eorum, quæ ſunt, idem realiter vnum per accidens, produci ab agente inferiori, & alterum per ſe, vt patet cum Socrates generat Platonem, tunc enim licet fiat Plato p ſe, fit tamē corpus vel miſtum per accidens, vt dr in primo Phyſi. tex. 76. aut ſic quòd ad determinatam velocitatem cauſa actiua ſufficit abſque finali, ad ſempiternitatem autem, non. Et hoc ēt eſt ridiculum, quia finis eſt cauſa cęterarum cauſarū, nullusque eſt effectus naturæ aut artis abſq; fine. Aut ſic, quòd ad determinatam velocitatem cauſa actiua cum fine cōi ſufficit, ad ſempiternitatem autē non, ſed requiritur ſpecialis rō dependētiæ ad primum motorem vt finem. Et hoc eſt iterum loqui in aere, niſi huiuſmodi ratio aſſignetur. Nec appareat alia rō, quàm illa, quæ in eodem com. 41. ex intentione Themiſtij ſubditur. ſ. quòd motor qui mouet ad conſequendum aliquid, vel conſeruandum aliquid tranſmutabile neceſſe eſt, quòd quādoque ceſſet. Motor autem qui mouet propter aliquid ſemper in actu, & immutabile, qua ratione mouet vno tpe, mouet ſemper. Et ſic hr ſpecialis ratio dependentiæ ſempiternitatis ex fine, quę nō habetur in velocitate motus. Sed adducere hoc ad propoſitum, nouitiorum eſt. Cum enim omnes animæ cęleſtes prima intentione operentur propter ſe (vt dr 12. Meta. com. 36. & ſecundo Cœli. com. 17. & 21.) & ipſarū natura ſit immutabilis in actu, & earum opera ſint ſicut opera artium, (vt dr 12. Meta. com. 44.) & finis ſit principium in operabilibus, vt dr in 2. Phy. tex. 88. Quemadmodū ex actualitate immutabilis finis ſumunt animæ illæ rationem ſempiternitatis in ſuis operib. ita ex alijs conditionib. nobis ignotis ſumunt rationem tantæ velocitatis, & quare magis ab Oriente moueāt verſus hemiſpherium ſuperius, & alia huiuſmodi. Hęc n. omnia fiunt pp melius, vt ex ſecundo Cęli, tex. & com. 34. hr. Et ex fine neceſſe eſt bonitatem eorum fieri, cum naturalia agātur pp finem, vt dr 2. Phy. tex. Vnde ex hoc non magis habet, q ſempiternitas ſpecialiter dependeat à primo, quā certa velocitas, vtrunq; enim eorum habet hoc modo ſpecialem rationem dependentiæ ex fine. Amplius, Cum ratio ſempiternitatis motus ſufficienter ſumatur ex his finis conditionib. ſ. q ſit in ſe actu, & habitu & mouente, immutabilis, & hæc ſint communia omnibus motoribus cœlorū reſpectu propriarum eſſentiarum, nihil propriū primo motori dixiſſet Auer. ſed totum q dixit cōuenit omnib. animab. cęlorum in rōne finis, nec pōt dici, q dictum Auer. cōe quidem eſt omni motori ſeparato in rōne finis, ſed appropriatur primo pp dependentiam aliorum à primo, & in rōne finis, quia ſic non ſaluatur dria inter ſempiternitatē & velocitatē, vtraque enim pp independentiā primo eſt attribuenda fini. Quòd ſi tanquā ad vltimum refugium recurrendo dicatur, q ſempiternitas motus dependet à primo fine quodā ſingulari modo ignoto nobis, & hoc cognoſci ex hoc, q oēs motores cęleſtes conueniunt in ſempiterne mouere, non aūt in velocitate motus (hoc. n. ideo eſſe credēdū eſt, quia rōnem ſempiternitatis habent reſpiciendo primū, velocitatē vero reſpiciendo propria.) Hoc eſt contra Auer. qui expreſsè dicit in ſecundo Cęli, com. 58. q motores inferiores ſumunt rōnes ſuarum velocitatum, ſm q magis deſiderant aſſimilari primo. Et loquitur nō ſolum de motu diurno, ſed ēt in circulo obliquo. Deinde hoc non eſt ſufficienti rōne firmatum, q enim conueniant oēs in ſempiternitate motus, vt dicit Auer. in ſecundo Cęli, cō. 38. & 71. & alibi, eſt quia conueniunt oēs in hoc, quòd ſunt motores immateriales Et ideo hoc non oportet conijcere, quòd ſit ex ſingulari modo dependendi à fine, cū clare pateat, quòd finis cōis cum immaterialitate motoris ſufficiat, nec locus eſt conjecturis in manifeſtis. Amplius: Velocitas de qua ibi loquitur Auer. vt patet in com. nihil aliud quam talitas, in qua oēs motores cęli conueniunt, ſicut & in ſempiternitate, nullus. n. mouet in non tpe. Reſtat ergo, q de infinitate intenſiua ſermo Auer. ibidem ſit. Et licet euidentiores ſint prædictæ rōnes ſi duo motores ſm rem in primo orbe ponantur, efficaces tñ ſunt etiam ſi duo ſm rationem, vnus autē ſecundum rem ponitur, vt patere poteſt cuilibet eas explicare ſcienti. Vnde oēs expoſitiones commenti p̄dicti falſæ apparent. Vltima aūt ordinem librorum Auer. non penſauit. Cum enim conſtet ex ſecundo cęli com. 3. q tunc iam fecerat libellū de ſubſtantia orbis, & ex plurib. commentis, quæ tunc etiam fecerat ſuper libros Phyſ. & ex 12. Metaph. com. 65. q iuuenis erat quando fecit ſup lib.

de Cœlo & ſperabat in com. 352. ſe perfecturum Aſtrologiã, & quod ſenex ſcripſit ſuper Metaph. manifeſtè liquet, ꝙ omnia dicta Auer. ſunt examinanda ad 12. Metaphyſicæ eius, & non econuerſo, quoniam opus illud teſtamentum eius eſt.

Secunda autem via ad oſtendendam infinitatẽ virtutis Dei glorioſi ſumpta ex S. Tho. breuior eſt. Et ſupponit Deum eſſe cauſam actiuam alicuius ſubſtãtiæ, ſiue mundi, ſiue primæ intelligentiæ ſiue omnium incorruptibilium, ſiue ab ęterno, ſiue in tempore, nihil enim horum refert, dummodo concedatur per ſimplicẽ emanationẽ (quã nos creationẽ dicimus) Deum aliquid ꝓduxiſſe. Hoc autem nunc ſupponatur: Tum quia cõiter excellentes viri hoc concedunt etiam de mente Ariſ. & Auer. Tum quia expreſſe contra Argazelem pluries Auer. h. d. Tum quia hoc exigeret ſpecialem quæſtionem, quam alibi tetigimus. Acquieſcentibus ergo huic ſuppoſito, hæc via paratur, iuxta quam arguitur prælibando rationes terminorũ, ſ. ꝙ virtus creatiua eſt virtus actiua effectus ex nulla potentia paſſiua: ſiue ſit creatiua ab æterno, vt Plato, & Ariſt. cum ſequacib. poſuerunt, ſiue in tpe vt fides Chriſtiana determinat. Cæterę autem virtutes actiuæ ſunt effectuum ex aliqua potentia paſſiua præſuppoſita, vt patet in naturalib. & artificialib. Arguitur ergo ſic, loquendo ſemper de quantitate virtutis ſeu perfectionis: Omne quantũ excedens aliud quantum, ſic ꝙ quantuncunque exceſſum creſcat, nunquam inter ipſa eſt aliqua proportio, eſt neceſſario infinitum intenſiuè. Iſta patet ex terminis, qm̃, vt dr̃ in 8. Phyſ. tex. 79. ſi excedens eſt finitum addendo ſemper quãtum ad exceſſum, qm̃ que æquabitur & excedetur. Sed virtus creatiua eſt aliquantæ perfectionis, & ſic excedit virtutem factiuam rerum ex potentia ſubiecti, ꝙ quantumcunque augeatur non eſt inter eas proportio: ergo virtus creatiua eſt infinita intenſiuè. Probatur minor quo ad vltimam partem (quæ ſola eget probatione) ducendo ad impoſſibile, quia ſequeretur ꝙ virtus tantum actiua ex aliqua potentia, & virtus actiua ex nulla potentia poſſent eſſe æquales, quod eſt manifeſtè impoſſibile. Tenet cõſequentia ſupponendo vnum, ꝙ probatione non eget, ſ. quòd quanto aliquod actiuum poteſt educere rem de remotiori potẽtia ad actum, tanto eſt virtuoſius. Ad ſenſum enim patet quòd ad educẽdum calorem de potentia aquæ, maior virtus requiritur, quam ad educendum ipſum de potentia aeris. hoc igitur ſuppoſito arguitur more Ariſtotelico ſic. Sumatur virtus productiua alicuius, (puta Bouis) ex nulla potentia, & ſit A. Sumatur quoque virtus productiua Bouis ex aliqua potẽtia puta C. & ſit virtus illa B. Tunc ſic: Iſtæ duæ virtutes, ſ. A & B per te habẽt aliquam proportionẽ, ſit ergo proportio cẽtupla, ita quòd A excedat B non plus, quam in centuplo. Et tunc ſumatur potentia paſſiua in centuplo magis elongata ab actu quam ſit C, & fit illa D. Cum ergo oporteat tanto virtuoſius eſſe agens quanto elongatior eſt potentia ab actu, neceſſe erit virtutem actiuam Bouis de potentia D, eſſe in proportione centupla ad B, ac per hoc eẽ æqualẽ ipſi A. Et ſic virtus productiua ex aliqua potentia, & virtus productiua ex nulla erunt æquales, quod eſt impoſſibile. Imò etiam eodem proceſſu põt deduci, ꝙ illa ſit etiã maior, qđ eſt impoſſibilius. Nec põt inficiari quiſpiã hũc proceſſum ex eo, ꝙ non põt ſumi in rerũ natura potentia remotior ab actu quacũq; potẽtia data, oportet. n. ſic dicentes negare proceſſum Ariſt. 4. Phyſ. tex. 72. vbi aſſumit plenum ſubtilius quocũq; pleno, & 6. Phy. tex. 15. vbi aſſumit modũ velocirẽ quocunq; motu, & breuiter deſtruere doctrinã traditã ī lib. Phy. Saluaẽ. n. efficatia horũ & ſimiliũ proceſſuũ ex rõnib. formalib. terminorũ, & ex veritate conditionalium, quicquid. n. repugnat veritati cõditionalis, eſt falſum & ipoſſibile, vt Auer. dicit in 8. Phy. tex. 78. Vñ propoſito ſufficit veritas conditionaliũ, puta ſi virtus aliqua produceret ex potentia in centuplo remotiori, eſſet in centupla proportione, &c. Stat ergo rõ firma, quãuis quidã neſcientes, aut nõ volentes eã formare, ſoluiſſe ſe arbitrati ſunt, vt de Scoto patet 1. diſt. 4. Qui ideo credidit ſe ſoluiſſe, quia S. Tho. non ſolicitus circa terminos, qui in autenticis rõnib. ſolent ſubintelligi, fecerat maiorẽ hmõi: Eorũ, iter q̃ nulla eſt ꝓportio, alterũ eſt infinitum, ſoluit Scot. ꝙ hæc nõ eſt vera, vt patet de puncto & linea, & tamen punctum non eſt infinitũ. Propter quod notanter nos poſuimus in maiore vtrunque eſſe quantũ, vt has pueriles cauillationes effugerem⁹. Et hæc de ſcdo.

QVAESTIO.

Num Deus moueat vt finis, vel vt agens.

REſtat igitur argumentis in oppoſitũ rñdere. Ad primũ ergo (quod tres difficultates tangit, vnam principaliter, & duas ex conſequenti) tali eſt ordine dicendum, quòd duas annexas difficultates, ſ. an Deus moueat vt finis tantum, vel vt finis & agens, & ſi vt agens, an mediatè, vel immediatè, pertranſibimus dicendo, quia eſt.

Tertiã vero principalẽ, ſ. an ex poſitione virtutis infinitæ intenſiuæ in rerũ natura neceſſario ſequatur motus in nõ tpe, pertractabimus dupliciter, ſ. ſm Auer. & ſimpliciter. Quamuis igitur multi ex ſecundo cęli, tex. 64. Vbi in ſummo gradu pfectionis vniuerſi locatur id, qđ ſine actione optimũ poſſidet, & ex 12. Metaph. tex. 30. vbi dr̃, ꝙ Deꝰ mouet ſicut amatũ & deſideratũ, credant Deũ nõ eſſe cãm agentẽ, ſed finalẽ, & verius tñ dicunt ſentiẽtes vtroq; modo Deum eſſe cãm, vt Simplicius arguit ex primo cęli tex. 30. vbi Ariſt. dicit, Deum nihil agere fruſtra. Si. n. ad hoc inconueniens ſolicitus fuit Ariſ. deducere, ꝙ Deus nihil agit fruſtra, ergo ſupponebat Deum agere ꝓp finem, ridiculũ enim eſſet deducere ad hoc inconueniens de cauſa actiua. Auerrois quoq; in de ſubſtantia orbis, manifeſtè reprehendit dicentes oppoſitũ eſſe de intentione Ariſt. & in 10. Metaph. com. 7. expreſsè dicit, ꝙ Deus mouet nõ tñ vt finis, ſed vt motor. Quod ẽt firmat in 12. com. 7. & in com. 44. vbi etiã poſtmodum Auicennã ponentem Deũ eſſe tñ finem, arguit, ꝙ oportet primi principis eſſe actionem, quæ cum hoc, ꝙ ſit ſibi propria, ſit cõis cęteris, qualis eſt motus diurnus. Et in ſecundo cœli. com. 17. dicit, ꝙ omne habens actionem in ſe, habet actionẽ in alio, & in com. 21. dicit, quod omne quod inuenitur ꝓp ſe prima intentione, inuenitur ꝓp aliud ſecunda intentione, niſi illic eſſet natura non innata ad largiendũ. Et breuiter totus Auerrois plenus eſt hac ſententia, vel formaliter, vel radicaliter, vt puta quòd in ſeparatis à materia cauſalitatis finalis, & ſufficiens eidem conueniunt, vt dicitur 21. commen. & 35. & 38. & 55.

Nec obſtat ꝙ Ariſt. dixit, Deũ mouere vt amatũ, non enim dixit hoc cum dictione excluſiua, imo ex hoc magis hr̃ propoſitum, ſuppoſita illa vniuerſali Auer. quam modo diximus. Id vero qđ ex ſecundo cęli adducitur, admiratione dignũ eſt,

qua

qua fronte ab Auerroistis adducatur, cum Auerrois ipse ibidem in comment.46.expresse dicat,ꝙ in illo summo gradu habente optimū sine actione,datur latitudo includens omnes intelligētias, ita ꝙ apud ipsum omnes intelligentiæ sunt in illo primo gradu, & non tantum Deus, & tū constat apud eos etiam, ꝙ cæteræ intelligentiæ agunt ad extra. intendit enim ibi Arist. apud Auerroin intelligentias quatenus intelligentiæ sunt hīe optimū,(quod est felicitas speculatiua) sine omni dependentia ab exteriori actione, nō sicut in nobis iuxta illud 12.Met.tex.39.deductio aūt qualis optima,&c.& esse in primo gradu.Quatenus vero animæ sunt,optimū assequi per motum,& in secūdo locari ordine simul cū corporib. quorū sunt animæ. Vnde Deum mouere non solū finaliter, sed actiuè dicimus. Et quamuis ex multis commētis videatur haberi,ꝙ Deus mouet immediatè, quia in com.44. & 12. Met. reprehenduntur ponentes Deum esse priorem motore primi orbis, & in cō. 38.expresse dr̄,ꝙ primus motor mouet sine medio,& in com.48.numerantur substantiæ immateriales fm numerum motuum celestiū expresse, supponendo nullam esse,quæ nō mouet, vt tamē ex dictis superius patere potest,in cō.41. & 12. expresse dicit motum celi componi ex duob.motorib.Et ideo sciendum est, ꝙ ista sibi inuicem non contradicunt, qm̄ cum sint in hac re opiniones extremæ,vna Auicennæ,dicentis Deum nihil agere ad motum celi, nisi fm ꝙ prima causa operat̄ per secundas: sed primum motorem esse primam intelligentiam productam à Deo, quæ cū anima celi mouet. Alia eorum, qui dicunt Deum solum mouere primum celum. Auerrois via incessit media,vtrunque declinans extremum, & ideo nunc hoc nūc illud excludit extremum, quāuis pluries Auicennā impugnauerit.Est igitur apud eum primus motor Deus gloriosus, non tū mouet solus.

Sed quia in motu primi celi sunt duo (sempiternitas mot⁹,& certa velocitas,puta 24. horarū) posuit vtrunque horū hīe per se primo causam actiuam & propriam: sempiternitatis quidem Deū, certæ vero velocitatis animam celi. Et hic sensus rndet planè expositioni illius contenti absque extorsione.Et sic Deus non est prior motore toti⁹, imo facit per se motum totius quo ad nobilissimam eius rationem,quæ est sempiternitas,& hoc modo Deus non est anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi Auer. quod est potentia non in materia, & per hoc volebat quod differret ab anima cœli. Et hoc modo saluatur quod cō. 44. dicitur, quòd illud quod intelligit motor corporis cœli de primo motore,est aliud ab eo quod intelligit motor orbis Saturni. Et sic numerus īmaterialium substantiarum secundum numerum motuum saluatur,quia ex motuum numero inuentus est numerus motorum aliorum à primo, quia iam ex infinitate motus stabilitus erat.Nullam enim substantiam immaterialem ponimus nisi ex motu cōclusam: sed prima ex infinitate motus, cæteras ex numero motuum regularium, & perpetuorum existentiū motores immobiles. Et hoc consonat textui Arist.expresse quærenti numerum motorum immobiliū, nō numerum motorum infinitorū, vt per hoc insinuaret qđ de alijs primo loquebat, quamuis primus quoq; sit immobilis.Est siquidē sermo Arist. & Auer. & ibidem contra ponentes substantias immateriales absq; aliqua propria motione alicuius corporis, vt patet ibidem, quod nos non diximus.Et breuiter hoc modo omnia dicta Auer. inueniuntur consona, & merito, quia vero omnia cōsonant.Vnde Heliæ Hebræi labor,quòd vanus fuerit patet. Putauit enim, quòd ex hoc, ꝙ Deus dicitur motor effectiue primi cœli sequeretur, ergo mouet solus primum cœlum. Iam enim liquet, Deum proprium & motorem primi orbis, quo ad sempiternitatem sui motus actiue causandam. Mouet ergo Deus celum effectiue vt motor proprius, & mediante anima cœli. sic vt vtriusque proprius effectus motus cœli sit diuersimode, & sic quo ad duo prima patet, quid tenendum sit.

De tertio autem (in quo tota stat difficultas p̄sens) ambiguitas magna vr̄: diuisi siquidem sunt Peripatetici circa id. Quibusdam enim apparet, ꝙ ex hoc antecedente, datur virtus infinita in natura sequitur necessario, ergo motus in non tempore.Quibusdam vero vr̄,quod distinctione opus sit in re hac, & hi in tres distincti sunt vias.Alii putāt, quod distinctione modi agendi.s.libere, vel necessario opus sit. Alii vero,quod distinctio modi essendi illius virtutis infinitæ. s. an habeat esse materiale, an immateriale, ad hoc sufficiat. Alii autem duas distinctiones necessarias credunt ad saluandā infinitam virtutem in rerum natura, scilicet modi essendi (quæ modo dicta sunt) & modi agendi scilicet mediationem, vel immediationem, ita ꝙ omnes huiusmodi opiniones sunt quatuor,& primam quidem postponentes (quia ex discussione aliarum quid veritatis habeat patebit, & eius fundamenta sunt, quæ arguendo adduximus) ad secundam nos transferamus opinionem, quia tria dicit. Primo, quod ex hoc antecedente,virtus infinita est in magnitudine,necessario sequitur, ergo mouet in non tempore, quod implicat contradictionem. Et in hoc conueniunt cum Arist.8. Physic.text.29.omnes Peripatetici: licet differāt in modo deducendi consequentiam.Scot. em̄ in 1.sent. distin.2. q.2. ad vlti.dicit, quod ex eo, quod in antecedente assumitur virtus infinita, subintelligendo, agat,necessario sequitur, ergo actio sua est in non tempore: alioquin in æquali tempore agere contingerit virtutem infinitam, & finitam, iuxta deductionem Aristot.ibi. Ex eo vero, quod in antecedente additur ly in magnitudine (idest extēsa) sequitur,ꝙ si agit,agit circa corpus, & consequenter, ꝙ sit ibi aliqua resistentia, & sit etiam diuersa approximatio partium passi ad agens ac per hoc sequitur, ergo actio illius virtutis est mouere, quoniam hæ duæ causæ, scilicet diuersa approximatio partium, & resistentia, faciunt successionem esse in motu, & sic ex toto antecedente simul. s. virtus infinita in magnitudine sequitur motus in non tēpore. Sed hæc deductio manifeste peccat, quia ex hoc, quod aliqua virtus est extensa, & agit in corpus,non sequuntur illę duę causæ successionis, sed vna tantum, scilicet diuersa approximatio partium passi ad agens: sed ex omnibus his absque resistentia non sequitur, ergo illa actio est motus Et hæc omnia non egent probatione, quia manifeste patent de virtute illuminatiua. Hæc enim est extensa, & agit in corpus, &c. & tamen non est motus proprie (de quo loquimur) vt distinguitur contra mutationem.S.Thom.autem quia Aristo. stot. non fuit solicitus ibi de vtraque parte consequentis deducenda, supponit cum Auerroe,& cęteris expositoribus (quantum vidisse me recolo,) quòd subiectum illius antecedentis, scilicet ly vir

tus seu potentia supponit pro virtute motiua, propriè sumendo motum, ita quòd antecedens illius consequentiæ secundum veritatem est hoc, virtus motiua infinita est in magnitudine. Ergo. Et quòd hoc sit mens Aristot. patet ibi, ex eo quòd probando suppositionem vnam, scilicet quòd maior virtus facit æquale in minori tempore, dicit vt calefaciens, aut dulce faciens, aut proijciens, & omnino mouens. vbi manifestè patet, quòd de virtute motiua loquitur. Patet etiam ex fine intento, ad nihil enim aliud inducebat demonstrationem illam, nisi ad inuestigandam impartibilitatem primi motoris, quem constat mouere propriè. Vnde impertinens erat proposito tractare de omni virtute extensa, quamuis ex ista negatiua, non potest dari virtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex consequenti, quòd nulla virtus in magnitudine est infinita, quia quum sit virtus, aut substantialis, aut accidentalis, & accidentalis infinitas inferat infinitatem substãtialem, & omnis virtus substantialis in magnitudine, si est simplex, sit principium alicuius motus naturalis (vt patet in primo cœli textu septimo) & simplicibus existentibus finitis impossibile sit mixtum fieri infinitum, manifestè deduci potest ex negatione infinitatis virtutis motiuę in magnitudine, negatio infinitatis omnis virtutis extensæ.

Facit tamen vim S. Thom. in ly magnitudine, ex hoc quòd virtus extensa non est intelligens, virtus autem extra magnitudinem est intelligens, vt patet de tertio de Anima, commento quinto, virtus autem motiua non intelligens mouet tãtum quantum potest. Ac per hoc tenet consequentia Arist. Quia si est virtus motiua infinita, & cũ hoc mouet tantum quãtum potest, sequitur, ergo mouet in non tempore, vt patet ex deductione Arist. ibidem. Secundò dicit quòd ex hoc antecedente, virtus infinita est (etiam loquendo de motiua) nõ sequitur necessariò, ergo mouet in non tempore, quia potest illa virtus esse agentis liberi, in cuius potestate est actio, & modus agendi. Et quum hoc arguitur esse contra Arist. & Auer. & omnes Philosophos, Scot. cum sequacibus non reputat hoc inconueniens. imò dicit in 2. sent. dist. 1. quæst. 3. eos sibiipsis contradicere, ponendo Deum agere necessariò.

Mihi autem videtur hoc non esse contra Aris. eo quòd nulli imponendum est quòd nec dixit, nec necessariò sequitur ex dictis eius. Deum autẽ non esse agens liberum, nullibi dixit Arist. nec ex dictis eius sequitur necessariò. Demonstratio siquidem posita in primo cœli. tex. 49. sufficienter saluatur supponendo omnes intelligentias differre specie, quòd mouere quantum possunt, vt assimilẽtur Deo glorioso, cuius proprius effectus est sempiternitas, siue liberè, siue necessario illã causet. Numerus quoque intelligentiarum eisdẽ suppositionibus stantibus optimè inuestigatur ex numero motuum, sunt enim omnes motores adæquati. Inconueniens etiam quod dicitur in textu 79. scilicet virtutem finitam, & infinitam mouere æqualiter, manifestè ibidem adscribitur virtutibus mouentibus naturaliter, & breuiter quæcunque alia ad hoc adduci possunt, facilè saluari videtur absque hoc. Nolo tamen propterea Aristot. attribuere, quòd posuerit Deum agere libere, sed opinionem suam ad nos non peruenisse tantum, contra Auer. tamen illam responsionem esse non dubito, vt ex commento quarto, duodecimi Metaph. deducere facile esset, & commento 21. secundi de cęlo manifestè habetur.

Sed quoniam ex principijs philosophiæ nõ necessario sequitur, Deum agere necessario, idcirco quum soli rationi obediendum sit, quòd secũdo loco contra hoc obijcitur, soluendum est. Quum ergo dicitur, id, ad ꝙ sequitur falsum impossibile, est simpliciter impossibile, &c. negatur minor. Et ad primam probationem dicitur, quòd quamuis nõ sit impossibile, Deum velle vti tota virtute sua, est tamen impossibile, Deum velle vti tota virtute sua, in hoc effectu, qui est velocitas motꝰ. Nec hoc est ex defectu virtutis, aut voluntatis, sed quia hoc non est factibile, vnde Deus vtitur tota virtute sua per se causando sempiternitatem motus, & creando, & cætera.

Ad secundam vero dicitur præmittendo quatuor. Notandum est enim primo, quod aliud est arguere ex potentia motiua infinita & aliud est arguere ex potentia motiua infinita habẽte talẽ modum essendi, scilicet in magnitudine, vel extra, vel modum operandi, scilicet necessario, vel liberè. Primum siquidem antecedens abstrahit ab omni modo essendi & operandi, secundum vero modum essendi vel operandi coassumit. Constat autẽ quòd multa possunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo essendi vel operandi simul, quę nõ possent deduci ex illa ratione formali absolutè. Notandum est secundo, quod ex aliqua ratione abstractè, seu absolutè sumpta, dupliciter aliquid deducere consueuerunt Philosophi. Vno modo necessario, sicut ex ratione motꝰ deducitur, quod oportet esse in tẽpore, alio modo non repugnanter, sicut ex ratione motus deducitur, quod quocunque motu dato, potest dari velocior, &c. Et inter hæc tantum refert, quod consequens aliquid necessario, comitatur ipsum, in quocunque ponatur secundum omnem modum essendi illius: cõsequens vero aliquid non repugnanter, nõ oportet comitari illud in aliquo, imo stat quod repugnet ei in quocunque modo essendi, vt patet in exemplis adductis.

Notandum est tertio, quod tripliciter potest imaginari, quod potentia motiua infinita exeat in actum secundum, vel quod moueat A mobile certa velocitate, ita quod non possit velocius illud mouere: sed illud mouere sibi adæquatum.

Vel quod moueat infinita velocitate, id est, in non tempore, non est enim intelligibile, quod aliquid actualiter moueat infinitè velociter, & tamẽ in tempore, quia ex quo actualiter mouet tempus illius motus, certum est secundum se, signetur ergo, & tunc procedatur iuxta tex. 79. octaui Phy. & venietur ad hoc, quod motus infinitæ velocitatis erit in æquali tempore cum motu finitæ velocitatis (vtpote à virtute finita facto) quod est impossibile. Idem est ergo mouere actu ĩfinite velociter, & mouere in non tempore. Vel medio modo, scilicet quod nunquam moueat tanta velocitate A mobile, quin possit illud velocius mouere. Hęc autem tria aliter se habent ad potentiam motiuam infinitam absolutè, & aliter ad eam in magnitudine. Ad potentiam siquidem motiuam infinitam in magnitudine, duo extrema comparantur immediatè, ita quod respectu talis virtutis nõ datur medium inter mouere in non tempore, & mouere certa velocitate.

Ad potentiam vero motiuã infinitã absolutè, extrema hæc sunt mediata, ita quòd stat, quòd mo

uear

neat sic velociter, quòd tamẽ semper velocius mo
uere possit. Et ratio difformitas est, quia virtutis ex-
tensæ quantum est posse, tantum necessario est fa-
cere, vt patet inductiue, & consequenter si est infi-
niti posse, ergo habet adæquatum facere. aut ergo
hoc est certa velocitate mouere, aut in non tempo
re: mouere enim sic, quòd velocius possit, non a-
dæquatum virtuti patet. Virtutis vero motiuæ in-
finitæ absolute non oportet quantum est posse, tan
tum est facere, quia abstrahit ab hoc, quòd faciat
secundum totum posse, aut partem, & tantum, vel
tantum, & ideo non necessario sequitur, quod si
exeat in actum, quòd exeat in opus adæquatũ. No
tandum est quarto, quòd aliter agendum est ex in
finita velocitate ad infinitam potentię motiuę ab-
solute, & aliter econuerso. Ex infinita siquidem ve
locitate, determinate infertur, ergo potentia moti-
ue est actu infinita, quia impossibile est aliter talẽ
effectum saluare. Ex infinita vero potentia motiua
nihil aliud potest inferri, nisi, ergo potest infinita
velocitate mouere, quia si aliquanta virtus motiua
potest mouere aliquanta velocitate, maior potest
maiora, & infinita. Sed quia posse mouere infinita
velocitate cõtingit dupliciter, vno modo sic, quòd
possit facere motum infinitæ velocitatis in actu:
alio modo sic, quòd possit semper facere maiorẽ
velocitatem quacunque facta velocitate, ideo non
potest ex infinitate potentiæ motiuæ absolute in-
ferri determinate, ergo est actu infinita velocitas,
sicut econuerso.

His autem præmissis, dico quatuor.

Primo, quòd ex hoc antecedente A est virtus
motiua infinita in magnitudine, optime sequitur,
ergo mouet in non tempore, quia si non, ergo mo
uet adæquate certo tempore ex tertio notando, &
tunc sequitur iuxta deductionem Aristot. ergo
virtus finita, & infinita secundum totum posse
mouent æqualiter.

Secundo dico, quòd ex hoc antecedente, A est
virtus motiua infinita non sequitur necessario, ẽr-
go A mouet in non tempore, dicentibus enim,
quod non, subinferri non potest, ergo mouet adę
quate in certo tempore, datur siquidem medium,
scilicet, quod permittitur mouere A mobile tanta
velocitate (puta decem horarum) non tam adæ-
quatè, sed potest semper velocius, vt patet ex tertio
notando. Quod non potest dici, si virtus illa est in
magnitudine. & ideo Aristot. fundans demõstra-
tionem suam super illa distinctione, aut mouet in
non tempore, aut certo tempore, loquendo de a-
dæquata operatione assumit ab aduersario virtu-
tem motiuam esse in magnitudine, quia de tali
constat, quod oportet supponere aliquam veloci-
tatem esse illi adæquatam, quod non oportet ve-
rificari de virtute motiua absolute, quia abstra-
hit ab his.

Tertio dico, duòd ex hoc antecedente A est po-
tentia motiua infinita, non sequitur non repugnã
ter, ergo motus in non tempore. Probatur hoc
ex illo principio: impossibile in se ex rationib. ter-
minorum, ex nullo deducitur possibiliter, ex quo
non sequatur necessario. Hæc enim est differentia
inter consequens possibile, & impossibile ex ter-
minis, quòd possibile ex aliquo antecedẽte oritur
possibiliter, ex quo non oritur necessario, vt patet
de velocitate motus respectu motus, & mobilis.
Impossibile vero nisi habeat connexionem ne-
cessariam cum antecedente ex illo oriri non po-
test, & hoc ideo est, quia impossibile ex terminis
est impossibile simpliciter, & omnino. Tale autem
ex nullo oriri potest, nisi ex alio impossibili, ad
quod conditionaliter sequatur, quod sine necessa-
ria connexione fieri nequit. Constat autem, quod
motus in non tempore claudit contradictionem
ex terminis: si est enim motus, ergo in tempore, &
si in non tempore, ergo non est motus. Et ex an-
tedictis patet, quod hoc impossibile non sequi tur
necessario ex infinita potentia motiua: ergo nec
sequitur impossibiliter.

Sed accidit hic dubium ex triplici capite.

Primo, quia id, quod sequitur necessario ad ali
quid cum aliquo speciali modo essendi, sequitur
permissiue, & possibiliter ad illud absolute, verbi
gratia, quod sequitur necessario ad animal, ratio-
ne sequitur possibiliter ad animal: sed motus in nõ
tempore sequitur necessario ad virtutem moti-
uam infinitam habentem esse in magnitudine, vt
patet: ergo sequitur possibiliter ad virtutem mo-
tiuam absolute.

Secundo, quia quum hoc argumentum valeat,
Si aliquanta virtus motiua potest mouere aliquan-
ta velocitate, ergo maior potest maiore, & infini-
ta, infinita, & vlterius valet, aliquanta virtus mo-
tiua potest mouere tanta velocitate, ergo potest fa
cere tantam velocitatem actualiter, & maior simi-
liter maiorem: quare non valet, ergo si est infinita
potest infinitam facere actualiter. Nulla enim ra-
tio apparet difformitatis, & tamen oportet, si ten-
denda sunt prædicta, negare vltimam consequen-
tiam, quia, vt patet ex dictis, posse facere velocita-
tem infinitam actualiter est idem, quod posse mo-
uere in non tempore.

Tertio, quia & si assignata sit ratio quare infi-
nitæ potentiæ absolute non oportet assignare adę-
quatum facere, quia scilicet abstrahit à modis ope
randi: non tamen habetur, quare infinitæ poten-
tiæ motiuæ absolute repugnet mouere secundum
totum posse. Si enim non repugnat dato, quod ex
ea non sequatur necessario, nec possibiliter, ha-
betur intentum, quia si hoc sibi non repugnat, er-
go est sibi possibile: possibili autem posito nul-
lum sequitur impossibile. Ex hoc autem sequere-
tur, quod moueret in non tempore, vt patet: ergo.

Ad primum horum dicitur, quod maior est sic
modificanda. Illud, quod sequitur necessario, ad
aliquid cum aliquo speciali modo essendi cõpossi
bili primo, sequitur permissiue ad illud absolute:
sic enim est vera, & non aliter. Si enim aliquid iun
gatur cum aliquo sibi incompossibili ex terminis
id, quod sequitur ad coniunctum, vtrique partiũ
repugnat, verbi gratia. Ad hominem aereum se-
quitur habere perfectissimum sensum tactus non
medium inter contraria, quod vt patet, non se-
quitur ex ratione nominis absolute, nec aeris. Sic
autem est in proposito, quia virtutem motiuam
infinitam esse in magnitudine, implicat contra-
dictionem, partesque coniuncti non sunt com-
possibiles, vt ex iam dictis patet, & effectus ne-
cessario sequens monstrat, scilicet motus in non
tempore.

Ad secundum dicitur, quod ratio difformitatis
inter vltimam consequentiam & priores est, quia
in omnibus prioribus proportionaliter adaptatur
propria causa proprio effectui. In vltima aũt non
secundum veritatem, sed solam apparentiam, nõ
enim proprius effectus virtutis potentis infinita ve
locitate mouere, est actualiter mouere infinita ve-
locitate: sed nulli certæ velocitati obligatum esse

suum

ſuum mouere, quantum eſt ex parte motiuæ potē- F
tiæ. Hoc autem ſaluatur, ſi ſic poſſit uelocius moue
re actualiter, ut ſemper poſſit uelocius mouere, ut
patet. Et ſi queratur quum uirtuti potenti mouere
uelocitate vnius horę p ꝓprio effectu aſſignet mo-
uere actualiter in una hora & duplæ potentiæ potē
ti mouere in medietate horæ proprius effectus di-
catur mouere actualiter in medietate horæ, quare
uirtuti potenti mouere infinita velocitate proprius
effectus non aſſignetur mouere actualiter infinita
velocitate. Reſpondetur, quòd hoc iō eſt, qa qñcū-
que quantitati virtutis pōt dupliciter attribui quā-
titatis operis, & altero mō eſt impoſſibile propter
implicationem contradictionis in ipſo opere, alte- G
ro uero eſt poſſibile, dicendum eſt, effectus ꝓprius
illius eſt ille, in quo ſaluatur modus poſſibilis. Ver-
bi gratia, & eſt exemplum theologicum, dicimus
ꝙ virtus creatiua Dei eſt infinita, non ſolum ex par
te modi agendi, ſed ex parte creabilium, non tamē
ſaluatur infinitas in creabilibus, ſic ꝙ Deus poſſit
creare aliquod infinitum ens: ſed ſic, quia quacun-
que creatura facta poteſt facere perfectiorem. Quū
ergo in propoſito inter virtutem motiuam quan-
cunque finitam, & infinitam reſpectu uelocitatis
motus hęc ſit differentia, quod finitę virtutis quan
titati vno modo & illo poſſibili, reſpondet quan-
titas velocitatis in effectu. ſ. faciendo illam actu: infi H
nitæ uirtutis quantitati duobus modis quantitas ve
locitatis rñdere vī, ſ. faciendo infinitam in actu, vel
mouendo abſque obligatione ad certam velocita
tem, & primo modo infinita velocitas effectus rō-
nem habere non poteſt, quum ſit de genere impoſ
ſibilium ex terminis, ſecundo modo infinitæ po-
tentiæ proprius effectus.

Ad tertium dicitur, quod infinitæ potentiæ mo
tiuę abſolute, repugnat mouere actualiter ſm totū
ſuum poſſe quo ad velocitatem motus, non autem
quo ad durationem eius, quia operatio talis eſt de
genere operationum impoſſibilium ex terminis.
Et id quod multos in materia iſta decipit, eſt, quia
aſſumitur talis motio vt operatio quædam, & qua- I
re infinitæ potentiæ motiuæ repugnet, quærunt
quum tamen, vt ex dictis patet, non ſit de genere
operationum, ſicut alterare cęlum. Nec ex his im-
ponas mihi, quod dicam infinito poſſe non poſ-
ſe attribui adæquatum operari actualiter. Hoc cm̄
ex dictis noſtris diligenter inſpectis non habetur.
ſed tantum ꝙ infinito poſſe motiuo, non poteſt re
ſpondere adæquatum operari actualiter, quo ad ve
locitatem motus.

Ex hoc enim non ſequitur vniuerſalis negatiua,
ergo nen poteſt reſpondere adæquatum operari:
ſtat nanque quòd reſpondeat infinitū operari quo
ad durationē motus, & quo ad operationes imma K
nentes, ſ. intelligere & amare. Vnde ad quæſitum
cum diſtinctione dicendum eſt, quòd infinita po-
tētia motiua poteſt referri ad motus velocitatem,
& ad eius durationem. Et primo mō repugnat ſibi
mouere ſecundum totum ſuū, poſſe qa iſta non eſt
operatio, ſed quiddam plus quam chimericum.
Secundo modo, non repugnat, imò de facto con-
uenit, vt ex dictis patet.

Quartò dico, ꝙ ex hoc antecedente A eſt virtus
motiua infinita agentis liberi, non poteſt inferri er
go mouet, aut poteſt mouere nō tempore, dicam
enim in illo tempore mouere poteſt tanquam adę
quato effectu, ſed mouet ſemper certo tempore ſi-
cut eligit, nō tamen ſic quin quantum eſt ex ratio-
ne virtutis, poſſit velocius mouere. Quum. n. ex rō
ne potentiæ motiuæ infinitæ abſolutè, nihil aliud
ſequatur, niſi ꝙ quia tanta potentia poteſt mouere
tanta velocitate, & maior maiore infinita poteſt in
finita velocitate mouere, & hoc contingat duplici
citer, ſ. aut quod poſſit exire in actum ſecundum
faciendo infinitam velocitatem, aut ꝙ ſic ſemper
poſſit, vt nūquam exeat in actum ſecundum, faciē
do aliquam velocitatem, quin poſſit adhuc facere
maiorem, & ex ratione potentiæ motiuæ infinitæ
abſolutè nō neceſſario ſequatur, quod poſſit exire
in actum primo mō, & ex hoc quod eſt agentis li-
beri, neceſſario ſequatur ꝙ exeat in actum ſecūdo
mō, ſi dēt exire in actum, cōſequens eſt, quod non
ex infinita potentia motiua agentis liberi abſolutè
cōſiderata, nec ex ipſa ſumpta cum tali mō agendi
deducatur neceſſariò, ergo motus in nō tempore.
Et cōſequenter quum omnis cōditionalis nō vera
ſit neceſſaria, iſta condōnalis eſt vera, ſi datur vir-
tus motiua infinita agentis liberi, poſſet dari mot⁹
in non tempore. Et ſic patet ad ſecūdam probatio
nem illius minoris, quid dicendum ſit, ſ. quod fal-
ſum eſt, quod ex ratione infinitæ potentię motiuę
abſolutè ſequatur, ergo motus in nō tempore. Ter
tium, quod habet hęc ſecunda opinio eſt, qđ non
poteſt aliter ſaluari infinita potentia in rerum na-
tura, niſi ponendo ipſam agere liberè, eo quod ali-
ter ſequeretur motus in non tempore. Sed hoc nō
eſt dictum commune, vnde nō videtur tutum ſeq
illud, præſertim, quia (vt ex dictis & dicendis appa
ret) à multis illuſtribus viris ſaluatur, etiam ſi Deus
non ageret liberè.

Tertia verò opinio quam S.T.8. Phy. protulit in
lucem: dicit, ꝙ ſola diſtinctio modi eſſendi, ſ. in
magnitudine, vel extra ſufficit ad ſaluandam virtu
tem motiuam infinitam abſque motu in non tem
pore quicquid ſit de modo operandi. Ita ꝙ ſecun-
dum eam quamuis iſta conditionalis ſit vera, ſi vir-
tus motiua infinita eſt in magnitudine daretur mo-
tus in non tempore; iſta tamē eſt vera, ſi motiua vir
tus infinita eſt extra magnitudinē, daretur motus
in non tempore. Et fundamētum huius eſt: quia ve
ritas primæ cōditionalis fundatur ſuper tribus. Pri
mò, ſuper infinitate motiuę potentiæ, ex qua habet
ꝙ poſſit mouere infinita velocitate. Secundo, ſuper
modo eſſēdi eius in magnitudine, ex eo ꝙ habetur
quòd quantum eſt poſſe, tātum eſt operari. Tertiò,
ſuper hoc quòd effectus non eſt dignior ſua cauſa:
ex quo habetur, ſi aliqua virtus eſt in magnitudine
eius adæquatum opus poteſt recipi ī magnitudine.
Ex his enim tribus conſurgere veritatem illius con-
ditionalis patet ex eo, quòd quodcunque horū triū
deſit, conditionalis non eſt uera. Si enim deeſt infi-
nitas potentiæ motiuæ, nunquam deducetur mo-
tus in non tempore: ſimiliter ſi non ponitur in ma
gnitudine, ſeu operari tantum quātum poteſt, nun
quam deducetur motus in non tēpore: & nihil mi
nus, ſi non ponitur quòd operetur in paſſo capaci
adęquatæ operationis illius potentiæ, nunquam ſe-
queretur motus in non tempore: quem conſtat nō
ſequi niſi ex motione adęquata potētiæ motiuę in-
finitæ. In operationibus ſiquidē tranſeuntibus non
ſolum impeditur operatio, & eius quantitas ex par
te potentiæ actiuæ, ſed ex parte paſſiuæ: Cōſtat autē
quòd proprium paſſiuum motiuę virtutis, eſt mo-
bile in actu, quod oportet eſſe actu quantum & cor
pus, &c. vt patet 6. Phyſic. tex. 32. & ideo niſi ponat,
quòd adæquata motio virtutis motiuæ infinitæ aſ-
ſumptæ in antecedente poſſit recipi in corpore in
actu, ſeu in magnitudine (idē. n. ſunt in propoſito)

non

non potest deduci, ergo mouet in nõ tempore, & quia hoc non poni potest absolute, quia est impossibile, ideo oportet poni, vt sequens ex antecedente aduersarij: habetur autem, vt iam diximus ex illo, quia causa non est indignior effectu. Ex his autem patet, quare secunda conditionalis, scilicet si virtus motiua infinita esset extra magnitudinem, daretur motus in non tempore non est vera, quoniam deficit sibi tertia conditio: non enim oportet virtutis existentis extra magnitudinẽ dari adæquatum opus in magnitudine. & ratio est, quia virtus immaterialis comparatur ad omnia quanta, vt vniuersale ad particulare non in prædicando, sed potius in essendo, & causando, nec est rationabile, vt materiale possit totam immaterialium virtutẽ adæquare. Vnde ad maiorem horum euidentiam considerandum est, ꝙ motus relatus ad infinitam potentiam motiuam in magnitudine, & extra, diuersimode cõparetur. Illi quidem, vt effectus proprius causæ particulari, & propriæ, huic vero, vt effectus particularis causæ vniuersali (quemadmodum liquefactio ceræ virtuti Solari) quia motus est effectus in corpore, & consequenter fit à virtute corporea, sicut ab vniuoco, à virtute vero immateriali, sicut ab æquiuoco, & vniuersali. & ideo sicut ridiculum esset ex quãtitate virtutis Solaris inferre quãtitatem huius particularis effectus, vt adæquantem virtutem solis, ita rationabile est quantitate virtutis immaterialis inferre quãtitatem huius effectus particularis, qui est velocitas motus tãquam effectum adæquatum. Considerandum rursus est, quòd inter potentiam motiuam infinitam in magnitudine, seu absolute, & potentiam motiuam infinitam incorpoream hoc interest, quòd illa, aut nihil aliud per se dicit, nisi principium motus, vt patet si sumatur absolute, aut si aliquid aliud addit, nihil addit eleuãs ipsam supra rationem proprii principii motus, vt patet si sumatur in magnitudine. Ista autem est hoc, quòd immaterialis ordinis ponitur, supra rationem proprii principii motus eleuatur, sicut & supra corporalia. Propter ꝙ ex hoc ipso, quòd ponitur extra magnitudinem, sequitur, quòd pon per se primo respiciat motus velocitatem, qui est corporeus effectus, quemadmodum faciũt virtutes corporales, sed altius quid per se primo aspiciat, & secundario, & quasi per accidens motum. Vnde fit, vt infinitas virtutis motiuæ si esset in magnitudine, motus velocitate necessario manifestaretur: infinitas autem virtutis motiuæ existentis extra magnitudinem non, quia scilicet infinitas potentiæ in magnitudine est per se primo particularis principii motiui, infinitas vero potentiæ extra, est per se primo rei eleuatę supra ordinem principiorum motiuorum particularium ac per hoc latius quid respicit, vt adæquatum motum quam velocitatem motus. Imaginandum est enim, quod res illa infinita extra magnitudinem, quamuis habeat in se vnde possit mouere: hoc tamen opus non per se primo respicit ad illa, sed aliquid altius, quia vt pluries dictum est, motus per se primo est actus corporis, virtus autem illa eleuata est sicut supra corpora, ita super omnia corporalia per se primo, quod dico propter ens, & bonum, & alia huiusmodi, quæ etsi sint corporalia, non tamen per se primo, & ideo non oportet, si virtus illa est infinita, velocitatem infinitam posse ab ea prouenire. Ex duobus ergo falsificatur secundum S. Tho. conditionalis ista.

Primo ex eo, quòd virtutem extra magnitudinem non oportet habere adæquatum facere suæ virtuti, quum agat per intellectum, vt dictum est in secunda opinione.

Secundo ex eo, quod considerata virtute infinita extra magnitudinẽ non considerato modo operandi, sequeretur, ergo daretur motus in non tempore, quia non posset fieri motio quo ad velocitatem adæquatam virtuti motiuæ, quia moueret corpus in actu, puta cœlum, quòd non esset capax motionis adęquatæ illi virtuti, nec absolute, quia hoc implicat: nec ex hypothesi datę, quia infinita potentia non est concessa in magnitudine, sed extra.

Contra hanc autem opinionem, dupliciter obiicitur.

Primo, quia si sola incorporeitate virtutis motiuæ infinitæ habetur sufficiens ratio falsitatis secũdæ conditionalis, manifeste sequitur, quod nõ refert, si ponatur, virtutem illam motiuam necessario, dummodo ponatur incorporea: fiant enim ista duo simul, non enim est impossibile virtutem immaterialem esse necessario motiuam, vt Arist. & Philosophi tenẽt de animabus orbium. Ex hoc autem quæratur in quanto tempore moueret virtus infinita extra magnitudinem mouens secundũ totum posse, & signetur illud tempus, & tunc procedatur iuxta text. 79. octaui Physic. deducendo ad impossibile, quod æqualiter moueant virtus finita, & infinita.

Secundo, quia hoc est expresse contra Auer. in secundo cœli. commen. 18. & 71.

Ad primum horum dicitur, quod istę duę conditionales distant sicut cœlum, & terra. Si infinita potentia motiua esset extra magnitudinem, moueret in non tempore, & si infinita potentia motiua existens extra magnitudinem, moueret secũdum totum suum posse, moueret in non tempore.

Secunda enim est vera, quia in antecedente eius iam ponitur ipsam secundum totum posse actualiter mouere, & consequenter habere mobile talis motionis subiectum quum motus sit actus mobilis, ac per hoc in hac conditionali saluantur tres antedictas conditiones. In alia vero non habetur ex hypothesi antecedẽtis, mobile capax totius posse, & ideo est falsa ex defectu tertiæ conditionis. De illa autem conditionali, super quam firmatur argumentum, si esset extra magnitudinem infinita virtus motiua, necessario daretur motus in non tempore: dicẽda sunt duo. Primo, quod est impertinẽs propositio: quia nõ habetur ex dictis S. Tho. Multũ eñ refert posita uirtute infinita incorporea, loqui de ipsa, & consequentibus ad ipsam vt sic, abstrahẽdo à quibuscunque alijs, quæ nõ necesario ipsam infinitam & incorpoream comitantur: & loqui de ipsa, addendo sibi specialem modum agendi, s. necesario. Primo enim modo est sermo S. Thom. & non secundo, & primus nihilominus modus nihil ponit incompossibile, secundus vero forte adunat incompossibilia, quia quãuis virtuti incorporeæ non repugnat esse necesario motiuam, & velocitatiuam motus, repugnat tamen forte virtuti incorporeæ, infinitæ, vnde non oportet de illa conditionali solicitum hic esse. Si tñ de veritate eius ꝙratur, dicendum secundo videtur, quod est falsa eadem ratione, quia scilicet ex hypothesi antecedentis habetur, quod in mobili posset recipi adæquatus effectus illi virtuti. Vt enim iam infinities tactum est, motus in non tempore est quoddam impossibile ex terminis, & non sequitur nisi ex aliqua

qua hypothesi impossibili, quam requirere illa tria F
monstratum est. Et quum contra arguebatur, ergo
moueret in aliquo certo tempore, signetur illud,
&, cætera, & respondetur, quod quia ex parte mo-
toris nulla poset certitudo velocitatis determina-
ri, quia nec ex libertate, nec ex finitate potentiæ, &
in non tempore mouere non sequitur ex hypo-
thesi: oportet dicere, quod si moueret, moueret
ea velocitate, cuius mobile esset capax, puta
si esset mobile non violentabile, & capax mo-
tus 24. horarum, tanto tempore moueret illud,
& non minore. Et si contra hoc dicatur: signetur
tempus illud: intrepide assignetur, puta vna hora,
vel decem: hoc enim non refert. Et si procedatur G
deinde ad hoc, quod eodem tempore mouebit idē
mobile virtus finita, & infinita, dicetur hoc non
esse inconueniens, qñ aliunde prouenit, quàm ex
virtute motiua. Inconueniens siquidem est, quod
virtus finita, & infinita ex proprijs meritis consi-
deratæ moueantur æqualiter, sed quando aliunde
hoc prouenit, puta ex libertate agentis (vt secun-
da opinio dicit) vel ex parte mobilis, vt modo di-
citur, vel ex meditatione alterius motoris, vt vlti-
ma opinio Auer. dicet, nullum inconueniens est.

Sed sunt in hac responsione adhuc duo dubia.

Primum est, quia ex eo, quòd in antecedente po
nitur, virtus infinita motiua, ponitur consequen- H
ter mobile adæquatum. Motiuum enim ad mobi-
le refertur: vnde dicitur quinto Metaphysicorum
cap. de aliquid, & sic tertia conditionalis est vera.

Secundo est, quia licet tale, vel tale mobile certam velocitatem sibi determinet: non tamen mobile in communi, & ideo comparando illam virtutem infinitam separatam necessario agente ad mobile in cōmuni, restat dubium, an moueret in non tempore, an certo tempore.

Ad primum horum dicitur, quod ratio illa te-
net quando vis motiua est eiusdem ordinis cum
mobili: tunc enim ex suppositione tanti, necessā-
rio supponitur adæquatum proportionaliter pas-
siuum. Quando autem supponitur tantum actiuū I
altioris ordinis non oportet tantum passiuum sup
ponere, quia quum passiuū non respiciat nisi me-
diante actione transeunte (quam facit, vel facere
potest in eo) & virtus altioris ordinis, scilicet vni-
uersalis immaterialis, non oportet, quòd habeat,
aut habere possit aliquam actionem in passo cor-
poreo sibi adæquatam: consequens est, quòd non
necessario supposita tanta virtute motiua imma-
teriali supponatur mobile adæquatum proportio-
naliter. Vnde licet motiuū dicatur ad mobile vni-
uersaliter, tantum tamen non dicitur ad tantum
mobile vniuersaliter, sed qñ motiuum est eiusdē
ordinis cum mobili.

Ad secundum dicitur, quòd quamuis docuerit K
Aristot. in Physicis motorem in communi mobi-
li comparare, & quicquid contra dicit talibus in
proportionibus esse impossibile: non tamen didi-
cimus comparare mobili in communi motorem
contractum: qualis est iste, de quo loquimur, mo-
tor enim est separatus à materia. Vnde tali moto
ri attribuendum est tale mobile, puta cœlum, &
non mobile in communi. Constat autem, quod
tale mobile aliquam sibi certam velocitatem de-
terminat, vt dicitur secundo cœli: textu trigesi-
mono. Et si curiosè quæratur quid dicendum sit
ad aliud quæsitum. Dicendum est, quod si ille mo
tor applicaretur corporali mobili absolute, quod
moueret nulla certa velocitate. Et si dicatur, hoc
est impossibile, concedatur, quia etiam antecedēs
est impossibile, nec est à nobis vnquā concessum.

Ad alteram obiectionem, qua dicebatur hanc tertiam opinionem esse contra Auerr. dicitur dupliciter.

Primo, quod non est verum nisi per accidens. Auerrois enim ideo dixit, quod si anima cœli esset infinitæ virtutis, moueret in non tempore, quia supponebat ipsam necessario mouere: vnde ex mo do agendi suppositō tenet apud ipsum consequētia. Sanctus Thomas autem loquitur de virtute infinita incorporea, abstrahendo à modo operādi: ideo in hac opinione nō sunt contrarii per se. Etsi dicatur, saltem habetur, quòd secundum Auer- G
roim illa tertia conditionalis est vera. Dicitur se-
cundo, quod hoc est verum: non tamen propte-
rea est relinquenda: quoniam maior est autoritas
rationis, quam sit Auerrois, & omnium philoso-
phorum simul. Et puerorum non philosophorum
est sequi dicta alicuius credendo, quod non dixit
hoc absq; magna, & sufficiēti ratione, & relinque-
re argumenta ad oppositum necessaria, aut prope.

Quarta opinio ab Auerroe duodecimo Meta-
physicorum, conclusione quadragesimaprima ex-
planata: duabus distinctionibus censet agere posi-
tionem, dicentem virtutem motiuam infinitam
absque motu in non tempore.

Prima est modi essendi, vt scilicet ponatur im-
materialis, & non in magnitudine.

Secunda est modi operandi, vt scilicet moueat
mediate, & nō immediate. Supponitur enim om-
nia immaterialia agere naturali necessitate, & sic
dicit, quòd ideo non sequitur motus in tempore,
si ponatur primus motor virtutis infinitæ, quia il-
le mouet mediante anima cœli, modificante in ef-
fectu velocitate, scilicet motus, infinitatem primi.

Sed hæc opinio à Sancto Thoma, & Aegidio octauo Physicorum arguitur insufficientiæ à Sco-
to autem primo sentent. distin. 8. quæstio. vlti. ra-
tione vltima arguitur falsitatis. Insufficiens quidē
dicitur à Sancto Thoma, quia quum Aristot. sex-
to Physic. duos effectus attribuerit infinitati virtu-
tis, scilicet mouere tempore infinito, in text. 78.
& mouere in non tempore, in text. 79. & Auerr.
ponendo infinitam virtutem, ex mediatione mo-
toris finiti dicat impediri motum in non tem-
pore, & non impediri motum in infinito tem-
pore: imo dicit, quod quia ille primus motor est
infinitæ motionis, ideo mouet tempore infinito,
& quia ibi est alius motor finitus, ideo mouet in
certa velocitate. Restat assignanda ratio quare me-
diate mouere non impedit infinitatem temporis:
sicut impedit infinitatem velocitatis: quod Auer.
non fecit. Ab Aegidio vero, quia si Deus moueret
immediate, non propterea moueret in non tem- K
pore quia motus in non tēpore est de genere im
possibilium. Falsa autem dicitur, quia virtus infi-
nita habet omnē perfectio-nem causæ efficientis,
quam habet ipsa cum causa secunda proxima. &
ideo sequitur, quod immediate potest causare
omnem illum effectum in cœlo per se, quem po-
test cū anima, ergo & causat, si necessario agit quic
quid potest, vt supponitur, & vltra, si causat illud
immediate, ergo in non tempore, quia virtus infi-
nita agens secundum vltimū virtutis suæ, & im-
diate non potest agere in tempore.

Ad horum autem primum dici potest, quod quamuis difficile sit redddere illius quæsiti ratio-
nem: non tamen est impossibile. Difficile qui-
dem,

dem, quia ratio eius non potest sumi ex eo, quòd infinitas temporis sit effectus possibilis, infinitas vero velocitatis impossibilis. Ex hoc enim non habetur quare mediatio impedit sequelam huius, & non illius, licet habeatur quare illud possit fieri, & non hoc. Nec potest sumi ex eo, quòd aliter attribuitur infinitæ potentiæ infinitas temporis, & aliter infinitas velocitatis, scilicet quòd illa attribuitur infinitæ potentiç, siue in magnitudine, siue extra: hæc autem in magnitudine tantum, quoniam dato, quod hoc sit verum, apud Auerroim reputatur falsum, vt patet ex dictis, & ideo solicitus fuit de virtute immateriali infinita, quare non mouet in non tempore, & posuit mediationem motoris. Nec potest sumi ex eo, quod virtus velocitatiua in infinitum non est communicabilis, virtus autem continuatiua in infinitum est communicabilis, B quoniam hoc est falsum loquendo de virtute per se continuatiua in infinitum, qualis est virtus primi motoris.

Impossibile autem non est, quia potest sumi ratio ex eo, quod ad hoc, vt infinitas temporis perueniat ab infinita virtute, sufficit per se primo respici ab illa, quod mediatio mototis non aufert, mediatio enim causarum non aufert perfeitatem causalitatum.

Non enim ex hoc, quòd Sol, & homo generant hominem tollitur perfeitas causalitatis Solis respectu proprii effectus, quem habet in homine: ad C hoc autem, quod infinitas velocitatis proueniat à virtute infinita, exigitur, quod virtus illa absque vlla modificatione attingat motum. Hoc autem motoris mediatio tollit, quia virtus primi motoris modificata in secundo, & non in sua illuminatione attingit motum. Et sic ex vi mediationis satisfieri videtur quæsito, & sufficiens reddi responsio data. Ad Aegidium vero dicitur, quod illa ratio nõ excludit, quin illa conditionalis sit vera, Si Deus virtutis infinitæ moueret immediate, moueret in non tempore, supposito eo, quod supponit Auerrois, scilicet agat secundum totum suum posse: vn de impossibilitas consequentis nihil aliud conclu dit, nisi quod antecedens est impossibile: cuius op D positum probandum erat ab Aegidio, si ex impossibilitate consequentis reprehensione dignus censebatur Auerrois.

Ad secundum autem dicitur, quod aliud est loqui de perfectione causæ ad modum causandi, nec licet ex perfectione causæ ad modum causandi inferendo digredi, sed committitur sophisma figuræ dictionis. Vnde ex hoc, quod primus motor est non minus perfectæ virtutis quam ipse cum anima cœli simul, non licet inferre, ergo eodem modo potest solus facere, quod facit cum anima cœli, quia aliud est posse, aliud posse tali modo. Et similiter non licet inferre, ergo potest immediate E facere quicquid potest facere cum medio, quia immediate agere ad modum agendi pertinet. Et si q̃ratur, vt arguendo dicebatur, vnde potest reddi ratio, quod virtus infinita sit alligata tali modo mouendi, scilicet mediate, diceret Auer. quod non est ex defectu potentiæ, sed ex essentiali ordine cõnexioneque causarum, & effectuum vniuersi, vt in eo saluetur vtrunque, scilicet, & perfeitas causalitatis primi, dependentia, quæ aliorum ab eo, & distinctio causarum effectuumque cum illarum efficacia, & istorum dependentia ab illis. Nihil enim horum necessario saluaretur in vniuerso, ordoque vniuersi necessitate careret, si primus motor infinitæ virtutis non esset necessaria connexione con A iunctus mediis causis in causando. Et si contra hoc instetur, quia, vt dicitur in prima propositione libri de causis, causa prima plus influit & prius in effectum quam secunda, ergo si est infinita, & agit naturaliter, in primo signo totum effectum totaliter causat, quod sic non remanet ad quid actio causæ secundæ terminetur. Responderi potest, q̃ ex hoc, quod causa prima plus, & prius natura influit, quam secunda, non habetur, ergo totaliter causat ipsum quantumcumque ponatur infinita, & naturaliter agens, accipiendo ly totaliter, ex parte causalitatis. Tum, quia non causat ipsum omni modo, quem effectus exigit ad sui factionem naturalem, nec ex eo, quod totus effectus causatur ab vna causa, habetur, aliæ causæ nihil faciũt, quia faciunt idem realiter alio modo. Non enim ideo dantur plures causæ essentialiter ordinate eidem, quia aliquid eius fiat ab vna, & aliquid ab alia, sed vt totus effectus secundum quamlibet sui rationẽ habeat propriam, & per se primo causam, quamuis totius à qualibet fiat secundum, vt superius dictum est. Tum quia infinitas causæ primæ nõ largitur necessario nisi efficaciam causalitatis eius in suo ordine. v.g. Quantumcumq; ponatur solis virtus infinita, ex hoc non habetur, quod ipse absque homine posset procedere hominem, sed quod effectum proprium in homine efficacissime sortiretur: ita quantumcumque ponatur diuina virtus infinita & necessario agens, ex hoc non subtrahuntur actiones secundorum agentium, sed ponitur ipsam omnibus coagere, ad omnia, quæ illa agunt alio modo, & saluatur aliquem effectũ (puta sempiternitatem) habere per se causam, & proprium effectum primi esse intimum, & primum in quolibet effectu. Illud autem, quod ibi dicitur, quod in primo signo effectus totaliter est à prima causa, &c. imaginarium magis, quam philosophicũ quid sonat, non enim alia ratione Philosophi (secundum quorum intentionem loquimur) dicũt primam causam plus, & prius influere in effectum causæ secundæ, quam secundam nisi, quia per se primo effectus primæ causæ communioris & intimioris ac prioris rationem habet in effectu, vt patet in propositione adducta, & eius commento. sicut v.g. causans per se vitam in homine, magis, & prius dicitur influere in hominem, quàm causans per se animalitatẽ in eodem, quia illud est intimius prius, & communius. Ex hoc autem non habetur, quia in illo priori totus effectus secundum omnẽ rationem habet sufficientem causam per se, & q̃ aliæ superfluant, etiam si dans vitam, esset virtutis infinitæ, dato etiam quod speciali causalitate attingeret hominem, quod tamen est erroneum in philosophia, quia causa prima non attingit effectũ causæ secundæ, nisi mediã actione causæ secundę, quamuis magis, & prius propter rationem dictam. Colligendo ergo responsionem ad primum argumentum principale, dicimus tripliciter responderi posse, vel tenendo, primum motorem mouere libere, vel non considerando, hoc tenendo, ipsum esse immaterialem, vel teneudo ipsum mouere mediate. Et, quod nulla harum Aristot. repugnat, Auer. autem sola prima, quamuis tertia ab ipso habeatur.

Ad secundum argumentum principale dicitur, quod tenendo viam Auer. de necessaria connexione virtutum agentium, &c. manifeste patet, quod non ponitur in rerum natura aliquid possibile

secundum

secundum potentiam actiuam, quin ponatur secũ dum potentiam passiuam, & ꝙ infinitati potentię diuinę respondet potentia passiua cœli ad sempiternitatem motus; nec est alius effect⁹ ī motu possibilis ex illa virtute accepta, secundum omnes cõditiones necessario ipsa comitantes in rerum natura. Tenendo autem alias responsiones, iam patet responsio dupliciter. Primo admittendo, qđ omni potentiæ actiuæ respondet passiua: sed nõ quo ad omne quod esset assolute, possibile ex illa virtute fieri, & sic potentiæ infinitæ motiuæ respondet potentia cœli quo ad sempiternitatem motus, non autem quo ad omnem gradum velocitatis, qui posset fieri ex illa virtute absolutè. Et huius ratio ex dictis haberi potest: quia potentiæ actiuę uniuersali altioris ordinis non oportet respondere passũ corporeum capax totius eius uirtutis quo ad omnia, quia non per se primo respicit effectum particularem: ut dictum est, & est philosophiæ principiis satis consonum. Secundo potest dici, quod licet omnipotentię actiuæ respondeat possibile, nõ tamen potentia passiua, ut patet de productione intelligentiarum a Deo: siue ab æterno, siue in tempore. Et hoc propter rationẽ dictam. Nec tamen oportet respondere aliquod unum possibile adequatum, sed, ut ex dictis patet, uirtuti infinitæ respondet infinitum possibile, non sic quod possit produci aliquod infinitum nisi duratio, sed sic qđ nullis finibus possibilium producibile ab ipsa arctatur, sed quocunque producto potest perfectius producere quantum est ex ratione uirtutis actiuæ. Et hoc modo quantitas virtutis in effectu manifestatur: & non primo modo tantum. Quod vero in ultima confirmatione dicitur, proportionaliter intellectum propositum magis confirmat, quam impugnat, quia quemadmodum mobile infinita velocitate potest dupliciter intelligi (uno modo sic quod possit actualiter infinita velocitate moueri, alio mõ sic, quod quacũque uelocitate motuum potest uelocius moueri & primo modo impossibile est ponere mobile, secundo uero est possibile, ita est de motiuo, quod scilicet impossibile est dare motiuum infinita uelocitate primo modo, sed secundo tantum; quod etiam oportet esse infinitæ virtutis. Et aduerte, quod de facto ſm philosophos huic argumẽto dicendum est, quod potentiæ infinitæ respondet in rerum naturam effectus infinitus, scilicet tempus infinitum motus cœli per se productum, & potentia passiua cœli ad hoc. Et quòd hoc est sufficiens manifestatiuum infinitatis; vt patet ex dictis. Cætera autem pro uere philosophantium quietem dicta sint.

Ad tertium principale dicitur, quod licet solo tertio modo arguatur ibi secundum mentem Auer. & nec etiam illo modo habeatur intentum, attamen singulis ordinate respondendum est, pręmissa prius intentione illorum uerborum secundum ueritatem. Intendit igitur Auer. loquens de proximis motoribus orbium non excludere infinitatem uigoris a Deo, qui nullius orbis est anima, sed concludere infinitatem uigoris non sequitur ad motorem tempore infinito, ex hoc quod motor infiniti uigoris hẽt necessario infinitam potentiam, & consequenter infinitã naturã.

Ex hoc enim sequitur quod si motor tempore infinito necessario esset infiniti uigoris, & haberet & potentiam & naturam infinitam. Et quũ plures sint motores tempore infinito, sequeretur vlterius quòd ex positione plurium motorum cęlestiũ tempore infinito, non haberentur propria naturis motorum, sed hoc tantum, quòd sunt motores infiniti. Et sic vlterius sequeretur, quòd nõ esset ibi multitudo motorum, nec diuersitas proportionũ motorum ad mobilia, sed motus in non tempore, &c. Et tenent consequentiæ vt ibi: quia tunc illi motores conuenirent in natura, & potentia infinita intensiuè, quemadmodũ modo de facto conueniunt in immobilitate, ex qua habetur quòd possint continuare motum tempore infinito. Et sic non esset vnde differrent adinuicem. Hæc est sententia Auerrois ibidem, vt patere potest cuilibet exercitato, ex qua non habetur primum motorem esse vigoris finiti. Ad primum ergo modum arguendi ibi tactũ, dicitur quòd nõ sunt in eo tot verba quot errores. Consequentia primò nihil valet. Propositio deinde dicens, quod quælibet pars infiniti est infinita, licet sit vera de parte aliquota, non tamen iuuat cum alia coassumpta, scilicet infinitum nõ est maius alio infinito. Patet enim in quantitate permanente, quod si ponatur linea infinita vtrinque versus oriens, & occidens, & secetur in directo pũcti meridiei, quod vtraque pars est infinita, & tota est maior vtraque parte. Et similiter in quantitate successiua, si secetur in termino decimæ horæ huius diei totum tempus æternum, vtraque pars est infinita, & tamen totum tempus est maius qualibet earum. Falsum est ergo comparando infinitum simpliciter infinito secundum quid, quale est pars aliquota infiniti, quod vnum non sit maius alio: & quia talis est comparatio in proposito nostro patet nihil concludi. Et vt ostendatur quantus error in hoc sophismate lateat, adhuc declaratur, quod etiam comparando infinitum simpliciter stat vnum esse maius alio. Numerus enim reuolutionum Lunæ est maior numero reuolutionum Saturni (& loquimur de motu proprio) & tamen vterque est infinitus secundum ponentes motum æternum. Antecedens patet, quia singulis reuolutionibus Saturni respondent amplius trecentasexaginta reuolutiones lunares: quoniam ille singulis triginta annis vna complet; illa vero vigesimooctauo, quoque die vel circa suam peragit. Vnde Diuus Thomas præclarè docet in tertia parte, quæstione decima, articulo tertio, ad tertium, quod non est proprietas infiniti non excedi simpliciter, sed non excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc super text. trigesimoseptimo, & trigesimooctauo, tertij Physicorum, vbi dicitur, ꝙ infinitum non est substantia, sed vt accidens quærendum, accidentis autem proprium est qualificare id, cuius est accidens. Et propterea quemadmodum infinitas adueniens alicui, puta diebus, non infinitat nisi numerum dierum: ita impossibilitas infinitatem consequens non ponitur nisi ordine duorum. Et propterea infinitis diebus simpliciter, non possunt dari plures dies, sunt tamen multo plures horæ illorum dierum quam ipsi dies. Et similiter infinitis horis non dantur plures horæ: sunt tamen multo plura minuta illarum horarum quam horæ ipsæ. Nefas quoque esse videtur, conditiones totius, & partis in impartibili summe perfecto, ac per hoc vocato quanto virtualiter, requirere: quum non maius quid sit totum hoc: Deus bonus, sapiens viuus quam hoc solum, scilicet Deus, aut e conuerso, siue ponatur finitæ uirtutis siue infinitæ: quia non est æqualis: sed eadem est perfectio rei illius, & omniũ quæ eius sunt. Ad secũdum vero modum arguendi

di dicitur, quod sicut tactus quantitatiuus, quia secundum extrema est, expellit id, in quod fertur: tactus autem virtualis, quia interiora penetrat, magis conseruat, & firmat, & contrarius non tacto: ita infiniti corporei proprium est, sic omnia occupare, vt omnia excludat, nihil secum compatiens: infiniti vero virtualiter, & proprium est sic omnia implere, vt ea faciat virtuosa, & cooperantia, & modificantia illuminationem suam in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis non excluduntur alia actiua, sed magis ponuntur, vt superius quoque dictum fuit. Ad vltimum autem dicitur, quòd dupliciter potest poni distinctio formalis. Vno modo sicut aliqua participantia aliquid, propriis constitutiuis diuersificantur: sicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo sicut aliquid per essentiam distinguitur ab aliis, quæ sunt talia per participationem: sicut homo separatus distingueretur à singulis hominibus. Distinctio primo modo est causa finitatis vtriusque extremi, & de hac est sermo Auer. ibidem.

Secundo modo non infert finitatem nisi vnius extremi, scilicet participantis tantum. Illud autem quod est per essentiam, ex hoc ipso, quòd pura est ab aliis distinguitur absque aliquo finitante, & cõtrahente. Et licet ab infinito nullum positiuum excludatur virtualiter, multa tamen excluduntur formaliter: quibus participantia ipsum ab ipso distinguuntur, excellentiori modo omnia præhabente.

Ad quartum principale dicitur, quòd consequentia nihil valet. Et ad probationem, concessa suppositione, negatur minor: scilicet quod distantium ab aliquo infinitum, alterum non sit altero propinquius illi, vt patet manifeste, & in quantitate permanente, & successiua. In permanente quidem, si ponatur linea infinita ex parte Septentrionis, constat, quòd tam pars intercepta sub Tropico Cancri, & circulo Aequinoctiali, quam pars intercepta inter circulum Aequinoctialem, & Tropicum Capricorni, in infinitum distat à quantitate lineæ infinitæ versus Septentrionem, & tamen dubium non est quin pars sub Tropico Cancri sit propinquior: quia minorem viam actura esset, si ad infinitam attingendam mouerentur. In successiua vero, quum tam dies hesternus, quàm hodiernus in infinitum distet ab æterno tempore præterito: constat tamen, quod propinquior hesternus fuit hodiernus, & hodiernus, quàm crastinus. Alioquin mundus quotidie non esset maioris durationis, nec aliquid antiquius altero simpliciter, quæ sunt contra sensum. Est autem ratio quare stat inter aliqua esse distantiam infinitam, & tamen vnum altero magis distare, quia distantia illa non est infinita vtrinque, sed ex vna parte tantum: sicut contingit in proposito, & in distantiis adductis. Tunc enim, & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ distantiæ cæterorum ab illo, & ex parte finitorum habetur ratio maioris appropinquationis ad primum, vt patet in exemplis adductis, quia enim tempus præteritum est infinitum, ideo infinita distantia est à parte inter singulos dies, & ipsum: quia vero hodiernus dies finit hinc tempus elapsum, ideo est infinita distantia à patre post. Et consequenter ex ista parte potest accipi ratio, quare est propinquior æterno elapso, quàm dies crastinus. Et similiter est de distantia inter Deum, & creaturas. Ex parte siquidem Dei infinitæ distantiæ ratio habetur: ex parte vero creaturæ distantia finitur. Et ideo hinc sumitur, quod vna est propinquior altera primo enti infinito. Vnde posset cum distinctione dici ad minorem, quòd distantia infinita est duplex, scilicet infinita vtrinque, seu simpliciter, & infinita secundum quid, seu ex altera parte tantum, & quod quamuis primo modo sit vera, secundo tamen est falsa, & sic est ad propositum.

Ad quintum principale dicitur breuiter, quod omnes authoritates Auerr. in hac re, excepta illa octaui Physicorum, quia dicitur non esse virtutis finitæ, nec infinitæ: loquuntur de motoribus proximis, idest animabus cœlorum, vt ipsemet Auerr. in comment. 41. duodecimi dicit: quum post distinctionem infiniti à finito subdit, quod proportio inter motorem, & mobilem in cœlestibus, est propter motorem finitum, & quod propter ipsum dixit Aristote. in secundo Cœli, quod primus orbis esset in labore, & cætera. Vel & clarius (licet in idem redeat) dicendum, quod ideo sæpe Auer. negat dari motorem infiniti vigoris, sic, quòd possit semper velocius mouere: non ex defectu potentiæ primi motoris, sed ex ordine essentiali causarum, & effectuum, & finitate motorum proximorum. Ex his enim fit, vt quemadmodum negatur nono Metaphysicorum comment. septimo: Deum posse producere muscam, non ex defectu potentiæ, sed ex ordine essentiali causarum, & effectuum exigente talem effectum fieri mediante corpore cœlesti mobili, ita nihil minus negari simpliciter ab ipso potest, quod motor aliquis possit semper velocius mouere, non ex defectu potentiæ primi motoris, sed quia non potest mouere nisi mediante anima cœli, in qua modificatur virtus eius. Et sic nullus motor restat potens maiorem velocitatem facere: quamuis primus sit vigoris infiniti. Illud vero, quod in comment. 69. octaui Physicorum dicitur, scilicet quòd motor immaterialis, nec infinitus dici potest: quamuis sonet quid falsum, & ridiculosum, & propterea reprehensum sit à multis. Quidam extorquentes intelligũt ea ratione dictum de solo Deo, quia non est virtutis actiuæ, sed tantum mouet vt finis. Quidam vero, quia non est virtutis actiuæ respectu velocitatis motus, de qua ibi est quæstio, sed tantum sempiternitatis motus.

Ego autem nolens Auerroim Tomistam facere, neque me Auerr. sed veritatem solam sequi (quantum cognoscere potero Deo concedente) puto id tunc voluisse Auerr. quod sæpe mentem meam pulsauit: tamquam de Aristotelis officina veniens, scilicet, quòd virtutes immateriales non sunt quantæ virtualiter, & consequenter, nec finitæ, nec infinitæ. Non simpliciter, sed eo modo, quo sunt quantæ virtutes corporales, scilicet, quod non sunt proportionales motibus, vt scilicet quãto maior motus, tanto virtus immaterialis maior: quemadmodum est in corporalibus, sed sunt altioris ordinis virtutes. Et hoc modo saluari videtur processus Aristotelis octaui Physicorum, quia quum sufficienter excludatur ex textus 78. & 79. quòd nulla virtus corporea potest mouere tempore infinito ex eo, quod talem virtutem oportet esse infinitam, & ad hoc sequeretur motus in non tempore, & de facto supponatur virtutem motiuam cœli mouere tempore infinito: restat quod virtus illa sit extra ordinem virtutum corporearũ quarum nulla potest hoc facere, quia nec finita, nec

nec infinita. Et consequenter habetur, quod sit impossibilis, & nec finita, nec infinita etiam de virtuali quantitate loquendo, eo modo quo virtutes corporeæ: alioquin eodem modo posset argui de virtute corporea, sicut de incorporea. Et secundum hoc quum in textu vltimo octaui Physicorum dicitur motorem cœli esse potentiæ infinitæ, purè negatiue teneri debet, id est, non finite. Hanc credo fuisse tunc mentem Auer. quam tamen quia vidit postmodum non esse veram (vt ex supradictis examinãdo rationem Arist. & commentum 41. deduci ab exercitatis potest ex medio termino Arist.) ideo in 12. Metaph. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem & infinitatem virtutis & proportionis.

Et sic sit finis præsentis quæstionis, anno Salutis, 1499. die decimo Septembris, Papiæ, in conuentu sancti Apollinaris. ad Dei glorioſi laudem & honorem, & eorum temeritatem retundendã, qui philosophiam suo ingenio metiri præsumentes, non verentur dicere virtutem infinitam non esse in rerum natura, quia est ens impossibile secundum principia philosophiæ. Iam enim patet, quòd nullo philosophiæ principio negato, non solum sustentatur, sed etiam ex sensibilibus probatur. Erubescant ergo.

TRACTATVS TERTIVS.

De potentia neutra, & de natura potentiæ receptiuæ in duas quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num in rebus naturalibus detur potentia neutra.*
2 *Num potentia receptiua actuum supernaturalium sit naturalis.*

QVAESTIO I.

Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

IVXTA primum articulum primæ quæstionis remansit tractãda quæstio de potẽtia neutra. Vnde quæritur. Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

Circa quam difficultatem quatuor agẽda sunt. Primò declarabitur titulus quæstionis. Secundò ponetur opinio Scoti. Tertiò probabitur opposita opinio. Quartò respondebitur obiectis.

Quo ad primum. Res naturalis sumitur hic vt distinguitur contra artificiales. Inueniri vero in rebus naturalibus, sumitur pro inuentione reali in singularibus naturalibus simpliciter. Et hoc ad differentiam eorum quæ dicuntur in abstractione, sicut contingit de proprietatibus quantitatis vt sic & alijs similibus, quæ tamen in rerum natura actualiter non inueniuntur. Potentia in proposito sumitur pro potentia receptiua. Neutralitas inclinationem naturalem respectu vtriusque actus, scilicet huius & oppositi negat, nõ simpliciter, sed in potentia receptiua vtriusque. Dico autem hoc quoniam dupliciter contingit imaginari potentiam aliquam neutram. Primo per negationem potentialitatis ad vtrunq; quemadmodum colorabile, nec ad grauẽ, nec ad acutũ sonũ

F est in potentia. Et sic non vocat potẽtia neutra, sed potẽtia nulla: colorabile.n.no ẽ receptiuũ sonorũ. Alio mõ per negationẽ inclinationis in potentia receptiua utriusque: sicut si poneremus aliquam superficiem receptiuam albi & nigri, & tamen ad neutrum inclinatam, & proprie vocatur potentia neutra. ergo sensus quæstionis, an inueniatur aliqua singularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, & tamen nec ad illud nec ad

G nens q̃ potentia receptiua relata ad actum, aut est naturalis, aut violenta, aut neutra. Naturalis quidẽ si naturaliter inclinetur in illum; violenta uerò, si ille sit contra eius inclinationem naturalem: neutra uerò, si neque inclinetur ad istam formã, quã recipit, neque ad oppositam. Exemplum primi, vt motus deorsum lapidis. Exemplum secũdi, motus sursum eiusdem. Exemplum tertii: superficies respectu albedinis & nigredinis. Etenim manifeste patet inueniri in angelis talem potentiã eo q̃ potẽtia passiua quæ est in angelo ad essendum in loco neutra est. Quod probatur dupliciter: tũ quia tale passum non inclinatur naturaliter ad istã formam vel oppositam: tum quia si esset in aliquo loco violenter. Et probatur sequela per Auicen.

H nono Metaphy. uolentem quòd si motus cœli esset naturalis, terminaretur ad quietem naturalẽ, & motus ab illa esset uiolentus. Posset quoq; multipliciter argui pro hac opinione: sed quoniã stabiliendo oppositam, habetur solutio omnium, ideo hæc sufficiant de secundo.

Quo ad tertium propono vnam propositionem, & unam distinctionem ex quibus probabitur intentum. Propositio igitur est hæc: Omnis potentia rei naturalis respicit per se primo & naturaliter aliquem actum. Probatur quo ad primam partem, quia, vt dr. 9. Metaph. tex. 13. potentia diffinitur per actum. Actus nanque definiens potentiam, proculdubio est per se primo respectu ab illa: quoniam neque actus per accidens, neque actꝰ per se secundo, illi æquiualet. Quo ad secundam verò partem, s. naturaliter, probatur: quia ex secundo Physicorum tex. 78. vnumquodque sicut agitur, ita aptum & natum est agi, & econtra: sed potentia fit à natura, & est propter actum, vt patet 9. Metaphy. tex. 15. & 16. ergo potentia naturaliter fit, & est propter actum, ergo propter actum quem per se primo respicit, & sic omnis potentia naturaliter respicit suum per se primo actum. Totus processus clarus est ex allegatis & traditis in

I

secundo physicorum quomodo natura agit propter finem, & quo pacto ea quæ a natura aguntur propter finem naturaliter inclinantur in finẽ, &c. Distinctio uero est, quod potentia receptiua potest comparari quatuor modis ad actus. Potest.n.

K colorabile, verbi gratia, comparari ad colorem, ad species coloris, ad contrarium coloris, & ad disparata, s. sonos. Si comparetur ad colorem, sic cõparatur naturaliter & per se primo; si ad speciem eius, naturaliter quidem, sed non per se primo, si ad contrarium uiolenter, si ad disparata, nulliter, nisi forte per accidens. Nec hęc egent probatione quoniam per se sunt nota ex terminis, nisi quis obiiciat actus, ad quos potentia se habet obedientialiter. Sed quoniam, de hoc erit sequens qõ nec hi locantur à Scoto sub potentia neutra, iõ nihil p-

posito

posito obstant. Ex his aũt deducitur opposita opinio, ſ. ꝙ omnis potentia in rerum natura relata ad actum receptibilem in ea, aut est naturalis, aut uiolenta: quòd nulla est neutra. Omissa pro nunc potẽtia obedientiali, vt pote non spectante ad præsens propositum. Probatur autem hæc conclusio sic; Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut respicit illum per se primo, aut per se secundo, aut contrarium his: sed tam actum per se primo respectũ, quam per se secundo, respicit naturaliter, & contrarium eis respicit violenter: ergo oĩs potentia receptiua alicuius actus est naturalis, aut uiolenta. Minor est per se nota. Et maior probatur sic; Si narretur quartum genus actuum receptibilium in aliqua potentia, illud esset actus disparatus ab eo, quẽ per se primo respicit illa potentia: sed hoc esse non põt: ergo potentia non põt recipere nisi illa tria numerata. Quòd autem hoc sit impossibile patet inductiuè. Colorabile.n. nullam habet potentiam ad sonos, neque calefactibile ad colores, & sic de aliis. Et probatur rõne, quia potentia unius generis non est ad actus alterius: ut patet 12. Metaphy. in tractatu de principiis prædicamentorum. Et quoniam rationi hæc consonant, ideo hãc sequamur viam. Et hæc de tertio.

Quo ad quartũ rñdetur, ꝙ distinctio illa trimẽbris est uoluntaria quo ad tertiũ membrum. Nec id quod adducitur de superficie, iuuat: quoniam aliud est de superficie absolute, & aliud de superficie Physica tali rerũ natura inuẽta. Superficies enim absoluta nõ solũ abstrahit ab albo & nigro, sed ẽt ab oĩ sensibili, & rursus aliqua superficies est quæ repugnat colori omni vt patet de superficie cæli. Itaque loquendo de superficie tali, i. colorabili, dicitur ꝙ vt sic non est indifferẽs ad album & nigrũ per exclusionem inclinatiõis naturalis, sed per exclusionem maioris ad unum quam ad aliud: quoniam huiusmodi superficies respicit naturaliter colorem, & omnes species eius, sed colorem per se primo, speciem uerò per se secũdò. Et simile est de materia prima respectu diuersarũ formarũ substantialium: ipsa quidem per se primò respicit formã per motum, aut mutationem acquisibilem quouis modo: per se aũt secundo respicit hanc & illã formam. Et sic naturaliter inclinatur in oẽs: & indifferens est ad omnes aut multas, non per exclusionẽ maioris inclinatiõis ad unam, quã ad aliam. Ad id uerò qd' adducitur de potẽtia locabili in Angelo, dr, ꝙ falsum supponit, ſ. in Angelo esse potentiam passiuã, respectu ipsius vbi. Vt.n. in tractatu de Angelis dictum est, Angelum esse in loco, non est ipsũ recipere aut pati sed virtualiter tangere locum. Vñ non oportet solicitari nisi de actiua potentia Angeli: quam constat esse naturalẽ, liberè tñ exercitã. Quãuis ea quæ adducũtur a Scoto ad probandum suum intentum de Angelo, non cogant: qñ hæc consequentia formaliter non valet. A est naturaliter in vno loco, ergo est uiolenter in aliquo alio: ut patet de singulis partibus orbis lunæ. Quælibet enim est naturaliter in Occidente, & similiter in Oriẽte, & tñ nullibi violenter, & mutat locũ subiecto & rõne. Nec confirmatio ex Auic. conuincit: quoniã non nisi de motu vere naturali verificatur dictũ eius. Motus.n. cœli naturalissimus est ex parte principii passiui: ita ꝙ ex hac naturalitate reducitur rõ quare in eo nullus est labor mouenti; ut patet scd̃o cœli, tex. 3. quamuis ex parte principii actiui sit aĩalis. Vnde hoc magis ad oppositum intenti Scoti videtur: quoniã sic motꝰ Angeli ẽt naturalis ex parte principij passiui absque sequela inconuenientium, sicut de motu cœli dicimus. Hæc de quarto, & de tota quæstione.

QVAESTIO II:

Vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium sit potentia naturalis.

IVxta eundem articulum quærendum erat, vtrũ potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potentia naturalis.

In qua quęstione quatuor agẽda sunt. Primò declarabitur titulus. Secundò recitabitur opinio Scoti. Tertio examinabit. Quartò rñdebitur q̃sito.

Quo ad primum, potentia receptiua hic sumit formaliter, ut receptiua est, qnicquid sit de ipsa, vt elicitiua actus. Actus supernaturalis dicitur, quem non potest secundum naturæ cursum adipisci: ut gratia, charitas, visio Dei & reliqua huiusmodi. Potentia naturalis vocatur non subiectiuè, i. potentia naturæ, sed formaliter id est, potentia naturaliter inclinata. Ita quod sensus quæstionis est, Vtrũ potentię in rebus naturalibus inuentę, in quibus recipiuntur actus supernaturales, naturaliter inclinentur ad illos. Hæc de primo.

Quo ad secũdum, Scotus in primo, q. i. prologi, & in q. 4. dist. 49. in pluribus locis tenet affirmatiuã partem quæstionis. putat nanque, quod potentia comparari potest ad actum recipiendum, & agens impressiuum actus & quod in prima comparatione nulla est supernaturalitas, sed potentia est vel naturalis vel violenta, vel neutra. In secunda autem comparatione est differentia naturalitatis à supernaturalitate: quoniã si comparatur ad agens naturaliter impressiuum, est naturalis, si nõ naturaliter impressiuum, est supernaturalitas. Confirmatque positionem suã ex hoc, ꝙ potentia receptiua actꝰ supernaturalis, seipsa est receptiue capax illius, naturaliter perficitur per illum, cum habet, & naturaliter appetit illum. Ex his manifeste sequitur, ergo naturaliter inclinatur in illum: &, ergo est potẽtia naturalis respectu illius. Singula autem assumpta probantur. Primum quidem, quia nullo eget potentia animæ medio ad recipiendam charitatem, & similiter intellectus respectu luminis glorię, &c. Secundum uero, quia potentia naturaliter perficitur per actum, qui est eius perfectio. Tertium autem, quia vnumquodque appetit naturaliter suam perfectionem, sed maxime naturaliter appetit maximã perfectionem, ex primo Metaphysicę. sed actus supernaturalis, ut visio Dei, &c. maxima est perfectio, ergo, &c. Sumus igitur secundum hoc in naturali potentia ad supernaturales perfectiones: non possumus tñ acquirere eas nisi supernaturaliter; quia oportet acquisitionem hanc ab agente supernaturali, ſ. Deo glorioso causari. Hæc de secundo.

Quo ad tertium, tria minus bene dicta in prefata opinione uidentur, ſ. principalis conclusio, & eius probatio, & usus uocabulorũ. Male in primis utitur ly supernaturale, dum omnem actionẽ Dei ad extra supernaturalem uocat, quia Deus est agẽs non naturale, sed liberum. Constat nanque, quod alia est distinctio naturalis contra supernaturale, & alia naturalis contra liberum. Primò nanq; mõ anima Scoti producitur naturaliter: secundo autẽ, non. Vnde nisi uocabulis abuti uelimus ad placitum cuiusque, supernaturale est, quod supra facultatem ordinis creaturis debitis in eis est. Omnes enim naturalia à supernaturalibus distinguimus frequenti vsu per hoc, quod aliquid sit secundum debitum naturæ ordinem, & aliquid fit

ſupra illum. Ratio deinde aſſumpta manifeſtè aut F
falſa eſt, aut petit principium. Quum.n.dicit, quòd potentia naturaliter perficitur per ſuum actum; & ſimiliter appetit ſuam perfectionē: aut ly ſuum ſignificat ſuum per informationem actu uel potentia, aut ſuum per naturalem proportionem ſeu inclinationem. Si primo modo, falſa eſt maior: graue enim eſt exiſtens ſurſum, non naturaliter, ſed uiolenter, perficitur per eſſe ſurſum, & tamē eſſe ſurſū eſt actus & perfectio eius per informationem. Si uero ſecundo modo, petitio eſt principii in minore: hoc.n.eſt probandum, ſ. quòd potētia naturalis habeat actum ſupernaturalem, ut ſuum hoc modo. Quod quoque dicitur de immediata receptione, ad propoſitum nihil infert; æs.n. immediatè eſt receptiuum figurę Mercurii, & tamen nō naturaliter. Concluſio demum principalis uoluntaria relinquitur, & irrationabilis oſtenditur probādo oppoſitam. Hæc de tertio. G

Quo ad quartum, concluſio reſponſiua quæſito eſt, quod potentia ad actus ſupernaturales, non eſt naturalis, ſed obedientialis. Et probatur triplicīter. Primò ex parte actus, ſic: Actus ſupernaturalis dupliciter inuenitur, ſcilicet ſecūdum ſe, ut gratia, & ſecundum talem modum ſciendi, ut uiſus cæco datus. Viſus.n. ſecundum ſe naturalis actus hominis: ſed quòd cæco in inſtanti detur, ſupernaturale eſt. Charitas uerò, & talia, ſunt ſecundum ſe actus ſupernaturales; adeo ut implicet contradictionem connaturales eſſe, aut fieri alicui creaturæ factæ vel H
factibili, ut ēt ipſe Scotus in ſecundo diſ. 23. fatetur. Si ergo in natura nulla eſt naturalis potentia ad actum ſupernaturalem ratiōe modi; ut ſic, a fortiori nulla eſt naturalis potentia ad actus ſupernaturales ſimpliciter. Sed in natura nullam eſſe naturalē potentiam ad illos actus patet ex frequēti uſu, quo naturalē potentiā ad miracula negamus. Et ex hoc ſequitur, ꝙ ſupernaturalitas inueniſ, nō ſolū cōparādo potentiam ad agens, propter ſupernaturalē acquiſitionem actus, ſed ēt comparando potentiam ad actum, propter ſupernaturalitatem actus in ſe.

Secundo, ex parte potentię ſic: Omnipotentiæ paſſiuæ naturali, reſpondet aliqua potentia actiua proxima: ergo reſpondet potentia actiua naturalis. Antecedens eſt maxima aſſumpta ab Ariſt. 3. de Anima text. 17. ad probandum dari intellectū agēI
tem. Fundatur enim ſuper hoc, quòd in omni natura, vbi eſt patiens, oportet ponere agens. Et certum eſt quòd de proximo, non de primo agēte loquitur: alioquin diſtributiuam non feciſſet, dicēs, in omni natura, &c. Et per hoc excluditur reſponſio Scoti, dicentis, quòd ſufficit ſi detur primum agens. Conſequentia autem probatur: quia potentia ſupernaturalis non eſt proximum actiuum naturalis potentiæ, vt ex terminis patet: naturale.n. ſoli naturali cognatum eſt.

Tertiò ex parte ſubiecti. Quum enim quidditatiua cognitio alicuius ſit ſufficiens rō omnium proprietatum eius, & ex ea ſoluantur omnes difficultates contingentes rei, vt in quarto Phyſ. dicitur, cōſequens eſt, quòd cognita quidditatiue re aliqua, cognoſci ex ea poſſint omnes eius naturales potētiæ, & quum potentię cognitio ex actu pendeat, vt dicitur 9. Meta. conſequēs eſt, quòd actus, ad quos ſunt naturales potentiæ, cognoſcantur, & cum huiuſmodi actus ſint ſupernaturales apud Scotum, ſequitur de primo ad ultimum, quòd ex cognitione quidditatiua alicuius naturalis cognoſcuntur ſupernaturalia: quòd eſt manifeſte falſum. Et cōfirmatur: quia certe ſcimus hanc maiorē, ꝙ nulla naturalis potentia eſt fruſtra: ergo ſi ſcimus hanc minorem quòd in materia vel anima, vel quacunque alia re eſt naturalis potentia ad actum ſupernaturalem, oportet cōcedere quòd ſcimus ſupernaturalia illa debere eſſe, & ſic ſciemus reſurrectionem mortuorum futuram, & gratiam iuſtificantem impium, &c. quòd eſt ridiculum. Nec euacuat hanc rationem reſponſio Scotica, dicens, quòd anima ſecundum illam rationem eſt ignota. Cognitio nanque quidditatiua alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit qm̄ continet formaliter, vel virtualiter omnem illius notitiam. Nec euadit dicēdo ꝙ ſubſtantia non pōt a nobis pro ſtatu iſto qddita tiue & proprie cognoſci; qm̄ qcqd ſit de hoc, habetur intentum, ſ. quòd ex quidditatiua rerum naturalium cognitione, ſiue habeatur pro ſtatu iſto, ſiue non, poſſit ſcientia haberi de ſupernaturalib. & ſic reuelatio de gratia, beatitudine pollicita, reſurrectione, & aliis huiuſmodi, ad quæ naturalis ponitur potentia receptiua non fruſtra, erit neceſſaria ſecundum quid, ſ. pro ſtatu iſto, & non ſimpliciter, ꝙ eſt manifeſte falſum. Hæc de quarto. Finis.

TRACTATVS QVARTVS.

De ſubiecto naturalis Philoſophiæ unica quæſtione contentus.

QVAESTIO I.

An ens mobile ſit ſubiectum in Philoſophia naturali.

QVeritur, an ens mobile ſit ſubiectum in philoſophia naturali.

Et uī ꝙ non. Primò, Quia aut ens mobile ſignificat ſubſtantiam mobilem, aut accidēs mobile aut tertiū cōe utrique. Si primū, cū ſubſtantia mobilis, & corpus mobile ſint idē cōuertibiliter, ſequit, ꝙ poneret ſm rem corpus mobile ſubiectū philoſophiæ, ꝙ eſt contra tenentes ens mobile. Si ſecundum, hoc eſt manifeſte contra omnes, & veritatem. Si tertium, tūc ſequeretur, quod ens diceret tertium conceptum abſtrahibilem a ſubſtantia & accidente, quod eſt contra Thomiſtas.

Secundo: ſubiectum ſcientię debet eſſet unius rationis formalis, alioquin non haberet quod quid eſt, & conſequentet nec eſſet principium ſcientiæ: quia, vt dī in 1. de anima, in tex. 11. principium omnis demōſtrationis eſt quod quid eſt. Nec haberet aliquam per ſe primo paſſionem, quia ei, quod nō eſt in ſe natura vna, quicquid per ſe vnum conuenit, conuenit ratione partium, & conſequenter nulla paſſio conuenit ei primo, ens autem mobile dicit aggregatum ex duabus rationibus formalibus: ergo non eſt ſubiectum.

Si dicatur, ꝙ illa duo ponūtur ad circumloquendum vnam rōnem formalem, quēadmodum moris eſt ponere paſſiones loco differentiarum, contra, Rō ſubiecti in ſcientia debet eſſe primo & maxime nota in ſcientia, eo ꝙ tota ſciētifica cognitio ex illa dependet; ſed ſi circunlocutione eget, non eſſet huiuſmodi: implicatio ſiquidem eſt in adiecto, dicere ꝙ eſt rō formalis in ſcientia, ꝙ circumloquitur illam paſſionis noīe, vt potè occultā, ergo, &c. K

Tertiò: ſi ens mobile eſſet ſubiectum philoſophiæ naturalis aut philoſophia naturalis eſſet pars Metaphyſicæ, aut eſſet ſubalternata illi, vtrumque eſt falſum, ergo. Tenet conſequentia, quia aut

ens

ens mobile addit supra ens conditionem per se di uidentem ens, aut accidentalem enti. Si primo mō, sequitur ꝙ ens mobile a Metaphisico considerandum est, quia in primo Posteriorum cap. 22. dr, ꝙ eiusdem scientiæ est considerare subiectum aliqd & partes subiectiuas per se, & consequenter esset philosophia naturalis, cui ascribr ens mobile, pars Metaph. Si secundo modo, sequitur quod philosophia naturalis Metaph. subalternaretur, eo quod dicitur in primo posteriorum, cap. 8. descendere de genere in genus secundum quid, id est, secundum conditionem accidentalem (ut communiter exponitur) est solius scientiæ subalternatę conditio ab Aristotele tradita.

Quarto sic: Subiectū in scientia debet esse illud, ad cuius rationem formalem omnes resoluuntur passiones & conclusiones illius scientiæ, ut de se patet: sed passiones & consequenter cōclusiones physicæ resoluūtur ultimo in philosophia naturali ad quod quid est substantiæ, seu corporis naturalis, eo quod omnia accidētia physica causantur ex substantia naturali, ergo substantia naturalis seu corpus naturale ponendum est subiectum.

In hac dubitatione primo distinguam opiniones. Secundo declarabitur opinio sancti Thomæ. Tertiò simul ipsa confirmabitur & contra alias opponetur: Quarto respondebitur argumentis in oppositum.

Quo ad primum sciendum est de subiecto adequato phyl. naturalis (de quo hic est sermo) quosdam loq in re hac naturaliter, quosdam uerò innaturaliter, pp ꝙ hi a nra resecandi sunt disputatione quam inter philosophos agimus. Supponūt enim intelligentias mobiles esse, & philosophiam naturalem infra sensibilia non arctantes, cōe aliqnid sensibilib. & separatis a materia, quatenus mobilia sūt, subiectum philosophiæ dicunt, operiuntque errorem suum Theologicę pietatis nomine.

Contra hos enim non oportet naturalem disputare, apud quem indubitatum principium est, substantias abstractas immobiles esse, & terminū considerationis philosophicæ esse animam humanam partim abstractam; partim non, ut dr secundo physicorum, tex. 26. & ultimum, quod potest naturalis de intelligentiis attingere, & declarare ga sunt, ut Auer. dicit primo physicorum, cōmento ultimo. Quanta tamen sit quorundam horum temeritas, silentio inuoluendū non est, cum præsumatur propriam opinionem Theologiæ sententiam asserere, sicque Theologicæ facultatis expertibus, in philosophia tamen nutritis, deridēdi Theologiam occasionem præbent. Nō est. n. ex sacra scriptura, nec ex Theologis sanctis ab ecclesia approbatis traditum, quod Angeli sic mouerentur, vt motus continui subiectum sint; sed potius oppositum, vt in Theologia discussum a Sanctis est. Vnde si Peripateticos arguendos censent gloriētur ex Scotica officina hos se errores deprehendere, non ex Theologia.

His ergo omissis ad naturales transeamus:, Quorum opinio nō est vna, dum alij mobile, alij ens, alij vtrunque ex subiecto physicæ resecandum putant. Et illi quidem qui neutrius nomē recipiunt, secunda & quarta ratione ad oppositum facta mouētur; & sensibilē seu naturalem substantiam subiectū fore cēsent. Qui vero ens tantum abijciūt, corpus mobile subiectum philosophiæ ponunt: Et hi adhuc diuisi sunt, dum quidam mobile, passionē significare cōcedunt, quidam autem rationem formalem corporis physici supponere contendunt. Mobile autē

A tātum abijcientes, sunt qui ens naturale subiectum dicunt. Sunt ergo quinque opiniones naturaliter loquentium, scilicet Thomistarum tenentium ens mobile, & Albertistarum dicentiū corpus mobile, & modernorum multorum, dicentium substantiā naturalem sensibilem: & quorundam ētmoderno rum asserentium corpus physicum seu naturale, & eorum qui ens naturale subiectum credunt.

Quo ad secundum. Cum ens mobile complexionem quandam nominum contineat singula distinguenda sunt. Et primo quidem circa mobile triplici opus est distinctione.

Prima est quod cum mobile motum respiciat, sicut motus sumitur dupliciter, scilicet proprie, ut distinguitur & contra mutationem in 5. Physi. & ad tria tantum genera esse dicitur & communiter, vt continet in se & motum proprie dictum, & mutationem, s. generationem & corruptionē: ita mobile dupliciter sumi potest. In quæstione tamen ita sumitur communiter prout idem est quod mutabile physica mutatione.

Secunda est, quod aliquid pōt dici mobile, dupliciter, scilicet subiectiue; qā scilicet est subiectū motus: & terminatiuè, quod scilicet est terminus alicuius mutationis. Et quamuis prima facie mobile sonet subiectum motus, si tamen restringēdum est in proposito, magis tenendum est terminatiue quā subiectiuè, ut ex dicēdis apparet. iudicio tamē meo indistincte tenendum est non ea rōne ut sit commune ad omnia quomodocunque mobilia: contineatque ut partes subiectiuas materiā & formā, &c. quia hoc est contra S. Th. in primo physic. super tex. com. 6. vbi in diuisione literæ expsse dicit, quòd in primo libro Physi. agitur de principiis intrinsecis entis mobilis, scilicet de materia & forma: ex hoc aperte insinuans ens mobile, quod est subiectum philosophiæ, non esse totum uniuersales respectu materiæ & formæ, sed totum integrale seu essentiale, sed ea potius ratione ut scilicet illa notissima sui acceptio supponatur, quam ex sensu supponere oportet: perhibent. n. nobis sensus mobilia esse, an autem subiectiuè an terminatiue mutentur ea quæ moueri uidemus ratione, magis discernitur, quam ex sensu habetur.

Tertia est quod mobile æquiuocum est nomē ad aptitudinem, ad motum & ad fundamentum illius aptitudinis: sicut in risibile significaret aptitudinem ad ridendum, & rationalitatem, quę est eius fundamentum. Quid autem mobile in proposito significet, difficile est hac sola quæstione elucidare. Quamuis enim impossibile sit subiectum & passionem simul accipi pro subiecto in aliqua scientia, si quod totum aggregatum subiectum sit, qm oportet subiectam uni esse rationem formalem, & ex eo ꝙ quid est subiecti, & quid est passionis una rō formalis constitui nequit, nihil tamen prohibet aggregatū ex subiecto & passione, subiectum sic constitui, nt passionis quod quid est, sit rō formali subiecti in illa scientia. Et hoc modo intelligi pōt mobile passionem significare in proposito, ita ꝙ mobilitas quæ est passio, sit ratio formalis enti uel corpori, quòd sit subiectum philosophię naturalis, uñ solet fierj reduplicatio supra mobile, dicendo ens aut corpus mobile, in quantum mobile est subiectū Physic. Suadetur autem in proposito sic sumi mobile ex subiecto Mathematicæ, sicut enim physica est de entibus in eo ꝙ mobilia, ita Mathematica est de entib. in eo ꝙ quanta. Constat autem Mathemeticæ sic esse subiectum ens quantū, ut quan-

titas ipsa quæ substantiæ materialis passio seu proprium accidens est, ratio formalis subiecti Mathematicæ sit. Erit ergo Physicæ subiectum ens aptũ moueri, sic aptitudo ad motum, ratio formalis subiecti sit. Et confirmatur hoc magni Alberti authoritate: qui in 1. Physi. sic distinguens corpus in Metaphysicum, Mathematicum, & Physicum, mobilitatem quam rationem formalem subiecti dicitur posteriorem corpore quãto naturaliter dicit. Nec obstat quod eiusdem scientiæ est considerare de passione & subiecto eius, quoniam hoc intelligitur quando tractatur de passione ut passio est, non autem quando passio primum subiecti locum tenet: ut patet de quantitate in Mathematica, quæ de substantialibus principiis subiecti eius, a quo fluit, non se impedit. Similiter nõ obstat quod perfecta cognitio de re nõ habetur absque quod quid est subiecti: hoc enim non est sic accipiendum, ut omnis cognitio citra illam sit imperfecta, ita quod non sit euidens & scientifica, sed vt absq; ꝙ quid est subiecti, cõsummata omnimodaque notitia de re haberi non possit. Quod Physicæ accidere non incõuenit, quoniam Mathematicæ hoc conuenire certum est: Mathematicus enim ignorat an quantum sit substantia vel accidens, & quantitas subiectum &c. & tamen certissimum est omnium, ut dicitur in secundo Methaph. textu & commento ultimo.

Sed contra hanc viam est, quod secundum eam ad Phylosophum naturalem non pertineret considerare aliquod prædicatum quidditatiũ cuiuscunque substãtiæ, nisi forte aliqua substãtia sit, de qua quidditatiue prædicaretur aptitudo ad motum. & consequenter philosophia naturalis non esset substantia, sed esset de accidente, quemadmodum Mathematica. Si enĩ mobilitas, id est aptitudo ad motum quæ passio ponitur entium naturalium, ratio formalis subiecti physicæ acceptatur, non licebit Physico de ratione adæquati subiecti eius differere, quia illa prior est, ac per hoc descendendo a mobilitate in communi ad talem mobilitatem in specialibus partibus Philosophiæ naturalis, non licebit ad quod quid est talis uel talis descendere, sed quemadmodum adæquati subiecti mobilitatis ꝙ quid est omissum fuerat, pari ratione specialia qd quid erat esse subiectum talium mobilitatũ omittenda sunt, quoniam nulla pars alicuius scientiæ tractat de aliquo priori propria rõne formali. Nec uideo quomodo possit huic rationi satisfieri, nisi tenendo Metaphysicę est considerare quod quid est in particulari. Quod quia nõ credo verum, idcirco puto melius tenere, quod mobile in proposito non significat ipsam aptitudinem ad motum si est passio, sed eius fundamentum. Cum.n. ista aptitudo, quam mobilitatis nomen sonat, quibusdã entibus repugnet, s. separatis a materia, & quibusdãnõ, s. materialibus, & de entibus materialib. puta hoĩe & boue non reputetur prædicari substantialiter, consequens est, quod aliquid præcedat in eis, ex quo ipsa aptitudinem hãc sortiantur: & hoc fundamentum mobilitatis est. Notanter autem dixi non reputetur: quia cõi voci satisfacere volẽs distinctionem hanc mobilitatis pertractaui. 10. siquidem Metaphysicorum textu vltimo sub dubio relinquit, an corruptibile sit substantia, an in substantia, i. an sit de substantia rei, aut eam sequatur: vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autem quędã mobilitatis species est, vel mobilitas ipsa. secundum illud octaui Phy. tex. cõ. 25. in omnis corruptio est. motu S. Thom. etiam ibidem inter substantialia F prędicata corruptibile ponere videtur. Arist. quoque in primo Physi. tex. 8. idem sentire videtur; dũ dicit quod ad naturalem non spectat probare mobilitatem: hoc enim non esset verum, si mobilitas esset passio præuenta a formali rõne subiecti philosophiæ naturalis: posset enim per illam rationem a naturali philosopho probari. Nisi forte quis dicat dictum Ari. non esse verum per se, sed per accidẽs, qa, s. est passio notissima. Sed hoc non est tutum, tũ qa non est sermo per accidens consuetus Arist. tũ quia saltem defendere mobilitatẽ pertinet ad philosophum naturalem, & non ad Metaphysicum. si cut & quamlibet passionem subiecti proprii quilibet artifex defendere dẽt. Nec obstat, quòd sit passio per se nota de adæquato subiecto, qm̃ per se notum, & non per se notum, faciunt quidem differẽtiam quo ad probari vel non probari posse aliquid ut patet in secundo Physi. tex. com. 6. non tamen faciunt differentiam quo ad defendere uel nõ defendere, quoniam si occulta tuẽda sunt, manifesta magis sunt tuenda, modo non sint principia, sed ex principis, qualis est mobilitas, si passio ponit. Quic quid autem de hoc sit mobilitas, quæ est ratio formalis subiecti physice, nõ passio, sed ꝙ quid erat esse est entium naturalium, & præuenit naturalitatẽ & mobilitatem passionum eorum si concedatur, illam quidem, quia relatiua proprietas est, istam vero, quia passio dicitur.

Circa vero ly ens, hoc tantum distinguere oportet, quod dupliciter entis nomine uti cõsueuimus. Primo, pro omni eo quod habet esse quocunque modo, & sic hic non capitur.

Secũdo, ꝑ eo quod ꝑprie esse dr̃, hoc aũt in his, q̃ fiunt, est id quod ꝑprie fit, eius siquidem esse proprie, cuius est fieri. Id autem quod ꝑprie fit, ut 7. Metap. tex. com. 28. patet, est compositum, siue substãtiale, ut homo, siue accidẽtale, ut hõ musicus. Et sic sumit in ꝓposito. Vñ colligẽdo dicta ad hoc ꝙ aliquid sit pars subiectiua entis mobilis, quod subiectũ physicæ dicimus, exigitur & ꝙ sit ꝑprie ens, & quod sit mutabile physica mutatione. Et ꝑpterea nec materia prima, nec forma substantialis aut accidentalis ens mobile est, sed entis mobilis principia hæc omnia sunt. Est ergo ens mobile cõmunius quam sit corpus mobile, & quàm substantia naturalis siue sensibilis, quia cõtinet sub se omnia materialia composita, q̃ solum mutabilia sunt siue sint substãtialia, siue accidentalia, siue f̃m formam absoluta, siue secundum vbi. Et est ens mobile abstractius quid quocunque prædictorum, quanto ens aliquem gradum cõcomitans prius est illo, dato ẽt ꝙ ad composita accidentalia se non extenderet. Nec obstat cõtradictio per ly mobile, qm̃ sicut substantia rõnalis abstractius qd est, quam animal rationale, sic ens mobile abstractius & prius qd est, quam substantia mobilis. quamuis enim ex parte ly mobile æqua sit abstractio, ex parte tamẽ ly ens, & ly substãtia abstractius est ens mobile. Vñ quẽad modum cõcedens substantiam rõnalem, adhuc disputandi locum haberet, an illa rõnalis substantia esset corpus an animal, & cætera, & cõtinue ab abstractiori ad minus abstractum quæstio deseẽderet, dum a substantia rõnali ad corpus rõnale, & a corpore ad corpus animatum, & cætera veniretur, sic subente mobili qõ remanet, an illud sit substantia, an corpus, & cætera. Cum igitur in re mutabili cõsiderari possit, & ꝙ sit corpus mutabile, & ꝙ sit substantia mutabilis, & ꝙ sit ens mutabile, diui Thomæ sententia est naturalia rationem subiecti philosophiæ

losophiæ naturalis induere primò, non quatenus sunt corpora mutabilia, aut substantiæ mutabiles, sed quatenꝰ sunt entia mutabilia, ita quòd ens mobile licet complexionem nominum contineat, incomplexum & tamen & per se vnum quod quid est significat, sicut ens per se. Quemadmodum .n. diuiso ente in per se & in alios, si simplicibus vocabulis careremus, substantiam ens per se nominaremus, & accidens ens in alio, & tñ vnam formalem rationem significaremus, non aggregatam ex pluribus: ita diuiso ente in transmutabile & intrãsmutabile, carentes simplici vocabulo, ens transmutabile seu mobile vocamus alterum membrum quod vnius est quidditatis, & illud philosophiæ naturali subiectum esse adæquatum dicimus. Hæc de secõ.

Quoad tertium, cum ens mobile duo nomina complectatur, & vnum significet, primo ostendendum est, qꝑ eius significatum est adæquatum Philosophiæ subiectum: deinde qꝑ his nominibus conuenientissimè significatur.

Primò probatur tripliciter. Primò sic. Adæquatum subiectum primarum passionum naturalium est adequatum subiectum philosophiæ naturalis: sed ens mobile, & non substantia aut corpus naturale seu mobile, est adequatum subiectum primarum passionum naturalium; ergo, & c. maior est pse nota. Minor verò probatur accipiendo transmutabilitatem, seu quod idem est, mutabilitatem pro prima passione Physica, vel saltẽ una de primis, aut eis equiualente: vt ab omnibus supponitur. Tunc sic: Adæquatum subiectum transmutabilitatis hẽt materiam, formam, & priuationem pro adæquatis principijs, sed tantum ens mobile habet hæc pro adequatis principijs: ergo nihil aliud ab ente mobili est subiectũ adæquatũ trãsmutabilitatis, & consequenter primarum passionum naturalium: quod erat probandum. Maior huius prosyllogismi est ex eo euidens, quòd oportet ista tria in oĩ materia esse adæquata sibi inuicem, s. passionem & subiectum & propria passionis principia, vt patet de risibilitate, & homine, & animali rationali: constat autem ex primo Physicorum per longum processum, transmutabilitatis principia prima esse materiam, formam, & priuationem: oportet igitur eius, ad quod tanquam ad adequatum subiectũ primò sequitur transmutabilitas, esse adæquata ptincipia, materiam, formã, & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Met. à textu 19. vsque ad tex. 29. dicũtur, s. qꝑ materia, forma, & priuatio ad genus substãtię non arctãtur, sed materia, forma, & priuatio generis substantiæ sunt principia propria substantiæ mutabilis: & materia, forma, & priuatio in genere quantitatis sunt propria principia quanti mutabilis: & materia, forma, & priuatio in genere qualitatis sunt principia propria qualis mutabilis.

Si dicatur quod quemadmodum principia propria substantiæ continent propria principia cæterorum generum, quia sunt causę eorum (vt ibidem docet Arist.) sic substantia mutabilis continet omne quantum & quale mobile, & transmutabilitas substantiæ omnẽ aliam. Et propterea licet materia forma, & priuatio excedãt substãtiã mobilẽ formaliter, non tamen uirtualiter. Hoc licet sit subtiliter dictum, vim tamen rationis non excludit propter duo. Primò: quia falsum est qꝑ principia propria substantiæ mutabilis sint principia principiorum cæterorum generum mutabilium. Quanuis enim sit verum & expressuum in 11. Met. cap. supra dicto, qꝑ per se principia essendi in genere substãtiæ sunt principia principiorum essendi in cæteris generibus id est, qꝑ materia & forma substantię sũt causæ materiæ formæ in quãtitate & qualitate, &c. Veritati tñ aduersatur; quòd per principia trãsmutabilitatis substãtialis sint principia principiorum transmutabilitatis aliorum generum. Priuatio .n. in genere substantiæ, quæ est per se principium nõ substantię, sed transmutationis substantialis, nõ est vniuersaliter, & consequenter nec per se principiũ priuationis, quæ est principium transmutationis accidentalis, vt in corpore celesti patet, vbi ens mobile secundum locum habet omnia propria principia, s. materiam, formam & priuationem: cœlum autem substantialiter nõ habet nisi duo principia, quæ sunt essendi per se principia, siue ibi sit materia: quę est pura potentia: siue simplex corporeitas pro materia, & intelligentia & forma, nullo enim modo est ens mobile substantialiter. Secundo, qa dato, quod esset talis inclusio virtuali, adæquatum tamen subiectũ transmutabilitatis, & similiter adequatum principiatum ex materia, forma & priuatione, non substantia mobilis, sed ens mobile, qm quando aliqua proprietas vniuersalis secundum prædicationem habet subiectum adæquatum secũdum prædicationem, in quo reperitur causa, secũdum quam inest quibuscunque proprietas illa, illud tale est eius subiectum secũdum quod ipsum. Nec est requirendum pro primo subiecto illius, illud ad quod per uiam resolutionis proprietas illa & eius principia reducuntur, alioquin periret doctrina tradita in libro Post. capitulo de vniuersali. Docemur .n. ibi sistere, quãdo adequatum subiectum secundum prædicationem inuenimur, & causam in eo, per quã sibi cæterisque illa passio inest. Nulla etiam posset poni proprietas communis alicui analogo ad substantias & accidentia, cum accidentia & eorum proprietates & principia in substãtijs uirtualiter includãtur. Nisi ergo uelimus abuti uocabulis & rationibus eorum, quod in se est subiectum adæquatum transmutabilitatis in seipso adæquate, claudit propria principia trãsmutabilitatis. Sed nec substãtia mobilis, nec corpus mobile claudit in se illa: quoniam propria principia transmutabilitatis uniuersalis seu in communi, sunt materia forma, & priuatio in communi, quæ genus substãtiæ transcendunt. Enti autem mobili adequantur: quicquid .n. ex materia, forma, & priuatione constat, ens mutabile est: & econuerso, eo qꝑ priuatio machinatur ad malum. Ens igitur mobile est proprium, & primum mobilitatis subiectum.

Secũdo, probatur propositum, & directè arguit contra ponentes corpus mobile sic. Coniunctio omnis mobilis cum ratione corporeitatis, nõ supponitur in naturali philosophia, sed in 6. Phy. probatur, ergo nõ corpus mobile, sed ens mobile est subiectum Philosophię naturalis. Antecedẽs patet in tex. 32. sexti Phy. ubi probatur quod omne mobile est corpus. Consequentia vero patet tum ex eo quod si corpus mobile ponitur adequatum subiectum, oportet supponi mobilitatem coniunctam esse corpori, aut ut rationem formalem, aut ut passionem: tum ex eo quod oportet supponi corpus coextendi ipsi mobili: alioquin non supponeretur subiectum adæquatum scientiæ. Vtrunq; autem horum impossibile est supponi ignorata vniuersali cõiunctione ipsius mobilis, cum corpore, ut de se patet. ergo. Et hæc est ratio S. T. in primo phy. nũ quam. n. dixit ipse, quod philosophus naturalis, probet corpus mobile esse, ut cõmuniter sibi imponi-

tur, quia non intelligitur (corpus enim mobile esse, qui dubitant, non egent medio, sed sensu, quo vel seipsos moueri percipiant) sed dixit quod probat omne mobile esse corpus. Et vt plenius huius rationis vis percipiatur, aduertendum est primo, q̃ subiectum adequatum scientię resoluentis suas cõclusiones in principia per se nota (qualis est philosophia naturalis) oportet & quod sit subiectum primarum passionum, ac per hoc q̃ sit principium essendi, & consequenter cognoscendi secundum naturã cæterorum, & q̃ sit principium cognitionis in nobis, siue ad latẽtes, pprietates & occulta principia a posteriori, siue a priori procedatur: qm̃ subiecti cognitio omnibus præsupponitur, &, vt dicit Auer. in 2. Phy. com. 29. nec a priori, nec a posteriori probari potest in scientia, & innatum est nobis, quòd oportet semper a notioribus nobis procedere, vt in primo Phy. com. 4. dicitur. Sicut ergo prima rõ superius facta procedit ex ordine naturæ, sic ista procedit ex nostro ordine cognoscendi. Et ꝓpterea S. Thom. dixit, quod ad audientes probat̃, omne mobile esse corpus: insinuãs per hoc, cognitionis magis quam rei ordinem. Aduertendum est secundò, quòd quamuis aliud sit omnem mobilitatem esse coniunctam corpori, & aliud cognosci omnem mobilitatem esse coniunctam corpori: ad hoc tamen quod corpus mobile ponatur subiectum adæquatum, nihil refert quod horum deficiat, quoniam sicut deficiente coniunctione illa secundum rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei esse subiectum, ita deficiente coniunctione illa in esse cognito, ex parte cognitionis, quæ ꝑhaberi dẽt, impeditur. Non sufficit aũt p̃ supponi aliquod mobile esse corpus (quod ad sensum patet) sed oportet supponere omne mobile esse corpus, tum quia ad hoc, quòd cõplexum aliquod, vel cõplexe significatum induat rõnem subiecti adæquati in scientia, oportet id quod est vt formale, & sic & supponatur p̃ se cõiũctum alteri, vt passio vel rõ formalis, alioquin frustra de materiali parte cõplexi illius qõ fieret, cum ea quæ sunt per accidens, variabilia & extra quæstiones scibiles sint. Hoc autẽ sicut impossibile est esse, nisi omne tale illi insit; ita est impossibile supponi nisi oẽ tale inesse illi supponatur. qm̃ oĩa hæc, sicut in naturę ordine præexigunt de omni, ita & in cognitionis ordine. Vnde si naturalis scientiæ subiectum est corpus mobile, oportet in hac sciẽtia quæ de mobili in eo quod mobile tractat, supponere mobile, quod vt formale se habet coniunctum esse corpori per se, vel ut passionem, uel ut rationem formalem. Neutrum autem horum fieri potest, nisi supponatur omne mobile corpori cõnexum esse: imaginari. n. nõ põt, ut propria passio aut rõ formalis credatur esse alicuius, id quod cõi illo dubitatur. Tũ qa ad hoc vt aliquod cõplexum, uel complexe significatum habeat rõnẽ adæquati subiecti alicuius scientiæ, nõ minus oportet id quod ut formale ponitur adęquari scientiæ, quam id quod ut materiale sumitur coexistẽdi illi formali, alioquin si materiale rationem formalis contraheret, scientia, quæ adęquatæ rõnem formalẽ respicit subiectũ suũ excederet; nihil aũt refert, ut dictum est, coextentionem talem non esse, aut non supponi. Si igitur corpus mobile in eo quod mobile, adæquatum subiectum ponatur Philosophiæ naturalis, oportet Philosophiam, quæ de mobili, in eo quod mobile est, supponere, corpus euacuare mobile, alioquin adæquatum sibi subiectum q̃ is haberet, non tamẽ supponeret, & consequen-

ter subiecti rationem non haberet. Hoc autem impossibile est supponi, quamdiu nescitur, an omne mobile sit corpus, ut de se patet. Potes autem rationem hanc iuxta S. Thomam, sic colligendo formare. Nulla scientia habens subiectum complexum, aut complexe significatum, probat eam coniũctionem partium subiecti, sine qua complexum illud subiecti rationem induere non potest, alioquin scientia construeret sibiipsi subiectum, quod de nulla scientia speciali dicere licet. Hęc enim maior æquatur maiori S. Tho. breuius assumentis, nulla scientia probat, id est, construit, vel cõponit sibiipsi subiectum: loquendo enim de subiecto complexo, æquiualet dicere, nulla scientia componit aliquid, ut sit suum subiectum: & dicere, nulla scientia probat suum subiectum, apud formaliter terminos speculantes. Sed Philosophia naturalis, si corpus mobile ponitur subiectum, construeret subiectum suum, &c. Patet minor ex dictis, quia probat uniuersalem coniunctionem mobilitatis cum corpore, sine qua corpus mobile subiecti rationem habere non põt. Omissa autem verborum solicitudine, directe syllogizandum est sic: Nullũ coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in aliqua scientia, est subiectum adæquatum illius. corpus mobile est coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in Philosophia naturali, ergo corpus mobile non est subiectum in Philosophia naturali. Maior iam patet ex eo q̃ omne coniunctum, quod ponitur adæquatum subiectum, supponit. & per se coniunctũ saltẽ ex parte formalis, & coextensum rõni formali adequanti sciẽtiã, sed cuius coniunctio dubitat̃, de oĩ non supponitur coniunctũ per se, nec coextensum rationi formali: ergo. Minor ex sexto Physic. patet tex. com. 32. vbi probatur vniuersalis cõiunctio mobilis cum corpore & processu Philosophię naturalis, maximè in secundo Physic. & secundo tractatu primi de cœlo, vnde habetur vniuersalis cõiunctio corporis cum mobili.

Sed remanẽt duæ contra rationẽ hanc obiectiones excludendæ. Prima est, quia nõ videtur verum, quod in sexto Physi. probet̃, omne mobile esse corpus, eo q̃ in tex. 32. probatur tantum omne mobile esse diuisibile. Constat autem, q̃ si probatur passio alicuius de mobili: nõ propterea probatur ratio formalis subiecti illius passionis: sic autem se habẽt diuisibilitas & corporeitas, vt patet. Secunda est; quia videtur hæc secunda ratio aduersari primæ, in hac siquidem dicitur omne mobile esse corpus: in illa verò dicitur ens mobile communius esse, & corpore & substãtia mobili. Ad primum horum dicitur, quòd quia non cadit in intellectu humano, quòd aliquid supponatur esse corpus. de quo dubitetur esse diuisibile, nisi apud antiquos attributos errores, ponentes corpora indiuisibilia, quia diuisibilitas ipsa sic comes est corporeitatis & in esse, & in cognosci, vt prius absque posteriori nunquam cognoscatur: experimur enim nõ aliter nos cognoscere aut supponere corpus, nisi vt quantum quoddã quantitate molis: ideo si in Philosophia nõ supponatur omne mobile esse diuisibile, a fortiori supponi nõ potest esse corpus; quia coniunctio mobilis cũ corporeitate, dum dubitatur, cum diuisibilitate nõ potest cognosci nisi ratione aut sensu. Ex sensu autem constat, quod nõ habetur, ratio autem ad illam nulla inuenitur. Et si ex demonstratione illa 6. Physico. non acceptatur probatum, saltem tanquam necessario consequens cõclusionem formaliter cõclusam, relinquitur maius inconueniens, q̃ scilicet omne

mobile

mobile esse corpus, longe remotius est a Philoso- A
phię principio; vtpote 3. cœli. & 1. de generatione.
Peripatetici tamen ibidem vtranque concludi pro
positionē indistincte intelligunt. unde Auer. in pri
mo cœli: com. 5. dicit, Probatum est in 6. Phy. q̄ oē
mobile est corpus; &c. Ad secundum verò dicitur
q̄ licet ens sit communius corpore (quia de mul
tis predicatur quidditatiue, de quibus corpus non
prædicatur quidditatiue) non tamen est sic com
munius quod alicui insit, cui corporeitas coniun
cta non sit: omne enim ens mobile est corpus, vel
claudit in se corpus. Potest & secundo dici (licet in
idem redeat) quod in 6. Phys. probatur oē mobile
esse corpus. i. corporeum aliquid. Probando enim
mobile esse diuisibile, nihil aliud probatur, q̄ mobi B
le esse ens corporeū; siue illud sit corp⁹, siue corpo-
reū aliquid. Corporeum aūt conuertitur cum ente
mobili, dato quod corpus cum eo non conuertatur.
Et eodem modo potest argui contra ponentes
substantiam naturalem aut mobilem. Omne enim
naturale aut mobile esse substantiam, cū oporteat
supponi, aut haberetur ex sensibus, aut ex naturali
Philosophia, aut ex Met. Ex sensu quidem non ha-
betur. Ex naturali autē Philosophia si haberetur,
concluderet hoc non posse supponi in ipsa: si autē
a Metap. tractatur, ut Auer. dicit 2. Phy. com. 4. hoc
etiam concludit illud non posse esse subiectum in
Philosophia naturali: quæ scientia ex se est euidens
absque Metap. Habet enim subiectum & principia C
propria ex sensibus per se nota, & non accipit ea po
sitione, quamuis a Metaphysico defendi habeant si
impugnentur; vt in primo Phys. tex. com. 12. dicit.

Tertiò probatur idē authoritate, & primo Ari.
in 3. Phy. ubi in diffinitione motus non posuit cor
pus aut substantiā, sed ens in potentia, &c. Ex quo
arguitur sic. Id est subiectū Philosophię, quod po-
nitur in diffinitione primorum accidentium natu
lium: quia tale est proprium subiectum eorum, ut
patet in 7. Metap. tex. 17. sed non corpus nec substā
tia, sed ens in potentia secundum quòd in potētia
(quòd idem est q̄ ens mobile, vt patet in 3. Phy. tex.
6. & 9.) ponitur in diffinitione primorum accidē
tium. s. motus &c. ergo ens mobile est subiectum D
Philosophię naturalis.

Et cōfirmatur hoc idem ex 1. Phy. tex. 11. ubi sup-
ponendum dicitur in Philosophia omnia aut quæ
dam moueri, & non oīa aut q̄dā corpora, &c. Secū
do authoritate Auer. q. 6. nō solicitus de uocabulis
in 3. Meta. com. 1. ens mobile. & in 12. eiusdē com.
5. corpus mobile, & in procœmio Phy. res sensibiles
subiectum Philosophiæ nominauerit, & propterea
non verba sua in hac re, sed sensum ponderari uo-
luerit: in secundo tamē Phy. expresse docet aliquod
prius corpore subiectum esse Philosophię natura-
lis, dum dicit com. 3. Et sciendum est; quod subie-
ctum istius libri est natura & principia naturalia, E
cum sint communia omnib. rebus naturalibus, &
ideo in hoc libro non diffiniuit corpus neque alia
de quibus considerat naturalis sicut fecit in primo
cœli & mundi. Ex quo habetur q̄ apud ipsum cōsi
deratio de corpore mobili differtur vsque ad librū
de cęlo & mundo, ubi ab eius diffinitione inchoa
tur: ut patet in tex. com. 2. Et rursus habetur subie-
ctum Physicæ esse cōe corpori & aliis, de quibus cō
siderat naturalis, vt prima rōne assumpsimus. Non
ergo corpus mobile, sed aliquid prius eo cōe natu-
ralibus omnibus est subiectum philosophię, quod
ens mobile esse ex prima ratione liquet; Est ergo si
gnificata rō per ens mobile subiectū philosophiæ

naturalis, non autem significata per substantiam,
aut corpus naturale, vel mobile, vel sensibile. Quod
aūt illis uocabulis conuenientissimę significetur,
sic patet. Mobilis uocabulum in primis conueniē
tius sumitur, quam sensibilis, quoniam admisso
ente sensibili adhuc non est naturalis Philosophus
liber a Parmenidis & Melissi inuectione: concedē
tes enim ens sensibile, negabant mobile: suppositō
autem ente mobili, Philosophiæ principia incon-
cussa manent. Similiter conuenientius est, quam
naturalis nomen, tum quia redit idem inconue-
niens. Nam supposito ente naturali, adhuc Phil. na-
turalis liber non incedit, nisi mobile addat, ut ipse
Arist. testat in 1. Phy. tex. 11. contra Parmen. & Meli.
concedentes ens naturale, subdens, Nobis autem
subiiciātur, omnia aut quædam naturalia moueri.
Tum quia subiectum notissimè dēt supponi, & cō
stat diffinientia notiora esse diffinito, unde cum
motus naturam diffiniat, quod clare significatur p
ens mobile, obscure importatur per ens naturale,
hoc enim si declarandum est, ad motum oportet
venire. Tum qa nominib. utendum est ut plures,
2. Top. vsitatissimum aūt est naturæ nomen ad cu-
iuscunq; rei q̄ qd est, & naturale ad omne non ar-
tificiale, siue de genere mobilium sint siue non.

Et propterea si ens naturale supponeretur, ens
non artificiale intelligeretur subiectum in philoso
phia naturali: quod est falsum.

Et sic inficiationi locum daret uocabuli equiuo
catio, q̄ si distinguendum esset, & ens naturale, i. ha
bēs in se principium motus supponendū, cur non
potius absq; glossa & distinctiōe ens mobile a prin
cipio dicis clarius exprimendo? p̄sertim q̄ 2ᵉᵖ hys.
principium anticipandum esset, ut glossa illa intel-
ligeretur. Entis autem nomen clarius propositis, ex
dictis patet. Hęc de tertio.

Nunc Quarto supereſt argumentis in oppositū
satisfacere. Et ad primū quidem dicitur, quod ens
significare tertium quid commune secundum ana
logiam substantiæ & accidentis, non est contra S.
Thomam, nisi secundum analogię naturam igno-
rantes. Vnde nullum inconueniens est. ens mobi-
le commune esse secundum rōnem formalem, nō
unam simpliciter, sed unam analogice entibus mo
bilibus omnibus, s. substantiis, quantis & qualibus,
& cæteris. Quamuis etiam ratio ad oppositum nō
concludat contra tenentes, ens mobile extra sub-
stantiam non inueniri, quia homo ipse inquātum
est ens mobile, aliud est a seipso, inquātum est sub
stātia mobilis. Et propterea non sequeret, ergo po-
nendo ens mobile subiectum, ponit substātia, aut
corpus mobile, quoniā differunt formali ratione.

Ad secundum dr̄, dupliciter. Primo, quòd mobi
litas communiter supra, (vt de ea in hac loquimur
quæstione) non est passio sed substantiale prædica
tum sicut & materiale, & possibile, iuxta ea quę su
pra adducta sunt. Quæ p̄t etiam ratione confirma-
ri, ex eo quod possibile substātiale p̄dicatum est en
tium, a materia sumptum, non enim hō est ens pos
sibile per aliquam proprietatem ipsum consequen
tem, sed per intrinseca sua.

Mobilitas aūt apud naturalē idē sonat qd̄ possi-
bilitas apud Phys. vt exercitatis in istis sciētiis, non
authoritatibus notum est. Sed qa hoc non est a p̄-
decessoribus discussum, & ut nouum non facilè ac
ceptabitur, sic debiliter firmatum, iō secundo dr̄, q̄
si mobilitas sit passio, adhuc subiectum philos. cō-
ceditur ēē unius rationis formalis circūlocutæ p ly
ens mobile. Et ad instantiā contra hanc rūsionem

respondetur tripliciter. Primò q̃ quamuis in scien F
tiis a priori procedentibus subiectum debeat esse primo & maxime notum, quoad quid rei, non tñ hoc oportet in scientiis a posteriori doctrinam facientibus qualis est naturalis Philosophia, vt Commentator dicit in prooemio, & in commentariis primi Physicorum com. 2. Sufficit. n. quod primo & maximè notum, quoad an est, & quid nominis, ut ex primo Poster. patet. Huic autem nihil obstat talis circumlocutio. Secundo dicitur, quòd notitiã subiecti debere esse maximã, põt dupliciter intelligi. Vno modo respectu cognitionum possibilium haberi de illo. põt. n. idem cognosci probabiliter & demõstratiuè, per cõia & propria, & cætera. Et hoc modo de subiecto nõ oportet supponi a nobis ma G
ximam cognitionem, ut patet inductiue etiam in Mathematicis. Alio modo respectu aliarum cognitionum, quę in illa scientia acquirũtur. Et hoc modo est uerum: & conceditur q̃ cognitio ista, quam habemus de illa ratione formali in isto circumlocuto, est maior omni cognitione, quam acquirim⁹ in Philosophia naturali. Et si contra hoc instetur: quia multorum notitiã acquirim⁹ in Philosophia naturali quæ per intima eorum cognoscim⁹ & nominamus, perfectior autem est cognitio per intima, quam per passionem, sicut ratio illa cognoscitur. respondetur, quòd pfectio cognitionis, de qua est sermo in primo Poster. vñ sumitur, quòd subie H
cti cognitio dẽt esse maxima, non attenditur penes aliud quã euidentiam. Vnde maius & minus in cognitione in proposito, penes euidentiæ latitudinẽ attendere oportet. & propterea aliud est cognosci intimius & aliud euidentius. Cum enim omnis cognitio acquisita in sciẽtia, siue pertingat ad intima alicuius quæsiti, siue non, hẽt euidentiam ex cognitione subiecti, sicut ex principio necesse est cognitionem subiecti esse euidentiorem, consequenter maiorem cæteris. Et uerè sic est in proposito: ga cognitio entis mobilis, quam circumloquendo supponimus, est ex sensibus euidens: quæcunque autẽ alia acquisita est discursu syllogistico ex istius euidentia certa: propter quod autem unum quodque & illud magis est, vt dicitur primo Poster. Tertiò dr, quòd si Philosophia haberetur à nobis sub per I
fecta rõne scientiæ, qua est in se, proculdubio subiectum oportet omnino eẽ primò & maxime notum vt arguendo dicitur. Quia autem non sic est, tantum imperfectionis sciẽtiæ nostræ admiscetur, quantum subiecti cognitio cõpatitur: ex hac enim incompleta cognitione subiecti, minus plena est cognitio subsequentium, difficultasque in soluendis quæstionibus non parua.

Ad tertium dicitur negando consequentiam, q̃cunque via teneatur. Non. n. eiusdẽ scientię est cõsiderare aliquod subiectum, & per se partes eius subiectiuas, aut per se modos quoscunque; sed eos tã- K
tum, qui genus, scilicet illius subiecti, non egrediũtur. Mobile autem extra gen⁹ scibile Metaphysicæ est: quoniam a materia sensibili non abstrahit. Accidentalem autem conditionem entis mobilitatẽ esse, ut subalternatio requirit, nullo modo est possibile, ut ex his, quæ scripsimus super cap. 13. primi Poster. patet: quia accidentalitas illa perfeitatem & extraneitatem simul respectu illius subiecti exigit, quod respectu entis nõ est possibile: cum nihil extraneum sit ab ente, ut dicitur tertio Metaphysicorum textu undecimo. Nec mihi obiiciatur quòd sanctus Thomas in tractatu de natura generis dicit Philosophiam naturalem propter accidentalitatem huiusmodi subalternari Metaphysicę; quia tractatum illum fortè nunquam uidit sanctus Thomas. Stylus. n. eius nõ est: & multa ibi sunt, quæ doctrinæ eius non consonant.

Ad quartũ dicitur, quod plus requiritur ad hoc, quòd aliquid sit subiectum, quàm quòd ad ipsum fiat resolutio: alioquin principia subiecti ad quæ vltimo fit resolutio, esset subiectum. Oportet ergo q̃ ad eius rationem formalem fiat resolutio, tanquã adæquatum primarum passionum subiectum; ad substantiam autem mobilem non fit mobilium resolutio, sicut ad adæquatum mobilitatis subiectũ, sed sicut ad primum clausum in adæquato mobilitatis subiecto, qđ est ens mobile. Post resolutionẽ siquidem passionum communium in analogum subiectum, potest analogum ipsum in se resolui, posterius reducendo: ut in tractatu de nominum analogia diffusè diximus.

Et hic sit finis huius quæstionis in conuentu sanctę Marię gratiarum in Mediolani suburbio, anno Salutis 1499. die 6. Nouemb. Summe igitur amantissime mi frater Vincenti, solicitudinis hospitalitatisque tuæ fructum, & quo præstas ingenii acumine, discute dans veniam minus consentaneis, memor quod nihil in ullo unquam genere cultũ repentinumque sit. Vale.

HTRACTATVS QVINTVS

De nominum analogia, in vndecim capita diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Quotuplex sit analogia, & quis sit eius primus modus.*
2 *Analogia attributionis quid sit, & quibus modis fiat & quæ eius conditiones.*
3 *Analogia proportionalitatis quid & quotuplex sit, & quomodo proprie analogia dicatur.*
4 *Quomodo analogũ nomen ab analogatis distinguatur.*
5 *Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.*
6 *Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.*
7 *Qualis analogatorum secũm analogi nomen definitio.*
8 *Qualis sit in analogo comparatio.*
9 *Qualis sit analogi diuisio, & resolutio.*
10 *Qualiter de analogo sit scientia.*
11 *De cautelis necessarijs circa analogorum nominum intellectum & usum.*

CAPVT PRIMVM.

Quotuplex sit analogia, & quis sit eius primus modus.

Enuitatus & ab ipsius rei obscuritate, & a nostri æui flebili profundarum literarũ penuria, de nominum analogia in his vacationibus tractatum edere intendo. Est siquidem eius notitia necessaria adeo, ut sine illa nõ possit Metaphysicam quispiam discere, & multi in aliis scientiis ex eius ignorantia errores procedant. Qđ si ullo usquam tpe accidit, hac etate id euenire clara luce uidemus: dum analogiam, uel indistinctionis, uel ordinis, uel conceptus pcili unitate, cum inæquali participatione constituunt. Ex dicendis namque patebit opiniones huiusmodi a veritate, quæ ultro se offerebat, per abrupta deuiasse.

Analogię igitur uocabulum proportionem seu proportionalitatem, ut a Græcis accepimus in proposito sonat. adeo tamen extensum dictũque est, ut multa nomina analoga abusiue dicam⁹, & multarum distinctionum adunatio si fieret, cõfusionẽ pareret.

pareret. Ne tamen rectum, obliqui iudicio priuet, & singularitas in loquendo accusetur, unica diuisione trimembri omnia cõprehendemus, & a minus proprie analogis ad verè analoga ꝓcedemus.

Ad tres ergo modos analogię analoga omnia reducuntur, s. ad analogiam inæqualitatis, & analogiam attributionis, & analogiam proportionalitatis. Quamuis secundum veram uocabuli ꝓprietatem & vsum Arist. ultimus modus tantum analogiam constituat, primus autem alienus ab analogia omnino sit.

Analoga secundum inæqualitatem vocantur, quorum nomen est commune, & ratio secũdum illud nomen est omnino eadẽ, inæqualiter tñ participata. Et loquimur de inęqualitate perfectionis, vt corpus nomen, cõe est corporibus inferioribus & superioribus. Huiusmodi aũt analoga Logicꝰ vniuoca appellat, Philosophus uero ęquiuoca, eo quod ille intentiones cõsiderat nominum, iste autem naturas. unde & in 10. Metaph. text. com. ult. Arist. dicit quod corruptibili & incorruptibili nihil est cõmune vniuocum, despiciens unitatem rõnis, seu conceptus tantum. Et in 7. Phisi. tex. com. 13. dicitur iuxta genus latere æquiuocationes, quia huiusmodi analogia cum unitate conceptus non dicit vnã naturam simpliciter, sed multas complectitur sub se naturas ordinem inter se habentes, vt patet inter species cuiuscunque generis specialissimas, & subalternas magis. Omne enim genus analogũ hoc mõ appellari potest, licet non multum cõsueuerint nisi generalissima & his propinqua, sic vocari, ut patet de quantitate & qualitate in prædicamentis & corpore, &c. Hanc analogiam S. Th. in primo sent. dist. 19. vocat analogiam secundum esse tantum, eo quod analogata parificãtur in oratione significata per illud nomen commune, sed non parificãtur in esse illius rationis.

Perfectius siquidem esse habet in uno, q̃ in alio cuiuscunque generis ratio, vt in Metap. pluries patet. Non solũ enim planta est nobilior minera, sed corporeitas in planta est nobilior corporeitate in minera: & sic de aliis. Perhibet quoque huic analogiæ testimonium Auer. in com. 212. Metap. dicens, cũ unitate generis stare prioritatẽ & posterioritatẽ eorum, quæ sub genere sunt. Hæc ꝓ tanto analoga vocanꝫ, ꝙa considerata inæquali ꝑfectione inferiorum per prius & posterius ordine ꝑfectionis de illis dr̃ nomen illud commune. Et iã in vsum uenit, ut quasi synonyme dicamus aliquid dici analogicè, & dici ꝓ prius & posterius. Abusio tñ uocabulorũ hæc est: qm̃ dici ꝓ prius & posterius, superius ẽst ad dici analogice. In huiusmodi autem analogis, qũo inueniantur unitas, abstractio, prædicatio, comparatio, demonstratio, & alia huiusmodi, nõ oportet determinare, quoniam vniuoca sunt secundum veritatem, & vniuocorũ canones in eis seruandi sunt.

CAPVT II.

Analogia attributionis quid sit, & quibus modis fiat, & quæ eius conditiones.

ANaloga autem secundum attributionẽ sunt, quorum nomen est commune, ratio autem secundum illud nomen est eadem secundum terminum, & diuersa secũdum habitudines ad illud. Vt, Sanum commune nomen est medicinæ, & vrinę, & animali, & ratio omnium inquantum sana sunt, ad vnum terminum, sanitatem scilicet, diuersas dicit habitudines. Si quis enim assignet quid est animal, inquãtum sanum, subiectum dicet sanitatis, urinam verò inquantum sanam, signum sanitatis; medicinam autem, inquantum sanam, causam sanitatis proferet. Vbi clare patet, rationem sani esse nec omnino eandem, nec omnino diuersam, sed eandem secundum quid, & diuersam secundum quid, est enim diuersitas habitudinum, & idẽtitas termini illarum habitudinum.

Quadrupliciter autem fieri potest huiusmodi analogia secundum quatuor genera causarum. vocando pro nunc causam exemplarem, causam formalem. Contingit siquidem multa ad vnum finẽ, & ad vnum efficiens, & ad unum exemplar, & ad unum subiectum secundum aliquam vnam denominationem, attributionem, diuersimode habere ut patet ex exemplis ipsius Arist. Ad causam. n. finalem pertinet exemplum de sano in 3. Met. tex. com. 2. ad efficientium uero exemplũ de medicinali ibidem positum, ad materialem autem analogia entis ibidem subiuncta, ad exemplarem demum analogia boni posita in 1. Eth. c. 7. Attribuuntur autẽ analogiæ huic multæ conditiones, ordinate se consequentes, scilicet quod analogia ista fit secũdum denominationem extrinsecam tantum, ita quod primum analogatorum tantum est tale formaliter, cętera autem talia denominantur extrinsece. Sanum enim ipsũ animal formaliter, est: vrina uero & medicina, & alia huiusmodi sana denominantur non a sanitate eis inhærente, sed extrinsece ab illa animalis sanitate significatiue vel causaliter, &c. Medicatiuum quoque, a medicinali arte deriuatum, medicum formaliter denominat. Instrumenta vero & quæcunq; alia medicatiua dicunꝫ, extrinseca denominatione ab illa arte dicuntur. Sola etiam substãtia formaliter est ens, quasi esset subiectum, & habens esse: cętera autem entia ideo dicuntur, quia illius entis mẽsuræ, dispositiones, actiua, &c. sunt. Boni quoque ratio in bono per essentiã saluata quo exemplariter cætera denominantur bona, in solo primo bono formaliter inuenitur, reliqua autem extrinseca denominatione secundum illud bonũ bona dicuntur. Sed diligenter aduertendum est, ꝙ hæc huiusmodi analogiæ conditio, s. quod non fit secundum genus cauſę formalis inhærentis, sed semper secundum aliquid extrinsecum, cꝰ forma liter intelligenda, & non materialiter, i. non est intelligendũ per hoc quod oẽ nomen quod est analogum per attributionem, est commune analogatis, sic quod primo tantum conuenit formaliter: cęteris aũt extrinseca denominatione, (ut de sano & medicabili accidit) ista. n. uniuersalis est falsa, ut patet de ente & bono, nec haberi potest ex dictis, nisi materialiter intellectis. Sed est ex hoc intelligẽdum, quod omne nomen analogum per attributionem ut sic, vel inquantum sic analogũm commune est analogatis sic, quod primo conuenit formaliter, reliquis autem extrinseca denominatione. Hoc siquidem verum est, & ex formali intellectu pręcedẽtium manifeste sequitur. Ens enim quamuis formaliter cõueniat omnibus substantiis & accidentibus, &c. inquantum tamen entia omnia dicuntur ab ente subiectiue ut sic, sola substantia est ens formaliter, cætera autem entia dicuntur, quia entis passiones uel generationes, &c. sunt, licet entia formaliter alia ratione dici possint. Et simile est de bono. Licet enim omnia entia bona sint bonitatibus sibi formaliter inhęrentibus, inquantum tamen bona dicuntur bonitate prima effectiue aut finaliter, aut exemplariter, omnia alia non nisi extrinseca denominatione bona dicũtur, illamet bonitatę, qua Deus ipse bonis formaliter in se est.

Et

Et ex hac conditione ſtatim infertur alia. ſ. quod illum unum ad quod diuerſæ habitudines terminantur in huiuſmodi analogis, eſt vnum non ſolũ rõne ſed numero. Quod dupliciter intelligi poteſt ſecundũ quod analogata dupliciter ſumi poſſunt, ſcilicet uniuerſaliter & particulariter. Si enim ſumũtur analogata particulariter, illud unum neceſſariò eſt vnum numero uerè & poſitiuè. Si aũt ſumantur uniuerſaliter, illud vnũ neceſſario eſt vnũ numerõ negatiuè, ideſt non numeratur in illis analogatis vt ſic, quamuis in ſe ſit uniuerſale quoddã & non unum numero. Verbi gratia: ſi ſumanť hęc vrina ſana, hæc medicina ſana, & hoc animal ſanũ; hæc omnia dicuntur ſana ſanitate exiſtente in hoc animali, quam conſtat vnam numero uere eſſe. Socrates. n. dicitur ſanus, quia hanc habet ſanitatẽ: medicina, quia illam facit: vrina quia eandem ſignificat, &c. Si uerò ſumatur animal ſanum in communi, & vrina ſana in communi, & medicina ſana in communi: ſic formaliter loquẽdo, ſanitas a qua huiuſmodi ſana dicuntur, non eſt vna numero in ſe: eo quod cauſæ vniuerſales effectibus vniuerſalibus comparandę ſunt. Et ſimile eſt de ſignis, & inſtrumentis conſeruatiuis, & aliis hſmõi: ſed eſt una numero in iſtis analogatis. Non. n. numeratur ſanitas in animali, vrina & diæta: quoniam non eſt alia ſanitas in vrina, & alia in animali. Et ſequitur conditio iſta ex præcedenti, quoniã commune ſecundũ denominationem extrinſecam non numerat id, a quo denominatio ſumitur in denominatis, ſicut vniuocũ multiplicatur in ſuis vniuocatis: & ꝓpter hoc dicitur vnum ratione tantum, & non numero, in ſuis uniuocatis. Alia. n. eſt animalitas hominis, & alia equi, & alia bouis animalis nomine adunante in vna ratione.

Ex hac autem conditione infertur alia. ſ. qđ primum analogatum ponitur in ratione cęterorum ſm illud nomen analogum: quoniam cætera non ſuſcipiunt illud nomen niſi per attributionem ad primũ; in quo formaliter ſaluatur eius rõ. Cadit ſiquidem in rõne medicinę, & diætæ, & urinæ, &c. inquantum ſana ſunt animalis ſanitas: ſine qua intelligi cętera ſana non poſſunt. & ſimile eſt de aliis iudicium. Ex hoc autẽ ſequitur vlterius, qđ nomẽ ſic analogum unum certum ſignificatum cõe omnibus partialibus eius modis, ſeu omnibus analogatis non habet. Et conſequenter, quod nec conceptum obiectiuum, nec conceptum formalem abſtrahentem a conceptionibus analogatorum hẽt: ſed ſola vox cum identitate termini diuerſimodè reſpecti communis eſt. Ita quòd cum in hac analogia ſint tria: vox ſcilicet, terminus reſpectus diuerſi ad illum, nomen analogum terminum quidem diſtinctè ſignificat, vt ſanum ſanitatem: reſpectus autem diuerſos ita indeterminate & confuſe importat, vt primum diſtincte uel quaſi diſtincte oſtẽdat: cæteros autem confuſe, & per reductionem ad primum. Sanum enim reſpectus multos ad ſanitatẽ, puta habentis, ſignificantis, cauſantis, &c. ſic in vna uoce ſanitatem diſtincte importante confundit, vt reſpectum primum, ſcilicet habentis ſeu ſubiecti diſtincte ſignificet. Sanum enim abſolute dicimus ſanitatem habentem, ut ſubiectum; cæteros autem reſpectus indeterminatè importat & per attributionem ad primum; ut patet ex dictis. Et propter hoc tria de huiuſmodi analogo dicuntur, ſ. qđ commune eſt omnibus analogatis non ſecũdum uocem tantum: & quod ſimpliciter prolatum ſtat pro primo: quod non eſt prius primo analogato, in quod tota ratio formaliter ſaluatur. Primum quidem peculiarius ſignificat, & ſupra omnia analogata ſuperius ſignificatum non habet.

Diuiditur autem a S. Tho. analogia hæc in analogiam duorum ad tertium, ut vrinæ & medicinæ ad animal ſanum: & in analogiã unius ad alterũ, vt vrinæ vel medicinæ ad animal ſanum. Nec hẽt diuiſio iſta alia membra a ſupradictis: quoniam hoc circuit analogiam ſm oĩa genera cauſarum: ſed ad hoc facta eſt, vt oſtendatur differenter ſuſcipi nomen analogum, qñ ponitur primum analogatum ex vna parte, & cętera ex alia parte: & qñ ſecũdorũ analogatorum unum hinc & alterum inde ponit, ſm quodcũque genus cãæ analogia fiat. Primo. n. & cæteris ſic cõe eſt analogum, ut nihil eis priꝰ ponat aut ſignificet, & ꝓpea vocatur analogia vniꝰ ad alterum, ponendo oĩa alia a primo loco unius. Secundis aũt analogatis ſic cõe eſt nomen analogũ, vt aliquid eis prius ponat: primum. ſ. ad quod oĩa ſecunda attribuuntur. Et uocatur analogia duorũ ad tertium, vel multorum ad vnum. quia nõ inter ſe eſt attributio, ſed ad primum. Appellantur autẽ analoga ſm attributionem a Logico æquiuoca: vt in principio Prędicamentorum patet: ubi animal æquiuocũ dicitur ad animal uerũ & pictum. Animal. n. pictum non pure ęquiuoce, ſed per attributionem ad animal, uerum animal dicitur: & in rõne eius inquantum animal manifeſte patet uerum animal accipi. Quærenti enim, quid animal pictũ in eo quod animal, reſpõdebitur, imago animalis veri. A Philoſophis verò Grecis, nomina ex vno, uel ad vnum autem in uno & media inter æquiuoca & vniuoca dicuntur: vt pluries in Metap. patet & expreſſe in 1. Ethic. huiuſmodi nomina contra analoga diſtinguuntur, ut infra amplius dicetur. A Latinis aũt uocantur analoga uel æquiuoca a cõſilio. Hanc analogiã S. Th. in primo ſent. 19. uocat analogiam ſecundum intentionem, & non ſecundũ eẽ, eo quod nomen analogum non ſit hic commune ſecundum eſſe, i. formaliter: ſed ſecundum intẽtionem, i. ſecundum denominationẽ: vt enim ex dictis patet in hac analogia nomen cõe non ſaluatur formaliter niſi in primo, de cęteris autem extrinſeca denominatione dicitur. Hæc ideo analoga apud Latinos dicuntur quia proportiones diuerſas ad unum dicunt extenſo proportionis noĩe ad oẽm habitudinem; abuſiua tamẽ loquutio hæc eſt, quãuis longe minor, quam prima. Quomodo aũt de hſmõi analogis ſcientia, & contradictiones, & demonſtrationes, & conſequẽtiæ & alia hmõi de eis fiant, ex dictis & Ariſtotelis conſuetudine patet. Oportet enim ſignificationes diuerſas prius diſtinguere (propter quod ambigua apud Arabes hęc dicuntur) & deinde a primo ad alia procedere: ſicut à centro ad circunferentiam diuerſis proceditur uiis.

CAPVT III.

Analogia proportionalitatis quid & quotuplex ſit, & quomodo proprie analogia dicatur.

EX abuſiue igitur analogis ad proprie analoga aſcendendo, dicimus analoga ſecundum proportionalitatem dici, quorum nomen eſt cõmune, & ratio ſecundum illud nomen eſt proportionaliter eadem. Vel ſic, Analoga ſecundum proportionalitatem dicuntur, quorum nomen commune eſt, & ratio ſecundum illud nomen eſt ſimilis ſecundum proportionẽ: vt uidere corporali viſione, & uidere intellectualiter, cõi nomine uocãtur uidere: quia ſic intelligere rem animæ offert,

ut

vt uidere corpori animato. Quamuis autem proportio vocetur certa habitudo vnius quantitatis ad aliam ſecundum quod dicimus quatuor duplam proportionem habere ad duo & proportionalitas dicatur ſimilitudo duarum proportionum, ſecundum quod dicimus ita ſe habere octo ad quatuor quemadmodum ſex ad tria. utrobiq; enim dupla proportio eſt, &c. rranſtulerunt tamen philoſophi proportionis nomen ad omnem habitudinem cõformitatis, commenſurationis, capacitatis, &c. Et conſequenter proportionalitatem extenderunt ad omnem ſimilitudinem habitudinum. Et ſic in poſito uocabulis iſtis utimur.

Fit autem duobus modis analogia hæc, ſ. metaphorice & proprie. Metaporice, quidem, quando nomen illud commune abſolute unam habet rationem formalem, quæ in unum analogatorum ſaluatur, per metaphoram de alio dicitur: ut ridere unam ſecundum ſe rationem habet, analogum tamen metaphorice eſt vero riſui, & prato florenti, aut fortunæ ſucceſſui. ſic enim ſignificamus hæc ſe habere, quemadmodum homo ridẽs. Et huiuſmodi analogia ſacra Scriptura eſt, de Deo metaphorice notitiam tradens. Propriè uero fit quando nomen illud commune in utroque analogatorum abſque metaphoris dicitur, ut principium in corde reſpectu animalis, & in fundamento reſpectu domus ſaluatur. Quod ut Auerrois in com. ſeptimo primi Ethicorum ait: proportionaliter de eis dicitur.

Prẽponitur autem analogia hæc cẽteris antedictis dignitate & nomine. Dignitate quidem: quia hæc fit ſecundum genus cauſæ formalis inhærentis: quoniam prædicat eam, quæ ſingulis inhærent. Altera uero ſecundum extrinſecam denominationem fit. Nomine autem, quoniam analoga nomina apud Græcos (a quibus analogiæ uocabulum habemus) hæc tantum dicuntur: ut Ariſt. etiam colligitur, qui in Metaphyſica, nomina quæ dicimus analoga per attributionem, ex uno, uel ad unũ, uel in uno uocat, ut patet in principio 4. & in 7. tex. cõ. 15. In quinto autem Metap. ca. de uno in tex. 12. diffiniẽs unum ſecundum analogiam, ut ſynonymis utitur unum analogia & unum proportione, & diffinit eſſe ea, quæcunque ſe habent ut aliud, aperte inſinuans illam eſſe proprie analogorum diffinitionem, quam diximus. Quod tamen clarius in Arrabica habetur translatione, dicente, Illa quæ ſunt vnum ſecundum ęqualitatem, ſ. proportionalem, ſunt quorum proportio eſt vna, ſicut proportio alicuius rei ad aliam rem. vbi Auer. exponẽs ait. Et illa dicuntur vnum ſecundum proportionalitatem. ſicut dicitur, quod proportio rectoris ad ciuitatem & gubernatoris ad nauem, eſt vna. In ſecũdo quoque Poſte. c. 11. huiuſmodi nomina proportionalia analoga vocat. Et quod plus eſt in primo Eth. c. 7. diſtiguit ſupradicta nomina ad vnum aut ex vno, contra analoga, dum loquens de communitate boni ad ea quæ bona dicuntur, ait. Non aſſimilantur à caſu equiuocis, ſed certæ ei, quod eſt ab vno eſſe, vel ad vnum nomina cõtendere, vel magis ſecundum analogiam. Et ſubdens exemplum analogiæ dicit. Sicut enim in corpore viſus, in anima intellectus. In quibus verbis lectori non ſolum nomen analogiæ hoc, quod diximus, ſonare docuit, ſed prẽferenda eſſe in prædicationibus metaphyſicis hanc inſinuauit analogiam in ly magis: vt S. Th. ibidem propter ſupradictam rationem optime exponit. Scimus ſiquidem ſecundum hãc analogiam, rerum intrinſecas entitates, bonitates, ueritates, &c. quod ex priori analogia non ſcitur. Vnde ſine huiuſmodi analogiæ notitia metaphyſicales proceſſus abſque arte diſcuntur. Acciditque huiuſmodi ignorãtibus, quod antiquis neſcientibus logicam: vt in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit forte [illegible] Ariſt. tempore tam periculoſus caſus iſte, ſicut modo apud nos eſt: quoniam blaſphemare fere uidetur, qui metaphyſicales terminos analogos dicens ſecũdum proportionalitatem communes exponit. Cũ tamen Auer. dicat ſuper prædicto tex. Et dignius his tribus modis eſt; ut ſit nomen boni dictum de eis ſecundum uiam, quæ dicitur de proportionalibus. Vocatur quoque à S. Th. in primo Sen. diſt. 19 analogia hæc analogia ſecundum eſſe & ſecundum intentionem: eo quod analogata iſta nec in ratione communis nominis, nec in eſſe illi⁹ rõnis parificantur, & tamen tam in ratione illius nominis, quam in eſſe eiuſdem proportionaliter conueniunt. Sed quoniam, ut dictum eſt, obſcura & neceſſaria ualde res hæc, accurate diſtincteque dilucidanda eſt per plura capitula.

CAPVT IIII.

Quomodo analogum nomen ab analogatis diſtinguatur.

QVoniam autem analogia media eſt inter ęquiuocationem puram & vniuocationẽ, ex extremis medii natura declaranda eſt. Et quia in nominibus tria inueniuntur, ſ. uox, conceptus in anima, & res extra ſeu conceptus obiectiuus, ideo ſingula perluſtrando, dicendum eſt quomodo analogum ab analogatis diſtinguitur. Et a rebus incipiendo, quia priores conceptibus & nominibus ſunt, dicimus quod nomine æquiuoco diuerſæ res ſignificantur, quod ut ſic non niſi uoce adunantur. Vniuoco uero diuerſæ res ita ſignificantur, quod ut ſic ad rem in ſe ſimpliciter, vnam abſtractam & præciſam in eſſe cognitio ab eis adunantur. Analogo autem nomine res diuerſæ ita ſignificantur, quod vt ſic ad res diuerſas ſecundum proportionem unam vniuntur. Vocatur autem in poſito res non ſolum natura aliqua, ſed quicunque gradus, quęcunque realitas, & qđcunque reale in rebus inuentum. Vnde inter vniuocationem & analogiam hæc eſt differẽtia quòd res fundantes uniuocationem ſunt ſic ad inuicem ſimiles, quod fundamentum ſimilitudinis in una eſt eiuſdem rationis omnino cum fundamẽto ſimilitudinis in alia: ita quod nihil claudit in ſe uni⁹ ratio, quod non claudat alterius ratio. Ac per hoc fundamentum vniuocæ ſimilitudinis, in utroque extremorum æquè abſtrahit ab ipſis extremis. Res autem fundamentum ſimilitudinis in una diuerſæ eſt rõnis ſimpliciter a fundamento illius in alia quòd unius ratio nõ claudit id quod claudit ratio alterius. Ac per hoc fundamentum analogię ſimilitudinis, in neutro extremorũ oportet eſſe abſtractum ab ipſis extremis; ſed remanẽt fundamenta diſtincta, ſimilia tamen ſecundum proportionem: propter quod eadem proportionaliter uel analogicè dicuntur. Et ut omnibus poſſint prædicta patere, declarãtur exemplariter in uniuocatione huius nominis animal & analogia huius nominis, ens, homo, bos, leo & cætera animalia: quia habent in ſe ſingulas naturas ſenſitiuas ſeu proprias animalitates: quas conſtat diuerſas ſecundum rem eſſe, & mutuo ſimiles: ſic quod in quocũque extremo (puta homine, aut leone) conſideratur ſecundum ſe animalitas, quę eſt ſimilitudinis fundamentum, inuenitur æqualiter abſtrahens ab eo, in quo eſt, & ni-

& nihil includens in vno quod non in alio. & ideo F
& in rerū natura fundant fm suas aīalitates similitu
dinem vniuocam, quæ identitas generica vocatur,
& in esse cognito adunantur non ad duas vel tres
animalitates, sed vnam tātum, quæ animalis nomi
ne in concreto per se primo significatur, & vniuo-
cè uocatur communi nomine animal. Omnium si-
quidem eorum, secundum quod naturas sensitiuas
habent, indistincta omnino est ratio: quæ illius rei,
quam animalitatem vocauimus, adæquata est diffi-
nitio. Substantia autem, qualitas, quātitas, &c. quia
non habent in suis quidditatibus aliquid prædicto
modo abstrahibile (puta entitatem) quoniam su-
prà substantialitatem nihil amplius restat: ideo nul
lam substantialitatem vniuocātem inter se compa-
riuntur. Et quia cum hoc, quod non solum eorum
quidditates sunt diuersæ, sed etiam primò diuersæ, G
retinent similitudinem, in hoc, quod vnumquod-
que eorum secundum suam proportionem habet
esse: ideo & in rerum natura nō secundum aliquā
eiusdem rationis in extremis, sed secundū proprias
quidditates vt commēsuratas hic proprijs esse fun-
dant analogiam, id est, proportionalem similitudi-
nem. Et in intellectu adunātur ad tot res quot sunt
fundamēta, proportionis similitudine vnitas, signi-
ficatas propter illam similitudinē, entis nomine &
analogicè cōi noīe vocantur ens. Differenter ergo
res adunantur sub nomine Analogo & Vniuoco. I

Conceptus quoque mētalis non eodem modo
inuenitur in vniuocis & analogis: quoniam nomē H
vniuocum & omnia vniuocata vt sic, vnum tātum
conceptum in mente habent perfectè & adæquatè
eis correspondentem: quia fundamentum vniuoce
similitudinis (quod significatum formale est nomi
nis vniuoci) vnius omnino rationis est in omnibus
vniuocatis, ac per hoc in vno repræsentatio, omnia
repræsentari necesse est. In analogis verò, quoniam
fundamēta analogæ similitudinis diuersarum sunt
rationum simpliciter, & eiusdem secundum quid
(id est, secundum proportionem) oportet duplicē
analogi mentalem conceptum distinguere, perfe-
ctum & imperfectū, & dicere quòd analogo & suis
analogatis respondet vnus conceptus mentalis im
perfectus & tot perfecti quot sunt analogata. Quia I
enim vnum analogatorum vt sic, simile est alteri,
cōsequens est, quòd conceptus repræsentans vnū:
repræsentet alterum: iuxta illam maximam, Quic-
quid assimilatur simili vt sic, assimilatur etiam illi,
cui illud tale est simile.

Quia verò talis similitudo secundum proportio-
nem tantum est, quæ diuersam rationem in altero
fundamento habet, conceptus perfectè repræsentās
vnum analogatorum a perfecta repræsentatione al
terius deficit, & consequenter oportet alterius ana
logati alterum adæquatum conceptum esse. Vnde
& analogum vnum habere mentalem conceptum
& plures habere conceptus mentales, verum est di-
uersimodè: quamuis simpliciter loquendo, magis K
debeat dici, analogi esse plures conceptus, nisi lo-
quendo occasio aliud exigat. Dico autem hoc, quo
niam cum contradicēdus analoga omnino carere
vno cōceptu mentali sermo est, vnum eorum con
ceptum absolutè dicere non est reprehendendum.
Propter quod oportet solerti discretione lectorem
vti, quando inuenitur scriptū, quod analogata con
ueniunt in vna ratione. Est ergo differētia inter ana
logiam & uniuocationem quo ad conceptū men-
talem, ita quod vniuoci & vninocatorum, vt sic,
vnus est conceptus perfectè & adæquatè eis respon
dens, ut de conceptu animalis patet. Analogi verò
& analogatorum vt sic, plures necessariò sunt cōce
ptus perfectè ea repræsentātes, & vnus est cōceptus
imperfectè repræsentans. Nō ita quòd sit vnus con
ceptus adæquatè respōdens nomini analogo, & ina
dequatè analogatis; quoniam secūdum ueritatem
nomen illud vniuocum esset, sed ita quòd conce-
ptus vnus repræsentans perfectè alterum analoga-
tum vt sic, imperfectè repræsentās reliquum. Quo
ad vocem autem, non est inter analoga & vniuoca
differentia.

His autem prælibatis, intentum facilè patere po-
test, quomodo scilicet distinguatur analogum, pu-
ta, ens ab analogatis: puta, substantia, quantitate &
qualitate. Vniuocum, enim, puta animal, distinguī-
tur ab vniuocatis (puta homine & leone) quo ad
rem significatam seu cōceptum obiectiuum, & quo
ad conceptum mentalē sicut vnum simpliciter ab-
stractum &c. a multis simpliciter, &c. Analogum
verò quò ad rem seu obiectum conceptum distin-
guitur sicut vnum proportione a multis simplici-
ter, vel (& idem est) sicut multa & similia secundū
proportiones a multis absolutè, verbi grana, Ens di
stinguitur a substantia & quantitate, non quia signi
ficat rem quandam eis communem, sed quia sub-
stantia quidditatem tantum substantiæ importat,
& similiter quantitas quidditatem quantitatis abso
lutè significat: ens autem significat ambas quiddita
tes vt similes secūdum proportiones ad sua esse, &
hoc est dicere vt eaſdem proportionaliter. Quo ad
cōceptum autem mētalem adæquatum hoc quo-
que eodem omnino modo distinguitur. Secundū
conceptum verò mentalem imperfectum, quāuis
distinguatur sicut vnum simpliciter a multis simpli
citer, non tamen sicut vnum abstrahēs in repræsen
tando ab illis multis quemadmodum in vniuocis
contingit. Quoniam, vt ex dictis patet, conceptus
ille, puta, qualitatis, inquantum ens, alterius analo-
gati, id est ipsius qualitatis, secūdum quòd se habet
ad suū esse, est adæquatè repræsentatiuus, & a qua-
litatis quidditate non abstrahens, cæterorum verò
(puta quantitatis & substantiæ) imperfectè tantum
est repræsentatiuus, inquantum eis similis propor-
tionabiliter est.

CAPVT V.

Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.

OPortet autem ex præmissis ostendere, qualiter
analogum abstrahat ab his, quibus commune
secundum analogiam dicitur, puta, qualiter ens ab-
strahit a substantia & quantitate. Insurgit siquidem
difficultas quædam in re hac, & ex parte rerum, &
ex parte conceptus. Ex parte siquidem rerum: quia
videtur analogi nominis res significata eodem, ab-
strahibilis & abstracta modo quo res vniuoco no-
mine significata, Quoniam cum (vt in 5. Meta. di-
citur) vnum in qualitate faciat simile, nulla apparet
ratio cur a quibusdam similibus sit vna res abstra-
hibilis, & à quibusdam non, licet euidens ratio sit,
cur ab his similibus, puta Socrate & Platone, abstra-
hibilis sit res magis vna, & ab illis, puta homine, &
lapide, minus vna. Vnde si substantia & quantitas
assimilantur in hoc quòd vtraque est ens, & conse
quenter in eis est aliquid unum, quod est funda-
mentum illius similitudinis, quod vetat ab eis ab-
strahi rem unam utrique communem? Ex parte ve-
rò cōceptus, quia videtur eodem modo cōceptus,
analogi abstrahere ab analogatis sicut vniuocū ab
vniuocatis, eo quod analogum nomē importat in
confuso singulas proportiones analogatorum, &

distinctè

distinctè non significat nisi proportionem in com A
muni: verbi gratia, ens non significat habens se ad
esse vel sic, puta vt substantia aut, vt quantitas; sed si
proportionale nomen est, significare videtur habẽs
se ad esse secundum aliquam proportionem, quæ-
cunque sit illa. Hoc autem constat esse æque abstra-
ctum a substantia, & a quantitate: & consequenter
per modum vniuoci in analogis abstractio conce-
ptus apparet.

Vt autem euidens fiat huius ambiguitatis deter-
minatio, sciendum est, quod licet abstrahere diuer-
sa significet, cum dicimus intellectum abstrahere
animal ab homine & equo, eo quod tunc significat
ipsam intellectus operationem attingentem in eis
vnum & non alia; nunc vero significat extrinsecam B
denominationẽ ab illa intellectus operatione, qua
res cognita abstracta denominatur. In vnum tamẽ
& idem semper tendit; quoniam semper sonat in-
telligi vnũ, non intellecto altero. Ideoq; nihil aliud
est agere de abstractione analogi ab analogatis, quã
inquirere & determinare, quomodo res significata
analogo nomine intelligi possit, non cointellectis
analogatis, & quomodo conceptus illius habeatur
absque cõceptibus istorum. Cum igitur ex supradi-
ctis, & ex ipso analogiæ vocabulo pateat, quod ana-
logo nomine non simpliciter vna res, sed res pro-
portione vna significatur, talis autem est quod res C
diuersæ, vt similes proportionaliter, facilè deduci
põt, quod res analoga potest quidem intelligi non
cointellectis analogatis, & consequenter abstrahere
ab eis. Sed non sicut in vniuocis res vna (puta natu
ra sensitiua, seu animal intelligitur nõ cointellectis
omni natura humana & equina, vt sic) sed sicut duę
res vt proportionaliter similes intelliguntur, nõ co
intellectis ipsismet duabus rebus secũdum suas pro
prias naturas absolutè. Ita quòd analogi abstractio
non consistit in cognitione vnius & non in cogni-
tione alterius: sed in vnius & eiusdem intellectione
absolutè, verbi gratia, entis abstractio nõ cõsistit in
hoc, quẽ entitas aperehenditur, & substantia aut quã- D
titas non: sed in hoc quod substantia, aut quantitas
apprehenditur, vt sic se habet ad proprium esse: se-
cundum hoc enim similitudo proportionaliter at
tenditur, & nõ apprehenditur substantia, aut quan
titas absolutè. Et simile est de aliis rebus analogis,
quales sunt ferè omnes Metaphysicales. Vnde con
cedi potest, rem analogam abstrahere, & nõ abstra
herere ab analogatis diuersimodè. Abstrahere qui-
dem, pro quanto abstrahit ab eis, quemadmodum
res vt sic, id est res similis alteri proportionaliter ab-
strahit a se absolutè sumpta. Non abstrahere vero,
pro quanto res vt sic accepta seipsam necessario in-
cludit, & absque seipsa intelligi non potest. Quod
de vniuocis dici non potest: quia res vniuoca, abs-
que aliis, quibus est uniuocè communis, intelligi- E
tur, sic quod eas in suo intellectu nullo modo a-
ctualiter includit, vt patet.

Obiectioni autem ad oppositum adductę ex ana
logę similitudinis natura, facile satisfit, dicẽdo, qđ
cum vnum multipliciter dicatur, non oportet om
nem similitudinem attendi secundum vnum sim
pliciter, sed quandoque sufficit, quod vnum secun
dum proportionem faciat simile. Vnum autẽ pro
portionaliter non est simpliciter unum, sed multa
similia secundum proportiones, a quibus ideo nõ
potest abstrahi res una simpliciter: quia similitudo
ipsa proportionalis tantum est & fundamentum
non est unum nisi propotionaliter. De ratione si-
quidẽ vnius proportionaliter, est habere quatuor
terminos: ut in quinto Ethic. dicitur. Quoniam p-
portionalitas, qua similitudo proportionum fit,
inter quatuor ad min⁹, quę duarum proportionũ
extrema sunt, necessario est, & cõsequenter unum
proportione non unificatur simpliciter, sed distin
ctionem retinens, unum pro tanto est, & dicitur,
pro quanto proportionibus dissimilibus diuisum
non est. Vnde sicut non est alia ratio quare unum
proportionaliter non est, unum absolute, nisi quia
ista est eius ratio formalis; ita non est quærẽda alia
ratio, cur a similibus proportionaliter non potest
abstrahi res vna, hoc enim ideo est, quia similitudo
proportionalis talem in sua ratione diuersitatem
claudit. Et accidit ulterius procedentibus, ut quæ-
rant id, quod sub quæstione nõ cadit: ut quare ho
mo est animal rationale, &c.

De abstractione quoque conceptus eodem di-
cendum est modo, abstrahit enim conceptus ana
logi nominis non sicut unum simpliciter, sed si-
cut unum proportione; seu simile secundum pro-
portiones a multis absolute. Sed quia obiiciendo
tangitur de abstractione conceptus analogi a spe-
cialibus conceptibus illius analogiæ, & abusiuè ana
logata ibidem vocantur partiales analogi rationes,
ideo diligenter cauendum est, ne apparẽtia in ob-
iectione tacta in illum errorem ducat, qui ibi tan-
gitur. Sciendum siquidem est, quod licet in analo-
gis secundum attributionem in hoc omnia analo
gata conueniant quod eandem formam omnino
respiciunt: ita quod non solum cõueniunt in vno
termino, sed in hoc quod est respicere illum. Erro-
neum tamen est, analogo per attributionem con-
ceptum vnum respectus in cõi ad illum tẽminũ
per abstractionem a tali & tali respectu attribuere:
verbi gratia, Animal inquantum sanum, urina in-
quantum sana, & medicina inquantum sana licet
conueniant, & in sanitate tãquam termino, cuius
animal est subiectum, vrina signũ, & medicinę cã,
& conueniant in hoc, quod respiciant sanitatem:
quodlibet enim eorum sanitatem respicit, licet di-
uersimode. Ab his tamen specialibus respectibus
non abstrahitur respectus in cõi ad sanitatem, im-
portatus sani nomine, in cuius respectu omnes spe
ciales respectus ad sanitatem, confusè & in poten-
tia claudantur. Falsum enim est, quòd sanum si-
gnificet hoc quod dico, respiciens, vel aliqualiter se
habens ad sanitatem. Tum quia sic sani nomẽ vni-
uocum vere esset ad vrinam & animal, &c. vt patet
ex vniuocorum diffinitione. Tum quia hoc est cõ-
tra intentionem dicentium, vrinã aut diætam sanã.
Percunctantibus siquidem, quid est vrina inquan-
tum sana, non respondetur, respiciẽs sanitatem; sed
omnes respectum illum specificant, respõndentes
signum sanitatis, & similiter de diæta respondetur,
quòd est conseruatiua sanitatis, &c. Tum quia con
tra omnes, & Philosophos & Logicos hucusque a
me visos hoc est. Sicut autem in prædictis analo-
gis prędictus cauendus est error: ita in analogis se-
cundum propositionem (quæ sola simpliciter ana-
loga sunt) similis cauendus est error, ex simili cau
sa apparentiæ firmitatem trahens. Quia enim ana-
logata conueniunt in hoc, quod vnumquodque
eorum commensuratum seu proportionatum est,
licet diuersimodè credi potest quod ab his specia-
libus proportionib⁹ abstrahatur proportionatum
in communi, & nomine analogo significetur. Ac
per hoc analogum habeat conceptum vnum, in
quo cõfusè & in potentia claudantur oẽs speciales
propositiones analogatorum, verbi gratia, vt quia

substan-

substantia proportionata est suo esse & similiter F
quantitas & qualitas, licet diuersimodè: ideo à substantia, quantitate & qualitate, diuersimode proportionatis suis esse, abstrahatur res siue quidditas proportionem habens ad esse, qualiscunque sit illa proportio, & hoc sit entis primarium significatum, in quo omnes speciales proportiones substantiæ, & quantitatis & qualitatis, &c. ad sua esse confusè claudantur & in potentia.

Sed hoc falsissimū est. Tum quia hoc quòd dicitur, scilicet res proportionata ad hoc q̄ sit, non
est res vna simpliciter etiam in esse obiectiuo, nisi G
chimericè. Tum quia proportionalia nomina vniuoca essent (vt ex vniuocorum diffinitione patet) & consequenter periret proportionalitatis rō, quæ extrema vnum simpliciter esse non compatitur, & sic essent proportionalia & non proportionalia: q̄ intellectus capere non potest. Tū quia contra Aristo. authoritatem in secūdo Post. inferius adducendam, & adductā ex primo Ethi. & S. Tho. & Auer. & Alberti expresè est. Vnde cōfusio, qua analogū tam secundum attributionem quam secundū proportionē importat speciales habitudines aut proportiones, nō est confusio plurium cōceptuum in vno communi conceptu, sed est confusio significa
tionum in vna voce, licet difformiter. Quoniam in H
analogia attributionis vox analoga primum distinctè significat, cætera autem confusè. In analogia vero proportionis, nomen analogum ad omnes suas significationes indistinctè se habere permittitur.

Cautum tamen & attentū oportet hic esse: quia cum analogi rationes dupliciter sumi possint, scilicet secundum se, & vt eadem & ipsæ vt eadem propter identitatis proportionalis naturā non abstrahant à seipsis: & tamen aliquid conuenit eis ratione identitatis, seu inquantum eadem sunt, q̄ non conuenit eis ratione diuersitatis (vt patet de communibus eis) videtur, quòd duo incomposibilia secundum apparentiam analogi rationibus cōueniant, scilicet quòd ipsæ vt eadem non abstrahant à seipsis, & q̄ ipsæ, vt eadem aliquid causent, & habeant, & quod non vt diuersæ, reduplicarique possint vt eadem, non reduplicatis, vt diuersæ sunt. Hæc enim non solum composibiliter, sed necessario simul sibi vendicat idētitas proportionalis: quoniam & extrema vniri omnino non patiens, ab eis omnino abstrahi non permittit: & extrema aliqualiter indiuisa & eadem ponens, vt eadem ea considerabilia & reduplicabilia exigit. Sicque fit, vt analogo secundum idētitatem in se clausam, ad diuersitatem rationum in se quoque clausam comparato, abstractio quædam (quæ non tam abstractio, q̄ quidam abstractionis modus est) inueniatur: pro-
pter quam non solum ab analogatis (putā substantia & quantitate) analogum, puta ens; abstrahere di
citur: vt supra diximus. Sed ab ipsis eius rationibus, seu à diuersitate ipsarū rationum eius puta ratione entis in substantia, & rationis entis in quantitates. Non quia quandam rationem eius commu
nem dicat: quia hoc est fatuum, nec quia illæ rationes omnino sint eędem, aut eas omnino vniat: qa sic non esset analogum, sed vniuocum, sed quia eas proportionaliter adunans, & vt easdem proportionaliter significans, vt easdem considerandas offert, annexa inseparabiliter diuersitate quasi secluſa, & identitate proportionali vnit, & confundit quodāmodo diuersitatem rationum. Sicque non sola significationum in voce confusio, analogo conuenit, sed confusio quædam conceptuum, seu ratio-
num sit in identitate eorum proportionali, sic tamen vt non tam conceptus, quàm eorum diuersitas confundatur. Et quoniam analogum tale identitatem præcipuè importat: & tali confusione frequenter vtimur, analoga nomina ab omni rationum eius diuersitate abstrahere dicentes (dū confusè pro omnibus supponere ipsum pluries exponimus) ideo non mediocri opus est vigilantia, ne in vniuocationem labi contingat. Abstrahit igitur analogum à suis analogatis (puta ens a substātia & quantitate) sicut vnum proportione à multis, seu sicut similia proportionalia à seipsis absolutè tam quo ad conceptum obiectiuum, quàm mentalem siue sit sermo de abstractione totali, siue de formali. Hæ enim abstractiones non differunt in eodem, nisi secundum præcisionem, & non præcisionem, vt alibi declarauimus. Vnde nihil aliud est dicere ens abstractum à naturis prędicamentorum abstractione formali, quam dicere naturas prædicamentales proportionales ad sua esse, vt sic præciss: à specialibus autem seu singulis analogiæ rationibus extremis, non tertio conceptu simplici, sed voce communi & identitate proportionali earundem, quodammodo abstrahit.

CAPVT VI.

Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.

VIdebitur autem forte alicui ex his quòd prædicatio analogi de suis analogatis (puta entis de substantia, & quantitate, aut formę de anima & albedine, &c.) sit sicut prædicatio æquiuoci de suis æquiuocatis, ita q̄ non sit prædicatio superioris de inferioribus, nec communioris de minus communi, nisi sola voce, sed eiusdem de seipso. Non est enim analogo res vna significata, quæ in vtroque analogatorum saluetur: absque hoc autem prædicatio communioris, aut superioris non inue
nitur secundum intrinsecam denominationem, seu existentiam. Sic enim analogum secundū pro-
portionalitatem commune esse dictum est. Fouere I
quoque potest non parum opinionem hanc processus iuxta primum Topic. Aut scilicet analogum est prędicatum conuertibile, aut inconuertibile secluſa vocis communitate. Et cum constet non esse inconuertibile (quoniam substantia vt sic se habēs ad suum esse, quod ens de substantia dictum prędicat conuertitur cum substantia: & similiter quantitas sic commensurata suo esse, cum quantitate conuertitur, & sic de alijs) consequens est, quòd analogum tāquam superius, de analogatis prædicari nō possit. Superioris enim intentionem susciperenō potest, q̄ conuertibile esse comprobatur. Et quoniam secundum veritatem analogum vt superius prædicatur de analogatis, & nō sola uoce commune est eis: sed conceptu vnico proportionaliter: cu-
ius unitas ad hoc, quòd prædicatum aliquod supe
rioris rationem habeat, sufficit: quia superius nihil aliud sonat, quàm unum prędicatū ad plura se extendens: cum autem non per accidens, aut congregatione (sicut aceruus lapidum) sed per se, con
stat esse etiam unū proportione: ideo ad huius ueritatis claritatem ex extremis procedendo, sciendū est, quòd quia analogum medium est inter uniuocum & pure æquiuocum, cōsequens est, quòd analogum idem aliquo modo, & nō idem aliquo mo
do de suis prædicet analogatis. Et quia prædicat aliquod abstrahēs aliquo modo à suis analogatis (ut ex præmisso patet cap.) consequens est, quod comparetur ad sua analogata ut maius ad minora, seu superius ad inferiora, licet non omnino unum sę-

cundum

eundum rationem sit, quod eis imponit. Quod vt clarius pateat, figuraliter declaratur sic. Tam in æquiuocis quam uniuocis & analogatis, quatuor inueniuntur, scilicet quæ res ad minus, equiuocatæ, uniuocatæ, aut analogatę & duæ res, seu rerum rationes æquiuocationem, vniuocationem, aut analogiam fundantes, verbi gratia, In equiuocatione canis inueniuntur hæc quatuor, canis marinus, & canis terrestris, & ratio illius secundum nomẽ canis. In uniuocatione quoque animalis inueniũtur quatuor scilicet homo & Bos, & natura sensitiua hominis & natura sensitiua Bouis: quæ animalis uniuocationẽ fundant. In analogia similiter entis quatuor sunt scilicet substantia & quantitas, & substantia inquantum commensurata suo esse, & quantitas secundum quod suo esse proportionatur. Et licet prima duo, scilicet æquiuocata & vniuocata, & analogata eodem modo quantum ad propositum spectat in omnibus his distinguantur, quia vbilibet ex oppositis condistincta sunt: aliter tamen duo vniuocationem, æquiuocationem, & analogiam fundãtia, diuersimode unita aut distincta sunt. In æquiuocis namque rationes illæ, puta canis marini & terrestris, sunt omnino diuersæ secundum rationem, & propter hoc id quod prędicat canis de marino cane, nullo mõ prædicat de terrestri, & econuerso, & ideo sola voce communius, aut maius æquiuocatis dr̃, & est. In vniuocis verò res illæ puta animalitas in Boue & animalitas in Leone licet numero, & specie diuersæ sint, ratione tamen omnino eadẽ sunt, rõ enim vni⁹ est omnino eadem ꝙ ratio alterius, & ecõuerso; & propter hoc id quod prædicat animal de homine, idem omnino prædicat de Boue, & vniuocum dr̃ & superius homine & Boue.

In analogis autem res analogiam fundantes puta quantitas vt sic se habens ad esse, substantia ut sic se habens ad esse licet diuersæ sint & numero, & specie, & genere, ratione tamen eadem sunt nõ omnino, sed proportionaliter: quoniam vnius rõ proportionaliter eadem est alteri. Et propter hoc, id quod prædicat analogum, puta ens de quantitate, illudmet proportionaliter prędicat de substantia, & econuerso. Est enim illudmet proportionaliter id, quod in substantia ponit, & econuerso: & pp hoc analogum puta ens non sola uoce communius, maius aut superius analogatis est: sed conceptu vt dictum est proportionaliter vno. Ita quod analogum & vniuocum conueniunt in hoc quod vtrunq; communioris & superioris rationem hẽt. Differũt autem in hoc, quòd illud est superius analogice seu proportionaliter, hoc verò vniuoce. Et meritò, quia fundamẽtum superioritatis utrobiq; saluatur, vniuocationis autem nõ. Fundatur enim superioritas super identitate rationis rei significatę i. super hoc quod res significata inuenitur non in hoc tantum, sed illamet non numero, sed ratione, inuenitur in alio. Vniuocatio aũt super mõ identitatis omnimode, scilicet identitate rationis rei significatę, i. super hoc, quod ratio rei significatæ in illo, & in isto est eadẽ omnino. Quamuis n. in analogis hic identitatis modus nõ inueniatur, quem, in vniuocis inueniri pluries dictum est: identitas tamen ipsa rõnis ratione inuenitur, est nanque identitas proportionalis, identitas quædam. Et ideo non minus analogum puta ens est prędicatum superius, quam vniuocum, puta animal, sed alio mõ, analogum. n. est superius proportionaliter, quia fundatur supra idẽtitatem proportionalis rationis rei significatę, vniuocum autẽ pcisè & simpliciter, quia semper

A omnimoda idẽtitate rationis rei significatæ eius superioritas fundatur, Propter quod S. Tho. superioritatis fundamentum aspiciens in quinto Metaph. dicit, quòd ens est superius ad omnia, sicut animal ad hominem & Bouem.

Vnde obiectiones ad oppositũ adductæ, in hoc peccant, quod inter identitatem & modum identitatis non distingunt. Fatendum est enim, ꝙ ad hoc ꝙ aliquis terminus denominetur superior, aut cõmunior, oportet vt rem vnam & eandem in vtroq; ponat: sed sophisma consequentis committitur inferendo ex hoc, ergo oportet ꝙ dicat rem vnam & eandem omnino. Et est semper sermo de idẽtitate
B secundum rationem seu diffinitionem: Identitas. n. & vnitas continent sub se non solum vnitatem, & idẽtitatem omnimodam, sed proportionalem, quę in analogi nominis ratione saluantur. Negandum est igitur ꝙ in analogis nõ prædicatur idem de vno & alio analogato: quoniam vnum & idem proportionaliter de omnibus analogatis dicitur, & propte rea inter prædicata non conuertibilia numerandũ est. Quantitas. n. licet adæquet ens de quantitate verificatum secundum rationem omnino eandem, non tamẽ secundum rationem illam proportionaliter; qm̃ entis ratio nõ alia proportionaliter ad substãtiam & qualitatem se extendit. Verum quia analogum sonat idẽtitatem proportionalem, idem hu
C iusmodi rationibus formaliter respõdendo, nullo pacto concedendum est analogum conuerti cum aliquo analogato. Ad materiam tamen descendendo, potest intrepide dici, quòd quia analogum rationem vnam proportionaliter tantum prædicat, & vnum proportionaliter plura, & esse proportionibus similia, manifestum est, dupliciter posse secundum singulas rationes ad analogata cõparari. Vno modo absolute, & sic secũdum singulas rationes cum singulis analogatis cõuertitur: quia nulla omnino analogi ratio in duob⁹ analogatis inuenitur. Alio modo secundum identitatẽ proportionalem, quam habet vna cum altera, & sic cum nullo analogato cõuertitur; qm̃ oẽs analogi rationes indiuisæ sunt ꝓtionaliter, & una est altera
D proportionaliter. Et ga vt dictũ est analogũ hãc sonat identitatem, ideo formaliter & simpliciter loquendo, analogum inconuertibile & communius prædicatum, concedendum est esse. Non tamen genus, aut species, aut proprium, aut diffinitio, aut differentia, aut accidẽs vniuersaliter est. Nec propterea diminutus Arist. aut Porphy. fuit; quoniam prædicabile, quod simpliciter vnum est, docebant, ac per hoc inter æquiuoca analoga numerauerunt.

Ex prædictis autem manifeste patet, ꝙ analogũ non conceptum disiunctum, nec vnum præcisum inæqualiter participatũ, nec vnum ordine, sed conceptum vnum proportione dicit & prædicat. De or
E dine tamẽ in analogis incluso infrà tractabitur. Vn de cum dicitur de homine, aut albedine, aut quocunque alio, quod est ens non est sensus, ꝙ sit substantia vel accidens: sed sic se habens ad esse. Vtor autem ly, sic, quoniam de propriis nominibus proportionum ad esse in actu exercito eas importantibus, disputare nolo ad præsens: quoniam Metaphysici negotij opus hoc est, & exemplariter hic de ente loquimur. Simile siquidem est de actu, potentia, forma, materia, principio, causa, & alijs huiusmodi iudicium.

CAPVT

CAPVT VII.

Qualis analogatorum ſecundum analogi nomen diffinitio.

APparere quoque poterit alicui, quod in ratione unius analogati (puta qualitatis) ſecundū analogi, puta entis nomen, alterius analogati, puta ſubſtantiæ, vel quantitatis ratio ſecundū idem analogi nomen cadere debeat, ſicut in analogia attributionis contingere dictum eſt. Fundamentum autem inde apparētia hæc ſumit, quia ratio vnius analogati, ut eadem proportionaliter eſt alteri, abſque illa altera exprimi complete nequit: Dictum eſt autem, quod analogo nomine rationes hæ importātur, ut eadem proportionaliter ſunt. Et confirmat hoc expoſitio ipſa analogię ab Ariſtotele, Auerroe & S. Thoma in primo Ethicorum poſita. Exponūt enim, quod bonum ſeu perfectio analogice dr̄ de viſu & intellectu, quia ſicut uiſus in corpore, ita intellectus in anima perfectio eſt. Conſtat autem, quòd non eſt intelligibile hoc ſe habere ſicut illud, niſi vtrunque extremorum percipiatur. Neceſſario igitur videtur, unum analogatorum ſecūdum analogi nomen per aliud diffiniendum eſſe.

Vt autem liqueat huius ambiguitatis ſolutio recolendum eſt analoga hæc dupliciter inueniri, ſ. proprie & metaphorice. Diuerſimode enim hęc ſa habent ad propoſitam quæſtionem. In analogia ſiquidem ſecundum metaphoram, oportet unum in alterius ratione poni, non indifferenter, ſed proprie ſumptum, in ratione ſui metaphorice ſumpti claudi neceſſe eſt, quoniam impoſſibile eſt intelligere quid ſit aliquid ſecundum metaphoricum nomen, non cognito illo, ad cuius metaphoram dicitur. Neque enim fieri poteſt, ut intelligam quid ſit pratū in eo, quod ridens, niſi ſciam quid ſignificet riſus nomen proprie ſumptum, ad cuius ſimilitudinem dicītur prātum ridere. Eſt autem huius rō radicalis, quia analogum metaphorice ſumptum, nihil aliud prædicat, quam hoc ſe habere ad ſimilitudinem illius, quod abſque altero extremo intelligi nequit. Et propter hoc huiuſmodi analoga pri⁹ dicuntur de his, in quibus proprie ſaluantur, & poſterius de his, in quib. metaphoricè inueniuntur & habent in hoc affinitatem cum analogis ſecūdum attributionem ut patet. In analogia verò, in qua nō minis ſaluatur ꝓprietas, nullum analogi mēbrum per alterum diffiniri oportet, niſi forte gratia materiæ, ut S. Tho. in 2. q. de Veri. ar. 11. docuit. Sunt enim analogatorum rōnes ſm analogi nomē quodammodo mediæ inter analoga ſecūdum attributionem, & uniuoca.

In analogis enim ſecundum attributionem primum diffinit reliqua. In uniuocis verò neutrum alterum diffinit, ſed unius diffinitio eſt completa alterius diffinitio, & econuerſo. In analogis autem neutrum alterum diffinit, ſed vnius diffinitio eſt proportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur sē per de ratione ſecundum nomen commune, verbi gratia, in diffinitione cordis, ſecundū quod principium animalis, nō ponitur fundamentum, ſecundum quod principium domus; nec ecōuerſo, ſed eadem proportionaliter eſt principii ratio vtrobique, vt Com. vbi ſupra dicit.

Duabus autem opus eſt diſtinctionibus vti in re hac, ea ſcilicet, quę in logica traditur de actu ſignato & exercito, & ea quæ a Metap. ut plurimum tractāt, de ordine rerum ex uno nomine ex parte rei & parte impoſitionis nominis. Ex prima ſiquidē diſtinct. ſcimus duo. Primo, quòd ſicut animal dictum de homine & equo importans vniuocationē in actū exercito, non prædicat de homine totum hoc, ſcilicet naturam ſenſitiuam eandem ſecūdum rationem naturæ ſenſitiuæ equi & Bouis, ſed naturam ſenſitiuam ſimpliciter, quā tamen ad hoc, qđ vniuoca ſit prædicatio, oportet eſſe omnino eandē ſecundum rationem naturæ ſenſitiuæ equi & Bouis, ita ens importans proportionalitatem in actu exercito, non prædicat de quantitate totum hoc, ſ. habens ſe ad eſſe ſic proportionaliter vt ſubſtantia, aut qualitas ad ſuū eſſe, ſed habens ſe ad eſſe ſic abſque alia additione: ꝙ tamen oportet ad hoc, ꝙ analoga ſit predicatio, idem proportionaliter eſſe cum altero, ſic ſe habere ad eſſe quod de ſubſtantia, aut qualitate ens prædicat. Secundo ꝙ ſicut ex declaratione, qua manifeſtatur animal eſſe vniuocū, quia dicit vnam, & eandem omnino rationem in omnibus, nō fallimur, nec cōfundimur, nec vagamur circa hominis & Bouis ſecundum animalis nomē rationem, ſed quieſcimus, intuentes ꝙ animal exercet, ꝙ declaratur ens, aut bonum, aut quodcunque aliud eſſe analogum: quia dicit rationes plures eaſdem proportionaliter, & importat hoc ſe habere quēadmodum proportionaliter ſe habet illud ad eſſe vel appetitum, &c. non debemus turbari, & inquirere in analogia nominis (puta boni) ratione ſignificationem iſtam, ſed ſat ſit, diſtinguēdo inter actum ſignatum, & exercitū inſpicere quod analogi nominis ratio id exercet, qđ analogi ratio & declaratio ſignificat. Ex his autem duobus patere iam pōt intentum, ꝙ. ſ. non oportet vnū analogię membrum per alterum diffinire, ex eo quod analogum ſignificat ea eſſe eadem proportionaliter: quoniam hoc in actu exercito ſignificat.

Ex ſecunda vero diſtinctione ſcimus, nō ſolum ꝙ præpoſterus eſt ordo rerum, & ſignificationum quandoque ſub nomine analogo, ita quod prior ſecūdum rem ratio, poſterior interdum ſignificatione eſt (vt de ente & bono, & aliis huiuſmodi cōmunibus Deo & creaturis accidit: ratio enim quam in Deo quodlibet horum ponit, ſignificatione quidē poſterior, re autem prior eſt) & propter alterum horum dicitur analogum prędicare de ſuis analogatis ſecūdum prius & poſterius, ipſam analogi rationē. Sed etiam ſcimus quod quando ratio, quam ponit analogum in vno, ex ratione, quā in altero ponit, expōnitur, non ideo fit, quia vnū in alterius ratione cadat: ſed quia vnius ratio poſterior altera eſt ſignificatione, & per priorem vtpote notiorem declaratur, vt S. Tho. in ſecundo articulo, quæſtione decimatertia primæ partis fecit, declarans, ꝙ dicendo, Deus eſt bonus, ſenſus eſt, id quod bonitatē in creaturis dicimus, prędexiſtit in Deo ꝓportionaliter, &c. Et eadem intelligēdum eſt ratione fiēri, ſi poſterior ſecundum rem per priorem declaretur. Non diffinit ergo analogum ſecūdum unam rationem ſeipſum ſecundum alteram licet exponat & declaret.

Obiectionibus autem in oppoſitum quamuis ex dictis ſatisfactum ſit, formaliter reſponderi poteſt, quòd cognoſcialiqua vt eodem proportionaliter, ſeu hoc ſe habere ſicut illud, dupliciter contingit. Vno modo formaliter, ideſt quo ad relationē identitatis & ſimilitudinis, & ſic abſque extremis cognitio hæc haberi non poteſt. Alio modo fundamentaliter, & ſic in ratione vnius non cadit reliquum, ſed ratio vnius eſt alterius ratio, omnino, vel ꝓportionaliter. Conſtat autem quòd analogum nomen (puta ens, aut bonum) non relationem identitatis aut ſimilitudinis ſignificat, ſed fundamentum: & ideo obiectiones, quæ iuxta primum ſenſum proueniunt,

cedunt, nihil concludunt contra intentum. Patet autem facillimè hæc esse vera exempla de vniuocis, ponendo & applicando ad identitatem vniuocationis. Significat nanque nomen vniuocum plura, inquantum eadem sunt vniuocè, seu secũdum rationem omnino. Et identitatis relatio in nullo extremorum absq; altero intelligibilis est, &c.

CAPVT VIII.

Qualis sit in analogo comparatio.

Difficultas etiam non parua (quæ multos inuasit ac superauit) de comparatione in analogo dilucidanda est. Creditum enim à quibusdam est, quod non posset analogia posita, sermo ille nisi extortè exponi, quo vnum analogatum magis aut perfectius tale secundum analogi nomen diceret, v. g. Substantia est magis, aut perfectius ens quam quantitas. Moti sunt autem ex eo, quod comparatio in vno communi, vtrinque facienda est etiam secundum grammaticos: quod in analogo nõ inueniri videtur. Et potest formari ratio pro eis talis: Aut comparantur analogata in vna communi eis ratione, aut in suis rationibus: non in ratione communi, quia illa analogum caret: nec in rationibus proprijs, quia tunc falsum est, substantiam esse magis ens, quàm quantitatem. Non enim minus aut imperfectius quantitas est sua ratio, quàm ens in ea ponit, quam substantia sua, & cætera. Nullo igitur modo videtur comparationem cum analogia, saluari posse.

Succumbitur autem difficultati huic, quia proprium comparationis fundamentũ non consideratur. Fundatur. n. super idẽtitate seu vnitate rei, in qua fit comparatio, & non super modo identitatis aut vnitatis: sicut de intensione superioritatis p̃dictum est. Vnde cum analogum ex dictis constet rẽ unã licet proportionaliter, dicere, nihil prohibet, in ipso comparari analogata, licet non eo modo, quo uniuoca fit comparatio. Ad comparationem siquidem cum requirantur & sufficiant hæc tria, s. distinctio extremorum, & identitas eius, in quo fit comparatio, & modus essendi illius in extremis. s. æquè uel magis, aut minus perfectè: sub identitate autem seu unitate proportionalis vnitas seu identitas contineatur, consequens est, quod si in diuersis idem proportionaliter æquè uel magis aut minus perfecte esse habet, comparatio secundum illud proportionale fieri possit, comparatione non uniuoca, sed analoga: Sicut. n. quia natura sensitiua est in Boue, & illamet oĩno f̃m rationem est in hoĩe, & perfectius esse hẽt in homine, q̃ in Boue, homo perfectius animal Boue dr̃ uniuoca comparatione, sic quia sic se habere ad esse est in substantia, & hoc idem proportionaliter est in quãtitate, & imperfectius esse habet in quantitate q̃ in substãtia dr̃ substantia magis seu perfectius ens, quam quantitas analoga comparatione. Vnde S. Thom: in 7. ar. q. 7. de potentia Dei, tripliciter comparationem fieri docens, duos modos analogicæ computationis ponit apertè ex hoc insinuãs comparationem non solum super identitate numerali specifica, aut generica fundari, sed etiam proportionali. Modi autem cõparationis ibidem traditi sunt hi, s. f̃m solam quantitatem rei participatę, & sic unum album dr̃ altero albius. Vel extẽdendo pp præsens propositum, hunc modum ad omnem comparationem vniuocam, dicatur quod primus attenditur f̃m quãtitatem rei participatæ eiusdem omnino f̃m rationem, siue illa ratio sit specifica, siue generica vt calidum magis calidum altero dr̃, & homo perfectius animal Leone est. Secundus verò modus attenditur f̃m q̃ res aliqua in uno inuenitur participatiuè, alterum uerò est per essentiam, quemadmodum homo Platonicus longè perfectior homo esset nobis. Et abstractione intellectus vtendo, quemadmodum bonitas longè melior est quocunq; bono q̃ participatiuè bonũ dr̃. Tertius autem modus attenditur f̃m q̃ res aliqua in uno inuenitur formaliter, & f̃m se, in altero autẽ virtualiter, & eleuatum ad rem superioris ordinis. Quemadmodum dicimus, quod Sol est magis calidus quam ignis uel quod calor perfectius esse habet in Sole, quam in igne. Nec est dubiũ hos duos modos vniuocam comparationem impedire: vt S. Thom. ibidem dicit, & Aristoteles in 1. Ethico. de primo modo testatur, vbi bonum cõe nõ vniuoce, sed f̃m proportionalitatem dicendum docet, bonitati separatæ & bonis cæteris per participationem. Patet igitur ex his, eadem proportionaliter vt sic esse comparabilia, quamuis Physicè loquendo in sola specie, aut genere comparatio fiat.

Ad obiectionem autem in oppositum, dicitur quòd vtroque modo in analogis comparatio fit. Comparantur siquidem analogata (puta substantia & quantitas) in ratione vna & communi proportionaliter, quam analogi nomen (puta ens) dicit & addit supra analogata, ut ex dictis patet. Et cõparantur secundũ suas rationes, secundum tamen analogi nomen, quę earum sit perfectior, secundũ quod dicimus, substantia est perfectius ens quantitate, quia ratio entis in substantia perfectior est ratione entis in quantitate. Ita quod iuxta istam cõparationem est sensus, substantia habet perfectiorem secundum entis nomẽ rationem, quàm quãtitas, & non quod substantia est magis aut perfectius substantia, quàm quantitas sit quantitas, vt quidam somniare videtur. Vnde comparatio ista extenditur vsq; ad analoga secundum attributionem, licet in tali analogia non nisi abusiuè comparatio fieri possit. Dicimus. n. q̃ ens reale est magis & perfectius ens entẽ rationis, quod per attributionem ad illud, ens dicitur in 4. Metaphy. tex. 2. quia ens reale habet perfectiorem secundum entis nomen rationem. Iuxta quem modum si vsus, admitteret, diceremus, animal est magis sanum vrina, quia perfectiorem, secundum sani nomen rationem habet.

CAPVT IX.

Qualis sit analogi diuisio, & resolutio.

Qualiter autem analogum diuidendum sit, ex dicendis manifestum est. Potest siquidem trifariam analogi diuisio intelligi. Primò, vt diuidatur uox in suas significationes. Dictum est enim quod analogum plures rationes significat immediatè, & hæc diuisio conuenit sibi inquãtum æquiuocum quoddam est, Secundo, ut diuidatur significatum eius in quasi membra eius, eo modo quo ens, quod proportionaliter unum est, sic & sic proportionatum membra dici possunt. Dictum est enim quod analogum nõ ita diuersas rationes significat, quin significet unam rationem proportionaliter. Omnes nanque rationes analogo nomine immediatè significatæ eædem proportionaliter sunt. Ratio autem vna proportionaliter, cũ constituatur ex pluribus rationibus proportionalibus, eas secare potest. Hæc autem nõ est diuisio analogi in sua analogata, qm̃ rationes hæ in ipsius

analogi ratione intrinsece claudantur,& analogata ea sunt,in quibus rationes illæ saluantur,& non ipsæ rationes. Entis enim analogata sunt substantia & quantitas,& non rationes entis in substantia & quantitate. Rationes enim (vt dictum est) analogę sunt. Vnde tertio modo potest diuidi analogū diuidendo significatum eius in analogata per diuersos modos, quibus analogi rationem proportionalē analogata ipsa diuersimode suscipiunt. Ita quod diuisum est significatum vnum proportionaliter,diuidentia sunt modi fundantes,& faciētes in analogatis proprias proportiones, secundum quas fit analogia,constituta autem per diuisionē, vt partes subiectiuæ,sunt analogata ipsa, verbi gratia. Qñ ens diuiditur in substantiam,& quantitatē, diuisum est ratio entis nomine significata, q̄ omnes in se entis nomine significatas rōnes claudit, vt pote vna proportionaliter, diuidentia sunt substantiuum,& mensuratiuum, seu per se, & in alio, sicut ex quib. substantia, & quantitas habēt, quod diuersas entis rationes subintrent,partes autem subiectiuæ sunt substantia, & quantitas,quæ entis ratione analogantur.

Et quia hęc est propria analogi diuisio,idcirco distincte explicandum est,quomodo differat diuisio hæc ab vniuoca. Tripliciter siquidem differunt.

Primo ex parte diuisi, quia diuisione vniuoca vnum omnino secundum rationem secatur, hic autem vnum proportionaliter.

Secundo ex parte diuidentium,quia differentię secantes genus sunt extra genus,modi aūt secantes analogum, in ipsius analogi ratione claudūntur, quemadmodū ipsa analogia (vt in capi. de abstractione declaratum est) propter quod in 3. Metaph. tex. 10. ens genus esse negatur.

Tertio ex parte ipsarum partium subiectiuarū, quæ per diuisionē fiunt,quia partes diuisionis vniuocæ licet ordinem habeant ſm se (& originis, vt dualitas est prior trinitate, & perfectionis, vt albedo est perfectior nigredine) tamen secundum diuisi rationem, puta numeri aut coloris, neutra altera prior,aut posterior est,sed omnes æqualiter in diuisi ratione cōicant. Analogata vero,quæ analoga diuisione constituuntur,non solum secundum se,sed ēt in ipsius analogi,quòd diuiditur ratione, ordinem habent,& aliud prius,aliud posterius est, adeo vt in vno eorum tota ratio diuisi saluari dicatur,alio aūt imperfecte,& secundum quid. Quod non est sic intelligendum, quasi analogum habeat vnam rationem, quæ tota saluetur in vno, & pars eius saluetur in alio, qm̄ puerile est hoc. Sed cū totū idem sit, quòd perfectum, & analogo nomine multæ importentur rationes,quarum vna simpliciter,& perfecte constituit tale secundum illud nomen,& aliæ imperfecte & secundum quid,ideo dicitur,quòd analogum sic diuiditur,ꝙ non tota ratio eius in omnibus analogatis saluatur,nec ęqualiter participant analogi rationem, sed secundum prius & posterius. Cum grano tamen salis accipiēdum est analogum simpliciter saluari in vno,secūdum quid in alio. Sufficit enim hoc verificari, vel absolute (vt patet in diuisione entis in substantiā, & accidens) illa enim absolute loquendo dicitur ens simpliciter, hoc aūt secundum quid, vel in respectu,vt patet in diuisione entis in Deum,& creaturam. Vtrunque enim, licet ens simpliciter sit,& dicatur absolute loquendo creatura, tamen in respectu ad Deum, ens secundum, quid & quasi nō ens dicitur.

Circa resolutionem autem analogatorum sciendum est, quòd cum vniuersaliter primum in compositione sit vltimū in resolutione, & per diuisionē in ea,quæ actu in aliquo sunt resolutio fiat, eodē modo resoluenda sunt analogata in analogum,quo cętera resoluuntur. S. vtendo diuisione prædicta (q̄ vocatur diuisio in partes essentiæ, vel rationis) & à posterioribus secundum consequētiam ad priora procedendo,si longa esset resolutio facienda, Ad rationem autem analogi, cum deuentum fuerit,singulis analogatis in sua ratione secundum analogi nomen resolutis,cum illa analogi ratio ex multis constituatur rationibus,ordinem inter se,& proportionalem similitudinem habentib. vel ordinate ad primā resolutio fiet,veniendo semper ad similius,& propinquius primæ,& id in quo dissimilitudo est,relinquendo. Vel si non sic ordinatas inter se contingit esse rationes illas,ad primā omnes modo prædicto deducendæ sunt. Ordinē enim ad primā nulla subterfugere potest. Nec refert in proposito, an fiat resolutio ad rationem primam significatione,vel secundum rem. Intelligenda enim sunt hæc in suo ordine, scilicet significationum, aut rerum.

CAPVT X.

Qualiter de analogo sit scientia.

Vlsum est autem quibusdam de analogo scientiam esse non posse, nisi quemadmodum de æquiuocis scientia habetur eo,quod pluries rationes dicit,licet similes. Imo fallaciam æquiuocationis cōmitti in syllogismis in quibus analogo pro medio sumpto, cur tum analogatum subsumitur, nisi forte gratia materiæ bonus esset processus,asserunt eadem ratione. Nec posse ex vnius analogati ratione,secundum analogi nomen concludi alterum analogatum tale formaliter esse, sed semper prædictum incidere vitium ratione prædicta confirmatum, verbi gratia,Si ponamus sapientiam esse analogice communem Deo, & homini, ex hoc quod sapientia in homine inuenta secundum formalem rationem præcise sumpta, dicit perfectionē simpliciter, nō concludere possum, ergo Deus est formaliter sapiens, sic arguendo, omnis perfectio simpliciter est in Deo, sapientia est perfectio simpliciter, ergo. Minor enim distinguenda est,& si ly sapientia pro ratione sapientiæ, quæ est in homine,stat,argumentum erit ex quatuor terminis, quia in conclusione sapientiæ stat pro ratione sapientiæ,quam ponit in Deo,cum cōcluditur,ergo sapientia est in Deo. Si autē pro ratione sapientiæ in Deo stat in minore nō cōcluditur ex pfectione sapiētiæ creatę Deum esse sapientem, cuius oppositum, & Philosophi, & Theologi omnes clamant.

Decipiuntur autem isti,Scotum (cuius est ratio hæc in quæstione 1. distin. 3. primi libri) sequentes, quia in analogo diuersitatem rationum inspicientes,id quod in eo vnitatis,& identitatis latet, non considerant rationes entis,analogi,vt superius etiā diximus,possunt dupliciter accipi. Vno modo secundum se inquantum ab inuicem distinguūtur, & ea quæ conueniunt eis, vt sic, seu ex hoc, Alio modo, inquantum eadem sunt proportionaliter.

Primo modo acceptæ vitiū æquiuocationis inducerent, si quis eis vteretur, vt patet.

Secundo autem modo eis vtendo, peccatum nullum incurrit eo,quod quicquid conuenit vni, conuenit ēt alteri proportionaliter,quicquid negatur de vna,negatur proportionaliter de alia, quia quicquid conuenit simili in eo,qđ simile,cōuenit

etiam

etiam illi, cuius est simile, proportionalitate ſp ſernata. Vnde ſi ex immaterialitate animæ concluditur eā eſſe intellectualē ex immaterialitate proportionaliter poſita in Deo, optimè concluderet Deū eſſe intellectualem proportionaliter, vt quantū immaterialitas illa excedit iſtam, tantum intellectualitas excedat illa iſtam, &c. Propter q̄ S. Tho. q. 2. de potentia Dei art. 5. analogata omnia ſub vna analogi diſtributione cadere dixit. Et meritò, quia vnitas analogi non eſſet in coordinatione vnitatum numeranda, niſi vnum proportionaliter, vnum eſſet affirmabile, & negabile, & conſequenter diſtribuibile, & ſcibile, vt ſubiectū & medium, & paſſio-

Vnde ad obiecta in oppoſitum dī, q̄ quia vt in 2. Elenchorum, c. 10. dicitur, æquiuocatio latens in huiuſmodi proportionalibus peritiſſimos etiam latet, ideo oportet huiuſmodi analogis nominibus vtendo ex parte vnitatis, ſemper modum proportionalitatis, i. ſub intelligi, aliter in vniuocationem lapſus fieret. Niſi. n. præ oculis haberetur proportionalitas, cùm dicitur immateriale omne eſſe intellectuale, tanquam vniuocè dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non viſa obreperet.

Proportionalitate autē ſeruata de analogis ſciētiam eſſe, & diui Tho. proceſſus de bono & vero, & aliis huiuſmodi & quotidianum cōuincit exercitium. Teſtatur quoque demonſtratiuę artis pater Ariſt. in 2. Poſterio. ca. 11. incipiente, Vt habeamus autem propoſita, vel problemata analogum cauſam adæquatam eſſe alicuius paſſionis, & in mediū oportere quandoque à demōſtratore aſſumi, dum venationem propter quid docēs, inquit, Amplius, alius modus eſt ſecūdum analogiam eligere unū, idem. n. nō eſt accipere, q̄ oportet uocare ſepion, & os, & ſpinam. Sunt autem quę ſequuntur: & hoc tanquam natura una huiuſmodi exiſtente. Et in ſequenti cap. ait, Secundum autem analogiam eiuſdem, & medium ſe habet ſecundum analogiam. In quibus uerbum non ſolum docuit analogum ut medium aſſumi quandoque in demonſtrationibus, ſed etiam ipſius non eſſe unum in ſe expreſſe, & cum hoc habere paſſionem adęquatam, ac ſi unius eſſet naturæ.

Nec impedit analogia hæc proceſſum formalē ad concludendum de Deo & creaturis prædicatū aliquod eis commune, quoniam accepta ſapientię ratione, & ſegregatis ab ea per intellectum eis, quæ ſunt imperfectionis, ex hoc quod id, quod eſt ſibi proprium formaliter ſumptum, perfectionē abſq; imperfectione claudit: concluditur ergo ſapientiæ ratio non omnino alia, nec omnino hæc, ſed hæc proportionaliter eſt in Deo, quia ſimilitudo inter Deum & creaturam non eſt uniuoca, ſed analoga. Nec pari ratione poteſt concludi, Deum eſſe lapidē proportionaliter: quia ratio lapidis formaliter ſumpta quantumcunq; expoliata, imperfectionē aliquam claudit, quæ prohibet tam ipſam ſecundū ſe, quam ipſam proportionaliter in Deo reperiri, niſi metaphoricè, quemadmodum dictum eſt, Petra autem erat Chriſtus. Vnde dum fit huiuſmodi proceſſus, omnis perfectio ſimpliciter eſt in Deo, ſapientia eſt perfectio ſimpliciter, ergo &c. in minore ly ſapientia, non ſtat pro hac vel illa ratione ſapientiæ: ſed pro ſapientia una proportionaliter, i. pro utraque ratione ſapientiæ non cōiunctim uel diſiunctim: ſed inquantum ſunt indiuiſæ proportionaliter, & una eſt altera proportionaliter: & ambæ unam proportionaliter conſtituunt rationem. Significantur. n. analogo nomine. Inquantum eadem ſunt, vnde non oportet analogum diſtinguere, ad hoc quod contradictionem fundet, & enuntiationis ſubiectum, aut prædicatū fiat: ſed ratione identitatis proportionalis in ſe clauſæ, & quam principaliter dicit ex ſe ad hoc ſufficit. Cōtradictio enim dicitur cōſiſtere in affirmatione & negatione eiuſdem de eodem, &c. & non in affirmatione vniuoci de eodem vniuoco: identitas ſiquidem tā rerum quam rationum vt pluries replicatum eſt) ad identitatē proportionalem ſe extendit: Ex hoc autem apparet Sco. in 1. ſenten. diſtin. 3. q. 1. vel malè expoſuiſſe conceptum vniuocum, vel ſibi contradicere, dum uolens uniuocationem entis fingere ait, Cōceptum uniuocum uoco, quia ita eſt unus, quod eius unitas ſufficit ad contradictionem affirmando & negando ipſum de eodem: & ſic uniuocum uult eſſe, ens. Si enim identitas ſufficiens ad contractionem uniuocatio dicitur, conſtat quod ponendo ens eſſe analogum, & ſecundum proportionalitatem tantum unum ſatisfiet uniuocationi, quod Scoticæ doctrinæ aduerſatur, tenenti ens habere conceptum unum ſimpliciter, & omnino indiuiſum: ut de uniuocis diximus. Si autem non omnis talis identitas ſufficit ad uniuocationem, rectè igitur uniuocatio conceptus declarata eſt eſſe ea quæ ad contradictionem ſufficit, quaſi proportionalis identitas ad hoc non ſufficiat.

CAPVT XI.

De cautelis neceſſarijs circa analogorum nominum intellectum, & vſum.

QVIA uero Ariſtotel. in prędicta ex elenchis authoritate, doctiſſimos uiros circa horum nominum conceptus errare dicit ob latētem eorum unitatis modum: idcirco neceſſarium fore duximus in fine huius tractatus cautelas quaſdam tradere, quibus poſſit ſe quis ab errore multiplici in re hac præſeruare.

Cauendum eſt igitur in primis, ne ex uniuocatione ipſius nominis analogi reſpectu quorundā, credamus ſimpliciter ipſum eſſe uniuocum: omnia enim fere analoga proprię fuerunt prius uniuoca, & deinde extenſione, analoga cōmunia proportionaliter illis, quibus uniuoca & aliis uel alii facta ſunt. Sapientiæ enim nomen primò impoſitum eſt humanæ ſapientiæ, & uniuocum, omniū hominum ſapientiis erat. Deinde ad diuinæ naturæ cognitionem aſcendētes, proportionalemque ſimilitudinem inter nos ut ſapientes & Deum cōtemplantes. Sapientiæ nomen extenderunt ad id in Deo ſignificandum, cui noſtra ſapientia proportionalis eſt: ſicque uniuocum nobis analogum factum eſt nobis & Deo. & ſimiliter de aliis accidit. Falli autem contingit faciliter ex hoc, quia illi ratio prior, utpote notior, & familiarior, & prior quo ad nos ſemper profertur ab illuſtribus uiris & eorum ſequacibus, quando analogi ſignificatio quæritur, & dicitur eſſe tota analogi ratio pro qua ſimpliciter prolatum ſtat, & omnia analogata illam participare: ut patet cum ſapientiæ ratio redditur. Aſſignatur. n. differentialis eius conceptus pro ratione, ſecundum quam communis ponitur Deo & creaturæ, & ſimile eſt in aliis. Creditur enim ex hoc, quod ſit ipſa analogi ratio, & incautè uniuocatio acceptatur: non enim illa ratio eſt ratio analogi, ſed eius prigo quo ad nos, quoniam nō illa, ſed proportionaliter in altero analogato inuenitur, ut ex dictis patet.

Cauendum ſecundò eſt, ne nominis unitas aut diuerſitas rōnum, analogam vnitatem obnubiler,

hoc enim tanquam quoddam accidens, in re hac suscipiendum est. Nihil enim minus analogice idē sunt sepion, os, & spina, vnum non habentia nomen, quàm si vnum nomen haberent, nec magis idem essent, si vnum nomen haberent, & tamen si communi nomine ossa vocarentur, ita quòd defectu vocabulorum, vel rerum proportionali similitudine ossis nomen ad cætera extensum esset, crederemus eiusdem esse naturæ, & rationis ossa, & spinas, &c. Præsertim quia (vt dictum fuit) ad ea, quæ sunt proportionaliter eadem consequuntur passiones, tanquam si eorum esset natura vna.

Cauendum tertio est, ne vocalis vnitas rationis analogi nominis, mentem reuoluat. Ex eo nanq; (verbi gratia) quod principiū, dicitur esse id ex quo res fit aut est, aut cognoscitur, & hæc ratio in omnibus, quæ principia dicuntur, saluatur. Principio nomen vniuocum reditur. Erratur autem, quia ratio ipsa non est vna simpliciter, sed proportione, & voce: vocabula enim ex quibus integratur, analoga sunt, vt patet: neque enim fieri neque esse, neque cognosci, neque ly, & vnius omnino est rationis, sed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus, vt pote proportionalis saluatur, sicut & principij nomen proportionaliter commune dicitur.

Cauendum demum est, ne diuersa doctorū dicta de analogis, nos perturbent. Cōsiderandū quippe est, quod quia analogum medium inter æquiuocum, & vniuocum est, & medium extremorū naturam sapiēs, ad alterum comparatum, alterum induit, adeo vt quādo medio secundum id quod de vno extremo habet, vtimur illius extremi cōditiones ei attribuamus (vt in quinto Phys. text. com. 6. & 52. patet) ideo plerumque doctores vtentes analogo ex parte vnitatis, quā ex vniuocis participat, vniuocorum non solum conditiones (puta abstractionem, &c.) sed etiam nomen ei attribuunt: vtētes vero analogo ex parte diuersitatis, quam ex æquiuocis trahit, conditiones quoq; supradictis oppositas, & nomen illi imponunt æquiuoci. Et vt de multis pauca dicantur, Arist. in 12. Meta. text. 4. ens & verum vniuoca vocat, quia ex parte idētitatis illis vtitur, vt processus suus aperte ostendit. S. Tho. quoque pluries dicit in rōne alicuius analogi (puta paternitatis cōis diuinæ, & humanæ paternitati) omnia contenta esse indiuisa, & indistincta, & qd paternitas (verbi gratia) abstrahit à paternitate humana, & diuina, quia vtitur analogo ex parte identitatis. Nec tamen falsæ sunt aut abusiuæ prædictæ locutiones, & similes, sed amplę potius & largę, quemadmodum pallidum nigro contrarium est, & dicitur. Saluatur siquidem in analogis identitas nominis, & rationis, in qua (vt ex dictis patet) non solum analogata, sed etiam singulæ analogi rationes vniuntur, & quodammodo confunduntur, vt pote abstrahentes aliqualiter ab earum diuersitate. Aristot. rursus in primo Phys. ex parte diuersitatis ente vtens contra Parmenidem, multiplex seu æquiuocum (vt ipsemet illum tex. sic exponendum specialiter in 2. Elenchorum tradit (vocauit, vnde & Porphyrius Arist. dicere ens esse ad æquiuocum accepisse videtur, vtens ente ex parte diuersitatis. Quod tamen Sco. in 1. distin. 3. q. 3. in Logica Aristo. non inueniri ideo dixit, quia prædictos tex. nō coniugauit. Propter quod ibidem quoque contra textum glossauit principium Arist. contra Permenidem in primo Physic. tex. 13. vt in Elenchis (vt dictum est) clare patet. Sanctus Thomas etiam ens prius non esse primo analogato, nihilq; Deo prius secundum intellectum esse dicit pluries vtens analogo ex parte diuersitatis rationum. Quælibet siquidem eius ratio secundum se, quia propriū analogatū in se claudit, & in sui abstractione illud secum trahens cum illo conuertitur (vt supra diximus) ideo prior secundum consequentiam, aut abstractior suo analogato negatur: ac per hoc primo analogato, & Deo nihil est prius, quia eius ratio secundum analogi nomen, quę ipso prior f'm se non est, sed conuertitur, cæteris prior rationib. Cum his tamen stat, quòd ratio illa in Deo, vt eadem est proportionaliter alteri rationi, secundum idem nomen superior, secundum consequentiam prior logice loquendo, fit, vt ex dictis patet. Dico autem logice, quia physice loquendo analogū, nec est prius secundum consequentiam omnibus analogatis (quia ab eorum propriis abstrahere nō potest: quāuis vt saluatur in vno sit prius altero) nec potest esse sine primo analogato, vbi analogata cō sequenter se habent. Vnde siquis falli non vult, solerte sermonis causam coniectet, & extremorum conditiones medio applicatarum se recolat, sic enim facile erit omnia sane exponere, & veritatem assequi quæ à prima est veritate. Cuius cognitio ex hoc exaltetur, & firmetur opusculo, completo in conuentu S. Apollinaris, Papię suburbio, die primo Septembris, 1498.

Præclarissimus reuerendissimi Domini, Domini Thomę de Vio Caietani, Cardinalis S. Xysti, de nominum analogia tractatus explicit.

TRACTATVS SEXTVS, De conceptu entis.

Responsio super aliqua quæsita de conceptu entis ad R. Fratrem Franciscum de Ferraria, Magistrum Studentium in conuentu Bononien.

AMantissime Pater, ex acceptis vestrę solicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominum vos perlegisse, duoque dubia de conceptu entis mentem vestram tenere soluique à me familiariter flagitastis. Ego autem quā primū compleui expositionem librorū de anima (cuius fini incumbebam, cum vestras recepi) respondere curaui, ne præclaro ingenio tuo deessem.

Primum igitur dubiū fuit ad hominem me ipsum. s. quia in commentariis de ente, & essentia, sustineo vnum conceptum mentalem repræsentatiuum entis, & in tractatu de analogia nominum videor hoc negare.

Secundum autem est ad D. Tho. quoniam ego in præfato libello sustineo analogum non absolui ab his, quibus analogum dicitur, & D. Tho. in q. de Veri. q. 1. art. 1. ens habere conceptum vnū simplicem, ad quem omnia prędicamenta, & transcēdentia addunt, in quem resoluūtur, qui est primo motus. Hæc enim inuicem sibi aduersari videntur: quandoquidem si ens absolui non potest à naturis rerum non erit simplicissimus, nec primo notus, nec in quem vltimo resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

Ad euidentiam horū, & specialiter primi recolito, quod quicquid est imago alicuius similis alteri, ēt imago illius quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis conceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut oīs creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quod cum vnū proportionaliter, vt

si

sic habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet ꝙ habeat ēt vnum conceptum mentalem repræsentatiuum illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in tractatu de Analogia nominū, sed conceptus iste vnus numero in mēte ſm esse representatiuum, nec repræsentat vnam solum naturā, sed vltra vnam quā determinate repræsentat (a qua est impressus) repræsentat implicite cęteras similes illi primo repræsentatę ſm id, in quo proportionabiliter eis similis est idem enim est iudicium de similitudine rerū inter se, & conceptus mentalis, & rerum. Quemadmodū enim ossis natura similis est naturæ spinæ in substinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ossis, vt sustinens carnis, est similis ossi, & spinę, sed ossis determinate, spinæ autem implicite, sicut ēt ipsum os non est simile spinæ determinate, sed quatenꝰ spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus, quo analogum habet vnum conceptū mentalem, ac per hoc ens, cum analogum sit, vnum pacto habet conceptū à mente in reb. impressum. Aliter aūt modus super ipsius intellectus opere, quo natus adunata, diuidere fundatur, & est tūc cōceptus similis vnus numero in mente, repræsentans analogum quidē determinate, nullum autem eorū, quæ fundat analogiam explicite. Contingit aūt hoc, cum intelligens mentalem conceptum quem paulo ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quā repræsentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens naturas fundantes analogiā indeterminate. v.g. sic cōceptus ossis est os sustinēs carnes intelligens loco ossis, ponat, quod, & dicatur quod sustinet carnes, tunc enim manifeste repręsentatur analogum explicite, implicite aūt tātū naturę fundātes analogiam. Est aūt inter hos duos conceptus non solum dicta ex radicib. differentia, sed ēt quia primus ad quid rei spectat analogi, secūdus aūt ad quid nominis neuter tamen perfecte repręsentat analogū. De quo. ſ. perfecto, seu adęquato explicite conceptu analogi interpretandum est, cū à me, vel ab alio scriptū inuenitur, quod nō potest analogum, vnum numero mentalem cōceptū habere, sed vnū analogia tm̄. Et qm̄ conceptus mētales sunt imagines rerū repręsentatarum (nisi sint fictitij) quemadmodum in mente conceptus adęquatus analogi nō est vnus, sed exigit repræsentationem oīum fundantium analogiam, ita significatū analogi adæquatū, & perfectum nō potest sic abstrahi, vt obiiciatur, repræsentetur, aut concipiatur absque fundantib. rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extra pōt obiici dupliciter imperfecte. ſ. vel in vno explicite, in quo cætera obiiciuntur indeterminate, nullo explicite, sed omnia implicite, in solo formalissimo significato explicite.

Nec prædicta cōtrariantur doctrinæ S. Tho. ens enim primorum ordine generationis est secundū conceptum imperfectum ordine aūt distincte cognitionis est ſm conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum simplicissimum, cōsonat dictis, qm̄ cum simplicitas compositioni opponatur, & vnum analogia nō sit vnum compositione aliqua, non habet ens ex hoc, ꝙ analogorum compositionem admixtam. Et vt exercitatione resolutio monstretur, si substantiam in ens vis resoluere, si in conceptum distinctum entis resolutio quæritur, resoluetur in ipsam naturam substantiæ quatenus esse fundat, ꝙ est simplicissimum cui, & addit ipsa substantia, & addunt trāscendentia. Et si in cōceptum confusum, quod est resoluens, ꝙ etiā est simplicissimum cui, & addit ipsā substantia, & addunt transcendentia. Et si conceptum confusum, ꝙ est resoluens, ꝙ etiam est simplicissimum, cui ēt prædicta addunt. Sed occasio errandi multis est, quia in resolutione distincta quærunt resoluere in vnum analogia sicut consueuit resolui in vnū vniuocarione. Ita quòd quærunt in analogia iquasi in vnum numero terminum, sicut in vniuocis, cum tamen terminus in analogia sit vnum proportionabiliter tm̄. Ita ꝙ & singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos, & mentales, & omnia in conceptū obiectiuū, & mētalem simplicem, & vnū proportionabiliter, ita ꝙ (vt vnico verbo rem absoluam (ens esse primo notum in ꝙ fit omnis resolutio, in quod oīa addunt per modum analogi, interpretandum est, cū quo stare potest, quod ens ſm perfectum adæquatumque conceptum non abstrahit à naturis prædicamentalibus, sicut nec aliquod analogum à fundantibus analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius, vt super animaduertat secundum analogorum morem hęc dici. Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda, imo prolixior fui acutissimo ingenio tuo, quo ex vnico verbo cōcepisses omnia, Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ die 27. Februarij, 1519.

TRACTATVS SEPTIMVS
Solutionum quorundam locorum sibi inuicem aduersantium, in commentarijs Sancti Thomæ contentorum.

AD FRATREM IACOBVM Crecton Scotum, lectorem Theologiæ.

PEtitionibus tuis, fili charissime, deesse nolens, ad proposita duo dubia respondere curaui. Proponis primo dissonātiā dictorū nostrorū inter se, dum in Comment. 1. par. art. 1. q. 12. diximus creaturā rationalem, vt ordinatā ad felicitatem, & non absolute, naturaliter appetere visionem Dei in se: artic. autem primo. q. 82. respondendo quarto argu. Scoti diximus, quod ad naturaliter volendum finem vltimum in particulari, non sufficit indubietas, quoniam hæc est in quolibet fideli, sed exigitur euidentia, quæ solum conuenit Beatis.

Proponis secundo ambiguitatem circa quandā glossam nostram in eisdem comment. q. 47. arti. 3. ad tertium vbi dicente textu, Non est possibile esse aliam terram, quàm istam glossauimus, ly possibile, sumi pro possibili sumpto ex potentia indita rebus creatis, secundum quam diximus, impossibile est mortuū resurgere, & non pro possibili secundum potentiam actiuam Dei, neque pro possibili logico. vī enim tibi, quod de possibili logico sit sermo, propter materiam subiectam, de qua ibi disputatur, & hoc propter tria.

Primo, quia propositio illa procedens, Mundus cōstat ex tota sua materia, sumpta ex philosopho, aut intelligit de totalitate individuali, & hoc non, quia quodlibet individuū perfectū isto modo constat ex sua materia. Aut de totalitate specifica, & sic oportet intelligi de impossibili absolute quū ipsi cet contradictionē habere totā materiam speciei, & non habere aliquā partem, quæ esset extra illud.

Secundò, quia idem dicitur iudicium de tertia,

& de alijs partibus mundi, sed esse duos Soles, implicat cõtradictionẽ, ergo sermo est de impossibili absolute. Manifestatur autem implicatio contradictionis, quia positis duobus Solibus, si materia vnius appeteret formã alterius, neuter haberet suã materiã, quia Sol cõstat ex materia satieta sua forma: si aũt materia vnius nõ appeteret formã alterius, sic different non solũ specie, sed genere. Tertiò, quia secundũ istã glossam, quũ dr, Non est possibile esse aliam terram, sensus esset, Non est potentia actiua in rebus creatis, q̃ possit producere aliã terram, hic autem sensus longe est à proposito, & quis vnquam de hoc debitauit? F

Ad primum dubium respondemus, quod ly naturaliter non secundũ eandem significationem in vtroque loco sumitur. Nam in qõne duodecima naturale attenditur penes naturam tanquam principium, ita quod naturalis appetitus appellatur, q̃ prouenit à principio indito secũdum supradictũ diuinæ gratiæ ordinem. Vt enim, locutio naturalis est homini à principijs naturalibus, ita appetere cœlestis patriæ fęlicitatem, naturale est homini ex principijs gratiæ, quia ex illis natum est prouenire. In quæstione autem 82. naturale attenditur penes modum, vt distinguitur contra liberalẽ, ideoque ibi dicitur: q̃ naturaliter id est non libere velle Deum in particulari, &c. solis Beatis conuenit, vnde nulla relinquitur inter dicta dissonantia. G H

Ad secundam autem dubitationem respondetur, clare constare ex textu, quod possibile sumitur secundum potentiam in rebus existentẽ, dum probatur in textu, ex naturali motu terræ ad centrum hoc, hæc enim probatio manifestat, de Physica potentia sermonem esse. Nam certum est, apud Theologos omnes, posse à Deo creari etiam terram extra istum mundum, & conseruari ibi in æternum.

Ad primam igitur obiectionem dicitur, propositionem illam, Mundus constat ex tota sua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, possibili tamen potentia Physica, quoniam hoc sufficit ad probandum in philosophia naturali, quod constat ex tota sua materia simpliciter, hoc est sine additione aliqua. Et sic stant ista duo simul, quòd mũdus constat ex tota sua materia, & quod Deus potest per omnipotentiam suam similem materiam extra mundum creare, quoniam primum intelligitur de tota sua materia possibili Physicæ. Nec implicat contradictionem habere totam possibilem Physicè, & non habere aliquam partem, quæ per omnipotentiam diuinam fieret extra. I

Ad secundam autem dicitur, quod nulla appareret cõtradictio, ponẽdo plures Soles eiusdẽ speciei specialissimæ ex diuina oĩpotẽtia, & quod existentibus pluribus Solibus, neutrius materia appeteret alterius formam, quia vtriusque materia contenta esset sua forma, sicut modo materia existens in vna parte cœlestis corporis homogenei non appetit esse in alia parte, & similiter ĩ motibus partes sphęræ ignęæ contigua occidentali parti orbis Lunæ non appetit esse in Orientali parte eiusdẽ orbis. Et omniũ vna communis est ratio, quod in his, quæ sunt eiusdem rationis, vna est etiam ratio appetitiuæ quietis, ac per hoc quodlibet contentum est illa portione, quam habet, & merito, qm̃ priuatio, q̃ machinatur ad malũ, nõ est in certa materia, propter formam eiusdem speciei. Numquã enim Socrates corrumperetur, si materia eius non appeteret, nisi formam humanam, quoniam illam iam habet & sic de aliis. K

Ad tertiam dicitur, quod aliud est aliqua esse idem, aliud est aliqua consequenter se habere, Vn de licet ad sensum expositum consequatur illa alia propositio, Nulla est potentia actiua in reb. creatis, quę possit facere aliam terram, non tamen est idem quod sensus expositus, quoniam iuxta sensum expositum sermo est de potentia naturali, non descendendo ad actiuam, aut passiuam, & secundum huiusmodi potentiam affertur ratio de motu naturali, & non de potentia, vel impotentia generatiua terrę.

Hęc sunt, quæ velut à somno scientiarum speculatiuarum excitato occurrerunt respondenda. Reliquũ est, vt attendas tibi & lectioni, & orcs pro me, & bene vale. Romæ 23. Nouemb. 1522.

TRACTATVS OCTAVVS
De vinculo obedientię cuius est vnica quęstio.

QVAESTIO I.

Num homo teneatur superiori obedire in his, in quibus parendo oportet periculo mortis se exponere.

VTrum homo homini superiori teneatur obedire in his, in quibus oportet se exponere periculo mortis. Et videtur, quòd non.

Primo ratione, quia homo homini nõ est subditus, quo ad naturam, ac per hoc non tenetur vitam perdere ad mandatum alterius. Et confirmatur authoritate, quia S. Tho. in Secunda Secundę, quęst. 105. articul. 5. in corpore dicit, Tenetur homo homini obedire in his, quę exterius per corpus sunt agenda, In quibus tamen secundum ea, quę ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia omnes homines natura sunt pares, puta in his, quę pertinent ad corporis sustentationem, & prolis generationem. Hęc ille.

Secundo, quia non tenetur homo s̃m charitatis ordinem ponere vitam corporalem pro quocũque exteriori bono, aut pro vita corporali alterius, quum plus teneatur diligere corporalem vitã suã, quam proximi, & contra aut supra charitatis ordinem non tenetur homo homini obedire.

Tertio, quia humana iura de actionib. humanis intelliguntur salua consistentia, imo incolumitate subiecti, vt patet de precepto iciuniorum, de diuinis officiis persoluendis, de obseruatione festorũ, non enim tenetur homo ad diuinum officiũ, aut ad obseruationem festorum, si non potest hęc sine non solum vitæ, sed sanitatis periculo seruare. Eximit ergo periculum vitę ab obedientia humana.

Quarto, quia timor cadens in constantem virũ, qualis est timor mortis, excusat ab omni iuris ac iudicii humani executione, ergo idẽ quod prius.

Ad euidentiam huius quęstionis sciendum est, quod non distinguere inter per se, & per accidens occasio est minus bene sentiendi, contingit enim etiam sapientes, inquit Aristot. falli in iis, quę sunt per accidens. Aliud est igitur subdi hominẽ homini in his, q̃ sunt naturę, per se loquendo, & aliud per accidẽs. Subiici naq; per se, est directe, & formaliter subiici, ita quod possint illa directe & formaliter

liter precipi. Subdi vero per accidens est per concomitantiã, aut sequelam ad illud, in quo per se subditur, subiici. Exemplum, Homo homini non subditur per se ſm intẽtiones motus animi, & ideo nõ potest superior præcipere directe & formaliter interiores actus animi, soli enim Deo hoc est proprium. Subditur tñ per accidens, inquantum interiores animi motus sunt exteriorum actionum rationes, sic enim concomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per se subiicitur. Et ideo superiores aliter iudicant hominem ex malitia, aliter ex passione, aliter ex ignorantia operantem. In proposito autem verissimum est hominem non subdi homini in his, quæ ad naturam spectant, sed hoc intelligitur per se, & formaliter, & ideo nullus potest alteri precipere vt se occidat, vt non comedat, vt non generet. Sed per accidens in his ẽt homo homini subditur, pro quanto hæc concomitanter se habent ad actiones inquãtum homo homini per se subditur, vt patet in laicis subditis, qui tenentur mãdante principe, præliari, & exponere se mortis periculo, vt experiẽtia testatur, quia potest princeps pcipere, vt tueãtur armis rempublicam, vt vlciscantur armis eandem, & huic annexum est periculum mortis: ideo ex tali annexione subduntur ẽt, quo ad vitam. Ratio autem hmõi debitæ obedientiæ est, quia de humanorum actuum subiectione iudicandum est ſm ea, q̃ insunt per se, & non ſm ea, quæ sunt per accidens: sicut vniuersaliter de cæteris cõditionib. humanarum actionum consideratio, & iudicium si nõ fiat per se, non recte iudicantur nisi diuinãdo, oportet ergo inspicere ad naturã operis humani, an sit per se de genere subditorũ superior homini, an sit de genere exemptorum à subiectione humana, vt fecit D. Tho. in loco allegato duo operũ genera per se eximens a subiectione humana opera. ſ. interiora animi, & opera naturę sustentandæ, & propagãdæ, Et aduerte q̃ ẽt nõ per se subiectæ operationes alteri homini, possunt per accidens fieri subiectæ alteri homini, vt declarauimus. Quum igitur constet, exteriores actus virtutum necessario ad cõe bonum politicum, vel domesticum subiectos esse homini superiori, quoniam, & leges humanæ huiusmodi actus principum, & superiores ad hos cogunt subditos, non sunt a suo subiectionis ordine eximendi, propter accidentia annexa, vt testantur præcepta de actib. fortitudinis exceptionẽ admittunt: q̃n est fortitudinis actib. annexum vitę periculum, vanus est omnis principatus ad præcipiendũ, quæ sunt fortis: vnde nil aliud est dicere, q̃ lex, aut princeps, aut superior non potest præcipere actus, quibus annexum est vitæ periculum, quam exterminare præcepta fortitudinis à potestate humana: quũ fortitudo circa mortis pericula sit, quod absurdum, imo ridiculum est, stet iudicium in his, q̃ sunt per se. Simile quoque facile apparet in actibus religionis: præcipit ecclesiastica ex Missam celebrare non nisi cum sacris vestib. cum altari, cum calice, si fiat exceptio de mortis periculo, sacerdos cõminata sibi morte celebrabit licite in diploide, habens tantum modo panem, & vinum, quis fatuus diceret hæc: Similiter episcopus conferet ordines sacros in diploide sine vllis ceremoniis, sola forma substantiali seruata ob comminatam sibi mortem q̃ est sacrilegium. Ex quibus quilibet sapiens potest percipere, falsum esse fundamentum, quòd humana lex & superior homo non potest pcipere actus virtutum vsq; ad mortis periculũ inclusiue, & q̃d subditi nõ teneantur obedire. Stetur ergo, vt dictũ est, in his, quæ sunt per se, censendo q̃ tam lex, quã superior homo potest præcipere omnes exteriores virtutum actus necessarios ad cõe bonũ illud cuius curam habet, ad quod subditos habet, & subditi tenentur obedire, non obstante quocunq; vitæ periculo annexo. Vnde quia prælatus potest pcipere subditis religiosis ea, quæ sunt ad mutua obsequia, inter quæ non infimum tenet locum cura infirmorum: ideo tenetur subditus obedire ad seruiendum ægris etiã infectis epidimiæ morbo, q̃n hoc periculũ vitæ cõcomitanter se habet ad opus, quod per se præcipitur scilicet seruitium infirmorum. Nec minus tenetur religiosus in his, & similibus obedire quam secularis, suo principi ad prœliandum, vbi est maximum mortis periculum cõcomitans. Et quoniam hoc clarum est, non me extendo amplius, sed ex his constat satisfactum esse primæ rationi in oppositum allatę, & authoritati S. Tho. verificantur siquidem formaliter, & per se: secus autem est quum concomitanter concurrit id quod est naturæ, seu vitæ ad illud, quod per se pręcipi potest.

Ad secundam verò rõnem de charitatis ordine, respõdeꝛ quod charitatis ordo hẽt, ut pro actu virtutis cuilibet exponat uitam suam corporalem, & miles p actu uirtutis. ſ. iustæ defensionis, aut iustæ vltionis, exponit uitam suam periculo, & seruiens infectis pro actu uirtutis. ſ. religiosi obsequii exponit se periculo mortis, & non pro nobis externis, aut corporali salute alterius. Constat autem hos & similes uirtutum actus debitos posse præcipi, nec contra, nec supra charitatis ordinem, sed secundũ charitatis ordinem quantum bonum animæ præstat corporali uita.

Ad tertiã dr̃, quod actus uirtuosi præcepti à iure positiuo relati ad uitæ periculum, non sunt uniformes. Quidam. n. sunt quorũ rectitudo destruit̃ ex uitæ periculo annexo, ut sunt actus abstinentiæ, qui si cũ crimine vitæ fiant, non sunt uirtuosi, q̃n recta abstinentiæ ratio medium sic exigit, ut non subtrahatur necessarium ad uitam, & de his verificatur, quod leges humanæ intelliguntur salua consistentia subiecti. Quidam uero sunt quorum rectitudo constituitur ex periculo uitę, ut actus fortitudinis, qui si discrimen vitæ effugerẽt, in uitium inciderent. Et simile est de reliquis actibus uirtutum necessariis ad cõmune bonum, ut sunt obsequia, officia, ministeria necessaria ad commune bonũ, in quibus est nõnulla fortitudo in sustinendo pericula uitæ superuenientia, sustinetur. n. in tñ eorum rectitudo ex periculo vitę, ut si huiusmodi periculum effugerent in uitium inciderẽt timiditatis, & in huiusmodi non subintelligitur salua consistentia subiecti. Quidã uerò sunt medii respicientes periculum uitæ omnino accidentaliter ut sunt multi religionis actus, puta audire Missam, seruare festa, & huiusmodi. Et horum duplex est differentia. Nam quidam sunt, qui ex supradicto virę periculo & licite omittuntur, & supererogatorie fiunt vt sunt actus prædicandi & corrigendi, qui quandoque (putà non cogente diuini iuris necessitate) possunt propter uitę periculum omittenti licitè, qa est licitum quandoque fugere, possunt & tũc nihilominus supererogare, uolenter predicare & reprehendere, & Ioan. Baptista arguit Herodem, sciebat enim Herodes crimen suum, ita q̃ non necessitatis, sed supererogationis erat Ioann. reprehensio. Quędam uero sunt, quę si fiant propter timorem

mortis: illicite omnino fiunt, vt celebrare Missam, F
absq; sacris vestib. calice, & altari, celebrare scienter coram excõmunicatis nominatim, & reliqua similia, quę si fiant propter timorem mortis, sunt illicita, qui non excusantur a toto, sed a tãto. Et horum omnium vna cõis est ratio, quia legis, & principis est præcipere actus virtutum necessarios ad cõe bonum, vt autem, declaratum est, a virtute recederetur, si mortis periculũ in prædictis exciperet. Ad quartam dicitur, q timor cadens in constantem virum, excusat iuxta prædictã distinctionem, quandoque a toto, vt in his, in quibus omissio, vel commissio ob mortis periculum a rectitudine nõ recedit. Et hoc gratia materiæ humanitatis pietate suffultæ plerunque forte a Iuristis extenditur. Quisquè autem excusat se à tanto coram Deo, quamuis coram humano iudice excuset a toto, vt in prædictis patet, & tunc moriendum est potius viro forti quam incurrere obliquitatem etiã venialem, Romæ die 27. Decembris.

TRACTATVS DECIMVS

De Missæ Sacrificio, & Ritu aduersus Lutheranos, ad Clementem septimum Pontificem Maximum, in sex capita diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Quenam sit operis intentio.*
2 *Conuenientia, & differentia Lutheranorum cum catholicis circa sacrificium.*
3 *Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.*
4 *Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionem peccatorum.*
5 *Obiectiones ex Epistola ad Hebræos contra sacrificium Missæ.*
6 *Responsio ad obiecta.*

CLEMENTI VII. PONT. MAX. I

Thomas de Vio Caietanus, Cardinalis Sancti Xysti, fœlicitatem.

MAndati olim P. Beatissime, vt tanquam instructor nuntij scriberem respondenda obiectis in libello de Cœna Domini, asserente corpus & sanguinem Christi in Eucharistia esse duntaxat, sicut in signo; oblato autem nuperrime mihi Libello Lutherano etiam de Cœna Domini affirmante in Eucharistia verum Christi corpus, & sanguinem, sed negante sacrificium Missæ. Contra vniuersas etiam schismaticorum Ecclesias, existimaui non esse expectandum mandatum, sed officij mei partes exequi, manifestando rationes errandi in hac noua hæresi. Suscipiat itaque decernendam Apostolatus tui censura lucubratiunculam hanc, & fælix vale.

CAPVT I.

Quę sit intentio.

VNicus magister omnium Dñs Iesus Sadducæos (qui ex sacris libris solos libros Moysi recipiebant) confutando ex libris Moysi, docuit nos, vt aduersus hæreticos abstineamus à testimoniis, quæ non recipiunt: sed sed illis vtamus sacris testibus, quos non refutant. Quocirca aduersus hæreticos, qui Lutherani vocantur, innitentes solis testimoniis sacrarum Scripturarum, scripturus de sacrificio Missæ, ex solis sacris Scripturis disputationem doctrinamque omnem perficere intendo: tum ne glorientur in solido fundari sacratũ Scripturarum fundamento, negationem sacrificij Missæ, tum ne minus docti putent ex ecclesiæ institutione, non Scripturæ authoritate, fulciri sacrificium Missæ: tum vt habeant Lutherani illi, qui ignoranter errant, vnde resipiscant. Vt autem clara fiat apud omnes veritas, primũ in quo conueniunt, & in quo differunt Lutherani à catholicis, deinde quid ex sacris Scripturis de sacrificio Missæ habetur, & demũ Lutheranæ obiectiones discutientur. E

CAPVT II.

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum catholicis circa sacrificium Missę. G

COnsentiunt Lutherani Missam posse sacrificium memoriale appellari, ea ratione, qua in memoriam sacrificij oblati in cruce verum corpus Christi, cum vero sanguine Christi cõsecratur, veneratur, & sumitur, dicẽte Dño, Hoc facite in mei commemorationem. Negant aũt duo. Alterũ est, offerri corpus, vel sanguinem Christi Deo: quãuis enim affirmẽt in altari esse verum Christi corpus, negant tñ illud verum Christi corpus offerri Deo. Alterum est, esse in altari hostiam, seu sacrificium pro expiatione peccatorum, siue pro viuis, siue pro defunctis. Et fundant vtrunque super doctrinã epistolæ ad Hebręos vbi clare vnica oblatio corporis Christi in cruce semel facta sufficiens manifestatur pro peccatis totius mundi. Et propterea inferunt, quod quãuis cultus corporis Christi in memoriam passionis, & mortis Christi fuit institutus à Christo, oblatio tamen corporis Christi tanquam hostiæ pro peccato, est adinuentio humana cõtraria documentis sacræ Scripturæ. H

CAPVT III.

Ex institutione Christi eucharistiam immolari.

CAtholici autem agnoscimus in sacris literis scriptam esse institutionem immolationis eucharistiæ. Euangelistæ enim (specialiter Luc. ca. 22. specialiusque Paulus ad Corinth. 11.) tradunt post multas actiones Domini Iesu in cœna, eum mandasse, Hoc facite in mei commemorationem. Quę quia verba sunt Iesu Christi, libranda valde sunt tum pronomen, Hoc, tum verbum Facite, tum, In mei commemorationem. I

Ad intelligendum itaque demonstratũ per pronomen, Hoc, inspicienda sunt, quæ præmittuntur. Præmittitur aũt, quod Iesus accepit panem, gratias agit, fregit, dedit, dixit, Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur, vel sm Lucam, datur, Statimque subiunxit. Hoc facite in mei commemorationem, Pronomen itaque: Hoc quum non arctetur ad demonstrandum aliquod præmissorum, & ad aliquod premissorum nõ demonstrandum, consequens est vt demonstret vniuersitatem præmissorum. K

Verbum, Facite, multa fert mysteria. Nam non dicit, hoc dicite, sed, hoc facite, vt significaretur, quod id, quod mandat, non cõsistit in dicere, sed in facere, quodque dicere hic interueniens, non propter dicere, sed propter facere est, vt intelligeremus, quòd verba consecrationis sunt verba efficientia illud, quod significant. Et adiungendo. In mei commemorationem, distinguit facere à commemorare, vt significantius non dixerit, hoc commemorate, sed hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaq; Dominus Iesus hoc, i. vniuersa præmissa, facere in memoriam sui, Actus ergo faciendi

ciendi hòc, mandatur relatus ad recordationem Domini Iesu.

Ex eo autem, quòd sub facere hoc, comprehenditur non solum facere corpus Christi, sed etiam facere corpus Christi quod frangitur seu datur, p nobis, manifestum est Dominum Iesum mandasse facere corpus meum, quod pro vobis frangitur & datur. Perinde autem est, Quod pro vobis frangitur, & datur, ac si diceretur, Quod pro vobis immolatur: neque enim aliter frangitur aut datur nisi pro quanto in cruce frangitur & datur (hoc est immolatur) pro vobis, facere autem corpus meũ, quod pro vobis immolatur vt sic, perinde est, ac facere corpus meũ, quatenus pro vobis īmolatur.

Vt autem hæc, quæ dicimus, penetres, aduerte q̃ si Dñs Iesus ob veritatem dũtaxat corporis sui significādam adiunxisset, quod pro vobis frangit, seu datur, sat fuisset dicere, quod in persõna mea videtis, seu quodcunque aliud ciusmodi. Sed absit à Dñi Iesu Christi nomine, sermo non formalis, quo adempto, omnis tollitur certitudo sermonis, vagaretur enim per infinita accidentia. Dicendo itaq;, quod pro vobis frangitur, seu datur, formali sermone significat, facite corpus meum, quatenus pro vobis offertur, & hoc ipsum facite in mei commemorationem.

Porro ex eo quod facere hoc in Christi memoriam, plus est quã consecrãdo facere corpus Christi, (quia est etiam facere corpus Christi, quod datur & frangitur pro vobis) & plus est, quam recordari Christi (quia est facere Christi corpus quod datur ac frangitur pro nobis in Christi recordationem) & dari ac frangi pro nobis, est immolari pro nobis (nam dari significat in genere offerri, frangi vero significat in specie modum offerendi, per fractionem, s.) dedit enim semetipsum Deo in cruce fractione manuum, pedum ac lateris pro pro nobis, consequens est quòd mandante Dño Iesu, hoc facite in mei commemorationem, mandatur hoc facite immolatitio modo in mei commemorationem, facere enim corpus Christi, q̃d immolatur, est facere illud immolando, seu per modum immolationis, nam sic duntaxat fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nam facto non fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nisi vtrunque facto impleatur, videlicet & consecrando facere corpus Christi, & immolãdo facere quod datur, & frangitur nobis adiuncto tertio, videlicet in Iesu Christi memoriam.

Et aduerte prudens lector, facta in cena Dominica, vt perpendas quam quadret institutio institutioni, & factum facto, & immolatio immolationi. Cœna siquidem agni Paschalis, instituta in memoriam eductionis de Aegypto, in facto consistebat immolationis, ita q̃ ipsa cena erat immolatio Paschalis agni. Similiter nanque Dominus Iesus completo sacrificio Paschalis agni, instituit nouum nostrum Pascha seipsum, vt immolatur, dicendo, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur ac frangitur, hoc facite in mei memoriam. Ac si verbo dixisset, quod surrogationis facto dicebat, quemadmodum hactenus in memoriã exitus de Aegypto feciſtis Pascha, ita deinceps hoc facite in meæ immolationis memoriam. Vt ipsa surrogatione noui Paschatis pro veteri loqueret, ac diceret, Pascha illud feciſtis immolando cõi cena, & hoc facite immolando communi mensa in mei commemorationem. Ita quod ex ipsa surrogatione noui Paschatis veteri, significatur, quod dicendo, Hoc facite in mei memoriam, intelligitur de facere immolatitio modo, nam & immolatitio modo fecerant vetus pascha.

Huic autem esse germanum sensum mandati istius, testantur etiam facta recitata à Paulo 1. ad Corinth. 10. Connumerat siquidem Paulus panẽ sanctum, & poculum sanguinis Christi inter immolata suppurat mensam nostram inter altaria, decerni edentes, & bibentes de mensa Domini īter comedentes, & bibentes immolata. Ex quibus clarè patet, tum Apostolos intellexisse mandatũ Christi, hoc facite in mei memoriam, de facere īmolando Eucharistiam, tam Apostolorum tpe Eucharistiam fuisse in Christi ecclesia non solum sacramentum, sed et sacrificium, tum in sacra Scriptura, & non solũ in vsu, ecclesiæ & libris Doctorum, haberi, immolationem corporis & sanguinis Dñi. Verba autem Apostoli sunt hæc: Fugite ab idolorum cultu, vt prudentibus loquor, iudicate vos quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? panis quem frangimus nonne communicatio corporis Christi est? q̃m vnius panis, vnum corpus, multi sumus: nam omnes ex eodẽ pane participamus. Videte Israelem sm carnem, nonne qui edunt victimas, participes altaris sunt? Quid ergo dico, q̃ simulacrum aliquid sit, aut q̃ simulacris immolatum aliquid sit? sed q̃ q̃ immolant gentes, dæmonijs immolant, & non Deo, Nolo aũt vos communicantes fieri dæmoniorũ, non potestis poculum Domini bibere, & poculũ dæmoniorum, non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum. Hæc ille. Ex his enim manifestè patet Apostolorũ inter victimas Israelis, & immolatæ dæmonijs recensere panem, quem frangimus & poculum benedictionis, & inter altare Israelis & mensam dæmoniorum, mẽsam Domini, & intercedentes victimas altaris Israel, & edentes immolata dæmonijs, edentes de mensa Domini, & bibentes de illius poculo, & ex huiusmodi ratione arguere, q̃ non possunt īmolatorum Deo & dæmonibus participes esse. Nisi enim immolata essent Deo panis, & calix Christi, vniuersa Pauli fabrica ex immolatis tam Deo vero ab Israele, quam immolatis dæmonijs a Gentibus surgens rueret. Sed hoc tam clarum est testimonium, quòd panis & calix Christi tpe Pauli immolabantur, vt nostra clarificatione nõ indigeat.

CAPVT IIII.

Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionem peccatorum.

ALterum a Lutheranis negatum in Missa, videlicet q̃ sit hostia pro expiatione peccatorum, facile ex eodem Domini Iesu mandato, eadem procedendo via monstratur falsò negari. Nã Matth. 26. Dominus Iesus accepto calice non solum dixit, Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur, sed adiunxit, In remissionem peccatorum, & subiũxit, Hoc facite in mei recordationem. Sub mandato itaque hoc facite, comprehenditur facere immolando sanguinem Christi in poculo, non solum quatenus effunditur, sed etiam quatenus effunditur pro multis in remissionem peccatorum. Sermo enim formalis significat, q̃ quemadmodum effusio sanguinis in remissionẽ peccatorum est ipsa cruentia hostia pro peccatis nostris, ita facere poculum sanguinis, qui effunditur in remissionem peccatorum vt sic, est immolare poculum sanguinis quatenus effunditur in

remiss-

remissionem peccatorum, quatenus operatur remissionem peccatorum, effundi enim ī remissionem peccatorum est operari remissionem peccatorum, quantum est ex parte sua, quicquid sit de effectu. Non igitur humana est adinuentio, sed intelligentia, & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus, & sanguinem Christi sub specie panis & vini in memoriā Domini nostri Iesu Christi, tamen hæc ipsa offerre pro expiatione peccatorum, vt optima legis interpres consuetudo vniuersarum Ecclesiarum, non solum Latinarū, & Græcarum, sed Armenarum, Persarum & reliquarum per orbem diffusarum ab antiquo semper interpretata est.

CAPVT V.

Obiectiones ex Epistola ad Hebræos contra sacrificium Missæ.

ADuersus hæc duo instituta insurgunt Lutherani ex multis dictis in Epistola ab Hebr. cap. 7. vsque ad decimū inclusiuè. Et cōtra quotidianam quidem oblationem eucharistiæ arguunt tripliciter. Primò, ex multitudine sacerdotum. Nā ibidem differentia ponitur inter Christum sacerdotem noui Testamenti, & sacerdotem veteris Testamenti, ꝙ ille est vnicus, istum autē oportet multiplicare, quia ille æternus, iste temporalis: inconueniens ergo est in nouo Testamento affirmare talem hostiam, cui non sat est vnicus sacerdos, Christus: sed oportet succedere, secundum temporum successus sacerdotem sacerdoti succedere: vt oportere videmus in Missæ sacrificio. Secundò, ex repetitione oblationis. Nam ibidem differentia scribitur inter sacrificium veteris Testamenti, & sacrificium noui Testamenti, quod illud repetebatur tū singulis diebus a sacerdotibus simplicibus: tū singulis annis à summo sacerdote: hoc aūt nec quotidie nec quotannis repetitur, sed semel oblatū est: nec inconueniens est ergo, in nouo Testamento sacrificium affirmare, quod oportet sæpe repetere. Tertiò, ex parte rei oblatæ. Nam ibidem differētia inter sacrificium veteris & noui testamenti, ponitur, quod tunc sanguine hircorum, &c. vtebatur sacerdos: nunc aūt per proprium sanguinē semetipsum semel obtulit: inconueniens ergo est, per nos offerri sub specie panis & vini, qui semel sufficientissimè oblatus est Christus à seipso.

Contra hoc verò, videlicet quod Eucharistia sit hostia pro peccatis, arguunt etiam tripliciter. Primò ex repetitione: quia ibidem hostiarum veteris Testamenti infirmitati ad delenda peccata, ascribitur repetitio Hostiæ. Si enim peccata purgassent, desiissent offerri: & ideo noui Testamenti hostia tollens peccata, non repetitur: inconueniens ergo est, in nouo testamento affirmare hostiā pro peccatis, quam oportet repetere: qualis est Missa. Secundò, ex sufficientia sacrificij Christi, quia Christus vnica oblatione semetipsum offerens in Cruce, consummauit omnes accedentes ad eum, &c. iniuria ergo fit sufficiētissimæ Christi hostiæ pro peccatis, totius mundi, addendo hostiam aliam in nouo Testamento pro peccatis. Tertiò, ex parte abolitorum peccatorum: quia (vt ibi dicitur) vbi non restant peccata expianda, non est opus hostia pro peccatis: sed omnia peccata sunt abolita per gratiam noui Testamenti, quod Christi morte firmatum est: non est ergo locus alteri hostiæ pro peccatis in nouo testamento.

CAPVT VI.

Responsio ad obiecta.

FVndamentum Veritatis & intelligendi diuersa sacræ Scripturæ dicta circa noui Testamenti sacrificium ac sacerdotium est vnitas hostiæ, simpliciter & absolute immolatæ semel in cruce ac ipso Christo secundum seipsum, & secundum quid immolatæ quotidie ab eodem per ministros in ecclesia sua. Ita quod in nouo testamento est hostia cruenta, est & hostia incruenta. Hostiam siquidem cruentam agnoscimus Iesus Christū in crucis ara oblatum semel pro peccatis totius mundi: hostiā verò intruentam ognoscimus institutam à Christo, corpus & sanguinem eius sub specie panis & vini: vt citatæ Scripturæ testantur. Verum hostia cruenta & incruenta nō sunt hostiæ duæ, sed hostia vna: quia res quæ est hostia, est vnamet res, nō enim Christi corpus in nostro altari est aliud ab illo Christi corpore, quod oblatum est in cruce nec sanguis Christi ī nostro altari alius est ab illo Christi sanguine, q fusus est in cruce. Modus verò hanc vnam eandemque hostiā immolandi, alter est, qa ille vnicus substantialis ac primæuus immolandi modus, fuit cruētus vt pote in propria specie corporis fractione in cruce sanguinem fundens, iste verò quotidianus externus accessoriusq; modus, est incruentus, vtpote sub specie panis & vini oblatum in cruce Christū, immolatitio modo repræsentans. Quocirca noui Testamenti hostia cruenta & incruenta, vnica est ex parte rei oblatæ, & ex parte modi offerendi, licet sit diuersitas, quia tamen iste modus, scilicet incruente immolate, non est secundum seipsum tāquam disparatus modus immolandi institutus, sed duntaxat vt refertur ad cruentam in cruce hostiam, consequens est apud sapientes, & penetrantes, quod vbi vnum non nisi propter alterum, ibi vnum duntaxat est, cōsequēs inquam est non posse affirmari, proprie loquēdo, duo sacrificia aut duas hostias aut dūas oblationes, immolationes, & quouis nomine appelles esse in nouo Testamento, ex hoc quod est in hostia cruenta Christus in cruce & hostia, incruenta, Christus in altari, sed esse vnicam hostiam semel oblatam in cruce, perseuerantem modo immolatitio quotidiana repetitione ex institutione Christi in Eucharistia. Perseuerātiam aūt hostiæ in cruce oblatæ fingimus in nostro altari, sed ex idētitate rei oblatæ in cruce & in altari habemus, ex eo eñ, ꝙ vnum atque idem Christi corpus est, quod oblatem est in cruce, & illudmet offertur in altari, clare patet, non esse aliam hostiam in altari & in cruce, sed eam, quæ in cruce oblata semel est, perseuerare, alio tamen modo in altari, mediāte Christo, Hoc facite in mei cōmemorationē. Si nanq; iunxeris hæc duo, videlicet, hoc facite, & in mei memoriam, perpendes quod vnum atque idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Christi memoriam, quod est illud vnum atque idem quod tunc frangebatur & effundebatur perseuerare sub specie panis & vini in memoriam Christi.

Ex his igitur ad singula obiecta sigillatim diluēda descendendo, dicitur ad primum de vnitate sacerdotis, ꝙ in nouo Testamento vnicus est sacerdos Christus, & ipsemet est sacerdos in nostro altari, nam ministri quoque non in personis proprijs, sed in persona Christi consecrāt corpus & sanguinem Christi, vt testantur verba consecrationis, ac per hoc vices Christi agentes offerunt, non enim dicit sacerdos, Hoc est corpus Christi, sed Hoc est

corpus

corpus meum, faciendo in Christi persona sub spe- A
cie panis, corpus Christi, iuxta mandatum Christi, hoc facite. Et quum infertur, inconueniens eē affir mare hostiam in nouo Testamento, cui non sat est Christus, sed oportet succedere ministros, rñdetur ꝙ aliud est affirmare disparatam hostiam requiren tem successionem sacerdotum, & aliud est affirma re, perseuerantiam hostiæ in cruce oblatæ requiren tem successionem ministrorum. Primum enim de deceret noui Testamenti statum, secundum autem cōsentaneū nouo Testamēto est, vt iugiter vigeat victima vnica illa semel oblata.

Ad secūdum ex parte repetitionis, dicitur, quod in nouo Testamento non reperitur sacrificium seu B
oblatio, sed perseuerat immolatitio modo vnicum sacrificium semel oblatum, & in modo perseueran di interuenit repetitio, non in ipsa re oblata, nec ēt ipse, qui repetitur modus, cōcurrit ad sacrificiū pp se, sed pp oblationem in cruce commemorandam incruente. Huius aūt modi repetitionem non esse contra doctrinam Epistolæ ad Hæb. testantur verba illius, inferentia qđ si repeteretur noui Testamenti sacrificiū, oportuisset Christum sæpe pati. De repetitione igitur sacrificij manifestat se loqui nō de repetitione isti⁹ modi a Domino Iesu Chro instituti.

Ad tertium ex parte rei oblatę, dr ꝙ cum hoc, ꝙ
Christus semel proprium sanguinem sufficientissi C
me & abundantissime fuderit in cruce, quadrat vt pseueret immolatitio modo in Eucharistia illa vnica, ac sufficientissima sanguinis in cruce effusio.

Ad primum autem contra Eucharistiam, quatenus affirmatur hostia pro peccatis dicitur cōceden do, ꝙ ex hostiæ impotentia ad delenda peccata decreta est in legę veteri repetitio eiusdem hostiæ. Et quum infertur, inconueniens esse, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam opor tet repetere conceditur totum proprie loquendo: quia nō repetitur in Missa hostia: sed illamet hostia in cruce oblata perseuerans immolatitio modo re colitur in qualibet Missa.

Ad secundum autem dicitur ꝙ absit a fidelium D
mentibus etiam cogitare, ꝙ ad supplendam efficaciam hostiæ in cruce oblatæ celebratur Missa: celebratur.n. tanquam vehiculum remissionis peccatorum per Christum in cruce factæ: ita ꝙ quēadmodum non est alia hostia, ita non aliam affert remissionem peccatorum. Nam quemadmodum Christus per proprium sanguinē penetrauit cęlos perseuerans sacerdos in æternum ad interpellādum pro nobis (vt in eadem Epistola scribitur;) ita perseue rat nobiscū per Eucharistiam immolatitio modo, intercedendo pro nobis. Sicut.n. sufficientia & efficacia summa sacrificij in ara crucis nō excludit perseuerantiam Christi in cœlis in officio interpellandi pro nobis: ita non excludit perseuerantiam eiusdem nobiscum immolatitio modo ad intercedendum pro nobis. Nam quemadmodum continua intercessio Christi pro nobis in cœlo, non derogat vnicę intercessioni mortis Christi: ita nō, imo mul tò minus eidem derogat, perseuerantia Christi immolatitio modo, ad intercedendum pro nobis, vt participes simus remissionis peccatorū in ara crucis facta quādo ista intercessio fit per mysteriū sub specie panis & vini: illa autem in cęlo sit per Chri stum in propria specie, in qua crucifixus est. Si enim derogationi loc⁹ esset, magis derogaret unicæ mor tis intercessioni, vt post mortis intercessionem intercedat Christus sub specie propria, quàm sub spe cie aliena: illud nāque intercedere præ se fert quasi E
supplementū intercedēdi: hoc autem præ se fert ce remoniale intercedēdi modi, nobis valde cōlonū.

Ad tertium dicitur, ꝙ cum grano salis intelligē dum est peccata esse nobis remissa per Christi mor tem, videlicet per Christi mortem applicatam no bis p instituta a Christo sacramenta, in hoc.n. Chri stiani omnes conueninus. Inter sacramenta aūt a Christo instituta supputatur & est sacramētum Eu charistię, institutum ab ipso Christo immolatitio modo, ut declaratum est ex uerbis Christi & Pau li. Et ideo si qui inter Christianos sunt egentes post Baptisma remissione peccatorum, Eucharistiæ ho stia prodesse potest illis ad remissionem peccatorū applicando efficaciam mortis Christi ad illos. non egentibus autem remissione peccatorum, prodest ad vegetationem animę quemadmodum cibus & potus corporeus uegetat corpus, sacramentum.n. eucharistiæ quamuis immolatitio modo institutū sit etiam pro expiatione peccatorum facta per cru cē Christi applicanda colentib. non tamen est insti tutum pp hoc duntaxat, sed p aliis animę bonis.

Cum oīb. igitur scriptis in epistola ad Hebræos stat sacrificium Missæ, ꝙ ecclesia catholica edocta a Christo & Apostolis celebrat. Et hæc sint dicta ex tensione ibidem dictorum admissa ad Eucharistiæ hostiā: noui enim, quòd iuxta genuinum sensum, de sacrificiis cruentis tractat Author illius Epistolę monstrans excellentiam cruenti sacrificii oblati a Christo condendo nouum testamentum relatiue ad sacrificia omnia ueteris Testamenti. Visum siqdem est expedire claritati ueritatis Catholicæ, admittere huiusmodi extensionem, ut nulla ex parte hæsitandi locus relinquatur, ad Dei gloriā. Romæ, die tertio Maii, M D XXXI.

Tractatus de sacrificio Missæ, editi per Reuerendissimum Dominum, Dominum Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xysti, finis.

TRACTATVS DECIMVS

De fide & operibus aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in duodecim capita diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Positio Lutheranorum de fide.*
2 *Primus in præcitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.*
3 *Secundus in præcitatis error, quòd dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.*
4 *Tertius in præcitatis error, quod ante charitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.*
5 *Positio Lutheranorum de Operibus.*
6 *Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.*
7 *Humana opera esse meritoria alicuius a Deo.*
8 *Opera uiuorum Christi membrorum esse meritoria uitæ æternæ.*
9 *Modus, quo opera nostra meritoria sunt uitæ æternæ.*
10 *Valor operum existentium in peccato mortali.*
11 *Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.*
12 *Responsio ad obiectiones quarto capite scriptas.*

PRæceptis beatitudinis tuæ, Clemens septime Pontifex Maxime, etsi semp parere fas est, nunc tamen etiam iucūdum mihi est, uenena siquidē Lutherana de fide & ope rib. diffundi et in corda fidelium timens, cupiebā ut iretur obuiam, & non nisi paulo ante beatitudinis tuę mandatū cogitaueram animum ad scribē dum,

dum, tractatum hunc appellere. Suauissima itaq; hæc obedientia venit, vtinam & Christi fidelibus fructuosa, & tuæ beatitudini (cui etiam censura libelli huius incumbit) gratia.

CAPVT I.

Positio Lutheranorum de fide.

MAgnificantes Luthærani Euangelicam doctrinam de æterna salute hominum per fidē Mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu, docent homines consequi remissionem peccatorum per fidem in Iesum, extendendo nomen fidei ad credulitatem, qua peccator accedens ad sacramētum credit se iustificari ex diuina misericordia, intercedente Iesu Christo. Et vsq; adeò magnipendunt hanc crudelitatem, vt dicant eam assequi remissionem peccatorum ex diuina promissione. Aiunt enim ꝙ nisi homo habeat huiusmodi firmam credulitatē diuini Verbi, iniuriam facit diuino Verbo, minus credendo diuinæ promissioni: si aūt firmiter credit se iustificari, suscipiēdo sacramentum, verè iustificatur, alioquin non esset vera & efficax diuina promissio.

Nonnulli quoque Luthèrani vsque adeò extollunt huiusmodi fidem, vt eā assequi remissionem peccatorū antequā peccator habeat charitatē, doceant, ea ratione quia fides iustificans distinguitur contra legem longo sermone à Paulo Apostolo, charitas autem comprehenditur sub lege, quoniā diligere Deum ex toto corde, &c. est primū & maximum mandatum in lege, vt Dominus in Euangelio dicit Matth. 22. Hæc sunt in quibus consistit neruus doctrinæ Lutheranæ de fide.

CAPVT II.

Primum in prærecitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.

FIdei nomen aliud significat cum de illa sacræ literæ tradūt, quod iustificat homines, & aliud significat crædulitatem qua homo credit se iustificari per Christum & sacramenta, nam fides iustificans est quæ significat id quod per eius diffinitionem manifestatur ad Hebr. 11. dicēdo quod fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium: sic enim sumpta est vna trium virtutum Theologalium, dicente Paulo. Nunc autem manent fides, spes, & charitas. Et fides in hac significatione sumpta est, quæ est donum Dei, vt dicitur ad Eph. 2. per quā saluamur, & sine qua impossibile est placere Deo, & est qua credimus omnes articulos fidei & quæcunque sunt de necessitate salutis credenda.

Fides aūt significans credulitatem, est quam iste homo credit se iustificari, hic nūc suscipiēdo hoc sacramentum ex merito Christi, multum distat à fide primo modo sumpta. Quod declaratur, tū ex parte rei creditæ, quoniam fidei nō pōt subesse falsum, credulitas aurem ista pōt falli. Et ratio est, qa credulitas ista est de singulari effectu hic, nunc, & in hoc proueniens partim ex fide necessaria ad salutem, & partim ex humana coniectura: pro quanto enim est de merito Christi & sacramenti, imperatur à fide, pro quanto aūt est de effectu hic nūc in seipso ex humana prouenit coniectura. Nā sub fide Chtistiana clauditur, quod quilibet confidens in merito Christi & rite intus & extra suscipiēs sacramentum iustificatur ex diuina gratia, sed non extenditur Christiana fides ad credendum, quod ego nunc sim intus & extra suscipiens rite sacramentum, quemadmodum ex Christiana fide teneor credere in hostia rite consecrata esse verum F Christi corpus, sed Christiana fides non se extēdit ad credendum, quod in hac hostia ab isto nunc in hoc altari celebrāte est corpus Christi: qm̄ hoc potest aliunde esse falsum. Tum quia fides omnium Christianorum est vna, iuxta illud ad Eph. 4. Vnus Dominus, vna fides, perspicuum est aūt quod sub fide quæ est in me, non continetur credere quod ille suscipiens sacramentum nunc hic iustificetur, aut quod in illa hostia est corpus Christi, ergo sub nullius fide credere hūc singularem effectum huius sacramenti in hoc nomine comprehenditur. Ex vnitate ergo fidei apparet secūdo diuersitas dictæ credulitatis à fide. Et propterea primus in hac re Lutheranorū error est, quod ea quæ attribuuntur in sacra Scriptura fidei, attribuunt huic credulitati: semper em̄ cū hanc docent credulitatem textus sacræ Scripturæ citant, tractantes de fide, puta, iustificati ex fide, pacem habemus ad Deū, & fide purificans corda eorū, & infinitos similes textus.

G

CAPVT III.

Secundum in prærecitatis error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.

QVod autem dicunt, ꝙ huiusmodi credulitas assequitur remissionē peccatorum, pōt & bene & male dici & intelligi. Nam si dicatur & intelligatur, ꝙ hæc credulitas formata fide & charitate assequitur veniam peccatorum, verum est: si autem secluditur charitatis formatio, falsum est, quoniam, vt August. dicit 15. de Trinit. cap. 18. nullum est isto Dei dono excellentius, solū est quod diuidit inter filios regni æterni & filios perditionis æternæ.

H

Et scio, ꝙ hæc credulitas communis est omnibus deuote accedentibus ad sacramenta, nā qlibet deuote accedēs ad quodcūq; sacramētū credit suscipiēdo illud se iustificari ex merito passionis & mortis Xpi, alioquin nō accederet. Sed nō est par in omnibus ista credulitas: vnus enim magis credit se iustificari, quam alter, & regulariter cū hæsitatione de oppolito inest deuotis mentibus ista credulitas, quia nulla Scripturæ authoritate, nullo Ecclesiæ documento docemur, oportere nos huiusmodi credulitatem habere absque hæsitatione aliqua. Ratio autem hæsitandi est, quia cōiter nullus scit, an ex parte sui impedimētum aliquod inueniatur suscipiendi donum remissionis peccatorū, nullus regulariter scit an ipse desit gratiæ Dei: & propterea sic hæsitans, nullam iniuriā infert diuinæ promissioni, qm̄ nō hæsitat ex parte Dei, nō hæsitat ex parte meriti Christi, non hæsitat ex parte sacramenti, sed hæsitat ex parte sui: scriptum est enim, delicta quis intelligit? Testatur quoque hāc communem hæsitationem de effectu singulari diuinæ misericordiæ (hoc est remissionis peccatorū istius viri nunc deuote conuersi ad Deum) Ioel Propheta. cap. 2. nam de ijs qui conuertendi erant ad Deū ex toto corde, in ieiunio, fletu, & planctu, citata diuinæ misericordiæ excellentia super peccata, subiungit, Quis scit si conuertat Deus & ignoscat? Neminem ergo eorum, qui conuertebantur, certum esse, sed quemlibet sub hæsitatione esse, an ignosceret Deus illi, manifestat.

I

K

Et confirmatur, quia credulitatis hæsitatio non rōnabiliter tollitur nisi aliqua ex triū causarum, vi delicet vel diuina reuelatione. quæ in ꝓposito nō habet locum, quia quamuis Deus reuelauerit, ꝙ omnes, qui rite intus & extra confidunt se cōsequi remissionem peccatorū per meritum Christi, consequuntur illam, nō tū reuelauit, ꝙ iste nunc rite con-

conuertitur intus & extra: hic enim effectus particularis non comprehenditur sub reuelatione, cui innititur fides Christiana. Vel ex sufficientia testimoniorū conuincētium ad aliquod singulare credendū, sicut sufficientia testimonia cōuincūt eū, qui nunquam egressus esse è Roma, ad credendū, ꝙ inueniatur in ſu la Calicut, seu Taprobane, clarū est. n. in credulitate, quia iste credit se iustificari nō intēruenire testimonia cōuincentia intellectū ad credendū hunc effectū nunc in seipso. Vel ex qualitate testiū, puta quia sunt oī exceptioni maiores, iuxta quod dixit Apostolus ad Romanos octauo, ꝙ Spiritus sanctus cōtestatur spiritui nr̄o ꝙ sumus filij Dei, Nā hæc cōtestatio ꝓsuponit remissionem peccatorū factā, quia ꝓsuponit illū, de quo testantur esse filiū Dei, vt clare ipsa litera sonat: credulitas aūt ista, quā Lutherani ponunt, nō præsuppon̄it remissionē peccatorū in illo, sed apprehendit illā, vt p̄cedens apprehendit quod sequitur. Voluntariū igitur dogma est, dicere ꝙ huiusmodi credulitas in verbo Christi, in merito passionis eius, &c. operet infallibiliter remissionē peccatorū. Et ideo à Leone 10. inter dānatos Lutherani articulos annumerati sunt articuli dicentes, Peccata non sunt vlli remissa, nisi remittēte sacerdote, credat sibi remitti, imò peccatū maneret, nisi remissum crederet, nō eī sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet ēt credere esse remissū, Nullo modo cōfidas absolui ꝓp tuam contritionem, sed ꝓp verbum Christi, Quodcunque solueris, &c. hic inquam cōfide si sacerdotis obtinueris absolutionē, & credere fortiter te absolutum, & absolutus vere eris, quicquid sit de contritione, si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed ioco absolueret: si tamen credat se absolutum, verissimè est absolutus.

CAPVT IIII.

Tertius in prærecitatis error, quòd ante charitatis aduentum remittentur peccata pœnitentibus.

INtolerabilius aūt est dimitti peccata ante charitatem infusam illi, cui dimittuntur peccata: qđ sic clarissimè conuincitur. Impossibile est ex inimico reddi amicum sine amicitia, cum amicus sine amicitia nec intelligibilis sit, quemadmodum nec albus sine albedine intelligibilis est. Sed cū homo ex iniusto fit iustus per Christū, fit ex inimico Dei amicus Dei, dicente Apostolo Ad Ro. 5. Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius: recōciliatio enim amicum reddit reconciliatū. Ergo peccatorē iustificari sine amica Dei, nec est possibile, nec intelligibile: charitas aūt est ipsa amicitia inter hominē, & Deū: est enim amor amicitiæ hominis ad Deum, & econtra, iuxta illud, Deus charitas est: & qui manet in charitate; in Deo manet, & Deus in illo: & ibidem (. s. primę Ioannis 4.) Diligimus Deū, quia ipse prior dilexit nos. In mutuo enim amore cōsistit amicitia: ergo per charitatem formaliter fit remissio peccatorū. Ita ꝙ vna atque eadem res est, quæ vocatur iustitia fidei, & charitas: sed iustia fidei vocatur, quatenus ea homo est, iustus apud Deum, ꝑm rōnes diuinarum rerum atque actionū, quas credimus, appetitu sensibili debite subdito voluntati, & voluntate rectæ rōni & recta rōne Deo secundum rōnes eorum, quæ de eo, ac cœlesti patria fide tenemus. Nominatur verò charitas, quatenus est amor amicitię ad Deum, communicātem nobis ciuitatem cœlestis patriæ iuxta illud ad Phil. 3. Nostra aūt politia in cœlis est: & ad Eph. 2. Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues Sanctorum, & domestici Dei. & Cantic. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi.

Et hæc sola ratio, quia conuinc̄it intellectū, sufficit, fulta nihilominus authoritate Christi, Petri, Ioānis & Pauli est: isti enim oēs attribuunt remissionem peccatorū fidei, & charitati simul. Et Xp̄s quidē in Luc. 7. peccatrici dixit, Fides tua te saluā fecit: & de eadē dixit, Dimittuntur ei peccata multa: qm̄ dilexit multū. In quibus verbis dilectionē esse proximam causam remissionis peccatorū testatur coniunctio, quoniam, dum dr̄, Quoniam dilexit: fides. n. inchoatiue, charitas autem completiue est causa remissionis peccatorum. Petrus Apostolus Actuum decimo ait, Huic omnes Prophetę testimonium perhibent remissionē peccatorum accipere omnes, qui credunt in noīe eius: & in primæ suæ Epistolæ capitulo quarto ait, Charitas operit multitudinē peccatorum. Ioannes similiter Apostolus in prima sua Epistola capitulo quinto ait, Omnis qui credit, ꝙ Iesus est Christus, ex Deo natus est, & in capitulo tertio dicit, Nos scimus, ꝙ translati sumus de morte ad vitam, qm̄ diligimus fratres: qui nō diligit, manet in morte. Nec obstat si dicatur, quod ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi, qm̄ perspicuum est vnam atque eandem esse charitatem, qua diligimus Deum ꝓp seipsum, & proximum ꝓp Deum, vt habetur primæ Ioan. 4. & de tali duntaxat fratrum dilectione verificatur translatio de morte ad vitam.

Paulus demum Apostolus ad Ro 5. ait. Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum. Et 1. ad Cor. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem non habuero, nihil sum; in esse spirituali, quo constituimur filij Dei. Et ad Galatas quinto, Christo Iesu neq; circuncisio aliquid valet, neq; præputium, sed fides, quæ per dilectionē operatur. Vbi clare non fidei qualicunque, sed per dilectionem operāti attribuit valere in Xp̄o. Perspicuū est igitur, verissimam esse communem ecclesiæ doctrinam, ꝙ nō per fidem informem, sed per fidem formatam charitate fit remissio peccatorum. Ita ꝙ authoritates authenticæ sonantes, iustificari nos per fidem, intelligūtur ad litc̄ā de fide formata, amicitia diuina, q̄ vocamus charitatē.

Ad obiectionem autē in oppositū (ex eo ꝙ fides distinguitur contra legē, & dilectio cōprehenditur sub lege) rn̄detur ꝙ Legis nomen aliter sumitur à Christo, cum dr̄, ꝙ hoc est primum & maximum mandatum in Lege: & aliter sumitur, cū fides distinguitur ab Apostolo contra legem. Nā Christus vtitur Legis nomine, vt comprehendit oīa mandata diuina, scripta in libris Moysi. Apostolus aūt vtit̄ Legis noīe arctius, vt distiñguitur in præcepta moralia, cerimonialia, & iudicialia.

Nec ego fingo hanc dilectionem, sed ex Scriptura ipsa sacra sic habeo, vt ēt aduersarios oporteat eis assentire. Quòd enim Christus vtatur sic large Legis nomine, ex eo conuincitur, ꝙ in eodem tex. Deut. 6. vnde citatur præceptum de dilectione Dei, immediate ante ponitur præceptum fidei, dicēdo, Audi Israel, Iehouah Eloenoster, Iehouah vnus: sub eodē ergo cōtextu legis ponūtur, præceptum fidei, vt credatur Deus vnus dūtaxat, & præceptū dilectionis eiusdem Dei, vt intelligamus, ꝙ nō magis sub lege claudit̄ præceptū charitatis, q̄ p̄ceptū fidei, loquēdo de lege largo vocabulo: vt hinc etiā clare pateat, ꝙ quemadmodū fides distinguit̄ contra legem ad Apostolo, charitas quoque pariter distingui cointelligitur cōtra eandē legē. Loqui aūt

Aposto-

Apostolum de lege, seclusis ijs q̃ sunt fidei & charitatis, patet ex eo q̃ appellat eã legẽ factorũ, & dicit eam seruari naturaliter ab Ethnicis: ait enim ad Rom. 2. Gentes quæ legẽ non habent, naturaliter ea q̃ legis sunt, faciunt: certũ est enim, q̃ nõ faciũt naturaliter ea quæ charitatis sunt. Aequiuoce igit̃ vtitur obiectio hæc legis nomine, & propterea nihil valet: dilectio enim dei clauditur sub lege factorum, contra quam distinguitur fides, sed sub eadẽ lege, sub qua clauditur fides vt patet Deuter. 6. vbi simul dãtur præcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autem à Lutheranis obiecta, patet ex dictis responsio. Et hæc de fide sufficiant.

CAPVT V.

Positio Lutheranorum de operibus.

DOcent Lutherani opera nr̃a non esse meritoria gr̃æ, nec vitæ æternæ, nec esse satisfactoria pro peccatis, eo q̃ sufficiẽtissimè Xp̃s meruit nobis gr̃am remissionis peccatorũ, & vitã æternã, & sufficientissimè satisfecit pro oĩbus: & proinde nefas esse attribuere operibus nr̃is esse meritoria gratiæ (seu remissionis peccatorũ) aut vitæ æternæ, & esse satisfactoria pro peccatis nostris. Nã hoc redundat in opprobriũ Christi, q̃uquidẽ qd̃ est propriũ Xp̃i attribuere nobis blasphemia est: q̃ detraheret merito ac satisfactioni Xp̃i, vt pote insufficiẽtibus, si opus eẽt meritis & satisfactionib⁹ nr̃is.

Fulciuntur aũt hæc multis sacræ Scripturæ authoritatibus, Et in primis, q̃ nõ mereamur per nostra opera remissionẽ peccatorũ, probatur ex eo, q̃ Paulus ad Ro. & ad Gal. pbat nos, iustificari nõ ex operib⁹, sed ex fide, iuxta illud Abacuc. 2. Iustus ex fide vũit: & ad Titum scribit, Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit: & ad Ephes. 2. Gratia saluati estis per fidem, idque non ex vobis, Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur.

Quòd verò per opera nõ mereamur vitam æternam, sed per Dei donũ, scribitur ad Ro. 6. Stipendia peccati mors, donum aũt Dei, vita æterna. Ad idem quoq; & ad probandum simul, q̃ opera nostra, quantumcunque iusti simus non sint satisfactoria p⁹ peccatis, affertur illud Luc. 17. Cũ feceritis oĩa quæ p̃cepero vobis, dicite quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Si enim faciẽtes omnia præcepta Christi sunt serui inutiles, ergo non merentur mercedem: ergo multo magis q̃ nõ seruauerunt omnia præcepta, sed egent satisfactione pro peccatis, sunt inutiles ad satisfaciendum.

Authoritates autem, quibus manifestatur sufficientia meriti, & satisfactionis Christi pro nobis, omittendas duxi: quia de hoc nulla est quæstio.

Docent igitur Lutherani opera bona esse faciẽda, quia sunt præcepta à Deo: quia sunt fructus fidei iustificantis, & non vt sint meritoria q̃ eternę vitę, aut satisfactoria pro peccatis.

CAPVT VI.

Quid quomodo intelligatur meritum in proposito.

ANtequam declaretur, opera nostra eẽ, vel nõ esse meritoria, prælibandũ est summarie qd Meritum significet, & qualiter à Theologis intelligatur in operibus nostris in proposito. Meritum appellatur voluntarium opus siue internum, siue externum, cui iure debetur merces, seu præmium, dicente Apostolo ad Ro. 4. Ei qui operatur merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Et propterea ad meritum concurrunt quatuor, videlicet persona quę mereť, & operatio volũtaria quę est ipsum meritum, & merces debita merito, & persona reddẽs mercedẽ: frustra enim quis mereretur, nisi mereret ab aliqua persona reddẽdam sibi mercedẽ. Et q̃m de nostro merito apud Deũ est qõ oportet declarare qũo verificatur, homines mereri à Deo mercedẽ suĩ operis, difficile eñ apparet, q̃ operi nostro iure reddatur merces à Deo, quoniam inter nos & Deũ nõ est ius simpliciter & absolute, iuxta illud, Non intres in iudiciũ cum seruo tuo Domine, sed est ius s̃m quid, multo minus quàm ius filij ad patrem, & serui ad dominum, quanto minores sumus nos relati ad Deũ, homine seruo relato ad hominẽ dominum eius, & filio relato ad carnalem patrem, qui genuit eum. Et propterea si pro quia, vt scribitur in 5. Ethic. inter seruum & dominum inter patrẽ, & filium nõ est ius simpliciter & absolute, sed ius secundum quid, multo minus est ius inter nos & Deũ. Ex hoc nanque, q̃ quicquid est seruus est domini sui & filius nõ potest æquialens reddere patri, negatur inter dominum & seruum inter patrẽ & filium ius simpliciter & absolute. Multo autem magis quicquid est homo, est Dei, & multo minus potest homo Deo reddere æquialens. Nõ potest igitur homo mereri aliqd à Deo sic q̃ iure debeatur homini, nisi iure tam attenuato, vt sit lõge minus quam ius domini ad seruum & filij ad patrẽ. Nec hoc tam attenuatum ius inuenitur inter hominem & Deum absolute (q̃m absolute loquendo minus bona operatio voluntaria hominis debetur Deo, & quãto potioribus & pluribus bonis operibus internis, vel externis pollet hõ, tanto plus Deo debet, quia ipse Deus operat̃ in nobjs & velle & perficere & oĩa opera nostra) sed hoc attentum ius est inter hominẽ & Deũ ex diuina ordinatione, quia Deus ordinauit opa nostra ad hoc vt sint meritoria a Deo. Quod probatur ex eo, q̃ quãdo homò meretur aliquid a Deo, Deus nõ fit nec est debitor homini, sed sibijpsi Deo, si eñ hoc attenuatũ ius esset inter hominẽ absolute, & Deum, Deus deberet hõi mercedẽ quam meruit, sed perspicuum est Deum nulli debere dicente Paulo ad Ro. 12. quis ante dedit illi, & retribuet̃ ei? Sibi ergo ipsi duntaxat Deus debet, vt adimpleat voluntatẽ suã qua cõtulit humano operi esse meritoriũ reddendo hõi mercedem operis. Et hæc sunt vera & indubitata simpliciter & absolute loquẽdo, secus aũt est præsuppositа conuentione facta inter Deũ & hominem de aliquo: nam quemadmodũ inter homines si Dñs pactum aliquod cum seruo suo facit, nascitur inde ius inter seruum & dñm: ita si Deus dignatur pactum facere cũ hõie, nascitur ius inter hominem & Deum quo ad illud de quo pactum est. Sæpe enim legimus in ueteri Testamento, Deũ dignatum esse paciscí cum hõibus. Genesis enim 9. scribitur pactum Dei de nõ futuro amplius vniuersali diluuio. & Genesis 15. fœdus iniit Deus cum Abrahã de terra Chanaan danda semini eius, & Gen. 17. fœdus circũcisionis scribitur, & Exod. 24. Moyses dicit, Hic est sanguis fœderis, &c. Hier. quoq; 31. de fœdere nouę legis ac veteris Dº manifeste loquit. In nouo aũt Testamento Saluator noster manifestat Deum sub specie patrisfamilias conducentis operarios ad vineã cõuenisse cũ operarijs de mercede diurna, vt patet Matth. 20. cõuentione ingt, facta de denario diurno, misit illos in vineã, & rursus, Nonne pacto cõuenisti mecũ? Ex his enim manifestum sit, q̃ rõ meriti etiam iure põt inuenirí in operibus nostris relatis ad primum, de quo conuentio facta est cum Deo.

Verun-

Veruntamen scito quòd quantuncumq; interuenier punctum de præmio inter Deum & hominem: nunquã tũ Deus fit aut est debitor nobis, sed fit & est debitor sibiipsi. ita ꝙ præsuppositа cõuentione debetur quidem operibus nostris p̃miũ de quo conuentio facta est: sed Deus nõ propterea fit illius præmij debitor nobis, sed voluntati suæ prior qua dignatus est pacisci nobiscũ: & ppea verissime profitemur, ꝙ Deꝰ nulli debet nisi ipsi. Duplex itaq; rõ meriti põt inueniri in operibus nostris relatiue ad Deũ (vel fm ius attentatũ, vel secundũ fœderis) & nunquã Deus debet nobis. Et hæc sint præliba ta, vt intelligant omnes voces proprias, cũ loquuntur de meritis nostris apud Deum.

A

B

CAPVT VII.

Humana opera esse meritoria alicuius à Deo:

Reuelauit nobis Deus in sacris literis humana opera mereri apud Deum aliquid. Et ne occupemur in exponẽdis singulis sacræ scripturæ locis de hoc scito, ꝙ vbicunq; promittit Deus homini meredem ibidem cointelligitur meritũ: eo qđ merces & meritũ, correlatiua sunt, meritum enim est mercedis meritum, & merces est meriti merces, & propterea absque alia declaratione cum leges in sacra Scriptura Deum promittere mercedẽ homini, cointellige meritum hominis respectu illius mercedis à Deo reddendæ. Perspicuũ est autẽ in vtroque testamento promittere Deum mercedem homini. nam Gen. 5. dicit Deus ad Abrahã, Ero merces tua multa valde. & Isa. 40. dicitur, Ecce Dominus veniet, ecce merces, eius cũ eo. & Ezec. 29 scribitur. Filij hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitũ suũ seruitute magna aduersus Tyrũ: & merces nõ est reddita ei, &c. & subiungit Deus, & erit merces exercitui eius terra Aegypto. Matth. quoq; 20. dicit Deus, Voca operarios & redde illis mercedem Apoc. quoq; 22. dicit Deus, Ecce, venio citò. & merces mea mecum est, vt reddam vnicuique secundum opera illius. Ex his enim clare patet nõ solum opera Sanctorum esse meritoria alicuius boni a Deo, sed etiam operainiquorum, imo & Ethnicorũ, rex enim Babylonis & exercitus eius Ethnici erãt, nec ex intẽtione seruiendi Deo obsederant Tyrũ, & tũ testatur Deus meruisse mercedẽ, & decernere, quod Aegyptum dabit illis in mercedem, vt intelligamus tam benignã esse bonitatem diuinã, vt etiam ordinando humana bella in suum plius Dei seruitutem, gaudeat se conferre actionibus quãuis iniquis, ꝙ sint meritoriæ ab ipso Deo alicuius boni. Hinc em̃ documentum magnum habemus, quòd multo propensior est Deus ad conferendum bonis actionibus hominum, quòd sint meritoriæ alicuius mercedis a Deo.

C

D

CAPVT VIII.

Opera viuorum, Christi membrorum esse meritoria vitæ ęternę.

Concedunt multi humana opera esse meritoria apud Deum aliquorum bonorũ, sed non vitæ æternæ. & propterea monstrandum supereſt in specie, quod opera viuorũ Christi mẽbrorũ sũt meritoria æternæ vitæ. Saluator noster Matth. 5. Gaudete, inquit, & exultate, qa merces vestra multa est in cœlis. perspicuum est enim, ꝙ in mercede cœlesti eorum, qui patiuntur propter Christum, primum tenet locum beatitudo, quæ vocatur vita æterna. Matth. quoque 20. describẽdo mercedem datã operarijs dicit̃, ꝙ acceperunt denariũ, perspicuum est autem quòd communis merces omnibus operarijs in vinea Domini, est vita æterna. Paulus quoq; 2. ad Tim. 4. scribit. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ quam reddet mihi. Dominus iustus iudex perspicuũ est enim, ꝙ corona Pauli per se primò claudit beatitudinem: & nisi merces esset debita præmissis operibus, nequaquã verificaretur, ꝙ quatenus iudex Dominus reddet illi coronam: manifestè n. vitam æternam sibi iure deberi propter relata opera docet. Idem quoque manifestat Dominus Matth. 25. describendo ꝙ cum iudicabit mundum, propter opera misericordiæ dabit vitam æteruam. Esuriui enim & dedistis mihi manducare, &c. cõcluditur enim. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti verò in vitam æternam. Quod enim à iudice datur ex diuersitate operum secundum quòd opera merentur, datur: alioquin afferret nõ causam pro causa. Ex his. n. manifestum est nonnullorum hominũ opera meritoria esse æternæ uitæ secundum sacras Scripturas. Et quod plus est, ex Matth. 20. habetur, operarios mereri illam ex conuentione. nam Origenes, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, & Chrisostomus denarium omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

E

CAPVT IX.

Modus quo opera nostra meritoria sunt æterna vitæ.

Tradũt Theologi opera nostra esse meritoria æternæ vitæ, eo ꝙ à charitate, à gratia gratum faciente, à spiritu sancto habitante in nobis procedunt, & docent ꝙ quamuis opera humana na, quatenus procedunt ex libero arbitrio, non sint meritoria æternæ uitæ (nisi ex quadam cõgruitate, qua congruit homini rectè utenti libero arbitrio in iis quæ Dei sunt, Deum largiri secundum affluentiã suæ gratiæ) quatenus tamẽ sunt à Spiritu sancto habitante in homine per gratiam & charitatem, sunt meritoria æternæ uitæ. Tum quia gratia, seu charitas est tanquam semen Dei. 1. Io. 3. cuius uis se extẽdit ad producendum fructum: ita ꝙ quemadmodũ actioni seminis debetur naturali iure fructus, ita diuinæ gratiæ in anima, actionibus debetur fructus æternæ uitæ. Tum quia diuina gratia ut dominus dicit Ioan. 4. fit in homine habente illam foris aquæ salientis in uitam æternam, vbi clare patet efficacia gratię in nobis ad ascendendum in uitam æternam. Et dicendo ꝙ gratia data, fit in hoĩe fons aquæ ascendentis in uitam æternam docet, ꝙ mediãte operatione ascẽdit in uitã æternã nam qđ fit in me post acceptam gratiam me cooperante fit. Tum præcipuè, quia uis Spiritus sancti habitantis in homine non est impar ad acquirendam æternã uitam & ad efficiendum quòd operibus eius in nobis debeatur æterna uita.

Clarior autẽ ac persuasibilior modus huiusmodi meriti est aperiendo, ꝙ meritũ uitę æternæ non tã actio nostra, quam actio Christi capitis in nobis & per nos: supponẽdum est enim cum Apostolo ad Ro. 12. ad Eph. 4. & ad Col. 2. homines in gratia cõstitutos, esse Christi capitis mẽbra uiua. Ita ꝙ Christus caput cũ hominibus uiuis eius membris non est ficut unum corpus politicum (quale est corpus ciuium Reip. bene gubernatæ) sed constituit unum corpus, quemadmodum est unum corpus naturale, quia Christus caput Spiritu suo uiuificat membra sua, & per iuncturas, annexus spirituales unit membra corporis, ut clarè patet ex uerbis Pauli. Huic autem præsuppositо adiunge, ꝙ ẽt S. Scriptura tradit, uidelicet & passiones & actiones

nes viuorum Christi membrorum esse passiones & actiones Christi capitis. Et de passionibus quidē testatur ipse Christus act. 6. Saule, Saule, quid me persequeris, cum tamen ille persequeretur mēbra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad memoriā Galatarum, q̄ Christus crucifixus fuit in eis, procul dubio in cruciatibus eorū pro Christo perpessis. De actionib. verò testatur Paulus, scribens Corinthijs in 13. c. 2. cūdæ Epistolæ. An experimentū quæritis eius, qui in me loquitur Christus, & vniuersaliter dicit ad Gal. 2. Viuo ego iā nō ego, viuit autem in me Christus: ieiuno ego, iā non ego, ieiunat aūt in me Christus. Ex quibus habetur, q̄ verissimè dicere possum, mereor ego, iā nō ego, meretur autē in me Christus: ieiuno ego, iam nō ego, ieiunat aūt in me Christus & sic de alijs operationib. volūtarijs, quas Christi mēbra vera exercēt propter Deū. Et isto modo meritū æternæ vitæ tam attribuitur operibus nostris quam operibus Christi capitis in nobis, & per nos. Ita q̄ hinc discernitur inter meritū ęternę vitę, q̄ in infantibus baptizatis debet ęterna vita merito duntaxat Christi, illo, quod meruit Christus in hac vita mortali degens, patiēs, & moriens: adultis autē proficientibus in gratia debetur ęterna vita dupliciter: primò ex iure meriti Christi quod in propria persona meruit: postea ex iure meriti Christi, quod Christus caput in adulto, & per adultū imperando meretur. Conuenit autē diuinę liberalitati, vt vtroq; modo cōmunicet meritum æternę vitæ adultis Dei filijs: nā vt dicitur ad Ro. 8. prædiffiniuit eos conformes imagini filij sui. Conformiores autem sunt Christo habentes meritum vitæ ęternę vtroq; modo, quàm primo tantum: nā ipsi Christo duplici iure debita fuit sua gloria, primò iuræ gratiæ vnionis personalis, qua Verbum caro factū est, & hoc ius cōuenit Christo sine eius merito. Deinde eadē gloria debita fuit Christo per meritū obediētiæ eius vsq; ad mortē, dicēte Paulo ad Philip. 2. Factus obediēs vsq; ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illū, &c. Xp̄o igit̄ duplici iure habenti gloriā, cōformiores reddimus duplici quoq; iure acqrētes, & non vitam ęternam, videlicet & sine nostro merito per Christi in propria persona meritum, & cum nostro merito per Christi capitis in nobis, & per nos meritum. Et quemadmodū ad Christi excellentiam pertinet, quod etiā proprio merito acquisierit immortalem corporis vitā, & gloriā sui nominis, &c. ita ad dignitatē mēbri Christi pertinet, vt cooperetur capiti suo ad acquirendam æternam vitam. Omnium enim diuinissimū est, inquit Dion. cap. 3. cæle. Hierarch. Dei cooperatorem fieri. Et hinc quoq; habes non esse superfluum nostrū mereri vitam æternam, quoniā est reddere vitā æternam esse nobis debitam alio modo, seu altero iure, quemadmodum Christus meruit suā exaltatiōnē, reddendo sibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in oppositum postea respondebitur.

F G H I K

CAPVT X.

Valor operum existentium in peccato mortali.

QVamuis cōueniamus in hoc, q̄ opera existētium in peccato mortali non sunt meritoria æternæ vitæ, nec sunt meritoria remissionis peccatorum, multum tamen esse vtilia homini subiecto peccato mortali, bona opera eorum ad remissionē peccatorum consequendam sacra tradit Scriptura: nam etsi non habent vim meritoriam remissionis peccatorum, habent tamen vim impetrandi remissionem peccatorum. ita quod per modum suppli-

cationis multum valent ad consequendum remissionem peccatorum à diuina largitate. Et quidem q̄ oratio multum vtilis sit ad remissionem peccatorum consequendam, ttstatur Saluator, Luc. 18. in ducens Publicanum orantem, Deus propitius esto mihi peccatori: sic enim consequutus est veniam. De ieiunio vero testatur Ioel in persona Dei, Conuertimini, inquit, ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu, & planctu: ibi enim subiungitur, Quis sit si cōuertatur Dominus, & ignoscat. De eleemosyna quoque testatur Daniel capitulo quarto, consulens Nabuchodonosor regi, Peccata tua elemosynis redime; & ad Hebræos decimotertio scribitur, Beneficētię, & cōionis ne obliuiscamini, talib. enim hostijs cōciliat̄ Deus. Et idē est iudiciū de peregrinatiōib. afflictionib. p̄tinētijs. & id gen⁹ reliqs.

Supra hanc autem vim simplicem, tradit sacra Scriptura maiorem quandam vim impetrandi in obseruatione uniuersorum mādatorū Dei. Ezec. enim 18. docemur, quòd cōuersio impij ad faciēda mandata Legis terminatur ad remissionem peccatorum dū dr̄, Et dixistis, non est æqua via Domini, audite ergo domus Israel, nunquid via mea nō est æqua? Nonne viæ vestrę nō sunt æquę? cū enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniqtatē, morietur in ea iniquitate quam operatus est: & cū auerterit se impius impietate sua, quā operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam: ipse animam suam viuificabit: considerans enim & auertens se ab hominibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita viuet, & non morietur. Quę verba testatur, quod in hoc consistit viarum Dei æquitas, vt sicut iusti auersio à iustitia ad opera iniqua terminatur ad mortem animę, ita impij conuersio ad opera bona terminatur ad animę vitam: reuelatur enim Prophetę, quòd tam accepta est Deo conuersio peccatoris quo ad opera (hoc est, ab operib⁹ malis ad opera bona propter Deum) vt Deus non recordetur omnium iniquitatum prę̄teritarum quod est dare remissionem peccatorum, & vitam gratię.

Ampliorem quoq; impetrandi vim huiusmodi operibus hominum subiectorū peccatis reuelauit Deus Isaiæ. c. 2. Lauamini, mundi estote, auferte malū cogitationū vestrarū ab oculis meis, quiescite agere peruersè, discite benefacere, quærite iudiciū, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduā, & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra vt coccinū, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra tanquam vermiculus, velut lana alba erunt. Ex quibus discimus, tantam esse Dei largitatem, vt à sordibus conuersis ad iustitiæ, & misericordiæ opera seipsum obtulerit arguendum Deus, si non remittat peccata prætęrita.

Ex diuinis ergo reuelationibus habemus bona, quòd impiorū opera non solū sunt vtilia ad remissionem peccatorū, sed q̄ cum ex corde redeūte ad Deum prodeunt, ita comitem habent diuinam benignitatē, vt & terminētur ad remissionem peccatorum, & tanquam ex conuētione impetrent illā. Verè benignissimus erga nos est Deus, prouidendo, vt quam in statu peccati mereri non possumus remissionem peccatorū, impetrare oratione, ieiunio, eleemosynis, alijsq; bonis operibus valeamus. In hoc enim immensa charitas diuina erga peccatorū salutem commendatur, vt etiam nostris quāuis impiorum bonis operibus vim impetratoriam remissionis peccatorū largiri dignata sit. Et prętęr hæc vt (in capite septimo, ex verbis Ezechielis mōstrandum est) sunt meritoria alicuius temporalis

boni

boni à Deo. Ex quibus patet inducẽdos esse peccatores ab bona opera, quia uere utilia sunt ad remissionem peccatorum impetrandam & assequendã, cum deuota menta fiunt.

CAPVT XI.

Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.

QVia Lutherani satisfactionẽ auferunt ab operibus nostris, supereſt declarandum quid ecclesia de hoc sentiat. Distinguendum in primis est de statu, in quo fiunt opera, an in statu peccati mortalis, an in statu gratiæ, & rursus, de satisfacere pro peccatis, vel quo ad culpã, vel quo ad pœnam. Dicimus itaque primo, ꝙ nulla nostra opera sunt satisfactoria ꝓ peccatis nostris quoad culpã, quia nec facta in statu peccati mortalis faciũt Deo satis pro offensa, ut patet: & facta in statu gratiæ ꝓsupponunt culpam, seu offensam abolitam ex diuina gratia ex satisfactione Christi, qui fecit Deo satis pro offensis, qui offendimus Deum, offerendo vitam propriam in ara crucis.

Dicimus secũdò, ꝙ nulla opera nostra in statu peccati mortalis sunt satisfactoria Deo pro pœna debita peccatis nostris, quãuis prius abolitis in sacramẽto pœnitentiæ. Et ratio in promptu est, quia cum remittitur a Deo peccatum quo ad offensam fit peccator de inimico, amicus Dei, & consequenter nõ remanet puniẽdus hostiliter, quod esset puniri pœna inferni, sed si non tam copiosum diuinæ gratiæ donum collatum tunc est, ut cum remissione culpæ remissa sit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter soluendũ residuũ pœnæ, & ꝓpea si in recidiuũ lapsus est. & iterum factus est inimic⁹ Dei, antequam illud recidiuum pœnæ solueret, opera eius quia sunt opera in statu hostili, non possunt amicabiliter exoluere, quod est non posse satisfacere pro illa pœna.

Dicimus tertio, ꝙ opera perseuerantis in amicitia Dei nullum habent impedimẽtum ad hoc qđ sint satisfactoria pro illo residuo pœnæ. Et in hoc errãt Lutherani dupliciter: primo docendo, ꝙ cũ remittitur peccatum quo ad offensam, remittitur quoque quo ad pœnam omnẽ: ita ꝙ nõ remanet obligatus ad pœnam consecutus peccati ueniam a Deo. Hoc enim manifeste contrariatur sacræ Scripturæ, docenti secũdo Regum duodecimo, quòd quamuis Dauid consecutus fuerit remissionẽ peccatorũ, dicendo, Peccaui Dño, non tñ consecutus est remissionem totius pœnæ, sed remansit obligatus ad pœnas multas, ut Scriptura testatur. Deinde errant, quod tollũt ab operibus viuorũ Christi mẽbrorũ uim satisfactoriã ꝓ pœna nõ remissa. Hoc. n. contrariatur efficaciæ Christi capitis in nobis, nã satisfacio ego, iã nõ ego, satisfacit aũt in me Christus: cõtrariatur ecclesiæ catholicæ vsui, quo cõsueuit salutares satisfactiones imponere per ministerium sacerdotũ verè pœnitentibus & confessis.

CAP. XII.

Responsio ad obiectiones in capitulo quinto scriptas.

SVpereſt obiecta diluere. Prima aũt obiectio fuit sumpta ex sufficientia meriti & satisfactionis Christi. Rñdemus meritum Christi fuisse sufficientissimum, & satisfactionem eius sufficientissimã pro peccatis non solum nostris, sed totius mundi, originali, mortalibus & uenialibus iuxta doctrinã 1. Io 2. & propterea non ex insufficiẽtia meriti, aut satisfactionis Christi opera uiuorũ Christi mẽbrorũ meritoria ac satisfactoria apponũtur, sed ex affluẽtia meriti Christi cõiacatur mẽbris eius viuis, vt illorũ quoq; opera sint meritoria & satisfactoria.

A maior enim gratia Christi nobis confertur cõmunicando nobis, quod ipse caput nostrum in nobis, & per nos tanquam membra suã mereatur & satisfaciat, quam si meritum duntaxat Christi in propria persona participaremus.

Cum autem obiicitur id quod est propriũ Christo, non esse nobis attribuendum, respondemus ꝙ non est nobis arribuendum eo modo, quo est proprium Christo, potest tamen nobis alio modo attribui, uidelicet per communicationem, sicut qđ est propriũ Deo, nulli est attribuendum eo mõ, quo est proprium Deo, potest tamen per cõicationem ab alijs participari. Verbi gratia, videre diuinam es-
B sentiam, est propium Deo; nulla siquidem creatura potest uidere Deum, sicuti est, sed solus suapte natura videt seipsum: potest tamẽ ex gratia cõmunicari uidere Deum participatiue, & sic communicatur beatis omnibus. Sic in proposito mereri vitam ęternam est proprium Chřo, intelligendo mereri ex proprijs viribus: quod tamẽ potest communicari mẽbris eius uiuis, non vt mereantur ex proprijs viribus, sed vt mereanť ex uirtute capitis Christi. Et similiter intellige de satisfactione

De merito autem remissionis peccatorum non oportet respondere, quia iam diximus hoc nõ cõicari vnius Christi membris, eo ꝙ opera eorũ præsupponunt remissa fuisse eis peccata, nullus autem
C meretur id quod præhabet, sed omne meritũ est rei non habitæ. Et hęc est ratio quare Christ⁹ communicat membris suis mereri augmentum gratię & cælestem beatitudinem & non communicat ei mereri remissionem peccatorum, quia videlicet beatitudine æterna carent membra Christi in hac vita: remissionem autem peccatorum iam habuerunt in hoc ipso, quod fuerũt facta membra Christi: null⁹ autem meretur quod habet, sed quod sperat. ex quibus clare apparet, ꝙ nihil detrahitur merito aut satisfactioni Christi per merita, & satisfactiones nostras, sed extenditur gratia mariti, & satisfactionis Christi per seipsummet ad ipsummet Christum, ut caput operantem in membris suis &
D per membra sua.

Ad authoritates uniuersas sonantes, ꝙ non meremur per nostra opera remissionem peccatorũ, non oporet respondere, quia in hac conclusione omnes cõuenimus. Ad authoritates vero inductas ad probandum, quod non meremur vitam ęternã per opera nostra, respondum est. Et ad illud quidẽ quod affertur ex Apostolo ad Rom. Donum Dei uita æterna, respondetur quod utique nos hoc dicimus & docemus. quoniam donum Dei gratiæ gratum facientis est tum non esse membra Christi, tum ex uirtute Christi capitis in nobis, mereri uitam æternã, non enim dicimus quod ex operib⁹ nris, quatenus a nobis sunt, sed quaten⁹ a Christo
E in nobis & per nos sunt, meremur uitam æternã.

Ad id uero quod obiicitur ex documento Christi, Dicite, serui inutiles sum⁹, cum cadẽ distinctione respondetur, quod nos quantuncunque omnia Christi præcepta impleam⁹, quatenus impleamus ea ex nostro libero arbitrio, inuenimur serui, inutiles ad ea quę sunt dom⁹ patris cælestis, inuenimur inutiler ad ea quæ sunt politiæ nostræ, quæ in cælis est, qualia sunt remissio peccatorum gratia Spiritussancti, charitas, & cætera propria filiis Dei. Et in promptu rõ est, quia nos quatenus a nobis operãtes sumus, tã infirmi, ut nõ possum⁹ ascẽdere ad cõferẽdũ aliqd supremo ordini opprobriorũ bonorũ filiorũ Dei. Cũ qua tñ ueritate stat, ꝙ nosmet,

quatenus, ex Christo in nobis capite sumus operã F
tes, ut illius, mẽbra viua, multum conferre possi-
mus per nostra opera politiæ cælesti & paternæ do
mui. quia ut sic sumus eleuati in ordinem filiorũ
Dei, nec ut sic sumus inutiles; sed membra vtilia pa
ternæ domui & cælesti politię.

Etsi ex hoc Christi documento argumentũ fiat
contra utilitatem iustorum operum in statu pec-
cati mortalis ad impetrandum remissionem pecca
torum, iuxta scripta superius in c. 10. si inquã, fiat ar
gumentum ad inferendum, q̃ bona opera nõ sũt
vtilia ad impetrandum remissionem peccatorum:
tñdendum est quod orationes, ieiunia, eleemosy-
næ, & alia iusta opera impiorũ, quatenus ab ipsis G
procedunt, non sunt utilia ad remissionem pecca
torum impetrandã, sed quatenus afflata diuina be
nignitate ordinante ea ad impetrandã remissionẽ
peccatorum, sunt ualde utilia ad impetrandum il-
lam. propter hoc. n. apud Ezechielem appellant vię
Dei, & non uiæ nostræ, prouidit siquidem diuina
bonitas, vt multa impetremus, quę nunquã meru-
mus: dedit diuina bonitas, (ut Christus, Esaias, Eze
chiel & Apostolus ad Hebr. testantur) bonis operi-
bus redeũtium ad Deum, vim impetratoriã remis-
sionibus peccatorũ a diuina misericordia p̃ Chri-
stum meritum. Ex hac parte ieiunia, orationes, elee
mosynæ & reliqua iusta opera peccatorum utilia
sunt non ad merendum, non ad satisfaciendum, H
sed ad impetrandum remissionem peccatorum. Et
hæc puto sufficere ad intelligendum materiã hãc,
quę in quæstionem vertitur de fide & operibus, ad
Dei omnipotentis gloriam, & piorum cõsolatio-
nem. Romæ die 13. Maij, 1532.

TRACTATVS VNDECIMVS

De communione sub utraque specie, De integritate Confessionis, De Inuocatione sanctorũ aduersus Lutheranos ad Clementem VII. Pont. Maxim. in quatuor capita diuisus.

SVMMARIVM. I

1 *Nequaquam illicitum esse populo Christiano sub altera tantum specie communicare.*
2 *De integritate confessionis quo ad omnia peccata.*
3 *Post peccati ueniã necessariam quoque esse satisfactionem pro peccatis, & eam fieri posse nostris operibus.*
4 *De inuocatione Sanctorum.*

PROOEMIVM.

DErtinax Lutheranorum animus p̃textu conscientiæ, Clemens septime p̃tifex Maxime, erga cõmunionẽ populi sub vtraque Eucharistiæ spẽ, confessionẽque non oĩum peccatorum, ac negatã K
satisfactionem, nec non inuocationẽ Sanctorum, inuitat me ad scribendum de his nõ absolute, sed quatenus pendent ex sacra Scriptura, qñ ipsi soli' sacræ Scripturæ authoritatẽ suscipiunt & profiten tur se illi inniti. Et quamuis pertinacibus non pro-derunt nostra hęc, speramus tñ utilia fore tum ad retrahendũ alios, ne illos imitentur: tum ad cõso-landum fidelium mentes. videre. n. in sacra scriptu ra falsitatem eorum, quæ hæretici iactantes se p̃fes sores sacri Euangelii docent, nõ paruum solatium fidelibus confert. Et quamuis hæc pro ecclesia ca-tholica scripserim, ad tribunal tñ beatitudinis tuæ non minus hæc quam reliqua mea omnia refero.

CAPVT I.

De communione sub utraque specie.

LVtheranis nõ sat est, ipsos communicare sub vtraque specie, sed nequeunt flecti ad dicen-dum, licitam esse communionem sub altera tan-tum specie, quia tum ex vsu Christi, tum ex præce pto eiusdem communicandum est sub vtraq; spe-cie. Proinde opus est discutere secundum scriptu-ras sacras vtrunque, vt videlicet manifestemus nec ex vi vsus Christi, nec ex vi præceptorum eius illi-citum esse populo communicare sub altera tantũ specie. hoc siquidem patefacto, clarum erit non te-neri populum ex diuina lege ad communionem sub utraque specie. G

Quia igitur Saluator noster in vltima Cœna in-stituens sacramentum eucharistiæ, vsus est hoc sa cramento sub vtraque specie, communicando A-postolos vt Euangelistę testantur, hinc infertur, q̃ sacerdos nõ nisi sub vtraque specie dare dẽt eucha ristiam, debet. n. sacerdos dare eucharistiam, quem admodum dedit illam Christus. & similiter dẽmus omnes communicare, quemadmodum com-municauerunt Apostoli.

Nos autem facile manifestamus vsum Chri, & Apostolorũ, nõ habere vim legis, q̃ simili modo distribuatur populo eucharistia. nã si ille vsus Chri sti vim legis habere, non obligaremur ad quædam in vsu illius distributionis seruata, & ad quædam non, sed ad omnia in illo vsu seruata, periculum autem est, nos non obligari ad omnia illa in distri butione facta à Christo: ergo nec tenemur distri-buendo eucharistiam seruare hoc vnum videlicet dare sub vtraque specie. Quod enim nõ teneamur ad seruandum omnia, patet: tum quia Christus fre git, fractamque dedit speciem panis: ridiculum au-tem est dicere, quod sacerdos teneatur dare hostiã fractam, tum quia Christus distribuendo, non im-misit in ora Apostolorum eucharistiam, sed dixit, Accipite & comedite, ridiculum autem est dicere, quod sacerdos tenetur non immittere eucharistiã in os communicantis. sed dare in manum illius, vt I
ipse se communicet: tum quia Christus distribuit hoc sacramẽtum Apostolis post Cœnam: plus aũt quam ridiculum est dicere, quod teneamur cõmu nicare post Cœnam, illicitumque sit dare eucha-ristiam ieiunis. tum quia Chrs dedit eucharistiã sub specie panis azymi. & tamen vniuersalis ecclesia fa tetur non esse illicitum eucharistia uti siue in azy-mo siue in fermentato. Ex his. n. omnib. clare pa-tet, q̃ distributio eucharistię, qua vsus est Christus, non habet uim legis, statuentis, ut similiter fiat di-stributio à nobis.

At si quispiam contenderit in hoc vno imitan-dam esse Christi distributionem q̃ sub utraq; spe cie dedit eucharistiam, animaduertat Christũ de-disse sub utraque specie Apostolis solis. & non de-disse septuaginta Discipulis, nec multitudinem eo rum, qui credebant in illam, ut uel ex hoc sat sit in ferre ab exemplo Christi, ergo successoribus Apo-stolorum danda est eucharistia sub utraq; specie, non. n. plus inferri potest ex Christi distributione. nõ igitur inferri potest, ergo vniuersis Christianis danda est eucharistia sub vtraq; specie. Patet itaq; q̃ ex sensu Chri non potest inferri illicitam esse cõ munionem populi sub altera tãtum specie. Et mul to minus inferri hoc potest ex vsu ecclesiæ Corin-thiorum, cuius meminit Paul' in j. Epistola ad Co rinthios: vsus enim vnius particularis ecclesię non statuit legem ecclesiis aliis. Hæc de vsu.

Discu-

Discutienda sunt deinceps præcepta Christi iam ante institutionem Eucharistiæ, quam in ipsa institutione promulgata. Primum itaque præceptū ex verbis Domini, Io. 6. olim assumptū est à Boemis, ait enim Christus, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quid inquiunt, clarius, Eodem enim modo necessitatem communicandi sub vtra que specie promulgat, quo promulgauerat necessitatem Baptismi: nam quemadmodū de baptismo dixerat Io. 1. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto nō pōt introire in regnum Dei: ita de Eucharistia Dicit, Nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

Non autem dicimus hæc Christi verba non esse secundum genuinum sensum intelligenda de vsu Eucharistiæ, imò nec posse intelligi salua Christiana fide de cibo, & potu sacramentali. Et hoc facile manifestatur, ex eo quod si intelligerentur de Eucharistia: tolleretur Baptismi sufficientia ad salutē: pari siquidē modo hæc necessitatē sonant edendi carnem & bibendi sanguinem filij hominis, quo sonant illa alia Domini verba, necessitatem nascendi ex aqua & Spiritu: & propterea manifeste sequit, quod si in istis verbis indicitur necessitas sumendi Eucharistiam, nō sufficit Baptismus ad salutē, sed ad hoc quod aliquis habeat vitam, oporteret & baptizari & sumere Eucharistiam. Cuius contrarium nō solū in symbolo fatemur, confitentes vnū baptisma in remissionē peccatorū: sed Dominus in Euangelio dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, & Paulus Apo. ad Tim. 3. Saluos inquit, nos fecit per lauacrum regenerationis. Quia igitur idem est asserere uerba illa Christi. Io. 6. intelligi de cibo, & potu sacramenti eucharistiæ, & negare baptismi sufficientiam ad salutem, clare patet uerba illa nec intelligi posse de cibo, & potu eucharistiæ & propterea inde non habetur præceptū ad sumēdum eucharistiam sub utraque specie. Discutere autem quis sit Germanus sensus illorum Christi verborū, non est presentis negotii, nam sat est propositæ quæstioni nosse, quod non loquitur ibi dominus ad literam de sacramentali cibo & potu.

Superest demum discutere præcepta Christi promulgata, quando instituit eucharistiæ sacramentū. Vide euangelia omnia, & nullum inuenies in illis de eucharistia præceptum, nisi apud Lucam immediate post eucharistiam sub specie panis. Hoc facite in mei commemorationem. Apud tamen Paulum Apostolum primæ ad Corin. 11. duo præcepta leguntur data a Christo in institutione eucharistiæ, alterum immediate post eucharistiā sub specie panis. Hoc facite in mei commemorationem: alterū immediate post eucharistiam sub specie vini, Videlicet, Hoc facite quotiescunq; biberitis, in mei commemorationem.

Quæ præcepta si perspicacius fuerint considerata, nullum secum ferunt mandatum de cōione sub utraque specie, ut patet discutiendo singula. Preceptum. n. immediate post speciem panis tam apud Lucam, quam apud Paulum manifeste refertur ad Eucharistiam sub specie panis, ut ipse contextus testatur. Præceptum autem apud solum Paulum scriptum de imitatione Christi in eucharistia, sub specie vini, limitatur manifestissime ad uices, quib⁹ bibimus in cōmemorationem Christi. ita qđ nō est p̄ceptum absolute, sed est p̄ceptū ex suppositione, videlicet si biberim⁹ in Christi memoriā, faciamus hoc quod fecit Christus. Non igitur præcepit, vt bibamus in eius memoriam, sed præcipit ut quoties in eius memoriam biberimus, faciamus quod fecit ipse, hoc est, quoties ut emini calice Eucharistię sacrificate hoc. Bibere nanque manifestē significat vsum calicis, & consequēter facere hoc distinctū: cōtra bibere, significat consecrare hoc. præcipitur. n. ad literam, ut allocietur vsus calicis, sacrificio calicis. Et ex hoc ipso, quod similem associationem non præcipit circa usum Eucharistiæ sub specie panis, insinuauit q̄ vsus quidem calicis illius esset seorsum à sacrificio, usus uero sub specie panis, licit⁹ vt ritus ecclesię seruat, non reseruando eucharistiā sub specie potus, sed duntaxat sub specie panis, & pro infirmis, & pro communicantibus extra Missarum solennia.

At si quispiam contenderit, quod hoc præceptū directe obligando sacerdotes, consequenter obligat populum. Nam ex eo q̄ bibentibus in Christi memoriam præcipitur, Hoc facite, manifeste sequitur, q̄ sacerdotibus celebrantibus Missas quos constat bibere in Christi commemorationem præcipitur, Hoc facite, sed sub hoc Facite, comprehēditur et dare aliis calicem, quia cōprehendit oīa q̄ Christus fecit circa calicē: ergo ex hoc præcepto sacerdos tenetur quoties ipse bibit, dare aliis calicē, ac p hoc alii tenentur accipere, & bibere. Aduertat hoc argumento utens in primis ad textum literæ, quia contextui literæ nō quadrat hic sensus. Nā in litera, hoc facite, distinguitur cōtra bibere: ac per hoc conficere sacramentum distinguitur contra vsum sacramenti, ac per hoc non tam amplè in hac litera extenditur, hoc facite, sed ex ipso contextu restringitur ad demonstrandum ipsum sacrum, ut distinguitur contra usum sacramēti, eo ipso q̄ distingui tur cōtra vsū calicis. Quæcunque igitur spectāt ad usum calicis comprehenduntur hæc sub bibere, & quæ spectant ad ipsum sacramentum comprehenduntur sub facere hoc, secundum suauem contextus sensum: perspicuum autem est, quòd dare aliis calicem spectat ad usum sacramenti, & non ad sacramentum ipsum. Non igitur comprehēditur in hac litera sub hoc, facite, dare aliis calicem. Aduertat deinde quòd Lutherani non constare.t sibiipsis, dicendo sic, quia ex hoc argumento sequitur manifeste, quod secerdos celebrās tenetur dare calicem omnibus præsentibus, si hoc facite, comprehenditur ēt dare sacramentum, ut Christus dedit: nam Christus dedit omnibus p̄sentibus; cōstat aūt Lutheranos hoc non seruare: non igitur obligatur Christianus populus ad bibendum sacramentum Eucharistię ex hoc Christi præcepto, secūdum planum suauissimumque literæ sensum. Et quia nullibi nisi in allatis locis habet in sacra scriptura mandatum aliquod de communione Eucharistiæ, manifestum est quod non tenetur Christianus populus ex præcepto in diuino iure scripto ad communionem sub utraque spē: voluntarie igitur, & non authoritate Scripturæ prædicatur illicitam esse cō munionem sub specie panis tātum. Et hoc sufficit aduersus Lutheranos, solius sacræ Scripturę authoritatem suscipientes. Hæc de communione populi sub altera tantum specie.

CAPVT II.

De integritate confessionis quo ad peccata omnia:

COnfiteri peccata mortalia omnia, quæ qs admisit, Lutherani non solū negant esse necessarium, sed affirmant repugnare sacrę Scripturę, & eē impossibile: qa scriptū est, Delicta qs intelligit?

Nos autem dicimus haberi ex Euangelio confessionem peccatorum mortalium omniū,& non obstare Prophetæ sententiam allatam. Quod enim peccata omnia confitenda sint in sacramentali cōfessione, ex ipsa forma ministrandi sacramentum pœnitentiæ tradita a Christo,quando instituit hoc sacramentum Io.20. manifestatur: ait.n. Christus Apostolis,Quorum remiseritis peccata,remittuntur eis,& quorum retinueritis,retenta sunt.In quibus verbis datur a Christo ministro sacramenti facultas duarum actionum,videlicet remittendi,vel retinendi peccata quorumcunque,& ex hoc ipso, ꝙ ministro committitur facultas discernendi an remittenda,an retinenda sint peccata cuiusque pœnitentis:manifestè sequitur,ꝙ oportet ministrum, nisi cœcus ministrare uelit, nosse si in pœnitente est aliquod peccatum retinēdum, quod est nosse, si in pœnitente est aliquid impediens remissionē: nam oē peccatum retinēdum impedit remissionē cuiuscunque peccati hois cōfitentis, quia nō pōt simul vnum peccatum remitti,& aliud retineri.nā mortalia peccata,quæcunque vnius hominis cōnexa esse tam quo ad remissionem,quā quo ad retentionem,& relatiue ad Deum, & relatiue ad Christi ministrum, perspicuum est. Et relatiue quidem ad Deum, patet ex eo quod ille cui remittitur a Deo peccatum,amicus Dei constituitur iuxta illud, Beatus vir,cui non imputauit Dñs peccatum,ille autē, cuius retinet peccatum, & manet in peccato unico,inimicus Dei est, vtpote oīum reus, iuxta illud Iac.2.Qui in vno offendit,reus oīum factus est. Ex hoc aūt quòd tā remissio quā retentio diuina est peccatorū mortalium oīum quæ quis hēt,manifeste sequitur, quod ēt tam remissio quam retentio quæ fit a Christi ministro dēt esse non aliquorum peccatorum mortaliū confitētis:sed omnium: qa tam remissio,quā retentio ministri dēt esse talis,vt remissioni assistat diuina remissio,& retentioni assistat diuina retentio, alioquin nō uerificanī Christi verba, Quorum remiseritis,peccata,remittūtur eis,& quorum retinueritis,retenta sunt.Non uendicaret autem sibi remissio ministri, assistentiā remissionis diuinæ, si discordaret à remissione diuina:discordaret aūt si Deo remittēte oīa, uel retinēte oīa:minister quoque non remitteret omnia,vel non retineret omnia, ad hoc autem ut minister, vel remittat omnia,uel retineat omnia,oportet ministro innotescere omnia,nisi cæcus ac temerari⁹ remissor, uel retentor sit, & qm̄ ministro Christi peccata pœnitentis per ipsius confessionem propriā innotescunt,consequens est,ut oporteat confitentem confiteri omnia sua mortalia peccata.Vide,examina,& libra prudens lector, quæ diximus & perpēdes ex ipsa institutionis forma in euāgelio scripta,haberi confessionem omnium peccatorū.

Supereſt diluere obiecta a Lutheranis,distinguē do de confessione vel absolute, vt est actus humanus.Est aut confiteri omnia absolute, nullum peccatum inconfessum relinquere confiteri uero oīa, ut confessio est actus humanus, est confiteri oīa: quorum confessio subest humanæ facultati.Vnde ex hoc ꝙ delicta nullus ad plenum intelligit, esto quod impossibile sit hoīem confiteri absolute omnia peccata sua, quoniam ignota relinquit incōfessa,non tamen hinc sequitur,quin confessione humana possit quis confiteri omnia peccata sua,quoniam sub integritate cōfessionis humanæ non cōprehenduntur omnia peccata absolute,sed duntaxat nota,& quorum quis memoriā hēt:non oblita & incognita confiteri non subest facultati humanæ. Et quia perspicuum est sub lege tam diuina, ꝙ humana actionum nullam exigi ab homine, quæ non sit in hominis potestate:ideo cum ex Euangelio habetur, confessionem omnium peccatorum requiri ad sacramentum pœnitentiæ,nō est sermo de cōfessione omnium peccatorum absolute,sed de confessione omnium peccatorum, ut subest facultati humanæ,quod est dicere, vt pœnitens confiteatur omnia peccata sua,non ignota nec oblita: Hæc de confessione omnium peccatorum.

CAPVT III.

De satisfactione.

SAtisfactionem pro peccatis,quæ tertia pars pœnitentiæ ponitur, Lutherani negant, tum quia nō habetur ex sacra scriptura,tum quia opera nostra non sunt meritoria nec satisfactoria.

Nos autem dicimus ex sacra scriptura haberi necessaria quandoque esse post ueniam peccati satisfactionem pro peccatis, eamque fieri posse operibus nostris.Et quidem post consecutam veniā peccati,satisfactionem quandoque supereſſe pœnæ ꝙ peccato, testatur duplex modus,quo Deus remittit peccatum.Legimus enim Deum quādoque remittere peccatum,quò ad culpā,& quò ad pœnā, vt patet tum in latrone,cui dicit, Hodie mecū eris in Paradiso,tum ī remissione peccatorum, quæ fit Baptismo,gratia siquidem Baptismalis sola sufficit ad salutem æternam,si antequam Baptizatus moriatur,nouum peccati obicem non ponat ultimo Baptismi effectui, qui est vita æterna.Et in huiusmodi remissionibus perspicuum est non esse opus satisfactione.Legimus quoque,Deū quādoq; remittere peccatum,& non remittere totam pœnā peccati,ut patet 2.Reg.11.vbi clare legimus qđ arguēte Nathan propheta Dauidem de adulterio simul & homicidio,& dicēte Dauide,Peccaui Domino, respondit Nathan, etiam Dominus transire fecit peccatum tuum, & non morieris:uerum tñ filius qui natus est tibi,morietur.Ex his enim patet, Deū remisisse peccatum & quò ad culpā,& quo ad aliquam pœnam:non remisisse autem quod ad punitionem Dauidis in morte filii,nec ut subiuncta in c.16.testantur quo ad punitionem eiusdem in publica uiolatione uxorum à proprio filio nec quo ad punitionem eiusdem in perpessione mali ex domo propria.nam propter hoc peccatum passus est Absalon filio suo: omnes siquidem pœnas has ex parte Dei Nathan propheta De⁹ comminatus est propter illud peccatum Dauidis.Ex hoc igitur, ꝙ Deus remittit quandoque peccatum,& tamē post peccati veniam restat,qui peccauit adhuc puniendus,manifestè dicimus Deum quandoque remittere peccatum,& non remittere totam pœnam ꝙ peccato debitam. Hinc ergo nascitur necessitas exoluendi illud pœnæ reliquum, quòd Deus non remisit remittendo peccatum.

Quia autē huiusmodi reliquiæ pœnę exolui possunt dupliciter uel satisfaciendo & Dauid exoluit satisfatiendo, nam non ipse intulit sibiipsi quas debebat pœnas,sed Deus intulit eas illi,supe. est ostēdere ex scriptura,quòd huiusmodi reliquias pęnę possumus satisfaciendo exoluere. Lege in euangelio Matthæ.capitulo 1.& inuenies Ioannem Baptistam prędicantem duo:alterum,Pœnitentiam agite:alterum facite fructum dignum pœnitentiam. Quorum primum spectare ad ipsum peccatū Græca dictio apertius manifestat, dum simplicē pœnitendi actum significat.Secūdum autem uerba ipsa testan-

testantur ad nostra opera pœnitentiam consequē- A
tia pertinere, fructus.n. pœnitentię sonat opus pro
ueniens a pœnitentia ut a radice, seu arbore. Et ex
eo ꝙ non dicit, Facite fructum dignum innocētia,
seu fructū dignū iustitia, seu fructū dignū bonita-
te, sed fructum dignū pœnitentia; manifestum fit,
ꝙ de fructu digno pœnitentia formaliter, hoc est
quatenus pœnitentia, loquitur vt uidelicet faciant
fructum dignum radice internæ pœnitentiæ. Per-
spicuum autem est ex eo ꝙ pœnitentia est ꝑteritō-
rum peccatorum, ꝙ fructus dignus pœnitētia est
opus restaurans ea, quorum est penitentia, hoc est
reparans ea quæ omisisse, vel cōmisisse nos pœni-
tet. hoc autem vocamus satisfacere pro peccatis, ꝑ
quanto in hoc comprehenditur deletio omnium
malorum, quæ in pœnitente remanserunt ex pec- B
cato, quorum unum est reatus reliquę pro peccato
pœnæ. Si.n. pœnitētia non fructificat reparationē
omniū perditorū per peccatum, nequaquā ad fru-
ctus dignos seipsa extenderetur, qm̄ suapte natura
exigit ut ad perfectum ducatur quod ipsa inchoa-
uit, & clarum est ad perfectum non duci donec su
peresť aliquid ex peccato soluendum.

Ex authoritate itaque sacræ Scripturæ habetur,
quòd quandoque post veniam peccati opus est sa-
tisfactione, quæ fit per opera, qui sunt fructus di-
gni pœnitentiā.

Quod verò obiicitur de nostris operibus, ꝙ nec
meritoria, nec satisfactoria sunt, indignum cen-
seo discussione noua. Nam scriptura plena est sen- C
tentiis sonantibus, tum ꝙ opera nostra nō sunt me
ritoria, tum ꝙ opera nostra sunt meritoria, & ꝓspi
cuum est has duas sententias non sibi inuicē aduer
sari, sed esse sensum, quod opera nostra quatenus
sunt ex nobis, non sunt meritoria, & consequēter
nec satisfactoria: quodque opera nostra, quatenus
ex diuina sunt gratia, & præueniente, & subsequen-
te, & perficiente, sunt meritoria, & consequenter
satisfactoria. Et ambo tam clare habentur in innu-
meris Scripturę locis, ut apud exercitatos in sacris
literis luce meridiana clariora sint. & ꝓpterea per-
transeo. Hæc de satisfactione.

CAPVT IIII.

De inuocatione Sanctorum.

LVtherani inuocationem Sanctorum aiunt ex
Scriptura non haberi. Et quamuis nō putem
eos loqui de inuocatione sanctorum Angelorum,
sed sanctorum hominum, tutiorem tamen eligen
do partem declarabimus summarie, primum de
sanctis Angelis, deinde de sanctis hominibus, quæ
habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

Et quidem quod Angeli intercedāt pro nobis,
clarè patet Zachar. 1. ubi Angelus dicit Deo, Do-
mine exercituum, usquequo non misereberis Hie
rusalem & urbium Iuda, quibus iratus es iā septua
ginta annos? Matthæi quoque 18. Dominus. Dicit
Angelos causam agere pusillorum, qui contemnū E
tur. Videte ne contemnatis unum ex pusillis istis:
dico.n. vobis, quod Angeli eorum in cęlis semper
uident faciem Patris mei, proculdubio ad patro
cinium præstandum pusillis contemptis.

Quod autem inuocandi a nobis sint sancti An
geli, habetur in primis ex Gen. 32. ubi Iacob inuo-
cauit Angelū ad benedicendū sibi. Nō dimittam,
inquit, te nisi benedixeris mihi. Deinde ex Dan. 7.
vbi Daniel de seipso dicit, Accessi ad unum de as-
sistentibus, & ueritatem quærebam ab eo. Nec est
dubium, quod de sanctis Angelis assistentibus lo-
quitur. Ad Hebræos quoque c. 1. de sanctis Ange-
lis dicitur, quòd omnes sunt administratorii spiri-
tus, qui in ministerium mittuntur, propter eos qui
hæreditatem capient salutis. Ex hoc enim quod
Deus disposuit gubernare nos per medios Angē-
los, non propter se Deum, sed propter nos hære-
des uitæ æternę, ordinasse intelligitur, ut nos inuo-
cemus sanctos Angelos tanquā medios inter nos
& Deum, nisi usque adeo desipere liceat, ut dante
principe, seu curia aduocatum peregrino, uel pupil
lo, negetur simul disponi ut peregrinus aut pupill⁹
inuocare possit patrocinium aduocati dati.

Quocirca inuocationem sanctorum Angelorū
vtpote manifestam secundum sacras Scripturas re
linquendo, ad inuocationem sanctorum hominū
transeamus. Duobus modis inuocare cōsueuimus
sanctos uel directe eos rogando, puta, Sācte Petre,
ora pro nobis: uel rogando Deum per Sanctorum
merita, vt in canone Missæ ecclesia consuevit roga
re, dicendo, Quorum meritis precibusque conce-
das, &c. Vtroque autē modo ex sacra Scriptura ha-
beri inuocationem Sanctorum dicimus. Et quidē
ꝙ animę Sanctorum intercedant pro nobis, habe-
tur ex Apo. c. 6. Vidi sub altari animas interfectorū
propter uerbum Dei, & clamabāt voce magna, di-
centes, Vsquequo Domine, sanctus & uerus nō iu-
dicas & uindicas sanguinem nostrum de his, qui
habitant in terra. Ex hoc enim quòd aīæ Sanctorū
orant Deū cōtra malos habitantes in terra, manife
ste dicimus quòd multo magis orāt pro salute elec-
torum, quanto propensior est uoluntas Sanctorū
ad bonum nostrum, quam ad malum nostrū. Rur
sus Luc. 16. reuelauit nobis Dominus, quod diues
in inferno intercesśit pro fratribus suis in hac uita
manentibus. ex hoc enim reuelatum esse insinua-
uit, quod multo magis sanctæ animæ intercedunt
pro salute suorum. Nam si diues, cui dum esset in
hac uita, nulla fuit cura salutis fratrum, in tormētis
oppositus etiā importunè supplicat pro salute fra-
trū, multo magis sancti uiri, quorū in hac uita stu-
dium fuit circa salutē fratrum exuti carnem, iam-
que beati continuant charitatis effectum, & inter-
cedunt pro salute fratrum.

Quod autem a nobis inuocandi sint, ex scriptis D
Matt. 27. habetur. Scribitur.n. ibi quòd multa cor-
pora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt &
venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerūt mul
tis. Hinc.n. hr̄, quòd Deus post Christi resurrectio-
nem gubernat, instruendo nos non solum per san
ctos Angelos, sed ēt per sanctos homines. non.n.
vane apparuerunt multis, sed ad instruendum eos
de vero Messia, deque illius resurrectiōe. ex hoc.n.
quod usque ad tempus illud gubernauit nos per
Angelos sanctos, & non per homines sanctos, &
tunc incœpit gubernare nos per sanctos homines
insinuauit noua se habuisse media gubernatione
electorum. Et nisi ordinis gubernationis diuinæ er
ga nos, adiunctos ex merito passiōis & resurrectio- E
nis Christi, sanctos homines manifestare uoluisset
Deus, misisset Angelos in Hierusalem ad apparen-
dum multis & instruendos illos, sed ex eo quod
non solum per medios Angelos in sepulchro ap-
parentes mulieribus, sed etiam per sanctos homi-
nes apparentes multis in Hierusalem manifestauit
resurrectionem Christi, insinuauit quod ad ea quæ
sunt nostræ æternæ salutis ministerio Angelorum
adiunxit ministerium hominum beatorum. Et
hinc ulterius sequitur, quod ex ipsa ordine diuinæ
gubernationis quo gubernat nos, etiā per sanctos
homines, manifestatur recurrendum esse nobis

ad sanctos homines, alioquin rediret illud idē absurdum quod deductum est, si nō possemus inuocare sanctos Angelos: datos. n. esse sāctos homines ad nostram utilitatem medios inter Deum & nos, testatur dicta apparitio: ad datos aūt diuinitus medios posse nos recurrere, perspicuum ex dictis est, pauloque minus absurdum sequitur, si Deus disposuit gubernare nos per medias intercessiones sanctorum hominum, ut priores Scripturæ testant, & nobis non liceret ad intercessores nr̄os recurrere.

Quòd demum orandus sit a nobis Deus per merita Sāctorum, habetur ex Exodi 32. c. dum Moses supplicando Deo, inter alia dicit, Recordare Abraham Isaac & Israel seruorum tuorum. Hoc. n. nihil aliud est, quam rogare per merita Abrahæ, Isaac & Israel. Et huic si adiunxeris prius declarata, uidelicet q̄ Sancti intercedunt pro nobis, manifeste infores quòd non solum per merita, sed etiam per preces Sanctorum supplicare nos Deo ex Scriptura habetur. Et his si adiūxeris quòd in idem redit orare Deū per merita & p̄ces sanctorum & orare Sāctos vt merita & preces proponant apud Deum, nā res est eadem, licet modus sit dispar, & utrobique est inuocatio Sanctorum, licet diuersimode, facile p̄pendes omnia ex parte tradi ex sacra Scriptura inuocationem Sanctorum. Et hæc de propositis dicta, qui legerint, meminerint incruditorū cē certitudinē Mathematicā quærere in moralibus, & immoderate in agēdis a nobis, Romæ die 25. Aug. 1531.

TRACTATVS DECIMVS TERTIVS, Thomę de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti, ad serenissimum Anglię regem fidei q; defensorem, Henricum eius nominis octauum de coniugio cum relicta fratris sententia.

LAEtatus suum in iis, quæ dicta sunt mihi, q̄ nō celsitudinis authoritate, sed sacrarum literarū documētis maiestas tua ad antiqui coniugii explosionē nouāque ducendā vxorē mota est: q̄dque id licuisse, nō credendo doctoribus, sed proprii ingenii acumine propriaque intelligentia te scire p̄fitetur. Gratias profecto debemus Deo, qui ætatem nostrā Rege Theologo decorauit, quod circa nō abre charitatis Christianæ putaui doctissimo regi supplicare, vt subiūcta legere, librare, atq. cū iis, q̄ intellectu maiestatis ei² mouēt, cōferre dignetur: si forte plus uideant oculi, quā oculus. Et q̄a Regē Theologū alloquor, veræ Thæologiæ fundamenta dūtaxat tangā. Optime aūt celsitudo tua nouit uniuersam de hac materia q̄nē pendere ex hoc, an coniugiū inter relictā fris & leuirum sit prohibitum iure diuino morali. & partem affirmatiuam fundari super legem leuiticam scriptam capite 18. & 20. & super verba Ioan. Baptistæ Matthæi 14. & Marci 6. Et propterea si compertum fuerit, quod neuter textus continet huiusmodi inhibitionem moralē, manifestum erit tale coniugiū nō esse aduersus ius diuinum morale. Et q̄ lex quidē Leuitica, uidelicet, Turpitudinem uxoris fratris tui non reuelabis, q̄a turpido fratris tui est, non prohibeat inhonestatē moralē, ex duobus ostenditur capitibus. Alterū est in eodem 18 c. Leuitici. ibidem enim conceditur, ut uir sororem defunctæ vxoris ducere possit in cōiugem, dicendo, Sororem uxoris tuę in pellicatum illitis non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa uiuente: quamuis iuxta Hebraicam ueritatem dictio interpretata pellicatum sonet angustiam. ex eo enim q̄ inhibitio coniūgi cum sorore vxoris restringitur ad tempus uitæ uxoris, perspicuum est, sub hac inhibitione nō comprehendi coniugium cum sorore uxoris mortuæ: ad hoc. n. apposita est illa limitatio uiuente illa, ut liberum esset coniugium cum sorore defectū vxoris: nam quemadmodum coniugia in quibuscunque gradib. tam affinitatis quam consanguinitatis non prohibitis in lege Moysi, inter indulta supputabantur, ita coniugium cum sorore vxoris defunctæ, ex hoc ipso q̄ in Lege Moysi non prohibetur, intra indultorum numerum comprehendebatur. Conferendo itaque hanc legem priori, formatur ratio hæc inter vnam mulierem & duos fratres & inter vnum virum & duas sorores equale est vinculum affinitatis; par est rō turpitudinis, vt per se malum sit: ac per hoc si cōiugium cum relicta fratris continet inhonestatem moralem, cōiugiū quoq; cum relicto sororis continet inhonestatem moralem: & sic coniugium cum relicto sororis nullam continet inhonestatem moralem, coniugium quoque cum relicta fratris nullam continet inhonestatem moralem. Et quia lex Leuitica monstrat coniugium cum relicto sororis non contineré inhonestatem moralem non comprehendo illud interprohibita: consequens est ut ex eodem capite leuitici discamus, quod coniugium cum relicta fratris non continet inhonestatem moralem, ac per hoc non est prohibitum, quia malum moraliter, sed iō malum quia prohibitum. Si enim ex morali inhonestate fuisset prohibitum, non fuisset indultum coniugium cum sorore vxoris mortuæ: quia parem inhonestatem moralem habuisset. Quòd verò æquale sit vinculum necessitudinis vtrobique, probatione nōn eget: q̄ aūt par sit rō turpitudinis vtrobique, patet ex eo q̄ sicut turpitudo fratrię nō detegenda sancitur, quia est turpitudo fratris defuncti, quoniam effecti fuerant vna caro fratria, & frater defunctus, ita turpitudo sororis non detegēda est, quia est turpitudo sororis defunctæ, nā sororius & defuncta soror effecti fuerant una caro. Ex hoc igitur q̄ lex diuina unū prohibet, & aliud concedit, attestatur q̄ ratio inhibendi alterum non est inhonestas moralis, sed authoritas legislatoris, q̄a sic placuit legislatori.

Alterum caput surgit ex collatione Leuiticæ legis cum honestate coniugij inter leuirum, & relictam fratris in casu defuncti fratris absque prole: nam ante legem Moysi tale coniugium in tali casu solum licitum, sed sancitum consuetudine, vel Patrum authoritate, innuit scriptura Geneſis trigesimo octauo, in historia Thamar: & postea sub lege Moysi mandatum legitur Deuteronomi 25. Ita quòd coniugium inter leuirum & relictam fratris regulariter erat illicitum: in casu autem mortui fratris absque prole, erat licitum. Ex ijs autem surgit rō hæc, Si coniugium inter leuirum & relictam fratris esset per se malum moraliter, in nullo casu fuisset licitum: sed fuit licitū in casu mortui fratris absque prole tam ante legem, quam sub lege, ergo nō per se malū moraliter. Assumpta cōditionalis manifestatur, & probatur, manifestatur siquidem in blasphemia, periurio, mendacio, adulterio, rapina, furto, & id genus reliquis per se malis moraliter, quia ea sunt per se praua, in nullo casu sunt licita. Probatur aūt: quia id quod per se conuenit alicui, nunquam separatur ab eo, sed comitatur illud in quocunque illud inuenitur, quia necessario conuenit illi, ac p̄ hoc impossibile est separare a re id qd cō

uenit

tuenit illi rei p se, aç p hoc si cõiugiũ iter leuirũ, & relictã fratris est p se prauũ, in oi casu est prauum semper. & in omnib. ipsum eius prauitas comitat. Ex hoc itaque q coniugium inter leuirum & relictã fratris inuentum est qñque sine prauitate, dicimus q non est p se prauum, qđ non fuit prohibitũ eo q esset p se prauũ, sed ex authoritate legislatoris effectus est prauũ, q prohibitũ. Hęc de Leui. lege.

Verba aũt Io. Baptistę ad Herodẽ Galileæ Tetrachã, Nõ licet tibi hre uxorẽ fratris tui, aliena sunt a ppõsito, tum qa de uxore fratris viuentis loquebat doãnes, ut refert Iosephus Antiq li. 18. c. xiiij. clare. n. dr quod Herodias deseruit viuum uirum: Egesippus quoque de exci. Hieros. li. 2, capite 4. dare dicit de Herode, quod fratris uxorem uiuentis eripuerat; habentem semen de germano ipsius: Tum quia aliud est esse illicitum coniugium cum relicta fratris, aliud est esse illud illicitum ex prauitate morali per se conueniente tali coniugio: committitur. n. sophisma a pluribus causis ad vnam determinate. Illicitum siquidem proficisci potest ex multis causis, & quantum ad propositum spectat, in promptu erat cã illiciti cõiugii ipsa lex Leuitica. Herodes. n. legem profitebatur Iudeorum: & iõ esto quod Herodias fuerit relicta fratris, verum dixit Ioan. Nõ licet tibi habere uxorem fratris tui, quia prohibitũ hoc est in lege, Clarum. n. erat, quod non ad suscitandum semen fratris duxerat eam. Non põt itaq; huic inferri moralis prauitas per se conueniens tali coniugio, sed prauitas moralis, ppter prohibitionem legis; talis. n. prauitas certa, & clara oĩbus erat.

Hęc doctissime Rex, si uera, ac sufficientia esse videbuntur, corrigendum est factum: at si non sat esse iudicantur, significetur quæso quid deest, confido enim in diuinæ gratiæ largitate, quod qui cœpit perficiet. si uero probabilia censentur, agat obsecro defensor fidei hominem inter hinc inde, pbabilia ambiguum, optime autem nouit maiestas tua quid in dubiis agendum sit, quid diuina lex Deut. 17. statuit agendum in occurrentibus dubiis. Si demum falsa existimabuntur, confutare dignare doctissime princeps: paratus enim sum, & dicere, & mutare sententiam. Tolle obsecro scandalum tantæ multitudinis Christianorum in Europa, non solum uulgarium, sed & religiosorum, & peritorum. Tolle autem, manifestando iustitiam facti, ut scandalum non sit datum, sed acceptũ, offero enim me præconem iustitiæ celsitudinis tuæ, quæ fœlix ualeat. Romæ vigesimo septimo Ianuarii. 1534.

Responsionis Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti ad præmissas 16. articulorum censuras, eiusdemq; de coniugio cum relicta fratris sẽ rẽtiæ (quæ simul cum enarratione Iobis, ad studiosorum utilitatẽ, post mortẽ authoris p Ioan. Danielis S.D.N. Papæ pœnitentiarium, editę sunt) finis.

TRACTATVS QVARTVSDECIMVS, de coniugio Regis Angliæ cum relicta fratris sui ad Clementẽ septimum Pontificem maximum in decem capita diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Quæ intentio sit operis.*
2 *Enarratio facti.*
3 *Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratriam.*
4 *Quod non omne coniugium inter leuirum & fratriam est diuina lege prohibitum.*
5 *Quod secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratrium est inhonestum.*
6 *Quod secundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter leuirum & fratriam coniugium honestatum propter aliam causam quam propter suscitandum semem ac nomen fratris defuncti.*
7 *Quod secundum iustum diuinum tum naturæ honestum potest esse coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.*
8 *Quod coniugium inter serenissimos Angliæ Regem & Reginam, eius fratriam nec uiuente diuino nec iure naturæ aduersetur.*
9 *Quod siue ligent siue non dicta diuina iura coniugium hoc est honestum.*
10 *Quod sacrorum Conciliorum, Pontificum, ac Doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.*

CAPVT I.

Quæ intentio sit operis.

BEatissime pater, post pedum oscula beatorum perpetuam fœlicitatem, iussisti vt libellos de coniugio inter serenissimos Angliæ reges ad me perlatos, causamq; totam diligenter inspicerem, quid due iudicii consiliique mei esset, accuratissime prescribere: quo quantum in me esset, quamprimum Beatitudinem tuam hac molestia liberarem, studui mox (ut parerat) iussis parere, prælectisque libellis pro & contra, animaduerti multas communes insertas quæstiones. Videlicet de multiplici iure diuino, de illorum duratione, de diuersis naturæ iuribus, de præceptorum iudicialium diffinitione, de multis dispensãdi modis, de potestate Papæ circa ea quæ sunt diuini aut naturæ iuris. Quæ si tractanda essent & multa cõficienda essent uoluminа, & latissimus literarijs certaminibus campus daretur, ut desiderandus semper finis superesset. Quocirca cõtuli ad propria causę de qua agitur, & ad punctũ quęstionis veniendo ante oculos locandum in primis quod in quæstionem uertitur, duxi, ut omnes intelligant materiam, de qua loquor. Deinde circa hoc, tum in genere, tum in specie quid diuina ac naturæ iura censeant, scrutandum. His enim notis manifesta apparebit quasi ueritas.

SEreniſſimus Angliæ modernus Rex, dum esset adolescens, Sereniſſimo patre eius Angliæ regẽ agente, contraxit matrimonium cum Sereniſſima moderna regina Angliæ, tunc non regina, sed relicta fratris eius prmogeniti absque prole defuncti, filia Sereniſſimorum regum Hispaniarum, interueniente authoritate Iulij 11. Rom. Pont. ob bonũ seruandæ pacis ac amicitiæ inter eosdẽ Reges, consummauitq; matrimoniũ, ac genuit ex ea, multisq; annis coniugali affectu & effectu cũ ea versatus est, modo petit diuortium, eo quod coniugium inualidum fuerit, vtpote contra ius diuinum atque naturæ a sacris Cõciliis, Pontificibus ac Doctoribus cõprobatum. Hæc est causa ex propriis discutiẽda, præmisso tenore apostolicæ dispensationis.

Iulius, &c. Dilecto filio Henrico chariſſimi in Christo filij nostri Henrici Angliæ regis illustris nato, & dilectæ in Christo filiæ Catherinæ chariſſimi in Christo filij nostri Ferdinãdi regis, & chariſſimæ filiæ nostræ Elisabet reginæ Hispaniarum, & Siciliæ Catholicorum natæ, illustribus salutem, &c.

Romani Pontificis præcellens authoritas cõcessa sibi desuper vti potestate prout personarũ, negotiorum,

tiorum & temporum qualitate pensata, in Domino conspicit salubriter expedire. Oblata nobis nuper pro parte vestra petitionis series continebat, q̃ cum alias tu in Christo filia Catherina, & tunc in humanis agẽs quondã Arturus charissimi in Christo filij nostri Henrici Angliæ regis Illustris. primogenitus pro conseruandis pacis & amicitiæ nexibus, & fœderibus inter charis. in Christo filiam nostram Elisabet Hispaniarum & Siciliæ reginam Catholicos, ad præfatum Angliæ reges, & reginãm matrimonium legitimè per verba de præsenti cõtraxisseris, illudq; carnali copula forsan cõsummauisses, dictus Arturus prole ex huiusmodi matrimonio non suscepta decessit. Cum autem sicut eadem petitio subiungebat ad hoc vt vinculum pacis & amicitiæ inter præfatos Reges, & Reginam hmõi diutius permaneat, cupiatis matrimoniũ inter vos per verba legitimè de presenti contrahere, supplicari nobis fecistis, vt vobis in præmissis de opportunæ dispẽsationis gratia prouidere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur qui inter singulos Christi fideles & præsertim Catholicos Reges & principes, pacis & concordiæ amœnitatem vigere intentis desiderijs affectamus, uos & quamlibet vestrum à quibuscunque excommunicationibus, &c. Hmõi supplicationibus inclinati uobiscunque, vt impedimento affinitatis hmõi ex præmissis proueniente, ac constitutionib. & ordinationibus apostolicis cæterisque contrarijs nequaquam obstantibus matrimonium per uerba legitime de præsenti inter uos contrahere, & in eo, postquam contractum fuerit, & si iam forsan hactenus de facto publice vel clandestine contraxeritis, ac illud carnali copula consummaueritis licite remanere valeatis, authoritate Apostolica tenore presentium de spiritualis dono gratię dispensam⁹, ac uos & quemlibet uestrum, si contraxeritis, ut præfertur, ab excessu huiusmodi ac excommunicationis sententia, quam propterea incurristis, eadẽ authoritate absoluimus, prolem ex huiusmodi matrimonio siue contracto siue contrahendo, suscepta forsan, uel suscipiendam legitimam decernendo, prouiso q̃ tu in Christo filia Catherina ꝓpter huiusmodi rapta non fueris. Volumus autem q̃ si huiusmodi matrimonium de facto contraxeritis, confessor per vos & quemlibet vestrum eligẽdus, pœnitentiam salutarem propter ea uobis iniũgat, quam adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Datum Romæ, &c. 1507. calen. Ianuarii, ann. primo.

CAPVT III.

Q̃d diuino iure ſtatutũ eſt de cõiugio inter leuirum et fratriã.

CIrca coniugium inter uxorem fratris & leuirũ ter Mosaica lex statuit, primo Leuit. 18. his verbis, Turpitudinem uxoris fratris tui nõ reuelabis, quia turpitudo fratris tui est. iterum cap. 20. his uerbis, Qui duxerit uxorem fratris sui, rem facit alienam, seu illicitam, turpitudinem fratris sui reuelauit, absq; filiis erit. tertio Deut. 25. his verbis, quãdo habitauerint fratres simul, & unus ex eis absq; liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eã frater eius, & suscitabit semẽ fratris sui, & progenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen eius ex Israel: si autem noluerit accipere uxorem fratris sui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu dicetque, Non uult frater uiri mei suscitare semen fratris sui in Israel, nec me in coniugem sumere statimque accersiti eum facient, & interrogabunt, si respon-

F rit, Nolo eam uxorem accipere, accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calciamentum de pede eius, spuetque in faciem illius, & dicet. Sic fiet homini qui non ædificat domum fratris sui, & vocabitur nomen eius in Israel, Nomen discalciati.

Hæc iuxta uulgatæ editionis verba allata, quamuis ſm ueritatem sufficerent, quantum ad præsentem spectat causam, quia tamen nonnulli ex eo q̃ aliter sonat textus Hebraicus, uertunt in dubium, legem Deuteronomij loqui de fratribus, quos carnales dicimus obiiciendo non dicitur, Accipiet eã frater uiri eius, sed cognatus eius, & similiter non uxor fratris, sed cognata repetitur. constat enim Cognati nomine consanguineos intelligi, iõ diligẽtiã adhibui, ut textum hunc de uerbo ad uerbũ iuxta Hebræum haberem hic inserendum & est talis, Q̃n sedebunt fratres simul, & morieſ vn⁹ ex eis, G & filius non est, non erit uxor mortui foris uiro extraneo: leuir eius veniet super eam & capiet eam sibi in mulierem, & leuirabit eam & erit primogenitus, quem pariet, surget super nomen fratris eius mortui, & non delebitur nomen eius ex Israel, & si non uolet uir capere fratriam suam, ascendet fratria eius ad portam ad senes, & dicet, Recusauit leuir meus facere surgere fratri suo semen Israel, non voluit leuirare me, vocabunt eum senes ciuitatis & loquentur ad eum, & stabit, & dicet. Nõ volui capere eã & appropinquabit fratria eius ad eũ H in oculis senũ, & excalciabit calceũ eius, a pede eius & spuet in faciẽ eius, & rñdebit & dicet, Sic fiet uiro q̃ nõ ædificauit domũ fratris sui, & uocabiſ nomen eius in Israel, Dñs excalciati calceo, hęc ibi.

Vbi clare patet legem hanc loqui de fratribus, quo fratres carnales appellamus & quod interpres nouus, qui cognato & cognata usus est, Latinam linguam iuxta uulgare Italicum usurpauit, appellãdo eum qui Latine appellatur leuir, cognatum, & eam, quæ Latine fratria uocatur cognatam: eo aũt usque Hebraicus sermo utitur proprio Leuiri nomine, vt ex illo formet verbum, quo bis in hac lege utitur, loco cuius oportuit fingere nouum verbũ Latinum a leuir deductum Leuiro, as, significans exequi ius leuiri erga fratriam. Mirum est aũt, in du I bium uerti legem hanc de fratribus carnalib. loqui cum & Saducæi in Euangelio proponentes Chro uxorem septem fratrum secundum legem Moysi id testentur, & ẽt apud mulierculas hoc notissimũ fuisse testentur uerba Noemi, Ruth primo, & ex toties repetito fratris nomine in hac lege clare hẽatur. Nam ubicunque in istis legibus est nomen Fratris, In Hebræo, eadem penitus dictio habetur, ita q̃ idem nomen fratris habetur in legib. Leu. & in lege Deu. ut si unam æquiuocandi licentiam quis usurpet: alias quoque æquiuocandi legitime concedat, ac per hoc siquis exponeret pertinaci sensum Deuteronomicam legem loqui de fratribus non carnalibus, desistat a cœpto, ex hoc q̃ eadem licen K tia leges Leuiticæ exponeretur de fratribus nõ carnalibus. Quo fieret, ut nullum de cõiugio inter leuirũ & fratriam ius tam diuinum, q̃ naturę scriptũ haberetur, & consequenter cessaret tota q̃stio hæc innixa iuri diuino, aut naturæ scripto, quia sup hac sola vniuersa moles huius cõtrouersiæ fundata est. Non est itaque uertẽdum in dubium, leges has de fratribus quos carnales appellamus, loqui.

CAPVT IIII.

Q̃d nõ oẽ cõiugiũ inter leuirũ et fratriã eſt diuina l. ꝓhibitũ.

COnuenięt ib. igitur legib. his Leuiticis & deuteronomiis in hoc, q̃ de fratrib. carnalib⁹ loquuntur,

quunē, differētia manifesta inter Leuiticas & Deuteronomias est penes hoc, ꝙ Leuiticę sunt leges de genere, Deuteronomia vero est lex de specie. Nam Leuiticæ statuunt de uxore fratris, non specificando viui vel defuncti. Deuteronomia de vxore fratris defuncti, ille de uxore fratris non specificando cum filio, uel sine filio, ista de uxore fratris defuncti sine filio: ille de uxore fratris non cognoscenda non specificando ad propriū, vel fratris semen no menque seruandum, ista de uxore fratris defuncti absque filio ad suscitandum semen nomenque fratris, quibus adiunge quartam necessario subintellectam specificationem, quod ille de uxore fratris non specificando, an ætatis, qua possit generare, an uetula. Ista de fratris uxore in ætate, qua potest generare. loqui conuincitur, quia ducenda pręcipitur ad suscitādum semen fratris. Ex hac autem manifesta differentia inter has duas leges habetur, absque omni controuersia, non omne coniugium inter leuirum & fratriam esse diuina lege prohibitū, sed discernendum esse in inter cōiugium leuiri cū fratria sine specificatione aliqua, uel tot specificationibus in Deuteronomia lege vallatum, & fatendum quòd in genere sine specificatione aliqua cōiugium inter leuirum & fratriā, est diuina lege dānatum: coniugium uero inter leuirum & fratriam tot conditionibus fultum non solum licitum, sed præceptum diuina lege est. Hæc sunt, quæ circa cōiugium inter leuirum & fratriam manifeste sancita a Deo habemus. An autem diuinę istæ leges veteris Testamenti legent noui Testamenti ꝓfessores, an expirauerint, parui refert quo ad causam proposita. Illud tamen silentio inuoluendū nō est, ꝙ cū istæ leges conueniant cū sententia (uidelicet de cōiugio inter leuirū & fratriam tum in actu) videlicet actu pietatis, q̄ cultum officiumque sanguine iunctis exhibet, tum in ratione moris (quia omnes innitimur rōni moris pietatis naturalis) tum in genere præceptorum (quia vtręque sunt p̄cepta, partim iudicialia, & partim moralium (tum in authore (quia omnia diuina authoritate sunt edita per Moysem) quatenus diuina ligat, eadem ratione p secerat, & Deuteronomica expirauit, eadem & Leuitica expirauit, cū gratia & ueritas p Iesum Christum facta est. Dixi quatenus diuina, quia non est nūc sermo de eisdē legib. quatenus morales sunt, sed quatenꝰ diuina suut authoritate p Moisē fultę.

CAPVT V.

Quod secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam est inhonestum.

QVid autem naturale ius de cōiugio inter leuirum & fratriam habet, nō est difficile ex dictis haurire. Semoto siquidem omni tam diuinę quā humanę legis non testimonio, sed vinculo, clare patet tum coniugium inter leuirum & fratriam absolute esse turpe, Turpitudo enim mortalis opposita honestati cultus ex naturali pietate debiti fratrię ratione fratris, pro ratione legis redditur in lege Leuitica dicendo, Turpitudinē fratris tui nō reuelabis, quia turpitudo fratris tui est, tum coniugium inter leuirum & fratriam vallatum tot antedictis conditionibus esse moraliter bonum. Ex eo enim quod coniugium inter leuirum absolute est turpe, infert, quòd turpitudo illa per coniugium inter eosdem tot conditionibus fultum, &c. tollitur. Alioquin etiam tot conditionibus vallatum esset moraliter turpe, ac per hoc illicitum, cuius opinionē testaī lex diuina. & cum turpitudo moralis non tollatur, nisi per bonū morale, cōsequens est, ꝙ per A morale bonū cōsurgens ex cōcursu tot cōditionū in coniugio inter leuirum & fratriā, tollatur turpitudo, quę inesset eidem cōiugio nudo; patet igit in ter leuirū & fratriā coniugium honestatum tot cō ditionibus, bonū moraliter esse. Et si altius scrutat fueris, inuenies maius bonum moraliter esse in cōiugio inter leuirum & fratriam sic honestato, q̄ sit turpitudo cōsequēs cōiugium inter eosdē absolutè. Nā nisi istius bonitas vinceret illius turpitudinē, præceptū istius in specie nō vinceret prohibitionē illius in gñe, ita ꝙ diuinū ius præceptū prohibitionē illius vigente, attestatur maiorem esse bonitatem in hoc, quam turpitudinē, quæ cōsequitur coitum leuiri cū fratria & tm̄ excellit, vt ēt tollat rōnē turpis ab hmōi coitu, & reddat eūdem honestū & pium. Quo fit, vt si qui quo ad hoc soluti ab hmōi vinculo legis diuinæ & humanæ leuir & fratria cōtraherent matrimoniū honestatū his cōditionibus proculdubio honestum ad piū cōnubium subirēt. Quod ēt testatur cōiugium inter Thamar & filios Iudæ ante legem Moysi. Genesi 38.

CAPVT VI.

Quod secundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter leuirum & fratriam coniugium honestatum propter aliam causam, quam propter suscitandum semen ac nomen fratris defuncti.

EX his autem manifestis iuxta diuinū ac naturę ius rectissima infert rōne, ꝙ si longè maius bonum, quā bonum ex oībus cōditionibus in lege Deuteronomia expressis cōsurgēs poscat iniri cōiugium inter leuirum & fratriā, fieret proculdubio in tali accidēte in cōiugium inter leuirū & fratriā, honestū quatenus pendet ex lege tum naturali, tū diuina (Secretis. n. loquor humanis legibus.) Et ſm quidē naturæ iura patet illatio, rectæ rōnis dictamē exigit, vt si minus bonum sufficit ad tollēdum turpitudinē cōiugij inter leuirum & fratriā, multò magis ad eandē turpitudinem tollendā sufficiat maius bonum. Secundum verò diuina iura patet eadē illatio ex eo, ꝙ nullæ leges multiplicantur ꝓp multitudinē euentuū, qui contingere p̄nt. (Oporteret. n. infinitas cōdere leges, iuxta infinitos euētus cōtingentes) sed in omni politia leges cōditæ intelliguntur sic, ꝙ ex vno casu decreto intelliguntur decreti oēs similes, & si minus bonum decretū est sufficere ad tollendam aliquā turpitudinē, intelligitur decretum esse quòd multo maius bonum etiā sufficit ad tollendam omnem turpitudinem. Hęc, ni fallor, tam clara sunt, vt probatione non egeant, sed insinuatiōe, ꝙ in posita materia (si in ꝓprijs sistendū est) nō est digrediendū ad quodcunq; maius bonū, sed ad maius bonū fratri defuncto, qa turpitudo cōiugij inter leuirum, & fratriā cōsistit ī fratris defuncti dehonestatione, & cōiugio. Deuteronomio tollitur hmōi irreuerētia defuncti fratris p eiusdē fratris defuncti bonum, videlicet nomē ei⁹ suscitandū & propagandū in familia progeniti ex fratria, quæ fuerat vna cum ipso charo, & ex leuiro cōiunctissimo ſm carnem defuncto fratri, tanq̄ supplente vices defuncti ad generādum ipsi defuncto familia. Et hæc ideo discussa sint, nō quia supponamus coniugiū inter Serenissimos Reges Regināq; Angliæ contractum fuisse ad suscitandum nomen fratris defuncti, constat. n. hoc esse falsum, sed ut clarè pateat ſm ius naturę diuina ēt authoritate firmatum, non vnico tm̄ euētu honestum esse coniugiū inter leuirum & fratriam, sed in omni euentu maioris boni fratris defuncti, quam sit illud tam exiguum bonum, videlicet nominis per filium fictum

ctum idque incertum. Incertum enim est an proles sequatur.

CAPVT VII.

Quod secundum ius tum diuinum, tum naturæ honestum potest esse coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.

SI perspicacius cõsideratum libratũq; fuerit, q̃ id iuris naturę, qd' in his Leuiticis legibus cõtinetur, videlicet de honestatio fratris defuncti, tepensatur per tam exiguũ ac incertũ bonũ defuncti, cui nihil boni, aut mali accidere põt ex operib. merè humanis, nisi i existimatione hoĩum, quodq; bonũ cõe ciuitatis, vel patrię nõ in opinione, sed in re & lõge maius & finis suapte natura est (nã singulorũ bona externa ad cõe bonum ordinãt vt finẽ) manifestabitur q̃ tam f̃m naturalis, quã diuinis iuris rõnẽ rectissimũ coniugium inter leuirum & fratriam honestatur, si ob cõe patriæ bonum fiat. Valid ius. n. est ad tollendum de honestationẽ defuncti fratris, cõe patriæ bonũ quã tã exiguũ idque incertum bonũ defuncti fratris. Nam cõstat hm̃oi bonũ esse bonum externum, vtpote in noĩe cõsistẽs, idq; exiguum, vtpote nõ consequens præclarum aliqd factum, imo nullũ defunctũ factũ, sed naturale op⁹ alterius, si tñ efficax erit ad generãdum. Nec interuenit in hac deductione aliqua digressio a proprijs materię quę tractatur; qm̃ ꝓcedere a bono externo vnius ob bonum cõe, nõ est digredi: sed progredi a parte ad totum, a bono partis ad bonum totius, a re ordinata ad finem ad rem illius finem, & hæc tam manifesta tanque consona sunt iuribus, vt iniuria illis fiat si diutius discutiantur.

CAPVT VIII.

Quod coniugium inter Serenissimos Angliæ Regem, & Reginam eius fratriam nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduersatur.

EX hoc igitur, q̃ diuinum ius testificatur in minori bono cõe patriæ bonum sufficere ad tollendum turpitudinem coniugij inter leuirum & fratriã, & naturæ ius in minori quoque bono testatur idẽ, manifestè infertur, coniugium inter hos Serenissimos Regem & Reginã ob bonum seruandæ pacis inter reges Hispaniarũ, & Angliæ contractum (vt clarè explicatur in literis apostolicis) non contrariari iuri diuino, aut iuri naturæ, sed honestũ esse ac consonum vtrique iuri, adeo q̃ si secernãtur humana iura, coniugium hoc nulla indiguisset dispensatione; qm̃ ferendo secum cõe bonum pacis inter tam excelsos reges fert secum conditionẽ tã diuini, q̃ naturæ iuris testimonio sufficientẽ ad honestandum coniugium inter leuirum & fratriam. Verum dispensatione ecclesiastica opus fuit, tum ad tollenda vincula humanorum iurium, tum ad authorum honestationem illius singularis coniugij ob cõe bonum pacis. Honestatio. n. illius coniugij ex cõmuni bono pacis suapte natura est, sed a doctoribus deffinitur magistraliter, ab apostolica autem dispensatione authoratur. Quo circa Iulius Papa dispensando nihil ademit iuri naturæ, sed abstulit uincula iuris humani circa hoc singulare, sed definiuit legitimum, sed authorauit illud, utpote ex expressa rationabili causa ac more consonum tam diuino, q̃ naturali iuri. Omnia enim hęc fert secum dispensatio ad commune bonum pacis. Alienũ siquidem à Christiana professione est, vt papa, q̃ tuncunq; minimũ ius diuinum, aut naturæ, in toto, uel in parte tollat. Hoc enim authori naturę reseruatur, illud uero authori diuinæ legis, sed non alienum a Christiana professione: ut Papa in ambiguis interpretur ac diffiniat, tam ius diuinũ, quam naturę, Dispensatio itaq; illa diuersos simul, ptulit effectus iuxta diuersas, quas attigit materias, pro q̃to n. attigit iuxta humana, efficit licitũ q̃ f̃m humana iura fuisset illicitum, quatenus uerò attigit ira diuina & naturæ diffiniuit ac authorauit licitum, q̃ f̃m diuina & naturæ iura dubitabatur, uel reputabatur, seu dubitari vel reputari potuisset illicitum.

Et ad opulentiam honestationis cõcurrunt duo bona fratris defuncti; alterum q̃ uxor eius quæ fuerat una cum ipso charo ex hoc coniugio, sublimata est in futuram Reginam Angliæ, ut regno; quo ipse defunctus non potuit per seipsum potiri, saltẽ in carne sua potiretur. Alterũ q̃ frater eius ex hoc cõiugio redditus est securus a tali ac tanta malorũ cõgerie, qualẽ & q̃tum bella inter regna afferunt inter se. Interesse autẽ mea defuncti mala pœnæ futura fratri meo testatur euangelicus dues sepultus in inferno dum rogat Abraham, ne fratres sui ueniant in illum locum tormentorum. Honestatur itaque hoc coniugium, tum ex bono fratris defuncti non minore, quam sit illud descriptum in Deuteronomio non consistente in nomine, sed in re dubio, sed certo, tum ex maximo cõi bono pacis, authoraturque apostolica potestate.

CAPVT IX.

Quod siue ligent siue non dicta diuina iura coniugium hoc est honestum.

VNiuersa autem diuina lege ꝑspecta facile monstrat q̃ siue diuinę legis, circa cõiugium inter leuirum & fratriã ligent mõ, siue expirauerint: cõiugium hoc inter serenissimos reges Angliæ licitũ atq; honestum est. Nã si diuina ueteris scripturæ spirant, nulla hinc illis inferr̃ iniuria, siuero ẽt hodie ligãt cũ cõstet ex eadẽ diuina lege Deut. c. 17. ad summum sacerdotẽ spectare emergentes cãs ambiguas ac difficiles diffinire iuxta legem Dñi, cũs est q̃ ẽt si oĩ ex parte non pateret bonũ sufficere, ad honestandũ coniugium inter leuirum & fratriam. ex eo q̃ summus Sacerdos req̃situs, ut hinc diuina iura naturæque, ac humana, q̃ uidentẽ obstare huic coniugio, illinc tale bonum pacis seruãdæ libraret, propter hoc. n. constat supplicatum fuisse summo Pontifici, & q̃ tunc erat summus sacerdos Iulius dispensando authorauit inter hos serenissimos leuirum & fratriam, coniugium ob tale bonum pacis reddidit illud licitum & honestum. Nã ꝑ hoc diuina authoritate sibi in lege diuina cõcessa exemit illud ab iniuria omnium iurium diuinorum, naturalium, ac humanorum, quia ẽt fingendi licentia fuisse iuxta legem diuinã ac naturę cãm, videlicet si ob tale bonum pacis honestandum erat coniugium inter leuirum & fratriam & diffinitionem talis ambigui spectasse ad summũ tunc sacerdotem, & causam boni pacis cõmunis conforme esse diuinæ legi, cui inter humana nihil magis quadrat, quã commune pacis bonum. Et hæc dixerim, non q̃ cã ambigua sit, qm̃ deductum iam est commune bonum pacis causam esse sufficientem ad honestãdum coniugium, iuxta leges diuinas & naturales (sed ad demonstrandum) quod esto quod ambigua, ac difficilis fuisset causa authoritas summi sacerdotis, diffiniendo iuxta rationẽ ualde consonam, diuinis & naturæ legibus coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum sufficeret, ad reddendum coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum, etiam si leges Leuiticæ non solum quatenus morales, sed quatenus diuinę ligarent Christianos.

CA-

CAPVT X.

Quod sacrorum Conciliorum Pontificum ad Doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.

ET quoniam sacra Concilia, sacri Pontifices, sacri Doctores damnãdo coniugium inter leuirum & fratriam ius diuinum & naturæ citant, manifestum ex auditis fit, quod non militant corũ dicta aduersus hoc coniugium, secundum ius diuinum & naturæ apostolicaque authoritate contractum. Damnãt siquidem inter leuirum & fratriam, coniugiũ nudum, non coniugium tot conditionibus consonis diuino naturæq; iuri fultũ, ex hoc ipso, qđ iuri diuino ac naturæ innituntur, Clara.n.luce iam patet iuri diuino ac naturę prohiberi inter leuirum & fratriam coniugium in genere seu nudũ: B cõsonum aũt fore vtrique iuri inter leuirum & fratriam coniugium vestitum multis honestatis speciebus, siue propter bonũ fratris defuncti, siue pp bonum cõe, Quocirca Iulius nihil aduersus doctrinam sacrorum Conciliorum, Pontificum, aut Doctorum egit, nec ẽt aduersus illos Doctores qui dicunt & verissime, Papam nec in iure diuino nec in iure naturæ posse dispensare, hoc est facere licitum quod diuino, aut naturæ iure constat esse illicitum. Nam (vt patet ex dictis) coniugium inter leuirũ, & fratriam ob commune bonum pacis, nec diuino nec naturę iure prohibetur, imò tum diuino, tũ naturę iuri cõsonat. Sed Papa iure suo ordinario, quo de iure super ius potest vti, diffiniuit & authorauit C coniugium honestatum ex causa communis boni pacis, ad tollẽdum omnem ambiguitatem vtriusq; iuris, Hoc est Pater sancte, in causa hac iudicium meum: cõsilium autem non occurrit mihi melius, quam quod a Spiritu sancto proficisci non ambigimus, Diligite iustitiã, qui iudicatis terrã. Felix in seculo valeat beatitudo tua. Romæ die 13. Mart. 1530.

Tractatus Reuer. D. Thomæ de Vio, Caietani, Cardinalis Sancti Xysti Ordinis Prædicatorum, De coniugio Regis Angliæ finis.

TRACTATVS QVINTVS-Decimus Responsionum ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensium editos ad magistrum Ioannem studii Moguntini Regentem missas.

MIsisti ad me cõclusam in tuis literis schedulã scãdalosam apud Germanos, rogans vt scandalo ꝓuidere velim declarãdo veritatẽ: Pręcib. itaq; tuis satisfacere cupiẽs, rñsionẽ mitto ad receptã a te schedulam 16. articulorum, quorum titulus est.

Articuli aliquot pro erroneis a Theologis Parisiensibus ex libris Caietani excepti.

Titulus iste in primis falsus est, qm̃ multi subscripti articuli non sunt in libris meis. Et deinde titul⁹ iste, incertũ manifestat authorem. Ex eo.n. ꝙ dr̃a Theologis Parisiensib. nõ explicat̃ q̃ sunt isti Theologi. nam innumerabiles sunt Theologi Parisienses. & ad verificandum numerum pluralẽ sufficiũt duo. Quocirca multi suspicant̃ aĩo fallaci scriptũ hũc titulum, ita ꝙ ille q̃ titulũ hunc appo suit, aliud dixerit & aliud intenderit. dixit.n. a Theologis Parisiensib. intendit autem ut passim legentes & audiẽtes fallant̃, intelligendo ab uniuersa Theologorum schola Parisius. Nec temere suspicant̃, qm̃ qsqs ille fuerit, imponit mihi multa q̃ non scripsi, ipsa.n. impositio signum est mali animi, ppea uos quidem estote cauti, ut non fallamini ex hoc titulo: illius ue A ro qsqs fuerit ille, miserea[t] oĩpotens Deus, Ego autem tanquam ad libellum famosum respondebo.

Articulus itaque primus est, Licitum est viro uxore fornicante, ducere aliam. Secundus, est, Non est eadem libertas vxori, quæ uiro. Articuli isti non sunt mei. neuter enim inuenit assert⁹ in libris meis, ut patet in com. super Mat. c. 19. vbi duntaxat disputaui de hac materia, & reliq diffiniẽdã ab ecclesia,

Tertius articulus est, Epist. Pauli ad Heb. non est authẽtica. Iste articulus nõ est me⁹, in cõmentarijs enim super dictam Epistolan̄ non negaui Epistolam esse authẽticam, sed dixi ꝙ dubio Hieronimũ authore eius Epistolæ existente, dubia quoque redditur Epistola, quam, nisi sit Pauli, non perspicuum est canonicã esse, ubi uides quod nego perspicuitatem authenticæ, & nego ipsam authẽticam, existente authore Epistolę dubio. Aliud est enim Epistolam esse canonicam, & aliud est esse perspicuũ, ꝙ est canonica: perspicuitas.n. spectat ad notitiam nostram, esse verò canonicam, spectat ad ipsam Epistolam secundum seipsam. si nanq; tolleret dubiũ & fieret ꝑspicuum, non ppea Epistola fieret nouiter canonica, sed q̃ erat secundum se canonica, manifestaret canonica, certũ est tñ quod durante dubio, non est tantæ authoritatis apud nos, ut sola sufficiat ad ea, quæ sunt fidei. Ego igitur locutus sum de nr̃a notitia, nõ de ipsa Epistola (vt verba mea clare sonãt) articul⁹ uero loquit̃ de Epistola secũdũ se.

Quartus articulus est, Posterior pars vlt. ca. Marci, s. Nouissimè autem recumbentibus, non est authẽtica, Iste articulus nõ est meus, ut patet in Com. super Marcum. Sed ex uerbis Hieronymi, dixi ꝙ illa scripta Marci q̃ Hiero. hẽt ꝙ dubiis, nõ sunt solidæ authoritatis ad firmandam fidem sicut sunt reliqua Marci indubitata. Certum est enim quod ea q̃ vertuntur in dubium, non sunt tantę authoritatis, quantæ sunt indubitata, dubium enim ad nostram spectat notitiam, & non abscripta ipsa in se.

Aduertendum est aũt circa hunc articulum ꝓcedentem & similes, ꝙ ego nulla Bibliæ partem reieci, nisi quas reiicit beatissimus Hieronymus, & nullã partem, aut particulam in dubium verti nisi illas D de qb. dubitat Hieronymus, secutus sum Hieronymum, & ex illius verbis deduxi cõsentanea sermoni eius. Hieronymus.n. uniuersæ Ecclesiæ lumẽ est, ad discernendas partes & particulas sacrę scripturę ab iis, quæ non sunt partes, nec particulæ eius, & ad discernẽdum partes, seu particulas certas a dubiis. Cur itaq; accusor sequens beatissimũ Hieronymũ: accusando siquidem in istis me, accusant Hieronymũ, q̃ est principalis author huiusmodi dubiorũ.

Quintus articulus est, cõfessio articularis nõ est instituta a Christo inquantum auricularis & secreta. Iste articulus non est meus, sed Ioã. 20. scripsi, ꝙ Christus instituit confessionẽ uoluntariam peccati, sed modũ cõfitendi, & similiter absoluẽdi, an ad aurẽ, an publice, Ecclesię vsui reliqt, iuxta tñ qualitatẽ peccati publici vel occulti. Qđ nõ est dicere hãc negatiuã, Cõfessio auricularis nõ est ĩstituta a Christo, sed dicere, ꝙ cõfessio instituta a Christo, nõ restringit ad hunc modum cõfitẽdi, ꝙa extẽdit ẽt ad confessionẽ publicam: satisfacit enim ꝓcepto Christi qui postquam publice peccauit, publice confitetur, publicè absoluitur, & publicè satisfacit.

Sextus articulus est, Non habetur verus textus sacrę Scripturæ in lingua Latina, nisi fiat trãslatio de verbo ad verbum ex lingua, ex qua sumitur, & fiat omnino talis qualis in sua origine est. Iste articulus nunquã fuit a me scriptus, ut testatur prooemium

super

super Psalteriū, in quo solo materiā hanc tractaui. F

Septimus articulus est, Melius est, quod orationes dicātur in lingua uulgari in Ecclesia, quam in lingua Latina. Iste articulus non integre recitatur, quoniam non scripsi, quòd est melius ad ædificationem Ecclesię, neque scripsi orationes, sed oratio nes publicas, quæ audiente populo dicuntur, hoc autem super doctrinam Pauli fundaui 1. ad Cor. 14.

Octauus articulus est, Pēliones sup beneficiis curatis pecunia numerata redimi pñt. Iste articulus re citat plus, quam ego scripserim, qm̄ ego nō scripsi de beneficiis curatis in specie, sed de beneficiis ecclesiasticis in genere, & fundaui dicta mea sup doctrinam diui Tho. Et ea uera esse, testatur mos eccle siæ passim. nā quotidie fiunt huiusmodi redēptiones, ēt a uiris timoratis & consueuit quantitas pensionis redimi, soluēdo pecuniā in ꝓportione gntu pla, reputāt. n. cōiter huiusmodi prætium iustum.

Nonus articul⁹ est, Nec rōne nec authoritate ꝓbari pōt, ꝙ absolute loquēdo, sacerdos peccet con trahendo matrimoniū, qn potius & ratio ducit ad oppositionē. Iste art. nō est me⁹, q̄tū ad illā particulā, ꝓbari pōt, qm̄. Vt tex. q̄stionis manifestat scripsi nec rōne nec authoritate ꝓbāt, ꝙ sacerdos seclusis legib. iuris positiui & uotis, peccet contrahēdo ma trimonium, &c. & attuli, rōnē, contra quā oportet aduersantes rōnib. ꝓcedere, & non libello famoso.

Decimus articulus est, Summus Pont. salua con H scientia pōt dispensare cum sacerdote Occidentali ꝙ contrahat matrimonium, ēt cessante cā publicę utilitatis. Iste articulus est meus, & alienus mōstrat ad omni errore in illa quæst. nulla. n. iura arctant causam dispēsandi ad utilitatem publicam solum; occurrente enim alia causa rationabili, potest Papa uti sua potestate clare patet.

Vndecimus articulus est, Vtrum discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedii, sit rō nabilis cā dispensandi, vt vterq; cū alio contrahat, crediderim quòd sic, coniugum consensu accedē te. Iste articulus de coniugio nō consūmato meus est. & tam moderatus, ut irreprehensibilis oīno sit, tum ga nihil asserui, nisi credulitatē, tum qa innitit authoritati sedis Apostolicæ, quę hmōi causam ha bet pro rationabili. ut apostolica rescripta testant. I

Duodecimus articulus est, Asserit qđ Christus descendens ad inferos ꝑdicauerat dæmoniis & dā natis. Iste articulus non est meus, qm̄ nunquā hoc asserui, Sed in commentariis sup primam epistolā Petri c. 3. manifeste dixi, Petrus non loquitur de ꝑdicatione qua Christus manifestauit apud inferos seipsum esse Messiam, & conuincit tam dæmones, q̄ incredulos oēs: huiusmodi. n. ꝑdicatio cōis fuit oīb. apud inferos. Vbi clare patet, quod non de ꝑdi catione absoluta, sed de prædicatione huiusmodi, (hoc est confutante & conuincente dæmones & in credulos omnes) locutus sum: isti autem imponūt mihi prædicationem sine aliqua additione.

Tertiusdecimus articulus est, Epistola 2. Io. non tam eget expositione, quam correctione. Iste articu lus non integre recitatur, nam in Cōmentariis sup ipsam Epistolā scripsi. Nec tam eget expositione, quam correctione, qm̄ in multis differt a textu Græco. Vbi clare patet, ꝙ de correctiōe uerborū dif sonātiū a textu Græco locut⁹ sū. Et si hoc est error, quare Hier. tāto tpe laborauit ad corrigēdū libros sacræ scripturæ iuxta Hebraicā ueritatē quare Aug. pro correctione librorum veteris Testamēti remit tit lectores ad Hebraicū textum, & ꝙ correctione librorum noui Testamenti ad textum Græcum?

Quartusdecimus articulus est, Iacobus Alphei, frater Domini appellatur, quia filius fuit Ioseph ex alia uxore, Iste articulus non est meus, nunquam. n. sciui, nunquam asserui quòd Ioseph habuerit aliā uxorē, quamuis opinio dicentium hoc non mihi displicuerit: ꝙ propterea scripserim in commenta riis super Epistolam ad Galat. c. 1. & forte nulla ma gis quadrare uidetur ratio, quam quod fuerit filius Ioseph ex alia uxore. nihil enim ut certum scripsi.

Quintusdecimus articulus est, an Paulus uxorē habuerit, disputare, supfluū est: qm̄ ex eius Epistolis nihil certi hr̄, licet ex aliquib. sensu ualde rationabi li monstretur eum habuisse uxorem. Iste articulus non est meus. nam in commētariis sup Epistolam ad Phi. c. 4. scripsi, disputare hic, an Paulus habuerit uxorem, superfluū duxi, cū ex aliis locis Epistolarū Pauli nihil certi habeam, & hic locus cogere videa tur non rōne demonstratiua, sed sensu ualde rōna bili, ꝙ Paulus habuerit uxorē. Ex hoc aūt articulo, & multis aliis ꝑcitatis, facile patere potest, ꝙ artic uli isti indigni sunt Theologis, indigni & rn̄sione utpote uel impositi, uel alieni a materia erroris, nul lus siquidem error incurritur, putando Paulū ha buisse uxorem, vel non habuisse uxorem, nullus er ror est, putare Ioseph habuisse, vel nō habuisse aliā uxorem, ante beatam Virginem, nullus error est Epistolam Ioānis esse correctam vel non correctā iuxta textum Græcum, nullus error est dubitare de illis, de quibus dubitat beatus Hieronymus, & id genus multa in articulis schedulæ istius contenta. Pro consolatione itaque tua & Germanorum, ho norande magister, hæc scripsi ut perpendas ridicu los fore apud eos, q̄ libros nostros legunt, & intel ligunt. libellos hos famosos, pugnent rationibus & authoritatibus Scripturæ, non libellis famosis, nō nominis supercilio, qui oppugnare nostra cupiūt. Bene vale Romæ. 30. Decembris. 1534.

FINIS.

Lib. Coll. Soc. tis Iesu Paderborn. an. 1610.

VENETIIS, MDXCIII.

Apud Dominicum Nicolinum.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN